ALMANAH ATENEU

MUZEUL PRESEI SEVER
JIMBOLIA
Nr. IJ-54

Almanahul

ateneu

86

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

ALMANAHUL ateneu

vă propune

VALORI ROMÂNEŞTI
ŞTIINŢA ŞI VIAŢA
MISTERELE ISTORIEI
CRITICI PROZATORI
DIALOGURI
O. Z. N.-ASTRONOMIE
MEMORIALISTICA
CONFLUENŢE
MAPAMOND LITERAR-ARTISTIC
REBUS, MODĂ, UMOR, SPORT
PUBLICITATE

1986

ATENEU
ATENEU

Puternica dezvoltare pe care a cunoscut-o județul Bacău în domeniul industriei, ca și în celelalte sectoare, demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru comunist, care aplică neabătut legitățile generale la condițiile concrete ale țării noastre, călăuzindu-se după învățătura atotbiruitoare, revoluționară — materialismul dialectic și istoric.

NICOLAE CEAUȘESCU

COPERȚILE : **Stelian NANIANU**

A 65-a ANIVERSARE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

TRADIȚII REVOLUȚIONARE

„CREAREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN A REPREZENTAT VICTORIA CONCEPȚIEI MATERIALIST-DIALECTICE ȘI ISTORICE, A MARXISM-LENINISMULUI ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN ROMÂNIA, ACEASTA DÎND UN NOU ȘI PUTERNIC AVÎNT LUPTELOR SOCIALE ȘI POLITICE DESFĂȘURATE DE PROLETARIAT, DE MASELE LARGI POPULARE".

NICOLAE CEAUȘESCU

A 65-a aniversare a Partidului Comunist Român este un reînnoit prilej de a rememora acele tradiții care, în timp, s-au revărsat în matca gloriosului torent revoluționar al luptei comuniștilor. Mișcarea muncitorească de pe meleagurile băcăuane își are începuturile în acele încercări curajoase și îndrăznețe ale tăietorilor de sare din minele de la Tîrgu Ocna, care din primele decenii ale secolului trecut s-au străduit să obțină îmbunătățirea condițiilor de muncă. Hrisoavele domnești din anii 1813 și 1814 confirmă că acești lucrători au luptat împotriva încercărilor de intensificare a exploatării lor. Protestul muncitorilor ocneni de pe Trotuș din ianuarie 1832 pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și plată demonstrează capacitatea lor de a analiza fenomenele economice, sociale și politice ale epocii, posibilitatea de a da soluții concrete la problemele care-i frămîntau. Constrînși de aceste situații ei s-au organizat și au încetat lucrul. Raportul postelnicului Tudorache Ghica din martie 1838, întocmit în urma unei anchete la fața locului, confirmă că acești oameni nu se supuneau la lucru, refuzau să se prezinte la muncă săptămîni la rînd. Arendașii ocnelor au sancționat pe „răzvrătitorii și tulburătorii liniștii" de aici, alungînd din localitate pe cei mai curajoși. În 1843 lucrătorii au ajuns la conflicte directe cu arendașul. La Tg. Ocna s-a petrecut un conflict de muncă de mari proporții. Apogeul a fost atins prin părăsirea ocnelor de către aproape toți cei peste o sută de mineri. Raporturile încordate dintre muncitorii de la saline și patroni au impus autorităților centrale și din ținut anchete și măsuri, dar fără a se ajunge la încetarea tensiunii.

Unirea din 1859, cucerirea independenței naționale, au avut consecințe deosebite pentru progresele economico-sociale și politice ale țării.

Organizațiile profesionale muncitorești întemeiate acum, apariția organelor de presă au avut un rol covîrșitor în răspîndirea ideilor privind organizarea și conducerea procesului revoluționar. Activitatea cercurilor socialiste, precum și articolele publicate în presa progresistă au jucat un rol important în răspîndirea socialismului științific. Muncitorii din această zonă, împreună cu cei din restul țării, cereau și susțineau necesitatea constituirii unui „partid muncitoresc", a „partidului socialist", „a partidului marxist al muncitorimii". Făurirea partidului clasei muncitoare, în 1893, a avut consecințe deosebite pentru desfășurarea procesului revoluționar din întreaga țară. Fruntașii și activiștii partidului au răspîndit ideile socialismului în rîndurile textiliștilor de la Buhuși, ale lucrătorilor pielari din Bacău, ale țăranilor din satele Ruși, Berești-Bistrița, Cîrligi și altele. Profesorul D. Teodoru, de la gimnaziul din Bacău, aducea la cunoștința țăranilor conținutul articolelor din ziare cum ar fi „Drepturile omului" și „Muncitorul". Activitatea propagandistică desfășurată n-a rămas fără rezultate directe. Solidaritatea muncitorească a băcăuanilor s-a concretizat cu prilejul grevei din 1897 a tipografilor ieșeni. Breslele țărănești organizate în lumea satelor a jucat un rol aparte în organizarea și desfășurarea răscoalelor care s-au petrecut în zonă. În anii de după 1900 orașul și județul Bacău au cunoscut o intensificare a activității socialiste. În centrul administrativ al județului își desfășurau lupta socialiști de frunte ai țării. Erau aici profesorii : Garabet Ibrăileanu, D. D. Pătrășcanu, Lascăr Veniamin, care au insuflat tinerilor instruiți și educați de ei concepția materialismului istoric. În perioada de reorganizare a sindicatelor, Bacăul era pe locul al II-lea din țară. Tot acum, atît lucrătorii organizați, cît și cei care nu aveau întemeiate sindicate, au declanșat o serie de greve în localitățile : Bacău, Letea, Asău. Organizarea sărbătoririi zilei de 1 Mai constituia o preocupare a socialiștilor băcăuani în acești ani. Contactele dintre muncitori, aderarea lor la mișcarea socialistă și sindicală i-au determinat să acționeze ca o forță revoluționară de-a lungul întregii perioade.

După 1907, activitatea revoluționară a muncitorilor s-a extins și intensificat. Lucrătorii din Moinești s-au organizat într-un „club". Funcționarii comerciali din Bacău aveau un puernic sindicat care promova asiduu mișcarea sindicală, deoarece „numai prin ea și în ea stă mîntuirea" de toate relele. În asemenea condiții au avut loc noi puternice conflicte la întreprinderile industriale din Buhuși și Bacău. În anii primului război mondial, în perioada de sfîrșit a acestuia, după izbucnirea revoluției burghezo-democratice din februarie 1917, a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au avut loc mari confruntări de clasă la Tg. Ocna, Comănești, Moinești ; Bacăul a fost martorul unor acțiuni îndrăznețe, care au culminat cu mari demonstrații de stradă și greve. Judecarea, condamnarea și executarea unui grup de socialiști pentru activitatea lor revoluționară nu au putut stăvili lupta. Pe fondul accentuării contradicțiilor capitalismului s-au produs în județ grevele dintre 1918—1920. În cuprinsul județului activau acum două secții ale Partidului Social Democrat, una la Bacău și alta la Tg. Ocna. În ambele s-au evidențiat prin lupta neîntreruptă Tache Iacomi, dr. Aroneanu, Iancu Iliescu Severin, Baciu, Palade. Mai mulți dintre fruntașii mișcării socialiste din părțile Bacăului, încă de la finele anului 1919 și începu-

tul celui următor, erau adepții ideologiei și tacticii de luptă comunistă, susțineau, prin întreaga lor muncă, necesitatea transformării Partidului Socialist într-unul comunist. Situîndu-se în fruntea procesului revoluționar din județ, luptătorii socialiști au avut un rol bine definit în organizarea și conducerea grevei generale din octombrie 1920. Chiar din prima zi a acestei mari lupte revoluționare ceferiștii din depoul Bacău au aderat la ea. Muncitorii textiliști și tipografi din Bacău, în zilele de 21 și 22 octombrie, au luat parte activă la greva care se extindea năvalnic. A doua zi au intrat în grevă minerii de la Comănești, lucrătorii forestieri de la Asău, Cașin, Onești, celelalte localități de pe Valea Trotușului.

Rezultatele acestei mari confruntări de clasă a dus la convingerea necesității transformărilor Partidului Socialist într-unul comunist.

Constituirea Partidului Comunist Român a însemnat un eveniment cardinal în istoria întregului popor român.

Pentru muncitorii din Bacău, ca și pentru cei din restul țării, evenimentul de la 8 Mai 1921 a reprezentat încununarea unui comandament istoric obiectiv, un act politic impus de necesitățile istorice, crearea unui for revoluționar capabil să organizeze proletariatul din România, să dea un țel precis luptei sale pentru dreptate și echitate națională și socială.

Una dintre primele greve de mari proporții inițiată și condusă de comuniști, de organizația de partid a fost aceea de la Buhuși din toamna anului 1926.

Datorită conducerii de către comuniști a grevei de la Buhuși muncitorii au făcut față cu eroism atît atacurilor pornite împotriva lor, cît și încercărilor direcției de a-i determina să înceteze lupta. Reacțiunea a concentrat împotriva greviștilor de la Buhuși nu numai forțele represive, jandarmeria, poliția sau unitățile militare locale, ci și pe reprezentanții organizațiilor politice de extremă dreaptă.

Pe întreaga durată a grevei din septembrie-octombrie 1926 celula de partid a făcut dovada capacității sale de bună organizare și conducere a luptei muncitorilor. Patronul și organele de represiune nu puteau rămîne indiferenți. Astfel, în iunie 1927 au fost arestați 14 comuniști care-și desfășurau activitatea revoluționară în rîndurile celor peste 3000 de textiliști buhușeni. În aceste împrejurări, organizația județeană Bacău a P.C.R. a trimis aici noi activiști care, în iulie 1928, țineau întruniri, îndemnînd pe lucrători să se organizeze în sindicate unitare și să lupte pentru cucerirea drepturilor lor legitime. Acțiuni similare au avut loc la Buhuși și în august 1929, după izbucnirea și desfășurarea evenimentelor sîngeroase de la Lupeni. Concomitent cu întrunirile de la Buhuși, în centrul administrativ și economic al județului erau răspîndite numeroase manifeste elaborate de partidul comunist. Astfel, în noaptea de 23 spre 24 iulie 1929, au fost lipite pe zidurile caselor din străzile periferice și în cartierul C.F.R., cartierul poștei, Str. Leca, în curțile locuitorilor, manifeste prin care comuniștii chemau pe oamenii muncii la luptă pentru ieșirea pe cale revoluționară din criză.

Dacă la Buhuși și Bacău se desfășurau activități organizatorice în perspectiva viitoarelor confruntări, pe Valea Trotușului, la Agăș, încă din aprilie 1929 izbucnește o puternică grevă în care comuniștii, prin intermediul sindicatului unitar, înființat aici în februarie același an, jucau un rol hotărîtor, atît în ceea ce privește mobilizarea, cît și conducerea muncitorilor de la Fabrica „Göetz" din localitate.

Toate acestea au determinat o intensă activitate de supraveghere a lor de către autoritățile represive. Mulți din conducătorii și luptătorii comuniști din județul Bacău au fost urmăriți, arestați, supuși torturilor. Un proces îndreptat împotriva comuniștilor din Bacău a fost acela care s-a judecat aici la sfîrșitul lunii mai 1930. La proces, apărător al celor învinuiți de a fi răspîndit manifeste pe străzile orașului, în curțile locuitorilor sau de a le fi lipit pe zidurile clădirilor, era unul dintre cei mai de seamă fii ai Bacăului, Lucrețiu Pătrășcanu. Cu prilejul procesului comuniștilor din Bacău, el a rostit una dintre cele mai ferme pledoarii în favoarea luptătorilor comuniști.

După istoricele hotărîri adoptate la cel de al V-lea Congres al P.C.R. activitatea comuniștilor în rîndurile țărănimii a luat proporții. În aceste condiții s-a desfășurat pe Valea Ghimeșului cea mai mare răscoală țărănească condusă de comuniști. În perioada care a urmat, județul a cunoscut alte lupte revoluționare. Minerii de pe Valea Trotușului, continuînd pilda marilor lupte revoluționare de la începutul anului 1933, au declanșat, în 1934, una dintre cele mai mari greve din țară, iar textiliștii de la Buhuși, în 1935, au desfășurat cea mai puternică grevă din istoria luptelor muncitorești de aici. Și într-un caz și într-altul rolul comuniștilor a fost deosebit. Asupra grevei de la Buhuși din martie—mai 1935, ziarul „Scînteia" din 22 aprilie 1935 făcea aprecierea că aceasta a fost „Prima grevă de masă de lungă durată a proletariatului din România după greva generală din 1920".

Muncitorii din Bacău au acționat prin toate mijloacele împotriva amenințării fasciste. Greviștii de la întreprinderile „Filderman" și „Izvoranu", tipografii, prin acțiunile lor, cereau eliberarea luptătorilor antifasciști.

Activitatea de conducere a acțiunilor revoluționare de către P.C.R. s-a extins și asupra comuniștilor aflați în Penitenciarul de la Tg. Ocna. Aici s-a sărbătorit ziua de 1 Mai 1937 într-un „spirit revoluționar" arborîndu-se steguțe roșii și intonîndu-se cîntece revoluționare.

Influența organizației comuniste din Bacău a continuat să se manifeste și în conflictele de muncă care au izbucnit în anii 1938—1940, la Comănești și Dărmănești.

În anii grei ai dictaturii legionare și militaro-fasciste, atunci cînd orice militant pentru dreptate era urmărit, arestat, torturat, trimis în lagăre, lupta comuniștilor nu a pregetat să se exercite. Comuniștii, prin activitatea de zi cu zi, de la om la om, prin manifestele răspîndite au mobilizat pe muncitorii și țăranii din județ la lupta împotriva terorii, a fascismului și războiului.

Conflictele de muncă s-au produs în această perioadă la Fabrica „Drimer" din Bacău, la fabrica de cherestea a societății „Foresta italo-română" din Comănești, la cea de la Agăș. La fabrica Letea, muncitorii adresau zilnic „cereri și proteste" solicitînd condiții de muncă mai bune, sporirea salariilor. Proteste permanente împotriva regimului de cruntă exploatare, a terorii, a fascismului și războiului întreprindeau și muncitorii de la „Creditul carbonifer" din Comănești.

Lupta dusă după triumful revoluției din August 1944 pentru înfăptuirea sarcinilor istorice nerezolvate pînă atunci, ca și a transformărilor revoluționare ce au urmat, entuziasmul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, al celorlalți oameni ai muncii în opera de edificare a socialismului multilateral dezvoltat sînt o continuare a unui proces revoluționar, ridicat pe noi culmi de Congresul al IX-lea al P.C.R., consolidat permanent de hotărîrile istorice adoptate de partid în epoca de mari prefaceri revoluționare de cînd în fruntea partidului se află tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, cel mai iubit fiu al națiunii române.

dr. Dumitru ZAHARIA

FILE DE MONOGRAFIE

JUDEȚUL BACĂU

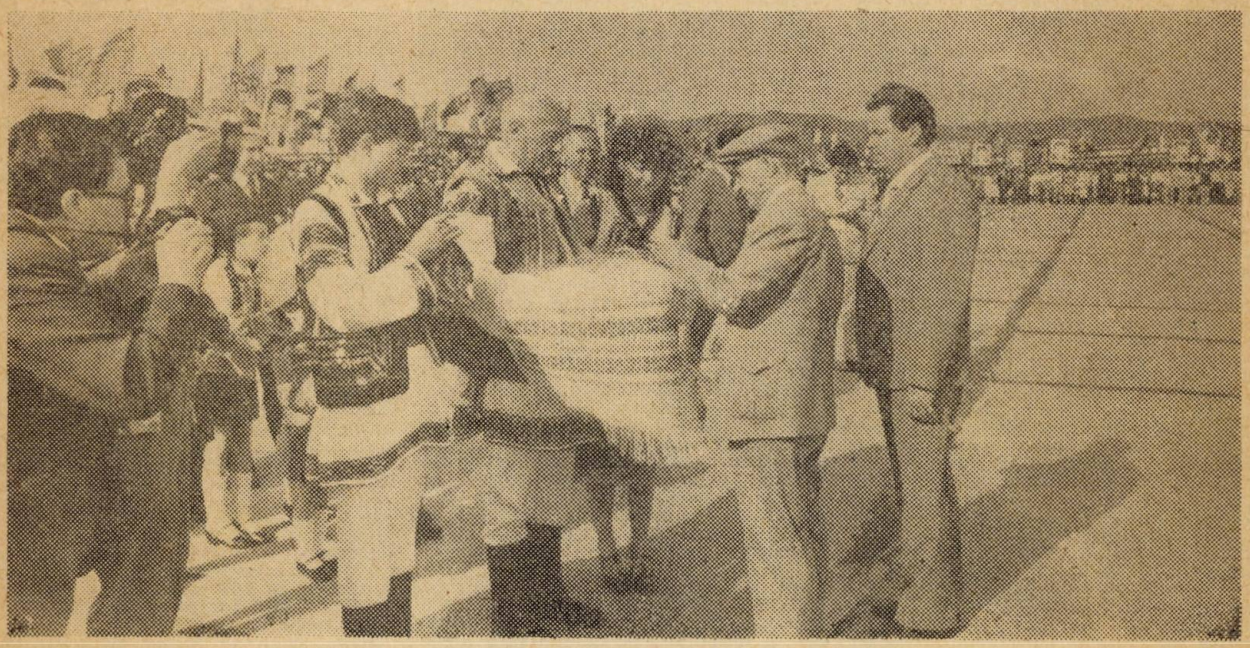

Bun venit conducătorului iubit pe meleagurile băcăuane.

În magistralul Raport prezentat la Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU sublinia : „AM ÎNFĂPTUIT UN VAST PROCES DE PROFUNDE TRANSFORMĂRI REVOLUȚIONARE. DINTR-O ȚARĂ AGRARĂ, CU O INDUSTRIE ȘI O AGRICULTURĂ SLAB DEZVOLTATE, ROMÂNIA S-A TRANSFORMAT ÎNTR-O ȚARĂ INDUSTRIAL-AGRARĂ, CU O INDUSTRIE PUTERNICĂ, MODERNĂ ȘI O AGRICULTURĂ SOCIALISTĂ ÎN PLINĂ DEZVOLTARE".

Ne mîndrim astăzi cu faptul că România realizează o producție industrială de 100 de ori mai mare decît în anul 1945 și o producție agricolă care este de șapte ori superioară aceleia din anul imediat următor gloriosului August '44.

1986, an aniversar, cînd Partidul Comunist Român, inițiatorul tuturor victoriilor noastre, sărbătorește 65 de ani de luptă pentru viitorul luminos al patriei, găsește județul Bacău, aidoma patriei întregi, în plină efervescență, oamenii muncii înfăptuind neabătut politica înțeleaptă a partidului în toate domeniile de activitate.

Cinstiți, harnici, sfătoși ca toți moldovenii, băcăuanii de pe Valea Bistriței și Siretului, a Trotușului și Tazlăului, a Cașinului și Oituzului, a Berheciului și Zeletinului muncesc și trăiesc aici, în centrul bătrînei Moldove, dînd valențe neasemuite bogățiilor solului și subsolului măsurate în caratele pe care natura darnică i le-a hărăzit.

Din îngălbenite file de monografie și din fapte văzute și știute de el, cronicarul desprinde acum o succintă **„descripție a județului Bacău în anul 1986".**

● AȘEZARE ● Versantul răsăritean al Carpaților Orientali, în centrul Moldovei ● SUPRAFAȚA ● 6 603 km p, adică 2,8 la sută din teritoriul țării ● 270 000 ha — teritoriu acoperit cu păduri (40 la sută din suprafață) ● 51 la sută — teren agricol ● POPULAȚIA ● 719 000 locuitori în ianuarie 1986 (bărbați cu 1 la sută mai puțini) ● Așadar, 3,1 la sută din populația țării se află în județul Bacău ● 44 la sută din populație în mediul urban ● În fiecare an populația crește cu 9 000 de locuitori ● Vîrsta medie — 25 de ani ; speranța de viață — 70 de ani ● LOCALITĂȚI ● 87 — două municipii, cinci orașe, șase comune suburbane și 74 comune rurale ● RESURSE DE MUNCĂ ● 361 000 persoane, din care 310 000 populație ocupată ● 31 la sută din populația ocupată lucrează în industrie ● RESURSE NATURALE ● Păduri de rășinoase și foioase, pășuni, fînețe naturale, ape cu potențial energetic, soluri agricole, petrol, cărbune, sare, ape minerale ● Ramura de bază a economiei — industria ; ea asigură 70 la sută din produsul global ● Agricultura, a doua ramură importantă a economiei, prezintă, în ultimele două decenii, o creștere de 100

la sută ● Mai bine de 3 000 de tractoare, 1 000 de semănători și 1 000 de combine, alături de alte numeroase mașini agricole, asigură o bază materială corespunzătoare ● În anul 1938, în județul Bacău existau 40 de tractoare ● ÎN ACTUALITATE ● 50 miliarde lei producție globală industrială ● Ritm mediu anual de creștere de mai bine de 8 la sută ● Ne situăm pe locul VI în țară în raport cu producția marfă realizată ● Priorități în dezvoltarea economică a județului : dezvoltarea continuă a bazei energetice și de materii prime, industria chimică și constructoare de mașini, creșterea nivelului producției în agricultură ● În județ s-au construit numai în perioada 1965—1985 mai bine de 66 000 apartamente și 21.500 case noi ● 1 151 școli de toate gradele, 192 000 de elevi și studenți, 9 148 cadre didactice, 3 726 săli de clasă, 473 laboratoare, 343 ateliere, 86 săli de gimnastică, 25 de internate și cantine — acesta este tabloul complet al învățămîntului la ora actuală în județ ● Baza materială a culturii : 524 de biblioteci, 227 cinematografe, 235 cămine culturale, 4 case de cultură, 9 muzee, 7 cluburi, teatre, o orchestră filarmonică, o revistă de cultură, 9 unități muzeale ● Pentru ocrotirea sănătății : 8 spitale cuprinzînd 5 000 de paturi, 13 policlinici, 153 dispensare medicale, 1 195 medici și un personal mediu sanitar însumînd 3 542 lucrători ● Bază tehnico-materială însemnată și pentru domenii cum sînt sportul și turismul ● PERSPECTIVE ● Perioada cincinalului 1986—1990 se va caracteriza și în județul Bacău printr-o impetuoasă dezvoltare a economiei, industria și agricultura cunoscînd ritmuri înalte an de an. Cu precădere se va dezvolta industria chimică ● Zeci de noi obiective industriale vor intra în funcțiune pe platformele industriale actuale. Procesele tehnologice în noile capacități de producție vor fi în pas cu tehnica modernă, vor pune în valoare resursele de materii prime existente și, din ce în ce mai mult, pe cele recuperabile ● În anul 1987 va intra în funcțiune primul din cele două agregate ale Centralei Electrice de Termoficare Bacău ● Se vor construi și da în folosința oamenilor muncii încă 15 000 de apartamente, numeroase spații comerciale, săli de clasă, alte edificii pentru dezvoltarea sportului, a turismului ● O noutate și privind transportul în comun la Bacău : linii de troleibuz ● Un nou spital la Bacău în anul 1987 ● Alte hoteluri la Slănic Moldova și Tg. Ocna ● Continua dezvoltare a industriei și agriculturii vor asigura creșterea corespunzătoare a nivelului de trai al oamenilor muncii ● REȘEDINȚA JUDEȚULUI ESTE MUNICIPIUL BACĂU

● De-a lungul întregii sale existențe Bacăul a exercitat o atracție deosebită aici, în centrul Moldovei, la confluența Bistriței cu Siretul ● Așezarea geografică a Bacăului este marcată de longitudinea estică 26°55' și latitudinea nordică 46°34' ; orașul se întinde pe 4 000 de hectare în zona largă de confluență a Bistriței cu Siretul ● Este atestat documentar de mai bine de 475 de ani, dar istoria sa se pierde de fapt în negura vremurilor. Descoperirile arheologice au scos la iveală existența omului pe aceste meleaguri încă din vremea orînduirii comunei primitive. Încă din timpul orînduirii feudale este cunoscută existența tîrgului căruia i se spunea Bacava, Bacovia, Bîcau. Indiferent care sînt legendele sau teoriile referitoare atît la etimologia cuvîntului Bacău cît și la vîrsta așezării, în documentele vremii găsim dovezi despre existența tîrgului încă de la sfîrșitul secolului al XIV-lea sau începutul secolului al XV-lea ● Dovezile referitoare la existența omului pe aceste locuri sînt și mai vechi. Istoricii au emis ipoteza că începuturile dezvoltării așezării ca tîrg au avut loc mult timp înainte de prima atestare documentară. Populația Moldovei făcea schimburi comerciale cu lumea bizantină și arabă, cu slavii din nord și cu populațiile din centrul Europei. La începutul secolului al XII-lea, o cronică rusă ce se referea la această zonă geografică consemna : „Aici se adună toate bogățiile : de la greci aur, stofe, vin și diferite fructe ; de la cehi și unguri argint și cai, de la ruși blănuri și miere..." ● Istoricii au descoperit în arhiva Congregației Propaganda Fide din Roma un document care precizează că Bacău există ca așezare încă din anul 1105. Aceasta a fost de fapt perioada în care pe valea Siretului s-au dezvoltat tîrgurile, centre economice așezate pe marile drumuri comerciale. Cert este faptul că activitatea meșteșugărească și cea comercială care s-au dezvoltat în zona în care Bistrița se varsă în Siret a dat naștere unei așezări omenești a cărei importanță va spori de la o perioadă la alta ● Oricum, trebuie spus că așezarea existentă la această confluență încă din epoca pietrei a continuat să se dezvolte și în perioada migrațiilor, în aceea a conviețuirii dacoromanilor cu slavii și în toate celelalte perioade care au urmat ● Primul document autohton, datat octombrie 1408 și dat de cancelaria domnitorului Alexandru cel Bun, situa Bacăul printre tîrgurile cele mai importante din țară ● Documentul respectiv este un privilegiu comercial pe care îl acorda Alexandru cel Bun negustorilor din Lvov. După cum reiese din document, negustorii care duceau postav în Țara Românească trebuiau să plătească și „o vamă de doi groși de grivnă la margine de Bacău" ● Centrul economic și comercial important, Bacăul atrage atenția multor călători și unor cărturari români de seamă. Dimitrie Cantemir vorbește despre Bacău în „Descrierea Moldovei" arătînd că acesta este situat într-o insulă a Bistriței, insula fiind formată de fapt de Bistrița pe de o parte și pîrîul Negel pe de altă parte ● Călugărul Macarie arăta că a ajuns în Bacău „trecînd mai întîi cu barca" ● Interesantă este și descrierea pe care o face într-o lucrare a sa episcopul Marcus Bandinus : „Poziția orașului este admirabilă, scăldată fiind la răsărit de rîul Bistrița care se varsă cu violență din Munții Ardealului. Spre miază-zi se întinde o cîmpie minunată, acoperită cu dese sate românești. La răsărit se întinde vestita Vale a Bistriței, iar la apus sînt munți și dealuri. Aerul este cel mai sănătos ; păduri frumoase, păsări și fiare sălbatice, rîuri pline de pești delicioși, apoi belșug de vite, grîne, fructe, unt și miere" ● În decursul timpului tîrgul se dezvoltă și ca urmare a multor privilegii pe care le primește din partea domnitorilor Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare ● Un timp, la Bacău a existat și reședința domnească (1490—1496 în timpul codomniei lui Alexandru cu Ștefan cel Mare). Curtea domnească a fost ridicată în anul 1491 în imediata vecinătate a bisericii Precista, care, după cum se știe, este ctitoria lui Alexandru Vodă, fiul lui Ștefan cel Mare ● Anii, secolele Bacăului trec, orașul se impune, se dezvoltă. Incendii și inundații l-au distrus în repetate rînduri ● Incendiul din anul 1853 a distrus o mare parte din oraș, mai bine de 350 dintre îngrămăditele sale case ● În perioada 1856—1859 băcăuanii s-au afirmat în lupta unionistă care aici a cunoscut o mare amploare. În Divanul ad-hoc ce l-a proclamat la 5 ianuarie 1859 pe Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei s-au aflat și băcăuanii Vasile Alecsandri, Costache Rosetti-Tescanu, comisul Petrache Brăescu, spătarul Dimitrie Cracti, țăranul Ion Ababei, ei reprezentînd districtrul, proprietarii mari, orașul și sătenii ● Urmează o altă perioadă în care Bacăul se impune, aceea a Războiului pentru independență din 1877 ; locuitorii orașului sînt alături de întreaga țară în marile bătălii care ne-au adus independența ● Înflăcărat patriot, marele poet Vasile Alecsandri, născut la Bacău în anul 1821, a citit, aici, la Bacău, pentru prima dată, poemul său „Dan, căpitan de plai" ● După 1900 apar la Bacău și primele fabrici, iar orașul se mărește, zestrea sa edilitară crescînd de la an la an ● În sîngerosul an 1907 băcăuanii sînt alături de sătenii din Valea lui Ion, Blăgești, Grigoreni, Buhuși, Luizi Călugăra și Săucești ● Proletariatul care apare și se afirmă la Bacău înscrie în istoria orașului pagini de eroism. O puternică manifestație a avut loc la Bacău la 1 Mai 1917, cînd muncitorimea a cerut încetarea războiului precum și unele drepturi muncitorești. Speriată de acțiunile muncitorești, burghezia a înscenat atunci un act odios ; la 26 mai 1917 au fost executați prin împușcare 33 de socialiști băcăuani ● În anul 1918 muncitorii de la „Letea" au organizat o grevă de nouă zile, iar în timpul grevei generale din anul 1920 muncitorii băcăuani au întreprins acțiuni revoluționare energice ● Au urmat anii marilor bătălii de clasă — 1929—1933 — cînd băcăuanii, asemeni întregii țări, au acționat sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român.

Istoria Bacăului a fost, ca și a patriei, o istorie a luptei continue, băcăuanii impunîndu-se de fiecare dată pe plan național prin spiritul lor revoluționar, pentru acțiunile energice pe care le întreprindeau. În tot acest timp orașul a crescut, s-a dezvoltat, a căpătat caracterul obișnuit al centrului muncitoresc, dar orașul, fabricile sale totuși mici și rudimentar dotate nu au putut îmbunătăți viața locuitorilor săi. A trebuit să vină acel August fierbinte al anului 1944 pentru ca Bacăul să renască odată cu țara.

Memorabile în istoria Bacăului sînt zilele în care pe aceste meleaguri s-a aflat — în cîteva rînduri — cel mai iubit fiu al națiunii române, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.** În prima sa vizită la Bacău, la 8 septembrie 1966, avînd loc un mare miting, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a adresat băcăuanilor spunînd, printre altele : **„Orașul Bacău are un vechi trecut (...) pe aceste meleaguri s-au dus, de-a lungul veacurilor, multe lupte împotriva cotropitorilor străini, pentru neatîrnarea patriei. Înaintașii dv. au fost aici părtași la înfăptuirea Unirii Principatelor, printre dv. trăiesc încă mulți care au luat parte activă la luptele revoluționare sub conducerea partidului comunist împotriva regimului burghezo-moșieresc în perioada dintre cele două războaie mondiale, la lupta pentru zdrobirea fascismului și pentru instaurarea puterii de stat a clasei muncitoare în alianță cu țărănimea, a puterii populare în țara noastră. Sînt remarcabile realizările pe care dv. le-ați obținut în anii construcției socialiste. Transformările petrecute în Bacău de azi fac ca el să se poată număra printre frumoasele orașe ale patriei noastre socialiste".**

Stelian NANIANU

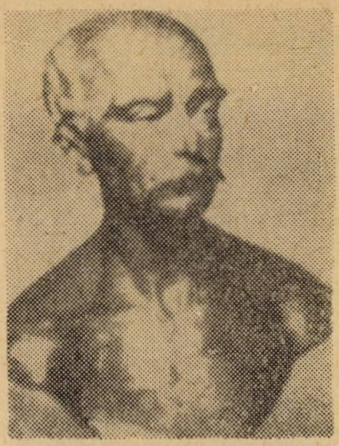

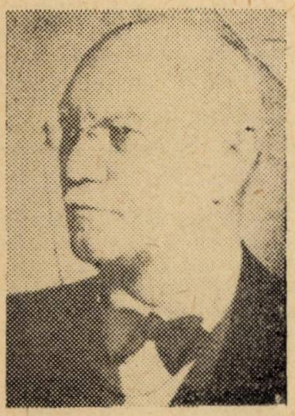

1

VALORI ROMÂNEȘTI

TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE

1925—1985

FONDATORII
REVISTEI
NOASTRE

GEORGE BACOVIA
GRIGORE TABACARU

EVOCĂRI

Amintiri de la „Ateneu“

În luna martie 1925 — au trecut, iată, șase decenii — a avut loc la Bacău un cutremur de gradul 7 pe scara seismică...

Specialiștii și chiar oamenii simpli ceva mai în vîrstă m-ar putea dezminți categoric: „N-a avut loc nici un cutremur, ce tot îndrugi?“

Dacă te-ai lua după aparențe, adică după aparate, într-adevăr n-a avut loc cutremur propriu-zis: nici un imobil deteriorat, nici o victimă omenească! Sînt astea dovezi absolute? Un cutremur se poate produce nu numai în afara omului ci și în sinea lui. Scriu aici ceea ce *eu* am resimțit atunci. Pentru mine a fost o zguduire cel puțin de gradul șapte al lui Richter!

Mă aflam în clasa a cincea de liceu. Nu eram o personalitate în publicistică, însă începusem deja să adun ceva marfă literară, în sertare și mai ales în gînd. Eram o tînără speranță, lumea nu mă știa, eu însă mă știam prea bine. Așteptam, nu știu ce așteptam, așteptam poate să fiu propulsat, singur încă n-aveam cutezanța de mai tîrziu...

Am povestit cîte ceva din toate astea în *M-am născut reporter*. Într-o zi din luna martie 1925 a venit în clasa noastră (umblase și prin celelalte clase superioare) pedagogul Constandache, ducea cu el un vraf...

— Atențiune! Atențiune, faceți liniște!... Buturugă, nu m-auzi? Nu mă vezi?... Atențiune, vă anunț un eveniment: a ieșit o revistă nouă, *Ateneul cultural*. E scoasă de un poet de-al nostru, de la Bacău, domnul Bacovia, un al doilea Eminescu, pe cuvînt! Și de un Nicolae Iorga local, domnul profesor Grigore Tabacaru. Luați-o, le veniți în ajutor! E numai 5 lei. Are de toate: și literatură și știință și artă!

— Cinci lei?! a strigat Buturugă Vasile, nu cu gîndul de a face o glumă, el niciodată nu glumea. Păi cu cinci lei iau cinci bucăți mari de halviță! Sau cinci brînzoaice, ați gustat din brînzoaicele de la poartă, domnu' pedagog? Sau cinci ciubucuri grozave!... Cu cinci lei iau și mai de toate decît revista aia, îmi dă tot sortimentul!

— Ai perfectă dreptate, Buturugă mică, să vrei să răstorni carul mare care e „revista aia“. Dar halvița dacă ai mîncat-o s-a dus, nu rămîi cu nimic...

— Rămîi cu un... rahat! interveni Prăjescu Niculae, un pui de țăran dat dracului.

— ...Pe cînd revista — continuă pedagogul — îți rămîne și după ce ai citit-o, o mai dai și la alții...

— Și ce cîștig am?

— Halvițarul la 5 lei cîștigă patru. Poetul la 5 lei își scoate banii, cu care tipărește altă revistă, ăsta e cîștigul lui. Iar cîștigul tău este că dacă o citești cu atenție poate te molipsești, poate devii și tu, pardon, poet!

— Poet?! Doamne ferește! se cruci Buturugă. Dacă mă află tata mă snopește! Nici să nu-i pomeniți de așa ceva! „Nu crește păpușoiul cu zarzavaturi din astea“, zice, cînd mă vede cu cartea!

Pe Buturugă Vasile nu-l interesa să devină poet, revista n-a cumpărat-o. Eu am tresărit, ăsta a fost cutremul cel mare de la Bacău, din ziua aceea. Îndemnat de mine — a văzut în ce stare de exaltare mă adusese vestea că a apărut în orașul nostru o revistă — colegul meu de bancă Ursu Costică a cumpărat-o și mi-a dat-o mie.

— Citește-o tu întîi, i-am zis, după-aceea mi-o dai !

— Nu, citește-o tu, după-aceea nu mi-o mai dai !

Am înțeles mai tîrziu „indiferența" lui Costică față de revistă : o avea acasă. Fratele său mai mare, Ursu Ioan era colaborator ; ceea ce mă umplea de admirație dar și mai mult de invidie. Și alt coleg al meu, Cristoveanu Ionel avea un frate mai mare, Nicolae, colaborator la *Ateneul ;* iar Ed. Sbierea — bănuiesc — era pseudonimul — un fel de anagramă — chiar al unui coleg de clasă, Robinsohn Hari. Șendrea Alexandru, colaborator statornic încă de la primul număr (era și explicabil : locuia aproape de redacție, n-avea decît... să întindă mîna) era și el atunci elev al liceului, promisese mult dar... nu prea s-a ținut de cuvînt, nu știu de ce a abandonat, e o meserie care nu prea te iartă, pe el de ce l-a iertat ?

Am citit revista, am citit și numerele următoare, m-am simțit obligat să fac și eu ceva pentru ea, mai ales că o căpătam gratuit (de la Costică).

Nu numai eu am simțit atunci acel cutremur, l-au simțit și alți colegi de clasă : Grigoriu Ion și Mezincescu Eduard (E. Cezim), și Groza Horia, Marin Bucur (Bucur Marinaru), Mustață Gheorghe, Țințăreanu Vasile, Săndulescu Gheorghe..., efectul de seamă se va resimți peste vreo tei ani, cînd noi aceștia vom pricinui la rîndul nostru un „cutremur" la Bacău, vom face să apară revista *Încercări,* de... același calibru, adică de același format și cu același program — literatură, artă, știință —, dar numai năzuințele erau aceleași, însă noi (eu !) n-o știam, gîndeam că din pricina noastră și-a încetat tocmai atunci *Ateneul* existența, ca de... prisos.

Am urmărit *Ateneul* în întreaga-i scurtă existență (de cîțiva ani totuși, ceea ce pe vremea aceea era ceva !), a fost o publicație tare zbuciumată, ca multe din epocă. Urmărind un cost cît mai convenabil, colinda din tipografie în tipografie (la Tipografia Școalelor Militare, la tipografia Gutenberg, la Rapid ; ba chiar în alt oraș — Tecuci), din care pricină capul revistei a variat de mai multe ori, și chiar formatul — la început a fost de gazetă, cam cît „fiul" ei, *Ateneu* de astăzi, pe urmă de format mic, ca *Viața românească.* Într-un singur an — 1925 — și-a schimbat de trei ori titlul (deci programul) : *Ateneul cultural, Ateneul literar, Ateneul,* Bacovia îl voia cît mai restrîns — literatură, Tabacaru cît mai larg, căuta drum spre tot mai diverși cititori, Coperta colorată (roșu, albastru...) se voia și ea — la sugestia tipografului — un motiv de... atracție. La fiecare număr se adăugau colaboratori noi și se pierdeau din cei vechi. Prețul varia și el, oscilînd între costul mereu mai ridicat și posibilitățile reduse ale cititorilor, avînd în vedere și că speranțele revistei se bazau în mare măsură pe școlari, deci trebuia să se țină seama de... concurența halvițarului.

Numai că parte din acești cititori școlari — între care, bineînțeles, mă aflam (căci dacă revista a constituit pentru mine un cutremur n-a fost pentru că aveam ce citi ci pentru că întrevedeam un larg debușeu pentru producțiile mele care, ca Bistrița, încă de pe atunci curgeau gîrlă), nu se mulțumeau să-i fie cititori, își trimiteau insistent producțiile, ceea ce iarăși era un motiv de zbucium pentru redacție, cum ne-a mărturisit odată în clasă Grigore Tabacaru („Ne pune în mare încurcătură, avem de ales între a-i nemulțumi pe minorii autori sau a-i nemulțumi pe majorii cititori").

Da, am pretenția să-i fiu consemnat *Ateneului* printre colaboratori ; chiar dacă nu m-a publicat niciodată, numai eu știu cîte plicuri voluminoase i-am adresat. Și nu numai eu, mai toți colegii citați înainte (ori necitați), asta am aflat-o indirect : de cîte ori apărea un număr nou, se încingeau aprige discuții în clasă, între noi, după ce îl examinau mai mult ori mai puțin sumar :

— Da, e ceva ! Dar dacă ar mai fi publicat măcar ultimul meu plic !...

Tata era un cititor conștiincios al *Ateneului,* îmi spunea totdeauna cînd vedea că aduc un număr nou (i-l arătam) :

— După ce-l citești să mi-l dai și mie !

I-l dam (îl ținea în atelier la vedere, să-i uluiască pe clienți) ; dar m-a supărat rău de tot cînd într-un număr a citit un articol al lui Grigore Tabacaru, „În disprețul contemporanilor", în care era amintită soarta dramatică a unor scriitori români (Eminescu, Creangă, Macedonski) și străini.

— Ei, tot mai vrei să te faci scriitor ? mi-a zis, ironic. Uite ce-ai să pățești !

I-am spus că n-am să-i mai dau revista (dar i-am dat-o).

— Asta e tot ce-ai priceput ? Dar că acești scriitori, acești oropsiți în viață au rămas nemuritori, asta nu contează ?

— Nemuritori după moarte ? Eu unul m-aș lăsa păgubaș !

Dacă *Ateneul* a fost pentru mine un cutremur de grad mare, a fost și pentru că am constatat cu uimire că autorii nu sînt persoane... anormale, cum îmi imaginasem, ci oameni ca toți oamenii, prin urmare și eu, om ca toți oamenii, de ce n-aș deveni autor ?

Într-adevăr, pe Grigore Tabacaru l-am avut profesor de Filozofie, pe George Bacovia l-am avut într-un rînd profesor de Desen și Caligrafie. Dar și pe alți colaboratori maturi ai revistei îi cunoșteam din școală, erau oameni ca toți oamenii : Panait Topliceanu fusese director al liceului, Ion Alecu ne-a fost profesor de Română, sub îndrumarea sa va apărea revista noastră *Încercări.* Alt colaborator, Liberale Netto, ne-a predat Italiana. Gh. Ionescu ne-a fost, scurtă vreme, profesor de Franceză, V. Monaru profesor de Istorie.

Contribuția liceului nostru la realizarea revistei *Ateneul* a fost deci esențială, nu se cuvenea să nu mă simt obligat să-i dau și eu — elev al liceului — o mînă de ajutor. I-am dat, mai întîi ca cititor. Scria de altfel revista, în articolul-program din primul număr, arătînd cititorii pe care contează, după ce îi indica pe intelectualii orașului și ai județului : „În al doilea rînd vin miile de elevi..." ; eram elev, deci conta și pe mine, asta te obligă, nu ?

Nu am considerat suficient să-i fiu cititor, i-am devenit colportor. Vă amintiți, poate, ce am pățit. I-am comunicat într-o zi pedagogului nostru — cel care ne aducea revista în fiecare lună, chiar în ziua apariției, o căpăta direct de la tipografie, adesea era caldă —, că aș dori să-l ajut la vînzare. Mi-a dat zece exemplare, pe urmă alte zece... Eu nu umblam, ca el, din clasă în clasă, ci ieșeam cu ele în recreație. Mă postam la poartă, în fața halvițarului, așteptam calea elevilor înainte de a-și cheltui gologanii. Mă agățam de trecători. Halvițarul mă tot alunga, dar eu reveneam. Asta nu l-a împiedicat într-o zi să-mi spună :

— Ia dă-mi și mie una din alea !... Vai de capul tău cu ce marfă te ocupi !

Credeam că-și bate joc de mine ; dar nu, mi-a achitat-o. Pe urmă a desprins filele, și din fiecare filă a făcut cîte un cornet. Terminase cornetele în care vindea semințe... I-am strigat :

— Dacă ai să-ți mai rîzi de „marfa" mea, am să încep să vînd și eu halviță ! O să-ți convină ? Crezi că mama mea nu știe să facă halviță ?

De atunci m-a lăsat în pace. Se temea de... concurență ?

Cum am amintit, nu m-am mulțumit să-i fiu *Ateneului* numai cititor și numai colportor, m-am simțit obligat să-mi fac... complet datoria, să-i fiu

colaborator. Citisem în articolul-program din numărul 1: „Se știe doar, lumina soarelui dă la o parte întunericul; lumina binefăcătoare a soarelui scoate flori din locurile mai părăsite...“ Se putea o mai directă aluzie la persoana mea? Nu eram eu bobocul care tînjea într-un ungher?

Așadar m-am hotărît. Am trimis redacției mai multe plicuri, primele prin poștă, apoi, ca să fiu sigur că poșta nu le rătăcește ori și le însușește, le-am dus eu, le-am lăsat în cutia poștală ori sub ușă, nu îndrăzneam să intru, așteptam să fiu poftit.

Încă de la primul număr mi-a atras atenția adresa redacției: strada Câmpului nr. 10. Eram tare curios să văd cum arată o redacție. M-am dus în recunoaștere. N-am găsit-o ușor, era o străduță mai dosnică, nu departe de gară. Ajuns acolo am luat-o pe trotuarul de peste drum, mă sfiam să mă apropii așa, dintr-o dată. Am ținut casa un timp sub supraveghere. Cînd am văzut că nu intră, că nu iese nimeni, m-am apropiat. Era o căsuță la stradă, un gărduț în față. M-am uitat pe fereastră: înăuntru, bănci ca la școală. Probabil că era chiar școală sau grădiniță, poate că era o școală de scriitori, acolo — mi-am zis — cei doi profesori George Bacovia și Grigore Tabacaru îi învață pe colaboratori cum să scrie. Asta însă nu mă privea, eu nu eram din ăia care abia trebuie să învețe...

Căutam cutia poștală unde să depozitez plicul ce-l adusesem. N-am văzut nici o cutie. Dar tocmai venise poștașul. Printr-o mică deschizătură în portiță — eu n-o observasem — a introdus două sau trei plicuri, subțiri. Am rîs în sinea mea: „Astea-s plicuri pentru o redacție?! Ia te uită ce plic gros am eu!“

M-am apropiat de poștaș:

— Aici e redacția?

— Ce-i aia?... Aici locuiește domnu' profesor Tabacaru. Ai ceva cu el?

— Nu... Nu...

— Atunci cară-te! Nu cumva pîndești plicurile, să le iei mărcile?

Am protestat; dar îmi dase o idee.

M-am cărat, însă numai formal. După ce s-a depărtat poștașul am vrut să introduc plicul meu, dar n-am reușit, deschizătura (cutia se afla de partea cealaltă a portiței) era prea îngustă pentru... posibilitățile mele nelimitate. „Ce redacție lipsită de imaginație! “mi-am zis, furios. Am deschis prudent portița (tare mai scîrțiia!), cu greu am reușit să-mi strecor plicul sub ușă. Am luat-o la goană.

Am lăsat acolo, cred, succesiv, șase-șapte plicuri voluminoase. După care am urmărit revista cu și mai multă înfrigurare, cu adevărată înfrigurare: nici un ecou! Indignat, plicul următor, mai voluminos ca toate, nu l-am mai dus acasă la Grigore Tabacaru, ci pe strada Gimnaziului 7, acasă la George Bacovia.

Peste ani îl voi întreba, cu un prilej, pe poet:

— Ați primit cîndva un plic voluminos de la mine?

— Primeam multe, tare multe plicuri, unii nu se mai oboseau pînă acasă la Tabacaru, eu le eram mai la îndemînă. Poate să fi primit și de la dumneata, n-aș putea ști...

— Cum asta?!

— Nici nu deschideam plicurile, le duceam cu roaba, rîse poetul — la Tabacaru, el se ocupa cu despuierea lor. Mi-a arătat odată o movilă întreagă cu plicuri din astea, tocmai le dase foc în curticică.

— Fără să le deschidă?

— O, nu, cerceta cu atenție fiecare plic, iar cînd găsea ceva de merit îmi arăta și mie, se bucura de fiecare *nume* nou...

— De ce nu răspundea la Poșta redacției?

— Noi n-aveam asemenea rubrică, poate ai observat. Poșta unei redacții literare jignește multă lume. Ce-am pățit și eu odată!...

Am căutat, nu de mult, strada Câmpului, voiam să revăd vechea redacție, mă gîndeam că poate o placă comemorativă...

N-am mai găsit strada, nu mai există localul redacției, le-au luat locul un șir de blocuri moderne, așa cum vechiului, modestului, timidului *Ateneu* i-a luat locul modernul copiosul, impozantul *Ateneu* de astăzi.

Am încercat să retrăiesc, înainte de a așterne aceste amintiri, atmosfera *Ateneului* de odinioară. Am cerut la Biblioteca Academiei colecția revistei. Mi s-au servit în totul doar patru numere, atîta se află acolo: nr. 5/1925, nr. 13 și nr. 14/1926, nr. 2 (22)/1927.

Propun celor care păstrează acasă revista *Ateneul* să trimită Bibliotecii Academiei numerele lipsă acolo. Se vor găsi în bună companie: din cele patru numere existente unul i-a aparținut lui Nicolae Iorga, unul lui Victor Eftimiu, două președintelui Ateneului Român.

Nu s-ar cuveni ca cercetători care ostenesc la Biblioteca supremă a Republicii să n-aibă la dispoziție și această publicație, care a constituit un eveniment cultural, o rampă de lansare a multor scriitori și oameni de cultură!

... Alt puternic cutremur s-a *petrecut* la Bacău în august 1964, cînd a erupt o nouă serie a vechii reviste: *Ateneu*. Erupția e în curs, e sub ochii noștri, G. Bacovia și G. Tabacaru ar fi încîntați să-i poată constata evoluția spectaculoasă, mulțimea și importanța colaboratorilor...

Dar și foștii colaboratori și „colaboratori“ și cititori ai vechiului *Ateneu* tresaltă de bucurie la fiecare număr nou, mai cu seamă la a șaizecea aniversare...

Mulți ani trăiască!

Marius MIRCU

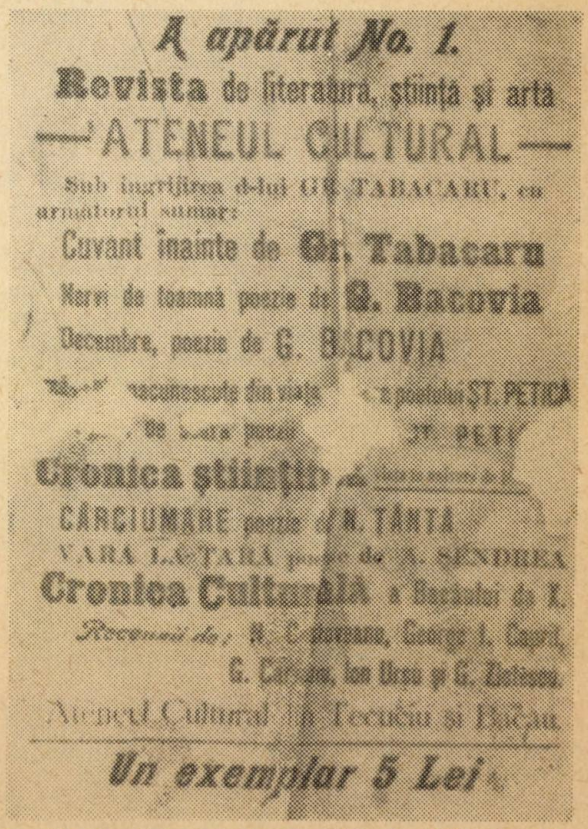

• **Afișul prin care se anunța, în 1925, apariția primului număr al revistei Ateneu.**

GHEORGHE VRÂNCEANU

- **Pecete a spiritualității poporului român**
- **O viață consacrată matematicii**
- **Mare geometru al lumii**

Savant de renume internațional, profesorul universitar, academician Gheorghe Vrânceanu, fost președinte al secției de geometrie de la Academia Republicii Socialiste Române, a lucrat neobosit, peste o jumătate de secol, pînă în clipa morții, pentru progresul științei, realizarea unui învățămînt de înaltă ținută, formarea unor valoroși matematicieni, întemeierea școlii de geometrie globală, pentru promovarea idealurilor de dreptate și umanitate, clădind cu pasiune și dăruire o operă monumentală în slujba poporului român.

Născut la 30 iunie 1900 în satul Valea Hogii comuna Doagele, județul Bacău în familia țăranului sărac Costache Vrânceanu, urmează școala primară în localitate. Învățătorul G. Arnăutescu și-a dat seama de aptitudinile spirituale ale elevului său, stăruind ca acesta să fie trimis la învățătură la gimnaziul din Vaslui, devenit ulterior liceul „Mihail Kogălniceanu". Aici îl pasionează matematica predată de renumitul profesor Nicolae Avramescu.

În 1919 își ia bacalauriatul la Vaslui, după care obținînd o bursă „Adamachi" la facultatea de științe a universității din Iași, se înscrie la secția de matematică, avînd ca profesori pe Alexandru și Vera Myller, Simeon Sanielevici, Victor Vâlcovici și Simeon Stoilov, vestiți matematicieni ai timpului. Student emitent, Gheorghe Vrânceanu este remarcat și prețuit de dascălii săi. Din anul III de studenție este numit preparator la seminarul de matematici din Iași. La 15 februarie 1922 trece strălucit licența și este trimis la Universitatea din Roma pentru doctorat. În capitala Italiei lucrează sub conducerea științifică a lui Tullio Levi-Civita, celebru prin cercetările sale în geometrie și mecanică. La 5 noiembrie 1924 își ia doctoratul cu o comisie prezidată de Vito Volterra, după care este numit conferențiar la catedra de algebră superioară de pe lîngă Universitatea din Iași unde funcționează pînă la 31 decembrie 1929.

Influențat de ideile maestrului său, descoperă în 1926 noțiunea de „sapțiu neolonom", care astăzi îi poartă numele. Avea numai 26 de ani, dar această descoperire i-a adus repede celebritatea, ca urmare obținînd o bursă Rockefeller în Statele Unite ; lucrează la Universitățile Harvard și Princeton. La sfîrșitul stagiului, invitat fiind să rămînă profesor la una dintre universitățile americane, Gheorghe Vrânceanu a preferat să revină la postul său modest de la Iași.

În urma dispariției prof. Gheorghe Tițeica, în 1939, este chemat să ocupe locul vacant la Universitatea din București, recunoscîndu-i-se astfel meritele.

Gheorghe Vrânceanu imprimă problematicii tradiționale, cursul nou spre temele majore din geometria globală. În acest scop se preocupă de organizarea bibliotecii Facultății de Matematică din București, după modelul celei de la Iași, își formează un puternic colectiv de tineri geometri, redactează manuale didactice, precum și tratatul de geometrie diferențială, în patru volume, de factură enciclopedică, tradus apoi în limbile franceză și germană.

Calităților sale didactice și științifice li se adaugă și acea de militant în viața socială. A luat atitudine fermă împotriva mișcării legionare, iar în 1944 a făcut parte dintre inițiatorii memorialului profesorilor universitari pentru ieșirea României din războiul anti-

sovietic. A contribuit neobosit la edificarea României socialiste.

Alături de matematicieni cu renume a pus bazele Institutului de matematică al Academiei R.S.R., care a jucat un rol de seamă în promovarea cercetării de vîrf, teoretice și aplicative din țară. A fost pînă la moarte redactor responsabil al revistei centrale : „Studii și cercetări matematice" și al publicației „Revue Roumaine de Mathematiques Pures et Appliquées" la al căror prestigiu internațional a contribuit din plin. S-a preocupat în egală măsură pentru a impune pe plan internațional realizările științifice românești prin organizarea Congresului al IV-lea al matematicienilor români, precum și al matematicienilor de expresie latină. A organizat, de asemenea, multe alte reuniuni științifice în țară și străinătate, ultima fiind simpozionul „Tițeica" de la Craiova — septembrie 1978.

A fost invitat să țină cursuri, lecții, conferințe la peste 30 de instituții academice și universitare de mare prestigiu cum sînt : College de France, Roma, Princeton, Moscova, Pekin, Londra, Salamanca, Geneva etc.

Personalitate proieminentă a științei românești, a fost ales membru titular al Academiei R.S.R., i s-au acordat Premiul de Stat și înalte ordine și medalii. Universitatea din Bologna, cea mai veche din lume, în 1967, și Universitatea din Iași, în 1970, i-au acordat titlul de „doctor honoris causa". Academia din Messina și Academia flamandă din Bruxelles l-au ales membru. Uniunea internațională a matematicienilor a beneficiat timp îndelungat de aportul său în conducerea ei, fiind de asemenea membru în comitetul internațional pentru editarea operei complete a lui Elie Cartan.

Opera matematică însumează peste trei sute de memorii, lucrări scrise și articole publicate în reviste de mare circulație, ea înfățișînd toate ramurile geometriei moderne. Simpla înșiruire a direcțiilor pe care le-a studiat ne dă o imagine a dimensiunilor operei acestui mare geometru. S-a ocupat de : spații neolonome, calculul diferențial absolut al congruențelor, mecanica analitică, geometrizarea ecuațiilor cu derivate parțiale de ordinul al doilea, teoria unitară neolonomă, spații cu conexiune conformă, spații parțial proiective, grupuri Sie, geometrie globală, grupuri de mișcări ale spațiilor cu conexiune afină, spații cu conexiune local euclidiană, tensori armonici, spații riemanniene cu conexiune constantă, curbura unei varietăți diferențiabile, scufundarea spațiilor curbe în spațiul euclidian, subvarietăți pe sferă, metoda de echivalență, spații cu conexiune neliniară și geometrizarea sistemelor mecanice.

Rezultatele obținute de profesorul Gheorghe Vrânceanu au intrat de mult în circuitul internațional. Ele au influențat direct sau indirect mulți geometri români și străini, constituind uneori puncte de plecare pentru noi cercetări efectuate de T. Y. Thomas, V. V. Wagner, K. Iano, A. G. Walker, K. Nomizu, S. Kobayashi ș.a. Se poate afirma cu certitudine că opera matematică a profesorului Gheorghe Vrânceanu a înrîurit profund, timp de o jumătate de secol creația geometrică pe plan mondial.

Problematica abordată de profesorul Gheorghe Vrânceanu în geometrie este de mare actualitate. În consecință, el este socotit pe drept cuvînt întemeietorul geometriei moderne în România.

Vastitatea problemelor abordate, diversitatea lor, soluțiile ingenioase, metodele fecunde, spiritul novator și strădania neobosită de promovarea a ideilor moderne îl definesc pe Gheorghe Vrânceanu ca pe unul din marii geometri ai lumii.

Opera profesorului Gheorghe Vrânceanu poartă pecetea spiritualității poporului român. Prin valoarea ei inestimabilă ea constituie o mîndrie națională.

prof. **Paula CUSTURĂ**

NICU ENEA

Nume de mare rezonanță în perioada interbelică, Nicu Enea își realizează opera (purtînd pe alocuri amprenta detașării de metodele academiste convenționale din primii ani de studii la București) la școala naturii, în lumea rustică, în care își intuiește de timpuriu matca naturală a talentului și-și încheagă, afectiv, viziunea, în consens cu tendințele de la începutul secolului de a înlătura din artă influențele străine și a-i imprima un caracter specific național.

Se naște la 29 mai 1897 în satul Valea Arinilor, comuna Măgirești, județul Bacău, într-o familie de țărani. Urmează Școala de arte frumoase din București, unde studiază desenul cu C. Artachino, pictura cu G. D. Mirea și Camil Ressu, iar sculptura cu Fr. Storck. Concomitent frecventează și Academia liberă de pictură la care dădeau îndrumări și maeștrii G. Petrașcu și J. Al. Steriadi.

Activitatea expozițională și-o începe de timpuriu, deschizînd pînă la terminarea studiilor, în 1928, patru expoziții personale : două la Bacău și cîte una la Roman și Focșani, cărora le succede, în ultimii trei ani, participarea, la Salonul oficial și Salonul Ateneului, cu portrete ce atestă, pe de o parte, descendența sa din Ressu, prin ponderea mare acordată desenului și compoziției ca suport clasic al imaginii și echilibrului, iar pe de alta hotărîrea de a-și croi un drum propriu în artă, vizibil în opoziția dintre ductul mlădios, ritmul lent și coloritul său cald și linia aspră, ritmul puternic și coloritul grav al maestrului.

Odată declanșată forța-i creatoare, Nicu Enea și-o evidențiază și mai intens într-un mănunchi de expoziții personale anuale la *Ateneul Român, Cartea românească și Universul*, în perioada 1929—1933, în care evantaiul genurilor abordate se lărgește, începînd cu expoziția din 1930 (premiată de Ministerul Instrucției și Cultelor), de la portretistică și, mai ales, peisagistica rurală, la nud și natură statică, cînd sensibilitatea sa receptivă, răscolită de experiența postimpresioniștilor, imprimă pastei o vibrație specială, cu toată consistența provenită din reveniri succesive.

El își pune acum, cu acuitate, problema propriei identități artistice în conexiunea cu preocuparea pentru specificul național, manifestîndu-și opoziția față de epigonii grigorescieni care, comprimînd viața rustică în pitorescul peisajului și al portului național,

vedeau în ea, ca și sămănătoriștii, *un tărîm al purității și liniștii, în contrast cu ucigătoarea civilizație citadină.*

În context, pictorul optează pentru calea deschisă picturii românești de opera lui I. Andreescu, care a impus o imagine veridică a vieții rustice.

Artist format în 1933, *asupra căruia nu s-a greșit,* cum sublinia Tonitza („Dimineața", 7 martie 1933), *cînd i s-au atribuit la Salonul oficial încurajări și premii speciale,* Nicu Enea își afirmă și mai pregnant talentul în expozițiile din 1934 de la Belgrad și Zagreb, constituite din peisaje citadine, cu străzi, piețe și bîlciuri din Péck, din interioare țărănești și priveliști din Muntenegru, Dubrovnik și împrejurimi, care relevau o acută predilecție pentru griuri, datorită căreia a și fost supranumit *le maître gris.*

Din Iugoslavia pleacă în Italia, unde vizitează Roma și Veneția. Reîntors în țară, interpretează, în chip michelangiolesc, artele, pictează scene de familie și cîmpenești și participă cu lucrări la Expoziția internațională de la Paris din 1935, la care „Portretul soției", atent individualizat, este distins cu Medalia de argint.

Cu expoziția din 1938 de la *Cartea românească,* pictorul își încheie etapa griurilor care l-au consacrat, împrospătîndu-și paleta cu culori deschise, în contact prelungit cu soarele.

„Aproape că te dor ochii privind noile pînze ale d-lui Enea" — notează Tache Soroceanu în „Foiletonul Adevărului" din februarie 1947, consemnînd ultima expoziție personală a pictorului. Mărturie în acest sens stă mănunchiul izbutit de lucrări din ultimii ani: „Schiță cu lizieră", „Iarnă la Valea Arinilor", „Mama oarbă", „Flori de cîmp" etc., revelatoare prin verva cu care pune culori de o acută sobrietate în marele joc al armoniilor.

Privită în ansamblu, opera sa se prezintă ca o înregistrare directă, cu o vibrantă afecțiune, care se înscrie în aria viziunii fidele procedeelor tradiționale, prin profundul respect față de imaginea-oglindă a lumii, conferindu-i aura de apologet al ruralității în perioada interbelică și asigurîndu-i un loc de cinste în planul valorilor ce definesc creația timpului său, cu cîteva apariții, într-adevăr, de excepție.

Grigore V. COBAN

ION LUCA
(1894—1972)

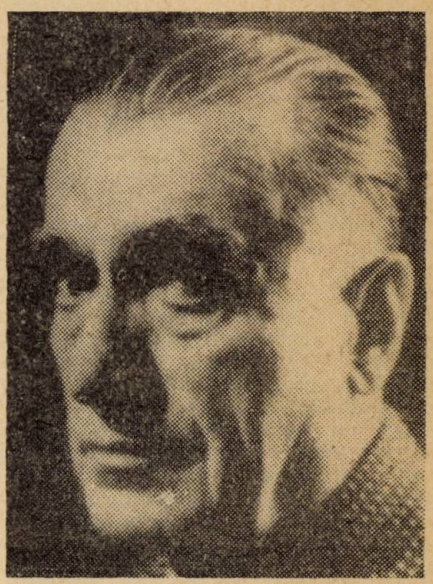

„...cea mai bogată, cea mai românească viziune de teatru..."

Dramaturg de vocație („m-am dedicat dramaturgiei fără să mă pot exprima vreodată altfel sau prin altceva decît prin ea" — spunea el într-un interviu), Ion Luca (1894 — 1972) continuă să fie încă un dramaturg pentru viitor. Regizorii nu se prea grăbesc să-i monteze piesele a căror liniște profundă, meditativă, de contemplare înțeleaptă, ironică a timpului care trece așteaptă momentul unei relansări. Jucate — îndeobște „Rachierița", „Morișca", „Femeia cezarului", „Cele patru Marii", „Pelina", „Alb și negru" — au oferit satisfacții plenare publicului, interpreților, criticii. Un romantism cu relief de legendă dă pieselor sale istorice „cea mai bogată, cea mai mustoasă, cea mai românească viziune de teatru" (Victor Eftimiu). Eroii lui Ion Luca se înalță la conștiința unei tragice simplificări. Realismul lor „romantizează (...) surprinzînd viața în substanța ei, iar nu în arătările convenționale" (Pentru Coamărnescu). Chinul conștiinței așează peste toate piesele sale frumusețe și suferință; conștiinței, îi sacrifică eroii săi anii cei mai buni, iubirile și averile. E o „vocație de suferință în scrisul lui Ion Luca" — scria Tudor Arghezi. „Tragicul lui frumos ține de conștiință, de o atitudine categoric situată în fața universului, închis în lacăte grele".

Divers ca intensitate dramatică, teatrul lui I. Luca este deschis la multe din detaliile dramei existenței. Firește, scriitorul nu le-a abordat cu egală autoritate fie și pentru simplul motiv că i-a fost inaccesibilă complexitatea lor insolită. A lăsat posterității piese ce poartă virtuțiile capodoperei și altele greu accesibile scenei. Așadar, o operă amplă, variat tematică și, prin efect, contradictorie. Romantic întîrziat, adaptat din mers realismului istoric, dar nu mai puțin vizionar prin comentariul său, scriitorul ne-a lăsat și un model de sobrietate dramatică. Tezismul unora dintre piesele sale devine, grație cursivității conflictului, tensiunilor studiate și dirijate într-o armonie aproape muzicală, o motivație legitimă. Acțiunea e potențată cu rigoare și nu o dată dramaturgul prefigurează modele de gen care au fost preluate în teatrul celei de a doua jumătăți de veac. Comedia „Morișca" (scrisă în 1937) întrunește perspective satirice care s-au constituit ulterior în trăsături ale comediei contemporane. De altfel, Ion Luca a fost și un umorist de nerv și ascuțime. Avea agerimea de a surprinde situațiile comic-contradictorii acolo unde altul nu le-ar fi văzut. „Școala din Humulești" e un model de vervă și sfătoșenie veselă. În „Dumitra" grotescul acidulează portretul satiric. „Cele patru Marii" nu ocolește paradoxul ironic al oscilației dintre mîndrie și candoare.

C. ISAC

DOCTORUL ALEXANDRU BRĂESCU (1860—1917)

Intemeietor al învăţămîntului universitar de psihiatrie, ctitor al spitalului Socola din Iaşi

Nu încape îndoială că Doctorul Alexandru Brăescu este un mare uitat. Moartea lui, enigmatică şi venită prin surprindere, a trecut uşor, mascată de evenimentele primului război mondial, de viaţa amestecată din Iaşii refugiului, iar după încheierea războiului, acoperită de lumina noilor orizonturi ale României Mari. Singur, necăsătorit, urmele materiale ale trecerii sale prin viaţă s-au risipit repede. Corespondenţa lui particulară i-a fost redusă şi s-a pierdut cu desăvîrşire. Cei care s-au bucurat de importanta sa colecţie de artă au pierit şi ei, divizaţi şi neştiind de multe ori unul de altul. După războiul al doilea mondial, bustul lui de bronz, „turnat în proporţia de a orna cabinetul directorial, a dispărut şi odată cu el — precizează regretatul profesor de psihiatrie Petre Brânzei [1] — ultima imagine fizică a acestui remarcabil pionier al psihiatriei româneşti". Semnatarului rîndurilor de faţă i-au trebuit oarecare eforturi şi multă vreme pentru a descoperi în arhivele neamurilor cîteva fotografii şi date biografice privindu-l pe acest strămoş al său, vrednic înaintaş al medicinii româneşti[2]. Căci doctorul Alexandru Brăescu face parte din nobila galerie a acelor „psihatri de mare prestigiu în lumea medicală şi intelectuală a vremii, personalităţi progresiste, cu orizont larg şi bine informate în problemele psihatriei", după cum îl apreciază posteritatea ştiinţifică în masivul tratat de psihatrie publicat în urmă cu cîţiva ani [3].

„Reţinînd strălucita activitate a doctorului Alexandru Brăescu — scria profesorul Petre Brânzei [4] — atît ca profesor benevol de psihatrie în perioada 1897—1906, cît şi ca director fondator al Spitalului Socola, 1905—1917, rezultă că îşi merită pe deplin locul în *triunghiul de aur* al celor trei „AL" din pionieratul psihatriei româneşti : *Al. Şuţu, Al. Brăescu, Al. Obregia...*"

Doctorul Alexandru Brăescu s-a născut în satul Burdusaci, judeţul Bacău, la 30 noiembrie 1860 (după surse necontrolabile 1859), ca primul din cei 12 copii ai lui Neculai Brăescu (1828 sau 32 — ?) şi ai Saftei Brăescu, născută Ciochină (1836—1881). Din cei 12 copii, aveau să trăiască numai patru : doctorul Alexandru Brăescu, Aglaia, căsătorită Popovici (1877—1966), străbunica maternă a scriitorului Sergiu Adam, Dumitrache Brăescu (1893 — ?), bunicul doctoriţei Ecaterina Brăescu Stănică, şefă de secţie la Institutul Dr. I. Cantacuzino, astăzi pensionară în Bucureşti, şi Tinca Oprişan (1878—1929), mama profesoarei Safta Tălmăeacnu, pensionară la Blaj. Răzeşi foarte vrednici şi înstăriţi, Brăeştii erau cu multe generaţii în urmă ştiutori de carte. Bunicii paterni ai doctorului Alexandru Brăescu au fost postelnicul Simeon Brăescu şi postelniceasa Balaşa Brăescu, trăitori la sfîrşitul secolului al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea. Fratele lui Neculai Brăescu, omonimul Neculache Brăescu a fost multă vreme primar al Burdusacilor, iar unul din fiii acestuia şi ai Mariucăi, n. Spiridon, omonim şi el, Nicolae Brăescu (1880—1960), a fost în tinereţe un admirabil tenor, cu studii muzicale în Italia şi a trecut scurt timp pe scena Scalei din Milano. Numele lui este legat de cele dintîi eforturi de a impune creaţia românească de operă : între 1909 şi 1910, el a cîntat sub bagheta lui Alfonso Castaldi şi alături de marii cîntăreţi George Folescu şi George Niculescu-Basu în opera *Fîntîna Blanduziei* de G.C. Cosmovici, în care interpreta unul din rolurile principale. Nicolae Brăescu a dat concerte în diferite oraşe din România [7] şi Italia, acompaniat de Clotilda General Averescu şi de Theodor Fuchs. Într-un *Recital Nicolae Brăescu* susţinut la Ateneul Român în 1910, i-a avut parteneri pe viitorul dirijor George Georgescu, pe atunci violoncelist, şi pe marele bas George Folescu [8]. Retrăgîndu-se de timpuriu din activitatea concertistă, acest membru al familiei Brăescu, în care natura a întrunit generoasă atîtea haruri, de la frumuseţe la inteligenţă şi de la voce la blîndeţe, avea să ajungă celebru magistrat la Înalta Curte de Casaţie.

Aşezarea Burdusaci este una din cele mai vechi din ţară. Vestigii ceramice de tip Cucuteni, dintre cele mai frumoase, atestă arheologic existenţa ei încă din perioada neolitică [9]. Atestat documentar ca aşezare omenească în anul 1452 [10], iar ca toponimic în anul 1555, [11 12] Burdusaci au fost un sat de tradiţie

răzeaşscă. Dintre personalităţile care au văzut aici lumina zilei şi care s-au impus în cultura românească amintim, în afară de doctorul Alexandru Brăescu, pe filozoful şi sociologul Ştefan Zeletin (1882—1934), profesor de istoria filozofiei antice şi medievale al Universităţii din Iaşi, figură de mare elevaţie a gîndirii româneşti [13], [14].

Alexandru Brăescu a învăţat să citească şi să scrie cu preotul Petre Spiridon, ai cărui descendenţi s-au unit cu Brăeştii. Preotul Petre Spiridon a fost o figură luminoasă, care a înţeles cel dintîi nevoia luminării satului, adunînd copiii acasă la el şi învăţîndu-i carte. Cum în 1866 s-a creat primul post oficial de învăţător pe care avea să-l ocupe un an mai tîrziu Constantin Stăncuţă, originar din satul Frumuşelu, este posibil ca viitorul doctor Brăescu să fi continuat învăţătura cu acesta. Primele două clase liceale le-a urmat la Bîrlad, iar următoarele două la Iaşi [15], astfel că în 1881 „finind cu succes IV clase liceale", se înscrie student la Facultatea de Medicină din Iaşi, urmînd să-şi continuie în paralel liceul. Bacalaureatul şi l-a trecut în sesiunea septembrie 1886, la Liceul Naţional din Iaşi, al cărui director era V. M. Burlă, generosul prieten al lui Eminescu. În timpul studiilor de medicină „a arătat aptitudine şi o delegenţă specială la studii, avînd o conduită exemplară". Între timp, devine intern prin concurs al spitalelor din Iaşi şi preparator la Catedra de chimie medicală a profesorului E. Riegler. La 10 ianuarie 1892 îşi susţine teza de doctorat în medicină şi chirurghie, intitulată *Nefritele paludeene* [16], obţinînd nota 10 cu laudă. Îndată după terminarea facultăţii, Epitropia Spitalelor Sfîntul Spiridon îl trimite în străinătate la studii. Astfel, în anul 1892/93 îl aflăm medic stagiar benevol în serviciul clinic al celebrului cardiolog, profesorul Pierre Charles Edmond Potain (1825—1901), autor al tratatului de notorietate, *Clinique médicale de la Charité*, Paris, 1894, după care lucrează pentru scurt timp cu marele neurolog Jean Marie Charcot (1825—1893), iar după moartea acestuia, cu iluştrii neurologi Édouard Brissaud (1852—1909), Jules Joseph Déjérine (1849—1917), Pierre Marie (1853—1940), cu marele fiziolog Jacques Arsène d' Arsonval (1851—1940) etc., obţinînd de la toţi calificative excelente şi recomandări elogioase.

În anii 1893—1894, 1896, 1898 şi 1900 face călătorii de studii în străinătate, efectuînd cercetări ştiinţifice şi vizitînd numeroase aşezăminte de asistenţă psihiatrică din Scoţia, Anglia, Franţa, Germania, Belgia, Elveţia şi Austria. Cercetează catagrafiile azilelor, urmăreşte cu interes ştiinţific viu evoluţia alienaţilor în mînăstiri, în azile, în familii şi chiar cazuri de nebuni vagabonzi... Îl preocupă în egală măsură problemele organizatorice ale aşezămintelor de asistenţă mentală. Rezultatul acestor investigaţii se va concretiza în studiul monografic *Asistenţa alienaţilor în Scoţia.* [17]

După un foarte scurt stagiu la spitalul din Tîrgul Neamţ (aprilie-mai 1894), revine la Iaşi, unde lucrează la Secţia I Medicală a Spitalului Central, ca medic secundar la biroul de internări. Începînd din 1895, este, în paralel, medic la şcoala militară şi îşi reia postul — pe care îl ocupa de şase ani — de medic al internatului Şcolii normale Vasile Lupu. Anul 1896 este foarte încărcat: îşi ia concediu şi pleacă din nou la studii pentru patru luni în Franţa. Aici efectuează cercetări asupra aciditătii sucului gastric în unele psihopatii internate în Azilul clinic Sainte-Anne din Paris. [18] În acelaşi an ocupă prin concurs postul de medic primar la Ospiciul de alienaţi Golia din Iaşi. Tribulaţiile legate de acest concurs, amînat prima oară din cauza retragerii contracandidatului, dau prilejul doctorului Alexandru Brăescu să scrie pamfletul *Ilustrul Dr. G. Pastia* [19], care face dovada unui talent literar viguros, unei logici ireproşabile şi unui caracter dîrz pînă la duritate. Doctorul Pastia este divulgat ca agramat, calomniator, ignorant şi autor al unui plagiat în cartea sa *Elemente de Hydroterapie*, Iaşi, 1895.

Cu o vigoare rar întîlnită, reorganizează Ospiciul Golia, trezind din inerţie organele de resort, solicitînd reparaţii, îmbunătăţiri, dotare. Cere numirea unui intern care să-l ajute la îngrijirea celor 81 de paciente etc., etc. Introduce, pentru întîia oară la noi, pecula, mijloc modern de tratare a psihopatiilor, care constă în remunerarea bolnavilor pentru lucrul prestat. Pecula era privită de doctorul Alexandru Brăescu, gînditor de o surprinzătoare modernitate, ca un prim pas spre adaptarea şi integrarea acestor suferinzi.

Bogata informaţie ştiinţifică, rîvna şi fervoarea organizatorică vor face din el una dintre personalităţile intelectuale, cele mai marcante ale Iaşilor sfîrşitului de veac trecut. Ideea lui dominantă era aceea de sincronizare a acţiunilor de asistenţă psihiatrică din ţara noastră cu cele din Europa occidentală, unde studiase şi se făcuse cunoscut. La scurtă vreme după întoarcerea definitivă în ţară, iniţiază o suită de acţiuni energice în vederea construirii unui spital de psihiatrie în Iaşi.

Asistenţa de specialitate a bolnavilor mintali era dezastruoasă. Medicina nu cunoaşte decît vagi paleative, empirice de cele mai multe ori. Dezolarea şi lipsa de speranţă făceau din categoria acestor suferinzi o turmă risipită fie prin bolniţele mînăstirilor, fie prin odăile cele mai dosnice ale familiilor ruşinate, fie pe drumuri... El atacă frontal această situaţie inacceptabilă, în filipice care pot fi luate drept model [20]: „Trebuie oare lăsat să moară fără ajutor sau în închisoare pe cel ce şi-a pierdut — adesea numai temporar — *judecata* care-l face să fie ceea ce este, adică *om?* Trebuie oare ca acel ce suferă de turburările spiri-

NICOLAE BRĂESCU
(1880—1960)

Văr primar cu Doctorul Alexandru Brăescu, magistrat la Înalta Curte de Casaţie. Tenor excelent, cu studii muzicale în Italia, în tinereţe a concertat în ţară şi în străinătate. A fost unul dintre muzicienii care au încercat să impună creaţia românească de operă, cîntînd în 1910, sub bagheta lui Alfonso Castaldi, alături de George Folescu şi George Niculescu-Basu, în opera lui G.C. Cosmovici, Fîntîna Blanduziei.

tului (inteligența, sentimentele, voința), care a adus lumea la gradul de civilizație actual și pe care lumea o dirige, să fie schingiuit, bătut și lăsat fără nici o îngrijire? Cum bolnavul care are o pneumonie, o fractură, o boală de piele etc. să fie căutat în spitale-*palate* cu un lux de instalații, îngrijire medicală continuă și acel ce e bolnav de creier, care a făcut planul acestor palate și a produs această bogăție, acel bolnav să nu fie îngrijit, să moară în închisoare sau să fie aruncat într-un azil care e un fel de Gheenă, sau într-un ospiciu de infirmi? Nu, aceasta nu mai e posibil; în numele umanității și al gradului de civilizație în care trăim aceasta nu trebuie sa mai continuie. Iată ținta principală a prezentei lucrări." Mișcătoare cuvinte de apostol și de profet al umanității!

Marea sensibilitate, temperamentul aprig, seriozitatea și simțul de dreptate ale doctorului Alexandru Brăescu primeau ca pe o jignire nepăsarea societății și fuga de răspundere față de tragedia acestor suferinzi. Conștiința sa nu-și putea găsi liniște. El își va asuma cu de la sine putere sarcina întemeierii și a organizării științifice a unui ospiciu central unde acești blestemați ai destinului să-și găsească dacă nu vindecarea, cel puțin alinarea cumplitei suferințe și reintegrarea lor cît de cît în sînul marii familii omenești.

Sensibil la exortațiile colegului său de la Iași, doctorul Alexandru Obregia (1860—1937), medic primar psihiatru la Spitalul Mărcuța din București, va decide, în calitatea lui de director al Serviciului sanitar din Ministerul de interne, înființarea Spitalului Socola din Iași, dispunînd înzestrarea lui cu echipament necesar. Profesorul Alexandru Obregia va ilustra, din 1910 pînă în 1934, anul pensionării, Catedra de psihiatrie de la Facultatea de Medicină din București, după ce predase o vreme fizică medicală și histologia. În 1906, deci la un an după inaugurarea Spitalului Socola din Iași, va începe construirea echivalentului bucureștean al Socolei, Spitalul central de neuropsihiatrie.

Astfel, în anul 1897 începe construirea Spitalului Socola, ale cărui planuri vor adopta sistemul pavilionar, spital cu o capacitate de 400 paturi. Sprijinit de doctorul Al. Obregia, doctorul Alexandru Brăescu reușește, cel dintîi din țară, să obțină o subvenție de 350.000 lei pentru construirea unui spital de alienați. Izbînda finală din 1905 avea să fie pregătită atît de memoriile și conferințele, cît și de studiile și articolele sale, dintre care unele au avut un foarte mare ecou. Construcția va fi gata în 1899, „cu șapte ani înaintea de votarea legii pentru clădirea unui „ospiciu de alienați" lîngă București"[1]. Deschiderea spitalului va tărăgăna însă, atît din cauza lipsei de fonduri cît și dintr-a indiferenței forurilor tutelare pînă în anul 1905. Glasul doctorului Al. Brăescu se ridică iarăși, vestejind starea deplorabilă în care era abandonat azilul[21]: „Camerele acestor atenanse (...) sunt, în anul de grație 1903, niște vechi *chilii călugărești în ruină*, joase, murdare, umede, întunecoase, fără aer, cari nici pentru animale n-ar putea servi. Aceste chilii sunt atît de încăpătoare, încît adesea se pun cîte doi bolnavi în un pat. *Da, doi nebuni într-un singur pat!...* Mobilierul din chilii este acelasi ce era și în azilele de la finea secolului al XVIII, adică... *paiele* cari acum, ca modernizare, sunt puse în un coș mare numit mindir și în altul mai mic numit pernă și care desigur au avantajul că întreține mai bine murdăria și infecția..."

În sfîrșit, Spitalul Socola va fi inaugurat la 12 octombrie 1905. O placă de marmură, existentă și astăzi[22], marchează momentul și pe ctitorul lui: doctorul Al. Brăescu, medic primar și director. Eforturile sale se vor îndrepta de acum înainte spre ridicarea calității asistenței psihiatrice, la nivelul exigențelor străinătății. Față de Scoția și Belgia, România asista de 15 ori mai puțini bolnavi, iar calitatea acestei asistențe era inferioară. Deopotrivă inteligență critică și inteligență constructivă, el nu numai cît critica o situație precară, ci dădea și soluții pentru remedierea ei, lupta ca s-o înlăture și o înlătura, altfel amintirea lui ar fi rămas aceea a unui spirit în veșnică nemulțumire, a unei frămîntări sterile. Se împleteau în ființa lui un spirit realist și un spirit practic, entități diferite și independente într-o oarecare măsură, deoarece există oameni realiști fără a fi practici, care eșuează de cele mai multe ori în defetism.

Doctorului Alexandru Brăescu îi revine și meritul de a fi asigurat cel dintîi învățămîntul de psihiatrie la Facultatea de Medicină din Iași.[23, 24] În 1889, ministerul îi acordă titlul de profesor suplinitor, pe care îl va confirma în 1902 fără însă a bugeta catedra. În 1895, ministerul îi aprobă ținerea unui curs liber de „Patologia bolilor mintale". În același timp îi aprobă și doctorului G. Pastia, absolvent al Facultății de Medicină din București, să țină un curs liber de „Clinica boalelor nervoase și mintale".

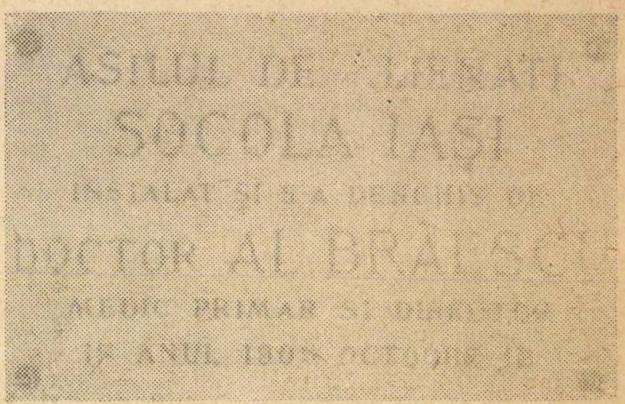

Tematica era relativ superpozabilă, iar valoarea profesională a celor doi profesori de necomparat. De altfel, doctorul G. Pastia se va îndrepta spre balneofizioterapie, căutînd totuși să lege cele două domenii.[25] Fire dîrză, doctorul Alexandru Brăescu cere în 1903 ministerul nominalizarea catedrei, cererile sînt repetate, iar rezultatul fiind negativ, în 1906 refuză să mai onoreze Facultatea de Medicină din Iași. Un caz rar în analele învățămîntului medical superior, dacă nu cumva unic...

Începînd din acest an, cursul de neurologie și psihiatrie va fi predat de doctorul Panaite Zosin, care încă din 1904 organizase un ciclu de prelegeri libere de psihiatrie judiciară. Tradiția prelegerilor libere și sistematice era veche în Iași, coborînd din *prelecțiunile* junimiștilor, inițiate și ilustrate de Titu Maiorescu. În sfîrșit, în 1910 este bugetată și Catedra de neurologie și psihiatrie, titularului ei rămînînd, pînă în 1912, profesorul Panaite Zosin. Doctorul Alexandru Brăescu nu s-a angajat în nici o acțiune revendicativă. Era directorul Socolei și continua să predea „medicina populară și igiena" la Școala normală Vasile Lupu și la Seminarul Mitropolitul Veniamin Costache. Intre timp a funcționat și ca director al stațiunii balneare Slănicul Moldovei; aici dădea consultații la Hotel Cerbul. Cursurile sale, fie de la școli secundare, fie de la Facultatea de Medicină, erau ținute „într-o manieră atît de impresionantă prin claritate și ținută,

încît (...) rămîneau întipărite pentru totdeauna în amintirea elevilor săi". [3]

Fire energică, sobră, francă și justițiară, doctorul Alexandru Brăescu a fost un om de o desăvîrșită integritate morală. Foarte muncitor, sensibil și generos, își ajuta consătenii care veneau tocmai la Iași cu o suferință ori alta, internîndu-i, tratîndu-i, oferindu-le ajutoare materiale sau ajutîndu-le copiii. Avea mari prietenii, avea mari rivalități. Printre prieteni, la loc de frunte se afla profesorul Gheorghe Marinescu (1863—1938), creatorul școlii românești de neurologie, care a venit tocmai la Galbeni, lîngă Podu-Turcului, cînd prietenul lui s-a îmbolnăvit în anul 1913...

Temperamentul hiperstenic, voluntar și aprig era o caracteristică a bătrînilor Brăești. Prin căsătoria lui Neculache Brăescu, fratele tatălui său, cu Măriuca Spiridon, aceasta din urmă va aduce în familia Brăescu o notă de dulceață a firii cu totul rară. Se spune că Măriuca Brăescu era chemată în sat să prindă roiurile de albine : le desprindea *cu mîna* de pe creangă strugurele uriaș, electrizat și bezmetic, vorbindu-i alintîndu-l și așezîndu-l ușor în buduroiul frecat pe dinăuntru cu aromata cătușnică...

Doctorul Alexandru Brăescu se bucura de o cultură solidă, atît medicală cît și beletristică. Vorbea cinci limbi. Reputația lui profesională era întinsă în toată Moldova. Mare iubitor de artă orientală, avea o interesantă colecție de artă veche japoneză și chineză, care s-a risipit în ultimul război cu prilejul refugiului unor urmași în Oltenia.

Relatările puținilor contemporani care mai sînt în viață cît și cele cîteva fotografii recuperate, și care apar acum pentru întîia oară, ni-l arată ca pe un om de statură mijlocie, cu ochi mari și profunzi, care-i dau ciudatul aer de absență al oamenilor care privesc departe și văd cu mintea. Avea o căutătură fermă, dar neiscoditoare. Bine legat, proporționat, se mișca repede. Trăsăturile feței schițau o tendință de lăsare în jos datorită oboselii care-i încărca deopotrivă pleoapele. Nasul frumos, ușor în sus, lăsa loc unei mustăți viguroase și lungi. În tinerețe, mergea din plăcere pe jos de la Burdusaci la Iași, parcurgînd apreciabila distanță în cîteva zile...

De prin 1913, începe să arate ușoare semne ale unei oboseli sufletești, care a crescut continuu. Tot mai tăcut, tot mai suspicios, cade pradă unei adînci tristeți. Tresare la gîndul că va fi otrăvit și nu-și ascunde, față de ai săi, această teamă. Vara anului 1913 și-a petrecut-o la Galbeni, unde fratele său, Dumitrache Brăescu, era notar. Prefera Galbenii și nu Burdusacii natali, unde îl cunoștea toată lumea. În această vară a venit doctorul Gheorghe Marinescu să-l viziteze la Galbeni și să-i propună să vină la București, smulgîndu-l astfel atmosferei ieșene sfîșiată de rivalități, dar n-a vrut, pradă gravei și enigmaticei lui tristeți...

Cu toate acestea, primul război mondial nu-l lasă indiferent : cere să meargă pe front ca medic militar. Era locotenent colonel de rezervă. Această perioadă a vieții sale este aproape necunoscută. La 27 februarie 1917 se stinge brusc din viață la Iași. Asupra împrejurărilor morții au circulat felurite versiuni : tifos exantematic, omucidere, sinucidere... În orice caz, o adresă a Epitropiei Spitalului Sfîntul Spiridon către Procuratură [26] precizează că „Primăria refuză a ne elibera autorizația de înmormîntare, pe motiv că moartea nu este naturală." A fost înmormîntat în ziua de 1 martie 1917 la Cimitirul Eternitatea. Lumea medicală a Iașilor a fost adînc mișcată de moartea eminentului medic... În anul 1926, sora defunctului, Aglaia Popovici, împreună cu fiii ei, Alexandru și Ion Popovici, i-au adus osemintele și i le-au reînhumat în cimitirul satului Frumușelu, de lîngă Podu-Turcului.

La inițiativa celui ce scrie aceste rînduri, pictorul Gheorghe Spiridon a fixat pe pînză chipul marelui înaintaș, iar tabloul a fost înmînat direcției Spitalului Socola care, în ziua de 28 februarie 1984, a organizat un solemn moment aniversar *Doctor Alexandru Brăescu*, la care au participat psihiatrii din aproape toate județele Moldovei, artiști, scriitori și intelectuali ieșeni. În alocuțiunile lor, profesorul Petre Brânzei, inițiatorul acestei ample manifestări, și profesorii T. Pirozynsky și Gh. Scripcaru au reliefat figura de precursor al psihiatriei românești a doctorului Alexandru Brăescu, subliniind orientarea spre psihiatria socială care l-a caracterizat și importanța pe care opera lui științifică a avut-o pentru dezvoltarea ulterioară a psihiatriei românești [27], [28].

Viața sa își așteaptă exegeza pe care o merită, monografia care de mult trebuia scrisă. Această viitoare lucrare va constitui totodată istoricul începuturilor asistenței științifice a bolnavilor mintali și al învățămîntului superior de psihiatrie.

Eminent cărturar, cu studii în cele mai mari centre medicale ale Europei, inteligență vie și creatoare, doctorul Alexandru Brăescu rămîne una din figurile cele mai luminoase ale medicinii românești, care au apărat și au impus cauza suferinților mintali.

C. D. ZELETIN

---

1 Petre Brânzei, **Itinerar psihiatric**, Editura Junimea, Iași, 1979, p. 75.

2 C. D. Zeletin, **Disertație istorico-filologică asupra satului Burdusaci**, manuscris de cca 400 pagini.

3 PSIHIATRIE, sub redacția Prof. dr. doc. V. Predescu, Editura Medicală, București, 1976, p. 32.

4 P. Brânzei, **Secvențe din viața Spitalului Socola sau despre viitorul psihiatriei : adaptare — integrare — recuperare**, în **Neurologie, Psihiatrie, Neurochirurgie**, 1981, 26, 2, 155.

5 **Arhivele st. Iași**, Inst. de Med. Iași, Dosar 39/1881-82, f. 2.

6 George Niculescu-Basu, **Amintirile unui artist de operă**, Editura Muzicală, 1962, p. 189.

7 Traian Nicola, **Fragmente de cronică bîrlădeană, în Bîrladul, odinioară și astăzi**, miscelaneu, I, redactor Romulus Boteanu, 1980, p. 540.

8 **Concertul tenorului Nicolae Brăescu, Adevărul**, 5 februarie 1910, p. 2.

9 C. D. Zeletin, **op. cit.**, Cap. I : **Vechime.**

10 Mihai Costăchescu, **Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare**, II, București, 1932. 131—137.

11 Mihai Costăchescu, **op. cit.**, I, 1931, p. 238.

12 Gh. Ghibănescu, **Ispisoace și zapise**, XIX, p. 211—212.

13 C. D. Zeletin, **Ștefan Zeletin (în) dialog cu Vasile Bogrea, Manuscriptum**, 1983, XIV, 2 (51), p. 106—122.

14 **Încă un nume românesc pentru istoria științei mondiale : Șt. Zeletin**, în **Contemporanul**, 24 decembrie 1982, nr. 52 (1835), p. 8—9, articole de Acad. Șerban Țițeica, D. Mureșan, Ilie Bădescu, Constantin Coșman, C. D. Zeletin.

15 **Arh. Șt. Iași**, Inst. de Med. Iași, Dosar 39/1881—82, f. 15.

16 Alexandru N. Brăescu, **Nefritele paludeene.** Tesă de doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută la 10 ianuarie 1892 de..., preparator la Laboratorul de chimie medicală. Fost intern al Spitalelor Sf. Spiridon Iași, Tipografia H. Goldner, 1892. 104 pag.

17 **Asistența alienaților în Scoția. Legislație. Construirea și organizarea asilelor de alienați. Principalele mijloace de tratament. Administrație.** De Dr. Al. N. Brăescu, medic primar al Spitalelor Sf. Spiridon, Iași, Tipografia H. Goldner, 1902.

18 **Cîteva cercetări asupra acidității sucului gastric în melancolie și stupiditate (confusie mentală)** de Doctorul A. N. Brăescu, medic primar al Spitalelor Sf. Spiridon, Iași. Iași, Tipografia H. Goldner, 1902.

19 **Ilustrul Dr. G. Pastia** de Dr. Brăescu. Iassy, Tipografia H. Goldner, 1896.

20 Dr. Al. N. Brăescu, **Asistența alienaților în Scoția...** p. 7—8. V. supra.

21 Dr. Al. Brăescu, **Cum sunt considerați și asistați alienații în România**, Iași, Tipografia H. Goldner, 1903. p. 7.

22 P. Brânzei, **Sequences de la vie de l'Hôpital de „Socola" — Iași, ou l'avenir de la psychiatrie : adaption-integration-récupération**, 1980.

23 C. Romanescu, **Un secol de învățămînt medical superior la Iași**, vol. I, Facultatea de Medicină (1879—1949). P. 50—51.

24 C. Romanescu, **Opera științifică a psihiatrului Alexandru Brăescu.** Soc. med. natur. Iași, Secția Istoria Medicinei, 1967.

25 Doctor Pastia, **Hydrotherapia ca mijloc curativ în boalele nervoase și mentale.** Iași, 1897.

26 **Arh. St. Iași**, Epitropia Generală a Sfîntului Spiridon, Iași, nr. 938/1917, f. 7 (copie).

27 **Cronica**, 2 martie 1984, anul XIX, nr. 9 (944), p. 7.

28 **Flacăra Iașului**, anul XL, nr. 11630, 29 februarie 1984, p. 3.

VASILE PÂRVAN

(1882—1927)

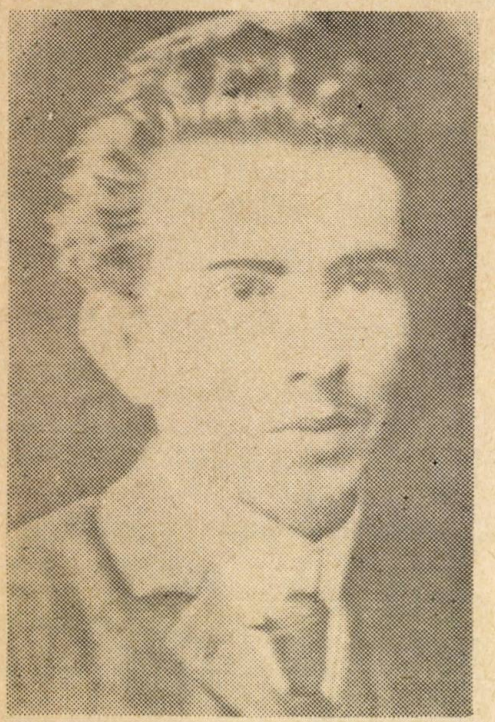

La 28 septembrie, într-un modest sat din Colinele Tutovei, la Perchiu, com. Huruiești, jud. Bacău, a văzut lumina zilei Vasile Pârvan, cel care avea să devină un mare istoric și arheolog, savant de renume european, reprezentant de seamă al științei și culturii românești din primele decenii ale secolului nostru.

Fiu al lui Andrei Pârvan, un modest și inteligent învățător, și al Aristiței Pârvan, verișoară a marelui filozof Vasile Conta, cel ce avea să devină un mare savant, adică Vasile Pârvan, a urmat cursurile primare la Tg. Berești și Bîrlad, apoi secția clasică a renumitului liceu „Gh. Roșca Codreanu" din Bîrlad, pentru ca între anii 1900—1904 să fie un strălucit student al Universității din București (unde a urmat în paralel Facultatea de drept și Facultatea de litere și filosofie) conturîndu-și formația intelectuală sub îndrumarea unor eminenți profesori-savanți precum O. Densușianu, Simion Mehedinți, D. Onciul, I. Bogdan și N. Iorga.

S-a specializat în istoria antică la universitățile din Germania, respectiv la Jena, Berlin și Breslau ; la ultima și-a luat doctoratul în 1908, cu *„magna cum laude"*, la marele savant Conrad Cichorius.

Întors în țară, printr-o activitate tenace, V. Pârvan s-a impus rapid în lumea universității și academică. Profesor universitar în 1909, director al Muzeului național de antichități în 1910, membru corespondent în 1911 și membru titular al Academiei în 1913, fondator alături de N. Iorga și G.M. Murgoci al Institutului sud-est european în 1913, inițiator al unor vaste și metodice cercetări arheologice, fondator al Școlii Române din Roma, întemeietor al unor publicații de renume internațional, precum „Dacia. Recherches et decouvertes archéologiques en Roumanie", vicepreședinte și secretar general al Academiei Române, profesor agregat la Sorbona și conferențiar la Universitate din Cambrige-Anglia, membru fondator al Comitetului internațional al științelor istorice, membru al mai multor instituții și academii străine, autor al unor lucrări de largă respirație istorico-arheologică, V. Pârvan a traversat o carieră fascinantă, curmată brusc, în 1927, la vîrsta de 45 de ani neîmpliniți.

GEOGRAFIE SPIRITUALĂ

În continuarea unor preocupări mai vechi de evidențiere a personalităților legate, într-un fel sau altul de Bacău, s-a născut această **geografie spirituală** — continuare succintă a numelor acelora care, **născuți pe teritoriul județului Bacău**, au adus ori își aduc o contribuție însemnată la viața științifică și cultural-artistică, pe meleagurile natale sau oriunde în țară. Pentru prima oară s-a încercat includerea într-un context adecvat a specialiștilor cu titluri științifice aflați în Bacău.

Lista încredințată acum tiparului rămîne deschisă oricăror propuneri vizînd fie adăugirea acelor nume nedepistate de autor, fie întregirea unor date culese, dar încă nesigure ori incomplete, ce au rămas în afara manuscrisului.

Mândica MARDARE

BACĂU

ALECSANDRI Vasile, n. 21 iul. 1281 — m. 22 aug. 1890, la Mircești. Poet, prozator și dramaturg.
ALEXANDRESCU Ioan, n. 23 oct. 1912. Compozitor.
ANESTIN Victor, n. 17 sep. 1875 — m. 7 sep. 1918, la București. Publicist și astronom amator.
APOSTOL G. D., n. apr. 1886 — m. . Scriitor și publicist.
BACOVIA George (pseud. lui G. Vasiliu), n. 4 sep. 1881 — m. 22 mai 1957, la București. Poet.
BARABAȘ Nicolae, n. 16 nov. 1943. Biolog.
BĂLĂIȚĂ George, n. 17 apr. 1935, Scriitor.

Ca profesor universitar V. Pârvan s-a dovedit un maestru strălucit, prin vioiciunea gîndirii, originalitatea interpretărilor, erudiție și talent oratoric. Ca director al Muzeului național de antichități, ca arheolog, a fost un neîntrecut organizator și conducător al activității de cercetare arheologică. Îmbinînd fructuos cursurile teoretice cu munca pe șantierele arheologice(la Ulmetum, Histria, Tomis, Callatis, etc). V. Pârvan a format un important detașament de tineri cercetători, *punînd bazele Școlii moderne de arheologie în țara noastră.*

Gîndirea și mintea luminoasă a lui V. Pârvan au atins numeroase domenii ca : filozofia, științele economice, sociologia, literatura, etc., dar înainte de toate a fost un mare istoric și arheolog, deschizător de noi drumuri în studierea trecutului nostru, avînd ca cheie de boltă lămurire începuturilor istoriei poporului român.

Roadele muncii sale de arheolog și istoric de mare erudiție și largă viziune interpretativă s-au concretizat în numeroase lucrări științifice, între care se impune „Getica. O încercare de protoistorie a *Daciei...*", adevărat monument al gîndirii istorice românești, prin care a reușit să arunce lumină și să integreze istoriei naționale mileniul dinaintea cuceririi romane, să descifreze, în structurile sale de bază, istoria lumii și civilizației traco-geto-dacice, deci temelia procesului de formare a poporului român.

Viața lui V. Pârvan a fost dominată de *cultul muncii.* Prin întreaga sa activitate s-a impus în fața contemporanilor și urmașilor. V. Pârvan s-a bucurat de aprecieri deosebite, pentru istoricul francez H. Focillon a fost *„un tenace constructor al științei sale"*, pentru istoricul american Gorham P. Stevens a fost *„un mare animator, unul care a contribuit la accelerarea pulsului umanității"*, iar pentru istoricul și arheologul român Radu Vulpe *„un erou al datoriei față de cultura poporului său"*. V. Pârvan a militat pentru propășirea culturii naționale, pentru a asigura independența spirituală a patriei.

Trecerea timpului nu a estompat personalitatea pârvaniană, ci dimpotrivă a conturat-o tot mai mult. Se confirmă, și în cazul lui V. Pârvan, profunda reflecție a lui Goethe care spunea că personalitățile cu adevărat mari sînt cele pe care trecerea timpului nu numai că nu le diminuează, ci le impune conștiinței viitorului, proiectîndu-le în adevărata lor lumină. Da, V. Pârvan este o personalitate cu adevărat mare, pe care trecerea timpului o profilează și luminează tot mai mult și mai clar pefundalul de aur al veșniciei spiritualității românești.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ :

I. Opera : Die Nationalität der Kaufleute in römischen Kaiserreiche, Breslau, 1909 (teza de doctorat) ; Cetatea Tropeum, Considerații istorice, București, 1912 ; Cetatea Ulmetum, I—II 1—2, III, București, 1912, 1913, 1914 ; Histria, IV, București, 1916 ; Idei și forme istorice, București, 1920 ; Începuturile vieții romane la gurile Dunării, București, 1923 (ed. II, 1974) ; Memoriale, București, 1923, (ed. II, Cluj, 1973) ; Getica. O încercare de protoistorie a Daciei în mileniul I a Chr., București, 1926 (ed. II, Radu Florescu, București, 1982) ; Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-dunărene, (ed. în limba engleză, Cambridge, 1928 ; ed. în limba română, sub îngrijirea lui Radu Vulpe, București, 1937, 1957, 1958, 1967, 1972) ; Corespondență și acte, ed. Al. Zub, București 1981. II. Referințe : D. Gusti, Personalitatea lui Vasile Pârvan : un model academic, în Arhiva pentru știința și reforma socială, VII, 1928, 3-4, Al Busuioceanu, Pârvan gînditorul, București, 1933 (ed. II, 1934) ; În memoria lui Vasile Pârvan, volum publicat de Asociația Academică „V. Pârvan", București, 1934 ; I. Andrieșescu, Vasile Pârvan, București, 1937 ; Em. Condurachi, Vasile Pârvan, opera și gîndirea sa istorică, în volumul „Vasile Pârvan", București, 1957 ; Radu Vulpe, Activitatea științifică a istoricului Vasile Pârvan, în studii, Revista de istorie, X, 1957 ; Al. Zub, Vasile Pârvan, efigia cărturarului, Iași, 1974 ; Al. Zub, Vasile Pârvan, biobibliografie, București, 1975 ; Virgil Em. Catargiu, Vasile Pârvan, filozof al istoriei, Iași, 1982 ; Al. Zub, Pe urmele lui Vasile Pârvan, București, 1983.

dr. Ioan MITREA

• BACĂU • GEOGRAFIE SPIRITUALĂ •

BEIU Steliana Delia, n. 13 iul. 1947. Poetă.

BERDILĂ Constantin, n. 21 feb. 1930. Pictor.

BOGA VERDEȘ Maria, n. 20 nov. 1944. Soprană lirică.

BORDEIANU Mona, n. 11 iun. 1951. Actriță.

BOTEZ Constantin I., n. 11 mar. 1929. Istoric.

BUZINSCHI Corneliu, n. 25 feb. 1937. Scriitor.

CAMBOS Lory, n. 26 iul. 1926 — m. 26 mar. 1972. Actriță.

CÂNCEL Petru, n. 7 mar. 1890 — m. 1947, la București. Lingvist.

CIUCHINDEL Gheorghe, n. 16 sep. 1930. Inginer constructor.

CLIMESCU Alexandru C., n. 11 nov. 1910. Matematician.

CLIMESCU Constantin I., n. 30 nov. 1844 — m. 6 aug. 1926. Matematician.

CONSTANTINESCU Teodor, n. 3 oct. 1920 — m. 22 feb. 1984. Pictor scenograf.

COSAȘU Radu, n. 29 oct. 1930. Scriitor și publicist.

COSTIN Calistrat (pseud. lui Costin Costinel), n. 30 ian. 1942. Scriitor.

DĂNCEANU Liviu, n. 19 iul. 1954. Compozitor și muzicolog.

DONCEANU Felicia, n. 28 ian. 1931. Compozitoare.

DRĂGOI Ion, n. 25 aug. 1928. Violonist, interpret de muzică populară.

ENE Constantin, n. 20 dec. 1837 — m. 7 nov. 1877. Erou în Războiul de Independență.

ENEA Elvira, n. 7 apr. 1904. Pictor.

FILIMON Mariana, n. 9 ian. 1939. Poetă.

FRUNZETTI Ion, n. 20 ian. 1918 —m. 12 sep. 1985, Critic de artă, poet și traducător.

GENARU Ovidiu, n. 10 nov. 1934. Poet, prozator, dramaturg și publicist.

GHEORGHIU I. S., n. 24 aug. 1885 — m. 6 nov. 1968, la București. Inginer electrotehnic și energetician.

GHEORGHIU—BUDU Iancu, n.c. 1829/1832 — m. 4 oct. 1885. Poet și publicist.

GOGA Dimitrie, n. 1894 — m. 1970. Scriitor, autor de manuale școlare.

GRIGORESCU Aura, n. 20 mar. 1904. Artist decorator.

IACOB Doina, n. 21 apr. 1948. Actriță.

IACOBITZ Friduș Al., n. 20 oct. 1926. Poet și publicist.

IONESCU Eugen Gh., n. 31 mai 1946. Artist decorator.

IONESCU Luigi, n. 3 apr. 1927. Solist de muzică ușoară.

LĂZUREANU Ionela, n. 24 dec. 1948. Sculptor.

LUPAȘCU Gheorghe, n. 10 mar. 1843 — m. 1936, la București. Erou pe frontul Vidinului și al redutei Griviția 1.

LUPESCU DIACONU Diana, n. 7 oct. 1955. Actriță de teatru și film.

MARCIAN Marcel, n. 25 sep. 1914. Scriitor și publicist.

MARCUS Solomon, n. 1 mar. 1925. Matematician.

MIRCU Marius, n. 9 iun. 1909. Scriitor și ziarist.

MOVILĂ Juarez, n. 2 oct. 1870 — m. 30 mai 1943, la București. Compozitor și critic muzical.

NICA Alexandru C., n. 26 ian. 1931. Tribolog (lubrificația motoarelor și mecanica motoarelor aerospațiale).

PASCU Giorge, n. 1 dec. 1882 — m. 16 mai 1951, la Zlatna. Lingvist și istoric literar.

PĂTRĂȘCANU Lucrețiu, n. 4 nov. 1900 — m. 17 apr. 1954. Om politici, economist, sociolog și filosof.

POSTELNICU Sorin, n. 10 mai 1945. Actor de teatru și film.

RADU Costache, n. 1832 — m. 1908. Publicist și dramaturg.

SADOVEANU Izabela, n. 24 feb./8 mar. 1870 — m. 6 aug. 1941. Ziaristă.

SIMION Alexandru. n. 26 iun. 1925. Scriitor.

STROESCU Kitty, n. 21 feb. 1931. Actriță.

TUREATCĂ Ion, n. 24 oct. 1906. Sculptor.

VAIAN Eugen, n. 2 nov. 1870 — m. 25 iul. 1897, în Franța. Ziarist și scriitor.

VERMONT Nicolae, n. 10 oct. 1866 — m. 14 iun. 1932, la București. Pictor.

AGĂȘ

SALAHORU Angela, n. 1 iul. 1948. Pictor.

O REVELAȚIE EPISTOLARĂ

S-a vorbit îndelung, dar imprecis și confuz, despre interesul lui Vasile Pârvan pentru istoria religiilor și s-a pretins chiar că în prelegerile sale de după întîia mare conflagrație a făcut loc unei filosofii mistice. Conferințe ca aceea despre *Mistica antică*, prelegerile despre *Doctrinele salvării*, referințele din eseuri la „Suferitorul tragic", păreau în adevăr să justifice reacția de refuz a celor înclinați să atribuie programului științific pârvanian, perfect legitim, o valoare de pledoarie *pro domo sua*. Radu Vulpe, unul dintre ascultătorii de atunci și istoric important el însuși, a ținut să observe mai tîrziu, explicînd fenomenul, că prelegerile lui Pârvan și discuțiile seminariale priveau întotdeauna chestiuni de esență, profesorul urmărind desfășurarea unor procese istorice, ca invitație la gîndire sistematică pe marginea acelor procese. „Adesea Pârvan își dubla seria prelegerilor programatice prin cîte un curs cu subiect special, ca istoria artei, originea tragediei, istoria religiilor. Unele din aceste cursuri, ca cele despre tragedie și despre religii, i-au adus un succes de public epocal. Auditorii veneau chiar din afara universitgții, umblînd pînă la refuz sala pentru a admira darul său de expunere, sobru, lipsit de gesturi ori de căutarea efectelor, dar impresionant prin abundență și originalitatea fondului, printr-o dicțiune nuanțată, prin puterea de expresie a frazelor sale de un rafinat stil academic. A renunțat brusc, însă, la asemenea prelegeri cu subiect delicat, cînd și-a dat seama că succesul de care se bucurau avea la bază o falsă înțelegere. Majoritatea auditorilor, nedeprinși să vadă în istoria religiilor o specialitate științifică rațională, ca o cercetare obiectivă a unui fenomen istoric general, așa cum o concepea Pârvan, dar cum încă nu se predase pînă atunci în țara noastră, confundau obiectul cu subiectul și atribuindu-i profesorului de pe catedră propriile lor tendințe sentimentale, îl priveau ca pe un predicator mistic, creindu-i o reputație absurdă, ale cărei ecouri încă mai răzbat uneori în modul de a judeca personalitatea acestui distins gînditor și învățat. În realitate, Pârvan era un raționalist sceptic față de fenomenul religios"[1]. E o concluzie ce se cuvine a fi reținută, mai ales că ea concordă cu alte observații contemporane. Să amintim aici măcar una, legată mai strîns de ceea ce urmează. Emanuil Bucuța, care îl ascultase vorbind la Universitatea Populară despre filosofia greacă, la început de carieră, avea să remarce extensia progresistă a precupărilor savantului, pentru care istoria nu mai era decît un punct de plecare și o metodă. Filosofia, religia, arta veneau să-i dilate sensibil orizontul. Îndoieli, probleme, interogații nesfîrșite își făceau loc în discursul pârvanian. „Tineretul aplecase deodată urechea la sunetul acelui pas neliniștit. El venea din pămîntul și din vremea de dincolo de zare. În aceeași clipă, credincioșii tradiției, poeții mitului și apostolii faptei crezuseră că și-au găsit în el căpetenia"[2]. O spune și N. Iorga, amintindu-se că „ mintea lui superioară obișnuia să răscolească problemele mari, care pe atîția din noi ne încremenesc în atitudinea unei reverențe tăcute". Mai cu seamă tinerimea a văzut, de aceea, în Pârvan, pe unul din șefii săi spirituali, primindu-i cuvîntul ca pe un oracol „cu profetice penumbre"[3]. Azi știm că distinsul savant a contribuit în mod esențial la programul Asociației pentru știință și reformă socială, că a fost unul din mentorii Institutului Social Român, a cărui ambiție era să asigure (sub conducerea lui D. Gusti) o bază științifică efortului legislativ, cu alte cuvinte să sprijine orice inițiativă reformatoare printr-un studiu cît mai temeinic al realității ambiante. Partidul țărănesc, care își începea curînd după război activitatea, a crezut chiar că poate avea în Pârvan pe întîiul său președinte. O veche decepție politică l-a făcut însă pe savant să refuze orice implicare directă și să rămînă un consilier lucid și amical, dar nu mai mult. Prietenii erau la curent cu aceasta. Francezul Jérôme Carcopino, clasicist reputat și viitor academician, adaugă la amintitul refuz și pe acela relativ la un posibil patriarhat (de fapt scaunul mitropolitan rămas vacant) pe care „trista lui văduvie" i-ar fi permis să-l primească : „N-a fost decît ceea ce voia să fie : un savant, însă de ce clasă și de ce

---

• BACĂU • GEOGRAFIE SPIRITUALĂ •

BEREȘTI—BISTRIȚA

AVRAM Constantin, n. 19 feb. 1911, în satul Iteşti. Inginer constructor.

BEREȘTI—TAZLĂU

DOINARU Gh. Al., n. 22 feb. 1882, — în satul Teţcani — m. iun. 1933, la Moineşti. Poet şi prozator.

ROSETTI TEȚCANU Costache, n. 1814 — m. mar. 1879. Unionist, deputat în divanul Ad-hoc.

BÎRSĂNEȘTI

CHIRIAC Ion, n. 5 oct. 1941, în satul Caraclău. Poet şi publicist.

BLĂGEȘTI

CHIRILĂ George, n. 13 nov. 1941, în satul Buda. Poet şi publicist.

FILIMON Liviu, n. 2 mar. 1925. Psiholog.

ROTARU Ion, n. 11 sep. 1924, în satul Valea lui Ion. Istoric literar.

BRUSTUROASA

TEODOREANU Vasile, n. 1 ian. 1868 — m. 26 iun. 1949, la Bucureşti. Matematician.

BUHOCI

BORCEA Ion, n. 13 ian. 1879 — m. 30 aug. 1936, la Agigea. Biolog.

BUHUȘI

BOSTAN Elisabeta, n. 1 mar. 1931. Regizor de film.

DUMBRAVĂ Constantin, n. 1899 — m. 1935, la Canet, în Franța. Medic, explorator al regiunilor polare nordice.

IOVIAN Ion Tudor (pseud. lui Ioan Ivan), n. 1 ian. 1952. Poet.

PLATON Gheorghe, n. 26 feb. 1926. Istoric.

URICARU Eugen, n. 1 nov. 1946. Scriitor.

CAȘIN

ZĂRNESCU Gheorghe, n. 5 apr. 1953, în satul Curița. Sculptor.

CĂIUȚI

ALEXANDRESCU Etta, n. 17 iul. 1928. Solistă vocală de muzică populară şi romanţe.

ROSETTI Radu R., n. 1 apr. 1877 — m. 1949, la Bucureşti. Istoric.

CLEJA

ARONEANU H., n. 17 oct. 1881 — m. 24 oct. 1920, la Bacău. Medic, militant socialist.

COLONEȘTI

STAICU Gheorghe, n. 1 ian. 1939 — m. 5 iul. 1977. Pictor.

COMĂNEȘTI

GHIKA—COMĂNEŞTI Dimitrie N., n. 1840 — m. . Primul călător român în Africa (Somalia).

SORIANU Vlad (pseud. lui Vasile Sporici), n. 14 ian. 1931. Filozof, biolog, scriitor, publicist.

COȚOFĂNEȘTI

DRĂMBĂ Constantin, n. 19 iul. 1907, în satul Borşani. Matematician şi astronom.

DĂRMĂNEȘTI

VĂCĂRAŞU Iulia, n. 12 iun. 1934, în satul Lapoş. Geograf.

FILIPENI

BÂRGĂOANU Gheorghe, n. 4 aug. 1896 — m. 9 mar. 1964. Poet.

NĂSTASE Gheorghe, n. 14 iul. 1887, în satul Mărăşti, — m. 5 iun. 1975, la Iaşi. Medic şi publicist.

SCHIRLIU Constantin, n. 28 aug. 1938. Sculptor.

FILIPEȘTI

BEJENARIU Mihai Gh., n. 4 apr. 1950, în satul Iteşti. Sculptor.

BELIGAN Radu, n. 14 dec. 1918, în satul Galbeni. Actor de teatru şi film.

GRIGORAŞ Dimitrie, n. 15 feb. 1934, în satul Cîrligi. Pictor.

STRAJE Mihail (pseud. lui Mihail Steţcu), n. 30 oct. 1901 — m. 1 apr. 1978, la Bucureşti. Poet, prozator, istoric literar.

anvergură ! Cu săpăturile pe care le-a condus şi publicat, cu cartea pe care a încheiat-o un an înaintea morţii sale, acele *Getica* în care trebuia să vedem o *sumă* a originilor române, susceptibile să-i conserve azi gloria în toate universităţile lumii !" [4]. S-a făcut mult caz pe seama „candidaturii" lui Pârvan la şefia bisericii şi probabil că la aceasta se referă G. Călinescu atunci cînd afirmă că fostul său magistru ar fi putut fi „şeful unei mari religii" [5]. Dar acelaşi comentator a ţinut să prevină că studiind concepţia despre moarte a stoicilor sau *doctrina salvării*, vorbind apoi despre *Destin* şi *Moire*, istoricul nu propunea o soluţie teologică, ci una eroică [6]. Lucrul acesta se cunoştea desigur şi în sferele înalte ale clerului, căci iată ce scria Arhim. Scriban la moartea savantului : „Deşi a fost propus de un preot al nostru, în 1919, bun de a fi ales mitropolit la Bucureşti, totuşi cugetarea lui nu era cugetarea dogmei noastre, ci cugetarea idealistă a unora din păginii vremurilor străvechi", înrudită cu Platon şi cu Seneca [7]. Avea dreptate. Este vorba de pr. I.D. Petrescu, de la care venise în adevăr o asemenea propunere, cu scopul de a asigura reorganizarea instituţiei [8]. Polemica produsă după moartea lui Pârvan cu privire la caracterul său creştin sau necreştin arată că problema nu-şi epuizase forţa de impuls. „L-am cunoscut în acele vremuri de aproape şi-mi pot da seama că creştinismul său nu era creştinism", opina un contemporan, observînd că gîndirea lui Pârvan era prea ştiinţifică pentru a nu fi evoluată şi reformatoare în acest domeniu [9]. În replică, I.D. Petrescu a evocat atunci, în mare, răspunsul ce i-l dăduse savantul într-o discuţie despre reforma bisericii [10]. Dispunem acum de răspunsul întreg, păstrat (la Biblioteca Centrală de Stat, ms. 26384) sub forma unei scrisori către I.D. Petrescu. O reproducem integral, dat fiind interesul pe care-l prezintă pentru biografia pârvaniană şi nu mai puţin pentru preocupările de reformă din anii ce au urmat primei conflagraţii mondiale [11] :

Prea cucernice Părinte,

Ca o concluzie precisă la convorbirea noastră de ieri, îmi iau libertatea a atrage atenţia Sfinţiei Voastre asupra următoarelor puncte :

1. Întrebuinţarea numelui meu în scrierile de propogandă pentru reforma bisericei, publicate de Sf(inţia) V(oastră), trebuie precedată, încă din primul articol, de o lămurire care să sune cam astfel :

„Din discuţiile ce am avut cu d. Pârvan, am înţeles că d-sa nu crede posibilă o folosire a persoanei sale pentru opera de reformă a bisericei, din următoarele cauze :

a. D-sa crede că introducerea unui mirean ar produce mari tulburări atît între clericii de mir cît şi între monahi, care n-ar putea avea nici o încredere în amestecul unui profan în biserică.

b. Reforma bisericei nu poate fi pur administrativă. Ea trebuie să plece de la o revizuire a concepţiei religioase creştine despre lume şi viaţă. Dar societatea noastră, crede d-sa, nu e încă destul de matură pentru a discuta cu linişte o purificare a dogmelor de balastul politic-bisericesc şi tradiţionalist-păgîn pe care-l cuprind în idei şi în cult.

c. În ce-l priveşte personal, concepţia d-sale filosofică (de caracter metafizic şi istoric-religios), deşi ar putea fi acceptabilă din punct de vedere filosofic-religios (general omenesc), nu poate fi însă admisă, crede d-sa, din punctul de vedere specific-creştin, al religiei şi bisericei ortodoxe. Eu însă (preotul Petrescu) cred..."

2. După cum am accentuat şi la plecarea Sfinţiei Voastre de la mine, înţeleg să nu vă opresc a întrebuinţa numele meu, numai ca o pildă pentru necesităţile discuţiei, dar nu ca o alegere a persoanei.

Fără încorporarea însă în articolul Sf(inţiei) V(oastre) a explicaţiilor de sub punctul 1, nu aş admite, în nici un caz, întrebuinţarea numelui meu în discuţia pe care doriţi să o începeţi.

Cu expresia celor mai alese sentimente ce vă păstrez, rămîn al Sfinţiei Voastre devotat.

V. PÂRVAN

Rezultă deci din scrisoare că la 9 octombrie 1919, pr. I.D. Petrescu îl vizitase pe savant, acasă, că au discutat împreună chestiunea reformei bisericii şi (implicit) a vacanţei scaunului mitropolitan, că savantul a formulat obiecţii, condiţionînd sever orice folosire a numelui său în discuţia publică ce s-ar angaja. Este probabil că după această explicaţie proiectul a fost părăsit. Pr. I.D. Petrescu a continuat totuşi să creadă că atitudinea lui Pârvan era perfect compatibilă cu doctrina creştină, în timp ce alţii au socotit că ea trebuie pusă mai curînd în relaţie cu filosofia stoică, atribuind ascetismul său unei morale de altă sursă decît cea creştină. Nici o aluzie nu se va mai face însă la „preliminariile" din 1919 [12], compromise, cum am văzut, de poziţia critică eterodoxă a istoricului. Desigur, gîndirea lui Pârvan, apreciată atunci ca spiritualistă şi opusă

• BACĂU • GEOGRAFIE SPIRITUALĂ •

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ
COMANECI Nadia, n. 12 nov. 1961. Gimnastă.
SAVIN Viorel, n. 4 apr. 1941. Scriitor.

GHIMEŞ-FĂGET
BUZEA Irina, n. 20 feb. 1905. Pictor.

GÎRLENI
CÂRNECI Carmen, n. 19 sep. 1957. Dirijoare, compozitoare, muzicolog.
CÂRNECI Magda, n. 28 dec. 1955. Poetă, critic de artă.

HELEGIU
HAGIMĂ Ştefan, n. 14 ian. 1950. Actor de teatru şi film.

HEMEIUŞI
GHEORGHIŢĂ Alerandru, n. 28 iul. 1931, în satul Fîntînele. Sculptor.
LUNGU Eugen, n. 20 nov. 1928. Sculptor.
SIMIONESCU Ion Th., n. 10 iul. 1873, în satul Fîntînele — m. 7 ian. 1944. Om de ştiinţă, geolog, geograf.
TABACARU Grigore, n. 14 mar. 1883 — m. 6 mar. 1938, la Bucureşti. Pedagog, istoric şi publicist.

HORGEŞTI
ANGHEL Paul, n. 19 aug. 1931, în satul Răcătău. Prozator, dramaturg, eseist, publicist.

HURUIEŞTI
ADĂSCĂLIŢEI Vasile, n. 24 apr. 1929, în satul Floreşti. Folclorist.
PÂRVAN Vasile, n. 28 sep. 1882, în cătunul Perchiu — m. 26 iun. 1927, la Bucureşti. Istoric, arheolog.

IZVORU BERHECIULUI
ŞENDREA Alexandru, n. 22 sep. 1906, în satul Obîrşia. Scriitor.

LETEA VECHE
STAN Laurenţiu, n. 7 oct. 1910. Pictor.

LIPOVA
VRÂNCEANU Gheorghe, n. 30 iun. 1900, în satul Valea Hogii — m. 27 apr. 1979, la Bucureşti. Matematician.

MĂGIREŞTI
ENEA Nicu, n. 29 mai 1897, în satul Valea Arinilor — m. 16 sep. 1960. Pictor.

MĂRGINENI
BÎRZU Ioan, n. 30 mai 1913 — m. 21 feb. 1984, la Bucureşti. Medic radiolog.
PIRU Alexandru, n. 22 aug. 1917. Istoric şi critic literar.
PRISECARU Valentin, n. 10 aug. 1921. Pictor scenograf.
VERONA Dan (pseud. lui Nicolae Creţu), n. 2 iul. 1947, în satul Luncani. Poet.

MOINEŞTI
CIOSU Constantin, n. 29 sep. 1938. Caricaturist.
ELVIN Bernştein, n. 24 aug. 1927. Scriitor, critic literar.
SEVER Alexandru, n. 21 ian. 1921. Prozator.
TZARA Tristan (pseud. lui Samuely Rosenştein), n. 16 apr. 1896 — m. 25 dec. 1963, la Paris. Poet.

MOTOŞENI
NESTOR George, n. 18 mai 1921, în satul Chetreni. Scriitor.

NEGRI
COCEA Elena, n. 16 mar. 1913 — m. 30 nov. 1962. Chimistă.

OITUZ
PATRICHI Nicolae, n. 11 ian. 1909 — m. 6 sep. 1983. Compozitor.
PRICOPE Eugen, n. 16 apr. 1927. Muzicolog şi dirijor.
RIEGLER Emanoil, n. 5 nov. 1854, la Grozeşti — m. 30 aug. 1929, la Iaşi. Medic, fiziopatolog şi farmacolog.
ŞANDRU Ion, n. 13 iul. 1919, în satul Poiana Sărată. Geograf.
TUDORACHE Olga, n. 11 oct. 1929. Actriţă.

ONCEŞTI
VRACIU Ariton, n. 20 ian. 1927, în satul Tarniţa. Lingvist.

ORBENI
DRĂGOI Mihai, n. 14 aug. 1944, în satul Scurta. Actor.

PARINCEA
CANCICOV Georgeta Mircea, n. 29 mai 1899, în satul Poeni — m. 16 apr. 1984, la Bucureşti. Scriitoare.

(Continuare în pag. 32)

gîndirii de „serie arhivistică" pe tărîmul istoriografiei [13], ne apare astăzi mai nuanțată, componenta ei rațională reliefîndu-se în mod convingător [14]. Disputa în jurul apartenenței la o confesiune a marelui savant pălește în fața acestei biografii exemplare, structurată de criterii care sînt ale permanenței. Ea comportă mai curînd analogii cu gîndirea lui Unamuno despre un creștinism înțeles ca stare de luptă continuă cu sine, de „agonie" triumfătoare [15]. Ca și filosoful spaniol, Pârvan exaltă viața și condamnă tot ce îi stînjenește mersul creativ. Ca și acela, el pledează pentru o existență concentrată, dinamică, de tip spiritual. Numai că la unul soluția exista, oferită de monahismul creștin, pe cînd la celălalt ea trebuia să fie căutată mereu, ca o țintă intangibilă, față de care efortul însuși de ascensiune contează. Scrisoarea reprodusă aici e un semn al căutărilor de care vorbeam și nu mai puțin unul al probității sale absolute. Critic în aprecierile relative la instituția pe care era chemat să o conducă [16], Pârvan rămînea atașat valorilor spirituale de permanență, pe care a știut să le servească cu un devotament fără egal [17].

Al. ZUB

1 Radu Vulpe, **Vasile Pârvan gînditorul, savantul, profesorul,** în **Luceafărul,** IX, 2 (8 ian. 1966), p. 7.
2 Cf. Em. Bucuța, **Vasile Pârvan al amintirii,** în **Gîndirea** VII, 9 (sept. 1927), p. 209—212.
3 N. Iorga, **Oameni care au fost,** II, București, 1967, p. 235.
4 Jérôme Carcopino, **Souvenirs sur N. Iorga et V. Pârvan,** în **Revue des études roumaines,** VII—VIII, 1961, p. 71.
5, 6 Idem, **Istoria literaturii române,** compediu, București 1968, p. 388.
7 Arhim. Scriban, **Moartea profesorului Vasile Pârvan,** în **BOR,** XLV, 1927, 6, p. 368.
8 Cf. Nesttor Vornicescu-Severineanul, **Încercări, posibilități și propuneri în vederea înființării patriarhatului înainte de 1925,** București, 1975, p. 19 (extras din **BOR,** XCIII, 1975, 11—12).
9 **Duminică,** în **Cuvîntul,** III, 812 (18 iul. 1927), p. 1. 1927), p. 1.
10 Pr. I. D. Petrescu, **Modernismul în biserică,** în **Cuvîntul,** III, 824 (31 iul. 1927), p. 3.
11 Cf. și Al. Zub, **Preocupări de istorie ecleziastică în opera lui V. Pârvan,** în **M.S.,** XLVI, 7—8, 1970, p. 402—405.
12 Vezi de exemplu N. M. Popescu în **Analele Academiei Române. Dezbateri,** XLIX, 1928/29, p. 20—21 ; S. Dragomir, **Un precursor al unității naționale...,** București 1929, p. 3—9.
13 G. Călinescu, **Istoria literaturii române,** București, 1941, p. 863.
14 Virgil Emilian Catargiu, **Vasile Pârvan filosof al istoriei,** Iași, 1982 ; Vasile Vetișanu, **Vasile Pârvan : idealul uman și valorile vieții,** București, 1983.
15 Miguel de Unamuno, **L'Agonie du christianisme,** Paris, 1925.
16 Cf. și Observațiile lui D. M. Pippidi, **În jurul corespondenței lui Pârvan,** în **Studii clasice,** XIV, 1972,, p. 255—256.
17 Ioan G. Coman, **Vasile Pârvan. Omagiu la un secol de la nașterea sa,** în **MO,** XXXIV, 1982, 10—12, p. 651—662.

IOAN BORCEA

(1879—1936)

Știința românească sărbătorește în anul 1986 împlinirea unei jumătăți de veac de la moartea remarcabilului naturalist român, Ioan Borcea.

Fiu al meleagurilor băcăuane, s-a născut în satul Buhoci la 30 ianuarie 1879. Copilăria și-a petrecut-o la Letea Veche în apropierea orașului Bacău, apoi la Racova lîngă Buhuși. Natura, aici la înfrățirea dintre apele Bistriței și Siretului, l-a fermecat trezindu-i chemarea spre a o descifra, spre a-i pătrunde tainele. Studiile secundare îi poartă pașii prin Iașul ce a strălucit încă de pe atunci ca o flacără a științei. Urmează mai întîi Liceul Național, apoi Liceul Internat unde gustul pentru științele naturii îi este atent dezvoltat de prof. Th. Nicolau. Ca urmare a pasiunii ce începe să-l mistuie, îl aflăm pe tînărul I. Borcea, în anul 1897 înscris printre studenții facultății de științe a Universității din Iași. Aici s-a bucurat de îndrumarea unor dascăli ca : fizicianul I. Stravolca, chimiștii Petru Poni și Anastasie Obreja, zoologii Leon Cosmovici și Paul Bujor, botaniștii Al. Popovici, geologul I. Simionescu și mineralogul V. Buțureanu ș.a. fiind coleg cu Ioan Scriban, Elena Lupu, Stamatin, Agicola Cardaș, Elena Negri.

În 1900 își obține diploma de licență și este numit ca preparator la catedra de morfologie animală condusă de profesorul Paul Bujor. La numai un an de zile obține bursa Fondului „V. Adamachi" și pleacă la Paris pentru a-și desăvîrși studiile. La Sorbona are ca profesori pe Gaston Bonnien, Yves Delage, Alfr. Giard, E. Haug ș.a.

În luna martie a anului 1903 obține diploma de licențiat al Facultății de științe. După doi ani și jumătate, sub îndrumarea lui Yves Delage și Ed. Hérouard, obține în decembrie 1905 titlul de doctor în științe cu mențiunea „foarte onorabil".

Reîntors în țară în 1906, ocupă postul de conferențiar al Catedrei de zoologie unde peste 6 ani va

fi profesor titular timp de 30 de ani. Cu o putere de muncă neobișnuită, el se dăruie activității științifice, didactice, de organizare a cercetărilor biologice și de răspîndire printre naturaliști a teoriei evoluționiste.

Ca urmare a muncii sale și-a prețuirii de care s-a bucurat, profesorul I. Borcea a fost: redactor al publicației științifice „Annales scientifiques de l'Universite de Jassy", membru fondator și redactor al revistei științifice „V. Adamachi", director al Muzeului de istorie naturală din Iași, decan al Facultății de științe, ministrul Educației Naționale, membru corespondent al Academiei Române, membru fondator al Academiei de științe din România, membru corespondent al Muzeului de istorie naturală din Paris și al celui din New York, membru și președinte al Societății zoologice din Franța, doctor honoris cauza al Universității din Montpellier ș.a.

Prin strădaniile ilustrului biolog în 1926 ia ființă Stațiunea zoologică marină de la Agigea-Constanța, leagăn al oceanografiei românești, centru de studii și practică a studenților tuturor universităților, centru național de cercetări.

Savant patriot, marele naturalist progresist Ioan Borcea creator de școală în știința românească, cu o fecundă, variată și multilaterală activitate pe diverse tărîmuri, reprezintă una dintre cele mai complete și remarcabile figuri ale științei românești.

dr. Nicolae BARABAȘ

1986 — COMEMORARE IOAN BORCEA

T. Teodorescu-Branişte despre marele savant

Textul despre profesorul Ion Borcea pe care-l publicăm în paginile Almanahului „Ateneu" a văzut pentru prima oară lumina tiparului acum aproape cinci decenii. Mai precis, el a apărut în ziarul „Adevărul" din 2 august 1936, sub semnătura eminentului gazetar și talentat scriitor Tudor Teodorescu-Branișteu (1899—1969). Scris cu ocazia stingerii din viață a neobositului cercetător în domeniul faunei marine, el poartă amprenta stilului în care-și concepea Branișteu articolele într-o perioadă cînd presa democrată era angrenată în greaua luptă de demascare a curentelor fasciste și de apărare a idealurilor democrației și cînd, printre personalitățile ce-și afirmau cu hotărîre adeziunea la această luptă, pe baricadele stîngii, se afla și Ion Borcea.

Acest articol a fost revăzut de autor în 1966, cînd subsemnatul pregăteam pentru tipar antologia din publicistica lui Branișteu, apărută anul următor sub titlul „Oameni și paiațe" la Editura pentru literatură. Din motive de spațiu, textul n-a mai încăput în volum, rămînînd în arhiva scriitorului.

Este o evocare — portret scurtă, dar emoționantă, care-l sugerează pe memorialistul de mai tîrziu din „Scara vieții", scriere apărută postum, și în care scriitorul reușește prin cîteva trăsături să dea contur profilului luminos al savantului și mai ales al **omului** Ion Borcea (1879—1936), personalitate marcantă a culturii românești, ridicată de pe meleagurile băcăuane. O mărturie de epocă ce-și păstrează, indiscutabil, interesul și ineditul, pentru orice cititor.

C. DARIE

PROFESORUL IOAN BORCEA

Alaltăieri a murit la Constanța Ion Borcea, profesor la Universitatea din Iași și fost ministru de instrucție publică în 1919.

Acum cinci zile, prof. Borcea ședea aici, în biroul în care îi scriu necrologul. Era un munte de om: înalt, lat în spate, viguros. Avea vocea domoală și privirea blîndă. Ne lega o veche prietenie. Îl cunoscusem acum șaisprezece ani, în prima mișcare țărănistă și mă cîștigase de la început trăsătura dominantă a personalității lui: omenia.

În ziua aceea, îmi spunea cu tristețe:

— Atmosfera e din ce în ce mai grea. Atîta sălbăticie de o parte, atîta lașitate de partea cealaltă... Poți să ai dreptate cu carul, dacă sar cei mulți împotrivă-ți, nimeni nu-ți vine în ajutor. Fiecare își apără pielea. Nu știu unde-o să ajungem...

Pentru prima dată, îl vedeam descurajat. Optimismul lui robust ceda în fața loviturilor, pe care le primise pe nedrept în timpul din urmă.

— Ca să vezi unde s-a ajuns pe linia urii, am să-ți dau un exemplu tipic. Un coleg al meu, un savant german, care nu face nici o politică, un om de știință, pe care l-am cunoscut bine la congresele internaționale, s-a dus să studieze la Varna vietățile din Marea Neagră. Zilele trecute, se întorcea în țara lui. Mi-a scris că rămîne o zi la Constanța. L-am întîmpinat și l-am poftit la mine, la Agigea, să-i arăt stațiunea, cu toate colecțiile și cu toate instalațiile pe care le-am putut face acolo. Neamțul a rămas surprins: „Cum, dumneata mă inviți prietenește? În atmosfera de ură în care trăim, în preajma unui nou război, nu mă așteptam la asta!" Iacă unde am ajuns... Iacă mentalitatea care s-a creat și căreia nu-i poate scăpa nici chiar un savant, un om de laborator, care nu are nici un fel de amestec în politică...

Nu am nicî o competență în domeniul științific, în care lucra profesorul Borcea. Știu că la congresele internaționale, ca reprezentant al României, prof. Borcea era întîmpinat cu onoruri, pe care savanții străini le acordă cu zgîrcenie. Comunicările lui, știu că erau primite cu multă prețuire.

L-am văzut, într-o dimineață de vară, la Agigea, unde își fixase cartierul general al cercetărilor lui de specialitate. Acest om blajin, cu mișcări lente și cu priviri de copil bun, era un pasionat al îndeletnicirii lui. Vorbindu-ți despre o vietate rară, găsită pe fundul mării sau culeasă dintr-o excursie în Deltă, se încălzea, se înflăcăra, îi scînteiau ochii și glasul lui avea accente nebănuite. Ai fi spus — un avar, care vorbește despre comoara lui.

Acum cîțiva ani existența stațiunii Agigea era periclitată de nu știu ce planuri militare, care indicau acolo, în punctul acela, altceva decît un centru de activitate pur științifică. Prof. Borcea, omul acesta moale, incapabil să ceară cuiva ceva, a pornit din primul moment o adevărată ofensivă; a bătut la toate ușile, a solicitat pe toată lumea, a scris referate, a pledat, s-a luptat — ca să salveze Agigea. Nu cerea pentru el, cerea pentru știința lui. Și pînă la urmă a biruit. (...)

Întîmplarea a făcut ca prof. Borcea să moară — victimă a vietăților pe care le-a cunoscut, le-a prins și le-a studiat o viață întreagă. O atare vietate l-a înțepat în deget. Cînd l-am văzut ultima dată, era cu degetul bandajat.

— Cum îmi trece, îți scriu o serie de foiletoane pentru „Dimineața" și „Adevărul" despre ultimele descoperiri Sînt lucruri foarte interesante, chiar pentru marele public. Ai să vezi!

Trei zile după aceea, o infecție generală a sîngelui îl răpunea în spitalul din Constanța.

Prof. Borcea era unul dintre adevărații țărăniști. Statornic în credința lui, disprețuia orice onoruri... Pentru el, țărănismul nu era nici trambulină politică, nici valoare bine cotată la bursa vieții publice. Era o realitate. Iubea cu adevărat satul. Vroia cu sinceritate ridicarea satului. Iubea libertatea, democrația. Se ridica hotărît împotriva oricărei tendințe dictatoriale.

De o cinste sufletească din ce în ce mai rară în zilele noastre, se împrietenise de mult cu d-rul N. Lupu. A rămas fără șovăire lîngă el, în toți anii aceștia. Nu l-au atras făgăduielile — deși i s-au făcut destule. Nu-l putea scoate nimeni din linia dreaptă pe care i-o indica firea lui de om cum se cade.

Tudor TEODORESCU-BRANIȘTE

ŞTEFAN ZELETIN

Filozoful

Destinul unor gînditori de a fi, atît în viaţă cît şi în posteritate, controversaţi este oricum o evidenţă a aderenţei lor valorice la istorie, deci a actualităţii lor. Rămînînd într-un neclintit plan secund al interesului momentan, ei lasă scena liberă certitudinilor conjuncturale şi serviciului în trei schimburi al clipei. Vanitoasă, dreaptă şi fragilă, aici îşi joacă rolul, de un tragism perfid, uitarea... Ştefan Zeletin (1882—1934), filozof, sociolog şi prozator, împărtăşeşte şi el soarta acestor cugetători. Diferite epoci, în accepţiunea lor de perioadă organică, se regăsesc, în timp, în tot alte laturi ale gîndirii lui sociologice. Astfel, perioada formării burgheziei liberale se regăseşte în justificarea formelor ei istorice ca necesitate a unui fond acumulat sub imperiul libertăţilor ; perioada civilizaţiei burgheze româneşti de după constituţia din 1923, în justificarea socializării legice prin intervenţionismul de stat, ceea ce filozoful numea **neoliberalism** ; contemporaneitatea noastră apreciază în sistemul său sociologic — lăsînd la o parte unele erori fireşti la un cugetător care era, totuşi, un om al vremii sale — conceptul de dezvoltare logică obiectivă, determinismul social şi ideea necesităţii de dezvoltare industrială a societăţii româneşti... Dacă toate sistemele social-politice ale ţării l-au combătut, inclusiv burghezia, nici unul însă n-a putut să-l ignore...

Spirit de o mare elevaţie cărturărească, de cutezanţă şi originalitate a ideilor, dăruit cu harul de a intra uşor în miezul situaţiilor analizate şi de o indiferenţă socratică la tentaţiile materialităţii, Ştefan Zeletin rămîne una din cele mai pure figuri ale culturii româneşti. Respingînd eclectismul care domina filozofia şi sociologia anilor cînd a trăit, el a fost un creator în aceste domenii ale cunoaşterii umane, mai ales în sociologie, în sensul aducerii unor contribuţii originale sub forma unui sistem de gîndire personal, aşa cum a fost în filozofie Vasile Conta, de pildă, ori Lucian Blaga. Mari figuri ale culturii noastre l-au admirat ca om şi ca filozof. Menţionăm dintre acestea pe C. Rădulescu — Motru, P. P. Negulescu, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Petre Andrei, Ion Petrovici, Al. Claudian, Petre Pandrea etc. Operei şi vieţii sale le-au fost consacrate monografii (Cezar Papacostea, Valeriu Bădiceanu, D. Mureşan), teze de doctorat, studii etc. **Istoria României în date,** Editura enciclopedică, 1972, consideră ca pe un eveniment de importanţă naţională apariţia lucrărilor sale, **Burghezia română, originea şi rolul ei istoric** (1925) şi **Neoliberalismul** (1927). „În amănunte şi unele concluzii politice — scria în 1935 Al. Claudian despre **Burghezia română** — opera lui Zeletin poate fi completată sau amendată : aceasta este soarta tuturor operelor mari Dar în ce priveşte armătura ei teoretică, **Burghezia română** este o lucrare pe care nici o critică nu o va putea vreodată clinti din locul ei proeminent în cercetarea sociologică românească. Odată cu **Burghezia română,** s-au pus bazele solide ale sociologiei statului românesc. Prin înălţimea ei de concepţie, prin aparatul ei logic impecabil, prin geometria perfectă a compoziţiei, ca şi prin documentaţia vastă pe care se reazimă, **Burghezia română** este una din marile cărţi ale cugetării contemporane." În zilele noastre, cercetători ai operei filozofului român au arătat de curînd (Ilie Bădescu, D. Mureşan, C. Coşman în **Contemporanul** din 25 decembrie 1982) măsura în care ea a contribuit la îmbogăţirea tezaurului gîndirii sociologice universale şi cum previziunile lui, departe de a fi fost simple reverii ori vaticinaţii, rămîn deduceri ştiinţifice surprinzător de pătrunzătoare şi limpezi, confirmate astăzi, în unele aspecte ale lor, de realităţile aşa numitei lumi a treia.

Pe numele lui adevărat Ştefan Motaş, filozoful a văzut lumina zilei la 19 iunie 1882 într-o familie de răzeşi înstăriţi din satul Burdusaci, judeţul Bacău. Era al cincilea copil făcut în văduvie de Catinca Motaş, născută Chiriac. Cercetări ale noastre, în curs de publicare, aduc precizări asupra paternităţii viitorului filozof. În familia tatălui, Dimitrie Motaş, exista amintirea unei vechi tradiţii cărturăreşti, unul dintre strămoşi fiind Episcopul Ioanichie al Romanului, originar din Motoşeni (în vechea formulare, justă, Motăşeni) de pe valea Zeletinului, personalitate marcantă a vieţii culturale a Moldovei secolului al XVIII-lea, succesor al lui Grigorie Ţamblac şi al lui Anastasie Crimca. Familia mamei era dominată de figura tatălui ei, Ştefanache Chiriac, privighetor al Ocolului Zeletin cu sediul la Ursa, boiernaş fără moşie, venit din dreapta Dunării, bărbat vrednic, hotărît şi de o duritate despotică, demnă de firea elenă... În 1902, absolvă prestigiosul liceu Gheorghe Roşca Codreanu din Bîrlad, iar în 1906, Facultatea de litere din Iaşi, specialităţile filozofie şi filologie clasică. În 1909 devine profesor de limba germană al liceului pe care el însuşi îl absolvise, iar în 1920 al Liceului Mihai Viteazu din Bucureşti. Între 1909 şi 1914, studiază filozofia la universităţile din Paris, Berlin, Leipzig, Erlangen şi Oxford. Interesant şi important este faptul că şi alţi fii de răzeşi din Bucureşti, copii de la ţară deci, făcuseră ori aveau să facă studii pe cont propriu în străinătate E de ajuns să-l amintim pe doctorul Alexandru N. Brăescu (1860—1917), întemeietorul învăţămîntului superior psihiatric şi al asistenţei ştiinţifice a alienaţilor din Moldova, care studiase în Anglia, Franţa, Belgia şi Elveţia, ori pe vărul său primar, Nicolae N. Brăescu (1880—1960), magistrat la Înalta Curte de Casaţie, dar tenor şi muzician în tinereţe, care a jucat un rol pozitiv în impunerea creaţiei originale de operă, cu studii muzicale şi concerte în Italia.

La 9 iulie 1914, Ştefan Zeletin obţine titlul de doctor în filozofie al Universităţii din Erlangen (Germania), după susţinerea strălucită a tezei intitulate **Persönlicher Idealismus gegen absoluten Idealismus in der englischen Philosophie der Gegenwart,** publicată la Berlin în acelaşi an. Relevîndu-i meritele lucrării profesorul Richard Falckenberg, conducătorul doctoratului, şi-a exprimat în scris admiraţia faţă de măsura, neobişnuită la un intelectual străin, în care tînărul doctor poseda limba germană.

Ca urmare a participării directe la războaiele din 1913 şi 1916, Ştefan Zeletin scrie **Însemnări din Ţara Măgarilor** (1916), unul din cele mai amare, mai realiste şi mai aspre pamflete din literatura română, care a atras tunetele jupiteriene ale lui Nicolae Iorga şi ale olimpului său, din care nu era absent bîrlădeanul Toma Chiricuţă, întemeietor, cu un an în urmă, împreună cu G. Tutoveanu şi Tudor Pamfile, al societăţii literare **Academia Bîrlădeană,** din oraşul în care Ştefan Zeletin era profesor... Campania aceasta de presă, întreruptă brusc de declararea războiului mondial, avea să aibă răsfrîngeri negative asupra întregii sale vieţi. În 1926, publică **Retragerea,** jurnal care condensează experienţa tragică şi observaţiile psihosociologice ale autorului, nu fără repercusiuni asupra viziunilor lui sociologice ulterioare. Între timp scrisese amîndouă volumele ale lucrării filozofice, **Evanghelia Naturii,** primul publicat în 1915 la Iaşi, al doilea pierdut în manuscris în împrejurările ultimului război mondial, şi volumul de proză aforistică intitulat **Clipe de reverie,** din care o parte a apărut în 1928 sub titlul **Nirvana,** restul pierzîndu-se şi el după moartea timpurie a autorului. În această perioadă a colaborat cu substanţiale studii şi mai ales cu cercetări privitoare la evoluţia societăţii româneşti la revistele : **Ideea europeană, Cronica Moldovei, Convorbiri literare, Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială, Independenţa economică, Dreptatea socială, Revista de filosofie, Plutus, Viitorul, Revista română, Pagini agrare şi sociale, Pasul vremii, Viaţa românească, Revista critică, Ordinea, Ţara noastră, Îndreptarea, Minerva** etc.

În anul 1927, ocupă prin concurs postul de profesor universitar la Catedra de Introducere în filozofie şi Istoria filozofiei vechi şi medievale de la Facultatea de litere şi filozofie a Universităţii din Iaşi. Cea dintîi prelegere, **Forme de gîndire şi forme de societate,** specifică subtilului dialectician şi gînditor original ce era, va apare postum în numărul din **Revista de filosofie** pe care C. Rădulescu-Motru l-a dedicat în întregime amintirii lui (XX, 3, 1935). Însă boala — reumatismul cardio-articular contractat încă din copilărie i s-a agravat treptat şi filozoful a căzut la pat, în jur cu tristeţea manuscriselor netipărite ori neterminate. Un destin nefast avea să le urmărească şi aşa... Se stinge din viaţă în ziua de 1934

Ştefan Zeletin a dus viaţa unui suferind izolat în universul şi în asceza ideilor. Eminent profesor de filozofie, a trăit ca filozof, în reveria fraternităţii a tot ce e în viaţă pe pămînt : acesta e şi miezul **Evangheliei Naturii** ; ca artist a scris sub impulsul avansului pe care moralistul l-a avut asupra estetului ; ca sociolog, a trăit dureros paradoxul dintre spiritul ce pătrunde cu ingeniozitate mecanismele formării şi funcţionării societăţii burgheze şi repulsia pe care sufletul său o simţea faţă de lumea politicii şi a pertractării mercantilo-financiare pe care o presupune liberalismul burghez. Încă din timpul vieţii, mulţi îl credeau — ca exeget al burgheziei — om politic liberal, ceea ce el nu a fost niciodată... Ca dialectician nu a putut vedea, prin suprasolicitarea opticii deterministe, germenii hazardului ce aşteaptă potenţial în factorul politic şi care pot modifica mersul lumii...

C. D. ZELETIN

ACUM 90 DE ANI

O EXPEDIȚIE ROMÂNĂ ÎN AFRICA

DIMITRIE N. GHIKA-COMĂNEȘTI

Om deosebit de instruit, înzestrat cu talent literar, Dimitrie N. Ghika-Comăneşti (n. 1840) a întreprins în anul 1895 o senzaţională şi fructuoasă (din punct de vedere ştiinţific) călătorie în Africa (Somalia). Observaţiile sale şi ale colaboratorilor săi, între care fiul lui Dimitrie N. Ghika-Comăneşti, Nicolae, au fost consemnate în lucrarea „O expediţie română în Africa", apreciată pentru valoarea ei documentară şi literară.

În anul 1983, în volumul „Călători români în Africa", apărut în Editura „Sport-Turism", — studiu, antologie şi note de Mircea Anghelescu — s-au publicat fragmente din lucrarea întocmită acum aproape un secol. Cum Dimitrie N. Ghika-Comăneşti, doctor în drept şi Consilier de curte, era un pasionat vînător, am selectat pentru plăcerea cititorilor noştri cîteva strălucitoare descrieri ale peripeţiilor celor doi moldoveni, de pe meleagurile Bacăului, pe pămîntul african. După mărturisirea din prefaţa cărţii, expediţia s-a încheiat cu o bogată recoltă cinegetică. „Împreună cu fiul meu — sublinia autorul — am dobîndit următoarele rezultate de vînătoare : 16 gazele Pelzelni şi Spekei, 3 măgari sălbatici, 24 gazele Walleri, 55 gazele Soemmerringi, 25 Oryx Beisa, 8 dofari, 1 leu şi 3 leoaice, 5 elefanţi, 2 pantere, 8 Hartebeest (Bubalis Swaynei), 4 crocodili, 7 rinoceroşi, 11 Kudu de specia mică, 2 Kudu de specia mare, 5 hiene pătate şi 2 hiene striate, 15 zebre, 4 antilope de apă (Cobus Ellipsiprymnus) şi 1 girafă. Cîte două din capetele celor mai frumoase exemplare au fost preparate de Rowland Ward, vestitul naturalist de la Londra, din care cîte unul din fiecare specie precum şi girafa le-am dăruit Muzeului *) şi celelalte stau în castelul de la Comăneşti. Asemenea s-au mai prezentat Muzeului şi toate reptilele adunate de expediţie".

Ţinînd seama de data cînd a fost scris textul şi pentru uşurinţa lecturii cititorului de azi, ne-am abătut de la scrierea în original aplicînd doar regulile ortografiei actuale a limbii române în cazuri ca de exemplu fie-care, cele-l'alte, espediţie etc. Neologismele, mai abundente în paginile lui Dimitrie N. Ghika-Comăneşti decît în oricare altă descriere de călătorie din vremea lui, sînt redate în formele utilizate de el cu inconsecvenţele inerente) socotind că altfel s-ar pierde foarte mult din farmecul şi savoarea unui text cu incontestabile calităţi literare. Selecţia s-a făcut din capitolul IV (p. 71-80 ; 84-87).

* Muzeul Naţional de Istorie Naturală din Bucureşti.

Mândica MARDARE

CAP. IV

De la Hargeisa drumul cel mai direct pentru a atinge fluviul Şebeli, e cărarea cea mare a caravanelor, care duce prin platoul Haudului de-a dreptul spre sud pe la Miimil şi prin centrul Ogadenului.

Hotărîrea noastră era luată încă din Europa de a nu urma această cale mai frecventată şi a atinge fluviul făcînd un mare înconjur prin posesiunile abisinienilor de lîngă Harar, pe Dahato superior şi prin o ţară nelocuită, numită Burka. Această regiune, pe lîngă că era încă neexplorată într-o parte, ne oferea şi mai multe şanse de a ne întîlni cu vînaturile cele mari. / ... /

După o mică dezbatere văzînd bunăvoinţa oamenilor noştri, mă hotărîsem a nu schimba planul itinerarului propus. Plecînd dar de la Hargeisa, am călătorit pe vale în sus în direcţie spre vest, de-a lungul limitei de nord a „Haudului", cum e numit platoul înalt, lipsit de apă din interiorul ţării, a cărei margine o atinsesem la Hargeisa. Vegetaţia aici era mai înaltă şi mai deasă şi pămîntul roşiatic, acoperit în multe locuri cu pîlcuri dese de aloës de mai multe specii, purtînd flori galbene şi roşii.

La Horogurgur lîngă Haraf, oamenii noştri descoperise urme proaspete de lei şi ne făcuse două ţeribe mici, înaintea cărora legase cîte un măgar din acei aduşi de noi de la Berbera, spre a servi de momeală leilor. Deşi petrecusem toată noaptea în aceste îngrăditure, pînda noastră rămase fără rezultat.

Fiind informaţi de unii din locuitori că o panteră ar fi ascunsă într-o desime de pe calea noastră şi găsind această desime acoperită cu liane impenetrabile, le dădurăm foc fără a obţine alt rezultat decît spectacolul grandios al flacărelor, care se ridicau la o mare înălţime din mijlocul acestui focar plin de răşină. În această regiune am întîlnit multe păsări care nu aveau coada cea lungă a fazanilor, dar aceeaşi mărime şi formă, cu o guşe albastră-galbenă şi oranjă. Se ridicau de la pămînt cu mare svon, ţipînd cu sunete ca acele ale unei trîmbiţe. Carnea lor e albă şi are acelaşi gust cu aceea a fazanilor din Europa. Aceste păsări se găsesc împreună cu francolinii aproape în toate desimile din Ogado şi Ogaden, mai ales în desimile de aloës şi acolo unde e apă în apropiere.

Urmărind vînatul, ca de obicei, pe partea dreaptă a drumului urmat de o caravană, împuşc un oryx, care cade după ce mai fugise încă o distanţă de vreo 50 metri. Pe cînd oamenii mei erau ocupaţi a pregăti antilopa, spre a putea fi încărcată pe cal, tot cerul se întunecă acoperindu-se cu nori negri şi deşi. Fugeam cît se poate de

repede înaintea furtunii, în direcţie spre Dobolo unde avea a fi compactă caravana noastră. Forţa vîntului era atît de mare, pentru un moment, că îndoia copacii cu vîrfurile la pămînt şi ne silea a ne căuta un adăpost în desimea cea mai mare. El fu urmat şi înlocuit imediat prin o ploaie torenţială care dură abia o jumătate oră, în care interval însă, fulgerul picase de vreo opt ori în jurul nostru, iar valea în puţine minute se preschimbase într-un lac de 30 pînă la 50 cm. adîncime, în mijlocul căruia curgea un torent adînc, în care, pe cînd treceam prin el, am fost răsturnat de forţa curentului şi depus pe o bancă de nisip aproape de malul opus, care din norocire nu era înalt în acel loc. Nu mai aveam nici o noţiune despre situaţia caravanei şi vederea nu putea să pătrundă mai departe de vreo 30 metri prin torentele de apă ce cădeau din cer.

Fiul meu care pe celălalt mal al rîului se întîlnise cu caravana, îmi nară că oamenii părăsise cămilele, căutînd ca nebunii să se adăposteze sub copacii cei mari, deşi vedeau fulgere căzînd pe copaci. Ajutat de headmanul, reuşi în fine prin ocări şi ameninţări a-i alunga de sub copaci şi a aşeza campamentul pe o mică înălţime, unde am ajuns şi eu foarte tîrziu, orientîndu-mă prin întunericul nopţii după împuşcături şi lumina focurilor. O asemenea ploaie venită pe neaşteptate, nu se trece fără a ocaziona paguba simţitoare şi între altele mi se stricase şi photojumela mea cu ocazia trecerii torentului. Ne-am putut convinge de bunătatea furniturilor cumpărate la Londra, căci trecînd prin această baie, corturile şi aşternuturile rămăsese cu totul uscate în învelitoarele lor ; oamenii noştri tremurau însă de frig în jurul focurilor, deşi ele ardeau foarte bine, alimentate cum erau de o surabondenţă de răşină, ce conţin arborii în această regiune.

A doua zi, la 3 noiembrie, am părăsit tîrziu campamentul de la Dobolo, profitînd mai întîi de ardoarea soarelui tropical, pentru a usca bine toate obiectele noastre. Gurile oamenilor se dezgheţase şi ne asurzeau iarăşi cu ţipetele şi demonstraţiile lor de veselie, iar de ploaia trecută nu mai rămase nici o urmă ; patul torentului era uscat ca şi cînd nu ar fi plouat niciodată.

/ ... /

Trecînd prin o desime, dau de o lungă linie de urme colosale, pe care în unele locuri apăreau bulgări mari de gunoaie ce-mi păreau a fi proaspete. Era o turmă foarte mare de elefanţi care trecuse pe aici aflîndu-se în marş aproape în aceeaşi direcţie urmată de caravană. Gheli recunoaşte imediat vechimea urmelor şi îmi spune că erau de două zile înainte de ploaie. Aceşti **paşidermi** meritau bine numele de „Marodi", ce le dau somalii, o expresie care desemna în limba lor pe unul care scoate rădăcinile. Mulţi copăcei aflaţi în cale erau scoşi cu rădăcinile afară din pămînt şi aruncaţi alături, alţii mai mari de care se frecaseră erau aplecaţi cu vîrfurile în jos. Crăngi groase ca braţul şi ca piciorul unui om, erau rupte la o înălţime de 4 sau 5 metri de la pămînt. Plantele de aloës din cale erau desrădăcinate şi sfărîmate de picioarele şi trompele, ca să poată apuca măduva de la mijloc care e alimentul lor favorit ; toată vegetaţia de pe urma lor se află tratată astfel, cu un vandalism nemaipomenit.

Trecînd lîngă un deal, Gheli mă îndeamnă a mă urca pe platoul de deasupra, unde credea că probabil vom găsi Kudu. Lăsînd pe saisul Osman cu calul sub înălţime, mă urc la deal cu şicarii Gheli şi Aden. După multă trudă prin pietriş şi stînci, abia mă ridicasem peste rampa de sus a platoului, văd la vreo 80 metri depărtare înaintea mea, un Kudu de specie mai mică de toată frumuseţea cu o pereche de coarne lungi, răsucite în spiral ca un sfredel, uitîndu-se drept la noi şi stînd nemişcat ca o statuă pe marginea stîncilor. În moment, cînd voiam să ridic carabina, Gheli care credea că nu îl văd, întinsese mîna, ca să mi-l arate, şi Kudul speriat sări în prăpastia de sub dînsul, dispărînd la moment, cînd împuşcînd prea tîrziu, trimisesem plumbul în deşert deasupra lui. După cîteva momente acest Kudu apăru iarăşi în vale la vreo 600 metri depărtare, unde se opri în faţa Saisului şi a calului meu. Îi trimet de la această mare distanţă un al doilea plumb care căzu numai la vreo jumătate metru sub dînsul, după care îl vedeam fugind spre un alt deal, de un acces foarte dificil. Părăsind urmărirea ajung tîrziu la campamentul de la Rusbale, unde eram foarte **îngrijit,** văzînd că fiul meu nu ajunsese deşi noaptea sosise şi timpul se pregătea de ploaie. După puţine momente aud cîntece sălbatice în depărtare. Într-o clipă toată ţeriba era deşartă şi toţi oamenii fugiră afară cu ţipete şi urlete de veselie înconjurînd pe fiul meu care venea călare avînd capul şi pielea unei mari leoaice spînzurată în dosul şelei. Această veselie era lesne de înţeles, căci împuşcarea unui leu, rinoceros sau elefant, însemna pentru oameni o distribuţie de bacşişuri însemnate şi o hecatombă de oi, ceea ce obişnuit avea de rezultat că a doua zi, nu mai erau în stare să se mai mişte din loc din cauza surabondenţei de carne ce mîncase. Iată acum istoricul vînatului făcut de fiul meu descris de el însuşi :

„Urmărisem un oryx fără a-l putea împuşca şi era să încalec iarăşi cînd Saisul începu a gesticula ca un nebun repetînd cuvîntul „Libah, Libah", adică leu pe somali. El susţinea că auzise un leu mormăind într-o desime. Şicarii împreună cu mine, nu voiam să-l credem. Totuşi păşind puţin înainte în direcţie spre acea desime, auzim în mod distinct acea mormăială ce şi-ar aminti orice persoană care a vizitat vreodată o grădină zoologică şi a văzut un leu lingîndu-şi labele după mîncare. Pătrundem repede în desime fără a da de leu care fugise simţind venirea noastră. Şicarii se hotărîse atuncea a-l urmări, nu putem însă pricepe în ce mod căci pămîntul era uscat şi nu vedeam nici o urmă. Totuşi îi văd urmărind repede o urmă care nu e vizibilă pentru mine şi mă iau şi eu după dînşii, în intima convingţie că-şi bat joc de mine şi că mă duc de-a dreptul la campament. Dualé însă, care ghiceşte gîndurile mele, îmi dovedeşte în curînd, că nu a greşit urma arătîndu-mi din cînd în cînd cîte un fir de iarbă turtit, o pietricică întoarsă din loc sau o sgîriitură de unghie a leului înfiptă într-un gol oarecare. Trecusem printr-o mare desime sgîriieţi pînă la sînge de spinii de akaţia cînd în momentul cînd ieşeam din această desime, Dualé mă opreşte puindu-mi o mînă în piept şi şoptindu-mi după obiceiul său la ureche „big one" adică „unul mare". Cu toate sforţările ce fac, nu pot vedea nimic. Dualé disperat, se încerca în zadar a mă face să pricep poziţia leului care şedea lungit la pămînt numai la 20 paşi de noi dar, în împrejurimea în care se găsea, îmi apărea ca o tufă de iarbă galbină. El se ridică deodată de la pămînt şi fugi. Dau cu carabina după dînsul şi îl văd precipitînd şi mai tare fuga sa. Urmărirea începea iarăşi mai întîi fără mare speranţă pînă ce descoperirăm o picătură de sînge pe un fir de iarbă. Husein şueră ca o pasăre spre a atrage atenţia

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN BACĂU

COLECŢII DE ARTĂ

Colecţiile de artă ale Complexului muzeal judeţean Bacău conţin aproximativ trei mii de lucrări de pictură, grafică, sculptură şi artă decorativă realizate în perioada modernă şi contemporană. Expoziţia permanentă de artă oferă publicului vizitator o selecţie de aproape două sute de lucrări etalate după criteriul tematic, urmărindu-se diversele probleme plastice propuse şi soluţionate de autorii respectivi. Remarcabile în contextul expoziţiei sînt în primul rînd piesele realizate la sfîrşitul secolului al XVII-lea — cele două uşi de iconostas şi fragmentul dintr-o friză a apostolilor.

Perioada pictorilor stabiliţi vremelnic sau definitiv în principatele române este ilustrată de lucrări semnate de : M. Livaditti, A. Cladeck, M. Toepler, A. I. Schoefft. Sînt prezenţi în expoziţie C. D. Rosenthal, Th. Aman, Gh. Tattarescu, Gh. P. Bardasare. Remarcabile sînt cele cîteva lucrări semnate de N. Grigorescu, I. Andreescu, Şt. Luchian. Marii pictori din perioada interbelică, Petraşcu, Pallady, Tonitza, Vasile Popescu, O. Băncilă, Arnold Max, Iorgulescu Yor, Marius Bunescu, M. Dărăscu, Ressu, Iser, Lucian Grigorescu, J. Al. Steriadi, D. Ghiaţă, H. H. Catargi, Catul Bagdan, sînt bine reprezentaţi, atît ca portretişti cît şi ca peisagişti sau realizatori de interesante portrete de gen.

Colecţiile de grafică precum şi cele de pictură contemporană, foarte bogate în lucrări (sînt prezenţi Alexandru Ciucurencu, Corneliu Baba, Virgil Almăşanu, Ioan Pacea, Ion Sălişteanu, Ion Stendl, Ion Biţan, Paul Gherasim, Marin Gherasim, Grigore Vasile, Ilie Boca, Horia Bernea, Mihai Buculei, Radu Silvia, Constantin Berdilă, Sorin Dumitrescu, Ovidiu Maitec, Sabin Bălaşa) îşi aşteaptă vizitatorii.

noastră, ne oprim şi atuncea ne explică că a văzut o leoaică sărind prin o spărtură între două pîlcuri de tufe, la o distanţă de vreo 100 paşi. Pătrundem într-una din aceste desimi fără a găsi ceva şi era să intru în a doua cînd Dualé, providenţa mea pune iarăşi mîna pe mine şi mă opreşte. Pentru astădată ajutorul său nu mai era necesar pentru a-mi arăta leoaica. Ea nu fugea, nu era culcată, ci venea repede spre noi retezînd pămîntul. Împuşc într-însa la o distanţă de puţine metre, în moment cînd se pregătea a face săritura ei, şi o văd căzînd imediat rămîind fără mişcare ; mai împuşc încă o dată spre siguranţă, şi şicarii văzînd că nu mişcă se apropiau cu multă precauţiune ca s-o apuce de coadă. Ea era moartă, plumbul expansiv pătrunsese făţiş sub bărbie de-a lungul şi prin mijlocul trupului."

Această leoaică, împuşcată de fiul meu, era foarte mare şi grasă, ca toţi leii care se hrănesc numai cu carne de vite şi de oameni, pe cînd leii care se ţin departe de locuinţele omeneşti hrănindu-se din vînat, sînt totdeauna slabi şi necăjiţi, fiindcă vînătoarea antilopelor se face mai anevoie şi rămîne adesea fără rezultat. Părul ei era asemenea des şi lung fiindcă trăia pe un loc înalt, pe cînd leii care trăiesc în Ogaden şi pe valea fluviului Şebeli nu au o blană aşa de frumoasă. Ea era pălită numai cu acei doi plumbi, împuşcaţi în urmă, din care cel dintîi o omorîse. Primul plumb împuşcat după dînsa nu o atinsese şi picătura cea mică de sînge, găsită pe urma ei, provinea probabil de la o sgîrietură de spini primită de leoaică în fuga ei precipitată. E foarte rar ca un leu în ziua mare să se repeadă la vînător, cînd el nu e rănit, şi nu îmi pot explica acest fapt decît din împrejurare că leoaica fiului meu probabil ar fi avut puii ei în apropiere şi se înfuriase fiind de două ori trezită din somn.

Acest mod de a vîna leul după urmă, e periculos şi nu se termină totdeauna cu acelaşi noroc. În timpul pe cînd ne aflam dincolo de Şebeli, un ofiţer englez, maiorul Sandbeci, fu atacat cu furie de un leu rănit care omorî imediat pe unul din indigeni şi răni grav pe un al doilea precum şi pe maiorul, care murea la Berbera după ce i se amputase amîndouă braţele. Leul nu se repede la vînător cu multe sărituri, după cum e reprezentat adesea în desenuri, ci vine repede ca o săgeată, furişîndu-se lîngă pămînt şi prezentînd o suprafaţă cît se poate de mică. El face o singură săritură şi se ridică pe picioarele de dinapoi numai în momentul cînd voieşte să apuce pe vînător.

O a doua metodă întrebuinţată de europeni, care obişnuit nu prezintă pericol, e aceea de a construi o îngrăditură spinoasă („ţeriba"), după care se ascunde vînătorul, lîngă o viţă ruptă de leu, sau lîngă un măgar viu legat lîngă ţeriba, numai la o depărtare de unu şi jumătate metru. Măgarul e legat foarte scurt cu picioarele de dinainte de un par înfipt adînc în pămînt, astfel că leul, cînd s-a repezit le el şi l-a trîntit la pămînt, nu e în stare să-l urce din loc. Vînătorul orientîndu-se atuncea sub lumina stelelor, după aceea a ochilor leului, îl împuşcă în această apropiere.

/ ... /

Ajunşi la locul indicat de conducătorii noştri, Gheli constată că am fost înşelati şi că urma leilor era veche de mai multe zile. Soarele era aplecat spre culcare cînd terminasem aceste investigaţii şi noaptea, sub un cer acoperit de nori de ploaie, venea foarte repede, ca de obicei, şi ne învelise în vălul negru, înainte de a fi descoperit urmele caravanei. Slobozeam o împuşcătură după alta din carabina cea mare de elefanţi, fără a primi răspuns. Soarta era hotărîtă. Am petrecut în această pustietate, noaptea cea mai neplăcută din viaţa mea, înaintea unui foc care mi-a dat numai aparenţa căldurii, udat de ploaie, fără mîncare, fără manta, acoperit numai cu şeaua mea, cu capul rezemat de un lemn / ... /. Ce noapte interminabilă, cu ce nerăbdare aşteptam lumina zilei care sosi în fine spre a ne scăpa din această situaţie. Încălecăm imediat şi după o jumătate de oră de perigrinaţie în ţicţacuri, prin desimi, auzim în fine mai multe împuşcături în calea noastră. Era fiul meu care, după ce petrecuse şi el noaptea cea mai neliniştită venea acuma cu oamenii, pe urma mea ca să mă caute. Întîmplarea aceasta nu era însă a se termina numai cu atîta. Abia ajunşi la campament fiul meu care răcise fiindcă petrecuse o parte din noapte afară în umezeală ocupat a aprinde semnale de focuri şi a slobozi împuşcături, fu atins de o anghină şi de friguri violente. În aceste momente am văzut cu plăcere că oamenii noştri erau în realitate capabili de devotament şi de afecţiune căci, de frică de a-i turbura liniştea, stăpînise natura lor neastîmpărată într-atîta că în tot cursul zilei nu se auzi un singur cuvînt rostit tare în campament.

Spre seară, văzînd că fiul meu care se culcase în pat şi dormise vreo trei ore, se simţea mai bine, mă hotărîsem a merge cu şicarii mei pînă la marginea prerielor celor mari, depărtate numai vreun chilometru de la campament. Era ca vreo oră înainte de apusul soarelui. Desimea, care devenise din ce în ce mai rară, dispărea deodată şi dinaintea mea se întindea în toate direcţiile imensitatea acestor savane, acoperită cu o iarbă deasă şi gălbie. Terenul în ondulaţiuni întinse, se ridică din ce în ce mai sus despre sud-vest, unde apăru pe orizont nişte munţi albaştri, marcînd poziţiile abisiniene de la Jig-Jaga, spre care aveam a ne îndrepta în zilele următoare ; spre vest preria e aplecată într-o pantă lină, pînă la Djifauri, a căror stîncării roşiatice luceau în lumina soarelui. Vederea mea, putînd pătrunde la o mare depărtare, vedeam tot platoul acoperit cu turme imense de multe sute de struţi, gazele şi antilope, între care şi o turmă de „Hartebeest", Bubalis Swaynei, o specie de antilope care nu o împuşcasem pînă atuncea. Unul din aceşti Hartebeest, de sex masculin, păşuna departe de turma sa şi se apropiase pînă la vreo 400 metri, unde se opri stînd fără mişcare, cu capul şi trupul întors spre noi. Coarnele sale groase şi sucite într-o formă stranie, aveau din depărtare aparenţa unor urechi lungi de măgar, ridicate în sus. Îl vedeam lovind uneori pămîntul cu picioarele de dinainte sau scuturînd din cînd în cînd capul cu o înfăţişare provocatoare, ca înfuriat de a ne vedea intrînd în domeniul său. Am încercat imediat modul de vînătoare uzitat pentru această antilopă. Trimeteam saisul cu calul într-o direcţie, pe cînd ne apropiam de antilopă pe sub vînt, ocolind-o pepartea opusă. Ea are un spirit provocator şi de curiozitate atît de dezvoltat, că nu se pune pe fugă decît foarte tîrziu, cînd a fost turburată de mai multe ori şi şi-a dat bine seamă, pînă la evidentă, că vînătorul are intenţia de a se apropia de dînsa. Mai întîi, cînd vede că el prin ocolire a reuşit a se apropia în mod sensibil, se mărgineşte numai a-i întoarce spatele şi a se depărta la pas. În aceste momente, pe cînd păşeşte înainte, ea nu-şi întoarce capul spre a vedea ce se petrece în dosul ei. Vînătorul schimbîndu-şi direcţia, se repede în fuga mare drept spre dînsa. După o vreme, antilopa intrigată de a vedea ce s-a întîmplat cu vînătorul, se întoarce iarăşi cu totul, stînd fără mişcare, ca

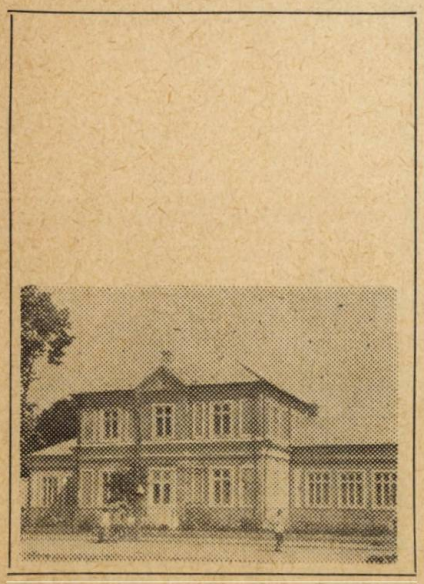

VIVARIUL BĂCĂUAN

La Vivariu, expoziţia de animale vii, spaţiul a fost astfel repartizat încît să se realizeze un circuit închegat, complet şi armonios.

Păsările exotice, expuse în diorame, au fost repartizate în două săli ; una pentru cele cîntătoare şi alta pentru cele de ornament, reuşindu-se astfel să se creeze o împărţire sistematică a speciilor prezentate vizitatorilor.

În prima sală se pot vedea prepeliţa japoneză (conturnix japonica), orezarii (Paddo oryzivora), canarii (Serinus canaria var. domestica), pescăruşii japonezi (Fonchura striata var. domestica), turturica rîzătoare (Streptopelia rosogrisea) şi turturica diamant (Geopelia cuneate). În a doua sală prezentăm mai multe specii de papagali : peruşul ondulat (Melopsittacus undulatus) peruşul Nymfa (Namphicus hollandicus), rozela (Platycercus eximius) papagalul cu cap negru (Agapornis personata), papagalul cu cap de roză (Agapornis roseicollis), peruşul frumos (Neophema pulchella), şi alţii. Cele 21 de specii originare din Africa, Australia şi Asia, beneficiază de condiţii execelente, avînd o bună iluminare, temperatură optimă şi umiditate necesară.

În expoziţia de porumbei, expusă într-o volieră dioramă sînt prezentate grupe reprezentative ale porumbeilor de ornament, de zbor şi de carne, cu o mare varietate

să-l observe. Vînătorul atuncea, înainte încă ca antilopa să fi isprăvit mișcarea ei de întoarcere trebuie să se oprească imediat în fuga sa și să păsească liniștit în altă direcție, spre a face pe antilopă să creadă că s-a apropiat fugind după dînsa. Această manevră poate fi repetată de două ori, rare ori mai mult de trei ori, cînd atuncea obișnuit vînătorul a reușit a se apropia vreo 250 metri de dînsa. Atuncea se așează la pămînt și ochește antilopa, rezemînd carabina pe genunchi. Ea stă foarte liniștită vreo 20 de secunde, ocupată ce e a studia ultima mișcare executată de vînător, care profită de această liniște spre a o lua la semne și a împușca într-însa.

Antilopa urmărită de mine primind plumbul prin coaste, picase și se sculase iarăși, în fine căzu moartă după ce mai fugise vreo 100 de metri și primise un al doilea plumb. Era un foarte frumos exemplar de un brun negricios închis, bătînd puțin în roșu. Această specie de Hertebeest numită „Sik" de somali, a fost descoperită și descrisă mai întîi de căpitanul Swayne, de unde numele dă „Bubalis Swaynei". Ea nu e foarte răspîndită și a fost găsită pînă acuma numai pe platoul Haudului, în prerii întinse și deschise, unde nu sînt desimi și unde trăiește prin ierburi dese, în turme imense de multe sute de exemplare.

CALEIDOSCOP BĂCĂUAN

• La 29 aprilie 1876, Școala primară din Lipova Mănăstirii, azi comuna Lipova, a fost inspectată de noul revizor școlar al județului Vaslui. Școala funcționa într-o casă din apropierea bisericii, unde se adunau copii din zece sate de pe valea Lipovei. Ne închipuim cu cîtă emoție l-au primit copiii pe revizorul școlar, mai ales cînd au aflat că acesta nu era altul decît Mihai Eminescu.

În zilele noastre, prin străduința regretatului matematician acad. Gheorghe Vrînceanu la școala din Valea Hogi, comuna Lipova a fost așezată o placă de marmură, opera sculptorului Victor Tăbăcaru, care amintește de importantul eveniment.

• În anul 1902 a fost repartizat în compania a II-a, care împreună cu compania a III-a alcătuia detașamentul de pază a castelului ocnașilor și a salinelor din Tg. Ocna, un ostaș care va urmări cu atenție viața orășelului, oamenii, trăsăturile lor sufletești, întîmplările petrecute aici. Un an mai tîrziu, la Liteni pe malul Siretului, le va așterne pe hîrtie, publicînd un fragment într-o revistă sub titlul „Ocna". În anul 1905 toate aceste amintiri vor fi reunite în volumul Amintirile căprarului Gheorghiță. Cine era acest ostaș ?

Desigur, așa cum e de bănuit, ostașul în cauză nu era altul decît scriitorul Mihail Sadoveanu, care făcuse o parte din stagiul militar la Tg. Ocna.

• La 1863, Alexandru Pelimon scria despre Bacău că e „un prea frumos oraș luîndu-l din punct de vedere ca poziție și importanță comercială. Tribunalul și Prefectura de la Bacău se află alăturate una de alta, tot subt același acoperiș. În partea dinspre față se întinde o piață ; acolo se află totdeauna niște putine pline cu apă pentru cazuri de foc, iar în dos sînt grajdurile pentru caii gendarmeriei ; fiind tot aici arestul pentru criminali și casarma gendarmilor. Se știe că în Bacău se găsesc multe locuri bune, precum e Școala publică de băieți și internatul de fete. Populația fiind numeroasă, ca și-a Bîrladului, se află mulți bărbați stimabili și multe procese de pledat la Tribunal și mulți advocați."

• Pe șoseaua Bacău—Bîrlad, între localitățile Traian și Secuieni se află un tumul pe care învățătorul Cezar Uncescu din Berbinceni l-a descris în 1934 ca „o movilă de pămînt foarte înaltă, de formă lungăreață, cu direcția Nord-Sud, așezată pe un teren plan și poate încredința pe oricine că e o lucrare omenească. Despre aceasta sîntem deplin convinși". Legendele locale amintesc că aici ar fi mormîntul unui conducător cuman înmormîntat cu întreaga avuție, alături de 8 soldați ai săi. Alte legende menționează de un „tărg, ce ar fi fost în apropierea tumulului cuman pe Valea Coroeții sau Dealu Comorilor distrus după cîte se pare de tătari în 1241." Datorită arăturilor înălțimea turnului a scăzut mult, numai între 1900—1930 cu peste patru metri !

• „Pe la 1850, scria C. Radu în monografia dedicată Bacăului, traiul însurăților era traiul bun și ori și ce i se putea întîmpla, ei nu se despărțeau decît prin moartea unuia din ei".

Eugen ȘENDREA

de rase (gușați, gulerați, rotați, chinezi, satinați, jucători, voiajori, rîndunele, călugări, etc)

Tot aici pot fi văzuți fazanii aurii, argintii și regali, precum și o familie de păuni.

O altă componentă a Vivariului o reprezintă sălile cu acvarii. În expoziția de pești exotici se prezintă o varietate largă de exponate originare din apele tropicale. Întîlnim aici pe lîngă speciile comune cum sînt cele din genurile Carassius (peștișorul de aur), Puntius Danio (peștele jandarm), Brachydanio (zebra, leopardul), Cichlasoma și bineînțeles peștii vivipari și unele specii mai mare ca : Hyphessobtycon innesi (peștele neon), Tanichtys albonubes (peștele cardinal), Betta splendens (peștele luptător), Rasbora heteromorpha (pană neagră), Pterophyllum scalare (scalarul), etc. Expunerea speciilor de pești este realizată pe familii, la repartiția lor ținîndu-se cont de anumite particularități biologice (pești vivipari, ovipari, labirinți), de numărul exemplarelor, mărimea lor și comportamentul acestora.

Pentru a favoriza fotosinteza plantelor este asigurată o bună iluminare artificială. Ultima expoziție este alcătuită din păsări indigene (scatii, sticleți, presuri, botgros, ciocîrlan de Bărăgan) și mamifere mici arboricole : veverițe, maimuță.

Circuitul expozițional este completat cu două vitrine diorame — una cu o micro colecție de ouă, iar a doua cu moluște exotice (melci și scoici), majoritatea provenite din Marea Roșie, Marea Adriatică și Oceanul Indian.

Numărul mare de vizitatori din municipiul și județul Bacău, precum și din afara lui, dovedește popularitatea mereu crescîndă de care se bucură Vivariul băcăuan.

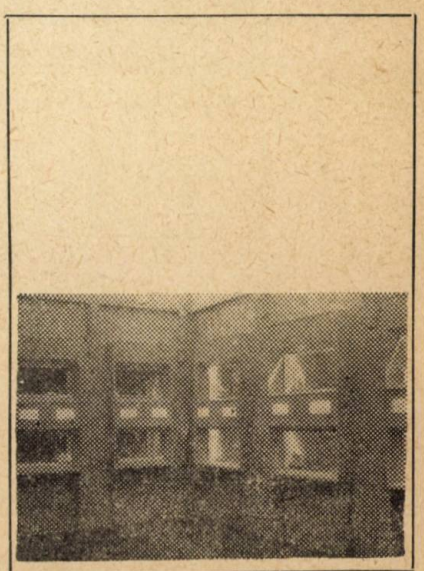

UN SLUJITOR DEVOTAT AL CULTURII ŞI ŞCOLII ROMÂNEŞTI

GRIGORE TABACARU

S-a născut la 14 martie 1883, în satul Hemeiuşi, comuna Fîntînele, judeţul Bacău. Învăţămîntul primar l-a făcut la Şcoala nr. 1 Bacău, cursul gimnazial la Şcoala domnească din localitate şi apoi a urmat cursurile şcolii normale din Bucureşti şi Bîrlad. În anul 1903 a obţinut Diploma de institutor. Cînd abia împlinise 20 de ani publică prima sa lucrare de pedagogie experimentală „Caracterul".

După ce satisface stagiul militar este numit, în anul 1904, învăţător la Fîntînele, unde, în 1905, scoate revista „Şcoala". Îndeplineşte şi funcţia de secretar al comisiei de anchetă asupra învăţămîntului primar. În 1906 — 1908 desfăşoară activitatea ca învăţător la Scorţeni, judeţul Bacău Aici continuă cercetările sale de pedagogie şi psihologie experimentală şi publică, în 1906, „Jocurile româneşti pentru copiii şcolilor primare " şi în 1908 „Înţelegerea operei lui J.H. Pestalozzi". În 1908 este transferat ca institutor la Şcoala primară „Enăchiţă Văcărescu" din Bucureşti, intensificîndu-şi cercetările. La 20 ianuarie 1908 scoate, împreună cu C. Rădulescu-Motru, primul număr al revistei „Pedagogia experimentală", eveniment ştiinţific important în istoria cercetărilor pedagogice experimentale în România. Între 1907—1915 conduce revista „Vulturul", foaie de educaţie naţională" cum o numea el, revistă ce se adresează, în primul rînd, celor de la sate. Înfiinţează, în anul 1909, „Societatea pentru studiul pedagogic şi psihologic al copiilor". Rezultatele cercetărilor efectuate de membrii societăţii erau publicate în „Buletinul pedagogic" în perioada 1909—1910.

Pentru meritele sale în activitatea de cercetare pedagogică este chemat să lucreze în Ministerul Instrucţiunii Publice, între anii 1909—1911. În 1911 este delegat la „Congresul Internaţional pentru Studiul Copilului" de la Bruxelles. Fiind cunoscut şi recunoscut ca cercetător activ, devine membru al „Societăţii de Studiu şi Protecţia Copilului" din Franţa, condusă de Alfred Binet.

Între 1910—1913 urmează cursurile Facultăţii de filozofie din Bucureşti, luîndu-şi licenţa cu „magna cum laude". Obţine o bursă de stat pentru străinătate şi îşi continuă studiile superioare la Leipzig, München şi apoi la Paris. Susţine teza şi obţine titlul de doctor în filozofie cu tema : „Die Untersuchungen Binet's über die Psychologie des Denkens" teză mult elogiată de Külpe. Se întoarce în ţară şi, în 1915, editează „Revista filozofică" (apare în 4 numere). Tot în acest an înfiinţează „Asociaţia de absolvenţi" pe ţară. În anul 1918 îşi susţine examenul de docentă la Universitatea din Iaşi, cu lucrarea „Personalitatea psihologică, logică şi socială", avîndu-l ca îndrumător pe Dimitrie Gusti. Este numit conferenţiar netitular la catedra de pedagogie la Şcoala normală „Vasile Lupu" din Iaşi. În acest timp înfiinţează „Asociaţia generală a corpului didactic primar şi secundar".

În anul 1920 publică lucrarea „Psihologia gîndirii şi pedagogia", iar în 1922 „Usychologie de la pensée". Acum va publica 8 numere din „Buletinul pedagogic", „Învăţătorul român" şi „Arhiva pentru reforma şi ştiinţa socială" întemeiată de Dimitrie Gusti, Vasile Pîrvan şi Virgil Madgearu. În anul 1921 este invitat de Nicolae Iorga să ţină cursuri la Universitatea populară de la Vălenii de Munte.

Nemulţumit de faptul că nu a fost titularizat în învăţămîntul superior, se retrage, în anul 1923, la Tecuci, fiind numit profesor de filozofie la Şcoala normală. Aici înfiinţează Societatea Ateneul Cultural „Ştefan Petică".

● **125 DE ANI DE LA PROCLAMAŢIA LUI, AL. I. CUZA CĂTRE ŢARĂ...** După dubla alegere a lui Al. I. Cuza, din 5 şi 24 ianuarie 1859, ca domn al Moldovei şi Munteniei, act de mare însemnătate, prin care s-au reunit „tronurile lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul", a urmat o dîrză şi energică activitate diplomatică românească pentru recunoaşterea operei ce materializa un mare ideal şi o nouă realitate politică : făurirea statului naţional român modern. În vara anului 1860 domnitorul Al. I. Cuza a pregătit nu memoriu către marile puteri prin care cerea desăvîrşirea unirii. Opoziţia externă va ceda treptat şi la 23 noiembrie 1861, Poarta, luînd act de voinţa şi hotărîrea nestrămutată a românilor, a dat un firman prin care aproba unificarea administrativă a celor două principate. În urmă cu 125 de ani, la **11 decembrie 1861 printr-o Proclamaţie** către naţiune Al. I. Cuza, anunţa că **„Unirea este îndeplinită, naţionalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreţ, dorit de generaţiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă şi de puterile garante şi s-a înscris în datinile naţiunilor... Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie".** Proclamînd Unirea definitivă la 11 decembrie 1861, Al. I. Cuza a prezentat Unirea Moldovei cu Muntenia şi formarea României moderne, ca o izbîndă a poporului român şi nu ca un dar al puterilor din afară. Această izbîndă avea să fie întregită şi consolidată, în timp, prin Independenţa cucerită în 1877 şi **Marea Unire din 1918.**

● **ÎN ANUL 1886 SE NAŞTE LA BÎRLAD NICOLAE TONITZA, PICTOR, GRAFICIAN ŞI CRITIC DE ARTĂ.** Între 1902—1907 urmează Şcoala naţională de arte frumoase din Iaşi, fiind coleg cu Ştefan Dimitrescu şi avîndu-i profesori pe Gheorghe Popovici şi Emanoil Bardasare. Din 1908 urmează cursurile Academiei regale bavareze de arte frumoase de la München, iar în 1909 pînă în 1911, la Paris, frecventează ateliere şi face studii după pictori celebri. Desfăşoară o susţinută activitate pedagogică, din 1933 fiind profesor de pictură la Academia de arte frumoase din Iaşi, iar între 1937—1939 rectorul acesteia. Nicolae Tonitza participă intens la viaţa epocii, colaborînd la peste 40 ziare şi reviste literare şi artistice cu grafică şi articole — comentarii culturale şi sociale. Aşa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată lui N. Iorga (pe atunci preşedintele Comisiei monumentelor istorice), este preocupat de „reînvierea artistică a părăsitelor monumente moldovenesti şi pictează bisericile din Scorţeni şi Grozeşti (jud. Bacău), Poeni (jud. Vaslui), Sf. Gheorghe—Nou (Constanţa), Netezeşti (Ilfov) şi schitul Durău.

● **13 DECEMBRIE 1886. S-A NĂSCUT, ÎN CARTIERUL BADALAN AL ORAŞULUI GALAŢI, NICOLAE LEONARD,** „prinţul operetei româneşti". A adus o contribuţie importantă, alături de Constantin Grigoriu şi V. Maximilian la ridicarea prestigiului teatrului de operetă în ţara noastră şi a fost apreciat de presa franceză ca fiind „fără egal" în spectacolele date la Lyon, Paris şi Marsilia cu „Baiadera" de Emmerich Kalman. A murit în seara zilei de **24 decembrie 1928.**

Îndrăgostit de locurile natale, în anul 1924 se întoarce la Bacău, unde, pînă la sfîrșitul vieții sale, desfășoară o prodigioasă activitate didactică, științifică și culturală. Funcționează ca profesor titular de pedagogie la Școala normală de învățători din Bacău. O perioadă (1933—1935) a predat filozofia la liceul care mai tîrziu a căpătat numele de „Bacovia" La 25 ianuarie 1925 ia ființă, la Bacău, Societatea „Ateneul Cultural" condusă de un comitet al cărui președinte este ales Grigore Tabacaru. La 16 februarie 1925, din inițiativa lui Grigore Tabacaru, are loc prima Ședătoare literară a „Ateneului", cînd a fost sărbătorit George Bacovia.

În martie 1925 apare primul număr al revistei „Ateneul Cultural", care apoi va fi „Ateneul Literar" și în cele din urmă „Ateneul — revistă culturală" avîndu-i ca fondatori și directori pe Grigore Tabacaru și George Bacovia.

La Bacău, Grigore Tabacaru a scris și publicat cele mai multe din lucrările sale științifice : „Introducere în psihologia experimentală" (1924) ; „Principiile școalei active" (patru ediții 1924—1929) ; „Ștefan Petică. Note bibliografice, amintiri, scrieri, valoarea operei poetice" (1925) ; „Problema pedagogiei sociale" (1925) ; „Die Untersunchungen Binet's über die Psyhologie des Denkens" (1925) ; „Problema personalității" (1927) ; „Pedagogia" (două ediții — 1928—1929) ; „Didactica" (1929) ; „Psihologia" (1929) ; „Psihologia pedagogică" (1929) ; „Istoria pedagogiei românești" în colaborare cu C. Moscu (1929) ; „Didactica experimentală" (1935) ; „Protecția copiilor" (1936).

În această perioadă dezvoltă și o bogată activitate publicistică. Continuă seria numerelor din „Buletinul pedagogic" (1925), „Ateneul Cultural" (1925—1928), „Revista învățătorilor (1928—1929), revista „Pedagogia experimentală" (1932—1938). Înființează „Societatea pentru studiul și protecția copilului" (1932—1936). Ca animator cultural, ține sute de conferințe la Ateneul Cultural, la căminele culturale din județ înființează și ține cursuri la Universitatea Populară de la Ghimeș, se preocupă de studiul și valorificarea superioară a creației culturale a poporului nostru. Prețuindu-l, apreciindu-i înalta competență profesională și științifică, Dimitrie Gusti îl numește, în 1937, inspector la Fundațiile Culturale, unde avea sarcina să propage noile orientări în sociologia educației și învățămîntului.

În zorii zilei de 6 martie 1939, o moarte prematură curmă viața celui ce a fost un mare profesor, un cercetător științific profund, un pasionat animator cultural, patriot înflăcărat.

Personalitate distinctă a școlii românești, spirit luminat, Grigore Tabacaru, militant neobosit pentru progresul învățămîntului și culturii noastre naționale, a fost remarcat de numeroși oameni de seamă. Savantul de renume mondial Nicolae Iorga l-a cunoscut pe acest „pedagog zelos care era legat de școală, nu prin considerații de carieră, nici prin dorința atît de răspîndită de a parveni, ci printr-un „sincer și statornic devotament". Constantin Rădulescu-Motru constata, la timpul său, că, în sufletul lui Grigore Tabacaru „focul sacru al științei se menține intens ca și mai înainte". Iar prietenul său sincer și statornic George Bacovia îl caracteriza cu deosebită stimă și respect ca, „un om rar, un idealist incorigibil. Pentru orașele de provincie o adevărată providență".

„Ani de-a rîndul — se confesa Grigore Tabacaru, către sfîrșitul vieții sale — am ținut conferințe, am scos reviste, am scris broșuri, cărți și articole. Din puțina mea știință am rupt și am dat celor din întuneric... Munca m-a apropiat de pămînt. Pentru cultură mi s-a spus că am sacrificat familia, mi-am zdruncinat sănătatea și nu m-am ales cu nici o glorie, nici cu succese vibrante. Dar n-am pretins nimic de la nimeni. Am trecut prin viață neînțeles. O jertfă pe altarul culturii. Am crezut că acest gest este înainte de toate frumos". Un asemenea gest frumos îl putea face numai un om cu o personalitate puternică cum a fost Grigore Tabacaru, care, deși doborît de trudă și de greutăți, nu se consideră niciodată îngenunchiat, exprimîndu-și credința sa nestrămutată că „în vremuri mai bune se va scrie altfel despre utopia mea pentru cultură".

În cei 36 de ani de activitate didactică și științifică a scris și publicat peste 30 de lucrări de specialitate în domeniul pedagogiei, psihologiei și filozofiei, sute de articole, cărți și broșuri. A inițiat și editat peste 50 de reviste și buletine vizînd problemele noi ale educației, învățămîntului și culturii. Prin prodigioasa sa activitate de cercetare științifică în domeniile psihologiei, pedagogiei și sociologiei, Grigore Tabacaru se înscrie, ca unul din fondatorii școlii active, pedagogiei sociale și psihologiei experimentale în țara noastră, unul din precursorii sociologiei educației și învățămîntului. De fapt, întreaga sa viață a închinat-o progresului științei, școlii și culturii românești.

dr. Petru FILIOREANU

BACĂU

GEOGRAFIE SPIRITUALĂ

(Urmare din pag. 23)

PÎNCEȘTI

PIETRARU Maria, n. 18 feb. 1942, în satul Fundu Văii — m. 8 mai 1982, la București. Cîntăreață de muzică populară.

PÎRGĂREȘTI

RADU Vasile Gh., n. 26 iun. 1903 — m. 9 mar. 1982, la Cluj-Napoca. Zoolog.

PODU TURCULUI

ICHIM Dorinel, n. 19 iul. 1941, în satul Căbești. Etnograf.

OPRIȘAN Letiția, n. 11 mar. 1937, în satul Căbești. Pictor și grafician.

STĂNESCU Chivu, n. 14 nov. 1834 — m. 30 aug. 1877. Erou al Războiului de Independență.

MUȘAT I. D., (pseud. lui Ion Dimoftache), n. 17 ian. 1898. Scriitor și publicist.

PODURI

CHIRNOAGĂ Mihail, n. 21 nov. 1913 — m. 1948. Scriitor și publicist.

RĂCĂCIUNI

RĂCĂCIUNI Isaiia, n. 21 sep. 1900 — m. 17 iun. 1976, la București. Scriitor.

RĂCHITOASA

BLĂNĂRESCU Florin, n. 1 mar. 1921. Actor.

BRĂESCU Alexandru, n. 30 nov. 1860 — m. 1917. Medic psihiatru.

FILIPESCU Miltiade, n. 14/27 feb. 1901, în satul Burdusaci. Paleontolog.

POPESCU—ZELETIN Ion, n. 30 ian. 1907, în satul Buda — m. 20 mai 1974, la București. Inginer silvic.

SPIRIDON Gheorghe, n. 11 apr. 1923, în satul Burdusaci. Pictor.

ZELETIN C. D., (pseud. lui Constantin Dimoftache). n. 13 apr. 1935. Poet, eseist, traducător.

ZELETIN Ștefan (pseud. lui Ștefan Motaș), n. 19 iun. 1832, în satul Burdusaci — m. 20 iul. 1934. Sociolog, economist, filosof.

ROȘIORI

PALADE Constantin, n. 20 mar. 1915 — m. 3 sep. 1974, la București. Compozitor, cercetător al folclorului muzical, dirijor de cor.

SASCUT

ATHANASIU Ioan, n. 27 apr. 1868 — m. 20 iul. 1926, la București. Medic veterinar, fiziolog, pionier al filmului științific.

BĂRBULESCU Maria, n. 6 iun. 1937, în satul Pîncești. Poetă.

PUIU Gabriel, n. 9 feb. 1939, în satul Pîncești. Matematician.

ARHEOLOGIE

Cel mai mare tezaur de monede romane din Moldova

• Între descoperirile arheologice din ultimii ani, de o deosebită importanță istorică și o mare valoare muzeistică este și tezaurul de monede romane imperiale de la Măgura — Bacău.

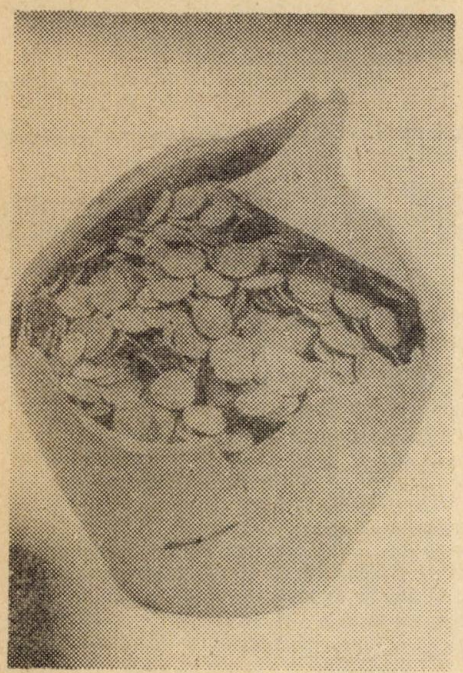

După ce aproape 18 secole a fost adăpostit în „arhivele pământului", tezaurul a fost scos la lumina zilei, cu totul întîmplător, ca și atîtea alte vestite tezaure, cu prilejul lucrărilor agricole de primăvară. Locul descoperirii este situat în mijlocul satului Măgura, comuna Măgura, județul Bacău, în punctul numit „Șipote", pe malul stîng al pîrîului Negel. În acest punct, un grup de elevi de la Școala nr. 2 Măgura, membri ai cercului „Căutătorii de comori", în ziua de 28 aprilie 1976, urmărind să adune, de pe brazdele reavene, răsturnate de plugul tractorului, fragmente ceramice care indicau urmele unei străvechi așezări a dacilor liberi, s-au aflat dintr-o dată în fața unei descoperiri de excepție, un vas din lut plin cu monede. „Comoara" recuperată chiar cu ajutorul elevilor și a profesorului D. Tătaru de la școala amintită, a intrat în colecțiile Muzeului de istorie din Bacău, fiind de atunci cunoscută sub numele de tezaurul de la Măgura.

Săpăturile arheologice de salvare efectuate imediat, pentru recuperarea eventualelor monede risipite în pămînt și cunoașterea mediului în care a fost ascuns tezaurul, au dovedit că acesta a fost îngropat în aria unei așezări a daco-carpilor în care viața s-a desfășurat în cea mai mare parte a sec. II și probabil primele decenii ale sec. III e.n.

Studierea conținutului tezaurului a pus în evidență în primul rînd faptul că ne aflam în fața celui mai mare tezaur de monede romane imperiale, descoperit și recuperat, pînă acum, în spațiul est-carpatic al României.

Tezaurul de la Măgura-Bacău, care a fost ascuns într-o frumoasă și mare cană din lut, lucrată la roată, conținea 2830 de monede romane imperiale din argint de bună calitate, majoritatea avînd titlul de 900‰.

Cele 2830 de monede, în greutate totală de 9075,17 g., se înșiruie pe o perioadă îndelungată de timp, de la primul împărat, respectiv Augustus (monedă emisă în anii 2 î.e.n.-4 e.n.) pînă la Septimius Severus (emisiuni din anii 196—197 e.n.). Repartizarea celor 2830 de monede pe împărați este neuniformă, prezentîndu-se astfel: Augustus 1, Nero 19, Galba 5, Otho 9, Vitellius 17, Vespasianus 329, Titus 73, Domitianus 90, Nerva 43, Traianus 623, Hadri-

SĂNDULENI

CIOBANU Constantin Th., n. 19 feb. 1939, în satul Tisa. Poet.

SĂUCEȘTI

ROȘU Ion, n. 15 feb. 1945, în satul Siretu. Poet.

SCORȚENI

FĂNARU Dumitru, n. 16 oct. 1925, în satul Grigoreni. Pedagog, publicist.

SECUIENI

BANU Gheorghe, n. 23 mar. 1889 — m. 15 aug. 1957, la București. Medic igienist.

ȘTEFAN CEL MARE

HILOHI Nicolae, n. 26 iul. 1930, în satul Răcăuți. Grafician.

STRUGARI

ȘOVA Constantin, n. 22 mai 1932, în satul Cetățuia. Ecolog.

TAMAȘI

NICORESCU Paul, n. 29 iun. 1890, în satul Gioseni — m. 24 iun. 1946, la Iași. Istoric.

TÎRGU OCNA

ADAMEȘTEANU Gabriela, n. 1 apr. 1942. Prozatoare.

BOTEZ Mihail Șt., n. 15 mai 1902. Matematician.

CAUREA Daniela, n. 7 iul. 1951 — m. 4 mar. 1977, la București, Poetă.

CONSTANTINESCU Ștefan, n. 14 mar. 1898 — m. 22 feb. 1983. Pictor.

COSMA Mihail, n. 24 mai 1902 — m. 15 mar. 1968, la Paris. Scriitor și publicist.

DIACONESCU Ion, n. 24 nov. 1915 — m. 11 nov. 1945, la Buzău. Pictor.

GAVRILOVICI Ernest, n. 1 ian. 1926. Scriitor.

MELICA Vasile, n. 24 mar. 1924. Pictor.

MOCANU Gheorghe, n. 31 mar. 1938, la Vîlcele. Pictor.

NICODIM Sorin, n. 28 nov. 1951. Pictor.

MOISE Sanda, n. 3 ian. 1952. Poetă.

RUSSU Sandu, n. 20 dec. 1913 — m. 26 dec. 1982, la Bacău. Epigramist.

VULPESCU Marghit, n. 15 nov. 1908 — m. iun. 1976. Artist decorator.

TÎRGU TROTUȘ

DRĂGAN Gheorghe, n. 9 apr. 1943. Poet, critic literar.

DRĂGAN Mihai, n. 6 dec. 1937, în satul Viișoara. Critic și istoric literar.

TRAIAN

DUMITRAȘCU Eugenia, n. 26 iul. 1931. Pictor și grafician.

MAFTEI Ernest, n. 6 mar. 1920, în satul Prăjești. Actor.

UNGURENI

VOICU Octavian, (pseud. lui Constantin Pușcuță), n. 28 oct. 1940, în satul Viforeni. Poet.

URECHEȘTI

TODERAȘCU Ion, n. 9 sep. 1938. Istoric

VALEA SEACĂ

DONICI Gheorghe, n. 20 feb. 1849 — m. 10 oct. 1916, la Robănești. Erou al Primului război mondial.

HANGA Vladimir, n. 21 oct. 1920, în satul Cucova. Istoric.

VULTURENI

DOBROVICI Vasile, n. 30 dec. 1904, în satul Godinești de Jos. Medic.

anus 579, Antoninus Pius 616, Marcus Aurelius 343, Commodus 74, Clodius Albinus 1, Septimius Severus 7 și 1 neidentificată.

Se observă că masa principală de monede, peste 76%, este din perioada Traian-Hadrian-Antonius Pius și Marcus Aurelius, epocă ce corespunde unei puternice înfloriri economice a societății romane, însoțită de un avînt al comerțului și implicit de o intensitate a emisiunilor monetare. Traian-cuceritorul Daciei este reprezentat în acest tezaur prin 623 de monede.

Din cele 2830 monede, 2827 sînt denari bătuți în monetăriile Romei, un denar de la Septimius Severus a fost bătut la Emesa în Orient, iar două monede sînt drahme bătute tot în monetării din Orient, respectiv una bătută în vremea lui Traian la Caesarea Cappadociei, iar a doua din timpul lui Hadrian bătută la Amisos Ponti.

Constituit într-o perioadă de devalorizare, tezaurul de la Măgura, proprietate a unei căpetenii a dacilor liberi din această parte a Moldovei, a fost ascuns, la sfîrșitul sec. II (după anii 196—197, data ultimelor emisiuni) sau începutul sec. III e.n., dintr-un motiv care, deși nu poate fi precizat cu certitudine, trebuie totuși pus pe seama unei stări de nesiguranță provocate în primul rînd de factori externi.

Căile pe care au pătruns monedele romane în lumea daco-carpilor sînt diverse, mergînd de la calea comercială, la stipendii și prăzi.

Tezaurul de la Măgura-Bacău, cel mai mare tezaur de monede romane imperiale descoperit, pînă acum, în Moldova, dimpreună cu celelalte tezaure cunoscute în regiunile est-carpatice ale României, reflectă, alături de alte dovezi de cultură materială și spirituală, cuprinderea acestor regiuni în sfera influenței romane și, implicit, în aria de formare a poporului român.

Tezaurul de la Măgura — Bacău a intrat în circuitul științific, din țară și străinătate, prin publicarea unui studiu monografic cu titlul **„Tezaurul de la Măgura"**, tipărit la Bacău în 1977, și realizat de dr. Virgil Mihăilescu-Bîrliba și semnatarul acestor rînduri.

Acest tezaur, a cărui importanță a fost subliniată în mai multe lucrări din țară și străinătate, s-a înscris ca una din marile valori ale patrimoniului cultural național, patrimoniu ce legitimează poporul român în cadrul civilizației universale.

dr. Ioan MITREA

Festivalul internațional „George Enescu" — o ediție memorabilă

Nu ocolim adevărul că un festival muzical, și sînt numeroase în lume — rămîne îndeobște prilej de etalare, cu cît mai larg ecou public, a performanțelor interpretative, oricum perisabile (cu toate profiturile aduse de tehnica modernă de conservare și reproducere audio-vizuală). Ajuns la cea de a X-a ediție a lui, Festivalul internațional „George Enescu" pare să fi găsit, în concentarea a aproximativ 50 de producții artistice și de știință muzicologică, pe parcursul unei decade, o fericită formulă de echilibru între cîțiva parametri majori, caracteristici realizărilor culturii muzicale românești și punctelor de vedere ce o guvernează în prezent.

În continua acțiune de restituire prin concerte, spectacole, imprimări tipografice, înregistrări muzicale, de exegeză și popularizare, la care s-au adăugat cele nouă ediții anterioare ale Festivalului — penultima (1981) coincizînd cu marcarea la noi și în lume a Centenarului celui mai de seamă muzician român, recentul festival a așezat, firește, în prim plan opera și figura enesciană ; însă a fost, deopotrivă, și un festival al creației românești contemporane, în toate genurile și din fiecare generație. În același timp, și nu putea să fie altfel, a demonstrat mai mult ca oricînd, mereu proaspătul izvor de energii interpretative autohtone, în stare să trezească și să mențină interesul public.

Din capul locului, reprezentarea (cu sală arhiplină) a lui Oedip, acest „Cehlău" al culturii și artei muzicale românești, înălțat și desăvîrșit la Tescani (cum atestă partitura) a jalonat traseul-parcă mereu „alee de sus" și „străjuită de plopi" a fiecărui program, de orice gen, din festival. Am fost de față, începînd de la repetiții și prima montare (1958) cu maestrul meu, Constantin Silvestri, la toate reluările capodoperei. Nici de astă dată nu-mi mai desprindeam atenția de la fluviul orchestral din fosă, opera aceasta fiind, prin excelență, „simfonică" ; simfonică și în austera susținere a corului, admirabil pregătit. Dar cum putem să lăudăm Oedipul prin excelență, primul interpret al personajului, care a fost și este David Ohanesian ?! Plecînd din lumea blestemului și a nedreptății, pe scenă, pentru mine, care l-am dus pe Ohanesian la Tescani, cîntărețul cu statură dîrză și demnă ca OM se pierdea, așa cum l-am păstrat în memoria afectivă și vizuală, „fără soț", pe drumul dintre plopi — unde duce ?... Nu i-am mulțumit și nu l-am felicitat după spectacol, fiindcă Ohanesian trebuia să rămînă Oedip, plecat nicăieri, printre plopii unor tihne mioritice moldovene către (cel puțin de la Cantemir încoace) Olimpul orizonturilor noastre geografice și spirituale.

I-a fost dat Moldovei să fie implicată la cotele cele mai înalte și memorabile ale festivalului, prin magistralele două concerte susținute la București de Filarmonica din Iași, orchestră creată cîndva de Enescu și care acum aducea Suita sătească, a nostalgiilor pămîntului natal și compatrioților compozitorului, precum și uriașa Simfonie a doua, tot atît de rar auzită ca Oedip. În simfonie a excelat Ion Baciu, în suită, Cristian Mandeal, invitat de la Filarmonica din Cluj-Napoca. Baciu a mai venit cu o interpretare perfectă a Variațiunilor lui Th. Grigoriu pe o temă de Anton Pann (fie ca oricare compozitor român contemporan să se bucure măcar de o singură interpretare de această calitate !).

Îndatoritor a fost gestul dirijorului francez Jean Périrson de a interpreta, la pupitrul Filarmonicii George Enescu, Rapsodia a 2-a, în timp ce tînărul japonez Jun'chi Hirocami a acceptat-o cu plăcere și exigent simț artistic.

Rapsodia 1-a nu putea lipsi ; a fost prgramată la filarmonică, în deschidere, sub conducerea lui M. Brediceanu și urmată de Simfonia 1-a, reluată în concertul de închidere. Tot în prima zi, sub bagheta lui Iosif Conta, Vox Maris, cu orchestra și corul Radioteleviziunii (Ca și la Oedip, Enescu a meditat îndelung asupra partiturii acesteia la Tescani". Cu Conta s-a cîntat și Simfonia a 3-a de Enescu. Deci, în festival, integrala simfoniilor.

Există o încă prea puțin cunoscută fotografie, pe care am expus-o la Așezămîntul din Tescani, reprezentîndu-l pe autorul magistralei opere și al gradioaselor trei simfonii, cîntînd la vioară alături de alți purtători de arcușuri. Muzicianul, în beatitudine activă, revenea, ori de cîte ori găsea timpul necesar, la muzica de cameră, Au rămas antologice la noi

(Continuare în pag. 130)

Eugen PRICOPE

LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU

Operă de istoric, Concluzie de luptător

P. P. PANAITESCU

despre distinsul fiu al Bacăului

(text inedit)

Între hîrtiile rămase în arhiva istoricului P. P. Panaitescu, am găsit un manuscris de șase file, de un interes cu totul aparte : este o recenzie amănunțită a cărții lui Lucrețiu Pătrășcanu, Un veac de frămîntări sociale, apărută la București în 1945. Dacă P. P. Panaitescu (1900—1967) — medievist prin excelență, dar cu preocupări rodnice și în istoria luptei naționale din secolul XIX — a sezisat repede însemnătatea cercetării întreprinse de Lucrețiu Pătrășcanu (1900—1954), aceasta se datorește faptului că îi era foarte apropiată metoda folosită de autor : studierea bazei economice pentru a explica fapte din domeniul social, cultural ori politic. Era o metodă pe care el însuși o aplicase — și o va aplica în continuare — cu rezultate deosebite în cercetarea trecutului românesc.

Cu o întîrziere de patru decenii, recenzia aceasta este adusă acum la cunoștința publică. Omagiem, astfel, și personalitatea istoricului, luptătorului, patriotului luminat care a fost Lucrețiu Pătrășcanu, unul din fiii distinși ai orașului Bacău.

Ștefan S. GOROVEI

Noul volum al d[omnu]lui Pătrășcanu este operă de istoric, istoria dezvoltării luptei sociale la românii din Principate, începînd cu Tudor Vladimirescu (1821) și terminînd cu răscoalele țărănești din 1907, în legătură cu evoluția economică a societății. În istoriografie, trebuie să distingem între operele pur narative, pragmatice, și cele științifice, care, pe lîngă explicarea faptelor, tind la integrarea lor într-un tot organic. Prezenta lucrare se situiază în această din urmă categorie.

Istoria contemporană a României a fost în genere privită ca o înșirare de fapte politice fără legătură precisă și aceasta pentru că n-a fost studiat substratul economic și social. Între „revoluția țărănească" a lui Tudor și „mișcarea intelectualilor" de la 1848, precum și împroprietărirea de la 1864, nu se vedea nici un fir de continuitate. Prima ar fi fost o răscoală împotriva fanarioților, care și-a găsit împlinit scopul prin înlăturarea lor, a doua a pus pe dric Regulamentul Organic și a pornit din îndemn franțuzesc, a treia este o operă legislativă a partidului liberal.

Teza d[omnu]lui Pătrășcanu, întemeiată pe un bogat material statistic, de memorii și fapte istorice, este organică : revoluțiile românești formează o evoluție necesară, în legătură cu transformarea societății românești de la faza economiei „precapitaliste" la cea „capitalistă".

Societatea feudală, în care predomină economia agrară autarhă, cu exploatarea pămîntului numai în limita nevoilor consumului țăranilor și boierului, iar dreptul celui din urmă se reduce la *dijmă (decima* latină), țăranul fiind de fapt un sub-proprietar, e înlocuită cu societatea „iobăgistă" (precapitalistă). Schimbarea se produce în epoca fanariotă, în secolul al XVIII-lea, spune d[omnul] Pătrășcanu, împotriva celor ce prelungesc feudalismul la noi pînă în veacul al XIX-lea, ca și a celor ce neagă existența lui în istoria românilor. O înțelegere greșită a *feudalismului,* care este o fază a dezvoltării economice, a făcut pe mulți istorici să nu-l recunoască în trecutul nostru. De fapt, el a existat, nu numai ca fază a istoriei economice, cum arată autorul, dar și în formele juridice : *dominium eminens* al domnului, ce se exercita la stingerea familiei proprietarului, imunitatea domeniilor senioriale, în care prestațiile, impozitele, administrația, judecata și oastea erau ale seniorului, ba chiar cu „credința" care înlocuiește „omagiul" apusean. Faza iobăgistă este caracterizată prin introducerea capitalului comercial în țară, exploatarea pămîntului nu numai pentru nevoile locale, ci și pentru export, deci existența unei rente a proprietarului, ce se plătea în muncă. La noi, s-a ajuns la un sistem mixt : o parte din pămînt era cultivat în dijmă, altă parte „în regie" de boier, care silea

pe țăran, în schimbul pămîntului dat în dijmă, să-i presteze un număr de zile de muncă gratuită pe pămîntul său propriu.

Lucrarea domnului Pătrășcanu pune în lumină această transformare a regimului economic românesc în secolul al XVIII-lea și cauzele schimbării sunt: creșterea comerțului cu Austria, începuturile industriei de manufactură, creșterea exploatării turcești și a haraciului în bani. De aci, firește, înrăutățirea stării țărănimii silite să muncească pentru a se mări producția pe moșiile boierilor și mănăstirilor. Istoricul polon Rutkowski, între alții, a examinat această transformare economică în țările din Răsăritul Europei, începînd cu veacul al XVII-lea, atît în Polonia, cît și în Ungaria, țări agricole depărtate de marile piețe și drumuri comerciale. Acolo se petrece același fenomen: în veacul al XVI-lea suntem în plin feudalism, în cel următor începe transformarea sistemului dijmei în cel al prestației personale a țăranului. De asemenea, într-o mare parte a țărilor de limbă germană se vede același lucru: este rezultatul pătrunderii capitalului comercial și românii nu fac o excepție, ci se încadrează în istoria economică a acestei părți a Europei. Am adăuga, chiar, că primele forme ale acestei transformări se văd chiar în veacul al XVII-lea. Atunci, oprindu-se expansiunea politică otomană, exploatarea țărilor supuse [Porții — *n.n.*] devine mai grea: haraciul în bani cere ca țara să producă pentru export; comerțul de grîne cu Imperiul otoman, comerț silit, obligă pe proprietari să producă și pentru export. Pe lîngă aceasta, suntem în epoca armatelor de mercenari, de la Mihai Viteazul la *seimenii* lui Matei vodă, care trebuiau plătiți în bani. Astfel, începînd cu veacul al XVII-lea, se introduc primele atingeri ale vechiului sistem al dijmei și înrăutățirea stării „rumânilor". Dar, firește, e vorba de o fază premergătoare: faptul hotărîtor a fost expansiunea economică a Austriei, care începe să se exercite peste tot Sud-Estul Europei după păcile de la Carlovit (1699) și Passarovit (1718), prin care Imperiul habsburgic dobîndește Ungaria, Ardealul și Banatul. Înflorirea marilor tîrguri de vite de la Kotel în Balcani și Moscopole în Pind se datorește cumpărăturilor austriace în veacul al XVII-lea. Și pătrunderea capitalului austriac de comerț la noi este o parte din istoria Sud-Estului Europei. Dacă vrem să fixăm schematic situația, putem spune că, în linii generale, în veacul al XVIII-lea, comerțului de cereale al Principatelor cu Turcia, silit și deficitar, i se adaogă comerțul de vite, liber și rentabil, cu Apusul. Și turcii luau vite de la noi, dar tot Pindul și Balcanii erau plini de turme și, de astfel, *porcii*, cu carnea oprită de Coran pentru [musulmanii — *n.n.*] dreptcredincioși, formau esența comerțului cu Austria. În schimb, cerealele cîmpiei ungurești îndestulau această țară. Centrul comerțului muntean de vite cu Austria și mai ales a celui de porci era Oltenia. D[omnul] Pătrășcanu a văzut foarte bine acest lucru, arătînd (în capitolul II) cauzele revoluției lui Tudor Vladimirescu: ea s-a produs acolo unde s-a născut o mică burghezie de negustori, pe jumătate săteni, chiaburi, comercianți de vite, cu mari și mici întreprinderi. Tudor Vladimirescu el însuși făcea parte din această lume, el nu mai era un țăran și nu reprezenta țărănimea. Tabloului vieții economice oltene la începutul veacului al XIX-lea, schițat de autor, i se mai poate adăoga existența marelui tîrg de vite de la Rîureni pe Olt, cel mai mare iarmaroc al vremii (suntem, doar, în epoca negoțului de bîlciuri, care a precedat faza creditului), apoi al centrului comercial al sării, la Ocnele Mari, cu foarte multe familii bogate, ce făceau de acolo hagialîcuri la Ierusalim și ctitorii de biserici, ca ale boierilor de odinioară, comerțul casei Hagi Pop din Sibiu și al companiei comerciale de acolo. Din Oltenia se ridicase oastea de voluntari a lui Constantin vodă Ipsilante, care a luptat în ajutorul rușilor (1807—1812), dovadă că acolo erau oameni în stare să-și procure și să se întreție în timpul lungului război. *Pandurii (adică oștenii voluntari) ai lui Tudor nu sunt decît tot aceiași voluntari din războiul ruso-turc, care-și păstraseră armele, iar el fusese căpetenia lor.*

D[omnu]l Pătrășcanu nu vede în mișcarea lui Tudor o ridicare țărănească: șefii mișcării reprezentau „embrionul burgheziei de mai tîrziu... reprezentanți ai capitalismului comercial". Țăranii au ajutat această mișcare împotriva boierilor, mișcare pur socială. Ideea luptei împotriva fanarioților nu apare decît după înțelegerea din București a lui Tudor cu boierii, care *a deviat* scopul inițial al răscoalei. Tocmai de aceea a fost părăsit el de țărani și ei au lăsat fără rezistență ca „domnul lor" să fie arestat în mijlocul taberei. (De altfel, și revoluția lui Kara-Gheorghe din Serbia, cu 17 ani înainte, fusese condusă de un mare negustor de porci cu Austria). Acesta e simplu adevăr și istoricii care, în frunte cu N. Iorga, văd în Tudor pe reprezentantul țărănimii, greșesc (cf. p. 54, nota): în nici una din proclamațiile sale Tudor nu pomenește măcar de împroprietărirea țăranilor.

Capitolul III, *Epoca deșteptării naționale în principatele române*, cuprinde epoca de la 1821 la 1848. Autorul arată cum, ca substrat al acestei „deșteptări", stă pe de o parte creșterea rapidă (500%) a prețului cerealelor, după lăsarea lor la libera tranzacție prin desființarea monopolului turcesc în tratatul de la Adrianopol (1829), în al doilea rînd prin deschiderea întreprinderilor comerciale mici (fabrici de hîrtie, de postav, de frînghii). Se constată creșterea rapidă a importului, dar mai ales a exportului, cu un excedent important.

Cînd prințul Petre Kropotkin a scris istoria Revoluției Franceze bazat pe cifrele statistice ale dezvoltării economice, a fost o revelație; același lucru îl face acum d[omnul] Pătrășcanu pentru a explica istoria revoluției române. Se pune aci chestiunea *originii burgheziei române*, problemă pe care au discutat-o, pentru secolele al XIII—XV-lea, istoricii apuseni. Henri Pirenne, istoricul Flandrei, o vedea în strîngerea în jurul centrelor comerciale a unor „vagabonzi" fără pămînt și fără legături cu cultura lui. Teoria „vagabonzilor" e atrăgătoare, însă este mai simplu să admitem că această clasă de mijloc s-a născut din desfacerea unor elemente din țărănime de o parte, din mica boierime de alta. Acesta este faptul și la noi: chiaburimea satelor și mica boierime au dat naștere burgheziei. Faza aceasta de formație, a precapitalismului românesc, se ilustrează prin Regulamentul Organic, legiuire „ce respiră mai mult spiritul Apusului burghezo-capitalist, decît al absolutismului feudal". Ea este în concordanță cu „direcția... spre capitalism", pe care se găseau atunci principatele române. Atunci au loc comploturi, premergătoare revoluției, cel încercat de Mitică Filipescu, Bălcescu și Vaillant la 1840, de pildă. Credem că și acțiunea, e drept, ieșită din lupta parlamentară a Obștei Adunări, inițiată de I. Câmpineanu la 1837—38, putea fi pomenită, cu legăturile ei conspirative cu Polonia și un proiect de constituție. Și ea este pe aceeași linie politică a micii boierimi, care trece spre burghezie.

Capitolul IV al lucrării, intitulat *Adevăratul 1848*, este poate cel mai bun din întregul volum: o analiză fină a stărilor sociale și a curentelor de idei. Autorul demonstrează, împotriva lui N. Iorga și a altor istorici, că revoluția de la 1848 este continuarea directă a celei din 1821: o *mișcare burgheză* (burghezia legată atunci de mica boierime ce începea să se ocupe cu întreprinderi comerciale și ateliere, C.A. Rosetti se făcuse patron tipograf). Idealurile revoluției au fost acelea ale dreptății sociale românești de totdeauna, între care împroprietărirea țăranilor formulată clar întîia oară. De aceea, masele iau parte activă la revoluția și anume, elementele bucureștene mărginașe: tăbăcarii, măcelarii, ciocănașii. Și

țăranii îmbrățișară revoluția, iar negustorii și meseriașii din București sunt acei cari readuc guvernul, de două ori răsturnat. Adăugăm un amănunt în plus, care ilustrează teza autorului : între membrii guvernului provizoriu din București se afla și negustorul *Scurtu,* reprezentantul negustorilor care aderaseră la revoluție. În revoluție erau două curente, spune d[omnul] Pătrășcanu, unul reacționar în frunte cu Heliade-Rădulescu, altul radical cu Bălcescu. Bălcescu însuși, într-o scrisoare din timpul exilului, distinge, însă, trei curente : cel reacționar cu Heliade și Tell, cel extrem radical cu Rosetti și Brătianu și cel de mijloc, al său. Dacă analizăm lucrurile, vedem că el înțelege prin curentul de mijloc acel care a încercat ridicarea țărănimii românești, iar cel „radical" e numit așa pentru că ține seamă prea mult de modelele apusene și nu de realitățile românești. Totuși, Dimitrie Brătianu e acuzat că e „furios" și ar fi spus : „să ardem orașele, să ridicăm satele".

Fapt este că, împotriva principiilor proclamate la Islaz, învinge curentul reacționar, țăranii, încă o dată, ca în vremea lui Tudor, sînt părăsiți. „Cele trei luni de guvernare a oamenilor de la 1848 n-au lăsat în urmă nici o instituție, nici o așezare, n-au adus nici o schimbare organică sau de structură țării și așezămintelor ei" (p. 146). Capii revoluției erau burghezi și boieri, în legătură cu faza capitalismului comercial, ei nu aveau interese opuse proprietarilor. Figura nobilă a lui Bălcescu, marele precursor, este singura care răsare nepătată dintre fruntașii revoluției, în cartea d[omnu]lui Pătrășcanu.

E interesant de observat că în teza sa despre legătura organică între revoluțiile românești, contrazisă de toată istoriografia noastră oficială, autorul are un precursor : pe însuși Bălcescu, care scrie la 1850 *Mersul revoluției în istoria românilor.* Pentru Bălcescu, care, firește, în vremea lui nu se întemeia pe maeterialismul istoric, revoluția de la 1821 a fost *„politică"*, cea de la 1848 *„socială"* (pentru țărani), cea viitoare urmînd să fie *națională,* pentru unitatea românilor.

Capitolul V este intitulat *Curente și agitații post-revoluționare* și îmbrățișează perioada de la 1848 la 1866. Unirea principatelor române, înfăptuită atunci, este o idee burgheză (și nu de la Mihai Viteazul. Adăugăm că pe vremea „unirii" lui Mihai, cele trei principate aveau administrația deosebită, cu locțiitori de domni la Iași și București și la granițele dintre ele se plătea vamă). În timpul domniei lui Cuza, se pune iar problema împroprietăririi țăranilor ; este clar, cu toate încercările de răstălmăcire de mai tîrziu, că liberalii au fost atunci, la 1857 și la 1864, contra ei. Reforma de la 1864 a trebuit să se facă printr-o lovitură de stat de către Cuza și Kogălniceanu. Acesta din urmă era proprietarul unei fabrici de postav, deci reprezenta începuturile industriale la noi și în același timp un cunoscut *avocat* (apărase într-un mare proces interesele mănăstirii Neamțului), deci liber profesionist. N-au lipsit, la 1864, agitațiile țărănești, deci acțiunea directă a masei. Detronarea lui Cuza este urmarea directă a politicii sale în favoarea țăranilor și a încercării marilor proprietari de a recîștiga terenul prin legea învoirilor agricole.

Capitolul ultim, *Răscoalele țărănești și cauzele lor,* are ca punct central răscoala țărănească de la 1907. Problema, dezbătută de Radu Rosetti, *De ce s-au răsculat țăranii* * și de Dobrogeanu-Gherea, *Neoiobăgia,* este aceasta : de ce, după împroprietărirea de la 1864, situația țărănimii s-a înrăutățit din nou, încît s-a ajuns la izbucnirea din 1907 ? D[omnul] Pătrășcanu răspunde : capitalismul care s-a introdus în domnia lui Carol I cu instituțiile de credit, crearea unei industrii mari (în special cea petroliferă), punerea în circulație în țară a capitalului strein schimbă structura economică a țării în dauna țărănimii. Capitalismul pătrunde, de altfel, și în exploatarea agricolă. Toate acestea „au lărgit și adîncit deosebirea dintre oraș și sat, înrăutățind situația celui din urmă" (p. 247). Răscoalele țărănești n-au izbutit, au fost înăbușite în sînge, n-au primit ajutorul muncitorilor de la orașe, din pricina neînțelegerii conducerii de atunci a muncitorilor.

Concluzia cărții este totuși optimistă, de luptător : „Dar greutățile, ca și piedicile, sunt făcute spre a fi învinse. În viața popoarelor, mai mult chiar decît în efemera existență a individului. Ne putem deci îndrepta privirile spre viitor cu deplină încredere".

* Titlul exact este **Pentru ce s-au răsculat țăranii** (București, 1907).

• Doi mari contemporani : Mihail Sadoveanu și Lucrețiu Pătrășcanu

INEDIT

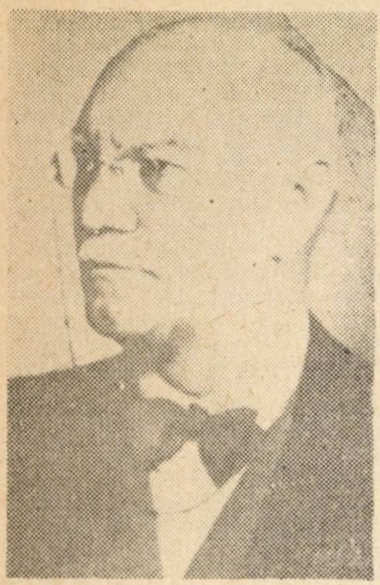

CONSTANTIN RĂDULESCU MOTRU

Paginile alăturate provin din arhiva învățătorului Vasile D. Manciu, care încerca să tipărească, prin anii 1931/1932, într-un sat de lîngă Bacău, o publicație dedicată problemelor școlii și, firește satului. El s-a adresat mai multor personalități pentru a le obține colaborarea, printre care și marelui filosof Constantin Rădulescu-Motru, care a răspuns cu promptitudine solicitării, trimițînd un articol polemic, demn de o mare revistă, articol care reflectă interesul gînditorului nostru pentru problema abordată cît și concepția sa despre ceea ce numim îndeobște sufletul satului românesc, documentată pe larg în lucrarea citată chiar la începutul articolului, concepție de care, iată, generațiile de astăzi pot lua act, firește, în mod critic, prin repunerea recentă în circulație a operei fundamentale a filosofului C. Rădulescu-Motru (**Personalismul energetic și alte scrieri**, Editura Eminescu, Buc., 1984). Desigur, în perspectiva mutațiilor revoluționare petrecute, viața satului românesc cunoaște astăzi o cu totul altă structurare, dar ținînd cont de vremea cînd au fost scrise aceste pagini, anul 1933, an de mari frămîntări muncitorești, ne putem da seama de starea în care se afla colectivitatea sătească, de imposibilitatea de a vedea o ieșire din realitățile pe care filosoful personalismului energetic le analizează prob dar și cu o mare amărăciune.

Din motive pecuniare, revista căreia i-a fost destinat articolul n-a mai apărut, așa încît materialul vede astăzi lumina tiparului, la peste cincizeci de ani de la redactarea lui.

Octavian VOICU

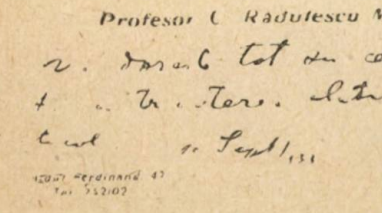

● Cartea de vizită care însoțea materialul expediat.

SUFLETUL SATULUI ROMÂNESC

În scrierea mea despre **Personalismul energetic** [1], am avut ocazia să mă ocup de sufletul satului românesc. Ceea ce caracterizează sufletul satului românesc este imobilitatea. Această imobilitate impresionează cu cît are cineva ocazia să revie în același sat la intervale mai mari. Întocmai ca munții, văile și apele care-i formează conturul, așa nemișcat din loc, stă și sufletul celor care locuiesc satul. Aceleași cîntece, aceleași jocuri, aceleași deprinderi de muncă și gîndire. Inovațiile, cînd sunt, sunt excepții rare. Ele se rezumă de altminteri la cîteva deprinderi în jurul politicii de la primărie și în jurul cîrciumii. În multe sate se sfădesc sătenii între ei la primărie și la cîrciumă, așa cum nu se sfădeau în alte vremuri. Aceste inovații strică aspectul imobilității citeodat, și anume: în zilele cînd se schimbă guvernul la București (aceasta în ceea ce privește politica) și în zilele mari de sărbătoare (în ceea ce privește cîrciuma). Printre inovații s-ar mai putea pune de asemeni conduita cîtorva săteni care au trăit desrădăcinați mai mulți ani printre străini, și apoi au revenit din nou acasă. Aceștia dau prilej de vorbă. Mai ales la început: în primul an ai revenirii lor. După aceea, ei sînt uitați. Imobilitatea, cu un cuvînt, nu se tulbură decît rar și greu.

Ceea ce ne interesează acum pe noi este să știm dacă această imobilitate este un caracter general al orișicărui suflet de sat, fie el român, german, francez, englez etc. sau este un caracter specific al sufletului de sat românesc ?

Dacă imobilitatea ar fi un ce specific sufletului de sat românesc, atunci orișice cercetare mai departe ar fi de prisos. Atunci lucrurile s-ar explica. Satul nostru ar fi un intrus în viața sufletească europeană, și deci ar fi să renunțăm a mai aștepta de la el vreun progres.

Evident, lucrurile nu stau astfel. Sufletul satului românesc este mai imobil decît sufletul satului din Europa occidentală, dar nu fiindcă așa este firea lui; este imobil fiindcă este ținut în imobilitate. Sufletul statului românesc găsește în calea dezvoltării sale condițiuni neprielnice, pe care nu le găsește sufletul satului occidental.

În această deosebire de condițiuni stă și explicarea greutăților pe care le întîmpină propaganda culturii în satele noastre.

---

1 Personalismul energetic (Editura Casei Școalelor 1927) p. 206 și urm.

Să examinăm pe larg această deosebire de condiţiuni.

*

Colegul şi prietenul meu, Dr. Grigore Antipa, a scris acum de curînd un articol despre „marea noastră" **Marea Neagră**[2] în care se arată felul cum a evoluat întinderea şi structura biologică a acestei mări în decursul timpului. După arătările sale, Marea Neagră, înainte de epoca quaternară, făcea parte dintr-o mare, numită sarmatică, care se întindea din centrul Europei pînă dincolo de Urali, formînd un tot cu Marea Caspică şi lacul Aral, avînd chiar comunicaţie cu Marea Boreală. Structura biologică a Mării sarmatice era aceea a mărilor cu apă îndulcită şi în consecinţă, în cuprinsul Mării Negre, care făcea parte din ea, trăia o faună, asemănătoare aceleia care se găseşte şi astăzi în Marea Caspică şi lacul Aral. În epoca quaternară se produce însă o profundă schimbare. Scufundările şi înălţările scoarţei pămîntului aduc după ele spargerea Bosforului ; în urma căreia nivelul Mării Negre scade prin scurgerea apei în Marea Mediterană. Cu scăderea nivelului vine ruperea comunicaţiei cu mările dinspre Nord· Marea Neagră se restrînge la întinderea ei de astăzi. Legătura cu Marea Mediterană schimbă apoi şi structura bio-chimică a Mării Negre. Apa sărată a Mediteranei se scurge pe fundul celei negre, provocînd distrugerea faunei de mai înainte. Conformaţia fizică a Mării Negre, în sfîrşit, favorizează concentrarea treptată a salinităţii pe întindere din ce în ce mai mare. Rezultatul final este că aproape 60% din întinderea Mării Negre devine improprie pentru viaţa faunei de odinioară. Fauna de odinioară se retrage spre ţărmul N.V., mai ales spre gurile fluviilor mari care întreţin curentul de apă dulce, iar încolo, tot restul mării, ca un adînc fund de căldare neaerisit de curenţi, se înstrăinează de viaţă. Mai mult de jumătate din Marea Neagră cade în stăpînirea morţii.

Prin o analogie, cam îndrăzneaţă recunosc, aceeaşi pare să fi fost şi scoarţa culturală a populaţiei româneşti.

Prin invazia barbarilor, şi cu deosebire a Turcilor (un fel de spargere a Bosforului), Ţările Româneşti şi-au pierdut legătura cu restul Europei. Apoi după invazii a venit treptata înăbuşire a sufletului românesc prin numeroasele violentări suferite sub forma de foame şi nedreptate. Rezultatul a fost acelaşi ; cum pe fundul de căldare al Mării Negre s-a aşezat moartea, aşa s-a aşezat imobilitatea pe straturile de jos ale populaţiei româneşti. Condiţiile neprielnice ale istoriei au înăbuşit treptat aptitudinile sufleteşti ale populaţiei satelor, pînă ce au adus-o la starea de astăzi.

Negreşit, un caracter al sufletului sătesc, în genere, este ca acesta să fie puţin înclinat spre inovaţii. Munca agricolă pe ale cărei deprinderi se sprijină sufletul sătesc, este puţin primitoare de inovaţii· Industrializarea agriculturii se face cu încetul. Ea se face repede, numai cînd intervin motive revoluţionare, ca în Rusia bolşevică. Satele n-au mobilitatea sufletească a oraşelor. Aceasta se constată pretutindeni în Europa. Dar între puţina mobilitate a satelor de aiurea şi puţina mobilitate a satelor româneşti este o mare deosebire. Aşa ca şi între mări. Mări, în care să se scurgă o apă sărată, neprielnică vieţii, sunt şi aiurea, ca marea noastră însă, nu. Marea noastră opune vieţii condiţii catastrofale. Ea este ca şi moartă. Sufletul satului românesc, de asemeni. El este încremenit locului.

Dar să lăsăm analogia şi să venim la cercetarea faptelor.

2 În „Boabe de grîu", ianuarie 1932.

*

Cunoaştem prea puţin din viaţa sufletească a satelor. Şi pentru aceasta suntem scuzabili. În ştiinţele sociale şi morale nu aflăm multe cunoştinţe sigure. Cel mult, ştiinţele sociale şi morale ne indică metoda de cercetare· Încă nici aceasta, în mod complect. Ni se spune mai mult cum să nu procedăm. Este şi aceasta ceva, dar nu este destul.

Cei mai mulţi cred că sufletul unui sat se poate cunoaşte, aşa cum se cunoaşte un om cu care poţi vorbi şi lega prietenie. Bazaţi pe această credinţă, mulţi confundă ancheta la sate cu ştiinţa despre sate. Îşi închipuiesc, adică (aceia care vizitează satele) că din momentul ce au întrebat pe săteni asupra rosturilor gospodăriei, au numărat vitele din ograda şi oalele din casa săteanului, au stabilit rubedeniile, au văzut jocurile şi au auzit cîntecele celor ce locuiesc în sat — că după aceasta au şi ajuns să cunoască sufletul satului. Sufletul satului însă nu este o însumare de date statistice. El stă ascuns în dosul acestor date, şi rămîne să fie descoperit. Acela care încearcă să-l descopere trebuie să întrunească în mintea sa un dar special de intuiţie şi de raţionament. Să fie poet şi om de ştiinţă ; creator şi observator deodată. Nu orişicui este hărăzită o asemenea îmbinare de daruri. De obicei poezia şi ştiinţa merg separat. De aceea despre sufletul satului avem, cînd poezii, cînd abstracţii indigeste ; departe de realitate şi unele şi altele.

Aşteptăm cu încredere ca sufletul satului românesc să aibă parte într-un viitor cît mai apropiat, de un descoperitor talentat, poet şi om de ştiinţă în acelaşi timp.

Pînă la ivirea unei asemenea descoperitor trebuie profitat de orişice ocazie pentru a elibera sufletul satului de sub condiţiile neprielnice în care trecutul l-a pus. Căci un suflet al satelor româneşti va fi existînd el negreşit, deocamdată însă el este ţinut în lanţuri· El nu poate să se manifeste liber, după aptitudinile sale. El este ca sufletul copilului bătut şi umilit. Este ca sufletul omului care rîvneşte să iasă din închisoare. El este o schimă pe lîngă acela ce ar trebui să fie.

Timp de secole, săteanul român s-a lovit de tot felul de necazuri. Instituţiile politice şi sociale nu i-au dat nici un sprijin. Pămîntul ţării, aşa de roditor în comparaţie cu pămîntul altor ţări, a ajuns pentru el simbolul sărăciei. Sărac lipit pămîntului.

Cînd în prima jumătate a secolului al 19-lea s-au deschis noi orizonturi pentru viitorul României, acela care n-a profitat de noile orizonturi a fost singur săteanul. S-au creat cadrele burgheziei, cu excluderea lui, aproape chiar contra lui.

Populaţia orăşenească a fost înlesnită cu toate avantajele civilizaţiei europene, populaţia de la oraşe n-a profitat de toate aceste avantaje, aşa cum s-ar fi cuvenit, aceasta este o altă chestiune. Ea a avut cel puţin ocazia.

Rezultatul ? Îl vedem.

România are astăzi două suflete. Sufletul populaţiei de oraşe şi sufletul satului. În fiecare din aceste suflete firescul este în luptă cu nefirescul·

În sufletul populaţiei de la oraşe tinde să predomine spiritul burghez, dar spiritul burghez în forma lui introductivă de personalism anarhic. Acest personalism anarhic şi-a găsit debuşeul în politicianism. Sufletul oraşelor noastre îşi cheltuieşte toată energia în a produce şefi politici la fiece colţ de stradă, şi foarte puţini şefi în activitatea comerţului, a industriei şi a culturii, aşa cum este cazul aiurea, unde adevăratul spirit burghez este la el acasă.

Iar sufletul satului este şi mai invadat de puterea nefirescului. Unde întîlneşti oare pe săteanul plin de încredere în munca şi în viitorul său ? Pe săteanul care să aibă conştiinţa rolului său în Stat ? Eu l-am căutat şi nu l-am găsit nicăieri în România. În locul lui am găsit pe săteanul fără credinţă în muncă şi fără credinţă în viitor !

Credința în muncă ! Credința în viitor !

Acestea sunt cele două osii pe care merge în mod solid carul Statului. Căci prin credința în muncă se întinde puterea mîinii omenești asupra naturii moarte, iar prin credința în viitor se dă un ideal de solidaritate națională.

Cînd credința în muncă lipsește, natura apare omului atunci ca un dușman. Fără credință, munca este o pedeapsă. De asemeni viitorul, spre care nu se îndreaptă o credință, este ca o tortură.

Acei lipsiți de aceste credințe, se simt ca dezmoșteniții de soarte. Așa se simt sătenii noștri.

De aceea și imobilitatea pe care am constatat-o în viața satului românesc.

Dar imobilitatea venită prin constrîngere își are dedesubtul său. Acest dedesubt este clocotitor. Sub aspectul de imobilitate în sufletul satului se ascunde un inconștient vulcanic. Toate suferințele trecute, toate dorințele care nu și-au găsit împlinirea în rodul muncii cinstite și în așezămintele politice legale, au luat în sufletul satului o formă de emotivitate apocaliptică. Neîncrederea în muncă și în viitor s-a compensat cu încrederea în puterea mistică a iraționalului. Un sat românesc este ușor de aprins. Pe un sătean în parte, nu-l poți convinge la o inițiativă, decît foarte cu greu, aproape deloc ; dar cel mai mic svon poate să pună în agitație un sat întreg. Din sufletul satului, condițiile neprielnice au eliminat mișcările spontane ale indivizilor săteni, dar în schimb au pus o iritabilitate în automatismul satului întreg. Acesta este de altfel un fapt general în viața sufletească. Abulia suprimă mișcările singulare ale unui suflet, și excită în schimb pe cele ritmice, automate.

Acesta este nefirescul din sufletul satului românesc.

Gonirea acestui nefiresc se impune, ca o primă datorie, politicii noastre culturale.

Cum poate fi el gonit ?

Experiența recomandă o singură cale. Este aceea despre care am vorbit și noi în alte ocazii. Să punem automatismul colectiv al satului în serviciul redobîndirii individuale. Prin mijloace colective să realizăm educația inițiativei sătenilor.

În modul acesta vom reuși să facem viabil altoiul spiritului burghez pe sufletul colectiv al satului românesc.

Profesor C. RĂDULESCU-MOTRU

OCTAV ONICESCU

În împrejurările vitrege ale celui de-al doilea război mondial, la București (Editura **Bucovina I. E. Torouțiu),** un grup de tineri intelectuali a editat două numere dintr-o remarcabilă publicație filosofică : **Izvoare de filozofie. Culegere de studii și texte,** îngrijită de Constantin Floru, Constantin Noica și Mircea Vulcănescu. Din tomul apărut în 1943, **Caietele critice** au reeditat deja studiul fundamental al lui Mircea Vulcănescu despre **Dimensiunea românească a existenței,** pătrunzătoare abordare fenomenologică a fenomenului spiritual național. Din cel apărut în 1942, am retipărit, în revista **Opinia studențească** nr. 7—8/1984 și 1 și 2/1985), studiul lui Constantin Noica **Unu și Multiplu,** text aparținînd secțiunii **Dicționar metafizic** a publicației.

Din acest proiect de „dicționar", reluăm astăzi studiul : **Despre infinit** (pp. 214—222) de Octav Onicescu, care, în pofida mutațiilor intervenite în cuprinsul cunoașterii științifice (matematică, logică, fizică etc.) și filosofice, își păstrează prospețimea nu doar prin maniera riguroasă în care sînt puse problemele, dar și — cel puțin — prin unele din soluțiile propuse sau întrevăzute.

Importantă, în primul rînd, mi se pare a fi aici maniera în care sînt racordate conceptele matematice legate de problema infinitului de infinitul înțeles din punct de vedere filozofic. Nu în ultimul rînd, aș menționa calitățile expunerii, sistematică, superior didactică, a cărei limpezime îl poate apropia și pe nespecialist.

Prezentarea, transcrierea și îngrijirea textului de

Liviu ANTONESEI

DESPRE INFINIT

Infinitul a constituit multă vreme un adevărat scandal metafizic înfipt în inima Științei, în special în a Matematicei.

Astăzi, noțiunea de infinit a fost regularizată pentru domeniile clasice ale Matematicei, dar continuă a constitui o pricină de turburare în anume regiuni ale teoriei mulțimilor sau în încercările de teoretizare totală a cunoașterii matematice.

Vom examina în cele ce urmează mai puțin noțiunea însăși cît funcția pe care o are infinitul în procesul de constituire a noțiunilor, valorificîndu-i astfel un aspect esențial și în același timp foarte puțin cunoscut.

Cercetătorul de laborator n-a întîlnit niciodată infinitul în experiențele lui. Pentru că fiece experiență se face într-un cadru spațial finit, într-un interval de timp și cu o cantitate de materie, finită, sub influența unei acțiuni de asemeni finite.

Orice obiect „observabil" din cîmpul unei experiențe determinate este mărginit în spațiu și timp.

Cît privește infinitul mic, științele naturii ne-au fixat de multă vreme marginile ostenelilor noastre la atomi, la electroni, iar acum într-o formă mai completă la cuante.

Fiece experiență determinată a noastră se poartă deci între granițe finite.

Dar ceea ce numim „experiența" în genere nu mai reprezintă un număr limitat, închis, rigid de experiențe determinate ; ea le reprezintă pe toate cele efectiv trăite de noi, închide și pe acele de care avem conștiință de la alții, participă și la sentimentul vag al celor care vor veni.

Această „experiență" departe de a nega infinitul, e obligat să conteze cu el.

Nimeni n-a avut vreodată în față o infinitate de arbori. →

PETRU COMARNESCU

Cu ani în urmă, într-unul dintre ultimele sale interviuri, Petru Comarnescu destăinuia reporterului (M. F., 1969) : „Poate răspunsul referitor la ce cred despre mine și destinul meu de om de cultură, cei mai tineri îl vor găsi cîndva în JURNALUL pe care îl țin și care nu va fi publicat decît postum".

Ținut pînă la sfîrșitul vieții, el se descoperă azi drept o operă fundamentală a celui care a fost, pe drept cuvînt, numit de Camil Petrescu „șef al generației noastre". Această operă conține, alături de pagini de confesiune pline de substanță sufletească și spirituală, relatări despre lumea artistică și literară, din călătorii și de la expoziții, portrete și referințe critice despre nenumărați artiști, scriitori și critici, scrisori importante etc., toate de o mare bogăție și de un pitoresc unic.

Publicăm, mai jos, cîteva pagini din acest JURNAL, pentru cititorii almanahului revistei **Ateneu**, pentru a cunoaște încă înaintea editării sale, fragmentar, spiritul acestei neobișnuite scrieri.

Mircea FILIP

→

Am întîlnit grupe mai mari sau mai mici de arbori, păduri întinse în care evaluarea numărului covîrșește gustul nostru de numărare ; de fiecare dată am știut că numărul arborilor este finit și că nu ar fi imposibil să-l evaluăm.

Dar aceeași experiență ne învață că dacă am întîlnit-o în calea noastră o pădure uriașă, cu, să zicem, un milion de arbori, este foarte posibil să întîlnim cîndva una cu un milion și un arbore, cu un milion și doi arbori și așa mai departe.

Cum nu există un număr întreg abstract, mai mare ca toate celelalte, așa nu există în experiența noastră efectivă, prelungită și în posibilitățile ei viitoare o pădure mai mare ca toate celelalte.

Pădurea cea mai mare din lume, copacul cel mai înalt, omul cel mai bătrîn din lume, sunt creațiuni arbitrare pentru copii și naivi și ridică surîsul îngăduitor al omului cu experiență. A constata aceste lucruri, este a constata că experiența noastră omenească face infinitului, pe care nu-l cuprinde totuși, un loc esențial pentru ea.

Rezumatul acestui șir de experiențe se face sau printr-o propoziție negativă : numărul de arbori ai unei păduri, în genere, nu poate fi practic limitat, sau printr-o propoziție afirmativă echivalentă : numărul de arbori ai unei păduri este practic nelimitat.

Dacă transpunem această propoziție în limbajul abstract al numerelor, valabil pentru toate propozițiile concrete de același tip, găsim echivalența corespunzătoare între propoziția negativă : nu există un număr întreg mai mare ca toate celelalte numere întregi și propoziția afirmativă : șirul numerelor întregi este infinit.

Noțiunea de *infinit* capătă prin această echivalență o funcție logică bine determinată. Legătura sa cu experiența, măsura în care interpretează această experiență, este vizibilă în trecerea de la termenii celor două propoziții cu conținut concret la termenii propozițiilor cu conținut abstract, și în special în trecerea de la „practic nelimitat" la „infinit".

Cum o atare trecere este de esența oricărei noțiuni, nu ne oprim acum asupra ei altfel decît semnalînd obligația de a nu da noțiunii de infinit, cel puțin în interpretările legate de propoziția de mai sus, nici un alt înțeles dincolo de acela care rezultă strict din echivalența care ne-a condus la ea.

De altfel, o origine asemănătoare și o identică funcție logică, ca punct de plecare, are noțiunea metafizică de infinit așa cum a fost folosită de Descartes și Leibniz. Atributul „infinit" aplicat rațiunei, bunătății, ființei lui Dumnezeu în propoziți ca : puterea lui Dumnezeu este infinită, rezultă din echivalența unei atari *judecăți infinite*, după terminologia lui Kant, cu propoziția negativă : forța lui Dumnezeu nu este mărginită nici în întindere, nici în timp, nici în marginile intrinseci forței care o mărginesc în experiența noastră omenească și care reprezintă parțial negația ei.

Dar nu e de ajuns. Această forță infinită se realizează ca atare pînă la epuizarea completă a conținutului noțiunei de forță, fără limitațiuni de nici un fel. Atributul infinit dă astfel un înțeles de întreg realizat, de împlinirea noțiunei căreia este asociată și capătă pe lîngă funcția logică și o adevărată funcție metafizică.

Se întîmplă același lucru cu noțiunea de infinit din propoziția de mai înainte.

Șirul numerelor întregi este infinit. — Originea experimentală a propoziției ne-a indicat precis echivalentul logic al acestui infinit. Spiritul nu se mulțumește însă cu aceasta, el îi dă și o funcție metafizică. El reprezintă „totalitatea" numerelor, deci a experiențelor posibile în materie de număr. El închide aceste experiențe într-o unitate din care urmărește să facă un obiect al propozițiilor vorbirei noastre, pe care de altfel matematica l-a acceptat și l-a folosit într-o măsură hotărîtoare pentru destinele ei.

Destinul acestei noțiuni de infinit matematic, cu originea metafizică, a fost furtunos și bogat, adînc deosebit de acela al infinitului denumit metafizic cu care are o origine de natură comună, dar care a rămas așa de puțin diferențiat de-a lungul atîtor secole de gîndire.

Un alt exemplu, tot așa de simplu ca precedentele, ne va arăta funcția metafizică a infinitului de a reprezenta o totalitate, o întregire a unui șir nelimitat.

Considerăm un pătrat cu latura de 1 metru. Diagonala lui este incomensurabilă cu metrul. Nu există, adică, nici o fracție a metrului, cu atît mai puțin o fracție zecimală, care să reprezinte exact lungimea diagonalei.

Și atunci trebuie să ne mulțumim cu aproximații : 14 dm, 141 cm. 1412 mm. etc. Or cît de mică diviziunea metrului am lua, diagonala o cuprinde de un număr de ori, dar mai rămîne o lungime în care nu se cuprinde. Care este lungimea diagonalei ?

→

JURNAL
• fragmente

VENEȚIA, marți, 21 iunie 1966

Se împlinesc azi două săptămîni de cînd am ajuns la Veneția și este prima zi cînd sînt oarecum liber — adică nu am de lucru la Pavilion, nu am de participat la recepții, nu am chef să flanez pe străduțele Veneției.

Prima săptămînă a fost aceea a muncii brute. Am asistat la repararea Pavilionului nostru — mereu cu teama că nu va fi gata pentru zilele de 14-18 cînd vine critica mondială, cînd se formează părerile, cînd, în curs de zece minute poți da peste celebrități ca Sweeney, Argan, Michel Ragon, Conil Lacoste, Otto Hahn, Pierre Restany, Raymond Cognast, care scriu tratate de istoria artei sau publică diferite cronici la Le Monde, Les Arts, Jardin des Arts *și cîte și mai cîte periodice. Pe unii nici nu îi mai întîlnești, deoarece vin aici pentru o zi sau două, peste alții dau mereu la cocteilurile oferite la diferitele pavilioane sau la consulatele, de obicei instalate în faimoase palate venețiene.*

Cu nervi, cu emoții, cu pisălogeală și mai ales cu bacșișuri oferite pentru urgentarea operațiilor de zugrăvire a pereților, de rașchetare și ceruire a parchetului, de agățare a tablourilor, de fixare a inscripțiilor fiecărui tablou — și cu multe, multe alte operații pe care le-am condus de unul singur (americanii aveau zece comisari, comisari-adjuncți și ajutoare și veniseră din mai, dar în schimb nu au adus un Țuculescu) totul a ieșit cu bine și joi 16 iunie am putut oferi într-un pavilion splendid pus la punct și incredibil de curat față de ceea ce devenise cînd l-am văzut la început — cocteil la care au asistat peste două sute de persoane, unele invitate, altele venite la întîmplare, căci amatori de mîncare și băutură pe gratis se găsesc oriunde.

Mi-au dat ajutor Ionel Jianu și pictorul Ion Nicodim la aranjarea tablourilor (făcusem repetiție la

---

→

Un răspuns este dat de șirul infinit care constată rezultatele precedente : 1,4 ; 1,41 ; 1,412 ;...

Un alt răspuns, ar fi numărul 2 care în realitate este un simplu simbol reprezentînd șirul infinit precedent. Noi știm că peste acest șir infinit, acoperindu-l oarecum, reprezentîndu-l concret, este lungimea diagonalei însăși. Iată deci infinitul realizat printr-o lungime.

Uneori un șir infinit ca cel precedent, reprezintă un întreg ; de pildă : 0,9 ; 0,99 ; 0,999 ;... reprezintă pe 1, alteori un atare șir reprezintă un număr *rațional* pentru care nu avem un model concret imediat, dar care poate face obiect de calcul.

Afirmația noastră de mai sus asupra funcției logice pe care o are infinitul, este deci valorificată : Infinitul nu este o simplă constatare negativă a unei lipse de mărginire, el reprezintă și o *operație de întregire, de cuprindere* a unui șir nelimitat de mărimi, făcînd în raportarea sa la experiență o adevărată funcție metafizică. Nu însă fără mari primejdii, așa cum ne va arăta un exemplu foarte simplu : luați expresia $\frac{1-x}{1-x^2}$ și considerați că x reprezintă șirul : 0,9 ; 0,99 ; 0,999 ;... Înlocuind pe rînd valorile șirului lui, obținem un nou șir infinit 10/19, 100/199, 1000/1999,... care reprezintă numărul 1/2.

Dacă însă, potrivit convenției noastre, întrebuințăm în loc de șirul infinit numărul care-l reprezintă, adică x=1, obținem pentru fracția noastră expresia lipsită de sens 0/0.

Acest exemplu ne arată că nu suntem întotdeauna îndreptățiți să dăm funcției de întregire a infinitului toată libertatea.

Funcția lui integrală, unificatoare, trebuie supusă la o critică pentru a cărei rafinare au trebuit Matematicei aproape o sută de ani de foarte riguroasă disciplină.

Unii gînditori afirmă că prin efectul acestei critici, infinitul a fost scos din Analiza matematică.

Pentru că am redus la scheme precise orice operație a analizei, ei consideră că s-au eliberat de acest infinit care năvălește de pretutindeni, îmbrăcînd însă de fiecare dată, disciplinat, haina finitului.

Știm însă acum să alegem și să discriminăm această haină pentru a conserva fără eroare valoarea fiecărei entități care intră în calculele noastre mult disciplinate.

Cantor a introdus noțiunea de număr transfinit, diferențiind numerele transfinite cardinale de cele ordinale. El a introdus în sînul fiecăreia din aceste categorii trepte diferite realizate în concret, prin opera unor matematcieni ca Baire, cu entități matematice din cele mai importante.

Iată schematic elementele teoriei numerelor transfinite.

O mulțime de elemente este *infinită* dacă numărul de obiecte nu poate fi exprimat prin nici unul din numerele naturale.

După Dedekind, o mulțime este infinită dacă are aceeași putere cu una din submulțimile sale. Caracteristica aceasta cere să definim și noțiunea de putere.

Puterea unei mulțimi de elemente este calitatea pe care o păstrează mulțimea dacă facem abstracție de natura elementelor și de ordinea lor.

Dacă prin urmare avînd două mulțimi de elemente și făcînd abstracție de ordinea și de natura elementelor lor, mulțimile nu mai diferă ele au aceeași putere.

În chip precis, două mulțimi infinite A și B au aceeași putere dacă între elementele lor se poate stabili o *corespondență biunivocă.*

Întreaga clasă a mulțimilor care au aceeași putere cu mulțimea infinită A este reprezentată de același număr *transfinit cardinal a.* Caracteristică pentru numerele transfinite este egalitatea a+1=a.

Se demonstrează că, fiind dată o mulțime infinită oarecare A, există mulțimi cu putere deosebită de a lui A, cu alte cuvinte că există numere transfinite cardinale diferite de a.

Numărul cardinal transfinit care corespunde șirului natural al numerelor și deci oricărei mulțimi numărabile este : alef zero.

Un alt număr cardinal transfinit important și diferit de alef0 este acela care reprezintă puterea mulțimii tuturor numerelor reale sau cum se mai zice *puterea continuului : C.*

Pentru acest număr avem egalități de formă $C + {}^{alef0} = C$; $C \cdot C = C$.

Ultima egalitate corespunde faptului că mulțimea punctelor unui pătrat are aceeași putere cu mulțimea punctelor unei laturi.

Se demonstrează că mulțimea tuturor submulțimilor infinite ale unei mulțimi numărabile (reprezentată de numărul ordinal trasfinit 2^{alef0} are puterea continuului. Deci $C + {}^{alef0}$.

Se pune aici problema (numită a continuului) de a ști dacă între ^{alef0} și C există un număr transfinit intermediar. Problema așteaptă încă un răspuns.

Există un număr transfinit mai mare decît C. De pildă acela care reprezintă puterea mulțimilor reale. →

Dalles, dar aici lumina e mai puternică și a trebuit să facem în parte un aranjament diferit). Frunzetti și Hăulică au venit cînd totul era gata, iar Vlasiu și Anatol Mîndrescu și-au făcut apariția după vernisajul cu cocteil și conferința de presă.

După munca de la Pavilion între 9 dimineața și 6 d. a, mergeam chiar din primele zile la recepțiile date de personalități locale, care locuind în palatele dogilor protipendadei de odinioară țin să își arate locuințele înnebunitoare cu atmosfera istorică, stil local, ceremonial în spiritul tradiției venețiene. Cea mai interesantă recepție a fost la Palatul Ca' Barbaro (sec. XV) cu saloane imense în stilul renașterii. Acest palat pe Canal Grande a fost cumpărat de familia Curtis (americani din Noua Anglie — noblețe veche) și trei generații l-au mobilat treptat în stilul locului (fusese cumpărat fără mobile). Acum, pe lîngă picturile murale de Tiepolo se găsesc tot felul de tablouri, mobile de epocă, ba și scrinul la care a scris Henry James în acest palat. În alt palat — locuit de fiica unei doamne care a stat multă vreme la București — Marietta Guetta, prietena arhitectului G. M. Cantacuzino — am văzut altă decorație interioară, statui și tablouri, mobile și bibelouri fascinante (Palazzo Gambara). Consulatul francez, cel american și cel englez au dat recepții tot în vechi palate, unde își au reședințele. Am avut norocul unor bune legături mondene, prin vechi cunoștințe personale și prin alte legături ale soților Jianu, care au participat la Congresul Criticilor de artă acum doi ani, tot aici.

Cunosc acum cel puțin zece palate venețiene în interiorul lor, cu viața lor cotidiană sau festivă — datorită relațiilor mondene și calității de comisar al Pavilionului românesc. Dealtfel, locuiesc eu însumi într-o pensiune instalată la al treilea etaj al unui palat de pe Canal Grande — Pensiunea Ca' D'Oro — alături de celebrul palat cu acest nume — poate cel mai valoros artisticește după San Marco. Deși fac trei sferturi de oră cu vaporeto de la locuința mea la Giardini, parcul unde este instalată Bienala — cu vreo 40 pavilioane — nu regret această distanță. Oricît eram de grijuliu, enervat, obosit în zilele de pregătire a Pavilionului — mersul cu vaporeto mă liniștea iar contemplarea palatelor cu fațadele la apă și cu a doua intrare pe străduțele dosnice mă desfată. La Veneția nu poți fi furios, ci cel mult trist

---

→

Se demonstrează că șirul numerelor cardinale transfinite este nelimitat.

A doua categorie de numere transfinite este formată de numerele *transfinite ordinale*, corespunzătoare mulțimilor ordonate. (O mulțime este ordonată dacă fiind date două elemente distincte a și b unul din ele poate fi întotdeauna considerat ca precedînd pe celălalt, de pildă a>b. Două mulțimi ordonate au același *tip de ordine* dacă între ele se poate stabili o corespondență biunivocă cu conservarea ordinei.

Fiecărui tip de ordine corespunde un *număr ordinal*. Dacă mulțimea este infinită numărul ordinal corespunzător este transfinit.

Cel mai simplu număr ordinal transfinit este ∞ corespunzător șirului infinit al numerelor naturale 1, 2, 3...

Tipuri ordinale deosebite de ∞ sunt, de pildă, acele care corespund mulțimii numerelor raționale, mulțimii punctelor de pe un segment Ox.

Numerele transfinite ordinale de prima speță au numere imediat precedente ; numerele de speță a doua nu au astfel de antecedente imediate.

Citățm ca o curiozitate proprietatea că există numere transfinite ordinale nedecomposabile într-o sumă de două numere ordinale inferioare.

Numerele ordinale transfinite sunt împărțite în clase ; fiece clasă este constituită din toate numerele cu aceeași putere.

Această analiză a infinitului nu a condus numai la rezultatele pozitive surprinzătoare și adînci schițate mai sus, dar și la greutăți esențiale care au ridicat din nou un semn de întrebare asupra legitimității folosirii noțiunii de infinit în cadrul științei.

Paradoxele teoriei mulțimilor lasă încă și azi deschise numeroase probleme. Așa de pildă, ori de cîte ori este folosită noțiunea de mulțime a tuturor mulțimilor, cădem în greutăți logice inestricabile. Noțiunea aceasta este contradictorie cu ea însăși. Ea nu se referă la obiecte diferite de sine, căci ea intră în sfera proprie. Operația de integrare care caracterizează orice noțiune nu mai este în acest caz valabilă.

De aceea o considerăm ca o noțiune falsă și nu o folosim. Dar pînă unde se întinde această limitare nu este încă suficient de clar. Încercările de tipul „Teoriei demonstrației" a lui Hilbert n-au dat fructele mature pentru a îngădui o judecată. Noi nu știm încă pozitiv care este cîmpul de valabilitate pentru noțiunea de infinit. Posedăm însă din el o întindere de ajuns de mare pentru a răspunde la problemele curente ale științei.

Această operă de adîncire a noțiunii de infinit realizată de matematica contemporană s-a valorificat în toate științele naturii. Pentru mecanica cuantică, de pildă, orice mărime fizică este o noțiune sintetică. Ea presupune o infinitate de realizări posibile în experiențe concrete.

Dar, fără să mergem la această rafinare a concepțiilor noastre, dacă rămînem la scara curentă de apreciere a mărimilor și a experiențelor, noțiunea de infinit are în general funcțiunea metafizică de a înlesni spiritului transformarea obiectelor experiențelor în noțiuni, adică trecerea de la un plan al gîndirii la altul.

Experiența ne-a adus în față un număr oarecare de copaci, ne-a dat astfel posibilitatea de a crea noțiunea de copac, care nu este însă numai expresia acelor copaci determinați pe care i-am întîlnit. În ea este implicită capacitatea de a se potrivi și acelor pe care îi vom întîlni de aci înainte.

Nu putem preciza că pentru a ajunge la această noțiune este nevoie de un număr determinat, o sută, o mie, un milion de copaci. Noțiunea închide în ea, ca atribut esențial, posibilitatea indefinită de a încorpora oricîți indivizi îi intră sub stăpînire.

Acest atribut al infinitului dă noțiunilor unitatea și valoare lor.

Infinitul trebuie considerat și sub un alt aspect, peste care se trece cu vederea cu prea multă ușurință.

O noțiune valorează nu numai prin ce afirmă, prin totalitatea notelor sale, prin sfera și conținutul său, dar și prin tot ceea ce în același timp neagă, prin faptul că este exclusivă, că se realizează în întregime. Iar elementul care dă noțiunei această poziție față de univers, izolarea ei față de tot ce nu i se potrivește, vine din calitatea metafizică a infinitului care este implicat în ea.

Funcția lui, așa cum a arătat Kant în delimitarea judecăților numite infinite, este de a exclude orice limitație, de a da noțiunei plinătatea absolută a conținutului său logic, indicînd nu numai ce cuprinde noțiunea, dar și ceea ce ea cuprinde.

O noțiune este ca o „tăietură" în Univers, pentru a cărei definiție noi trebuie să recurgem adeseori la o dublă succesiune de aproximații deopotrivă necesare : aproximațiile prin lipsă, sau interioare și cele prin adaos sau exterioare. →

sau, dacă ești italian, atunci trebuie să fii vesel, să cînți, să vorbești tare, să ai mereu efuziuni.

Mi-amintesc de spusele lui Ion Marin Sadoveanu: „Veneția răspunde tuturor gusturilor". — Așa e! Aici găsești și atmosfera tragică ce l-a inspirat pe Richard Wagner — care în Palazzo Giustinian și Foscari a scris actul II din Tristan *și Isolda, și tristețea splendorilor apuse, ce l-a intrigat pe Eminescu și pe pictorul Petrașcu, și glasul pietrelor pe care l-a ascultat și l-a înțeles John Ruskin (am văzut casa de pe Zattere, unde a locuit în 1877 Ruskin) dar găsești și gondole romantice, colțuri de-un dulceag pitoresc, magazine cu mărfuri de un gust rafinat etc.*

Despre arta din pavilioanele Bienalei nu vă scriu, căci am văzut prea puține pînă acum. Zilele ce-mi rămîn de stat aici le voi folosi spre a vedea Bienala, spre a revizita bisericile cu picturi de Caravaggio, Tizian și Tintoretto, spre a vedea zecile de expoziții deschise în tot orașul — de la retrospectiva Max Ernest la feluritele manifestări de pop-art și op-art. Abia am putut vedea mozaicurile bizantine de la San Marco, iar duminică am fost la Torcello tot pentru mozaicuri bizantine. Prefer bizantinul și goticul venețian Renașterii reprezentată și ea din belșug aici.

Nu am încă viza franceză, pe care o aștept aici la Veneția, de la consulatul francez — Lassaigne mi-o urgentează. Cum o capăt, plec la Roma și Florența pentru cîteva zile, apoi la Paris. Jienii au plecat azi înapoi, acasă. Adresa mea la Paris este: Monsieur Ionel Jianou, pentru P. C., Avenue Stephane Mallarmé, 10, Paris XVIIe, telefon GAL 59-19. Cred că voi sta acolo între 1 și 15 iulie, dacă obțin viza.

Aș mai avea de lucru și aici, dar nu pot sta peste zilele prevăzute. Propaganda artistică se face prin relații costisitoare și prin invitații la mese. Am luat sau am dat oficial cîteva mese — care-s scumpe îndată ce inviți la Colombo sau la Florian —de Danielli, Gritti, Bauer Grunwald nici nu mai vorbesc! Am fost invitat de Lassaigne la Lido; l-am invitat cu soția sa; am avut o cină cu Carola Giedion-Welcker; am dejunat cu Michel Ragon. Am cunoscut-o pe Peggy Guggenheim, colecționara americană care are doi Brâncuși în palatul de pe Canal Grande. Ieri am văzut muzeul ei, unde dintre toți sculptorii și pictorii moderni și ultramoderni ce îi are, Brâncuși este de departe cel mai artist, cel mai spiritualizat

---

→

Un model matematic pentru această schemă este vestita „tăietură" a lui Dedekind pentru a defini numerele iraționale și a lucra cu ele după regulele cele mai precise ale aritmeticii.

Pentru motivul că, în practică, noi lucrăm adesea cu unele numere iraționale, fără să mai facem apel la definiția lor riguroasă, însemnîndu-le numai prin expresia lor simbolică, și calculele se desfășoară fără eroare, nu putem neglija adevăratul înțeles al acestor numere în împrejurări în care expresia simbolică ne-ar duce — cum am văzut într-un caz simplu — la adevărate scandaluri matematice și nu putem nega principial necesitatea acestei definiții.

Același lucru se întîmplă cu toate noțiunile științifice care în împrejurările curente ale vieții se acoperă suficient de bine cu un simplu cuvînt.

Orice cercetător știe însă ce primejdii se ascund îndărătul acestui simbolism comod în practică, atunci cînd este vorba de a valorifica în procese intime tot conținutul logic al noțiunei și numai acest conținut.

Matematicianul care selecționează entitățile matematice prin condițiile necesare și suficiente pentru a le individualiza, cunoaște necesitatea acestei complete caracterizări a noțiunei, peste care de multe ori, cînd împrejurările sînt favorabile și nu pot ieși erori, trece el însuși cu ușurință, fără însă pentru aceasta să scoată reguli generale care să nege noțiunilor sale întreaga lor semnificație.

Condițiunile necesare sînt acele care caracterizează noțiunea dinlăuntru, condițiile suficiente o caracterizează din afară. Întîlnirea lor definește această tăietură în univers reprezentată de o noțiune determinată.

Omul de știință cunoaște și alte tipuri de definiție a noțiunilor, fie ca formă finală și permanentă a unui proces natural, fie ca o structură. Exemplul cel mai bun pentru primul tip este dat de noțiunile care corespund unor specii naturale. Noțiunea om, de pildă, rezultată și din procesul obișnuit de generalizare, trebuie considerată identică cu noțiunea de om — specie biologică, rezultat invariant al unui proces biologic considerat în aspectele lui limită și care, prin aceasta, departe de a infirma considerațiile noastre asupra rolui esențial al infinitului în formarea noțiunei, îi dă o confirmare desăvîrșită.

Ne rămîn noțiunile legate de structuri. Ele reprezintă formele pure, ireductibile ale gîndirii noastre logice în fața realității și în același timp recunoașterea identității esențiale dintre această gîndire și realitatea însăși. Aceste noțiuni trăiesc pe un plan abstract, care trebuie realizat pornind de la experiență, iar drumul pe care trecem pentru aceasta, este acela al proceselor de abstractizare pe care le-am analizat.

La cele două capete ale activității noastre spirituale, la primul contact al spiritului cu experiența, simplă constatare de impresii ale simțurilor, ca și pe planul pur al structurilor între care se mișcă spiritul degajat complet de legăturile lui cu concretul, după ce a scos din el toată experiența și o reconstruiește în formele pure ale artei, ale poeziei, ale filosofiei, sau ale științei, infinitul este un simplu concept. Însă pe drumul viu al trecerilor permanente de la o formă a activității spirituale la alta, infinitul intervine ca un element esențial, de caracter metafizic, în construirea și ierarhizarea elementelor conceptuale de care gîndirea are permanentă nevoie.

Octav Onicescu

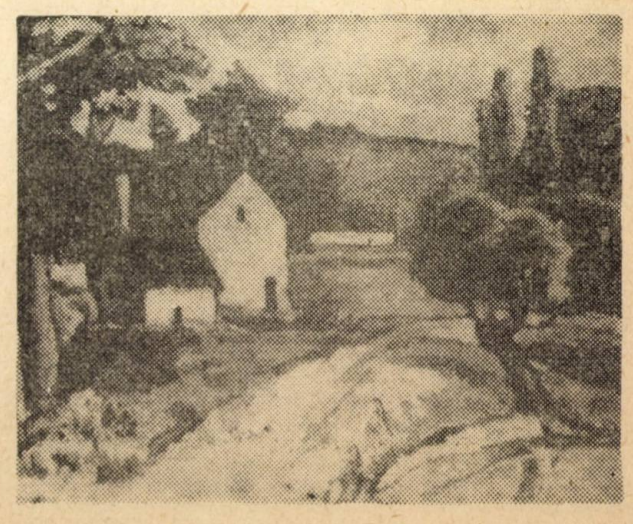

și mai nobil. Cele două păsări — o Măiastră din 1915 și o Pasăre în spațiu din 1939-1940 sînt fascinante și aș putea scrie la nesfîrșit despre ele. (Mașina aceasta cu altă orînduire de litere și firește, fără semnele distinctive ale ortografiei noastre, mă enervează...).

Lassaigne a acceptat să ne reviziteze țara — probabil în septembrie, venind după congresul criticilor de artă de la Praga, ca și Carlo Giulio Argan. Carola Giedion-Welcker încă nu poate preciza cînd va veni. I-am vizitat oficial pe toți aceștia, ca și pe Sir Herbert Read, care nu a venit la Bienală. Am avut însărcinarea oficială de a-i invita prin scris și apoi prin viu grai.

Ce mi s-a spus despre Țuculescu, ce s-a scris în cartea de impresii a Pavilionului s-a aflat în parte din Contemporanul *și* Lumea. *Mi s-au făcut unele propuneri pentru expoziții Țuculescu la Roma, la Atena, Viena și Los Angeles, dar rămîne de văzut cît de serioase sînt aceste propuneri și nu trebuie nimic anunțat, pînă nu se perfectează pe cale oficială. Probabil că vor veni și alte propuneri. Există și oameni care mai apreciază pictura autentică și arta spiritualizată, dar momentul actual nu este acela al marii arte, ci al tuturor trăznăilor de tip pop-art, op-art și altele — am vreo zece denumiri de curente de ultimă modă. Suprarealismul s-a lărgit considerabil și este cel mai acceptabil ca poezie, viziune de basm intelectual dintre curentele noi. Jianu îl declară și pe Țuculescu „suprarealist", ceea ce nu-i absurd.*

Oricum, cultura noastră a cîștigat imens prin prezența operei lui Țuculescu aici, iar faima sa va spori încet și sigur. Pompiliu Macovei a avut o idee excelentă trimițînd la Bienală operele lui Țuculescu. Mă întreb ce vom putea trimite la Bienala următoare care să se apropie ca valoare și semnificație de ceea ce expunem acum. L-am felicitat telegrafic pe Pompiliu Macovei. Mă felicit și pe mine — fără falsă modestie — pentru panourile din vestibulul Pavilionului, unde fotografii și texte fac legătura folclor-artă populară-Brâncuși-Țuculescu. Marele critic american Sweeney, prietenul și contemporanul lui Brâncuși, a fost impresionat de relevanța panourilor și mi-a cerut date suplimentare. Carola Giedion la fel.

Dintre persoanele române și străine în care mi-am pus speranțele, unele nu-s aici, altele vor veni mai tîrziu, altele nu mi-au răspuns în nici un fel. Propaganda se face numai prin relații mondene sau ar-

MIRCEA VULCĂNESCU

Sociolog de școală gustiană, economist, politolog, filosof și filosof al culturii, teolog, Mircea Vulcănescu este autorul a puțin numeroase și, adesea, de mică întindere studii, articole și eseuri, dar toate punînd problemele într-o manieră nouă, uneori șocantă, întotdeauna provocatoare pentru obișnuințele gîndului, pentru gîndirea confortabil instalată în habitudini, în locuri comune.

Într-o **Amintire despre Mircea Vulcănescu,** tipărită în **Almanahul literar** de anul trecut, Constantin Noica explică relativa lipsă de productivitate a gînditorului astfel : **„Creativitatea era mai puternică decît creația.** Omul acesta nu poate da întruchipări de gîndire stabilite, pentru că fluxul creator punea totul în stabilitate". Observația filosofului de la Păltiniș este, în linii mari, exactă — i-a fost, de altfel, lui Vulcănescu nu doar coleg de generație, dar prieten apropiat, colaborator în cadrul activității **Asociației de litere, arte și filosofie „Criterion"** și apoi, în anii războiului, la editarea **Izvoarelor de filosofie.** Că lipsa de productivitate a lui Mircea Vulcănescu era, totuși, relativă stau mărturie cele circa șaizeci de studii, articole și eseuri pe care le-am putut inventaria pînă astăzi în colecțiile publicațiilor specializate și culturale interbelice, dintre care — cel puțin cîteva — de amplitudine mai mare și de însemnătate indiscutabilă. Nu mă refer numai la **Dimensiunea românească a existenței,** amplu studiu repus în circulație de **Caietele critice** în care își are sorgintea jumătate din creația lui Noica, cea referitoare la fenomenul spiritual românesc, dar și la **Două tipuri de filosofie medievală** (în **Izvoare de filosofie,** București 1942), la analiza de aproape o sută de pagini dedicată sistemului gustian din numărul omagial al **Arhivei pentru știința și reforma socială,** la **Teoria și sociologia vieții economice** din nr. 1—4/ 1932 al aceleeași publicații sau la **Perspectivele industrializării României** (în **Industrie și comerț,** 1937).

Studiul pe care-l repunem acum în circulație a apărut în revista **Criterion (I, 1, 1934)** — publicație din care au apărut șapte numere după desființarea de către Siguranță a asociației culturale omonime — în contextul polemicii „tinerei generații" care a agitat viața culturală românească între 1927 (anul apariției **Itinerariului spiritual** al lui Mircea Eliade în **Cuvîntul**) și 1934, după dispariția **Criterion**-ului, unitatea generației — provizoriu și parțial reunită între 1932—1934 — se dispersează într-o multitudine de orientări culturale și politice ireconciliabile. Aceasta nu vrea să însemne că, între 1932—1934, în sînul generației a ființat o pace deplină, ci toate orientările spirituale active și că, în cadrul conferințelor organizate la sediul **Fundațiilor** și-a putut găsi maniera cea mai adecvată de manifestare.

La începutul anului 1934, tînărul cărturar a ținut o conferință cu tema **Tendințele tinerei generații,** publicată ulterior în **Biblioteca revistei „Lumea nouă",** iar la începutul anului următor, **Criterion** (I, nr. 3—4, 1935), va tipări amplul studiu intitulat **Generație** în care problematica ridicată de acest concept este elaborată din unghi, totodată, istoric, filosofic și sociologic. Numai dimensiunile sale ne împiedică să-l repunem aici în circulație și să-l propunem pe cel de față, ce poate constitui o bună introducere la preocupările lui Mircea Vulcănescu privind rolul, locul și destinul generației sale în istoria culturii românești. Dacă nu putem fi, astăzi, de acord cu toate judecățile și situările sale, dacă nu toate numele ce apar în studiul său „au confirmat" așteptările, nu trebuie să uităm că aceste judecăți și aceste situări au fost formulate în chiar momentul desfășurării fenomenului și că, nefiind o Cassandră, nu putea să prevadă cursul, întotdeauna neașteptat, surprinzător, al jocului istoric.

Cît privește funcția cultural-catalizatoare a lui Mircea Vulcănescu în cuprinsul propriei sale generații, este îndeajuns să ne amintim fascinația pe care o exercita gînditorul asupra auditoriului sau a interlocutorilor săi, fascinație mărturisită și de Eliade, și de Cioran, și de Noica și, într-o recentă carte dedicată școlii gustiene, de H. H. Stahl, spirit întrutotul opus, prin formație și structură, lui Vulcănescu.

Liviu ANTONESEI

tistice, ori cu bani foarte mulți. Ceva am făcut dar rezultatele se vor vedea treptat. Din țară și de aici am expediat peste 300 de cataloage și invitații; vreo 20 de scrisori la persoane care pot crea atmosferă în jurul expoziției noastre. Numeroși sînt cei care au apreciat expoziția — oameni de specialitate sau oameni de înțelegere. Totuși, presa este încă zgîrcită cu aprecierile asupra lui Țuculescu — mă refer la presa primelor impresii, căci revistele de specialitate vor scrie în săptămînile și lunile următoare.

Un succes a fost faptul că azi la ora 15,15 Radio Roma a transmis timp de cinci minute interviul ce mi-a fost luat în ziua vernisajului și unde am spus cîteva lucruri substanțiale. S-ar putea să prezint la Radio Roma și filmul Țuculescu, dacă filmul va sosi în timpul cît voi mai sta în Italia. Acestea și altele — alte interviuri ce mi-au fost luate, dar încă neefectuate în presă — se datoresc unui român de la Roma, mai inimos și mai săritor, om cu bune relații aici. Nu știam de el mai înainte; aflasem de existența lui doar cu 2-3 zile înainte de plecare; dar apelînd la el, a venit special la Veneția spre a mă ajuta în opera de propagandă. Pictorul Eugen Drăguțescu a venit și el — entuziasmat pentru prima dată de ceea ce prezentăm noi lumii la Bienală. Va scrie despre Țuculescu. Revederea a fost înduioșătoare. Drăguțescu a rămas un om de suflet și bun român. M-a făcut să lăcrimez la dejunul pe care l-a oferit mie, lui Frunzetti, Hăulică și soților Nicodim. Va face o expoziție în țară.

De la d-na Gerbore am primit două frumoase scrisori, dar ea locuiește la Florența și nu a putut veni aici, cum nu a venit încă nici Cilibidache sau Roman Vlad. Potentatul financiar Constantin Drăgan, care deține monopolul butangazului și vrea să creeze la Veneția Fundația Nicolae Iorga — chiar în Casa Romena ridicată odinioară de Iorga — se află tocmai în Japonia. Francesco Borlandi mi-a telegrafiat: „Retenu Rome causes graves engajements precedents vous prie accueillir mes remerciements les plus vifs et voeux les plus sincères, Succès exposition Roumaine et affirmation art Ion Tuculesco, en excusant mon absence". De la Dinu și Nicolae Adamești eanu am primit telegramă: „Sîntem fericiți expunerea operei Țuculescu stop Vom contribui cu entuziasm și plăcere la cinstirea marelui talent" Am primit și alte telegrame și scrisori în același sens. Sigur că

SPIRITUALITATE

Spiritualitate e un termen mult întrebuințat în cultura românească de după război, mai ales de către publiciștii din generația tînără, în perioada anilor 1925—1929.

Termenul e echivoc. El înseamnă exact: *stare de spirit*. Echivocitatea lui se datorește diversității înțelesurilor cuvîntului spirit, din care derivă.

Multiplele întrebuințări pot fi grupate în trei accepții principale: 1) viață interioară; 2) cultură; 3) viață duhovnicească.

1) În primul sens, spiritualitate însemnează: *trăire intensă a clipei indiferent de valoarea calitativă a conținutului sufletesc trăit*, adică... activitate, frămîntare, entuziasm, pasiune, lirism, înflăcărare, tragism; și pentru aceasta: sinceritate, depășire necontenită și aspirație la integralitate.

„Spiritual", în acest sens, e omul „viu", „nou" și „autentic. Caracterele dominante ale acestui înțeles sînt: imediatismul, activismul, psihologismul (interioritatea) și biologismul.

Rădăcinile istorice ale acestei accepții stau, de fapt, în umanismul renașterii și în protestantism, prelungindu-se pînă în filozofia romantică germană (Fichte, Schelling, Nietzsche). Astăzi, principalele izvoare teoretice ale acestui sens sînt: Amiel, Bergson, Dostoievski, Freud, Gide, Kierkegaard, Papini, Proust, Șestov. Critica lui: Maritain, Massis, Maurras, Cheler.

2) În al doilea sens, spiritualitate înseamnă: *trăire cu sens, trăire pentru un ideal, pentru o valoare*. Nu orice trăire e spirituală în acest sens, ci numai trăire valabilă, adică orientată axiologic, — caracterul spiritual nedatorîndu-se faptului sufletesc al trăirii, ci faptului dependenței acestei trăiri de lumea valorilor ideale.

„Spiritual" e, în această accepție, „omul de geniu" creatorul și înfăptuitorul de valori.

Caracterul obiectiv și cel normativ al lumii valorilor deosebesc această poziție de cea dintîi, care nu admite nici ieșire din conștiință, nici criteriu de conformare. Caracterul ideal și cel imanent al valorilor o deosibesc de cea din urmă.

Rădăcina istorică a acestei poziții stă, de fapt, în raționalism și a fost sistematizată critic de către Kant.

În acest sens, spiritualitatea poate îmbrăca forme tipice, variate după regiunea valorilor, după funcțiunile sufletești, după raporturile structurale și după grupurile sociale, care predomină în fiecare tip.

Dintre aceste forme tipice, trei par a avea astăzi o circulație mai răspîndită: una clasică, idealistă și individualistă, întemeiată pe ideea de om, *umanismul*, al cărei prototip poate fi socotit Goethe; celelalte două, realiste, istorice și sociale — din care una statică și spiritualistă întemeiată pe ideea națională, *naționalismul integral*, alta dialectică și materialistă, întemeiată pe ideea de clasă, *marxismul*.

Isvoarele contemporane privitoare la a doua accepție sînt: Benda, Berdiaeff, Dilthey, Freyer, Gide, Hartmann, Kautsky, Keyserling, Klages, Lenin, de Man, Maritain, Masaryk, Massis, Maurras, Ortega y Gasset, Rathenau, Scheler, Spengler, Tagore, Valéry, Unamuno.

3) În al treilea sens, spiritualitate înseamnă *viață vecinică, trăire în universalitatea absolută, în Duhul Sfînt: ascеză și viață mistică*.

„Spiritual", în acest sens, e numai omul „sfînt", care trăiește în comunitate cu Dumnezeu și care duce războiul nevăzut împotriva răului în lume.

Caracterul interior și cel realist apropie acest sens al spiritualității de cel dintîi, de care însă îl desparte caracterul eteronom al trăirii, omul duhovnicesc nefiindu-și niciodată, sie-și, lege și măsură. Caracterul transcendent al temeiului acestei trăiri și chipul supra-firesc în care această transcendență ia cuprindere în viața sufletească a omului duhovnicesc, desparte acest sens de cel de-al doilea. Într-adevăr, în viața culturală, mișcarea se face de la om către valoare, omul avînd toată inițiativa și răspunderea ei; în vreme ce, în viața duhovnicească, mișcarea e reciprocă și inițiativa o are Dumnezeu, omul nefăcînd decît să răspundă chemării divine. De aci derivă caracterul receptiv al vieții duhovnicești, opus celui creator al vieții culturale; precum și relația intersubiectivă care dă celei dintîi

→

unii vor vizita mai tîrziu expoziția; vor scrie sau vorbi elogios despre ea. Nu regret deci că mi-am pierdut multe zile la București, scriind unor asemenea oameni, iar aici nu am dormit în prima săptămînă decît cîte patru ore pe noapte, scriind sute de invitații la cocteil, trimițînd cataloage și scrisori la toți cunoscuții sau prietenii; la toate somitățile Bienalei etc. Am făcut ceva treabă, dar prea puțină față de ceea ce este necesar.

(Mă chinuiesc teribil cu mașina asta de scris, care pe lîngă toate are și panglica sfîșiată)... stînjenit de faptul că nu posed o mașină de scris mai bună și fiind obosit după atîtea eforturi de critic, administrator, șef de șantier și ținător de socoteli contabilicești...

Text îngrijit de

Mircea FILIP

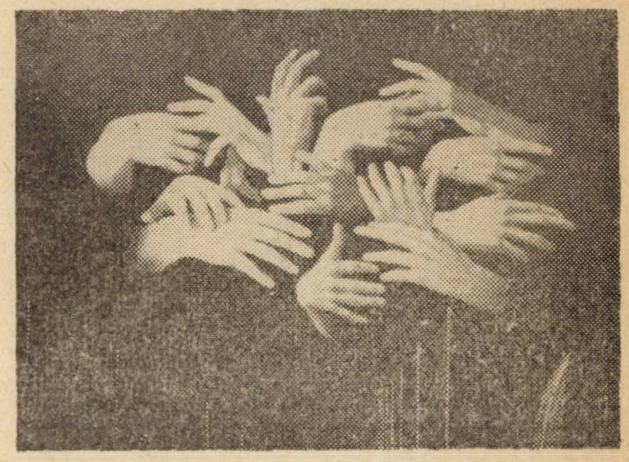

aspectul de comunitate lăuntrică (conversație și luptă), în opoziție cu relația transitivă (subiect-obiect) care dă vieții culturale un caracter de semnificativitate și normativitate socială, adică de comunicație între oameni, mijlocită prin semne exterioare.

Rădăcina istorică a acestui sens trebuie căutată în ceremoniile primitive, în misterele orfice, orientale și — în forma ei cea mai înaltă — în mistica și asceza creștină. Principalele isvoare răsăritene sunt: *Patericul, Regulele* Sf. Vasile, *Filocalia, Războiul nevăzut;* iar cele apusene sînt: *Confesiunile* lui Augustin, *Imitația lui Iisus Hristos* a lui Gerson sau Thomas à Kempis, *Exercițiile spirituale* de Sf. Ignațiu, *Calea desăvîrșirii* a Sf. Tereza din Avila, *Urcarea Carmelului* și *Cîntarea duhovnicească* a Sf. Ioan al crucii, *Floricelele* Sf. Francisc din Assisi, *Consolațiile spirituale* ale Maestrului Eckart, *Podoaba nunților spirituale* a lui Ruysbroeck etc. Apologeții ei contemporani sunt ortodoxii: Arseniev, Berdiaeff, Dostoievsky; catolicii: Blondel, Bloy, Maritain; protestanții: K. Barth, P. Tillich, R. Otto.

Criticii ei: literații: Bernanos, Evars, France, Gide, Schow etc.; psihologii și psihiatrii: Binet-Sanglé, Delacroix, Dumas, James, Janet; filosofii religiei și sociologii: Baruzi, Bergson, Couchoud, Drews, Durkheim, P. Hyacinthe, Yaroslawsky etc.

*

Originea preocupărilor spirituale în cultura românească de după război trebuie căutată în *cursurile universitare ale lui Vasile Pârvan* (Problema salvării, 1919/1920 și Drama antică, 1920/1921).

Aceste preocupări au trecut, sub *influența* conjugată a *autohtonismului* și a *modei* din apus, în conferințele diferitelor grupări culturale: Ideea Europeană, Poesis, Societatea de estetică, Gândirea, Revista universitară, Ideea creștină, Vremea, Viața literară, Tiparnița literară, caietele Acțiunea și reacțiunea, Floarea de foc, România literară, Fapta, Azi, Dreapta, Axa, Discobolul, Bobi, Plai, Frize, Familia etc.; precum și în ziarele: Cuvântul, Politica, Ultima oră, Calendarul, Viitorul, Rampa, Dreptatea și Credința, — care au militat în diferite feluri pentru aceste preocupări.

O deosebită importanță au luat discuțiile în jurul acestor preocupări, în 1927, prin *intrarea în publicistică a tinerei generații*, odată cu apariția „Itinerarului spiritual" al lui Mircea Eliade, în „Cuvântul".

Îmbrățișate de cea mai mare parte a publiciștilor tineri, preocupările spirituale au întîmpinat totuși, în acest interval, unele *rezistențe și rezerve* în revistele: Universul literar (Camil Petrescu), Viața românească (M. Ralea), Sburătorul (E. Lovinescu), Kalende (Șerban Cioculescu și Pompiliu Constantinescu), Adevărul literar și Capricorn (G. Călinescu), Convorbiri literare (Rădulescu-Motru), Stânga (N. Tatu), Bluze albastre (A. Adania), Cuvântul liber (Gh. Ionescu), Șantier (A. Șerbulescu) etc.; în cursurile universitare ale d-lor Rădulescu-Motru și P.P. Negulescu; precum și în ziarele: Adevărul și Facla.

În fața acestei opoziții, P. Comarnescu organizează la sfîrșitul lui 1928, *o anchetă în revista „Tiparnița literară"* prin care încearcă un bilanț provizoriu al chestiunii.

Discuția acestei probleme în cultura românească de după război, se desfășoară în *două momente: un moment „spiritual"* de ascensiune a termenului în conștiința tinerei generații publicistice, corespunzînd perioadei 1925—1929; și un *„moment nespiritual"*, de scădere a potențialului, corespunzător perioadei 1930—1932.

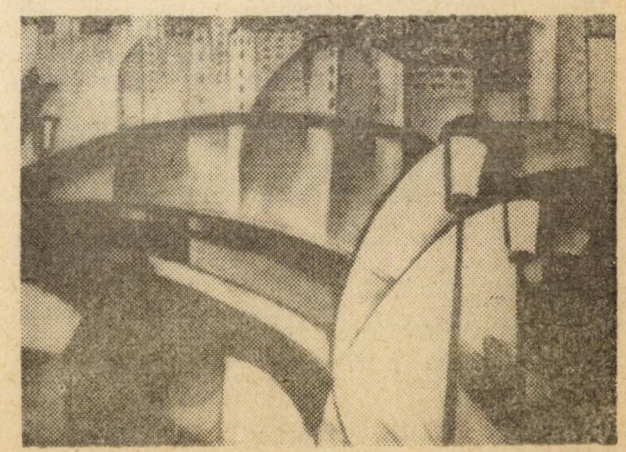

MIRCEA ELIADE

Studiul „Mitul alchimiei" face parte — alături de „Arhitectură sacră şi simbolism" şi „Asupra eroticii mistice indiene" — din lucrările de mare concentraţie analitică ale lui Mircea Eliade, selectate în albumul omagial ce-i este consacrat în „Cahiers de l'Herne" (nr. 38/1978). El sintetizează, apelînd la numeroase date şi descoperiri „la zi", o lucrare mai veche, rămasă de obligatorie referinţă în domeniu — „Forgerons et alchimistes" (1955), dar şi experienţa la fel de importantă a unei alte cărţi, „Initiation, rites, sociétés secrètes", unde alchimia e văzută dintr-o perspectivă nouă. Interesul reluării unei chestiuni care l-a preocupat pe Mircea Eliade încă din adolescenţă, rezidă atît în deschiderea modernă, lipsită de prejudecăţi, din unghiul dezvoltării generale a ştiinţei, în care e văzută alchimia, cît şi în conexiunile de mare mobilitate hermeneutică, în centrul cărora este pus domeniul, prin adecvarea unei scheme mitico-rituale menite să-i revele şi mai mult specificul. Alchimia nu mai este, în viziunea marelui savant o naivitate a copilăriei ştiinţei sau o pseudo-ştiinţă, ci o etapă de mari acumulări a civilizaţiei umane, atingînd apogeul în sec. al XVII-lea, cînd s-a produs marea răscruce : tradiţia hermeneutică era pusă în umbră de o revoluţie ştiinţifică nerăbdătoare în progres şi căreia nu-i erau străine marile acumulări existente în **opus alchimicum.** Drama lui Newton, foarte interesant înscenată de Eliade, vădeşte momentul de „ruptură" produs la un moment dat. Ce s-ar fi întîmplat însă cu evoluţia umanităţii, ne invită studiul să medităm, dacă învingătoare, în instanţa Newton, ar fi fost chiar alchimia ?

Prezentare şi traducere Cristian LIVESCU

MITUL ALCHIMIEI

Trei importante ritmuri temporale pot fi distinse în Natură : timpul geologic, timpul vegetal şi animal, şi timpul uman. În alţi termeni, Natura este un imens organism viu, unde tot ceea ce o compune — minerale, piatra, plantele, animalele şi oamenii — este rezultatul unei fecundări, al unei germinaţii şi al unei naşteri. În acelaşi timp, ritmurile temporale sînt diferite pentru fiecare formă de viaţă ; ajungerea la maturitate a mineralelor se face în cîteva mii de ani, în timp ce plantele cresc, dau fructe şi mor în cîteva luni. Pentru a stăpîni Timpul, trebuie controlate de asemenea diferitele sale ritmuri, prin interschimbarea ciclurilor sale temporale. Cum am văzut deja, primii mineri şi metalurgişti credeau că pot accelera împlinirea mineralelor prin foc. Alchimiştii au fost mai ambiţioşi : ei gîndeau „să vindece" metalele ordinare şi să le accelereze maturizarea, pseschimbîndu-le în metale mai nobile şi apoi în aur, dar ei mergeau mai departe : elixirul lor era presupus să vindece şi să întinerească oamenii, să le prelungească viaţa la nesfîrşit şi să facă din ei fiinţe nemuritoare. În prezent, pentru alchimişti viaţa era epifania timpului organic. Dar intervenţia activă a alchimistului în ciclul natural introduce un nou element care ar putea fi calificat drept „escatologic".

Opus-ul alchimist : vindecarea, maturizarea accelerată şi perfecţionarea creaţiilor naturii, face să apară o **escatologie naturală,** dacă se poate spune aşa ; alchimistul anticipează „scopul şi realizarea glorioasă" a Naturii.

Se poate compara o asemenea concepţie cu speranţa pe care o nutrea Teilhard de Chardin într-o mîntuire cosmică prin intermediul lui Christos, adică transformarea materiei cosmice prin sacramentul liturgic.

Cum vom vedea, există o simetrie fundamentală între teologia optimistă a lui Teilhard de Chardin, cu deosebire speranţa unei escatologii cosmice săvîrşită de Christos, şi ideologia religioasă a alchimiei occidentale tîrzii.

Dar înainte de a vorbi de aceste probleme, se cuvine să rezumăm rapid dezvoltarea alchimiei în Europa centrală şi occidentală. Entuziasmul provocat de redescoperirea Neoplatonismului şi Hermetismului elenistic la începutul Renaşterii italiene se prelungi răstimp de două secole. Ştim acum că doctrinele neoplatoniciene şi hermetice produseseră un impact profund şi creator asupra filosofiei şi artelor şi jucaseră un mare rol în dezvoltarea chimiei alchimice, medicinei, ştiinţelor naturale, educaţiei şi teoriei politice [1].

În ceea ce priveşte alchimia, trebuie să amintim că unele din datele sale fundamentale, cum ar fi progresivitatea minereurilor, preschimbarea metalelor, Elixirul şi secretul obligatoriu au fost transmise din Evul Mediu pînă la Renaştere şi Reformă. Savanţii secolului al XVII-lea de exemplu, departe de a pune la îndoială dezvoltarea metalelor, se întrebau dimpotrivă dacă alchimiştii puteau să ajute Natura şi dacă „cei care pretindeau să o fi făcut deja erau oameni cinstiţi, ridicoli sau impostori" [2]. Herman Boerhaave (1664—1739), considerat drept primul mare chimist raţional, cunoscut pentru experienţele sale empirice, credea încă în prefacerea metalelor şi vom vedea curînd locul important pe care îl deţine alchimia în revoluţia ştiinţifiiă a lui Newton. Dar sub influenţa Neoplatonismului şi Hermetismului, alchimia arabă şi occidentală tradiţională din timpurile medievale şi-a lărgit sistemul de referinţă. Modelul aristotelic a fost înlocuit de modelul neoplatonic, care insistă asupra rolului intermediarilor spirituali între om, Cosmos şi Divinitatea supremă. Această veche credinţă universală a colaborării alchimistului cu natura a luat de timpuriu o semnificaţie christologică. Alchimiştii credeau că, aşa precum Hristos mîntuise pe om prin moartea şi învierea sa, **opus alchimicum** ar asigura izbăvirea (redempţiunea — n.n.) Naturii. Heinrich Kunrath, hermetist din secolul al XVI-lea, asimila Piatra Filosofală lui Isus Hristos, „Fiul Macrocosmosului" şi credea că descoperirea sa ar revela adevărata natură a macrocosmosului, la fel cum Hristos acordase integralitatea sa acestui microcosmos care este omul [3]. C. G. Jung acorda multă importanţă acestui aspect al alchimiei Renaşterii şi Reformei ; el a studiat de altfel cu multă minuţiozitate paralela între Hristos şi Piatra Filosofală [4]. În secolul al XVIII-lea, benedictinul Dom Pernety rezuma astfel interpretarea alchimistă a **Mysterium**-ului creştin [5] : „...Elixirul lor este la origine o parte din spiritul universal al lumii, încorporat într-un pămînt virgin, de unde trebuie extras pentru a trece prin toate operaţiile necesare, înainte să ajungă în culmea gloriei şi perfecţiunii imuabile. În prima reparaţie, el este chinuit, cum spune Basile Valentin, pînă la a-şi da viaţa ; în stadiul de

putrefacție moare ; cînd culoarea albă succede negrului, el iese din tenebrele mormîntului și învie glorios ; urcă la cer în întregime chintesențiat ; de acolo, spune Raimond Lulle, vine să judece viii și morții și răsplătește pe fiecare după fapta sa". „Morții" corespund unei părți impure și alterate din om, care nu poate să reziste focului și care este nimicită în focurile Gheenei.

Încă din Renaștere, vechea alchimie operațională, ca și reinterpretările sale mistice și christologice mai recente au avut un rol decisiv în extraordinara metaforă culturală care a făcut să triumfe științele naturale și revoluția industrială. Speranța de a mîntui omul și natura prin **opus**-ul alchimist era prelungirea acestei nostalgii după o **Renovatio** radicală care obseda creștinătatea occidentală, începînd cu Giacchino da Fiore. Această regenerare, „Renașterea spirituală" reprezintă scopul major al creștinismului, dar ea și-a pierdut din ce în ce importanța în viața religioasă instituțională ; pentru destule motive. A fost mai degrabă nostalgia unei „renașteri spirituale" autentice, speranța într-o **metanoia** colectivă și într-o transfigurare a speranței care inspira mișcările populare milenare din Evul Mediu și Renaștere, teologiile profetice, viziunile mistice și Gnoza hermetică ; această speranță a fost cea care a inspirat ceea ce se poate numi reinterpretarea chimică a acelui **opus alchimicum.** John Dee (născut în 1527), faimos alchimist, matematician și savant universal, îl asigura pe împăratul Rudolf II că deținea secretul transmutației ; el credea că puterile spirituale eliberate prin operații oculte și mai ales alchimice, puteau să schimbe lumea[6]. Alchimistul englez Elias Ashmole, ca și numeroși contemporani, considerau că alchimia, astrologia și magia vor salva științele. Într-adevăr, pentru discipolii lui Paracelsus si Van Helmond, numai prin studiul „filosofiei chimice" (adică noua alchimie), sau „adevăratei medicine" se putea înțelege natura[7] ; chimia, și nu astrologia, este cheia care ar revela secretele pămîntului și cerului ; alchimia avea o semnificație divină.

Deoarece Creația era înțeleasă ca un proces chimic, fenomenele pămîntești și cerești erau interpretate în termeni chimici ; „filosoful chimist" putea pătrunde secretele corpurilor pămîntești și cerești bizuindu-se pe relațiile macrocosmos — microcosmos. Astfel că Robert Fludd dădea o descriere chimică circulației sîngelui, pusă în paralelă cu mișcarea circulară a soarelui[8].

Ca mulți dintre contemporanii lor. Hermetiștii si „filosofii chimiști" așteptau si pregăteau o schimbare radicală a tuturor instituțiilor religioase, sociale si culturale.

Prima fază indispensabilă a acestei **renovatio** universale era reforma Științei, și o mică lucrare, **Fama Fraternitas,** publicată în condiții anonime în 1614, a fost aceea care declanșa mișcarea de idei **Rose-Croix,** pretinzînd o înnoire a științei.

Fondatorul mitic al ordinului (Rose-Croix), Christian Rosenkrantz, avea reputația de a fi declarat maestru al adevăratelor secrete ale medicinei și ale tuturor celorlalte științe. A scris numeroase cărți rămase secrete și la care numai Rose-Croix-iștii aveau acces[9]. Așa se face că la începutul secolului al XVII-lea găsim acest proces deja știut : un personaj mitic care transmite unei grupări secrete de inițiați revelația primordială, redescoperită după ce timp de secole fusese ascunsă. Ca și în numeroase texte chineze, tantrice și helenistice, această redescoperire este anunțată lumii pentru a atrage atenția tuturor celor ce sînt în căutarea cu sinceritate a adevărului și mîntuirii și asta în pofida faptului că ea rămîne interzisă profanilor. Autorul lui **Fama Fraternitas** cerea în realitate tuturor oamenilor de știință din Europa să-și reconsidere arta și să se unească cu adepții **Rose-Croix,** pentrua a accelera această reformă. Răspunsul la această chemare fu atît de mare, încît mai multe sute de cărți și opuscule avînd legătură cu această asociație secretă au fost publicate în mai puțin de zece ani. În 1619, Sohann Valentin Andreae, considerat a fi autorul acelei **Fama,** publică **Christianopolis,** operă care a influențat fără îndoială lucrarea **Noua Atlantidă** a lui Bacon[10]. În **Christianopolis,** Andreae sugera formarea unei societăți avînd drept scop elaborarea unei noi metode de cunoaștere bazată pe „filosofia chimică". Centrul de studii al acestei cetăți utopice ar fi un laborator, unde „cerul și pămîntul se vor uni" și „divinele mistere întipărite în pămînt vor fi descoperite"[11].

Printre apărătorii lucrării **Fama Fraternitatis** și ai Rose-Croix-ului se afla și Robert Fludd, membru al Colegiului regal al fizicienilor și adept al alchimiei mistice. El declară în termeni energici că, pentru cineva lipsit de o serioasă formație în științele oculte, era imposibilă năzuința la cunoașterea supremă a filosofiei naturale ; pentru el, „adevărata medicină" era baza însăși a acestei filosofii : cunoașterea microcosmosului, adică a corpului omenesc, ne comunică structura Universului și ne călăuzește spre Creator ; tot așa, cu cît știm mai multe asupra universului, cu atît cunoaștem mai multe despre noi înșine[12].

Anumite studii recente, în particular cele ale lui Delsus și Frances Yates au clarificat consecințele acestei cercetări a științelor naturale — fondată pe „filosofia chimică" și științele oculte. Importanta acordată aprofundării rețetelor alchimiste prin ex-

CALEIDOSCOP

AMBROSE BIERCE : DIN DICȚIONARUL DIAVOLULUI

admirație : recunoaștere politicoasă a asemănării altuia cu noi înșine.

aplauze : ecoul unei banalități.

a asculta : a căuta aprobarea cuiva după ce ai luat deja o hotărîre.

datorie : ceea ce ne împinge cu ardoare în direcția profitului pe drumul plăcerii.

destin : autoritatea tiranului pentru crimă și scuza nebunului pentru eșec.

dragoste : o boală temporară ce se lecuiește prin căsătorie sau prin îndepărtarea pacientului de influențele ce-au produs această tulburare. Această boală, ca și cariile sau alte rele, este des întîlnită mai ales la neamurile civilizate care trăiesc în condiții artificiale ; națiile primitive care respiră aer curat și se hrănesc cu alimente naturale sînt imune la ravagiile acestei boli. Este uneori fatală, dar mai degrabă doctorului decît pacientului.

erudiție : praf scuturat dintr-o carte într-o țeastă goală.

fantomă : semnul vizibil, exterior, al unei temeri interioare.

gură : la bărbat, poarta către suflet ; la femei, descărcarea inimii.

impunitate : bogăție.

limbă : muzică folosită pentru a încînta șarpele ce păzește comoara altuia.

maimuță : un animal care se simte bine în arbori genealogici.

platitudine : elementul fundamental și gloria literaturii de duzină. Un gînd care pufăie în cuvinte ce scot fum. Înțelepciunea unui milion de nebuni concretizată în stilul unui neghiob. Un sentiment folosit într-o rocă artificială. Morală fără fabulă. Tot ce-i muritor într-un adevăr răsuflat. O ceșcuță de apă chioară. Tîrtița unui păun fără pene. O meduză uscîndu-se pe țărmul mării gîndurilor.

realizare : moartea năzuinței și nașterea dezgustului.

WILLIAM BLAKE : PROVERBE ALE IADULUI

● Învață pe vremea semănatului, instruiește-te pe vremea recoltatului și bucură-te iarna.

● Cel a cărui față nu strălucește nu va deveni stea niciodată.

perienţe în laboratoare bine echipate, deschidea calea spre chimia raţională, şi schimbul continuu, sistematic de informaţii între oamenii de ştiinţă a avut drept consecinţă crearea a numeroase academii şi societăţi ştiinţifice. În acelaşi timp, mitul „adevăratei alchimii" continua să influenţeze autorii revoluţiei ştiinţifice. Într-un eseu publicat în 1658, Robert Boyle preconiza libera circulaţie a secretelor medicale şi alchimice [13] ; Newton, cît despre el, credea că e cît se poate de periculos să faci cunoscute secretele alchimiei şi îi scria secretarului de la Royal Society că Boyle trebuie să păstreze „secretul cel mai desăvîrşit în această privinţă" [14].

Newton nu a publicat niciodată rezultatele studiilor şi experienţelor sale alchimice, în pofida reuşitei de care s-au bucurat unele dintre ele ; dar nenumăratele sale manuscrise alchimiste neglijate pînă în 1940, au fost foarte bine studiate de profesorul Dobbs, în cartea sa „Fundamentele alchimiei newtoniene" [15]. După Dobbs, Newton a explorat „toate operele vechii alchimii, cum nu s-a făcut nici înainte, nici după el" (pag. 88). El căuta aici structurile micii lumi, pentru a o cupla cu sistemul său cosmologic : şi chiar descoperirea forţei gravitaţionale nu îl satisfăcea în întregime. În pofida experienţelor sale intensive din 1668 pînă în 1696, el nu a reuşit să afle energia care guvernează acţiunea corpurilor mici ; cu toate acestea, cînd a început prin 1679—1680 să studieze cu seriozitate dinamica mişcării orbitale, aceasta era aplicarea ideilor sale asupra atracţiei chimice din cosmos [16].

Aşa cum au demonstrat Mac Guire şi Rattons, Newton era convins că încă din cele mai vechi timpuri, „Dumnezeu indicase cîtorva aleşi secretele filosofiei naturale ale adevăratei religii. Această cunoaştere s-a pierdut mai apoi, dar ea a fost parţial regăsită, încorporată în legende şi formule mitice, pentru a o sustrage astfel profanului şi numai prin experienţă poate fi redescoperită în timpurile moderne" [17].

. . . . . .

Este extrem de revelator faptul că fondatorul fizicii mecanice moderne nu a respins niciodată teologia revelaţiei primordiale oculte, nici principiul transmutaţiei (prefacerii), fundamentul însuşi al alchimiei. El scrie în tratatul său asupra **Opticii :** „Transformarea Corpurilor în Lumină, şi invers, este conformă cu Legile Naturii care pare mulţumită de o asemenea Transmutaţie" [18]. După profesorul Dobbs, „gîndirea alchimică a lui Newton era atît de bine fondată, încît nu va ajunge niciodată să se îndoiască de valoarea sa ca regulă generală, şi după 1675, întreaga sa carieră a fost într-un anumit sens consacrată integrării alchimiei în filosofia mecanică" [19], iar cînd publică **Principia,** adversarii săi afirmaseră cu violenţă că forţele lui Newton erau în realitate forţe oculte. Or, Dobbs admite că aceste critici erau fondate : „Forţele lui Newton seamănă mult cu simpatiile şi antipatiile secrete care se găsesc în literatura ocultă a Renaşterii. Dar Newton dăduse acestor forţe un statut ontologic echivalent celui al materiei şi energiei. Numai cuantificînd aceste forţe el permite deci filosofiilor mecanice să se ridice deasupra mecanismului imaginar al impactului." Profesorul Richard Westfall în cartea sa **Force in Newton's Physics,** ajunge la concluzia că uniunea tradiţiei hermetice cu filosofia mecanică este cea care a dat naştere ştiinţei moderne, însă aceasta, în dezvoltarea sa spectaculoasă, a ignorat sau respins moştenirea hermetică [20]. În alţi termeni, succesul mecanicii newtoniene a fost nimicirea propriului ideal ştiinţific ; în realitate, Newton şi contemporanii săi contau pe o cu totul altă formă de revoluţie ştiinţifică. Prelungind şi dezvoltînd speranţele neo-alchimiştilor din Renaştere şi obiectivul lor : izbăvirea Naturii, oameni atît de diferiţi precum Paracelsus, John Dee, Comenius, J. V. Andreae, Ashmole, Fludd şi Newton vedeau în alchimie modelul unei întreprinderi mai ambiţioase : perfecţiunea omului printr-o nouă metodă ştiinţifică. Pentru ei, o asemenea metodă ar fi integrat un creştinism supraconfesional tradiţiei hermetice şi ştiinţelor naturale : medicină, astronomie şi fizică mecanică. Această ambiţioasă sinteză era în realitate o nouă creaţie religioasă, comparabilă cu precedenta asimilare a realizărilor metafizice ale platonicismului din aristotelism şi neoplatonicieni. Elaborarea în secolul al XVII-lea a acestei forme de cunoaştere reprezintă ultima tentativă religioasă a Europei creştine. Pythagora şi Platon propuseseră Greciei antice sisteme religioase ale ştiintei, dar ele sînt caracteristice mai ales culturii chineze unde arta, ştiinţa şi tehnologia ar fi de nepătruns fără implicaţii cosmologice, etice şi „existenţiale".

Se poate spune în concluzie că alchimistul a încheiat ultima fază a unui proiect foarte vechi, care s-a născut încă de cînd primii oameni porniseră să transforme Natura. Mitul alchimiei este unul din rarele mituri optimiste : într-adevăr, **opus alchimicum** nu se mulţumeşte să transforme, să prefacă sau să regenereze Natura ; ea conferă perfecţiune existenţei umane, dîndu-i sănătate, tinereţe eternă şi chiar nemurire.

Se poate spune, în perspectiva istoriei religiilor, că prin alchimie omul îşi recuperează perfecţiunea originară, a cărei pierdere a inspirat atîtea legende tragice în întreaga lume.

CALEIDOSCOP

CALEIDOSCOP

CALEIDOSCOP

● Eternitatea este îndrăgostită de producţiile timpului.

● Albina lucrătoare nu are timp pentru durere.

● Nici o pasăre nu se înalţă prea sus dacă zboară cu propriile-i aripi.

Pentru pasăre cuibul, pentru păianjen pînza, pentru om prietenia.

Ceea ce astăzi e dovedit, a fost cîndva doar imaginat. Cu un gînd umpli o imensitate.

Apa stătătoare naşte otravă.

Cînd zăreşti un vultur, vezi o fărîmă de geniu ; înalţă privirea !

Pentru o mică floare este nevoie de truda secolelor.

Dacă leul ar fi sfătuit de vulpe ar deveni viclean.

Unde nu-i mînă de om natura este pustie.

W. H. AUDEN : AFORISME

● Unele cărţi sînt pe nedrept uitate ; dar nici una nu este menţionată pe nedrept.

● Nici un poet sau romancier nu doreşte să fie singurul care a trăit vreodată, dar cei mai mulţi ar dori să fie singurii în viaţă şi unii nutresc speranţa că această dorinţă le e îndeplinită.

● Narcis nu s-a îndrăgostit de propriul său chip pentru că era frumos ci pentru că era al lui. În cîţiva ani s-ar fi lecuit dacă l-ar fi vrăjit doar frumuseţea, căci ea este trecătoare.

● „La urma urmelor", suspină Narcis cocoşatul, „mie îmi stă bine şi cu cocoaşă".

● Suferinţele şi slăbiciunile noastre, în măsura în care sînt personale, ale noastre, nu prezintă nici o valoare literară. Sînt interesante doar atunci cînd le simţim ca reprezentative pentru condiţia umană. Slăbiciunea, suferinţa care nu poate fi exprimată ca aforism n-ar trebui menţionată.

În româneşte de
Doina CMECIU

Pentru alchimist, omul este un **creator :** el regenerează Natura și domină Timpul ; el perfecționează creația divină. Se poate compara această „escatologie naturală" cu teologia evoluționistă, redemptoare, cosmică a lui Teilhard de Chardin și care e admisă în general ca una din rarele teologii creștine optimiste. Bineînțeles această concepție a omului ca ființă creatoare cu imaginație inepuizabilă este cea care explică supraviețuirea ideilor alchimiste în ideologia secolului al XIX-lea ; acestea fiind deja complet secularizate în epocă, supraviețuirea lor părea compromisă, deoarece alchimia însăși dispăruse. Triumful științelor experimentale nu abolise visurile și ideile alchimiei, dar noua ideologie a secolului al XIX-lea le cristaliza în jurul mitului progresului infinit. Această ideologie, confirmată de științele experimentale și progresele industrializării, a reluat visurile milenare ale alchimiștilor și le-a redat elan, în pofida secularizării lor radicale [21]. Mitul perfecțiunii și izbăvirii (redempțiunii) Naturii a supraviețuit, sub o altă formă, în proiectele prometeice ale societăților industrializate, care au drept scop transformarea Naturii și în mod special preschimbarea sa în „energie".

De asemenea, tot în secolul al XIX-lea omul a reușit să submineze Timpul ; dorința sa de a accelera ritmul natural al existențelor organice și nonorganice începe deja să se realizeze, în posibilitatea de a accelera și chiar de a anihila timpul, prin prepararea în laborator și în uzină a substanțelor pe care natura le-ar produce în cîteva mii de ani și „prepararea sintetică a vieții", chiar sub forma cîtorva modeste celule de protoplasmă. — toate acestea constituiau, o știm prea bine, visul suprem al științei, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pînă în zilele noastre.

Concurînd natura prin științele fiziochimice, omul poate să îi devină rival, fără să fie sclavul timpului, căci știința și tehnica ajutătoare îi vor înlocui munca. Cu ceea ce recunoaște a-i fi esențial, adică inteligența aplicată și capacitatea sa de muncă, omul modern reia asupra lui funcția duratei temporale, rolul timpului. Bineînțeles, a fost încă de la început condamnat să muncească ; dar în societățile tradiționale, munca avea o dimensiune liturgică și religioasă ; acum, în societățile inlustriale moderne, ea este în întregime secularizat. Pentru prima oară în istoria sa omul și-a asigurat răspunderea de „a face mai bine și mai repede" decît natura, fără a avea la dispoziția sa această dimensiune sacră care face munca suportabilă în celelalte societăți.

Această secularizare radicală a muncii omenești a avut consecințe comparabile celor ce presupuneau domesticirea focului și descoperirea agriculturii.

Dar aceasta este o altă istorie [22]...

Mircea ELIADE

1 W. Pagel, **Paracelsus ;** Frances Yates, **Giordano Bruno and the Hermetic Tradition** (Chicago, 1965) ; idem, **The Rosicrucian Enlightenment.**

2 Betty J. Teeter Dobbs, **The Foundation of Newton's Alchemy,** p. 44.

3 Ibid., p. 54.

4 Cf. partic. „Psychology and Alchemy" (Princeton, 1968), p. 345.

5 Dom A. J. Parnety, **Dictionnaire mytho-hermétique** Paris, 1758 ; reeditat în col. „Arche", Milano, 1969), p. 349.

6 Cf. Peter French, **John Dee ;** R. J. W. Evans, **Rudolf II and his World,** p. 218—28. Referitor la influența lui John Dee asupra lui Khunrath, cf. Frances Yates, „The Rosicrucian Enlightenment", p. 37—38.

7 A. G. Debus, „The Chemical Dream of the Renaissance", p. 7, 14—15.

9 Debus, „The Chemical Dream", p. 17—18 ; **Fama Fraternitatis** este reeditată în **The Rosicrucian Enlightenment,** p. 238—51. O traducere franceză a lui **Fama,** din **Confessio Fraternitatis R. C.** (1615) și din **The Chymica 1 Marriage of Christian Rosencreutz** de J. V. Andreae (1586—1654) a fost făcută de Bernard Gorceix, **La Bible de Rose-Croix** (Paris, 1970).

10 Cf. Andreae, **Christianopolis, an Ideal State of the Seventeenth Century** (New York and London, 1916). Cf. de asemenea, Yates, **The Rosicrucian Enlighttenement,** p. 145—46 ; Debus, „The Chemical Dream", p. 10—20 ; John Warwich Montgomery, **Cross and Crucible, Johann Valentin Andreae (1586—1654), Phoenix of the Theologians,** I—II (La Haye, 1973).

11 Christianopolis, p. 196—97.

12 Robert Fludd, **Apologia Compendiaris Fraternitatem de Rosea Cruce Suspicionis et Infamiae Maculis Aspersam, Veritatis quasi Fluctibus abluens ot abstergens** (Leiden, 1616), p. 89—93, 100—103, citat de Debus, op. cit., p. 22—23.

13 Eseul a fost editat cu un aditiv de Margaret E. Rowbotton, „The earliest published writing of Robert Fludd", **Annals of science** 6 (1950) : 376—89. „If... the Elixir be a secret, that we owe wholly to our own industry, methinks we should not so much grudge to impar what we did not labour to acquire, since our Saviours prescription in the like case was this : Freely ye have received, freely give" etc. Rowbotton, p. 384. Citatul de mai sus e reluat de Dobbs, **The Foundation...",** p. 68—69.

14 Fragmente din această scrisoare către Henry Oldenburg, din 26 apr. 1676 (Newton, „Correspondance", II, p. 1—3) sînt citate de Dobbs, op. cit., p. 195.

15 Istoria manuscriselor alchimiste ale lui Newton pînă la parțiala lor redescoperire de către John Maynard Keynes în 1936—39, e relatată de Dobbs, p. 6 sq.

16 Richard S. Westfall, „Newton and Hermetic Tradition", în **Science, Medicine and Society in the Renaissance. Essays to honor Walter Pagel,** New York, 1972, vol II, p. 183—98 ; Dobbs, p. 211.

17 Dobbs, p. 90, referindu-se la E. McGuire și P. M. Rattansi, „Newton and **Pipes of Pan",** Notes and Records of the Royal Socety of London 21, (1966) : 108—43.

18 Newton, **Opticks** (London, 1704 ; reluat de a 4-a ediție, 1730), New York, 1952, p. 374, citat de Dobbs, p. 231.

19 Op. cit., p. 230.

20 Richard S. Westfall, **Force in Newton's Physics. The Science of Dynamics in the Sevanteenth Century** (London și New York, 1971), p. 377—91 ; Dobbs, op. cit., p. 211.

21 **Eliade, Forgerons,** p. 178—79.

22 **Cf. Forgerons,** p. 182—85.

CALEIDOSCOP BĂCĂUAN

• Pînă în 1890 spațiul dintre actuala bibliotecă județeană și Consiliul popular era loc viran fiind închiriat zarzavagiilor care aduceau ceapă și usturoi. „Cucoanele purtînd pe atunci rochii cu coadă lungă, cînd se plimbau, aduceau cu cozile rochiilor frunzele de ceapă și de sfeclă".

• La Brad, comuna Negri se află o grădină botanică în care se cultivau 700 de specii, rarități și soiuri de plante din 86 de familii — agricole, medicinale și de ornament. Ea se datora ilustrului agronom Ion Ionescu de la Brad.

• În iernile geroase pompierii băcăuani se aprovizionau cu apă din izvoarele de la Dealul Nou-Sarata, azi în comuna N. Bălcescu. Din cauza salinității ridicate aceste izvoare nu înghețau niciodată.

• La 15 aprilie 1931 s-a înființat la Bacău, societatea sportivă „Stadiul băcăuan" cu scopul de „a încuraja, practica și propaga sportul în orașul Bacău." Cuprindea secții de fotbal, tenis, hochei, atletism și ciclism și avea în curs de organizare secțiile de box, scrimă și lupte greco-romane. În scurt timp echipa de fotbal devine cea mai valoroasă, ea învingînd la Bacău toate echipele care o vizitau. Cea mai mare performanță : 4—3 cu echipa Victoria, campioana Iașului, pe care a învins-o în chiar dulcele tîrg al Ieșilor.

• Primul stadion din Bacău s-a construit în anul 1933 pe B-dul Victoriei. Era numit de publicațiile vremii „Admirabil stadion" și „Cel mai complet din toate care se află în Moldova", avea o tribună de 600 locuri, vestiare cu duș, 2 terenuri de tenis, unul de volei, pistă de alergări pedestră și ciclistă de 400 m lungime precum și tot utilajul necesar.

E. M. CIORAN

DINCOLO DE ROMAN

Pe vremea cînd artistul își mobiliza toate cusururile pentru a produce o operă *care îl ascundea*, ideea de a-și face publică viața nu era nici pomenită. Nu ni-i putem imagina pe Dante sau pe Shakespeare notîndu-și micile incidente ale existenței pentru a le aduce la cunoștința celorlalți. Poate chiar tindeau să dea o falsă imagine despre ceea ce erau. Ei aveau acea pudoare a forței pe care modernul, deficient, n-o mai are. Jurnalele intime și romanele țin de aceeași aberație : ce interes poate prezenta o viață ? Ce interes pot prezenta cărțile care se trag din alte cărți, spiritele care se sprijină pe alte spirite ? N-am încercat senzația de adevăr, un fior al existenței, decît la contactul cu analfabetul : păstori, în Carpați, mi-au lăsat o impresie mult mai puternică decît profesorii Germaniei sau decît ironicii Parisului, și am văzut în Spania vagabonzi al căror hagiograf aș fi vrut să fiu. Nici o nevoie, la ei, de a-și inventa o viață : *ei existau ;* ceea ce nu se întîmplă deloc în cazul celui atins de civilizație. Hotărît lucru, nu vom ști niciodată de ce strămoșii noștri nu s-au baricadat în cavernele lor.

Oricine își atribuie un destin, deci oricine poate să-l descrie pe al său. Credința că psihologia ne relevă propria esență nu se putea să nu ne atașeze de actele noastre, de gîndul că ele conțin o valoare intrinsecă sau simbolică. Vine la rînd acest snobism al „complexelor" pentru a ne învăța să ne exagerăm nimicurile, lăsîndu-ne orbiți de ele, pentru a ne face să ne gratificăm eul cu facultăți și cu profunzimi de care el este, vizibil, lipsit. Perceperea intimă a nulității noastre este, cu toate acestea, clătinată numai în parte. Simțim bine că romancierul care insistă asupra vieții sale doar se preface a crede în ea, că n-are nici un respect pentru secretele pe care le descoperă acolo : el nu se lasă păcălit iar noi, cititorii, și mai puțin. Personajele sale aparțin unei umanități de planul al doilea, vioaie și debilă, mereu suspectă de abilități și manevre. Nu poate fi deloc conceput un rege Lear șmecher... Latura vulgară, latura parvenită a romanului îi fixează trăsăturile : depreciere a fatalității, Destin care și-a pierdut majuscula, tragedie declasată.

Pe lîngă eroul tragic, copleșit de adversitate — patrimoniul său — personajul de roman apare ca un aspirant la ruină, un amărît al ororii, plin de grija de a se degrada, tremurînd că nu va reuși. Nesigur pe dezastrul său, el suferă. Nici o necesitate în moartea sa. Romancierul, aceasta e impresia noastră, ar fi putut să-l salveze : ceea ce ne dă un sentiment de indispoziție și ne strică plăcerea lecturii. Tragedia se desfășoară pe un plan, dacă pot îndrăzni s-o spun, absolut : autorul n-are nici o influență asupra eroilor săi, el nu e decît servitorul, instrumentul ; ei sînt cei care comandă și îi notifică să redacteze procesul verbal al faptelor și gesturilor lor. Ei sînt *stăpîni* pînă și în operele cărora le servesc de pretext. Iar aceste opere ne par realități independente și față de scriitor și față de sforăria psihologiei. Într-o cu totul altă manieră citim romanele. Ne gîndim mereu la autor ; prezența sa ne obsedează ; îl vedem zbătîndu-se cu personajele sale ; în cele din urmă, doar el ne solicită. „Ce va face cu ele ? Cum se va debarasa de eroii săi ?", ne întrebăm amestecînd jena cu teama. Dacă s-a putut spune că Balzac crea cu rataţi opere shakespeariene, ce să mai gîndim despre romancierii noștri, constrînși să se aplece asupra unei realități și mai degradate ? Lipsit de suflu cosmic personajul se subțiază și nu ajunge să contrabalanseze efectul dizolvant al științei sale, al voinței sale de clarviziune, al lipsei sale de „caracter".

Fenomenul prin excelență modern îl constituie apariția *artistului inteligent*. Nu că artiștii de altădată ar fi fost incapabili de abstracții sau de subtilități ; dar, instalați dintr-o dată în mijlocul operei lor, ei o făceau fără să se gîndească prea mult că o fac, și fără să se înconjoare de doctrine și considerații de metodă. Arta, încă nouă, îi *purta*. Acum nu mai e la fel. Oricît de reduse ar fi mijloacele lui intelectuale, artistul e înainte de orice un estetician : plasat în afara inspirației sale el o pregătește, se constrînge deliberat să facă așa. Poet, își comentează operele, le explică fără să ne convingă și, pentru a inventa și a se înnoi, maimuțărește instinctul pe care nu-l mai are : ideea de poezie a devenit subiectul său poetic, sursa sa de inspirație. El își cîntă propriul *său* poem ; gravă slăbiciune, nonsens poetic : nu cu poezie se fac poemele. Numai artistul îndoielnic pleacă de la artă ; artistul adevărat se inspiră din altă parte : din el însuși... Față de „creatorul" de azi, de chinurile și de sterilitatea sa, cei din trecut păreau că pleznesc de sănătate : ei nu erau anemiați de filosofie, ca ai noștri. Întrebați într-adevăr nu importă ce pictor, romancier, muzician : veți vedea că *problemele* îl rod și îi împrumută această insecuritate care e marca sa esențială. Tatonează de parcă ar fi fost condamnat să se oprească la pragul întreprinderii sale sau al soartei sale. De această exacerbare a intelectului, acompaniată de o micșo-

rare corespunzătoare a instinctului, nu scapă nimeni în zilele noastre. Monumentalul, grandiosul instinctiv nu mai este posibil ; dimpotrivă, *interesantul* se ridică la nivel de categorie. Individul e cel care face arta, nu mai e arta aceea care îl face pe individ, cum nu mai contează opera, ci comentariul care o precede sau care îi sucede. Și ce produce mai bun un artist sînt ideile sale despre ceea ce ar fi putut să împlinească. El a devenit propriul său critic, așa cum insul comun propriul său psiholog. Nici un ev n-a cunoscut o asemenea conștiință de sine. Văzute sub acest unghi, Renașterea pare barbară, Evul Mediu preistoric și nu mai există pînă la ultimul secol vreunul care să nu pară puțin pueril. Cunoaștem multe despre noi înșine ; pe de altă parte, nu *sîntem* nimic. Revanșă pentru lacunele noastre în naivitate, în prospețime, în speranță și în stupiditate, „simțul psihologic", cea mai mare achiziție a noastră, ne-a metamorfozat în spectatori ai noua înșine. Achiziția noastră cea mai mare ? Dată fiind incapacitatea noastră metafizică, așa este, fără îndoială, deoarece este singurul gen de profunzime la care sîntem susceptibili. Dar dacă se transcende psihologia, toată „viața" noastră „interioară" ia alura unei meteorologii afective ale cărei variații nu comportă nici o semnificație. Pentru ce ar mai interesa manevrele spectrelor pe arenele aparenței ? Și cum, după *Timpul regăsit*, să mai reclamăm un eu, cum să mai mizăm pe secretele noastre ? Nu Eliot, ci Proust este profetul acelor „holow men", a oamenilor idee. Dați deoparte funcțiile memoriei, prin care el se străduiește să ne facă să triumfăm asupra devenirii, și în noi nu mai rămîne nimic — afară, poate, de ritmul care marchează etapele decadenței noastre. De atunci începînd refuzul aneantizării echivalează cu o impolitețe față de sine. O știm la fel de bine atît prin Proust cît și prin Maître Eckhart ; cu primul aflăm despre stăpînirea vidului de către timp, cu al doilea, de către eternitate. Vid psihologic ; vid metafizic. Unul, încununare a introspecției ; celălalt, a meditației. „Eul" constituie un privilegiu doar pentru cei care nu merg pînă la capătul lor înșiși. Dar a merge pînă la capătul sinelui, această extremitate fecundă pentru mistic, e nefast pentru scriitor. Proust nu poate fi închipuit supraviețuind operei sale, viziunii care o închide. Pe de altă parte el a făcut superfluă și iritantă orice căutare în direcția minuțiilor psihologice. Cu timpul hipertrofia analizei jenează și romancierul și personajele sale. Nu se va putea complica la infinit un caracter, nici situațiile în care el se află implicat. Toate sînt cunoscute, sau cel puțin ghicite.

Doar un lucru e mai rău decît plictiseala : teama de plictiseală. Și această teamă mă încearcă ori de cîte ori deschid un roman. N-am ce face cu viața eroilor, nu ader la ea, nu cred în ea în nici un fel. Genul, o dată ce și-a delapidat substanța, nu mai are obiect. Personajul se stinge, intriga de asemenea. Nu e deloc lipsit de semnificație faptul că singurele romane demne de interes sînt tocmai cele în care, o dată universul eliminat, nu se mai întîmplă nimic. Însuși autorul pare a fi absent din ele. Delicios ilizibile, fără coadă și cap, decît să continue pe zeci de mii de pagini ele ar putea foarte bine să se oprească la prima frază. În legătură cu asemenea cărți îți vine în minte o întrebare : poate fi repetată la infinit aceeași experiență ? A scrie un roman fără subiect, e bine, dar la ce bun să se scrie zece sau douăzeci ? Necesitatea absenței o dată pusă, pentru ce să fie multipliciată această absență și pentru ce să ne complacem în ea ? Concepția implicită a unui asemenea gen de opere opune uzurii ființei realitatea inexprimabilă a neantului. Din punct de vedere logic fără valoare, o asemenea concepție nu e mai puțin adevărată din punct de vedere afectiv. (A vorbi despre neant altfel decît în termeni de afectivitate e pierdere de vreme.) Ea postulează o căutare fără referințe, o experiență trăită în interiorul unei vacuități inepuizabile, vacuitate încercată și gîndită de-a curmezișul senzației, asemenea unei dialectici paradoxal împietrite, fără mișcare, un dinamism al monotoniei și al absenței. Nu înseamnă asta a te învîrti într-un cerc închis ? *Voluptate a non-semnificării :* impas suprem. A te servi de anxietate nu pentru a converti absența în mister, ci misterul în absență. Mister nul, suspendat lui însuși, fără perspectivă și incapabil să-l poarte pe cel care-l concepe dincolo de revelațiile non-sensului.

Narațiunii care suprimă naratul, obiectul, îi corespunde o asceză a intelectului, o meditație *fără conținut*... Spiritul se vede redus la actul prin care el este spirit, și nimic mai mult. Toate activitățile sale îl duc către sine, către acea desfășurare staționară care îl împiedică să se agațe de lucruri. Nici o cunoaștere, nici o acțiune : meditația fără conținut reprezintă apoteoza sterilității și a refuzului.

Romanul care iese din timp își abandonează dimensiunea sa specifică, renunță la funcțiile sale : gest eroic pe care ar fi ridicol să-l reîncepem. Avem dreptul de a externa propriile obsesii, de a le exploata, de a le repeta la infinit, fără milă ? Nu numai unul dintre romancierii de astăzi mă face să mă gîndesc la un mistic care l-ar fi *depășit* pe Dumnezeu. Misticul, ajuns aici, adică nicăieri, nu s-ar mai putea ruga, pentru că el ar fi mers mai departe de obiectul rugăciunilor sale. Dar de ce romancierii care au depășit romanul persevorează pe această cale ? Capacitatea de fascinație a romanului e atît de mare încît îi subjugă chiar pe cei care se străduiesc să-l distrugă. Cine ar putea traduce mai bine decît el obsesia modernă a istoriei și a psihologiei ? Dacă omul se epuizează în realitatea sa temporală, el nu mai este decît un personaj, un subiect de roman și nimic mai mult. Pe scurt, semenul nostru. De altfel, romanul ar fi fost de neconceput într-o perioadă de înflorire a metafizicii. Nu ni-l putem imagina prosperînd în Evul Mediu, nici în Grecia, India sau China clasică. Căci experiența metafizică, părăsind cronologia și modalitățile existenței noastre, trăiește în intimitatea absolutului, absolut la care personajul de roman trebuie să tindă fără a-l ajunge : cu această singură condiție el dispune de un destin care, pentru a fi literalmente eficace, presupune o experiență metafizică neîmplinită — aș adăuga : în mod voit neîmplinită. Aceasta îi vizează chiar pe eroii lui Dostoievski : înapți să se salveze, nerăbdători să decadă, ei ne intrigă în măsura în care păstrează o *falsă* relație cu Dumnezeu. Sfințenia nu este pentru ei decît un pretext al sfîșierii, un supliment de haos, un ocol permițîndu-le să se prăbușească mai bine. Posedînd-o ar înceta să mai fie personaje : o urmăresc pentru a o respinge, pentru a gusta pericolul recăderii în sine. În calitatea sa de sfînt ratat prințul epileptic se situează în centrul unei intrigi, sfințenia *realizată* fiind incompatibilă cu arta romanului. Cît privește pe Alioșa, mai aproape de înger decît de sfînt, puritatea sa nu evocă ideea unui destin și cu greu se poate vedea cum Dostoievski ar fi făcut din el figura centrală a unei continuări a *Fraților Karamazov*. Proiecție a ororii noastre de istorie, îngerul este primejdia, moartea narațiunii. Să presupunem că domeniul naratorului nu ar trebui să cunoască antecedentele Căderii ? Acesta mi se pare în mod deosebit că e adevărul pentru romancier, a cărui funcție, merit și unică rațiune de a fi este să pastișeze infernul.

★

Nu-mi revendic onoarea de a nu putea citi un roman pînă la capăt ; mă revolt doar împotriva insolenței sale, împotriva obiceiurilor pe care ni le-a impus și a locului pe care l-a luat în preocupările noastre. Nimic mai intolerabil decît să asiști ore în șir la discuții în jurul cutărui sau cutărui personaj fictiv. Să fiu bine înțeles : cărțile cele mai răscoli-

toare, dacă nu cele mai mari, pe care le-am citit au fost romane. Ceea ce nu mă împiedică să urăsc viziunea din care provin. Urâ fără speranță. Căci dacă aspir la o altă lume, la nu importă ce lume diferită de a noastră, știu totuși că nu voi avea acces la ea niciodată. Ori de cîte ori am încercat să mă stabilesc într-un principiu superior „experienţelor" mele, am constatat că acestea erau mai importante pentru mine decît principiul respectiv, că toate veleităţile mele metafizice se ciocneau de frivolitatea mea. Pe drept sau pe nedrept, am sfîrșit prin a face vinovat pentru aceasta un gen, prin a-l acoperi cu mînia mea, prin a vedea în el un obstacol față de mine însumi, factorul activ al fărîmițării mele și a altora, o manevră a Timpului pentru a se infiltra în substanţa noastră, probă în sfîrșit dobîndită că eternitatea nu va fi niciodată pentru noi decît un cuvînt sau un regret. „Ca toată lumea, tu ești fiul romanului", acesta e refrrenul și înfrîngerea mea.

Nici un atac fără voinţa de eliberare de sub o vrajă sau de a o pedepsi. Nu-mi voi ierta niciodată de a fi, în interiorul meu, mai aproape de primul venit dintre romancieri decît de cel mai frivol dintre înţelepţii de altădată. Nu poţi să te pasionezi, fără grave urmări, pentru fleacurile civilizaţiei occidentale, civilizaţie a romanului. Obnubilată de literatură, ea acordă scriitorului același credit care se atribuia înţelepţilor în lumea antică. Patricianul care își cumpăra stoicul sau epicurianul trebuia, totuși, să se ridice pe lîngă sclavul său la un nivel pe care nu l-ar putea pretiande burghezul modern care-și citește romancierul. Dacă mi s-ar spune că acel înţelept, cînd nu era un impostor, perora pe teme atît de bătute ca destinul, plăcerea sau durerea, aș zice că, în comparţie cu a noastră, o astfel de mediocritate mi se pare de preferat și că în chiar șarlatanismul înţelepciunii există mai mult adevăr decît în cel al activităţii romanești. Și apoi, în materie de șarlatanie, să n-o uităm pe aceea, mai demnă, a poeziei.

E cît se poate de evident că nu se poate face poezie cu nu importă ce. Ea nu se pretează la orice. Are scrupul și un... standing. A-i fura bunurile antrenează anumite riscuri : nimic mai inconsistent decît lirica atunci cînd este transplantată în discurs. E cunoscut caracterul hibrid al romanului de inspiraţie romantică, simbolistă sau suprarealistă. Într-adevăr, romanul, uzurpator prin vocaţie, n-a ezitat să-și însușească mijloace proprii mișcărilor esenţialmente poetice. Impur prin chiar adaptabilitatea sa, el a trăit și trăiește din fraudă și din jaf și s-a avîntat tuturor cauzelor. El a făcut trotuarul literaturii. Nici o grijă de decenţă care să-l îngrijoreze, nici o intimitate pe care să n-o violeze. Cu o egală dezinvoltură cotrobăiește prin lăzile de gunoi și prin conștiinţe. Romancierul, a cărui artă este făcută din auscultaţie și din bîrfă, transformă tăcerile noastre în cancanuri. Chiar mizantrop, are pasiunea umanului : se lasă invadat de acesta. Ce figură ștearsă față de mistici, de nebuniile lor, de „inumanitatea" lor ! Și-apoi Dumnezeu are totuși altă clasă. Se crede că s-ar ocupa de uman. Dar eu nu înţeleg ca el să se atașeze de fiinţe. Visez la adîncimile *Ungrund*-ului, fond anterior corupţiilor timpului și a cărui solitudine, superioară aceleia a lui Dumnezeu, m-ar separa pentru totdeauna de mine, de semenii mei, de lim-

• **Demonul fumului**

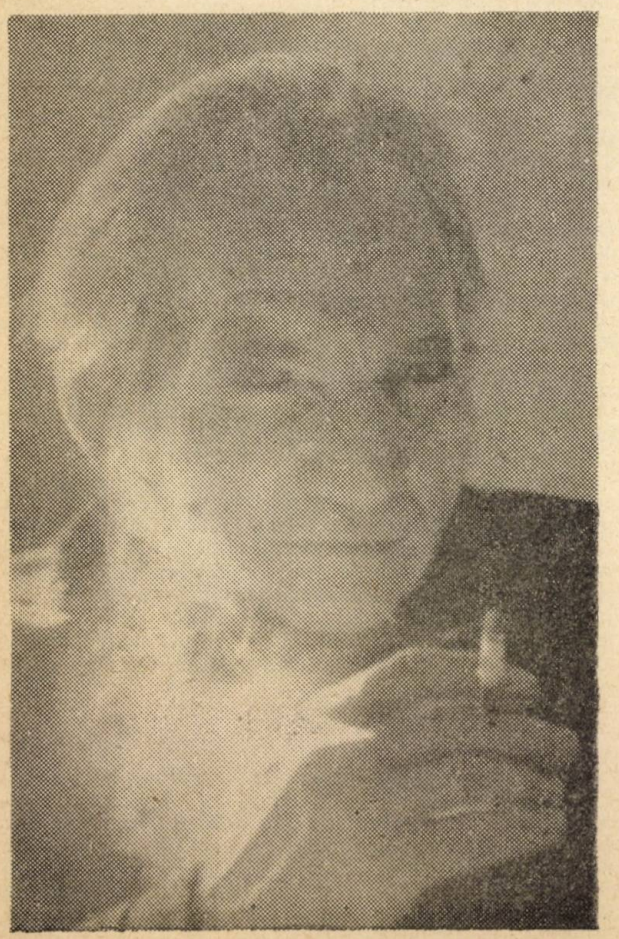

• **Fotografii de DORIN SPERANȚIA-AFIAP**

• **Nausica**

bajul iubirii, de prolixitatea antrenată de curiozitate față de celălalt. Dacă îl învinuiesc pe romancier e pentru că, lucrînd asupra unei materii oarecare, asupra noastră a tuturor, el este și trebuie să fie mai prolix decît noi. Asupra unui punct să-i dăm totuși dreptate : el are curajul diluării. Fecunditatea sa, puterea sa au acest preț. Nici un talent epic fără o știință a banalității, fără instinctul neesențialului, al accesoriului și al infimului. Pagini și pagini : acumulare de nimicuri. Dacă poemul fluviu e o aberație, romanul-fluviu era înscris chiar în legile genului. *Vorbe, vorbe, vorbe...* Hamlet citea, fără îndoială, un roman.

A reflecta viața în detaliile ei, a degrada stupefacțiile noastre în anecdote, ce supliciu pentru spirit ! Romancierul nu resimte acest supliciu, cum nu resimte nici insignifianța și naivitatea „extraordinarului". Există un singur eveniment care să merite efortul de a fi relatat ? Întrebare nesăbuită, pentru că am citit tot atîtea romane ca oricare altul. Dar întrebare de bun simț, oricît de puțin timpul zboară din conștiința noastră și nu mai rămîne în noi decît o tăcere care ne smulge ființelor și acestei extensiuni a uimitorului asupra sferei fiecărei clipe, prin care se definește existența.

★

Sensul începe să dateze. Tabloul a cărui intenție e sensibilă nu-l privim mult timp ; bucata muzicală cu un caracter perceptibil, cu contururi definite, ne plictisește ; poemul prea limpede, prea explicit, ni se pare... incomprehensibil. Dominația evidenței și-a trăit traiul : ce adevăr clar merită efortul de a fi enunțat ? Ceea ce se poate comunica nu merită atenție. S-ar deduce de aici că numai „misterul" trebuie să ne rețină ? El nu e mai puțin fastidios decît evidența. Înțeleg misterul *plin*, așa cum era conceput în trecut. Al nostru, pur formal, nu este decît un sprijin al spiritelor dezamăgite de claritate, o profunzime goală, asortată acestei etape a artei în care nimeni nu mai este înșelat, în care, în literatură, în muzică, în pictură sîntem contemporanii tuturor stilurilor. Eclectismul, dacă face rău inspirației, ne lărgește în schimb orizontul și ne permite să profităm de toate tradițiile. El eliberează teoreticianul, dar paralizează creatorul, căruia îi dezvăluie perspective prea vaste ; or, o operă se face alături sau în afara cunoașterii. Dacă artistul de astăzi se refugiază în obscur, e pentru că el nu mai poate să inoveze *cu ceea ce știe*. Mulțimea cunoștințelor sale a făcut din el un glosator, un Aristarh dezabuzat. Pentru a-și salva originalitatea nu-i rămîne nimic altceva decît aventura în ininteligibil. Va renunța deci la evidențele pe care i le oferă o epocă savantă și sterilă. Poet, el se găsește în fața unor cuvinte din care niciunul, în accepția sa legitimă, nu este încărcat de viitor ; dacă le vrea viabile, va trebui să le distrugă sensurile, să alerge după *improprietate*. În Litere, în general, asistăm la capitularea Verbului care, oricît de ciudat ar părea, e încă și mai uzat decît noi. Să-i urmăm deci curba descendentă a vitalității, să ne punem de acord cu gradul său de extenuare și de decrepitudine, să îmbrățișăm calea agoniei sale. Lucru curios : niciodată el n-a fost mai liber ; renunțarea este triumful verbului ; eliberat de real și de trăit, își permite în sfîrșit luxul de a nu mai exprima nimic înafară de, poate, echivocul propriului său joc. De această agonie, de acest triumf, genul care ne preocupă nu putea să nu se resimtă.

Venirea la putere a romanului fără subiect a dat o lovitură mortală romanului. Gata cu fabulația, cu personajele, cu intrigile, cu cauzalitatea. Obiectul o dată excomunicat, evenimentul abolit, nu subzistă decît un eu care supraviețuiește, care își amintește să fi fost, un eu *fără mîine*, care se cramponează de Nedefinit, îl întoarce pe toate fețele, îl convertește în tensiune și această tensiune nu duce decît la ea însăși : extaz la granițele Literelor, murmur inapt să se transforme în strigăt, litanie și solilocviu al Vidului, apel schizofrenic care refuză ecoul, metamorfoză într-o margine care se ascunde și care nu urmărește nici lirismul invectivei nici pe acela al rugăciunii. Aventurîndu-se pînă la rădăcinile Vagului, romancierul devine un arheolog al absenței care explorează straturile a ceea ce nu va fi, care sapă insesizabilul și îl desfășoară în fața privirilor noastre complice și deconcertate. Mistic care se ignoră ? În mod sigur *nu*. Deoarece misticul, atunci cînd ne descrie transele așteptării sale, ajunge la un obiect de care reușește să se agațe. Tensiunea sa se dirijează în afara ei însăși sau se menține așa cum e în interiorul Dumnezeului unde găsește un sprijin și o justificare. Redusă la ea însăși, fără temelia unei realități, ea ar fi îndoielnică sau nu ar interesa decît psihologia. Să admitem totuși că această realitate care o susține și o transfigurează ar fi iluzorie. Dar de asemenea natură sînt resursele sale, atît de mare este automatismul tensiunii sale încît, în loc să se predea Nedefinitului și să se dizolve în el, îl substanțializează, îi dă o densitate și un chip. După ce și-a abjurat căderile și și-a convertit nopțile în cale de urmat și nu în ipostază, el pătrunde într-o regiune unde nu mai cunoaște senzația, cea mai penibilă dintre toate, că *ființa* vă este interzisă, că un pact cu ea nu va mai fi niciodată posibil. Și acestei ființe îi veți ști doar periferia, doar frontierele : acesta-i motivul pentru care sînteți scriitor. *Țara nimănui*, care se întinde între aceste frontiere și cele ale literaturii, o parcurge romancierul în momentele sale cele mai bune. Ajuns acolo, în lipsa conținutului și obiectului căruia să i se aplice, psihologia se anulează, întrucît a intrat într-o zonă incompatibilă cu practica ei. Imaginați-vă un roman în care personajele n-ar mai trăi în funcție unele de altele, nici de ele însele, un Adolphe, un Ivan Karamazov, sau un Swann fără parteneri : veți înțelege că zilele romanului sînt numărate și că, dacă se încăpățînează să dureze, va trebui să se mulțumească cu o carieră de cadavru.

Fără îndoială că trebuie mers încă și mai departe : a dori, dincolo de sfîrșitul unui gen, pe al tuturor celorlalte, sfîrșitul artei. Lipsit de orice portiță de scăpare, omul ar avea bunul gust, proclamîndu-și sărăcia, să-i suspende cursa, fie și numai pe durata cîtorva generații. Înainte de a reîncepe, ar trebui să se regenereze prin mirare : la aceasta îl invită toată arta contemporană, în măsura în care subscrie la propria ei distrugere.

Nu că omul ar trebui să nu creadă în viitorul metafizicii, nici în al niciunei alte specii de viitor. Departe de mine o asemenea nerozie. Dar nu e mai puțin adevărat că orice sfîrșit tăinuiește o promisiune și eliberează orizontul. Cînd în vitrinele librăriilor nu vom mai vedea nici un roman, va fi fost făcut un pas — poate înainte, poate înapoi... Cel puțin o întreagă civilizație fondată pe prospecțiunea futilității va sucomba. Utopie ? divagație ? sau barbarie ? Nu știu. Dar nu pot să mă împiedic să visez la ultimul romancier.

Atunci cînd, spre sfîrșitul Evului Mediu, epopeea începuse să nu mai țină pasul, pentru a trece apoi pe planul al doilea, contemporanii acestui declin trebuie să fi încercat o ușurare : în mod sigur, ei trebuie să fi respirat mai în voie. Mitologia creștină și cavalerească o dată epuizată, eroismul, conceput la nivelul cosmic și divin, a cedat locul tragediei : omul lua în stăpînire, în Renaștere, propriile sale limite, propriul său destin și se transformase el însuși pînă la punctul de a sări în aer. Apoi, neputînd suporta mult timp presiunea sublimului, a coborît în roman, epopee a erei burgheze, surogat de epopee.

În fața noastră se deschide un loc gol pe care-l vor umple succedanee filosofice, cosmogonii cu un simbolism neclar, viziuni îndoielnice. Spiritul se va lărgi și va îngloba mai multă materie decît are obiceiul să conțină. Să ne gîndim la epoca elenistică

și la efervescența sectelor gnostice. Imperiul vastei sale curiozități îmbrățișa sisteme ireconciliabile și, naturalizînd mereu zei orientali, ratifica numeroase doctrine și mitologii. La fel cum o artă extenuată devine permeabilă la forme de expresie care îi erau străine, tot așa un cult la capătul resurselor se lasă invadat de celelalte culte. Acesta a fost sensul sincretismului antic, acesta este al sincretismului contemporan. Vidul nostru, în care se îngrămădesc arte și religii disparate, cheamă idoli din altă parte, ai noștri fiind prea învechiți pentru a mai veghea asupra noastră. Specializați în alte ceruri nu tragem însă din asta nici un profit : provenită din lacunele noastre, din absența unui principiu de viață, cunoașterea ne este universalitate de suprafață, dispersiune care prezice venirea unei lumi unificate prin grosolănie și prin teribil. Știm cum, în antichitate, dogma a pus capăt fanteziilor gnosticismului ; ghicim în ce fel le certitudini se vor termina dereglările noastre enciplopedice. Faliment al unei epoci în care istoria artei s-a substituit artei, cea a religiilor religiei.

★

Să nu ne întristăm inutil : unele falimente sînt cîteodată fecunde. Astfel cel al romanului. Să-l salutăm deci, ba chiar să-l celebrăm : singurătatea noastră va fi întărită, consolidată. Lipsiți de o ieșire, sprijinindu-ne în sfîrșit pe noi înșine, vom putea să ne întrebăm mai bine despre funcțiile și limitele noastre, despre inutilitatea de a avea o viață, de a deveni un personaj sau a crea unul. Romanul ? Veto opus exploziei aparențelor noastre, punctul cel mai îndepărtat de originile noastre, artificiu pentru a ne escamota adevăratele probleme, ecran interpus între realitățile noastre primordiale și ficțiunile noastre psihologice. Nu-i vom admira niciodată îndeajuns pe toți cei care, impunîndu-i tehnici care îl neagă, o atmosferă care îl infirmă, exigențe care îl depășesc, contribuie la ruina sa și la aceea a timpului nostru, căruia îi este, totodată, figura, chintesența și grimasa. El traduce toate aspectele, el acaparează toate posibilitățile de expresie. Cu atît mai mult îl adoptă cu cît natura lor îi dispune mai puțin la așa ceva. Astăzi Descartes ar fi, după toate aparențele, romancier ; Pascal, în mod sigur. Un gen devine universal atunci cînd seduce spirite pe care nimic nu le-ar îndrepta către el. Dar ironia vrea ca tocmai 'a estea să fie cele care îl distrug ; introduc în el probleme eterogene naturii sale, îl diversifică, îl pervertesc și îl supraîncarcă pînă la a-i face arhitectura să se clatine. Cînd nu ne preocupă viitorul romanului, trebuie să ne bucurăm văzînd filosofi scriindu-l. Ori de cîte ori aceștia se insinuează în viața Literelor, e pentru a exploata dezordinea sau a precipita falimentul.

★

Că literatura ar fi destinată pieirii, e posibil și chiar de dorit. La ce bun farsa întrebărilor, problemelor noastre ? N-ar fi preferabil, la urma urmei, să ne îndreptăm spre o condiție de automate ? Tristeților noastre, prea grele, le-ar urma tristețile în serie, uniforme și ușor de suportat ; gata cu operele originale și profunde, gata cu intimitatea, deci fără visuri și fără secrete. Fericirea, nenorocirile și-ar pierde orice sens pentru că nu ar mai avea *de unde* să emane ; fiecare dintre noi va fi în sfîrșit în mod ideal perfect și nul : *nimeni*. Ajunși la crepuscul, la ultimele zile ale Sorții..., să ne contemplăm zeii în derivă : ne merită, sărmanii. Poate le vom supraviețui, poate vor reveni, diminuați, deghizați, furișați. Pentru a nu greși să recunoaștem că, dacă ei se interpun între noi și adevăr, acum cînd se duc, nu sîntem mai aproape de acesta decît atunci cînd ne interziceau să-l privim sau să-l înfruntăm. La fel de nevoiași ca și ei, continuăm să lucrăm în fictiv și să substituim o iluzie prin alta : cele mai înalte certitudini ale noastre nu sînt decît minciuni *eficiente*...

Oricum ar fi, materia literateurii se subțiază și aceea, mai limitată, a romanului, dispare sub ochii noștri. Este el într-adevăr mort, sau numai muribund ? Incompetența mă împiedică să decid. După ce-am susținut că ar fi sfîrșit, m-au asaltat remușcările : și dacă el trăiește ? În acest caz, altora, mai experți, le rămîne să stabilească gradul exact al agoniei sale.

Traducere de **Constantin PRICOP**

(Din **Tentația de a exista**, Gallimard, 1956).

AFORISME S.F.

● Adevărata minte de om de știință nu trebuie încătușată de propriile sale condiții în timp și spațiu. Își clădește ea însăși un observator înalt pe linia de hotar a prezentului care desparte trecutul infinit de viitorul infinit. Din poziția aceasta sigură ea face incursiuni pînă la începutul și pînă la sfîrșitul tuturor lucrurilor. Cît despre moarte, mintea omului de știință moare la postul său, acționînd normal și metodic pînă la sfîrșit. Ea disprețuiește lucruri atît de neînsemnate, precum e propria sa disoluție fizică, tot atît de deplin ca și toate celelalte limitări pe planul materiei.

● Ușurința semidocților este o piedică mult mai mare pentru știință decît mărginirea ignoranților. **(Arthur CONAN DOYLE)**

● Metafizicianul raționează pe cale deductivă, pornind de la propria lui conștiință subiectivă. Omul de știință raționează inductiv, pornind de la faptele furnizate de experiență. Metafizicianul raționează mergînd de la teorie către fapte, omul de știință trece de la fapte la teorie. Metafizicianul explică universul prin sine însuși, omul de știință se explică pe sine prin univers. **(Jack LONDON)**

● Nimic nu este mai contrar spiritului savantului și artistului decît facilitatea. Trebuie să vizăm țelul cel mai dificil. **(P. BOULLE)**

● Mașinile pot să facă ceea ce pot. Omul știe să facă și imposibilul. **(G. ALTOV)**

● La urma urmei, Mașina nu este decît o unealtă care ajută omenirea să se dezvolte mai repede, luîndu-i de pe umeri povara calculelor și a interpretării lor. Sarcina creierului omenesc rămîne însă aceeași, neschimbată, anume, să descopere noi date care trebuie analizate și noi adevăruri care trebuie verificate. **(I. ASIMOV)**

● Oricît de mari ar fi facultățile intelectuale și puterea de rațiune a unei mașini care ar ști să-și aducă aminte în locul nostru și „să țină minte" pentru omenire, ea n-ar putea „să-si amintească" pentru ea însăși, deoarece, după toate principiile de construcție, ea ar fi cu totul izolată de propria ei istorie, ca n-ar putea să aibă nici copilărie, nici adolescență, nici tinerețe, iar maturitatea ei ar fi lipsită de perioada de formare. **(G. GOR)**

● Mașina reprezintă întruchiparea visului uman de ordine. Întreaga ei alcătuire se află în strictă corelație cu legile naturii și li se supune întru totul. Haosul sălășluiește în om, iar omul se străduiește neîncetat să fugă de el construind mașini. Dar de ce nu ordinea și supunerea, ci haosul e cel care creează ?

● Principala calitate a omului de știință constă în descoperirea problemelor. Rezolvarea lor, în majoritatea cazurilor, se face în colectiv. Personalitatea este cea care le ridică. **(Liuben DILOV)**

● Știința are o legătură reciprocă cu viața, nu individuală, valabilă pentru fiecare om, ci generală. Știința rezolvă probleme de viață și prin aceasta modifică viața, o transformă, iar viața modificată indică științei probleme noi.

● O problemă formulată reprezintă soluția problemei respective, într-o formă nedefinitivată.

● Aplicarea descoperirilor științifice nu înseamnă altceva decît tehnică. Odinioară tehnica servea în lupta omului cu natura. Acum ea poate fi ușor utilizată în lupta oamenilor împotriva altor oameni. Iar pe această cale tehnica nu soluționează nici un fel de probleme, ci doar le generează. **(Vl. SAVCENKO)**

● Fizica este, la urma urmelor, arta de a măsura lucrurile și de a le conferi o valoare numerică bine definită. **(Robert HEINLEIN)**

● Diferența esențială între un savant și un artist este că primul știe să-și tempereze speranța cu răbdare. **(Theodore STURGEON)**

● Cercetarea științifică este foarte asemănătoare cu prospectarea. Pleci la vînătoare înarmat cu hărți și instrumente dar pînă la urmă pregătirile se dovedesc a nu fi de nici un folos, precum nici intuiția. Ai nevoie de noroc și te bucuri de acea răsplată — oricare ar fi ea — obținută prin muncă grea, cinstită și mistuitoare, acea răsplată care este partea celui harnic. **(Michael CRICHTON)**

● La drept vorbind, nu întotdeauna succesul este măsura unor cercetări. **(Adrian ROGOZ)**

● Deosebirea dintre intuiția poetului, să zicem, și ipoteza savantului constă nu atît în natura faptului considerat, cît în greutatea pe care el o capătă atunci cînd savantul îi acordă atenție. **(Vladimir COLIN)**

Selectate de

Constantin PAVEL

AMINTIRI PE BANDĂ DE MAGNETOFON

Într-o bună zi am fost cuprins de dorința să mai ascult o dată vocea profesorului Constantin Motaș (1891—1980), unul din marii biologi români, creator al freatobiologiei, urmaș destoinic al lui Emil Racoviță la conducerea Institutului de Speologie. Devenindu-i — în ultima perioadă a vieții — discipol și colaborator apropiat, l-am auzit adesea depănînd amintiri. O parte din ele le am înregistrate pe bandă de magnetofon. Ascultîndu-i vocea de moldovean hîtru, mi-a venit ideea de a repovesti după această bandă cîteva amintiri din Iașul copilăriei sale, în care sînt implicați doi scriitori bine cunoscuți.

...Luîndu-mi rămas bun de la frumoasele dealuri ale Vasluiului, de la orașul meu natal, am plecat la Tîrgu Ieșilor să prind oleacă de glagorie la Liceul Național. Acuma liceul acela se cheamă „Mihai Sadoveanu". Poartă numele lui Conu Mihai, bunul meu prieten de odinioară. De cîte ori n-am petrecut împreună cu dînsul la „Trei Sarmale". Sarmalele de atunci erau sarmale, nu ca astea de la restaurantele de azi, făcute, așa, de moft.

Apoi îmi amintesc cum stăteam și voroveam cu el pînă începeau să mijească zorile și să glăsuiască privighetorile. Asta, fiindcă Conu Mihai nu se da sculat de la masă pînă nu mînca pe îndelete cîțiva pui rumeniți la cuptor, împreună cu o strachină întreagă de murături și pînă nu înghițea o oală de sarmale din acelea moldovenești, care alunecă singure pe gît, că nu puteai să ții cu el.

La Liceul Național m-am pomenit înscris tot în clasa a doua — deși tocmai pe asta o isprăvisem la Vaslui. Un domn gras de la cancelarie mi-a spus că clasa a doua de la Vaslui n-are a face cu clasa a doua din Iași. Și așa, la iuțeală, am pierdut un an. Un an care m-a făcut coleg cu o serie de viitoare personalități. Cu Petre Constantinescu-Iași, căruia i-am pus în mînă prima carte despre socialism. Cu Cezar Petrescu, romancierul. Cu Ionică Manu, care a fost dramaturg. Și încă cu mulți alții, toți mai mici decît mine.

Apoi ce mi-am zis ? Dacă tot sînt acolo, un pic mai în vîrstă, de ce să nu-i aduc pe drumul cel drept, cînd o iau razna, prin bătaie ? Că bătaia, se zice, îi ruptă din rai ! Țin minte că pe unul dintre ei l-am ferchezuit binișor. Îi vorba de Cezar Petrescu. Numai cel văd într-o bună zi venind la școală cu **Caracterele** lui Jean de La Bruyère. Afurisitul ținea cartea cu titlul ieșit la vedere din geantă și era puțin dat pe buze cu roș. Indignat, mi-am zis că nu-l pot lăsa așa. M-am proțăpit înaintea lui, l-am prins de un nasture de la tunică și i-am glăsuit :

— Bine, mă păcătosule, vii aici să ne epatezi cu **Caracterele** lui La Bruyère ? Ce fel de caracter ești tu dacă îți dai buzele cu roș ?

Și harști ! harști ! i-am șters două palme pe obraji. Omul le-a înghițit, n-a zis nimica. Asta nu înseamnă nicidecum că n-am rămas prieteni la cataramă de atunci, din liceu, și pînă în 1964 cînd bietul Cezar Petrescu a închis ochii.

Ștefan NEGREA

CALEIDOSCOP

CITITORI CELEBRI

Cea mai fenomenală cititoare din lume este fetița Muriel Aragon, în vîrstă de 12 ani, din California (SUA).

Deși avea numai 12 ani, ea era studentă a Universității din California. Dar precocitatea sa este dovedită de rapiditatea fenomenală în citirea unor texte. Ea citește cu o viteză de 6000 de cuvinte pe minut — record unic în lume.

Honoré de Balzac citea cu o viteză de 4000 de cuvinte pe minut. Napoleon Bonaparte citea 2000 de cuvinte pe minut, Kennedy parcurgea zilnic presa cu aceeași viteză.

Rezultă că, printr-o autoeducare, se poate depăși viteza obișnuită de citire, care este de circa 200—300 cuvinte pe minut, după însușirea unor principii de citire rapidă, putînd să crească pînă la 1200—1500 de cuvinte pe minut, iar la texte mai ușoare se poate atinge chiar viteza de aproximativ 8000—10000 de cuvinte pe minut.

Prima mașină electronică de citit din lume a fost construită de specialiștii Institutului Politehnic din Caucaz (URSS).

Această mașină poate descifra 2000 de semne tipografice pe secundă, cu o singură eroare la circa 100.000 de semne.

Prima mașină electronică de citit din țara noastră a fost construită în anul 1983, de către electronistul Aurelian Lăzăroiu, din București. Mașina se numește „Voxard".

Sintetizatorul proiectat, realizat și programat de acest electronist talentat a reușit să citească, dar și să recite versuri în diferite tonalități (accent, intonație, intensitate, durată ritm, pauză).

Versurile, pentru a putea fi citite de mașină, au fost transpuse pe o folie transparentă, sub forma unor desene, iar „Voxard" le-a transformat într-o voce fermecătoare !

COLECȚIONARI ȘI COLECȚII DE CĂRȚI TEXTE, AUTOGRAFE ȘI ILUSTRATE

Cea mai mare colecție din lume de autografe de la personalități celebre o posedă vienezul Iosef Treitl. În prezent, el dispune de o colecție de 60.000 de autografe de la personalități marcante, pe plan mondial.

Fiind la o vîrstă foarte avansată, i-a venit și lui rîndul să dea... autografe.

TESTE ȘI SEMNĂTURI

Doamna Billie Ziegler din Londra (Anglia) este o falsificatoare legală. În calitatea sa de salariată a unei agenții special creată în acest scop, ea falsifică semnăturile oamenilor importanți, care nu au timp să semneze toate scrisorile și circularele inerente muncii lor.

SIAMEZI TINERI ȘI VÎRSTNICI

Conform datelor statistice, o pereche de copii siamezi se naște la 50.000 de nașteri, însă numai o pereche de siamezi supraviețuiește din 3 milioane de cazuri, și foarte rar ajung la vîrsta adultă.

Prima încercare din lume de separare chirurghicală a doi siamezi a avut loc în anul 1495, însă operația n-a reușit, deoarece unul din gemeni a murit.

Prima operație reușită din lume pentru separarea a doi siamezi datează din anul 1690.

O operație neobișnuită din istoria medicinii a fost realizată în primăvara anului 1978, de către o echipă de specialiști francezi în chirurgie (durata operației 17 ore).

Cea mai îndelungată viață a unor siamezi, a fost a fraților Chang și Eng Bunker, născuți la Maklong, în Thailanda. Ei au trăit 62 de ani (1811—1873), lipiți unul de altul. S-au căsătorit cu două surori și au avut 10 și respectiv 12 copii normali.

ASEMĂNĂRI ÎNTÎMPLĂTOARE ȘI NEÎNTÎMPLĂTOARE

Cea mai puternică asemănare întîmplătoare dintre toți gemenii din lume o au cei patru copii gemeni ai soților Marga și Juan Sepurn, din Mexic. Ei sînt supranumiți „cei patru F", fiindcă numele lor de botez începe cu litera F : Fabiano, Fermino, Ferdinando și Florencio. Toți au fost născuți de mămica lor în aceeași zi, la intervale foarte scurte de timp. Toți au cîte 7 ani (în 1985). Toți au aceeași înălțime, aceeași greutate, fizionomie, grupă de sînge, timbru vocal și temperament, precum și frizură. Fiindcă sînt îmbrăcați la fel, deseori nu-i pot deosebi nici părinții lor și nici sora cea mai mare.

DESPRE ZGÎRCIȚI ȘI BOGAȚI

Cel mai avar om din lume a fost milionarul David Glegor, care și-a trăit ultimii ani ai vieții în cea mai neagră mizerie, murind la vîrsta de 87 de ani, într-un azil din Florida. În urma sa a rămas o moștenire de 1,5 milioane dolari.

Cea mai cheltuitoare femeie din lua fost Jacky Onasis (fostă Jacqueline Kennedy). Ea dispunea de 750 milioane de franci anual pentru bani de buzunar, pentru a-și face diferite cumpărături personale (de podoabă sau îmbrăcăminte), în vizitele făcute în trei capitale : Paris, Londra și Roma, din Europa sau din America, umblînd prin cele mai luxoase magazine de modă, bijuterii sau restaurante. De altfel, ea a declarat : „Nu mă simt în siguranță decît cu 10 milioane în buzunar !".

Cel mai bogat om din lume, al tuturor timpurilor a fost ultimul rege însemnat al Asiriei — Assurbanipal (668—626 î.e.n.). El a lăsat după moartea sa (anul 626 î.e.n.) o avere fabuloasă, avere care însuma 5 milioane de talanți de aur. El a cucerit temporar Egiptul și Elamul. Statul asirian atingea în timpul domniei sale apogeul puterii.

Cele mai voloroase intestine din lume aparțin lui Got Atena Rozalia, din orașul B, din țara noastră. Deși avea o greutate de 105 kg, ea a acuzat o puternică criză intestinală, motiv pentru care s-a internat de urgență la un spital din Timișoara. Aici, stupoare ! Chirurgii au găsit în intestinele ei 150 bucăți verighete de aur a 5 grame, totalizînd 750 de grame aur.

CELE MAI CELEBRE CÎNTĂTOARE DIN LUMEA ÎNARIPATELOR

Singura pasăre din lume care cîntă și în timpul zborului este Ciocîrlia. În zborurile ei aproape verticale, te încîntă cu trilurile asemănătoare unei soprane de coloratură.

Pasărea Sama din jungla Indiană este o cîntăreață vestită. Ea are un repertoriu vast și, de fiecare dată, face combinații nemaiauzite. Prinde repede cîntecul altor păsări, îl transformă și combină în așa fel, că nu mai poate fi recunoscut.

Ca și Sama, sturzul își însușește repede melodiile altor cîntăreți, în așa fel încît ele devin creații personale. Dar, el amestecă în improvizațiile lui și glasul păsărilor de curte, lătratul cîinelui, mieunatul pisicii, fluieratul locomotivei, claxonul automobilului, scîrțîitul porții și orice sunete pe care le aude.

Bucur RUJA

CALEIDOSCOP

CALEIDOSCOP

CALEIDOSCOP

1 APRILIE

Este cunoscut de toată lumea că 1 aprilie e ziua păcălelilor, a glumelor și a bunei dispoziții. Întrebarea se pune : cine a avut ideea consacrării acestei zile năzdrăvăniilor ? Din acest punct de vedere părerile sînt împărțite. Unii susțin că ziua păcălelior s-a născut în evul mediu în Franța, cînd regele Carol al IX-lea s-a gîndit să sărbătorească anul nou la 1 ianuarie, în loc de 1 aprilie, cum se obișnuia pînă atunci. Supușii au primit hotărîrea regală cu umorul specific francezilor. Ei au dat ascultare regelui în privința părții oficiale a sărbătorii, ziua de 1 aprilie rămînnid în amintirea lor ca prilej de glume și felicitări.

O altă versiune, tot franceză, spune că cunoscuta păcăleală „Poisson d'Avril" ar fi luat naștere printre pescari. Conform tradiției, pescuitul începea la 1 aprilie. Se întîmpla adesea ca vremea să fie nefavorabilă și să-i deruteze pe pescari de la treburile lor, ceea ce făcea ca primul pește, cel prins de 1 aprilie să fie o păcăleală.

Alții sînt de părere că obiceiul păcălelilor de 1 aprilie s-ar trage din India și din Roma antică. La Roma ziua de 1 aprilie se numea Festum stultorum, ceea ce însemna sărbătoarea proștilor.

Orcum, tradiția păcălelior s-a răspîndit în lume. Printre victemele păcălelilor au căzut nu numai oameni de rînd, ci și regi, împărați, etc. fără însă ca cineva să se supere.

CREIONUL

Strămoșul creionului a fost bucata de plumb ascuțit și se folosea mai mu pentru desenat, decît pentru scris. Abia prin secolul al XI-lea a început fabricarea din plumb și argint a unor bețișoare cu vîrf ascuțit, bețișoare folosite de către pictori. Bineînțeles că aceste „creioane" erau foarte scumpe și se uzau repede. Au găsit o largă răspîndire mai ales în Germania și Italia, țări în care pictura luase o mare răspîndire. Pictorii Renașterii au folosit aceste creioane.

O primă descriere a creionului din grafit ne-o dă savantul elvețian Konrad Gesner în tratatul său despre mi nerale, publicat în anul 1565.

Folosirea grafitului la fabricarea creioanelor este rezultatul întîmplării. Și acest lucru nu trebuie să surprindă pe nimeni. Istoria științei cunoaște multe descoperiri ca urmare a întîmplării.

Se spune că, în 1658, un locuitor din ducatul englez Cumberland a dat de un bolovan negru și lucios El a luat din acest bolovan cîteva bucățele și întîmplător a observat că mineralul necunoscut lăsa urme pe hîrtie. Descoperirea lui a ajuns să fie cunoscută de oamenii de știință și de comercianți. Prima exploatare de grafit din lume a început deci în ducatul englez Cumberland. Comercianții sînt cei care s-au gîndit că mineralul descoperit poate fi folosit la fabricarea creioanelor. La început creioanele se făceau din grafit pur și erau foarte scumpe, asemenea obiectelor de lux. Abia în 1795 a început fabricarea creioanelor dintr-un amestec de grafit și argilă. Prima fabrică de creioane a fost înființată în anul 1761 în Germania. Lemnul folosit era teiul, arinul și cedrul.

MĂNUȘILE

Legenda ne spune că o dată, cînd se juca pe țărmul mării cu o scoică, zeița Venus s-a tăiat la un deget. Prietenele zeiței au înfășurat degetul tăiat cu o panglică din in. Cum pansamentul contrasta ciudat cu pielea celorlalte degete, zeițele au învelit în panglici toate degetele și mîna pînă la încheietură.

De la legendă și pînă la primele mărturii despre mănuși s-a scurs multă vreme. Adevărul este că mănușile au apărut prima dată la Veneția, în secolul al XIII-lea. Erau confecționate din dantelă. Mănușile venețiene s-au extins apoi și în alte părți ale Europei. S-au impus atît prin eleganța lor, dar și prin aceea că în ele se puteau ascunde mici fiole cu otravă, care pricinuiau moartea adversarului, prin strîngere de mînă. În acest fel venețienii găsiseră un mijloc „elegant" de a se descotorosi de dușmani. După primele victime a apărut și antidotul. S-a încetățenit obiceiul de-a se scoate mănușa cînd se da mîna cu cineva.

Cu timpul, mănușile s-au diversificat, confecționîndu-se nu numai din dantelă, ci și din mătasă, pînză fină de in, din piele și în diferite culori. Cele mai elegante mănuși au fost considerate cele albe cu nasturi aurii. În sec. XVI—XVII au apărut mănușile din blană, cu un singur deget, la popoarele nordice, din zonele friguroase. În această perioadă, mănușile devin un accesoriu vestimentar obligatoriu pentru păturile înstărite, mai ales în apusul Europei. Ele se purtau la vînătoare, la plimbare, la război și la masă, fiind considerate un simbol al demnității și puterii.

POȘETA

Ne putem face o impresie despre o femeie, după felul în care își poartă poșeta ?

Iată la ce concluzii au ajuns (cu o oarecare aproximație, bineînțeles) specialiștii :

O poșetă de mărime mică și de o formă neobișnuită, plină la refuz cu cîte și mai cîte mărunțișuri, cu curea lungă, arată că persoana în cauză are o slabă reprezentare despre frumos, nu știe să fie prudentă și prevăzătoare.

Poșetele mari sînt purtate cel mai des de femeile înclinate spre pesimism, mai puțin încrezătoare în propriile forțe. Purtătoarele acestor poșete sînt persoane pasive, pline de suspiciuni, sînt fricoase de felul lor. Poșetele lor, conchid cercetătorii, se aseamănă cu un frumos cuib.

Poșetele de culori strălucitoare, bătătoare la ochi, țipătoare sînt purtate cel mai des de femeile superficiale. Mai puțin le interesează dacă poșeta se asortează sau nu cu ceea ce au ele în garderoba lor.

Cînd o femeie își schimbă foarte des poșetele, cumpără multe și la întîmplare, dovedește că este o persoană nestatornică, instabilă din punct de vedere al caracterului. Nu are opinii și păreri proprii asupra vieții.

Întîlnim și femei care se poartă îngrijit, îmbrăcate elegant acasă și la serviciu, ca să nu mai pomenim de ținuta lor în societate, dar care mereu poartă poșete vechi, uzate, uneori cam murdare. Aceste femei sînt irascibile, provoacă neînțelegeri, în jurul lor domnește dezordinea, neorînduiala. În poșete poartă fel de fel de lucruri, fie că au nevoie, fie că nu.

Culese de

Gh. GRIGOREAN

La pescuit

Foto : V. BOGDĂNEȚ

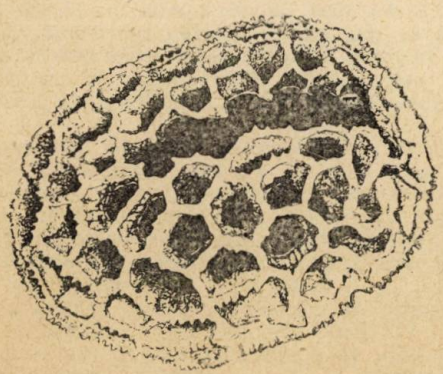

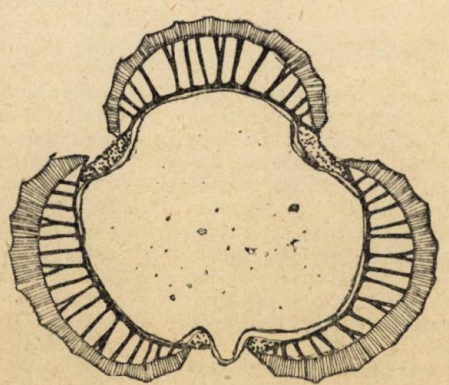

2

ȘTIINȚA
ȘI
VIAȚA

CERTITUDINI ȘI PERSPECTIVE ÎN INGINERIA GENETICĂ

Cercetătorii viitorului, în aceeași măsură buni cunoscători ai civilizației prezente, susțin cu vădită îndreptățire, că structura economică a următoarelor decenii se va sprijini tot mai mult pe cîteva ramuri industriale fundamentale. Interdependente și intercondiționîndu-se, acestea vor produce mutații economice și social- politice de fond, al căror impact se face deja simțit. Care sînt componentele noii „tehnosfere" ? Ele ar fi în număr de patru și anume : electronica și calculatoarele electronice, industria spațială — a căror alianță s-a impus încă de pe acum ca indisolubilă — apoi dezvoltarea tehnologiei legate de explorarea și exploatarea adîncului oceanic ; dar înnoirile tehnice, presupuse de aceste trei ramuri industriale sînt socotite mărunte față de seismul care zguduie laboratoarele de biologie moleculară, aflat la obîrșia celui de al patrulea grup industrial, specific viitorului apropiat. „Viitorul industriei aparține biologiei", spunea în deceniul trecut un biochimist laureat al premiului Nobel .

„Industria genelor" — cum numește A. Toffler domeniul — pornește de la realitatea că datele din genetică se dublează la fiecare doi ani. În 1972 geneticienii H. Boyer și S. Cohen, de la Universitatea din California, au brevetat inventarea primelor „manipulări genetice", care stau la temelia ingineriei genetice sau genice (cunoscută și sub numele mai cuprinzător de bioinginerie). Ei constataseră că unele enzime taie într-un punct precis molecula de ADN, inaugurînd astfel și crearea ADN-ului recombinant. Dar prioritatea lor este precedată de preocupări și succese mai vechi în acest domeniu. Ele au chiar un fel de preistorie și de renaștere, cum spune un genetician român (C. Maximilian, 1978). Părintele însuși al manipulărilor genetice poate fi socotit un alt american, P. Berg, laureat al premiului Nobel în 1980 ; el este primul care utilizează enzimele „de restricție" pentru secțiunea ADN în poziții cunoscute, spre a „suda" în spațiul creat, un alt fragment de ADN. Este, de asemenea, inițiatorul tehnicilor aplicate azi în toate laboratoarele din lume, pentru fabricarea de către microorganisme, printre altele, a unor substanțe terapeutice.

„JOACA LUI DUMNEZEU" ?

„Playing God", adică „joaca lui Dumnezeu" numesc unii biologi din țările anglo-saxone ingineria genetică și manipularea vieții cu ajutorul ei. Ivirea noului domeniu al biologiei a fost precedată de numeroase descoperiri, cum ar fi a compoziției materialului genetic — adică substanțele din intimitatea celulelor sexuale, care transmit însușirile ereditare de la părinți la urmași —, apoi descoperirea mecanismului de sinteză a proteinelor și a unor enzime cu rolul de a păzi integritatea ereditară a organismelor, de modificări prin amestec cu alte linii ereditare (așa-numitele enzime de restricție, care pot tăia filamentele de acizi nucleici), descoperirea tehnicilor de secționare și recombinare a materialului genetic ; a urmat sinteza artificială a genelor, apoi elaborarea unor tehnici de mare rafinament pentru efectuarea „chirurgiei" de la nivelul celulei și nucleului ,în special clonarea genelor (derivarea dintr-o genă, prin procese asexuale, a altor gene capabile să dea naștere la organisme identice). Din punct de vedere biologic ingineria genetică ar fi o formă de hibridizare, s-a stabilit prin 1978. Dar este firește, o hibridizare cu totul necunoscută pînă acum prin faptul, mai întîi, că : implică transferul unor gene pe care celula primitoare nu le-ar fi sintetizat niciodată ; apoi, se vorbește de hibridizare pentru că are loc și aici un schimb de gene între organisme de specii diferite. Putem deci conchide că la baza ingineriei genetice stă crearea de ADN hibrid sau recombinant, derivat de la două specii diferite, foarte îndepărtate filogenetic (de pildă, mamifer-bacterie) și integrarea lui într-o celulă bacteriană în care va funcționa normal. Se realizează astfel transferul de gene între specii nu pe cale sexuală — imposibilă — ci pe baza ADN-ului recombinant ; sînt depășite pe această cale barierele ereditare dintre specii, adică se deschide calea spre transformarea diriată a eredității organismelor ,acționîndu-se direct asupra bazei moleculare a eredității, ceea ce părea de neconceput nu numai în viziunea „miciuriniștilor" ci, deopotrivă, în cea a „weismanno-mendelo-morganiștilor".

...Care ar fi așadar tehnicile definitorii și prin aceasta etapele bioingineriei ?

Prima se plasează prin 1928, cînd britanicul F.J. Griffth descoperă din întîmplare (iarăși întîmplarea !) fenomenul natural de transfer al materialului genetic de la o bacterie la alta fără nici un intermediar (fenomen cunoscut sub numele de transformare). Există deci un principiu biochimic care poate transforma ,de pildă, o bacterie, vulnerabilă față de antibiotice, într-o alta care va da naștere unei linii noi, imune la efectul lor. Natura principiului va fi descoperită în etapa următoare, plasată prin 1944, cînd un grup de geneticieni în frunte cu americanul O.T. Avery, dă la iveală faptul că factorul transformator al bacteriilor din patogene în nepatogene sau invers, este tocmai acidul dezoxiribonucleic (DNA sau ADN) despre a cărui existență se știa din 1869, dar nu-i erau cunoscute funcțiile, și nu se știa cît din nucleu reprezintă el. Lucrarea de genetică bacteoriologică a lui Avery și colaboratorii este socotită drept actul de naștere al biologiei moleculare și prima experiență de inginerie genetică.

Transducția, descoperită în 1953 de Lederberg și Zinder, o altă cale de transfer intercelular al informației genetice ,se realizează prin intermediar. Funcția unui asemenea vector, veritabil cărăuș ereditar, este îndeplinită de un virus bacterian numit bacteriofag sau „fag". Cercetătorii fenomenului au constatat că, pe această cale, un fragment din materialul genetic al celulei-gazdă este transmis prin intermediul particulei de „fag" — eliminată în mediul intercelular la distrugerea microorganismului — de la o bacterie la alta, pe care o poate modifica într-un mod previzibil. Dar în laborator s-au atins

și alte performanțe cu largi implicații bioinginerești. Astfel, s-a izbutit performanța, cu perspective uluitoare, de transfer al unor gene între specii bacteriene, între bacterii și virusuri, iar de aici, la culturi de celule umane. Către sfîrșitul deceniului trecut, spre exemplu, trei echipe de cercetători (din S.U.A., Anglia și Ungaria) au reușit să creeze hibrizi celulari între plante și animale. Folosind culturi mixte de celule animale și protoplaste vegetale, s-au obținut hibrizi celulari între globulele roșii de la găină și protoplaste de drojdie de bere, protoplaste de tutun și celule tumorale umane, protoplaste de morcov și celule umane. Da, se poate replica, dar de la asemenea „jocuri gratuite" și pînă la un rezultat practic mai va ! Nu e adevărat, căci iată, alți savanți obținuseră deja rezultate aplicative. Despre ce este vorba ? În 1971 Carl Merill recoltează un fragment de piele, donat de un copil bolnav de galactozemie (boală genetică ce provoacă înapoiere mintală). Din acest eșantion face culturi de celule umane în laborator, pe care le infectează cu „fagul" transportor al complexului de gene răspunzător pentru transformarea galactozei în glucoză. Încercarea lui Merill avea în subtext cel puțin două premise teoretice, profund revoluționare pentru genetică. Una — că în transducție nu există bariere de specie, iar prin aceasta — alta : că toate ființele, de la virusuri la om, au aceeași origine materială. Dacă ele se confirmau, atunci operonul galactoză, desprins de „fagi" din colibacili (pe care geneticianul îi infectase cu bacteriofag) se va integra și va începe să funcționeze în nucleul celulelor umane, făcînd să apară enzima numită *transferază*, care transformă galactoza nocivă în glucoză necesară.

Și, miracol ! celulele copilului bolnav de galactozemie, cultivate în laborator, au început să producă această enzimă salutară, absentă din corpul pacientului ; deci, cu 14 ani în urmă s-a reușit experimental vindecarea unei boli ereditare umane prin implantarea genelor bacteriene compensatoare, transportate în celulele corpului omenesc de un virus.

Altă tehnică a ingineriei genetice, cu rezultate promițătoare, o reprezintă *chirugia cromozomală*, prin care s-a izbutit transferul de cromozomi sau fragmente ale acestora de la o specie la alta. De pildă, pornind de la ideea utilității introducerii la grîu a unei perechi de cromozomi de la secară, B. C. Jenkins (1956) dă grîului rezistența la boli, la ger etc., specifică secarei. O metodă similară s-a experimentat pentru încrucișarea grîului cu pirul, această graminee sălbatică dînd grîului un cromozom purtător al genei ce determină rezistența la rugina neagră. Alteori nu e utilă transferarea unui întreg cromozom de la o specie la alta, întrucît pot fi transmise și gene ce determină caractere nedorite, S-a izbutit, de pildă, transferul de la o graminee sălbatică la grîu numai a genei răspunzătoare de rezistența la rugina brună a grîului cultivat ; sau translocația de la secară la grîu și de la pir la grîu a unui fragment de cromozom care face grîul rezistent la diferite alte tipuri de rugină.

Modificările dirijate ale grupării cromozomilor pot merge și mai departe, pînă la ceea ce se numește *cariotipul* specie ; adică se pot aranja în chip artificial cromozomii din celulă după criteriile noastre, în funcție de mărimea lor și de alte caracteristici, pentru a obține însușiri dorite, adesea foarte depărtate de „original". La viermele de mătase, spre exemplu, s-a creat un cariotip sintetic care dă posibilitatea izolării, din faza de ou, și creșterii exclusive a masculilor, incomparabil mai productivi decît femelele.

Să mai adăugăm la metodele ingineriei genetice și obținerea de „himere" (mozaicuri) vegetale sau animale. Biologii numesc astfel coexistența în același organism a unor țesuturi diferite genetic. Producerea lor experimentală este, tehnic, destul de cunoscută. Încă din 1930 un genetician german a obținut o himeră între două specii de pomi fructiferi, noul organism prezentînd caractere intermediare. *Himere* se pot obține și în cazul unor animale, chiar superioare. Astfel, s-au creat mozaicuri genetice de șoareci, combinîndu-se segmente din ouăle fecundate a două specii de șoareci, diferite prin culoarea blănii (albi și colorați). „Hibrizii" prezintă benzi albe și colorate pe întregul corp, avînd după cum se poate înțelege, patru părinți. Implicațiile unor astfel de cercetări sînt fabuloase : se poate întrevedea realizarea unor... ființe umane cu mai mult de doi părinți. Iată ce spunea, cu cîtva timp în urmă, dr. Robert Sinsheimer, „glumind", dar de fapt schițînd un tablou ale cărui contururi se întrevăd de pe acum : „În ce fel doriți să modificați vechile modele ale omului create de natură ? Vreți să stabiliți sexul progeniturii dumneavoastră ? Veți putea să vă satisfaceți această dorință. Ați vrea ca fiul dumneavoastră să aibă înălțimea de 180 cm, 2 m ? 2 metri 40 ? De ce boli anume suferiți — alergie, obezitate, artroză ? Sînt ușor de lecuit. Pentru cancer, diabet... va exista o terapie genetică. Va fi administrat ADN-ul adecvat, în doze corespunzătoare... Pînă și modelele eterne ale creșterii... și îmbătrînirii vor fi prestabilite de noi... Cît doriți să trăiți ?"

Un alt genetician de renume se întreabă, tot cu oarecare umor și cu foarte mult optimism îndreptățit : „Pentru ce oare n-am putea avea în vedere combinarea într-un același embrion a caracterelor genetice, nu numai ale unui tată și ale unei mame, ambii excepționali, dar a doi tați și a două mame, de pildă un savant și un om de litere, o regină a frumuseții și o artistă, toți la fel de excepționali".

Viitorologii, autorii de literatură științifico-fantastică și bioinginerii se întîlnesc de pe acum în tărîmul unor prognoze interdisciplinare, al unor speranțe aparent fanteziste, dar și al unor neliniști. Iată cîteva, datînd încă de acum 15—20 de ani, citate de Toffler în *Șocul viitorului* : „Nădăjduind din inimă că nu va exista nici un dictator, nici un comitet de planificare cu puteri arbitrare (...) care să facă selecții genetice pentru următoarea generație, ne întrebăm : cine sau ce le va face ? Desigur că nu părinții... ei se vor duce cu această problemă la vecinul Arhitect Diplomat de Gene, cu care sînt în bune relații... Moda corpului omenesc, la fel ca și moda îmbrăcămintei omenești se va schimba după cum „croitorii" care vor desena modelele vor fi sau nu *en vogue*".

Ceea ce părea capriciu supranatural, „joacă divină" sau aventură nebunească se poate dovedi o speranță rațională, un vis realizabil, o perspectivă nu numai îngăduită și utilă, dar inevitabilă ca însuși progresul. Căci de fapt ingineria genetică devine tot mai mult o latură aplicativă a geneticii. Numai că în timp ce ramurile ei „clasice" permit omului să aleagă ceea ce îi trebuie din schimbările întîmplătoare ale fondului ereditar viu, bioingineria, ca genetică aplicativă, ne dă posibilitatea să creăm conștient și deliberat combinații necunoscute și inaccesibile naturii.

VIITORUL DEVINE PREZENT

Aplicarea ingineriei genetice la om urmărește — exceptînd anticipațiile de care aminteam — înlăturarea stărilor anormale, a bolilor sau deficiențelor. Aplicarea ei în agricultură sau zootehnie își propune „să facă bunul și mai bun". Să ne oprim pe scurt la ultimul domeniu. O preocupare susținută a zootehniștilor o constituie controlul sexului, știut fiind că, însușirile utile economic (producție de lapte, ouă etc.) se manifestă doar la unul din cele două sexe. Dar procedeele tradiționale, aplicate nu au reușit să treacă mult peste raportul 60/40 dintre sexe. Experimente moderne pe șobolani au dus la obținerea unor descendenți masculi care prezentau și vagin ; îndată după naștere, aceștia au fost castrați și li s-au implantat ovare, care au funcționat normal, ca la orice femelă. Deocamdată atît, dar drumul e deschis. O altă direcție de investigare : obținerea unor animale de fermă fără sexuație, adică prin fecundarea ovulului în chip

artificial sau prin dublarea numărului de cromozomi, înlocuind nucleul ovular cu nucleul unei celule somatice (nucleele celulelor sexuale au un număr de cromozomi înjumătățit — haploid — față de nucleul celulelor din restul corpului — diploide). S-a reușit, de pildă, transferarea nucleului de la o celulă intestinală de broască într-un ovul nefecundat, după ce acestuia i se distrusese propriul nucleu, obținîndu-se adulți normali, reproductibili. Senzațional, în această experiență, este descoperirea că o celulă din corp — specializată pentru cu totul altă funcție decît reproducerea — conține încă în stare latentă toată informația ereditară a organismului în ansamblu. Spre deosebire deci de șoareci care aveau patru părinți, aici s-au obținut broaște cu un singur părinte, ceea ce le face identice nu numai cu părintele unic, dar și între ele. Amelioratorii de animale speră ca, într-un viitor apropiat, să se obțină „còpii" exacte genetic ale unor reproducători excepționali.

Transplantul de ovule fecundate a devenit cunoscut mai ales din 1962, cînd s-a aflat că două oi care n-au plecat niciodată din Africa de Sud, au dat naștere la doi miei normali dintr-o altă rasă, al căror tată nu părăsise niciodată Anglia. Faptul fusese posibil prin transportul, din Anglia, al unor ovule fecundate, care au fost aduse în oviductul unei iepuroaice, unde se vede că s-au simțit excelent, de vreme ce, mutate apoi în uterul oii au trecut la gestație normală. Succesul aparține englezului L. E. Rowson și preliminariile au început prin 1942, vizînd obținerea, de la femelele valoroase, a unui număr de descendenți mai mare decît normal. Deci alături de însămînțarea artificială, vom avea curînd, pe scară largă, *inovularea* artificială, adică recoltarea, analiza și inocularea ovulelor.

Ceea ce se poate adăuga este faptul că folosirea controlată a reproducerii sexuate, împreună cu manipularea embrionilor, creează condiții pentru modelarea — conform unor intenții-proiect minuțios concepute anterior — de organisme normale, dar care pot reprezenta sinteza genetică a patru, șase sau mai mulți părinți. Se asigură astfel nelimitate posibilități de ameliorare a animalelor domestice.

... Pentru domeniul uman ingineria genetică s-ar putea dovedi singura cale cu adevărat eficientă de a trata bolile ereditare. Acestea sînt legate îndeosebi de defecte la nivelul genelor ce dirijează sinteza unor enzime. Remediul s-a descoperit și constă în extragerea genelor normale, pe căile sugerate pînă acum sau pe altele, și introducerea lor în fragmente ale unui virus care poate ajunge în celulele măduvei roșii sau în cele ale foetusului, restabilind funcția enzimatică normală a organismului bolnav. Problemele cele mai complicate, referitoare la folosirea ingineriei genetice în scopuri terapeutice, constau în hibridarea (fuzionarea) celulor *in vitro* (în laborator), sinteza genelor umane etc. *Hibridomul* — cum se numește produsul fuzionării celulelor în laborator — este alcătuit dintr-o celulă care fabrică un anticorp (destinat să protejeze organismul împotriva unei infecții specifice) și una care-i conferă celeilalte o capacitate de înmulțire nelimitată. În mediul de cultură hibridomul se multiplică activ și fabrică anticorpul necesar, ceea ce i-a atras denumirea de „uzină celulară". Imunologii speră ca, pe această cale, să se producă în cantități mari, la prețuri mici, toate felurile de anticorpi umani (inclusiv faimosul interferon, un fel de imunizator multiplu, în special antiviral, care vindecă, în plus, și multe forme de cancer ; deocamdată, deși obținut tot pe cale bioin-

• MOTIV FLORAL **Foto : Dorin SPERANȚIA (AFIAP)**

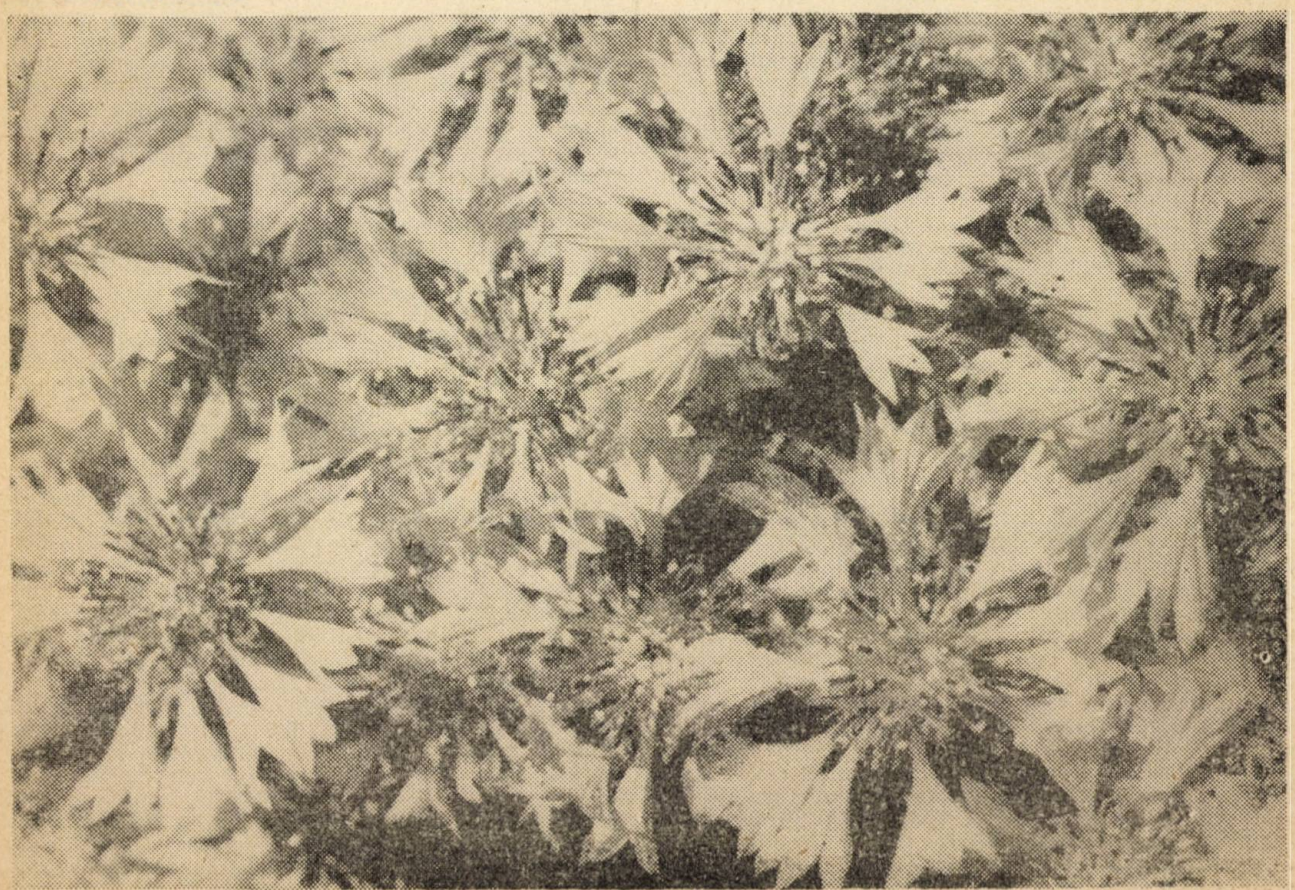

ginerească, este de... 2000 de ori mai scump decît aurul !). În 1980 cinci societăţi particulare au investit 25 milioane dolari în cercetarea hibridomilor. Realizarea primilor hibridomi umani (H.S. Kaplan şi L. Olsson, în S.U.A.) a fost anunţată la cel de al IV-lea Congres mondial de imunologie (Paris, 1980). Tratarea cancerelor şi obţinerea unor anticorpi antivirali (se ştie că antibioticele sînt eficace numai contra bacteriilor, nu şi a virusurilor) — iată două din aplicaţiile imediate ale anticorpilor fabricaţi de hibridomii umani.

Actualmente ingineria genetică a omului s-a fixat pe trei probleme majore, care interesează în special medicina : producerea de hormoni (insulină, somatostatină, aceasta inhibînd secreţia insulinei şi a hormonului de creştere), producerea de interferon şi antibiotice, producerea de vaccinuri.

În cursul anului 1980 s-au obţinut primele cantităţi de insulină umană pură. Insulina folosită pînă acum se obţine din pancreasul de porc sau bovine, fiind similară cu cea umană. Din păcate nu este niciodată perfect purificată, proteinele existente alături de hormon — oricît de puţine — determinînd la organism un proces de apărare ; încît după mai mulţi ani de tratament devine inactivă. Chiar şi aşa, ea s-ar fi dovedit curînd insuficientă, căci frecvenţa de 2—4% a diabeticilor, în marile metropole, tinde să crească. Din 1983 însă pericolul a dispărut, căci bacteriile manipulate genetic au început să producă „industrial" insulină umană perfect pură : un kilogram de bacterii sintetizează mai multe miligrame de insulină.

În curînd, alături de bacterii vor apărea noi „vectori", noi ajutoare ale omului în tehnologia bioinginerească : ciupercile. Ele se cultivă la fel de lesne ca şi bacteriile şi mai ales, au mecanisme genetice similare cu ale organismelor superioare.

Deocamdată, dintre „medicamentele" obţinute prin inginerie genetică sînt active biologic doar interferonul, insulina şi endorfinele (pot înlocui opiacele şi ameliorează nevrozele depresive).

DAR AGRICULTURA ?

Am văzut ce perspective imense deschide ingineria genetică medicinei şi zootehniei. Ea va revoluţiona însă şi agricultura, căci va crea specii noi de plante cu o inimaginabilă valoare economică. De asemenea, se va îmbunătăţi considerabil conţinutul în proteine al speciilor vegetale cunoscute, plantele vor sintetiza proteine noi. Un capitol special — *multe specii de plante vor reuşi să fixeze azotul indispensabil producerii de proteine direct din aer şi nu din îngrăşăminte chimice.* Se va mai folosi ingineria genetică pentru conversia în etanol a biomasei vegetale, pentru producerea de bacterii depoluante etc.

A apărut deci o ramură a ingineriei genetice, *biotehnologia*, care foloseşte ca „maşini" sau aparate de producţie organisme sau organite celulare.

Dar să revenim la relaţia dintre agricultură şi bioinginerie. Începusem cu faptul că azotul este unul din cele mai importante elemente ale nutriţiei minerale a plantelor, motiv pentru care producţia mondială de îngrăşăminte chimice pe bază de azot a crescut de zeci şi zeci de ori în ultimele decenii. Obţinute din azotul atmosferic cu un mare consum de energie şi hidrocorburi, îngrăşămintele chimice azotoase prezintă, pe lîngă incontestabile avantaje, şi unele neajunsuri care devin tot mai perceptibile, pe măsură ce sporesc dozele la hectar.

Dar plantele sînt capabile să-şi ia singure azotul din atmosferă. Care plante ? Din păcate puţine şi dintre ele absentează tocmai cerealele. Cum izbutesc mazărea, trifoiul, soia, fasolea, bobul etc., adică leguminoasele să fixeze azotul din atmosferă ? să înlocuiască deci distilarea fracţionată a aerului lichid, pentru extragerea azotului pur, apoi sinteza lui cu alte substanţe pentru a-l transforma în nitraţi etc. — deci o întreagă industrie cu mii de salariaţi, cu imense consumuri de materii prime şi energie şi îndeosebi cu marile cantităţi de gaze, fum şi resturi nefolositoare, atît de poluante, eliminate în mediul ambiant ? Răspunsul se găseşte tot în lumea bacteriilor. Aici există genuri de microorganisme numite Azotobacter, Rhizobium ş.a., unele din speciile lor fiind adaptate la viaţa pe rădăcinile leguminoaselor de care am pomenit. Aceasta înseamnă că trăiesc în simbioză cu ele, pătrunzînd în ţesuturile rădăcinilor şi determinînd formarea unor nedozităţi în care bacteriile realizează fixarea activă a azotului atmosferic „Tehnologia" acestor mici uzine de pe rădăcinile de leguminoase a început să fie lămurită abia de prin 1960, dar nu este pe deplin elucidată nici acum. Se ştie că rolul central îl are enzima *nitrogenază*, care catalizează fixarea azotului atmosferic. Ea conţine fier, molibden, sulf, şi este activă numai în lipsa oxigenului atmosferic. Astăzi se cunoaşte, deci că pentru fixarea azotului din aer trebuie: fier şi molibden, enzima *hidrogenază*, pentru activarea moleculei de hidrogen, în asociere cu *nitrogeneza*, precum şi o sursă de energie, care este adenozintrifosfatul ; la molibden, ca metal de tranziţie, se leagă atomii de azot. În procesul care se desfăşoară are loc hidrogenarea azotului şi ia naştere amoniacul (NH_3). Deci esenţial aici se dovedeşte sistemul enzimatic *nitrogenază*, a cărui sinteză este controlată de genele *nif*, aflate pe unul din cromozonii bacterieni. Problema constă în transferul genelor *nif* de la bacteriile fixatoare de azot, la bacterii incapabile să-l fixeze, dar care pot trăi în simbioză cu specii de plante cultivate, cum ar fi gramineele. Şi astfel nu va mai fi nevoie de îngrăşăminte chimice. ... Deocamdată azotoase. De altfel, natura însăşi a făcut asemenea „încercări" : acum aproape 20 de ani a fost descoperită în regiunile tropicale şi subtropicale simbioza dintre graminee şi bacterii fixatoare de azot, ceea ce le dă posibilitatea să se dezvolte foarte bine pe nisipuri sărace. În zonele temperate trăieşte într-o asemenea simbioză *aninul*, ceea ce sporeşte valoarea sa forestieră pentru solurile sărcăcioase.

Cercetările bioinginereşti au dus la primele rezultate cu plante neleguminoase : s-a obţinut simbioza între bacterii de tip Rhizobium şi culturi de ţesuturi de tutun. Se proiectează apoi transferul genelor *nif* nu în rădăcini, ci direct în organitele fotosintezei, ceea ce ar permite celulelor vegetale să fixeze azotul atmosferic încă la nivelul frunzei. În sfîrşit, se urmăreşte transferarea genelor *nif* de la bacterii chiar în cromozonii celulelor vegetale ; orice plantă „operată" astfel s-ar putea nutri cu azot atmosferic fără să-i mai trebuiască nici măcar simbioza cu bacteriile. În 1982 s-a făcut un calcul : prin transferul acţiunii bacteriilor fixatoare de azot doar la culturile cerealiere s-ar economisi în lume, anual, 150—200 milioane tone de îngrăşăminte cu azot, adică peste 44 milioane dolari. Să adăugăm şi cei vreo 250 miliarde metri cubi de gaz metan necheltuiţi, dar mai ales — eliberarea mediului ambiant şi a fiecăruia dintre noi de efectul nociv al unor factori poluanţi extrem de dăunători.

O ultimă curiozitate în domeniul agriculturii : se poate înlocui cu ceva foarte ieftin dar la fel de plăcut sfecla de zahăr, a cărei cultivare solicită mult efort şi cheltuieli, iar în plus, zahărul provoacă şi diabet ? (Excludem zaharina din discuţie). Da, căci există Thaumatina, de 2500 de ori mai dulce ca zahărul. Numai că planta din ale cărei boabe se obţine creşte doar în regiunile fierbinţi ale globului şi are o productivitate mică. De aclimatizat pe la noi nu se poate. Şi atunci geneticienii s-au gîndit din nou la transferul în bacterii al genei care controlează sinteza superzahărului. Experienţele au început în 1980 şi se crede că prin 1990 Thaumatina va fi obţinută industrial.

Hidrocarburile ? n-au decît să se termine !

Ați auzit de *plante bioenergetice ?* sigur că ați auzit, căci e vorba de sfeclă de zahăr, cartof, floarea soarelui, rapiță, sorg topinambur, dar și plop, salcie, salcîm, zambilă de apă, euforbiacee, unele alge, bacterii și chiar porumb, grîu, orz. Randamentul înalt cu care efectuează conversia energiei solare în energie chimică și capacitățile de transformare a produselor inițiale de fotosinteză în compuși energetici și chimizabili fac din ele obiectul unor intense cercetări, pentru a găsi microorganismele care să le valorifice rapid și optim resursele energetice. Natura, ca în atîtea cazuri, ne-a luat-o înainte : în Brazilia a fost descoperită o specie forestieră care produce un suc-benzină !... da, el poate fi turnat direct în rezervorul automobilului și acesta va merge ca și cu benzină de 98... Se urmărește crearea unor culturi de plante dirijate doar spre producerea energiei. Un asemenea obiectiv devine realizabil și rentabil cu două condiții : detectarea unor specii și crearea genetică a unor varietăți cu un randament energetic ridicat, iar în al doilea rînd, perfecționarea și asigurarea tehnicilor de recoltare, transport, depozitare și transformare a biomasei energetice.

Există circa 7 mii specii vegetale în natură — printre care ricinul, arborele de cauciuc, tapioca etc. — în ale căror țesuturi specializate se acumulează latex, alcătuit dintr-o emulsie de hidrocarburi, de poliizoprene în apă. Laureatul Nobel Melvin Calver (S.U.A.) a stabilit că, după izolare, aceste hidrocarburi pot merge în rafinăriile de petrol existente. Din 1000 tone de substanță vegetală uscată s-ar putea obține 80 tone de hidrocarburi, 260 tone zaharuri (iar din acestea, 100 tone alcool). În 1976 se calcula că există plante care pot da un randament de 3—25 barili petrol la hectar (în Japonia s-a obținut pînă la 40 barili/ha) pe an, cu 3—10 dolari barilul. Mai ieftin decît la prețurile OPEC, dar deocamdată în cantități prea mici. Avantajele de perspectivă sînt însă enorme, căci „plantațiile de petrol" se vor cultiva pe soluri deșertice și aride (în Asia, Australia, Africa). Zambila de apă poate da 300 tone substanță uscată la hectar, adică echivalentul a 120 tone de petrol. Această plantă, care acum este o calamitate pentru zonele tropicale, va deveni salvarea apelor inutilizabile din zonele temperate, epurîndu-le și apoi fiind recoltată pentru... rafinării. O algă brună sintetizează hidrocarburi asemănătoare cu petrolul greu, conținutul ei în hidrocarburi fiind de 25—70%.

Dar metanul ? Problema este transformarea celulozei din plante în acest gaz atît de căutat. Pe cale naturală convertirea ei în metan este foarte lentă și foarte vulnerabilă față de mediu. Ar fi altceva dacă am izbuti să creem o bacterie care să accelereze tot procesul. O asemenea bacterie celulozică a fost obținută de Chakrabarty și Brown, care au transferat genele pentru celuloză de la o bacterie anumită la celebra *Escherichia coli.* Și aceasta a început să producă celuloză. De aici pînă la gaz metan nu mai era decît un pas. Dar pînă în 1983 nu îl făcuseră de teamă : dacă bacteriile manipulate scapă din laborator și iau locul celor normale ? Natura s-ar umple de... gaz metan în loc de gazele noastre vitale ?

Spaime inutile sau precauții obligatorii ?

Pe la sfîrșitul anilor '60 cînd Watson și Crick făceau cunoscut modelul acidului dezoxiribonucleic, un savant le scria îngrijorat : „Am presimțirea că, dacă structura dumneavoastră este adevărată... atunci se va dezlănțui un adevărat infern și biologia teoretică va intra în cea mai tumultoasă fază". Infern ? să sperăm că nedezlănțuindu-se pînă acum, nici nu se va mai dezlănțui. Dar cea de-a doua parte a previziunii se confirmă zi de zi.

Cît despre ingineria genetică, ea a suscitat îngrijorări și mai mari, deși multe s-au dovedit exagerate. Biologii însă nu vor să repete greșeala ireparabilă a colegilor fizicieni nucleari. Iată ce spunea despre dezvoltarea bioingineriei un laureat Nobel, într-un subcomitet senatorial american prin 1976 : „... de fapt este cu totul diferită și probabil mult mai importantă decît dezvoltarea energiei atomice... Biologia modernă ne conduce spre punctul în care avem îndemînarea de a manipula după dorință genele și deci esența vieții... Iar schimbarea pe care ne-o vom aduce percepției proprii ca și îndemînării de a ne autocontrola, cred că va cîntări mai greu decît energia atomică..."

Lumea științifică a înțeles că rolul ei nu încetează în momentul descoperirii unui nou adevăr. Oricînd ar putea scăpa dintr-un laborator de inginerie genetică un microb abia „fabricat", deci al cărui antidot să fie încă necunoscut și lumea să devină victimă neputincioasă a unei epidemii pustiitoare. Marele genetician P. Berg a renunțat voluntar să mai introducă genele unui virus cancerigen în bacterii, căci un asemenea produs, furat sau scăpat de supraveghere competentă ar putea provoca proliferarea cancerului : „La început am avut ezitări, spune el, dar apoi m-am decis să renunț la cercetările mele, deoarece nu am reușit să mă conving că riscul este nul... trebuie să găsim un răspuns înainte și nu după începerea experimentelor".

În 1975, la Asilomar (California) 17 state trimit geneticieni și juriști pentru a lua măsuri împotriva riscurilor iscate de cercetările bioinginerești. Comunitatea științifică internațională se întreabă azi, după zece ani, dacă recomandările excesiv de prudente (și pe care mass-media occidentală le-a exploatat în scenarii apocaliptice), făcute atunci, nu au declanșat o reacție gratuită contra științei. Deși un microbiolog spunea cu îndreptățire la Asilomar : „Natura nu are nevoie să fie legiferată. Dar «joaca lui Dumnezeu» are nevoie".

Atmosfera, în domeniul ingineriei genetice, s-a mai relaxat, au apărut mari societăți, companii cu capitaluri de multe sute de milioane și cu specialiști de înaltă clasă, care fac cele mai inimaginabile cercetări : „Exact așa cum am procedat cu materialele plastice și metale, fabricăm în prezent materiale vii", spune un comentator științific, citat de Toffler în ultima sa lucrare, *Al treilea val.* El socotește că biotehnologia va fi curînd introdusă pe o scară comparabilă cu alte produse ale tehnicii.

dr. Vasile SPORICI

• MARGARETA STERIAN

• PĂUN

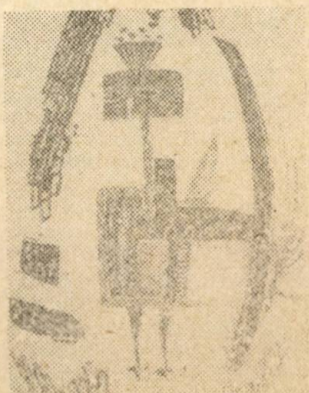

Combinatul de prelucrare a lemnului

SUCEAVA

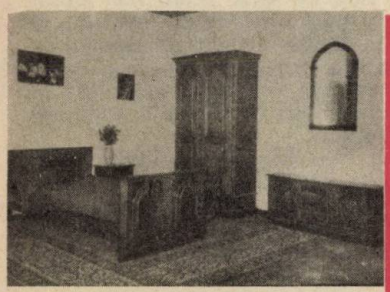

Neîndoielnic, fiecare dintre noi aspiră firesc la un „modus vivendi", la un „fel de a trăi", din ce în ce mai confortabil, frumos, plăcut, aşadar civilizat.

O ambianţă reconfortantă, după o zi de muncă, acasă, în mijlocul celor dragi, contribuie substanţial la refacerea capacităţii de efort, imprimînd acel tonus pozitiv optimist, însemn al bucuriei de a fi, de a trăi, de a tinde spre mai bine, spre mai frumos.

Ginduri ca acestea le inspiră deopotrivă reporterului şi oricărui vizitator, expoziţiile de mobilă din „vitrinele" COMBINATULUI DE PRELUCRARE A LEMNULUI — SUCEAVA.

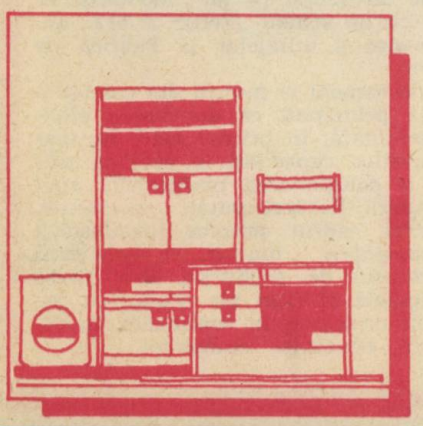

Reputatul combinat bucovinean pune la dispoziţia oamenilor muncii un sortiment de mobilă de mare varietate, remarcabil, în egală măsură prin utilitate, aşadar funcţionalitate şi bun gust. Proiectanţii şi creatorii suceveni au conceput o gamă sortimentală diversă, modernă, elegantă, în vreme ce meşterii combinatului de la nivelul secţiilor de producţie, au imprimat produselor durabilitate, trăinicie, soliditate.

PUBLI a '86

C.P.L. SUCEAVA

La Combinatul de prelucrare a lemnului Suceava, unitate cunoscută pentru complexitatea și calitatea producției, strădania colectivului de oameni ai muncii pentru mecanizarea și automatizarea în grad tot mai înalt a operațiunilor și proceselor de fabricație, pentru dezvoltarea și utilizarea deplină a capacităților de producție, respectarea ordinii și disciplinei la locul de muncă a fost răsplătită prin obținerea unor rezultate economice deosebite, fapt ce a sporit prestigiul unității din care fac parte Fabrica de mobilă din Cîmpulung Moldovenesc Fabrica de mobilă și pal din Fălticeni, Platforma Combinatului Suceava, care produce mobilă, P.F.L., placaj, scaune, furnire, drojdie furajeră.

În cursul anilor 1983—1985, prin măsurile luate de conducerea combinatului și prin aplicarea programului de măsuri pentru reducerea suplimentară a costurilor, s-au realizat economii însemnate față de sarcina planificată la cheltuielile materiale. Succese s-au obținut și în privința realizării normelor de consum a materii prime, energie și combustibil.

S-au reproiectat toate produsele de mobilier fabricate în unitățile combinatului, răspunzîndu-se astfel exigențelor tuturor beneficiarilor. Prin utilizarea unor plăci mai subțiri din PAL greutatea mobilei s-a redus cu cca. 40 la sută, sporind în același timp linia eleganței, confortul. Noul, prezent aici aproape la fiecare pas prin introducerea progresului tehnic în organizarea fluxului tehnologic, prin mecanizarea și optimizarea transportului intern, confirmă preocupările pentru stimularea creației științifice și tehnice de masă, a inițiativelor, pentru antrenarea tuturor cadrelor de tehnicieni și muncitori cu înaltă calificare la găsirea și aplicarea soluțiilor care asigură obținerea de cît mai multe și mai valoroase produse cu efort și cheltuieli minime.

Dintre numeroasele idei ce au prins viață în timp la unitățile C.P.L. Suceava am reținut cîteva. Astfel, la a doua linie de panel s-au urmărit micșorarea consumurilor, creșterea productivității muncii și îmbunătățirea calității produselor prin introducerea unor dispozitive de strîngere a miezului și reamplasarea utilajelor din secție. Panelul este acum mai puțin energointensiv și mult mai ușor. În ultimul timp s-a trecut la modernizarea procesului de lăcuire la fabrica din Suceava, ceea ce a redus substanțial consum de energie electrică și termică, iar productivitatea muncii a cunoscut creșteri spectaculoase !

Potrivit acestui nou procedeu, ultimul strat de lăcuire se aplică după asamblarea finală a piesei, ceea ce duce la economisirea materialului și la o importantă creștere a productivității muncii și a calității produselor.

La secția de montaj s-a realizat o instalație de transport a pieselor pe un sistem de șine și roți, care reduce la maximum efortul fizic, cu implicații directe asupra creșterii productivității muncii.

Sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, cu sprijinul comitetului sindicatului și al U.T.C., colectivele de oameni ai muncii de la C.P.L. Suceava au depus eforturi susținute pentru realizarea tuturor indicatorilor de plan. Merită menționat faptul că în anii din urmă au fost puse în funcțiune 3 noi obiective : o secție de producție de scaune avînd o capacitate de 200.000 de bucăți pe an ; montarea unui calculator cu un sistem „Felix" C. 512 ; acțiunea de îndesire a utilajelor la Fabrica de mobilă Suceava.

Colectivul de oameni ai muncii din combinat pornește de la principiul că activitatea eficientă este determinată, în primul rînd, de manifestarea propriilor capacități în ceea ce privește analiza și soluționarea problemelor specifice întreprinderii, fiecărei unități componente. S-a creat astfel cadrul propice manifestării creativității oamenilor muncii, cu implicații directe în procesul de producție. Este firesc ieci că principalele eforturi ale conducerii întreprinderii sînt orientate, în continuare, în direcția urmăririi eficienței economice.

C.P.L. SUCEAVA

● SĂ REDĂM PRIN URMARE DIN REPERTORIUL C.P.L. SUCEAVA, „TITLURILE" PE CARE NI LE PUTEM PROCURA DIN MAGAZINELE SPECIALIZATE :

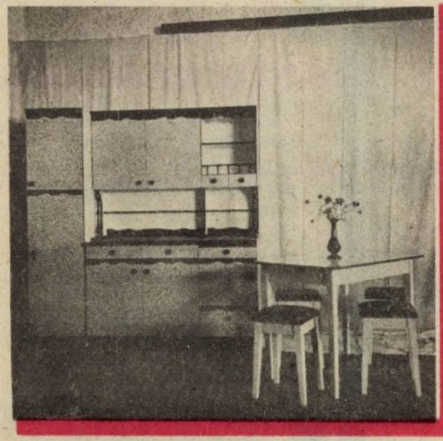

- CAMERE DE ZI
- SUFRAGERII
- DORMITOARE
- CAMERE PENTRU TINERET

BUCĂTĂRII TIP :

- VLĂDENI
- STĂNIŞOARA
- BRÎNDUŞA
- BRADU

● DE ASEMENEA, SE MAI POT PROCURA ŞI „PIESE SEPARATE", MENITE A DA UN PLUS DE CULOARE LOCUINŢELOR NOASTRE, PRECUM :

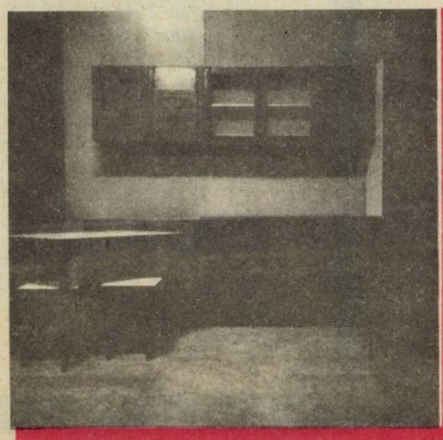

- DULAP PENTRU ÎMBRĂCĂMINTE
- DULAP DE BAIE
- MĂŞTI DE CALORIFER ŞI LAMBRIURI — PEREŢI DIN RESURSE SECUNDARE ŞI MATERIALE REFOLOSIBILE
- PIESE DE ARTIZANAT CU CASETE, OGLINJOARE, SUPORTURI

PUBLI a '86

ELECTROCONTACT BOTOȘANI

STRADA MANOLEȘTI-DEAL NR. 46 bis — TELEFON : 1 71 72

UN TIP DE PRODUSE CU LARGĂ UTILIZARE ÎN INSTALAȚIILE ELECTRICE DE AUTOMATIZARE

SESIZOARE INDUCTIVE

IP.01

DISTANȚA NOMINALĂ	1mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc.
FRECVENȚA DE COMUTARE	1,5 KHz
CURENT NOMINAL	70 mA

IP.03

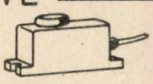

DISTANȚA NOMINALĂ	5 mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc
FRECVENȚA DE COMUTARE	1 KHz
CURENT NOMINAL	70 mA

IP.2,2

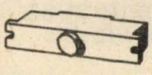

DISTANȚA NOMINALĂ	2,2mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 V cc
FRECVENȚA DE COMUTARE	1 K Hz
CURENT NOMINAL	100 mA

IP. 2,5

DISTANȚA NOMINALĂ	2,5 mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 V cc
FRECVENȚA DE COMUTARE	1 KHz
CURENT NOMINAL	500m A

IP. 05

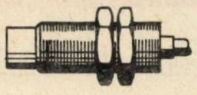

DISTANȚA NOMINALĂ	5 mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc
FRECVENȚA DE COMUTARE	1 KHz
CURENT NOMINAL	70 mA

IP. 10

DISTANȚA NOMINALĂ	10 ± 1mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 V cc
FRECVENȚA DE COMUTARE	500 Hz
CURENT NOMINAL	200 mA

IP. 18

DISTANȚA NOMINALĂ	18mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc, 110 Vca, 220 Vca
FRECVENȚA DE COMUTARE	150 Hz
CURENT NOMINAL	70 m A

IP. 30

DISTANȚA NOMINALĂ	30mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vca, 110 Vca, 220 Vca
FRECVENȚA DE COMUTARE	150 Hz
CURENT NOMINAL	200 m A

IF 06

DISTANȚA NOMINALĂ	6mm
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc, 110 Vca, 220 V
FRECVENȚA DE COMUTARE	1 KHz
CURENT NOMINAL	70 m A

IF 20

DISTANȚA NOMINALĂ	20 m m
TENSIUNEA DE ALIMENTARE	24 Vcc, 110 Vca, 220 Vca
FRECVENȚA DE COMUTARE	500 Hz
CURENT NOMINAL	200 m A

Principiul de functionare

La apropierea unor elemente metalice de capul de sesizare al aparatului (distanța maximă este indicată pentru fiecare variantă constructivă), aparatul realizează închiderea sau deschiderea unui contact de comandă pentru acționarea releului intermediar.

Avantaje

- fiabilitate ridicată (nu are piese mecanice în mișcare, supuse uzurii);
- protecție ridicată la medii corozive și praf;
- tensiuni uzuale de alimentare (24 V c c); 110 și 220 V c a);
- gabarite reduse;
- greutate redusă.

PUBLI a '86

ELECTROCONTACT
Botoșani

ECB

Relee fotoelectrice

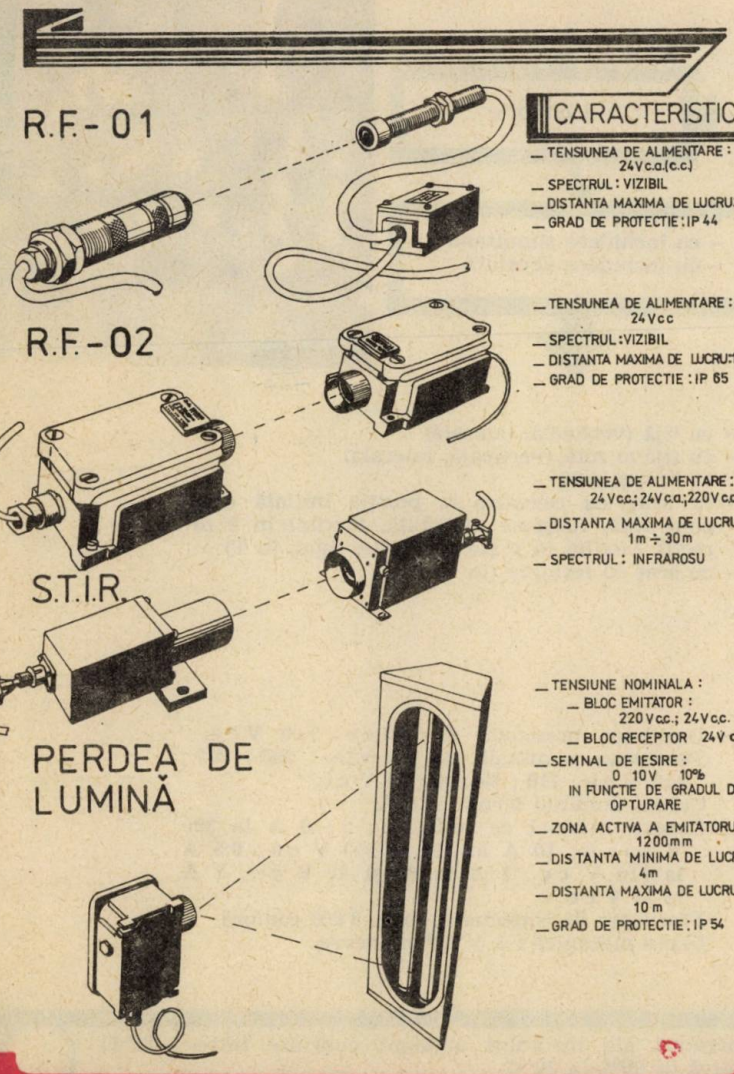

R.F.-01

R.F.-02

S.T.I.R.

PERDEA DE LUMINĂ

CARACTERISTICI

- TENSIUNEA DE ALIMENTARE : 24 V c.a.(c.c.)
- SPECTRUL : VIZIBIL
- DISTANTA MAXIMA DE LUCRU: 3m
- GRAD DE PROTECTIE : IP 44

- TENSIUNEA DE ALIMENTARE : 24 V c.c
- SPECTRUL : VIZIBIL
- DISTANTA MAXIMA DE LUCRU: 10m
- GRAD DE PROTECTIE : IP 65

- TENSIUNEA DE ALIMENTARE : 24 V c.c.; 24 V c.a.; 220 V c.a.
- DISTANTA MAXIMA DE LUCRU : 1m ÷ 30m
- SPECTRUL : INFRAROSU

- TENSIUNE NOMINALA :
  - BLOC EMITATOR : 220 V c.c.; 24 V c.c.
  - BLOC RECEPTOR 24 V c.c
- SEMNAL DE IESIRE : 0 10 V 10% IN FUNCTIE DE GRADUL DE OPTURARE
- ZONA ACTIVA A EMITATORULUI 1200 mm
- DISTANTA MINIMA DE LUCRU : 4m
- DISTANTA MAXIMA DE LUCRU : 10 m
- GRAD DE PROTECTIE : IP 54

- cu utilizare în instalații electrice de automatizare, pentru supravegherea unor procese tehnologice.

- piese componente de bază : emițător; receptor; bloc electronic pentru preluarea semnalului (separat sau încorporat).

Principiul de funcționare

Orice corp opac, la trecerea prin axa optică a aparatului, determină închiderea sau deschiderea unui contact de comandă.

PUBLI a '86

ELECTROCONTACT

Bacău

cu performanțe înalte în exploatare

LIMITATOARE DE CURSĂ MULTICONTACT
PENTRU CIRCUITE SECUNDARE
(Cod L 100 ÷ L 135)

DOMENIUL DE UTILIZARE : În schemele electrice de acționare și automatizare ale diverselor instalații industriale, mașini, utilaje sau în alte scopuri similare.

VARIANTE CONSTRUCTIVE :

— capsulate
— necapsulate

→ cu 2—4 circuite

- cu închidere simultană
- cu închidere decalată

SISTEM DE ACȚIONARE :
— cu tijă (verticală, laterală)
— cu tijă și rolă (verticală, laterală)
— cu braț și rolă
— cu braț, cu revenire la poziția inițială (lungime fixă, lungime variabilă, flexibil în 2 direcții, flexibil în toate direcțiile, rigid, în T)
— cu braț cu reținere (în V, în T)

CARACTERISTICI TEHNICE : Tensiunea nominală de izolare : 500 V c a.
Tensiunea nominală de utilizare : 380 ; 220 ; 110 V c a ; 110 ; 60 ; 48 ; 24 V c c.
Curent nominal termic : 10 A.
Curent nominal de utilizare : 2 ; 6 A la 380 V c a ; 8 ; 10 A la 220 și 110 V c a ; 0,5 A la 110 V c c ; 1 A la 60 și 48 V c c ; 2 A la 24 V c c.
Frecvența de conectare : max. 3 600 con/oră.
Uzura mecanică : 3×10^6 manevre.

Funcționează la temperaturi ale mediului ambiant cuprinse între —25° C și +55° C, cu umiditatea relativă de 90% la 20° C.

PUBLI a '86

ELECTROCONTACT
Botoşani

„ELECTROCONTACT" Botoşani vă oferă : GENERATORUL DE AEROIONI NEGATIVI sub marca **GENION**

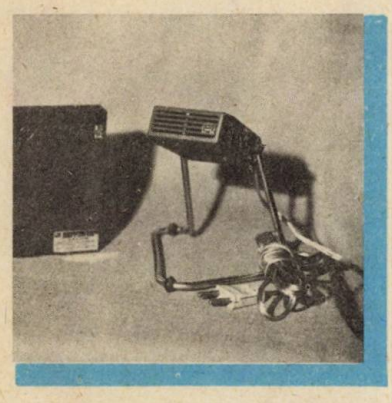

- UNUL DIN CELE MAI MODERNE MIJLOACE TEHNICE DE REVITALIZARE A AERULUI CE-L RESPIRAŢI ;
- GENERATOR DE „HRANĂ ELECTRICĂ NATURALĂ" NECESARĂ ORGANISMULUI UMAN, ASIGURATĂ DE CLIMATUL AEROELECTRIC AL STAŢIUNILOR MONTANE DE RENUME MONDIAL ;
- AMELIOREAZĂ : — TENSIUNEA ARTERIALĂ
  - — STĂRILE DE EXCITAŢIE NERVOASĂ
  - — DURERILE DE CAP
  - — RESPIRAŢIA DEFECTUOASĂ
  - — CAPACITATEA DE CONCENTRARE
  - — ALTE AFECŢIUNI

VARIANTE CONSTRUCTIVE, DUPĂ LOCUL DE UTILIZARE

— pentru cameră de zi, birou, bibliotecă : **MC—03, cod N—115**
Emisiunea : 30 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer ;

— pentru dormitor : **MC—10, cod N—114**
Emisiunea : 10 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer ;

- Tensiunea de alimentare : 220 V c a.
- Consum de energie electrică : max. 0,01 kwh pentru 24 ore de funcţionare continuă.

— pentru autoturisme şi alte tipuri de mijloace auto închise : **MA—01, cod N—100 — N—104**
Emisiunea : 60 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer.

- Tensiunea de alimentare : 6 V c c ; 12 V c c ; 24 V c c (de la bateria electrică auto).

Prin tratament cu aer ionizat negativ au fost obţinute ameliorări în cazuri de rinite şi bronşite cronice, astm, ulcer gastroduodenal, hipertensiune şi hipotensiune arterială, tulburări neuropsihice (nevroză, insomnie, anxietate etc.), boli endocrine, stări alergice, arsuri.

ÎN CURÎND, la dispoziţia dumneavoastră : **ALTE VARIANTE CONSTRUCTIVE** pentru utilizare în : — săli de spectacole ; — spaţii industriale ; — spaţii cu diverse alte destinaţii.

De reţinut :
- La livrare, fiecare aparat este însoţit de instrucţiunile de montaj, exploatare şi întreţinere.
- Procurarea aparatelor o puteţi face prin reţeaua comercială de stat şi cooperatistă.

GENION

PUBLI a '86

„ELECTROCONTACT" Botoșani

Produce și livrează
în țară și în străinătate:

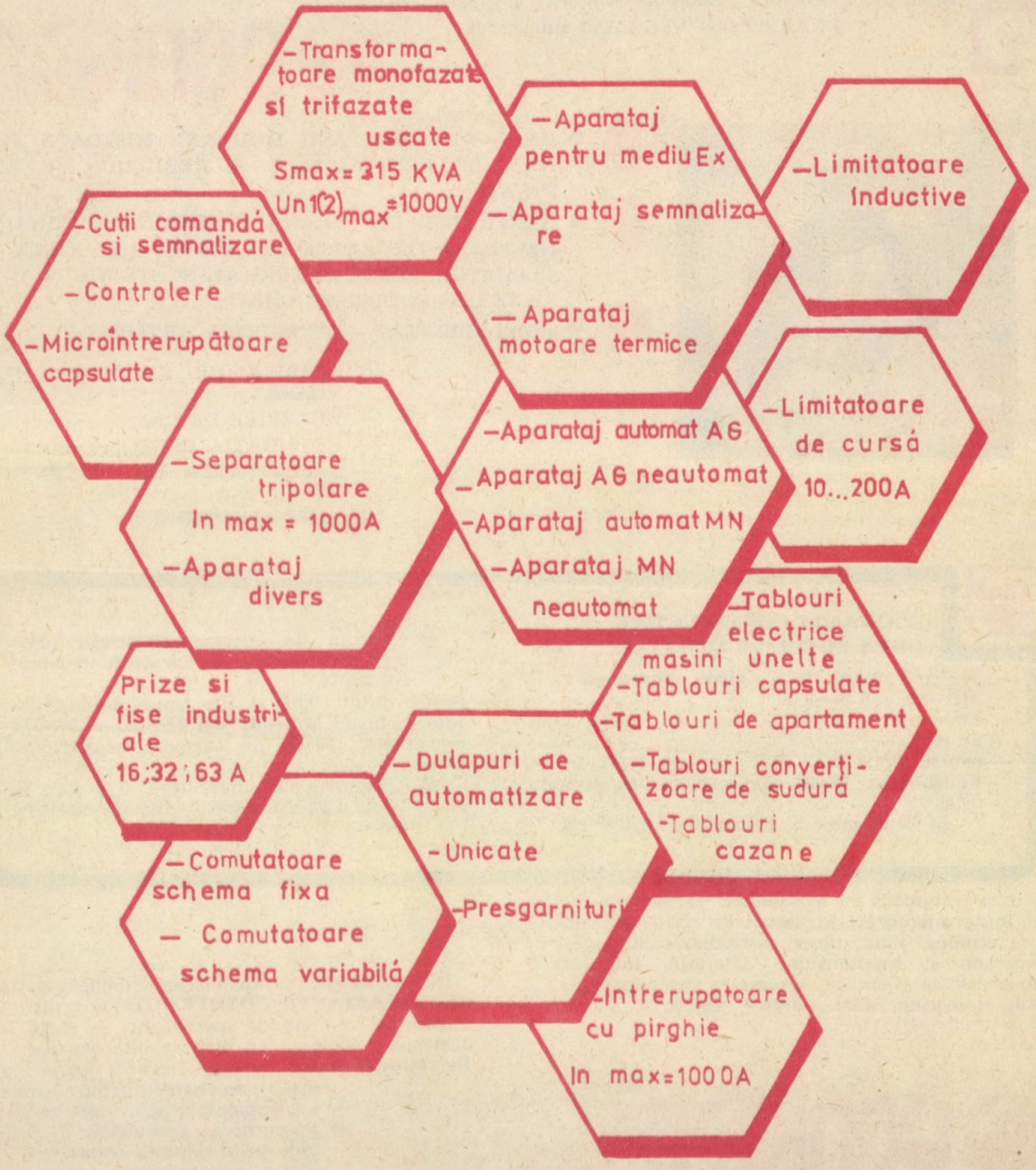

PUBLI a '86

ELECTROCONTACT BOTOȘANI

NOU

LA CEREREA BENEFICIARILOR „ELECTROCONTACT" BOTOȘANI PRODUCE ȘI LIVREAZĂ :

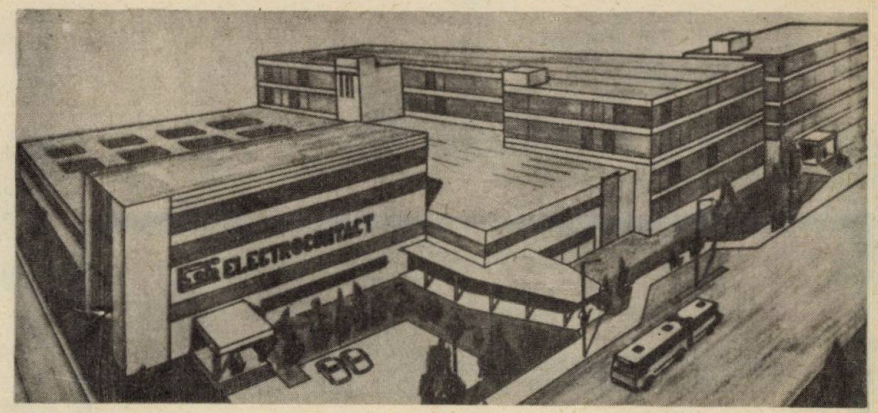

- Dispozitive pentru reutilizarea tuburilor fluorescente defecte ;
- Tablouri electrice monofazate de apartament, în carcasă de masă plastică sau metal, cu siguranțe automate, pentru 2—5 circuite ;
- Tablouri pentru utilizări comune, (tip T.U.C.) destinate instalațiilor electrice din clădiri de locuit ;
- Cutii cu eclise pentru racordarea motoarelor electrice de 6 KV ;
- Rerulatoare de cablu electric pentru uz industrial.

ÎN PREGĂTIRE PENTRU PRODUCȚIE LIVRARE LA BENEFICIARI, PE BAZĂ DE COMANDĂ FERMĂ :

- Transformatoare electrice monofazate cu puteri de 3 ; 5 ; 10 ; 16 ; 25 ; 40 VA.
  Tensiune primară : 220 V.
  Tensiune secundară : 6 ; 12 ; 24 ; 48 ; 110 ; 127 V.
  La cerere, se asigură și alte tensiuni de utilizare în înfășurarea secundară.
- Tronsformatoare monofazate de securitate, capsulate, portabile, cu puteri între 63 și 630 VA.
  Tensiune primară : 220 V.
  Tensiune secundară : 24 V.
- Lămpi de birou cu tub fluorescent de 14 W, cu dublă alimentare (220 V c a și 12 V c c).
- Dispozitiv de deconectare la curent de defect în rețele electrice mono și trifazate, pentru montare la tabloul general de alimentare și distribuție.
- Dispozitiv de alimentare individuală cu protecție multiplă (la suprasarcină, la scurtcircuit, contra electrocutării).
- Temporizator pentru utilizare în ateliere foto.
- Tester pentru verificat tranzistori.

Informații la telefon 1 71 72/106

PUBLI a '86

O.J.T. BACĂU

BULEVARDUL NICOLAE BĂLCESCU NR. 14, TEL : 1 89 30 ; 1 89 80.

VĂ INVITĂ ÎN UNITĂȚILE
SALE DE CAZARE
ȘI ALIMENTAȚIE PUBLICĂ

HOTEL-RESTAURANT „DECEBAL“ BACĂU, CATEG. I
B-dul 6 MARTIE NR. 2, TEL. 1 38 60 ; TELEX : 2 12 00

HOTEL-RESTAURANT „MOLDOVA“ BACĂU, CATEG. I
Str. N. BĂLCESCU NR. 16. TEL. : 1 39 50 ; TELEX : 2 13 79

HOTEL-RESTAURANT „BISTRIȚA“ BACĂU, CATEG. II
Str. MĂRĂȘEȘTI NR. 3. TEL. : 3 35 44

HOTEL-RESTAURANT „TROTUȘ“ MUNICIPIUL GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, CATEG. I
Str. 11 IUNIE NR. 1, TEL. : 2 43 22 ; TELEX : 3 15 28

HOTEL-RESTAURANT „PERLA“ SLĂNIC MOLDOVA, CATEG. I
TELEFON : 4 82 00 ; TELEX : 2 15 24

PUBLI a '86

INTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC ŞI DE INSTALAŢII

titu

STRADA GĂRII nr. 79. TITU. Jud. DÎMBOVIŢA, TELEFON : (90) 14 79 55, 14 79 68.

Printre unităţile cu un binemeritat prestigiu din judeţul Dîmboviţa, **ÎNTREPRINDEREA DE APARATAJ ELECTRIC DE INSTALAŢII TITU** este cunoscută datorită succeselor obţinute în realizarea de aparataje electrice de joasă tensiune. Cele peste 250 de produse cu aplicaţii industriale şi casnice, care fac faima întreprinderii, au o linie de prezentare modernă, fiind fabricate în mai bine de 400 de variante constructive.

Întreprinderea este dotată cu o secţie de bachelită şi cu o secţie de sculărie bine utilate, ceea ce îi permite să onoreze în bune condiţii comenzile beneficiarilor. Calitatea produselor fiind recunoscută şi apreciată tot mai mult şi peste hotare. De asemenea, aici s-au realizat scule de mare randament, ştanţe de mare precizie, instalaţii de sudat prin puncte, dispozitive de control şi de măsurare a parametrilor produselor, iar prin autodotare maşini de executat contacte, obţinîndu-se substanţiale economii de valută.

Printre preocupările constante în activitatea I.A.E.I. TITU se înscriu înnoirea şi diversificarea necontenită a producţiei pentru ridicarea calităţii, diminuarea consumurilor de metal şi energie, creşterea gradului de mecanizare şi automatizare a proceselor tehnologice, valorificarea unor resurse materiale şi energetice recuperabile etc.

Caracteristicile tehnice ridicate şi aspectul plăcut fac ca aceste produse să fie competitive atît pe piaţa internă, cît şi pe cea externă, realizîndu-se în două variante : albă şi maro.

Una dintre principalele caracteristici constă în faptul că pot fi combinate după dorinţele beneficiarului şi în seturi de 2, 3 sau 4 aparate.

■ **Întrerupătoare şi comutatoare 10 A—250 V, „seria confort".**

Dintre caracteristicile tehnice semnalăm :

— tensiune nominală... 250 Vc.a. ;
— intensitate nominală... 10 A ;
— anduranţă mecanică şi electrică... 100.000 manevre ;
— durată de conectare... 100% ;
— frecvenţă de conectare... 30 schimbări de poziţie/min.

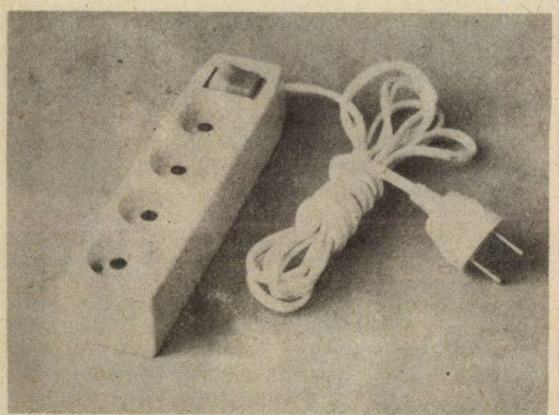

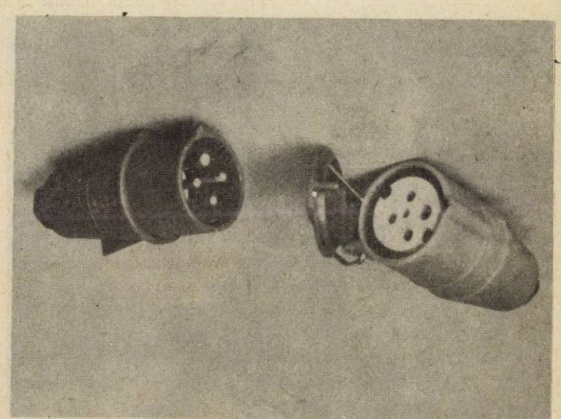

PUBLI a '86

IAEI TITU

■ **Priză ST cu CP A—250 V, „seria confort".**

Caracteristicile tehnice :

— tensiune nominală... 250 Vc.a. ; 220 Vc.c. ;
— intensitate nominală... 16 A ;
— rezistență mecanică și electrică... 5 000 manevre ;
— durată de conectare... 100% ;
— capacitate de închidere și rupere în c.a.... 20 A la 275 V și cos φ = 0,6 ; în c.c. ... 20 A la 242 V și L/R = 5 ms.

■ **Gamă de întrerupătoare și comutatoare :** întrerupător simplu ; întrerupător simplu cu lampă ; buton lumină ; buton sonerie ; întrerupător bipolar ; comutator scară simplu ; comutator scară dublu ; comutator cumpănă și comutator cruce.

■ **Gamă de prize :** priză ST cu CP ; priză ST fără CP ; priză telefon 1×4 poli, inclusiv ștecherul ; priză antenă RTV (de cap) ; priză antenă RTV (de trecere).

■ **Accesorii :** doze și rame pentru 1—4 aparate.

Pentru informații suplimentare privind produsele noi ale I.A.E.I.— Titu, cît și pentru condițiile de livrare, adresați-vă la telefonul (90) 14 79 55 sau 14 79 68.

Colectivul de proiectare de la I.A.E.I. — Titu se preocupă continuu de înnoirea și diversificarea producției, de ridicarea calității, de diminuarea consumului de metal și energie, cît și de creșterea gradului de mecanizare și automatizare a proceselor tehnologice. Dovada acestor preocupări este ilustrată pregnant chiar de noile produse cu caracteristici tehnice îmbunătățite ce își fac apariția cu regularitate în unitățile noastre comerciale, ca și proiectele de viitor, aflate în fază de prototip sau în momentul de față pe planșetă.

Pentru cei interesați am selectat cîteva dintre realizările recente ce poartă sau vor purta în viitorul apropiat prestigioasa marcă I.A.E.I - Titu. Astfel, s-a asimilat o nouă gamă de **întrerupătoare, comutatoare** și **prize,** folosite în instalațiile electrice — „seria confort".

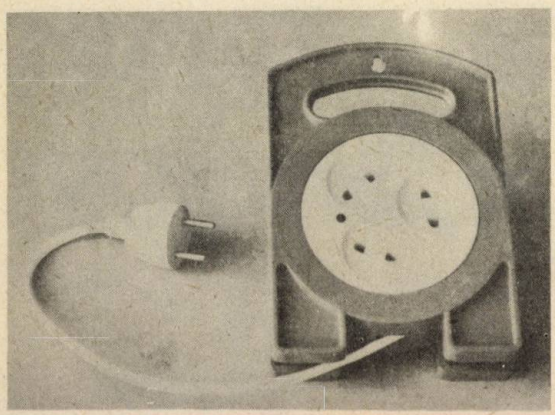

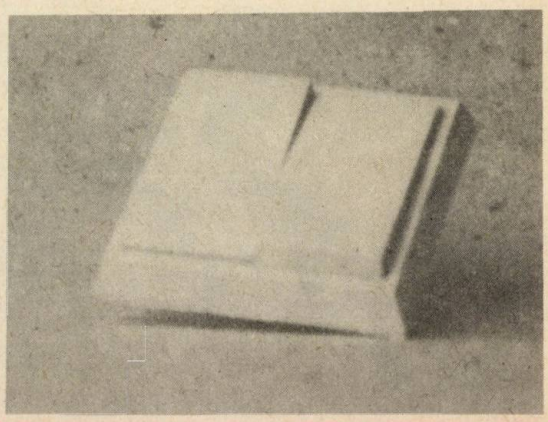

PUBLI a '86

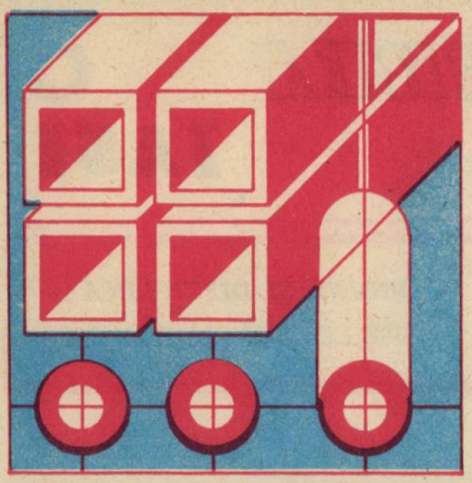

Intreprinderea METALURGICA IASI

ŞOSEAUA ŢUŢORA NR. 132 — TELEFON 981/3 63 20 ; 3 03 70

După peste două decenii de activitate, Întreprinderea Metalurgică Iaşi se află în plin avînt, mai ales prin înnoirile aduse utilajelor sale cît şi diversificării continui a gamei produselor în pas cu cerinţele economiei naţionale şi ale pieţei externe.

Dacă în 1962 se efectuau primele săpături pe şantierul noii întreprinderi, la numai doi ani neîmpliniţi, în noiembrie 1963 s-a sudat primul metru de ţeavă din bandă de oţel, marcînd punerea în funcţiune a Întreprinderii Metalurgice Iaşi, pion al metalurgiei româneşti pe meleagurile moldovene, în străvechea cetate a Iaşilor, a culturii şi civilizaţiei milenare în plină industrializare.

La interferenţa drumurilor comerciale ce legau în trecut Moldova de provinciile vecine, s-a dezvoltat o mare platformă industrială cu numeroase unităţi productive din cele mai diverse ramuri ale economiei, alcătuită unitar în cadrul natural şi pitoresc al Iaşului, municipiu şi judeţ cu o pondere însemnată în economia românească.

Unitate de frunte a platformei industriale ieşene, Întreprinderea Metalurgică Iaşi produce astăzi o cantitate de ţevi de peste 10 ori mai mare decît în 1964, iar producţia de profile a crescut de peste 12 ori faţă de anul 1966. Cifrele şi comparaţiile sînt semnificative, dar nu spun totul, deoarece diversitatea produselor este foarte mare şi în continuă creştere, ceea ce denotă avîntul metalurgiei ieşene mai tînără ca oricînd în cel de al 21-lea an de producţie continuă ziua şi noaptea.

Fiind cea mai mare producătoare de ţevi din industria metalurgică a ţării, Întreprinderea Metalurgică Iaşi are ca obiect al activităţii sale desigur că în primul rînd ţevile din oţel şi anume ţevile sudate, precum şi profilele formate la rece din bandă de oţel iar în ultimul timp a început şi producerea benzilor laminate la cald din oţel, la noul laminor de benzi înguste la cald, investiţie nouă care deschide calea spre o diversificare viitoare a producţiei.

Sporirea continuă a capacităţilor de producţie a permis extinderea gamei ţevilor sudate longitudinal şi profilelor formate la rece, ajungîndu-se astăzi la ţevi cu diametre de la 3 la 219,1 mm şi cu grosimi de la 0,5 la 8 mm, iar profilele se execută cu grosimi de la 0,5 la 5 mm din benzi cu lăţimea pînă la 1000 mm.

Introducerea tehnologiilor moderne de fabricaţie, mecanizarea şi automatizarea proceselor tehnologice, concomitent cu utilizarea raţională şi eficientă a spaţiilor de producţie pentru noile investiţii, au creat premizele creşterii an de an a cantităţilor de ţevi sudate şi profile formate la rece, atît pe piaţa internă, cît şi pentru export care deţine astăzi, o pondere de cca 50 la sută din producţia Întreprinderii Metalurgice Iaşi, cu tendinţe de creştere continuă.

Eforturile depuse pentru dezvoltarea producţiei atît cantitativ, cît mai ales calitativ se justifică din plin dacă răspund cerinţelor pieţei chiar în actuala conjunctură economică mondială.

PUBLI a '86

ÎNTREPRINDEREA METALURGICA IAȘI

● *ORDINE ȘI DISCIPLINĂ*
LA TOATE LOCURILE DE MUNCĂ

Definind gama produselor Întreprinderii Metalurgice Iași în primul rînd sînt țevile din oțel sudate longitudinal din oțeluri carbon de diferite mărci, executate în condițiile normale și standardelor de circulație internațională, în structura următoare :

țevi pentru instalații și construcții ;
țevi pentru conducte ;
țevi de precizie trase la rece ;
țevi pătrate și drepunghiulare ;
țevi profilate : ocale, plate, semiovale, eliptice, pătrate și dreptunghiulare cu falț, trapezoidale, etc.
țevi cu destinații speciale pentru biciclete, autoturisme, autocamioane, transportoare cu bandă, frigidere, radiatoare, umbrele, captatori solari, transformatoare electrice, etc ;
tuburi PEL de protecție pentru instalații electrice.

● O PRESTIGIOASĂ
MARCĂ DE FABRICAȚIE

Urmează apoi gama profilelor formate la rece din bandă de oțel cu lățimea desfășurată pînă al 1000 mm și grosimi între 0,5—5 mm din oțeluri carbon de diferite mărci, executate în condițiile normelor și standardelor de circulație internațională, în structura următoare : L, U, Z, T, C, omega și forme speciale diferite.

Referindu-ne la cîteva dintre noile produse asimilate în ultima perioadă la Întreprinderea Metalurgică Iași vom începe tot cu țevile sudate longitudinal și anume :

— țevi pentru amortizoare auto, debavurate interior și trase la rece ;
— țevi pentru arbori cardanici de precizie înaltă ;
— țevi pentru eșapamente auto debavurate interior ;
— țevi pentru autorismul OLTCIT ;
— țevi pentru frigidere și umbrele, trase în colaci ;
— țevi pentru radiatoare ;
— țevi ovale plate pentru captatori solari

Dintre profilele formate la rece din banda de oțel care au fost asimilate în ultima perioadă, amintim următoarele :

— profile pentru centrale telefonice automate ;
— profile pentru mașini agricole ;
— profile pentru locomotive electrice ;
— profile plate pentru construcții industriale.

Se remarcă totodată faptul că asimilarea oricărui nou produs își găsește imediat echivalentul în normele și standardele naționale la nivelul celor din țările industrializate avansate, ceea ce explică și ponderea mare a exportului în totalul producției întreprinderii.

Mărirea competențelor și răspunderii întreprinderii prin aplicarea mecanismului nou economic de autoconducere și autogestiune permite realizarea unei ample activități de ridicare a calității pe o nouă treaptă ce implică abordarea domeniilor de vîrf ale tehnicii, concomitent cu introducerea tehnologiilor avansate și conducerea cibernetizată a proceselor tehnologice.

PUBLI a '86

INTREPRINDEREA METALURGICA IAȘI

TELEX 2 22 68 TEPRO—R COD 6 600

CUNOSCUTĂ SUB MARCA TEPRO, ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI PRODUCE ȘI LIVREAZĂ CELE MAI DIVERSE ȚEVI SUDATE LONGITUDINAL ȘI PROFILE FORMATE LA RECE ÎN CONDIȚIILE STANDARDELOR NAȚIONALE ȘI DE CIRCULAȚIE INTERNAȚIONALĂ. ASTFEL :

— Țevi pentru instalații de la 3/8″ la 4″, negre și zincate, conform STAS 7656-80 ; ISO 65 ; DIN 2440 ; DIN 2441 ; DIN 2444 ; NFA 49-145 ; BS 1387, precum și de la 1/2″ la 2″ negre și zincate conform ASTM A 120.

— Țevi pentru construcții cu diametre de la 17,2 la 219,1 mm și grosimi de la 2,6 la 8 mm, conform STAS 7657-80 ; ISO 4200 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10704 ; GOST 10705 ; ASTM A.53.

— Țevi de precizie trase sau laminate la rece cu diametre de la 10 la 70 mm și grosimi de la 1 la 3 mm conform STAS 8726-80 ; DIN 2393 ; DIN 2394.

— Tuburi de protecție. PEL cu manșoane pentru instalații electrice cu dimensiuni de la 16,1 la 44,0 mm și grosimi de 1,25—1,5 mm, conform STAS 7933-80 ; DIN 49020.

— Țevi pătrate și dreptunghiulare cu dimensiunile de la 15 x 15 și 20 x 10 mm la 60 x 60 și 80 x 40 mm, cu grosimi de 1—3 mm conform STAS 7941-80 ; DIN 59411 ; DIN 2395.

— Țevi pentru conducte cu diametre de la 60,3 la 219,1 pentru conducte cu diametre de la 60,3 la 219,1 mm și grosimi de la 3,6 la 8 mm conform STAS 7657-80 ; NTR 331-80 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10704 ; GOST 10705.

— Țevi pentru transformatoare electrice, țevi pătrate și dreptunghiulare cu falț, țevi ovale plate, semiovale și eliptice, țevi trase sau laminate la rece pentru biciclete și motorete, țevi pentru role transportoare, țevi de precizie pentru arbori cardanici, țevi trapezoidale, țevi de precizie pentru amortizoare, țevi pentru autoturisme, țevi pentru frigidere și umbrele, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

— Profile din bandă de oțel formate la rece conform condițiilor tehnice generale de calitate prevăzute în STAS 8426-82 ; DIN 17118 ; DIN 59413 ; Precum și profile din bandă de oțel zincată în condițiile tehnice prevăzute în STAS 11401-80.

— Profile U cu aripi egale și neegale conform STAS 7835/1-80 ; STAS 7835/2-80 ; STAS 8610-80.

— Profile cornier cu aripi egale și neegale conform STAS 7836/1-80 ; STAS 7836/2-80 ; STAS 8250-80.

— Profile Z cu aripi egale și neegale conform STAS 8296-80 ; STAS 8609-80.

— Profil T cu aripi egale conform STAS 7249-80.

— Profil rotund deschis conform STAS 8326-80.

— Profil Omega cu aripi egale conform STAS 8367-80.

— Profile pentru tîmplărie metalică, conform STAS 9142-80.

— Profile speciale, de tip C, profile jgheab pentru sere metalice, profile plate cutate, profile pentru electrozi, de depunere tip CSH 2 pentru electrofiltre, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

Toate produsele Întreprinderii Metalurgice Iași sînt supuse periodic acțiunii de tipizare, reducîndu-se la strictul necesar atît mărcile de oțeluri cît și tipodimensiunile produselor, ceea ce nu limitează gama produselor necesare economiei naționale, iar la cererea expresă a beneficiarilor pentru scopuri bine determinate se pot realiza și alte produse în funcție de încadrarea acestora în caracteristicile tehnice ale utilajelor din dotare, cu luarea în considerație a factorilor economici de eficiență.

Adresați-vă deci specialiștilor întreprinderii noastre care vă stau la dispoziție

PUBLI a '86

U.J.C.P.A.D.M.C.

UNIUNEA JUDETEANA A COOPERATIVELOR DE PRODUCTIE, ACHIZITII SI DESFACERE A MARFURILOR SI DE CREDIT ● BACAU

STRADA MIHAI VITEAZUL NR. 2 TELEFON : 4 45 00

Excursii pe trasee turistice renumite, reuniuni tovărăşeşti, serbări cîmpeneşei, meniuri specifice, un sfîrşit de săptămînă reconfortant — la unităţile turistice ale U.J.E.C.O.O.P — Bacău :

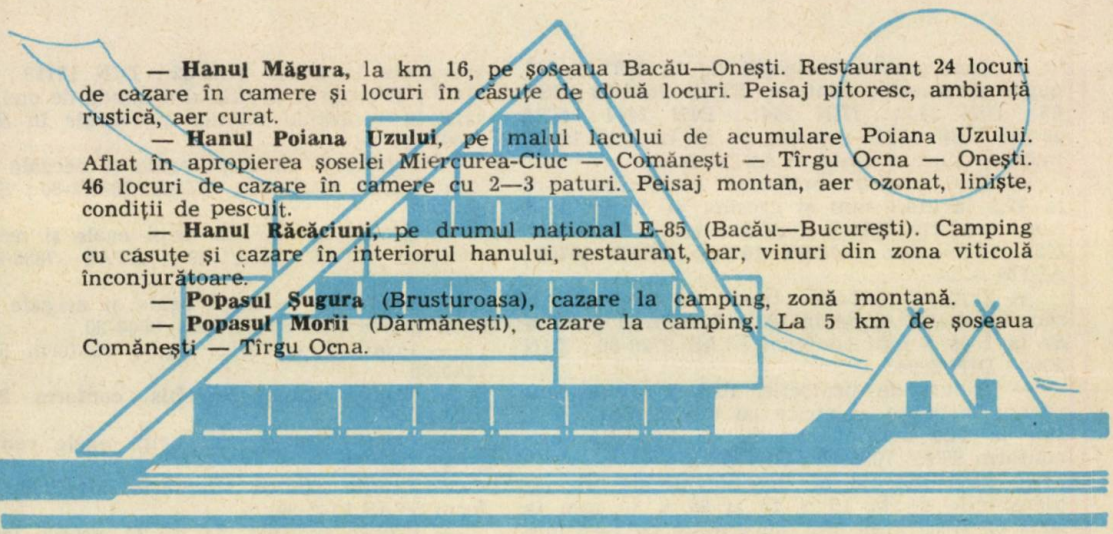

— **Hanul Măgura**, la km 16, pe şoseaua Bacău—Oneşti. Restaurant 24 locuri de cazare în camere şi locuri în căsuţe de două locuri. Peisaj pitoresc, ambianţă rustică, aer curat.

— **Hanul Poiana Uzului**, pe malul lacului de acumulare Poiana Uzului. Aflat în apropierea şoselei Miercurea-Ciuc — Comăneşti — Tîrgu Ocna — Oneşti. 46 locuri de cazare în camere cu 2—3 paturi. Peisaj montan, aer ozonat, linişte, condiţii de pescuit.

— **Hanul Răcăciuni**, pe drumul naţional E-85 (Bacău—Bucureşti). Camping cu căsuţe şi cazare în interiorul hanului, restaurant, bar, vinuri din zona viticolă înconjurătoare.

— **Popasul Şugura** (Brusturoasa), cazare la camping, zonă montană.

— **Popasul Morii** (Dărmăneşti), cazare la camping. La 5 km de şoseaua Comăneşti — Tîrgu Ocna.

Produse noi pentru piaţa internă şi export, executate de unităţile U.J.E.C.O.O.P. Bacău :

— Jucării gen **Maxi-magazin** (un magazin alimentar în miniatură) fabricat la Dofteana, mult solicitat în ţări cu vechi tradiţii în producţia de jucării ;

— Confecţii competitive pe plan european (în ţări socialiste, în R.F.G., Franţa, Italia) ; scurte „Narta“ ;

— Produse de măcelărie (pentru Italia) ;

— Fructe de pădure semiindustrializate ;

— Magiun fabricat la Bacău ;

U.J.E.C.O.O.P. are unităţi care produc, pentru export, **confecţii** la : Răcăciuni, Bacău, **tricotaje** la Scorţeni şi Dărmăneşti, **tîmplărie** la Nicolae Bălcescu, Luizi-Călugăra.

În cincinalul 1986—1990 volumul de export pe relaţia devize liber convertibile va creşte cu 400 la sută.

În aceeaşi perioadă serviciile pentru populaţie vor creşte de 2,6 ori.

Mica industrie îşi va spori volumul producţiei de peste trei ori.

PUBLI a '86

• **PEISAJ** •**Foto : EUGEN BĂTRÎNU**

SAMUEL L. CLEMENS

• Educația este totul. Piersica a fost și ea o biată migdală ; iar conopida nu-i decît o varză cu studii superioare.

• Cît despre Adjectiv : omite-l dacă nu ești sigur.

• Zgomotul nu dovedește nimic. Adesea, găina care a făcut un mic ou, cotcodăcește de parcă ar fi ouat un asteroid.

• Tot ce-i uman e patetic. Sursa secretă a Umorului nu este bucuria ci durerea. Raiul e lipsit de umor.

• Adevărul este mai ciudat decît Ficțiunea pentru că aceasta trebuie să lucreze cu posibilități ; Adevărul, nu.

• Omul este singurul animal care roșește. Sau ar trebui s-o facă.

• Cînd oamenii nu ne respectă ne simțim adînc ofensați ; și totuși, în sinea lui, nici un om nu se respectă pe el însuși.

• Există mai multe piedici împotriva tentației, dar cea mai sigură este lașitatea.

• Lucrînd împreună, prietenul și dușmanul te pot răni pînă în adîncul inimii, unul calomniindu-te, celălalt aducîndu-ți vestea.

• Am să fac superstițiile unei nații și nu mă interesează cine-i face legile sau cîntecele.

• Necuviința este disprețul față de zeul altuia.

• Hrănește-ți întotdeauna iluziile. Fără ele exiști dar ai încetat să mai trăiești.

• Fiecare din noi este o lună cu o față întunecată pe care n-o arată niciodată nimănui.

În românește de
Doina CMECIU

CALEIDOSCOP

OMUL ATERMIC

Pentru Massimo Caporaso, 50 ani, nu există temperaturi joase.

„Corpul meu este insensibil la frig și vara mea durează 365 zile. De aceea merg pe stradă, chiar și iarna, în costum de baie".

Massima Caporaso denumit omul gol.

„Trăiesc dintr-o pensie militară de invaliditate și am un plămîn extirpat. Deși sînt sfătuit să nu mă expun la frig, n-am fost bolnav niciodată. După prînz înot în apa aproape înghețată apoi seara, în mare, pînă noaptea tîrziu. Și cînd ies din apă mă usucă vîntul de iarnă".

Massimo Caporaso trăiește în San Benedetto del Tronto și umblă dezbrăcat printre concetățeni de mai bine de 13 ani. A locuit și la Roma dar, spune el, acolo i-a fost rușine de turiști. De...

Are aceeași temperatură corporală ca și noi, înfofoliții, iar medicii nu pot explica cum și de ce... Dacă am putea extirpa centrul frigului din creier, ar fi grozav ?

O SUPERMANĂ

Janet Walton este singura mamă din lume care a născut 6 gemeni viabili. Numele lor este : Hannah, Sarah, Jenny Ruth, Lucy și Kate. După cum se vede toți gemenii sînt fete.

„N-am fost niciodată atît de fericit, afirmă mult prea ocupatul tată, Graham Walton, în scurtele pauze de respirație ce și le îngăduie între schimbarea pantalonilor gemenelor și pregătirea biberoanelor, da, sînt cel mai fericit tată din lume".

Mama, Janet, a făcut tratamente serioase pentru a putea să aibă copii, a suportat un regim dur de viață, a înfruntat pericole care i-au primejduit viața. În cele din urmă a reușit...

Familia Walton locuiește modest într-o suburbie a Liverpoolului. Consiliul comunal a desemnat 16 asistenți și un pediatru pentru supravegherea prețiosului **trofeu,** iar joia este vizitată de un specialist în gimnastică și masaj.

• **PĂDURE USCATĂ DE PLOILE ACIDE ALE POLUĂRII**

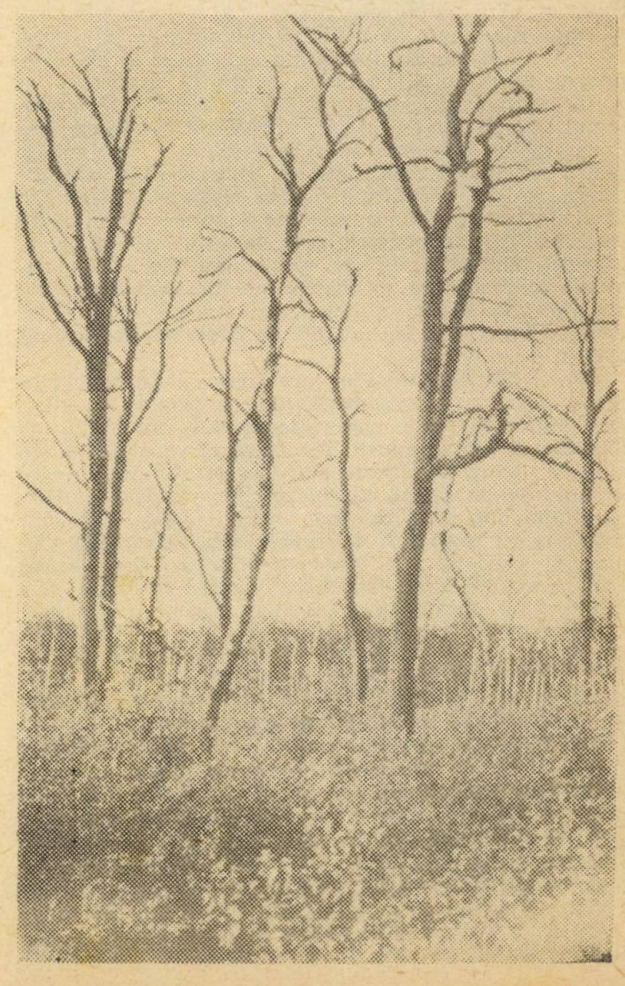

ECOLOGIA ȘI CONTEXTUL SAU UMAN

Ecologia este o știință aparent nouă, plină de vitalitate, interesantă și capabilă să polarizeze atenția unui numeros public. Aparent nouă, pentru că în realitate ea a fost înființată încă în secolul trecut de către zoologul german Ernst Haeckel care o definise inițial ca „știință a condiției luptei pentru existență și a economiei naturii", înțelegînd prin aceasta deopotrivă repartizarea speciilor și circuitul materiei vii pe un anume teritoriu ; disciplina ca atare a trenat în jurul acestei definiții o perioadă îndelungată de timp, pînă cînd problema mediului înconjurător, mereu mai amenințat de poluări și exploatări neraționale, a adus în prim plan necesitatea unei științe care să protejeze natura, să o utilizeze cu grijă continuă și să o optimizeze pentru ca societatea umană să tragă maximum de beneficii din valorile ei perene.

Așa a ajus ecologia o știință actuală și — chiar —, pentru foarte mulți oameni, o știință nouă.

Obiectul actual de studiu al ecologiei este ecosistemul sau sistemul ecologic, unitatea funcțională fundamentală a biosferei. În sensul cel mai răspîndit și mai larg acceptat, ecosistemul reprezintă o entitate complexă care depășește limita sistemelor biologice fiind alcătuit din două subsisteme și anume : unul biotic, constituit din totalitatea organismelor vii aflate în interacțiune și legate de un anumit loc de viață, numit *biocenoză*, și un sistem abiotic, cuprinzînd un complex de factori abiotici care influențează organismele vii și sînt influențați de către acestea, numit *biotop*.

Biocenoza, la rîndul ei, are trei constituenți principali și anume : *a. producătorii*, reprezentați de plantele autotrofe, care prin intermediul procesului de fotosinteză sînt singurii furnizori de energie și de materie ; *b. consumatorii*, adică acele viețuitoare care se hrănesc pe seama producătorilor primari și care, la rîndul lor, sînt de mai multe grade, unul din consumatori putînd fi la rîndul său deopotrivă victimă și predator ; *c. descompunătorii*, reprezentați prin microorganisme saprofite. În acest complex, producătorii și consumatorii produc substanță vie pornind de la substanțele simple, în timp ce descompunătorii simplifică substanțele organice complexe eliberînd (prin descompunere) substanțe simple necesare activității producătorilor. Împreună, ele formează marile cicluri care reînnoiesc în permanență natura.

În toate ecosistemele funcționează lanțuri trofice prin care fluxul de energie se distribuie, se formează, se fixează și se vehiculează. Lanțurile trofice sînt șiruri de ființe în care hrana circulă de la producător spre ultimul consumator : o algă mîncată de un crustaceu, acesta de un pește mic, înghițit de un pește carnivor, ajuns la masa noastră — iată un lanț trofic.

De la o știință care părea dedicată exclusiv mediului natural, ecologia s-a întins treptat către toate mediile, inclusiv — și mai ales — către cele în care elementul antropic se afirma drept factor principal. Ecologia a devenit globală nu numai prin obiectul ei de studiu ci și prin intermediul instituțiilor care se ocupă de ea, reprezentative la nivel mondial.

În 1971, sub egida Națiunilor Unite, s-a format programul Om și Biosferă. El cuprinde teme care preconizează integrarea cercetării și acțiunilor de întreprins în domeniul științelor naturale și *sociale*, cu scopul de a se găsi soluții la problemele legate de interacțiunea dintre om și mediul său ; programul urmărește să strîngă cunoștințele necesare și să formeze personalul destinat unei administrări raționale a resurselor lumii.

Un an mai tîrziu, Conferința O.N.U. pentru mediul înconjurător ținută la Stockholm consemna înțelegerea deplină, de către întreaga lume, a gravității stării naturii, amenințată de o exploatare nerațională.

La acest nivel și în acest context, problema ommediu necesită o abordare interdisciplinară, în care se include cu necesitate o gamă întreagă de aspecte socio-economice și culturale.

Pentru buna gestiune a teritoriilor este necesară o triplă participare și anume aceea a populațiilor umane interesate, a factorilor lor de decizie și a cercetării științifice. În obținerea rezultatelor scontate și în exploatarea chibzuită a mediului, prezența tuturor acestor trei participanți este indispensabilă.

Firește, în amenajarea mediului lucrurile sînt îngreunate de percepțiile deosebite ale persoanelor sau ale grupurilor de persoane interesate, în funcție de formația lor profesională și de nivelul lor cultural. Un agricultor, un pădurar, un crescător de vite vor avea, fiecare, idei diferite despre cea mai bună amenajare a unei parcele de pămînt. Imaginea pe care omul și-o face despre natură este în legătură cu circumstanțele particulare în care se situează fiecare individ sau grup din care acesta face parte. De-a lungul numeroaselor diferențe și particularități care există se formează o proiecție simbolică a personalității individuale sau a colectivității față de fenomenele naturale. Este adevărat că percepția fenomenelor ecologice se poate modifica cu progresul înțelegerii și al acumulării de cunoștințe dar aceasta este, cu prioritate, apanajul oamenilor de știință.

În toate ecosistemele omul este factorul dominant și de aceea problema centrală a ecologiei — privită în context uman — se rezumă la înglobarea întregii activități a acestuia cu ansamblul vieții animale și vegetale și cu fluxul total de energie din interiorul aceluiași spațiu și mediu comun, natural, modificat sau artificial.

Nu este vorba aici de o ecologie umană, limitată prin definiție la specia umană și deci imposibilă *ca ecologie*, ci de o ecologie construită în jurul omului.

Sînt unii care cred că ținînd seama de factorul uman ecologia care se face în prezența omului devine o ecologie umană (vorbind, de fapt, de o știință pe care definiția ecologiei o face inexistentă), înțelegînd prin aceasta „relația dintre societatea umană și mediul înconjurător" *).

Ecologia, pe care nimeni nu dorește să o nege ca realitate, a căpătat în experiența umană o valoare de simbol iar semnificațiile sale transcend referenții naturali.

În domeniul poluării industriale ecologia a dus, în societățile occidentale, la conflicte sociale și a resuscitat pe plan mondial problema exploatării resurselor naturale. Ea se găsește printre promotoarele unei noi ordini economice, a luptei împotriva desertificării și despăduririi, pentru folosirea în comun a spațiului cosmic, arctic, antarctic și a Oceanului Planetar.

Toate acestea sînt probleme sociologice care au suport ecologic. În aceste cazuri, ecologia este reală dar problemele sînt sociale, ecologia devenind pen-

* Vezi Brain Spooner, în L'Homme dans les écosystémes, Revue internationale des sciences sociales, no. 93, 1982.

tru acestea doar simbolul de care aminteam mai înainte.

Trebuie menționat că tot mai des o *problemă ecologică* apare ca o specie particulară de problemă socială, în timp ce o *problemă de ecologie* este și rămîne una pur științifică. La acest nivel de înțelegere al ecologiei în context uman putem aprecia valoarea sa globală, ca știință destinată să exploateze și să gestioneze optim și rațional natura înconjurătoare.

Astfel privite, se consideră că problemele ecologice (să nu uităm, specii particulare de probleme sociale) prezintă trei tipuri diferite de procese și anume : *a.* procesul de degradare sau transformare fizică (legile naturii) ; *b.* procesul de interacțiune (procesele sociale) și *c.* procesul de reflecție și de comunicare a informațiilor (în acest ultim caz o mare parte a explicației scapă logicii, situîndu-se la nivelul percepției subconștiente de valori și simboluri arbitrare, care ne dau idei confuze dar care ne inspiră gesturile și obiceiurile cotidiene).

În contextul uman, ecologia apare deci ca o metodă nouă de gestionare a resurselor. Ea trebuie însă să se clădească în mod independent ca știință separată ; dorim să spunem prin aceasta că părțile de sociologie care se atașează ecologiei trebuie să intervină numai *după* ce studiul ecologic a fost întreprins asupra unui ecosistem, asupra capacității acestuia de producere și vehiculare a materiei, energiei și informației.

În studiul ecologiei noțiunea de ecosistem suferă din cauza lipsei unei delimitări precise care să permită și studiul economic și cel de optimizare al teritoriului luat în considerare. Pentru a corija aceste dificultăți, științele naturale au intrat în dialog cu științele sociale și au creat astfel conceptul de *sistem de exploatare uman,* care definește — cu frontiere — un anume teritoriu de studiat, în vederea utilizării sale. Acest termen rămîne însă prea strîns legat de factorii economici, iar activitatea umană ca și cercetarea ecologică pură nu se pot reduce doar la un sistem economic. Pentru ca joncțiunea dintre sistemul de exploatare și noțiunea de ecosistem să devină operațională sînt necesare studii complementare. În această privință termenul de *tranziție ecologică,* prin care se definește încorporarea progresivă a naturii în structurile umane, ale voinței și acțiunii, nu ni se pare suficient. De aceea am preconizat — pentru definirea ecosistemului — o dublă delimitare (pe criteriul omogenității biotopului și pe criteriul împărțirii administrative), lucru care este capabil să înlesnească studiul eficient al unui ecosistem, în vederea cunoașterii și utilizării sale.

Ecologia trebuie să rămînă independentă de științele sociale, ea reprezentînd disciplina care studiază relațiile din natură. De abia după ce aceste relații sînt cunoscute ele pot fi asociate și interpretate cu ajutorul științelor sociale. Se poate forma, la acest nivel, o socioecologie (dacă se dorește interdisciplinaritatea), care poate fi apreciată, inclusiv prin cele cîteva puncte și repere pe care le-am expus.

Ecologia este o știință de perspectivă dat fiind că specia umană populează la nivele extrem de mari planeta și problemele gospodăririi mediului și ale menținerii legăturilor vitale și permanente dintre om și natura primordială sînt mai importante ca oricînd.

Știință a cunoașterii complete a mediului înconjurător, inclusiv a esenței acestuia — fluxul de energie —, ecologia reprezintă, la început prin ea însăși, mai apoi în contextul uman, un factor major în adoptarea deciziilor care privesc societatea și deopotrivă natura în care aceasta este implimentată prin toate fibrele ei.

dr. Alexandru IONESCU

• **Desen de MARIANA CIBI**

COMETELE SFÎRȘITULUI DE MILENIU

Încă un deceniu și jumătate pînă la sfîrșitul acestui mileniu — un mileniu care a cunoscut tiparul și nucleul atomic, pătrunderea omului în cosmos, dar și ororile războaielor nimicitoare de vieți, de imense valori materiale și spirituale. Deci, încă un deceniu și jumătate în care astronomii, gîndindu-se (între multe altele !) la marile comete ce ne-au vizitat nu cu prea mulți ani în urmă, așteaptă cu înfrigurare întîlnirea cu celebra cometă Halley.

Mesager din adîncurile spațiului — cometa vine, periodic, de la peste 5 miliarde de kilometri. Prima consemnare **precisă** a aparției astrului datează din anul 466 î.e.n. Dar cercetările lui Yeomans și Kiang, publicate în 1981 arată că această cometă a fost observată cu mai multă vreme înainte și că există indicii referitoare la observarea ei încă în anul 1403 î.e.n. Astfel, astrul cunoscut astăzi sub numele de cometa Halley, ar fi cea mai veche cometă cunoscută : supusă forței de atracție a Soarelui, ea trece la fiecare 76 de ani în medie, la mai puțin de 87 milioane km față de Soare, depărtîndu-se după aceea pînă la 5,3 miliarde km. De mii și mii de ani — cel puțin —, astrul își urmează acest drum prin spațiu. Veritabil mesager în timp, cometa ne-a vizitat ultima oară în 1910 și va reveni la minimul de distanță față de Soare, la 9 februarie 1986, la orele 17 și 52 de minute.

DE CE HALLEY ?

Nu e nevoie să subliniem că nu Edmund Halley, elev și colaborator al marelui Newton, a descoperit cometa care îi poartă numele ! Născut în 1656, Halley a văzut cometa numai în 1682. Dar, față de cei care o văzuseră în 1607, 1531, 1456... și bazat pe legea gravitației universale a lui Newton, Halley a emis ideea că cometele observate în anii pe care i-am menționat, nu ar fi decît reapariții ale unuia și aceluiași astru — deci ar fi vorba de o cometă periodică. În 1705, Halley puzlică „Astronomiae Cometae Synopsis", cuprinzînd elemente referitoare la orbitele a 24 de comete, între care și una avînd perioada de revoluție circumsolară de cca 76 de ani ; acesteia, astronomul englez îi prevede reapariția în anul 1758 sau 1759.

Halley nu a revăzut cometa, deși previziunea sa s-a realizat : el a încetat din viață în 1742, în vîrstă de 86 de ani. Dar el a fost primul care a prezis reapariția unei comete. Drept care, la revenirea ei în 1759, ea a primit numele marelui astronom englez.

DOUĂ REVENIRI SPECTACULOASE

De peste două mii de ani, cometa Halley este văzută și notată ca atare. Dar la ultimile sale reapariții din 1835 și 1910, astrul cu coadă a fost observat cu multă asiduitate și numai de astronomi. Într-adevăr, deși în 1835 ea a trecut relativ departe de Pămînt (cca 60 milioane km), observarea cometei a fost facilitată de o strălucire destul de mare. Cu atît mai mult, în 1910 cînd „Halley" a trecut, la 20—21 mai, la numai 24 de milioane km de Terra. Mai puneți la socoteală dezvoltarea considerabilă a mijloacelor de informare și, implicit, a senzaționalului urmărit pe atunci cu asiduitate de ziariști ; în fine, țineți cont că se anunțase o posibilă trecere a Pămîntului prin coada cometei — în noaptea de 18/19 mai — fapt care a creat destulă panică între cei (destul de mulți !) ce confundau nucleul solid al astrului, avînd cca 2,5 km diametrul, cu coada sa, lungă pe atunci de peste 100 milioane km, formată din pulberi și gaze, de mii și mii de ori mai rarefiate decît aerul...

Evident, nimic nu s-a întîmplat — în pofida ideilor și a sumbrelor prevestiri ale „sfîrșitului lumii".

O ÎNTÎLNIRE AȘTEPTATĂ

Astăzi avem calculatoare electronice ; avem sonde spațiale și multe, foarte multe cunoștințe despre comete — acești mesageri interplanetari. În ce ne privește, astronomi sau nu, așteptăm cu multă curiozitate reapariția cometei Halley. Și înțeleg prin „reapariție", sporirea suficientă a strălucirii sale pentru a deveni accesibilă fie micilor instrumente, fie chiar ochiului liber. Aceasta, pentru simplul fapt că astrul a fost regăsit încă de la 16 octombrie 1982, pe cînd se găsea încă la peste 1,6 miliarde km de Soare și cam la aceeași distanță față de noi.

Treptat, cometa se apropie de Soare și de Pămînt. Numai că spectaculozitatea sa, de această dată nu va fi prea ridicată : cometa se va apropia de noi la cel mult 62 milioane km (11 aprilie 1986). În plus, pentru noi, cei din emisfera nordică a Pămîntului, tocmai în perioada maximului de strălucire, astrul nu va fi observabil. Și atunci ?

Atunci vom profita de cele trei perioade cît de cît favorabile vizibilității astrului pe meleagurile noastre : noiembrie 1985 — 20 ianuarie 1986 ; 6 martie — 5 aprilie și, respectiv, după 18 aprilie pînă spre finele lunii mai 1986, pentru a o putea vedea — chiar cu ochiul liber, spre 20 decembrie 1986. În rest, un mic binoclu sau o mică lunetă (sau, preferabil, o vizită la observatorul astronomic !), ne vor putea pune în contact direct cu această rătăcitoare a spațiilor ; dar atît ?

O PRIMIRE DEMNĂ LA SFÎRȘITUL DE SECOL

Se poate spune pe drept cuvînt că cometa Helly va fi primită pe meleagurile noastre așa cum se cuvine unui oaspete cosmic de seamă. Într-adevăr, la cele mai multe reveniri, ea a fost privită doar cu ochiul liber ; începînd din 1682, spre astrul diafan au fost îndreptate de fiecare dată lunete și telescoape, în timp ce în 1910, imaginea sa a fost fixată pe nenumărate plăci fotografice. Ei, de data aceasta, trimitem mesageri chiar în preajma sa : sonde spațiale o vor traversa, o vor analiza din toate punctele de vedere — stare fizică, compoziție chimică, fenomene etc. Asemenea sonde au și început să fie lansate, ca de exemplu, cele două sonde sovietice VEGA, lansate în decembrie 1984, respectiv GIOTTO, a mai multor state vest-europene ; ele vor fi urmate de sonda japoneză PLANET — A. Toate au ca scop traversarea cozii și coamei cometei, cu apropiere de nucleul înghețat al astrului, pînă la 3000 de km sau chiar de... 10 ori mai puțin !

Pe pămînt, cercetarea va fi la fel de susținută. Uniunea Astronomică Internațională a aprobat înființarea în cadrul său a unui for mondial — „International Halley Watch" —, menit să coordoneze activitatea celor 7 comisii specializate

pe diferite discipline de cercetare şi ale căror rezultate vor fi coroborate cu cele obţinute prin mijloacele astronauticii. În acest mod este mai mult decît sigur că fondul de cunoştinţe pe care îl avem despre comete va fi substanţial completat şi nu va mai lăsa nici un loc prin care să se mai poată strecura „teama de comete".

DAR NUMAI HALLEY ?

Să nu deduceţi cumva că numai cometa ce poartă numele lui Halley stă în atenţia astronomilor. Chiar în ultimii ani, a fost destul de lucru. Zeci şi zeci de comete au fost observate în timp ce multe altele, periodice, sînt aşteptate de acum înainte (12 comete periodice numai în 1885) ; printre ele au fost unele destul de importante — cometele West, IRAS-Araki-Alcock, Bennett, Kohotek etc. Şi tot în acest an, ca o premieră, fostul satelit artificial ISEE-3, devenit sondă spaţială, va survola cometa Giacobini — Zinner.

Nu se poate vorbi totuşi, de vreo „avalanşă cometară" : este vorba doar de faptul că mijloacele noastre de cercetare a universului astral au devenit mai numeroase, mai eficiente ; în acelaşi timp, pe scena descoperirilor au intrat şi amatorii. Da, amatorii care, nefiind legaţi de anumite programe rigide de cercetare, scrutează cerul în căutarea mesagerilor cosmici reprezentaţi de comete. Să citez cazul unui inginer australian, W. Bradfield, care în ultimul deceniu a descoperit 10 comete ? Sînt mulţi alţi amatori astronomi care au descoperit cîte 3—4 şi chiar 5 comete. Ceea ce se poate spune este că se confirmă ideea lui Kepler, simbolic vorbind : „sînt tot atîtea comete în cer — spunea marele astronom — cîţi peşti sînt în ocean". Şi dacă noi descoperim acum cîte 15—20 de comete în fiecare an, să nu uităm că, potrivit ideii lui Jan Oort, miliarde de astfel de aştri gravitează în jurul Soarelui, în adîncurile spaţiului, la depărtări cuprinse între 230 de zile-lumină şi 2,4 ani lumină, unde formează „Norul lui Oort". Cînd şi cînd, din cauze bine cunoscute, unele comete părăsesc această lume a întunericului şi, călătorind milioane şi milioane de ani, se avîntă spre Soare, îi dau ocol, pentru ca apoi fie să se întoarcă de unde au plecat, fie să rămînă, capturate de atracţia Soarelui şi planetelor, aştri perisolari. Hazard ? Nu : acţiunea gravitaţională a Soarelui şi planetelor sale, stelelor vecine... Căci totul — de la minusculul electron, la steaua gigantă şi mai departe, la sistemele astrale — se supune legilor obiective ale materiei, legi care rînd pe rînd, sînt descoperite de raţiunea umană...

Matei ALEXESCU

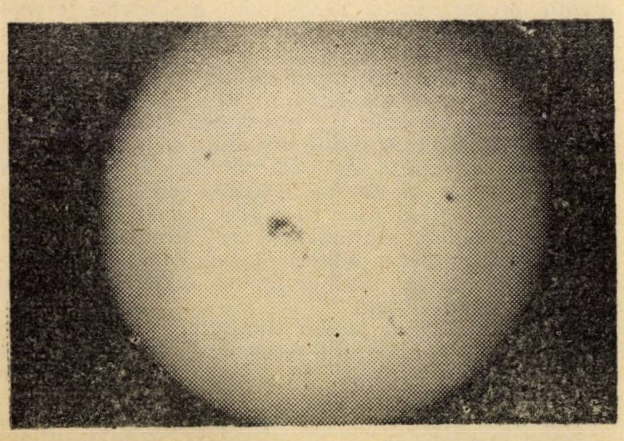

• Iată o fotografie a Soarelui datată 19 iunie 1982. Imaginea a fost luată de specialiştii Observatorului astronomic popular din Bacău. Citiţi în pagina 85 : SOARELE — O STEA DUBLĂ ?

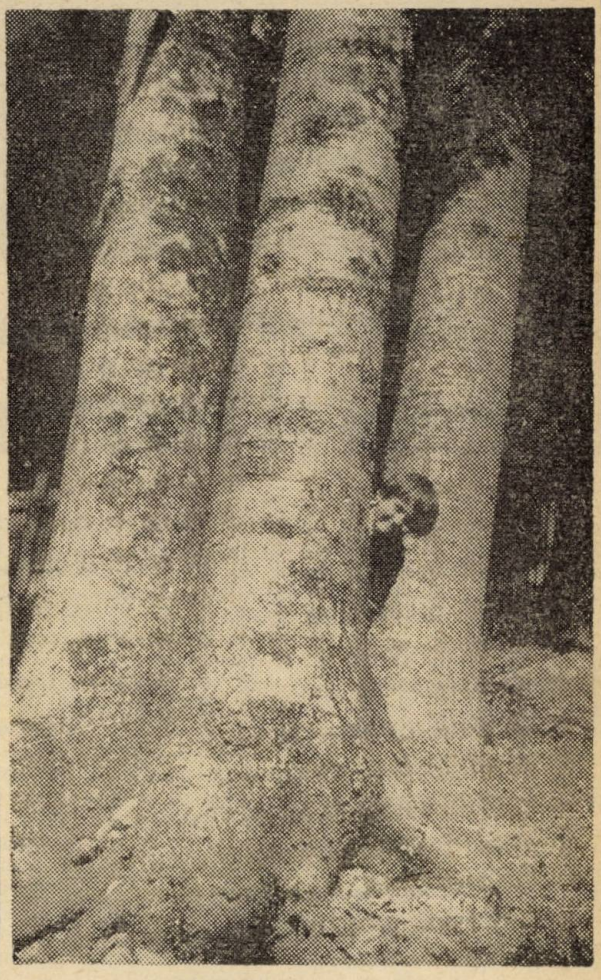

• Foto : ing. VICTOR VOINEA

CALEIDOSCOP

DESPRE PLANETE, SISTEME PLANETARE, GALAXII ŞI CURIOZITĂŢILE ACESTORA

• Prima planetă descoperită prin calcul, în septembrie 1846, a fost Neptun. Masa, orbita şi poziţia ei la un moment dat au fost determinate de francezul La Verrier (1811—1877), la cererea căruia astronomul Galle din Berlin a identificat pe bolta cerească noua planetă.

Astronomul englez Adams a rezolvat această problemă înaintea lui Verrier, dar neîncrederea compatrioţilor săi a făcut ca meritul descoperirii să-i revină francezului.

• Cea mai recentă planetă descoperită în luna octombrie 1977 se numeşte Kowall şi este cea de a zecea planetă a sistemului nostru solar, ea fiind situată între planetele Saturn şi Uranus.

Descoperitorul ei, Charles Kowall, este observator la Observatorul Halle, din California. El a reuşit să descopere noua planetă cu ajutorul unui telescop de 120 cm, instalat pe muntele Palomar.

• Cei mai înalţi munţi extratereştri din sistemul nostru solar se află pe lună. Astfel, muntele Gagarin are peste 9500 de metri înălţime, depăşind deci orice alt munte de pe planeta noastră.

• Cel mai înalt vulcan din sistemul nostru solar este vulcanul Olympus, de pe planeta Marte. Acest vulcan are 27 km înălţime şi un diametru de 600 km. Vulcanul se află în regiunea numită Tharsis. **(Bucur RUJA).**

PLANTELE ÎN ARHITECTURĂ

- *DOUĂ MILIOANE DE SPECII DE VIEȚUITOARE PE PLANETA NOASTRĂ;*
- *UNA DINTRE ACESTEA — OMUL;*
- *TRANDAFIRUL — SIMBOL AL PERFECȚIUNII,*

În scurgerea neîntreruptă a timpului, materia s-a plămădit sub forma viului. În fantezia ei creatoare a dat naștere la cca. 5 milioane de specii de vieţuitoare. Multe dintre acestea au dispărut, iar aproape 2 milioane, cunoscute de noi, există astăzi. Desigur, în fruntea tuturor se situează omul. Deși produs al ultimelor milioane de ani, el a devenit „stăpînul" a tot ce există și va exista. „Cariera" și-a început-o timid, prin cunoașterea treptată a ceea ce-l înconjoară. Dacă la început lumea plantelor i-a fost sursă de hrană și mijloc de lecuire, i-a servit apoi ca izvor de inspiraţie și de meditaţie. Încăpăţinata rezistenţă a acestora în faţa vicisitudinilor mediului, a fost pentru om un model al permanenţei. Cînd omul, dincolo de necesitatea unui adăpost, a învestit în construcţiile sale filonul creator ce irumpe din fiinţa sa, a găsit în lumea plantelor principalul mijloc de inspiraţie. Formele delicate și flexibile ale tulpinilor, frunzelor și florilor au putut fi lesne transformate în decoraţiuni graţioase. Constructorii și-au îmbogăţit fantezia privind cu atenţie și analizînd elementele lor structurale.

Chiar vechile civilizaţii s-au aplecat, cu interesul propriu epocii, spre lumea plantelor ce le aduceau viaţă și prosperitate, luîndu-le drept model în creaţiile lor arhitecturale. Egiptenii și-au legat cutezanţele de plantele de papirus *(Cyperus papyrus)*, cîndva cultivate, astăzi sălbăticite. Acestea erau tot atît de importante pentru prosperitatea societăţii antice ca și grîul. Rădăcinile lor ofereau substanţe nutritive, iar tulpinile, legate laolaltă, erau folosite la confecţionarea bărcilor. Dar poate cea mai importantă era măduva, care putînd fi desfăcută în fîșii, era întrebuinţată la confecţionarea unui material rezistent pe care se putea scrie. Tulpinile lor, înalte pînă la 3—4 m formau peisajul obișnuit în Egipt, Siria și Sicilia și au inspirat arhitectura epocii. Astfel papirusul apare ca o formă arhitecturală importantă încă pe la anul 2800 î.e.n. în complexul de piramide de la Saccara al faraonului Zoser din dinastia a treia. Arhitectul și medicul acestui Imhotep (2778—2723 î.e.n. — cel care a construit piramida în trepte de la Saccara) folosește papirusul ca model de coloană „angajată" din calcar (înţelegîndu-se prin acest termen coloanele numai parţial detașate de perete). Unele coloane papiriforme fasciculate se prezintă ca niște enorme legături de tulpini.

Motivul arhitectural al papirusului a dăinuit cel puţin 3000 de ani, supravieţuind tuturor dinastiilor Egiptului, fiind preluat pe rînd de hicsoși, libieni, etiopieni, persani, greci și romani. Cu mugurii deschiși sau închiși, îl vom regăsi în hipostilurile (plafon susţinut de coloane) sălilor din temple.

Sînt multe plantele, întîlnite în această perioadă, luate ca model în arhitectură. Unele inspiră doar ornamentaţiile, cum este *Heracleum giganteum*. Frunzele acestuia împodobeau capitelurile sau sarcofagele din morminte. Dispărută brusc din Egipt, cam pe la 2800 î.e.n., planta este uitată pe nedrept. Locul ei este luat de „lotus" — în realitate nufărul *(Nymphaea lotus, N. caerulaea* și *N. alba)* — devenită planta caracteristică a arhitecturii egiptene pînă spre sfîrșitul Regatului de Mijloc (1778 î.e.n.) cînd acest model dispare pentru cel puţin 1500 de ani. Poate și pentru dificultatea de a se ciopli din granit și diorit — materiale de construcţie dure — capiteluri cu „lotus".

Curînd o altă plantă devine favorită în Egipt — palmierul de curmale *(Phoenix dactylifera)*. Această plantă uimește prin multitudinea foloaselor sale. Un proverb arab spune că are mai multe întrebuinţări decît numărul zilelor dintr-un an. A fost cinstit ca simbol al Pomului Vieţii, apărînd în arta Sumerului, Asiriei și Babilonului. Din cauza proprietăţii sale „sui generis" de a-și înlocui fiecare frunză îmbătrînită prin una nouă, egiptenii antici au considerat-o „planta vieţii" — simbolizînd continuitatea. Deși devenit sacru, palmierul nu a apărut în arhitectură decît în timpul faraonilor Saphure și Unis din dinastia a cincea (2560—2420 î.e.n.) dar a dăinuit pînă la cucerirea Egiptului de Alexandru Macedon (332 î.e.n.).

În Grecia anilor 1000—650 î.e.n. se statornicesc în arhitectură stilurile doric și ionic. Ele dau o mare atenţie proporţiilor și perfecţiunii geometrice și mai puţin folosirii formelor inspirate de natură. Cu toate acestea, în stilul ionic surprindem tulpina și floarea de „lotus" *(Nymphaea alba)* în volutele capitelurilor.

În a doua jumătate a sec. al V-lea î.e.n., sculptorul Callimachus, inspirat de încercarea unui puiet de acantus (probabil *Acanthus spinosa)* de a ieși de sub o lespede de piatră dintr-un cimitir, a realizat un desen ce avea să devină leagănul unui nou ordin arhitectural, cel corintic. El a fost repede popularizat în Grecia și apoi universalizat de către romani. Modificat, supraîncărcat, adesea pînă la denaturare, acesta străbate timpul, oferindu-ne un aspect elegant, de graţie și somptuozitate.

În cursul Evului Mediu timpuriu, se manifestă o altă tendinţă — aceea de concentrare a atenţiei spre lumea interioară. Astfel privirea se îndepărtează de la modelele lumii vii.

Cu toate acestea ici-colo apar construcţii ca aceea a Casei Canonicilor de la mănăstirea Southwell din Anglia construită în sec. XII — care sfidează parcă moda epocii. Așa se face că aici zidarii s-au întrecut pe ei, ornînd coloanele, capitelurile și zidurile cu frunze de stejar, de iederă sau de alte plante comune acelor locuri.

O singură floare — trandafirul — simbol al perfecţiunii şi gingăşiei, al graţiei şi frumuseţii — este suprinsă mereu în marile zidiri ale acestor timpuri. Stilizată mai mult sau mai puţin, executată mai grosolan sau mai rafinat, ea se repetă mereu în ornamentaţia catedralelor gotice. Apare în vîrful arcadelor de la ferestre dar, în mod invariabil, floarea de trandafir — rozeta — marchează unul din pereţii naosului precum şi extremităţile transeptului, fiind continuu dezvoltată şi perfecţionată. În această perioadă, gotică, se acordă însă atenţie perfecţionării unor invenţii tehnice ale timpului ca : arcurile butante (ce permit echilibrarea bolţilor), ansamblul de pasaje şi culuare încorporate pereţilor (care asigurau mobilitate de acţiune în realizarea construcţiilor precum şi stingerea incendiilor sau alte intervenţii). Moda concurenţei pe înălţime datorată acestei arhitecturi şi-a atins culmea în „flêche“ — turnul ascuţit — al catedralei din Strassbourg care se înalţă pînă la 142 m, cît un imobil cu 40 de etaje.

Pînă la construirea în 1889 a turnului Eiffel care avea iniţial înălţimea de 300 m (astăzi are 320 m) cu structurile sale metalice, nici o altă construcţie nu va mai egala turnul acestei catedrale medievale.

Pe alte meridiane ale planetei, în Asia, Evul Mediu păstrează pînă tîrziu tradiţia antică. Unul dintre cele mai semnificative exemple în această perioadă poate fi văzut în dezvoltarea arhitecturii indiene la care experienţa de secole, tradiţia locală şi interferenţele cu culturile străine, au produs o mare diversitate de stiluri.

Cu Qutb Minar („Turnul Victoriei“) şi moscheea sa din Delhi (clădită în anul 1199 e.n. de meşteri hinduşi sub îndrumarea cuceritorilor islamici) s-a dat semnalul pentru începutul arhitecturii indo-islamice.

O capodoperă a stilului numit Qutb Shahi — al acestei arhitecturi este Char Minar-ul, localizat în sultanatul Hyderabad din podişul Decan. Turnul înalt de 56,7 m a fost clădit în anul 1591. El a fost zidit cu ocazia eliberării oraşului de epidemia de holeră. Construcţia realizată din blocuri de granit şi calcar, este acoperită cu un înveliş subţire de ipsos şi împodobită cu trandafiri şi ghirlande fin cioplite. Este drept că extinderea desenului floral în arhitectura indo-islamică a fost condiţionată şi de interdicţia musulmană de a se folosi imagini umane sau de animale, precum şi de semnificaţia de cult pe care o au plantele în zonele aride.

În epoca de aur a Imperiului Mogul, în timpul domniei Şahului Jahan (1627—1658), s-a impus în construcţii perioada marmurei, care a culminat cu „momentul perfecţiunii“, al cuceritorului, al inefabilului Taj-Mahal. Construirea Taj-Mahalului a durat 22 de ani, fiind început în 1630 din ordinul suveranului ca mormînt al reginei sale favorite, Arjuna Banu Begum, cunoscută şi cu numele de Mumtaz Mahal („aleasa palatului“) sau ca Taj Mahal („coroana palatului“). Desene florale încrustate cu pietre preţioase şi flori în relief delicat, sculptate, uşor proeminente, apar pe suprafeţele de marmură albă, ornat cu superbe motive florale, închide sicriul reginei şi al şahului. Grădini superbe, un imens bazin în care se reflectă palatul şi construcţiile anexe, echilibrează perfect realizarea arhitecturală, sugerînd infinitul, creind o imagine de o inegalabilă frumuseţe. Marmura de Makrana îşi dovedeşte virtuţile aproape magice, schimbîndu-şi coloritul la cele mai mici modificări ale condiţiilor climatice. Astfel, la răsăritul soarelui, întregul ansamblu capătă culoarea delicată a unui trandafir palid de o transparenţă ce sugerează imponderabilul.

În Europa perioada goticului se va pierde în Renaştere şi deşi acum se foloseşte tot mai mult ornamentaţia inspirată din lumea plantelor pentru înfrumuseţarea exterioarelor, pînă la mijlocul sec. al XIX-lei, n-au mai fost introduse elemente cu totul noi. Acum se fac mari acumulări în domeniul cunoaşterii. Marile expediţii geografice, cît şi explorările din lumea microscopică au dezvăluit marea diversitate a lumii plantelor şi animaleor iar aceste modele din alte lumi vii au stimulat arhitectura spre noile şi revoluţionarele sale creaţii contemporane.

Cunoscut încă de prin sec. al XV-lea, o minune în lumea florilor, nufărul de Amazon — *Victoria amazonica* — a fost aclimatizat la începutul sec. al XIX-lea în Anglia, la Kew. Sir Joseph Paxton, horticultor şi arhitect, l-a îngrijit cu atenţie şi pasiune şi în sfîrşit în anul 1849, eforturile sale au fost încununate de succes — minunatul nufăr a înflorit. Subiect de studiu dar şi de inspiraţie, nufărul de Amazon îi sugerează revoluţionarului arhitect soluţia unei lucrări tehnice de excepţie. Solicitat la un concurs de proiecte pentru marea expoziţie din 1851 de la Londra, Paxton se inspiră din ingeniozitatea naturii. Reţine şi aplică în proiectul său modul în care nervurile permit menţinerea rigidităţii unei frunze de 2—3 m diametru, chiar mai mult, suportînd în plus şi greutatea unui copil sau a cîtorva păsări mari. El traduce experienţa naturii în parametrii de oţel şi sticlă. Proiectul a fost aprobat şi astfel s-a născut, în mai puţin de 6 luni, Palatul de Cristal, edificiu ce a fost precursorul zgîrie-norilor din marile metropole moderne.

Dar mai trebuia ceva. Joseph Monier, grădinar parizian, a inventat încă din secolul trecut, din întîmplare, betonul armat. Dorind să-şi facă ghivece cît mai rezistente, le-a înconjurat cu sîrmă pe care a acoperit-o cu ciment.

Odată cu descoperirea — cu ajutorul microscopului — a ţesuturilor mecanice din organele vegetale, această invenţie a devenit o coordonată de studiu. Ansamblele de celule din rădăcini, tulpini şi frunze, sînt lecţiile date de evoluţia viului, a felului în care se poate rezista perfect la eforturile de torsiune, compresiune, extensiune şi flexiune. Şi de aici, iată o nouă arhitectură — arhitectura „vie“.

Precursor al teoriei organice în arhitectură, reprezentant de seamă al stilului modern, arhitectul spaniol Antonio Gaudi (1852—1926) propune soluţii îndrăzneţe pentru ridicarea construcţiilor pe verticală după modelul arborilor.

Desigur a fost neînţeles şi ridiculizat la vremea sa, dar Antonio Gaudi aduce o concepţie nouă creind un curent nou în arhitectură — arhitectura organică. El reuşeşte să se înconjoare de numeroşi discipoli care ridică la rangul de principiu suprem — unitatea dintre arhitectură şi natură.

Sînt studiate rădăcinile plantelor ca un sistem ideal de ancorare şi susţinere, capabil să se modifice după solicitările la efort impuse de mediu. Sînt studiate tulpinile ca amestec de structuri de rezistenţă. Zborul avîntat pe verticală este imposibil fără respectarea regulii dimensiunii. Raportul dintre înălţimea şi diametrul maxim al construcţiilor realizate de om n-a depăşit pînă acum valoarea de 20—30 iar natura ne oferă frecvent modele de 50—100 dar şi 200 (la trestie — 2 m înălţime şi 1 cm diametru) sau de 300 (la secară sau grîu — înălţimea este de peste 1 m avînd diametru doar de cîţiva milimetri). Sînt studiate frunzele şi fructele ca modele de rezistenţă la solicitările deosebite ale vîntului şi ploii.

Dinamica vieţii sociale este cea care impune ritmul evoluţiei în gîndire şi-l condiţionează. Astăzi omenirea aleargă spre viitor cu o „viteză“ de 142 inşi pe minut, adică 8520 de inşi pe oră. Numărul oraşelor creşte paralele cu industrializarea. Urbanizarea are astăzi cerinţe noi, iar pentru generic a împrumutat un alt termen din biologie — metabolism. Creatorii „metabolişti“ au imaginat clădiri cu o elasticitate funcţională sporită, extinderi ori remodelări ale spaţiului în pas cu noile solicitări, chiar adaptarea acestora la funcţii neprevăzute. Dacă astăzi mai construim, mărind numărul oraşelor-galaxii — ajunse deja la 20 —, viitorul doreşte decongestionarea „junglei“ care te încătuşează cu coloşii ei de piatră şi beton

armat, unde aerul este poluat și lipsit de oxigen. De aceea va construi pîlcuri de colosali arbori de peste 100 m de ale căror crengi de beton armat atîrnă, ca niște fructe, locuințele individuale ce pot fi desprinse la nevoie pentru a fi atîrnate de ramurile altui copac.

Un alt proiect vizează o casă-oraș cu 850 etaje la care scheletul portant al construcției ar avea forma unei tulpini cu etaje-ramuri, iar temelia s-ar înfinge în pămînt pînă la 150 m adîncime asemenea rădăcinilor de la arbori. Ele vor avea un regim autonom, captîndu-și energia necesară de la soare, iar apa din precipitații. Ele vor putea permite locatarilor procurarea unor alimene de primă necesitate care, bineînțeles, nu vor produce nici un fel de deșeuri. Această orientare ecologică în arhitectură, consideră creațiile sale ca entități organice care trebuie să se integreze perfect habitatului natural.

Viziunea lucidă, arhitectura organică are drept principiu suprem unitatea dintre arhitectură și natură, dintre clădire și ambianța sa, ca și dintre părțile care compun clădirea. Tot ce se proiectează pornește de la funcție spre structură și formă, de la interior spre exterior.

Acum, ca și cu milenii în urmă, plantele mari sau mici, puternice sau plăpînde, cresc și așteaptă. Așteaptă pe cei care cu geniul minții lor le vor „culege" și le vor adăuga buchetului arhitectonic al timpurilor.

Nicolae BARABAȘ

• ELENA UȚĂ CHELARU — „Flori"

PTOLEMEU ȘI ȘTIINȚA MODERNA

Concepțiile antice privind structura Universului erau destul de variate. A predominat însă ideea unui pămînt fix în centrul lumii (geocentrism) precum și ideea circularității mișcărilor. Forma sferică a Pămîntului a fost cunoscută de timpuriu ; dimensiunile globului au fost stabilite de Eratostene (sec. III î.e.n.) printr-un procedeu ce nu diferă prea mult de cele actuale. Uneori a fost susținută și rotația Pămîntului. Putem menționa și teoria pitagoreică (Filolaos, sec. V î.e.n.) sau teoria lui Aristarh din Samos (sec. III î.e.n.) ca anticipări ale heliocentrismului. Ambele aceste teorii erau bine cunoscute de Evul Mediu european — dar n-au reușit să se impună fiind privite ca simple curiozități. Ele n-au putut fi dovedite în perioada elenistică și romană — după cum nu le-au putut dovedi nici Copernic nici Galilei (sec. XVI).

Teoria geocentrică a Antichității ne-a fost transmisă în forma ei definitivă de alexandrinul Claudiu Ptolemeu — despre care se știe doar că a făcut observații la Alexandria între anii 127 și 151 e.n. Au ajuns însă pînă la noi principalele opere scrise de el. Cea mai cunoscută este „Megale Syntaxis" sau „Almagestul". În ea ni se oferă o prezentare globală a științei astronomice de atunci, incluzînd o ingenioasă teorie geometrico-cinematică a mișcării corpurilor cerești cunoscute în Antichitate. Bazele acestei teorii sînt mai vechi. Ptolemeu a folosit lucrările lui Hiparh din Nicea (sec. II î.e.n.) preluînd de la acesta explicarea precesiei și folosirea „cercului excentric". Chiar și „teoria epiciclurilor", fundamentală în opera lui Ptolemeu, este împrumutată de la Apollonius din Pergam (sec. III-II î.e.n.). Dar, din toate aceste elemente, Ptolemeu a creat o teorie unitară, compatibilă cu fenomenele observate (desigur, între limitele preciziei de atunci care totuși, precum vom mai vedea, era destul de mare).

Pînă la Copernic și Kepler (și chiar pînă mai tîrziu), Almagestul a constituit manualul de bază pentru studiul Astronomiei. În lumea medievală, Ptolemeu era „Astronomul" prin excelență — după cum Aristotel era „Filozoful". În tot acest răstimp, teoria ptolemeiană a cunoscut doar unele perfecționări neesențiale și, de fapt, nu este total părăsită nici astăzi. Chiar dacă astăzi problemele Mecanicii Cerești sînt privite dintr-un alt punct de vedere, totuși un sistem geocentric de coordonate rămîne „cel mai na-

tural" pentru noi care privim fenomenele cereşti de pe Pămînt. Datele observaţionale care, în sistemul planetar, sînt mai ales „inegalităţile" periodice din mişcările aparente ale Soarelui, Lunii sau Planetelor — pot fi reprezentate, în principiu, la fel de bine atît în teoria geogentrică cît şi în cea heliocentrică. Desigur, această din urmă teorie ne permite astăzi (dar încă nu permitea pe vremea lui Copernic şi Galilei !) să interpretăm fenomenele fizic şi să le deducem pe toate dintr-o lege unică : din legea lui Newton sau, ceva mai complicat, în cadrul Relativităţii. Astronomiei antice îi lipsea această posibilitate. Teoriile Soarelui, Lunii şi a celor cinci planete cunoscute pe atunci necesasitau discuţii separate şi mecanisme diferite de la caz la caz. Cu cît abaterile periodice erau mai numeroase — cu atît şi „sistemul lumii" devenea mai complicat. Anticii, ca şi modernii, constatau existenţa acestor abateri sau „anomalii". Nedispunînd de instrumentul Analizei Infinitesimale (apărut în sec. XVII), cinematica cerească antică a ales calea mai dificilă (dar singura cunoscută pe atunci) de a sintetiza geometric-euclidian mişcările cereşti observate. Mecanica Cerească actuală deduce aceleaşi anomalii analitic, ca pe termeni periodici ai unor serii care, la rîndul lor, sînt consecinţe ale principiilor mecanice generale formulate matematic. Ceea ce apărea gîndirii intuitiv-concrete a anticilor ca un sistem de mişcări circulare şi uniforme suprapuse — apare în Mecanica Cerească actuală ca o consecinţă necesară a legii Atracţiei Universale şi a principiilor generale ale Mecanicii — în concepţia newtoniană — sau ca o urmare necesară a Principiului Inerţiei şi a structurii continuului spaţio-temporal — în concepţia einsteiniană. Dar dacă am vrea să reprezentăm grafic termenii periodici din seria trigonometrică descriind mişcarea unei planete — am obţine şi noi un sistem de cercuri suprapuse : un sistem aparent mai complicat dar tot atît de „ştiinţific", permiţînd, din datele iniţiale, să prezicem poziţia planetei pentru oricare moment din trecut sau din viitor.

Din comparaţia de mai sus rezultă şi unul dintre motive care făceau ca „sistemul lumii" al anticilor să fie doar o imagine imperfectă a acestei „lumi", Numărul termenilor unei serii analitice poate, teoretic, să crească la infinit adică, practic, pînă la limita impusă de precizia observaţiilor. Construcţia geometrică antică trebuia însă să se mulţumească cu un număr finit de elemente, practic : cît mai puţine. La Ptolemeu, — una sau două „anomalii" — cîte se cunoşteau atunci.

O altă „erezie ştiinţifică" ce i s-a imputat lui Ptolemeu, o constituie faptul că n-a renunţat la principiul mişcărilor circulare uniforme. Era un principiu al Fizicii aristotelice, iar Ptolemeu era şi el un adept al Stagyritului. Principiul spunea că, deoarece corpurile cereşti sînt „perfecte" — nu le poate „conveni" decît o „formă perfectă" (sferică) şi o „mişcare perfectă" (circular-uniformă). Ptolemeu a realizat un compromis spre a „salva" atît principiul cît şi fenomenul observat, compromis concretizat prin „teoria excentriculuí". (Soarele, de exemplu, se mişcă *uniform* pe un cerc al cărui centru nu este în centrul Pămîntului ; privită de pe Pămînt — mişcarea *pare neuniformă).* De altfel, şi Copernic (sec. XVI) rămîne, în această privinţă, tot atît de aristotelician : deşi mută originea sistemului în Soare, el explică „anomaliile" tot prin excentrice şi epicicluri şi păstrează mişcări circular-uniforme. Primul care a renunţat la principiul amintit a fost Kepler care, după încercări nereuşite de a explica anomaliile lui Marte prin mişcări circulare, a propus, pentru planete, mişcări eliptice neuniforme.

Spaţiul nu ne permite să dezvoltăm aici întreaga teorie a lui Ptolemeu. Este însă instructiv să comparăm unele date numerice folosite de el cu cele admise astăzi. Astfel, mişcarea medie diurnă a Soarelui este la Ptolemeu de 0^0 59' 8",2870 — valoarea actuală fiind de 0^0 59 8",3304 — diferenţa fiind de numai 0",0434 ! Pentru mişcările medii diurne în longitudine şi în anomalie, pentru cele 5 planete, diferenţele sînt cuprinse între 0", 00 şi 0", 05. Asemenea exemple s-ar putea multiplica.

Să nu uităm, de altfel, că şi termenii periodici ai unei serii trigonometrice — reprezintă tot nişte mişcări circular-uniforme ! Desigur, ei nu mai sînt folosiţi în virtutea „perfecţiunii" cercului, ci din motiv de simplicitate. „Anomaliile" s-ar putea, desigur, aproxima şi prin alte serii de funcţii decît cele trigonometrice. Acestea din urmă sînt însă cele mai simple, fiind şi „eminamente circulare !" Iată deci că şi cea de-a doua „erezie" ptolemeiană este folosită şi astăzi — deşi sub alte denumiri şi cu alte notaţii.

Astronomia Practică de azi se foloseşte, aproape exclusiv, de sisteme geocentrice şi coordonate. Fie că este vorba despre navigaţie maritimă sau aeriană, de cartografie, de calculul eclipselor sau de alte efemeride, de determinarea timpului sau de lansarea sateliţilor — datele necesare se obţin din observaţii făcute de pe Pămînt şi... în ipoteza că acesta este fix în spaţiu. Se ştie că Pămîntul se mişcă — dar se observă şi se calculează ca şi cum el ar fi fix. Pentru antici fenomene *reale* erau cele asupra cărora îi informa văzul. Iar Ptolemeu descria lumea aşa cum o vedea şi aşa cum o vede oricine.

Să mai semnalăm un lucru. Se ştia că Mercur şi Venus nu se depărtează niciodată prea mult de Soare, pe cînd Marte, Jupiter şi Saturn se pot vedea în orice parte a cerului : uneori aproape, alteori departe de Soare. Spre a explica aceasta, Ptolemeu admitea că, pentru Mercur şi Venus, centrele epiciclurilor rămîn mereu aliniate cu Pămîntul şi cu Soarele. Celelalte planete nu satisfac această condiţie dar razele lor vectoare (pe epiciclu) rămîn mereu paralele cu raza Pămînt-Soare. Iată deci că şi în teoria ptolemeiană Soarele juca (fără să fie în centru !) rolul de coordonator al întregului sistem. Aceste consideraţii l-ar fi putut conduce la a mai face un singur pas : să mute originea sistemului în centrul Soarelui. Ptolemeu n-a făcut acest pas, deoarece teoria sa geocentrică îl satisfăcea pe deplin : schimbarea n-ar fi adus nici un avantaj practic dar ar fi dus la sacrificarea aparenţelor senzoriale. Pasul n-a fost făcut nici de continuatorii marelui alexandrin. Aceştia au păstrat linia ptolemeiană complicînd, la nevoie, sistemul prin noi epicicluri spre a putea explica şi „anomaliile" ce nu fuseseră sesizate de Maestrul lor.

Aceste „complicaţii succesive" n-ar fi trebuit nici ele să ne scandalizeze. Să nu uităm, de exemplu, tabelele lunare ale lui Brown de la începutul sec. XX, bazate pe serii din care s-au reţinut peste 500 de termeni adică, în limbaj geometric, tot atîtea epicicluri ! Astronomia pre-copernicană nu ajunsese la asemenea performanţe, dar nici teoria post-copernicană a Lunii nu este încă terminată... Lumea pare a fi „ceva" mai complexă decît ar fi dorit-o unii filozofi...

Almagestul mai conţine şi alte lucruri importante : În primul rînd, un catalog stelar, cu stelele clasificate după strălucire, clasificare menţinută, în principiu, pînă astăzi — Iată-l deci pe Ptolemeu ca precursor al fotometriei stelare, deci al Astrofizicii noastre. Tot în Almagest se pun bazele trigonometriei plane şi sferice şi se calculează primele tabele trigonometrice. Valoarea lui „pi" folosită aici este de 3,1476, adică cea folosită şi astăzi în cele mai multe cazuri. Şi încă... o teoremă asupra căreia nu ne oprim dar care a jucat un rol deosebit în Geometria Proiectivă a secolului al XIX-lea !

De la Ptolemeu s-au păstrat și alte lucrări : o prescurtare a aceluiași „Almagest, o efemeridă pentru răsăritul stelelor, un „Tratat de Geografie", un „Canon Cronologic al Regilor", o Planisfera" în care se introduce pentru prima dată „proiecția stereografică" esențială și azi în cartografie dar și în Analiza matematică modernă, un tratat de Acustică și unul de Optică. În sfîrșit, mai avem de la Ptolemeu și un „Tetrabiblion" — o lucrare în 4 cărți tratînd despre Astrologie. Desigur, privit prin prisma concepțiilor din secolul trecut, acest tratat n-a prea putut contribui la faima autorului. Și totuși, și aici sînt discutate numeroase probleme ce fac și astăzi parte din patrimoniul Astrometriei : determinarea timpului sideral, răsăritul și apusul stelelor pentru un loc dat de pe Pămînt, împărțirea sferei cerești în „case", trecerea stelelor la meridian și la primul vertical, și altele. Și nici nu trebuie uitat faptul că, timp de secole, Astrologia era privită ca „partea practică a Astronomiei", că, în această calitate, ea a stimulat elaborarea teoriilor planetare. Ar fi de neînțeles dacă tocmai creatorul celei mai perfecte teorii de acest gen — s-ar fi dezinteresat de Astrologie.

După ce a dominat timp de secole gîndirea astronomică, opera lui Claudiu Ptolemeu a fost cu totul desconsiderată în sec. al XIX-lea. Iar reabilitarea ei, începută în ultimii ani ai acestui secol și continuată în secolul nostru (Pierre Duhem, „Le Système du Monde", Paris, 1913—1959 — în 10 volume și Karl Stumpf, „Himmelsmechanik", B. I—III, Berlin, 1959) este încă puțin cunoscută în cercurile publicului cititor. Fie deci ca și aceste cîteva rînduri, în lipsa unei lucrări mai ample în limba română, să contribuie la această reabilitare, pe deplin meritată.

dr. doc. V. NADOLSCHI

• **Foto : ing. VICTOR VOINEA**

CALEIDOSCOP

ȚIGARETA ANTIFUMAT (!)

„Am inventat o țigară care în 8 zile taie oricui cheful de a mai fuma", declară doctorul Francesco Cornelio, calabrez de origine dar care își desfășoară activitatea la Varno, în provincia Udine.

„În fiecare zi fumați dimineața și seara cîte o țigară inventată de mine și, fără nici un efort de voință, puțin cîte puțin, dorința de a fuma dispare. Într-o săptămînă veți uri țigările".

„Formula mea este deocamdată secretă. După brevetare nu mai contează".

Țigările doctorului Francesco Cornelio seamănă cu cele din comerț, conțin tutun obișnuit impregnat însă cu o serie de substanțe chimice care prin ardere provoacă efecte nedorite ca lăcrimare, prurit în gură, pișcături pe limbă etc. Printr-un act reflex aceleași efecte se obțin și cînd fumăm țigările noastre normale. „Materialul" este pus la dispoziția fumătorilor în mod gratuit.

Dar se plătește spitalizarea în clinică. O săptămînă. Afacerea e totuși afacere. Și dă rezultate în ambele tabere...

MUZICĂ ȘI BICICLETĂ

Linette Dalmasso este o cunoscută cîntăreață lirică franceză căreia nu-i displace mersul pe bicicletă deși este în vîrstă de 56 ani. În fiecare an pedalează serios într-o altă țară vizitînd pe bicicleta ei obișnuită, subliniem asta, **obișnuită**, din 1965 încoace, destule teritorii întinse : România, Scoția, Spania, Bulgaria, Islanda, Polonia, Irlanda, Cehoslovacia, Norvegia, Iugoslavia, Finlanda. În 1980 a traversat Sahara (și-a ales un loc mai îngust, 2500 kilometri), apoi, după 3 luni, Pakistanul. În 1981 **taie** India de jos în sus pînă în Nepal (cca 3500 km) și urcă Himalaya tot pe bicicletă pînă la altitudinea de 2500 m unde se termină drumul practicabil.

O RACHETĂ FĂCUTĂ ÎN CASĂ... CA PE CLĂTITE...

Un american, Robert Truax, a construit în grădina fermei sale din Saratoga (California) o rachetă cu capsulă locuibilă. Truax nu este un diletant de duminică, ci un expert în regulă : a lucrat la proiectarea rachetelor „Polaris" și a colaborat la multe proiecte militare „top secret". Racheta în stare perfectă de funcționare poate fi oricînd lansată pe o orbită la 100 kilometri de sol, cu un singur astronaut, evident de meserie.

A fost și botezată : „Space Shuttle".

Dar mîndria constructorului este costul ei scăzut : ceva mai puțin de 300.000 dolari. A și declarat public că inițiativa privată ar putea duce la ieftenirea rachetelor. Fiecare om sărac să aibă cîte o rachetă care să dea lapte...

O enigmă pe cale a fi elucidată

De ce au dispărut DINOZAURII?

O climă caldă, o vegetaţie luxuriantă şi o faună în care giganţii, ierbivori sau carnivori, stăpîneau Pămîntul. Iată în puţine cuvinte, imaginea generală a panetei noastre în urmă cu 70-80 de milioane de ani — în acea perioadă pe care oamenii de ştiinţă au denumit-o era secundară. Apăruţi în urmă cu cca 200 de milioane de ani, dinozaurii s-au dezvoltat treptat ca, în urmă cu aproximativ 65 de milioane de ani, să dispară cu totul. Cine şi ce i-a distrus ?

Sfîrşitul secolului XVIII a marcat recunoaşterea realităţii existenţei lor în trecut, pe baza fosilelor descoperite în cantităţi tot mai mari. Dar ideea dispariţiei lor ca urmare a „potopului biblic" s-a dovedit complet falsă — chiar dacă s-a mai păstrat numele general, complet desuet, de animale antediluviene. Problema a rămas timp de multe decenii în suspensie ; rezolvarea ei a fost adusă abia acum, de cercetarea astronomică.

Nu vom face aici o tratare exhaustivă a modului în care a fost lămurit misterul exterminării ultrarapide (la scara timpului geologic) a dinozaurilor. Dar trebuie să spunem că elementul-cheie în rezolvarea problemei a fost descoperirea faptului că limita dintre ultima diviziune a secundarului (cretacicul) şi era terţiară este marcată peste tot globul în scoarţa terestră de o peliculă sedimentară de 2—3 milimetri grosime. Ei, bine, dacă înainte de depunerea ei fosilele de saurieni abundă, după ea acestea lipsesc cu desăvîrşire — ca o dovadă a rapidei dispariţii a acestor giganţi ai faunei preistorice, cu puţin înainte de sedimentarea peliculei.

Astrafizica a intervenit relativ tîrziu în dezbatere — mai precis, în 1978 cînd Walter şi Luis Alvarez — geolog şi fizician de la universitatea Berkeley — au descoperit în pelicula sedimentară o proporţie cu totul neobişnuită de iridiu, nichel, aur, indiu, etc, adică metale grele, de zeci şi sute de ori mai mare decît în scoarţa terestră. Proporţiile găsite sînt însă foarte apropiate de cele ale pulberilor cosmice, ale meteoriţilor, asteroizilor şi rocilor din nucleele cometelor...

O singură explicaţie era posibilă : pelicula sedimentată era de origină cosmică. Ipoteza unor catastrofale erupţii vulcanice a trebuit repede părăsită, ca şi aceea referitoare la trecerea planetei noastre (ca şi a întreg sistemului soar) printr-un nor cosmic — densitatea infimă a acestora nu poate explica cantitativ masa sedimentată. Astfel unica ipoteză plauzibilă a rămas aceea a ciocnirii Pămîntului cu o cometă sau cu un asteroid, avînd o masă de ordinul a 1000 de miliarde de tone.

În 1984 a fost făcută o descoperire memorabilă : aceea a unor granule sticloase de silice care nu se puteau forma decît la presiuni de cel puţin 10—100 de tone pe centimetrul pătrat — de acelaşi tip, ca cele găsite în preajma craterului meteoritic din Arizona (Meteor Crater). Deci o formidabilă lovitură — asteroid sau cometă — a marcat limita dintre cele două întervale geologice, odată ce aceste granule sticloase au fost găsite efectiv în pelicula sedimentată, în zona Montana din Statele Unite.

Lovitura a fost, evident, fantastică. Energia degajată a fost de cel puţin 50.000 de ori mai mare decît a erupţiei din 1883 a vulcanului Krakatoa sau de sute de mii de ori mai mare decît a ceea a unui cutremur ca cel din martie 1977 din zona Vrancea. Şi atunci ?...

Un formidabil nor de pulberi s-a ridicat în atmosferă, la zeci şi zeci de kilometri înălţime, răspîndindu-se de jur împrejurul planetei noastre. Luni şi ani de zile, solul terestru nu a mai văzut Soarele ascuns de praf. Temperatura a scăzut cu mute zeci de grade — chiar zonele tropicale cunoscînd rigorile pe care noi acum, le înregistrăm doar în vecinătatea polilor. O iarnă lungă de ani s-a aşezat peste Pămînt, care a dus la distrugerea a sute şi chiar mii de specii de plante. Iar de aici, rezervele de hrană ale marilor ierbivore au sfîrşit prin a dispare şi, odată cu ele, au dispărut prin foamete şi beneficiarii, inclusiv carnivorele care nu mai aveau pe cine devora...

A urmat o perioadă de lentă revenire spre normal — dar efectul de seră şi-a făcut apariţie şi a dat, în afara altor efecte, şi pe acela al formării în atmosferă a unor mari cantităţi de vapori de acid azotic care au contribuit din plin la distrugerea unora dintre fiinţele ce mai scăpaseră mai înainte. Şi iată cum din această nedorită întîlnire, au supravieţuit puţine forme de faună şi floră dar care, totuşi, au făcut posibilă reînflorirea uriaşei varietăţi de forme de viaţă pe care le cunoaştem în prezent.

Cometă sau asteroid ? Cineva ar spune că faptul este indiferent — odată ce el s-a produs în urmă cu atîtea milioane de ani. Dar o astfel de ciocnire nu se poate repeta ? Şi dacă ea se va repeta, cum ne putem apăra şi... pe cînd ne putem aştepta la aşa ceva ?

Iată întrebări la care, măcar cu o oarecare aproximaţie s-a şi dat răspuns, punîndu-se în evidenţă elemente cu adevărat revoluţionare pentru ştiinţă şi, de ce nu ?, pentru fiecare dintre noi. Vom căuta cu o viitoare ocazie să vă arătăm ce au găsit cercetătorii ; în orice caz, nici peste 10 luni şi nici peste 1.000.000 de ani, să nu vă aşteptaţi la o nouă „vizită" cometară pe frumoasa noastră planetă albastră...

(M. A.)

VORBE

mai mult sau mai puţin cunoscute, dar toate cu tîlcul lor

A

- A păţit ca ursul : pînă la miere a trebuit să i se rupă urechile, iar după aceea coada.
- Are capul cît ciutura.
- Are minte s-o întorci cu lopata.
- Are noroc cît păr pe broască.
- A luat-o pe ciocălăişte.
- Ar mînca pîrjoale,
  Dar i-e lene să se scoale,
  Iar dacă se scoală
  Îi cad jos din poală.
- Are balta peşte.
- A fugit de dracu şi-a dat peste tat-su.
- A intrat porcu-n coteţ
  Şi nu iese fără băţ.
- A dat cinstea pe ruşine.
- A transpirat sub limbă muncind.
- A trecut prin şcoală ca gîsca prin apă.
- A pornit cu graba şi s-a-ntîlnit cu zăbava.
- A scăpat ca prin urechile acului.
- Ambiţia costă.
- A spălat putina.
- A prins vulpea rană.
- A dat bir cu fugiţii.
- Are nervi de găină moartă.
- A mîncat papară.
- A intrat la apă.
- A făcut act de prezenţă.
- A descărcat carul.
- A dezlegat sacul.
- Aferim cucoş, că mîine te fac borş.
- Adună bani albi pentru zile negre.
- A aruncat undiţa.
- Are mintea ca oglinda.
- A luat-o apostoleşte.
- A prins aripi.
- A prins la unghii.
- A sărit ca ars.
- A aruncat o vorbă.
- A rămas din gol cu pielea.
- A căzut cu hîrzobul din cer.
- A lăsat-o baltă.
- A pus-o de mămăligă.
- Aţa se rupe de unde-i mai subţire.
- Altă Mărie cu aceeaşi pălărie.
- A intrat ca Irimia cu oişte-an gard.
- Aşa-i omu-n casa lui
  N-are-o ceapă, taie-un pui.
- Are inima cît un purice.
- Arde focu-n paie ude.
- A intrat în banii vacii.
- Am zis, n-am dat cu parul.
- Are şi el inimă ca toată căruţa.
- A mîncat rachiu.
- Aceeaşi Mărie cu altă pălărie.
- A plecat cu călciile înainte.
- Altă lume, alt stăpîn, alte vorbe...
- Apa care trece peste şase pietre se curăţă.
- A plecat cu firmitura-n barbă.
- A plecat ca să se ducă.
- Am bază-n el ca-ntr-un cui de tei
- Are şi boierla grijile ei.
- Am plecat ca să muncesc
  Dă doamne să nu găsesc.
- A trecut alba prin rai.
- Asinul este un cal ratat prin încăpăţînarea lui şi greutăţile altora.
- Armata este frumoasă cînd o priveşti.
- Are frumoasa ie.
  Dar faţa-i din cutie.
- Aruncă motanul în curtea altuia.
- A găsit ce-a căutat.
- Amarul cînd se-nvecheşte
  Ca omul cînd îmbătrîneşte,
  Mai mult în necazuri decît în plăceri trăieşte.
- A insista înseamnă a reuşi.
- Are plămînii în pioneze.
- A trecut prin viaţă ca gîsca prin apă, fără să-şi ude penele.
- Albina are şi miere, are şi fiere
- Adevărul îi cea mai bună minciună.
- A luat-o razna.
- A luat-o la vale.
- A fugit din cimitir.
- Al cu paie, al cu fîn, al cu mămăliga-n sîn.

Adunate de **prof. Mihai DĂNILĂ**

Din practica AGRICULTURII BIOLOGICE

Sfaturi utile și pentru deținătorii de loturi individuale

Întrucît numeroase observații și metode elaborate în cadrul școlilor de agricultură biologică pot fi utile și în mici gospodării individuale în care se cultivă diverse plante legumicole sau de altă natură considerăm că nu este lipsit de interes să facem cunoscute cîteva din aceste metode și rețete.

CEAIURI, EXTRACTE, MACERATE DE PLANTE

Coada calului (Equisetum arvense). La 10 litri de apă se adaugă 150 g de plantă uscată sau 1 kg de plantă proaspătă și se fierbe timp de jumătate de oră. La folosire se adaugă eventual 1—2 % silicat de sodiu. Ceaiul se aplică ca atare la stropirea solului pentru combaterea ciupercilor fitopatogene. Diluat de 5 ori, se stropește pe plante înainte de înmugurire pentru combaterea micozelor în general, (făinare, mană, rugină etc). De asemenea, se pot aplica stropiri repetate cu aceeași diluție pentru combaterea pătării frunzelor la tomate (Septoria) și a bășicării frunzelor și fructelor la piersici.

Urzica : (Urtica dioica) : a. **macerat agresiv.** Se pune la macerat 1 kg de plantă proaspătă sau 200 g de plantă uscată în 10 litri de apă. După ce a fost expus lichidul timp de 4—5 zile la căldura soarelui într-un vas de lemn sau de plastic (metalul nu este indicat în acest scop), se adaugă la 1 litru de macerat ½ litru de ceai de coada calului, se diluează de 50 de ori și se stropesc lăstarii și frunzele înainte de formarea florilor sau lăstarii chiar și înainte de înfrunzire pentru a se combate afidele și paianjenul roșu (acarian). b. **extract la rece.** Se lasă 1 kg de urzică timp de 12—24 de ore în 10 litri de apă. Se folosește lichidul nediluat în tot timpul anului pentru stropiri în combaterea afidelor. c. **maceratul fermentat.** Cu materialul vegetal în proporțiile indicate mai sus (v. maceratul agresiv) se umple un săculeț permeabil, de exemplu din tifon, se introduce sau se leagă cu o greutate, de exemplu, o piatră, și se introduce într-un butoi sau găleată de plastic cu apă de ploaie. Vasul se acoperă cu o scîndură astfel încît să se facă aerisirea, iar conținutul se agită zilnic putîndu-se adăuga atunci cîte o mînă de făină de roci vulcanice pentru a se anula mirosul neplăcut al maceratului. Cînd acesta se închide la culoare și nu mai spumează (după aproximativ 1—2 săptămîni) el poate fi folosit. Diluat de 10 ori el poate fi utilizat pentru udarea regiunii radiculare și are un efect stimulator pentru creștere. În acest lichid se pot introduce ghivece cu plantă cu tot pentru combaterea ofilirii. Diluat de 20 de ori el se aplică și în stropiri direct pe plantă în tot cursul anului ca stimulator al creșterii. De asemenea, înainte de desfacerea mugurilor, în combaterea clorozei. Îmbăierea semințelor de roșii în macerat concentrat timp de 20 minute și uscarea lor la umbră, urmată de semănatul în aceeași zi sau cel mai tîrziu după 24 de ore, permite obținerea de răsaduri într-un timp mai scurt.

Foarte multe plante de cultură beneficiază de prezența unui rînd de urzici cultivat în marginea brazdei. Introdusă între rîndurile de mentă ea mărește conținutul de uleiuri volatile al acesteia de pînă la 3 ori.

Adăugarea unei cantități de urzică în grămezi din diferite deșeuri organice supuse compostării duce la ameliorarea rezultatului final al compostării.

Ceaiul sau extractul de mușețel s-a dovedit foarte util pentru îmbăierea semințelor de leguminoase (fasole, mazăre), de ridichi negre și de ridichi de lună. Pentru pregătirea extractelor din flori de plante se utilizează flori care tocmai sînt în curs de deschidere. Ele se taie cu coada foarte scurtă, se umezesc și se mărunțesc cu o mașină de tocat. Pasta de flori obținută se presează într-un săculeț de tifon. Sucul obținut se închide în sticluțe cu dop și se păstrează la rece. Pentru îmbăirea semințelor se toarnă cîteva picături (1—2 ml) într-un litru de apă și se agită cu un băț pînă la omogenizarea cît se poate de completă. După 24 de ore, în care timp se mai agită ocazional, semințele de tratat, închise într-un săculeț, se afundă timp de 10—15 minute, se usucă la umbră, apoi se seamănă.

COMBATEREA UNOR DĂUNĂTORI

Musca albă din sera de tomate. Am găsit descrisă povestea unui legumicultor care închiriind niște sere infestate cu muscă albă a plantat călțunași în seră în momentul repicării roșiilor. După un timp el i-a mai tăiat pentru că umbreau roșiile. Reușita a fost totală. Trebuia căutat mult timp pînă să se poată găsi o muscă albă. La coacerea roșiilor, deși se mai înmulțiseră, numărul lor era sub limita deranjantă. Explicația acestui fenomen constă în faptul că rădăcinile acestei plante elimină un ulei aromat în sol care absorbit de roșii le conferă acestora calități care îndepărtează musca albă foarte sensibilă la gusturi și mirosuri străine.

ALTE EXEMPLE DE PLANTE FOLOSITE PENTRU COMBATEREA UNOR DĂUNĂTORI

Prin plantarea de gălbenele în marginea brazdelor cu diferite plante de grădină numeroși dăunători sînt îndepărtați. Busuiocul semănat în apropierea roșiilor sau a sparanghelului îndepărtează muștele și atrage albinele. Mușețelul favorizează varza și ceapa. Urzica moartă și hreanul favorizează cartoful atunci cînd se cultivă în marginea rîndurilor de cartofi îndepărtînd gîndacul de Colorado. Usturoiul în livezi sau în plantațiile de zmeură sau de trandafiri îndepărtează afidele. Multe culturi beneficiază de prezența roiniței. Tagetes este nefavorabil pentru unele buruieni favorizînd totodată fasolea, cartoful, trandafirul și tomatele prin acțiunea sa de îndepărtare a insectelor și nematodelor. Menta semănată în apropierea verzei sau a roșiilor îndepărtează furnicile, afidele, fluturele verzei. Petuniile defavorizează insecte dăunătoare fasolei. Isopul este favorabil pentru varză și vie și dăunează ridichilor. El atrage fluturele verzei îndepărtîndu-l de la aceasta. Plantat în vie mărește recolta de struguri. Infuzia de isop poate fi folosită împotriva bacteriozelor.

Combaterea limacșilor (Melci fără cochilie). Un strat de coajă sau de frunză de stejar (mulci) așternut pe solul din grădină îndepărtează limacșii. Picături de infuzie de pelin împrăștiate pe sol primăvara și toamna îi îndepărtează prin gustul amar. Cenușa de lemn presărată în jurul plantelor le provoacă o secreție de mucus atît de abundentă încît mor prin epuizare. Ei sînt atrași în capcane (cutii sau farfurii) cu bere unde se înecă. Asemenea cutii se îngroapă la nivelul solului și sînt eficiente și pentru combaterea melcilor.

RELAȚII ALELOPATICE

Școala de agricultură biodinamică a studiat mult și relațiile dintre speciile de plante, adică influențele benefăcătoare sau dăunătoare pe care le exercită unele specii de plante asupra altora cu care sînt cultivate împreună. S-au obținut astfel indicații importante.

Fasolea se complace cel mai bine atunci cînd este intercalată între morcov și conopidă. Fasolea pitică este, de asemenea, asociată în mod favorabil cu sfecla, cu castravetele și cu varza. În cantitate moderată se combină bine și cu prazul și cu țelina. În acest caz dacă fasolea este însă în număr prea mare toate trei speciile se vor sufoca.

Fasolea este stînjenită de ceapă, usturoi și alte specii de **Allium** cu excepția prazului în combinația amintită. Numeroși grădinari americani plantează fasolea în rînduri alternante cu cartofi. Fasolea ajută țelina în proporția de o plantă de fasole la șase țelini. Fasolea albă și castraveții se ajută reciproc cînd fasolea este semănată în margine. De asemenea se stimulează reciproc fasolea albă și căpșunul. Fasolea pitică crește mai bine cu varza decît singură. Sfecla și guliile cresc rău în apropierea fasolei agățătoare spre deosebire de ridichi care se complac în vecinătatea acesteia. Fasolea ca și mazărea sînt favorabile porumbului care beneficiază de azotul fixat de acestea.

Salata verde beneficiază de prezența căpșunului si a morcovilor iar ridichile crescute vara cu salata verde sînt mai fragede. În solurile foarte bune salata timpurie ajută ceapa.

Mazărea se asociază bine cu ridichile, morcovii, castraveții, fasolea și napii. Mazărea nu se cultivă doi ani la rînd pe același teren. Cartoful timpuriu este nefavorabil ca plantă premergătoare, dar se poate cultiva alternativ, două rînduri de mazăre cu un rînd de cartofi care beneficiază de azotul furnirat de rădăcinile mazărei.

Ceapa beneficiază de prezența în cantitate mică a mușețelului (o plantă de mușețel la fiecare metru). Rînduri alternative de ceapă și morcovi feresc aceste culturi atît de musca cepei cît și de musca morcovului. Sucul de ceapă este eficient împotriva înțepăturilor de viespi și albine.

Trandafirul se influențează în mod favorabil reciproc cu usturoiul așa cum au observat grădinarii americani, iar cei bulgari intercalează curent printre culturile mari de trandafiri ceapa și usturoiul. Se observă că trandafirul are un parfum mai puternic atunci cînd este cultivat împreună cu usturoiul. Același efect îl are și aplicarea unui compost din resturi vegetale de usturoi și ceapă.

Trandafirul este ajutat de pătrunjel. Rozeta (Roseda odorata) este un tovarăș apreciat al trandafirului. Ea formează o cuvertură pentru sol favorizînd în același timp și trandafirul. Lupinul favorizează trandafirul atît prin aportul de azot, cît și prin faptul că atrage rîmele și astfel afinează solul.

biolog dr. **Petre PAPACOSTEA**

- DOAR UN BUN SPECIALIST POATE SĂ DEMONSTREZE CĂ ACEASTĂ STATUIE, ATRIBUITĂ UNEI CIVILIZAȚII PRECOLUMBIENE, ESTE UN FALS

- HOȚI ȘI FALSIFICATORI

- METODE DE DEPISTARE A „OPERELOR" FALSE

- ȘI FALSIFICATORII SÎNT NIȘTE... ARTIȘTI

- ÎN CĂUTAREA LUI ALEXANDRU CEL MARE

- DECENEU REFORMATORUL

- DIN ISTORIA PARFUMURILOR

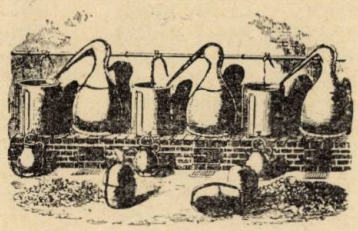

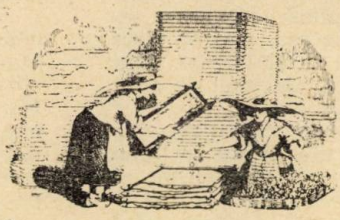

3

MISTERELE ISTORIEI

O depistare dificilă

FALSURILE ARHEOLOGICE

Falsurile, această „invenție" română, cîștigă tot mai mult teren odată cu cristalizarea, în secolul al XVIII-lea a unei noi discipline științifice : arheologia. Din antologia *Reverii, ipoteze, impostură*, Ed. Robert Laffont, 1982, realizată de Guy Rachet, eminent istoric și arheolog francez (căruia i-a fost tradusă și în românește cartea *Universul arheologiei*), am selectat trei texte edificatoare pentru spiritul diferit în care este tratată problema falsurilor.

De la intuițiile marelui arheolog și om de cultură de acum două secole la mijloacele tehnicii moderne — o incursiune într-un univers extrem de interesant : LUMEA FALSIFICATORILOR.

JOHANN VINCKELMANN

E locul să atrag aici atenția asupra faptului că toate tablourile pictate pe bucăți de zid, care au trecut din Italia dincolo de Alpi, fie în Anglia, fie în Franța sau în Germania, nu trebuie privite decît ca piese înlocuite fraudulos. Domnul conte de Caylus a înregistrat unul și l-a dat drept pictură veche în colecțiile sale de antichități pentru că îi fusese vîndut ca o bucată găsită la Herculanum. În timpul vizitei sale la Roma a fost înșelat margraful de Bereith care a fost convins să cumpere mai multe asemenea tablouri ; de atunci am aflat că mai mulți prinți din Germania au fost și ei trași pe sfoară cu aceste lucrări proaspete, căci toate tablourile au fost făcute la Roma de Joseph Guerra, un pictor venețian, meseriaș foarte mediocru, care a murit în anul trecut. Nu e deloc de mirare că niște străini a fost seduși de aceste picturi de vreme ce un anticar foarte abil, cu o știință tare întinsă, părintele Contucci, iezuit, director de studii și al cabinetului la colegiul roman, a cumpărat peste patruzeci de asemenea bucăți pe care le socotea tezaure aduse din Sicilia sau chiar din Palmyra ; s-a manifestat chiar grijă ca multe asemenea tablouri să fie trimise la Napoli, de unde au fost întoarse din nou la Roma pentru a se da mai multă crezare înșelătoriei. Pe cîteva bucăți s-au aplicat caractere neconforme cu nici o limbă cunoscută ; s-ar fi găsit poate un al doilea Kirker care să le descifreze, dacă impostura nu ar fi fost descoperită. Oamenii de gust, instruiți în artă și versați în antichități, care vor examina cu atenție aceste tablouri, vor recunoaște cu ușurință căci domnul Guerra n-a arătat nici cea mai mică cunoaștere a uzanțelor, a obiceiurilor și a manierelor celor vechi ; ne dăm seama că el a plăsmuit tablourile ca un ignorant, scoțînd totul din cap : astfel încît, dacă unul din subiectele sale putea fi antic ,întreg sistemul cunoștințelor asupra antichității apare răsturnat. Printre aceste tablouri, care aparțin iezuiților, îl vedem pe Epaminondas, răpus în bătălia de la Mantineea ; Guerra l-a reprezentat pe general cu o armură de fier completă de felul acelora purtate de cavalerii noștri la turnire. Într-un alt tablou se vede o luptă de animale, reprezentată într-un amfiteatru ; iar pretorul sau împăratul care stătea în față își sprijină brațul pe garda unei săbii goale, aidoma acelora utilizate în Războiul de treizeci de ani. Acest falsificator își materializa duhul în reprezentarea unor Priapi de o mărime enormă, iar expresia frumuseții într-o alungire a figurilor ce le făcea comparabile cu niște fuse. Acest efort a fost recunoscut la Roma drept ceea ce era ; totodată, acum doi ani, un englez s-a mai lăsat păcălit și a dat șase sute de scuzi pentru cîteva picturi din acestea.

(Din **Culegere de scrisori asupra descoperirilor făcute la Herculanum,** Paris, 1784, p. 32—34)

GUY WEILL GOUDCHAUX

Falsuri, copii după antichități. Intermediarii nu se mulțumesc să deterioreze sau să separe o familie de obiecte. În Persia, ei cedează destul de des tentației de a reține originalul pe timpul recopierii într-un atelier local la Teheran, ei fabrică cu dibăcie de vreo treizeci de ani, de pildă obiecte în stil ahemenid sau sasanid. Modelul autentic este apoi vîndut unui muzeu occidental ca să se asigure o fațadă de onorabilitate. Copiile, ușor, foarte puțin modificate, sînt exportate și prezentate colecționarilor sau anticarilor străini. Afirmația : „Am vîndut o piesă aproape asemănătoare muzeului din... unde este expusă" sfîrșește prin a-l convinge pe cel ce ezită. Falsurile de Amlash sînt fabricate de mai puțin timp, dar se înmulțesc. Lutul ars este, într-adevăr, mai ușor de reprodus decît bronzurile sau argintul.

Ceramiștii din Asia Mică, din Atena sau din Sicilia o știu prea bine : cîte statuete de Tanagra, de Myria, cîte opere de stil alexandrin, fabricate la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la Belle Époque, foarte dornică de micuțe femei, nu infestează încă piața sau tulbură vizitatorul avizat al unui colecționar neofit ? De aproximativ un secol, falsificatorii dispun uneori de instrumente nesperate : tiparele antice complete regăsite la întîmplare prin săpăturile clandestine din Asia Mică, Atena, Corint sau din Grecia Magna. Nu trebuie decît să fie utilizate ca să se obțină un fals perfect ca formă. În majoritatea cazurilor, totodată, pasta nu are densitatea celor antice, arderea nu este aceeași și culorile sînt aplicate mai stîngaci. Îmi amintesc de un colecționar american care cumpărase la Atena statuete de Tanagra ale căror culori au dispărut a doua zi ca urmare... a unei scurgeri de apă în camera de hotel. Falsificatorii levantini urmează moda : ei dau actualmente în geometric sau în arhaic ori taie marmuri cicladice, în timp ce italienii imită străvechea epocă etruscă. Nu mai este cazul artei moderne, care se inspiră din antichitate, ci pictura și sculptura contemporană comandă gustul imitatorilor necinstiți.

Italia, paradisul fasificatorilor. În Italia, o atmosferă incomparabilă a favorizat dezvoltarea unui artizanat de falsificatori în bronz. Deja pe vremea Republicii (romane), artiștii reproduceau sculpturi grecești pe socoteala „oamenilor noi" din Roma sau din golful Neapolelui. Chiar Cicer să se fi putut lăsa înșelat ? Cu siguranță însă li s-a întîmplat acest lucru parveniților cărora Petronius le-a schițat portretele în *Satiricon.*

În secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea apărut splendide imitații în bronz colecționate astăzi pentru ele însele și nu pentru ceea ce voiau să fie. Montesquieu ne-a lăsat o descriere a lucrului falsificatorilor pe care o avea probabil de la un numismat din Roma, părintele Vitri. „Meșteșugul obișnuit constă în a lua nisip ud, a aplica deasupra medalia și apoi de a turna metalul topit. Rezultă medalii a căror falsitate este ușor de recunoscut : 1. pentru că tiparul de nisip nu redă amprenta cu totul clară și suficient de contrastantă, 2. pentru că metalul topit al medaliei false nu cîntărește tot atîta cît metalul forjat și bătut al celei adevărate : astfel medalia este ori prea ușoară, ori prea grea". Autorul nostru a aflat totodată că un „Florentin face tipare extraordinare ; el are un metal cu care obține greutatea justă și izbutește chiar turnări antice pentru medalii prin greutăți de cîntar. Ceea ce le face întrucîtva de recunoscut sînt literele pe care nu se pricep cîtuși de puțin să le facă ; ele sînt prea subțiri, prea ronde și n-au deloc aer antic. Verdele antic al unei medalii o face mai prețioasă. Există medalii retușate pentru a evidenția ștersăturile". Și Montesquieu adăugă : „Posed cu ușurință arta de a le recunoaște".

La începutul secolului, Alceo Dossena și falsificatorii din Orvieto s-au impus, nu fără talent, pe piața internațională. Spre deosebire de ceea ce se produce în Persia și, mai ales, în Egipt, italienii nu se coboară niciodată să fabrice piese mereu repetate. Este adevărat că hieratismul Văii Nilului facilitează producția în serie a *shaoubtis*-urilor și divinităților imobile, la fel și multiplicarea basoreliefurilor în piatra moale.

Desigur, falsurile de calitate „made în Italy" derivă — ca oriunde — dintr-un amalgam de opere autentice. Dar lucrul cu bronzul cere un plus de grijă. Or, majoritatea falsurilor italiene actuale sînt în metal, în timp ce imitațiile egiptene importante sînt în piatră sau lemn, proto-porțelanul sau bronzul fiind de preferință rezervate în Egipt fabricării de suvenire pentru turiști.

O contrafacere de candelabru etrusc va comporta un picior împrumutat unui model original în bronz. Falsificatorul va supraîncărca ansamblul cu o statuie copiată după un model care nu este altceva decît o mare sculptură independentă. Efectul provocat de aceste juxtapuneri este de netăgăduit. Războinicii de la Orvieto, achiziționați de Metropolitan Museum între 1916—1920, au impresionat publicul timp de mai multe zeci de nai. Marele sarcofag de lut ars pe care British Museum l-a retras în cele din urmă din sălile deschise publicului este un alt miraj pe care Loukomsky, în lucrarea sa asupra artei etrustice apărută în 1930, îl data cu aerul cel mai serios din lume, între 625—600 î.e.n.

Falsuri pentru turiști. Imitațiile ieftine — sub 1000 de dolari — fac carieră printre negustorii de ocazie de la țară care le oferă turiștilor înstăriți. Aceștia din urmă cred că fac o descoperire emoționantă cumpărînd la sursă. Oamenii aceștia de la țară, care exercită adesea mai multe meserii, pe rînd, primesc piesele de la falsificatori care i-au învățat lecția sau chiar i-au convins că vînd obiecte autentice. Expunerea copiei este înconjurată de un anume mister : pentru a grăbi negocierea se dă de înțeles că jandarmii pot sosi din clipă în clipă : sărman turist care nu știi că piesele autentice importante sînt recomandate prin telegramă.

„Falsurile" estimate la mai multe mii de dolari sînt vîndute de către anticari ale căror mobile și tablouri le servesc de paravan oficial. În anumite cazuri, vînzările au loc în prezența unui membru al unei mari familii romane, într-un palat al cărui cadru impune și celui mai reticent vizitator. Negustorul se sprijină pe expertizele domnului „profesore" sau „commendatore". Nu e lipsit de temeinicie faptul că unul din cei patru mari cumpărători din lume socotește că „marea forță a pieței falsurilor în Italia este fondată pe expertize". Atît timp cît acestea nu vor fi riguros reglementate, ele vor da naștere la concesii de tot soiul. Italia nu este singura țară latină care este victima acestui desfrîu de titluri. Conversatorii, colecționarii și anticarii respectabili nu țin deloc seama, într-adevăr, de aprecierile mondene ale pretinșilor experți la modă. Dar cîți amatori nu-i urmează ? !

(Din **Archeologie et scandales**, Fayart, 1965)

REGINE DALNOKI, ELISABETH FERRE

Hoți și falsificatori

Jefuirea tezaurelor arheologice, activitate relativ redusă înainte de epoca marilor săpături care a debutat în secolul al XIX-lea, ia de cîțiva zeci de ani asemenea proporții încît guvernele țărilor celor mai atinse, Italia, Grecia, Turcia, Mexic, Guatemala au trebuit să ia măsuri foarte severe. Severe, dar vai ! ineficace : demne de traficul cu droguri : transbordări la bordul avioanelor sau yachturilor private, expedieri în cutiile cu fund dublu ale „mașinilor-unelte" etc. Alertat, UNESCO n-a putut pînă acum decît să reducă numărul și amploarea întreprinderilor celor mai îndrăznețe, cum ar fi tăierea și expedierea unei fațade de templu guatemalez cîntărind peste 40 de tone... Ca și cum pagubele nu ar fi destul de grave, ele sînt complicate de problema falsurilor care și ele iau proporțiile unei industrii și unui comerț la scară internațională.

Lăsînd la o parte caracterul criminal al jefuirii și al falsificării, aceste activități prezintă pentru știință un inconvenient din ce în ce mai grav : jefuirea privează pe istorici și pe etnologi de documente cîteodată extrem de prețioase : în afara interesului estetic al unei piese dintr-o săpătură, există interesul așezării unde a fost ea descoperită, a stratului unde era depusă, a amplasării în mormînt, a situației sale paleomagnetice, adesea infinit mai elocvent decît piesa însăși. O banală ceramică dobîndește o valoare foarte diferită după cum a fost descoperită în stratul IV și nu în stratul II al cutărei cetăți dispărute, de exemplu. Ea poate, de asemenea, să aducă informații inedite asupra ariei de influență a unui centru antic sau asupra anumitor migrații, luînd în considerare distanța la care se găsea de locul ei, de confecționare. Dar o piesă este mută. Cît despre falsificare, ravagiile sînt de asemenea grave : cînd nu este depistată, poate să inducă în eroare pe istorici și pe etnologi, făcînd să se creadă astfel că o civilizație a durat mai mult timp decît s-a considerat sau că a suferit cutare sau cutare influență. Pe scurt, e un martor fals.

Dacă jefuirea ține de competența poliției și a autorităților culturale, falsificarea poate interesa știința. Ca să alegem un domeniu limitat, am efectuat o anchetă în Mexic, unul din teritoriile preferate ale falsificatorilor ,mai întîi pentru că cei mai mulți cumpărători occidentali sînt mai puțini bine familiarizați cu arta maya ori aztecă decît cu arta greco-romană sau medievală, lăsîndu-se în consecință mai ușor de jăcmănit ; apoi, pentru că gustul exotismului și valoarea estetică intrinsecă a anumitor piese au făcut să urce arta mexicană antică la înălțimi amețitoare : o frumoasă mască olmecă, de exemplu, poate să valoreze între 300.000 și 500.000 franci fran-

cezi. Am completat, apoi, ancheta noastră pe lîngă specialiștii francezi în materie.

* * *

Din capul locului abordăm la celebrul Muzeu antropologic din Mexic, de departe cel mai prestigios și mai bogat din lume, o problemă semantică : ce este un fals ? Cînd în 1521 colonistii spanioli au cerut ca toți idolii păgîni să le fie predați pentru a fi distruși și înlocuiți cu efigii creștine, indienii, foarte atașați de zeii lor, au oferit adesea copii : vandalismul spaniol s-a exercitat deci adesea pe falsuri. Unele din aceste falsuri au fost chiar aduse în Europa cu titlul de curiozitate, unele bijuterii, de pildă, au fost montate din nou în onoarea curții Spaniei. Prea abil trebuie să fie astăzi cel care să poată distinge autenticul de falsul acestei epoci, aici sau în Mexic.

Neînțelegerea a continuat multă vreme mai tîrziu cînd spaniolii, decișI să dirijeze evoluția artizanatului indigen după criterii estetice european, au trecut la fabricarea unor opere bastarde zise „sincretice" în care zeul Tlaloc al Ploii, de exemplu, ascundea anumite trăsături ale lui Hristos sau ale vreunui sfînt. În secolul al XIX-lea, Europa descoperi această artă „meso-americană" și se încîntă. Producția a răspuns cererii, piața se umplu cu produse, desigur, „autentice", dar care n-aveau nimic de-a face cu arta precolumbiană propriu-zisă. La Paris, doamna Simoni, conservator la Muzeul Omului, a trebuit să cochidă, după un examen minuțios, că 80% din colecțiile constituite în această epocă sînt falsuri. Făcînd curat în casă, ea epurează actualmente colectiile Muzeului.

La ce tehnică poate recurge acum știința pentru a distinge bobul bun de neghină, autenticele piese precolumbiene ale artei post-corteziene de eventualele copii cu totul contemporane ? Să începem cu analiza stilistică. Olmecă, toltecă, zapotecă, maya, aztecă, fabricată la Chichen Itza sau la Venta, arta primitivă nu-și exercită inventivitatea decît în interiorul unei gramatici de forme și de simboluri foarte stricte. Un scurt sejur în Mexic permite profanului să discearnă, de pildă, o mască olmecă de una aztecă de la prima vedere.

Un specialist știe, la capătul mai multor ani de studii, să distingă o figură de la Venta, așezare unde producția se distingea, de pildă, prin aceea că era de lut ars reprezentînd făpturi adesea monstruoase, de o figurină chichimecă. Dacă figurina reprezintă, de exemplu, un zeu, atributele sale sînt determinate de credințele centrului de cult din care a ieșit și de epoca în care era adorat. Dacă figurina reprezintă un muritor, îmbrăcămintea, postura, facies-ul, simbolul constituie tot atîtea repere. Puțin antrenament ar permite chiar să se recunoască primele producții ale artei aztece, atunci cînd aztecii nu erau decît colaboratorii toltecilor.

Procedînd astfel, expertul american Michael Coe ne-a citat exemplul unei stele Maya din perioada clasică la care e relevat două incongruități : glypha, emblema, orașului Yacht-titlan, care, alături de Palenque și Piedras Negras, era unul din cele trei centre ce producea cea mai frumoasă sculptură, nu era incizat în același stil cu restul stelei și făcea deci figură de piese adăugată. În plus, hainele celor două personaje din față care împodobeau stela nu aparțineau sexelor lor. Un artist din epocă n-ar fi comis, desigur, asemenea erori, la fel cum Rubens nu ar fi îmbrăcat-o pe Maria de Medicis în Louis XIII. Fapt ce nu constituie impediment ca această stelă să fie deținută de o galerie pariziană.

Abilitatea falsificatorilor. Experții îi așteaptă pe falsificatori, dacă se poate spune așa, la proba inventivității. Pentru cei din urmă ar fi ușor să efectueze o copie integrală a unei piese foarte frumoase. Din nefericire pentru ei, piesele frumoase sînt fie deținute de muzee, fie expuse în colecții particulare și cunoascute ca un cal breaz. E imposibil, de pildă, să realizezi copia integrală a marelui jaguar de piatră de la Muzeul din Mexic : toată lumea știe că acesta este acolo. Falsificatorul este deci nevoit să creeze opere noi, reunind în general elemente luate de ici și colo. Cea mai mare cultură nu poate împiedica greșelile grosolane. Și reprezentarea, de exemplu, a cuceritorului Itza în stilul ulterior de Mayapan.

Dublînd analiza stilistică este provenienta : dat fiind că o piesă, în aparență, autentică, dar cu o origine necunoscută, este fie furată, fie falsă, și că se cunosc în general destul de bine condițiile și locurile unde au fost reunite colecțiile vechi și celebre, expertul sau amatorul avizat vor insista să obțină un certificat de origine, sub amenințarea sancțiunilor penale și polițienești.

Dar analiza stilistică poate să nu fie suficientă, îndeosebi cînd piesa este de fabricație contemporană. Căci există falsificatori foarte instruiți și dotati cu un simț estetic extrem de ascuțit. La fel cum Michelangelo a putut să-l înșele pe cardinalul Albani, oferindu-i un fals antic pe care îl sculptase și-l îngropase el însuși în pămînt pentru a-i împrumuta un aspect mai autentic, la fel cum la începutul acestui secol, tot în Italia, un falsificator celebru, Alceo Dossena, a fabricat, servindu-se de marmura vespasienelor roase și îngălbenite de valuri de urină, antichități admirabile, există în Mexic falsificatori care frecventează asiduu muzeele și care i-ar putea da lecții unui specialist în arta precolumbiană.

CALEIDOSCOP

SIMILITUDINI

● Recordul de similitudine din lume îl dețin doi președinți ai Statelor Unite ale Americii, în viața cărora a existat o serie de coincidențe, si a căror soartă a fost asemănătoare. Este vorba despre Abraham Lincoln si John Kennedy.

a) Lincoln a fost ales președinte în anul 1860, iar Kennedy în anul 1960.

b) Primul a fost înlocuit de vicepresedintele E.Johnson, născut în anul 1808, iar al doilea de vicepreședintele Johnson, născut în 1908.

c) Asasinul lui Lincoln s-a născut în anul 1839, iar al lui Kennedy în anul 1939.

d) Ambii asasini care au tras asupra victimelor lor dintr-un depozit, au avut aceeași soartă : au murit înainte de a compărea în fata tribunalului.

Și acum, coincidențe despre secretarii ceor doi președinți :

a) Secretarul lui Lincoln se numea Kennedy, iar

b) Secretarul din Kennedy se numea Lincoln.

CEI MAI MARI MÎNCĂCIOSI DIN LUME, DIN RÎNDUL CAPETELOR ÎNCORONATE

● Cei mai mari mîncăciosi dintre toti regii lumii au fost regii Franței : Ludovic al XIV-lea, Ludovic al XV-lea, Ludovic al XVI-lea și Ludovic al XVIII-lea.

● Ludovic al XIV-lea, denumit si „Regele Soare" a detinut un record permanent în domeniul gastronomiei, deoarece nu se scula de la masă niciodată fără să fi mîncat : 4 supe, 1 fazan, o potîrniche, o farfurie mare de salată, o șuncă, berbec cu sos si usturoi, o farfurie cu patiserie, fructe si ca încheiere vreo 10 ouă răscoapte. Cînd a fost autopsiat, n-a impresionat pe nimeni volumul mare al stomacului, întrucît era cunoscut ca un mare mîncău. De exemplu, într-o zi „cînd era bolnav si fără apetit" s-a mulțumit cu o ciorbă de pasăre și cu 3 pui fripți.

● Regele Ludovic al XVI-lea avea și el un apetit robust : Chiar în ziua judecării sale de către Tribunalul Revoluționar, el a servit o masă compusă din 6 cotlete, o bucată bună de pasăre, ouă și vin.

● Un apetit formidabil a avut și împăratul roman Claudius (Tiberius, Claudius, Nero, Drusus, Germanicus 41-54 e. n.) care a mîncat la un singur dejun următoarele :

— 500 smochine proaspete, 100 piersici, 10 pepeni galbeni, 20 kg struguri, 100 de becațe și 33 duzini de struguri, toate udate copios de mai multe amfore cu vin foarte vechi.

CELE MAI RARISSIME OBIECTE. PODOABE ȘI BIJUTERII DE AUR DIN LUME

● Cel mai scump tron din lume a aparținut Sahului Persiei și este confectionat din aur masiv împlantat cu 26.733 de rubine, diamante și smaralde, din care 141 pietre prețioase mari. Acest tron, denumit „Tronul păunului"

Toată lumea, în mediile de artă prehispanică americană, îi cunoaște pe frații Tapia care, sub conducerea fratelui mai mare, Ezechiel, perpetuează și împing la un rar grad de perfecțiunea tehnicile sculpturii pe piatră lăsate moștenire de tatăl lor. Dacă se apără foarte energic de acuzația că fac falsuri, ei mărturisec, de asemenea, fără prea multe rețineri, că lucrează „la comandă" și că acceptă să facă copii după piese vechi. Cantilenă familiară! Dacă, din întîmplare, desigur, această copie se găsește expusă într-o galerie occidentală ca piesă autentică, nu cinstea lor ar trebui pusă sub semnul întrebării.

Să aducem, în orice caz, un omagiu talentelor care-i reduc la tăcere pe experți și pe care Jaime Litvak, directorul Institutului antropologic al Universități autonome din Mexic îi califică de „artiști pe care s-ar cuveni să-i subvenționăm!" (La Paris, Medeleine Hours, șefa Laboratorului Muzeelor din Franța, este mai rezervată: pentru ea, acestea sînt „făpturi diabolice"...).

În acest caz trebuie să facem apel la analiza științifică. Oricine poate, pentru cîteva zeci sau sute de franci, să dobîndească chiar la Muzeul din Mexico, copii de-o calitate perfectă: unele par chiar scoase din săpături. Cînd aceste piese nu sînt marcate prin însemnul incizat al Muzeului, cum pot fi deosebite de cele adevărate? La limită, un negustor necinstit ar putea cumpăra dintr-un mare magazin parizian reproduceri mai mult decît excelente de ceramică mexicană, importate ca atare și apoi să le expună ca fiind autentice în galeria sa. Mai rău încă: un mare colecționar ar putea „să se amuze", incluzînd unele dintre aceste reproduceri în colecțiile sale de originale, împrumutîndu-le astfel prestigiul numelui său, apoi să pună totul în vînzare îmbogățiților.

Nu trebuie, oare, în sfîrșit să spunem un cuvînt și despre o altă manieră de a expertiza o piesă dintr-o săpătură? Ea nu este, fără îndoială, de resortul exact al revistei *Science et vie*, pentru că se fondează pe imponderabil ,așa cum este el intuit. Ea constă, după expertul american Robert Sonin, în „a trăi cu piesa, a contempla, a o interoga ore întregi". Atunci se poate căpăta o impresie de ansamblu, se pot aprecia formele, culorile, proporțiile; această impresie este la rîndul ei controlată de examenul detaliat cu ochiul, cu lupa și prin studii comparate ale pieselor găsite în același context arheologic. Însoțită de cunoștințele tehnice și științifice, profunda familiarizare cu piesele unei anume civilizații poate permite atunci o judecată mai mult sau mai puțin fondată. Cîțiva rari și mari experți excelează în așa ceva.

Dar trebuie totodată să spunem că istoria artei este pavată cu erori comise prin estimări intuitive. Și că nu prea de mult, experții de la Metropolitan Museum au achiziționat trei piese, provenind din săpături, care au fost expuse vreme de mai mulți ani, datorită competenței experților descumpăniți: faimosul cal de bronz etrusc, despre care razele X au dezvăluit că a fost realizat în 1920, și cei doi războinici, tot etrusci, a căror origine complet contemporană ar fi rămas secretă pînă azi dacă nu s-ar fi căit falsificatorul, un italian care, simțind că i se apropie sfîrșitul, a mărturisit că a comis aceste capodopere. Ca să-și dovedească afirmația a trimis experților americani piesele lipsă ale acestor războinici pe care le-a păstrat ca piese doveditoare. Experții manifestă desigur aversiune față de acest gen de anecdote; analiza științifică le va surghiuni poate într-o zi în trecut? În ce ne privește, acesteia îi acordăm cea mai mare atenție.

Metode fizice de depistare a falsurilor. Cînd examenul stilistic al unui obiect lasă să planeze o îndoială asupra autenticității sale, se face apel la metodele fizice de identificare și datare. Unele relevă aspectele macroscopice și microscopice ale obiectului care scapă examenul pur vizual. Altele analizează compozițiile în minerale și elemente simple ale materialelor ce costituie obiectul. Nu se recurge la metode numite distructive (care necesită prelevarea din obiect a unei anumite cantități de materie) decît în măsura în care informațiile obținute prin metodele nondistructive sînt insuficiente: nu numai că prelevarea trebuie să fie discretă, dar mai trebuie ca ea să fie reprezentativă pentru totalitatea obiectului, fapt ce poate prezenta dificultăți în cazul obiectelor restaurate. Distingem metodele de datare absolută care indică direct vîrsta obiectului, apoi metodele de datare relativă care permit doar identificarea unui obiect necunoscut prin comparații cu seriile de obiecte cunoscute, datate, analizate și pentru care „fișele tehnice" sînt stabilite; astfel falsele piese monetare „Caligula", bătute în epoca Renașterii sînt depistate datorită proporției lor slabe de zinc, 13,5% în loc de 18—25% sub domnia împăratului roman. Există și alte metode fizice de analiză a obiectelor de artă: măsurători ale radioactivității naturale a plumbului și ale raporturilor izotopice ale acestuia, spectometria de masă, activarea protonică, atomică... Ele se vor din ce în ce mai puțin distructive, din ce în ce mai precise și mai fine, deci din ce în ce mai sofisticace: știința devine artă.

Traducere de
Marius ALEXIANU

(Din **Arta falsului și știința adevărului**, revista **Science et vie**, ian. 1978, p. 28—36)

CALEIDOSCOP

se află acum în trezoreria Iranului ce se afla în Palatul Golestan din Teheran. Din cauza situației critice financiare în care se află, Șahul a hotărît în anul 1932 să-și vîndă tronul. Acesta a fost evaluat atunci la peste 6 milioane de lire sterline, datorită numeroaselor bijuterii pe care le conținea. Astăzi, acest tron reprezintă o garanție pentru acoperirea pe piața mondială a monedei iraniene.

● În prezent, cel mai mare belsug de aur și pietre prețioase din lume se află în uriașul subsol al trezoreriei iraniene din Palatul Golestan, din Teheran.

● Cea mai frumoasă și cea mai scumpă coroană imperială din lume a aparținut împărătesei Ecaterina a II-a a Rusiei. „Marea oroană imperială" realizată în 1762 pentru încoronarea Ecaterinei a II-a, era împodobită cu 4936 briliante, avînd o greutate totală de 2858 de carate, valorînd peste 100 milioane de ruble-aur.

● Cea mai lungă trenă din istoria omenirii a fost purtată de Ecaterina a II-a cu prilejul încoronării șale ca împărătească a Rusiei.

Trena rochiei sale era lungă de 70 metri și lată de 7 metri.

Această trenă gigantă era ținută de 50 de paji.

● Cel mai mare tezaur românesc și unul dintre cele mai mari din lume este reprezentat la Cloșca cu puii de aur, găsit la Pietroasa și care cîntărește în jur de 20 kg aur.

● Cele mai mari comori din lume se găsesc în templele indiene, în aceste temple au fost acumulate în decursul veacurilor mii de kg. de aur și pietre prețioase.

● Cea mai mare cantitate de aur de pe Pămînt se găsește în apa oceanelor, care conține circa 8 miliarde de tone aur. Tot în apa oceanelor mai există circa 2 miliarde tone de uraniu, precum și cantități deosebit de importante de fier, aramă, cristal și zinc.

● Unicul costum de aur din lume se află expus la Muzeul de Arheologie din Alma Ata (URSS). El a fost confecționat cu 2500 de ani în urmă, deci cu 500 de ani î.e.n. Costumul este compus dintr-o tunică și pantaloni largi, orientali, cizme și coif, ornate cu 4000 de lamele și figurine de aur, reprezentînd diverse animale. Se presupune că acest costum ar fi aparținut unui tînăr războinic.

● Unica pereche de pantofi de aur cu lacăt din lume a aparținut celei mai bogate femei din lume și anume Mrs. Edith Rokefeller, soția celebrului miliardar american din New York.

Pantofii au fost lucrați în colaborare de un cizmar și un bijutier.

Pentru a se asigura împotriva scoaterii lesne din picior sau a căderii în timpul folosirii, acești faimoși pantofi de aur au fost prevăzuți cu două lăcățele mici, făcute tot din aur. Astfel pantofii încălțați se închid cu lacăte cu cheiță, care este păstrată la un loc sigur.

Bucur RUJA

ÎN CĂUTAREA LUI ALEXANDRU CEL MARE

Despre personalitatea istorică a Marelui Macedonian mărturiile abundă. Contemporanii i-au sesizat adevăratele dimensiuni, făcînd posibilă dăinuirea unui mit revelator pentru aspirația atît de umană, a dezmărginirii prin acțiune. Dar și pentru necesitatea unei înțelegeri universale. Firească este și încercarea de a se lămuri toate aspectele legate de destinul acestuia. La o întrebare încă nu s-a răspuns : unde este mormîntul celui ce a fost numit „adevăratul stăpîn al întregului pămînt și al mărilor" ? Intrată în actualitate din nou, odată cu descoperirea neașteptată în 1977—78 a mormîntului tatălui său, Filip al II-lea, la Vergina, în Macedonia grecească, această problemă nu încetează să-i preocupe pe istorici și arheologi.

Istoricul grec Flavios Arrianos nu ne spune în lucrarea sa **Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia** ce gînduri îl vor fi încercat pe ilustrul cuceritor pe cînd se îndrepta spre Babilon. Babilon ! Fosta capitală a lui Hammurabi și Nabucodonosor, un oraș strălucitor, impunător, misterios totodată, cu tradiții deja multimilenare. După înfrîngerea, cu cîteva zile în urmă, a vestitului rege pers Darius, cucerirea Babilonului ar fi însemnat o nouă confirmare a destinului său de excepție. Abia intrat aici s-ar fi justificat pe deplin titlul de „Rege al Asiei" pe care și-l luase în bătălia de la Gaugamela. În apropierea orașului și-a orînduit armata în ordine de luptă. Dar deodată în fața ochilor o privelește neașteptată : printr-o uriașă poartă, locuitorii Babilonului se îndreaptă în liniște spre el. În față, preoții și demnitarii cu daruri în brațe, înclinați în semn de supunere. Marele oraș s-a predat. Este al său, cu tot cu tezaur. Nu e greu de bănuit pe ce culmi de glorie, aproape de nemurire, era îndemnat să creadă că se află îndrăznețul și atît de tînărul cuceritor ! Dar oare mai credea că este un simplu muritor ? Știm că a stat aici 100 de zile. Pe cînd admira imensele construcții, tot ce zămisliseră vechii locuitori, grădinile suspendate ale Semiramidei ar fi bănuit ceavea să însemne pentru el Babilonul ? Nimbat de glorie s-a gîndit însă, desigur, la oracolul din oaza lui Ammon din Egipt al cărui urmaș ajunsese să se considere. Bătrînul preot din acel pămînt binecuvîntat, unde arșița soarelui era îndepărtată de umbra deasă a pomilor roditori, cu izvoare incredibil de reci și la amiază, îi spusese ce a grăit Oracolul : pînă va intra în rîndul zeilor, nemuritori, nimeni nu-l va birui pe Alexandru. Oaza lui Ammon : cît de încrezător a plecat de aici, parcă se săvîrșise un miracol !

I s-a întîmplat să revină în cetatea de pe malul Eufratului, devenită între timp capitala celui mai întins imperiu de pînă atunci, imperiul său, după ce-l învinsese pe regele Porus al și mai îndepărtatei Indii. Să fi însemnat întoarcerea aceasta un semn că tînărul suveran se potolise ? Nicidecum. Alexandru plănuiește noi cuceriri. Cartagina, coloanele lui Hercule, Italia, Sicilia, dar mai ales tărîmul necunoscut, fabulos al Arabiei, iată reperele cele mai importante ale viitoarei campanii. O mare armată începe să fie pregătită.

Era la începutul verii. La cei 33 de ani ai săi, Alexandru, Marele Alexandru uitase parcă ceva esențial în vestita cetate asiată : că este om, nu zeu. Cel ce scăpase din atîtea încleștări războinice este cuprins deodată de friguri. Încearcă să nu le dea prea multă importanță. Se comportă ca mai înainte. Boala însă i se agravează pe zi ce trece. Simte că i se apropie sfîrșitul. Îl desfide. Acceptă ca ostașii să-și ia de la el ultimul rămas bun. Ore în șir. Mai trec cîteva zile, La 13 iunie, în al III-lea an al celei de-a o sută paisprezecea olimpiade, pentru noi 322 î.e.n. Alexandru își încheia destinul în istorie. Se stingea unul din marii, extraordinarii eroi ai întregii umanități.

De la sublim la uman.

Se trece la executarea dorințelor sale testamentare. Alexandru nu a vrut să fie înmormîntat în Macedonia. Acolo, în oaza lui Ammon, în locul care i-a plăcut nespus de mult, în insula de verdeață

• ALEXANDRU ÎN BĂTĂLIA DE LA ISOS

(Detaliu de pe un mozaic de la Hercubenum

a cărei imagine a purtat-o mereu în suflet de-a lungul nesfîrşitelor sale campanii, acolo a cerut generalilor săi să fie înmormîntat. Încep pregătirile funerare. Trebuiau să fie demne de gloria marelui erou. Sicriul i-a fost acoperit cu aur laminat şi umplut cu aromate. Pe capacul de aur al sicriului — o frumoasă draperie de aur pe care se depun armele defunctului. Sicriul este aşezat într-un car prevăzut cu o boltă de aur, ornată cu mozaicuri dispuse în formă de solzi. Sub boltă — un tron, tot de aur, împodobit cu boturi de muflon. Atîrnate de boltă, cîteva clopote mari aveau menirea de a anunţa apropierea convoiului. În fiecare colţ al bolţii străjuia cîte o Victorie purtînd trofee. Bolta se sprijinea pe coloane cu capiteluri ionice. Coloanele erau legate între ele printr-o reţea de fire de aur ce susţineau patru tablouri reprezentînd scene militare din viaţa suveranului. Pe marginea bolţii se vedeau lei de aur fixîndu-şi privirea asupra celor ce se apropiau de car. Pe boltă — o mare coroană din ramuri de măslin. Diodor din Sicilia, căruia îi datorăm această descriere ne spune în **Biblioteca istorică**, cartea a XVIII-a : „...razele soarelui căzînd pe această coroană produceau de departe prin reflexele lor, efectul fulgerelor strălucitoare..." Carul era tras de nu mai puţin de 64 de catîri cu coroane de aur, clopoţei şi coliere de pietre preţioase. Pregătirile funerare au durat doi ani.

Soseşte şi ziua plecării. Convoiul funebru se îndreaptă spre Siria. Trece prin mari cetăţi, prin numeroase oraşe, aşezări. Diodor ne relatează : „Mulţimea alerga din toate părţile prin oraşele prin care trebuia să treacă şi nu se putea sătura să-l admire. Şi această mulţime, amestecîndu-se cu călătorii, artiştii şi soldaţii care urmau convoiul dădea un plus de pompă acestor splendide funeralii." În Siria, Ptolemaios, întemeietorul dinastiei egipteano-macedoniene a Lagizilor iese în întîmpinarea convoiului, în fruntea oştilor sale. A dus într-adevăr corpul neînsufletit în Egipt, numai că, în loc să-l depună în oaza lui Ammon, l-a lăsat în Alexandria, celebrul oraş întemeiat de însuşi Alexandru şi noua capitală a Egiptului. Pentru a primi rămăşiţele regale, a construit aici un templu demn, prin mărime şi frumuseţe, de gloria Macedoneanului. Mausoleului îi spunea pe greceşte fie Sêma (mormînt), fie Sôma (corp). Totuşi, la începutul secolului I e.n., el suferă un sacrilegiu. Fireşte sub presiunea unor nevoi, Ptolemaios al X-lea a topit aurul din templu, înlocuind sicriul de aur cu unul de sticlă. N-a constituit însă un impediment acest fapt ca mormîntul lui Alexandru să fie venerat în continuare de către împăraţii romani în primele trei secole ale erei noastre. Ştim că la sfîrşitul secolului al IV-lea, pe cînd predica în Bizanţ, Ioan Chrisostomul a exclamat : „Dar unde este, spuneţi-mi, Sêma lui Alexandru ?" Nu era cîtuşi de puţin o interogaţie retorică. Celebrul monument nu mai exista. Nu se ştie pur şi simplu în ce împrejurări a dispărut.

Un răspuns la faimoasa întrebare părea să se fi dat în secolul trecut cînd, descoperindu-se nişte galerii subterane în vecinătatea moscheii Nebi Daniel, s-a crezut că acestea ar fi dus la mormîntul marelui Cuceritor. Simple fantezii. Prin anii treizeci ai secolului nostru, doi arheologi italieni, Breccia şi Adriani au întreprins ample săpături în Alexandria. Scopul : identic. Rezultatele : la fel de decepţionante.

Ipoteza cea mai verosimilă e că, odată mormîntul jefuit, totul a intrat în paragină, s-a risipit. Dar aşa cum nimeni nu se aştepta să se descopere mormîntul tatălui său, tot astfel e posibil ca şi mormîntul lui Alexandru să fie descoperit cîndva. Recent s-a anunţat că o echipă de arheologi a cerut autorităţilor din Alexandria autorizaţia de a căuta mormîntul. Cererea a fost aprobată.

Chiar dacă arheologia nu ne va oferi această surpriză, faima lui Alexandru nu va fi afectată cu nimic. Adevăratul monument dăltuit în memoria umanităţii şi-l ridicase el însuşi prin cutezanţă şi realizarea unor proiecte grandioase. Pentru cine-l caută, Alexandru cel mare poate fi găsit oricînd.

Marius ALEXIANU

Există un MILENIU ÎNTUNECAT?

Este binecunoscut faptul că, pentru istoria continentului european, în general, perioada primului mileniu al e.n. prezintă o deosebită importanţă şi o netăgăduită actualitate, confirmată de altfel de interesul continuu cu care a fost şi este cercetată de numeroşi istorici de pretutindeni.

Caracterizat prin multiple şi însemnate evenimente de ordin etno-demografic, social-economic sau politic, cu consecinţe favorabile sau uneori catastrofale pentru soarta unor state, popoare sau civilizaţii primul mileniu al e.n. a însemnat o epocă de mari şi profunde prefaceri în toate domeniile vieţii materiale şi spirituale ale acestui continent.

În răstumpul primilor o mie de ani ai erei noastre din zbuciumata sa istorie, Europa a cunoscut mărirea, grandoarea şi decadenţa imperiului roman, nesiguranţa şi rigorile provocate de pătrunderile unor numeroase valuri de migratori, crearea unor puternice dar efemere state barbare, înflorirea civilizaţiei şi consolidarea prestigiului politic al imperiului roman de răsărit (Bizanţul), constituirea imperiului romano-german, ridicarea şi întărirea puterii papale şi, de-a lungul secolelor, în multe cazuri în condiţii nu îndeajuns de bine cunoscute întotdeauna, desfăşurarea proceselor de etnogeneză a popoarelor europene de astăzi.

Toate aceste mari şi hotărîtoare evenimente, cu profunde semnificaţii pentru evoluţia ulterioară a istoriei Europei dincolo de anul 1000, au cauzat de timpuriu, în amalgamul contradicţiilor şi transformărilor social-economice şi politice care au dus la destrămarea antichităţii tîrzii, apariţia germenilor unei noi orînduiri sociale — feudalismul.

În cursul primului mileniu al e. n., prin locul important pe care îl ocupa, din punct de vedere geografic, în ansamblul sud-estului european, spaţiul carpato-dunăreano-pontic nu putea să rămînă în afara acestor mari prefaceri istorice. Dimpotrivă, am putea spune chiar că, într-o anumtă măsură, el a jucat un rol de primă însemnătate, fiind scena unor numeroase şi deosebit de însemnate evenimente, cu consecinţe adesea definitorii pentru destinul istoric al acestor regiuni europene.

De aceea, ni se par fireşti eforturile şi interesul cu care, de mai bine de două secole, numeroşi istorici români şi străini au cercetat şi cercetează încă istoria atît de bogată în fapte, dar atît de zbuciumată a meleagurilor carpato-dunăreano-pontice în primul mileniu al e. n. Din nefericire, de-a lungul timpului, mulţi dintre cei care au studiat istoria acestor regiuni s-au confruntat adesea cu lipsa sau raritatea, uneori frapantă, a informaţiilor din izvoarele scrise, atît de necesare cunoaşterii primului mileniu al e.n., ceea ce a generat judecăţi de valoare incomplete sau chiar eronate în aprecierea importanţei diferitelor evenimente petrecute aici. De aceea, poate nu e de mirare faptul că, în trecut, unii istorici au acreditat ideea existenţei unui „mileniu obscur" în istoria românească, a unui „mileniu întunecat", din răstimpurile căruia ar fi greu sau imposibil de desluşit realităţile peremptorii ale evoluţiei unei societăţi autohtone.

Or, în cercetarea obiectivă a istoriei, faptul că în unele izvoare ale vremii nu sînt consemnate anumite realităţi etno-culturale, social economice sau politice, nu exclude aprioric existenţa lor, ca să nu mai vorbim şi de situaţiile cînd fiind totuşi înregistrate, ele nu constituie întotdeauna o certitudine istorică.

DECENEU REFORMATORUL

Chiar și un subiect ca acesta — aproape inedit — poate să nu mai stîrnească prea mult interes, în condițiile în care „revolta fondului autohton" a depășit cercurile istorice. Cu toată „foamea de istorie", ne apropiem de saturație în ce privește interesul pentru antichitățile Daciei. Responsabili de nașterea acestei grave atitudini spirituale sînt și istoricii care arareori coboară în agora pentru ca prin autoritatea și profesionalismul lor să restituie publicului larg epocile revolute. În locul lor, cam dînd din coate, apar tot felul de neofiți care fac să debordeze presa de producții despre „miracolul dacic", dezorientînd publicul prin povești despre expansiunea dacilor pînă în Bangladesh, unde se află orașul *Dacca*, pe temeiul că sabia curbă a strămoșilor noștri se numea tot *daca!* Altul îi învață pe cititori să dezlege cuvinte încrucișate: *Sumer* nu este ce știe toată lumea — numele țării unde s-a născut cea mai veche civilizație din lume (cam actualul Irak), ci trebuie citit de la coadă la cap, adică *Remus!* Dar, se va întreba oarecine, ce are a face latinul Remus cu Sumer? Are, ne răspunde preaînțeleptul, pentru că *Remus* este dac, nu latin și de aici rezultă că civilizația aceea din sudul Mesopotamiei a fost creată de către daci, care i-au civilizat, apoi, pe greci și pe romani. Dacă aceste sinistre „anecdote" ar fi fost spuse la vreo șuetă și nu publicate într-un săptămînal de mare circulație, am fi zîmbit împreună ca la auzul altor „anecdote" și ele tipărite, după care în sumeriană s-ar fi descoperit primele monumente de limbă maghiară. Chiar așa!

Vin apoi literații de profesie, dornici să transfigureze artistic epopeea dacică. În zelul lor, ei o desfigurează! Că un autor nu știe un amănunt — ne vine în minte, acum, numele soției lui Burebista care ar fi fost, ne asigură romancierul, *Clagissa* și iarăși ne aducem aminte că am citit o inscripție unde era vorba de *Clagissa*, dar acela era un bărbat — este un lucru fără prea mare importanță. Mai important este altceva. Literații încearcă să releve mentalitatea, sufletului, spiritualitatea, trăirile interioare ale getului, fapt de cultură cu totul stimabil. Numai că nu în toate aceste producții literare se relevă legătura intimă a autorului cu lumea pe care încearcă să o restituie, o legătură nu atît sufletească, uneori imposibil de realizat, dar măcar o oarecare familiarizare cu textele autorilor antici. Problema este, însă, elegant rezolvată prin punerea cap la cap a tuturor textelor și chiar a unor inscripții și din acest colaj, presărat cu multă fantezie, iese un nou roman,

---

Puși în fața puținătății unor informații scrise, unii istorici au invocat existența unui „mileniu obscur" în istoria românească, teză evident profund neștiințifică, însușită îndeosebi de partizanii teoriei „roesleriene" și e regretabil faptul că și astăzi unii dintre istoricii străini, împărtășind același punct de vedere, vehiculează concluzii eronate, cu vădite tendințe naționaliste, în pofida numeroaselor și importantelor date, pe care istoriografia românească le are la îndemînă referitoare la primul mileniu al e. n. Este vorba de zestrea atît de bogată în informații, adunată în ultimele trei decenii mai ales, de arheologia românească, care oferă specialiștilor de pretutindeni largi posibilități de cunoaștere a acestei perioade, din unghiuri de vedere noi, incomparabil mai concrete și mai aproape de realitățile ei istorice.

Luminînd necontenit „întunericul" acestui zbuciumat mileniu din istoria noastră, fiecare nouă descoperire arheologică a adus și poate încă aduce o valoroasă și necesară contribuție la clarificarea istoriei vremurilor respective.

Prn intermediul cercetărilor arheologice cunoaștem astăzi, mai bine decît oricînd, stadiul, conținutul și elementele originale ale civilizației dacice din primele secole a.e e. n., superioritatea și rolul fundamental al civilizației române în sinteza etno-lingvistică și culturală, făurită în vremea și după cucerirea romană.

Prin cercetarea a sute și mii de așezări și necropole de pe întreg teritoriul Daciei de altădată, arheologia românească a putut pune la dispoziția specialiștilor mărturii de o inestimabilă valoare științifică, privind existența unei populații daco-romanice sedentare, de agricultori, crescători de vite și iscusiți meșteșugari. De asemenea, arheologia a oferit noi și revelatoare date pe temeiul cărora a putut fi cunoscută desfășurarea procesului de romanizare în întreg spațiul carpato-dunărean, proces care a continuat și după retragerea aureliană, pînă în secolele VI—VII e. n. și la care au contribuit esențial, nu numai multiplele relații cu romanitatea bizantină, ci și răspîndirea creștinismului latin, tradițiile și superioritatea modului de viață roman, cultura latină, mișcările de populații romanice, structurile social-economice ale obștilor sătești autohtone etc.

Pe baza vestigiilor arheologice scoase la iveală în spațiul carpato-dunăreano-pontic, aparținînd atît autohtonilor, cît și migratorilor pătrunși aici în decursul veacurilor, prin analiza trăsăturilor lor, ca și prin comparația dintre aceste categorii de descoperiri, a putut fi evidențiată limpede superioritatea civilizației autohtone, romanice și vechii românești și, în același timp, înțeles în limitele sale reale, procesul de asimilare etno-lingvistică și culturală a noilor veniți de către băștinașii acestor meleaguri.

Cercetînd obiectiv, fără prejudecăți păgubitoare ce ar fi putut să izvorască dintr-un eventual exces de patriotism, elementele etnice fundamentale și coordonatele de timp și spațiu ale etnogenezei românești, istoriografia românească actuală a reușit, cu ajutorul datelor oferite de cercetarea arheologică, să înfățișeze coerent și convingător procesul complex și îndelungat al formării poporului și limbii române, să explice cu claritate circumstanțele istorice în care poporul și limba noastră au rămas pînă astăzi, în această parte a Europei, singurele mărturii viabile ale romanității orientale. Prin urmare, etnogeneza românească nu mai poate fi considerată, în stadiul actual al cercetărilor, o „enigmă și un miracol", așa cum cu peste o jumătate de veac în urmă mai credeau unii istorici străini. Ea se integrează în limitele firești ale unor procese asemănătoare, care s-au desfășurat și în cazul celorlalte popoare romanice din Europa, din a cărei mare grupă etno-lingvistică fac parte și poporul și limba română.

Concomitent cu aceste probleme, deosebit de importante, cercetările istorice și arheologice românești din ultimele decenii au încercat să deslușească și sensul real al evoluției forțelor de producție și a noilor relații umane care le-au generat, în contextul multiplelor prefaceri ptrecute în perioada primului mileniu al e. n., precizînd elementele și etapa în care se poate cu adevărat vorbi de începuturile feudalismului carpato-dunăreano-pontic.

Iată numai o parte din importantele probleme ale istoriei primului mileniu al e. n., pe care arheologia românească le-a studiat și continuă să le studieze, cu rezultate remarcabile, valorificate științific prin numeroase și temeinice publicații, monografii, sinteze și articole, menite să alcătuiască fundamentul trainic al adevărului istoric despre originea și devenirea noastră în această parte a Europei.

Dan Gh. TEODOR

iar autorul este convins că a surprins ceva din sufletul getic. În realitate, este vorba de un exercițiu intelectual gratuit, întîi pentru că autorul nu a înțeles nimic din aceste texte, neștiind să le *citească:* nu poate sta pe același plan — ca valoare informativă etc. — un text din Herodot despre geți cu unul din Iulianus Apostata ori din Aeneas din Gaza, ultimele nefiind decît copii ale primului! În al doilea rînd, se ignoră un fapt elementar: nu există nici un text despre geto-daci scris de către un geto-dac! Toate cîte există provin din literatura greco-romană iar cea mai gravă deficiență a celor care se referă la cultură, religie, spiritualitate dacică este faptul că ele provin din interiorul unei alte culturi. Prin urmare, în mod obiectiv imaginea unui popor nu este cea reală în scrierea unui autor care nu aparține acelui popor, oricît de bine l-ar cunoaște. Să nu se piardă din vedere și faptul că aceste relatări nu sînt de primă mînă, autorii lor preluînd de la alții diverse informații. Cu atît mai prețioase sînt, deci, relatările care provin de la autorii care au călătorit în Dacia și au avut un contact mai direct cu realitățile și oamenii ei.

În aceste împrejurări, oricine înțelege cît de greu îi vine istoricului să restituie, în cazul de față, lumea dacică. Trebuie să apeleze sau, ideal, să fie el însuși, la filologie clasică, arheologie, numismatică, etnologie, etnografie, folcloristică etc. pentru a lumina cîte ceva dar și acel ceva pus sub semnul probabilului. Este acesta relativism exagerat, neputință ori incapacitate restitutivă? Este mai degrabă prudență și rigoare științifică și mai este onestitate. Se aduce istoricului acuza de către neofiții mai sus pomeniți că nu are curaj, că nu este receptiv la nou, că nu are mobilitate metodologică. Știe, oare, acela la cîte metode apelează istoricul, știe că, înainte de toate, principala sa preocupare este de a se conecta la marile dezbateri teoretice privind metodologia istorică?

Această lungă poveste nu e, pentru un cititor grăbit, decît o clipă din marea și necontenita dramă a istoricului. Unul din ei, hotărîndu-se să coboare în „arenă", înainte de a spune un alt fel de poveste, a crezut necesare cîteva lămuriri preliminare asupra a ceea ce ar fi crezul său. A spus atît de multe, pentru că este convins că ele vor fi mai utile cititorului decît ceea ce face, propriu-zis, obiectul intervenției sale, pentru că cititorul va ști, poate, să se orienteze mai bine pe viitor prin istoria neamului.

Înainte de a discuta despre ce a fost, poate, reforma religioasă a lui Deceneu, trebuie să spunem cîteva generalități privind personalitatea marelui preot dac și, în egală măsură, să relevăm unele caracteristici ale izvoarelor istorice implicate.

Despre Deceneu, informații în general sigure aflăm la Strabon și la Iordanes. Cel dintîi a fost unul dintre marii geografi ai antichității. În cea mai importantă lucrare a sa, *Geografia,* se află valoroase informații de caracter politic, lingvistic, etnografic, religios-spiritual relative la daci, grupate în cartea a VII-a. Strabon, care a trăit cam între 64 î.e.n. — 25 e.n. și era originar din Amasia din Pont, a fost un om instruit, a călătorit mult, iar la Roma, unde s-a sfîrșit, a avut relații cu mari personalități politice și culturale de la care a cules prețioase informații privind neamurile de la nordul și sudul Dunării. De asemenea, a avut la dispoziție lucrări mai vechi care erau foarte bine informate. Al doilea, Iordanes, a fost un cleric got și a viețuit în sudul Dunării, cunoscîndu-i foarte bine pe daco-meso-romani ,despre a căror continuitate la nordul și la sudul fluviului ne informează cu multă exactitate în lucrarea sa *Romana.* Dar acest contemporan al împăratului Iustinian (527—563) a mai scris o lucrare *Getica,* în care, voind a-și glorifica compatrioții, a adoptat voit confuzia ce se născuse între timp dintre goți și geți, atribuindu-le primilor toate faptele memorabile ale strămoșilor noștri. Spre documentare, Iordanes a utilizat surse dintre cele mai valoroase, astăzi pierdute în cea mai mare parte. Între acestea au fost *Geticele* scrise de cunoscutul filosof Dion Chrysostomos, care, alungat de la Roma de către împăratul Domitian, a călătorit în Dacia în vremea regelui Decebal. Nu se poate ști cu precizie dacă

FILE DE ISTORIE

ZIARE ȘI REVISTE BĂCĂUANE

Presa existentă în acel an (1885) manifesta încă o orientare politică, reprezentînd partidele vremii: *Bacăul,* „jurnalul Partidului Liberal", care apărea din martie 1880, cedase locul, pentru anii 1885/1886, ziarului politic liberal *Cetățeanul,* care se dorea „cuvenit și aristocratului din palat și democratului din bordei". El va fi însă combătut de alt „ziar liberal independent", *Egalitatea,* apărut la 4 iulie 1885 și stingînduse tot în 1886. El se situa pe o poziție contrară liniei politice centrale a lui I. C. Brătianu, care „nu lasă nici o zi să treacă fără a aduce noi nenorociri, noi greutăți și noi umilinți asupra acestei țări", cum se scria în articolul editorial al numărului 6 (sept. 1886).

În același an, continua să apară și *Gazeta de Bacău,* pornită din 1870, și se declara „în afara problemelor politice". În nr. 3 din 23 aprilie 1885, se consemna moartea gazetarului și unionistului C. A. Rosetti. De asemenea, se scria despre trecerea trupei Alecsandrescu care va da trei reprezentații de teatru în Bacău, și se anunța înființarea „Societății oamenilor cari sciu ceti", care își începuse conferințele urmate de o „serată muzicală și danț", în sala primăriei. Suspendată în sept. 1885 „din cauza unor persecuții", *Gazetta* va reapare în 1888, cînd Costache Radu, redactorul ei principal, va deveni primar al orașului. La începutul apariției sale, se pare că în redacția acestei gazete a funcționat, ca „gerant responsabil", și Ion Băcăuanu nume sub care cred că se ascundea celălalt întemeietor al presei băcăuane; Iancu Gheorghiu Budu, conducînd și gazeta: *Femeia* (1868—1873), *Provincialul* (1876—1879) și *Muncitoriul* (1878—1879), aceasta din urmă, împreună cu Dimitrie Rosetti Tescanu.

În acel an nu apărea nici o revistă cu profil cultural sau literar, dar se pregătea să apară *Mica revistă,* „Foea Societății oamenilor carii sciu ceti", văzînd lumina tiparului în două numere: la 15 februarie și la 6 august 1886, la tipografia Tăutu, din Bacău.

M. C. DELASABAR

Iordanes a consultat *direct* opera lui Dion, dar largi extrase din ea se aflau în opera învățatului Cassiodorus, sursa fundamentală a istoricului got. Aceste fragmente au fost identificate în opera lui Iordanes de către marele filolog olandez F. Jacoby, ele reprezentînd prețioase mărturii directe privind istoria Daciei, pentru că chiar dacă apar într-o lucrare din sec. VI e.n., ele aparțin unui om care a cunoscut pe viu Dacia în sec. I e.n. și s-a informat, desigur, și despre istoria ei de la locuitori.

Din aceste două izvoare, confruntate cu altele indirecte, se poate trage concluzia că Deceneu a fost una din marile personalități ale Daciei, cu un rol eminent în ridicarea lor în vremea regelui Burebista. Din izvoare rezultă că marele preot avea o mare autoritate morală iar cuvîntul său era respectat datorită adîncii sale înțelepciuni. Aceleași surse arată că Deceneu a deținut demnitatea de mare preot un timp foarte îndelungat, cam de pe la 60 î.e.n. pînă la cumpăna dintre era veche și cea nouă.

Acestea și alte cîteva aspecte au fost relevate de către alți istorici, unii aducînd și ceva exagerare, ceea ce a prilejuit diletanților să fantazeze fără măsură. Nu este exclus ca și această intervenție să aibă asemenea urmări.

În cuprinsul lucrării lui Iordanes, *Getica,* se află, la capitolul 67, o informație extrem de interesantă despre activitatea etic-religioasă a lui Deceneu. Aici se spune că marele preot, după ce a făcut selecția membrilor clerului dintre nobili, „i-a sfătuit (pe geți) să cinstească *anumite* divinități și sanctuare". Desigur că informația a atras atenția erudiților de foarte multă vreme, dar a fost trecută în contul nenumăratelor confuzii, erori, răstălmăciri ale lui Iordanes, deși textul citat face parte dintre fragmentele extrase din opera lui Dion Chrysostomos. Raționamentul este, pînă la un punct, impecabil pentru că nu putea crede nimeni că în religia dacică a fost vreo reformă așa cum afirmă Iordanes, care numai de om cult nu are renume.

În urmă cu un deceniu, regretatul nostru profesor, N. Gostar, a reluat analiza textelor antice referitoare la Zalmoxis. El a ajuns la concluzia că acesta a fost adorat ca zeu suprem de către geți numai în sec. VI—V î.e.n., pentru că în sec. I î.e.n. — I e.n. principala divinitate în Dacia era Marte, zeul războiului, după cum relatează autori bine informați ca Ovidius și Dion Chrysostomos. Desigur că Zalmoxis este menționat de către autorii vechi chiar și în sec. VI e.n., dar aceste relatări nu sînt altceva decît repetări ale narațiunii lui Herodot din sec. V î.e.n.

În aceste condiții, textul din Iordanes *(Getica,* 67) nu mai este atît de obscur, iar ideea unei reforme nu mai apare atît de aberantă. Este utilă rememorarea relatării lui Strabon despre marea autoritate și despre veneratia cu care era privit Deceneu de către geți. Coroborînd toate acestea și aducînd și alte argumente, a căror înșirare ar obosi pe cititor, am ajuns la concluzia că *izvoarele literare antice* atestă realizarea unei mari reforme religioase de către Deceneu, panteonul geto-dacilor suferind pe vremea lui o importantă „reorganizare". Această ipoteză a noastră a fost admisă de către doi colegi care au venit cu serioase argumente arheologice. Eminentul arheolog M. Babeș, cercetînd sanctuarele geto-dacilor, arată că ele au apărut în sec. I î.e.n., nici unul nefiind mai vechi. Acest fapt, precum și alte detalii, îl determină pe M. Babeș să asocieze „explozia" de sanctuare activității reformatoare a lui Deceneu, așa cum este ea ilustrată de către Iordanes și, indirect, Strabon. Arheologia mai oferă încă un argument acestei ipoteze : ritul de înmormîntare. Acesta, după cum arată V. Sîrbu, cunoaște tocmai în sec. I î.e.n. importante transformări, care ar putea fi corelate cu reforma lui Deceneu.

Vasile LICA

Pentru mai multe amănunte, pentru o viziune generală dar și pentru a se verifica cele scrise aici, cititorul poate consulta cîteva cărți : H. Daicoviciu, **Dacia de la Burebista la cucerirea romană,** Cluj, 1972 ; idem, **Portrete dacice,** București, 1984 ; I. H. Crișan, **Burebista și epoca sa** [2] București, 1977 ; N. Gostar, V. Lica, **Societatea geto-dacică de la Burebista la Deceba',** Iași, 1984 și altele pe care le va găsi indicate în acestea.

MONUMENTUL EROILOR DIN PODUL TURCULUI

La începutul primăverii lui 1877, în Valea Zeletinului răsuna goarna. Sunetul ei era ca niciodată limpede, puternic, prelung.

De aici, din fiecare casă, cu inimile bătînd de emoție, plecara spre Dunare, sute de bărbați, pentru a cuceri cu prețul sacrificiului suprem independența țării. Își luară rămas bun, soldații Dumitru Kitaru și Nicolau Munteanu, sergenții Ioan D. Gheorghiu, Ștefan Fălceanu, plutonerii Ilie Oltenescu, Vasile Mocanu, locotenentul Gheorghe I. Telibașa. Alături de ei plecă și locotenentul în rezervă Chivu Stănescu. Se născuse la 14 noiembrie 1834 în comuna Podu Turcului.

La 24 iunie 1877 avea să fie numit comandantul companiei a 8-a Berheciu din cadrul regimentului 10 participant la luptele de la Griviția. Peste puțin timp, la 3 zile îl întîlnim efectuînd o cercetare la Simovitz (Somovit) fiind întîmpinat cu urale și aclamații de populația locală. La 30 august are loc atacul asupra redutei de la nord de satul Griviția. O încleștare fără seamăn. Locotenentul Chivu Stănescu e mereu în frunte, alergînd acolo unde focul luptei era mai mare. Părea un erou de legendă, moartea părea că-l ocolește.

Dar, „lovit la un picior de un glonte — avea să scrie despre el G. Coșbuc — cu cisma plină de sînge și neținînd seama de îndemnurile celor din jur de a se înapoia, se aruncă din nou în luptă... și parcă nu era destulă rană piciorului ca să-l omoare, mai veni un glonț și-l lovi în frunte..."

În august 1916 pe aceste locuri se auzi din nou goarna.

Plecară pentru apărarea gliei strămoșești soldații Ion Voinescu, Ion Dascas, sergentul Dumitru Iftimie, plutonierul Gheorghe Suliman, sublocotenentul Costică David, locotenentul Constantin Corpăcescu, colonelul Ștefan Vasiliu. Ei se vor număra printre cei ce vor striga „Pe aici nu se trece", alcătuind din piepturile lor un zid de nepătruns. Locuitorii acestor meleaguri nu-și uită eroii. La inițiativa primarului Gheorghe Dima în anul 1924 avea să fie ridicat un obelisc din marmură înalt de 4 m, deasupra căruia străjuia un vultur din bronz cu aripile desfăcute, operă a sculptorului N. Colias. Pe el vor fi trecute cu litere de aur, numele acestor eroi, nume rămase veșnic întipărite în inimile și conștiința urmașilor.

Eugen ȘENDREA

În 1912, cînd aduna și tipărea, la Vălenii de Munte, volumul de *Scrisori domnești* — ajuns apoi (fiindu-i adăugate și numeroase scrisori boierești) la a treia ediție în 1931 — N. Iorga punea bazele unui veritabil *Codex epistolaris* al voievozilor români. În ultimii ani, corespondența voievodală a mai făcut obiectul unor cercetări speciale (autor : dr. Constantin Șerban) doar în două cazuri : Mihai Viteazul și Dimitrie Cantemir. Pentru primul s-au putut repertoriza aproape 400 de scrisori, din care 238 cu caracter politic și diplomatic, iar pentru al doilea — 97 de scrisori, cu mențiunea că despre alte cîteva zeci se știe doar că au existat, fără să fie cunoscute, deocamdată, textele propriu-zise [1].

Dar acest *Codex epistolaris* voievodal este o operă care merită reluată, continuată și amplificată pînă la marginile posibile. De peste veacuri, principii români ne vor înfățișa, atunci, adevărate pagini ale istoriei lor, scrise de ei înșiși, mărturii neasemuit de prețioase pentru caracterizarea lor ca oameni, ca gînditori politici, ca diplomați, ca suverani. Cîtă reținută vibrație, cîtă majestuoasă modestie, cîtă demnitate de orgoliul cel mai bun și mai curat nu răsar din paginile scrisorilor trimise de Ștefan cel Mare regelui Poloniei (1468), Papei (1474), tuturor monarhilor (1475) sau senatului venețian (1477) ! Portretul psihologic al marelui domn se schițează admirabil din aceste cîteva texte : cu durere pentru ai săi, cu grijă pentru cauza creștină, cumpănit în vorba și în formulări, fără retorisme, amenințări și înfloriturі.

Cu totul altfel ni se înfățișează, din corespondența sa, fiul lui Ștefan, Petru vodă Rareș, de la a cărui moarte (2/3 septembrie 1546) se împlinesc 440 de ani. Tăios, vehement, aproape polemist, el aruncă repede asupra adversarului cuvîntul de foc, amenințarea cu cele mai crunte represalii, ironia dură sau subtilă. E o nouă personalitate, animată de un nou spirit, care *dictează* [2] diecilor curții princiare, în palat, în tabără, pe drum, la sediul cetăților, între două lupte, pe malul unei ape, în marginea unui sat. Cîteva zeci de scrisori, adresate regilor Ungariei și Poloniei, sultanului, împăratului Carol Quintul, unor nobili poloni sau unguri, conducătorilor unor orașe ardelene, pot alcătui repertoriul bogat și sugestiv al corespondenței lui Rareș.

Trei ani în șir — 1529, 1530, 1531 — Petru Rareș a fost prezent, cu oștile sale, în Ardeal, pentru ca, peste luptele purtate pentru stăpînirea lui de către regii Ungariei — Ioan Zápolya și Ferdinand de Habsburg — să-și extindă și consolideze *el, principe român*, autoritatea asupra unor părți ale acestei țări românești [3]. Conducătorilor de cetăți care nu voiau să se supună voinței lui le trimitea amenințări cumplite. Părea mai neîndurător ca Vlad Țepeș — *în vorbe doar*, căci altminteri, luptînd cavalerește, cu toate mijloacele îngăduite de asprele legi ale războ-

CALEIDOSCOP

● La unele triburi de indieni din America de Nord toba are și altă destinație decît o are la noi în Europa. Este folosită pentru vindecarea diferitelor boli. Cînd au fost epuizate toate mijloacele de tratament, iar bolnavul nu s-a însănătoșit, se apelează la ajutorul tobei. La patul bolnavului se strîng rudele și prietenii și cu toții încep a bate tobele așa de tare încît bolnavul ori își dă duhul, ori se face sănătos.

● Duelul n-a fost practicat numai de bărbați în epocile trecute. Și femeile s-au duelat, bineînțeles, aducînd cu ele pe cîmpul de bătălie și cîte ceva din farmecul feminin. Emanciparea femeii a fost în pas cu vremea. În anul 1884 două distinse doamne s-au bătut în duel. La comanda dată au tras cu pistoalele, dar în aceeași clipă amîndouă au întors capetele înapoi încît gloanțele s-au dus în direcții diferite. Un glonte a retezat o creangă care a căzut pe capul secundantului retras sub copac. Inciudatele doamne după ce-au tras cu pistoalele au rupt-o la fugă care încotro, lăsîndu-i pe secundanții lor pe cîmpul de luptă.

● O scrisoare interesantă a fost trimisă de la Erevan la Tiflis în anul 1885. În scrisoare se spunea : „Orașul Tiflis, fratelui meu Sandro, Gimnaziul clasic, aflat pe bulevard. Să fie înmînată portarului, în caz că nu este portarul, atunci să fie dată femeii de serviciu, dacă nici pe ea n-o găsiți, o dați bucătarului, de nu-i nici bucătarul de găsit, atunci duceți-o la ghișeu. Nu vă temeți, ciinele nu mușcă".

● La sfîrșitul secolului trecut un american foarte bogat s-a gîndit să-și petreacă ultima parte din viață într-un mod foarte ciudat. El a arendat un vagon la trenul accelerat care circula pe distanța New York — Chicago și s-a... stabilit definitiv în el. Și-a asigurat tot confortul necesar în acest „hotel pe roți" care-l purta zi și noapte cu peste 60 de mile pe oră. Hotelul pe roți îi da senzația mișcării veșnice. Pasagerul neobișnuit a declarat că dat fiind „caracterul său instabil" viața monotonă dintr-un hotel din oraș i-ar fi devenit insuportabilă.

● Patria baletului este Franța iar părintele acestui gen de artă a fost un oarecare Bolceazarini, italian de origine. Primul spectacol de balet a avut loc la data de 15 octombrie 1581.

● Sofocle spunea o dată ascultătorilor lui că i-au trebuit trei zile ca să scrie trei versuri.

— Trei zile ! s-a mirat unul dintre ascultători, poet și el. Eu în acest timp aș fi scris o sută de versuri !

— Da, ia răspuns Sofocle, numai că versurile tale ar fi dăinuit... trei zile.

PE ADRESA CELEBRITĂȚILOR ● Un italian a imaginat un procedeu ingenios pentru a verifica cunoștințele de istorie ale factorilor poștali. A expediat 30 de scrisori pe adresa unor personalități ale culturii universale. Rezultatul acestei anchete ?

Scrisoarea adresată astronomului Kepler a venit înapoi din Regensburg și purta pe ea inscripția : „Indicați strada și numărul casei". Pe scrisoarea adresată lui Goethe, la Frankfurt-pe-Main, factorul poștal a scris : Destinatarul decedat". Plicul către Schiller avea pe el mențiunea : „Circumscripția poștală numărul 3.340 din orașul Wolfenbüttel n-a reușit să-l descopere pe destinatar", plus ștampila prin care expeditorul era invitat să indice strada și numărul casei.

O singură scrisoare, cea adresată lui Brahms, la Hamburg, avea pe ea următoarele : „Brahms. 1833—1897. A locuit la Viena, nu la Hamburg."

● VORBE CELEBRE FALSE a. **„Statul sînt eu"** — așa se zice că ar fi spus Ludovic al XIV, regele Franței.

Dar această expresie nu apare nici la Voltaire, care a scris despre domnia regelui — soare și nici în amintirea contemporanilor.

b. **„Zarurile au fost aruncate". „Rubiconul a fost trecut".** — Sînt cuvinte care ar fi aparținut lui Cezar. Dar în nici o lucrare a lui Cezar nu se vorbește de Rubicon sau de zaruri. Mult mai tîrziu, după 80 de ani de la moartea lui Cezar, istoricul Plutarh, scriind despre viața consulului Pompeius, citează expresia, atribuind-o lui Cezar.

c. **„Garda moare dar nu se predă"** — propoziție atribuită generalului francez Cambronne.

Aceste cuvinte au fost inventate de un ziarist parizian. Răspunsul generalului Cambronne la propunerea de capitulare, adresată de englezi, a fost prea dur ca să poată fi publicat în presă.

Culese de
Gh. GRIGOREAN

iului și de moravurile vremii, n-a transformat acele amenințări în realitate. Iată, de pildă, cum se adresa, la 29 iulie 1529, conducătorilor cetății Brașov, „care nu ne sînt prea mult iubiți" — formulă contrarie aceleia cerute de tipicul corespondenței vremii : „Am auzit că tot nu v-ați tăiat coarnele și tot sînteți răzvrătiți...". Formulări identice se regăsesc într-o scrisoare adresată, la 22 august 1529, „judelui și juraților Bistriței", cetate care, conform înțelegerii cu regere Zápolya, fusese trecută sub stăpînirea sa : „Am auzit că, prin răutatea și răscoala voastră, iarăși v-ați ridicat coarnele și nu voiți să vă supuneți nouă [...] și nu lăsați să intre în cetatea voastră pîrcălabii noștri, pe care i-am orînduit. Și să știți, deci, voi, bistrițenilor, că vom porni asupra voastră cu putere de război gătită și mare, și pe toți, cu copiii, de la cel mai mare la cel mai mic, pe unii îi vom trece prin fier și foc și în patru părți vă vom tăia și vă vom pedepsi. Pentru că întîi mi-ați arătat credință și apoi necredință". Firește, nimic din acestea nu s-a petrecut. Și scrisoarea se încheie tot cu „încălcarea" unei consacrate formule epistolare : „Dumneavoastră, pe care nu vă iubim de loc" !

Semeți la adăpostul zidurilor de piatră, brașovenii primeau și ironii ca acestea : „Poate că voi, o, prea nebuni și proști oameni, socotiți că, fiind între pietre, pietrele puteți să le și roadeți ! Ci cu atîta vă prăpădiți viața și veți rămînea în deșert...". Iar după ce a încheiat cu ei „pace și bune tocmeli", Rareș a trimis (14 ianuarie 1530) brașovenilor o altă scrisoare, avertizîndu-i să-și țină jurămintele și adăugînd fraza aceasta, plină de mîndrie, care îl prevestește, neîndoielnic, pe Mihai Viteazul : „Iar pentru Țara Ardelenească, Domnia Voastră știți că am cîștigat Țara Ardelenească cu sabia și nu o voi da nimănui, nici unui crai...". Iar peste vreo cinci luni, cînd doi soli ardeleni — Nicolae Appafy și Johann Roth, judele Sibiului — i s-au prezentat cu daruri și l-au numit „Domn și vecin onorat", Rareș a izbucnit, tot ca, mai tîrziu, Mihai Viteazul : „Cum de îndrăzniți să-mi ziceți *vecin onorat ?* Au nu știți, oare, îndeajuns cine sînt eu ? Cu spada v-am supus mie ; vă socoteam a fi supușii mei credincioși ; iar acum cunoașteți voi alt stăpîn ?".

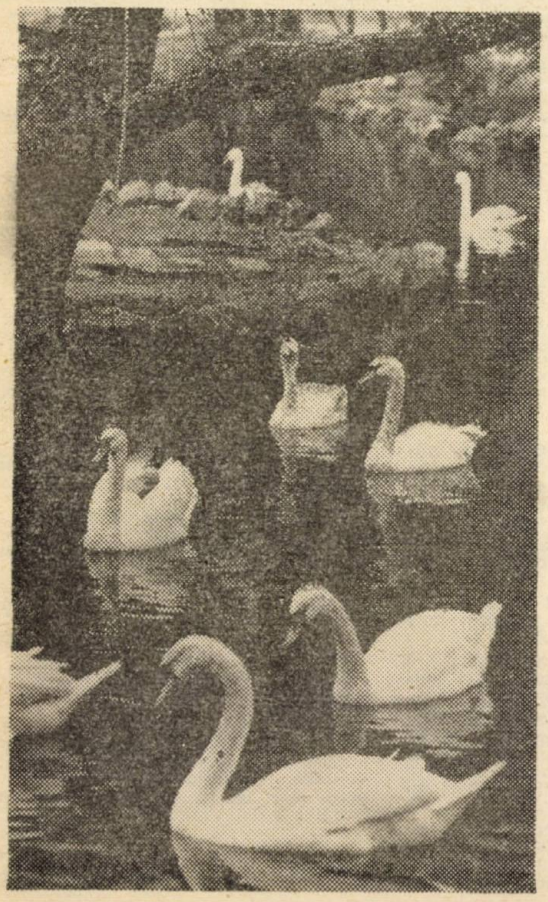

• Foto : VALERIU BOGDĂNEȚ

O îndîrjită corespondență va începe, în același an 1530, cu regele Sigismund I al Poloniei, pentru Pocuția, „acea bucățică de pămînt" stăpînită din vechime de principii moldoveni, de multe ori pierdută și tot de atîtea ori recuperată, pînă cînd Rareș a luat-o din nou, în decembrie 1530, cu sabia, „pentru că ea ne este nouă adevărată și legiuită moșie". În ianuarie 1531, el a trimis regelui o scrisoare de justificare a acțiunii sale ; în cuprinsul ei, a adăugat, pentru prima oară, numelui tatălui său epitetul cu care va rămîne în memoria posterității : *cel Mare.* După înfrîngerea lui Rareș la Obertyn (22 august 1531), urmează o lungă perioadă de tratative, nesfîrșite discuții, prin scrisori sau prin soli, pentru încheierea păcii. A fost adus, pentru studierea cazului, și un jurist dintre cei mai celebri ai vremii, elvețianul Claude Chansonette (Claudius Cantiuncula). Răspunzînd unei scrisori regale, din 16 octombrie 1532, Rareș a făcut această profesiune de credință, demnă de fiul lui Ștefan cel Mare : „Cît vom trăi, nu vom suferi să ne ia cineva în batocură ori să ne facă pagubă". Și apoi, la capătul tuturor revendicărilor și argumentelor — între care nu uita să arate că stăpînește „o mare parte din pămîntul Transilvaniei" — încheie, tranșant : „Să știe, deci, Măria Voastră, că, dacă trebuie să ne învoim, atunci să nu vom suferi să ne ia cineva în batjocură ori să ne ne batem, apoi să ne batem. Și să se hotărască odată !".

Dar regele, în înțelegere cu sultanul Soliman, plănuise deja înlocuirea domnului Moldovei ; era așteptată doar clipa prielnică pentru un atac comun, cum se va și întîmpla în august 1538. Cu numai un an înainte, cînd primejdia era deja evidentă, Rareș scria regelui, „din tabără", aceste cuvinte de profeție : „Cei ce privesc la începuturi, sfîrșitul însă nu-l știu. Deci, și dacă Măria Ta ești setos de sîngele creștinilor, fă după voia Măriei Tale cea crăiască. Și noi sîntem, cu toate puterile noastre, gata, și te vom aștepta pe Măria Ta". Și apoi, cu cîtă clarviziune va defini domnul Moldovei rostul acestei țări și al său însuși, ca odinioară Ștefan cel Mare : „Ci noi, din partea aceasta a țării Măriei Sale craiului, am fost și sîntem de apărare, ca un scut, și dinspre tătari, și dinspre turci. Ci Măria Sa socoate acestea drept un lucru de nimic". Și, la urmă : „cu ce măsură a măsurat craiul i se va măsura îndărăt".

De cel mai mare interes e scrisoarea *cifrată* pe care a trimis-o, la 14 septembrie 1537, împăratului Carol Quintul, numit, în textul ei, *Doctor Froim.* Pentru lupta antiotomană care se întrevedea, Rareș îi solicita ajutorul astfel : „Rugăm, deci pe Domnia Voastră [...] să ne viziteze curînd, pentru a ne lecui de boala noastră [...]. Iar ca să înțeleagă Domnia Voastră despre boala noastră și în ce fel s-a întîmplat, iată că au trecut doi ani, sau puțin mai mult, de cînd, fiind la baie în vreme de iarnă, pe cînd am ieșit din baie, ne-a lovit un vînt rece, și așa urechea noastră dreaptă din vremea aceea e parcă ar fi astupată, și astfel ne țiuie urechea, parcă ar bate un vînt necontenit...". „Boala" expusă așa era primejdia otomană, agravată de doi ani, de cînd sultanul se întorsese din Persia. Dar, neajutat de cei de la care spera ajutor, Roreș a fost silit să părăsească tronul și să stea multe luni în aurita captivitate dintre zidurile cetății Ciceului ; de acolo, va trimite sultanului, în taină, o misterioasă epistolă, scrisă de învățata lui Doamnă, Elena Brancovici (sora Doamnei Milița-Despina, soția lui Neagoe Basarab). În 1540, chemat de sultan, a plecat la Istanbul și, prin iste-

ţimea şi darurile sale bogate, a recîştigat încrederea demnitarilor Porţii şi a sultanului însuşi. La începutul verii, o scrisoare va porni de pe malurile Bosforului — unde Rareş ajunsese să întreţină o adevărată curte de suveran în exil — către prietenul său bistriţean Toma Boldorffer, anunţîndu-l că fusese bine primit şi ţinut „în cinste de Măria Sa împăratul şi de viziri". Şi din nou scapără, ca ascuţişul tăios al spadei, una din acele scînteieri de mîndrie neascunsă şi de neostenită speranţă în victoria, scump plătită, a unei dreptăţi care nu era numai a lui : „Nădăjduim în Dumnezeu că vom fi ce am fost şi mai mult decît atîta, vom plăti tot pe tocmai. A scrie mai mult, nu ne-a dat vremea". Şapte luni mai tîrziu, de la Silistra, anunţa aceluiaşi prieten că redobîndise domnia Moldovei, „ţara noastră, tocmai aşa cum am ţinut-o, şi asemenea şi în Ardeal ce am ţinut înainte".

Cu înmlădierile şi subtilităţile stilului său, cu vioiciunea exprimării şi plasticitatea expresiilor, cu uşurinţa de a-şi potrivi gîndul şi de a şi-l înveşmînta în cuvinte după cum se cuvenea destinatarului scrisorii, cu sinceritatea directă sau cu ascunzişurile cerute de apărarea unor interese mai presus de voinţele şi dorinţele momentului, Petru Rareş ni se înfăţişează, din scrisorile dictate de el — ca, de altfel, şi din faptele sale — ca un om politic al Renaşterii. Corespondenţa sa este expresia concretă a unui spirit dinamic, conştient de responsabilităţile sale, realist, înţelegător al tuturor împrejurărilor politice între care — neputînd sta deoparte — *trebuie* să acţioneze şi pe care le cîntăreşte atent pentru a le folosi numai spre mărirea şi slava ţării sale şi a sa. Îşi dăruieşte toată puterea sufletului şi a minţii pentru atingerea ţelurilor pe toate căile care i se par bune, potrivit unui pricipiu renascentist : cine are toată răspunderea, trebuie să aibă şi toate drepturile. Astfel, Petru Rareş e „ un adevărat *Principe*, după reţeta lui Machiavelli", cum a scris, acum cinci decenii, N. Iorga. Iar dacă întreaga-i istorie îl înscrituieşte „a fi aşezat în rîndul suveranilor din epoca Renaşterii", corespondenţa sa îl consacră ca pe un maestru al genului epistolar, unul dintre cei dintîi cu care s-ar putea începe o istorie a acestui gen în ţara noastră.

Ştefan S. GOROVEI

---

1 Constantin Şerban, **Contribuţii la repertoriul corespondenţei lui Dimitrie Cantemir,** în „Studii", 5/26, 1973, p. 1051—1065 ; idem, **Contribuţii la repertoriul corespondenţei politice şi diplomatice a lui Mihai Viteazul,** în volumul **Mihai Viteazul,** Bucureşti, 1975, p. 259—275.

2 V., în acest sens, şi Maria Holban, **Accente personale şi influenţe locale în unele scrisori latineşti a e domnilor români,** în „Revista Istorică", XXIX, 1943, p. 85—86.

3 Pentru toate împrejurările acestei domnii, v. volumul colectiv **Petru Rareş** (sub redacţia lui Leon Şimanschi), Bucureşti, 1978 şi Ştefan S. Gorovei, **Petru Rareş,** Bucureşti, 1982 (în care au fost încorporate şi unele idei şi pasaje din acest text mai vechi).

Ce este „SECOLUL XVIII" ROMÂNESC?

Astfel formulată, întrebarea din titlu încearcă să îndrepte atenţia în consens cu o problematică tot mai incitantă din istoriografia lumii, unde „secolul XVIII" se bucură azi de un interes în continuă creştere. Sub semnul acestui interes, apăruse în Franţa, încă din secolul trecut o revistă specială *(Le XVIII-e siècle galant et littéraire),* marcînd fascinaţia pentru o epocă „si foissonnant d'inédit" [1]. În ultimul timp, publicaţiile destinate cunoaşterii sale au proliferat, odată şi cu înmulţirea societăţilor şi centrelor de studii, reunite în Societatea internaţională pentru secolul XVIII. În acest context, stimulativ pentru cercetare, n-a întîrziat să se manifeste şi efortul legitimării sale. Efort explicabil, fiindcă, în mod obişnuit, cercetarea istorică n-a asociat vreodată *veacului* alte semnificaţii decît acelea ce rezultă din consemnarea strict cronologică a timpului.

Atunci cum se explică interesul pentru un secol anume ?

Explicaţiile sînt astăzi încă departe de a-şi epuiza resursele. Cele mai recente au conferit veacului XVIII cel puţin la nivel european, însemnătatea sa proprie. E valabilă aserţiunea şi pentru istoria românilor ? Există, cu alte cuvinte, un „secol XVIII românesc" şi ce reprezintă el ?

Nu este vorba de aspectul calendaristic al problemei ,fiindcă în această privinţă există incontestabil un secol XVIII, ca pretutindeni unde calendarul gregorian este în vigoare ; el începe la 1 ianuarie 1701 şi se încheie la 1 decembrie 1800, numărînd nici mai mult nici mai puţin de o sută de ani, cu toate evenimentele ce au avut loc în acest răstimp : naşteri, decese, războaie, fapte de cultură, evenimente politice sau intrigi de alcov. Nu acest secol ca simplă desfăşurare în timp a vieţii unei colectivităţi ne interesează aici. Întrebarea ce se pune este dacă acest veac are o individualitate a sa, una capabilă să determine studiul său unitar şi sistematic. Cine ar căuta un răspuns consultînd cîteva sinteze de istorie ar avea motive de nedumerire. Ele decurg din relativismul delimitărilor cronologice între epoca medie şi epoca modernă, care sacrifică inevitabil *unitatea* secolului XVIII. Subliniem anume termenul pentru că însăşi natura acestei unităţi îi determină pe specialişti la acest sacrificiu : pe de o parte, persistenţa puternică a structurilor feudale şi prefigurarea continuă a structurilor noi, moderne, explică strădania istoricilor de a găsi un hotar cît de relativ între o lume şi alta ; pe de altă parte, realităţile amintite evoluează într-o legătură atît de strînsă, încît ea refuză separarea. Cu toate acestea, scepticismul lui N. Iorga în legătură cu posibilitatea de obiectivare a unei periodizări nu mai poate fi acceptat. Ochiul atent al istoricului poate descifra liniile şi sensul de evoluţie a societăţii şi în întîmpinarea curiozităţii sale îi vin în ajutor „indicii" dezvoltării unor domenii din civilizaţia şi cultura românească de-a lungul veacului. Nu mai poate fi pus la îndoială astfel noul ritm al dezvoltării, manifestat mai de timpuriu în Transilvania, dar şi în celelalte principate, ritm ilustrat de sporul demografic al populaţiei, de creşterea venitului naţional ; nu mai pot fi negate, de asemenea, mutaţiile însemnate ce survin la nivelul gîndirii şi sensibilităţii colective sau elitare ; dar, cu toate acestea, societatea românească de la sfîrşitul secolului XVIII nu poate fi despărţită de aceea de la mijlocul veacului, marcată de reformele lui C. Mavrocordat, iar etapa din urmă este strîns determinată de aceea anterioară a preiluminismului în plan cultural. Dar această logică, s-ar putea obiecta, ţine de însăşi povestea devenirii umane. În jungla deasă şi inextricabilă a trecutului, istoricul are nevoie adesea să-şi delimiteze teritoriul pentru a-l putea sonda în adîncime, înainte de a rosti sen-

tinţe generalizatoare. În această strategie a cunoaşterii, „secolul XVIII" ar reprezenta mai întîi de toate la noi un eşantion de lucru cu valoare metodologică, iar faptul ni se pare de la distanţă drept cel mai însemnat. Fiindcă deviza înscrisă astfel înaintea cercetării va putea aduce cu timpul o disciplinare a eforturilor prin instaurarea unui spirit de echipă, capabilă să purceadă apoi la editarea izvoarelor, la coordonarea temelor de cercetare, dar şi la întocmirea unei bibliografii care să compulseze toate scrierile cu referiri la veacul respectiv.

Faptul că „secolul XVIII" românesc se înfăţişează mai întîi ca motiv de studiu sistematic nu exclude posibila sa fizionomie distinctă în istoria românilor. O însuşire ce nu ignoră realităţile structurale definitorii prin care veacul intră mai curînd în legătură cu lumea românească tradiţională, după cum nu trece cu vederea direcţiile novatoare. Are însă calitatea de preţ de a susţine unitatea veacului, o unitate întemeiată pe realităţi adesea contradictorii şi pe o varietate sporită de opţiuni.

Marcînd oarecum această realitate, istoriografia de dată mai recentă a definit veacul mai ales sub raport politic cu numele de „regim habsburgic" (în cazul Transilvaniei) şi „regim fanariot" (în cazul Principatelor), ambele instaurate ,în linii mari, la începutul celui de al doilea deceniu, prin pacea „curuţilor" cu imperialii de la Satu Mare şi, respectiv, înscăunarea lui Nicolae Mavrocordat în Moldova în 1711. Dar ocuparea Transilvaniei de către habsburgi a început mai devreme, iar „unirea" bisericii ortodoxe cu Roma a reprezentat — cum arătase încă Lucian Blaga — prima etapă dintr-un şir de evenimente ce aveau să marcheze criza conştiinţei româneşti. În ceea ce priveşte regimul fanariot, istoriografia recentă a descifrat premisele sale, vorbind chiar de un regim "prefanariot", identificabil încă din secolul XVII. Sub raportul regimului politic, lucrurile nu sînt mai puţin precise nici în privinţa datei de încheiere a secolului XVIII ; 1821, cu înlăturarea domniilor fanariote, a putut să fie acceptat ca un moment oarecum de referinţă în cazul Moldovei şi al Ţării Româneşti, dar, peste munţi, realităţile politice întreţinute de dominaţia habsburgică au rămas în continuare neschimbate.

Regimul politic ,implicînd o anumită natură a raporturilor dintre factorul intern şi cel extern în istoria românilor rămîne însă doar un aspect dintr-o discuţie ca aceasta ; realităţile veacului pot fi determinate şi sub aspectul instituţiilor, al relaţiilor politice şi sociale, al mecanismelor economice şi al culturii şi, nu în ultimul rînd, al vieţii cotidiene şi mentalităţilor. Conferă toate acestea un profil aparte veacului ?

Cercetătorul medievist este mai curînd tentat să vadă în ele prelungiri tîrzii ale epocii sale predilecte de studiu, în timp ce modernistul le consideră ca realităţi ce preced epoca sa. Disputa conferă astfel o notă aparte secolului XVIII românesc în raport cu problematica aceluiaşi veac în alte zone europene, unde studiul în sine se consumă cu mai multă certitudine într-un teritoriu unanim admis al modernităţii. Ceea ce nu scade însă cu nimic o remarcă a „dix-huitiémistes"-lor potrivit căreia secolul XVIII „este interesant prin el însuşi". Dar, cum s-a replicat deja, fiecare secol se dovedeşte interesant şi nu este pentru nimeni un secret că fiecare istoric îşi alege subiectul în funcţie de preferinţe, dar şi de neliniştile sale, în funcţie de vremea sa [2]. Tentaţia pentru acest veac se înţelege astfel uşor, căci pentru unele ţări ale continentului, precum în Franţa, secolul a fost, „unul din secolele rare în care ideea de om şi sensul umanului au fost în creştere. Miracol al culturii, al inteligenţei critice şi creatoare, el a ştiut în mod admirabil să dozeze speranţa şi înţelepciunea, cu destul gust pentru păstrarea moştenirii şi suficientă curiozitate şi generozitate pentru a nu se lăsa subjugată de ea". Am citat din prezentarea ce inaugura cu cîţiva ani în urmă o revistă de profil pentru secolul XVIII [3].

Se potrivesc rîndurile de mai sus şi realităţilor româneşti spre a justifica opţiunea istoricului pentru ceea ce reprezintă un veac „prin el însuşi !"

În ciuda contribuţiilor tot mai insistente din ultima vreme, care pun în evidenţă sensul oarecum convergent al civilizaţiei europene într-un proces de surmontare a decalajelor, realităţile româneşti continuă să se deosebească considerabil, justificînd imaginea acelui iluminism „în anteriu şi giubea", prin care C. Călinescu exprima nota specifică a zonei. Efortul de integrare în civilizaţia europeană este însă vizibil şi el exprimă una din direcţiile fascinante, seducătoare pînă astăzi .Nu este singura direcţie susceptibilă să exprime o adeziune cu substrat sentimental la veacul respectiv.

Ar fi însă nedrept să ocolim celelalte realităţi ale veacului, mai puţin incitante. Una esenţială e descifrabilă chiar în plan cultural, unde nimic senzaţional nu pare a se fi produs de la momentul cantemirian pînă la pleiada de cărturari ardeleni de la finele veacului. În absenţa unei elite intelectuale, atenţia se îndreaptă astfel înspre rîndurile mai modeste ale cărturărimii, reprezentate de simplii dieci, de boieri şi prelaţi mai instruiţi, a căror evoluţie intelectuală pare a anunţa începutul unui democratism al culturii, condiţie esenţială a regenerării naţionale de la începutul veacului XIX.

În alt registru, al realităţilor, domniile fanariote — scurte şi numeroase — nu au favorizat un climat de stabilitate, propice lansării marilor proiecte mobilizatoare. Războaiele şi lungile perioade de ocupaţie străină, molimele şi sărăcia au întreţinut aceeaşi stare de nesiguranţă cu repercusiuni în psihologia colectivă, pentru care ideea de subzistenţă a căpătat valori mai însemnate decît afirmarea culturală. *În extremis*, s-ar putea spune că secolul XVIII nu s-a dovedit prea fericit în istoria românilor şi, prin urmare, nu a fost „marele secol" a cărui glorie s-a evocat adesea ca moment de renaştere. A fost mai curînd un secol al contrastelor violente de la lumea palatelor la aceea a bordeielor în care conştiinţa tradiţională continua să ofere singura alinare, chiar dacă adierile Revoluţiei franceze treceau pragul caselor boiereşti.

Dar chiar prin această diversitate a realităţii şi prin notele sale contrastante, veacul XVIII românesc prezintă interes. A-l studia în mod unitar, monografic, nu înseamnă a-l studia în sine, fiindcă cercetarea pe care o reclamă nu stinghereşte tradiţia istoriografică ce s-a aplecat asupra epocilor medie şi modernă. Dimpotrivă, vine în întîmpinarea ei cu un efort de reconsiderare a realităţilor în unitatea lor structurală. În acest sens, există de altfel propria tradiţie a „optsprezeciştilor" români (traducînd termenul franţuzesc), consolidată astăzi prin studiile lui Al. Duţu, P. Teodor, Florin Constantiniu, A. Pippidi ş.a. Ar rămîne doar ca această tradiţie să dobîndească şi o expresie organizatorică potrivită, astfel încît studiul secolului XVIII românesc să avanseze. Abia atunci el ar putea să fie definit cum se cuvine şi se va vedea în ce măsură reprezintă „un moment de răscruce" care, odată înţeles, limpezeşte cunoaşterea trecutului îndepărtat şi devenirea noastră mai nouă [4].

Ştefan LEMNY

---

1. Octave Uzanne, **Babillage frontispice**,în **Le XVIII-e siècle galant et littéraire**,I, 1887, p. 3.

2. J. Roger, **Pourquoi des dix-huitiemistes ?** în **Revue de synthèse**, tom 101, 1980, p. 98.

3. Paul Vernière, **Présentation**, în **Dix-huitième siècle**, 1, 1969, p. 6.

4. Alexandru Duţu, „Secolul XVIII este un moment de răscruce" (interviu de M. Ungheanu), în **Luceafărul**, 27, nr. 15 14.IV.1984, p. 3.

LUCRURI CĂZUTE DIN CER

Ştiţi care sînt lucrurile cele mai stranii căzute din cer în ultimul deceniu ?

1) O ploaie galbenă, de aur, spun martorii, în 1971, care a **îmbăiat** Sydneiul pînă la piele şi

2) Vijelia, turbionul de fîn (!) care a acoperit cu o viteză uluitoare capetele cetăţenilor şi acoperişele caselor din Devizes, Anglia, în 1977.

Oricum lucruri plăcute, colorate şi frumos mirositoare. Acestea au căzut singure şi nu ne face plăcere să explicăm cum. Ce vine de sus să fie primit. Mai ales ploaia...

IMPLICÎND NUME CELEBRE

Irving Wallace, nevasta şi cei doi fii ai săi au scris o carte în care au adunat vreo 8000 de curiozităţi. O carte scrisă la 8 mîini. Cartea conţine cîte puţin din toate. De pildă ceva despre pisici. Şi cum ? Foarte nostim, implicînd nume celebre. De pildă : ştiţi ce aveau în comun oameni care nici măcar nu-şi erau contemporani, poetul englez Percy B. Shelley, fostul preşedinte al Statelor Unite Eisenhover, muzicianul Iohanes Brams şi Napoleon ? Ce puteau să aibă tipii ăştia ceva care să-i unească ? Un singur lucru : ura faţă de pisici...

VINDEM PODURI

Printre cele mai stranii obiecte vîndute în lume figurează Podul Londrei, adjudecat la o... licitaţie în 1968 de compania petrolieră McCulloch care, după ce l-a fragmentat în 10000 blocuri de granit l-a transferat în oraşul american Lake Havasu (Arizona) unde l-a reconstruit întocmai în 1973. Părea o afacere gratuită dar n-a fost. Compania şi-a scos banii de la turiştii londonezi. Poduri mai sînt, petrol nu prea. Cumpărarea podului a fost anticipată de studii serioase de „cum să facem rost de bani fără să facem nimic".

Un rege fugar PE TERITORIUL ROMÂNESC

Duminică, 15 august 1714, cu o oră înaintea prînzului, în mica piaţă Ialichişoc din capitala padişahilor, Istanbul, se consumase unul din cele mai tragice spectacole din nesfîrşitul şir al celor ce însîngeraseră sau aveau să însîngereze istoria otomană sau pe cea a popoarelor supuse Semilunii. Atunci şi acolo au căzut, retezate de tăişul iataganului, din porunca avarului sultan Ahmed III şi a marelui său vizir, crudul Gin Ali paşa, capetele fostului domnitor al Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, ale celor patru fii ai săi, între care se afla şi micuţul Matei, în vîrstă de numai 11 ani, şi al credinciosului lor slujitor, Ianache Văcărescu.

Tragedia, care, prin cruzimea sa, i-a înfiorat chiar şi pe otomani, nu era doar efectul barbariei dezlănţuite, ci avea şi profunde sensuri şi implicaţii politice. Înainte de toate, pentru istoria românească, căci ea încheia un mare ciclu din multiseculara ei evoluţie şi deschidea un altul, rămas în zbuciumatele ei pagini sub denumirea de „epoca fanariotă". Apoi, pentru istoria raporturilor internaţionale din centrul, estul şi sud-estul Europei. Căci, printre cei invitaţi de padişah şi marele său vizir să asiste la sinistrul spectacol, se afla şi reprezentantul regelui Suediei, Carol XII, căruia i se fixase, în mod deliberat, chiar în acea zi audienţă solemnă de plecare ; ceea ce marca, în acelaşi timp, plecarea definitivă a suveranului suedez din teritoriul otoman şi, odată cu aceasta, sfîrşitul sprijinului efectiv acordat de Poarta otomană Regatului Suediei în războiul declanşat de cel din urmă, cu mulţi ani înainte, împotriva Poloniei lui August al II-lea şi a Rusiei lui Petru cel Mare. Un sprijin care a constituit însă o grea povară, materială dar şi politică, pentru românii din cele două principate extracarpatice, îndeosebi pentru cei din Moldova.

După înfrîngerea suferită la Poltava, la 9 iulie 1709, cînd armata sa a fost pur şi simplu spulberată de cea a ţarului, Carol XII s-a retras pe teritoriul otoman, stabilindu-se în mica localitate Varniţa, situată în apropierea cetăţii Benderfosta Tighină moldovenească, desprinsă din trupul Moldovei în anul 1538 de Soliman Magnificul. Locul de reşedinţă nu a fost însă ales la întîmplare. Fiind situat la graniţa nordică a Imperiului otoman cu Polonia şi Rusia, rivale nu numai ale Suediei, ci şi ale Porţii, ea îi oferea monarhului suedez posibilitatea de a urmări îndeaproape desfăşurarea evenimentelor politice şi militare din această zonă şi a le înriuri în sensul dorit de el : cel al implicării efective a otomanilor în războiul său, împotriva statelor amintite.

Instalarea sa acolo s-a transformat însă curînd într-un adevărat calvar, mai ales pentru moldoveni. Căci aşa cum se exprima foarte plastic Nicolae Mavrocordat, unul din domnitorii de atunci ai ţării, soldaţii săi „se ţineau foarte crud şi neomenos de Moldova şi au tuns-o atiţia ani şi au făcut-o pustiu adevărat". La aceste pustiiri se adăugau însă şi imensele sume de bani, marile cantităţi de produse şi numărul însemnat de oameni şi utilaje solicitate de Poartă domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti fie pentru întreţinerea regelui suedez şi a curţii sale,

Din tainele parfumurilor

Omul a creat parfumurile pentru a suplini sărăcia şi slăbiciunea mirosului său. Acestea îl influenţează, sporindu-i persistenţa, îi determină suavitatea dar păstrează întreg caracterul viu şi uman al mirosului propriu. Parfumurile au făcut parte integrantă din viaţa socială şi religioasă, iar eforturile de a le cunoaşte şi de a le extrage au fost puternic implementate în istoria omenirii, fiind legate de marile civilizaţii. Se cunosc primele încercări de a extrage parfumul plantelor mirositoare ce au avut loc în Egipt. Aici parfumurile erau destinate unor scopuri religioase, statuile şi trupurile morţilor fiind unse cu uleiuri mirositoare. Uleiul de măsline, cedru, casia, trandafirul şi mirtul erau materiile prime cele mai frecvent folosite la extragerea parfumurilor. Pentru aceasta ei fierbeau plantele în ulei sau grăsime, lăsîndu-le apoi la macerat. O altă metodă era de a aşeza plantele frumos mirositoare peste grăsimi animale şi acestea se impregnau cu aroma pantelor. Se folosea deci, în mod empiric, procedeul ce poartă astăzi denumirea de „enfleurage" (de la cuvîntul francez „enfleurer" = a îmbodobi cu fori, a extrage parfumul din flori). Dacă la început unguentele parfumate erau destinate templelor şi morţilor, în scurt timp egiptenii au început să le folosească ungîndu-şi ei înşişi trupurile. După baie, foloseau grăsimile şi uleiurile aromate pentru a-şi proteja pielea de clima uscată. Exista

fie pentru susținerea pregătirilor de război împotriva Rusiei și Poloniei ale puterii suzerane a românilor, puse la cale de Carol XII, fie pentru finanțarea proiectelor acestuia de plecare în țara sa.

Prezența lui Carol XII la Varnița a devenit însă, în cele din urmă, stinjenitoare pentru înseși interesele Porții. Refuzînd să accepte planurile de război împotriva Rusiei elaborate de Poartă, sultanul a poruncit, la începutul anului 1713, evacuarea lui forțată și transferarea în apropiere de Adrianopol. Evoluția evenimentelor politice și militare de pe cele două teatre de război care bîntuiau Europa în acel timp, și anume războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei și războiul nordic, precum și tulburările declanșate în unele provincii otomane au fost tot atîtea cauze care nu i-au mai permis regelui suedez să implice Poarta într-un conflict de anvergură cu Rusia și Polonia. Din contra, motivele amintite i-au determinat pe înalții dregători otomani să se debaraseze cît mai repede cu putință de acel musafir și, mai ales, foarte incomod.

Așa cum am menționat la începutul acestor rînduri, fixarea audienței de plecare în chiar ziua execuției familiei lui Brîncoveanu nu a fost întîmplătoare. Unii din contemporanii evenimentelor au fost de părere că sultanul urmărea, astfel, să-i dea o satisfacție lui Carol XII ce nutrea o profundă ură față de Constantin Brîncoveanu care se opusese cu îndîrjire planurilor sale și colaboase cu țarul pentru a i le dejuca. Alții au văzut în gestul padișahului un avertisment dat monarhului suedez, în sensul că mînia stăpînitorului lumii putea lovi ca un trăsnet pe oricine ar fi declanșat-o, fie că era un muritor de rînd sau un cap încoronat. Or, pilda s-a dovedit a fi atît de convingătoare, încît Carol XII a fost nevoit să se supună. Astfel că, la sfîrșitul lunii septembrie 1714, a părăsit, în fruntea suitei sale și însoțit de doi dregători otomani, reședința sa de la Demotica, din apropierea Adrianopolului, îndreptîndu-se către Dunăre.

Trecerea pe malul românesc al fluviului a avut loc pe la Rusciuk, la jumătatea lunii octombrie 1714. Ajuns la Pitești, la sfîrșitul acelei luni, a refuzat însă să-și continuie călătoria spre Transilvania, potrivit orarului inițial stabilit de Poartă. Între motivele invocate se număra și necesitatea primirii sumei de 50.000 de florini, promisă de guvernul imperial, sub formă de împrumut, pentru acoperirea cheltuielilor de călătorie. Ca o ironie a soartei, poate, această sumă nu urma a fi însă scoasă din tezaurul imperial, ci a fost sustrasă din averile depuse în Transilvania de fostul domnitor Constantin Brîncoveanu. În plus, în timpul celor cîteva săptămîni cît a stat la Pitești, în așteptarea unei modificări a situației internaționale care să-i permită relansarea planurilor sale — adevăratul motiv al rămînerii pe teritoriul românesc — locuitorii din împrejurimi au suportat tot soiul de excese comise de soldații aflați în solda sa.

În cele din urmă, convingîndu-se definitiv că numai avea ce aștepta, a plecat din Pitești în noaptea de 5/6 noiembrie 1714. Era însoțit numai de doi ofițeri superiori, toți trei fiind travestiți și luîndu-și nume false. Cei circa 1.500 de soldați au fost împărțiți în 15 grupuri ce urmau să plece în direcția Brașov-Bran, la date și pe rute diferite.

Dorința regelui de a se strecura incognito prin Transilvania a fost atît de mare, încît l-a determinat să nu facă apel la serviciile unei călăuze. Urmarea a fost că cei trei drumeți s-au rătăcit prin munți și abia în dimineața zilei de 6 noiembrie 1714 au ajuns la șoseaua care ducea spre Turnu Roșu. După un popas de cîteva ore, au pornit din nou, dar de data aceasta numai în doi ; unul din ofițeri primise ordin să-i urmeze abia după patru ore de la plecarea lor. În noaptea de 6/7 noiembrie, Carol a trecut prin pasul Turnu Roșu, îndreptîndu-se, în goana calului, prin Rișnov spre Sibiu, unde a ajuns în dimineața următoare. Fără a mai zăbovi, a plecat către Cluj, dar singur, deoarece și celălalt însoțitor a fost nevoit să-l abandoneze, datorită epuizării fizice pricinuită de graba cu care stăpînul său traversa Transilvania.

Ultimul popas a lui Carol XII în ținuturile locuite de români a fost la Zalău, pe unde a trecut în noaptea de 10 noiembrie 1714. De acolo a plecat prin Debrețin spre cetatea Stralsund, în Pomerania suedeză, unde a ajuns în noaptea de 21/22 noiembrie 1714.

Contactul său cu românii s-a prelungit însă și după plecarea sa definitivă din teritoriile locuite de ei, prin intermediul mercenarilor pe care i-a folosit în luptele din Pomerania și Norvegia împotriva polonezilor și danezilor. Carol XII nu a mai avut însă posibilitatea să fructifice faptele de arme săvîrșite și de oștenii români. În luna decembrie 1718, a fost răpus de un glonte, în timpul asediului cetății norvegiene Frederikshall. Lăsa în urma lui, între multe altele, o amintire care a dăinuit multă vreme și în conștiința românilor, trecînd, în cele din urmă, și în legendă.

Veniamin CIOBANU

• GINGĂȘIE

însă neajunsul că aceste suporturi plăcut mirositoare rîncezeau pierzîndu-și valoarea.

În lumea antică a fost mult apreciată tămîia, datorită stabilității mirosului, a comodității transportului precum și ușurinței folosirii. Sînt dovezi ale folosirii ei de către egipteni încă de prin 1600 î.e.n. dar se cunoaște că unele popoare din Orient au întrebuințat-o cu mult înainte. Tămîia este o rășină gumoasă, produsă de arborele **Boswellia Carterii,** care crește în țările din jurul golfului Aden și peninsula Somalia. Menirea ei este de a proteja arborele împotriva înțepăturilor de insecte, a deshidratării sau chiar a inciziilor provocate intenționat de către om. Acestea favorizează scurgerea unui suc gros și albicios care se condensează și se solidifică pe trunchi sub formă de mici „lacrimi" sau cade pe sol formînd mase compacte.

O altă rășină mult apreciată este smirna. Ea se poate obține tot prin incizii ale arborilor genului **Styrax,** care trăiesc în Asia de Sud. Conține uleiuri aromate ce pot fi eliberate prin foc ; de altfel în lumea antică afumarea devenise un mijloc de transmitere a aromei și, de fapt, cuvîntul „parfum" înseamnă „prin fum" (în latinește — per fumum). Preluîndu-le de la egipteni, grecii și romanii le-au adăugat acestora și alte arome obținute mai ales de la plantele labiate. Ceea ce constituia un element nou era folosirea vinului ca vehicul în extragerea sau pentru păstrarea parfumurilor.

Alchimia, născută pe pămînturile fierbinți ale Mesopotamiei și prelucrată de caldeeni, egipteni și mai apoi de romani, continuă să înflorească în perioada bizantină, mai ales după invazia arabă din anul 641. În scrierile oculte ale unor alchimiști ca Bolas, Zosimus, Synesius ș. a., existau desene ce reprezentau alambicul, aparat folosit în distilare, căruia știința și parfumeria îi datorează atît de mult.

Meritul de a fi primul care a distilat „apa de trandafir", din „trandafirul cu o sută de petale" **(Rosa centifolia),** îi este atribuit totuși mediculul și filozofului persan Avicenna (980—1037).

Cînd negustorii arabi au pătruns în Orient, au cunoscut un produs aromatic ce avea să devină principalul produs al parfumeriei — moscul. Acesta este de fapt secreția produsă de glanda masculului cerbului moscat **(Moschus moschiferus)** care trăiește în pădurile muntoase din Himalaia și Indochina. El are proprietatea să-și păstreze aroma și în același timp să o răspîndească, fiind considerat și cel mai afrodisiac dintre parfumurile de origine animală. Poate fi folosit ca suport ce „fixează" parfumul plantelor, parfum mai puțin stabil.

În Persia (Iranul de astăzi), în sec. al XI-lea, moscheia din Tauris a fost zidită cu un mirtar amestecat cu mosc. Tot astfel s-a procedat și la zidirea, în 1195, a minaretului din orașul marocan Marrakech, unde s-au folosit 960 de saci cu mosc. După atîta vreme, și astăzi, cînd zidurile se încălzesc sub razele fierbinți ale soarelui, se degajă un puternic miros de mosc.

Marile cruciade creștine au prilejuit un exod de parfumuri și condimente spre Occident. Interesul deosebit manifestat pentru parfumurile de origine animală, numit și „invazia sarazinilor", face ca în Europa sec. al XII-lea, să fie detronate, pentru un timp, aromele plantelor. Tot de origine animală, asemănător moscului, este și civeta asiatică **(Vivera Zibetha).** Aceasta trăiește în India și China.

Cît privește ambra cenușie (și nu ambra galbenă sau chihlimbarul) ea este o subsiață ceroasă, brună-cenușie, cu miros puternic, o concrețiune patologică ce apare în intestinul cașalotului **(Physeter catodon).** Fiind eliminată periodic, ea poate fi observată plutind în apele din jurul Madagascarului și a coastelor chineze. După secole de la descoperire, aceste parfumuri animale își păstrează și astăzi un loc privilegiat între aromele naturale.

Perfecționarea artei distilării și prepararea alcoolului a reprezentat un pas și pentru extracția parfumului. Pe lîngă celelalte virtuți, alcoolul s-a dovedit a fi un bun solvent pentru aromele plantelor. Prin parfum de tip modern se înțelege un ulei eteric dizolvat în alcool. Primul parfum de acest fel a fost „apa de Ungaria" preparat în 1370 din „aqua vitae" („apa vieții" sau alcool de 92°) și ulei eteric de rozmarin. Cel de-al doilea parfum european a fost „apa de lavandă" și, fiind vorba de o epocă în care farmacia și parfumeria se confundau, ea era folosită și ca frecție sau ca medicament de uz intern.

Indiscutabil, în timpul Renașterii timpurii, Italia a fost centrul parfumeriei europene. Marile orașe de aici erau sedii ale comerțului licit și clandestin cu plante sau produse de parfumerie, cît și adevărate stațiuni experimen-

tale unde plantele aduse din toată lumea erau crescute şi folosite în acest scop.

Începînd cu secolul al XIV-lea, „apele" parfumate încep să fie tot mai larg preparate şi cunoscute sub denumiri ca „apă de flori", „apă de trandafir", „apă de portocal", etc., fiind întrebuinţate în cantităţi tot mai mari. De aceea Europa Evului Mediu creează o întreagă industrie, iar fiecare epocă îşi va avea aroma sa preferată. Familia Medici din Florenţa, odată stabilită în Franţa, prin căsătoria Caterinei cu Henric II, a adus cu ea parfumeriei şi alchimiştii. Tot Caterina de Medici a fost iniţiatoarea industriei de parfumerie dintr-un orăşel din sudul Franţei — Grasse — astăzi mare centru mondial în acest domeniu. Apa parfumată produsă de industria parfumurilor din Montpellier va deţine supremaţia în Europa timp de patru secole(secolele XIV—XVIII) prin produsul la modă „apa îngerilor", iar curtea de la Versailles ajunsese cea mai bogată şi apreciată din Europa. Epoca Ludovicilor, cu stilul şi gustul lor rafinat era pe drept cuvînt numită : „la cour parfumée "(curtea parfumată). Bernard Lanvin, marele creator de parfumuri, spunea despre Ludovic XIV că : „Regele nu se spăla ci se parfuma cu diverse pudre, pentru a acoperi unele mirosuri".

Doar Revoluţia franceză mai zgudui din temelii imperiul, bine întronat, al parfumurilor. Pudrele aristocratice şi flacoanele elegante cu parfumuri îmbătătoare — devin brusc nişte anacronisme. Cînd vremurile grele se şterg, renaşte o industrie bine organizată, care foloseşte inovaţii tehnice şi ştiinţifice.

La Köln, cu mai mult de un secol în urmă, italianul Giovanni Maria Farida descoperi o nouă formulă de apă parfumată — „eau de Cologne" sau „apa de Cologne" (denumirea franceză a oraşului Köln) sau apa de colonie sau „odicolonul" cum era denumit popular la noi. Acest produs se fabrică astăzi în majoritatea ţărilor lumii.

Sfîrşitul secolului al XIX-lea marchează începutul epocii imitatorilor chimici, odată cu distilarea cărbunelui fosil. În 1882 Houbigant a creat Fougère Royale, primul parfum care folosea cumarina. Parfumul „L'Heure bleu" a lui Jacpues Guerlain folosea nuanţe de smirnă, lasdanum şi balsam de Peru. În 1924 André Fraysse a creat „Arpège", un adevărat arpegiu de arome, bogat în iasomie. Totuşi, substitutele chimice sintetice, deşi sînt mai ieftine, sînt părăsite atunci cînd este vorba să se facă un parfum fin. O atenţie continuă, se acordă uleiului de trandafir, calculului renal de balenă („ambre gris"), sau produsului glandelor genitale ale castorului, ca să mai amintim cîteva ingrediente naturale ce pot compune o mireasmă plăcută, bine echilibrată şi stabilă.

Magicul din aromele naturale este conţinut în uleiurile esenţiale (uleiurile eterice) din plante. Aceste uleiuri sînt substanţe complexe, su mirosuri asemănătoare dar niciodată identice, care produc adevărate simfonii de arome. Dr. Taylor de la Universitatea Austin (Texas) arată că ele conţin mai mulţi compuşi decît ar fi putut sintetiza toţi chimiştii din lume lucrînd asiduu o mie de ani ! În plante, uleiurle sînt secretate de glande specializate, fiind influenţate de fenofoză, climă, sol ş.a. şi se găsesc în petale la trandafir, în fruct la portocal, în coajă la scorţişoară, în frunze la mentă, etc.

Îndelung controversat, dar şi astăzi nefiind pe deplin lămurit, este răspunsul la întrebarea cu privire la rolul acestor substanţe pentru plante. Concepţia conform căreia uleiurile eterice sînt „produse inutile" acestora a fost abandonată. Au un important rol de protecţie contra dăunătorilor ierbivori, de cicatrizant pentru răni, de „hormon" vegetal, de excitanţi ai polenizatorilor, donatori de hidrogen în reacţiile metabolice.

Dar dacă rolul uleiului eteric în lumea vegetală mai este încă la nivelul ipotezelor, importanţa lui pentru fiinţa umană este mult mai bine cunoscută. În circa 5000 de ani, cu nasul dar şi cu mintea, omul a creat, după miresmele naturale, simfonii de arome. Aidoma unui pictor iscusit el realizează creaţii originale, folosindu-se de acest simţ al imaginaţiei, care este mirosul, de memoria sa olfactivă, care-i permite să recreze orice miros doreşte.

Parfumurile dau o senzaţie generalizată de bunăstare, de exaltare a spiritului. Bertrand, parfumierul lui Napoleon, exprima în 1809 în introducere la o carte a sa : „Am folosit toate resursele artei noastre spre a obţine acele elemente aromate, otrăvurile zeiţei Flora care, dacă sînt cu grijă combinate, compensează pentru noi absenţa florilor, făcînd ca ele să mai trăiască odată pentru noi, producîndu-ne una din cele mai agreabile bucurii". Fără a fi sclavi ai modei parfumurilor, trebuie să ştim să alegem întotdeauna ceea ce coincide cel mai bine cu personalitatea noastră, adică ceea ce ni se armonizează şi chiar ni se „psihologizează". Aromele creeate trebuie să existe întotdeauna într-un perfect echilibru cu aromele naturale, inerente oricărui corp uman. Referindu-se la aceasta, scriitorul şi publicistul Lamennais (prima jumătate a secolului XIX) exprima că : „Omul este ca o floare care nu trebuie să-şi emane parfumul decît în umbră".

Este un fapt recunoscut că parfumurile trezesc, stimulează şi întăresc vitalitatea organică, intensificînd respiraţia şi circulaţia. Montaigne (sec. XVII) spunea : „medicii ar puteq să scoată din arome mai multe foloase decît o fac astăzi, deoarece am observat adesea cum ele mă schimbă şi cum acţionează asupra spiritului meu, după felul lor". În afara proprietăţilor antiseptice şi antimicrobiene, uleiurile eterice mai posedă proprietăţi antitoxice, antivirotice, o puternică acţiune energetică şi cicatrizantă, etc.

Dar să nu abuzăm niciodată de arome violente, deoarece, puţin cîte puţin, acestea atacă atît de sensibila mucoasă olfactivă, ne schimbă vocea, ne scade apetitul, ne lenevesc tot sistemul nervos. Temperamentele irascibile, uşor excitabile, reacţionează primele la mirosuri puternice (de levănţică, de trandafir ş.a.), simt palpitaţii, ameţeli, mîncărimi, insomnii, etc.

Fiziologii sînt unanimi în a recunoaşte că parfumurile au un puternic rol şi asupra funcţiilor sexuale. Aceasta este confirmată şi de situaţia reciprocă : orice leziune genitală sau chiar modificarea echilibrului hormonal se răsfrînge asupra percepţiei de mirosuri. Medicii pot astăzi să descopere şi să vindece impotenţa sau frigiditatea cercetînd gradul de „orbire olfactivă" (anosmie) existent la un moment dat.

Asistăm astăzi, în întreaga lume, la o ecluziune a neohipocratismului, adică o „colaborare" cu natura — firește fără a neglija produsele fizico-chimice utile, din laboratoare. Aromele oferite de natură trebuie folosite nu empiric, ci raţional şi pe puternice baze ştiinţifice. În acest sens noua ştiinţă a vindecării cu parfumuri — aromoterapia — de curînd născută, îşi va face din plin datoria.

dr. N. BARABAŞ

• Ilustrații de **EREMIA GRIGORESCU**

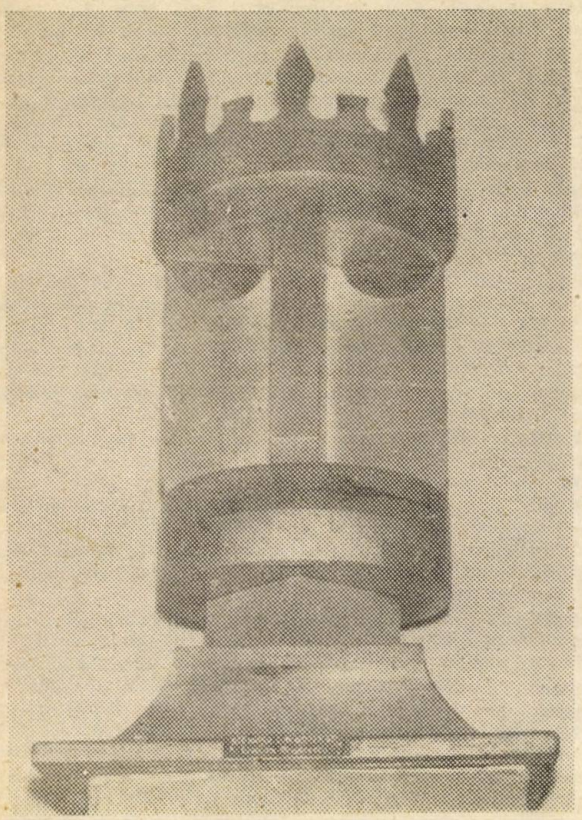

• **VOIEVODUL**

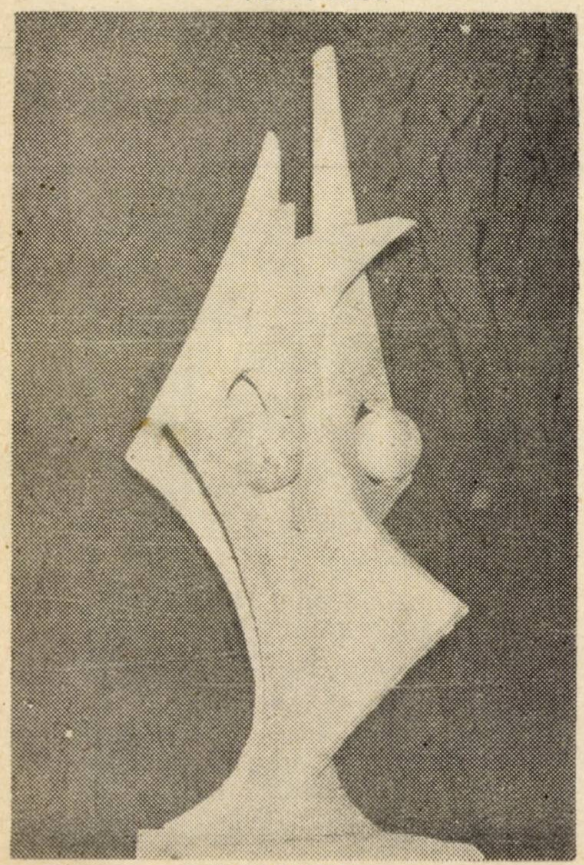

• **SANTINELA**

În culisele războiului secret

ROMÂNIA ÎN 1943-1944

Pentru desfășurarea conflagrației mondiale dintre 1939 și 1945 activitățile purtate pe tărîmul „frontului secret", al spionajului și contraspionajului, au avut, în raport cu toate conflictele militare precedente, pe care de altfel le-a depășit în toate privințele, un rol și un loc indiscutabil mai importante. Pe „frontul subteran" ori în „bătălia informațiilor" s-au înrolat atunci, spre deosebire de ostilitățile purtate pe planurile politico-diplomatic, militar și economic, **toate statele** de pe mapamond ; vrem să subliniem că **în războiul secret dintre 1939 și 1945 nu au existat neutri.** Războiul a fost nu numai **mondial**, ci și **total**, ceea ce a presupus că a mobilizat integral eforturile și și resursele beligeranților. Într-o asemenea situație acțiunile de pe frontul secret au constituit, indiscutabil, cu mult mai mult decît un divertisment, un angajament cavaleresc ori nu între „lorzii" birourilor de spionaj și contraspionaj din marile și micile capitale ale lumii ; ele au reprezentat însăși **una din coordonatele, dintre dimensiunile conflictului general în ansamblu.** Se înțelege că beligeranții, și nu numai ei, s-au preocupat în consecință în mod cu totul deosebit de pregătirea și manevrarea organismelor de spionaj, dintre care unele — este lesne de bănuit : acelea ale marilor puteri de regulă — au ajuns să cuprindă zeci și zeci de mii de agenți plătiți sau voluntari, reținuți în „centrale" ori postați în „stații intermediare" sau, ca rezidenți, chiar în nenumăratele „locuri ale faptei". După o schemă aproape identică, mai toți beligeranții au recurs, pentru urmărirea și capturarea spionilor inamici, la serviciile unor birouri specializate, dintre care unele, prin amploare, eficacitate și... o bună propagandă, și-au dobîndit o faimă internațională demnă de invidiat (precum **Scotland Yardul** sau **F.B.I.**) vizavi de **Gestapoul** nazist, care, recurgînd la metodele specifice tiraniei hitleriste, a ajuns să se confunde cu teroarea și crima. Pe planul operațiunilor secrete **ofensive,** beligeranții și-au creat „centrale" pentru spionajul **politic** și pentru cel **militar,** precum și Franța și U.R.S.S., Marea Britanie și S.U.A. ori, de cealaltă tabără, Germania, Italia și Japonia. Totodată, principalele departamente din marile capitale dispuneau de servicii proprii de acțiune ori de securitate. De asemenea, orice organism informativ s-a îngrijit, din motive binecuvîntate, de crearea unor oficii serioase de contraspionaj. În anume cazuri s-a apelat, mai ales de către marile puteri aliate în războiul cu statele fasciste, la constituirea unor birouri de **spionaj operativ,** între care s-au impus prin succese **SOE**-ul britanic și, la americani, **OSS**-ul, care se ocupa însă și cu spionajul politic. În rest, ce a fost în rest ?... O luptă acerbă între **toate** birourile de informații și contrainformații și, mai cu seamă, între imensele „centrale" ale marilor puteri beligerante : **Biroul 2** la francezi, serviciile politic și militar la sovietici, **Intelligence Service**-ul la britanici, **OSS, ONI** și altele la americani, **Abwehr-ul** și **SD-VI** la nazisti, **SIM**-ul la italieni ș a. Recunoscute fiind rolul și locul serviciilor secrete în conducerea ostilităților, nu li se poate tăgădui acestora, evident, importanța intervenției lor în determinarea cursului cunoscut al evenimentelor politico-diplomatice și militare și, ca atare, în motivarea unor esecuri știute ori explicarea unor succese de proporții. Din acest punct de vedere, credem că este bine să reamintim că cei mai mulți și mai de seamă dintre marii comandanți ai ultimului război (Montgomery, Jukov sau Eisenhower) au scris ori au vorbit despre asistența primită din partea birourilor secrete în pregătirea și purtarea unor bătălii celebre, după cum, dintre liderii politici, premierul britanic Winston Churchill s-a exprimat cît se poate de clar în sensul că, după El Alamein, Aliații, în frunte cu U.R.S.S., S.U.A. și Anglia, nu au mai gustat practic, grație și bunei „funcționări" a propriilor organe informative, din cupa amară a înfrîngerii...

Războiul secret fiind global și total nu a ocolit, natural, România. Prin pregătirea desăvîrșită, declanșarea și des-

fășurarea cu succes a insurecției din August 1944, România s-a situat, în unele privințe, în centrul **bătăliei generale a informațiilor,** repurtînd finalmente o victorie de prestigiu : hitleriștii neafiînd nimic despre preparativele forțelor patriotice în vederea dobîndirii lui I. Antonescu și abandonării **Axei** fasciste, au fost ținuți consecvent în eșec ; evenimentele de la București au constituit pentru ei o surpriză de proporții, Hitler însuși aflînd despre decizia României la cîteva ceasuri după producerea ei și, fapt semnificativ, **nu** pe canalele secrete. Deși avertizați despre iminența cotiturii, Aliații, la rîndul lor, au fost și ei surprinși într-un fel, gestul României fiind așteptat de ei la 26 august 1944, iar toate detaliile acțiunii — neputîndu-le pătrunde decît... după derularea evenimentelor. Sub alt aspect însă serviciile secrete aliate, îndeosebi cele britanice și americane, au repurtat succese aparte în ceea ce privește **radiografierea** situației României în epoca pre-insurecțională și după aceea. Faptul a ținut, înainte de toate, de interesul cu totul deosebit al puterilor Națiunilor Unite de a determina ca țara noastră să abandoneze, cu un ceas mai degrabă, **Axa** fascistă, provocîndu-i cum s-a și întîmplat după 23 August 1944, mari complicații militare, politico-diplomatice, psihologice, economice etc. Pentru istoric, astăzi, este de cel mai mare interes că poate consulta — în arhivele din S.U.A. și Marea Britanie — numeroasele documente atestînd activitatea rodnică a serviciilor secrete din Washington și Londra în lupta contra celor din Berlin. Mai mult, să nu pierdem din vedere că, în condițiile în care forțele patriotice din România au pregătit doborîrea dictaturii antonesciene cu observarea regulelor celei mai stricte conspirativități, absolut necesară pentru asigurarea succesului insurecției, materialele arhivistice provenind de la serviciile menționate constituie **o sursă** de mare valoare științifică, valoare pe care studiile de specialitate o va pune, cu siguranță, în lumină. Pentru moment, supunem atenției cititorului **cîteva** dintre „probele" ajunse în posesia noastră și care oferă detalii despre amploarea și caracterul bătăliei informațiilor purtată în privința României în anii 1943—1944.

Conducerea războiului de către puterile aliate punea în fața serviciilor lor secrete, în prima ordine de bătaie, aflarea unor date cît mai complete privind **situația militară** a adversarului. În funcție de cantitatea și calitatea informațiilor „zmulse" de la inamic, Aliații puteau să-și planifice operațiunile pe diferite teatre de război, definindu-și strategia în ultimă instanță. Din diverse lucrări memorialistice ori de specialitate, unele cuprinzînd revelații extraordinare devenite posibile abia în ultimi ani, se știe că britanicii, inventînd o „copie negativă" a mașinii de cifrat germane „Enigma", au putut „citi" pe toată durata ostilităților cea mai mare parte a „corespondenței" schimbată pe calea undelor între comandamentul suprem al **Wehrmachtului** hitlerist (OKW) și unitățile de pe fronturi. Americanii, la fel, posedînd „mașina purpurie", au fost la curent cu mesajele codificate diplomatice și militare trimise ori primite la Tokyo ale japonezilor. Și, totuși, perfecțiunea fiind greu, de atins, orice informație în plus capturată era binevenită... În această privință, amănuntele aflate despre situația militară a României în anii 1943—1944 nu au fost, prin urmare, de ignorat. Deja la finele anului 1942, de exemplu, biroul de spionaj militar din Washington care centraliza informațiile „culese" prin atașatii militari ai SUA era în posesia unor știri complete despre mișcările trupelor române (Raportul nr. 6905 din 23 septembrie 1942). Un alt raport, al **OSS**-ului de această dată, din 25 februarie 1943, indica situația apărării coastelor Mării Negre, pentru ca, la 24 octombrie 1943, prin atașatul militar din Turcia, Washingtonul să afle cu precizie „organizarea Statului Major General român)" (Raportul nr. 8131/1943). La puțin timp după aceea, pe același canal, se stabilea „dispoziția" unităților în interiorul României (Raportul nr. 8445 din 1 decembrie 1943). Sintetizînd știrile obținute de la cele mai diverse „surse" și „subsurse", la 27 martie 1944 șeful **OSS**-ului, „Bill" Donovan, se adresa personal președintelui SUA, F. D. Roosevelt, prezentîndu-i un tablou general al rolului României în dispozitivul german din sud-estul Europei. Documentul respectiv, descoperit de noi în arhiva F. D. Roosevelt de la Hyde Park, New York, stăruie asupra preparativelor forțelor patriotice și a demersurilor diplomatice prin Barbu Știrbey la Cairo, după cum reține locul important destinat de Berlin României în cadrul sitemului defensiv din Balcani pentru cazul ofensivei aliate. Mai multe rapoarte ale **OSS-ului,** aflate în original în aceeași arhivă din SUA, reținem date despre evoluția economică a României, de regulă cu pregătirea, executarea și consecințele faimosului raid aerian american din 1 august 1943 asupra zonei petrolifere Ploiești (vezi îndeosebi „buletinele" **OSS-ului** pentru F. D. Roosevelt, numerele 49, 50 și 82 din 1943). „Buletinul" nr. 61 din 20 septembrie 1943 concluzia, în raport nemijlocit cu realitățile, că, în cazul unei invazii aliate în România, opoziția anti-antonesciană era dispusă să acționeze.

Am ajuns, în acest fel, la acțiunile birourilor secrete aliate ținînd de domeniul procurării unor știri de natură **politică.** Situația în acest domeniu a fost, pentru România, mai avantajoasă, astfel că și datele de care dispunem noi în prezent sînt, se înțelege, cantitativ mai importante și, pe planul pregătirilor forțelor patriotice interne pentru insurecția din August 1944, mai semnificative. Rapoartele diverselor servicii secrete americane s-au oprit asupra creșterii opoziției forțelor patriotice față de guvernul antonescian, a adîncirii crizei regimului și intensificării ostilității poporului român împotriva războiului dus alături de Germania. Cîteva exemple pot fi concludente și în această privință. La 16 iunie 1943, un raport din Alger al **OSS**-ului reținea că, deși mareșalul Antonescu mai conta pe „eficacitatea" cooperării sale cu **Axa,** poporul român se manifesta tot mai mult potrivnic războiului hitlerist, situație valabilă și în cazul grupărilor politice democratice. Tot pe atunci, mai precis la 25 mai 1943, autoritățile britanice aflau — prin intermediul biroului secret polonez, cu sursă directă la Istambul — despre „lupta tacită" ce se angajase între I. Antonescu și restul grupărilor politice interne. De asemenea, la 27 noiembrie 1943 oficiul informațiilor de război **(OWI)** din Washington putea să prezinte o sinteză (nr. 238/1943) reflectînd atitudinile și acțiunile liderilor politici ai rezistenței antihitleriste din România în raport cu dictatura antonesciană și cu războiul hitlerist. Era exact la o zi după ce un agent britanic („domnul House" ?), evadat după trei ani de captivitate într-un lagăr nazist din Danemarca și ajuns, în drum spre Turcia, la București, se întîlnise cu regele Mihai și unii colaboratori de-ai săi. A fost un prilej fericit — după cum constata Raportul nr. 9244 din 17 martie 1944 al atașatului militar american din Turcia — de-a obține știri privind evoluțiile politice din România, asigurări că, de îndată ce Aliații (angloamericani) ar fi întreprins operațiuni în sud-estul continentului, regimul antonescian, prin acțiunea factorilor interni, nu ar mai fi avut vreo șansă de supraviețuire. Situația respectivă apare reflectată și în relatarea altor „subsurse" ale **OSS**-ului (un „oficial român" la 4 decembrie 1943) și care, de asemenea, au insistat asupra izolării tot mai accentuate a regimului antonescian. După mai multe luni, la 13 iulie 1944, oficialitățile americane aflau — grație agenților rezidenți din Istanbul — că întreg poporul român își retrăsese sprijinul dat pînă atunci mareșalului, fiind convins că trebuie să-și rezerve toate energiile „pentru evenimentele ce vin". În august 1944, după succesul actului de voință unanim al națiunii noastre ce a condus la doborîrea dictaturii și intrarea în război împotriva Germaniei și a aliaților ei, pentru eliberarea deplină a patriei, unele organisme aliate de spionaj au aflat, printre cele dintîi, detalii despre cele petrecute la București. Era și normal să fie așa, căci un agent britanic al **SOE**-ului, de Chastelain, deținut la București din decembrie 1943 și pînă în seara de 23 august 1944, a plecat, în zorii zilei următoare și cu acordul autorităților insurecționale, cu primul avion ce s-a îndreptat spre Turcia. Relatările acestui agent au alcătuit apoi substanța multora dintre primele rapoarte întocmite de Aliați pe marginea cotiturii României în războiul mondial. Au existat și alte surse, precum cea care, la 26 august 1944, îngăduia **OSS**-ului să înainteze documentul înregistrat sub cota L-43205.

Un ultim aspect asupra căruia dorim să ne mai oprim : Avînd informațiile detaliate și precise despre România și despre mersul ostilităților în sud-estul Europei, aflînd cu promptitudine despre declanșarea și victoria insurecției la București, mai multe servicii secrete aliate au exprimat cele dintîi considerații pertinente pe marginea **semnificațiilor profunde** ale evenimentelor de la 23 August 1944. Un fapt demn de toată atenția : biroul secret al marinei americane **(ONI)** a putut redacta și data, grație diferențelor de fuse orare dintre București și Washington, **chiar în ziua de 23 august 1944** o sinteză destinată personal președintelui Roosevelt (nr. 34/1944) și din care reținem : „...România a acceptat condițiile de pace ale Aliaților. Decizia a fost anunțată la 23 august într-o emisiune radiodifuzată din București de către regele Mihai, care și-a chemat concetățenii să se ralieze în spatele noului guvern democratic și să ia armele împotriva Germaniei. După defecțiunea Italiei în urmă cu un an, România, în virtutea situației strategice și a resurselor economice, devenise cel mai important dintre sateliții Germaniei. Modificarea neașteptată a taberei de către România reprezintă **o gravă înfrîngere pentru Germania** (subl. ns.)" Peste 24 de ore, Comitetul reunit al informațiilor din Washington **(JIC)** supunea și el o sinteză atenției șefului executivului american (nr. 85/1944), sinteză ce debuta cu aceste rînduri ce fixau **locul** evenimentelor din România în desfășurarea ostilităților generale : „În această săptămînă, Germania a suferit o serie de răsturnări militare și politice descumpănitoare. Armatele germane în nordul Franței au luptat cu disperare să scape de încercuirea sau de nimicirea lor de către forțele aliate... În final, România a pus în pericol poziția germană din Balcani prin capitularea (în fapt și în fond : propunerea semnării armistițiului — n.ns.) în fața Aliaților". Se aprecia, în alt loc din Sinteză, că România devenise primul „satelit" al Reichului din Europa est-centrală ce „dezertase" din **Axa** fascistă, consecințele fiind lesne de întrevăzut, mai întîi fiind de așteptat o „deteriorare rapidă" a sistemului defensiv german din Balcani.

Desprindem, în încheiere, că, beneficiind de concursul unor multiple organisme speciale, Aliații și-au putut făuri în vara anului 1944 **o imagine adecvată** asupra evenimentelor survenite în România. Situația a decurs nemijlocit din succesele înregistrate de puterile Națiunilor Unite în marea **bătălie a informațiilor** și care, în final, au contribuit cu siguranță la apropierea victoriei din 1945 în fața statelor fasciste și militariste.

Gh. BUZATU

POLITICĂ și DIPLOMAȚIE

De regulă, oamenii mai puțin avizați confundă conceptul de politică *externă* (obiectul nostru de referință, în proiecție istorică, în cele ce urmează) cu cel de diplomație. Or, politica externă este rodul înmănunchierii unor idei și concepții într-un sistem menit să traseze direcțiile și să fixeze obiectivele unui stat în raporturile internaționale, iar diplomația se constituie în instrumentul de acțiune al politicii. Simplificînd oarecum ecuația, Metternich spusese că politica e știință și diplomația o artă. Mult timp, istoria relațiilor internaționale, interstatale fusese sărăcită, redusă la cele politice fie și pentru că acestea din urmă se înfățișează ca ultima treaptă a eșafodajului în măsură să decidă soarta unei confruntări, destinul unei țări etc. Convulsiile, cu o extensiune fără precedent, prin care a trecut omenirea începînd cu epoca modernă au conferit factorului politic și diplomației o imagine hiperbolizată, devoratoare. „Politica — spunea Napoleon I — trebuie să fie marele resort al tragediei moderne. Ea este cea care se cuvine să înlocuiască, în teatrul nostru, fatalitatea antică, această fatalitate care îl face pe Oedip criminal, fără ca el să fie vinovat [...]. Este o eroare să crezi subiectele tragice epuizate ; există o mulțime în necesitățile politice [...], altă fatalitate tot așa de imperioasă, de dominatoare ca fatalitatea anticilor". Pentru Hegel, omul politic și militarul de excepție, Napoleon I, întruchipa spiritul universal călare pe cal. Este vorba de un interval istoric pe care unii l-au denumit politizat.

Desigur că am făptui o gravă eroare dacă am ignora faptul că politica este ea însăși o rezultantă a transformărilor și desfășurărilor infrastructurale. Nu politica a determinat, de pildă, procesul revoluției industriale, ci invers. Este adevărat, de asemenea, că în bună măsură politica externă rămîne o prelungire a celei interne, numai că se cuvine de îndată să observăm că cea dintîi dobîndește o relativă autonomie prin integrarea într-un mesaj universal care se mișcă pe propriile-i picioare. De exemplu, Convenția, Directoratul și Imperiul napoleonian nu s-au putut desprinde în politica externă de unele vechi precepte fundamentale care contraveneau flagrant marilor idealuri proclamate de revoluția din 1789, cultivate ulterior în plan teoretic, și mai puțin sau deloc în cel practic.

Constatările noastre se referă la conceptul de factor politic în accepțiunea expresiei lui elementare. Or, astăzi mai mult ca oricînd, istorici, școli și curente istoriografice resping determinările simplificatoare, univoce. Se ajunge chiar, din exces de zel, la alunecări în cealaltă extremă, ca în cazul curentului francez al „noii istorii" care exclude evenimentul ca element al judecății sociale (istorie fără eveniment ? !). Se cuvine, vrînd, nevrînd, să considerăm factorul politic dintr-o perspectivă mai largă, integratoare, mai conformă cu adevărurile reale, de esență, singurele în stare să explice adecvat fenomenul, „fața vizibilă și spumoasă a lucrurilor". Factorul politic poate fi înțeles corect numai dacă se iau în considerare sursele care-l alimentează, numai dacă îl definim în determinările și implicațiile sale totale.

Diplomația, cu toate instituțiile sale, ca instrument principal al politicii externe este un apanaj al suveranității. A existat și există încă și o diplomație *oficioasă* practicată de comunități statale care nu au avut sau nu au o recunoaștere internațională. De aceea istoricii care invocă o diplomație românească înainte de cucerirea independenței, fie și în epoca fanariotă a debilității politice, nu cad în culpă. Oricît de înzestrată, abilă și activă ar fi o diplomație, forța ei depinde însă de soliditatea politicii. Dați-mi, spunea N. Titulescu, o sănătoasă politică internă și vă dau o mare politică externă, deci și o diplomație ca atare. Aceasta din urmă a rămas și o artă în măsura în care a izbutit să slujească prin mijloacele care-i sînt proprii doctrinele și principiile politicii externe. În trecutul istoric, nu toate mijloacele au fost însă imaculate, de unde și ironiile, persiflările la adresa diplomației. Diplomatul — repeta Talleyrand o butadă engleză — e un om trimis în străinătate ca să mintă pentru țara sa. În tradiție machiavelică, Cavour trăgea o linie despărțitoare între politică și morală ; el se referea însă la mijloacele și instrumentele politicii, adică la diplomație, și nu la obiectivele supreme ale risorgimentului ca doctrină. Diplomaților li s-au atribuit și incriminările lui Heine la adresa hamburghezilor : în ceea ce privește religia, politica, știința etc., părerile lor sînt foarte variate, dar în privința mîncării domnește cea mai desăvîrșită înțelegere.

Unii au definit diplomația ca artă a negocierii : „să îndepărtezi inamicul sau să-l ucizi, aceasta este ușor ; sublimul diplomației este de a-l cîștiga", încît suplețea trece drept una din virtuțile ei primordiale. Ambasadorii — afirma Bismarck — se cuvine să fie plini de inițiativă în raport cu centrul : „ei trebuie să schimbe frontul ca subofițerii". Dacă diplomația este și o artă, atunci ea se cultivă, ca orice artă autentică, numai cu știință.

Din motive bine cunoscute, astăzi rolul diplomației în salvgardarea omenirii este covîrșitor.

L. BOICU

CALEIDOSCOP

CUM LUCRAU

● Marelui fabulist francez La Fontaine (1621—1695) îi plăcea să scrie mai mult în aer liber. Natura îl inspira : Mai ales cînd ploua îi plăcea să se plimbe și să declame versuri prin ploaie.

● Scriitorul englez Charles Dickens lucra totdeauna numai la Londra, marele oraș cu zgomotele lui îi dădeau puteri, îl ajutau la masa de lucru. (1812—1870).

● Romancierul francez Gustave Flaubert (1821—1880) scria la moșia lui într-o liniște deplină, îi plăcea să scrie izolat. Își zicea singur „ursul" și trăia „fără nici un eveniment".

● Scriitorul și gînditorul german Johan Wolfgang Goethe — (1749—1832) scria totdeauna într-o „izolare absolută".

● Dramaturgul rus N. V. Gogol (1809—1852) nu putea să scrie în liniște. Îi plăcea să lucreze în zone zgomotoase, de animație. Un capitol din celebrul roman „Suflete moarte" a fost scris într-un birt din Italia. Și Gogol scrie că lucra „într-o larmă și o forfotă de neînchipuit, în fum, într-o atmosferă înăbușitoare... Socotesc rîndurile acestea printre cele mai inspirate".

● Marele poet rus A. S. Puşkin (1799—1837) scria mai mult la țară. „Acolo aud mai limpede glasul lumii și simt visele mai vii" mărturisea el.

● Poetul M. I. Lermontov (1814—1841) scria în orice condiții. Fiind arestat la Petersburg, el a scris „cu vin, cu funingine și cu chibrituri".

● Scritorul A. P. Cehov (1860—1904) și-a scris povestirea „Vînătorul" într-o baie publică.

Gh. GRIGOREAN

T.A.G.C.I.

municipiul Gheorghiu Dej

STRADA REPUBLICII NR. 43

Una din cele mai cunoscute unități de construcții-montaj din cadrul Ministerului Construcțiilor Industriale, a construit timp de peste 28 ani obiective industriale și sociale în mai multe județe din țară.

În perioada care a trecut, a participat alături de alte unități de specialitate din cadrul Ministerului Construcțiilor Industriale, la dezvoltarea și modernizarea industriei din județele Bacău, Neamț, Suceava, Vrancea, Iași, Buzău și Hunedoara. A ridicat cu pricepere și gust orașul în care-și are sediul, participînd la sistematizarea și construirea modernă a centrelor din orașele Piatra Neamț și Suceava.

În județul Bacău a participat efectiv la construirea Combinatului petrochimic și Întreprinderea de Utilaj Chimic de pe Valea Trotușului, Combinatul de Îngrășăminte Chimice Bacău, executînd obiective importante și în orașele Buhuși și Comănești precum și majoritatea lucrărilor agroindustriale.

Pentru rezultatele bune obținute, prin Decret prezidențial i s-a conferit de două ori consecutiv Ordinul Muncii clasa I-a pentru ocuparea locului I pe țară în întrecerea socialistă dintre unitățile din ramura construcții-montaj.

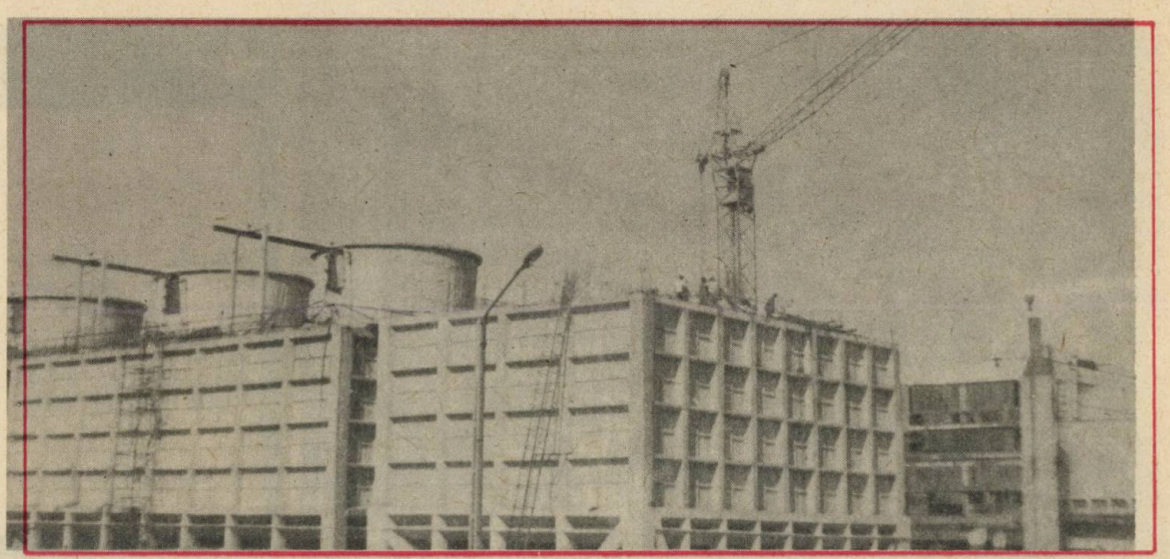

PUBLI a '86

I.C.S.M.I. Tîrgu Mureș

TELEFON : 954/3 63 55

În plin centrul municipiului, două unități noi — „ROMARTA" și „MAGAZINUL TINERETULUI", vă așteaptă.

Construcție modernă din oțel, beton și sticlă. Dotare cu mobilier modern, televiziune în circuit închis, sistem de pază contra efracțiilor.

Raioane la parter : Blănărie, Confecții femei, Galanterie, Confecții bărbați, Cosmetice, Parfumerie.

La parter se mai află o cofetărie și un bar de zi al I.C.S.A.P-ului.

Raioane-etaj : Confecții-fete, Tricotaje-fete, Lenjerie-fete, Confecții pentru bărbați, Lenjerie de corp și ciorapi, Tricotaje-băieți, Articole voiaj-camping, Instrumente muzicale și articole foto, Electrice (aparate de radio, casetofoane, TV portative), Articole sportive și pentru pescuit.

Aprovizionarea magazinelor se face direct de la întreprinderile producătoare sau de la întreprinderile cu ridicata, cu produse din cele mai noi și moderne tipuri și culori.

Un colectiv de o sută persoane specializate, din cele o mie cîte există în întreprindere, stau la dispoziția cumpărătorilor în fiecare zi, între orele 9—10.

Șeful complexului comercial : Zeno Maior Șef-unitate comercială : Emiiia Rusu. Șefi-raion model : Viorica Hota, Doina Mișin, Maria Veleș.

PUBLI a '86

I.C.S. mărfuri industriale Suceava

În scopul unei mai bune cunoaşteri a modului în care răspunde reţeaua comerţului cu mărfuri industriale cerinţelor populaţiei municipiului şi în vederea unei cît mai bune dimensionări, amplasări şi corelări a acesteia cu necesităţile fiecărei zone a Sucevei, la nivelul Intreprinderii Comerciale de Stat — mărfuri industriale s-a întocmit un studiu privind dezvoltarea şi modernizarea reţelei comerciale cu amănuntul extindereea formelor moderne de comerţ, îmbunătăţirea servirii populaţiei, şi creşterea eficienţei economice în comerţul cu mărfuri nealimentare din municipiul Suceava în anii 1984—1990.

REŢEAUA COMERCIALĂ PENTRU DESFACEREA MĂRFURILOR INDUSTRIALE DIN MUNICIPIUL SUCEAVA ÎN CONTINUĂ DEZVOLTARE ŞI MODERNIZARE

Reţeaua pentru comercializarea mărfurilor nealimentare deţine în ansamblul reţelei comerciale o pondere însemnată (49 la sută).

Cea mai importantă — unitate din municipiul nostru, din sectorul nealimentar este magazinul Universal „Bucovina", denumit pe bună dreptate unitate etalon a comerţului sucevean.

La ora actuală ţinîndu-se seamă de numărul populaţiei, volumul vînzărilor, dezvoltarea tuturor cartierelor municipiului se poate afirma că reţeaua comercială a I.C.S.M.I. — Suceava este astfel organizată încît asigură o bună aprovizionare a populaţiei în toate cartierele şi zonele municipiului.

În ultimii 10 ani începînd din octombrie 1974, cînd s-a dat în folosinţă magazinul Universal Bucovina, şi pînă în prezent, reţeaua comercială s-a dezvoltat an de an. Au luat fiinţă 30 unităţi noi. În ultimii 3 ani s-au dat în folosinţă magazine în cartierele **Cuza Vodă, Mărăşeşti-Zamca** şi **Centrul civic** (15 unităţi). Anul trecut reţeaua a crescut cu 8 magazine noi, cu o suprafaţă de 3058 m.p. :

- magazinul „Adam şi Eva" cu o suprafaţă de 2100 m.p., apreciat ca unitate foarte modernă şi frumoasă.
- un magazin de chimice şi **Firicelul** în zona pieţii.
- un magazin de confecţii, ţesături, „Bebeluş", „Souvenir"

Un accent deosebit s-a pus şi pe modernizarea reţelei existente. Astfel, s-au înfiinţat **magazine-Romarta** în zona centrală a municipiului, (confecţii, încălţăminte, ţesături, blănărie, ceasuri, cosmetice din str. Aleea Nucului) ca şi în cartierul George Enescu, magazinele Intim, Confecţii şi încălţăminte.

Un comerţ modern înseamnă pe lîngă o bază materială modernă, bine dotată, asigurarea fondului de marfă necesar, o servire modernă, civilizată, plină de solicitudine. Pentru aceasta există preocuparea permanentă ca lucrătorii I.C.S.M.I.-ului Suceava să-şi perfecţioneze cunoştinţele prin cursuri în domeniul activităţii comerciale .

PUBLI a '86

I.I.S.Z. SASCUT

Una din cele mai vechi fabrici de zahăr din țară, I.I.S.Z Sascut — Bacău ține din plin pasul cu modernizarea întregii industrii românești. Rezultatele muncii de zi cu zi ale vrednicului său colectiv, creșterea unei noi generații de muncitori, maiștri, ingineri, cadre de conducere, extinderea și diversificarea capacităților ei productive — iată doar cîteva din coordonatele dezvoltării dinamice, atît de proprii creșterii impetuoase a întregii economii socialiste în anii noștri.

În anul care a trecut ultimul din cincinalul 1981—1985, campania a demarat exemplar, înregistrîndu-se, de la început, rezultate deosebite : valoric, planul cincinal fusese îndeplinit de la sfîrșitul lui octombrie, iar fizic — de la jumătatea lui noiembrie 1985.

Pe primele trei trimestre ale anului producția marfă planificată se realizase în proporție de 155,9 la sută, ceea ce a însemnat o depășire de 20,1 milioane lei a cantităților de zahăr și produse zaharoase vîndute și încasate. Pe sortimente, producția fizică a înregistrat, în aceeași perioadă, rezultate și mai spectaculoase : la 1 noiembrie cantitatea de zahăr produs depășea cu 1900 tone pe cea planificată, adică prevederile fuseseră realizate în proporție de 226,7 la sută, iar zaharoasele înregistrau și ele o depășire de 143 tone, ceea ce înseamnă realizarea planului în proporție de 112,3 la sută. Să mai adăugăm reducerea cheltuielilor la 1000 lei cu 20,3 lei (din care, cele materiale cu 14,4 lei), creșterea productivității muncii în proporție de 158 la sută față de plan (materializată în circa 60 mii lei pe fiecare om al muncii din întreprindere) ; în ansamblu, pe primele 9 luni ale anului, producția netă planificată a fost realizată în proprție de 155,5 la sută, iar producția marfă vîndută și încasată în proporție de 102 la sută, ceea ce înseamnă o depășire cu 2 milioane a sumelor prevăzute.

*

Ca o încununare a tuturor acestor eforturi, care atestă înalta conștiință patriotică și comunistă a colectivului de la Fabrica de zahăr și produse zaharoase de la Sascut — Bacău, să consemnăm realizarea beneficiilor planificate în proporție de 280,6 la sută.

S-au evidențiat în mod deosebit ca fruntași în întrecerea socialistă muncitorii : Iulius Reich, Iuliana și Gh. Gurilă. Li se adaugă maiștrii tehnologi Dumitru Bubulea și Gh. Apostol, de la secția I, iar de la secția a II-a maistrul AMA N. Mălinescu. Nu poate fi trecută cu vederea, desigur, nici investiția de spirit organizatoric, responsabilitate comunistă, competență profesională și spirit gospodăresc a inginerilor M. Râpeanu (director), N. Milică (director adjunct), Enache Fluieraru (inginer șef), a secretarului comitetului de partid al întreprinderii, subing. Ignat Fluieraru, a maistrului mecanic Gh. Lascarache, președintele comitetului sindicatului.

I.C.S. Alimentația publică

PIATRA NEAMȚ

DEVIZA NOASTRĂ : SERVIRE IREPROȘABILĂ

Într-un decor montan, de baladă, municipiul de la poalele înălțimii, atît de moldovenește numită PIETRICICA, îmbie pur și simplu turistul la o „ședere" în stil moldovenesc, pentru un „pahar de vorbă" și felurite specialități culinare ale locurilor.

Nimic mai nimerit decît o astfel de „adăstare" în pitorescul și cochetul municipiu moldav, la trecerea spre atîtea alte popasuri unice în geografia românească (de-ar fi să amintim doar Cheile Bicazului, mănăstirile...)

Așadar, I.C.S. ALIMENTAȚIA PUBLICĂ— PIATRA NEAMȚ vă invită să petreceți clipe, chiar ore... în „spații" de o inefabilă „savoare" prin însăși rezonanța lor ! Iată-le-:

RESTAURANTUL „COLIBELE HAIDUCILOR"
RESTAURANTUL „CASA PAHARNICULUI"
RESTAURANTUL „COCOȘUL DE AUR"
RESTAURANTUL „PIETRICICA"
„TERASA GOSPODARILOR"
RESTAURANTUL „FEMINA"
RESTAURANTUL LACTO-VEGETARIAN

PUBLI a '86

I.F.E.T. BACĂU

STR. MĂRĂȘEȘTI NR. 150 TELEFON 3 11 37 ; 3 12 00-.

● Întreprinderea forestieră de exploatare și transport Bacău cuprinde 8.000 de oameni ai muncii, își desfășoară activitatea pe raza întregului județ și are în subordine patru unități mari : U.F.E.T. Agăș, U.F.E.T. Comănești, U.F.E.T Onești și U.M.T.C.F. Bacău.

● Exploatează anual peste un milion metri cubi de masă lemnoasă preluată de la Inspectoratul silvic județean.

Produce, prin mijloace proprii : 200.000 m^3 parchet, aproximativ 12.000 m^3 lăzi de diferite tipuri, mobilier în valoare de 52.000.000. lei.

● Asigură :

— mecanizarea lucrărilor din exploatările forestiere ;
— transportul materialului lemnos ;
— construcția, exploatarea și întreținerea a circa 1.500 km drumuri forestiere.

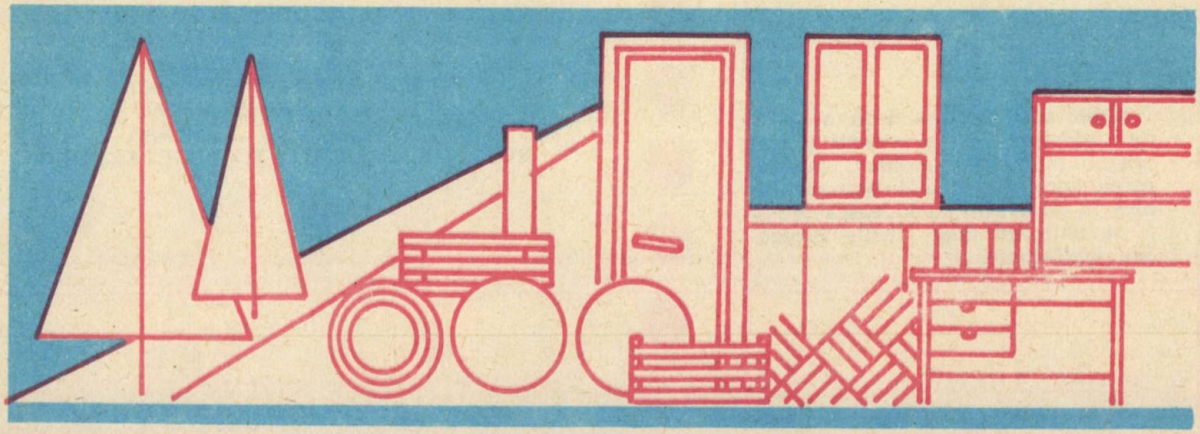

PUBLI a '86

I.C.S.A.P. Bacau

INTREPRINDEREA DE STAT PENTRU ALIMENTAȚIE PUBLICĂ

În trecere prin Bacău vizitați cu încredere unitățile de alimentație publică în care puteți găsi preparate culinare, produse de cofetărie și patiserie de o mare diversitate și de cea mai bună calitate

R

C

P

RESTAURANTE :

— Select
— Parc
— Popasul moldovenilor
— Curcanul de aur
— Pasaj
— Gară
— Union — Cascada

COFETĂRII :

— Pasaj
— Nufărul
— Select
— Amandina

PATISERII :

— Moldoveanca
— Gară
— Tic-Tac
— Piață

Pentru elevi și copii, restaurantele pensiunea **Scala** și **Lacto-Aeroport** pun la dispoziție o gamă variată de meniuri complete, la prețuri accesibile.

PUBLI a '86

COMBINATUL DE ÎNGRĂȘĂMINTE CHIMICE

AZOMUREȘ
TÎRGU MUREȘ

UZINA DE MATERIALE FOTOSENSIBILE

Produce și livrează:

- FILM NEGATIV AMATORI ALB-NEGRU 21 DIN (AZOPAN PS-21)
- FILME REVERSIBILE ALB-NEGRU DE 18,21 și 24 DIN (RCP-18, RCP-21, RCP-24)
- HÎRTII FOTOGRAFICE ALB-NEGRU (AZOBROM)
- HÎRTII FOTOGRAFICE COLOR (AZOCLOR) — LUCIOS ; SEMIMAT ; RASTER ; FILIGRAN —
- SETURI PRELUCRATE HÎRTIE COLOR (AZOPRINT 3)

PUBLI a '86

Cooperativa "UNITATEA" Tîrgu Mureș

STRADA TÎRGULUI NR. 1, TELEFON : 1 31 19, 1 56 07

Vă oferă:

— Încălţăminte sport
— Încălţăminte — serie şi comandă lux
— marochinărie
— harnaşamente
— garaje demontabile (ieftine)
— corturi pentru nunţi
— prelate pentru atocamioane

CONFECŢIONEAZĂ :
— haine din piele bovine, caprine, velur-bovină ;
— haine şi căciuli din blană de nurci, miei, oaie.

CALITATE — EFICIENŢĂ

Calitatea excepţională şi linia modernă a produselor au fost deja omologate prin cerinţele la export în U.R.S.S., Belgia, Cehoslovacia şi alte ţări ale lumii.

PUBLI a '86

IJRVMR Bacău

STRADA BRÎNDUȘEI NR. 1

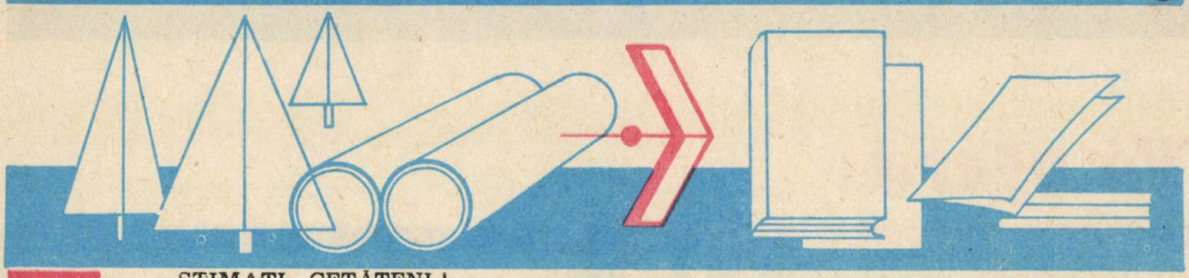

STIMAȚI CETĂȚENI !

- O tonă de maculatură înlocuiește o tonă de celuloză.
- O tonă de celuloză se fabrică din 3—4 m.c. lemn, folosindu-se 800 KWh energie electrică și 250 kg combustibil convențional.
- Pentru 3—4 m. c. de lemn se taie 5 arbori maturi, care, în fiecare oră, produc oxigen pentru 320 de oameni și purifică 24.000 m.c. de aer.
- Dintr-o tonă de celuloză se poate fabrica atîta hîrtie încît ajunge pentru 12.500 de ziare, 2.500 caiete, 400 cutii de ambalaj.

Pentu a scuti de tăiere pădurile,, pentru a economisi energie electrică și termică :
Colectați din propriile gospodării hîrtiile și cartoanele refolosibile !
Valorificați maculatura prin asociația de locatari sau rulotele amplasate în cartierul dumneavoastră !
Fiecare locuință este o adevărată mină de... materiale refolosibile. Nu lăsați nici un fel de material refolosibil să se piardă !
Pentru aceasta puteți să vă adresați zilnic unităților și subunităților I.J.R.V.M.R. Bacău.

PUBLI a '86

Direcția sanitară a județului BACĂU

STR. ELIBERĂRII NR. 45 TELEFON : 1 28 50

Pentru ocrotirea sănătății populației județul Bacău dispune de :

— 8 spitale cu 4.968 paturi
— 3 leagăne de copii cu 755 paturi
— 32 creșe cu 145 locuri
— 10 dispensare policlinici cu 198 cabinete
— 80 dispensare medicale comunale
— 34 dispensare medicale urbane

1.195 medici
3.552 cadre medii sanitare

● REALIZĂRI

— Principalii indicatori demografici și de sănătate au avut an de an evoluții favorabile.
— Au scăzut îmbolnăvirile la principalele boli transmisibile.
— A scăzut mortalitatea infantilă.

● OBIECTIVE PRIORITARE

— Stimularea natalității
— Asigurarea unui raport biologic optim între vîrste
— Creșterea longevității populației
— Creșterea cadrului necesar pentru modelarea și remodelarea oamenilor în raport cu exigențele epocii noastre.

● PERSPECTIVE

— Îmbunătățirea substanțială a asistenței medicale a populației, îndeosebi a mamei și a copilului. În acest scop se prevede construirea de noi unități, spitale, dispensare-policlinici înființarea de noi secții, extinderea celor existente și dotarea lor cu aparatură și mijloace de investigație și tratament modern.

Un accent deosebit în perioada următoare se va pune pe tratamentul recuperator al bolnavilor cu afecțiuni cronice în vederea redării lor cu întreaga capacitate în producție.

În vederea îmbunătățirii asistenței medicale de medicină generală și de specialitate în județ urmează să se construiască noi dispensare medicale teritoriale și să se perfecționeze funcționalitatea, să se mărească eficiența cabinetelor de specialitate din dispensarele policlinice.

Se prevede în perspectivă deplasarea periodică a specialiștilor din dispensarele policlinice la dispensarele de întreprinderi și la dispensarele medicale teritoriale din centrele agro-industriale pentru o cît mai largă cuprindere a populației, în în scopul ocrotirii sănătății.

PUBLI a '86

I. POSTAV
BUHUȘI

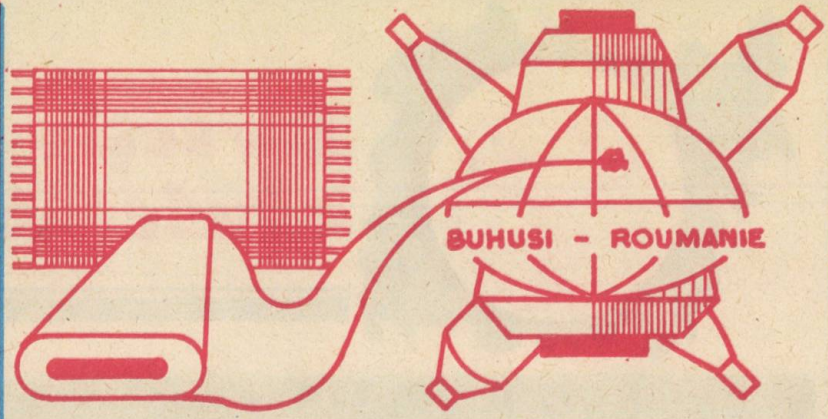

STR. LIBERTĂȚII NR. 36 TELEFON : 932/6 13 00 TELEX : 2 12 41

Cu experiența celor 100 de ani de activitate neîntreruptă, I. P. Buhuși oferă clienților săi din țară și din străinătate o gamă de fire și țesături tip lînă, cu efecte speciale :

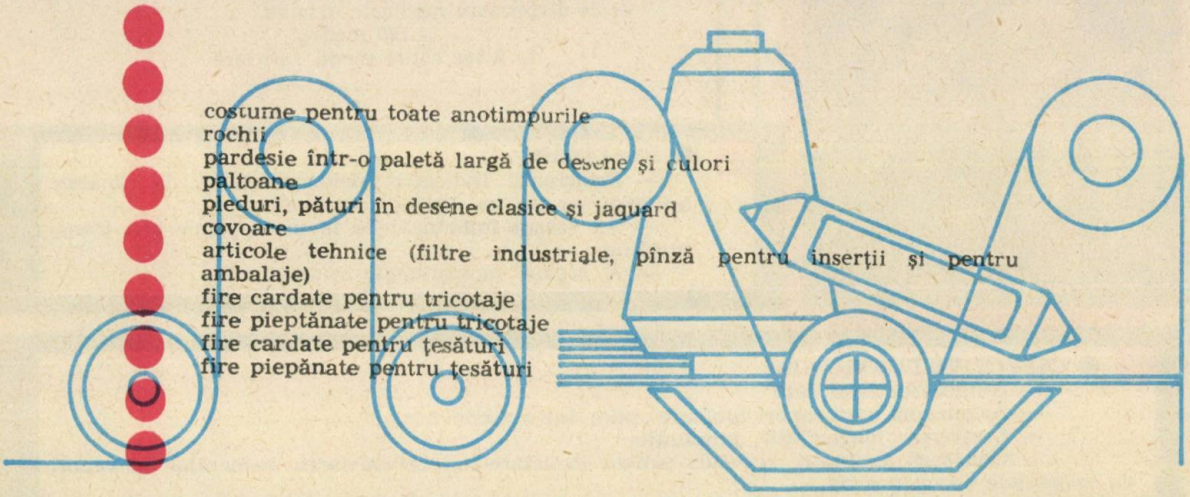

- costume pentru toate anotimpurile
- rochii
- pardesie într-o paletă largă de desene și culori
- paltoane
- pleduri, pături în desene clasice și jaquard
- covoare
- articole tehnice (filtre industriale, pînză pentru inserții și pentru ambalaje)
- fire cardate pentru tricotaje
- fire pieptănate pentru tricotaje
- fire cardate pentru țesături
- fire piepănate pentru țesături

Preocupările pentru nou ale creatorilor de la I. P. Buhuși fac ca procentul de înnoire a producției să fie de 65—75 la sută și pe această bază aria comerțului cu străinătatea să cuprindă peste 20 de țări, printre care : U.R.S.S., S.U.A., R.F.G., Anglia, Franța, Canada, R.D.G., Olanda, Kuweit și altele.

PUBLI a '86

CENTRUL DE FABRICAȚIE ȘI RECONDIȚIONĂRI BORZEȘTI

Cu prilejul noului sezon, Consiliul oamenilor muncii, Comitetul de partid, Comitetul sindicatului și comitetul U.T.C. de la Centrul de Fabricație și Recondiționări Borzești, adresează colectivului de muncă, forurilor tutelare, beneficiarilor și colaboratorilor, călduroase urări de succese, multă sănătate, fericire și putere de muncă, pentru împlinirea minunatelor aspirații ale viitorului.

SORCOVA

Să trăiți, să înfloriți
Întru mulți ani fericiți
Plini de vise îndrăznețe
Poleiți cu frumusețe.
Sorcovă de an bogat
Pentru timpul nestemat
Rug de flori
scăldate-n rouă
Pentru viața
noastră nouă
Sorcovă cu ram stejar
Flamură cu nimb de jar
Am venit la dumneavoastră
Cu urare strămoșească
Din cuprinsuri
Din cuprinsuri românești
Plini de fapte vitejești.
Sorcovă cu zbor de stele
De iubire și putere
Cu aceleași mari uniri
Și în cuget, și-n simțiri.
Sorcovă de veselie
De talent și vrednicie
Sorcovă cu flori de laur
Pentru cel ce este faur
Și ne cheamă, ne adună
Cînd trompetele răsună
De prin munți și din
cîmpii
Bravi ai patriei copii.
Sorcovă de-nvingători

Cînt șoptit la șezători
Ascultat în zi de zori
Dintr-o strună,
dintr-un ram
Înflorit în pisc de an.

Sorcovă cu bob ales
Al belșugului cules
Grîu de aur, fir cu fir
Inimă de trandafir
Doină dulce și baladă
Nestemată pe zăpadă.
Sorcovă din obicei
Sorcovim pe toți acei
Care știu să îndrăznească
Și minuni să-nfăptuiască
Înălțînd spre viitor
Mîndrul nostru tricolor.
Să trăiți, să înfloriți
Cu de toate-ndestulată.
La anul și la mulți ani
Înspre toamna cea bogată
De la daci, de la romani.
Întru mulți ani fericiți
Culegînd roadele verii
Și ca merii, și ca perii
Culegînd roadele verii
Înspre toamna cea bogată
Cu de toate-ndestulată.
La anul și la mulți ani
De la daci, de la romani.

● CALITATEA PRODUSELOR, *PREOCUPARE A ÎNTREGULUI COLECTIV*

PUBLI a '86

I.U.G.T.C.
GH. GHEORGHIU DEJ

Un frumos obicei înrădăcinat în omenia şi adevărul moral al poporului nostru, ne îndeamnă ca în timpul cinstirii sărbătoreşti a marilor noastre aniversări, să adresăm colectivului de oameni ai muncii, beneficiarilor şi colaboratorilor, urarea moştenită de la străbuni : „LA MULŢI ANI !"

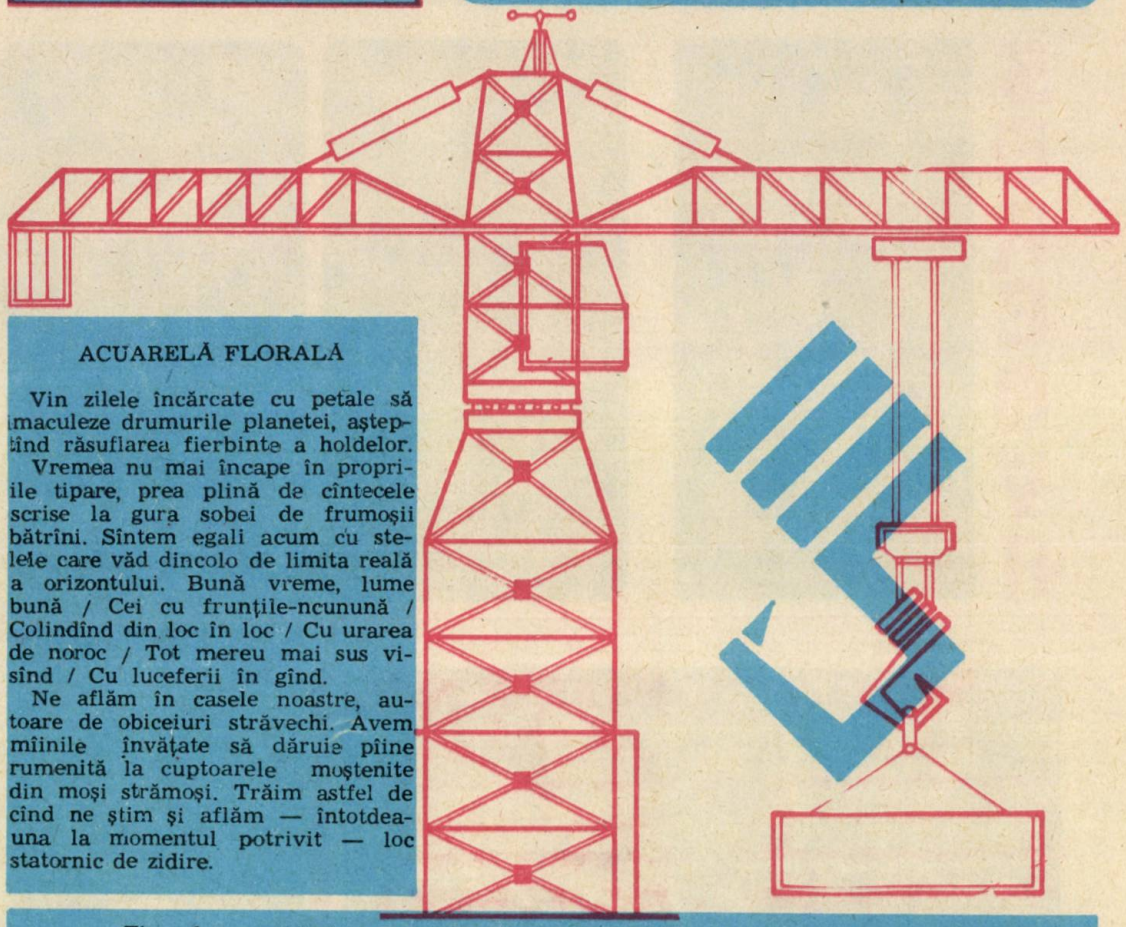

ACUARELĂ FLORALĂ

Vin zilele încărcate cu petale să maculeze drumurile planetei, aşteptînd răsuflarea fierbinte a holdelor. Vremea nu mai încape în propriile tipare, prea plină de cîntecele scrise la gura sobei de frumoşii bătrîni. Sîntem egali acum cu stelele care văd dincolo de limita reală a orizontului. Bună vreme, lume bună / Cei cu frunţile-ncununã / Colindînd din loc în loc / Cu urarea de noroc / Tot mereu mai sus visînd / Cu luceferii în gînd.

Ne aflăm în casele noastre, autoare de obiceiuri străvechi. Avem mîinile învăţate să dăruie pîine rumenită la cuptoarele moştenite din moşi strămoşi. Trăim astfel de cînd ne ştim şi aflăm — întotdeauna la momentul potrivit — loc statornic de zidire.

Timpul se arcuieşte solemn peste umerii bărbăteşti ai brazilor. Căci nu ducem lipsă de voinici — asta nu ! — se ştie pînă la marginile pămîntului. Iar albul florilor, acel de acum, acel dintotdeauna este simbolul nostru modest, sigur, de biruinţă.

D.G.A.I.A. - U.J.C.A.P. Bacău

● Amplă activitate de extindere a micii industrii şi prestărilor de servicii către populaţia din mediul rural ;

● Preocupări susţinute pentru calificarea tot mai multor cooperatori în meserii agricole (horticultor-mecanizator, zootehnist-mecanizator, mecanic agricol, veterinar) şi neagricole (zidărit, morărit, fierărie, tîmplărie, reparat etc).

● MICĂ INDUSTRIE — PRESTĂRI SERVICII :

C.A.P. Sascut — croitorie, tăbăcărie-cojocărie, construcţii pentru populaţie, debitat lemn ; **C.A.P. Caşin, Căiuţi, Coţofăneşti, Tg. Trotuş, N. Bălcescu, Bogdăneşti** — exploatare şi prelucrare a lemnului ; **C.A.P. Buhuşi** — repansat stofă, prestări servicii vulcanizare, curăţătorie chimică, împletituri ; **C.A.P. Scorţeni** — confecţii mături, exploatat balast, repansat stofă, prelucrat lemn, împletituri nuiele ; **C.A.P. Solonţ** — tricotaje, prelucrat lemn, cărămidărie ; **C.A.P. Ardeoani** — tricotaje (cu munca la domiciliu) repansat stofe, **C.A.P. Pirjol** — confecţii şi tricotaje (cu munca la domiciliu), cărămidărie, împletituri răchită, exploatat şi sortat balast, confecţii mături, valorificare deşeuri sticlă ; **C.A.P. Poduri** — confecţii textile şi tricotaje, prelucrat lemn, debitat lemn ; **C.A.P. Orbeni** — tăbăcărie — cojocărie, confecţii din blănuri, atelier lemnărie ; **C.A.P. Urecheşti** — confecţii textile, împletituri nuiele.

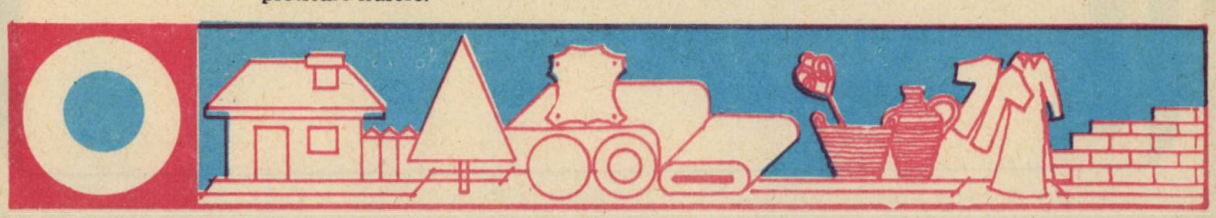

PUBLI a '86

BORZEŞTI

Execută cu promptitudine o gamă variată de utilaje şi piese de schimb necesare industriei chimice şi metalurgice, la parametri calitativi superiori (maşini de terasat pentru prelucrarea furtunelor de înaltă presiune ; schimbătoare de căldură din sanicro ; linii de alămire cord pentru cauciucuri de maşini rezistente la mari viteze ; cisterne pentru transport de materiale pulverulente ; braţe articulate pentru încărcarea combustibililor lichizi la depozitele PECO şi rafinării, rezervoare, coloane, agregate de mişcare aer A.M.C. ; malaxoare pentru industria cosmetică etc.)

DIN NOMENCLATORUL DE EXECUŢII :

- mori cu ştifturi ;
- compensatori lenticulari de dilataţie ;
- confecţii metalice pentru construcţii industriale ;
- acoperiri galvanice, brunări, cromări, cadmuiri ;
- lucrări de bobinaj ;
- amortizoare de zgomot ;
- robineţi cu bilă ;
- schimbătoare de căldură cu cap mobil, fără spaţiu de vapori din oţel ;
- schimbătoare de căldură cu manta cu fascicul tubular, fără spaţiu de vapori, din oţel ;
- rezervoare cilindrice orizontale executate din oţel şi carbon ;
- maşini de impregnat ţesături ;
- agregate de etilare umedă cu cablu stînga-dreapta

PUBLI a '86

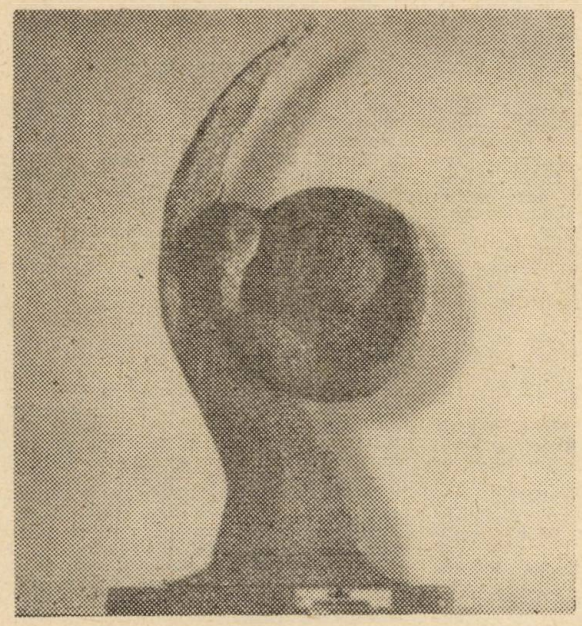

• Eremia GRIGORESCU

„CORNUL ABUNDENȚEI"

40 de ani de la terminarea celui de-al II-lea război mondial

Cele 44 de minute care au încheiat războiul

44'

• Clipa adevărului 9 Mai 1945 ora 0 și 50'

CLIPA ADEVĂRULUI : 9 MAI 1945, ORA 0 ȘI 50'

În anii celui de-al II-lea război mondial Martin Merjanov — ziarist sovietic și corespondent de război, a participat la multe evenimente cu adîncă rezonanță în viața internațională. În această calitate, de ziarist sovietic, Martin Merjanov a luat parte, alături de alți cîțiva ziariști, desemnați de puterile aliate, și la semnarea actului de capitulare necondiționată de către Germania lui Hitler la 9 mai 1945. Iată cum descrie ziaristul sovietic finalul celui mai mare dezastru cunoscut de cmenire.

Dimineața zilei de 8 mai era senină și caldă. Soarele făcea ca vegetația din grădinile Strausbergului să scînteieze mirific. Mașinile lunecau ușor de-a lungul soselei Alt Landsberg în direcția Berlinului. Am intrat în oraș, am trecut de gara Silezia, de Neukölln și în cele din urmă am ajuns la aeroportul Tempelhof, unde urmau să aterizeze delegația Înaltului Comandament al forțelor expediționare aliate și delegația forțelor armate germane.

Într-un careu, unde fluturau în vînt drapelele U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Franței, un colonel în vîrstă comanda un batalion de soldați : „un, doi, un, doi...".

Era garda de onoare, care urma să primească delegațiile militare. Curînd au sosit generalii Sokolovski, Berzarin și Bokov. Era evident că „evenimentul" se apropia ; noi ne-am scos blocnotes-urile, fotografii-aparatele. Cîteva minute mai tîrziu, pe cerul albastru au apărut cîteva avioane „Iakovlev", care escortau un „Douglas" ; descriind un arc de cerc, „Douglas"-ul a aterizat pe pista de beton.

M-am uitat la ceas, era ora 14 fix.

Ne-am îndreptat repede spre „Douglas", în ușa căruia s-a ivit un bărbat slab cu bască, costum gri-bleu, care a început să coboare o scară metalică. Era conducătorul delegației aliate, Sir Arthur W. Tedder, mare mareșal al aerului. În urma lui veneau generalul-locotenent Carl A. Spaatz, comandantul șef al forțelor aeriene americane, un om în vîrstă, în uniformă verde închis, și amiralul Sir Harold Burrough, comandantul forțelor navale aliate.

După cîteva strîngeri de mînă, grupul s-a îndreptat spre batalionul lui Lebedev, care luase poziție de drepti. Apoi în văzduh s-a mai ivit un „Douglas". După ce a aterizat cu precizie pe pistă, din el a coborît feldmareșalul Wilhelm Keitel, în impermeabil gri cu epoleți, cu chipiu și cu bastonul de mareșal în mînă.

Era însoțit de generalul-colonel Stumpff, reprezentantul Luftwaffei, un ins scund și îndesat, masiv și roșu la față și de generalul amiral Friedeburg, descărnat, livid, gîrbovit, în uniforma neagră a marinei de război. Ofițerii noștri mergeau înainte, iar în spate, la doi metri distanță, se aflau niște ofițeri tineri din Wehrmacht. I-am măsurat cu privirea pe reprezentanții armatei, aviației și marinei Reichului german. Keitel se uita pe furiș la ruinele fumegînde ale Berlinului, Stumpff își întorcea mereu capul și părea interesat în primul rînd de defilarea militară. Numai bătrînul amiral Friedeburg, care, la ordinul lui Doenitz, luase de mult contact cu aliații, mergea cu capul plecat, indiferent la tot ce se petrecea în jurul lui.

La un moment dat Arthur W. Tedder a rostit o scurtă alocuțiune :

— Îl reprezint aici pe comandantul suprem Dwight Eisenhower. El m-a împuternicit să iau parte la conferința care va avea loc. Am plăcerea să-i salut pe mareșalii și generalii sovietici și trupele Armatei Roșii. Sînt foarte bucuros că-i pot saluta la Berlin. Mulțumită strălucitei lor cooperări, aliații au realizat în Vest și Est o muncă colosală. Am marea cinste de-a transmite Estului salutul fierbinte al Vestului...

În clipa aceea comandantul gărzii de onoare a exclamat :

— Ura pentru victoria noastră !

Un formidabil „Ura" al învingătorilor a răsunat în Berlinul strivit. Generalii englezi și americani radiau ; Sokolovski a strîns mîna soldaților care continuau să aclame.

Apoi cortegiul de mașini a pornit spre Karlshorst. Itinerarul trecea prin Neukölln și Treptow Park, locuri ale unor recente bătălii. Urmele războiului se vedeau pretutindeni. Străzile erau curățate, dar trotuarele erau încă acoperite de moloz și cărămizi. Învingătorii străbăteau capitala Reichului nazist doborît pentru a semna un act istoric și a consacra astfel măreața victorie. La intersecții erau masați berlinezii tăcuți.

În urma învingătorilor veneau, la oarecare depărtare, învinșii. Ei trebuiau să semneze actul pentru legalizarea predării necondiționate.

Mica clădire cenușie, cu coloane, a Școlii de geniu se afla pe Zwieseler Strasse. Acolo urma să fie semnat actul de capitulare necondiționată. Acolo avea să-și dea ultima suflare Reichul hitlerist. Acolo avea să ia sfîrșit războiul.

Delegația aliată s-a apropiat de mareșalul Jukov pentru a pune de acord amănuntele producerii și textul actului de capitulare. Între timp am intrat de cîteva ori în sala de ședințe, fosta sufragerie a Școlii de geniu. Mesele erau astfel dispuse : una de-a lungul unui perete, alte două perpendiculare pe ea și mai existau încă două mese mici. Erau acoperite cu fețe de masă gri-verzui, pe care erau așezate file de hîrtie albă, creioane ascuțite, sticle cu cerneală, tocuri de școlari și pachete de țigări „Moscova-Volga". Totul era foarte simplu, obișnuit, eficient.

La ora 23,45 membrii delegațiior sovietică și aliată s-au întrunit în cabinetul lui Jukov, aflat lîngă sala mare. Totul era pregătit pentru ceremonia oficială ; s-au adunat însă acolo pentru a intra împreună la ora fixată.

La ora 23,55 s-au deschis ușile și primul a intrat Roman Karmen urmat de noi toți, fotografi și reporteri amestecați frățește. Ne fusese rezervată o masă lungă în fața aceleia a reprezentanților Wehrmachtului.

Fix la ora 24 au intrat mareșalul Jukov, mareșalul aerului Arthur W. Tedder, generalul Spaatz, amiralul Burrough, generalul De Lattre de Tassigny, A. Visinski, V. Sokolovski.

Mareșalul Jukov a ocupat fotoliul prezidențial. În dreapta lui s-a așezat Tedder, iar în stînga Spaatz. Cînd toată lumea s-a instalat, Jukov s-a ridicat, a îmbrățișat sala cu privirea, spre a se încredința parcă dacă totul era în ordine și a spus :

— Noi, reprezentanții Comandamentului Suprem al Forțelor Armate sovietice și ai Comandamentului Suprem al trupelor aliate sîntem împuterniciți de guvernele coaliției antihitleriste să primim, din partea comandamentului militar german, capitularea necondiționată a Germaniei.

Apoi a întors capul și a rostit :

— Aduceți-i pe reprezentanții Înaltului Comandament german.

Ședința istorică era deschisă : au asistat puțini oameni și s-au rostit puține cuvinte, dar îndărătul acestor cuvinte erau toți anii lungi de război.

PROCEDURA

S-a deschis ușa. Cel dintîi a intrat feldmareșalul Keitel, fără grabă, cu privirile plecate. Era în uniformă de gală, cu „Crucea de cavaler" la gît, cu mănuși maro închis și cu bastonul de mareșal. Parcă venise să treacă în revistă o armată, nu să semneze un act de capitulare. Pe fața-i palidă se vedeau pete roșii. Își agita bastonul de mareșal cu un gest mecanic. S-a așezat la masă, și-a scos mănușa din mîna dreaptă și a întins-o în spate fără să se uite. Un ofițer a luat-o imediat.

Keitel era urmat de generalul-colonel Stumpff, sumbru, cu ochii plecați și de Friedeburg, prăbușit, care mi se părea jenat. Primul s-a așezat la dreapta, celălalt la stînga mareșalului.

Abia atunci a ridicat Keitel capul și și-a ațintit privirea spre prezidiu. Și abia atunci l-a văzut pentru prima oară pe Jukov, despre care raportase zilnic lui Hitler. La rîndul lui și Jukov îl vedea pe Keitel pentru prima oară. O fracțiune de secundă cei doi șefi ai unor armate uriașe s-au privit în tăcere. Sosise în sfîrșit clipa atît de mult așteptată.

Mareșalul Jukov, fiu de țăran, s-a ridicat în picioare. Privind drept în ochii feldmareșalului nazist, fiu de nobil de țară, l-a întrebat :

— Aveți la dv. actul capitulării necondiționate. l-ați studiat și dispuneți de împuternicirile necesare ca să-l semnați ?

Tedder a repetat întrebarea în engleză.

— Da, l-am studiat și sîntem gata să-l semnăm, a răspuns feldmareșalul, potrivindu-și monoclul și înmînînd prezidiului împuternicirile sale semnate de Grossadmiral-ul Doenitz.

Am stenografiat totul. Toată procedura, de la intrarea delegației noastre în sală, durase 8 minute. Ne aflăm în

MINUTUL 9 al ZILEI de 9 MAI 1945

Mareșalul Jukov a întrebat :

— Delegația este gata să semnezc actul ?

— Da, a răspuns feldmareșalul, scoțînd stiloul din buzunar. Dar observînd un gest al lui Jukov, l-a vîrît la loc.

MINUTUL 10

Adresîndu-se lui Keitel, președintele a rostit lent, accentuînd cuvintele :

— Vă rog să vă apropiați și a indicat masa cea mică de lîngă aceea a prezidiului. Aici veți semna actul de capitulare necondiționată.

Mi s-a părut că mareșalul a ținut mult timp degetul arătător întins și gestul îmi va rămîne mereu întipărit în memorie.

MINUTUL 11

Keitel s-a ridicat de la locul lui, a sărit chiar, a apucat bastonul de mareșal și s-a îndreptat spre masa cea mică. Monoclul i-a scăpat și s-a balansat la capătul lănțișorului. Doi ofițeri de stat major au pornit în urma feldmareșalului.

MINUTUL 12

Feldmareșalul a luat loc la masa cea mică și și-a așezat bastonul în stînga. Nervos, și-a fixat monoclul în arcada stîngă și s-a cufundat în lectura documentului. Era o tăcere desăvîrșită. Nu se auzea decît tăcănitul camerelor de luat vederi și clinchetul aparatelor fotografice „Leika".

Ziariștii au căpătat permisiunea de-a se apropia de masa cea mică și, grăbiți, înghesuindu-ne, am înconjurat epicentrul evenimentului. Eram foarte aproape, cît pe ce să-l atingem pe omul care, în clipa aceea de oprobiu, afecta o poză teatrală. Keitel a citit îndelung actul de capitulare necondiționată, pe care îl mai studiase cuvînt cu cuvînt.

I-am cercetat bastonul de mareșal pe care era gravată inscripția : „Wilhelm Keitel, general feldmareșal".

MINUTUL 17

Keitel și-a mai scos o dată din buzunar stiloul și a semnat încet, cinci exemplarele, feldmareșalul s-a ridicat și tativ pe spătarul fotoliului, așteptînd ca secretarul să-i ofere un nou exemplar. Era perfect conștient că juca un rol într-o dramă istorică.

După ce au fost semnate toate exemplare, feldmareșalul s-a ridicat și a inspectat sala cu privirea sa de parcă ar fi vrut să-și dea seama ce impresie făcuse ultima „operație" din viața lui. N-avea nimic de spus, nimic de așteptat. Înțelesese că nu se afla la Compiègne. Că nu va fi nici un fel de Compiègne. Nici un Versailles. Și-a scos doar monoclul și s-a întors la locul lui, la masa delegației germane. Mișcările îi erau urmărite de priviri pline de ură. În clipa aceea și în sala aceea nu existau oameni indiferenți, așa cum nimeni nu era indiferent în lumea întreagă și cu atît mai puțin în țara noastră. Hitler și Keitel lansaseră asupra noastră o formidabilă mașină de distrugere. O singură semnătură : „Keitel" fusese de ajuns ca să ne pîrjolească orașele, să ne calce în picioare grînele, să ne masacreze frații.

MINUTUL 22

Generalul amiral Friedeburg s-a apropiat încet, mergînd greu. Era doborît, mîna îi tremura. Spre deosebire de Keitel, el nu lăsa să se vadă nici o urmă de afectare. A semnat cît a putut mai repede fiecare filă, fără să ridice capul.

MINUTUL 27

Apoi a pornit spre masa cea mică Stumpff, gras și roșu la față. Trăsăturile-i erau schimonosite de furie. Nici el nu voia să vadă pe nimeni. Dar, după ce a semnat ultimul document s-a ridicat și a salutat prezidiul înclinîndu-se. Era un gest neașteptat și caraghios.

Totul s-a desfășurat într-o tăcere desăvîrșită. Cuvintele erau de prisos. Capitularea era necondiționată, absolută. Hitleriștilor nu li se cerea nimic altceva.

MINUTUL 30

Actul a fost așezat pe masa prezidiului. Mareșalul Jukov și-a pus ochelarii cu ramă de aur și a semnat toate exemplarele. Au urmat apoi mareșalul aerului Tedder, generalii Spaatz și De Lattre de Tassigny.

MINUTUL 43

Reprezentanții comandamentului german urmăreau cu luare aminte procedura. Discutau în șoaptă. Apoi Jukov a anunțat :

— Delegația germană poate să plece.

MINUTUL 44

Feldmareșalul și generalii s-au ridicat cu zgomot, au salutat prezidiul și s-au retras fără un cuvînt, urmați de ofițerii lor.

După ce-au ieșit, în sală s-a stîrnit animație. Jukov a strîns mîna lui Tedder, Spaatz și altor generali.

O privire aruncată asupra ceasului mi-a arătat : ședința se terminase la 9 mai, ora 0 și 50 de minute.

• **GEORGE AARON: Patru lucrări din ciclul „VÎNTURI ATOMICE“**

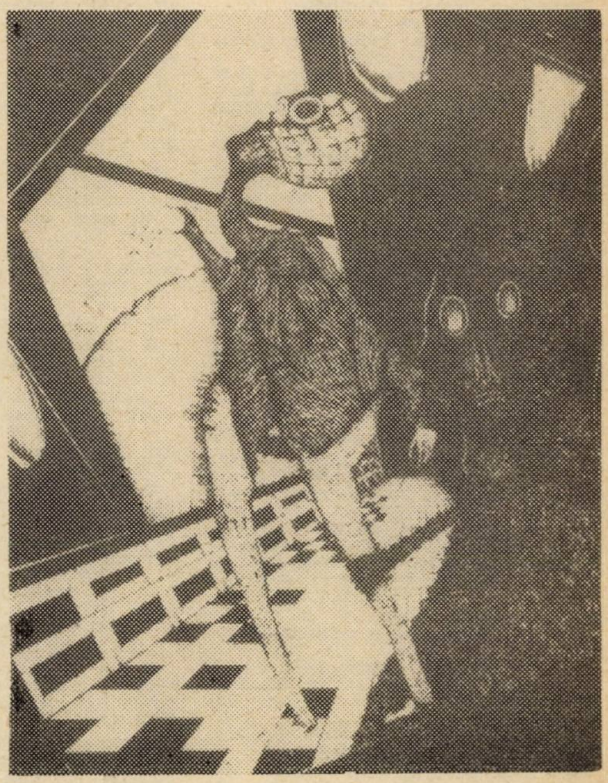

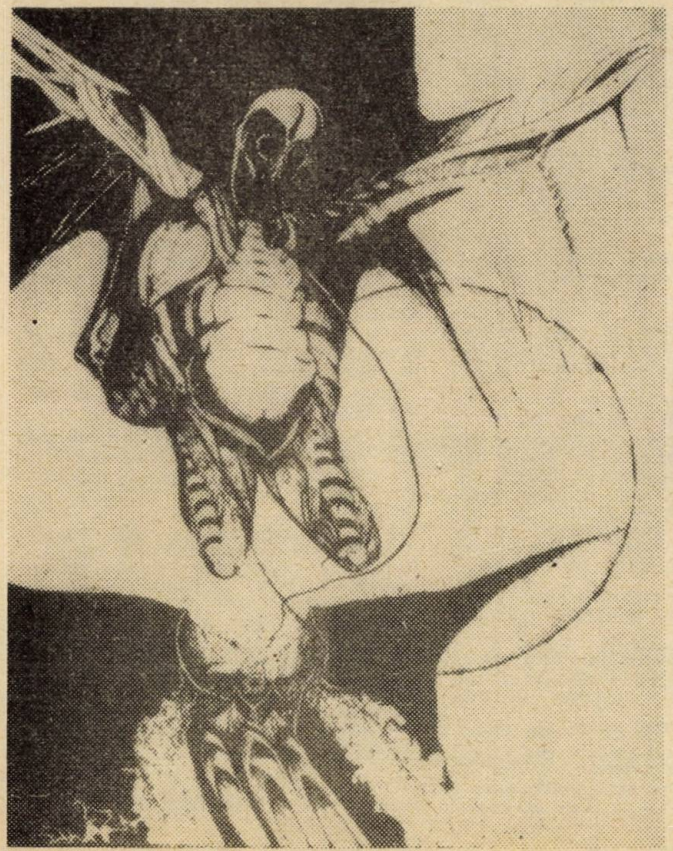

Indiscreții și anecdote

● Într-un articol atacîndu-l vehement pe un om de afaceri — Mark Twain scria : „Acest individ nu merită nici măcar să fie scuipat" !

Acționat în judecată, scriitorul este silit să retracteze. Însă marele satiric găsește o formulă pe de-a-ntregul convenabilă pentru sine. Iată textul său : „Am afirmat zilele trecute că domnul S. nu merită nici măcar să fie scuipat. Prin rîndurile de față retrag cele scrise și declar contrariul. Domnul S. merită !"

● Pierre-Paul Poulalion, fu, pe rînd : argintar, muzicant, inventator al unei lămpi, cîntăreț de stradă și chiar gramatician (cerînd **suprimarea radicală a participiului trecut)** ! El a publicat volumul de versuri **Nemesis fără fiere** pe care-l vindea prin berării, trecînd de la o masă la alta. Cînd se ametea de vin, țipa în gura mare refrenul unui cîntec al său :

„Și zig-zag !
„Și zig-zag !
„Vinul fierbe în stomag !"

● Gheorghe Moceanu, sportiv și dansator remarcabil, primul profesor de gimnastică al plaiurilor românești, a colindat lumea (ducînd la Paris, Madrid, Calcuta, Roma sau Chicago) mesajul vitalist al dansului nostru. În Statele Unite (1893) el se împrietenì cu o tînără institutoare foarte spontană în discuții și de o sinceritate dezarmată. Prietenia dintre ei a avut ca punct de plecare acest schimb de replici :

— Mult stimată domnișoară, nu vi se întîmplă ca elevii să vă adreseze și întrebări mai speciale, pe teme intime ? !

— Firește ! Și-i înveselește extraordinar perfecta mea sinceritate !

● Friederich cel Mare (care n-a fost numai poet și muzician de merite), ci și un militar desăvîrșit — se întîlni într-o zi, într-un parc, cu un ofițer din garda sa, îmbrăcat civil, deși regulamentele instituite de rege interziceau acest lucru.

— Cine ești dumneata, întrebă suveranul.

— Un ofițer — răspunse locotenentul — dar sînt incognito aici !

— Pleacă repede (spuse Friedrich) căci s-ar putea să te întîlnească regele !

● La apariția romanului **Mizerabilii,** Victor Hugo era neliniștit de mersul vînzării. El îi trimise editorului o scrisoare extrem de concisă, **cu un singur semn : ?.** Acesta înțelese întrebarea („Ce știți despre succesul la public ?") și-i răspunse la fel de concis, trimițîndu-i o filă complet albă, ceea ce voia să însemne : „Nu știu deocamdată nimic !"

● Groucho Marx (cunoscutul comic al cinematografiei americane și mondiale) aflat într-un tramvai și ocupînd un loc rîvnit de o călătoare care făcea aluzii răutăcioase, spuse :

— V-aș ceda fără îndoială locul meu, dar vedeți și dumneavoastră, el este deja ocupat !

● Instituind un premiu pentru cea mai bună analiză făcută unui roman al său de către tinerii cititori — Ionel Teodoreanu fu gratulat de Mircea Pavelescu cu următoarea epigramă :

„Pe cînd era drăguț și june
„Scriind romane — Ionel
„Făcea afaceri foarte bune !
„Dar azi, cînd s-a sluțit nițel,
„Ca să-l citești, plătește el !"

● Bunica distinsului filolog și academician Al. Rosetti era fiica Anei Manu, căreia Ion Heliade Rădulescu i-a dedicat cunoscuta lui baladă **Zburătorul.**

● Abatele Barthélemy (autorul cărții **Călătorie a tînărului Anacharsis în Grecia)** studiase limbile orientale și era recunoscut ca specialist în această ramură. Odată, niște negustori din Marsilia îi aduseră un bătrîn evreu care pretindea că vorbește limba arabă. Cel adus la „control" mișca gura scoțînd **articulații bizare.** Abatele băgă de seamă că, de fapt, evreul spunea pe dinafară pasagii din **Biblie,** în arabică. Atunci, începu și el să spună pe dinafară propoziții dintr-un manual de conversație arab. Amîndoi, intuind situația, își aduseră elogii în fața negustorilor, care își făcură convingerea că au de-a face cu doi savanți prestigioși.

● Andrei Mureșanu, poetul, publică în **Foaia pentru minte, inimă și literatură** următoarea anecdotă :

O doamnă, plecînd la băi, rămase surprinsă la o stație de poștă, văzînd că surugiul este un tînăr de 15 ani.

— Știi tu mîna caii, copile ? întrebă ea.

— Cum să nu, răspunse tînărul. Ați uitat că v-am răsturnat anul trecut ? !

● De Villèle (supranumit **Ulysse al tribunei)** era mărunțel, avea glasul slab și, cînd vorbea, nazaliza. Aceasta nu l-a împiedicat să aibă o mare influență asupra **Camerei.** În 1821, pe cînd deținea portofoliul finanțelor, împiedecîndu-se de un covor fu apostrofat :

— Fiți atent pe unde călcați, excelență !

— Principalul e nu cum calc la sol, ci cum merg în politică ! răspunse oratorul.

● Cineva, cerîndu-i lui Rivarol un epigraf pentru broșura sa, primi din partea spiritualului scriitor următorul răspuns :

— Nu vă pot oferi decît un epitaf !

● Baron, celebru actor din trupa lui Molière, care produse și comedii în proză (una se intitula **L'homme à bonnes fortunes)** era favorit al ducesei de la Force. Însă ducesa nu-l primea decît noaptea. Într-o zi, actorul veni totuși la ducesă într-un timp care nu-i era planificat. Supărată de această sosire și în fața numeroșilor invitați, ducesa i se adresă lui Baron :

— Domnul meu, ce cauți aici ?

— Scufița mea de noapte, răspunse el simplu.

● Ion Barbu «năvălii» la poetul **Florilor de mucigai,** pe vremea cînd acesta publicase primul său volum **Cuvinte potrivite,** și i se adresă pe un ton arogant, autoritar :

— Am venit să-mi iau exemplarul pe care mi l-ați rezervat !

Șocat de tonul cu care i se vorbea, Arghezi răspunde :

— Nu ți-am rezervat, dragă domnule, nici un exemplar. Nu numai că nu ți-am rezervat, dar o să mă ierți că nici nu m-am gîndit !

— Atunci nu-mi rămîne decît să mă retrag !

— Retragerea pe la stînga, ușa din fund ! adaugă Arghezi.

● Mathyla C. Ghika, remarcabilul și cunoscutul om de știință, a scris în tinerețe și un roman („Ploaie de stele").

● Într-un cerc literar, unde se vorbea despre Camil Petrescu, cineva spuse :

— Păcat de el că e surd !

Fiind de față, Oscar Lemnaru (mare amator de calambururi) se ridică de pe scaun și zice :

— Nu, nu e surd, ci **absurd !**

● Doamna de Montausier (fiică a doamnei de Rambouillet) e întrebată de cineva :

— Cine îți scrie o scrisoare atît de lungă ?

— O prietenă !

— Și ce-ți scrie ?

— Că-mi va povesti lucruri foarte interesante cînd ne vom întîlni !

● Răspîndindu-se zvonul că Alexander Humboldt ar fi murit, un naturalist francez se adresă familiei pentru a i se comunica măsura craniului defunctului.

La scrisoare, răspunse chiar Humboldt în următorii termeni : „Cum moartea nu a catadixit să vină, nu vă pot fi de folos în privința craniului, deoarece un timp oarecare mai am nevoie de el. În viitor însă craniul meu vă stă la dispoziție !"

● Lui Mark Twain i se spuse că a sosit în America o englezoaică întemeietoare a unei religii care predică femeilor tăcerea. Marele scriitor comentă în felul său evenimentul :

— Tăcerea femeilor ? !... Să vedeți că n-o să le mai tacă gura toată iarna pe chestia asta !

● Un fricos spune cu umilință doamnei de Staël :

— Ce vreți să fac ? Totdeauna mă aflu între ciocan și nicovală ? !

— Nici nu e de mirare că ești așa de turtit, îl consolează marea femeie de litere

● Dramaturgul austriac Karl Schönherr făcea economie serioasă de personaje în piesele sale : în cazuri excepționale, doar, apăreau trei protagoniști. Acest lucru îl făcu pe istoricul literar Egon Friedell să spună malițios :

— Acum, prietenul nostru Schönherr lucrează la o piesă în trei acte extrem de comprimată. Va fi un record absolut. Nu apare decît un singur erou și acela e un tirolez surdomut !

Ion Alex. ANGHELUȘ

● Foto VALERIU BOGDĂNET

- LIVIUS CIOCÂRLIE
- VAL CONDURACHE
- Ov. S. CROHMĂLNICEANU
- NICOLAE MANOLESCU
- CONSTANTIN PRICOP

4

CRITICI PROZATORI

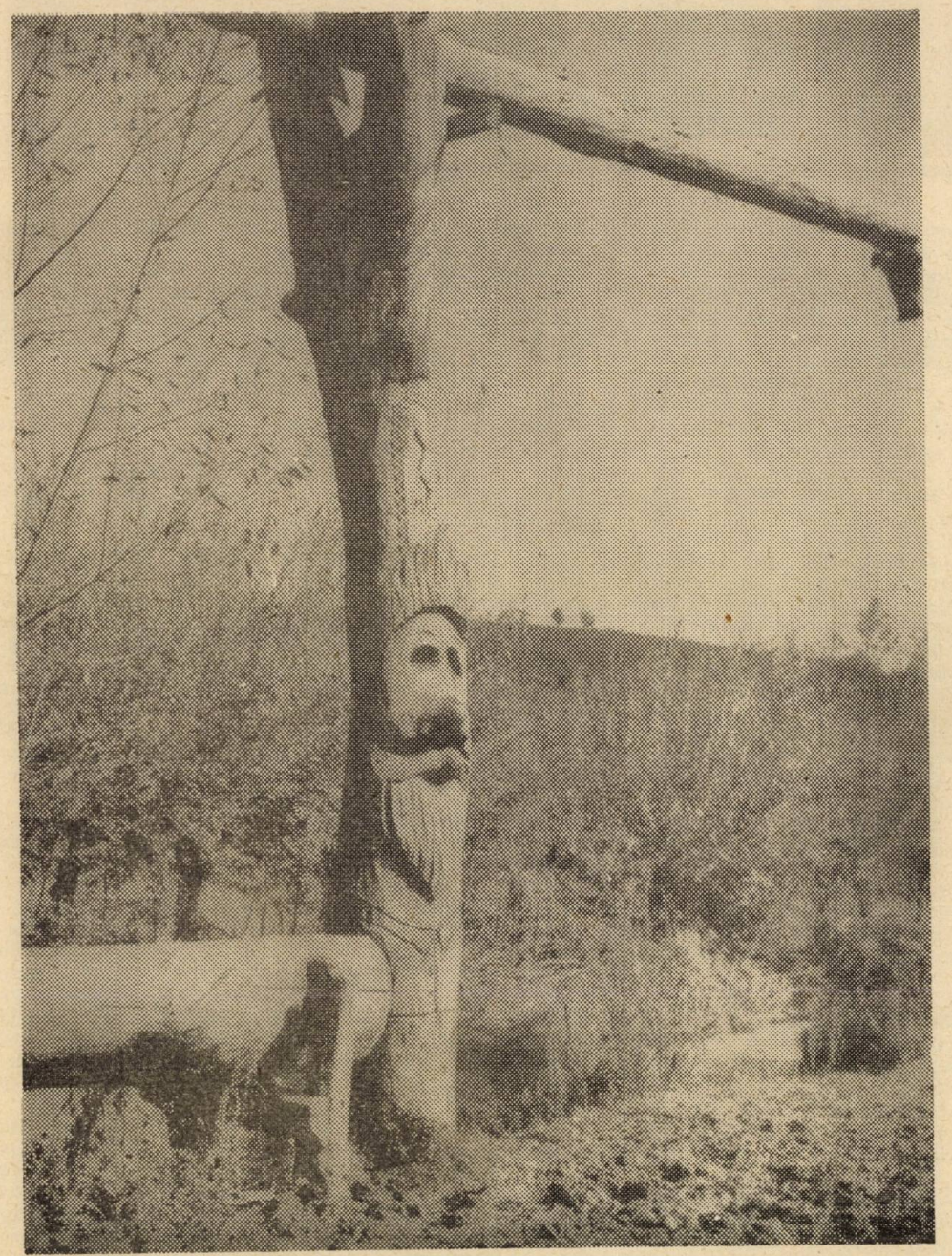

- Fotografie de PAUL PETRESCU

Lucian Ciocârlie

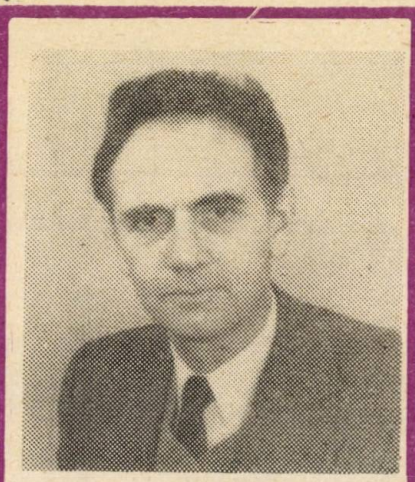

CLOPOTUL SCUFUNDAT

... La Eşelniţa îşi petrecea vacanţele numai Ion. Noi soseam pentru patru sau cinci zile, uneori în săptămîna Paştilor şi în fiecare an de Sfînta Maria mare. Camera de la stradă, cea pentru „goşti", de fapt numai pentru noi, mobilată ca la oraş, se umplea cu geamantane, rochii de mătase şi costume de vară pe umeraşe. Dimineaţa, mama se oferea la bucătărie, tata se întîlnea în sat cu prietenii de demult, iar eu mă duceam la moară şi îmi petreceam vremea privind şerpii din ierugă sau conducem năvalnic, trasă de cai imaginari, căruţa din şopron. După prînz se dormea şi pe la ora şase, cînd căldura scăzuse, o dată în fiecare vară, mergeam la morminţi. Un drum îngust se desprindea de stradă, ocolea grădini, înainta pe sub deal de-a lungul pajiştii din spatele bisericii şi urca uşor spre cimitir. Priveam mormîntul, aprindeau lumînări, la întoarcere urcam pe deal. Vedeam tot satul, Dunărea cu şlepuri trase de mici vapoare şi culmile dimprejur. Se întîmpla să fie chiar în ziua nedeii ; atunci, de către biserică se auzea sunet înăbuşit de alămuri şi urcau nori de praf. Pe deal Vasile, dacă venea cu noi, vorbea cu tata despre oamenii din sat. El şi Nelu erau verii mei, mai în vîrstă decît mine cu vreo cincisprezece ani. Nelu, ca licean şi student, a locuit la noi şi a fost prietenul meu cel mai bun. Pe Vasile îl vedeam în vacanţe. A urmat şcoala comercială, a fost ofiţer, l-au „deblocat", l-au închis implicîndu-l într-un complot delirant, n-a lipsit mult să-l condamne la moarte, a scăpat şi a fost pînă la pensie funcţionar administrativ într-un orăşel muncitoresc. Îl văd rar, la cîţiva ani o dată, de obicei la înmormîntări ; are nasul roşu, smocuri de păr cîlţos în jurul cheliei, e lăudăros, sufletist, lăcrimează uşor.

Pe cine să-l intereseze toate astea ? Alţii de ce nu s-au întrebat ? Probabil fiindcă există o inteligenţă a lucrului bine făcut. „Cum alţii se zbat să parvină (...) Poetul a izbutit să nu izbutească nimic, să se menţină într-o prelungită stare de vulnerabilitate..." Asta să fie ? Ce-i drept, pînă acum nu l-a convins nimeni că ar fi ceva de capul lui. Calităţi bacoviene *ar mai avea. Sărăcie interioară, zîmbeşte el acru, lipsă de talent.*

De la Orşova mi-au rămas nume : doctorii Axente şi Lăcătuş, profesorii Laitin şi Ţepeneag, negustorul Scheinberger şi numele Capdebo, probabil tot de negustor. Prăvălia lui Scheinberger, un fel de magazin universal, era în colţ, peste drum de parc. Ieşind, coborai la Dunăre sau urcai pe strada de sus. Într-un an, la universitate, militarii au exemplificat nu ştiu ce acţiune de lupta cu un film. Era aruncarea în aer a Orşovei cînd s-a construit barajul. Clădirea cu prăvălia s-a despicat, a mai rămas un moment întreagă, pe urmă s-a prefăcut în moloz. Scrie dimineaţa fără tragere de inimă, nici har, aşa cum — îşi spune surîzînd subţire — i s-a mai întîmplat. În disperare de cauză îi vine ideea să folosească aici fragmentele despre Eşelniţa dintr-un jurnal. Caută în dulap, e acolo o dezordine reprezentativă, parcă ar fi el însuşi în dulap. Răsfoieşte un maldăr de foi, citeşte din loc în loc, nu-i place, verifică din nou o lege pe care, curios lucru, nu ştie s-o fi descoperit cineva : scriitorul are o turaţie a lui, uneori încearcă turaţii mai mari, îşi forţează motorul, vehicolul se scutură din toate încheieturile, mai puternic nu devine, dar nici măcar nu mai înaintează lin. Scrisul acesta fără plan, fără minime certitudini, îl devastează pe autor. Cu totul altceva ar fi fost eseul despre Thomas Mann. Te scoli la aceeaşi oră, ai un proiect, scrii o pagină sau două, bifînd ideile respective din plan, creşte în tine un sentiment de bunăstare, pe la ora opt te poţi privi în oglindă cînd te barbiereşti. Aşa, vezi neorînduiala dimprejur, suporţi greu lumina, te simţi murdar. Ai vrea să nu existi. Cît despre fragmentele căutate, bineînţeles, nu le găseşti.

Judecînd după puţinele scrisori, de scris bunicusău, taica, ar fi trebuit să scrie. Avea în el o însingurare. Nu depăşea măsura, făcea ce avea de făcut, reacţiona sufleteşte normal, totuşi, observîndu-l băgai de seamă un aer de somnambul. Nu părea nici el să participe la viaţa lui. Absent şi străin, însă nu atît de mult cît să pară bizar. Numai pe muica, mică, ascuţită, vioaie, o socotea din minţi. Îl ţinea din scurt, îi dădea treburi, fă aia, fă ailaltă, el nu protesta, le făcea, însă în lucrul lui era ceva de automat. El se întreabă dacă, tot citind, nu i se formase o oarecare conştiinţă literară. Dacă, scriind despre „ruptoarea" de ape, tîrguri, sate, anii de şcoală, nu încerca să-i imite pe scriitori. Parcă ar fi ceva din Creangă în evocarea copilăriei. Citea fără alegere ce-i trimitea tata şi, după ce le citea, cărţile eşuau într-un loc dizgraţiat. Deci nu avea ideea valorii. Cred că simţea un impuls obscur.

Muica s-a stins cu zile cînd i-au dus pe cei de la moară pe Bărăgan. Pe ei, pe taica şi pe muica, i-au trecut la mijlocaşi aşa că nu i-au dus. Tocmai se născuse Cornelia, fata lui Vasile, şi muica se legase mult de ea. Cu cîteva luni înainte petrecusem vacanţa de iarnă la Eşelniţa. Ţin minte coada la miliţie pentru autorizaţia de graniţă. Eram elev la clasic, aveam cincisprezece ani. Am stat împreună cu Nelu în casa „de la deal", unde se instalaseră Vasile şi V. Vasile ieşise de la închisoare şi povestea. Toată vacanţa a fost iluminată de zăpadă şi de sentimentul adolescentin pentru V. M-au atras totdeauna femeile fine şi reci. Dimineaţa nu mai ştiu

cum trecea. La prînz ne adunam toți la moară. Acolo mai trăia maica, bunica lui Nelu, figură faulkneriană. Ea, olteancă de la Șimian, și bărbatu-său, bulgar, care murise la vremea vacanței aceleia de vreo zece ani, au pus temelia gospodăriei, îmbogățindu-se din grădinărit. Era mică, grasă, îmbrăcată ca vai de lume, cu ochelari metalici ridicați pe frunte pe dedesubtul cărora te privea lung pînă te recunoștea. Vasile o întărîta spunîndu-i că bea. Dădea atunci un mare spectacol, cu țipete, blesteme, drăcuieli. Îmi spunea „Livus" și, în felul ei, mă iubea. Numai eu nu îndrăzneam să mă obrăznicesc. Avea o prezență formidabilă și, spre deosebire de bulgar, om tăcut, a lăsat un mare gol în urma ei. Fără maica s-a întristat. A murit curînd, parcă n-a fost pe Bărăgan. După prînz jucam hochei de unul singur pe o baltă înghețată, cu o cîrje și o cutie pentru cremă de pantofi. Mi-am amintit ce făceam dimineața. Ion învățase să schieze pe panta lungă din spatele morii și eu încercam „să mă dau" cu sania. După hochei urcam aceeași pantă și colindam în zăpadă printre copacii desfrunziți. Coboram cînd scădea lumina și se făcea frig. Ajungeam către seară în casa din sat, unde era liniștea zilelor dintre Crăciun și Anul Nou. Cinam la V., felii subțiri de carne rece cu muștar. Se bea țuică fiartă și se sta pînă tîrziu. Vasile, cum am spus, avea ce povesti. Am rămas pînă către Sfîntul Ion, ne-am întors acasă, pe ei i-au dus, moara s-a pustiit și muica a murit.

Agitația și neliniștea lui. El nu concepe să scrie într-un gen constituit. Nu vrea să scrie decît ce riscă să fie nu parțial, ci totul ratat.

Mi-ar plăcea să știu de cîte ori s-a mai întors muica la Mehadia. Probabil niciodată. Poate că cea mai mare deosebire dintre lumea sătească veche și a noastră e aceasta. Noi ne vînturăm în diverse locuri, ne lărgim „orizontul" cu aparate, știm ce se petrece în Chile și în Iran, ei nu se duceau decît pînă la Orșova, patru kilometri. Intensitate și coerență invers proporționale. În spațiul lor mic totul era cunoscut și motivat. Noi avem cunoștințe disparate, cu goluri mari între ele și multe rămîn fără explicație. Aveau o metafizică înglobantă, noi numai întrebări. În spațiul urban le corespund filozofii, Spinoza, Kant, care își trag toată substanța din mintea lor. Nu și cititorii, oricît de asidui și de nemișcați. Lectura te retrimite în lumea fragmentară. Visez la un aparat de proiecție a imaginilor mentale. Să se vadă, de exemplu, istoria; pînă unde se întinde și pînă în ce vreme, cum scade și crește densitatea epocilor, cum se întrerupe cursul și iar pornește, cît este de fictiv. Din lumea sătească n-au mai rămas decît petece, cum vezi cîte un țăran în îmbrăcămintea căruia se păstrează ceva, o cămașă, ori un brîu, făcut în sat. Nici măcar din casă, din curte și din grădină n-ar fi ieșit muica dacă nu s-ar fi dus să ia apă de la moară, peste rîu. Tot la rîu, la trei metri de gardul grădinii, spăla rufele. La biserică, cincizeci de metri, la morminți, două sute, și cel mai departe cei patru kilometri cu laptele la oraș. Acolo, probabil, cumpăra chibrituri, ulei de lampă, „mărunțite", cum spune taica în primul interloc, zahăr și alte puține alimente ce vor mai fi fost. Obiectul cel mai modern din sat, pînă tîrziu, o lampă cu pompă care, prin nu știu ce sistem, dădea lumină cît un bec puternic. O avea moșoniu și o folosea în sala de bal de „la deal", iarna sau cînd, la nedeie, ploua. Altfel, în zilele calde, se juca pînă tîrziu în fața bisericii, pe întuneric, și numai sub poartă la Brînzei, unde-și ducea moșoniu butoaiele cu bere, se vedea o lumină slabă de petrol. Grămada de oameni care tropoteau mi se părea un fel de vietate. Împrejur erau alte rînduri, ale privitorilor, mic cum eram mă acopereau, auzeam alămurile stridente, copii se zmuceau printre oameni, înghițeam praf ridicat de dansatori. Cu fiecare pas făcut într-o parte lumea se liniștea. Mă duceam la moară unde, în afară de maica și, cît a mai trăit, de bulgar, nu rămînea nimeni. Se mai auzea numai toba, ca un tam-tam.

(Imperativele existenței l-au abătut o vreme de la rostul fragil al acestei cărți. Acum el ar vrea s-o reînceapă, cu îngrijorarea îndrăgostitului care, după despărțire, încearcă să reia gesticulația iubirii însă se simte stînjenit. Le coeur n'y est plus.)

Lanuri de porumb despărțeau satul de Dunăre pe o lățime de cîteva sute de metri. Le străbăteam după amiaza, pe arșiță, prin praful fierbinte, ieșeam sub sălciile de pe mal. Eram prea mic ca să înot, mă jucam în nisip. Cîțiva tineri se depărtau mult către sîrbi, se vorbea de vîrtejuri, din cînd în cînd, acasă, la Timișoara, auzeam despre cutare tînăr că s-a înecat. Ne întorceam de la Dunăre după cinci. Treceam pe „la vale" unde aveau birtul și, la ora aceea, se bea bere în drum. Birtul era în colț, între drumul care venea pe valea Eșelniței dinspre pădure și șosea. Îndată ce ieșeai din sat în căruță, iar mai tîrziu, cînd n-au mai avut cai, cu autobuzul în care la jumătatea distanței spre Orșova urca un grănicer, după ce depășiserăți ultimele case — între acestea, pe stînga, un fel de castel netencuit — se vedea Dunărea dincolo de pămînturi vagi. Mai încolo apa și șoseaua se apropiau, apăreau șlepuri trase la mal, primele case din oraș, Dunărea dispărea. De cealaltă parte, cu bicicleta lui moșoniu, ceva mai tîrziu, cînd trecuseși de zece ani, ieșeai din sat către Orgadena, te închipuiai Fausto Coppi în luptă cu Bartali și Louison Bobet, la Mala mică se vedeau lanuri, deasupra lor copacii din ostrov și apărea Dunărea la un cot. Treceai mai întîi de casa de „la deal", la cincizeci de metri de „vale", traversai podul Eșelniței și intrai, la dreapta, pe drumul care, între pîrîu și ieruga pitită printre tufișuri dincolo de un gard viu, ajungea după o sută cincizeci de metri la poarta cu plopi uriași a morii. Gardul, de-a lungul livezii cu nuci și a pășunii, dincoace de grădină, mai dura o vreme, pînă la clădirile după un timp pustii ale fabricii lui Strauss. Dinspre fabrică, înainte de a fi părăsit-o, treceau pe lîngă moară trăsuri cu domni. Erau acolo iazuri năpădite cu vremea de vegetație nebună, cînd deveniseră, dezafectate, bazine de înot. La colțul dintre drumeagul către moară și drumul principal se afla vila administratorului fabricii într-o pajiște cu copaci umbroși unde mai tîrziu s-au instalat soldați înainte de a fi stațiune de tractoare. Între pajiște și moară, cînd te făcuseși mare, ei reveniseră de pe Bărăgan și, după un an de trai în clădirea devastată, cu banii cîștigați la oraș pe legume, refăcuseră moara, gospodăria, casa, acolo, deci, pe terenul de fotbal plin de rațe, două amazoane te poftiseră în porumb. Nu te-ai dus. Au mai trecut cincisprezece ani pînă cînd, cu T, spre seară, din sat se auzeau toba și alămurile, soarele înroșea nori pămîntii, ai văzut dinspre Ogradena pînă aproape de casa cu pajiște Dunărea înaintînd pe șosea.

Promisiunea lui de a nu povesti amintiri.

Moașa, mama lui Nelu, pîinea lui Dumnezeu. Trudită, nepotrivindu-se cu moșoniu, zălud, suportîndu-l fără să se plîngă, iubindu-ne pe toți. Sufletul morii. La moară, dincolo de plopii de la poartă treceai un pod de pămînt peste ierugă, în dreapta clădirea cu cazan pentru țuică, miros de comină, șimburi de prune, în față curtea de păsări, cîine pe sîrmă, porci, gîște, rațe, curcani gălăgioși. Pe stînga grajd și șoproane, pe dreapta lemne tăiate sub acoperiș de tablă, clădirea morii, moșoniu: „Am s-o supraetajez". Bancă la intrare, fără spătar. Căruțe, așteptînd. Ușă cu clopoțel. Zgomotul sacadat, ieruga trecînd prin casă, pietrele, roata, saci, scară lată, pod, șoareci, porumb. Pe stînga masă lungă, laviță cu pături, maica dormind, curele atîrnate, ușă cu geam. Dincolo de ușă camerele, patru, de locuit. În față, despărțită de moară printr-un stîlp, bucătăria atelier. Pui de găină, pisoi. Rațe tăiate, fulgi. Plită, lemne pe foc. Pe

dreapta, la perete, masă lungă de tîmplărie, sub masă ieruga, curînd. Uşă deschisă spre grădină. La stînga pomi şi zarzavaturi pînă sub deal. În faţă, flori. La dreapta ieruga, în apă pepeni verzi şi sticle cu bere, stăvilar. Sub stăvilar, printre bolovani, ridicaţi din apă, şerpi. Dincolo, pînă la un gard depărtat, livada cu nuci.

Moaşa îmi spunea, sau îşi spunea spunîndu-mi, „moaşo". „Hai, moaşo, să mănînci!" Iradia căldură din ea. Nu era femeia moale şi plîngăcioasă care i se pare copilului bună fiindcă se tînguie de atîta iubire pînă-l sufocă. Umplea tot satul cu sufletul ei. Era „uina Cătărina", mai tîrziu „mama Tina" pentru toţi, fără excepţia celor care se războiau cu moşoniu şi îl urau. A avut parte de durere cum i se cuvine bunătăţii din cine ştie ce plan obscur al lui Dumnezeu. Moşoniu i-a otrăvit viaţa. Trudită peste măsură, nu-şi odihnea oasele şi nu-şi întindea picioarele umflate de varice pînă noaptea tîrziu. Adormea îmbrăcată, cu o carte căzută pe piept. I-au dus pe Bărăgan, i-au lăsat în cîmp descoperit, au găsit numai zidurile cînd s-au întors, Nelu a murit tînăr, moşoniu a murit chiar cînd se potolise, înfrînt şi îmbunat, a rămas singură în casa nouă şi rece, s-a îmbolnăvit de cancer, s-a prefăcut într-o rană deschisă cu puroi.

Frigul lui interior. Frica lui de lumină. Aerul lui aiurit cînd iese din casă la prînz.

Moşoniu, „nebunu de Niţă", Ion Ion. Chiaburul din romanul realist socialist. Se întindea ca pecinginea peste sat. Din proces în proces. Moară, grădină, cazan, „pămînte", trei case, prăvălie, birt. Glasul i-l auzeai de la colţ. Ţipa, drăcuia, înjura. Se culca cu ţigăncile în zarzavat. Bîntuia în tot locul, la „Răvaşa", la Mala mică, la Ierdăştiţa, la moară, la prăvălie, la birt. Seducător cu autorităţile. Lacom, cinic, dur. Certuri cu Nelu şi Vasile. Cu tata, fricâ şi dispreţ. În mama credea că admiră o doamnă. De fapt, îi aproba pragmatismul. Cu mine se îndulcea, nu eram zvăpăiat, „ca frate-tu". Pe V. o jignise şi ea nu i-a mai vorbit. Au trăit mulţi ani în aceeaşi casă, au fost pe Bărăgan, s-au întors, fără să schimbe un cuvînt. I-a aşteptat pe americani. N-a vrut să creadă că vine apa. Nici cînd s-a dat ordinul de evacuare n-a crezut. Au luat în ultimul moment, în căruţă, ce-au apucat. Însă oasele lui crezuseră. L-a doborît dinainte de strămutare o oboseală. Nu era bolnav, dar zăcea. A simţit că moare către primăvară, cînd erau noroaiele mari. Se temea că n-o să-l poată duce la cimitir. Încerca să-i convingă că nu atîrnă greu, să-l ducă în spinare, într-un sac. Cimitirul a rămas, deasupra malului. Vîrfurile plopilor nu se văd, cum m-am aşteptat. „Unde a fost moara, moaşo ?" „Acolo, moaşo, unde vezi raţele alea, dincolo de bărci".

Indiscreţii şi anecdote

● Maestrul Theodor Pallady se mărturisea acad. Al. Rosetti că visează o deschidere de expoziţie romantică :

— Sala pregătită... Tablourile la locul lor... Dar, la ora fixată pentru vernisaj, lumea se agită în faţa uşii încuiate. Exclamaţii de mirare, bătăi în uşă, dar uşa rămîne închisă. Atunci, răsună un foc de armă. Uşa e dată în lături cu violenţă... Eu, însîngerat, zac de-a curmezişul intrării !... Succes colosal !...

● Jean Moréas (care-şi **făcea veacul** la cafeneaua **Closerie de Lilas**) îi spuse într-o zi patronului vestitului local :

— Stimate domnule Combes, cafeneua dumitale e o adevărată instituţie de cultură. Aici se învaţă respectul faţă de om, care e sentiment... pacificator ! Prin urmare, presupun că nu ţi-ar displăcea să ţi se acorde premiul Nobel pentru pace ! Noi literaţii, vom face demersurile necesare în lumea presei ! Vom stărui ! Vom face să fie cunoscută persoana domniei tale !

La atîta cinste, grasul patron „căzu dintr-o dată mort de bucurie sau de apoplexie". Vestea era prea uluitoare !

● Henriette Yvonne Stahl, născută la St. Avold (Lorena), era în copilărie foarte bolnavă. La naştere, medicii îi dădură puţine şanse de supravieţuire. La cinci ani — scuipa sînge. La şapte ani, refuză să meargă la şcoală, considerîndu-se inaptă de a învăţa literele.

Mai tîrziu, sănătatea ei fu prosperă. Excelenta scriitoare trecu prin multe, făcu eforturi dintre cele mai constante pentru a-şi scrie cărţile, călători. În străinătate primi cărţi cu dedicaţii măgulitoare. Ducesa la Rochefoucold îi scrise pe volumul ei **Femei dramaturgi** : „Doamnei H. Y Stahl, cu mulţumirile şi complimentele mele pentru marele romancier" !

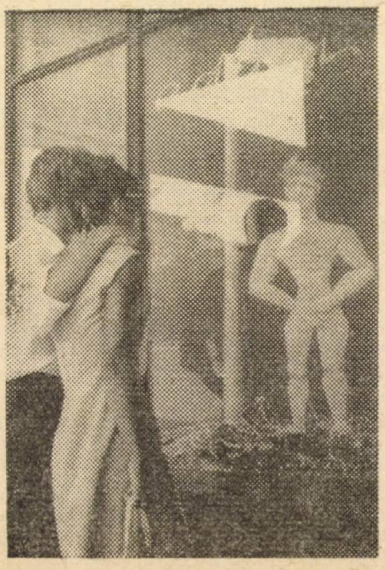

● Foto VALERIU BOGDĂNEŢ

Val Condurache

MOARTEA LUI CAROL

O prietenă mi-a povestit recent un roman pe care n-am apucat nici pînă azi să-l citesc, Ziarul de Nino Palumbo. *Era vorba, acolo, de-un funcţionar, un oarecare Chessa, care-şi umpluse camera în care locuia cu ziare, clădite pînă la tavan. Pusese, pe toate ziarele, o ştampilă cu numele lui: Domenico Chessa. Aşa a şi murit, fără să-şi dea seama, cuprins de somn şi mulţumit. În cameră nu mai rămăsese decît un coridor prin care funcţionarul se strecura pînă la pat. Nu mai avea unde să pună ziare decît sub pat, acolo ar mai fi putut încăpta cîţiva ani. Omul, mi-am zis eu, n-a murit din cauza asta. Putea să mai trăiască pînă ce nu mai avea unde să-şi pună ziarele. Dar nu despre asta e vorba. În Iaşi a locuit pînă acum vreo cinci ani Valter Mitru, un gazetar, figură pitorească, un om singuratec. Avea un sacou bleumarin, pantaloni închişi la culoare şi un trenchcoat decolorat. Era mic de statură şi, de cînd l-am văzut prima oară, prin 1966, părul alb.*

Nu-l vizita nimeni. A fost descoperit mort după vreo două-trei zile. O vecină de bloc mi-a povestit că se adunaseră toţi vecinii la uşa lui. Administratorul a descuiat broasca. Camera era plină de ziare pînă în tavan. Cealaltă jumătate era ocupată, tot pînă aproape de tavan, cu pachetele de hîrtie în care erau învelite felii de pîine cu unt şi salam. Curiozităţile omeneşti seamănă teribil între ele. Probabil că şi Nino Palumbo a plecat de la un caz real. Lucrurile astea nu se pot inventa. Versiunea mea nu respectă, întrutotul, realitatea. Mi-am permis chiar să înlocuiesc personajul principal cu un altul. Oricum, paginile care urmează le dedic lui Valter Mitru.

„Au pus iarăşi ghips, ticăloşii şi Carol nu a avut grijă să-l cureţe. Carol ştie că iarna ne descurcăm mai greu cu mîncarea şi totuşi uite la el cum a uitat să cureţe ghipsul. Carol stă ca într-o vizuină de şobolan: trebuie să coboare douăzeci şi şase de trepte. La mijlocul scării trebuie să te apleci, să nu te dai cu capul de grinda de beton. Treptele sînt abrupte şi roase, poţi să-ţi rupi gîtul, mai ales iarna, cînd vii de afară cu tălpile lunecoase. Nici n-ai voie să te îmbeţi ca lumea în oraş, atunci precis te-ai dus dracului. Dacă ai scăpat nevătămat, te împiedici de pragul de jos, cum intri pe culoarul spre boxe. Aşa a păţit, pe 26 septembrie, doctorul Banu: s-a-mpiedecat de prag şi-a scăpat borcanul cu gogoşari pe ciment. Carol nu ţine, în boxă, nimic. Pe timpuri îşi făcuse nişte rafturi de lemn. În camera lui miroase urît, nu-mi dau seama de ce, de la canalizare, la demisol se adună toate mirosurile, poate praful din ziare. Carol e cel mai ciudat om pe care îl cunosc. Cînd am intrat prima oară în garsoniera lui, am rămas cu gura căscată, nu mai văzusem niciodată aşa ceva. Camera trebuie să aibă vreo douăzeci de metri pătraţi, dar de-abia dacă poţi să te mişti în ea. O jumătate e plină de ziare, colecţii de reviste literare, Le Monde, Figaro, La Quinzaine littéraire, *colecţii vechi şi complete, de prin 1960 şi pînă acum, legate cu sfoară, pe ani. De ce le mai ţine, dacă nu le desface niciodată? Pachetele, clădite unul peste altul, au ajuns la tavan. Numerele pe anul trecut le-a aşezat sub pat, dar nici acolo nu umblă. Le citeşte atunci cînd apar, le mai citeşte încă o dată seara, întins în pat. Asta e tot. După aceea le leagă şi le lasă să le mănînce praful. Carol nu-i un om rău, asta pot s-o jur, dar din cauza ciudăţeniilor nu-i calcă nimeni în casă. Nici nu l-am văzut să vină cu cineva, către bloc, în garsonieră, ce să mai zic. Nici n-ar avea unde să-şi invite musafirul să stea. În cealaltă jumătate de cameră şi-a clădit pachetele cu mîncare pe care şi le pregăteşte dimineaţa pentru slujbă. Le ţine în hîrtie de scris şi-am observat că, o dată pe lună, îşi cumpără topuri special pentru asta. La plecare, le pune în buzunarul de la trenci, unde ţine şi ziarele. Prînzul îl ia în oraş, dacă nu uită cu totul de el. Cînd se întoarce, îşi scoate trenciul, îl agaţă în hol, scoate, din buzunar, pachetelul şi îl aşează, frumos, peste cele mai vechi, într-un echilibru perfect. Pachetele nu s-au răsturnat niciodată, nici măcar la cutremur, cu toate că, la fel ca şi ziarele, au ajuns pînă la tavan. Venisem la el, cu cîteva minute înainte de cutremur, voiam să-l previn. Nici nu s-a clintit. A aşteptat, zîmbitor, să se termine. A tresărit o singură dată, cînd o stivă cu pachetele era gata-gata să cadă. Cred că atunci a fost marea lui probă: nu s-a ridicat de pe pat să le sprijine, le-a urmărit încordat pînă ce s-a liniştit pămîntul. Atunci am simţit că este, cu adevărat, un om puternic. Tartinele nu se puteau mînca decît în primele zile, după aceea pîinea nu mai avea nici un gust, iar untul se rîncezea şi-apoi se întărea ca vopseaua pe uşă. Dacă n-aş fi găsit, de la prima mea vizită, pachetelele clădite pînă la tavan aş fi crezut că le pregăteşte pentru mine şi că numai din delicateţe le ia cu el la slujbă şi se preface că uită să le mănînce.*

E greu să mai judeci un om după ce-l cunoşti de multă vreme. N-aş putea spune cum este Carol. Acum, de pildă, cînd doarme, şi cînd trăsăturile nu i se mai schimonosesc, ca atunci cînd vorbeşte, nu mi se mai pare urît. Nu ştiu ce-ar spune o femeie. Din cîte am înţeles, a avut o logodnică. Se zice că era teribil de frumoasă, sala se umplea pentru ea. Bărbaţii îşi aduceau nevestele la operă numai ca s-o poată vedea de aproape. Avea gîtul lung şi subţire, ca în sculpturile egiptene, braţele albe, fragile, picioarele suple, nervoase, ca de gazelă, dar fără muşchii proeminenţi, cum au aproape toate balerinele. A murit într-un accident de avion, cînd se întorcea dintr-un turneu din străinătate.

Carol are nasul cam mare și puțin borcănat, obrajii supți și fruntea prea bombată. A și chelit și-și trage smocul de păr din frunte pînă la ceafă, dar cine știe cum o fi arătat în tinerețe ? Viața schimbă teribil înfățișarea omului. La unii bărbați, vîrsta, mă rog, maturitatea, dar chiar și bătrînețea, le dă o distincție pe care n-au avut-o, de tineri. Alții se smochinesc. Prostia și vulgaritatea, care zăceau ascunse în ei, apar pe față, ca o boală de piele.

Carol doarme cam de multă vreme, ar trebui să-l trezesc. Dacă n-ar fi noapte l-aș trezi. Becul s-a ars, nu-i decît o fîșie subțire de lumină de afară, strecurată printre draperii. De ce dumnezeu nu deschide Carol fereastra ? Stă tot timpul cu draperiile trase, închis ca într-o cușcă pentru șobolani. Patul e sub fereastră. Lumina trece pe deasupra lui, prin culoarul îngust dintre stiva de ziare și stiva de pachețele, pînă la ușă. Un om ceva mai voinic nici n-ar putea să treacă prin culoarul ăsta. Ăsta nu-i culoar, e-o galerie, iar Carol, prietenul meu, e-o cîrtiță. Un șobolan"! Paramon zîmbește. Asta, probabil, așa e : Carol este, și el, un șobolan. Cineva se apropie de ușă, se oprește, ezită. Se aude zgomotul cheii în broască, un clinchet mic. Paramon se cațără iute pe stiva de ziare, se ascunde. Ușa se deschide încet, în cadrul ei luminat de becul galben din hol, se vede silueta unui bărbat. Ușa se închide. Fîșia de lumină, care pătrunde printre draperiile de la fereastră, taie, ca o lamă, obrazul bărbatului„ nu poți vedea cine e. Paramon tremură, inima bate să-i spargă pieptul, i se pare că ziarul foșnește groaznic sub el. Bărbatul caută ceva în buzunare. Scoate o cutie de chibrituri, aprinde un băț, din celălalt buzunar ia o lumînare. În cameră se face o lumină palidă, ca de criptă. „Dar ăsta-i Filumen ! Hi ! Hi ! E Filumen !" se minunează, de sus, de după ziare, Paramon. „A nimerit-o la Carol ! Hi ! hi ! A și găsit locul ! Ce dracu să furi de la Carol ? Pe Carol, pe el să-l furi, să-l iei cu totul, să-l pui într-un sac ! Dacă te oprește cineva pe stradă poți să spui că ai în sac o pisică ! Ia te uită la Filumen, ce față are ! Așa-i că n-ai văzut, în viața ta, așa ceva ? În afară de Carol n-a mai călcat aici picior de om, deh, dacă mă întrebai, spărgeai, mai degrabă, boxa, tot aveai ce fura. Săltai polițele de lemn ca să-ți faci un căruț". Cu lumînarea în mînă, Filumen a încremenit în ușă. „Dumnezeule mare", șoptește. Ai zice că a descoperit un templu, ascuns de buruieni și pămînt. El însuși pare un sfînt, un iluminat, cu barba nerasă de o săptămînă, albă, cu șapca portocalie pe cap, și-o scoate mut, cu-n gest evlavios. Merge încet, de abia se mișcă, luminează de aproape vraful de ziare („Numai de nu i-ar da foc" chicotește Paramon, „Ăsta-i căzut din lună"). Filumen stă cu gura căscată, ochii îi ies din orbite, haina de fîș se freacă de ziare și de pachețelele mici de hîrtie, face un zgomot teribil în liniștea asta. Filumen zărește, pe pat, mumia lui Carol, o mogîldeață ghemuită cu genunchii la gură. Filumen se apropie fără nici o prudență de pat, bocancii lui tropăie, haina de fîș se agață în colțurile ziarelor. „Acuși-acuși se trezește și Carol, să vezi ce mai scenă... Să mori de rîs, nu alta. Se trezește tot blocul !" Paramon scoate capul de după ziare, s-a lăsat cu burta pe ele și mișcă vesel din mustăți. Nu mai poate să-l vadă pe Carol, din cauză că Filumen ocupă tot spațiul. Filumen se apleacă spre Carol, îl zgîlțîie blînd. „Hei ! Hei ! Trezește-te. Nu te teme. Nu-ți iau nimic. Domnu', trezește-te..." Carol e mort. „Asta-mi lipsea ! Chiar asta-mi lipsea. Doamne, în ce m-am băgat ! Exact aici am venit, din toate casele !" Filumen îl întoarce pe Carol cu fața în sus, stîrvul se răsucește, ca un hopa-Mitică. „Ei ! acuma stai, dacă tot m-ai băgat în bucluc ! Ooof !" Din spate, Paramon vede gesturi ciudate. Filumen îl răsucește pe Carol în toate felurile, îi întinde genunchii, ceva trosnește sec, o surcică, un vreasc pe care-l calci din greșeală. Întins, cu mîinile încrucișate pe piept, Carol își doarme somnul de veci. Filumen ia paharul lîngă pat, pune în el lumînarea, o sprijină, ca să-i dea echilibru, să nu cumva să se răstoarne și să ardă tot maldărul de ziare. „Ce nebunie !" Mortul avea ceva gîngănii în cap ! Lumînarea arde încet, se topește în pahar. Lumina se face albăstruie, din cauza sticlei. „Dumnezeu să te aibă în pază". Filumen se retrage cu spatele, se aude iarăși clinchetul cheii în broască. Paramon coboară și se ascunde în buzunarul de la haina lui Carol.

Peste cîteva zile, colegii lui Carol au anunțat miliția. Niciodată Carol nu mai lipsise atîta timp de la slujbă fără să-și ceară voie. Mașinile miliției și procuraturii au oprit în curtea blocului. Sergentul mergea în față, cu lanterna în mînă. Expertul mecanic a scos un lanț de chei, le încearcă, pînă ce găsește una care să se potrivească. Face loc procurorului, acesta îl invită pe sergent să intre primul. S-au adunat, în culoarul de la boxe, mai mulți vecini de bloc. Sergentul înaintează cu lanterna în mînă, acoperind perspectiva. Se oprește lîngă pat și luminează mumia. „E mort. Mort de-a binelea. Cred c-a murit de cîteva zile, dar nu miroase. Becul e ars, nu se poate aprinde, o să deschid fereastra. Aici nu se poate intra. Nu încape decît un singur om". Se cațără pe pat, cu grijă, să nu-l atingă pe Carol, trage draperiile, deschide fereastra, coboară. Un picior al lui Carol a rămas puțin îndoit din genunchi.

Sergentul se apleacă și vrea să-l îndrepte, îl apucă de sub genunchi și de vîrful pantofului și-l trage încet către pat. Se întoarce, palid, spre ușă : „Nu e nimic înăuntru". „Unde înăuntru ?" se enervează procurorul. „Nu e nimeni în haine ! Mortul ăsta e-un burduf, o bășică !" Sergentul mototolește cracul pantalonului, izbește cu pumnii în sacoul lui Carol, îi scoate un pantof și ciorapul se prelinge, murdar și moale, pe cearceaf. Sergentul plînge în hohote, izbește cu pumnii în mumia lui Carol. Isterizați, oamenii au început să se înghesuie în culoarul strîmt din cameră. Procurorul încearcă să facă ordine, dar nu-l ascultă nimeni. Un șobolan trece, alergînd, pe sub picioarele oamenilor legii. „O să avem din nou șobolani la boxele cu murături și zacuscă", a început să strige o femeie. „Sînt ticăloși ! Dacă pui cărămizi pe borcane, ei dau la o parte cărămida, rontăie celofanul și mănîncă din borcan pînă la jumătate. Niciodată nu-l termină. Se duc la alt borcan, ca să le spurce pe toate, mănîncă și de acolo pînă se satură și-a doua zi desfac și-un borcan de zacuscă și nici pe acela nu-l termină... Își bat joc de noi !" Procurorul se agită. Sub hainele lui Carol parcă mai respiră ceva. Sergentul i-a mototolit pantalonii și sacoul, i-a aruncat pantofii pe vraful de ziare. În buzunarul de la pantaloni s-au găsit cheile de la garsonieră și de la boxă. Ușa era închisă, dar corpul lui Carol nu se găsește, iar hainele lui se umflă și se dezumflă de-abia perceptibil, de parcă cineva nevăzut ar sufla în ele ca-n burduful unui cimpoi.

Procuratura și miliția au clasat dosarul lui Carol. Colegii de serviciu își mai aduc aminte de el cînd trec, după cumpărături, pe lîngă blocul de lîngă alimentară. Vecinii își amintesc de Carol la sindrofii și povestesc amănunte bizare din viața lui. Spre dimineață, cînd se îmbată cu toții, se găsește cîte unul care să spună că l-a văzut ridicîndu-se, ca un înger, la cer. Avea părul alb și lung, ca de schivnic. N-a cunoscut femeia. Cînd era singur în cameră, plîngea ca un copil, cu sughițuri, scîncea și bătea cu pumnii în perete.

Unii pretind că s-ar fi întors acasă, la două luni după ce venise procuratura la bloc Nu-i nimic adevărat din toate astea : Carol s-a întors de la slujbă. Se simțea foarte bine, era schiar mulțumit. S-a întins în pat, a desfăcut ziarul la pagina cu mica publicitate, cu anunțuri și cu decese, și-a ridicat privirea din ziar și și-a spus : „Ce-ar fi să mor acum ?"

Ovid S. Crohmălniceanu

HERMENEUȚII

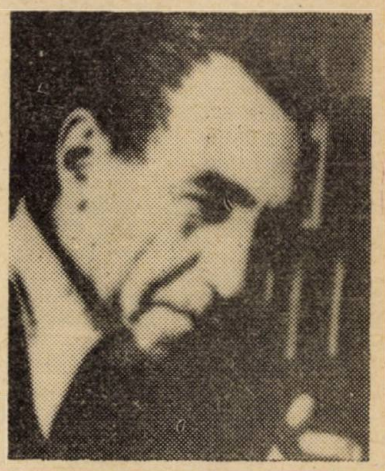

Posibilitatea pămîntenilor de a comunica efectiv cu locuitorii unei alte planete surveni pe neașteptate. Primul mesaj extraordinar sosi într-o marți după amiază dintr-o regiune apropiată de Alfa Centauri *și se distingea foarte bine. Radio-observatoarele prinseseră simultan niște semnale care, deși reveneau identice, nu semănau cu cele ale pulsarilor, fiindcă aveau o structură mult mai complicată.*

Introduse în ordinator și traduse prin unități luminoase sau întunecate, pe ecranul acestuia, alcătuiau o suită de figuri geometrice, pătrate, triunghiuri și pentagoane. Nu încăpea nici o îndoială că erau emise de ființe rațională și voiau să spună ceva. Pătratele, triunghiurile și pentagoanele, se înțelese foarte repede, reprezentau cifre, exprimate prin numărul laturilor fiecăruia. Ce indicau ele, așezate astfel una după alta ? Era clar, o lungime de undă, pe care pămîntenii trebuiau să emită, ca mesajul lor să ajungă la misteriosii interlocutori din spațiu. De ce tocmai ea ? Nimeni nu știa să răspundă, dar se bănuia că transmițătorii mesajului posedă mijlocul recunoscut de a învinge marea distanță dintre ei și noi, spre a înjgheba un veritabil dialog.

Figurile geometrice sugerau să adoptăm, la rîndul nostru, acest fel de limbaj simbolic, ca să ne facem mai ușor înțeleși. Semnalele trebuie să provină de pe o planetă din sistemul Alfa Centauri *trasră concluzia astronomii, cîntărind toate datele înregistrate. Au fost lansate de o civilizație superioară, pe care n-o intimida imensitatea hăului stelar. Altfel, ce rost ar fi avut comunicarea acelei lungimi de undă anume ?*

Contactul cu centaurienii (așa fură botezați necunoscuții de pe planeta invizibilă) deschidea omenirii perspective extraordinare. Răspunsul pămîntenilor fu, deci, redactat foarte repede, într-o stare de spirit euforică. Doar o ușoară umbră de îngrijorare, dacă el va ajunge într-adevăr curînd la destinație, însoți expedierea lui.

Temerea se risipi în cîteva zile, cînd noul mesaj al centaurienilor confirmă primirea celui pornit de pe pămînt. Toată lumea fu cuprinsă de entuziasm.

Pămîntenii trimiseseră în semn de răspuns trei figuri simbolice : întîia reprezenta două cercuri tangente, unul mare și altul mai mic. Apoi, o mînă întinsă, schițată schematic dar destul de expresiv ca să se înțeleagă ce vrea să spună. În sfîrșit, o porțiune din harta cerului cu sistemul Alfa Centauri *și un frumos semn de întrebare, desenat alături.*

Cele două cercuri urmăreau să exprime dorința noastră de a comunica. Ideea rezulta dintr-o comparație geometrică extrem de simplă, fusese părerea specialiștilor. Dacă cele două cercuri și-ar fi reciproc exterioare sau interioare, ele n-ar avea nici un punct de contact. Tangența exprimă tocmai contrariul, adică o legătură intimă.

Figura fusese aleasă astfel încît să conțină și niște sugestii suplimentare, adică o conotație discretă, dar substanțială. Cercul mai mic eram noi, iar cel mare, centaurienii ; manifestam prin urmare din capul locului, o atitudine plină de modestie. Ideea contactului se putea figura și prin intersecția cercurilor care ar fi avut astfel chiar două puncte de contact. Însemna să abuzăm — explicară specialiștii. Mai mult, întretăierea presupune o anume brutalitate a contactului, un fel de violentare, pe cînd tangența sugerează o apropiere delicată, tandră.

Mîna întinsă era chemată să exprime gestul salutului amical. Cît privește semnul de întrebare în dreptul stelei Alfa Centauri *nu lăsa nici un dubiu că vrea să obțină o informație asupra planetei care s-ar fi aflat acolo pe hartă.*

Mesajul în întregimea lui, fără să ținem seama de conotații și rezumîndu-l telegrafic, suna deci cam așa :

Doritori de contact ; salutări prietenești ; cine sînteți ?

Pentru centaurieni, cercul figură geometrică perfectă, reprezenta divinul și de aceea se fereau să facă și prea des apel la el în legătură cu lucrurile profane. Graba pămîntenilor de a-l așeza în fruntea mesajului lor, nu produse așadar o bună impresie. Pe deasupra, cele două cercuri diferite ca mărime și lipite între ele trădau o mentalitate religioasă înapoiată. Pămîntenii își închipuiau că există mai multe divinități, superioare și inferioare, ignorau natura unică a sacrului, erau încă, se pare, idolatrii.

Centaurienii nu aveau mîini, ci tentacule. Pe planeta lor exista însă o speță de primate, înzestrate cu asemenea membre neevoluate și presupuneau că pămîntenii îi consideră ca făcînd parte dintre ele, așa cum indica ultima parte a mesajului. Nu era iarăși ceva măgulitor, întrucît animalele acelea se distingeau printr-o stupiditate proverbială ; cînd ei vroiau să-i spună cuiva că e idiot, îl numeau în batjocură astfel.

În plus, harta cerului arăta diferit privită din sistemul Alfa Centauri. *Se deduse acolo despre ce era vorba, dar și că pămîntenii aveau cunoștințe astronomice foarte aproximative.*

În ansamblu, lăsînd din nou la o parte conotațiile acestea, extrem de importante, mesajul fu interpretat pe scurt cam așa : „Slava zeilor ! Voi sînteți primatele din constelația Alfa Centauri ?"

Primul impuls era de a răspunde la o atare întrebare jignitoare cu o înjurătură. Centaurienii aveau însă un temperament potolit și destulă înțelepciune, ca să-și spună că între mentalitatea lor și cea a

pămîntenilor trebuie să existe enorme deosebiri. Prin urmare, hotărîră să ia deocamdată lucrurile așa cum erau și să continue dialogul.

Concepură un răspuns laconic, nu fără o anume ambiguitate ironică.

Ei expediară spre pămînt o serie nouă de figuri: Întîia reproducea corectată porțiunea din harta cerului cu sistemul Alfa Centauri, în care planeta lor apărea indicată, evoluînd pe orbită ei exactă. Iarăși, niște șiruri de tringhiuri, pătrate și pentagoane dădeau coordonatele corespunzătoare.

Informația precisă conținea și o săgeată la adresa înfățuării pămîntenilor. Li se atrăgea tacit atenția ca, în loc să utilizeze cercul cu atîta ușurință, să învețe mai bine cum trebuie desenată corect harta cerului.

În continuare, mesajul centaurienilor cuprindea două figuri despărțite printr-un ax vertical. Prima înfățișa silueta primatelor la care păreau să facă aluzie pămîntenii. A doua oferea o imagine schematică a centaurienilor, cu trupul lor tronconic și numeroasele lui tentacule la partea superioară, cele mai multe dintre ele terminate prin ochi mari genați.

Tot ce se afla situat la stînga unei axe — raționaseră dînșii — aparține domeniului negativ și va pune sub semnul acestuia figura reprezentată acolo. Pămîntenii ar urma să-i dea înțelesul de „nu așa". În schimb, figura situată la dreapta axei va căpăta o accepție pozitivă, adică „așa".

Mesajul ar suna în continuare: „Nu arătăm ca primatele acestea, ci astfel".

Exista și aici strecurată o înțepătură la adresa pămîntenilor. Centaurienii erau răbdători și filosofi, dar nu-și puteau reprima o dispoziție permanentă de a zeflemisi prostia. Mesajul lor îngăduia și o altă lectură, mai puțin neutră și care, cu conotația dată de ei numelui primatelor, reprezentate prin vietatea din stînga axului, ar fi sunat în întregime: „Așa arătăm, nu cum credeți voi, neghiobilor...".

În sfîrșit, era subînțeleasă și invitația ca, după toate regulile politeței, pămîntenii să ofere la rîndul lor o imagine a lor.

Descifrarea mesajului centaurienilor făcu să crească simțitor optimismul pe Terra. Nu numai că exista acum dovada certă o posibilității dialogului, ființele raționale de pe planeta nevăzută pricepîndu-se să recepteze semnalele pămîntenilor și să răspundă la ele cu viteze mult superioare luminii, dar conlocutorii îndepărtați arătau tot așa ca oamenii și păreau foarte prietenoase.

Concluzia aceasta rezulta din interpretarea dată de specialiști mesajului centaurienilor. După ce indicaseră precis orbita planetei lor, ei își înfățișaseră chipul. Se vedea bine că sînt niște făpturi primate, probabil ceva mai scunde ca oamenii, cu blană pe corp și puțin aduse din spate. Aveau o privire foarte inteligentă, în ciuda frunții înguste și împinse mult peste ochi.

Sentimentele lor prietenești rezultau limpede din ghiveciul cu flori desenat alături, o ofrandă mișcătoare la adresa pămîntenilor.

Specialiștii interpretară astfel ultima figură, trupul tronconic al centaurienilor ca pe un vas, tentaculele lor drept niște lujere, iar ochii cu gene mari de la capătul acestora li se părură a fi corole deschise. E drept că și desenul arăta cam așa.

Axul dintre cele două figuri îl explicaseră ca pe un simbol al distanței imense, veritabilei bariere de netrecut care separă lumile noastre. După cîteva lungi ședințe de dezbateri savante, interpreții ajunseră la concluzia că mesajul trebuie citit astfel: „Ne rotim în jurul lui Alfa Centauri pe o orbită cu coordonatele următoare: (vezi cifrele)! Arătăm așa și, în ciuda faptului că ne aflăm în două lumi diferite, vă oferim flori".

Optimismul pămîntenilor crescu, ca urmare, cu cîteva grade încă. Răspunsul Terrei, după numeroase conciliabule ale specialiștilor, avu ambiția să se înalțe la o egală noblețe sufletească.

Prima grijă fu deci de a găsi ceva care să simbolizeze un dar cît mai prețios oferit centaurienilor din partea pămîntenilor. Alegerea căzu pe spicul de grîu. Într-adevăr, ce putea să exprime mai bine generozitatea Terrei?

Apoi, se socoti nimerit a le prezenta prietenilor îndepărtați cîteva imagini semnificative pentru civilizația pămîntească. Erau aici, firește, multe de arătat, dar, ca să păstreze aceeași elevație spirituală a dialogului, specialiștii se opriră la două realizări umane, ușor figurabile sub o formă schematică: un templu grec și „Coloana infinită", opera sculptorului român Brâncuși. Conotațiile săreau în ochi: armonia ideală a proporțiilor și gîndire avîntată către nemărginire; asta sîntem trebuia să înțeleagă centaurienii.

În formă strictă, telegrafică, mesajul ar fi sunat: „Primiți din partea noastră darul cel mai de preț al pămîntului, principalul său rod; iată și două imagini care exprimă sintetic spiritul civilizației terestre".

Centaurienii nu se hrăneau cu cereale. Acestea lipseau de altfel cu desăvîrșire pe planeta lor. Ei asimilau substanțele nutritive direct din atmosferă, ca plantele. Spicul de grîu li se păru că reprezintă un miriapod uriaș. Cum așteptau ca pămîntenii să-și înfățișeze la rîndul lor chipul, le atribuiră aspectul acestor animale inferioare. Oricîtă înțelegere arătau centaurienii multiplelor forme sub care putea apărea viața inteligentă pe alte planete, ideea că-și găsiseră drept parteneri de dialog niște scolopendre gînditoare nu-i prea încînta, ba le producea chiar scîrbă.

În plus, avuseseră mult de furcă, o vreme, cu asemenea făpturi, foarte vorace, care se înmulțeau peste măsură și amenințau să copleșească tot spațiul din jur. Duseseră o luptă grea pînă le veniseră de hac.

Că era vorba de aceleași vietăți cotropitoare, înzestrate acum și cu inteligență, rezultă clar din restul mesajului.

Casele centaurienilor aveau exact aspectul templelor grecești de pe pămînt. Imaginea aceasta le era foarte familiară și se simțeau îndemnați să o identifice cu noțiunea de habitat. Ei traduseră, prin urmare, a doua figură din mesajul pămîntenilor prin loc de viață. Mai ales că luară trapezele care figurau piramidele retezate ale coloanei infinite, drept corpuri tronconice de centaurieni, reprezentate schematic și așezate astfel încît să ocupe un spațiu minim.

Agresivii miriapozi gînditori îi invitau deci, pur și simplu, pe jumătate dintre ei, să stea cu capul în jos, spre a le face loc în casele lor. Mai exact spus, interpretară astfel mesajul pămîntenilor: „Așa sîntem! Strîngeți-vă și voi oleacă, de pildă așa, ca să ne putem instala și noi pe planeta voastră".

E lesne de înțeles ce indignare stîrni propunerea aceasta obraznică. Ea exprima pofta de expansiune a prolificelor scolopendre, binecunoscută centaurienilor. Mai mult, felul cum le prețindeai să stea, așezați cap în cap și postament pe postament, fără să-și poată scoate nici măcar tentaculele la lumină, arăta veritabilele sentimente ale pămîntenilor față de ei.

Cu toată firea lor pașnică, centaurienii începură să se enerveze. Înghițiseră niște mojici, dar iată că după acestea, venea acum o propunere nesăbuită și apărea la orizont chiar o seriosă primejdie. Hotărîră deci, să le taie cheful miriapozilor pămînteni de a veni peste ei. Nu aveau nevoie nicidecum de asemenea musafiri. Politețea însă îi îndemnă să evite un refuz brutal la ospitalitate și să descurajeze gustul de vizită pe planeta lor, al locuitorilor Terrei prin factori obiectivi. Își amintiră că în lupta dusă cîndva de ei împotriva înmulțirii miriapozilor care le invadaseră casele, găsiseră niște aliați prețioși în niște păsări, consumatoare lacome ale acestor vietăți dezgustătoare. Prietenele înaripate nu simțeau pentru

ele nici o repulsie, ci dimpotrivă, le mîncau cu o mare poftă.

Desenară, așadar, în mesajul lor de răspuns, o asemenea pasăre. Ea plonja din înălțimi cu un miriapod în cioc.

Proporțiile între cele două făpturi țînteau să ilustreze mărimea uriașă a rapacelor zburătoare, față de care locuitorii Terrei ar fi fost complect dezarmați.

Pasărea cu miriapodul în cioc trebuia să comunice pămîntenilor: „Regretăm din cale afară; dar nu e posibil să veniți aici, fiindcă există pentru voi o primejdie de moarte".

Scurtul mesaj al centaurienilor nu fu interpretat deloc astfel, pe pămînt. Aici provocă o bucurie delirantă, căci specialiștii găsiră că figura reprezintă o porumbiță cu o ramură de măslin în cioc. Iarăși, am fi nedrepți să-i acuzăm de miopie. Centaurienii aveau o predilecție pentru desenul schematic. Pasărea putea foarte bine să fie o porumbiță, iar firișorul cu cili din ciocul ei, o rămurică. Întîmplarea făcu, și ca zburătoarele care se hrăneau cu scolopendre, pe planeta centaurienilor să aparțină ordinului columbiformelor, deși desfăceau aripile măsurau aproape doi metri. Desenul nu făcuse decît să le exagereze simțitor mărimea.

Specialiștii explicară că, de vreme ce, așa cum arătase clar mesajul lor anterior, centaurienii erau niște humanoizi și felul cum își reprezentau ei lumea trebuie să semene cu al nostru. E foarte probabil să fi evoluat ca noi, prin urmare să aibă și mituri analoage celor pămîntești. În illo tempore, *toate civilizațiile au cunoscut cataclisme din care au renăscut înnoite.* Distrugerea lumii și recrearea ei *constituie un mit identificat în foarte numeroase culturi, de istoricii religiilor, la chaldeeni, evrei, greci și azteci.*

Și centaurienii trebuie să fi avut potopul lor, oricum și-ar imagina ei că se desfășoară acesta, iar pasărea cu o ramură în cioc simbolizează sigur începutul altui ciclu de existență după sfîrșitul diluviului și reapariția vieții.

Ce voia să spună însă mesajul? Specialiștii căzură toți de acord că mitul regenerării timpului *semnifică intrarea într-o eră nouă. Divergențele în legătură cu natura plantei pe care pasărea o purta în cioc nu priveau sensul simbolului. Omenirea avea să înceapă, grație centaurienilor, o altă existență, superioară, incomparabilă cu cea dinainte.*

Și nu era așa? Realizasem o legătură trainică, amicală, cu o civilizație mult mai avansată ca a noastră. N-aveam acum decît să le cerem centaurienilor tot ce duceam lipsă și era în puterea lor să ne

---

• **Ilustrație de DAN CIOCA**

dea. Așa trebuia citit lapidarul mesaj, după opinia unanimă a specialiștilor.

Ei fură de părere să și formulăm cererile noastre, fără ocol, cît mai curînd, ca nu cumva generoșii noștri interlocutori să se răzgîndească.

Pămîntenii aveau, bineînțeles, destule de cerut. Dar, pentru a nu da loc la prea lungi discuții, s-au fixat niște priorități. Ar fi fost nedelicat ca noul mesaj să cuprindă o grămadă de lucruri și, în plus, cum să le găsești fiecăruia o reprezentare simbolică pe înțelesul oricui?

Specialiștii se opriră la trei ordine mari de nesități: un mijloc de transport interplanetar (altfel nu puteam primi nimic), energie și ajutor medical.

Primul era ușor figurabil printr-o rachetă; pentru al doilea fu ales simbolul energetic atomic, două elipse încrucișate cu electronii care le descriu rotindu-se în jurul nucleului; a treia noțiune le dădu specialiștilor puțină bătaie de cap, dar pînă la urmă ei găsiră că poate fi exprimată foarte bine prin toiagul lui Aesculap canduceul, cu perechea șerpilor înfășurați pe el.

Aveau să înțeleagă centaurienii despre ce era vorba? Fără îndoială, îi asigurară specialiștii pe cei care păreau neîncrezători. Șarpele a fost asociat în toate culturile cunoașterii tainelor vieții și cum centaurienii aproape că nu se deosebeau de noi, pentru ce imaginația lor ar lucra altfel?

În concluzie, mesajul pămîntenilor venea să comunice următoarele: „Faceți să ne parvină mijloacele voastre cele mai perfecționate de obținerea energiei atomice, și vindecarea bolilor incurabile. Se putea înțelege chiar, precizau autorii mesajului (acesta era o finețe): am vrea să cunoaștem și noi secretul vieții veșnice, dacă-l aveți.

Cu excepția ultimei figuri, centaurienii le interpretară de astădată pe celelalte în sensul pămîntenilor. Interveni însă, din păcate o modificare gravă a înțelesului global, din cauza contextului. Mesajul fu citit în continuarea celor anterioare și, ca urmare, suferi o deviere semantică fundamentală, de ordin sintactic, dacă putem spune așa.

Centaurienii își făcuseră pînă aici ideea că pămîntenii sînt niște făpturi detestabile care doreau să se instaleze pe planeta lor și emiteau niște pretenții nerușinate în legătură cu aceasta. E explicabil așadar de ce dădură sensul unei amenințări simbolurilor din noul mesaj terestru.

În rachetă, ei văzură nu un mijloc pașnic de comunicație spațială, ci vechiculele prin care miriapozii intenționează să-i invadeze. Semnul energiei nucleare îl citiră iarăși ca pe acela al forței nimicitoare, destinată să le facă orașele praf, dacă refuzau să împlinească cererile pămîntenilor.

În sfîrșit, din a treia figură, deduseră cu totul altceva decît voiau să spună prin ea autorii mesajului. Perechea șerpilor înfășurați pe toiagul lui Aesculap li se păru centaurienilor că reprezintă cele două lanțuri spiralate ale acidului nucleic, simbolul vieții. În linia verticală care apărea între ele, văzură o tentativă de a tăia definitiv împletirea lor și a împiedica astfel orice ființă să se mai perpetueze.

Practic, pămîntenii le comunicau că, în caz de nesupunere, vor suferi represalii cumplite. Nu va rămîne piatră pe piatră din așezările lor, după ploaia de bombe atomice care-i așteptă: însuși principiul vieții avea să fie stîrpit pe planeta lor, dacă vor schița vreo rezistență.

Era vorba de un ultimatum în toată regula, nu mai încăpea loc pentru parlamentari, măsuri preventive extreme se impuneau fără întîrziere.

★

Samuel Flinker, ținea un curs de semiotică aplicată la Universitatea Columbia din New York. Era reputat ca specialist în descifrarea textelor celor mai dificile. Seminariile sale de interpretare a filosofiei Zen atrăgeau numeroși studenți care urmăreau fermecați cîte lucruri știa el să scoată dintr-un Satori.

Flinker avea mult spirit de observație, o apreciabilă cultură, destulă imaginație, dar și noroc. El îl numea inspirație și susținea că fără ea nici o lectura înțelegătoare de semne nu e cu putință. Cita adesea ce spunea despre declic, Leo Spitzer, ale cărui cursuri le frecventase bunicul lui Samuel, cînd studiase romanistica la Baltimore. Printr-însul cultul ilustrului stilistician se păstrase în familia Flinker.

Inspirația îl ajutase — afirma Samuel — să descifreze misterioasa mențiune pe care o face Epiphanius despre așa-numitul Deuterosis datorat lui Akiba ben Ioseph și să descopere acel manuscris pierdut al legendarului comentator al Torei, demonstrînd că el a enunțat primul principiul interpretării unui text într-o manieră integrală, desprinzîndu-i semnificații pînă și din forma literelor. Ediția comentată a intruvabilei Mișna îl făcuse cunoscut pe Samuel în cercurile specialiștilor. Invidioșii șopteau că mai degrabă norocul l-a autat să cumpere la o licitație din Amsterdam un exemplar adnotat al Panarion-ului sau Farmacia contra tuturor ereziilor de Epiphanius.

Inspirație sau șansă avusese Flinker și cu Schleiermacher, dovedind, pe baza scrisorilor sale către Henriette Herz rolul jucat de o imaginație amoroasă dezamăgită în celebra lui interpretare a Bibliei. Iarăși, existau spirite răutăcioase care susțineau că oricui i-ar fi dat așa ceva prin cap, citind acele pagini înflăcărate, cu condiția să aibă acces la o corespondență rămasă de peste două veacuri secretă. Trebuie să ai norocul lui Flinker, ca soția ta să fie ea însăși o descendentă a familiei Herz, și să obții astfel favoarea de a putea consulta nestingherit asemenea scrisori intime.

• Foto VALERIU BOGDĂNEȚ

Pînă și cu prilejul accidentului recent pe care îl suferise, s-ar fi putut spune că pronia îl protejează.

În drum spre Washington, Fordul lui Flinker derapase, rupsese bariera șoselei și intrase într-un copac la treisprezece kilometri de Philidelphia. El fusese însă ejectat viu din mașină, efectuase un salt spectaculos prin aer și se alesese doar cu patru coaste frînte, o fractură a piciorului drept și niște zgîrieturi pe mîini și față.

Ca semioticiian de frunte ar fi intrat neîndoios în echipa specialiștilor care interpretează mesajele centaurienilor și concepuseră împreună răspunsurile pămîntenilor. Accidentul suferit îl împiedecase de la aceasta. Se afla acum într-o clinică din Philadelphia, unde aștepta ca medicii să-i scoată scoată gipsul, și urmărea îndeaproape cum evolua dialogul interplanetar.

Pe Samuel Flinker îl preocupase de mult efectul „erorii fertile" în semiotică. El numea astfel o interpretare greșită, care nu rămîne limitată la semnul citit anapoda și introduce un nonsens în frază, ci dimpotrivă, schimbă și înțelesul celorlalte elemente ale ei, făcînd posibilă o lectură falsă, dar perfect coerentă.

Le explica studenților că e posibil ca noi să fi comis asemenea erori în descifrarea anumitor inscripții antice foarte importante. Nu au fost observate, textul restabilit pe baza lor părea absolut plauzibil, deși exprima cu totul altceva decît voiseră să spună autorii lui. Mai mult, pentru a le da studenților săi fiorul abisului hermeneutic, Flinker se grăbea să împingă la ultimele ei consecințe o atare ipoteză, năstrușnică. Toată istoria oamenirii — adăuga el — a avut, poate, o desfășurare complect diferită, întrucît orice este semn al unui text, evenimentele alcătuiesc o pagină de lectură și cine știe dacă noi am citit-o cum trebuie ? Interpretarea ei adecvată ne-ar deplasa dintr-o dată în altă lume, paralelă cu a noastră. Și sîntem oare siguri că nu există mai multe lecturi posibile, toate la fel de îndreptățite ? „Iată cum iau naștere veritabilele lumi paralele !", obișnuia să exclame Flinker triumfător.

„De ce nu scrii tu, dragă Sam, literatură științifico-fantastică ?" — l-a întrebat maliții un coleg care-i ascultase aceste teorii.

Flinker sucea în toate chipurile figurile din schimbul de mesaje al pămîntenilor cu centaurienii. Gîndul că s-ar fi putut strecura și aici o „eroare fertilă" nu-i da pace. Norocul sau spiritul de observație îl făcu să-și concentreze atenția asupra liniei verticale dintre ceea ce colegilor săi le păruse a reprezenta o făptură păroasă în două picioare și un buchet de flori. „N-ar putea ca ea să fie o axă ?" — se întrebă Flinker, nevăzînd rațiunea pentru care ar reprezenta distanța separatoare imensă între planeta centaurienilor și lumea noastră. Iar dacă lucrurile stau așa, atunci tot ce se află la stînga liniei verticale are o accepție negativă și modifică fundamental sensul dat de pămînteni mesajului.

Aici Flinker avu revelația „erorii fertile", înțelegînd fulgerător că dialogul evoluase exact pe dos de cum își închipuiau oamenii care, pe fondul unei euforii generale, așteptau să le sosească baterii înzestrate cu energie nucleară, foarte lesne manipulabilă, leacul cancerului și poate chiar elixirul vieții veșnice.

Nu mai rămînea nici o clipă de pierdut ; era neapărat nevoie ca factorii de răspundere să cunoască fără întîrziere gravitatea situației.

Flinker puse mîna pe telefon, dar nu avu timpul să ridice receptorul, fiindcă exact în clipa aceea clinica unde se afla internat fu lovită de una din primele rachete cu care centaurienii porniseră să bombardeze pămîntul.

● VALLÉE BLANCHE — Foto : DORIN SPERANȚIA (AFIAP)

Nicolae Manolescu

RULETA

Despre Ilarie Constantinescu se spune că era un hoţ singuratic, fără ambiţie şi fără imaginaţie. Nu-şi forţa norocul, ca să nu mînie pe dumnezeu. Şi nu-l căuta de două ori într-un loc. Se mulţumea cu ce pica. Şi dacă nu pica nimic, se consola filosofic că n-a fost să fie. Un hoţ de modă veche ca el nu moare de foame, dar nici nu se îmbogăţeşte. Singurele particularităţi remarcabile erau, în cazul lui, felul cum proceda şi faptul de a proceda totdeauna în acelaşi fel. Ilarie Constantinescu intra în casele oamenilor. Prefera cartierele cu case mici, cu vilişoare, poate şi pentru că le simţea mai apropiate de omul de altădată care era el însuşi. Suna sau bătea la uşă. Dacă nu deschidea nimeni, încerca binişor clanţa. Era încuiată uşa ? Îşi vedea de drum. Dar se întîmpla să nu fie încuiată şi se întîmpla destul de des. Atunci, o crăpa puţintel, vîra capul şi striga : „E cineva acasă ?" Nu prea tare, atîta cît să poată fi auzit fără să alarmeze pe locatari sau pe vecini. Uneori repeta întrebarea sau bătea din nou la uşa întredeschisă. Pentru orice eventualitate. Ca un cetăţean onorabil care, nu e aşa, caută pe cineva. După ce se asigura că nu e nimeni înăuntru, intra de-a binelea şi arunca o privire expertă în jur. Alegea repede, dar nu la nimereală, un obiect de oarecare valoare şi uşor de disimulat sub haină sau chiar într-un buzunar, şi pe-aici ţi-e drumul. Nu pierdea vremea cu investigaţii speciale, nu cotrobăia prin dulapuri şi nu spărgea sertarele încuiate. La prima vedere stăpînii casei nici nu-şi dădeau seama că lipseşte ceva. Cînd îşi dădeau, era în general foarte tîrziu, uneori după luni de zile. Ştia Ilarie Constantinescu ce să ia şi cum să nu lase urme. Şi, mai ales, ştia ce se poate valorifica. Avea clienţii lui siguri, care nu făceau mofturi, dar nici nu se încurcau cu marfă delicată, care ar fi putut fi recunoscută. Varietatea obiectelor şterpelite de el era imensă, dar erau în general obiecte de serie şi uşor maniabile. Riscul de a fi surprins asupra faptului nu era mult mai mare decît acela de a fi prins la repunerea în circulaţie a obiectelor. Căci nu insista niciodată. Dacă, bătînd el la uşă, ori o dată intrat în casă, apărea cineva, hoţul avea pregătit un mic scenariu. Începea prin a spune : „Vă rog să mă iertaţi de deranj, caut pe domnul Constantinescu". Numele celui căutat nu era Ionescu sau Popescu, înţelegeţi de ce. Dar de ce tocmai Constantinescu ? Hoţul îşi făcuse socoteală că cel mai puţin probabil era să dea peste cineva care să-i poarte numele. Nu era rău gîndit. Un soi de empiric calcul al probabilităţilor. I se răspundea, firește, că domnul Constantinescu nu locuieşte acolo. Hoţul îşi cerea încă o dată iertare şi se interesa dacă nu cumva domnul, Constantinescu locuieşte alături. Semăna, mă rog, cu oricare dintre noi care a primit o adresă greşită şi e puţintel derutat. Domnul Constantinescu nu locuia nici alături, dar amabilitatea vizitatorului sugera gazdei ideea că o persoană cu acest nume ar fi locuind pe stradă, trei sau patru case mai sus, deşi nu e absolut sigur etc. Şi Ilarie Constantinescu pleca să-şi încerce şansa în altă parte. Cu această metodă, n-a avut niciodată probleme şi, vreme de douăzeci de ani, a trăit foarte bine din furtişagurile lui. Firea cumpătatului l-a ferit de neplăceri. Puţini din cei călcaţi de el şi-ar fi închipuit, văzîndu-l, cu ce se ocupă : era un bărbat fără vîrstă, îmbrăcat cît se poate de nebătător la ochi, care pătrundea cu pas ferm în curţi şi în case şi ieşea din ele la fel, suna sau bătea la uşă, salutînd politicos şi întrebînd dacă acolo locuieşte domnul Constantinescu.

Toate acestea, pînă într-o zi cînd lui Ilarie Constantinescu i s-a întîmplat un lucru extraordinar. Nu, n-a fost prins furînd şi n-a ajuns la închisoare. Nefiind un hoţ ca toţi hoţii, nu le-a împărtăşit destinul. Întîmplarea este de altă natură, dacă mă pot exprima aşa, şi merită şi fie povestită. Ei bine, într-o zi de toamnă, pe la ora 10 dimineaţa Ilarie Constantinescu a ochit o casă arătoasă dintr-un cartier prin care nu mai fusese înainte, a sunat sau a bătut la uşă, după obicei. Uşa s-a deschis şi în prag s-a arătat o femeie bătrînă, care, se vedea, abia apucase să-şi scoată şorţul de bucătărie. Obrajii îi erau încă roşii de căldură. „Vă rog să mă iertaţi, caut pe domnul Constantinescu", spuse, dînd uşor din cap, Ilarie Constantinescu, gata de fapt să se retragă. „Poftiţi, poftiţi, răspunse femeia făcîndu-i loc să treacă, domnu Constantinescu vă aşteaptă". Perplex, hoţul a schiţat o mişcare de salvare : „Sînteţi sigură că mă aşteaptă ? Nu se poate... cred că e o confuzie. Eu caut pe domnul Ilarie *Constantinescu". Şi accentuat pe prenume. „Intraţi, stărui femeia, domnul Ilarie Constantinescu vă aşteaptă". Nu era chip să o faci să înţeleagă pe biata bătrînă că e la mijloc o încurcătură, aşa că vizitatorul, împins puţintel şi de curiozitate, o urmă într-o sufragerie plină de mobile vechi, dar aerisită şi destul de luminoasă. Domnul Constantinescu, celălalt, şedea în fotoliu şi părea că moţăie. Era un bărbat venerabil, îmbrăcat cu o haină de casă peste cămaşa albă cu cravată. Pe genunchi avea un pled. „Apropiaţi-vă", zise el deschizînd ochii şi revenind neaşteptat de repede la realitate, dacă pînă atunci dormise cu adevărat. Era bărbierit proaspăt. Respira un aer de curăţenie fizică şi de vigoare. „Apropiaţi-vă ! Uite, astea sînt cărţile" Şi arătă spre o etajeră de lemn, înaltă pînă în tavan, plină ochi cu volume legate în piele, pe cotorul cărora era scris cu litere mari, aurii, numele autoru-*

lui și titlul, și cu litere tot aurii, dar ceva mai mici, numele posesorului : Ilarie Constantinescu. *Hoțul înghiți în sec de cîteva ori, de emoție, dar nu-și pierdu cumpătul. Coincidența începea să-l amuze. Aruncă o privire circulară asupra rafturilor, ciocăni cu degetul cîteva cotoare, apoi se hotărî să ia taurul de coarne. „Cred că e o neînțelegere. Dumneavoastră așteptați, bănuiesc, un anticar, iar eu... eu nu mă ocup de cărți. eu caut pe* doctorul *Constatinescu...“ Bătrînul, tot fără să se ridice din fotoliu, răspunse : „Eu sînt doctorul Constantinescu“ Și adăugă aproape imediat : „Dar nu mai dau de mult consultații... De altfel sînt pe jumătate paralizat și privi spre propriile picioare. Vizitatorul avu o secundă de panică, reuși să o depășească printr-un mare efort de imaginație, poate cel mai mare din viața lui : „Vai, nu doresc nici un consult, domnule doctor. Continui să cred că e o confuzie... o coincidență.. Știți, eu sînt purtătorul unui mesaj pentru doctorul Constantinescu din Sibiu“. Numele orașului îl inventă pe nerăsuflate, ca și cum s-ar fi agățat de un colac de salvare. Celălalt, tot binevoitor, spuse ceva ce Ilarie Constantinescu nu auzi sau auzi, dar urechile îi vuiră atît de tare, încît înțelesul rătăci cîteva secunde bune pînă să se fixeze în creierul lui. Celălalt spuse : „Dar, dragul meu, eu sînt doctorul Constantinescu din Sibiu. Așa mă știe toată lumea, deși locuiesc în București de o viață“. Era prea de tot ! O potrivire sau două treacă-meargă, dar a treia... Ba nu, dumnezeule, a patra ! Ilarie Constantinescu era conștient că ar fi putut să facă ceva, să plece, s-o ia la sănătoasa, dar nu era stilul lui. Și stilul e omul. Totdeauna se comportase cu calm. Ieșise pe ușă la fel cum intrase. Nu poți să-ți schimbi obiceiurile dintr-o dată. Iar gazda tocmai îl întreba : „Și de la cine este mesajul ?“ Ilarie Constantinescu spuse ezitant : „De la un prieten ... adică, n-aveți de unde să-l cunoașteți... cred că e o greșeală.. „Apoi, la întîmplare : „De la domnul profesor Nicolescu“. Bătrînul se învioră subit : „Ei ei, și mai zici că e o confuzie ! Păi, dacă te-a trimis el... Chiar ieri i-am telefonat, în legătură cu cărțile astea, de care vreau să scap. Eu nu mai citesc. Nu mai văd bine. Îmi menajez ochii. De ce să stea degeaba ? Mai scot și ceva bani, căci din pensie, îți închipui și dumneata, nu se poate trăi. L-am rugat să-mi trimită un anticar.. zici că nu ești anticar... mă rog nu asta contează, pe cineva care se pricepe...“ Ilarie Constantinescu înțepenise de uimire. Totul se potrivea. Tot ce-i trecea prin cap. Tot ce-i ieșea din gură. Nu era lucru curat Auzi, și numele lui Nicolescu se brodise. Ce naiba era de făcut ? Acum aproape că îi plăcea buclucul. Deși înghițea în sec la fiecare două secunde. Voia să știe cît mai ține norocul (vorba vine) cu el. În tinerețe jucase și el ruletă, la* chemin de fier *și la celelalte, și știa cum e : cînd ești în mînă cîștigi pe orice carte, pe orice număr, e ca un făcut. Apoi, deodată, nu-ți mai iese nimic. E ca și cum numerele faste și cele nefaste n-ar mai fi inextricabil amestecate, ci separate, și încă foarte grijuliu, ca bilele de culori diferite de la abac. Bătrînul nu isprăvise de vorbit :“... Fă-mi rogu-te, un preț, ne înțelegem și pe urmă vii să le iei“ așa că Ilarie Constantinescu, prins în joc, plusă imprudent : „O clipă, v-am spus că sînt doar purtătorul unui mesaj din partea domnului Nicolescu, atît și nimic mai mult. Rolul meu se oprește aici. Iar mesajul n-are nici o legătură cu cărțile. Vedeți, aceasta e dovada că nu sînteți domnul Constantinescu pe care-l caut eu. Mesajul este următorul (aici se gîndi o fracțiune de secundă și se azvîrli capul înainte) :* hoțul vine la ora 10“ *Vorbise rar și răspicat. Bătrînul tresări violent și spuse cu precipitare ,în șoaptă : „Da, da, abia acum înțeleg... Iartă-mă ... Te-am făcut să pierzi o groază de vreme și asta poate duce la o nenorocire. Te rog, caută repede în raftul acela... al doilea de jos... acolo, da... scoate a doua carte din stînga, rîndul din spate... ai găsit-o... dă-o-ncoace“. Ilarie Constantinescu execută ca un automat tot ce i se spuse și depuse cartea în mîinile bătrînului. Acesta, cu degete șovăielnice, o răsfoi în fugă și extrase din pagini un plic destul de voluminos. Îl întinse vizitatorului. „Ia-l... Dumnezeu să-l ajute pe prietenul nostru“. Ilarie Constantinescu nu se mișcă. Îl durea înfiorător capul. Ceea ce se petrecea era absolut nemaipomenit. Un număr atît de mare de coincidențe ținea de absurd Hazardul ne joacă une-*

● **ELENA VOIȚ**

„RITMURI“

(Imprimeu pe mătase)

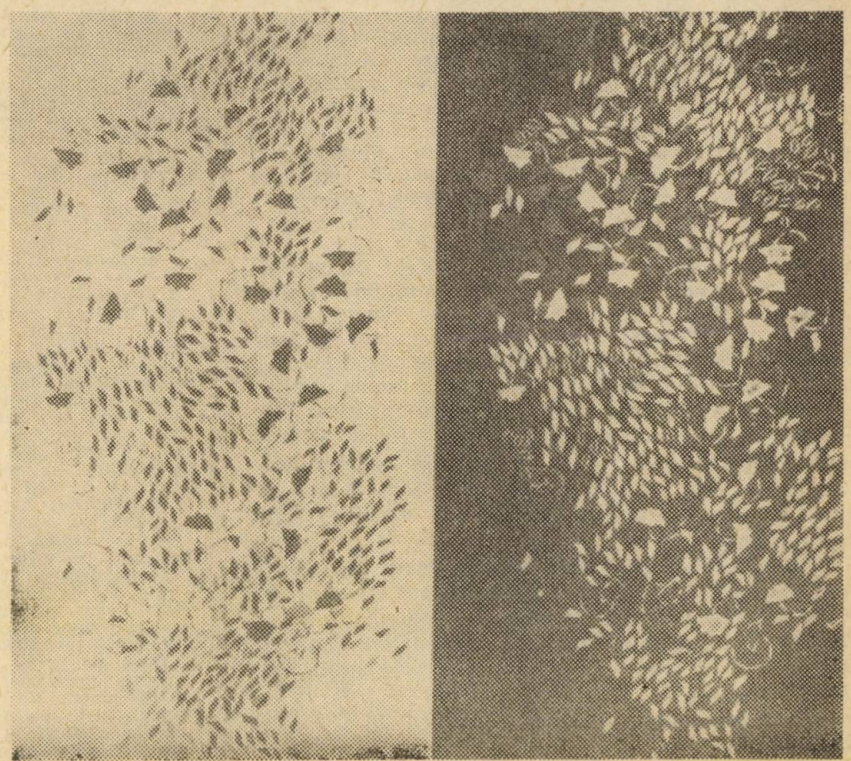

ori feste, dar aici era altceva, cu totul inexplicabil. Drăcesc! Drăcesc! În douăzeci de ani nu i se răspunsese niciodată afirmativ la întrebarea cu ajutorul căreia încerca să scape din încurcătură cînd locatarii se aflau acasă. Nici un Constantinescu nu se întîmplase să locuiască la adresele cercetate de el. Și, acum, deodată, potrivelile se țin lanț... El spune ce-i trece prin cap, inventează nume și parole (ba chiar risc rostind o parolă din care bătrînul i-ar fi putut pricepe jocul: nu era în definitiv el hoțul care venise la ora 10?) și totul se potrivește. Tocmai în asta constă absurditatea, în coerența desăvîrșită, în dispariția din realitate a întîmplătorului, a accidentalului, înlocuite de o necesitate teribilă și strictă ca un cerc de fier.

Ilarie Constantinescu, speriat de-a binelea, continua să nu se clintească din loc, deși bătrînul, uimit la rîndul lui, îl implora cu o voce plîngăreață să se grăbească. Parcă se pierduse cu firea. Se bîlbîia, țipa, gemea, stins. Ilarie Constantinescu simțea un cerc de fier care-i strînge tîmplele. Nici un cuvînt nu-i venea în minte. Secundele treceau greu, insuportabil, se tîrau ca niște omizi. Brusc cercul plesni. Și Ilarie Constantinescu spuse: „Mulțumesc, domnule, voi duce plicul unde trebuie" Și dădu să plece. Dar bătrînul exclamă regăsindu-și stăpînirea de sine. „Unde vrei să-l duci?. Desfă-l aici, în fața mea!" Ilarie Constantinescu se uită abia acum la plic. Nu avea obișnuita clapă triunghiulară. Șovăi. Privi în jur după un coupe-papier. *Bătrînul din fotoliu fu din nou cuprins de neliniște și, cînd înțelese ce caută, începu să strige: „Oh, pentru dumnezeu, umblă cu grijă! Ești cel mai neîndemînatic om din lume. Nu ți s-a spus ce e în plic?" Ilarie Constantinescu era destul de inteligent ca să înțeleagă că situația își schimbase sensul, că nimic nu se mai lega. Acum toate numerele erau perdante. Cu un gest reflex, îi întinse bătrînului plicul. Acesta își duse mîinile la spate, înspăimîntat și se răsti la el: „Nu am dreptul s-o fac eu! Dumneata chiar nu înțelegi un lucru atît de simplu? Dar cum e cu putință să nu înțelegi? Au trimis un prost. Cum au putut să trimită un om ca dumneata într-o asemenea împrejurare? Strici totul, totul...?" Hoțul se mișcă de pe un picior pe altul, complet aiurit, neștiind ce trebuie să facă. Chiar nimic nu se mai potrivea? Rupsese plicul cu atîta nervozitate încît din el căzură pe jos o mulțime de hîrtii împăturite, care se risipiră, parcă duse de vînt, pe covor, pe sub fotoliul bătrînului, cîteva ajungînd pînă sub etajera cu cărți. Domnul Constantinescu, celălalt, păru în culmea unei furii neputincioase: „Nenorocitule, ce-ai făcut? Cum ai putut să faci asta? E o neînțelegere, la mijloc, o confuzie, dumneata nu poți fi purtătorul mesajului, acela ar fi știut... ar fi știut... Cine ești dumneata? Cine te-a trimis? Cum ai intrat aici!" Apoi, ca și cum ar fi vrut să se ridice în picioare, zvîrli pledul de pe genunchi. Pipăi cu mîna tremurătoare speteaza fotoliului. Trase tare de un șnur. Femeia care-i deschise vizitatorului se ivi ca din pămînt. Bătrînul isteric: „Dă-l afară, dă-l afară! Impostorul! Hoțul!" Și pentru prima oară în viața lui, meticulosul și calmul Ilarie Constantinescu, vizitatorul politicos care nu atrăgea nimănui atenția, se văzu alungat dintr-o casă, îmbrîncit pe scări, în văzul și în auzul vecinilor. ca un hoț ordinar. Dacă n-ar fi fost atît de uluit de toată întîmplarea, s-ar fi simțit, desigur foarte jignit.*

Nu se știe dacă Ilarie Constantinescu și-a continuat furtișagurile prin case sau s-a lăsat păgubaș. Eu înclin să cred că măcar metoda și-a schimbat-o. După ciudata înlănțuire de fapte pe care le-am povestit, nu-mi vine să cred că gura lui s-a mai putut descleșta vreodată ,în fața unei uși deschise, ca să întrebe cu inocență: „Aici locuiește domnul Constantinescu?"

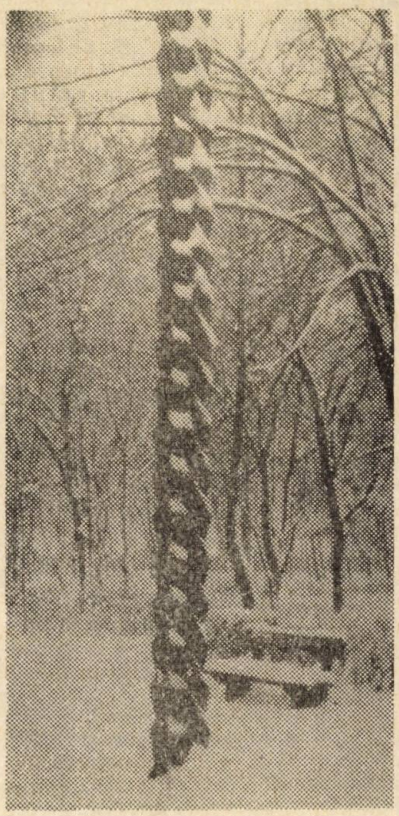

• **HIBERNALĂ**

Foto: EUGEN BĂTRÎNU

RESURSE LOCALE — ÎN PREZENTARE INEDITĂ

• **SARE.** Ocnele din masivul tîrg-ocnean Vîlcica au o vechime de peste șase secole, cea dintîi informație scrisă despre exploatările de aici fiind datată la 1380, înainte chiar de urcarea pe tron a lui Alexandru cel Bun. Gea, fecundată de Cronos probabil în oglinda lucitoare, alb-vineție, a Mării Sarmatice ce scălda, cu milioane de ani în urmă, aceste locuri, s-a dovedit extrem de prolifică, estimările geologilor fiind mai mult decît optimiste: există sare pentru cel puțin încă un secol, la volumul actual al extracției. Din ocnele cu nume de sfinți și cea a Tîlharilor, de unde „lacrima pămîntului" era adusă la suprafață cu burduful și crivacul cu cai, timpul a făcut un salt uriaș, spre sofisticatele mașini de perforat și benzile transportoare de mare productivitate.

• **CĂRBUNE.** Descoperirea „pietrei negre" și a miraculoaselor sale proprietăți termice în bazinul mijlociu al Văii Trotușului are o vechime de aproape 152 de ani, „Albina românească" anunțînd, la 3 iulie 1834 că „...sosea pe Dunăre, la Galați, piroscafa Argos, vapor austriac — prima navă acționată cu aburi, avînd 36 CP, și văzută prin aceste locuri". Prezența navei nu este întîmplătoare; momentul coincide cu începerea periplului european al cărbunelui brun de Comănești, care-și găsise întrebuințarea și la moara cu aburi din Iași. Lucrările de prospecțiuni începute, la 1879, de geologul W. Teisseyre, au stabilit vîrsta depozitelor, atribuind-o pliocenului și meoțianului. Primele zone exploatate au fost Lăloaia și Galeon, respectiv straturile Wagner, Coroban, Irina, Maria.

• **PETROL.** Despre lichidul vîscos și urît mirositor, dar „făcător de mari minuni" se vorbește, în părțile Bacăului, încă dinaintea domniei lui Dimitrie Cantemir. Țăranii îl foloseau la ungerea osiilor de la care și ca... afie pentru vindecarea rănilor. Cantonat la suprafață, uneori la adîncimi de numai 2—3 metri, țițeiul era ușor de exploatat. Mai tîrziu au apărut și o serie de instalații rudimentare, multă vreme unealta de bază fiind hecna, iar la mijlocul secolului trecut a fost săpată prima sondă cu mijloace mecanice pe malul Trotușului, la Mosoare—Dofteana. Actualmente, recordurile de foraj se apropie de adîncimea de 6 000 metri. La Cîmpeni—Pîrjol, se extrage, în cantități mici, însă, un țiței roșu despre care se spune că este foarte eficient în tratarea reumatismelor poliarticulare, cît și pentru întărirea rădăcinii părului. **(Mihai BUZNEA)**

Constantin Prioop

SEMNAL DE ALARMĂ

SEMNAL DE ALARMĂ... Folosirea lui abuzivăăă... etc. Domnul Goe, pălării, scrîşnet de frîne; Bubico, mers în viteză, geamuri deschise. Clasa a doua. Opt persoane maximum. Plus bagajele. De data asta o persoană în plus. Mama, fiul, soţia fiului. Intră mama şi fiul. El are vreo cincizeci şi ceva. Cu tenul aproape la fel de închis la culoare ca ochelarii de vedere prin care-i ghiceşti ochii exoftalmici. Bineînţeles mustaţă.

... şi nici măcar nu e un argument. Nu mai vorbesc de răutate. Dacă n-ar scrie, dacă n-ar fi el însuşi poet aş înţelege. Ar mai fi mers să zică despre carte că e proastă sau aşa ceva. Dreptul lui, dreptul oricărui cititor. Să-i placă sau să nu-i placă. Să judece Dar să afirmi că x e un caraghios pentru că a publicat atîţia ani critică şi deodată iese cu un volum de poezii... Cum să-l deosebesc de inginerul care, responsabil cultural sau aşa ceva, la o întîlnire literară, după respectivele cuvinte introductive şi recitările de rigoare, la discuţii, se ridică şi mă întreabă, nu vă supăraţi, tovarăşul, eu văd că sînteţi un om sănătos, voinic, bine clădit, înalt, cum de faceţi poezii?... Oare chestia cu caraghiosul o fi spus-o înainte de a ne fi întîlnit cu el la mare, unde ne-am simţit atît de bine împreună încît ne-a invitat, pe urmă, pentru restul concediului, la el în nord, şi a organizat cîteva zile de excursii şi jocuri şi ne-am simţit cu adevărat prietenii lui cei mai buni?...

Unde-ai pus biletele? Stai aşa că sînt la mine. Nu te mai agita atîta. Eu am loc la geam. Stai aşa. La care geam? Două alături şi unul în faţă. Da, da, astea-s 85,87 şi 84.84 am şi eu. Cum aşa? Nu se poate. Uitaţi-vă. Da, dom'le, da, eu le-am luat de mult. De trei zile. Nu aşa, din gară... Şi noi le-am luat tot de trei zile. Da' eu le-am luat de la agenţie. Şi noi tot de la agenţie. (Bătrîna:) Eu n-am mai văzut aşa ceva. Din păcate eu am mai văzut. (El:) Stai aşa c-o să ne lămurim. Cînd vine controlorul. Să vină, bine'nţeles. Asta-i situaţia (Bătrîna:) Da' noi avem trei locuri. Două alături şi unul în faţă. Aşa l-am şi cerut. Eu stau la geam. Dă-mi biletul meu de la geam. Lasă-mă-n pace că ţi-l dau. Da' ea unde-i? Tre' să fie pe-aici, pe-afară. Las' că vine Deci noi avem 85,87 şi 84. Dumneavoastră ce locuri aveţi? 84 şi 88. Da 84 am şi eu. Uitaţi... Am văzut Ce să fac? (Bătrîna:) Da' cum se poate asta? Noi le-am luat de trei zile, de la agenţie, nu aşa... Şi noi tot de la agenţie...

... înseamnă că avea dreptate colega aia a lui de facultate. Că la început ar fi vrut că se facă filosof. Cică erau prieteni foarte buni. Ba chiar mai mult. Şi într-o bună zi îi spune ei, colegei, că nu se poate face carieră cu filosofia. Pur şi simplu nu se poate face carieră. S-a apucat de literatură. Cu ea răzbaţi mai uşor — ar fi spus. Auzi! S-a pus serios pe treabă. Şi uite că numai în cîţiva ani a şi reuşit în bună măsură. Dacă-i poţi duce pe toţi aşa... Nu fi şi tu răutăcios. Doar scrie bine, chiar tu ai recunoscut... E'adevărat. Nici nu neg. Totuşi să faci literatură, să scrii pentru a face carieră... Sînt şi din ăştia, o ştie toată lumea. Dar îi mirosi, de la o poştă. Le lipseşte ceva, întotdeauna le lipseşte ceva. Le lipseşte, se pare, a reuşit. Cel puţin într-o oarecare măsură... Continui să cred în răsuflata idee că literatura e totuşi o vocaţie. Aşa e. Dar nu contează mobilul, punctul de plecare. Totul e rezultatul, produsul artistic. Dacă e de valoare ce importanţă mai are... Da, da, ştiu ce vrei să zici: critica textualistă, opera scoasă din context, autonomia ei faţă de etc. etc. Dar se poate aşa ceva, crezi că într-adevăr se poate aşa ceva?... Da' dumneavoastră ce locuri aveţi? V-am mai spus o dată: 84 şi 88. Da' 84 am şi eu. Şi ce vreţi să fac? Domnu', nu mă cunoaşteţi, nu vă cunosc. Eu vin tocmai de la Reşiţa, am avut nişte elevi la examen. (Bătrîna:) Şi mergem departe, pînă la capăt. Şi noi mergem pînă la capăt. Dacă era un drum mai scurt, de două-trei ore, n-avea importanţă; vă dădeam locul. Dar aşa, şapte ore... Să vină controlorul. Păi să vină. Da' nu văd ce-ar putea face. Trenul e foarte aglomerat. De unde să mai scoată el vreun loc? De obicei în asemenea situaţii cine vine primul... A, nu, nu se poate, cum cine vine primul?... Atunci o să vedem cum o săfacem, pînă la Focşani, cînd coboară dinşii; care zic că fac acolo o întrerupere, la o rudă, şi au locurile luate pînă la ultima staţie. Da, să vedem, să ne mai înghesuim puţin. Traiane da' unde ţi-i nevasta... Las' că vine ea, e undeva pe-aici. Vine n-avea grijă. Dă-mi mamă nişte bani, că mă duc la vagonul restaurant. Nu mai am nimic în buzunare. Poate găseşti şi nişte apă minerală... Apă minerală? Vezi-ţi de treabă. Acolo are vin, bere... Ce apă minerală?! N-are...

... Valoarea, ai văzut cîţi au scris despre el... Da, chiar el mi-a spus. Că la prima carte ar fi avut vreo 26 de cronici. Probabil le-a numărat şi pe alea din ziarele judeţene. Sînt la noi atîtea reviste? S-o fi scris în unele de două ori... Tot ce se poate. Parcă nu ştii ce-i acum valoarea... Şi le-a numărat... Da, într-un fel e chiar de admirat. Şi le apare atîtora ca un tip puţin utopic care-şi face proiecte... Nu proiecte, planuri. Bine calculate. Cînd e ceva scîrţîie, doar n-o să profite de asta numai proştii. Apar indivizii inteligenţi, calculaţi. Ştii prin ce se deosebesc de ceilalţi, de naivi? Nu constată din

afară, ca simpli spectatori; nici post festum. Intră de la început în miezul lucrurilor. Și extrag tot ce le poate fi de folos. E o calitate Un talent. Să folosești circumstanțele. Nu spunea Valéry că valoarea unei opere de artă nu e dată de ceva ascuns în ea, ci de circumstanțe ?

Scofîlcită, ochi apoși, nas lung, dizgrațios, buze subțiri, bărbie retrasă. Se oprește în ușa compartimentului. Privește pierdută înăuntru, de parcă ar fi greșit camera într-un hotel. Haide dragă, haide, unde-ai fost pîn acum ? Care-i locul meu ? Vină'ncoace, hai. Care-i locul meu ? S-au dat locurile duble. Se mai întîmplă. Nu mă interesează. Care-i locul meu ? 84, da' are și dînsa, tot 84. Nu mă interesează. E locul meu. Tot atîta-i și al meu. Am 84 și vreau să stau pe el. Te privește. Hai să stai aici. Îți facem loc. Nu pot să merg cu spatele. Las'că pe urmă mai schimbăm. Nu mă interesează, am 84 vreau să stau pe 84. Altfel mi-i rău de la stomac. Uite, mi-i greață. Trebuia să nu bea atîta și nu-i mai era greață. Vreau să stau pe 84. Altfel mă duc pe culuar. Du-te. Se duce.

... așa că-l înțeleg. Cine e... valoros ? Cel despre care spun ceilalți că ar fi așa. Stăm cu capul prins în menghina romantismului. Calitățile operelor și oamenilor ar fi ceva, un fel de fluid, un organ ascuns, cine știe ce, un... lucru, greu de detectat dar palpabil pentru inițiați... Hai să fim serioși. Am crezut prea multă vreme în așa ceva pentru a nu ști cît de falsă e teoria... Chiar dacă atîția ar vrea să ți-o bage în cap, să te convingă precum că ei, nu numai că au crezut așa dar au și acționat după asemenea credință... Dar nu poți totuși să... Ba uite că pot. Acum pot. El a simțit de la început. Avea mirosul mai fin. E un mecanism social, ca toate celelalte...

Iese și el. (Bătrîna :) Ei, ea nu-i prea învățată cu băutura. A tras cîteva pahare mai mult, hi, hi... și văd că-i cam pretențioasă. Cu fiu-miu nu, nu-i deloc așa... Dacă bea, se culcă și n-ai nici o treabă cu el... da, da, dar ea...

Ceilalți ocupanți ai compartimentului : tînăra pereche fericită, gen proaspăt căsătoriți. El frumușel, dezghețat, cu armata făcută, gata să intervină în discuțiile mai acute, ea zîmbete dese, binevoitoare și încurcate ; țărancă între două vîrste mai aproape de a doua, încă nu mutată cu totul la oraș, privire fără expresie, decolorată, compensată de niște dinți mari împodobind un zîmbet care n-are nici măcar din greșeală ceva în comun cu inteligența, niște pantaloni pe care dacă i-ar fi croit singură, pe traseu, ar fi ieșit mai bine și ar fi avut mai puține descusături purtate cu nonșalanță împreună cu un pulovăr foarte gros, uitat pe ea din timpul iernii și o broboadă consistentă trasă peste ochi (alte semnalmente : se plînge mereu de curent și, cînd ceilalți, în sfîrșit, convin să crape puțin geamul pe motiv de aer viciat, se strînge în colțul ei și-i trage perdeaua de la fereastră peste cap, ieșind din cînd în cînd din ascunzătoare pentru a povesti, deși nimeni n-o ia în seamă, că, vai, a luat-o un junghi și-o dor urechile) ; în fine, tipul masticator din celălalt colț, de lîngă ușă, costum cenușiu, pulovăr, cravată, păr dat peste cap, lins, ochelari rotunzi cum e, de altfel, în toate părțile corpului, semănînd la expresivitatea privirii și la coeficientul de inteligență, ba chiar și la zîmbet, cu personajul anterior (spre deosebire de aceasta însă scoate de vreo cinci șase ori pe parcursul călătoriei tot felul de tartine și niște mere pe care le consumă cu un zgomot specific — (semne particulare : după fiecare masă scoate dintr-un buzunar un chibrit și-l mînuiește cu virtuozitate și plin de elan între buzele subțiri și, bineînțeles, răutăcioase)

... e de-ajuns să ajungi la concluzia că respectivul mecanism ar putea fi manipulat. Și este. Să convingi pe unul, pe altul. Să lucrezi asupra opiniei lor. De fapt e și mai simplu. E de-ajuns să convingi pe doi-trei dintre cei mai importanți. În spatele fiecăruia dintre ei sînt cîțiva discipoli care abia așteaptă să li se dea sugestii. Numai să zică maestrul, într-o doară, că un stîlp de înaltă tensiune e o operă de artă și ei vor scoate, pe loc, tot felul de conotații, structuri, arhetipuri, vor scrie cîteva articole docte, vor da stîlpul de exemplu în alte cîteva eseuri. Bulgărele de zăpadă a fost pornit, restul vine de la sine... Dușmanii se vor ridica împotrivă vor critica, vor desființa, numele tînărului candidat va circula din gură în gură, îl cunosc de-acum și secretarele care-i dau colaborările de la tot mai multe reviste, gloria nu e departe...

Fiul și nevastă-sa, amîndoi trecuți de cincizeci, se întorc în compartiment. Nora parc-ar fi de-aceeași vîrstă cu mama soțului. (Bătrîna :) ea, mă rog, cînd bea, noră-mea e cam pretențioasă. El îi arată galant locul pe care stătuse mai înainte. (Ea :) Da' care-i locul meu ? Stai aici, s-au dat locuri duble. Da' care-i locul meu ? 84. Vreau să stau pe el. Și dînsa are tot 84. Nu mă interesează. Vreau să stau pe locul meu. Noi am luat biletele de trei zile. De la agenție. Și noi tot de la agenție. Nu mă intreseză. Vreau să stau pe locul meu. Uite, stai deocamdată pe locul lu' domnu, că iese pe culuar să fumeze o țigară. (Se așează). Vezi, așa mergi cu fața. Vreau să stau pe locul meu, am bilet. Și eu am bilet, de ce nai faceți scandal dacă acum aveți loc ? Cine face scandal ? (El scoate din buzunar un aparat de radio cu tranzistori, îl pune pe măsuța de lîngă fereastră și-i dă drumul la maximum. Dacă e cineva care nu-i place muzica să-mi spună. (Ea :) Nu, lasă-l așa, poate aude controlul și vine (Bătrîna :) Dă-l mai încet că deranjezi lumea. (Tînăra cu privirea mirată și încurcată :) Nu pe controlor îl deranjați, ci pe noi. Tînărul, soțul sau logodnicul, vrea să spună și el ceva dar nu mai spune ; tot el, ceva mai tîrziu, arătîndu-i soției sale logodnicii cîmpia uscată de afară : Pe-aici am făcut armata. La parașutiști, știi. Săream uneori și de trei ori pe zi. (Funcționarul din colț mai scoate un pachețel, îl desface, înfulecă, clefăie. Cvasi țăranca din celălalt colț, de lîngă geam, scoate capul de după perdea și se scobește în nas. Gestul e molipsitor. El, fiul între cincizeci și șaizeci, se scobește și el. Apoi adoarme, cu ochelarii fumurii pe nas și cu gura larg deschisă.

... aici intervine momentul critic pentru cei mai mulți dintre tineri. Gloria, ajunsă din urmă prea ușor, îi oprește din drum, îi face să-și dea în petec. El, vezi bine, nu se mulțumea cu puțin și, plin de seriozitate, și-a văzut în continuare de drum. Vezi bine, o problemă cu rezolvare socială. Întreprinzătorii trag concluziile și le folosesc. Arta...

(Tînărul :) O dată au venit unii din ciclul unu, adică nu mai săriseră de prea multe ori. Da' aveau altfel de parașute. Niște legături, undeva din cauciuc, nu din plastic ca la ale noastre. S-au încurcat suspantele. Îl auzeam cum strigă, mamăăă, și noi de jos urlamla el, trage siguranța, trage siguranța, că doar mai avea o parașută, pe burtă, da' s-a pierdut și poate nici n-a auzit, cum să auzi ceva strigat de jos cînd cazi cu șapte metri pe secundă...

... totuși arta, deși componenta ei socială, nu a conținutului ei, nu la asta mă refer, ci la statutul ei ontologic, al existenței ei în societate...

Da' trage un curent aici... Bine că mai vine puțin aer. Da controlorul nu mai vine ? Acum degeaba mai vine, nu mai e mult. Dom'le' la aparatul ăla nu se poate prinde meciul ? Ba da, cum să nu. Mamă, dă la meci ! Dau mamă dragă, da' nu se prinde. Cum să nu se prindă ? Nu știi tu să umbli la el.

... deși nu se vorbește cît ar trebui de toate mecanismele astea, care ar trebui să fie luate în considerație așa cum se cuvine, potrivit rolului lor, real, deși nu sînt de acord cu această poziție idealistă, predominantă, privind statutul literaturii...

Ah, mi-i rău, ies afară. Ieși, ieși. (După un timp) Da' unde s-o fi dus ? O fi plecat la vagonul restaurant. Mergeți dragă la restaurant, du-te și tu, poate beți o cafea acolo, ceva...

... deși, deci, cred că studierea atentă a acestor traiectorii prin care o carte sau un autor ajung la popularitate, de cele mai multe ori fără s-o merite, pentru că se vorbește de nu știu cîți scriitori importanți, ăștia mai tineri, cel puțin, sînt proclamați cu lopata, da, n-ai observat, cum să nu, e o listă, un cîrnaț...

Și pe ce loc mai e echipa noastră, tot pe primul ? Da, dacă întorci clasamentul, ha, ha, ha,... Da' cînd vine controlorul ? Da' mai lasă-mă dracului în pace, nu vezi că' acuși ajungem ? Vreau să stau pe locul meu. Ăsta-i locul meu, dacă vă interesează. Ce crezi că n-am fost cu rapidu ? Ba chiar și cu avionul, dacă vreți să știți. Și de-acolo, de sus, se vede foarte frumos și la asfințit sînt pe cer trei dungi : una galbenă, una portocalie și una roșie. De-acolo cred eu că fotografia cînd fac vederi cu apusuri de soare...

... deși e clar că sociologia vieții literare, a literaturii, poate să-ți arate foarte multe, cred totuși că arta, că literatura e altceva și, dacă nu m-aș teme le acest cuvînt vetust aș spune că e o vocație, nu o meserie în care să faci carieră...

Mă, da' cum am ajuns noi la Tincuța. Să mor dacă-mi mai aduc aminte. Cu taxiul, dragă, cu taxiul. Cu taxiul ? Și cine-a plătit ? Tu, cine să plătească ? Da eu nu mai aveam nici un ban. N-aveai, da' ți-am dat eu. Aaa... Și cît am plătit ? Păi ai dat suta și ai mai dat ceva. Suta și încă ceva ? Da, că pe urmă ne-a adus și la gară. Și la gară ? Da. A, atunci nici nu i-am dat mult. Nu i-ai dat mult.

... el e totuși de admirat, cu... vocația lui de a-și construi o firmă, ceva, nu-mi imaginam, părea un tip, dimpotrivă, nu știu cum să spun, utopic, aerian. Utopicii ar pune lumea în respectivul pat al lui Procust și i-ar tăia fără milă capul și picioarele. Nu pot însă, n-au destulă putere și-atunci sublimează, trec în ficțiune. E o realizare, parțială, pentru ei literatura nu e mai puternică decît realitatea, cum ar fi pentru alți scriitori, ei doar înlocuiesc prin ea ceea ce ar fi vrut să facă. E o lipsă de putere înlocuită printr-o voință nebună de putere...

Da' acolo am băut ? Ai băut maică și-acolo, ai băut. Da' nu mult.Trei pahare. E drept că paharele erau cam mari...

... de altfel toată arta se înscrie în această tradiție a utopiei ca substitut de putere...

... Și n-ai mîncat deloc, de alatăieri n-ai mîncat, numai ai băut ... Da' ea a băut mai mult, de aia i-i rău. Da vinu' era bun, i-a plăcut, de aia a băut. O fi avut el totuși ceva, altfel nu-i venea așa rău. Ei, era tare și ea nu-i învățată și-a băut și mai mult decît tine...

... ei ar vrea ca toate lucrurile să se întîmple așa cum și le imaginează, adică, cu alte cuvinte... așa cum ar vrea ei să fie, cum le-ar face ei dacă le-ar

● **„LA ÎNCEPUTUL LUMII..."** **Foto : IOAN PALAGHIU**

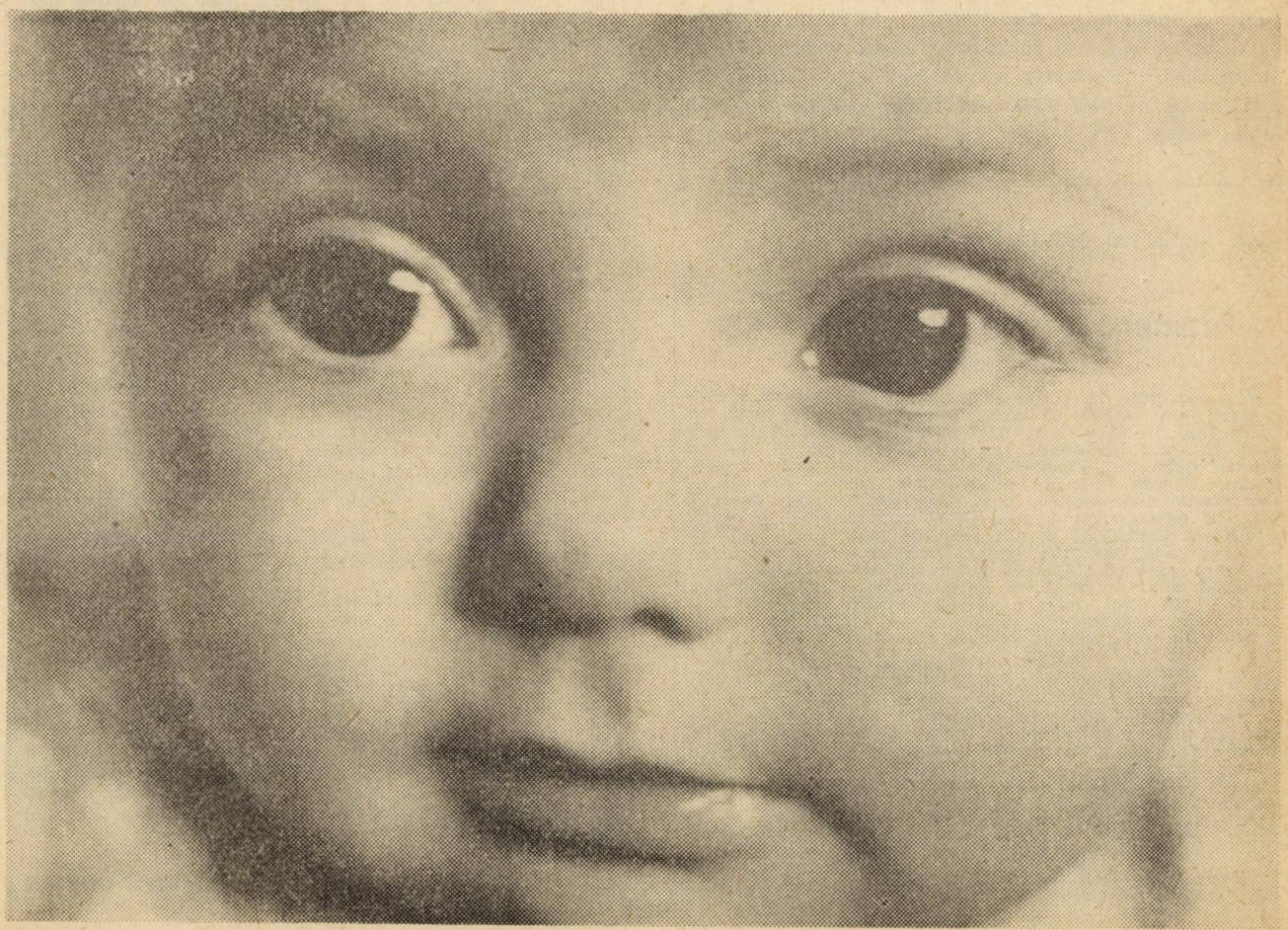

sta în putere... Își trădează condiția, realitatea lor socială. Gîndește-te numai la...

Da unde-s fripturile alea... Care fripturi ? Păi de la Tincuța. Nu s-a dus ea, n-a luat repede, n-a pregătit pentru noi, pentru drum, niște fripturi ?... Nu știu dragul mamei, nimic, dacă zici tu... Ia dă geanta aia să caut. Da ia-o tu de sus, că-i grea și nu ajung. Da' unde-or fi dom'le, unde-or fi, că parcă aici le-am pus.. Păi din cîte mai ții tu minte...

... romanul ăla al lui Butor, care se-ntîmpla într-un tren... Cît timp avea personajul ăla pentru introspecții...

Da' pardesiul l-am luat ? Care pardesiu ? Pardesiul ăla, al meu, l-am luat de la Tincuța ? Păi l-ai luat, nu era îmbrăcat pe tine ? Era pe mine ?

... cîtă fantezie într-un drum pe calea ferată. Utopie, evident, nu vezi, noi... de-abia așteptă să ajungem... Cin' se bagă dom-le peste postul ăsta, chiar acum, erau să dea un gol... Cin se bagă mamă acolo ? Lasă-l în pace, nu vezi că dă meciul ?

... să gîndești, să faci atîtea proiecte într-o călătorie cu trenul. Dacă aș avea cartea acum, la mine, și-aș citi-o, și m-aș uita din cînd în cînd în jur m-ar apuca rîsul... Sau damblaua... Da' noi n-am găsit locuri la clasa întîi. Așa e, n-am găsit, dar orișicum... Măcar așa pentru onoarea lor, dacă tot retrogradează, puteau să joace acum ca lumea. Las' dom'le, parcă nu știi cîte meciuri vînd...

... în schimb dacă l-aș fi avut cu mine pe Caragiale... Controlorul. În sfîrșit vine controlorul... Da' ce să-i mai spunem, că-n douăzeci de minute ajungem...

... l-aș fi simțit și pe el pasager, alături de noi... S-au dat două bilete duble. Uitați. 84 și 85. Și dînsa n-a vrut să mă lase să stau pe locul meu... Ăăă, să fii dumneata sănătoasă, ce să vă fac, cu cîteva vagoane mai în față s-au dat toate locurile dintr-un vagon duble...

De la lume adunate

Oamenii și vietățile domestice

(capitolul cu aripatele)

Prin structura sa anatomo-fiziologică, omul este, incontestabil, un animal ca toate celelalte, stimabil deci, ca orice miracol natural, și deși trăiește de mai multe milenii în case, paradoxal, nu se poate spune că este un animal domestic ! Ziceți-i oricum — haihui, tehui, capiu, sonat, viclean, stricat, necuviincios, mișel, afurisit — dar numai domestic nu, nu-i place lui, asta e ! Datorită atît de omenescului sentiment al nemulțumirii de sine, omul s-a înconjurat de tot felul de hangării și orătănii ca să-și facă viața mai ușoară, mai frumoasă și, de ce nu, mai gustoasă ! Circulă și opinia că animalele (celelalte, nu noi !), la rîndu-le, ar fi contribuit la umanizarea omului ! În fine... Fapt e că noi oamenii, răsfățații materiei, am colaborat cu ceilalți fii ai naturii, neamurile noastre, în linii generale, precum urmează :

De la găini am învățat să clocim, să scurmăm pămîntul după te miri ce să avem în gușă cam cît în căpușă, uneori facem uz de sintagma „minte de găină" (însă nu în legătură cu găina vecinului care e mai grasă decît cea din curtea proprie) ! În esență noi iubim găinile și pentru carnea, ouăle, penele și puii ce ne sînt de real folos ! Nu găinile sînt responsabile pentru găinăriile unor găinari care nu reușesc să fure cloșca de pe ouă ! Cînd găina cîntă cocoșește i se taie din cioc pentru cobe ; cînd cîntă cocoșește în casă, de vină e cocoșul... De la cocoși oamenii au deprins cîntatul cînd ți-e lumea mai dragă, dragostea înfocată de sexul advers, pintenii, lupta la sînge pentru o cauză, călcatul, scuiatul o dată cu găinile, povestea cu cocoșul roșu, tot ceea ce e la mintea cocoșului și cucurigu gagu a murit moșneagul ! Din toate punctele de vedere, un cocoșel de aur e bun la casa omului oricînd...

Gîsca a donat omenirii găgăiala, sîsîitul, o formă de plutire („ca gîsca pe apă") și de grafie („talpa gîștei"), apoi un fel tulburător de feminitate, expresia „tacă-ți pliscul sau clonțul" (pentru „fleanca") ; salvînd Capitoliul, așa gîște cum sînt, gîștele s-au acoperit de o nepieritoare glorie, semn că orzul se poate strica și în condiții avantajoase (nu numai pe bere, vodcă ori whisky...).

De la curcani se cultivă moțul, țifna, umflatul în pene, friptura fripturilor, ordinea, disciplina și mărgelele. Ele, curcile, ne-au ilustrat sugestiv ce-i aceea o curcă plouată, iar prin rîsul lor spontan au stimulat dezvoltarea simțului umorului la om.

Rațele ne-au furnizat mersul legănat, culoarea oului de familie, rața pe varză, hîrmălaia cînd le-apucă bîtul și macul, utilizat în prepararea unor ceaiuri și medicamente calmante ! El, rățoiul, ne-a oferit un fel de mustăți și un model de cum să ne rățoim unii la alții ca să se vadă că ne muncim să muncim... Puiul de rață, bobocul, depune eforturi vizibile ca treburile în învățămîntul superior să meargă strună toamnă de toamnă !

De la porumbei, hulubi sau porumbi s-a copiat amorul liber, nemascat, gungureala guguștiucilor, poșta aeriană, rîsul dracului de porumbel care nu se vede pe el (dar ne vede pe noi !), refrenul celebru „ia porumbu' na porumbu'" (aceștia mai numindu-se și știuleți) și, evident, atît de generoasa temă a păcii între popoare, de la mic, pînă la mare (ananghie) !

Papagalul, care este un individ mai mult dresat decît domestic, demonstrează cu puterea exemplului propriu ce înseamnă logica de fier în rostirea anumitor adevăruri sacre ! Darul lui de a întui viitorul l-a făcut să i se încredințeze soarta planetelor, ca să știe universul ce-l așteaptă...

Datorită șoimului, dresat și el, omul a căzut în patima vînătorii dar a și învățat ceva constructiv : tehnica scosului ochilor...

Și alte păsări, nu neapărat domestice, ne-au colorat viața afectivă ; astfel cine nu se simte bine cînd vede o pupăză, o coțofană sau o ciocănitoare ? ! Agreăm, nu-i așa, cîntecul privighetorilor, al presurilor, al cucului ; mai puțin spectaculoși sînt sticleții (cei din zestrea personală riind de-a dreptul periculoși) ; ne amuză gaițele și ne lasă gura apă după fazani ; o bună valoare o are și vrabia din mînă în opoziție cu cioara din par ; de păsările care au trecut în legendă — Ibisul, Phoenixul, ciocîrlia, lebăda, pasărea liră, condorul — ce să mai vorbim !... E limpede, omul fără păsări ar ducea foarte greu pe pămînt ; păsările fără om... Ele sînt aici de altă parere, nu prea-l au la rînză, dar asta-i viața, parcă ce noi oamenii ne-avem toți cu toți la rînză, și uite ce bine trăim împreună, cîtă armonie, cîtă pace, cîtă sete de cunoaștere !...

Zburătoare fără a fi păsări, albinele ne produc mult bine cu mierea, laptișorul de matcă, polenul lor, păcat că fără trintori nu se poate și nici se va putea vreodată, că așa-i făcut stupul să fie !

Muștele ne-au îndoctrinat obiceiul de a ne băga nasul și pe noi înșine în toate rahaturile, și în lapte ! Din cauza bîzîitului muștelor, unele persoane fac alergie, sînt „rele de muscă" și nu se vindecă decît cu „muscamor" (adică în chipul aparte de-a face amor al muștelor !). La tir, cine are mai multe muște e declarat învingător ! Categoriile „muscă" și „semimuscă" din box, subliniază, de mai era nevoie, ce pustie ne-ar fi fost viața fără aceste pretutindeni băgăcioase ființe care, în plus, au concurat la propășirea igienei, deci a stării de curățenie și sănătate a populațiilor terestre. Cînd se-aude musca înseamnă că e liniște și lumea își vede absorbită de treburi în tăcere ; de regulă însă musca nu se-aude, că lumea vorbește, cîntă, petrece și, în timpul liber, muncește...

Dacă n-ar fi fost fluturii, am fi știut noi oamenii să fluturăm cîte și mai cîte trăsneli de-ale noastre ? !... De la ei am învățat s-apreciem parfumul și nectarul florilor, și-am văzut ce frumos, divin chiar, e zborul din floare-n floare, chiar dacă noi n-avem aripioare ci numai picioare (existînd totuși o diferență între aripioarele lor și obositele noastre picioare...) ! De cînd cu fluturii unii dintre noi sînt niște flutură-vînt și flu(ș)turateci, dar în aer sîntem cu toții, că pămîntul este un corp ceresc în plutire liberă prin cosmos, draga noastră planetă zburătoare fără de care ce s-ar alege din noi oare ? !...

Calistrat COSTIN

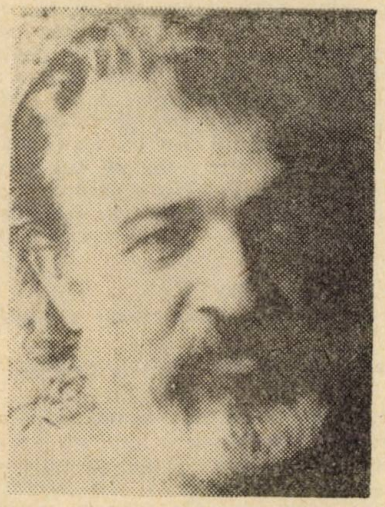

5

DIALOGURI

Margareta Panait Istrati

Panait era în transă

Portretul scriitorului în ulei, portrete în creion, în cărbune, fotografii, numeroase documente, o foarte bogată corespondență, pe care, cu amabilitatea gazdei, o pot răsfoi — iată ambianța în care stăm de vorbă. O ambianță dominată de amintirea tulburătoare, fascinantă a celui ce, pe drept cuvînt, a fost numit un „Gorki balcanic", scriitor tradus în peste douăzeci și cinci de țări, a cărui zbuciumată viață s-a împletit pînă la confundare cu opera și pe care Alexandru Philippide îl considera „unul din cei mai mari poeți-povestitori ai noștri" — PANAIT ISTRATI.

— Stimată Margareta Panait Istrati, care a fost fila de început a romanului-viață pe care l-ați trăit împreună ?

— Prima filă ! ?... El a venit la noi acasă și mama i-a spus : „vai, ce rău o să-i pară Margaretei că nu te-a cunoscut și ea... că nu-i acasă". „Da, cine-i Margareta ?". „E fata mea". „Ai o fată mare ?". „Da, zice, e studentă". „Și unde e ?". „Uite, aici, în apropiere, la o prietenă"...

— În ce an se întîmpla asta ?

— Asta se întîmpla în 1929. Împreună cu prietena mea, mă pregăteam pentru un examen de fizică. El a spus : „Păi, să-i trimitem un bilet" : prin Brăila el mergea cu trăsura și-i plăcea așa de mult să se plimbe cu birjarul cu care venise, și care se numea Roadevin, încît și după un an tot cu Roadevin ne plimbam împreună. Și mama, prin birjar, mi-a trimis un bilet. Repede am lăsat cursul și am venit acasă. Cînd am ajuns în apropiere, ciudat, mi s-a părut că toată casa era inundată într-o lumină... Am alergat pe trepte, am intrat... **Înăuntru era el, Panait...**

— Îl vedeați pentru prima oară ?

— Pentru prima oară în viața mea... Despre el, la Brăila, se vorbea ca despre o legendă. Nici nu știam... nu eram sigură că există în realitate. Nu citisem decît „Chira..." N-am putut să vorbesc cu el decît cîteva cuvinte... m-a intimidat, nu știu ce-a fost cu mine... de obicei, nu eram timidă.

— Cîți ani aveați atunci ?

— Nu împlinisem încă douăzeci de ani... Peste un an — eu eram la București — mama îmi dă telefon și, așa în treacăt, îmi spune că a trecut Panait pe la noi și... m-a cerut în căsătorie. Nici ei nu i-a venit să creadă. Mama i-a spus : „Da, nu se poate, tu ești prea bătrîn, ea e prea tînără, trebuie să-și termine studiile". El i-a răspuns : „N-are importanță, tu îi spui doar atît." La scurt timp, am primit de la el o scrisore. Am citit-o, i-am citit-o și prietenei mele...

— Ne citiți și nouă pasaje ?

— Da... Și nu știam ce să-i răspund... și nu i-am răspuns o lună de zile, pînă cînd i-am trimis o telegramă : „Te aștept la București." Și imediat, a doua zi, a venit la București. Uite, fotografia asta... **Panait pe peronul gării.** De cîte ori o privesc, retrăiesc parcă acele scene... cînd venea el la București. Eu eram lîngă el, așa, ca lîngă un munte... Tot ce gîndea, tot ce îmi spunea, era cu totul altfel decît gîndea și spunea lumea cealaltă. Am dreptate, pentru că și scrisorile lui erau, nu știu cum, altfel...

— Vreți să ne citiți o asemenea scrisoare ?... Iată aceasta, datată noiembrie 1930...

— Aceasta e prima... „Dacă ești hotărîtă să faci numai un pas mai mult spre mine, să știi că, așa cum nu sînt acasă în toate zilele pentru multele mele neamuri, tot așa nu voi fi acasă zilnic nici pentru ale d-tale. Mai mult : chiar dacă ai deveni într-o zi, pentru mine, acel gingaș stîlp sufletesc(...), pe care-l aștept de Crăciun cu tristă duioșie, și **încă** nici pentru d-ta nu voi fi acasă **chiar în toate zilele,** căci eu am zile cînd nu vreau să fiu privit în față nici de proprii mei ochi. ...Nu e ușor de trăit cu mine. Dar, cel ce e în stare s-o facă, trăiește toate ritmurile vieții. Spune-mi dacă o atare perspectivă nu te înspăimîntă ?

— Și-ați fost în stare s-o faceți ?

— Da... și, într-adevăr, am trăit toate ritmurile vieții.

— Aceasta e scrisoarea la care n-ați răspuns o lună.

— Da... și era îngrijorat. Mult mai tîrziu am aflat, îi scrisese unui prieten : „După ce a citit scrisoarea — îi mărturisea el prietenului — Marga a reflectat timp de o lună, și nu mi-a răspuns. Am crezut-o pierdută pentru mine. Dar, nu... De crăciun, venind să-și petreacă vacanța la Brăila, am devenit prieteni, din prima zi. M-am căsătorit cu ea, în aprilie trecut, după un voiaj magnific la Paris și pe Coasta de Azur, în iulie-august 1931".

„...Cît de tîrziu ne învață viața să prețuim sentimentele la adevărata lor valoare... Cu cîtă înverșunare ne risipim toți frumoasa și înșelătoarea tinerețe, care nu mai revine niciodată... Cu cîtă dărnicie risipim aurul curat, în schimbul tuturor tinichelelor sclipitoare... Ah, dacă aș fi știut toate acestea, așa cum le știu azi, atît de tîrziu !... În haosul creațiunii, ne înșelăm aproape totdeauna, cînd la imboldul sufletului nostru, bogat în experiență, confundăm o stupidă strîngere de mînă și un sărut fier-

binte, cu un răspuns la acele chemări... Atîta amar de ani **am confundat plumbul cu platina**, fiorul unei strîngeri de mînă cu răspunsul pe care sufletul meu l-a aşteptat o viaţă întreagă.

Şi cît de trist este ca să primeşti, în sfîrşit, acest răspuns, mult aşteptat, abia atunci cînd nu mai poţi să-i închini decît un prea scurt crîmpei de viaţă !... (Din scrisoarea adresată Margaretei Izesiu la 6 noiembrie 1930).

— Cu adevărat tulburătoare aceste mărturisiri ale marelui scriitor, mărturisiri pe măsura unei alese sensibilităţi.

— Pentru mine, el a însemnat o altă naştere ; eu m-am născut atunci cînd l-am cunoscut pe Panait. Era ceva ce nu mi-am putut închipui că poate să existe... Nu mi-am închipuit un astfel de om, nici în momentele mele cele mai roze.

— Ce amintiri mai aveţi despre cel căruia, în decembrie 1922, Romain Rolland îi scria : „Dragă prietene, nu mai aştept să-mi găsesc timpul necesar să-ţi răspund.·. Nu mai pot aştepta, după ce am devorat Chira Chiralina, în toiul nopţii... Trebuie să-ţi spun, numaidecît e formidabilă." ?*

— Acum, scriu tot ce ştiu despre el.·. însemnări, nu pentru publicare, ci pentru cei ce vor să se informeze, să le pot oferi, să le citească. Da, amintiri... Mă duc deseori la Brăila, să mă plimb pe malul Dunării. Mi-aminteşte de multe... Aşteptam să iasă actele·.. Deşi era în aprilie — Dunărea de-abia se dezgheţase — ne plimbam zilnic pe faleză. Într-o zi a venit cineva după noi şi ne-a spus : „Veniţi repede, că vă caută Ofiţerul Stării Civile, c-au ieşit actele pentru căsătorie." (Actele de naştere, al meu şi al lui Panait, ni le depusese un prieten.) Ne-am dus repede, cu doi prieteni de-ai lui Panait, ca martori, şi s-a făcut căsătoria civilă. După aceea, Panait a spus : „Hai să mergem, să traversăm Dunărea, să ne ducem vizavi .." Şi adevăratul nostru voiaj de nuntă ăsta a fost. Imediat după căsătorie, eu i-am pus o condiţie — cînd mi-amintesc acum ! — una copilărească... Mi-a pus şi el una : „Să nu te amesteci niciodată în actele mele de generozitate", mi-a zis. (De aceea, cînd a murit, n-aveam nici un ban în casă !)

— Şi nu v-aţi amestecat ?..·

— Nu... deşi, uneori, ar fi trebuit să-l apresc ; făcea şi nebunii.

— Care a fost momentul cel mai covîrşitor al „romanului" trăit împreună ?

— N-a fost unul singur.. primul a fost cel în care l-am cunoscut. Mă întreb şi azi : ce curaj am avut să mă prezint în faţa lui.

— Cum muncea Panait Istrati ?

— Săracu... Cum muncea ?·.. Am să vă destăinui un lucru foarte urît. Cînd stăteam în Strada Paleologu, şi chiar şi înainte, după masă, cînd în camera lui n-auzeam nici o mişcare, mă uitam pe gura cheii — asta-i foarte urît. Dar ce vedeam eu ?.. Cred că nimeni pe lume n-a văzut şi n-am să mai văd niciodată : **Panait era în transă**... Era ceea ce nu se poate descrie... Figura lui, privirea lui, culoarea feţii·.. Stăteam şi mă uitam şi nu mă-nduram să-mi dezlipesc ochii de la el..

— Ce faceţi într-o zi obişnuită ?

— Citesc, îmi place mult să citesc... De curînd am terminat o carte mare, „Un veac de singurătate"... Dintre scriitorii noştri îmi plac : Eugen Barbu, apoi poeţii Marin Sorescu, pe care-l iubesc, Blandiana, Nichita Stănescu...

— Stimată Margareta Panait Istrati, vă mulţumim pentru bunăvoinţa de a ne fi depănat cu atîta căldură amintiri despre cel ce-a fost Panait Istrati.

— Eu vă mulţumesc.· Şi vă mărturisesc că niciodată nu mi-a plăcut să acord interviuri, dar mai ales să scriu ceva, asta mi s-ar fi părut o prea mare îndrăzneală faţă de memoria celui ce-a fost marele scriitor.

* Consemnare în volumul „Cum am devenit scriitor", apărut prin grija pasionatului cercetător Alexandru Talex. Ed. „Scrisul Românesc", 1981, pag. 270.

SÎNTEM OARE ATÎT DE FRAGILI?

Ne aflăm la Magburaka, un sat din nordul statului Siera Leone. Patul ei de spital este înconjurat de o plasă metalică, pentru a împiedica bolnava să cadă. Pentru că ea **nu cunoaşte.**

Acum numele ei este Baby Hospital, dar pînă mai acum cîteva zile în urmă ea era pentru toţi „Fetiţa-maimuţă". Se crede că ar avea 10 ani. Bea şi mănîncă fără a utiliza mîinile, asemenea animalelor. În general are atitudinea unei maimuţe. Muşchii gambelor sînt nedezvoltaţi, semn evident că n-a învăţat să meargă ca oamenii. Postura verticală îi este aproape necunoscută. Doarme ghemuită şi, respectînd întocmai traducerea cuvîntului, grohăie. Este om şi totuşi nu e. Asta ne pune pe gînduri... Istoria acestui copil este obscură.

Se bănuieşte că, născută într-un sat din apropiere, fetiţa a fost abandonată de părinţi şi crescută de maimuţe. Cu care seamănă şi pe care le imită întocmai. Există în zonă superstiţii ancestrale precum că un copil handicapat sau malformat trebuie înstrăinat din familie şi părăsit în pădurea întunecată. Nu este şi cazul lui Baby Hospital care pare un copil normal şi inteligent. Ouartilio Gabrieli, un păstor ce şi-a asumat îngrijirea fetiţei, crede că aceasta a fost răpită de babuini.

Baby Hospital a apărut pe treptele spitalului guvernamental din sat în urmă cu 5 ani. A fost izolată vreme de 3 ani într-o încăpere. Nimeni nu se atingea de ea din pricina superstiţiei că ar fi purtătoare de duhuri rele. Reeducarea acestui copil al junglei pare imposibilă.

Cine sîntem şi încotro ne îndreptăm, iată o întrebare tulburătoare pusă încă o dată.

● BACĂU — CASA BACOVIA

Dumitru Prunariu

Cosmonauții rămîn totuși niște oameni

— Stimate Dumitru PRUNARIU, vin spre dv. cu sentimentul că, deși s-ar părea că ați spus totul despre istorica descindere în Cosmos, au rămas încă destule necunoscute. Mă justific cu remarca lui Lucian Blaga despre sporirea enigmaticului o dată cu cunoașterea ,dar și cu una din confesiunile așezate în ultima parte a cărții-document scrisă de dv. și Al. Stark „La cinci minute după Cosmos" : „Au mai fost multe, foarte multe...".

Oricum, relatînd suficiente secvențe dinainte și din timpul zborului, mie nu-mi rămîne să vă întreb decît ceea ce a gravat în memoria afectivă a dv. călătoria în spațiile celeste. Iar adîncimea acestei încrustări este direct proporțională cu caracterizarea care vi s-a făcut : „Fire interiorizată, comunicativ, dar nu exagerat".

— Poate ar fi bine să amintesc în primul rînd de cei cu care am colaborat direct în realizarea misiunii spațiale, de cei cu care am format un echipaj omogen ,armonios organizat, care a reușit întotdeauna să-și coordoneze astfel acțiunile încît să obțină maximum de eficiență în toate activitățile desfășurate în spațiul extratmosferic. Este vorba despre coechipierul meu, cosmonautul Leonid Popov și despre membrii echipajului de bază al laboratorului spațial „Saliut-6", Vladimir Kovalionok și Victor Savinîh. Atît în zborurile cu avionul, cît mai ales în cele cosmice, partenerul de zbor, buna înțelegere cu el compatibilitatea psihologică și cunoașterea reciprocă bună au o importanță deosebită. Cosmonauți veți găsi mai puțini pentru a compara niște răspunsuri, dar sînt convins că orice aviator va fi complet de acord cu afirmația mea.

Am început răspunsul la această întrebare cu... în primul rînd, deci ar fi normal să urmeze și un al doilea rînd. Aș încerca aici să amintesc despre emoțiile omenești, de neuitat pe care mi le-a provocat întîlnirea propriu-zisă cu cosmosul, cu starea de imponderabilitate ,cu imaginile aș spune chiar fantastice pe care ți le oferă peisajele pămîntene proiectate pe fondul negru al infinitului cosmic. Ar mai exista și un „în al treilea rînd", „în al patrulea...", ș.a.m.d., dar propun să ne oprim deocamdată aici.

— Aceasta implică și o promisiune... Dar să revenim. Mă gîndesc că trecerea de la aeronautică la cosmonautică — salt uriaș — aduce întrucîtva cu învingerea forței de gravitație. Pe de altă parte, dacă ați făcut ca pentru prima oară să se vorbească din Cosmos românește e și pentru că țara noastră deține un veritabil pionierat în afirmarea aeronauticii. „Ce noroc ar avea omenirea — mărturisea cu mîndrie H. Coandă — dacă ar exista multe națiuni care să-i fi adus, față de numărul locuitorilor, atît cît i-a adus nația română în ultimii 120 de ani. „Iar numele cel mai la îndemînă, în cazul discuției noastre, este, cronologic, al lui Aurel Vlaicu, în casa căruia ați intrat, cu Dumitru Dediu, întocmai ca filosoful Constantin Noica în casa lui Eminescu : cu sfioasă pioșenie. Ați atins lucrurile alcătuind, cîndva, lumea pionierului român și ați zîmbit. Condescent ?

— Dacă analizăm puțin istoria priorităților în domeniul descoperirilor tehnico-științifice, în domeniul unor realizări inginerești deosebite, ca să mă limitez doar la acestea, vom constata că românii prin inteligența, inventivitatea lor, au stat întotdeauna în primele rînduri. Nu însă întotdeauna, condițiile social-economice din perioadele respective le-au permis definitivarea și dezvoltarea unor idei de excepție.

În domeniul aviației au devenit clasice exemplele legate de Vuia, Vlaicu, Coandă, dar să nu uităm că tot pe teritoriul țării noastre au fost concepute și realizate, conform documentelor existente încă din secolul XVI, primele rachete cu mai multe trepte, referindu-ne aici la armurierul sibian Condras Haas. Coincidența face ca tot la Sibiu să se fi născut la sfîrșitul secolului trecut părintele navigației spațiale, savantul Hermann Oberth, care aproximativ 90% din gîndirea, operele sale și parțial realizările în domeniul tehnicii spațiale, le-a definitivat pe pămîntul României. În conformitate cu teoriile și calculele lui au fost construite primele rachete balistice și tot teoria elaborată de el a stat la baza proiectării primului zbor al omului spre Lună.

În conformitate cu principiile fundamentale care stau la baza politicii partidului nostru comunist, printr-o colaborare internațională fructuoasă, avem posibilitatea în perioada actuală să participăm la o serie de programe spațiale, dezvoltate în scopuri pașnice, în care, din nou, capacitatea oamenilor de știință români, a inginerilor și tehnicienilor noștri își spune cuvîntul.

— „Dicționarul de astronautică" din 1983 ne informează, pe aceeași pagină incluzînd datele despre dv., în legătură cu termenul „psihologie cosmică". Noul domeniu nu este singurul care poartă semnă-

tura specialiștilor români. Știu că v-ați întors cu o sumedenie de date privind comportamentul uman în ambianța spațială. Unele concluzii le-ați prezentat în paginile revistei „Știință și tehnică". Dar experimentele românești au fost mai multe: CAPILAR, REO, MIOCARD, IMUNITATE ș.a.

— Pe lîngă aspectul politic pe care îl îmbracă realizarea unei acțiuni ca aceea reprezintă de primul zbor cosmic comun româno-sovietic, partea de experimentate științifică a constituit principala activitate desfășurată la bordul complexului orbital experimental științific „Saliut-6" — „Soiuz". Experimentele realizate, care interesează diferite domenii de activitate tehnico-științifică, începînd cu astrofizica, tehnologia spațială și terminînd cu biologia, medicina și psihologia cosmică, au fost apreciate prin datele noi pe care le-au furnizat specialiștilor români și sovietici și chiar din alte țări participante la programul „Intercosmos". S-a scris mult despre fiecare din aceste experimente în parte, iar date complete și amănunțite referitoare la cele cu caracter tehnic pot fi găsite în ultimul capitol al cărții „Cosmosul — laborator și uzină pentru viitorul omenirii", apărută cu un an în urmă în Editura Tehnică și la care sînt coautor.

— Am citit că se petrec anumite modificări în organism, ceea ce în condiții de imponderabilitate este firesc, ba chiar cu avantajul de a trăi... peste 80 de ani, în Cosmos.

V-a schimbat firea misiunea în sine? Florin Zăgănescu vă consacră un capitol special în lucrarea recentă „Cosmonautul — un supraom?" și nici așa nu este epuizată sfera implicațiilor zborului asupra psihicului uman.

— Întrucît implicațiile bio-psihologice ale unui zbor cosmic, mai ales de lungă durată nu sînt deloc de neglijat, iar investigațiilor și măsurilor profilactice pe această linie le este acordată atenția maximă, cosmonauții rămîn totuși, deocamdată, o specie de oameni care au aplicată pe fișa lor personală o pecete deosebită, cea de unicat, pentru că, încă, fiecare cosmonaut în parte reprezintă un unicat. Cosmonauții rămîn totuși niște oameni, care, făcînd abstracție de propria lor persoană, calcă într-un necunoscut deloc prietenos, intră în sfera de acțiune a unor legi ale naturii cunoscute pînă nu de mult doar teoretic, cu urmări biologice mai puțin previzibile și forțează cu fiecare zbor limita posibilului fizic, tehnico-științific și uman. În lume există cu puțin peste 100 de cosmonauți, reprezentanți a 14 națiuni. Dintre acestea doar URSS și SUA beneficiază de mai mulți cuceritori ai spațiului extraatmosferic, celelelalte 12 națiuni (între care bineînțeles și România) nu beneficiază decît de cîte un singur reprezentant care să-și fi desfășurat o perioadă din activitatea lui în afara limitelor atmosferei terestre, acolo unde guvernează vidul înaintat, imponderabilitatea și radiațiile cosmice. Dacă misiunea mi-a schimbat firea? Eu zic că nu. Poate că aici totuși părerile celor care m-au cunoscut și înaintea misiunii ar fi mai concludente.

— Iată încă un posibil subiect de discuție. V-am urmărit cu maxim interes relatările care recompun traseul călătoriei spațiale, unde „secundele au un calcul de neiertat!". Deși s-a conchis că „opiniile personale nu mai au nici o valoare", vă întreb dacă o misiune, chiar și cosmică, anulează complet factorul personalitate umană, aducînd ideea de perfecțiune tip robot.

— Vorbeam adineauri despre acțiunea societății asupra individului care realizează ceva deosebit. Aceasta în cazul în care informarea publicului prin niște metode eficiente și bine coordonate lasă de dorit. Pînă la realizarea unei misiuni cu caracter deosebit, cum este și una cosmică, pe primul plan, în atenția organizatorilor se află individul care urmează să execute acea misiune. De performanțele lui depinde succesul tuturor celor implicați în realizarea acesteia. Condițiile de pregătire și viață, degrevarea de probleme banale, cotidiene, care dau multor oameni atîta bătaie de cap și le fac atîta sînge rău, punerea în evidență și chiar dezvoltarea personalității celui care, prin activitatea lui, urmează să obțină un calificativ pentru toți cei pe care îi va reprezenta în importanta misiune, fac ca procesul de mobilizare a individului în cauză, capacitatea de muncă, performanțele umane și implicit rezultatele obținute de acesta să aibă o puternică alură convergentă spre cele mai înalte limite ale posibilului uman. Uneori însă se întîmplă ca, după efectuarea unei misiuni importante, în funcție de personalitatea societății în ansamblu și de anumite reguli nescrise care o guvernează, organizatorii să puncteze ca realizare doar misiunea în sine, lăsîndu-le pe planul doi pe cel care a dterminat nemijlocit îndeplinirea ei cu succes. La noi lucrurile însă nu prea stau așa, iar un exemplu la îndemîna tuturor îl constituie activitatea neobosită dar și condițiile oferite fotbaliștilor împreună cu publicitatea de care se bucură ei în rîndurile tuturor, de la mic la mare, indiferent de nivelul pe care se plasează în societate.

În Cosmos sînt trimiși oameni pentru că ceea ce realizează ei acolo nu pot realiza roboții. Personalitatea fiecărui individ în parte, care desfășoară o activitate în spațiul extraatmosferic, își pune amprenta nemijlocit pe ceea ce realizează. Nu orice cosmonaut este bun pentru orice activitate în spațiul cosmic. Pentru o anumită misiune este ales un grup restrîns de cosmonauți, după ce au fost bine analizate toate caracteristicile lor psihoprofesionale. Cosmosul este plin de neprevăzut și nici un robot nu ar putea fi programat să facă față oricărei situații care ar

CALEIDOSCOP

● **COLECȚIE ORIGINALĂ.** Medicul buhușean Valerian Pintilie și-a transformat locuința într-o bogată și interesantă expoziție în care piesele de cea mai mare atracție o reprezintă... păpușile. Dispune de peste 250 de piese, colecționate în decurs de aproape 30 de ani atît din țară, cît și din străinătate. Un „mondo umano" însuflețit doar de pasiune și în care „conviețuiesc" în cea mai perfectă înțelegere și deplină armonie tinere japoneze, scoțiene, românce, suedeze, franțuzoaice, germane, englezoaice, fiecare îmbrăcată în portul național tradițional. Multe dintre ele vorbesc, recită, cîntă ori... dansează.

● **TAXUS BACCATA** sau rezervația cu tisă de la Izvorul Alb — Dărmănești, se află la o altitudine de circa 700 m, pe o pantă cu înclinație de 20 grade și un sol podzolic. Arboretul este alcătuit din fag și molid, cuprinzînd peste 30 de exemplare de tisă cu tulpini individualizate.

● **LIVADA DE NUCI DE LA MĂRĂȘTI-Filipeni**, este cea mai mare din județ — acoperind o suprafață de 4 hectare. Primele plantări au fost făcute în urmă cu peste 160 de ani.

● **QUERCUS ROBUR** este, se pare, cel mai vîrstnic arbore de pe aceste meleaguri moldovene, fiind evaluată la peste 500 de ani. Se află în satul Tomozia, comuna Vultureni.

● **FAGUS ORIENTALIS** și **FAGUS TAURICA,** din rezervația naturală de la Runc, sînt două exemplare foarte rare de fag care reprezintă un caz excepțional de îngemănare a trunchiurilor, concrețerea fiind realizată de la bază pe întreaga lungime, iar în partea superioară coroanele sînt separate, cu zona de sudură clar observabilă.

● **BAROMETRU NATURAL** la concurență cu meteorologii. „La Huitoare" sau, cum îi mai spun localnicii, „Ochiul Huitorii", se produce un fenomen carstic cu totul deosebit, se pare unic în Europa. Sub un vîrf de stîncă a cărui înălțime nu depășește 100 de metri, se află un lac cu diametrul de circa 20 m și adîncimea, la mijlocul boltei, de 6-7 metri. Datorită proprietăților hidromorfe ale pietrei, acestea atrag ca un autentic magnet vaporii din atmosferă, făcînd să crească presiunea din interior și, datorită ei, apa se revarsă peste malul liber — „la vedere", prelingîndu-se către baza stîncii. Exact cînd „limba" umedă

putea apărea în spațiul cosmic. Pentru rezolvarea unei probleme ce apare acolo sus, uneori este nevoie de ingeniozitate, iar un om pregătit ca un robot nu cred că ar face uz de ea.

Vorbeați despre faptul că în asemenea situații „opiniile personale nu mai au nici o valoare". Și totuși opiniile cosmonauților au o importanță majoră în timpul misiunii spațiale și chiar și după aceea, în cazul în care între două misiuni, cunoștințele și experiența lor sînt folosite eficient.

— *La fel de utile se dovedesc a fi, cu siguranță, impresiile captate în legătură cu ființa proprie. Probabil cu cît sîntem mai aproape de pămînt, cu atît sîntem mai afectuoși. Mi-au și spus-o cîțiva piloți supersoniști: „Sîntem niște sentimentali, tentați să* pășim, *la o altitudine de 2500—3000 metri, pe nori ca zăpada".*

— *Ați scris vreodată poezie ?*

— Cred că nu există om care să nu fi încercat să scrie măcar cîteva versuri. O apreciere justă însă a posibilităților proprii în această direcție te face să te oprești la timp și să nu faci caz de încercările firave pe tărîmul unei arte atît de pretențioase. Aviatorii și cosmonauții sînt într-adevăr niște visători sentimentali, niște oameni buni și inimoși. Prea mari sînt riscurile meseriei pe care și-au ales-o pentru a mai avea resurse să fie răi, invidioși și chiar neoameni jos între cei a căror companie o doresc de fapt atît de mult acolo sus.

— *V-ați revăzut din înalt planeta, această „imensă frumusețe albastră" pe care ați ocolit-o, în cele 7 zile și 20 de ore, de 125 de ori. Chiar dacă ați mai spus-o, vă rog să ne vorbiți despre România, în „viziunea" cosmică, mai ales că ați găsit corespondentul poetic de invidiat al „unei pîini rumene de casă".*

— Comparația spune cred foarte multe despre țara noastră dragă, plecînd de la formă pînă la aspect și consistență și chiar pînă la raporturile altora față de un „produs" atît de apetisant. Avem o țară frumoasă, bogată, cu posibilități foarte largi de dezvoltare și asigurare prin munca oamenilor a unor condiții optime de trai. În cosmos așteptam în fiecare seară cu emoție puținele minute de trecere pe deasupra teritoriului meu natal. În momentul survolării îl sorbeam parcă din ochi, căutînd să deslușesc cît mai multe amănunte cunoscute anterior la altă scară. După cîteva minute numai, cînd Carpații, Dunărea, Marea Neagră se pierdeau în urma noastră pe linia orizontului, mă gîndeam cu strîngere de inimă la cei care cu atîta încredere îmi urmăreau de acolo de departe evoluția și activitatea, la cei apropiați și dragi.

— *O întrebare pare inevitabilă: ce credeți despre corpurile cosmice neidentificate ? Mă agăț de rezerva care transpare din afirmația dv.: „Cosmonauții nu* prea *sînt partizanii O.Z.N.-urilor". Pe de altă parte, mărturisească, cu regretul de a nu fi avut pregătit aparatul foto, despre întîlnirea cu un astfel de corp.*

— Problema conștientizării existenței unor civilizații extraterestre, chiar mult mai dezvoltate decît noi, ar putea avea repercusiuni psiho-sociale mai puțin previzibile în rîndul pămîntenilor. Adevărul, referitor la mine, este că fenomene interesante în spațiul cosmic am văzut, dar nu dintre cele care ar putea fi încadrate în clasa celor neexplicabile. Cunoscînd poziția sistemului nostru solar în Galaxie și a acesteia în Univers, beneficiind de formularea unor teorii noi referitoare la apariția și dezvoltarea vieții în Univers, la apariția ființelor inteligente pe planeta noastră, teorii logice, viabile, care pun în inferioritate o serie de teorii clasice, devenite tradiționale, a afirma că sîntem singurele ființe inteligente în Univers este similar cu susținerea cu sute de ani în urmă a teoriei geocentrice.

— *Se vorbește mult despre voluptatea anticipării. O facem cu uneltele științei, dar și cu cele ale scrisului. Se știe că literatura science — fiction își declară statul raportîndu-se la stadiul cunoașterii științifice și vă întreb dacă citiți și cum citiți astfel de scrieri ?*

— Recunosc că în prezent citesc mai puțină literatură S.F. Am întîlnit însă literatură de acest gen foarte pueril scrisă, cu afirmații bizare, cu fenomene imposibile, foarte neconvingător explicate, dar am întîlnit și literatură de anticipație plasată undeva la granița posibilului cu imposibilul, care punea serios în gardă asupra unor posibile evoluții reale a unor fenomene, acțiuni, făcînd oamenii să gîndească mai puțin convențional și deschizîndu-le orizontul spre descoperiri senzaționale. Sînt adeptul unei astfel de literaturi.

— *Am ajuns astfel la estimările viitorologice. Ce se va mai întîmpla în această a doua revoluție în astronomie ? Ce noutăți vor aduce noua teorie a evoluție cosmico-stelare, galactice și noua concepție a evoluției Universului ? Știu că ați participat, nu de mult timp, la o întîlnire internațională pe aceste teme.*

— Revoluție în astronomie ? De fapt fiecare nouă descoperire astronomică infirmă sau confirmă niște ipoteze formulate inițial pe baza unui model teoretic și poate constitui pe plan local o mică revoluție. În momentul de față rata descoperirilor astronomice este strîns legată de dezvoltarea tehnicii spațiale. Investigațiile efectuate din afara filtrului pe care îl reprezintă atmosfera terestră pun în evidență mult mai multe fenomene decît cele descoperite, chiar cu cele mai mari telescoape de pe Pămînt. Investiga-

CALEIDOSCOP CALEIDOSCOP

a ajuns la cota zero (dacă, bineînțeles, presiunea atmosferică este suficient de mare), începe să plouă. Cei mai vîrstnici săteni din Dofteana nu-și amintesc ca „Ochiul Huitorii" să se fi înșelat vreodată în prognozarea vremii, deși „funcționează" fără întrerupere de sute și sute de ani...

● **VIOARĂ ELECTROMECANICĂ.** Instrument polifonic, creat în urmă cu 17 ani de un băcăuan care ne-a demonstrat, prin soluțiile tehnice folosite, că fantezia nu are limite mai ales cînd este vorba despre muzică. C. P. — autor incontestat al invenției, a adaptat la un acordeon cuplat cu o vioară acționată prin unde electrice, un sistem electronic, vioara fiind compusă din 34 de cutii de rezonanță cu corzi, identic numărului clapelor instrumentului-mamă. Prin apăsarea oricărei clape, aceasta acționa un arcuș în formă de disc, rotindu-se pe coarda corespunzătoare notei, coarda ce era împinsă în față cu 5 mm. Un cîntec putea fi interpretat simultan la ambele instrumente sau, prin decuplarea, la unul singur, comenzile putînd fi făcute de la orice distanță, în funcție de lungimea cablului de legătură. Acordeonul era adaptabil și la alte instrumente— contrabas, chitară, violoncel, balalaică. Rămas, însă la stadiul de prototip și de simplă curiozitate, vioara electromecanică nu a intrat în alcătuirea niciunei orchestre. Cel puțin deocamdată !

● **PARCUL DENDROLOGIC** de la Dofteana a împlinit, anul acesta, venerabila vîrstă de 75 de ani, numărîndu-se, astfel, printre cele mai vechi rezervații de acest gen din țară. Creat în 1910, actualmente este filială a Institutului de Cercetări, Experimentări și Amenajări Silvice, reunind peste 400 de specii de o valoare științifică și economică deosebită. Unele dintre acestea sînt extrem de rare, provenind din aproape toate zonele geografice ale lumii, între care molizi și pini exotici — japonejul Koraensis — cu conuri mari, avînd fructele asemănătoare alunelor și fiind comestibile, nord-americanul Pinus Ponderosa, molidul caucazian Picio Orientalis sau canadienii Canadensis, Engelmani, Pungis — varietatea Arginteea, magnoliile Cobus, tripetală și lilliflora, Liriodendronul Tulpifera — cu frunzele ca lira, de culoarea lalelelor galbene cu tușeuri de maro și alb.

țiile făcute și în prezent în domeniul infraroșu de satelitul american IRAS, cercetările care vor fi efectuate începînd cu anul viitor de cel mai complex și perfecționat aparat optic plasat pe orbită pînă la sfîrșitul secolului nostru — telescopul spațial dotat cu o aparatură optică și electronică ce va duce la obținerea unei rezoluții de 50 de ori mai mare decît orice sistem clasic folosit în prezent, telescop care urmează să fie plasat pe o orbită circumterestră cu ajutorul navetei spațiale — vor revoluționa, sînt convins, într-o mult mai mare măsură astronomia, împreună cu teoriile și ipotezele pămîntenilor despre părți ale Universului și chiar despre el în întregime. Nu sînt în momentul de față de neglijat nici investigațiile care se vor face „la fața locului" asupra cometei Halley în cadrul diverselor programe spațiale, cum ar fi cel sovietic „Vega" sau cel vest-european „Giotto". Cometele conservă, se presupune, în compoziția lor, materia primară din care s-a format sistemul planetar în care trăim.

— *Psihologia cosmică își propune, cum bine intuim, să investigheze și efectul factorilor colaterali în succesul unei acțiuni. Înțeleg că familia a constituit un... colaborator excelent pentru dv.*

— O acțiune de anvergură în care rolul principal îl joacă omul nu poate duce la o deplină reușită dacă nu sînt luați în considerare o serie de factori psihologici care influențează direct activitatea desfășurată de acesta. O bună stabilitate psihologică se obține în momentul în care cei dragi, familia, în speță soția și copiii sînt aproape de tine în perioada lungă de pregătire, așa cum a fost și în cazul pregătirii de trei ani pe care am efectuat-o departe de țară, pentru a zbura apoi 8 zile în Cosmos. Apropierea lor, liniștea și bucuriile pe care ți le produc, dar și micile griji familiale te fac să te simți mereu un om normal.

— *Am ajuns astfel, privind peste umăr, la copilărie. Am aflat despre un film prezentînd copilăria lui Gagarin, care, spunea cosmonautul nr. 1, a deținut un rol decisiv în formarea personalității sale. Dv. acordați aceeași importanță acestei „călătorii uitate" ? Ce crîmpeie din copilărie credeți că au avut un rol determinant în devenirea dv. ca practician al științei ?*

— Am avut parte, aș putea spune, de o copilărie fericită, fără griji deosebite, cu posibilități de dezvoltare multilaterală și cu educatori (incluzîndu-i aici și pe părinți) buni și pricepuți.

În legătură cu evoluția mea ulterioară, îmi amintesc cum la cinci ani, la grădiniță, la puțin timp după lansarea primului satelit artificial al Pămîntului, după explicațiile primite anterior de la tata, viitor inginer, am desenat respectivul obiect cosmic trecînd pe deasupra casei noastre din Dîrstele Brașovului, producînd senzație cu aceasta chiar la o expoziție pe oraș cu desene ale copiilor. Îmi mai amintesc cum, deja elev la școala elementară, am dat în curtea bunicii din partea mamei un prim și ciudat examen, învîrtindu-mă pînă mi s-a făcut rău cu o improvizație de aeromodel făcut din șipci de lemn, legat cu o sfoară, încercînd să-l fac să se mențină cît de cît în aer și datorită altor forțe decît cea centrifugă. Din clasa a IV-a m-am apucat de organizat un cerc de aeromodele în cadrul Casei pionierilor din Brașov. Uneori lucram și acasă. Îmi amintesc cum într-o seară tîrziu, aproape de miezul nopții, stăteam cu mama, care picotea de somn, în bucătărie, și o rugam să-mi țină două bagheți din fuzelajul unei machete de avion pentru a le putea matisa. Au urmat primele diplome pe linie de aeromodelism, au urmat liceul, construirea unor tipuri de rachetomodele, în cadrul cercului „Mesagerii cosmosului" din școala pe care o urmam, diplome și medalii în cadrul concursului republican „Minitehnicus", a urmat facultatea de aeronave, zborul pe avioane sportive în cadrul aeroclubului, primul an de inginerie într-o fabrică de profil din orașul meu natal, apoi școala de ofițeri de rezervă aviație, pregătirea pentru cosmos și... tot ceea ce deja cunoașteți.

— *Citez dintr-un raport al comisiei de selecție : „Prunariu este singurul cosmonaut din echipajele programului INTERCOSMOS care a trecut toate examenele cu calificative maxime" și aceasta o fac la cîteva minute după ce aflu din „Scînteia tineretului" că ați fost elev pur și simplu, nu neapărat model. Pentru că mulți dintre cititorii acestor rînduri sînt tineri, vorbiți-ne despre ce înseamnă a învăța „din zbor" ori... cu viteze cosmice ?*

— În legătură cu activitatea mea de elev trebuie să vă spun că din perioada școlii generale am nu mai puțin de opt diplome de premiant. Articolul din „Scînteia tineretului" a reprezentat selecționarea de către o reporteră deloc grozavă și cu dorință de afirmare a tot ce a fost mai rău și mai nefavorabil din discuțiile mele cu un prieten vechi, discuții la care întîmplător a asistat. Personal nu m-am considerat niciodată un om grozav, ci un om normal, un om ca toți oamenii, care însă dacă a fost vreodată pasionat de ceva, a depus maximum de efort pentru a-și urma pasiunea. Poate că în aceasta constă și secretul învățatului... cu vizite cosmice.

— *Acceptați și întrebări puse de copii ?*

— În măsura timpului disponibil, întîlnirile cu copii, cu naivitatea și sinceritatea lor îmi produc o stare sufletească deosebită. Poate pentru că îmi amintesc de copilăria mea, poate pentru că îi am drept comparație pe băieții mei, care, nu o dată m-au dezarmat cu întrebările lor... foarte dificile !

— *Un elev de 8 ani întreabă ce se întîmplă cu stelele dimineața.*

— Ce să se întîmple ? După ce au vegheat toată noaptea ca cei mici să doarmă în liniște și pace, obosite, dimineața se duc și ele la culcare.

— *Și o ultimă etapă a periplului nostru : ce va face Dumitru Prunariu în continuare, ce... nostalgii are și ce pasiuni ?*

— Dorința de zbor nu mi-a dispărut, ba chiar cea de zbor cosmic mi s-a amplificat. Activez în cadrul aviației militare, am ore în calitate de cadru didactic asociat la Facultatea de Aeronave din cadrul Institutului Politehnic București, sînt foarte des solicitat cu materiale sau cu expuneri în diferite locuri din țară, țintesc un loc la doctorat în probleme de teoria zborului spațial și mă ocup ca orice om normal de familie, de cei mici. Am rămas și cu nostalgii, cum este cea a timpului liber dedicat altădată fotografiei, programării pe calculator și bineînțeles modelelor zburătoare.

— *Vă mulțumim.*

Ioan DĂNILĂ

Vlad Dan Filimon

- SINGURA MODALITATE DE PROFILAXIE REALĂ ȘI CU REZULTATE CONCRETE
- CANCERUL ÎN PERICOL !
- LA BĂLȚĂTEȘTI VREMEA ESTE TOT TIMPUL PRIELNICĂ PENTRU MUNCĂ...

Acupunctura-demon sau demiurg ?

Absolvent al liceului nr. 2 din Balău și al Facultății de medicină generală din Iași, promoția 1972. Specializare în balneofizioterapie la Tg. Mureș, ultima serie a conf. univ. Biró László și Rácosfalvy Zoltan. Din 1980, medic specialist principal la stațiunea balneoclimaterică Bălțătești jud. Neamț ; membru al „Alianței medicale internaționale", membru al „Asociației internaționale medicale de acupunctură și stimuloterapie", ambele cu sediul la Paris. Cea mai importantă contribuție în acupunctură : studiul „Țesutul conjunctiv, substratul morfo-funcțional al fenomenelor acupuncturile" prezent la Congresul internațional de acupunctură de la Atena — 1984. De asemenea, „Contribuții la tratamentul poliartritei reumatoide", „Reumatismul cronic degerativ al coloanei vertebrale și punctele de asentiment" etc., prezentate la diferite congrese și în reviste de specialitate.

Ce mai e nou, doctore, în acest cazan al vrăjitoarelor în care se macină ca-ntr-o diabolică retortă aceste cîteva „leacuri" pe care medicina noastră le pusese cîndva la index : acupunctura, presopunctura. homeopatia și, mai nou, alimentația exclusivă cu sucuri și cruditați ?

Preocupările mele nu acoperă și nici nu ar fi posibil toate aceste domenii, fiecare în parte extrem de interesante. Ca medic, socot că aceste tendințe reflectă efortul de înțelegere a mecanismului general valabil care guvernează organismele vii. Acest efort, în plan strict medical, înseamnă prelungirea vieții active, creatoare, a omului. În curînd cred că această „bătălie" va extrage din „diabolica retortă", nu un remediu, ci înțelegerea fermă că viața trebuie trăită cu multă, foarte multă cumpătare. Sîntem martorii și părtașii exceselor de toate felurile. Ne paște la tot pasul pericolul degradării speciei, ca urmare a dezechilibrului ce se produce între producția necesară asigurării confortului și o altă producție care de mult a depășit aceste cerințe firești, acționînd ca adevărate toxine. Libera opțiune a omului nu trebuie să ducă la denaturarea sa, ci la găsirea de mijloace spre a-și ameliora trăsăturile distinctive ale înțelepciunii sale. Acupunctura, homeopatia și dietele alimentare constituie modalități practice și teoretice care ilustrează tocmai aceste necesități de reechilibrare a condiției umane de a se înțelege pe sine în misiune cosmică, de evoluție spre o nouă calitate.

Nu-și dau seama de ce am descoperit, noi europenii, atît de tîrziu acupunctura. La mai bine de două milenii după asiatici...

Este un fapt de mai mare folos acela că noi, oamenii, mai putem încă importa lucruri extrem de utile unii de la alții. Deosebirile care există între grupurile sociale umane sînt impulsuri decisive pentru progresul nostru. „Discutăm împreună, dar gîndim singuri", spune adesea tatăl meu. Favorizînd dezvoltarea concepțiilor științifice cît mai diversificat, evităm nivelarea fenomenelor de cunoaștere.

Întrebarea e, ce facem noi, facem bine sau nu ? Cu folos sau numai așa ca să ne aflăm în treabă ?

Mai important decît a face mi se pare a te pune în stare de a face. Și noi am cucerit de mult această stare.

Spuneți-mi, doctore, de ce credeți că e mai profitabilă o profilaxie de acum 2.000 de ani decît un medicament descoperit cu puțin timp în urmă și testat cu rezultate excelente ? Dacă într-adevăr așa este, ce numiți atunci progres în medicină ?

Mai întîi pentru faptul binecunoscut că profilaxia bolilor este cea mai potrivită atitudine, cea mai naturală, mai ieftină și mai eficientă. Pînă în momentul actual, acupunctura este singura modalitate de profilaxie reală și cu rezultate concrete. Spuneam în alt interviu că medicina occidentală este prea puțin înarmată cu metode profilactice ,cea mai eficientă dintre toate fiind spălatul pe mîini. Medicamentele, chiar și cele ce determină efecte spectaculoase (antibioticele, vasodilatatoarele, tonicardiacele etc.) nu au și nu pot avea valoarea profilaxiei dorite pentru că previn instalarea degradărilor acțiunea lor se manifestă în situații distincte. Progres în medicină înseamnă întîi de toate înțelegerea profundă a organismului uman, împrejurare care ne oferă avantajul de a ști cu exactitate cum putem preveni alterarea sănătății, și mai apoi depistarea mijloacelor de remediere a stărilor de boală, atunci cînd ea se ivește. Următoarea etapă care trebuie cucerită constă în a înțelege cum putem combate îmbolnăvirile cu mijloacele specifice psihicului.

Ca orice teritoriu neeplorat și neexperimentat, acupunctura a deschis larg porțile și unor nechemați sau pur și simplu șarlatani, care și-au făcut și la noi din această nobilă îndeletnicire un mijloc de cîștiguri ilicite. Aud că la japonezi, dintotdeauna, acupunctura s-a făcut pe gratis, pe vorbe dulci, cum spunem noi, iar nu pe bani și nu pentru că acum două milenii niponii n-ar fi introdus încă moneda. Mă interesează opinia dumneavoastră.

Din fericire, la noi în țară există un sistem foarte eficient de a preveni practicarea medicinii de către

șarlatani. În schimb există medici insuficient informați datorită lipsei unei literaturi de specialitate. Din acest motiv am pledat în repetate rînduri pentru apariția unei reviste de acupunctură în țara noastră. Majoritatea acupunctorilor își procură pe speze proprii instrumentarul și aparatura de lucru. Nu știu cum se practica acupunctura la japonezi pentru că ea a fost inventată de chinezi. Medicii chinezi erau plătiți de pacient atîta timp cît acesta era menținut în stare de sănătate. Pe perioada bolii, cotizația se suspenda redevenind activă după însănătoșire.

Cititorii din țară și nu numai din țară (și o să-mi motivez imediat aserțiunea) vă știu, deopotrivă, ca practician de mare ținută hipocratică și teoretician rafinat, care nu aruncă cu pietre în grădina altora pentru a-și face prozeliți în rîndul pacienților. Cititorii ar fi curioși să afle care este numărul pacienților pe care i-ați tratat, al celor întorși de la groapă (nu, nu glumesc de loc!), al maladiilor rezolvate și pe ce se reazemă sistemul propriu de idei pe care l-ați înserat, în detaliu și într-un serial apărut în revista „Flacăra".

Cifra pacienților, să le zicem de rutină, se apropie de 100.000 ; a celor foarte grav afectați — cîteva sute ; maladiile — aproape toate. Sistemul de idei la care vă referiți este rezultatul unei sinteze între concepția extrem orientală despre viață și cea europeană dobîndită în cadrul școlii de medicină de la Iași. Armonia funcțiilor este condusă de un sistem patern, ubicuitar ,răspîndit în organism, care are funcție de amortizare între variațiile anormale a componentelor organismelor. Acest sistem tampon este țesutul conjunctiv. Atunci cînd într-un organ sau mai multe, unele funcții sînt perturbate, conjunctivul reacționează prin modificări asemănătoare proceselor inflamatorii nespecifice. Acest tip de reacție este similar și totodată înscris în cadrul fenomenologiei sindromului general de adaptare descris de Selye. Modificările pe care le comportă țesutul conjunctiv, atunci cînd face eforturile de tamponare (de amortizare) a acțiunilor nocive, le-am denumit „țesut conjunctiv de reacție", pentru că desfășoară o serie de modificări care tind să inducă reechilibrarea funcțiilor alterate. Acupunctura este metoda, deocamdată cea mai bine adecvată, capabilă să ajute acest efort depus de țesutul conjunctiv în vederea contracarării efectelor specifice îmbolnăvirii. Cu timpul vor fi descoperite și alte mijloace de a stimula capacitățile proprii organismului de a se autoechilibra, fără a mai folosi clasicele ace, masaje, moxe .

Vă întreb, iată, ce știți dv. despre străinii care fac acupunctură, ce știu ei despre dv. ? Ați participat la numeroase reuniuni internaționale. Ce s-a întîmplat, deci, acolo ? Să ne reamintim împreună.

Funcție bijectivă ! Am cunoscut la congresele internaționale personalități ilustre, după cărțile cărora am învățat acupunctura, iar ei au aflat destule despre mine pentru a avea motive să mă invite și mai departe și mai departe la aceste reuniuni. Un congres are o importanță specială pentru oamenii de știință. Aflăm ce mai e nou în lume și totodată găsim un bun indice de comparație cu celelalte valori. Congresul este modalitatea de a ști despre tine însuți unde te situezi. Așadar : 1980-Palma de Majorca, 1981-Lyon, 1982-Sorento, 1984-Leiden, 1984-Atena. Sînt pentru o confruntare de idei deschisă, altminteri există pericolul de a te supraaprecia, de a face greșeli, de a fi dezinformat sau pur și simplu neinformat.

Mi-ați spus cîndva că în afară de cancer, acupunctura merge la orice. Vă mențineți părerea ?

Nu. Merge și la cancer. Să fiu bine înțeles, teoretic există șanse de a putea acționa cu mijloace din ce în ce mai adecvate pe baza acupuncturii și în perturbarea malignă.

De cîte ori v-ați tratat doctore, pe dv. însuvă prin această mirifică metodă ? Și ce-a ieșit ?

De două ori. A ieșit.

Ce nu vă dă pace, ce nu vă lasă să dormiți noaptea (în meserie, firește !) ? Proiectele care vă ispitesc sînt realizabile ?

Vreau să înțeleg negentropia, ca mod de funcționare, nu numai ca principiu termodinamic. De ce acest fenomen este propriu numai lumii vii, cum lucrează ea astfel încît să se poată distinge două părți complementare ale lumii — lumea vie și lumea moartă ? În privința proiectelor, unele nu sînt pretențioase din punct de vedere material și sînt realizabile, altele, din păcate, deși ar fi realizabile...

Apropos, doctore, știu că și pictați, de ce nu și scrieți, mai ales cînd e vremea prielnică la Bălțătești ?

Nu mai pictez de mulți ani, mai bine zis o fac din cinci în cinci ani, dar de scris aș face-o în fiecare an. Mă gîndesc la o dramatizare după „Toamna patriarhului" a lui Márquez. O mică corecție — la Bălțătești vremea este tot timpul prielnică pentru muncă.

Care e ultima carte pe care a-ți citit-o ?

„Ambigua" de Maxim Confesorul.

Ce mai face talentata actriță Maria Teslaru-Filimon, frumoasa dv. soție ?

Dacă numărătoarea e corectă, aceasta este întrebarea a 13-a ca și coasta mitologică. Aș dori să facă în așa fel încît să fie cît mai mult timp frumoasă.

Eugen TURESCHI

• Foto : VALERIU BOGDĂNEȚ

A devenit o întrebare stereotipă în interview-urile luate scriitorilor : „Cînd preferați să vă așezați la masa de scris ?" În schimb, nici un reporter nu merge cu indiscreția pînă la a-l întreba pe scriitor dacă are o preferință în ce privește locul unde își instalează biroul de lucru. Foarte normal. Toată lumea e de acord că pentru un condei de talent, masa de lucru poate fi găsită oriunde, nu neapărat la domiciliu, într-o cameră de redacție sau la... casa de creație. Cezar Petrescu, se știe, era în stare să scrie o schiță sau un foileton de cîteva pagini, chiar pe colțul unei mese de restaurant de gară, în așteptarea unui tren întîrziat. Cîți dintre marii scriitori ai anilor interbelici n-au aflat la faimoasa „Capșă" de pe Calea Victoriei nu doar un loc predilect de întîlnire și de șuetă, dar și de autentică efervescență creatoare ? Și cîte pagini, poate chiar antologice, din opera poetului X sau a prozatorului Y n-au fost zămislite acolo, în cafeneaua boemei bucureștene transformată, nu de puține ori, în atelier de lucru ?

De la o vreme, cine obișnuiește să treacă pragul vreunei biblioteci publice, are adesea prilejul să-l întîlnească pe scriitor în sala de lectură. Și chiar dacă nu-l află în plină febră creatoare, îl vede, în orice caz, implicat în dialogul dintre propriile-i gînduri și proiecte și ceea ce-i dezvăluie conținutul paginii de carte sau de publicație pe care o are în față. Ba, uneori, îl surprinde și cu stiloul sau creionul în mînă, făcînd însemări, luînd notițe, documentîndu-se în problema care-l interesează.

— Cum vi s-au părut, cum s-au comportat scriitorii, atunci cînd i-ați avut ca cititori ? — am întrebat-o într-o zi pe MIOARA MISCHIE, pensionară a celei mai prestigioase biblioteci publice din capitală", Biblioteca Academiei Române.

— În cei 28 de ani slujiți în marele sanctuar al al cărții care este Biblioteca Academiei, în al cărei fond, vă rog să rețineți, se află peste opt milioane de piese documentare de tot felul, de la cărți și periodice, la manuscrise, stampe, note muzicale și microfilme, am avut, desigur, prilejul de a cunoaște cititori din cele mai diferite profesii, de cele mai diferite vîrste și preocupări. Despre cîțiva dintre scriitorii pe care i-am întîlnit de-a lungul anilor, am amintiri duioase.

Parcă-l văd, prezent mereu în memoria mea, pe acel minunat om al cărții, al culturii, care a fost *Perpessicius*. Venea în sala de manuscrise pe la orele 11 dimineața. Solicita un teanc de manuscrise Eminescu și scrieri despre marele poet și se cufunda în studiu. Citea anevoios, cu lupa, și-și făcea notițe pe foi disparate, scriind, cum se știe, cu mîna stîngă. Erau zile cînd, pur și simplu, uita de sine lucrînd. Cînd, uneori, spre ora 7 seara, venea să-l ia fiul chiar de la sală, parcă se trezea din cine știe ce vis, din cine știe ce lume aparte în care pătrunsese cu tot gîndul, cu toată pasiunea.

Un „aerian", dacă-mi este permis a-l considera astfel, îmi apărea și regretatul *A.E. Baconsky*. Cînd venea în dreptul mesei să-mi dea fișa pentru o carte ce-l interesa, aveam impresia că se uită peste mine, prin mine, că jumătate din ființa lui era lîngă mine și cealaltă jumătate în altă parte. Nu rareori, fiind probabil distrat, completa fișa greșit sau cu omisiuni. Cînd i-o restituiam, oarecum stingherită, zîmbea cu un aer vinovat. Ce solicita ? De toate. Și literatură, și artă românească sau universală, și carte și periodice. Făcea și el notițe, în cele 2—3 ore cît stătea la masa de lectură, aleasă de obicei mai spre fundul sălii, lîngă fereastră. Cîteodată aducea cu dînsul cîte un manuscris propriu sau o carte personală. „Aceasta îmi aparține și vreau să fac o comparație cu o ediție precedentă" — se adresa el custodelui, care-i permitea, evident, să ia la masa de lucru volumul respectiv. Cînd termina, omul acesta care părea mereu că plutește între vis și realitate, devenea volubil. Dar nu-și pierdea niciodată vremea în plezanterii gratuite.

Dintre poeți, o statornică cititoare era *Veronica Porumbacu*, pe care o puteam întîlni în mai toate sălile. Venea înainte de ora prînzului, părea mereu grăbită. Pînă să i se aducă volumul sau colecția de ziare cerute, vedeai pe fața ei o înfrigurare nestăpînită. Se plîngea mereu că e depășită de timp. După una sau două ore de lectură, pleca, nu fără a atrage atenția că i-a mai rămas ceva de consultat, la o viitoare vizită. Care avea loc, de altfel, foarte curînd.

La fondul de presă al sălii nr. 3 l-am avut ca oaspete de cîteva ori pe *Marin Preda*. Eram cam prin anii 1976—1977 cînd lucra, bănuiesc, la „Viața ca o pradă" sau la „Cel mai iubit dintre pămînteni". Părea un cititor febril, puțin agitat, deosebit de zelos. Prefera un loc retras, unde rămînea cîte 3—4 ore, luîndu-și notițe dense. Din cînd în cînd făcea scurte pauze, dar rămînea totdeauna taciturn, privind oarecum în gol. Rar îi întîlneam privirea. Dacă cineva, vreun cunoscut, îl saluta, răspundea amabil, dar mulțește, prin semne. Se retrăgea la fel de discret precum obișnuia să-și facă apariția.

O singură dată, într-o după amiază, în aceeași sală, l-am putut cunoaște pe *Zaharia Stancu*. Dacă nu mă înșel, era cu doi ani înainte de a se stinge din viață. Președintele Uniunii Scriitorilor venise însoțit de un mai tînăr confrate. S-a așezat chiar la prima masă, mi-a cerut un periodic din anii interbelici ; i l-am adus curînd și, pe măsură ce-l răsfoia

și găsea cîte un text care să-l intereseze, îl citea repede, după care îl auzeam sau mai precis, îl vedeam comentînd ceva în mare surdină. Cel care-l însoțea, nota conștiincios tot ce maestrul părea că-i dictează. Că acesta scria întregi paragrafe din acele texte sau numai scurte rezumate asupra lor, nu știu. Era în orice caz prima oară cînd un cititor consulta și conspecta o colecție de presă cu ajutorul unui... secretar.

— *Să deduc din aceste cîteva evocări că uneori sala de lectură a bibliotecii poate deveni pentru scriitor laborator de creație ?*

— Eu cred că biblioteca în general și custodele de bibliotecă în special, sînt prieteni de încredere ai oricărui cititor, implicit ai scriitorului. Pot să vă spun că am cunoscut autori de cărți notabile care petreceau nu zile, ci săptămîni și luni întregi în fața mesei de lectură. *Ioan Massof*, de pildă, apreciatul autor al istoriei teatrului românesc, era un cititor atît de frecvent, încît aveam impresia că vine la bibliotecă precum un salariat la locul zilnic de muncă. Se așeza de obicei la ultima masă din dreapta, cu fereastra la spate, solicita diverse colecții de presă, printre care, mai totdeauna și revista „Rampa" și timp de 4—5 ore citea și lua notițe, ca un student harnic. Nu rareori, diverși actori de frunte ai scenei noastre, între care l-aș aminti pe N. Brancomir, cînd aveau să-i comunice sau să-l întrebe ceva, veneau direct la sală, căci erau siguri că-l găsesc între anumite ore la masa de lucru. Eram atît de obișnuiți cu prezența sa cotidiană, încît dacă treceau două sau trei zile și nu-l vedeam, bănuiam că e suferind, ceea ce ne și confirma la apelul nostru telefonic. Sau cum l-aș putea uita pe marele istoric *Constantin C. Giurescu*, a cărui prezență în sala de manuscrise ne devenise multora familiară ? După cîteva ore de lucru intens, de obicei dimineața, părăsea sala cu un aer de mulțumire pe care i-l citeam în expresia feței. Un laconic și amabil „Mulțumesc" însoțea totdeauna restituirea ultimelor manuscrise ce le solicitase și în care, descoperise, desigur, cine știe ce noi taine din trecutul atît de zbuciumat al poporului nostru.

Ca să nu mai spun de cîte ori n-am întîlnit asidui, perseverenți cercetători ai periodicelor în căutarea uneia și aceleiași semnături. De cîte ori, de pildă, n-am văzut-o pe delicata *Mitzura Arghezi* urmărind seria tabletelor și versurilor ilustrului ei tată, apărute în coloanele vreunei publicații de-a lungul unei anumite perioade. Aș putea da numeroase alte nume, alte exemple. Dar mă opresc aici. Eu consider că o bibliotecă în al cărei fond documentar se află un atît de mare număr de rarități și unicate din cele mai diverse domenii, cum e cazul Bibliotecii Academiei, poate fi cercetată cu folos de orice om al condeiului, de orice om de cultură angrenat într-o muncă de creație.

— *De altfel, nu întîmplător personalități marcante ale culturii românești — și ale scrisului de asemenea — s-au aflat de-a lungul vremii la conducerea acestei instituții.*

— Personal, am avut bucuria să-i cunosc, în calitate de directori ai Bibliotecii Academiei, pe Barbu Lăzăreanu, pe Tudor Vianu, pe Victor Cheresteșiu, pe Vlădescu-Răcoasa ,pe Șerban Cioculescu, pe Mircea Malița... Sînt cîteva nume care mi-au rămas dragi la suflet nu doar ca „șefi", ci și ca oameni, ceea ce contează foarte mult.

Și încă un amănunt nu lipsit de interes. Nu de puține ori am avut plăcerea de a-i avea pe scriitori ca invitați ai unor manifestări literare organizate în cadrul bibliotecii. I-am ascultat uneori citind pagini de proză sau versuri din creația proprie, împărtășind alteori opinii literare, păreri despre relația carte-bibliotecă. Nimic mai firesc deci, ca într-un asemenea cadru scriitorul să se simtă ca în propriul laborator de creație.

— *Se poate vorbi și despre o relație scriitor-custode de bibliotecă ?*

— În ce mă privește ,ca una care mi-am iubit foarte mult meseria și m-am dăruit ei cu toate puterile mele, mi-ar plăcea să o consider nu doar sub raportul funcționalității stricte, ci și al unei relații de colaborare. Mai trebuie oare să amintesc că în activitatea sa, custodele de bibliotecă face și muncă de îndrumare la fișier, deci acolo de unde pornește orice investigare, orice căutare spre marea lume a slovei tipărite ?

Constantin DARIE

Indiscreții și anecdote

● Ion Adam, scriitorul semănătorist de la Vaslui, fiind învățător la clasa întîi, întreabă pe un școlar al său, după vacanța de iarnă :

— Ei, Radule, cunoști această literă ?

— Da, o cunosc !

— Cum o cheamă, dacă o cunoști ?

— Nu-i știu numele, o cunosc doar din vedere, domnule !

● Kipling povestea despre India :

— Cel mai mare pericol în această țară, sînt șerpii veninoși. Se află peste tot, uneori chiar și în locuințe.

— Vai, ce oroare ! (se înfioră o doamnă). Dacă m-ar atinge o asemenea vietate, aș muri, pur și simplu, de frică.

— Ați muri numai la primul șarpe, distinsă doamnă, răspunse autorul **Cărții junglei.** Apoi, v-ați obișnui încetu' cu încetu' !

● Păstorel Teodoreanu adresează lui N. Iorga următoarea epigramă incriminînd apetitul de poligraf al autorului **Doamnei lui Ieremia :**

„Pentru pedichiuri păstrează
„O teribilă mînie,
„Căci pe cînd îl operează,
„Îl împiedică să scrie !"

● Într-un local, la Paris, Brâncuși desenă pentru o tînără persoană (aflată la masă împreună cu mama ei). Desenul plăcu și tînăra mulțumi sculptorului adăugînd :

— Domnule, privind desenul dumneavoastră, mama a spus că e mare păcat că nu v-ați făcut pictor... Fiindcă aveți talent...

● Rivarol zise despre un distih : — E bun, dar are unele lungimi !

● Pradon, autor **ridicol, vanitos** și **gelos pe gloria lui Corneille,** cînd i se spuse că, la coborîrea cortinei, **Phedra** fusese încununată cu aplauze frenetice, întreabă :

— La coborîrea cortinei, aplauze frenetice ? !... Zău ? ! Și ce anume era pictat pe cortină.

De amintit că Pradon scrisese și el o piață **Phedră !**

● Abatele Pradt, duhovnicul lui Napoleon, spuse în panegiricul Sfîntului François Xavier :

— Măreția lui e fără seamăn, căci a convertit la creștinism, printr-o singură predică, zece mii de oameni dintr-o insulă pustie !

● Lui V. Ozanam, profesor de **literatură străină la Sorbona** și autor al lucrării **Studii germanice pentru a servi istoriei francilor,** trecînd prin fața unui spital de nebuni, îi luă pălăria vîntul și i-o duse pînă la picioarele unui pacient care refuză să i-o mai dea. Indignat, Czanam spuse :

— Domnule, îți dai seama cu cine ai de-a face. Sînt profesor universitar ! Am studii publicate despre civilizația secolului al V-lea, despre Dante, despre filosofia catolică din veacul al XIII-lea, despre...

— Uluitor n-am ce zice ! Oprește-te, omule ! La mine tot așa a început ! — zise pacientul care îl credea pe Ozanan tot client al casei de sănătate.

Festivalul internațional „George Enescu" - o ediție memorabilă

→ (Urmare din pag. 34)

seriile de cvartete în care prima violină era Enescu. Și, în concepția actualei ediții a festivalului, s-a rezervat locul cuvenit producțiilor formațiilor camerale.

Pentru melomanul fervent, greutatea de alegere s-a produs din primele zile și a continuat pe traiectele concertelor ; nici nu se putea altfel, într-o atare abundență de manifestări.

Reținem prezența ciclului de Șapte cîntece pe versuri de Clément Marot, cu Sanda Șandru, o „descoperire", cîndva, a festivalului „Orfeul Moldav". Aurora Ienei a cîntat prima Sonată pentru pian, violoncelista Alexandra Guțu (Timișoara) Sonata a 2-a, Cristina Anghelescu, Impromptu concertant, o formație condusă de Aurelian Octav Popa a prezentat Dixtuorul. Ilinca Dumitrescu a tălmăcit Toccata, pianistul chinez Wu Jing s-a întrecut pe el însuși în delicata Pavană, din aceeași Suită op. 10 Orchestra de cameră de la Filarmonica „George Enescu" a prezentat unul (de ce nu și celălalt ?) din Intermezzourile pentru coarde. Dacă anulatul recital al Mihaelei Martin cu Dan Grigore ne-a lipsit de celebra Sonată în caracter popular românesc, ne-a rămas în schimb, într-o foarte bună interpretare a Cvartetului „Philiarmonia", de la Arad, Cvartetul op. 22 nr. 2 (Pianistul Iosif Prunner și Trio Romantica au interpretat Cvartetul op. 30). Sigur că dorit ultim opus enescian, Simfonia de cameră, presupunea un efort interpretativ cu totul deosebit pentru cameralistii de la Filarmonica din Oradea, sub conducerea lui Ervin Acel : dar ne-am mulțumit cu Concertul pentru coarde de Paul Constantinescu, o capodoperă în genul lui.

De la Filotei Sin Agăi Jipei, Căianu, Pann, Porumbescu, Ștephănescu, Dima, Brediceanu, pînă la Ion Dumitrescu (în concertul de închidere), numele creatorilor noștri consacrati au fost mereu prezente în concerte. Maestrului Toduță îi datorăm Simfonia B-A-C-H —, din recitalul organistei Ursula Philippi. Mai enumerăm : Berger, Glodeanu, Capoianu, Moldovan, Marbe, Odăgescu-Țuțuianu, Liana Alexandra, Niculescu, Stroe, Olah, Vieru, Bughici, Brînduș, Popovici, Țăranu, Comes, Voiculescu, Türk, Spătărelu, Vancea, Ciortea, Pașcanu, Gh. Dumitrescu, Zeman Paladi, Dogaru, Dendrino, Carmen Petra-Basacopol...

Oaspeții din străinătate, care ne-au onorat cu prezența, fiecare ar îndreptăți și acum cronici-studii : reputatul violonist sovietic Viktor Tretiakov, excepționalul pianist chinez Wu Jing, temperamentalul organist vest-german Rudolf Innig, virtuozul contrabasist italian Fernando Grillo (un statornic prieten al muzicii românești), impecabilul tenor de lieduri Siegfried Lorenz din R.D.G. Cvartetul de coarde Brodsky, din Anglia, de o neuitată gingășie în Mozart, Cvartetul Dolezal din R.S.C. care ne-a plăcut mult în Janacek... iată extensii de necuprins acum, aici.

Operele de repertoriu, **Faust, Rigoletto, Aida** — aceasta cu Vladislav Piavko, de la Balșoi Teatr — în prezentarea Operei Române din București, Baletul clasic și contemporan din Constanța (cu lucrări de Enescu, Bizet-Scedrin, Minkus, Ion Maxim) **Lacul lebedelor, Giselle** și **Spărgătorul de nuci**, corpul de balet al Operei din București bucurîndu-se de colaborarea cuplului solistic Galina Șleapova și Nikolai Fedorov, de la Teatrul Mare Academic din Moscova, Teatrul de balet contemporan din Leningrad — un excepțional corp de tehnicieni și vizionari în gestul scenic —, avînd în program **Idiotul**, pe motive din Dostoievski, pe muzica Pateticei ceaikovskiene, Ziua nebună (Nunta lui Figaro) pe motive din comedia lui Beaumarchais, cu muzică de Rossini și Recital de balet cu muzică de Vivaldi, Beethoven, Offenbach, Villa Lobos, Schnitke, operele **Lăsați-mă să cînt**, de G. Dendrino și **Examene, examene** de Marius Țeicu, laolaltă, un evantai splendid. Niciînd n-a fost o asemenea varietate ca la această ediție a Festivalului, mai cu seamă în privința primelor apariții autohtone. Cvartetul Philharmonia : Trio Academic, Hyperion — conducerea Iancu Dumitrescu — Traiect — conducerea Sorin Lerescu ; Quodlibet Musicum — conducerea A. O. Popa — Omnia — conducerea Marin Soare, Preludiu, Concordia, Romantica ; Ars Nova, conducerea Cornel Țăranu ; fantasticul cor Madrigal, admirabilul Cor de copii al RTV, impunătorul Ansamblu artistic al Armatei... au ilustrat — o gamă mergînd de la finisarea ca ton de „Stradivarius" la masivitatea marcială, însuflețitoare, a cîntecului mobilizator.

...Și niciînd nu ni s-a oferit o asemenea prezență a creației și problematicii componistice de tip nou și a celor mai tineri componiști : Maria Ciobanu, Doina Rotaru, Liviu Dănceanu, Șerban Nichifor, Adrian Iorgulescu, Cristian Al. Petrescu, Călin Ioachimescu, Fred Popovici, Marcel Spinei...

Să mai adăugăm plăcuta impresie lăsată de recitalul vocal al tinerilor laureați în concursuri internaționale : Adriana Mestes (Iași), Anca Dămăceanu (București), Elena Gaja (Timișoara)... Pianistul Horia Mihail (Brașov) rămîne cel mai tînăr concertist în Festival (născut în 1971), (și s-a vorbit despre el ca despre o promisiune lipattiană ; fie !).

Continuîndu-se o tradiție deja statornicită, două dimineți au fost rezervate, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Uniunii Compozitorilor, unor comunicări științifice pe marginea multiplelor aspecte ale implicării culturii noastre muzicale, în general, și a creației enesciene, în special, în contextul valorilor universale actuale și din trecut, la ele contribuind pe lîngă muzicologi români, oaspeți din U.R.S.S., R.D.G., R.P.B., S.U.A., R.F.G. Prilejul prezentării volumelor „Capodopere enesciene" de Bentoiu, „Catalogul tematic al creației lui George Enescu", de Clemansa Firca și „Enesciana IV", acesta din urmă recent tipărit prin grija Centrului de Studii George Enescu, de pe lîngă Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R., a fost conectat la un concert cameral Enescu — în care am ascultat foarte interesante prime audiții.

Ca și în edițiile anterioare, Electrecordul a acționat prompt între excepțional efort de selectare artistică și de organizare, dîndu-ne de pe o zi pe alta înregistrări ce rămîn amintiri dragi. Auditorii concertelor au avut la îndemînă și standuri de note și cărți muzicale, de beletristică și arte etc.

Pe durata Festivalului au apărut 5 numere dintr-o Agendă, mult dorită, asigurată de Colegiul Criticilor Muzicali — A.T.M. Publicarea o datorăm în primul rînd rîvnei și isteții petrecute în activitate discretă multe ore din zi și din noapte de Smaranda Oțeanu pentru noi acum și prin faptul că a inserat, chiar în primul număr, un articol despre Festivalul Enescu „Orfeul Moldav", de la Tescanii noștri.

• **LUMEA MIRACOLELOR**

DEFINIŢII . . . FACULTATIVE

• *Ecologie :* Cu humorul stăm foarte bine. Rîsul rămîne totuşi o problemă. Se aude că ar fi pe cale de dispariţie.

• *Limită :* O singură dată este uneori prea de-ajuns.

• *Anticipaţie :* Se aşteaptă cu nerăbdare ziua cînd prostia va deveni subiect de excepţie.

• *Răbdare :* Să îmbătrîneşti demn la porţile afirmării.

• *Întîietate :* Dintre toţi băutorii, vinul era cel mai deştept.

• *Aspiraţie :* Viaţa la ţară are cel puţin o tentaţie majoră. Aceea de a fi petrecută la oraş.

• *Feroviară :* Vă anunţăm pe această cale că din restaurantul gării nu pleacă nici un tren.

• *Avertisment :* Şi în spatele unei armuri se ascund destule primejdii.

• *Ficţiune :* Sînt în curs de brevetare instalaţiile eoliene care produc... vînt.

• *Circumstanţă :* Numai un vînător îşi poate pune mintea cu un iepure.

• *Consolare :* Fiţi fără grijă. Au şi bucătarii mîncătorii lor.

• *Morală :* Ceva care ne arată cum să greşim ca să fie bine.

• *Atenţie ! :* Prăpăstiiile ne învaţă că toate au o limită.

• *Chestionar :* Cum se poate măsura timpul cu o jumătate de... ceas ?

• *Incredibil :* Prestigitatorul a reuşit pînă la urmă performanţa de a face să dispară... singur.

• *Silvică :* Un pom de iarnă se obţine prin răcirea bruscă a vremii.

• *Dependenţă :* Nici o căciulă nu-i chiar aşa de deşteaptă încît să se lipsească de... cap.

• *Avertisment :* Pe reversul medaliei stătea scris : „Nu-i frumos !".

• *Reţetă :* Medicamentele dau unele rezultate. Cu o singură condiţie : Să fii... sănătos.

• *Conexiune :* Verigile dintr-un lanţ sînt primele care îşi pierd libertatea.

• *Ambiguitate :* Nici unul dintre cei prezenţi nu ştia precis care dintre ei este... absent.

• *Investigaţie :* Cazurile de dispariţie nu pot fi explicate decît prin fuga de la locul faptei.

• *Uimire :* Cine a spus că un vegetarian nu ştie să muşte !

• *Distanţă :* Dacă vrei să comunici ceva nu trebuie să spui şi ce ai mîncat.

• *Antropometrie :* S-a observat că lungimea braţului unui bărbat este aproximativ egală cu media taliei unei femei (natura are grijă de toate).

• *Autocritică :* „După umila mea părere nici nu trebuia s-o exprim".

• *Privilegiu :* De fapt, fără soclu, statuia ar trebui să meargă pe jos !

• *Proverb :* Ecoul ştie pe de rost că repetiţia este mama-nvăţăturii.

Mihai PAULIUC

Margareta Sterian

Munca, ceva de care nu te mai poți lipsi

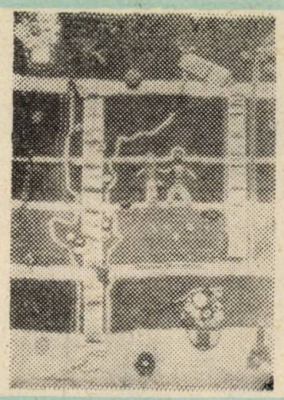

• „T • C"

„În peregrinarea spre Nepătruns, două Parce ne stau alături : de-a dreapta Natura cu sevele ei ocrotitoare, iar de partea inimii, Arta, ce răsplătește cu trainică frumusețe și mîngîiere pe acei care i se dăruiesc, în primul rînd pe artist, „muncitor în toate schimburile", în pătimașă, neîncetată cursă cu sine însuși."

Cu aceste cuvinte, scrise de Margareta Sterian în volumul „Poeme. Imagini. Proze.", mă îndreptam spre locuința artistei. Obținusem acordul unui interviu și am găsit-o, în acea sîmbătă, la amiază, făcînd corecturile la un volum de versuri încredințat editurii Eminescu...

M. S. Mă grăbesc să termin tot ce mai am acum cu literatura, să predau volumul acesta și încă unul la editura Dacia din Cluj-Napoca. Altul trebuie să iasă zilele astea, tot la Eminescu. Manuscrisele îmi iau tot timpul și pictez mai puțin. Nu se poate !... Trebuie să pictez ca înainte și nu mai am timp destul...

M. R. Și totuși, în fiecare dimineață vă așezați în fața șevaletului și pictați, vă aplecați asupra unui manuscris sau încredințați mașinii de scris poemele, prozele sau traducerile dv. De altfel ați exprimat această permanentă stare lucru care va absoarbe și vă întreține energia spirituală, scriind undeva : „Dacă ar fi s-o iau de la început aș picta și aș scrie, și aș picta cu aceeași sfială, emoție și obstinație, potrivit unei dispoziții temperamentale care mă poartă de la una la alta, întreținîndu-mi nestins, elanul pentru amîndouă." Dumneavoastră semnați o cantitate de muncă uriașă...

M .S. Dar și într-o viață îndelungată..

M. R. Să fie munca totul pe lumea asta ?

M. S. Da, numai ea poate să creeze celelalte care ne sînt date... Bucuriile... Neliniștea... Tristețile, da, da, și tristețile... Dacă n-am cunoaște și trăi și tristeți am fi cu mult, dar cu mult mai triști... E o părere... și astfel de păreri sînt valabile cred, pentru cei care el spun. La mine munca a început foarte de timpuriu..

M. R. Vă amintiți cum a fost ?

M. S. Eram la școala germană unde majoritatea elevelor știau foarte puțin românește și profesorul nostru de limba română, Ioan Slavici, ne-a îndemnat, pe fiica lui Mioara și pe mine, să ne ocupăm de aceste colege, și-așa am ajuns să meditățm. A fost prima formă de muncă organizată, pentru că din banii primiți pe aceste meditații îmi plăteam lecțiile de muzică.

M. R. Și atunci pînă în zilele noastre ?

M. S. Am muncit mereu, mereu... Nu știu... Munca ? E un drog de care nu te mai poți lipsi...

M. R. Sau o cheie a vieții care depinde de modul în care deții această cheie...

M. S. Ea ne-a fost dată tocmai pentru a putea suporta tot ce întîmpinăm, pentru a fi un răspuns întrebărilor pe care neîncetat le formulează cugetul nostru, sau pentru a nu ne da răgaz să întrebăm... Nu știu !

M. R. Să vorbim despre opera dumneavoastră...

M. R. Să vorbim despre opera mea, poate și despre viața mea — tot una ar fi — rar și nu fac aceasta. Despre un creator doar opera trebuie să vorbească. Aș spune atît : n-a fost un drum ușor, în schimb, generos a fost. Deși am cunoscut mulți oameni, să nu vă așteptați la întîlniri semnificative, pe acestea mi le-a oferit natura, iar oamenii întrucît fac parte din ea. Cu oamenii am mers paralel, n-am cunoscut aventura destinelor împletite... Poate că și aceasta marchează uneori calea împlinirii unui artist. Fac parte dintr-o generație care s-a impus — aș zice — cu strălucire : Victor Brauner, Eugen Ionescu, Marcel Iancu, Mircea Eliade, Ilarie Voronca, rară simbioză între artist și om. Și încă alte nenumărate valori de renume fără să uităm pleiada celor din mijlocul nostru care au rămas și vor rămîne chezășia autenticității efortului creator românesc. În cartea mea „Castelul de apă", m-am referit la copilăria și adolescența mea, care au stat sub semnul personalității hotărîte, dar și înclinate spre visare, a bunicii ; ea mi-a inculcat pasiunea pentru adevăr, mi-a dat exemplul unei munci necurmate și, neînvățîndu-mă să ocolesc adevărul dezarmată am rămas pentru tot restul vietii. Către pictură m-am simțit atrasă dintotdeauna, încă din vremea claselor primare... Luam în vacanță, lecții de desen cu un profesor din Buzău, orașul meu natal. Liceul l-am făcut în București la școala evanghelică de fete (Hohere Madchenschule) cum se numea pe atunci. Profesor de limba română îl aveam pe Ioan Slavici (am mai spus) iar de desen pe Richard Canisius, valoros desenator de școală germană ; amîndoi erau pedagogi neîntrecuți tocmai datorită sensibilității și înțelegerii lor și formau împreună un cuplu de „domni". Pictura și istoria artelor le-am studiat mai tîrziu la Paris, la Academia Ranson și la Ecole du Louvre cu profesori de renume mondial. Îmi amintesc „corecturile" de la Academia Ranson. Erau foarte originale : mie, profesorul obișnuia să-mi spună : „Vous avez le

bon Dieu", sau : „Ce sont vos invention, gardez les", niciodată „să faci aşa, sau aşa". Se adapta personalităţii fiecărui student.

M. R. Ce secvenţe sînt mai vii din filmul vieţii pariziene ?

M. S. Din epoca „mea" pariziană păstrez emoţionantele impresii : Catedrala, Fluviul, parcurile generoase, drumurile ideal croite ale metropolei şi... oamenii săi supli, eleganţi, indiferenţi, sîrguincioşi, plini de bun simţ şi „last but not least", marile muzee, continuu animatele galerii de artă. La Luvru m-am întîlnit cu Leonardo, cu Uccello şi Sasseta dar şi cu acei flamanzi care, deschizînd suita de uşi a casei lor, îţi arată masa întinsă cu toate frumuseţile şi bogăţiile pămîntului, vădind constanta lor preocupare pentru un trai îmbelşugat şi avere, preţuirea senzualităţii burgheze, aş zice, sub creştină egidă. Mă pasiona pictura avîntată, generoasă a lui Van Gogh, Rousseau Cameşul mă intriga şi uimea — nu mă amuza — şi căutam să-l înţeleg pe Gauguin a cărui artă abia tîrziu, la Ermitaj, am înţeles-o... Fluviu de culoare şi mister, incantaţie...

M. R. Mă înşel simţind o undă de regret în glasul dumneavoastră ?..

M. S. Am un imens regret că atunci cînd călătoream nu o făceam îndeajuns pentru mine, eram întotdeauna „la remarca" altora şi nu eram destul de atentă poate, să observ totul, să mă încarc de tot ceea ce vedeam. Tare aş fi vrut să refac aceste călătorii sau să urmez altele, dar nu s-a mai putut...

M. R. Călătoriile seamănă cu atîtea alte momente ale vieţii cărora nu ştim întotdeauna ce importanţă să le dăm, cît mai trebuie să rămînem în interiorul lor...

M. S. ...sau ce direcţie să le dăm, şi care este cea mai bună... Se vede că asta face parte din existenţa noastră. Cred că nici plantele nu ştiu dinainte dacă vor creşte drept, sau dacă se vor înclina, sau dacă vor pieri. Sînt forţe pe care încă nu le cunoaştem, dar încercăm mereu să ajungem în miezul lucrurilor. Şi asta se cheamă, poate, a trăi.

M. R. E o ştiinţă ? Sau o artă ?

M. S. Da.. Ar trebui să chibzuiesc îndelung. Nu cred că e vreuna sau alta. Cred că e un torent care te poartă... o cursă.. în care trebuie să intervii cu voinţa şi cu dorinţele tale. Am încercat să spun asta în ceea ce am făcut...

M. R. Şi aţi făcut foarte mult. E greu de disociat în cazul operei dv. pictura de poezie, de proză, de ceramică, de tapiserii, de traduceri, de schiţe de scenografie... „Avec l'âge, l'art et la vie ne font qu'un". A spus-o un profesor de-al dv. : Braque. E adevărat ?

M. S. E aşa cum o simte fiecare, dar ar fi imposibil ca opera să nu se integreze vieţii căci e făcută cu preţul ei. Este o simbioză, este ceva firesc.

M. R. „Arta este o rană transformată în lumină". Tot Braque.

M. S. E frumos, e metaforic spus.. Nu cunoşteam această aserţiune. De la Braque mă aşteptam însă la ceva mai dur, mai tăios...

M. R. Poate a simţit nevoia să exprime astfel sacrificiul cu care se obţine „lumina"..

M. S. Dar nu este un sacrificiu, sau este acelaşi sacrificiu pe care-l face o pasăre cîntînd sau un peşte înotînd... E un element pentru unii oameni...

M. R. Pentru unii oameni care se numesc artişti.

M. S. Da, cred... Poate. Dar şi pentru fel de fel de oameni. Unii sînt dotaţi cu bunătate şi pot să împrăştie în jurul lor alte valori, alte „lumini"... Dar cred că mă îndepărtez de la subiect...

M. R. De loc. Sînteţi foarte aproape de subiect, cred că numai cînd pictaţi sînteţi mai aproape de subiect. Sînteţi de părere că artistul trebuie să fie un profesionist ?

M. S. Arta este şi o chemare pasională şi dacă astăzi ai urma-o şi mîine n-ai mai urma-o, n-ar fi ceva destul de armonios şi de puternic.

M. R. „Eu mi-am descoperit Americile singur,
şi de-au putut să mă încînte mie mi-o datorez ;
închipuirea mea poate cuprinde încă mai multe
continente, cu tot ce ele poartă —
afară de acel spre care, atît de sigur navigăm..."

Poezia „Self-Made" pe care aţi publicat-o în volumul de „Poeme" din 1969. Primul ei vers mă îndeamnă să vă întreb cînd aţi avut conştiinţa că existaţi ca artist ?

M. S. La început n-am simţit decît o chemare, o apartenenţă, o preferinţă pentru artă în genere... Pe urmă s-a organizat în ceva de care nu te mai poţi despărţi mai cu seamă dacă-ţi dă un răspuns. Şi acest răspuns devine o bucurie pentru existenţa ta, un scop. Un drum către bucurie..

M. R. „Eternă bucurie-i frumuseţea". E titlul unui volum de traduceri din poezia engleză.

M. S. L-am găsit într-un vers de Keats, aşa cum titlul volumului „Aud cîntînd America" este un vers din Whitman.

M. R. Vă rog acum să vă amintiţi Momentul Drăguş sau Momentul Gusti, nu ştiu cum îi spuneţi dumneavoastră...

M. S. Adevărata şcoală cred că în ţară am făcut-o, atunci cînd, participînd la studiile monografice de la Drăguş, al căror iniţiator a fost şi rămîne profesorul Dimitrie Gusti, am cunoscut şi îndrăgit arta populară românească autentică ; ea mi-a oferit reazemul pe care îl aştepta cugetul meu şi am înţeles că zestrea şcolii nu este cea preponderentă atunci cînd ai un mesaj propriu de comunicat şi poate şi înţelegerea că devoţiunea pentru împlinirea prin artă este departe de a fi o cale netedă. În orice caz acolo am pus într-o lună jaloanele unei expoziţii de treizeci de portrete pentru care am găsit o punte cu totul diferită dar reală mai tîrziu, la Brăneşti, unde se desfăşoară o serie de procesiuni, despre care am mai scris, cu rădăcini în latinitate... „Cred că o dramă shakespeareană nu cuprinde mai mult gînd şi desfăşurare de frenetice, nelămurite, dar cert stăpînite stări, decît o dată pe an — o anumită zi de iarnă sub ceţurile uşoare de la Brăneşti."

M. R. Aţi păstrat o statornică dragoste pentru creaţia populară românească despre care mai scrieţi undeva : „Ancestrala spiritualitate a Cumineniei pămîntului s-a contopit cu setea de frumos, dragostea de muncă şi nevoia de visare a părinţilor noştri. Simţul artistic, iscusinţa şi modestia, calităţi structurale ale poporului nostru, dau unicitate şi strălucire creaţiei sale ; bogăţia şi diversitatea portului apar drept ceva firesc, nu dinadins spectaculos ; el este aşa, desigur, pentru a satisface neabătuta dorinţă de frumos, dar şi pentru a respecta străvechi reguli de comportare care cer să te înfăţişezi mai ales înaintea celorlalţi cu tot ce eşti şi ai izbutit să faci mai bun.

Peste timp, peste viaţă şi moarte, ai vrea să mîngîi mîna care, în ciuda muncilor grele, s-a înmlădiat pentru a păstra, a perpetua comorile primite. Să purtăm de grijă ca izvorul acesta fermecat să nu se tulbure, să rămînă întotdeauna pur, nu pentru că arta populară românească n-ar constitui un ciclu perfect rotunjit, deopotrivă cu cele mai însemnate realizări ale altor civilizaţii, ci pentru a îmbogăţi cu permanenţa ei viaţa noastră cea de toate clipele."

M. S. Prin 1930, după un debut de succes, am continuat să mă socotesc debitorul celor cărora mă a-

dresam, să le ofer mereu ceea ce consideram mai bun din strădania mea : am făcut pictură în ulei, grafică — frescă şi mai tîrziu ceramică şi compoziţii textile, încurajată fiind de unele receptivităţi deosebite ca şi de premii la Saloanele oficiale — medalii pentru pictură şi ceramică la Paris, Praga, Istanbul — remarcate participări la foarte multe expoziţii din ţară şi de peste hotase. Marcel Iancu, H. H. Catargi, Nuţi Acontz, H· Maxy, P. Iorgulescu-Yor — şi mulţi, mulţi alţii — de pe vremea debutului şi de mai tîrziu — au fost alături de mine. Apoi am scris poeme şi proze — îmbinînd arta şi literatura altor popoare, am tradus cu pasiune din acestea. Singur publicul a fost acela care mi-a trimis mesaje, deşi lista traducerilor pe care le-am făcut este importantă, iar cărţile s-au vîntut imediat la apariţie, deşi critica a considerat traducerile importante ca factor cultural. Eu mi-am continuat cu pasiune munca şi nu m-am preocupat de ceea ce mi-a fost potrivnic, aşa că azi — deşi înţeleg că acesta e poate rostul discuţiei noastre — nu mă aflu pregătită pentru bilanţuri. Am preferat să stau de strajă liniştii mele. Orice intervenţie m-ar fi putut tulbura, deşi nu m-ar fi putut abate. Au fost cîteva dureroase intervale cînd n-am putut lucra din cauza unor factori exteriori, de natură diversă· Dar şi acestea au trecut... Există firi imperturbabile şi altele, astfel construite, încît un ecou, o situaţie exterioară îi tulbură profund. Eu a trebuit să-mi apăr munca. Să-mi croiesc un culoar de linişte ca să pot lucra.

M. R. Un mare artist contemporan, un muzician, Sergiu Celibidache — îmi spunea într-un interviu : „Cultura este cel mai scurt drum către libertate".

M. S. Frumos spus ! Nu ştiu dacă e cel mai scurt, dar este un drum posibil, un drum de care n-ai vrea să te desprinzi, să fugi, să-l ocoleşti. E o cale cum se spune la noi... Sîntem înzestraţi cu acest drum cu această tendinţă de a crea ceva. Uite, au ajuns oamenii pe Lună. Cine s-ar fi gîndit ?... De cîte ori îi văd lumina noaptea nu pot să-mi desprind gîndul de la vizitele pe care le-a primit·..

M. R. Acum, cînd s-a ivit o nouă schiţă pe şevaletul dumneavoastră...

M. S. Nu, schiţe nu obişnuiesc să fac ; acestea devin tablouri finite după cum unele schiţe tablouri par ; cred că un plan ar dăuna unor asemenea realizări, că există un comandament tainic şi acela trebuie urmat. După o tematică dată n-aş putea lucra, deşi îmi spun, fără a îndrăzni, firește, să fac o paralelă : ce-ar fi devenit pictura Renaşterii de n-ar fi fost marile comenzi ? Cît de săraci am fi fost fără realizarea lor ! Cum vor fi lucrat artiştii aceia : metodic ? cu exaltare ?

M· R. Ce vă bucură pe dumneavoastră acum, Margareta Sterian ?

M. S. Pentru că nu mai sînt la vîrsta sporturilor de iarnă, m-ar bucura să treacă iarna cît mai repede, să fie cald şi să pot iar să străbat drumurile ţării mele şi alte drumuri...

M. R. Şi ce vă neliniştește ?

M. S. Mă neliniştește toată agitaţia despre care citesc, toate gîndurile astea sinistre de care sînt preocupaţi atîţia oameni... Mă neliniştește că nu ies cei care vor război la turnir, ca pe vremuri, să se răfuiască între ei şi să ne lase să ne bucurăm de viaţa asta, de acest intermezzo care ne este dat.

M. R. Vă place muzica ? Iată o întrebare retorică ! Şi totuşi aştept un răspuns.

M· S. Muzica e lumină, e murmur, e liniște, elan, e... miraculoasă...

M. R. Ce muzică vă place ?

Rezervaţii naturale moldovene

Prin Codrii de Aramă şi Pădurea de Argint

În toamna aceea cu dimineţi răcoroase şi soare blînd — aşa cum numai pe plaiurile nemţene le poţi afla — mi-am propus să străbat pe jos Codrii de Aramă şi Pădurea de Argint, atît de sugestiv evocate de Mihai Eminescu în poezia „Călin — file de poveste". De ce pe jos ? Pentru că sînt de părerea lui Calistrat Hogaş că, orice călătorie, în afară de cea pe jos, e o călătorie pe picioare străine ; a avea la îndemînă cupeaua unui tren, roatele unei trăsuri sau picioarele unui cal, înseamnă a merge şezînd şi a vedea numai ceea ce ţi se dă, nu însă şi tot ce ai voi".

Aici, la Văratec, vin tot mai mulţi drumeţi să guste din tihna neştiuburată a satului înconjurat din trei părţi de culmi domoale, acoperite de peria verde a coniferelor şi de finețe înmiresmate. Îl vezi stînd cu undiţa în mînă pe maluri de pîriu, adăstînd sub ziduri încărcate de istorie sau pierzîndu-se fără grijă în codrii deşi cu miros pătrunzător de cetină. Printre căsuţele văruite şi cu acoperiş de draniţă şi-au îngăduit adesea odihnă şi pace sufletească Mihai Eminescu, Calistrat Hogaş, Alexandru Vlahuţă, Gala Galac-

M. S. Nu numai muzica propriu-zisă. Orice zvon... şi foşnetul copacilor şi cearta păsărilor... strigătele străzii, zgomotele mecanice... Tot ce îţi dă o tresărire de viaţă. Asta este viaţa. Să nu dormi... În prezent mărturisesc că eu una parcurg stări aproape rituale : elimin telefonul, vizitele stînjenitoare, uit de hrană, mă învîrtesc în jurul şevaletului şi a culorilor, încerc pensulele şi cînd, în sfîrşit, mă apuc de lucru, liniştindu-mă treptat sau fiind absorbită de la întîia tuşe, se întîmplă uneori să am un randament nesperat. Asta mă răsplăteşte, sau aproape, de tot ce e nerezolvat în viaţa mea. Iubesc aşa-zisele lucruri înconjurătoare, desemnare pe care am substituit-o „naturii moarte" ; o mobilă, o cusătură, chiar şi un pahar obişnuit, emană un zvon tainic, pe care ţi-l adresează şi trebuie să-l asculţi... În mijlocul camerei mele, pe o masă dreptunghiulară, „dainty" — cum se spune la englezi — este regatul florilor care, cu sfîntă oră a lor — aici ele strălucesc şi durează — mă însoţesc şi mă încîntă.

M. R. Vă temeţi de ceva ?

M. S. ...Nu... Nu. Nu... De ce să ajungem la consideraţii tenebroase ?

Ştim noi ce ne aşteaptă pe fiecare. În privinţa asta nu-mi fac gînduri. Las lucrurile în voia lor... Aştept dimineaţa fiecărei zile cu o anumită nerăbdare de-a toarce mai departe. Altceva nu aştept... Lucrurile sînt simple şi firesti ca-ntr-o inscripţie pe o piatră funerară descoperită la Tibiscum, pe care mi-am pus-o ca motto la volumul „Oblic peste lume" :

„Pămîntul păstrează trupul,
Piatra, numele,
Aerul, sufletul
Ar fi fost mai bine ca..."

Marilena ROTARU

tion, Mihail Sadoveanu sau Ionel Teodoreanu. Aici şi-a găsit odihna de veci, în 1889, Veronica Micle.

În dimineaţa aceea nici un nor nu plutea pe bolta înaltă de peruzea. Toate stelele se topiseră sub puterea primelor raze care incendiau cerul la răsărit. Numai departe, spre soare apune, fruntea Ceahlăului era încă ascunsă de o pîclă alburie. Ieşind dintre căsuţe am prins a sui o cărare ce se pierdea printre brazii posomoriţi. Tăcerea solemnă a pădurii dese era tulburată doar de trosnetul vreascurilor sfărîmate sub paşii mei. După un urcuş pieptiş, pe picior de munte, am dat de poteci ce se desfăceau mereu, derutîndu-mă, de văiugi pe fundul cărora săltau pîraie repezi şi limpezi. Coniferele începeau să se amestece cu goruni falnici, apoi tot mai mulţi goruni. Mă aflam pe masivul Filiorului, în plină rezervaţie forestieră, în Codrii de Aramă ai lui Eminescu. Rezervaţia cuprinde peste nouă hectare de pădure, e situată la o altitudine de 550—650 metri şi este alcătuită în cea mai mare parte din două specii de gorun (Quercus petraea şi Quercus sessiliflora), *în vîrstă de peste 130 de ani. Aşadar arborii sînt de o seamă cu „poetul nepereche", luceafărul poeziei româneşti, care în tinereţea sa şi-a purtat paşii prin pădurea deopotrivă de tînără.*

De pe acest masiv se observă bine Pădurea de Argint, şi ea în vîrstă de peste o sută de ani, azi rezervaţie forestieră întinsă pe vreo jumătate de hectar, la 510 metri altitudine. Privită de aici, ea mi-a apărut ca o mare de mesteceni (Betula verrucosa) *tălăzuind cu verdele crud şi tremurător al frunzişului bogat în marea mai sumbră a pădurilor înconjurătoare. Vîntul tomnatic, jucîndu-se în coroanele pletoase, făcea să fulgere albul-argintiu al trunchiurilor înalte şi mlădioase. În mod firesc mi-au venit în minte versurile acelei poezii de o tulburătoare muzicalitate şi armonie, în care Eminescu îmbină genial chemarea iubirii, voluptos dureroasă, cu acea a naturii. Ultima parte a poeziei începe tocmai cu descrierea peisajului pe care-l aveam în faţa ochilor :*

„De treci codrii de ramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lîngă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur unde în văzduhul tămîiet".

Cutreierînd cărările, sub farmecul versurilor eminesciene, vedeam codrul prin prisma acestora. Aplecîndu-mă printre arbori să culeg ghebe şi hribi cărnoşi, plin de seva pădurii, mi se părea că într-adevăr „trunchii vecinici poartă suflete sub coajă, ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă". Ajungînd în „mîndrul întuneric al pădurii de argint" am fost atras de acele „isvoare" care „trec cu harnici unde şi suspină-n flori molatic", sărind „în bulgări fluizi peste prundul din răstoace, în cuibar rotind de ape". În poieni, ca în versurile sale, am văzut curgînd „mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine... în rîuri sclipitoare peste flori de miere pline", iar „a popoarelor muşte" umplînd „aerul văratec de mireasmă şi răcoare" În acest decor de basm, nu m-aş fi mirat să-l văd pe Călin însuşi, în chip de mire, ieşind din adîncul codrilor şi ţinînd „în a lui mînă, mîna gingaşei mirese".

Se putea oare descrie mai frumos şi mai însufleţit, în puţine versuri, aceste plaiuri nemţene ? Sînt convins că nu ! Dovadă e că tocmai aceste versuri au făcut Codrii de Aramă şi Pădurea de Argint nemuritoare, determinînd pe ocrotitorii naturii să le declare rezervaţii, spre a ne aminti mereu, peste veacuri, despre cel ce a fost Eminescu, sensibilul poet receptiv la frumuseţea pămîntului românesc.

Ştefan NEGREA

Romulus Vulpescu

Nu cred în „cariere" literare

● Un dialog „inter-textualist" și „fonetic" cu ROMULUS VULPESCU

● Acest interviu-colaj, inedit din mai multe pricini (între care, să fiu sincer, și o oarecare neglijență) are o formulă mai neobișnuită. E compus din îmbucarea a două piese distincte : 1) relatarea, cu intercalări de afișe și pliante, a unei discuții din ianuarie 1972, și 2) transcrierea, cu diabolică pedanterie (honni soit qui mal y pense), **sunet cu sunet, a unor pasaje dintr-un foarte lung** entretien **(2—3 ore), imprimat pe bandă în 1970.**

IANUARIE 72

Vulpescu, clocotitor și torențial. De cum am intrat :

— Fii atent, nu'ș dacă mă-nțelegi, sunt răgușit infernal, nu pot vorbi deloc, e înfiorător, am fost la Petrila, acolo am răcit, dracu' să mă ia, uite, vezi, abia vorbesc, ah !, e ceva.·. !, nu știu !...

— Cu ce ocazie la Petrila ?

— A, e o chestie de ne-nchipuit ! S-a înființat acolo, cum să-ți spun ?, un club... un club „Vulpescu"...

— ? ! (dar mai mult „?")

— Da, se numește „Erudit Club Vulpescu", ECV, totul perfect oficial, cu președinte, vice și secretar, cu serviciu special de presă...

— ..·Care servește la ?

— Serviciul de presă ? Auzi vorbă ! La ultima mea vizită acolo au făcut 47 de fotografii pe care le-au montat într-un album formidabil, stai să-l vezi, e **di granda !**

(Îmi arată albumul. E făcut — deh, spirit vulpescian — cu talent plastic și acribie. Fiecare poză are ca inscripție cîte un vers din Vulpescu).

BANDA DE MAGNETOFON

— (...) În ceea ce mă privește pe mine, în perioada asta, în ultimele patru-cinci luni, am avut multe ispite „extraconjugale"..· **literar** vorbind, adică extraliterare, sau paraliterare, ca să le spun așa. Adică... nu mai erau nici proza pe care oooo fac, nici poezia pe care o fac, știu eu, care mă atrage, nu mai era niș teatru'... ăîmm... articole, emisiuni la radio, la televiziune, lucruri de tot, cum s'spun, cu·.. cu directă...

— Nu te temi că te risipești în ăștea ?

— Ăăăm, de temut nu mă tem...

— Că implicit riști să...

— De temut... de temut ă nu mă tem, pentru că... În fine, întrebarea asta mi s-a mai pus ă deseori de cătreee tot felul de amici de-ai mei ; mi-au spus : **„— Dom'le, te risipești în multe"**, însă, atîta vreme cît lucrurile pe care le fac mă atrag și sunt lucruri pe care le fac din·.. să zic din inițiativa proprie, sau, dacă sssunt solicitat să le fac, sunt, accept **numai** lucrurile care într-adevăr mă interesează. Știu eu ? dacă prezint un film la tele... telecinematecă, nu prezint **nu importă** ce film, sau nu prezint orice regisor pentru că roagă televiziunea, nu ! Mi-am ales, sau îmi aleg de obicei filmul care-mi place, regisorul care-mi place sau ăă un film pentru că mm are anume virtuți îîmm știu eu, actori care mă interesează, despre care aș vrea să vorbesc, și așa mai departe, deci din acest punct de vedere nu regret ; pe urmă, eu nu cred că... de altfel nu cred în cariere **literare,** sua în **cariere** pur și simplu ; cuvîntul ăsta „carieră" nu-l accept decît îî atunci cînd e vorba de piatră, știi sau... carieră..· Cariera presupune arivism, presupune ăăă... pres'pune transformarea artei din vocație în ă...

— Scop.·.

— ...În scop și nu în scop nu știu, în ă, în ă 'ntr-un fel dă, dă slujb-așa, de pe urma căreia cîștigi ceva. Nu spnu că artistul nu trebuie să trăiască de pe urma literaturii sau artei pe care o face, e, ca oricare alt om..., are nevoie și el de hrană, dar î nu știu... Știi, Ion Barbu spunea odată, vorbind despre Poe, că îîî niciodată cînd a scris Poe **Corbul**, în în în **Corbul** nu se simte decît, cum zicea el, vizita umbrei. Cei patruzeci de dolari·..

IANUARIE 72

— Ce-i cu atîtea fotografii ale lui Tudor Gheorghe aici ?

— Cum, e prietenul meu, e un artist de mare clasă, am făcut, facem un spectacol, ai văzut afișul ?

— Nu, care afiș ?

— Uite ăsta !

Mi-l arată și-l reproduc integral aici, pentru că e un foarte bun — cred — „Vulpescu par lui-même", nu în totalitate dar „a piece of him") :

— „MUSEUL LITERATURII ROMÂNE / Strada Fundației no. 4, lîngă Piața Romană / INVITEAZĂ ÎNTREG ONOR PUBLICUL NAȚIONAL DORITORIU A SĂ ÎNĂLȚA SUFLETEȘTE, CONTRIBUIND, CUM ZICE POETUL LA CREȘTEREA LIMBII RUMÂNEȘTI Ș-A PATRIEI CINSTIRE LA O / **SOARE** / LA MUSEU / representație susținută de artistul / **Tudor Gheorghe** / cu guitarra sa / care au și compus musica pe care o cântă din poesiile barzilor anonimi ai popolului — «Miorița» «Carul cu flori» — cît și din cele ale poeților Enăchiță VACARESCUL, Miron COSTIN, DOSITHEI, Ștefan-Augustin DOINAȘ, Vasile ALECSANDRI, Tudor ARGHEZI, Cesar IVĂNESCUL, Ion BANUȚĂ, Al. O. TEODOREANU, Al. DEPĂRĂȚEANUL, Mihai CODREANUL, Octavian GOGA, Nicolae LABIȘ, Al. MACEDONSKI, Lucian BLAGA, Romulus VULPESCU, Ion BARBU. / Astă seară... / cea dentăi representație / de / POESIE ROMÂNĂ / Artistul să măgulește a crede că Publicul național, păstrându-și generozitatea, îl va cinsti cu venirea sa, acu ca și în rândurile trecute ; el, din parte-și, făgăduiește a-și întrebuința toate silințele spre a nu amăgi așteptarea acelor ce-l vor cinsti cu presența. Asemine, el roagă onor Publicul a nu întrerumpe cu aplausuri soareaua, ci a și le reserva, dacă va socoti că a fi casul, la urma representațiunii sale. / Șirul representațiunilor ce să va urma în toată luna noemvre va fi obștit prin mijlocirea foilor publice și ale **(sic ! gp)** anunciurilor. Bileturile să află la casieriul Museului Literaturei Române. / Începutul va fi nesmintit la 7 1/2 ceasuri seara. / Durata nu va întrece una oară și jumătate".

BANDA DE MAGNETOFON

— (...) Uite : apropo de cutare ș'cutare perioadă, aș vrea să-ți pun cealaltă întrebare pregătită. Prin cinzeci-cinzeșcinci erai un tînăr literat. Ce scriai și ce făceai pe-atunci ?

— Stai să-mi aduc aminte cîți ani aveam, că eu așa știu ,dacă mă-ntrebi cu cinzeci-cinzeșcinci habar n-am, nu-mi ad...

— Doăjdoi-douăștrei...

— A ! Păi stai : cinzeci, dacă m-a'n'scu'n treiștrei, ăă, 'ștrei-patruștrei zece ani, cinzeștrei ar fi fos' doăzăj dă ani, șapteșpe ani în cinzeci, nu ? În cinzeci aveam vro șaptes.·.

— Oa... Ei, atunci să ne referim mai mult la cinzășpatru-cinzășcinci ! Dar dă-mi un răspuns publicabil !

— A, ha-ha, mmm, da ! Păi, nu știu, în cinzășpatru, da, stai să-mi aduc aminte ; adică eu făcusem pă la opteșpe ani... traduceam Villon-u' la ăăăe... eram la facultate, eram student, și-l ..., nu prea eram atent la..·

— Pe care știu că-l retraduci...

— Da... adic-am și făcut o, cam o treime din el într-o... nu neapărat într-o, ă, adi... faptul ăsta nu-nseamnă cîtuși de puțin oo...o...o repudiere a trebii pe care am făcut-o atuncea ; aia își are, dacă — și.. și cîtă valoare își are, ș-o **are,** pentru mine în orice caz are o valoare teribilă de ordin sentimental, dar dincolo de treaba asta ăăă, hai să zicem că pretențiile și... și chiar o anume măiestrie, nu ? ă a... au crescut în ceea ce mă privește, nu ? Au trecut de-atuncea, de la optășpe la treizășapte de ani aproape doăzej dă ani, și în doăzej dă ani amăă... am devenit mai pretențios față de cît eram atunci. Nu poate, ci sigur. Asta nu-nseamnă că neapărat versiunea asta este mai bună decît ailaltă, da', în orce caz, este **și** mai aproape, să spurem, de original, adică·.. respect îî absolut toate rimele, schema baladei și așa mai departe.

— După cîte știu, acest remake a pornit de la o sugestie a Ilenei Vulpescu. E-adevărat ?

— Ăăăă da, ha-ha, bine, știi c-odată... într-o amuzantă emisiune... într-un amuzant interview la radio... mmm exist-colo la emisiunea literară în ciclu' ăla **„Doăzăj de minute acasă la..."** ...acasă la Cutare ăă acasă la Cutare, mă rog, urmează un nume, doăzăj de minute, o emisiune ; și am făcut tot aicea, am făcut emisiunea, tot pe bandă de magnetofon, și la un momen'dat, nu știu cum ăă venise vorba dă cine-i primul cititor al ă lucrurilor mele ș-așa mai departe și am explicat eo că e vorba de... nevastă-mea ăăă pe care am onorat-o cu epitetul „bucătăreasa lui Molière". Numele ăsta i-a rămas și, ho hi, acuma tos' prietenii n-o mai salută decît **„— 'S' trăiești, bucătăreasa lui Molière !"** Ei, da, bucătăreasa lui Molière ăă e de obicei laaa mț la originea multor dintreee, multora dintree... aventurile mele literare.

IANUARIE 72

— Și cu Villon-ul ce s-aude ?

— Nu s-aude nimic : **iese.** Am făcut ș-un pliant pentru el, uite-l, imprimat pe hîrtie de ambalaj, hîrtia-n care cumperi magiun, dar ce spui ce efect ?

— Într-adevăr, impresia e de eleganță și adecvare la Villon.

Pentru că și acest pliant **e grăitor pentru firea arhi-pedantipografică, dar și pentru talentul de editor (făcător) de cărți nepereche, al lui Vulpescu, reproduc din el pagina a patra și o manșetă : (primul text e sub formă de coloană bilingvă) :**

— „Această coliță de probă din volumul VILLON / **Vers** / uri / ediție ilustrată cu / 300 / de gravuri de epocă prezentată în text bilingv echivalențe românești prefață note precum și machetă artistică titluri și letrine de / Romulus Vulpescu / lucrare în pregate în scoarțe de lemn și însoțite de placa de zinc tie de ambalaj în caractere Cochin corp 14 la 15 mai 1971 într-un tiraj de 10.000 de exemplare la Arta Grafică din București România și cuprinde cea dintîi baladă a morții Baladă a doamnelor din timpul de-odinioară din / Marele Testament / al lui Villon / Tiraj original / Justification du tirage". Și : „În afara tirajului obișnuit, vor fi tipărite 280 de exemplare de factură bibliofilă, dintre care, 7 exemplare nepuse în comerț, marcate V, I, LL, O, N, FV și, respectiv RV, destinate realizatorului cărții ; 23 de exemplare, numerotate de la I la XXIII, ilustrate, fiecare în parte, cu cîte două trageri de culoare dintr-o gravură neinclusă în ediția obișnuită, exemplare legate în scoarțe de lemn și însoțite de placa de zinc originală care a servit la imprimarea lor ; 250 de exemplare, numerotate de la 1 la 250, însoțite fiecare de una din cele 250 de plăci de zinc originale, care au folosit la imprimarea gravurilor din textul ediției obișnuite. Ultimele două serii de exemplare numerotate vor fi puse în vînzare pentru amatorii bibliofili, care vor fi anunțați din vreme, printr-un anunț în presă, de locul și modalitatea achiziționării".

BANDA DE MAGNETOFON

— (...) Eee, deci, la epoca aia, așa, deci, la epoca aia traduceam ă **Aminta.** Torquato Tasso. Care, de alminteri, a apărut după vro doi ani de-abea, darăă în orce caz înaintea... exact, **Aminta** a apărut în cinzășișase și Villon a apărut de-abea în cinzășopt, c'toate că Villon-u' era făcut cu mult înainte. Ei, ă scriam poezii, mi se pare c-am debutat de altminteri în cinzășipatru...

— Unde ? Cum ?

— Ăăă am debutat în **Tînăru' scriitor** cuu un grupaj, de alminteri eram... da, eram s'dent în anu'... trei, cred, pe-atuncea-n cinzeștrei a fost, așa ceva, îmm vezi, nu mai țin minte ; da' mă rog ; îmmm... dacă m-ai lăsa să mă uit în fișier ți-aș spune exact, da' în orice caz țiu minte în numă..., în **Tînăru' scriitor** număru' trei ; pe-atuncea Demostene Botez îă îmă conducea redacția, și îm la îndemnele Ilenii,

pă vremea aia eram **logodit** numai cu ea, era studentă şi ea, la franceză ea, şi mi-a spus, z'ce : „Dom'le, du-te şi tu şi dă nişte poezii", că io tot o, îi împuiam capu' ei cu poezia, evident, ea era victima primă, nu ?, şi unică de altminteri, afară de unu sau doi amici, şi... amici pintre care, la epoca-ceea, Eugen Barbu, Tudor George..· è, dac-ai să mă laşi să evoc nişte amintiri am să-ţi spun o o întîmplare foartee amuzantă, dup-aia ; dup-aia-ţi spun, adică tot, da' să-mi aduci aminte să-ţi continui ; deci ă era **Tînăru' scriitor** număru' trei, ştiu că Demostene Botez cu... cu... cu duhu' blîndeţi-aşa, mi-a explicat el dă ce unele versuri ale mele nu sunt chiar aşa de potrivite, că-s cam violente, cam nu-ştiucum, a' mint, uite-te, vezi ? nu ! Da, ăsta a fost de fapt debutu', dar, mai înainte cu vro cîteva luni, c-asta a apărut în martie, în **Bătrînu' scriitor** pă martie... era număru' trei, mai-nain..., mi-s'pare pîn ianuarie m-am dus la **Viaţa românească,** era încă redactor pă vremea-ceea, trăia p-atunci răposatul dumnezeu să-l ierte Cristian Sîrbu ; era redactor acolo, şi m-am dus cu nişte traduceri din Baudelaire să le publice şi.·. mă rog, nu... nu s-au publicat... acuma nu-ş' dacă din cauză că nu erau ele foarte bune sau poate că-n momentul ăla nu aveam noi nevoie chiar de Baudelaire, ştii ? Ei şi, ştiu că i-am păstrat o oarecare **pică** lui Cristian Sîrbu vro doi-trei ani, ş-am spus : **(cu furie, n.gp) :** „Ce s-apucă ăsta şi măm mşam mneam ămm, ăsta ştie cine-i **Baudelaire ?.·.** Şi mă refuză pă **mine** cu Baudelaire !!!, şi asta !" Ei, ă, după ce i-am citit versurile excelente pe care le-a scris ăă **Paşi pe lumină,** ă, itinerarele lui faimoase, mă rog, toate lucrurile scrise pîn doăşcinci-doăşopt-treizeci, şi le-am procurat, mi-am... m-amăă... cum să-ţi spun ? m-am ă plătit cumva, fie şi postum...

— Ţi-ai transformat pica în atù... L-ai editat .(...)

— (...) E, în fine, închid capitolul Cristian Sîrbu că hm ne risipim prea mult. Da. Şi dup-aia m-am dus la, cum am spus, la **Tînăru' scriitor.** Şi-am dus atuncea un ciclu, ă de vreo trei sau patru poezii, între care cea care-a produs ă un mare şoc ă în lumea literară, de alminteri ştiu că ţi s'pare... s'poate verifica ce-ţi spun eu, a fost un faimos **Cîntec de flintă,** o doină haiducească. De fapt, punctul de plecare fusese ăă î o veche armă dintr-o panoplie pe care o aveam noi acasă, ştii ? Şi-am fabulat şi am inventat un dialog între un haiduc ş-o flintă. Ei, se pare că asta a deranjat teribil de mult îî în anul cu pricina pentru căăă Crohmălniceanu, care, de altminteri mi-era şi profesor la facultate şi cu care făceam seminar, şi deci ştia exact cine este Romulus Vulpescu, ămmm, neavînd la un momen'dat ă un exemplu negativ pe care să-l opună într-o cronică **foarte** mare a lui, făcută-n **Viaţa românească** ă la... şi, evident, laudativă, elogioasă, la Mihai Beniuc, la **Măru' de lîngă drum,** cronică pe care o-ntitulase **O biruinţă a liricii noi,** neavînd ce să-i opună a... neavînd ce să-i opună a căzut pe respectivul număr din **Tînăru' scriitor** unde, de alminteri, dacă-mi aduc eu bine-aminte ă debuta, sau în orice caz publica şi Tomozei şi ne-a făcut praf pe-amîndoi, pe el mai puţin, pă mine ; mă rog, acuzîndu-mă de tot felu' de năzdrăvăniiăă despre care nu po' să spun c-auzeam pentru prima dată atunci, da', în orice caz, eram perfect inocent de treburile ăstea· Mai tîrziu, la editură, cînd eramăăă... între timp m-angajasem... el şi-a adunat cronicile-stea-ntr-un volum, şi nişte colegi de la secţia de critică au vrut să... îmi facă, mă rog, serviciu' şi mi-au spus „Uite, o să-l rugăm pă Crohmălniceanu să-şi taie din cronica la **Măru' de lîngă drum,** să taie finalu' ăla-n care...", şiiiă... „nebun" cum sunt, ia-m rugat „**Nu**· Nu-nu-nu, vă rog foarte mult să-mi faceţi serviciu' să lăsaţi", pentru că, zic, mi-a făcut o vînzare nebună, m-a lansat în literatură cu scandalu' pe care l-a stîrnit în juru' numelui meu, chit că, din cauza acestui scandal eu, aproape doi ani de zile, n-am putut să public, pentru că, imediat cum mă duceam la o revistă, 'ce : **„— Da, bun ! Mda ! Cum ăă aţi spus că vă numiţi ? A, Vulp... a, da,** ('ce) **da, ăla cuăă, hm, mda.** 'Ce : **Mai treceţi d'neavoastră, c-acuma n-avem spaţiu !"**

George PRUTEANU

Viitoarele parcuri naţionale

1. MUNTELE CEAHLĂU

Poate nici unul din munţii noştri nu are atîtea legende ca Ceahlăul, această „piatră nestemată a Moldovei" — cum i-a spus Dimitrie Cantemir. Aproape fiecare stîncă îşi are povestea ei. Astfel, uriaşa stîncă a Dochiei, sculptată de vînturi, pare o fată în mers. Oamenii şi-au închipuit-o pe fiica lui Decebal care, urmărită de Traian după înfrîngerea tatălui său, a urcat pînă aici, unde, nemaiavînd scăpare, l-a implorat pe Xamolxis s-o prefacă în stîncă de piatră. Strabon afirma că geto-dacii aveau un munte sfînt numit

Adrian Marino

Să tindem spre marile înălțimi

— Ce v-a atras spre critica și istoria literară ? Oare numai intuirea vocației ?

— Deși nu mă consider de loc, în treacăt fie spus, „critic" și „istoric" literar, cel puțin în accepțiile curente ale acestor noțiuni, nu-mi pot nega o anume „atracție" pentru totalitatea sferei literare, teoretică, estetică, existențială ; ordinea acestor planuri are pentru mine semnificația sa, dar să trecem peste asta. Mi-aș recunoaște de asemenea, și alte „atracții" intelectuale. Să mă rezum, totuși, numai la literatură. Îmi pun, împreună cu dvs., aceeași întrebare. Vocație ? Fug de vorbele mari. Aș spune o posibilitate de împlinire, de participare, de solidarizare discretă cu destinele unei literaturi și cu necesitățile sale reale de investigație în adîncime. Cred în literatura română, mi-am format o anume viziune despre stadiul analizei și sintezei sale critice, îmi pare a fi descoperit unele pete albe pe hartă, pe care încerc să le elimin după posibilitățile mele modeste. După cum vedeți, totul este foarte simplu...

— Simplu... și nu chiar. Găsirea „petelor albe" e o obligație, o chemare a oricărui critic — tînăr sau bătrîn. Întrebarea e : cum o poate îndeplini și în ce anume constă, concret această obligație fundamentală ?

— Cum eu însumi mă consider „tînăr", aș dezvălui cîteva din obligațiile **elementare** ale dezvoltării oricărui spirit critic, mai ales tînăr. Esențială mi se pare, în primul rînd, seriozitatea formației de bază. Fără o foarte bună pregătire la izvoarele clasice,

---

Kogeonon pe lîngă care curgea o apă. Arheologul C. Mătasă considera că e foarte probabil ca acel munte să fie Ceahlăul, deoarece cuvîntul este apropiat de vechiul nume românesc *Pionul* pe lîngă care trece Bistrița, străveche cale de apă pentru negoț. „Bătrînul rege al Carpaților Moldovei" — scria Al. Vlahuță — stă „singur și posomorît, trufaș stăpînitor peste un popor de munți, ce par pe lîngă dînsul mușuroaie, înălțîndu-și creștetu-n cer, scărmănînd norii în ragila de stînci înfipte pe fruntea-i plesuvă". La rîndul său, Calistrat Hogaș, pe care *Pisicuța* l-a purtat de atîtea ori pe tainice cărări nemțene, vede „nemuritoarele lui turnuri de stînci săpate pe adîncul cerului", ridicîndu-se în aer „ca un fantastic castel de aur, zidit de mîna fermecată a vreunui vrăjitor din povești".

Situat la 35 km spre apus de Piatra Neamț, muntele Ceahlău, cel mai renumit din lanțul Carpaților Orientali, ocupă o suprafață de peste 300 km^2. El formează o entitate geografică bine individualizată, fiind izolat de munți dimprejur prin văile largi ale Bistriței, Bistricioarei, Bicazului și Bistrei. Privit din depărtare, ne apare ca o imensă cetate în ruină, cu mai multe incinte, a căror suprafață se restrînge treptat de la poale spre piscuri. Culmile cele mai joase, așa numitele *picioare*, se află sub 1 000 m. Urmează o adevărată centură de obcine bine împădurite ; ele au pantele mai abrupte, iar la Jgheabul lui Vodă și Prăpastia lui Ghedeon, versanții sînt aproape verticali, oferind o priveliște sălbatică, în care alternează conglomeratele cu grohotișurile, peticite ici colo de verdele coniferelor. Aici, în obcine, există văi adînci, izvoare ce dau viață unor pîraie repezi, cu praguri. Astfel Izvorul Muntelui își are obîrșia între Prăpastia lui Ghedeon și Poliția cu Crini ; pîrîul Rupturilor își toarnă apele peste pragurile mari ale Cascadei Duruitoarea. Culmea cea mai înaltă, orientată nord-sud, este numită în sens restrîns Pionul sau Ceahlăul. Spinarea ei lată se prezintă ca un platou puternic vălurit, care începe la nord cu Toaca, vîrful în formă de piramidă gigantică, înalt de 1904 m ; în apropiere se află Panaghia, ce seamănă cu un turn de piatră uriaș ; mai la sud vin piscurile de peste 1800 m ale Lespezilor, Ocolașului Mare și Ocolașului Mic, ultimul terminînd brusc culmea prin versanții săi foarte abrupți. Această culme reprezintă tot ce are Ceahlăul mai măreț și mai frumos : pereți de piatră pe care nu se cațără decît floarea de colți și stînci ascuțite de pe creștetul cărora se deschid larg zările fără nici o opreliște. Prima potecă de acces spre splendorile ei, pînă la Toaca, a fost amenajată prin 1860 de către familia Cantacuzinilor, iar primul adăpost turistic a fost clădit în 1906, lîngă Fîntîna Rece, de către ziaristul Gheorghe Panu. La poalele muntelui există mai multe vestigii care reflectă continuitatea activității umane încă din epoca primitivă. Este suficient dacă amintim obiectele de silex descoperite în punctul „La Scaune", ruinele micii cetăți Palatul Cnejilor (1639), biserica de lemn din Bistricioara (1793) și biserica mănăstirii Durău (1835).

Toate formele de relief ale Ceahlăului sînt dăltuite în depozite de conglomerate. Pereții de stîncă golași

fundamentale, esențiale, ale literaturii, istoriei și esteticii sale, nu văd o posibilă mare, adevărată carieră de critic. Jurnalismul cultural este una, critica, istoria, eseistica literară cu totul alta. Mă interesează, evident, doar ultima ipoteză. Și, fiindcă a venit vorba, mă surprinde graba unor tineri intelectuali de a face cu orice preț critică și a se intitula „critici" înainte de a păși la o verificare serioasă. Veți spune : dar cum să se verifice, cum să se formeze, dacă nu scrie, chiar tînăr fiind ? Răspund : istoria nici unei mari literaturi nu cunoaște fenomenul așa-zisei „critici tinere", care de fapt nici nu există. Cunosc doar critici buni și critici fără chemare, critici pregătiți și nepregătiți. Noțiunile acestea de „tînăr" și „bătrîn" nu spun nimic în cîmpul criticii literare. Poți să fii tînăr și plin de talent și bătrîn doar cu ifose și cu vată în urechi. După cum poți fi foarte bine bătrîn și plin de calități și tînăr fără nici un fel de merite. În orice caz, nu cunosc nici o carte serioasă de critică scrisă înainte (iau o vîrstă convențională a maturizării) de 30 de ani. Pînă atunci criticul tînăr traversează în mod inevitabil o fază de pregătire, experimentală, oscilantă. Să scrie, să se formeze, fără îndoială, dar să-și impună mai ales o disciplină, care s-ar rezuma la cultul și studiul marilor valori. Să debarce cu adevărat în critică numai după ce a trecut examenele de alpinist. Firește că micile escaladări pot începe de pe acum. Esențial este să tindem, chiar de la început, spre marile înălțimi. Cine țintește jos, jos rămîne.

— În ceea ce vă privește... ați „țintit" sus : Macedonski — al cărui nume va rămîne definitiv legat de al dumneavoastră — e o culme. Cum s-a produs apropierea ?

— Greu de spus în cîteva cuvinte. Impulsul de a îndepărta o enormă nedreptate literară a constituit substratul „etic" al acțiunii. Mă supără nedreptatea, abuzul, eroarea, oricare ar fi. Restituirea unei foarte importante personalități m-a preocupat de asemenea. Macedonski este cea dintîi mare conștiință modernă a literaturii noastre. Plăcerea de a păși pe un teritoriu virgin, neexplorat, n-a fost nici ea mică. A jucat un rol și satisfacția aplicării și verificării unei metode critice. Nu pot ascunde și unele afinități, o anume solidarizare de ordinul „simpatiei". Cred, și așa, că am făcut destule indiscreții...

— N-aș spune... În altă ordine de idei : știu că publicați foarte mult, în gazete foarte diferite. Pornind de aici, v-aș cere părerea despre revistele literare românești la ora actuală *.

— Un fenomen al dezvoltărilor epocii noastre este și progresul evident al revistelor „provinciale", tot mai comparabile cu publicațiile literare centrale. Deocamdată emulația îmi pare foarte strînsă, dar întrevăd de pe acum posibilitățile unor depășiri calitative. Circulă, pe alocuri, unele tipare perimate. Noile publicații, în schimb, dovedesc tot mai multă personalitate, sînt capabile de inițiative proprii, redacțiile mult mai tinere aduc „sînge proaspăt", nu întreține cultul vedetelor uzate, De altfel, nici o revistă nu trebuie să repete formula alteia. Obiecția de bază ar fi o anumită incertitudine a programului redacțional, lipsa, pe alocuri, a unor cronicari competenți, oarecare improvizație (inerentă începuturilor). Preocuparea de a gîndi revista ca o **unitate** ar trebui de asemenea ceva mai intens cultivată. În sfîrșit, într-o revistă literară, accentul nu poate să cadă decît pe literatură...

— ...dar nu în dauna criticii ;aceasta e însă o problemă complicată și nu e aici locul s-o discutăm. De aceea, ținînd seama de specificul revistei care va găzdui acest interviu și de faptul că eu însumi sînt student, și deci solidar cu colegii mei — care, în paranteză fie spus, scriu foarte multă literatură — mă văd obligat să vă întreb : ce știți despre studenți ?

— Deși nu am contacte profesionale cu generația dvs., din nu puține convorbiri și alte indicii mi-am format convingerea că studenții actuali dovedesc tot mai multă maturitate (uneori chiar... precocitate), tradusă prin siprit critic tot mai dezvoltat, o preocupare tot mai intensă de a-și lărgi orizontul informa-

---

predomină semeț deasupra limitei superioare a codrilor seculari de conifere, sau se înalță din mijlocul lor, contrastînd puternic prin colorit și măreția formelor. Clima este prielnică drumeției. Temperatura medie anuală este de 8°, deci mai ridicată ca a Bucegilor, iarna coborînd la —20° iar vara urcînd la 18°. Vînturile, inclusiv Crivățul, deși bîntuie și vara, sporesc farmecul muntelui, mai ales dimineața cînd alungă și destramă norii și cețurile din văgăuni, izbîndu-le de stînci și de cetina molizilor.

Pe măsura solurilor și a climei, flora Ceahlăului este de o bogăție și o varietate uimitoare, cuprinzînd peste 1200 de specii de plante inferioare și 1500 de plante vasculare. Multe dintre ele au o mare importanță științifică, fiind elemente de origine eurasiatică, central-europeană, alpină sau circumpolară. Încă și mai interesante sînt endemismele carpatice (specii de omag, căldărușă, coada-șoricelului, clopoței, garoafa de munte, firuța, vulturica, flămînzica ș.a.), relictele terțiare (iarba surzilor, coada iepurelui, opaițul, mixandra sălbatică) sau relictele glaciare (argințica, rogozul, gîscarița). Dintre raritățile floristice sînt ocrotite de lege floarea de colți, papucul doamnei și sîngele voinicului.

Mai sus de 700 m altitudine fagul este înlocuit, treptat, cu molidul. În această zonă de amestec se află vestita Poliță cu Crini, monument al naturii. Este vorba de mai multe suprafețe distincte situate la 1200 m în Fundul Ghedeonului și acoperite de verdele gingaș al singurului conifer carpatin cu frunze căzătoare, *Larix decidua carpatica*, pe care localnicii o numesc *lariță* sau *crin*. Deasupra etajului molidului, între 1700 și 1900 m se află zona alpină, acoperită de o vegetație ierboasă specifică, în amestec cu jneapăn, ienupăr și afin. Vara covorul vegetal al poenilor și fînețelor are o gamă cromatică puțin obișnuită. Albastrul gențianelor, paleta variată a orhideelor, gladiolele sălbatice, clopoțeii de munte, liliacul sălbatic și multe altele încîntă ochiul, începînd de la topirea zăpezilor și pînă cad primii fulgi.

Fauna muntelui dispune de bogate resurse cinegetice, de la cerbul carpatin, vînatul cel mai rîvnit, și ursul brun care își are bîrlogul în jgheaburile neumblate, greu accesibile, pînă la turmele de mistreți ce hălăduesc prin pădurile obcinilor, rîsul cel agresiv, lupul, vulpea, jderul, iepurele și veverița. O raritate este capra neagră, relict glaciar al Carpaților, colonizată în 1970. Dintre păsări trebuie pomenite ierunca și cocoșul de munte, iar dintre pești, păstrăvul.

Iată de ce, muntele Ceahlău, cu peisaj atît de caracteristic, cu flori și faună bogată în endemisme, merită să fie ocrotit. El merită să fie cunoscut cît mai bine științific și pus în valoare în mod rațional, fiind o adevărată mîndrie națională. Se preconizează, de aceea, organizarea lui ca parc național, în suprafață de 22.700 ha, din care circa 5800 ha reprezintă rezervație integrală, alcătuită din 600 ha de sol subalpin (rezervația științifică propriu-zisă) și 5200 ha de pădure marginală (zona tampon cu rol de protecție). Avem datoria morală de a transmite nealterat Ceahlăul urmașilor noștri, participînd la acțiunea de conservare a peisajului, a tuturor frumuseților geologice,

tiv, de a fi şi gîndi „modern". Mi se pare că „Scînteia tineretului" a făcut mai demult o anchetă pe tema : „Sînteţi un om modern ?". Nu m-am lămurit bine ce înseamnă a fi „om modern". Reţin însă preocuparea. Mi se pare simptomatică.

— Dar despre scrisul tinerilor, şi în genere despre literatura lor, ce credeţi ? Implicit, cum vedeţi viitorul literaturii române ?

— Exceptînd talentele tinere reale, nu extrem de multe, care se dezvoltă pe traiectorii proprii, ansamblul literaturii scrise de tineri pare dominat de efectele unor preocupări, lecturi şi teorii rezultate din contacte şi căutări de ultimă oră. Se citeşte acum o altă literatură străină şi română (Barbu, Blaga, reintraţi în circulaţie, au constituit adevărate evenimente) decît în anii trecuţi. Efectele — o spun în treacăt — snît inegale. Dar orice fază de creştere a avut momentele sale de criză, eroare, incertitudine. Maturizarea va aduce cu sine multe maturizări şi restructurări necesare. Restul, este de dorit, îl va face critica. În genere vorbind, deşi „influenţele" reprezintă o mare şi eternă realitate, adevărata creaţie depăşeşte inevitabil, prin asimiliare, stadiul „experienţelor". Vocaţia literaturii române şi, implicit, viitorul său, stau, aş spune, în dezvoltarea latenţelor sale umaniste, nu naturiste. Marea literatură are în centrul său omul, omul în cetate, nu în natură. Evident ,principiul acesta presupune o serie întreagă de precizări. Le voi face, sper, cu alt prilej.

— Spuneaţi mai înainte că maturizarea literaturii trebuie ajutată de critică. Poate critica să facă acest lucru cînd, în momentul de faţă *, ea este dominată de preferinţe şi subiectivităţi ? **

— Fără îndoială ! Încerc să demonstrez, între altele, şi această teză, într-o lucrare în curs de apariţie, „Introducere în critica literară". N-aş relua acum principii care, formulate aforistic, ar putea da naştere la neînţelegeri. Ce cred despre critica literară se află expus acolo, pe larg, cu toată argumentarea necesară.

— Dar obiectivitatea (subiect care, pare-se v-a obsedat) ?

— Pot să spun că nu ader de loc la mitul obiectivităţii absolute, al criticului „imparţial", „rece", „fără preferinţe". Acestea sînt deziderate utopice, puse în circulaţie de scriitorii care vor să fie lăudaţi cu orice preţ. Imediat ce li s-a făcut o cît de mică obiecţie, apar „scrisorile deschise" : cutare este subiectiv, altul e exclusivist etc. Reacţiuni din cele mai banale ! Fără îndoială, o anume „obiectivitate" critică există. Ea este chiar strict necesară. Dar ea nu exclude... „preferinţele". Cum ? Spun în „Introducere..."

— Dacă aşa stau lucrurile, care vă sînt preferinţele ?

— Preferinţele mele, foarte rapid precizate, merg spre clasici şi spre modernii care promit să devină clasici. Iau aceste noţiuni în accepţii speciale, greu de analizat acum, în convorbirea noastră.

— Atunci, pentru că veni vorba de clasici, întrebarea „clasică" şi sine-qua-non : ce pregătiţi ?

— Întrebarea îmi convine, deoarece pot să clarific cu ajutorul ei şi unele din ambiguităţile răspunsurilor precedente. Încerc să realizez un „Dicţionar de idei literare", probabil în două volume, unde toate aceste idei complicate(clasic, modern, experiment etc.) vor fi precizate în mod sistematic, în cadrul unei concepţii literare unitare. Specimene de articole din acest „Dicţionar" public cu regularitate în „Iaşul literar". Dar cum despre acest proiect care mă reţine — deocamdată — în exclusivitate, am mai vorbit, propun să ne oprim aici.

— De aocrd. Urîndu-vă spor şi succes, vă mulţumesc.

George PRUTEANU

* În iunie 1968 (n. G.P.).
** Părere (întrucîtva naivă) de student, în 1968 (n. G.P.).

---

floristice şi faunistice. Astfel ca drumeţul, ajungînd în Piatra Neamţ la asfinţitul soarelui, să constate ca Vlahuţă cum, „ridicîndu-şi falnic fruntea peste grinduri, el ne priveşte încă din negurile depărtării".

2. CHEILE BICAZULUI — LACU ROŞU

Cheile Bicazului sînt cele mai renumite chei din toată România, deoarece, deşi mai scurte ca altele, sînt fără egal de la un capăt la celălalt. Ele au fost zămislite de apa rîului Bicaz şi a afluenţilor săi în partea nordică a masivului Hăghimaş. Dar cînd pomeneşti de Cheile Bicazului îţi vine neapărat în minte Lacu Roşu. De ce ? Pentru că lacul are aceeaşi mamă, fiind născut prin bararea rîului Bicaz, în amonte de chei !

Coborînd serpentinele şoselei ce vine de la Gheorghieni — una dintre cele mai frumoase care taie Carpaţii româneşti — priveliştea începe să se schimbe. În loc de spinări netede, domoale, alcătuite din roci cristaline (cele mai vechi ale Terrei), îmbrăcate în mantia verde a pădurilor, privirea ni se agaţă de nişte creste şi vîrfuri golaşe alb-sclipitoare. Sînt ale munţilor calcaroşi în care pătrundem destul de brusc. Drumul coboară pe Valea Bicazului şi ne duce la baza unor versanţi abrupţi. Priveliştea se închide. Ne aflăm între pereţi stîncoşi care amintesc ruinele unor ziduri de cetate, cînd, iată, oglinda unui lac ne apare, nefiresc, în cale. El s-a format acum un secol şi jumătate, în 1838. În urma unor ploi îndelungate materialul diluvial de pe piciorul muntelui Suhard s-a năruit şi s-a dus la vale pînă în fundul Văii Bicazului, silindu-l să înece o pădure de molizi şi să dea naştere unui lac. Trunchiurile copacilor mai stau şi azi în picioare împungînd luciul lacului, lung de 2 km.

Ceva mai jos de lac apa Bicazului se pierde cu desăvîrşire în bolovănişul ce-i umple albia, pentru a ieşi la iveală mai departe şi a intra în măreţele chei. În acest sector şoseaua a trebuit să fie dăltuită în stîncă, nemaiavînd loc alături de rîu. Pereţii de calcar te îndeamnă să-i admiri mereu, aspectul fiind altul la fiecare pas. Spun pas, pentru că e păcat să parcurgi altfel decît pe jos cei doi kilometri ai Cheilor Mici şi Cheilor Mari ale Bicazului, atît vara cît şi iarna, cînd zăpada înălbeşte şi mai tare stîncăria. Dacă în Cheile Mici pereţii înalţi de piatră se apropie atît de mult încît ai senzaţia că se pot prăbuşi în orice moment peste tine, pereţii Cheilor Mari se avîntă spre cer pînă la 300—400 m înălţime, sub arcul unei bolţi de piatră ce-ţi dă iluzia că te afli într-o galerie de peşteră. Privindu-i de aproape observi că feţele netede alternează cu colţi de stîncă, cu crăpături, guri de mici peşteri, cu aşchii uriaşe, abia înţînate deasupra capului, parcă gata să se prăvale şi care chiar se şi prăbuşesc uneori, fie ca blocuri enorme, fie ca bolovani mai mici. Ţancurile cu piscul adesea prelungit de pini ce atîrnă în gol, amintesc turnurile cu arhitectură gotică ; ele ţîşnesc semeţe din roca masivă la înălţimi ameţitoare. Poliţe sau brîne, suspendate pe versanţii goi, poartă iarbă şi flori, înviorînd asprimea stîncii.

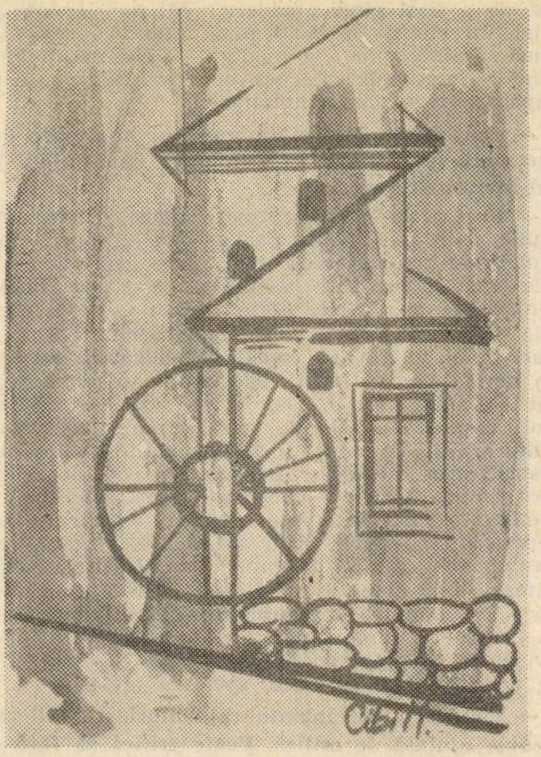

Desene de MARIANA CIBI

Cu fiecare pas, alt aspect sălbatic. Rămîi ţintuit o vreme, nemaiputînd cuprinde cu privirea bogăţia priveliştilor atît de variate. Pe timp de furtună sălbăticia sporeşte, devine copleşitoare. Deslănţuite cu o vigoare nebănuită, forţele naturii se zbuciumă între pereţii de piatră, căutîndu-şi parcă drum de scăpare din întunericul ce îl învăluie.

Din punct de vedere geologic calcarele din chei aparţin jurasicului şi mai ales cretacicului inferior. Stîncile care apar ca nişte turnuri gigantice la ambele capete ale cheilor şi care se aştern ca nişte petice peste formaţiunile marnoase-grezoase, sînt ceea ce geologii numesc calcare recifale cu caprotine. Tot din astfel de calcare sînt alcătuite şi stîncile de pe Ceahlău şi Rarău, cu aspect de ruine ale unor fantastice cetăţi.

Din punct de vedere floristic, zona se caracterizează prin păduri de fag şi molid, sau de molid în amestec cu alte esenţe. Cu totul izolat întîlnim brădete sau făgete pure, iar către vest covorul pestriţ al pădurilor mixte este deseori întrerupt de pajişti montane. În cheile propriu-zise, pe firul văii, vegetaţia arboricolă nu e compactă. Pereţii verticali şi stînca nudă sînt improprii dezvoltării coniferelor şi foioaselor. Doar molidul şi pinul rezistă ici, colo suspendaţi la înălţime, dacă au rădăcinile adînc înfipte în fisuri. Aici predomină o floră specifică pajiştilor montane şi masivelor din conglomerate şi calcare mezozoice, asemănătoare celei de pe Ceahlău. Varietatea floristică este excepţională. Botaniştii au inventariat în chei 416 specii, dintre care multe endemice.

De un rar pitoresc, în care sălbăticia peisajului se îmbină cu nebănuita lui varietate, viitorul *parc naţional Cheile Bicazului — Lacu Roşu* prezintă o mare însemnătate atît sub raport ştiinţific, cît şi sub cel al frumuseţilor naturale, iar pentru drumeţi este un adevărat izvor de încîntare şi destindere.

dr. Ştefan NEGREA

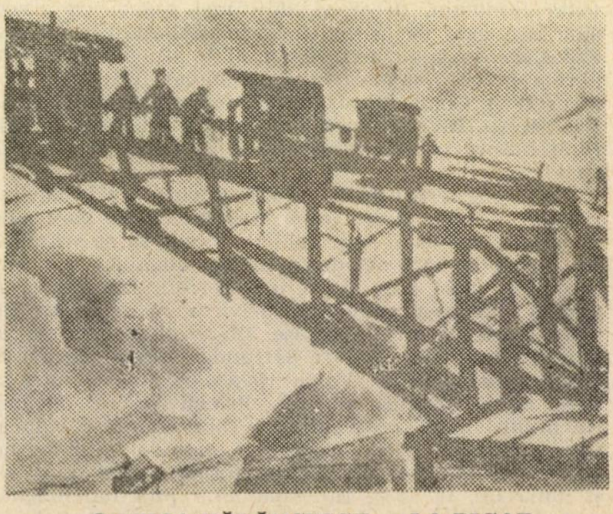

● **IULIA HĂLĂUCESCU — LA BICAZ**

CALEIDOSCOP

● Foto : EUGEN BĂTRÎNU

Longevitate

● Cei mai longevivi pomi fructiferi din lume sînt perii și merii.

● Cea mai mare varietate și diversitate de soiuri și specii de pomi fructiferi din lume o întîlnim tot la meri și la peri.

● Cel mai bătrîn pom fructifer din lume se află în țara noastră. Este un păr de 391 de ani, în anul 1985, ce se găsește în satul Uda din județul Argeș.

● Cei mai roditori peri din lume se găsesc în grădina școlii hortivicole din Blaj (RSR). Ei rodesc de 11 ori pe an, din care 5 roduri ajung la maturitate, dînd fructe gustoase și mari. Acești peri reprezintă o curiozitate datorită atît omului cît și naturii.

● Cea mai lungă perioadă de rodire dintre toți pomii din lume o are părul. El rodește peste 300 de ani, dacă este îngrijit. Aspectul îngrijirii este valabil pentru toți pomii roditori.

● Apoi urmează mărul care rodește circa 150 de ani, portocalul aproape 80 de ani și nucul pînă la 60 de ani.

● Cel mai uriaș măr din lume a fost recoltat de studenta în biologie T. Sviridova, din Alma-Ata (URSS), în anul 1983. Acest măr gigant cîntărește 3 kg. În primăvară a lăsat numai cîteva flori pe un măr tînăr, iar pe celelalte le-a rupt. Cînd a legat rod, a repetat operația, lăsînd de astă dată numai două flori, pe cele mai mari. Dintr-una din flori a crescut un măr uriaș — cît o farfurie și roșu, iar cînd s-a copt și a fost cîntărit avea 3 kg. Fructul campion justifică numele capitalei Kazahstanului : „Alma" care înseamnă măr.

● Cel mai nou fruct din lume a apărut în anul 1981 și se numește mărul-pară. Acest nou soi de fruct combinat, este cultivat și comercializat în Japonia, fiind denumit „eisu" ; ceea ce înseamnă prosperitate și longevitate. Mărul-pară, este rezultatul muncii depuse timp de 30 de ani de grădinarul Masunobu Skindo în vîrstă de 62 de ani (în 1981). El recunoaște că a folosit și unde electrice pentru a crea un climat favorabil creșterii fructului.

Bucur RUJA

SLĂBICIUNI ALE OAMENILOR CELEBRI

● Napoleon Bonaparte nu se sfia, ci îi plăcea să trișeze la cărți.

● Compozitorul și pianistul german Johannes Brahms (1833—1897) spune că unele din cele mai reușite compoz. ale lui s-au născut în timp ce-și lustruia ghetele.

● Renumitul compozitor german Ludwig van Beethoven (1770—1827) avea impresia că bărbieritul îi îngreunează creația. Așa se explică de ce compozitorul era văzut des nebărbierit.

● Marele poet romantic englez George Gordon Byron (1788—1824) nu se apuca de scris decît după ce controla peste tot dacă nu se află vreo solniță. Nu suporta sarea în jurul lui deoarece aceasta îi dădea o stare de enervare.

● Benjamin Franklin — fizician, filosof și om politic american — (1706—1790) consuma în timpul lucrului mari cantități de pîine cu brînză. Aceasta o făcea, spunea el : „pentru a recupera consumul de energie intelectuală".

● Dramaturgul norvegian Henrik Ibsen (1828—1906) nu se apuca de lucru dacă nu avea în fața sa un suport cu figurine comice : urși de lemn, drăcușori, pisicuțe (din care una cînta la vioară) și iepurași.

● Naturalistul și scriitorul francez Georges Leclerc de Buffon (1707—1788) se așeza întotdeauna la masa de scris numai în ținută de gală. Avea peruca bine pudrată, purta sabia la el. În fiecare cameră avea cîte o masă de scris. Trecea dintr-o cameră în alta și scria cîteva rînduri.

● Denis Diderot, filosof materialist și scriitor francez (1713—1784), cînd scria făcea o larmă mare de se speriau și trecătorii ce se aflau prin apropiere. El striga, gesticula și alerga mereu dintr-o cameră în alta, își smulgea peruca și-o trîntea pe jos, o călca bine în picioare ca apoi să și-o pună iar pe cap.

● Compozitorului italian Domenico Cimarosa (1749—1801) îi plăcea să scrie în acompaniamentul zgomotelor. Înainte de-a se apuca de lucru își invita prietenii la el acasă, discuta cu ei și între aceste discuții amicale scria note pe portativele de pe masa de lucru.

● Romancierul și dramaturgul francez Alexandre D. Dumas — tatăl (1802—1870) a fost și un foarte bun... bucătar. Ultima sa carte, publicată după moarte, s-a intitulat „Marele dicționar culinar". Cartea cuprinde rețete, meniuri și probleme de tehnologie culinară. Printre altele, el ne recomandă : „Carnea de broască este foarte ușoară, ea se recomandă bătrînilor și femeilor de toate vîrstele, deoarece face roșeață în obraji".

O agenţie de turism europeană propune celor care nu au trăit încă „marea aventură" un sejur de 12 zile în Sahara : mirt şi trandafiri, piscine reconfortante, grădini de euculipţi şi oameni indigo. Preţuri convenabile. *Publicitate :* „tineri amatori de Sahara caută ustensile speciale pentru ţinutul deşertic".

Fapt divers : „Patru turişti aflaţi la bordul unui Renault au dispărut fără urme după ce părăsiseră Tamanrasset-ul. Cîteva luni mai tîrziu au fost găsiţi fără viaţă în preajma automobilului. Pieriseră la mai puţin de 15 km de tabăra unor păstori tuaregi. Rezervele de apă...". Călătoria — un mijloc de a izvodi o altă viaţă, dar nu oriunde şi mai ales nu în „deşertul absolut".

Sahara nu e o oază de plăcere pentru nimeni. Nici pentru omul de ştiinţă, nici pentru turist. Şi cu atît mai mult pentru locuitorii ei. De patru milenii, Sahara înaintează. De la centru spre margine. 34 de ţări şi 150 milioane de oameni sînt ameninţaţi de efectele secetei. La început s-au împuţinat apele. Apoi vieţuitoarele. O lume întreagă de biologi, geologi, ecologi, geografi, sociologi se află în alertă. Sahara înaintează. Lent, dar sigur. Un kilometru pe an. Unde va ajunge ? Cine poate şti. Deocamdată, cea mai nobilă cucerire a omului saharian este cămila. Apa rămîne o obsesie.

Toate acestea le-am aflat într-o „seară de taină" de la doctorul în biologie *Ionel Miron*, cercetător la Potoci-Neamţ. „În după amiaza aceea mă aflam la capătul unei călătorii de 15.000 km, într-un oraş atît de dezolant încît păream pedepsit de o nevindecabilă tristeţe. Mi s-a spus atunci că în camera hotelului mă aşteaptă o scrisoare trimisă de acasă. În plic, fetiţa mea lăsase să cadă un ghiocel din Piatra Neamţ. Era martie şi eram la Dakar şi a doua zi la conferinţa de presă, un cercetător francez a pomenit numele savantului Antipa. Au fost clipele cele mai româneşti".

Doctore, îi spun, a naviga în nisipurile Saharei 16 ore pe zi şi a te expune la toate riscurile care ţin nu numai de masă şi casă, nu sînt nişte fapte la îndemîna oricui. Ionel Miron se încruntă, se gîndeşte. Nu crede că a făcut ceva neobişnuit. Şi totuşi, să străbaţi în croazieră „neagră" 66.000 km, să fii 250 de zile cetăţean al Saharei şi să culegi peste 800 de probe nu e numai o sfidare a acestui mediu potrivnic, mai e încă ceva...

Stă dincolo de masa acoperită cu o imensă hartă a Africii, îşi face de lucru cu nişte diapozitive şi cumpăneşte atent fiecare replică : „Cu milenii în urmă, Sahara era brăzdată de zeci de rîuri. Albiile lor se zăresc şi astăzi. Sub nisipuri sau grohotişuri. Nicodată însă aceste rîuri n-au izbutit să se întîlnească cu marea sau oceanul. Cînd plouă, vreau să spun rareori, apele îşi urmează albiile-fosilă. Dacă patul stîncos le împiedică infiltraţia, ele întîrzie o vreme în bălţi sau ghelte. Cînd şi mai ales cum au murit aceste rîuri ? Autodistrugerea sau ce fel de distrugere ? Şi pe urmă, viaţa... Mai poate exista viaţă în aceste colecţii de apă, în acest *vid* biologic ?"

Prin urmare, trei ani în şir, de trei ori cîte 80 de zile, şase cercetători temerari azvîrliţi într-un Land-Rower, cinci belgieni de la Universitatea din Gand şi un român traversînd 66.000 km, într-un efort aproape de neimaginat, iscodesc nisipurile mătăsoase şi văile pîrjolite de soare şi munţii ridaţi şi insulele vegetale şi apele ,mai ales apele, care se preling leneşe pînă se termină. Şi pretutindeni aceeaşi întrebare : există sau nu viaţă şi dacă există care sînt şansele de a cerceta deşertul ? Doctorul în biologie Ionel Miron şi-a lăsat acasă, în vatra Moldovei, copiii şi nevasta. Cînd a plecat, în ţară erau minus 17 grade. La Dakar, plus 35. La această temperatură, omul de ştiinţă român avea să descopere o specie nouă de microcrustacee pe care belgienii au numit-o Nitocrela Ioneli. Potoci — Africa, de trei ori dus şi întors. S-a smuls de aici, de la Potoci, ca un arbore. România, Maroc, Algeria, Tunisia, Mali, Niger, Ciad, Senegal şi din nou România. Nu ştie exact cîtă viaţă s-a strîns timp de 250 de zile în aceste cîteva silabe — dorul de ţară.

Dacă păstrează impresii şocante ? Sigur că păstrează : coexistenţa în acelaşi spaţiu a paradisului şi infernului. Şi pe urmă ospitalitatea africanilor. Pretutindeni, copleşitoare. Cu cît mediul e mai ostil, cu atît solidaritatea e mai apăsat umană.

Dr. Ionel Miron a adus în ţară peste 800 de probe culese din Sahara. Lîngă efortul statornic al africanului îndreptat împotriva imposibilului — repet, deşertul muşcă din teritoriul valid care-l mărgineşte un kilometru pe an, un român încearcă să corecteze Sahara. „Nu ne putem bizui pe ce aduce ploaia. În afară de cîţiva stropi de apă, nu-ţi cade nimic din cer. Cu cît avansezi mai adînc în cunoaşterea cauzelor care provoacă aridizarea, cu atît îţi va fi mai lesne să afli posibilităţi de ameliorare sau evitare. Africanii năzuiesc spre mai bine. În lupta cu subdezvoltarea, dar şi cu deşertul, ei au un aliat de preţ : România. Iată de ce m-aş bucura sincer dacă rezultatele acestui proiect de cercetare numit *Limnologia Saharei* vor fi întru totul, fructuoase. E o consolidare a prestigiului ţării noaste în lume".

Eugen TURESCHI

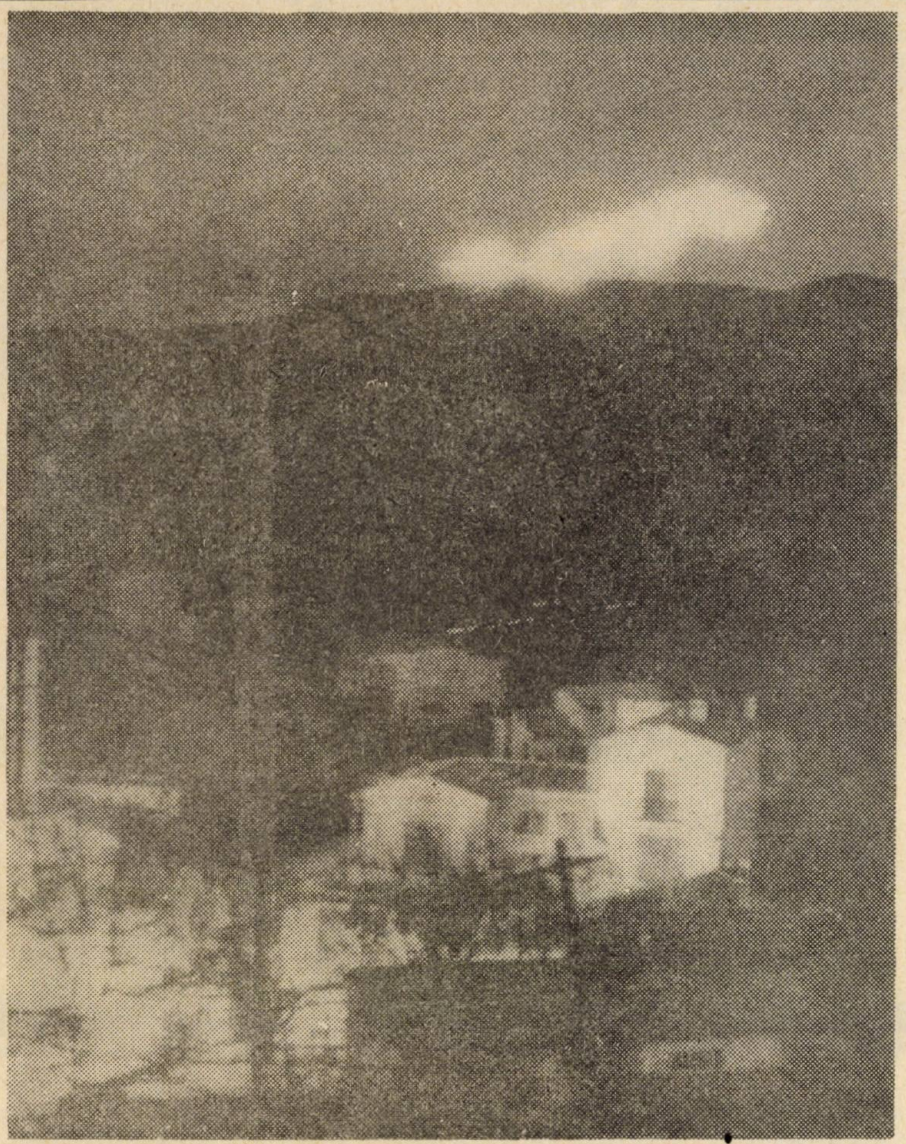

6

O. Z. N.

O ENIGMA STRĂBATE TIMPUL

O.Z.N.

Cînd profesorul Bounias a deschis coletul conținînd unele prelevări de plante provenite dintr-o mică localitate din Provence, nu bănuia că va fi primul om de știință ce avea să confirme o probă materială prin care se demonstra existența reală a straniilor „obiecte zburătoare neidentificate". Și verdictul său a cîntărit greu, căci în calitatea sa de conducător al INRA (Institutul Național de Cercetări Agronomice) din Avignon, prof. Bounias este recunoscut ca specialist de înaltă calificare în domeniul respectiv. Dispunînd de laboratoare dotate cu aparatură modernă de mare finețe, acesta s-a specializat printre altele și în efectele produse asupra plantelor de către diverse radiații. Or, coletul expediat prin grija jandarmilor din Trans-en-Provence conținea tocmai o serie de plante prelevate cu tot cu rădăcină și cu pămîntul din jur, care l-au uimit pe profesor prin imensa doză de iradiere la care au fost supuse acestea.

Prezentînd cazul într-o reuniune științifică, apoi la televiziunea franceză, iată cum relata prof. Jean-Pierre Petit — fizician de la CNRS (Centrul Național al Cercetării Științifice) — desfășurarea evenimentului care a provocat acțiunea jandarmilor :

„La 8 ianuarie 1981, la Trans-en-Provence, în apropiere de Draguignan, în Var, un anume Renato Nicolai făcea niște reparații în curte. Era ora 17,00. Vremea era liniștită, iar cerul era degajat. După cum a relatat acesta, la un moment dat a auzit un fel de șuierat și apoi a văzut un obiect săltînd pe deasupra copacilor de la marginea grădinii sale, care a coborît și s-a așezat cu un zgomot surd pe solul tare și pietros.

Mașina zburătoare, spunea el, avea un diametru de vreo doi metri și jumătate și se asemăna cu „două castronașe cuplate". Aceasta avea „culoarea plumbului" și stătea pe niște „picioare semănînd a tuburi din ciment". Intrigat, Nicolai s-a apropiat, rămînînd însă la adăpost, pînă la circa 20 metri de obiect, pe care l-a observat mai bine de 20 de secunde. Apoi, acesta s-a ridicat cu un șuierat ușor și a dispărut foarte repede în cer, lăsînd însă pe sol o urmă circulară bine marcată.

Deși observații de acest fel sînt cunoscute cu sutele, această întîmplare este unică în analele cercetării O.Z.N.-urilor. Printr-o adevărată șansă, aceste eșantioane de vegetale au fost prelevate în bune condițiuni de jandarmi conștiincioși, care le-au făcut să ajungă la laboratorul unuia din cei mai buni specialiști din lume în domeniul traumatismelor vegetale, la profesorul Bounias... Dacă jandarmii nu ar fi prelevat plantele cu suportul lor de pămînt, care le-a permis să supraviețuiască, această întîmplare ar fi rămas fără urmări.

Dar care sînt constatările specialistului de la Avignon, a căror preciziune a deranjat mult pe sceptici care mai pun în dubiu importanța științifică a studiului straniilor prezente ale O.Z.N. ?

În primul rînd, acesta a găsit în țesuturile plantelor primite din Trans-en-Provence o întreagă serie de alterări biologice foarte complexe, care, din analizele efectuate, indicau că nu au putut fi produse în nici un caz de substanțe chimice zvîrlite eventual pe sol sau folosite într-un laborator.

Alterările respective au fost constatate ca fiind

rezultatul unor iradieri extraordinar de intense. Legat de acest aspect, profesorul Bounias menționa faptul că pentru a se acționa asupra nucleelor celulelor vegetale sînt necesare doze de ordinul a 1 milion de rad. În cazul plantelor sosite din Trans-en-Provence, intensitatea constatată a iradierilor a fost însă cu mult mai mare !

Dar în natură nu există surse care să producă, în curtea unui locuitor dintr-o mică localitate, iradieri în doze de peste 1 milion de rad și nici vreo persoană particulară nu poate dispune de cantități corespunzătoare de substanțe radioactive sau de instalații capabile să genereze astfel de radiații. Și aceasta cu atît mai mult cu cît cercetările efectuate ulterior au permis să se constate că suprafața de teren intens iradiat era de ordinul a 300 metri pătrați !

Profesorul Bounias a mai constatat însă și un efect cu totul neobișnuit produs în țesuturile unora dintre plantele respective : deși parte dintre mlădițele acestora erau evident tinere, ele prezentau îmbătrîniri efectiv inexplicabile...

Ce fel de radiații ar putea produce oare evoluții ultrarapide ale țesuturilor vii de la starea de „tînăr" la cea de „bătrîn", în numai douăzeci de secunde ? Problema are înainte de orice aspect captivant, o evidentă importanță științifică, pe care nu avem voie să o desconsiderăm din simplu motiv că nu am fi convinși de realitatea prezenței enigmaticelor obiecte zburătoare neidentificate.

Verdictul ce a rezultat din buletinul de analiză emis de profesorul Bounias cîntărește însă greu și el va intra în agitata istorie a O.Z.N.-urilor ca prima demonstrație științifică a prezenței și a manifestărilor în spațiu terestru a unor obiecte ce dispun de o tehnică de zbor și de posibilități energetice care depășesc deocamdată capacitatea de explicare și de realizare a civilizației noastre actuale.

Constatări și sugerări intuitive asupra utilizării de către ființe galactice mai evoluate în cunoaștere a unor spectre de radiații capabile să accelereze procesele biologice în timpi extrem de reduși au mai fost făcute și în anii anteriori. Un astfel de exemplu l-am oferit cititorilor încă în urmă cu 12 ani în textul subcapitolului „Botanica și O.Z.N." din cartea „O.Z.N. — o problemă modernă" (Ed. Junimea—1973) ; în cadrul respectiv, remarcam cu același interes cognitiv faptul că în unele locuri izolate, din continente diferite, unde au fost observate aterizări ale unor obiecte de zbor rămase neidentificate, la scurt timp au fost găsite ciuperci gigante, avînd diametre pînă la 81 de centimetri, înălțimi pînă la 1 metru și greutăți pînă la 24 kilograme. Pe atunci, ca și acum de altfel, încercam să atrag atenția (pg. 121) asupra importanței științifice a acestui domeniu de cercetări, scriind următoarele :

● — Drakensberg — Natal — Africa (1 iulie 1957) un obiect zburător de tip necunoscut, care nu evidențiа nici un organ motor.

„Ar exista deci un anume spectru radiant care oferă o dezvoltare rapidă și la dimensiuni sporite a plantelor ? În caz afirmativ, fizicienii și biologii ar fi în prezența unei noi mari probleme, cu urmări extraordinare pentru omenire. Este știut faptul că actualmente se fac imense eforturi științifice pentru asigurarea cu hrană a populației pămîntului, a cărei înmulțire vertiginoasă ridică probleme deosebite din acest punct de vedere ; să fie oare aceasta calea de urmat ?“

Dar în decursul anilor, au devenit cunoscute și alte cazuri de accelerare extrem de rapidă a unor procese biologice provocate de prezențe neașteptate ale unor ciudate nave de zbor neidentificabile, întîmplări în care însăși oamenii au devenit fără să știe subiecții unor demonstrații ieșite cu totul din comun.

Un eveniment deosebit de ciudat reluat de autorul chinez Shi Bo-dar, care a rămas mult timp învăluit într-un nimb al discreției, s-a produs în R.P. Chineză în anul 1975. Într-o noapte de la sfîrșitul toamnei, doi dintre ostașii ce păzeau cazarma batalionului armatei populare din districtul Jianshui (provincia Yun'nan) au fost uimiți de apariția subită a unui imens obiect zburător, care strălucea în roșu-portocaliu pe întreaga sa suprafață, și care avea o formă de ... farfurie întoarsă.

Unul dintre soldați a alergat să dea alarma, celălalt rămînînd la post. La sosirea comandantului și a celorlalți ostași alertați, soldatul rămas de pază nu a mai fost găsit ; toate căutările au fost zadarnice.

Cîteva ore mai tîrziu, garda care a fost dublată de comandant, a auzit însă niște gemete, ce au permis găsirea „dispărutului“ în apropierea locului unde acesta își avea postul de pază. Dar mirarea a fost cu mult mai mare atunci cînd, adus la lumină, au constatat cu toții că ostașului respectiv îi crescuseră atît sprîncenile, părul, cît și barba, care părea a nu mai fi fost rasă de multe zile...

Din păcate, eroul fără voie nu și-a amintit absolut nimic despre detaliile straniului eveniment. În schimb, arma și ceasul său au păstrat un ușor magnetism, drept probă de netăgăduit asupra celor întîmplate.

Unul dintre cele mai spectaculoase evenimente de acest fel s-a produs în noaptea de 25 aprilie 1977 în zona muntoasă numită Pampa Lluscuma — din nordul statului Chile. La venirea nopții, o patrulă militară formată din 6 soldați și un caporal și-a organizat campamentul în jurul unui foc, pentru a rezista la răcoarea nopții ; doi soldați au rămas însă de gardă. Pe la ora 3 și 50 minute, aceștia i-au trezit alarmați pe toți cei ce dormeau, întrucît din înălțimea cerului coborau două mari forme luminoase, ce veneau în direcția micei lor tabere. Unul dintre „obiecte“ s-a apropiat la vreo 500 metri de locul unde se aflau grănicerii, iar celălalt s-a dirijat lent spre versantul opus al unei coline ; ambele obiecte zburătoare nu produceau nici un zgomot, deși la dimensiunile lor ar fi trebuit să-și manifeste prezența și prin efectul sonor al unor surse motoare. La vederea obiectului strălucitor ce părea că își caută loc de aterizare în apropiere, caporalul i-a pus pe soldați să stingă imediat focul ; totuși, terenul din jur se ilumina tot mai mult datorită luminii violacee răspîndită de întreaga suprafață a ciudatului vehicul zburător descins din înălțimi. După cîteva momente de așteptare încordată, caporalul Armando Valdes s-a hotărît să se apropie singur de apariția strălucitoare care evolua lent la mică înălțime, pentru că așa îi cerea misiunea. Dar după parcurgerea primilor metri, caporalul a dispărut pur și simplu din vederea celor 6 soldați, care au rămas crispați alături unul de altul, neînțelegînd nimic din cele ce se petreceau în fața lor.

După un sfert de oră însă, caporalul A. Valdes a reapărut în fața soldaților, venind înspre patrulă și exprimîndu-se parcă cu desperare la început, ca imediat apoi să divagheze și să spună rîzînd : „...voi nu veți ști niciodată cine sîntem și de unde venim... și vom mai reveni !“ Dar ajuns între soldați, acesta leșină și se trezi, pentru ca apoi să mai leșine de cîteva ori și în fine să adoarmă brusc.

Dar în plus față de aceste relatări stranii, s-a mai întîmplat ceva : după cele circa 15 minute cît a lipsit, caporalul s-a întors avînd o barbă deasă, de parcă nu s-ar mai fi bărbierit de cîteva zile ; totodată, cînd s-a sculat din somnul care îl toropise subit, au constatat cu toții că ceasul său electronic nu mai indica ziua de 25 aprilie, ci data de 30 aprilie !

Dincolo de comunicatul sec al autorităților locale (militare) ce au confirmat această întîmplare și de relatările captivante ale presei, se evidențiază o interesantă problematică științifică, care începe prin întrebările inerente : oare caporalul Valdes a dispărut din vederea celor 6 soldați datorită unui fenomen optic generat de obiectul de zbor învăluit de mantia sa strălucitoare sau printr-o radiație neștiută s-a acționat asupra centrilor cerebrali ai celor 6 oameni

• — O.Z.N. de la Cluj-Napoca — România (18 august 1968) a devenit subit strălucitor, înainte de a se accelera spre înălțimi. Experții din Cluj Napoca, din București și ai laboratoarelor LAET (Belgia) au indicat autenticitatea clișeelor. (Foto : EMIL BARNEA)

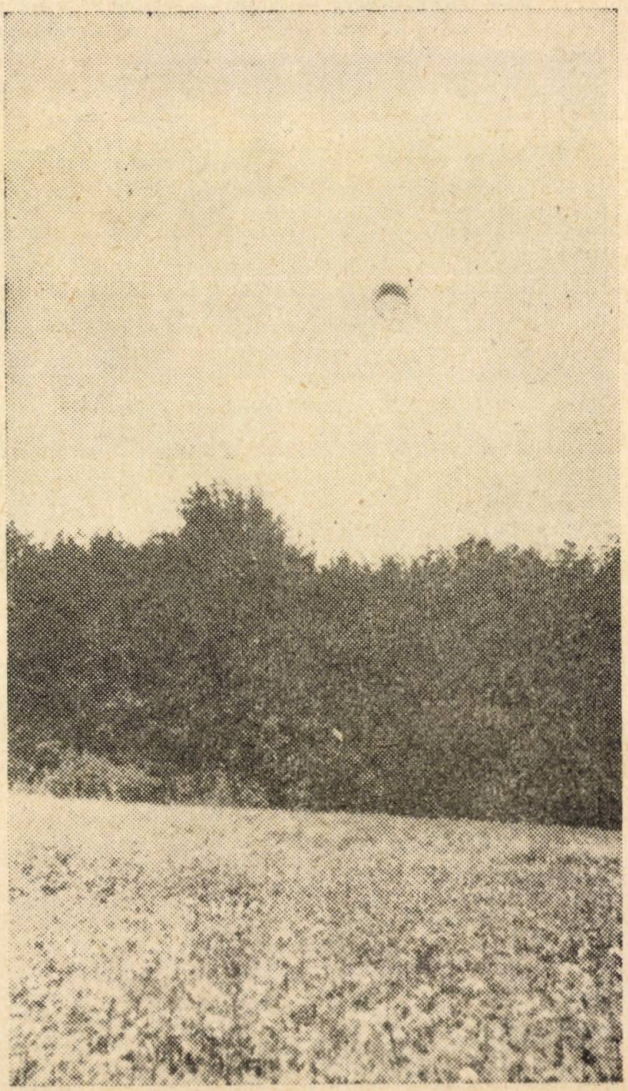

pentru a li se șterge imaginile care au urmat sau poate că...

Revenind la problema inițială a efectelor biologice, cum s-ar putea explica oare creșterea bărbii unui om în numai cîteva minute în care acesta a dispărut complet vederii tovarășilor săi ?

S-ar putea ca unii cititori să fie tentați să considere că șocul psihic la care a fost supus caporalul să fi declanșat procese fiziologice interne ce au produs acest efect insolit. Dar apare o coincidență intrigantă, care dirijează ipoteza explicativă în alt sens : ceasul electronic a avansat „singur" — în același interval de 15 minute — cu 5 zile, respectiv cu un același interval de timp corespunzător creșterii părului din barba lui Valdes. Or, ceasul ecranat în cutia sa de metal față de corpul purtătorului, nu mai poate fi bănuit că a reacționat la șocul suferit de caporal, prin aceleași substanțe organice care au activat creșterea subită a bărbii sale. Ceasul a reacționat evident la un influx energetic exterior, fiindcă, în fond, prezența obiectului zburător necunoscut s-a manifestat încă de la început printr-o radiație luminoasă cu totul neobișnuită, emisă cu intensități variabile de pe întreaga sa suprafață exterioară. În mod practic, cercetarea științifică a acestui gen de efecte uimitoare ar trebui dirijată desigur către găsirea acelor domenii spectrale ale energiilor radiante care, pe de o parte pot produce strălucirea obiectelor materiale (fără a utiliza potențialele electrice ridicate), iar pe de altă parte, care pot provoca dezvoltarea ultrarapidă a țesuturilor materiei vii ;fie vegetală, fie la om).

Acest aspect al accelerării proceselor fiziologice din materia vie nu poate fi generalizat totuși la toate prezențele aeriene sau la aterizările obiectelor zburătoare neidentificate ; ba, din contra, efectul respectiv apare ca ceva particular numai în anumite evenimente. În majoritatea cazurilor de aterizări observate și analizate s-au constatat însă calcinări și iradieri care au afectat grav vegetația de pe terenurile respective, fenomen care adesea s-a resimțit și 1—3 ani după producerea evenimentului. În acest sens, s-a exemplificat mereu ciudata aterizare de la Valensole (Franța) de pe o cultură de lavandă (produsă la 1 iulie 1965) unde, atît dr. Pierre Guérin (șef de lucrări la Centrul Național al Cercetării Științifice — CNRS) cît și alți anchetatori au constatat distrugerea prelungită în timp a vegetației, precum și creșterea semnificativă a conținutului de calciu în crusta de pămînt formată pe suprafața afectată. La fel de cunoscut este și cazul analizat de către dr. A. Hynek și alți specialiști — al aterizării pe o mare plantație de soia din Iowa (S.U.A.) —, fotografia aeriană edificatoare fiind prezentată în cartea acestuia „Experiența O.Z.N." fig. 6 (Editura Dacia— 1978). Dintre multiplele cazuri similare survenite pe diferite continente, revista științifică „Science et Avenir" (nr. 307/1972) relua cazul studiat de către dr. Ted Phillips privind efectele produse la sol de obiectul zburător strălucitor care a aterizat într-un luminiș de lîngă localitatea Delphos (Texas — S.U.A.) în seara zilei de 2 noiembrie 1971 — ora 17. După spusele șerifului Ralph Enlow, care a fost chemat la fața locului de către diverșii martori ai evenimentului, în cursul nopții respective s-a putut remarca pe sol un inel luminescent avînd lățimea de cîțiva zeci de centimetri și diametrul de cca trei metri. Analizate ulterior în laborator, probele de pămînt luate din inel au demonstrat prezența unei pudre albicioase și a unui conținut în calciu mai mare cu 20—30% decît în probele de sol luate din imediata apropiere. În plus, culturile însămînțate în laborator în ambele categorii de pămînt prelevat au demonstrat că în proba extrasă din inel nu a încolțit nici o sămînță, în timp ce în probele luate din solul exterior semințele au încolțit și au vegetat în mod normal. De altfel, după spusele unui fermier din apropierea locului aterizării, timp de cîteva zile după eveniment, cîinele acestuia refuza să se apropie de inelul cu pricina, iar oile din turmă dădeau semne de agitație atunci cînd erau aduse spre locul respectiv.

Personal am avut ocazia să urmăresc și eu un astfel de teren între anii 1974 și 1976 (din păcate prea tîrziu pentru a mai face analize de laborator), despre care mi s-a relatat observația unei ciudate „coborîri" a unui obiect luminos venit din înaltul cerului. Locul respectiv se afla la liziera aceleiași păduri Baciu — de lîngă municipiul Cluj-Napoca — în care, la o distanță de cca 1 km, a fost surprinsă pe peliculă fotografică bunecunoscuta evoluție aeriană a „O.Z.N. de la Cluj" (din 18 august 1968). Pe locul pe care l-am urmărit, în interiorul unui cerc cu diametrul de 4,5 metri, nu a mai crescut nici un fir de iarbă timp de doi ani, deși alături, pajiștea înverzită era normală. În a treia primăvară însă, deși iarba nu a apărut nici în luna mai în suprafața afectată, au crescut totuși niște plante mici de cîmp care, înflo-

● — **Raza luminoasă i-a produs lui Steve Mihalak douăzeci de arsuri ordonate simetric.**

rite fiind, dădeau impresia unui strat de flori galbene anume amenajat într-un contur circular.

Din păcate , efecte fiziologice neplăcute au avut de suferit și oameni care nu și-au putut stăpîni curiozitatea la vederea unor uimitoare aparate de zbor care nu semănau cu vreun vehicul aerian produs de tehnica terestră și care îi impresionau pe martori prin stranii manifestări tehnice sau energetice.

Astfel de urmări au avut de suferit din întîmplare mecanicul canadian Steve Mihalak (52 ani) în ziua de 20 mai 1967. O veche preocupare a sa l-a făcut să se ducă în ziua respectivă în zona lacului Falcon (Manitoba) pentru a prospecta minerale. La scurt timp după ora 12, a observat pe cer deplasarea cu mare viteză a două obiecte care emanau o lumină roșiatică. Unul dintre acestea a coborît însă rapid spre terenul în care se afla și a aterizat, menținîndu-și în continuare strălucirea colorată a suprafeței sale exterioare. Martor fără voie, Mihalak a stat ferit vreo jumătate de oră pentru a putea observa mai bine ciudatul aparat de zbor care coborîse atît de tăcut din înălțimi ; credea că are în fața sa un tip nou de vehicul aerian produs de americani. Obiectul respectiv era rotund, avînd un diametru pe care el l-a apreciat la cca 11 metri ; în partea centrală avea un fel de dom care depășea restul corpului cu vreun metru, înălțimea totală apreciind-o la 3 metri. Auzind la un moment dat niște voci care păreau a proveni din interiorul navei, a început să se apropie, întrebînd cu glas ridicat dacă este nevoie de ajutorul său, întrucît se gîndea că aterizarea se datora probabil unei defecțiuni. Neprimind nici un răspuns, s-a apropiat mai mult, putînd astfel să vadă o deschidere ca o ușă, din care se degaja o intensă lumină violacee, un sunet strident și un miros ca de izolație electrică arsă. Ajuns lîngă bordul mașinii de zbor, a pus mîna pe ea, dar și-a retras-o imediat înapoi, simțind că mănușa de lucru ce o purta s-a ars datorită faptului că învelișul metalic al navei era foarte fierbinte.

În acel moment, două panouri glisante au închis golul ușii ce o remarcase, iar o mică rază de lumină a țîșnit din obiect înspre el, aprinzîndu-i cămașa și maieul. Imediat, obiectul a basculat, a început să se rotească și emanînd un puternic curent de aer cald, s-a ridicat cu rapiditate în înaltul cerului, fără a produce însă nici un zgomot de motor.

Simțind usturimea arsurii, Mihalak s-a reîntors în oraș pentru a consulta un medic. Drept urmare, a fost spitalizat, întrucît pe abdomen acesta prezenta 20 pete circulare distanțate simetric și ordonate pe cinci rînduri, pete care s-au constatat a fi arsuri de gradul 2 și 3. În afară de amețelile și vomele care le-a avut în următoarele patru zile, i s-a constatat și o importantă scădere a numărului de globule albe din sînge.

Fiind chestionat asupra detaliilor acestui caz, prof. dr. H.C. Dudley (de la Universitatea Mississippi) a precizat că efectele respective erau similare unei iradieri cu raze X sau gamma la o doză de 100—200 roentgen, martorul scăpînd cu viață doar datorită faptului că iradierea a fost de foarte scurtă durată.

O întîmplare oarecum asemănătoare, dar cu implicații interpretative mult mai extinse, a survenit în noaptea de 1/2 noiembrie 1968, în Franța.

Un medic bine cunoscut prin funcția ce o deținea într-un oraș din zona centrală a țării și care locuia într-o vilă oarecum mai izolată, a fost trezit către ora 4 dimineața de strigătele copilului (1 an și două luni). Venind la patul acestuia, micuțul îi arătă agitat o lumină intensă ce venea dinspre grădină. Intrigat, medicul s-a dus la o fereastră de unde, spre uimirea sa, a văzut pe pajiștea din apropiere două mari obiecte discoidale, care străluceau în noapte ; suprafețele exterioare ale acestora emiteau o lumină argintie, în partea superioară, care în partea inferioară se transforma treptat într-o nuanță roșiatecă. Cele două aparate, care erau întru totul identice ca model constructiv și ca dimensiuni, se apropiau reciproc, producînd tot la cîte o secundă un fel de exploxii de lumină între ele ; acest efect s-a întrerupt în momentul în care bordurile s-au atins. Dar fapt uimitor, obiectele s-au întrepătruns lent și s-au contopit în final într-un singur aparat, ce continuă să strălucească la fel în întunericul nopții. Apoi, schimbîndu-și poziția într-o manieră stranie, a emis un fascicul de lumină care s-a rotit de jur împrejur ; raza a atins în trecere și fereastra la care se afla medicul. După aceasta, martorul a auzit un bang sonor și, la fel de uluitor, obiectul unical a dispărut subit, fără a remarca deplasarea acestuia !

Uluit de cele văzute, medicul și-a trezit soția, pentru a-i povesti evenimentul. La scurt timp însă, ambii au constatat că medicului îi dispăruseră anumite dificultăți de mers și unele sechele rămase din timpul războiului !

Dar medicul (căruia i s-a dat numele de „Docto-

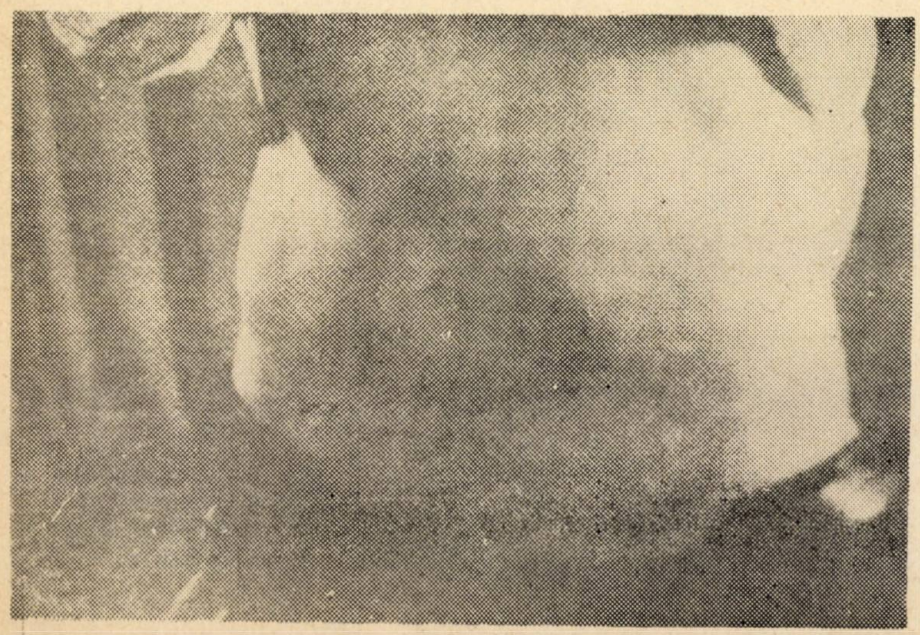

• — Ciudata pigmentație în triunghiu care i-a apărut periodic Doctorului X timp de doi ani, după evenimentul din 2 noiembrie 1968.

rul X", întrucît nu a acceptat nici o dată ca să i se menționeze numele în relatări privind prezența O.Z.N.) avea să constate și alte efecte fiziologice. În săptămîna care a urmat, a slăbit mult, se simțea foarte obosit și avea dureri în abdomen. După două săptămîni, în zona dureroasă i-a apărut o pigmentație roșiatecă, în formă de triunghi. Iar la cîteva zile apoi, același triunghi a apărut și pe abdomenul copilului ! Deși aceste semne au dispărut după alte cîteva zile, triunghiurile au continuat să apară periodic atît pe abdomenul Doctorului X cît și al copilului său, fapt ce a durat aproape doi ani...

Efecte fiziologice produse de către O.Z.N. prin radiații funcționale sau comandate din interiorul acestora au fost înregistrate în multe țări din lume, în decursul ultimelor decenii. Dacă pentru cititori acestea au rămas doar sub forma unor relatări mai mult sau mai puțin captivante, acest lucru s-a datorat poate în cea mai mare măsură faptului evident că atît aspectele funcționale și cele conexe, cît și însăși originea acestor obiecte zburătoare mereu neidentificabile, nu pot fi explicate încă prin actualul nivel de cunoaștere. Din această cauză, trebuie ca dincolo de amănuntele tulburătoare ale acelor observații care prezintă garanția veridicității, să ne mulțumim deocamdată cu deducții logice și ipoteze realiste, bazate pe cele mai noi elemente ale cunoașterii științifice. Această enigmatică prezență a O.Z.N. în atmosfera și pe solul planetar — și bineînțeles și în spațiul extraterestru (astfel cum ne-au informat repetat diferiți cosmonauți cît și agențiile spațiale) — este totuși o realitate care ne atrage mereu, cu toții intuind că în spatele straniilor manifestări se află orizonturi ale cunoașterii mult mai largi, către care omenirea terestră tinde prin însăși evoluția din ce în ce mai rapidă a nivelului de civilizație.

Separat de efectele fiziologice pe care le-a relatat — ce reprezintă în fond însăși garanția corectitudinii declarațiilor Doctorului X, detaliile fenomenelor observate de la fereastră ridică problema fundamentală pentru științele fizice : cum este oare posibil ca două mari obiecte materiale similare să se întrepătrundă pentru a se contopi într-unul singur ? Dar și mai mult, cum este oare posibil ca un obiect material să dispară în mod instantaneu din fața ochilor ?

Analizînd și alte relatări din cadrul unor observații ce prezentau asemănări faptice, precum și o serie de înregistrări fotografice (care mi-au fost transmise în anii anteriori) ale unor prezențe fizice cu totul neobișnuite, am ajuns treptat la „fantastica ipoteză" — pe care am prezentat-o în cartea „Enigme în Galaxie" (Ed. „Junimea" — 1983).

Iar dacă relatările celor mai diferiți martori pot fi adesea subiective, documentele fotografice (reale) elimină în mod evident dubiile inerente. Dintre materialele fotografice (în parte inedite), care m-au determinat să prezint public ipoteza respectivă iată cîteva mai sugestive :

— În după amiaza unei zile din iulie 1974, din trei clișee expuse la cîte 20 secunde unul după altul, asupra unui peisaj din valea Someșului, primul a surprins un straniu fenomen luminos triunghiular precum și prezența apropiată a unui obiect conic translucid aflat în aer ; în următoarele două clișee, conul se afla în aceeași poziție, dar structura sa abia se mai distinge pe fotografie, obiectul respectiv devenind tot mai transparent. Persoana care a expus filmul nu a văzut însă absolut nimic plutind în aer și nici fenomenul luminos. Și totuși, pelicula fotosensibilă a înregistrat o enigmatică prezență aeriană...

— În ziua de 9 mai 1976, ora 14,10, inginerul C. Barbăth împreună cu cîțiva prieteni au făcut fotografii în plină natură. Pe unul dintre clișee a fost surprinsă prezența la joasă altitudine a unei sfere cu un diametru de 3—6 metri, care nu avea o structură materială evidentă ; din detaliile clișeului, ar rezulta că în timpul de expunere de 1/100 secundă, aceasta și-a schimbat poziția de trei ori !

— Într-un articol dedicat unor studii privind fenomenele meteorologice, revista științifică vest-germană „Bild der Wissenschaft" publica printre diverse imagini specifice și ciudata fotografie color a unui „contur" discoidal aflat în aer, care după nuanța de albastru mai închis din interior, evidențiază o diferență a densității materiei gazoase în raport cu nuanța de azur a restului cerului ; dimensiunile aplatizate ale „conturului" și anumite modelări total simetrice din partea superioară a acestuia, fac să se elimine ipoteza unui simplu vîrtej de vînt cu acumulare de praf. Ce putea totuși să existe în volumul de aer „modelat", care avea un alt conținut decît al aerului înconjurător ?...

În acest context al selectării unor observații cu caracter de veridicitate — de genul celor relatate de Doctorul X, completate cu un documentar fotografic obiectiv, dar întru totul enigmatic, personal am ajuns treptat la o justificare teoretică a existenței ipotetice și a unei alte structuri a corpurilor materiale. În cadrul acesteia, pornind de la noi descoperiri ale fizicii fundamentale privind compunerea principalelor particule atomice elementare din subparticule ce au fost denumite „quarq"-uri (cuarci), am sugerat posibilitatea ca dispariția subită a obiectelor de zbor neidentificate, precum și prezența unor „forme translucide" înregistrate de peliculele fotografice, s-ar datora utilizării ipoteticului „efect al pierderii de masă" — prin eliminarea din corpurile materiale a acelor quarq-uri care ne redau aspectul materialității lor ! Izotopii atomilor astfel formați ar menține în continuare întreaga structură a corpului respectiv — a „programului" său material — dar atît timp cît nu se emite comanda inversă, l-ar transforma într-un corp transparent și fără greutate !

„Fantastica ipoteză", dedusă atît din elemente de știință modernă cît și dintr-o înlănțuire de probe materiale ce nu pot fi trecute ușor cu vederea, se situează la granița cunoașterii, urmînd ca anii care vor veni să o confirme sau să o infirme. Totuși, separat de faptul că aceasta permite să se explice multe aspecte enigmatice din manifestările straniilor O.Z.N., ea vine să ofere și un răspuns la o dispută inutil de acerbă. Astfel, unul dintre principalele argumente ce afirmă inexistența O.Z.N. este imposibilitatea concepерii unor nave capabile să străbată imensele distanțe dintre sistemele solare din Galaxie ; dar de fapt, acest aspect încetează de a mai fi determinant, în cazul unor nave de zbor care nu mai au greutate !

S-a pus mereu întrebarea dacă prezența O.Z.N. are sau nu „o istorie" a sa. Unii cercetători și unii autori au selectat din presa secolului trecut, o întreagă serie de informații ce relatau observarea de obiecte zburătoare strălucitoare, într-o vreme cînd nimeni nu se gîndea că ar putea să existe mașini și chiar mașini zburătoare... Asemănările consemnările din ziarele veacului trecut cu cele din deceniile noastre sînt însă întru totul frapante...

Dar în mod similar, cercetători ai cronicilor medievale din diferite continente au regăsit consemnări ale aceloraș prezențe aeriene strălucitoare și neînțelese — e adevărat suficient de rare —, care evoluau tăcute deasupra diferitor continente.

Cititorii care au urmărit acest nou gen de literatură au aflat însă că și în textele antice ale diferitor popoare vechi au fost selectate relatări asemănătoare ; dar mai mult, au fost consemnate chiar și unele aterizări de „care cerești", din care au ieșit ființe „pogorîte din cer" ce au fost divinizate datorită" puterilor magice" pe care le demonstrau cu ușurință în fața pămîntenilor abia ieșiți din primitivism.

Deși textele vechi sînt în general sărace în conținut, fiind scrise de oameni avînd cunoștințe reduse, totuși prin simplitatea lor au pus în evidență detalii

foarte interesante. Un astfel de exmplu este descrierea lui Iezechil privind coborîrea din cer a unui „car" din care s-au ivit „trimişi divini". În baza textului respectiv, inginerul Iosef F. Blumrich — de la NASA — a reconstituit ansamblul şi diverse detalii ale navei extraterestre, precum şi unii parametri funcţionali (impulsul specific = 2080 sec.; încărcarea rotorului = 70 000 PS; diametrul rotorului = 18 metri; înălţimea navei = 18 metri; greutatea carburantului = 36,7 tone; greutatea navei = 63,3 tone). Interpret cunoscut al miturilor antice, V. Kernbach accentua în mod separat faptul că în acest caz nu poate fi vorbi de un text imaginar al cronicarului din alte timpuri: „relatarea are o prudenţă a definiţiilor comparative ce depăşeşte structura fabulaţiilor mitologice obişnuite" (Dicţionar de mitologie generală — Ed. Albatros — 1983). Dar chiar mai mult, aprecia că relatarea călătoriei cronicarului cu naveta respectivă „pare să conţină senzaţia autentică a pasagerului supus suprasolicitării gravitaţionale şi apoi efectului acceleraţiei."! Evenimentul s-ar fi petrecut însă în sec. V—VI înaintea erei noastre...

Autorul chinez Shi Bo (care din anul 1981 editează la Beijing revista „Explorarea O.Z.N.") a publicat relativ recent, în Europa o carte a sa avînd titlul „China şi extratereştrii" (Ed. Mercure de France) în care, încă de la primele pagini reliefează consemnarea unor prezenţe de obiecte zburătoare neidentificate, în cronicile antice şi medievale scrise în „imperiul fiilor cerului". Citîndu-l totodată şi pe cunoscutul arheolog chinez Wang Renxiang — membru al Academiei chineze de ştiinţe sociale —, am selectat cîteva extrase foarte semnificative dintr-un text al acestui specialist al relicvelor antice:

„Numeroase părţi ale pămîntului nostru au fost vizitate de „oameni ai spaţiului", ceea ce este evident pentru mulţi dintre noi... Cu o bucurie extrem de mare, eu informez în mod solemn că extratereştrii au vizitat ţara noastră, chiar în timpuri preistorice, cît şi faptul că au fost descoperite imagini ale acestor extratereştri, pe continentul chinez...

Imaginile zeilor care au fost adulaţi de locuitorii din Banshang erau în mod categoric reprezentări ale cosmonauţilor veniţi din alte lumi, ce au trecut prin regiunea Daxiahe-Taohe, în amontele fluviului Galben...

Pentru imagini de cosmonauţi pot fi date şi alte exemple... Mai mult chiar, nu lipsesc nici probe ale urmelor extratereştrilor..."

Aceste prezenţe enigmatice aleatorii ale unor vizitatori aerieni mereu necunoscuţi, care arareori au înfiripat dialoguri cu unii pămînteni au fost puse de anumiţi autori pe seama existenţei unei aşa zise „civilizaţii paralele" mai evoluată, ce ar coexista pe Terra şi care, utilizînd „efectul pierderii de masă", s-ar complace într-o existenţă „transparentă".

Dar descoperirile ştiinţifice din ultimele decenii au favorizat deducţia logică a numeroşi specialişti din lume privind răspîndirea mult mai amplă a materiei vii —şi implicit a materiei vii inteligente —, în Galaxia noastră. În plus, s-ar părea că în anumite zone ale Galaxiei, evoluţia fiinţelor inteligente ar avea un devans de ordinul miliardelor de ani, fapt ce a permis dezvoltarea unor supercivilizaţii extraordinar de avansate în cunoaşterea şi stăpînirea legilor fizice ale materiei şi energiei. În acest context, este întru totul posibil ca Terra să fi fost vizitată nu numai în preistorie ci chiar şi în protoistoria ei, în timpuri neştiute...

În acest cadru al giganticului edificiu cosmic al Universului, în care autoorganizarea evolutivă a materiei — începută în urmă cu 14—16 miliarde de ani — culminează cu materia vie inteligentă, este desigur dificil pentru tînăra civilizaţie terestră să afle dintr-odată toate tainele profunzimilor spaţiale. De aceea, deocamdată trebuie să acceptăm în mod realist mesajul transmis telepatic caporalului chilian Armando Valdes: „... voi nu veţi şti nici o dată cine sîntem şi de unde venim..." Nu putem însă să nu nutrim speranţa că generaţiile viitoare vor descoperi treptat noi legi fizice şi apoi tehnica deplasărilor interstelare demonstrată de „obiectele zburătoare neidentificate", pentru a elucida şi această enigmă care străbate timpul...

Florin GHEORGHIŢĂ

LEGENDA FOTOGRAFIILOR
DE LA ÎNCEPUTUL CAPITOLULUI

● — La 7 ianuarie 1974 — ora 20,45 — astronomul amator B. Didier din St. Vallier de Thiey — Franţa — a fotografiat repetat o formaţie de 6 discuri intens strălucitoare care zburau fără a emite nici un zgomot.

● — Sculptura megalitică de pe planeta Marte a fost făcută oare de cosmonauţi ce au vizitat şi Terra?

● — Gravura rupestră din defileul Tamgaly (Kara Kum) reprezintă oare salutul adresat pămîntenilor de către un cosmonaut ce avea cîte patru degete şi care era sosit dintr-un sistem solar format din 12 planete?

7

MEMORIALISTICĂ, INTERVIURI

Continuăm, sub titlul alăturat, pe care l-am mai folosit de-a lungul anilor, să oferim cititorilor cîteva pagini de amintiri despre marele poet — documente propriu-zise ieşind mai rar la iveală — provenite de la trei contemporani: Victor C. Popescu (elev şi mai apoi profesor la liceul care poartă azi numele lui G. Bacovia, colaborator al „Ateneului cultural", bun cunoscător al vieţii culturale din Bacăul interbelic, ziaristul N. C. Munteanu-Muntmarg şi învăţătorul Petrache Lungu, elev la Şcoala Normală pe vremea suplinirii orelor de desen şi caligrafie de către autorul „Plumbului". Desigur, s-ar putea spune că ni se comunică amănunte, de multe ori stereotipe, dar pentru cine urmează să desluşească ce este omeneşte posibil despre Poet, ele au o valoare, se subsumează unui corpus, care peste ani nu mai poate fi de adunat.

Octavian VOICU

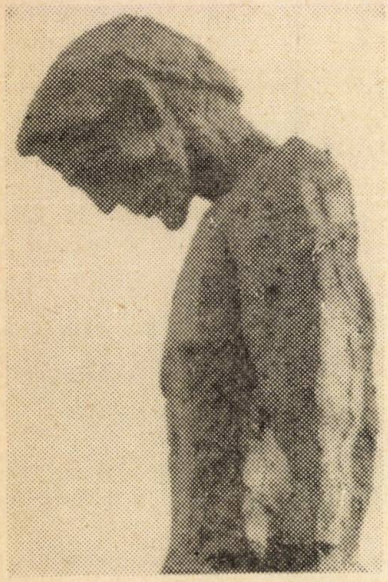

● **Sculptură de:**
CONSTANTIN POPOVICI

● **ŞCOALA NORMALĂ...**

Bacovia

Aşa cum l-ám cunoscut

VICTOR C. POPESCU

Grădina din mijlocul oraşului avea totdeauna ceva care te îmbia la melancolie şi nu ştiu de ce! Poate pentru că era fără nimic deosebit care să-ţi trezească ispita mirifică a marilor învolburări ale imaginaţiei. Era grădina în care se dădeau serbări, în care, pe o singură bandă de promenadă, se cheltuiau confetti, panglici de hîrtie şi risipă de sentimente... Dar era şi grădina în care de pe aceeaşi bancă singuratică, rezemată de un stejar mare, se proiectau în nemărginirea spaţiului, gîndurile unui om, un om care părea să aparţină mai mult cărărilor infinitului decît lumii cotidiene. Aşa l-am cunoscut pe Bacovia.

Eram elev în cursul superior al liceului care azi îi poartă numele şi — ca toţi tinerii de seama mea — nu ştiu pentru ce — simţeam ceva nelămurit cînd îl vedeam stînd nemişcat ore întregi încît banca făcea parcă un întreg, era ca un soclu al omului din umbra mîngîietoare a frunzelor stearului. Iarna nu se schimba nimic altceva decît că, în zilele frumoase, podoaba albă a crengilor făcea şi mai decorativ chenarul băncii unde visa acelaşi om!

Îl salutam mulți dintre elevii școlii deși cei mai mulți nu avuseserăm norocul și poate fericirea tinerească de a sta de vorbă cu el! El știa asta și răspundea cu o discreție abia perceptibilă încît acest lucru îi dădea și mai mult un aer de mister, de vrajă, de parfum de legendă! Cei mai curajoși îndrăzneau să-l întrebe dacă se pot așeza pe banca-soclu și el clipea atunci din ochi; era singurul răspuns, dar îndeajuns de lămurit. Și apoi? Și apoi, tinerii tăceau; tăceau de parcă n-ar fi îndrăznit să tulbure apele acelea atît de adînci! Și poate că unii regretau îndrăzneala de o clipă de a fi solicitat vecinătatea unui imperiu necunoscut și pe care îl bănuiau imens...

Cei care rezistau ispitei de a fugi după un salut reverențios, rămîneau să tăifăsuiască despre ale lor în șoaptă, temîndu-se parcă să abată undele ce porneau desigur mereu de la omul de alături în zborul lor spre infinitul de unde nu aveau să se mai întoarcă...

De multe ori, m-am așezat pe banca aceea lîngă omul acela; de multe ori așteptam să mi se întîmple și mie ce se întîmplase altora: să-mi spună ceva, un gînd de a lui, căci mi se părea un uriaș omul acela.

Uriaș? Hm! Dar era mărunțel, slab, palid! Și totuși! Fața lui albă, de un alb ireal, sidefiu, sculptată în ivoriu, era încadrată într-o foarte mică bărbuță neagră! Ce sculptor nu săpase nici-o cută în fildeșul acela?

Bacovia avea ochii atît de albaștri încît numai statuile antice în hrizoelefantină puteau să dea vraja lor! Nu e un eufemism cînd spun că, deși am cunoscut mulți oameni palizi cu podoaba capilară neagră și cu ochii albaștri, nici unul nu emana un aer așa de intim și misterios, de captivant, ca omul de pe bancă... Era deajuns să-ți arunce o privire și te trezeai cuprins de o neliniște, de o bunătate, de un farmec ireal, din care nu te mai puteai smulge și te lăsai pradă acestei vrăji. O femeie foarte cultă și talentată spunea acest lucru despre D'Annunzio, numai că adăuga că acel mare poet se răsfăța într-un palat în interioarele căruia, din casetele artistic sculptate, se ridica parfumul irizat al diverselor rășini aromate.

Bacovia se răsfăța doar în sărăcie și în visele lui fără nici un artificiu decît ceea ce acest om de pe bancă avusese dăruit din Olymp!

Convorbirile lui cu noi, tinerii, erau pe cît de rare, pe atît de fermecătoare fiindcă el privea veșnic un punct în spațiu, poate zenitul său și vorbea cu un glas stins, molcom ce părea un cîntec sau vers. Desigur că subiectele literare erau hrana, vadul unde ne potoleam foamea și setea de a sta de vorbă cu omul de pe bancă. Odată, unul din băieți a pronunțat greșit numele lui Shakespeare; omul de pe bancă s-a întors aproape cu totul spre el tăcînd. Noi, ceilalți, așteptam parcă ceva nemaiauzit, inedit; după o pauză:

— Ce rău ți-a făcut autorul lui Hamlet ca să-i pocești numele?

Tînărul s-a roșit și s-a fistîcit atît de tare de parcă ar fi săvîrșit o crimă!

Au trecut ani! Eram student și întîlnirile de pe bancă au fost reluate; prinsesem mai mult curaj; nu știu de ce; poate fiindcă omul de pe bancă se arăta îngăduitor cu fulgerele tinerești...

Eram profesor la liceul unde învățasem, în urbea Bacăului și nu mi-a fost mică mirarea întîlnindu-l pe omul de pe bancă în cancelaria școlii.

— Dv.? Ce plăcere! Cu ce ocazie?

— Hm! Sînt profesor aci; sîntem colegi!

Bacovia profesor! Am aflat pe urmă că elevii erau cei mai fericiți să aibă permanent o enciclopedie vie în clasă la îndemîna lor!

Ca profesor de istorie le spuneam și eu destule povești ca să-i cîștig, dar ce le spuneau filele enciclopediei bacoviene, asta nu puteam ști și nici n-aveam curajul să cercetez! Trebuia să fie minunat; cum de nu puteam să fiu într-o bancă, elev al omului de pe bancă? De ce se născuse așa de devreme sau eu mă născusem prea devreme și nu ne putea despărți o mai lungă postată de timp? Vorbea puțin. Parcă și ceilalți profesori sufereau de aceeași amnezie a discuțiilor înflăcărate atunci cînd omul de pe bancă venea la orele lui! Îl surprindeau mereu privind pe fereastră, stînd în picioare, rezemat de pervazul ferestrei. Îi surprindeam zîmbiri fugare, clipiri iuți, lumini și umbre pe fața de fildeș. Gînduri, gînduri, zboruri răpite o clipă în deschizătura de compas a timpului pe atlasul veșniciei; o biată recreație; atît era de ajuns ca omul de pe bancă să străbată segmente ale infinitului...

Otilia Cazimir
Peste timp

Evocări

În ambianța culturală ieșeană, Otilia Cazimir era numită simplu: *poeta*. Ea a reprezentat însă, decenii de-a rîndul, ideea de *devotament*, făcînd ca peste umbra unor apropiați — părinți, surori, prieteni — să treacă lumini consolatoare. Nu vorbea de moarte, deși din fotografiile dînd personalitate camerei sale de lucru o priveau numai dispăruți. De sub cristalul micului ei birou surîdeau tonic figuri de copii —, copiii altora. Vedea în ei un antidot împotriva tristeții. Pentru copii, a avut mai mult decît înțelegere: o patetică iubire, o gingășie cristalizată în poezia consacrată lor. A fost nevoie probabil de presiunea unei maternități jertfite, pentru ca, în schimb, sentimentul frustrat să se convertească în poezie. Pentru cei la vîrsta primelor iluzii se știe, există cărți purtînd semnături prestigioase, între care aceea a lui Arghezi, dar nici una nu egalează autenticul, farmecul ingenuității, căldura emoțională din paginile Otiliei Cazimir. Indiscutabil, cărțile ei de acest gen sînt opere clasice. În volumele pentru „cei mari", poeta invocase *fluturi de noapte, licurici, jucării*; autoarea de proze, mai toate autobiografice, creionează zeci de profiluri de copii; nici o îndoială, personajul titular din *A murit Luchi...*, prilejuind notații în filigran despre tranziția de la candoarea primei copilării la psihologia cuiva care ia cunoștință de sine, e însăși Otilia Ca-

zimir. „În familie, nu mi se spunea *Luchi* (precizează o scrisoare adresată mie, datată 12 decembrie 1956). Așa mi-a spus, mult mai tîrziu, G. Topîrceanu. Cînd am scris cartea, am adoptat acest nume, care-mi era drag..." Mi-a mărturisit de cîteva ori : „ — Dacă ar fi fost să aleg între satisfacția de a fi doar mamă și notorietatea pe care ți-o aduce scrisul, n-aș fi ezitat nici o clipă să aleg pe cea dintîi. Preferam să rămîn anonimă ; nu știu dacă înțelegi..." Altă dată : „Știi că Sadoveanu — imperturbabilul Sadoveanu ! era gata să-și ia zilele, cînd, în tinerețe, i-a murit un copil la care ținea enorm ? «Dacă ar fi fost să aleg între viața acestui copil și opera mea, mi-a spus Sadoveanu, aș fi acceptat ca opera să intre cu totul în neant, să nu se știe nimic despre mine vreodată, dar să trăiască EL !...»" Era vorba de un Bogdănel angelic, devenit motiv de viitoare duioasă elegie.

Poezia de confesiune, „reculegerile" Otiliei Cazimir „între zi și noapte", rotația anotimpurilor, au găsit, în epocă, o considerabilă audiență. Publicul ratifica un talent. Paralel, de notat aprecieri semnificative, elogii venind de la Ibrăileanu, Lovinescu, Arghezi, Izabela Sadoveanu, G. Călinescu și alții ; maximă emoție îi produsese criticul *Vieții românești*, care o și descoperise în 1912. Știut fiind că *eul* creator nu se confundă pur și simplu cu biografia obișnuită, cu eul empiric, sub acest aspect Otilia Cazimir nu face excepție. Irizările de voie bună înșală, iar dincolo de sclipirile fanteziei poeta e mai mult elegiacă, înclinînd spre meditație, uneori spre o tristețe francă ; prozele ei, în majoritate, respiră mîhniri difuze. După moartea neașteptată a lui G. Topîrceanu (1937), timbrul recapitulărilor lirice e unul de requiem ; gîndul crispat, tensionat, rătăcește „prin cimitirul vechi" în care „toate crucile au murit..." Tot ce urmează, sau aproape tot, stă sub semnul rememorărilor — despre sine și despre alții —, casa fiindu-i larg deschisă în orice zi a anului. Interlocutoarea, captivată își punctează amintirile cu fulgerări de umor ,trecînd de la literatură la evocări din prima copilărie, de la relatări privind teatrul (un deceniu, pînă în 1947, a fost inspectoare generală a teatrelor și artelor pentru Moldova) la rețeta celei mai savuroase cafele. Autoarea *Cîntecului de comoară* lasă deoparte limbajul elegiac din poezie, devenind o amfitrioană model. Frapantă e tendința de a convoca la dialog în camera sa de lucru, care e și salonaș de primire, figuri dispărute. Un mic birou tapetat în partea din față cu cărți, o bibliotecă (nu mare), un divan, o oglindă (mobilier comandat în urma obținerii „Premiului Național de poezie"), un bust al poetei, de Ion Mateescu (fratele vitreg al lui G. Topîrceanu, profesor la Belle-Arte), o caricatură în culori a

Omul de pe bancă nu mai era acolo ; plecase. Licența în drept ar fi trebuit să-i dea o piine mai bună ; plecase la București ; un post de slujbaș modest nu se putea compara cu apanajele pe care alții le aveau fără diplome.

Omul de pe bancă nu le dorea și, chiar de ar fi dorit, n-ar fi fost în stare fiindcă el nu putea face tranzacții cu el însuși ! Procese răsunătoare aducătoare de arginți, lupte politice, formau o slujbă dezgustătoare pentru cel care sonda spațiile poeziei. Acestea toate erau coroanele de plumb de pe mormîntul neomeniei, pentru că, înainte de orice, Bacovia a fost un om și un poet adevărat !

N.C. MUNTEANU

Pe poetul Bacovia l-am cunoscut personal prima dată în primăvara anului 1925, în casa profesorului Grigore Tabacaru din Bacău, strada Cîmpului cu prilejul apariției revistei „Ateneul cultural". Ca student — membru în comitetul de conducere al studenților băcăuani — și în calitatea mea de secretar de redacție la ziarul „Bacăul", înființat în 1924, fusesem invitat de profesorul sus amintit la o consfătuire redacțională unde erau prezenți poeții : G. Bacovia, N. Anghel și Cazacu-Delarast. Mi s-a cerut cu stăruință să sprijin în rîndul studenților și în presa locală revista nou apărută „Ateneul cultural". Ceea ce am și făcut. Cu diferite prilejuri profesorul Tabacaru mi-a vorbit despre situația precară a poetului, despre grija pe care încearcă să i-o poarte, dar și de nepăsarea unor oameni de cultură cu răspunderi sociale, față de poetul Bacovia, nevoit să-și vîndă personal broșurile „Plumb" și „Scîntei galbene" elevilor de la școala normală și școala comercială. Intr-un articol, publicat în ziarul „Cultura poporului" care apărea la Cluj și București, și intitulat „Bacovia și Grigore Tabacaru" sau „Poetul versului de plumb și Pedagogul de inimă" subliniam : „în vremea capitaliștilor indolenți și a banchetelor oficiale, un pedagog de inimă sprijină sufletul unui poet, azi, neluat în seamă, dar mîine preaslăvit în sate și în orașe, în școli și în academie, pentru valoarea personalității lui poetice... Bacovia e trist ca o zi de toamnă ploioasă... Printre lumea ingrată a Bucureștiului, rătăcește tăcut poetul Bacovia, care nu găsește loc nici într-un birou de rînd de la vreun minister. Așa se prețuiesc la noi valorile neamului !... «Sărmanul poet»... vorba zguduitoare a lui Cezar Petrescu"...

Cu prilejul venirii lui G. Bacovia la Scorțeni-Bacău în septembrie 1931, unde a stat o săptămînă la prietenul său Nicolae Anghel, era vremea culesului la vie, i-am luat poetului un interviu, publicat în ziarul „Curentul Bacăului" nr. 117 din 13 septembrie 1931 sub titlul „De vorbă cu poetul Bacovia". Mai tîrziu, prin decembrie 1931, fiind informat că poetul Bacovia se simte rău, l-am rugat pe N. Anghel să-i facă o vizită la locuința sa și să-i ureze din partea mea deplină sănătate în preajma Anului nou, încredințîndu-i și un articol scris de mine intitulat „George Bacovia", semnat însă de N. Anghel și care a fost publicat în ziarul „Bacăul", nr. 201 din 27 decembrie 1931. (De ce am procedat așa ? Pentru că cei de la conducerea ziarului „Bacăul" îmi refuzau colaborarea supărați că scriu și la „Curentul Bacăului". O, timpuri ! O, moravuri !) Un alt publicist băcăuan care l-a prețuit pe Bacovia, fie și numai platonic, a fost Paul Donici care vedea în Bacovia „un poet excepțional", „cel mai mare poet modern al nostru de azi". Încă o dată însă, singurul băcăuan cărturar și om de omenie care a rămas pînă la moarte prietenul jertfelnic al poetului Bacovia a fost profesorul de pedagogie dr. Grigore Tabacaru, animatorul tineretului studios pentru prețuirea și încurajarea poetului Bacovia.

PETRACHE LUNGU

L-am cunoscut pe poetul George Bacovia pe cînd am fost elev al Școlii Normale de Învățători din Bacău, prin anii 1926—1927, avîndu-l ca profesor de desen și caligrafie. Îl știu și-mi aduc aminte cum venea cu catalogul în clasă la orele sale. Uneori se ducea direct spre catedră, schița pe tablă un desen, ne ruga frumos să-l executăm și noi, iar dînsul își căuta de privit pe geam, adesea uitînd de treaba pe care ne-o dăduse. Alte dăți venea obosit și se așeza pe scaunul catedrei, rămînînd cîteva momente cu capul pe catalog. După aceea iarăși o luam de la început, eram rugați să desenăm cutare sau cutare

obiect pregătit anume și expus la un loc potrivit. Au fost și ore cînd se plimba nervos prin fața catedrei sau intra printre rîndurile de bănci, dar totdeauna parcă și dînsul ca și noi aștepta sunetul eliberator al clopoțelului. Odată, mi-aduc bine aminte, trecînd printre rînduri și văzînd și scrisul meu la caligrafie mi-a spus! „Să te duci la Mănăstirea Neamț să scrii acolo Octoihuri și Ceasloave!" Îmi era nelămurită această remarcă — eu voiam să mă fac învățător — dar mai pe urmă am înțeles că era o apreciere a modestei mele îndemnări de a caligrafia. L-am întîlnit și pe stradă pe profesorul meu, mergea spre liceul unde și dînsul învățase. Pășea tare mohorît cu capul plecat, șovăind. Nu mi-a răspuns la bună ziua. Situația precară din punct de vedere material, boala îl aduceau, desigur, într-o asemenea stare. Și de n-ar fi avut pe prietenul său, ilustrul profesor Grigore Tabacaru, în apropiere în perioada băcăuană poate că greutățile l-ar fi copleșit definitiv. În alte împrejurări nu l-am mai întîlnit pe poet, eu desfășurîndu-mi activitatea undeva într-un sat, acum locuiesc și eu în cetatea sa și mă bucur că mă întrebați de amintiri rămase în urmă atît de departe.

● ALBUM DE FAMILIE

(Agatha și George Bacovia)

lui G. Topîrceanu de Ion Sava, cîteva acuarele de G. Topîrceanu, iar pe birou pagini în lucru, creioane, scrisori și flori —, iată interiorul. Uitam un covor moldovenesc pe perete, o scoarță moștenită de la bunici, și o lampă cu alcool pe care stă un ibric mare, din aramă pentru cafelele ce însoțesc vegherile scriitoarei. Întocmai ca Ibrăileanu, ea scrie aproape exclusiv noaptea. Să nu uit, iarăși, nenumăratele pisici care te întîmpină din hol —, suple, docile, disciplinate de ochiul atent al Margaretei, sora poetei.

„Uite, după aleea asta de liliac mergînd de la poartă pînă în fundul curții, locuiau Pătrășcanii. Casa de colo era a lui D.D. Pătrășcanu. Cînd eram mică, Lucreția venea la noi făcîndu-și loc printre tufele de liliac, ne jucam, apoi mama ne întindea masa la toți. Îi plăcea să se joace cu fratele și surorile mele. Mai tîrziu, cînd eram la liceu, mergeam vara la mănăstiri, în vacanță. Veneau și Pătrășcanii. Lucrețiu, cu șase ani mai mic decît mine, stătea singur în marginea pădurii, citea toată ziua ; nu-l vedeai decît la masă, încolo, fascinat de cărți, prefera izolarea... La o sută de metri de noi, lîngă biserica Zlataust, unde sînt înmormîntați părinții renumitului actor Eduard de Max, se vedea casa bunicilor Teodorenilor. Ulița copilăriei !"...

Se evocau uneori episoade *din întuneric*, amintiri de la Mircești, *fapte și întîmplări adevărate* — „din carnetul unei doctorese". Doctorească la Mircești fusese sora mai mare a poetei, decedată după al doilea război. Desprind din scrisoarea pe care mi-o trimitea la 14 martie 1956 : „Extrem de interesantă cartea doctorului Ulieru. Mi se pare, totuși, cam exagerată din unele puncte de vedere. Soră-mea a fost și ea medic de plasă și știu că, chiar la numire, i s-au dat fonduri să-și cumpere cal și trăsurică, așa că nu și-a făcut inspecțiile nici pe jos, nici cu căruța poștei. Cît despre șperț, nu știu să i se fi cerut vreodată, și nici nu știu să fi fost umilită de «cei mari»..." Înregistrate pe bandă magnetică, profilurile schițate de poetă în conversațiile cotidiene ar fi demonstrat calitățile unei mari povestitoare. Reproducea ingenios ticurile, mimica, vorbirea, dădea relief chipurilor dispărute. Părea o actriță excepțională. Pentru Liviu Rebreanu, nu numai ca scriitor, dar și ca om, avea cuvinte superlative. De la el, privirile i se mutau la alte fotografii, expuse pe pereți „la vedere" : una a lui Al. Mavrodi, fost ca și Rebreanu director general al teatrelor, alta a lui N.I. Herescu, fost președinte al „Societății scriitorilor români". Că Otilia Cazimir a cultivat o delicată amiciție cu personalități contemporane, că dialogurile cu ea au atras nenumărați admiratori, acestea completează în felul lor portretul femeii de spirit, comunicativă, jovială, prevenitoare... „Citi-

tori sau debutanți din alte părți, vin la Iași (spune surîzînd sora poetei, Margareta) să vadă Trei-Ierarhii, Turnul Goliei și pe Otilia Cazimir!"

Dintre cei evocați în *Prietenii mei scriitori*, cel mai apropiat rămîne G. Topîrceanu, a cărui biografie îi e cunoscută poate ca și propria-i viață. I-a consacrat acolo un portret făcut din iubire, din afecțiune și comprehensiune, dacă între acestea sînt cumva limite precise. De zeci de ori am ascultat-o povestind despre autorul *Baladelor* ca despre un om extraordinar; legată de concret, observația feminină se exprima în detalii privind vestimentația, mîinile, ochii, scrisul, pasiunile, gesturile particulare. Celorlalți *prieteni*, mai vîrstnici, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Constanța Marino-Moscu, li se rezervă admirație, simpatie ori, după caz, recunoștință. O anecdotă, un cuvînt de duh rostit de unul ori de altul, un moment edificator se succed în libertate, altfel decît în paginile tipărite. Drama octogenarului Mihai Codreanu, orb, infirmitate căreia finalmente i se adaugă o maladie neiertătoare, îi stă mereu în atenție. Scrisori trimise prin curier, mă informează de repetate ori despre agonia sonetistului. „O să-i telefonez lui Conu Mihai (îmi scria la 19 martie 1956), să-i anunț vizita de duminică..." Altă scrisoare, nedatată: „Conu Mihai nu se simte bine. Telefonează-i și întreabă-l, o să-i facă plăcere..." Cu Petru Comarnescu, întîlniri, de cîteva ori, în casa din strada Bucșinescu. Personalitate cuceritoare, cu antene intelectuale spre toate punctele cardinale. Aduc vorba

Doamna Bulandra

Directoarea și omul

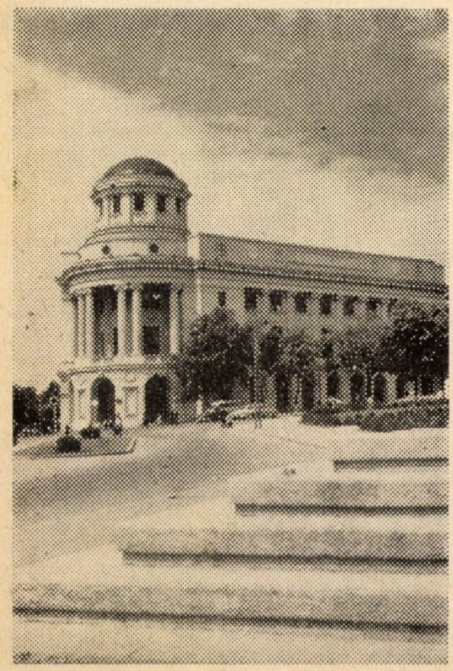

În iarna anului 1950, la direcția generală a teatrelor fusese o ședință în care s-a discutat o anumită neîmplinire dintr-un spectacol cu piesa „Un om obișnuit" *(C. Simonov) la proaspătul și apreciatul* Teatru Municipal. *Unul dintre cei care trebuia să comenteze lucrurile și să deschidă afevărata perspectivă ce trebuia să se desprindă din spectacol fusese îndrăgostitul de teatru* Al. Finți, *care realizase un spectacol cu totul excepțional de nou clocot revoluționar la* Teatrul Armatei *cu piesa* „Trenul blindat" *(Ivanov) în stagiunea care se încheiase. Discuțiile s-au purtat cu deosebit respect la adresa activității Teatrului Municipal, Finți nu era omul care să jignească pe cineva dar își spunea părerile într-un mod cu totul altfel decît cel obișnuit. Vorbea mai mult clocotul interior, dragostea față de actori și arta lor, ochii îi deveneau incandescenți și fața palidă, admirabile date pentru o repetiție pe scenă. Pentru el în realizarea unui spectacol nu trebuia cruțat nimica, nici efort, nici bani, căci spectacolul de artă nu putea avea goluri. Au mai vorbit și alții, între care și eu, spunîndu-mi părerea că scăparea de bază din nerealizarea spectacolului ar fi nepotrivirea temperamentală a regizorului cu textul, că spectacolul a avut mai mult aerul unui spectacol de cameră, frumos în multe privințe, dar nepotrivit textului. Nu mi-am dat seama că tot ce-am spus ar putea fi mai mult decît un fapt divers. Mai tîrziu am aflat că pe doamna Bulandra a interesat-o.*

În primăvara aceluiași an, 1950, direcția generală a teatrelor m-a însărcinat să montez piesa lui Mihai Davidoglu „Cetatea de foc" *la teatrul din Ploiești.* Finți, *venind într-un control la una dintre echipele Teatrului Armatei, în turneu acolo, mi-a văzut și spectacolul meu să pun în scenă piesa* „Cui i se supune vremea" *(frații Tur și Seinin). și vara, Teatrul Municipal, căutînd un regizor pentru o nouă piesă, m-a recomandat pe mine doamnei Bulandra și m-am pomenit invitat*

BULANDRA •

Mi-am făcut distribuția dar la unele roluri n-am fost mulțumit cu ce-mi oferea teatrul. Mi-am început repetițiile, dar, pe parcurs s-a dovedit c-am avut dreptate și, într-o bună zi, doamna Bulandra m-a anunțat : ...să știi că-ți aduc actrița pe care ai cerut-o ! Nu cunoșteam nimic din întîmplările, relațiile plăcute sau nu dintre oamenii de teatru ai capitalei, și cînd i-am spus unui cunoscut că doamna Bulandra mi-a aprobat interpreta cerută, aproape speriat, mi-a spus că nu știu prin ce focuri am trecut, că doamna Bulandra are un vechi conflict cu respectiva actriță și că-mi pot lua rămas bun de la o altă speranță de colaborare cu acel teatru. Și n-a fost așa, directoarea Lucia Strurdza Bulandra *mi-a adus actrița cerută de mine, potrivită rolului, blîndă, calda și omenoasa artistă* Maria Sandu, *iar mie mi-a oferit angajament permanent. Și nu pot spune, sau uita, că la una din repetiții am avut un schimb de păreri în cuvinte destul de aspre cu directoarea — pe marginea unor indicații cu care nu eram de acord. Mi se făcuse rece în suflet de atitudinea pe care am avut-o, îmi vedeam toate speranțele năruite. Întristat căutasem să ies din teatru pe altă ușă cînd a venit la mine* Ion Manta *și mi-a spus, să nu plec pînă nu vorbesc cu doamna Bulandra, care mă așteaptă la cabină. M-am dus și lucrurile fuseseră și uitate din partea domniei sale, pentrucă n-avea decît un singur țel, să iasă bine spectacolul și teatrul, pe care-l conducea, să ajungă la loc de frunte. Foc de autoritară dar nu răzbunătoare.*

Cînd am intrat în Teatrul Municipal, în noua lui formă, avea o vechime de trei stagiuni și trupa crescuse de la 9 actori în anul 1947 — Lucia Sturdza Bulandra, Beate Fredanov, Jules Cazaban, N. Sireteanu, Mircea Balaban, Sarah Manu, Nae Ștefănescu, Vasile Hulubei, Maria Bondar — la 54 actori în anul 1950. Parte din noii veniți proveneau din ansamblul Teatrului Odeon : Clody Bertola, Marietta Rareș, Corina Constantinescu, Nic. Tomazoglu, Dan Nasta, Liviu Ciulei, Dem. Savu, Florin Stroe. N-am citat aceste nume întîmplător. Erau vremuri cînd teatrul nostru se trudea să treacă victorios prin noile schimbări. Ceva se adîncea în arta spectacolului. Ansamblul „Companiei Bulandra—Manolescu—Maximilian—Storin", ca stil de interpretare și program estetic, fusese un teatru al „firecului, omenescului", deci doamna Bulandra, ca directoare de teatru nou, aducea acest fel de interpretare, numai că el trebuia adîncit și împlinit în noi spectacole și am impresia că „grupul Odeon", muncind împreună cîteva stagiuni, îndrumați de Marietta Sadova, *aducea cu el acest suflu de teatru realist dar și dorința de a se realiza prin muncă și disciplină. Și aici am iarăși impresia că am ajuns la un punct caracteristic al activității teatrului condus de doamna Bulandra. Eu eram obișnuit cu disciplina de lucru din Teatrul Național din Cluj, temeinicită în cursul anilor de directoratul, cu intermitențe, al lui* Zaharia Bârsan, *și ajunsesem într-un teatru în care nu putea fi vorba de delăsare sau indisciplină. La Naționalul din Cluj, cînd directorul semna o distribuție aceasta avea caracter de ordin de mobilizare, nu țin minte să fi fost vre-un caz de refuz de rol, la doamna Bulandra era la fel. Și nu pot uita cîte greutăți nu cauzau în muncă la un alt teatru în care alta era distribuția de la premieră și alta cea de la începutul repetițiilor. Directorul era o personalitate artistică, dar nu directorială.*

Repetițiile erau plăcute, liniștite, concentrate, dăruite, problema era doar dacă tu, ca regizor, aveai har în ce le cereai actorilor. Cum să nu fi fost o bucurie spirituală să repeți cu Jules Cazaban, Etterle, Măruță, Clody, Nelly Sterian, Marietta Rareș, Ileana Predescu, cu Tomazoglu, cu admirabilul Dan Nasta, care era bucuros cînd îi cereai cele mai îndrăznețe lucruri — este încă vie realizarea lui din „Cui i se supune vremea", și a fost rezultatul unei neliniști, atît a lui, cît și a mea. Apoi contribuția artistei Beate Fredanov, *pe timpul cît a fost director adjunct, la realizarea spectacolelor a fost însemnată.*

N-am căutat să fac analiza muncii colectivului acestui teatru pe durata cît am făcut și eu parte din el, ci doar să reamintesc datele esențiale care au dus la realizările lui. Iată ce spune dna Bulandra în ediția a doua a cărții „Amintiri... amintiri..." :

> *„... consacrați-vă profesiunii în chip total, cu întreaga voastră ființă ; iubiți-o pătimaș și slujiți-o cu un devotament nemărginit și necondiționat — și atunci veți izbuti !* În muncă, în muncă neîncetată stă secretul perfecționării și al succesului ; *restul e diletantism, cabotinism — nu artă".*

Trupa, după completarea „grupului Odeon" s-a mărit cu actori de valoare, dar pentru care directoarea a luptat să-i aibă. Voi da și un mic exemplu. I se semnalase un tînăr actor de un anumit firesc, care juca în trupa Teatrului din Valea Jiului (Petroșani), și, în vara anului 1954, cred, a pornit cu mașina spre Sighișoara, cel mai apropiat oraș

• CAZIMIR

despre cartea sa, *Homo americanus.* Ieșean prin naștere, deschis spre universal, agreabil partener de conversație, Petru Comarnescu se referă la stagiul său în Statele-Unite în vederea doctoratului în filozofie. „Puteam concura la o catedră la Universitate, dar n-aș fi suportat disciplina academică, de aceea am renunțat, fără regret..." Nu-i place repertoriul Teatrului Național. „Miluță Gheorghiu în *Chirița* face un rol vulgar". Traducătorul din rusește N. Guma, fost colonel, cu care colaborează Otilia Cazimir, e și el de față — personaj distins, măsurat, în care scriitoarea are încredere totală. Dar traducerea celor vreo patruzeci și cinci de volume (din franceză, engleză și în majoritate din rusă) îi solicită eforturi incredibile. Cea mai mare satisfacție i-a adus-o traducerea unor nuvele de Cehov. Se angajase în noi tălmăciri. „Mă strîng în chingi cei de la editură, iar duminică nu pot veni eu la mata... ;îmi comunică printr-un mesaj nedatat). Eu nu mai ies : profesorul Brănișteanu m-a declarat grav bolnavă de... ficat ! Țin dietă, iau doctorii scîrboase și, în locul liniștii pe care mi-a recomandat-o, lucrez pe brînci. De două zile, mă simt mai binișor, dar mi-a fost foarte rău. Mă și speriasem — eu, care nu mă prea sperii ușor..."

Poarta de stejar, aleea de liliac („veniți să-mi vedeți pădurea !") așteaptă oaspeți, ca atunci, debutanți timizi, prieteni, redactori de reviste, reporteri la radio. Otilia Cazimir nu mai e acasă... Poate fi găsită la „Eternitate", în compania lui Kogălniceanu și Creangă, a lui Gane și Anghel, lîngă G. Topîrceanu și Mihai Codreanu. Nu departe sînt Agatha Bîrsescu si Delavrancea, N. Beldiceanu, V. Conta și G. Ibrăileanu. Din urmă a ajuns-o volubilul G. Lesnea.

Constantin CIOPRAGA

• MARIUS BUNESCU — IARNĂ

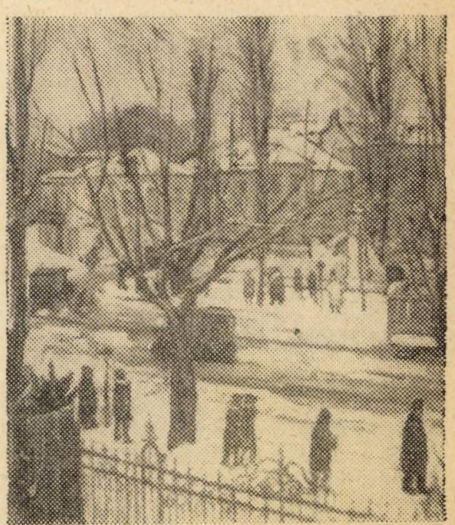

STELARU ● ● BULANDRA

Dimitrie Stelaru
Doctor Seraphicus

Aproape ceva în genul romanelor lui Truman Capote se mai putea întîmpla în primăvara anului 1959 cînd l-am întîlnit pe Dimitrie Stelaru ; la numai cinsprezece ani, elev cum se spune, îmi dădeam întîlniri cu poetul prin locuri complet interzise pentru acea vîrstă încercînd să fac față micilor simpatii ale vieții dar, mai ales, notelor de plată, încheiate noaptea, foarte tîrziu. Așa se face că atunci cînd am citit pentru prima dată „Alte voci, alte odăi", celebrul roman al lui Truman Capote, totul mi s-a părut absolut credibil și chiar pe deplin edificator pentru un autor care se respectă.

În ceea ce mă privește nu auzisem, la acea vîrstă, nimic de poetul Dimitrie Stelaru, iar chelia lui respectabilă nu-mi inspira nici pe departe creditul de autoritate dorit, dimpotrivă. În plus, purta o bască umilă care nu avea nici o legătură cu poezia. Probabil că o îngăduință extremă și un abuz de simpatie făcea să întîrzii sistematic cu ciudatul personaj ; dar cît era de ciudat n-aveam cum să știu !

În orice caz îngrijorarea mea sporea la maximum cînd poetul dispărea pentru cîtva timp iar în clipa revederii o consolare era aproape sigură : notele de plată ! La vîrsta, lui destul de neechivocă — mulți îl tratau ca pe un om bătrîn. Dimitrie Stelaru trebuie să mă fi privit cu o curioasă resemnare ; pur și simplu inocența nu intra în calculele sale, chiar dacă era vorba de un tînăr poet. Aș fi putut să consimt la indelicatețea de a-i spune pe nume, cum făceau toți ceilalți dar am rezistat tentației ; în ziua cînd m-a invitat acasă la el m-am pregătit enorm ; bănuiesc că a fost un adevărat eveniment.

Așadar mă grăbeam să ajung la adresa cu pricina, o stradă chiar lîngă mare, emoționat de o asemenea întîlnire ; am ajuns într-un subsol prost luminat unde, după cîteva bătăi în ușă, eram gata s-o iau din loc. Nu s-a întîmplat așa și cele cîteva ore petrecute acolo mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. Dimitrie Stelaru, doctor Seraphicus, cum îmi place să-i spun în amintire, a aruncat polițistul pe care tocmai îl răsfoia și mi-a întins un imens teanc de manuscrise ale domniei sale ; părea de necrezut, vroia să știe ce cred despre ele.

în care juca trupa respectivă în turneu, să-l vadă practic la muncă. L-a văzut și toamna acest actor a fost angajatul Teatrului Municipal. Plecasem și eu cu domnia sa, mai ales că, la sugestia mea, aveam să trecem pînă la Tg. Mureș, să-i facă invitația marelui actor de la Teatrul Secuiesc de-acolo, lui Kovács György *pentru rolul* Jelesnov *din piesa* „Vassa Jelesnova", *noua premieră în care se pregătea să joace dna Bulandra. Fiindu-i frică de accentul ușor străin ce-l avea, acesta, deși ar fi dorit mult să joace în capitală, pe o scenă atît de prestigioasă și alături de dna Bulandra, n-a acceptat invitația. Spectacolul s-a jucat, dar ce spor de calitate ar fi avut ! Pentru acest cîștig, la vîrsta ei, s-a pus pe drumuri.*

În legătură cu colaboratorii din-afara teatrului, mă gîndesc acum la scenografi. Pentru piesa „Două lagăre", *ca distribuție aveam : Storin, Nelly Sterian, Clody Bertola, Beate Fredanov, Sarah Manu, N. Sireteanu, George Mărutză, Geo Barton..., am cerut să mi se dea un scenograf foarte tînăr, necunoscut încă, lucra ca asistent, cred, la Teatrul actorului de film C. I. Nottara, sediul unde este astăzi Teatrul Mic, și am montat cu el „Două lagăre", „Afaceriștii", „Treizeci de arginți" (Fast) și „Uraganul" (Beloțercovschi), acest tînăr începător a fost* Tony Gheorghiu.

Colaborarea cu directorul Lucia Strurdza Bulandra, cînd ajungeai la lucrul în scenă, nu era prea ușoară. Noi, colectivul, vorbesc numai de mine și de repetițiile mele, eram obișnuiți să căutăm, să tatonăm, să ne mai și îndoim. Ea n-avea răbdare să aștepte. Pentru ea biroul directorial aproape nu exista, își avea cabina în apropierea scenei, aranjată ca un mic salonaș, acolo își desfășura munca de conducere, de altfel, cît ce cobora din mașină la intrarea actorilor și pînă la cabină, mereu, mereu se soluționau anumite probleme, ba că aprovizionarea cu materiale mergea cam greu, ba că s-au ivit cine știe ce greutăți, dădea dispoziții și dacă trebuiau aprobări speciale punea mîna pe telefon și toate se aranjau. Prestigiul și munca depusă de ea au ajutat enorm teatrul. N-avea răgaz și nici nu și-l permitea să-l aibă, munca îi dădea energia necesară și munca i-a fost crezul de o viață ! Toate erau bune dar cît ce începeau repetițiile în scenă, nu mai avea astîmpăr și venea în sală. Asculta, se gîndea, și nu știu ce dar putea avea căci nu o dată reușea să intuiască succesul. Uneori se enerva că mai opream actorii atrăgîndu-le atenția asupra unor lucruri cu care nu eram de acord, striga către un interpret, că ce fel de rostire-i aia că nu se înțelege ce spune, sau, ce-ți îndoi brațele și-i împungi ochii spectatorului cu coatele, tu nu știi că asta nu-i frumos, sau, ce repeți cu pantof cu tocul jos, i-ați cizme cu toc înalt, cum îmi pot da seama dacă te miști frumos și cum puteți merge pe stradă, fete tinere, cu pantofi fără toc ? Eram bucuros să-mi vină la repetiții numai în fază finală, cînd îmi era totul gata. Niciodată n-am dat voie cuiva strein de distribuție să-mi intre în sala de repetiție. Doamna Bulandra o făcea din grija de a nu greși și ca spectacolul să iasă la nivelul artistic, demn de teatrul ce-l conducea. Cînd se lăsa ultima cortină la premieră, deseori mi-a spus : ei, asta s-a terminat cu bine, să vedem ce facem cu...", cu noua premieră încredințată mie. Nu se oprea în prezent, nu trăia din trecut, ținta îi era mereu înainte ca Teatrul Municipal să nu scadă ca valoare.

Emoționantă era relația cu personalul de scenă și ateliere. Repetam „Răzvan și Vidra", *stagiunea 1955, era epoca decorurilor masive, cinci schimbări, toate grele. Munca la atelierele de tîmplărie mergea, oamenii cinstiți munceau dar se apropia data fixată pentru premieră și decorurile-mi veneau greu la scenă. Am fost pe la ateliere, după aprecierea lor mai trebuiau cam trei săptămîni, m-am adresat doamnei Bulandra cu îngrijorarea firească, l-a chemat pe șeful tîmplar : cînd îmi dai gata decorul,* Ciorane ? *Doamnă Bulandra, mai este mult de lucru, ne mai trebuiesc trei săptămîni. Cum, trei săptămîni, asta mi-o spui tu mie, tu care ai lucrat cu mine și înainte, cînd este gata decorul ? Peste cîteva zile decorul mi-a fost gata, dar ce muncă, cîtă dragoste n-au pus acei oameni pentru teatru și directoarea lor, mîndri că lucrează într-un teatru fruntaș, știind că sunt răsplătiți și apărați de o mînă plină de energie dar și de dragoste. Mi-am început repetițiile-n decor, schimbările grele, cereau timp și pe mine totdeauna m-a neliniștit lungirea pauzelor, gîndindu-mă la timpul spectacolului și la scăderea ritmului spectacolului. Schimbarea cea mai grea era trecerea de la cîntul patru (interior în Polonia) la cîntul cinci (sală în palatul din Iași), nu scările masive ne dădeau atîta îngrijorare cît niște grinzi groase, greu de fixat ca pe ele să se sprijine plafonul. Seara premierei, sala arhiplină (Tanți Cocea, Jules Cazaban, Ciubotărașu, Mărutză, Ion Manta, Benedict Dabija și ceilalți se întreceau), eu topit de ce se va întîmpla la schimbarea dintre actul patru și cinci — în ajun la vizio-*

nare mersese cam greu, oamenii de scenă pricepuți făcuseră tot ce le-a stat în putere, dar pauza nu s-a putut scurta. În culise așteptam sosirea momentului, mă vede mașinistul Valer Cristache, *un stîlp de om și un meseriaș de prima mînă, tînăr, nu vă fie teamă, schimbarea va merge fulger, cum fulger, Valer, dar grinzile ?, nici o grijă. Și-l văd și acum pe Valer Cristache zburînd de pe o ștangă la altă ștangă, sus în înălțimea decorului ca să poată fixa capătul grinzilor. S-a teminat premiera, cu toții o așteptam emoționați în culise pe doamna Bulandra, spectacolul fusese al nostru, al tuturora, tînăr și bătrîn, mare și mic, fiecare la locul lui, să ne spună cum a fost ? Nu prea ne lăuda, dar în ochi îi puteam citi mulțumirea...*

•

Și cum se întîmplă în pauza repetițiilor, în teatru se povestesc întîmplări, glume, momente din viața cine știe cărui actor — relaxare firească în munca atît de grea și neliniștită a oamenilor de teatru. Într-o asemenea pauză Petre Popescu „Popișon", *suflerul, așa i se spunea în teatru, lucrase ani și ani în Compania Bulandra—Manolescu... ne-a povestit despre neîndurarea doamnei Bulandra în apărarea prestigiului teatrului pe care îl conducea în bună parte.* Tony Bulandra *juca* „Soțul ideal", *boala progresase,* Pop-Marțian *juca și el în spectacol, spune doamna Bulandra în „Amintiri...), observase că mîna lui Tony era rece, dar Popișon ne complectase amănunte cutremurătoare, anume că Tony juca dar că ieșind din scenă cădea zdrobit de dureri în cabină, spunînd că nu mai poate, prestigiul teatrului prin doamna Bulandra cerea ca spectacolul iubit de public să nu se întrerupă și Tony să se sforțeze să nu se simtă nimic în sală și să joace (în secret* ***însă pusese de mai multă vreme un actor să studieze rolul și în seara***

„Scria un pește în ziarul lui" murmura el celebrele versuri ale unui poet de care subsemnatul habar n-avea, apoi cînd s-a convins de eșecul lecturii mele a retras totul cu umor. Nu înainte de a citi el însuși din vraful de manuscrise ca și cînd n-ar fi avut nici o importanță lamentabila mea lectură ; poate că mă protejase dar nici asta nu intra în calculele sale așa încît pot să cred ce vreau despre posibila sa îngăduință.

Oricum, ceva se întîmplase și din ziua aceea pătrundeam în voie în subsolul plin de cărți nemaivăzute ; insul de statură potrivită, cu buze vineții. senzuale, cu o blazare pe care nu și-o ascundea în nici un fel, mi-a pus în brațe reviste vechi, poeți de tot rangul și chiar începu să se intereseze de ce scriu.

Dar micul „Breakfast at Tiffay's" avea să se petreacă ceva mai tîrziu cînd amîndoi am fost invitați la un revelion de provincie de către niște gazde perfecte. Atunci am văzut cu ochii mei cum, după o masă plină de bunătăți, poetul a strîns toate osicioarele rămase în farfuriile mesenilor ridicînd în dreptul său un munte de oase fără ca nimeni să priceapă ceva : cînd, în fine, a început să atace muntele de oase pînă la ultima rămășiță nemairămînînd nimic în fața sa, toți au încremenit de spaimă pentru tot ce avea să urmeze cu bietul om.

Dimitrie Stelaru nu le-a dat nici o atenție ; muntele de oase se făcuse nevăzut, asta era totul ! Gazda n-a mai avut ce strînge ! Era o imagine hilară, neverosimilă, greu de înțeles pentru orice muritor de rînd ; mi-amintesc că Dimitrie Stelaru a dat o explicație fantezistă în care, desigur, nici el nu credea, după care a rîs în felul său himeric.

Faptul în sine poate că nu spune mare lucru, dar există aici o notă shakespeareană, ceva între farsă și familiaritate macabră, între bufonerie și tragic, cum, de fapt, a fost întreaga lui existență. Doctorul Seraphicus își făcuse și de data asta datoria !

Totul a părut bizar dar, în fond, Dimitrie Stelaru era un om flămînd care nu s-a sfiit de nici o convenție. Asemenea momente spun enorm. Muntele de oase, trebuia să înțeleg, avea să-i țină de foame și pentru mai tîrziu sau, dacă se poate, pentru toată viața.

Vasile Petre FATI

● LUMINĂ BLÎNDĂ

Foto : EUGEN BĂTRÎNU

KIRILEANU ● ● BULANDRA

G. T. Kirileanu

Anii studiilor

După descrierea anilor de studii la Școala primară nr. 1 din Fălticeni, de pe vestita uliță a Rădășenilor (evocată printre alții de Ion Creangă și Mihail Sadoveanu), au urmat doi ani de studii gimnaziale. Absența mijloacelor financiare l-au determinat să candideze apoi la concursul pentru burse al Seminarului „Veniamin Costache" din fosta capitală a Moldovei. Lipsit de șansă (a se citi : **protecție**), G. T. Chirileanu — pe atunci în vîrstă de 14 ani — își va îndrepta pașii, în acea toamnă a lui 1886, spre școala de cîntări bisericești a psaltului Neculai Barcan din Piatra Neamț. În primăvara anului următor zace grav bolnav în spitalul pietrean, numărîndu-se printre victimele unei epidemii de febră tifoidă. Va scăpa de această cumplită suferință cu prețul unei definitive subreziri a organismului și — urmînd îndemnurile învățătorului-folclorist Mihai Lupescu — în toamna lui 1887 se va afla printre cîștigătorii examenului de admitere la Școala Normală „Vasile Lupu" din Iași.

Filelor de caldă evocare a personalității directorului Constantin Meissner le urmează cele în care sînt prezente agitația și incidentele provocate de pătrunderea ideilor socialistului Ion Nădejde în rîndurile tineretului școlar. Printre cei „contaminați" se află — nici nu se putea altfel — și feciorul de țărani săraci de pe Valea Bistriței moldovenești...

Constantin BOSTAN

...Într-o zi direcțiea primește de la ministeri un ordin în care i se cerea să se ieie măsuri împotriva a doi dintre elevii de la „Vasile Lupu" care fac parte din „Societatea doritorilor de cultură", înființată de elevii cursului superior de la Liceul Național în frunte cu George Mironescu (viitorul ministru !).[1] Societatea închiriase pentru conferințele ei o sală de la **Clubul Muncitorilor** și acest fapt dăduse în desert grija autorităților, căci societatea nu avea alt scop decît înlesnirea lecturilor folositoare.

Ca primul în ultima clasă, eram șeful internatului și ajutor la secretariatul școlii. Mă chiamă deci Directorul și-mi dă să

zilei înmormîntării lui Tony Bulandra, spectacolul „Soțul ideal" s-a jucat).

În cei peste zece ani cît am lucrat cu doamna Bulandra, am cunoscut-o sufletește destul de bine și prin convorbirile avute acasă la dînsa, stătea pe strada Kogălniceanu, lîngă Statuia Aviatorilor, apoi s-a mutat într-o casă mai mare, pe strada Paris și nu mobila și covoarele m-au impresionat, altceva mi-a atras atenția : fotografiile multor oameni de teatru cu care a lucrat și, în special, cele ale lui Tony Bulandra, partenerul și soțul. Îi părea rău că nu mai sunt alături și avea impresia că ar fi fost uitat, de aceea avea o mare dorință, să-i poată închina o seară memoriei lui. Acea seară a venit, s-au rostit cuvîntări, s-au ascultat niște discuri cu vocea lui din mai multe roluri, dar cum poți învia ființa spirituală a unui actor care nu mai este, din care n-au mai rămas decît cronici și amintiri. Mai emoționantă și cumva mai omenească a fost clipa cînd colectivul teatrului, cu o cunună de flori, am însoțit-o pe doamna Bulandra la cimitirul Sfînta Vineri, la mormîntul lui. Jules Cazaban l-a evocat cald și simplu. Masivă cum era asculta tăcerea mormîntului, cine știe cu cîte gînduri și amintiri, dar cumva și mulțumită că și-a împlinit dorința.

Mai vreau să amintesc un lucru din personalitatea de directoare, gîndul la formarea unei noi generații de interpreți. În toamna cînd s-a stins — făcuse o pneumonie după un spectacol jucat pe scena în aer liber de la Herăstrău, trebuia să se schimbe repede în culise și era transpirată. La cîteva zile cu temperatură fusese internată la Spitalul Elias. Împreună cu un tînăr actor pe care-l prețuia am vizitat-o, spunîndu-ne să ne pregătim pentru „Romeo și Julieta". Dar într-o dimineață s-a anunțat vestea că doamna Bulandra nu mai era printre noi.

●

Nu pot spune că în convorbirile avute în acea ultimă toamnă n-am remarcat în sufletul ei o oarecare întristare, în spatele ei, în teatru începuseră anumite frecușuri, își dădea seama și nu prea știa cum le va putea învinge.

Poate pentru multă lume doamna Bulandra o fi părut rece, incapabilă de tristeți și înduioșări. Judecăți de oameni. Eram cu dînsa în mașină, trecuserăm de Bacău și ne apropiam de Adjud, și cum îi era obiceiul, închidea ochii, părea c-ar dormi — o făcea și asta uneori — dar era mai mult o stare de somnie și gîndurile cine știe cîte întrebări nu-și puneau, cu sau fără răspunsuri, cînd, fără să deschidă ochii, m-a întrebat pe unde suntem, la Sascut, i-am răspuns eu, „aici am avut odată..." și a rămas cu ochii închiși. Într-o altă zi a venit la teatru cu o piesă scrisă de dînsa. Personajul principal era o doamnă bătrînă, nu mai țin minte dacă era și o fostă actriță, care în visările ei și în singurătate stătea de vorbă cu fiica, plecată de multă vreme în alte părți...

Se odihnește în cimitirul Sfînta Vineri alături de Tony Bulandra.

Ion OLTEANU

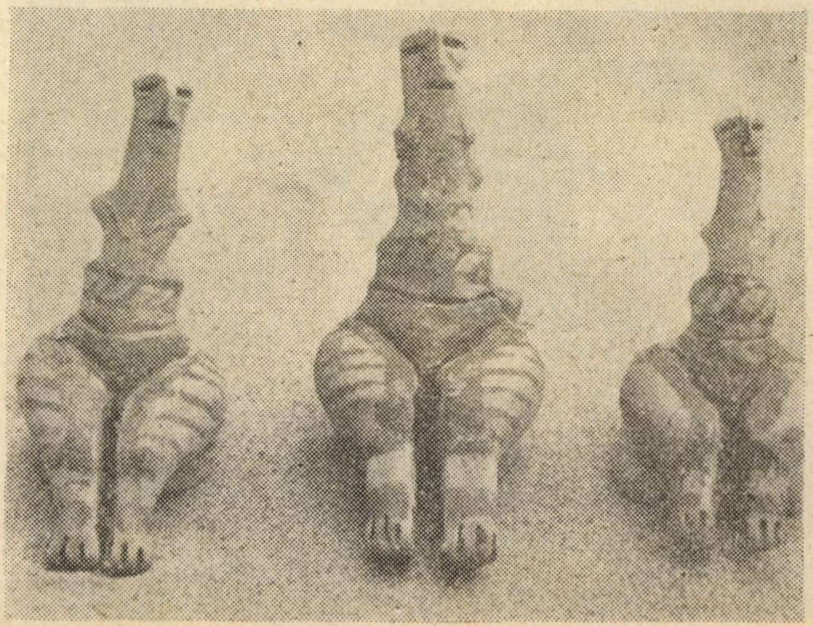

ISANOS •

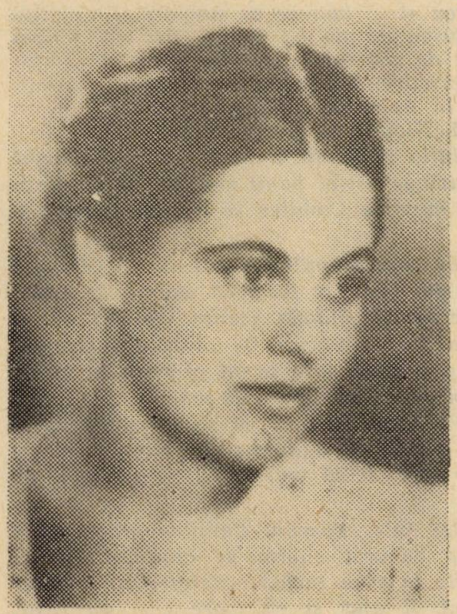

Magda Isanos

Urme strălucitoare

S-au cunoscut în anul 1937, într-o împrejurare legată de colaborarea amîndurora la una dintre publicaţiile literare ieşene. Eusebiu Camilar a căutat-o pe Magda Isanos la locuinţa ei din strada Dimitrie Greceanu nr. 6. Nici unul dintre ei n-avea, atunci, cum să ştie că întîlnirea lor însemna începutul unei legături care trebuia să-şi pună pecetea asupra lor şi asupra a ceea ce urmau să devină. Ea împlinise 21 de ani, iar el avea să împlinească 27. Pe la 16 ani, se rupsese de satul natal şi de studiile liceale, pentru a porni în lume, cu gîndul că va cuceri gloria literară. Vreme de cîţiva ani, la Bucureşti, trăise în mizeria boemei, muncind oriunde găsea ceva de lucru: spălase vase într-o cîrciumă, lucrase într-o spălătorie de rufe, fără să-şi piardă speranţa că, într-o bună zi, va reuşi să-şi dea adevărata măsură a talentului. Venind la Iaşi, publicase versuri prin diverse reviste, dar şi aici era veşnic în căutarea unei slujbe, zbătîndu-se fără prea mult succes, să-şi asigure pîinea zilnică. „M-a întîlnit flămînd pe stradă Vîntul / străjerul adormitelor palate —/ şi m-a-ntrebat ce caut în Cetate, / că n-am rămas la cîmp să-mi sap pămîntul...“ N-a făcut o impresie prea bună, cînd a fost văzut de către mama Magdei Isanos, în casa din strada Dimitrie Greceanu. A tăcut tot timpul şi, la un moment dat, profitînd de faptul că nimeni nu-i dădea nici o atenţie, a ieşit din cameră şi a plecat pe nesimţite, iar cînd ochii tuturor s-au întors, în sfîrşit, spre locul unde stătuse, au constatat cu uimire că nu mai era nimeni. De fapt, el s-a simţit stînjenit, ştiind că, pe vremea aceea, nu putea fi soţul pe care familia l-ar fi dorit pentru Magda.

În ciuda dificultăţilor, erau amîndoi încrezători în viitor. Magda Isanos spera ca la sfîrşitul celui de al patrulea an universitar la

• KIRILEANU

citesc ordinul confidenţial primit. Apoi, fără nici un prepus asupra mea, mă întreabă

— Cine să fie de la noi ? Să-mi cercetezi lucrul cît mai curînd.

— Nu mai este nevoie de cercetare, z eu, stăpînindu-mi rîsul, căci îi ştiu...

— Care-s mă rog !

— Gavril Negrei (acum general de artilerie) şi... eu !

— Tocmai băieţii cei mai buni ! Dar numai tu trebuie să fii îndemnătorul. Se putea să nu-şi vîre codiţa aici şi afurisita **dihăniuţă** (aşa mă poreclea Dl. Director !) — şi zicînd acestea m-a prins de urech înseninîndu-i-se faţa de acel zîmbet părintesc în care se arăta întreaga bunătate a sufletului său.

DEMONSTRÎND EXISTENTA LUPTEI DE CLASĂ

Altădată, ducîndu-mă să conduc corul de sară şi uitîndu-mi pupitrul desculat. Directorul, făcînd obişnuita inspecţie prin clase, vede pupitrul meu desculat şi d chizîndu-l dă de revistele „subersive“ **Contemporanul, Revista Socială** şi alte scri de acest soiu. La ieşirea de la cor Directorul ne trece în revistă ca de obiceiu, vorbeşte cu mine, dar nu-mi pomeneşte nimic despre descoperirea făcută.

A doua zi mă cheamă în cancelaria mică (semn că era ceva mai de taină) şi, cerîndu-mi mai multe lămuriri de serviciu, cînd să ies, mă întreabă :

— Dar de ce-ti uiţi sara pupitrul descuiat si în neregulă ?

Am înţeles îndată despre ce-i vorba şi zic :

— Apoi căutasem nişte reviste spre a ceti un studiu...

— Ce revistă ?

— **Revista Socială.**

— De unde ai tu revista asta ?

— De la redacţie.

— Cum ? Vrasăzică şi tu te duci în Sărărie ? [2]

Si întunecîndu-i-se faţa se primbla în tăcere de la un capăt al odăii la celălalt. Iar eu aşteptam îngrijorat, dar cu hotărîre, răfueala care vedeam că vine.

— Bine, bre, ce te face pe tine să umbli după asemenea „studii“?

— Eu sînt fiu de ţăran şi **trebuie** să mă intereseze studiile asupra **clasei** din care fac parte.

— Asadar tu îţi închipui că eu si alţii ca mine, nefiind din clasa ţărănească, sîntem duşmanii voştri.

— Pe Dumneavoastră nu vă cred dusmanul nostru, dar diferitele clase sociale au interese deosebite şi tărănimea trebuie să înveţe a-şi apăra şi ea interesele sale...

Si aşa dă-i înainte vreme de un ceas si mai bine : Directorul cu **armonieа** intereselor sociale ale diferitelor pături sociale din sat, iar eu cu **lupta de clase.**

Alt Director, în zbierete, m-ar fi aruncat afară si m-ar fi dat în conferinta profesorilor spre a fi îndepărtat din scoală. Domnul Director al nostru însă, stă de vorbă cercetează pornirile sufletesti cu răbdare, cu seriozitate, dar şi cu bunătate şi încheie astfel :

— Măi băete, tu nu cunoşti încă lumea şi rînduelile sociale. Nu te pot împiedica să cetesti ce te trage inima, dar e bine să asculti şi să ai mai multă încredere în acei care **prin fapte** vă arată dragostea de a vă îndruma pe căile cele sănătoase. Va veni vremea cînd veti cîntări mai matur şi mai bine scrierile pe care le credeti acuma ca singurile purtătoare ale adevărului.

Despre pedepse corporale nici vorbă. Numai o dată a fost scos din fire şi a ars cîteva palme unui elev prea înrăutăţit care i-a răspuns obraznic la o mustrare — spre bucuriea noastră, a elevilor, cam ironică şi spre hazul colegilor săi în profesorat care ţineau la vorba din bătrîni că bătaia îi din rai. [...] [3]

KIRILEANU ●

SCURTE AMINTIRI DESPRE PROFESORII DE LA ŞCOALA NORMALĂ „VASILE LUPU" DIN IAŞI [4]

Niciunul nu era la nivelul Directorului C. Meissner, care preda psihologia şi pedagogia în ultimul an.

Toţi îşi făceau datoria fără tragere de inimă deosebită.

Singurul profesor conştiincios era cel de limba română, anume Vasile Ionescu, pe care l-am avut numai în cl. I şi a II-a, căci fiind bolnav de tuberculoză a murit încă tînăr [5]. Cu multă rîvnă ne-a învăţat gramatica, ortografia etimologică, deşi nu învăţam latineşte (dar eu făcusem latina în cele 2 clase de la gimnaziul din Fălticeni). Scriam gût în loc de gât. La cetire ne-a explicat f. bine Glossa [s. n.] şi alte poezii ale lui Eminescu, pe care le recitam pe de rost.

După el a venit Gh[eorghe] Ghibănescu, mutat la Iaşi de la Bîrlad [6], care ne-a cerut să scriem după ortografia fonetică. El ne-a învăţat să cetim cu scriere chirilică şi de la acest profesor am căpătat dragostea vechilor documente româneşti, de care m-am ocupat pînă la bătrîneţă.

La istorie am avut pe Gr[igore] C. Butureanu, care preda lecţiile oratoric şi ni cerea să le spunem pe de rost, după manualul său tipărit.

La geografie Petru Cujbă ne cerea să facem hărţi şi să spunem pe de rost datele şi nomenclatura geografică.

La matematică I. V. Praja ne explica şi ne cerea să învăţăm după manualul său tipărit. Prea puţine aplicaţii practice.

Şt. naturale ni le preda prof. de agricultură Gheorghe Apostolescu, fără experienţe sau aplicaţii agricole.

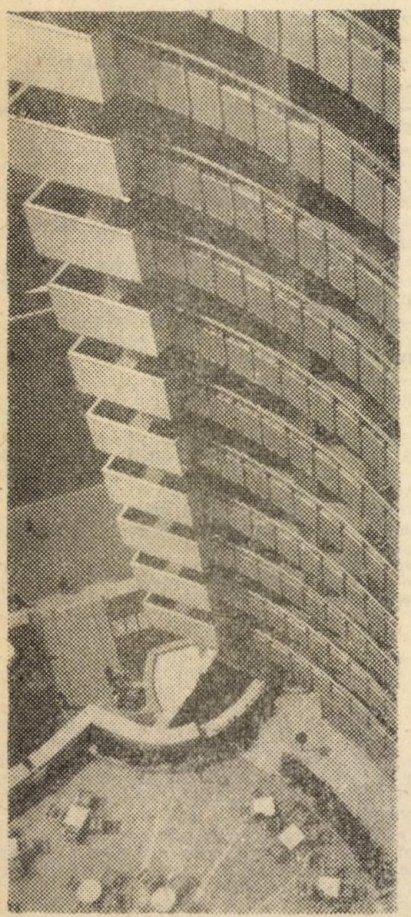

● Foto : VALERIU BOGDĂNEŢ

● ISANOS

Drept, să se poată înscrie în barou şi să lucreze ca stagiară. La rîndul lui, Eusebiu Camilar căuta o slujbă cît de cît sigură, dar nu reuşea să obţină nimic durabil. Un post de controlor la brutării s-a desfiinţat încă înainte de a-l lua el în primire. Într-o scrisoare către părinţi, din martie 1938, Magda Isanos le împărtăşeşte din necazurile lor, în căutarea unei surse de existenţă. Nici unul dintre ei nu voia să trăiască din ajutoarele familiei. Soluţia imediată li se părea a fi cîştigul din lecţii particulare, pentru a strînge astfel banii necesari unui drum la Bucureşti, urmînd ca acolo Eusebiu Camilar să-şi mai încerce o dată norocul.

În sfîrşit, în martie 1938, Eusebiu Camilar a reuşit să găsească un post de lucrător la o fabrică din Iaşi. Cu toate că starea lor materială era modestă, se puteau căsători. Magda Isanos aştepta să se ivească şi pentru ea posibilitatea de a munci : „De sănătoasă sînt sănătoasă ca un cal, măcar de-aş găsi ceva care să-mi procure un oarecare cîştig, aş putea munci cît doi" (scrisoarea din 23 martie 1938, către părinţi). În aceeaşi scrisoare îşi anunţă părinţii că se va căsători cu Eusebiu Camilar pe data de 31 martie, şi adăuga : „De fapt nu ne-ar trebui mare lucru, dar e grozav să vezi că viaţa nu-ţi oferă nici cea mai mică bucurie".

Peste o lună, adică în aprilie 1938, Eusebiu Camilar era angajat la ziarul „Iaşul", lucru care i-a bucurat enorm pe amîndoi, ca un semn că nu chiar toate drumurile le erau închise „Zeby e un gazetar foarte prezentabil, scrie la Iaşul, *îl ajut şi eu, pare că-i un fleac, dar alergăm toată ziua, faceţi-ne şi voi reclamă pe-acolo. Eu am înjghebat un reportaj asupra spitalului Costugeni, o să vă trimit numărul." (carte poştală nedatată purtînd pe ştampila poştei data de 12 aprilie 1938).*

Continuau din lipsă de bani, să împartă cu Silvia Isanos, sora Magdei, camera din strada Dimitrie Greceanu şi dejunul la pensiunea Menaj. Părinţii Magdei Isanos le trimiteau „lăduţe" cu mîncare, dar puneau în ele numai dulciuri, neştiind că ei erau aproape veşnic flămînzi. Spre deosebire de primii ani de studenţie, cînd Magda Isanos le scria părinţilor foarte des, acum scrisorile ei încep să se rărească. Scriind acasă, sinceritatea ar fi împiedicat-o să ascundă greutăţile materiale, de aceea prefera tăcerea, nevrînd să-şi pună soţul într-o lumină defavorabilă sau chiar umilitoare.

În realitate, era fericită, dincolo de orice dificultăţi. Oricum ar fi apărut convieţuirea lor în ochii indiferenţi ai celor din jur, pentru ei viaţa lor era una dintre acele realităţi cu adevărat minunate, aproape incredibile ; erau, uneori, atît de fericiţi încît se temeau că ar fi putut să fie „invidiaţi de zei". Nu erau numai un cuplu de îndrăgostiţi, ci şi un caz, dintre cele mai rare, de simbioză literară. Nu era vorba de colaborare propriu-zisă, ci de crearea unei atmosfere prielnice şi a unei sensibilităţi comune. Nu au colaborat, în sensul adevărat al cuvîntului, decît mai tîrziu, la scrierea dramei Focurile, *însă tot ceea ce a scris fiecare dintre ei este şi sub semnul, inefabil, al celuilalt. Era, în fond o chestiune de schimb de opinii şi de critică reciprocă, ei ajutîndu-se să progreseze, să se desăvîrşească împreună, mai repede decît ar fi făcut-o fiecare singur. La prima vedere, s-ar putea crede că Magda Isanos a fost aceea care l-a influenţat şi l-a îndrumat pe Eusebiu Camilar. Într-adevăr, ea avea asupra lui ascendentul unei instruiri complete, fiind pe punctul de a-şi termina studiile la cele două facultăţi, în timp ce el era un autodidact. Dar, deoarece nu învăţase nimic din obligaţie, ci numai din pură pasiune, el avea un fel mai personal şi mai profund de a înţelege, nefiind forţat să-şi însuşească puncte de vedere străine. Magda Isanos era posesoarea unui temperament combativ, capabil s-o impună oricînd şi oriunde, iar el era, cel puţin aparent, un timid. În schimb, mai presus de toate, el avea o experienţă de viaţă mult mai bogată şi mai originală decît a Magdei Isanos la vîrsta aceea şi, spre deosebire de toţi oamenii pe care-i întîlnise ea pînă atunci, el poseda o bogăţie sufletească rară : era un ţăran, în sensul etimologic, pur şi nobil al cuvîntului. Spunînd că era ţăran, spunem, de fapt, că în el trăia o spiritualitate de esenţă străveche. Deşi s-a rupt de sat, şi-a păstrat felul ţărănesc de a gîndi şi de a simţi. Fără să se ruşineze de adevărurile în al căror spirit crescuse,*

n-a putut să renunțe niciodată la ele. Poate mai mult decît el însuși Magda Isanos a înțeles, instinctiv, că pentru Eusebiu Camilar important nu era să-și schimbe felul de a gîndi, înlocuindu-și tiparele originale cu niște scheme străine, ci să capete forța de a spune în cuvinte ceea ce se afla în adîncul mentalității lui. Să poată spune ceva despre tainele care nu încetează să mire, despre felul cum vede lumea cel care trăiește la temelia ei, acolo unde o viitură de ape care inundă ogorul este echivalentă cu un prăpăd cosmic. În Eusebiu Camilar trebuia să crească artistul, fără să se altereze zestrea spirituală a țăranului. Magda Isanos se formase într-un mediu livresc. Ea a intuit extraordinar originalitatea sufletească a soțului ei și a înțeles că, pentru a fi scriitor, el trebuia, mai presus de orice, să rămînă sincer. Într-o lume care se ghida în aprecieri după etichete și valori prestabilite, ea a știut să discearnă, independent de alte criterii, omul și talentul. Întîlnirea dintre ei a fost, în același timp, extraordinară și salutară pentru fiecare în parte. Prin căsătorie, Magda Isanos intra într-o lume diferită de aceea în care trăise pînă atunci, o lume în care tristețile mărunte nu mai contau, și a cunoscut, din ce în ce mai deplin, adevărul asupra vieții. Ea se îndepărta tot mai mult de copilărie, de Casa din Vale, de nostalgia zilelor care treceau acolo „lenește ca pernele pe canapele, perne ale căror fețe brodate înfățișau imagini exotice, vederi convenționale ale unor ținuturi la care putea să viseze. „(Veneția e pentru mine / O pernă pe divan..." — avea să spună într-un fragment de romanță comunicat nouă de Elisabeta Botez, sora poetei). Trei cămăruțe închiriate pe strada Sărăriei au însemnat un prim pas în realizarea visului de a avea un cămin. Amîndoi erau de acord că nu puteau primi ajutoare bănești de la nimeni fără să se umilească, dar pentru că părinții Magdei Isanos doreau, totuși, să le ușureze situația materială, s-a convenit ca aceste sume să reprezinte plata pentru pensiunea Silviei Isanos cu care urmau să împartă, în continuare, locuința.

Dar anul 1939 aducea numai vești sumbre, asupra lor plana, acum, amenințarea războiului. Simbolică apare, în aceste condiții, surparea unei părți din universul miraculos al copilăriei: caii din pospodăria părintească, Fetița și Fulger, au fost vînduți în tîrg. Astfel, escapadele călare prin împrejurimile singuratice ale spitalului nu mai erau posibile, în scurtele vacanțe pe care Magda Isanos le petrecea la părinți. De altfel, începuse să reducă mult numărul zilelor petrecute acasă, preferînd să stea la Iași. În august 1939, cînd se afla, fără soțul ei, acasă la părinți, îi scrie acestuia, încercînd să-l mîngîie și să-l încurajeze: „În ce cameră stai? Ți-au mai rămas provizii? Poate în clipa cînd îți scriu acestea tu suferi de foame, dragule, dar nu-s vinovată. (...) Zeby dragă, eu sper totuși că într-o zi, n-o să mai fim așa de săraci, numai dacă ne-am mai iubi atunci. Iubitule cum să te mîngîi de cele ce suferi acum. Eu mă gîndesc la 12 ziua și la 9 seara la tine și mi se pare că te aud; tu m-auzi pe mine? Îți spun întotdeauna dragule, copilule, nu fi trist. În prima seară (la 9) mi s-a părut că plîngi, îndată ce m-am gîndit intens la tine m-a cuprins tristețea ta. Altădată să nu mai plîngi pentru că simt și sufăr. Îmi scrii nu știu ce despre «răul pe care mi l-ai făcut», dar nu mi-ai făcut decît bine, dragostea mea /.../ P.S. Spune-mi la orele de-ntîlnire «Magda», o să te aud".

În aceeași scrisoare, din 15 august 1939, ea îl roagă să-i telegrafieze imediat, dacă va fi concentrat, ceea ce înseamnă că se așteptau ca acest lucru să se întîmple în orice moment. La 27 august, îi scrie din nou, de data aceasta rîndurile ei vorbesc mai mult despre literatură: „Trebuie să tindem mereu spre realizarea ideii de bine, generozitate și frumusețe, nici-o operă literară nu poate trăi fără ele. Cu cît timpurile sînt mai barbare, mai înveninate de ură și mai irațională, cu atît intelectualul este dator să cultive sufletul lui într-un sens moral și să se opună curentului (...) Dragă bădie, noi amîndoi trebuie să facem lucruri mari în viață, trecerea noastră prin lume să lase urme strălucitoare și toți vor ști că din marea noastră iubire s-a născut opera noastră literară (pe care o prevăd mereu)."

Simțind, poate, că scrisoarea devenise cam impersonală, ea adaugă: „Iartă-mă că predic, dar spectacolul degradării umane mă îngrozește și mă face să mă tem pentru tine, cum te temi totdeauna pentru cei iubiți într-o vreme de molimă". Urmează mici detalii, duioase și glu-

Lecțiile de higienă și medicina populară — slabe de tot, cu dr. Gheorghe Iuliano.

. . . . . .

La muzica vocală aveam pe Dimitrie Ionescu și eu făceam pe dirijorul corului în toate sările, iar cîteodată cîntam la biserica Barboni.

La gimnastică aveam pe Dimitrie Chiaburu care ne punea să facem exerciții la aparatele de afară, iar pe vreme rea ne făcea lecții teoretice. Tot el ne învăța exerciții militare cu arme.

Pentru lucrul manual eram împărțiți în două: unii la frînghierie și alții la tîmplărie (unde am fost eu). Dar nu ne-am ales cu vreun folos.

În schimb, elevii din ultimul an lucrau cu multă rîvnă la lecțiile practice de la școala primară de aplicație condusă cu măestrie de directorul C. Meissner.

Duminicile mergeam la Mitropolie pentru serviciul religios, și după dejun băieții erau liberi să iasă în oraș. Cei mai mari către sară se duceau la crișma lui Bandarovici cu fata cea frumoasă, și dacă Directorul vedea întîrzierea, da cu crucea peste dînșii, probozindu-i [7].

Serbarea de 1 Mai se făcea la iarbă verde în afară de oraș.

(Va urma)

---

1) Gh. Gh. Mironescu, deținător al unor portofolii ministeriale în guvernele anilor 1928—1938 și prim-ministru în anii 1930—1931.

2) Stradă din Iași, pe care se afla — în casa soților Sofia și Ioan Nădejde — sediul cercului socialist din localitate.

3) Urmează textul scrisorii omagiale trimise de G.T.K. direcțiunii Școlii normale „V. Lupu" cu prilejul sărbătoririi lui C. Meissner la împlinirea a 80 de ani (iunie, 1934).

4) Vezi și densa monografie **Liceul pedagogic „Vasile Lupu" din Iași, 1855—1980**. București, 1980, 462 p.; red. coordonator: prof. Vasile Uglea.

5) În martie 1889.

6) Începînd cu 1 sept. 1889.

7) Certîndu-i, dojenindu-i.

● **Foto: PAVEL TEODORU**

CALEIDOSCOP

UMOR FRANCEZ

O femeie vizitează un apartament de vînzare :

— Mă întreb dacă o să-i placă soţului meu, zice ea, după ce termină de vizitat apartamentul.

Atunci portăreasa, care o conduce, intervine :

— Dacă îmi permiteţi un sfat, doamnă : luaţi-l ! Ce atîtea moftu-ri ! În epoca noastră, găseşti mai uşor un bărbat, decît un apartament bun.

Un cuplu american, vizitînd Luvrul, ajunge la un mormînt egiptean. Soţia întreabă :

— Ce vrea să zică 1348 Av. J.C. de pe eticheta aceea ?

— Trebuie să fie numărul maşinii care l-a accidentat, răspunde soţul...

Un domn se văita prietenului său :

— Am un fiu idiot. Stai să te convingi : „Pierre, îţi dau 50 de franci să te duci vizavi la cafenea să vezi dacă sînt acolo !"

Pierre ia banii şi se duce la cafenea, unde întîlneşte un prieten, căruia îi spune, la rîndul lui :

— Tatăl meu este idiot. Mi-a dat 50 de franci pentru a vedea dacă se află la cafenea. N-avea decît să telefoneze şi economisea 40 franci.

Un tîmplar ia în gură un pumn de cuie, în timpul lucrului.

— Fii atent, să nu le-nghiţi ! îi spune un trecător.

— Nu-i bai. Am altele în lădiţă.

Adunate, traduse şi adaptate de
M. C. DELASABAR

• **Desen de C. CUCOŞ**

• ISANOS

meţe : „Vasilică, adică piciorul pe care şi-l zgîriase în grădină, era acum o „persoană" pe deplin vindecată şi se gîndea să se suie în pomi, după „prasade". Totul a încremenit însă, în lume, pînă la venirea ta. Scriu cîte ceva ,tricotez şi fac mereu planuri. Un pui de cîteva zile e bolnav şi eu îl port în sîn şi-l hrănesc, ne înţelegem foarte bine, e cît o nucă şi ciripeşte mereu (...). Mi-i dor de tine într-un fel care nu se poate spune, ca şi cînd tu ai fi întîia condiţie a vieţii. Cît de frumos bate soarele pe hîrtia pe care-ţi scriu şi toate zgomotele zilei sînt îndepărtate şi moi, încît aud bine uruitul trenului în care eşti şi văd locurile pe unde am fost cu tine. Numai dacă ai avea destulă voinţă şi în curînd vom învinge viaţa şi vremea şi moartea. Puterea pe care Dumnezeu ne-a dat-o trebuie s-o întrebuinţăm bine, încît în urma noastră arta să devină mai bogată şi oamenii mai buni.

La Iaşi, au mai avut parte doar de cîteva zile liniştite împreună. Uneori, ieşeau seara „în lume". Nu departe de locuinţa lor din strada Sărăriei, chiar în colţul străzii Sf. Haralambie, era o cîrciumă veche, pe jumătate intrată în pămînt, la uşă se ajungea coborînd cîteva trepte de piatră. Firma era înnegrită de vreme şi ştearsă de ploi, dar se mai putea citi numele patronului : „La Balcu". Încăperile strîmte erau luminate cu lămpi de petrol, ceea ce le dădea un farmec în plus. Acolo se adunau studenţi, artişti în devenire, se cînta la chitară, se recitau versuri. Eusebiu Camilar a recitat acolo versuri traduse de el din Serghei Esenin. Se bea un vin roşu amărui, atmosfera era destinsă, aproape ca de familie. La plecare, cîrciumarul îi petrecea pe toţi pînă departe în stradă, unde îşi lua rămas bun de la fiecare în parte, ca şi cum nu s-ar fi putut şti cînd se vor întîlni din nou.

În septembrie 1939 s-a întîmplat lucrul de care se temeau amîndoi : Eusebiu Camilar a fost concentrat. Se pare că Magda Isanos l-a condus pînă la Botoşani, unde el trebuia să se prezinte, pentru a pleca „spre necunoscut". În tren, le scrie părinţilor Magdei Isanos o carte poştală, şi scrisul pare să fie puţin tremurat nu numai din pricina trenului în mers : „Vă scriu în drum spre necunoscut. Vă rog să aveţi grijă de Magda care a plecat la Iaşi. Sînt sănătos, am un moral cît se poate de bun. (...) Scriu pe genunchi, într-un vagon, între camarazii care chiuie şi cîntă. Vă iubesc şi mi-i dor de toţi. Nu vă supăraţi pe Magda că a venit la Botoşani". Există, despre clipa despărţirii lor, în gara Botoşani, o mărturie nu întrutotul neverosimilă ; se spune că, împreună cu toate femeile care se aflau pe peron, Magda Isanos s-ar fi aşezat pe linia ferată ,într-o încercare spontană şi disperată de a bara drumul convoiului.

Întoarsă la Iaşi, nu putea să facă altceva decît să aştepte şi să spere. Nu se îndura să părăsească locuinţa din Iaşi pentru a pleca la părinţi, cu gîndul că bărbatul ei s-ar fi putut întoarce pe neaşteptate, negăsind decît o casă pustie. Imaginea lui stînd singur şi trist într-o cameră goală i se părea mai greu de suportat decît propria singurătate. De aceea, prefera să aştepte, sperînd că, într-o zi, cît mai curînd, el se va întoarce : „Umplînd încăperea şi inima toată..."

Elisabeta ISANOS

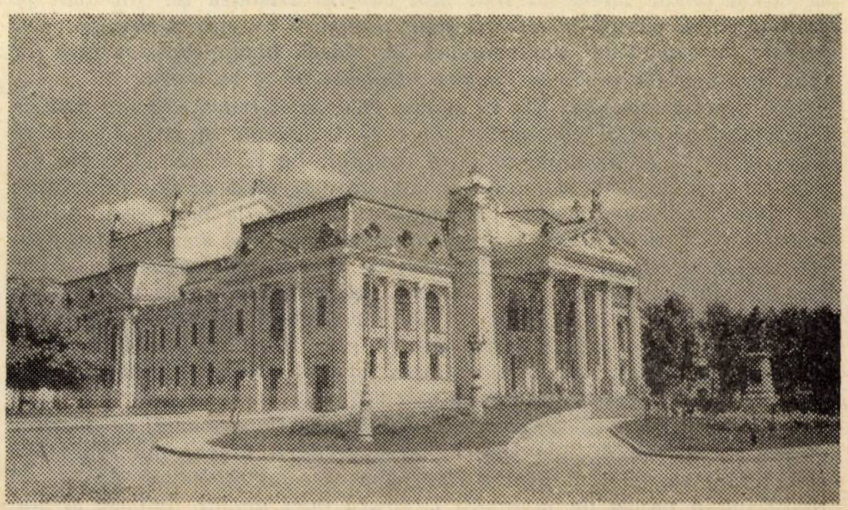

Labirinturile lui Umberto Eco

● DESPRE CUM S-A DESCOPERIT... AMERICA !

● CONDIȚIA REZISTENȚEI ÎN FAȚA TIPULUI : „SĂ REUȘEȘTI SĂ SCRII O CARTE ȘI SĂ FACI UN COPIL" !

● Interviu acordat lui MARIO FUSCO

— *Erați deja cunoscut ca autor al mai multor cărți-culegeri de eseuri sau opere teoretice, în domeniile esteticii și mai ales ale semioticii. De ce acest prim roman ?*

— Teoreticianul poate trece la roman cînd are de spus ceva în plus, cînd nu mai ajunge să spună cu precizia și claritatea, insuportabila claritate a discursului teoretic.

N-aveam o intenție specială de a ajunge la ceea ce se numește activitate creatoare : consideram că activitatea filosofică sau critică era la fel de creatoare ca arta propriu zisă. Evident, avusesem și eu, ca toată lumea, ideea de a scrie poezii sau romane. Dar ca aproape toată lumea, rezistasem tentației și totul îmi rămăsese prin sertare.

Am ajuns la roman pe neașteptate, din rațiuni foarte puțin culturale — cum ai nevoie să faci pipi (și această declarație a iritat mult pe cîțiva critici în Italia, au socotit că nu este ceva serios). Dacă spuneam : „împins de o dorință..." ar fi fost mai convenabil. Totuși, cred că dorința privește de asemenea și pipi...

După ce reflectasem asupra povestirii, asupra nevoii și a voinței de a povesti, asupra personajelor, am vrut să-mi pun la încercare această dorință de a nara. Poate pentru că copiii mei crescuseră și nu mai aveam ocazia de a le povesti tot felul de istorii. Înainte, inventam pentru ei istorii superbe, care îmi satisfăceau nevoia de a nara. Notați că am scris povestiri, de exemplu în *Diario minimo,* dar sînt pastișe, scrieri «a la manière de». Apoi am continuat cu o poveste științifico-fantastică, ilustrată de Druillet și texte pentru ediții de lux ; dar erau întotdeauna cărți scrise «de la main gauche».

Acum îmi dau seama că mă pregăteam pentru acest roman. Dar fără să știu. De fapt, din 1950, acumulam material, aveam dulapurile pline de note, de fișe pentru un ipotetic eseu despre monștrii în Evul mediu, despre structura cataloagelor în enciclopediile medievale : o lume care mă obseda și căreia adunam elementele disperate în vederea unui scop eronat. Este ceea ce în științe se numește un caz de *serendipity :* se caută un lucru și, din întîmplare, se găsește un altul. Este cazul descoperirii Americii : Columb a plecat în căutarea Indiilor, dar a găsit America. Și el habar n-avea. În ceea ce mă privește, am cel puțin avantajul de a ști că am făcut un roman.

— *Cartea dvs. despre Beatus di Liebana (și despre Apocalips) a jucat un rol în preistoria* Numelui trandafirului ?

NOUTĂȚI ARHEOLOGICE CHINEZE

● La Beijing, în Muzeul de Istorie al Chinei, se află deschisă Expoziția descoperirilor arheologice efectuate în provincia Henan după 1978. Printre cele 350 obiecte expuse, multe sînt veritabile tezaure, descoperite pentru prima oară în China. Vase, urcioare și căni de pămînt, resturi de ustensile de cupru etc. au fost dezgropate din rămășițile unei fortărețe antice situate la Wangchenggang, în districtul Dengfeng din Henan. După expertizele arheologilor, această fortăreață datează din epoca Xia sau chiar dinaintea ei, adică aproximativ 4000 ani. Guvernul chinez a decis să claseze această fortăreață ca o chestiune arheologică mai mult decît importantă, pentru a permite descoperirea de probe justificînd cultura Xia ,spre care arheologii se apleacă după lung timp.

● S-a descoperit o fabrică de olărit de Sui (581-618), la Lincheng, în Hebei, locul fabricării celebrelor porțelanuri albe de xingzhou. Această descoperire, care precede cu vreo sută de ani nașterea porțelanurilor albe xiangshou, este foarte importantă pentru istoria ceramicii chineze. Obiectele ceramicii de xingzhou se distingeau prin finețea și albețea lor. Ele erau esențialmente destinate Curții și familiilor nobile sau exportate în Orientul Mijlociu și Asia de Sud. S-au găsit pînă în această zi 2 cuptoare de olărit dispersate pe malurile unei mari gropi, conținînd un număr important de castronașe, străchini, vase, urcioare, ceainice, farfurii etc. Pe de altă parte, un cîmp de fabricat oale datînd din dinastia Yuan (1279-1386) a fost descoperit în Mongolia inferioară.

● Dezgroparea unui mormînt datînd de la începutul dinastiei Han de Vest, situat la nordul orașului Guangzhon, s-a încheiat recent. Amplasamentul acestui mormînt în piatră, aparținînd celui de-al doilea împărat de Nangue, un separatist, a fost descoperit în iunie 1982, în momentul în care constructorii întreprindeau lucrări. Este cel mai mare mormînt descoperit la Guangnohou. El conține 500 obiecte de bronz și 200 articole de jad, între care un clopot de bronz, pietre de percuție, un vas tripod, veselă, un paravan de 3 metri lungime, o oglindă de 30 centimetri diametru, lămpi de vase de cupru, o armură, obiecte de argint și de fier, de asemenea articole de fildeș, de olărit și de lăcuit. Descoperirea acestui mormînt este prețioasă pentru studiul dezvoltării economiei și culturii la sudul Munților Wuling ținînd de dinastiile Qun și Han (221 î.e.n.—220 e.n.).

● Lancea lui Fu Chai, rege de Wu, a fost descoperită în provincia Hubei.

— Da, a fost fundamental, şi este un semn al continuităţii preocupărilor mele. În realitate, editorul n-avea intenţia să publice o carte despre Apocalips, voia o carte cu imagini frumoase şi i-am sugerat miniaturile lui Beatus di Liebana, care pentru mine făceau parte din acest material obsedant. Apoi i-am scris comentariul care, opt ani înaintea romanului, mi-a permis să vorbesc deja de sectele eretice, de mişcările milenariste etc. Am scris de altfel multe eseuri în care apropiam, de exemplu mişcările milenariste de grupările stîngiste, totul se lega pentru mine.

Trebuie să adaug un ultim element al compoziţiei : am primit o educaţie catolică şi cunoşteam bine universul ordinelor religioase, al mînăstirilor. M-am îndepărtat de credinţă analizînd pe Sfîntul Toma şi pe Joyce, dar am păstrat nişte tendinţe afective în această direcţie. Cîteva din îndoielile lui Adso, în roman, sînt legate de îndoielile adolescenţei mele.

Şi apoi, într-o zi, mi s-a cerut un roman poliţist, cineva voia să lanseze o colecţie nouă şi ceruse unor oameni neprevăzuţi şi improbabili, ca Fanfani sau Toni Negri, de a scrie. Răspunsul meu a fost negativ ; n-aveam timp, nu mai scrisesem niciodată roman şi, dacă aş fi făcut unul, ar fi avut cinci sute de pagini şi s-ar fi petrecut printre călugări... Totul s-a oprit aici. Apoi mi-am amintit că aveam un caiet din 1957, l-am regăsit, erau acolo note asupra locuitorilor unei abaţii (este clar că aveam deja ceva în cap). Am început să mă gîndesc la acest proiect şi mai întîi am lucrat într-o manieră pur mecanică : era vorba de ceva imprecis, ceva în legătură cu *otrăvurile* şi, nu în mod necesar, într-un context medieval, era de asemenea o bibliotecă în care călugărul detectiv găsea de fapt colecţiile ziarului stîngist „Il Manifesto"... Apoi ideea a prins formă. Timp de un an am lucrat intens asupra Evului mediu, cunoştinţele mele erau centrate mai ales asupra chestiunilor de artă şi filosofie ; m-am pus pe citit lucrări istorice şi abia atunci au apărut problemele specifice, sărăcia, ordinele religioase, ereziile. Trebuie să mai spun că de cîţiva ani citeam textele lui William Ockham din raţiuni semiotice. Or Ockham nu este numai un logician, este de asemenea implicat în certurile politice ale franciscanilor din acea epocă.

— Numele trandafirului *este o carte cu o structură foarte strictă, cu indicaţii de spaţiu, timp foarte precise. Exista un plan, de exemplu un plan de locuri dinainte gîndite ?*

— Din momentul în care m-am pus pe lucru la roman, am petrecut cel puţin un an fără să scriu nimic decît cîteva note ici şi colo. Tensiunea cea mai puternică s-a concentrat asupra creerii unui univers posibil. Era momentul în care publicam eseurile care au constituit *Lector în fabula* eseuri despre problemele lumilor posibile şi ale artelor narative, despre *mobilarea* unei lumi posibile. Am început deci să mobilez această lume posibilă, adică să construiesc abaţia, pornind de la planuri, modele reale pe care le văzusem sau le găsisem în enciclopedii astfel încît, atunci cînd un prieten arhitect a desenat planul aşa cum se află în carte, el n-a desenat de fapt nimic, ci pur şi simplu a decalcat şi a făcut un colaj din elementele epocii lui Viollet le Duc, un puzzle în care a găsit elementele deja existente. Cîteva din aceste elemente se leagă de locuri pe care le cunosc (mai mult sau mai puţin) : Castel del Monte, Sagra di San Michele aproape de Avigliana, Rocca din San Leo... Acum, cînd vorbesc cu cineaşti, le spun că n-au nimic de construit, că le voi arăta elementele existente deja.

Am pierdut un an construind această lume a abatiei, a labirintului, a bibliotecii : şi această bibliotecă este plină de cărţi care există cu adevărat. Am găsit o carte a unui oarecare Thonson, *The medieval Library* care este catalogul a tot ce se găsea în bibliotecile Evului mediu şi, cînd citez o carte, înseamnă că ea exista într-adevăr.

Am făcut cataloage de personaje, scheme, diagrame, fişe asupra personajelor istorice şi naraţiunea a urmat o logică care îi era proprie.

Asta m-a convins că un roman nu este un fapt de limbaj, ci o problemă de construcţie cosmologică. Nu vreau să spun că limbajul nu contează, dar aici limbajul este secundar. Ceea ce contează mai întîi este viziunea unei lumi, invers decît în poezie unde se fixează mai întîi constrîngerile lingvistice, rimele, metrul şi restul vine după. Este, de altfel, raţiunea pentru care se poate traduce un roman în alte forme, de exemplu în cinema, pentru că această construcţie a unei lumi se salvează dincolo de nivelul verbal ; dar cu poezia este imposibil.

— *Ar însemna că scriitura nu vă interesează ?*

— Ea nu m-a interesat la început. Nu ştiam cum voi scrie acest roman în momentul în care m-am apucat de lucru. Apoi, cînd m-am pornit, după ce am citit mulţi cronicari medievali, de exemplu acest Raoul Glaber care m-a fascinat întotdeauna, am căpătat, natural, cadenţa, ritmul lent al cronicii medievale. Însă mai întîi a fost alegerea acestei lumi.

Cînd scrii un roman, n-o faci în ordine ; în ceea ce mă priveşte, imediat după întroducere, am scris finalul. Ficţiunea manuscrisului îmi oferea o mască, justifica şi cadenţa şi stilul de cronicar. Apoi arta mă elibera de ruşinea de a fi un narator, sau de teama de a fi... Îmi permitea să mă prefac a imita scrisul altuia, ca şi cînd aş fi început să pictez Gioconda punîndu-i... mai întîi nişte mustăţi, o barbă, nişte picioare ajungînd la ceva asemănător *Ambasadorilor*...

Această arenă de bronz, lungă de 29,5 cm prezintă canale şi motive geometrice, precum şi opt caractere chineze aurite indicînd numele şi dreptul de folosinţă al proprietarului său. Acest obiect rarisim a fost scos la lumină, la 22 noiembrie 1983, de către o echipă de arheologi a Muzeului provincial Hubei, la Mashran, o comună situată la 21 km de reşedinţa districtului Jiangling, capitala antică a regelui Chu. Se estimează că mormîntul datează din epoca Statelor Combatante, datorită formei sale şi riturilor funerare ale epocii. Fu Chai, rege de Chu, a cărui domnie durează între 495 şi 473 î.e.n., fusese transferat de către regele de Yue. În 1965 s-a dezgropat, la Jiangling, sabia acestuia din urmă. Mai multe săbii ale regilor de Wu fuseseră dezgropate, de asemenea, la Hubei, Henan şi Shandong, dar este prima oară cînd se descoperă o lance a lui Fu Chai. Specialiştii pretind că această descoperire va furniza preţioase date pentru studiul istoriei artei fontei şi a scrisului epocii Primăverilor şi Toamnelor (770—221 î.e.n.).

● O tabletă de lemn conservată la Institutul de cercetare a relicvelor din Dunhuang, datînd de mai bine de 1800 ani, este presupusă a fi cea mai veche partitură chineză. Ea a fost descoperită în 1820, în mijlocul unei serii de tablete Han de Est (25—220) îngropate într-o dună, în districtul Dunhmang, cu inscripţia : „Al doilea an Yuanjia" (anul 152 e.n.). În 1983, istoricul Niu Longfei, din Dunhuang, a confirmat la Universitatea Lanzhou, că este vorba de cea mai veche partitură din China. După transcripţie, meodia semăna cu un cîntec popular din Hunan. Executată la **pipa**, muzica este foarte drăguţă. Niu Longfei a concluzionat că pe vremea Han, muzica de Chu-Han era deja introdusă în partea de vest a Fluviului Galben.

● După cercetările specialiştilor, un budha de bronz Maitreya, al mănăstirii Zhascilhundu, districtul Xigaze din Tibet, este cel mai mare budha de bronz care există în lume. Mănăstirea Zhaxilhunbu, situată la vest de Xigaze, este una din cele patru mari mănăstiri ale Sectei galbene tibetane. Statuit Maitreya, acoperită complet cu aur, cu ai săi 22,4 metri, se înalţă în palatul Maitreya, situat la vest de mănăstire. Este un budha foarte venerat de adepţii lamaismului.

● 230 gravuri în piatră, datînd din dinastia Xia de Vest (1038—1227), au fost descoperite în Muntele Henan, lîngă Yinchuan, capitala Regiunii autonome a naţionalităţii Hui din Ningyia. Dispersate pe un mai abrupt mai mare de 500 metri lungime, aceste gravuri reprezintă în cea mai mare parte figuri uma-

— *A fi prea lucid, prea conștient de modele nu este un obstacol al creativității ?*

— Este exact ceea ce mi-au spus cîțiva critici... Însă pentru cineva care, ca mine, a analizat romanul experimental, a criticat povestirea tradițională, este imposibil să se întoarcă la povestirea tradițională altfel decît jucîndu-se cu aceste paravane. Este ca și cînd m-aș îndrăgosti de o fată care a studiat și ea comunicațiile mass media și i-ar cunoaște toate poncifele. Aș putea să-i spun : „te iubesc", ca într-un roman de Barbara Cartland ? În cel mai rău caz pot să-i spun : „cum zicea Barbara Cartland, te iubesc". În momentul acesta mă eliberez de teroarea poncifului, ea se eliberează la rîndul ei și înțelege că o iubesc cu adevărat. Mi se pare că a scrie un roman, acum, este cam același lucru, trebuie să-i spui cititorului : „te iubesc" făcîndu-i cu ochiul. Trebuie să treci prin pădurea celor deja spuse, pentru a regăsi plăcerea de a spune anumite lucruri pentru prima oară. Nietzsche are dreptate, în *Considerații inactuale,* cînd vorbește de maladia istorică a timpului nostru : se iese din această boală istorică nu uitînd istoria, ci vindecînd boala. Una din sursele îndepărtate ale cărții este *Muntele magic* al lui Thomas Mann — o lungă discuție, într-un spațiu montan, pornind de la boală.

— *V-a făcut plăcere să povestiți această istorie ?*

— Da, și mi-a ținut companie această plăcere întreaga perioadă cît am scris : simțeam nevoia să nu mă opresc niciodată, credeam că va putea dura zece ani, n-aveam obligații universitare nimeni nu aștepta această carte, nu vorbisem nimănui de ea. S-a terminat de la sine, cînd am ajuns în punctul de echilibru. Nu mai aveam decît cîteva detalii de rezolvat.

— *Umberto Eco, pentru ce scrieți ?*

— (spontan) Pentru a da cu tifla morții, pentru a aduce pe lume copii. Îmi amintesc că la sfîrșitul studiilor mele, ajunsesem cu un prieten la concluzia că pentru a ține piept unei lumi atît de îngrozitoare ca a noastră trebuie să reușești două lucruri : să scrii o carte, să faci un copil...

— *Puteți trasa etapele principale ale evoluției dvs. și ale creației dvs ?*

— La universitate, am început prin a face studii de filosofie și estetică și lucrarea mea de licență a fost estetica sfîntului Toma din Aquino. Dar, paralel cu estetica avului mediu, mă interesa extraordinar Joyce, ceea ce nu este de mirare dacă socotești că primele texte ale lui Joyce au izvorît dintr-o meditație asupra principiilor tomiste.

Pe de altă parte am fost mereu interesat de problemele artei și literaturii timpului nostru, datorită lui Joyce m-am îndreptat în mod logic spre această corelare a reflecției asupra evului mediu cu cea asupra mișcărilor de avangardă.

● **FLORI** **Foto : PAVEL TEODORU**

ne, Soarele, de asemenea copite de cai, măgari, oi și maimuțe. Cele mai mari desene măsoară 78 centimetri pe 35 centimetri. După arheologii chinezi, este vorba de opere artistice ale naționalității Dangxiang, realizate în perioada Xia de Vest, acum 900 de ani. Naționalitatea Dangxiang era un trib nomad. În secolul al XIIea, poporul Dangxianog a fondat puterea Xia de Vest. Și Muntele Henan face de atunci parte din parcul imperial.

Selecție și traducere de
Cornel GALBEN

ZECE PENTRU... MEDICINĂ

● Reputația unui medic depinde și de bunăvoința sănătății pacientului.

● Analizele au ieșit foarte bine. Drept pentru care pacientul n-a mai avut nevoie de nimic.

● Medicul psihiatru, rezolva toată noaptea problemele foștilor pacienți.

● Vindecat complet, cetățeanul a hotărît să se întoarcă imediat la spital ; După sora medicală...

● Sfatul medicului ne învață că el este... atoateștiutor.

● Alimentația rațională înseamnă de fapt același lucru (Din însemnările unui intern).

● La neurologie se fac nervi ? !

● Din punct de vedere medical, bătrînețea este consecința unui lung șir de erori pregătite minuțios toată viața.

● Medicul făcea pasiențe foarte reușite pentru ameliorarea sănătății pacientului.

● Un pacient sănătos tun este aspirația cea mai înaltă a unui medic.

Mihai PAULIUC

AFORISME S. F.

● O anumită logică nu încetează să ne asocieze ideile unele de celelalte chiar în clipele cele mai tragice ale vieții, cînd spiritul nu mai este decît dezordine și clocot, cînd întreg trupul este scuturat de neliniște. **(Maurice LEBLANC)**

● Prin raționament logic poți demonstra orice vrei, dacă știi de la ce principiu să pornești. **(I. ASIMOV)**

● Dacă te încrezi în logică, e de ajuns să existe o primă imposibilitate realizată, că a doua vine de la sine. **(Clifford D. SIMAK)**

● În materie de literatură științifico-fantastică, o explicație nu e niciodată singura. **(O. ȘURIANU)**

● Luciditatea nu ne poate da decît o dimensiune a faptelor omenești. Sentimentele — o a doua. **(D. DORIAN)**

Apoi, am continuat cercetarea evului mediu începînd totodată diverse studii asupra problemelor estetice, aplicate la literatura sau la arta contemporană. Dar trebuie spus că, terminînd universitatea, am lucrat la radioul şi televiziunea italiană trei sau patru ani. Aceste noi mijloace de comunicare mi-au oferit un acces direct în lumea culturii actuale, mi-au permis să întîlnesc autori ca Brecht sau Stravinsky, sau oameni ca cei de la Piccolo Teatro din Milano ; am avut multe contacte cu lumea spectacolului şi, mai ales, am văzut mulţi muzicieni, Berio, Bruno, Maderna, Stockhausen, Boulez...

În acest cadru am elaborat *Opera deschisă* care este, în definitiv, o lectură a problemelor artistice contemporane ; pornind de la muzică şi de la un eseu despre Joyce, mi-a permis să discut din nou chestiunile esteticii medievale.

Faptul de a lucra la televiziune mi-a ridicat problema comunicării mass media. Sfîrşitul anilor 50, în Italia, este momentul cînd au apărut, în traducere, un mare număr de cărţi fundamentale despre Adorno, Horkheimer, despre şcoala de la Frankfurt care era obiectul unei lecturi mai mult sau mai puţin inspirate de marxism. Am fost astfel provocat să conturez treptat atitudinea pe care eu o numesc a „apocalipticilor", adică atitudinea aristocrată, a umaniştilor, care descoperă o formă de barbarie ameninţătoare în linia a ceea ce deja lansase Ortega Y. Gasset în *Rebeliunea maselor* — este o carte miraculoasă în care se găseşte totul pînă la Baudrilland...

Critica culturii de masă fusese făcută din exterior, dar niciodată înăuntru, din procesul producţiei ei. Cei care se găseau înăuntru, mi se părea că nu vorbeau despre producţie decît pentru a examina şi a ameliora modul ei de funcţionare, pentru a face sistemul ei mai eficient. Pe ei i-am definit „integraţii", în opoziţie cu apocalipticii.

Mă găseam, deci, într-o situaţie aproape ideală : cu o formaţie umanistă, mai mult sau mai puţin filosofică şi istorică şi o cultură împinsă în lumea evului mediu, avînd totodată posibilitatea de a studia din interior problemele comunicării mass media. Reflecţiile, în acel moment, m-au dus spre scrierea unei cărţi de eseuri : *Apocalittici e integrati* care reuneau textele despre benzile desenate, despre *Superman*, despre romanele populare şi *Misterele Parisului*.

Recitind textele scrise la acea dată, regăsesc o problemă care a fost mai mult sau mai puţin constantă — analiza diverselor modalităţi de semnificare, a diverselor procese de comunicare şi întrebarea cum trebuie reexaminat conceptul de artă din estetica tradiţională în lumina acestor modalităţi şi a acestor procese. Aveam o problemă, *una*, dar îmi lipsea o teorie unitară pentru a o expune.

Astfel am ajuns la semiotică. Mi s-a părut o cheie care îmi permitea să răspund la toate întrebările ca la *una singură* sau ca la diverse aspecte ale aceleiaşi întrebări. Am ajuns la ea, curios, pornind de la instrumentele mele de tip filosofic ; ca toţi cei din generaţia mea, în Italia, am căutat să polemizez cu filosofia lui Benedetto Croce : era o filosofie a expresiei care examina viaţa spiritului ca pe un limbaj, însă într-un sens pur spiritualist, care punea problemele în termenii creativităţii spirituale, fără ca limbajele să fie analizate în structura lor internă, nu ca forţe sociale.

Mai dispuneam şi de alte instrumente filosofice alternative — în special filosofii anglo-saxoni ai limbajului şi teoria informaţiei. Dar primele referinţe despre lingvistica structuralistă, a lui Saussure, a lui Troubetzkoy mi-au venit prin intermediul muzicienilor.

— *Prin intermediul operelor muzicale ?*

— Nu, mai degrabă prin dialogurile cu muzicienii, Berio, Henri Pousseur (îmi amintesc chiar o polemică între Pousseur şi Nicolas Ruwet din *Incontri musicali* pe care am tradus-o) care m-au învăţat multe. Arta, la sfîrşitul anilor 50, între 59 şi 62, adică în timpul elaborării *Operei deschise*, a cărei primă ediţie nu păstrează numele acestor influenţe.

Tot prin intermediul muzicienilor l-am întîlnit pe Roland Barthes, căruia îi cunoşteam *Le degré zero de l'ecriture*. A fost după un concert Boulez... Şi graţie lui André Boucourechliev a fost publicat primul eseu din *Opera deschisă* în franceză în *N.R.F.* A fost debutul unei lungi serii de întîlniri şi de prietenii. Atunci m-am legat de *Tel Quel*, abia născută, şi în *Tel Quel* am publicat un studiu asupra evului mediu joyecian, m-am apropiat de François Wahl şi de editura Seuil care în cele din urmă a publicat *Opera deschisă*.

Traducerea acestei cărţi a durat trei ani, între 1962 şi 65 şi m-a determinat la o revizuire profundă a textului original.

În această perioadă am adîncit cunoştinţele mele în domeniul structuralismului şi ale lingvisticii, datorită lui Lévi Strauss şi lui Jakobson. Preocupările comune cu Roland Barthes mi-au dat ocazia să public un eseu în nr. 8 din *Comunications*. Ne-am regăsit într-un număr special din *Times Literary Supplement* în compania lui M. Picard şi a altor cîţiva critici, cu toate că dezvoltam treptat cercetările mele în domeniul ştiinţelor umaniste şi dintr-o perspectivă interdisciplinară care datorează mult lui Lévi-Strauss şi lui Jakobson ca şi unei oarecare tradiţii a criticii anglo-saxone. În 1965, am scos o nouă ediţie, revăzută, din *Operra deschisă* care ţinea cont de contribuţiile lingvisticii structuraliste şi, mai ales, ale formaliştilor ruşi. Am ajutat să se traducă în italiană cartea lui V. Ehrlich despre formalişti,

---

● Lumea nu poate fi exprimată prin sistemul binar. Şi chiar dacă s-ar putea, ce rost ar avea ?

● Oamenilor le e teamă să ţină minte, dar se tem şi mai mult să uite.

● Omul îşi aminteşte ceea ce ştie clar în două împrejurări : atunci cînd trebuie să-şi amintească — e vorba de aducerea aminte cu un anumit scop, finalizată — şi atunci cînd întîlneşte ceva ce se aseamănă oricît de vag cu înregistrările din memoria sa. **(V. SAVCENKO)**

● Despre întîmplare putem vorbi numai în clipa cînd vor fi excluse toate vergile cauzelor şi efectelor ce înlănţuie fenomenele cercetate.

● Numai reflectîndu-se în ochii care le privesc, formele materiei capătă frumuseţe şi importanţă.

● Omul care ar uita într-adevăr totul ar fi un fenomen îngrozitor, fiindcă şi-ar pierde individualitatea, iar cuvîntul „eu" în gura lui ar fi doar o vorbă goală. **(S. LEM)**

● Pînă şi lucrurile cele mai utile sînt bune cu măsură. **(A. R. BELEAEV)**

● Adesea, vrînd să însoţim cu prea multe precauţii planurile în care întîmplarea ţine să aibă o parte, le zădărnicim iritînd-o pe această orgolioasă. **(CYRANO DE BERGERAC)**

● În fiecare om se ascunde o porţie bună de nebunie. Unde încetează însă înţelepciunea şi unde începe nebunia ?

● Nu ştiu pe nimeni care să fi devenit înţelept prin credinţă.

● În natură este valabil principiul oportunităţii, altfel ea însăşi nu ar exista. **(G. GRUPKAT)**

● Sîntem atît de legaţi de ideea de libertate, încît sîntem gata să ne-o abandonăm pe a noastră pentru ca libertatea să poată supravieţui.

● Spiritul se adaptează întotdeauna situaţiilor noi.

● Trebuie să admiţi evidenţa cînd o ai în faţa ochilor, altfel universul ar fi cu mult prea fantastic. **(R. HEINLEIN)**

● Memoria omului e ca un aparat fotografic, dar fiecare dintre noi pierde o viaţă întregă învăţînd cum să developeze imaginile luate. **(Ray BRADBURY)**

● Nu există multe lucruri la fel de neplăcute ca acelea de a-ţi da seama că ai amintirile altuia. **(Th. STURGEON)**

● În aproape toate amintirile se topesc impresiile altor epoci care se suprapun peste ele şi le dau o realitate diferită. Nu există amintiri ; o altă viaţă, retrăită cu o altă personalitate, rezultă drept parte a acestor amintiri. Nu inversezi sensul timpului, doar dacă trăieşti cu ochii închişi, cu urechile astupate. **(Boris VIAN)**

care, într-adevăr, au fost cunoscuți în Italia mai repede decît în Franța. Pe de altă parte publicasem în revista *Marcatré* texte ale semioticienilor ruși contemporani, Lotman, Ivanov, Barthes a citit aceste texte în italiană înainte de a-i fi accesibile în franceză, grație lui Tzvetan Todorov și Juliei Kristeva. A fost un moment de intensitate în Italia îndeosebi sub influența semioticienilor francezi, a lucrărilor din *Communications*, a lui Jakobson, care au jucat un rol determinant.

Astfel se explică studiile care au urmat, într-o optică semiotică mereu mai accentuată și teoretică. Ca atare eu n-am urmat drumul care i-a condus pe semioticienii francezi spre psihanaliză și spre Lacan ; mă simt total impermeabil la psihanaliză, dar nu dintr-o lipsă de interes și, în *Structura absentă* sînt o sută cincizeci de pagini în care vorbesc de Foucault, Derrida și gîndirea post-structuralistă franceză. Ceea ce mă jenează la ei este, între altele, influența pe care au suportat-o de la Heidegger. Vreau să spun că Heidegger nu a fost o descoperire pentru generația mea — l-am citit la universitate — are o gîndire de care mă simt îndepărtat.

Nu, marea descoperire pentru mine a fost Pierce, care este considerat pe nedrept un fel de neo-pozitivist, cînd este autorul unei mari gîndiri filosofice, a cărui statură mă face să mă gîndesc la Kant, la Hegel. A fost o experiență fundamentală care a contribuit la îndepărtarea mea de o anume *Koiné* pariziană ; ceea ce explică de ce am avut dificultăți cu traducerea în franceză a *Structurii absente* (și de ce cărțile mele mai recente n-au fost traduse de loc). Există efectiv o diferență profundă de limbaj ; au fost publicate mai tîrziu cîteva articole ale mele ici și colo în Franța, dar am păstrat, evident, multe relații personale cu prietenii și colegi, francezi, ne-am reîntîlnit în colocvii...

— *Există o întreagă activitate a dumneavoastră derulată în afara cadrelor universitare.*

— Este partea mea militantă, e adevărat. Relațiile mele cu Joyce, cu avangarda nu aveau nimic academic. După 1955 în revista *Il Verri*, în compania altora, Sanguineti, Balestrini, Giuliani, am fost în polemică cu gîndirea lui Croce, dar, în schimb, atenți la aspectele experimentale ale literaturii, cu puțină iconoclastie, fără îndoială. Era aici nucleu a ceea ce a devenit „Grupul63" pentru care *Opera deschisă* a fost un punct de referință pe plan teoretic.

Am colaborat constant cu presa. Observațiile mele asupra comunicațiilor mass media m-au făcut să consider esențială o acțiune culturală în cadrul mijloacelor de comunicare cu marele public. Dar n-am avut niciodată sentimentul că fac două lucruri distincte, că vorbesc despre două lucruri diferite : erau două fețe ale aceleiași activități :

— *Ar putea fi considerate aceste numeroase articole din presă un fel de rodaj al gîndirii dvs ?*

— Da, de rodaj și, de asemenea de difuziune capilară. Astfel, din 1965 am colaborat regulat la hebdomaderul *L'Espresso ;* pentru mine era stimulantă această obligație hebdomadară de a lua poziție, era o punere la încercare a ideilor care îmi permitea să văd cum funcționează conceptele. Să luăm un exemplu din Franța : ce are întîietate în activitatea lui Barthes analiza publicității macaroanelor Panzani sau *Elementele de semiologie ? Mitologiile* vin înainte sau după teorie ? În realitate sînt două experiențe încrucișate, alternante.

● **VÎNT DE PRIMĂVARĂ — Foto : V. BOGDĂNEȚ**

● Pe lîngă celelalte atribute ale ei, memoria reprezintă istoria personalității. I-ai omului memoria, și dintr-o personalitate el se va transforma într-o mașină, într-un mecanism. **G. GOR)**

● Se întîmplă uneori ca un eveniment esențial pentru existența cuiva să fie proiectat pe un fundal banal, dar obsedant, iar cele două serii de fapte să rămînă pentru totdeauna legate în memorie. **(Adrian ROGOZ)**

● Mintea este controlul creierului prin intermediul memoriei. **(John WYNDHAN)**

● Oamenii nu socotesc niciodată misterios ceva de care se slujesc și de care profită, ci mai curînd ceva care îi păgubește sau îi amenință.

● Cea mai mare credință ar fi să credem în oameni. **(Karel CAPEK)**

„DIDACTICE"

„Obligat" să fie îngăduitor cu o elevă care era soția unui prieten al foarte apropiatului său coleg și prieten, în cadrul acelui mai mult sau mai puțin prezent „lanț al slăbiciunilor", un profesor de biologie a fost pus într-o grea situație atunci cînd protejata sa nu știa nimic despre „oasele late". Ca s-o ajute, după o serie de întrebări „ajutătoare" puse dibaci pentru a-i sugera ceva, profesorul, în disperare de cauză, îi cere elevei pe un ton mai mult îngăduitor :

— Vă rog să fiți atentă, că nu-i greu. Nu se poate să nu știți... Gîndiți-vă la locul în care dumneavoastră adăpostiți cea mai de preț comoară pe care o aveți, pe care o are în general orice om, arătînd insistent cu mîna craniul, știut fiind faptul că „oasele late" se află în special la cutia craniană.

Încurajată astfel și foarte „edificată", candidata răspunde sigură pe sine :

— O, cum se poate să nu știu, tovarășe profesor ?... Oasele late alcătuiesc bazinul !

Și, ca să fie cît mai convingătoare, își arată, cuprinzîndu-și cu mîinile șoldurile...

Odată ,tot la un examen, unui candidat îi cade la geografie despre globul pămîntesc. Cu toate că pe catedră se afla acest veșnic material didactic al profesorilor de geografie, candidatul nu putea lega două vorbe despre forma, caracteristicile și structura globului pămîntesc. Enervat, profesorul face să se învîrtească globul din fața sa și izbucnește :

— Fii, te rog, atent ! Ce-i ăsta ? Și, cu cea mai mare siguranță, candidatul răspunde, ștergîndu-se, luminat, de transpirația ce-i inumdase fața :

— *În cercetările dvs. unde se situează interesul pentru arta narativă ?*

— În observațiile asupra esteticii, asupra semioticii, problema structurilor narative a fost mereu prezentă. În realitate, reacția mea împotriva *Esteticii* lui Croce se datorează *Poeticii* lui Aristotel în care se găsește, cu siguranță, cea mai importantă teorie a povestirii, tot ceea ce s-a spus după aceea a izvorît de acolo (pînă la Propp) și este întotdeauna o aprofundare a ceea ce a spus Aristotel. Schemele *Poeticii* se pot adapta oricărui tip de narațiune : romanul, dar și cinematograful, T.V.-ul...

— *Și așa ați ajuns să scrieți chiar dumneavoastră un roman ?*

— Fapt este că dintotdeauna am fost sensibil la narațiune și mai ales la romanul popular ; foarte repede mi-am dat seama că pentru a studia un fenomen, chiar într-o manieră severă, critică, trebuie, cum spune Morin în *L'air du temps*, să-l iubești în mod secret ; nu se poate scrie nimic despre un match de fotbal dacă nu ești puțin un suporter, în secret, sau despre perversiune fără un gram de perversiune și așa mai departe. Din copilărie iubeam arta narativă și în special narațiunea populară (puțin în sensul a ceea ce povestește Sartre în *Les mots)* : pentru că este o narațiune în formă pură, ceea ce constituie în același timp limita și forța ei în raport cu arta.

Prin urmare, m-am interesat în același timp de arta narativă ca cititor, dar și pentru că era un obiect de reflecție. Apoi, analizîndu-l pe Joyce, am analizat modelul fundamental ; să nu mai spun că mă ocupasem și de „noul roman". Iată de ce în 1979, am publicat o carte asupra mecanismelor narativității intitulată *Lector in fabula* (în engleză : *The role of the reader).* În cele două titluri rolul cititorului în raport cu intriga este pus în evidență, dar, în realitate reluasem un motiv din *Opera deschisă :* opera care trăiește în momentul interpretării ei. Pe de altă parte, am fost întotdeauna interesat de problema care acum este la modă în Germania sub numele de estetica recepției.

Am crezut, întotdeauna, într-adevăr, că se poate studia structura unei opere numai în raport cu interpretarea care i se dă. În acest sens structuralismul .care este atît de important pentru mine) a efectuat un fel de sondaj, ca și cînd problema esențială ar fi fost acum de a studia structurile obiective. Îmi amintesc că după apariția *Operei deschise, Lévi-*Strauss a făcut o aluzie la ea într-un interviu și spunea că, după părerea sa, trebuie studiată opera de artă ca un cristal, într-un fel pur obiectiv...

Efectul acestui șantaj, adică a unei oarecare temeri de a aluneca pe panta interpretării, se simte, poate, în cîteva din scrierile mele posterioare *Operei deschise,* dar, de curînd, încurajat de pragmatică și de semioticele textuale, am revenit mai riguros la această analiză cooperativă a interpretării. În *Lector in fabula* spuneam că textul este o mașină leneșă, care trebuie reactivată de către cititor.

— *Vedeți un raport între activitatea dvs. de scriitor și cea de profesor ? Învățămîntul este important pentru Dvs ?*

— Da, se leagă, învățămîntul contează enorm. În multe sensuri și chiar tehnic Mi s-a întîmplat uneori să învăț lucruri pe care deja le scrisesem și nu le pătrunsesem : scriind faci o sumă de referințe implicite, de aluzii ; dar cînd trebuie să explici unor oameni îți dai seama că n-au înțeles bine. Studenții mei m-au învățat că trebuie să înveți pentru a clarifica ideile și că trebuie să scrii ceea ce, mai înainte ai învățat. Al doilea sens, mai puțin tehnic, este de tip erotic și se apropie mai mult de elaborarea unui roman : învățămîntul este un fapt de natură erotică, teatrală. În primele trei minute în care începi să vorbești, pentru a-ți cuceri publicul, trebuie să-l faci să simtă că-ți place ceea ce ești pe cale să faci. A preda cere o capacitate erotică în raport cu alții. Cum se întîmplă cu cîinii, nu mușcă pe cel care nu se teme că va fi mușcat și pe cei care îi iubesc : îi simt, îi cunosc. N-am probleme cu cîinii...

— *În* La Repubblica *ați semnat recent un apel împotriva violenței. Întotdeauna, v-ați ocupat de activitatea politică ?*

— Pentru mine nu există diferență între activitatea de filosof, scriitor și interesul pentru ceea ce se petrece în jur. Am socotit întotdeauna că opera mea de semiologie, care m-a îndreptat spre o activitate de tip jurnalistic, este o activitate de intervenție. Și romanul a fost, în felul lui, o contribuție la înțelegerea aceea ce se numește în general «cîteva enigme sîngeroase ale istoriei». Una din cele mai frumoase analize ale structurilor ideologice ale narațiunii populare este lectura *Misterelor Parisului* făcută de Marx și Engels, unde ei spun despre reformism lucruri care merg mai departe decît cele spuse în unele din eseurile lor teoretice și politice. În 1968 am fost unul dintre cei care au dialogat cu studenții, dar am continuat, totuși, să vorbesc despre ceea ce mă interesa, semiotică, analiza comunicării, explicînd că ceea ce făceam avea și un sens politic.

— *Romanul dvs. este legat de o anchetă, activitatea dvs. principală este cea de cercetător : aparent ele comunică ?*

— Da, și acest lucru mă preocupă în acest moment și în acest sens ; o cercetare a analogiilor dintre romanul polițist al lui Conan Doyle și procesele ipotezei științifice. Ultimul eseu se axează pe Aristotel, Sherlock Holmes și Pierce. Fapt este că pentru mine modelul polițist este modelul cercetării, același în filosofie teologie sau științe. Deci, nu puteam să nu scriu un roman cu structură polițistă.

— Păi, cum să nu știu, tovarășe profesoară ? Asta-i... „telejurnalul de noapte" !...

Pe nedrept, profesorii de educație fizică sînt puși în inferioritate, să zicem, intelectuală atît de către colegii de la alte discipline școlare, de către părinți și chiar de către elevi.

ntr-o dispută „amicală" un profesor de istorie îl ironizează pe colegul său de educație fizică, spunîndu-i :

— Păi ,dumneata colega, îmi ești superior sub aspectul pregătirii pentru că știi și matematică deoarece toată ziua te-aud cu „unu, doi, trei", ba și gramatică în mod serios, pentru că veșnic folosești conjuncția „și".. adică „unu, doi, trei, și !... hă, hă, hă !

Unui candidat cu muncă de răspundere pe linie de propagandă agricolă îi cade, la un examen oral la literatura

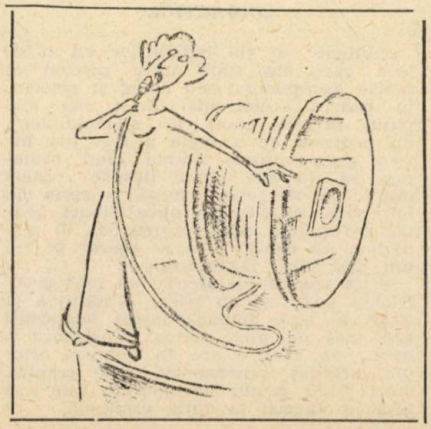

română, subiectul intitulat „Militantismul poeziei lui Mihai Beniuc". După ce înșiră, în răspunsul său, cîteva date foarte, foarte generale despre poetul Mihai Beniuc, date care s-ar fi potrivit oricărui poet român contemporan, tace.

Nemulțumit de răspuns, profesorul îi cere să spună ceva **specific** despre creația poetului :

Ca un aspect specific la Mihai Beniuc, reia candidatul, este faptul că în tinerețe a fost copil de trupă la muzica militară. El a...

— Interesant, îl întrerupe profesorul, de unde și pînă unde susții dumneata că în tinerețe Mihai Beniuc a fost copil de trupă la muzica militară ?

— Păi e simplu, tovarășe profesor ; după Eliberare a scris o poezie intitulată „Toboșarul timpurilor noi" !

— Dar am scris și ceva despre structura polițistă din *Oedip-Rege* — mitul începe întotdeauna printr-un răspuns dat sfinxului. Și *Metafizica* lui Aristotel începe spunînd că se filosofează pentru a se răspunde unei stări de uimire. Prima reacție a detectivului în fața primului cadavru este o stare de uimire — cum s-a putut întîmpla așa ceva? Metafizica este răspunsul la întrebarea: „Cine este vinovatul?"

— *Care sînt proiectele dvs.?*

— O largă muncă de cercetare — relectura cîtorva momente ale istoriei filosofiei grecești și medievale în jurul problemei diferenței specifice.

Vedeți, cînd am susținut lucrarea de licență care se referea la frumosul în scrierile lui Toma din Aquino am înțeles un lucru. Toma din Aquino n-a scris nimic special asupra acestei probleme și că am căutat frazele, fragmentele risipite peste tot în scrierile sale, le-am pus în relație și așa mai departe... La susținere, unul din membrii juriului mi-a spus că era o lucrare bună, dar că suferea de o oarecare lipsă de maturitate și că o cercetare cu adevărat serioasă elimină aceste ezitări și îndoieli pentru a nu lăsa la iveală decît rezultatele; atunci mi-am spus că era adevărat, dar că omul acela nu avea dreptate, căci orice cercetare trebuie să povestească propriile sale etape, că nu există diferență între a povesti o cercetare sau a povesti o anchetă. Și ceea ce sînt pe cale să fac este o anchetă foarte polițistă.

Sînt convins că într-o problemă atît de tehnică ca cea a diferenței specifice la Aristotel, în filosofia medievală și în lumea actuală se ascunde un oarecare mister și că toate marile filosofii care au vorbit despre diferența specifică au simțit acest mister, dar l-am pus între paranteze și nu deschid, ca să evite neplăcerile. Iată, cercetarea pe care o fac să determine izbucnirea acestui scandal. Plec în căutarea unui asasin care se ascunde în toate textele despre definiția prin genuri, specii și este o căutare contemporană, pentru a găsi cheia unui mister care mai persistă încă.

Dar există poate și un alt motiv al acestei lucrări: o fac și pentru a evita scrierea unui alt roman. Primul, l-am făcut liber, dar acum, risc să fiu vînat; toată lumea mă întreabă dacă nu mai scriu un al doilea, și nu vreau să scriu un al doilea pentru că „noblesse oblige". Deci, impunîndu-mi o cercetare filosofică și semiotică, foarte puțin romanescă, care mă va ocupa timp de cîțiva ani de acum înainte, încerc să atenuez forța șantajului, pentru a rămâne liber de a lua sau nu unele decizii...

Traducere: **Dana DUMITRIU** ● **IARNĂ GREA...** **Foto: V. BOGDĂNEȚ**

La ora de limbă engleză, tînăra profesoară este asistată de doi inspectori școlari care, conform obiceiului, au luat loc în ultima bancă din clasă, liberă anume eliberată în asemenea împrejurări.

Lecția, la o clasă a V-a, se desfășura normal. Pentru a dovedi însă inspectorilor că elevii ei pot conversa în limba engleză, profesoara le adresează o întrebare în englezește, cerînd elevilor să traducă în românește întrebarea. Nici un elev nu ridică mîna pentru a răspunde, creîndu-se un moment, cum se întîmplă uneori, destul de penibil. În această pauză, cel mai tînăr dintre inspectori, șoptește celuilalt: „Ia te uită ce picioruș frumos are profesoara" Ionel, repetentul clasei, care ca orice elev — problemă, stătea singur în penultima bancă, aude ce-a spus șoptit inspectorul și, insistent, cere să traducă el ce-a spus în englezește profesoara.

Văzîndu-l cu cîtă insistență cere să răspundă, profesoara evită să-l lase, știind că Ionel nu cunoștea nici măcar cele mai elementare cerințe la acest obiect. Derutată și mai ales să nu spună inspectorii că nu dă curs cererii **insistente** a elevului de a răspunde, se adresează lui Ionel:

— Văd că insiști să răspunzi Ionele! Fii atent; mai repet odată întrebarea. Ai înțeles?

— Yes! — răspunde — englezește — Ionel.

— Atunci, te rog, să traduci ce-am spus eu.

Trăgînd, adînc, aer în piept, Ionel răspunde spărgînd cu glasul lui liniștea apăsătoare ce se instalase în clasă:

— Dumneavoastră ați spus în engleză „Uită-te colega, ce picioruș frumos are profesoara" și, sigur de **exactitatea** răspunsului, se așează cuminte la loc.

Clasa murea de rîs iar profesoara nu mai găsea cuvintele cu care să-l mustruluiască pe Ionel.

Contrariat, Ionel se-ntoarce către cei doi și cu o ură teribilă, ce țîșnea din ochii lui nevinovați, se adresează celui mai tînăr dintre ei:

— Bă, șmechere, dacă nu știi englezește, de ce **mi-ai suflat?**

Mureș COVĂTARU

În intimitatea lui Lao She

• Interviu cu HU JIEQING

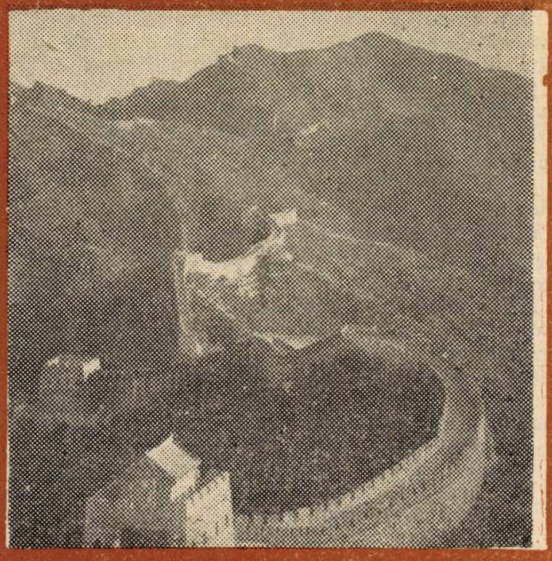

Lao She este, de multă vreme, un scriitor familiar cititorului român. Pe numele său adevărat Shu Qungchum, acest mare pionier al literaturii moderne chineze provine dintr-o familie manciuriană și a văzut lumina zilei la 3 februarie 1899, la Beijing. Viitorul mare stilist al limbii chineze moderne a avut o copilărie zbuciumată, începîndu-și studiile în particular și terminîndu-le la Școala Normală din Capitală. După debutul în revista trimestrială a Școlii Secundare Nankai din Tianjin (1918) desfășoară o bogată activitate literară, în paralel cu munca la catedră, între instituțiile de învățămînt în care a predat numărîndu-se Universitățile Qulu din Jinan și Shandong din Quingdao. Predă, de asemenea, limba chineză la Universitatea din Londra (timp de cinci ani, începînd din vara anului 1924) și conferențiază, între martie 1946 și sfîrșitul lui 1949, în Statele Unite.

În timpul șederii în Marea Britanie scrie romanele „Filozofia bătrînului Zhang", „Zhao Ziyue" și „Domnii Ma, tatăl și fiul", iar pînă la căsătoria cu Hu Jieqing (1931) alte patru cărți de aceeași factură — „Lacul Daming", „Orașul Pisicilor", „Divorțul", „Viața lui Niu Tianci" —, precum și mai multe nuvele. Celebritatea în lumea întreagă i-o aduce „Bătrînul Cămilă" (tradus la noi cu titlul „Ricsa"), o altă lucrare la fel de cunoscută fiind romanul „Patru generații sub același acoperiș". Dintre creațiile în proză mai amintim romanele de mari dimensiuni : „Doctorul Wen", „Incinerarea", „Cornul lunii", „Povestitorul la tobă", antologiile de nuvele „Trenul", „Anemia" ș. a.

Lao She s-a dovedit însă la fel de profund și în dramaturgie, piesele sale de teatru modern („Rămășița cetății", „Zhang Zizhong", „Problema obrazului", „Cine sosește primul la Chongqing", „Fang Perlă", „Canalul Barba Dragonului", „Florile primăverii și fructele toamnei", „Ceainăria" etc.) fiind jucate azi pe marile scene ale lumii.

Scriitor și patriot, Lao She a organizat, împreună cu Guo Moruo, Mao Dun, Yang Hansheng și alți scriitori, după incidentul din 7 iulie 1937 (declanșarea războiului împotriva Japoniei), Frontul național al scriitorilor și artiștilor pentru rezistența contra Japoniei, a fost principalul responsabil al Asociației scriitorilor și artiștilor din rezistență și a trăit intens noua epocă a Chinei populare. Distins cu titlul de Artist al poporului, părăsește pentru totdeauna masa de lucru, la 24 august 1966, fără a reuși să definitiveze romanul autobiografic „Sub drapelul roșu".

Alăturîndu-ne celor ce îi stimează și iubesc opera, ne face o deosebită plăcere să oferim cititorilor almanahului cîteva date inedite despre viața și activitatea lui Lao She, prin intermediul interviului acordat de Hu Jieqing, soția distinsului scriitor, revistei „Littérature Chinoise", cu prilejul aniversării a 85 ani de la nașterea acestuia. Ea însăși o personalitate marcantă, Hu Jieqing ne introduce în intimitatea lui Lao She, trezindu-ne și mai mult interesul pentru scriitorul de excepție, pentru omul și pedagogul care a cucerit cu arta sa întreaga lume, ducînd mai departe, peste veacuri, faima unei civilizații milenare.

Traducere și prezentare de
Cornel GALBEN

— Hu Jieqing, sînteți soția lui Lao She. Puteți evoca pentru noi amintiri despre soțul dumneavoastră, în particular, felul în care ați făcut cunoștință ?

— Totul este o poveste. Fratele meu mai mare era intrat la Școala secundară nr. 3 din Beijing. El a fost colegul de clasă al lui Lao She timp de șase luni. Luo Changpei, în acest moment director al Institutului de cercetări lingvistice al Chinei, a fost de asemenea colegul lui Lao She, în perioada studiilor sale primare și secundare. După aceea, Lao She a intrat prin concurs la Școala Normală din Beijing. Eu l-am cunoscut indirect pe Lao She, prin intermediul mamei sale, în școala primară unde-mi făceam studiile. Era una din femeile de menaj ale școlii. În această școală primară nr. 4 din Beijing am auzit spunîndu-se, într-o zi, că fiul acestei femei nu mai voia ca mama sa să muncească, pentru că avea el însuși găsită o muncă. Se spunea, de asemenea, că Lao She respecta mult părinții săi...

— Dar dumneavoastră, atunci, nu l-ați întîlnit ?

— Nu. N-aveam să-l văd decît cu cîțiva ani mai tîrziu.

— În ce circumstanțe ?

— Atunci cînd îmi făceam studiile la Școala Normală din Beijing, colegii mei și eu, care iubeam literatura, scriam mici texte și poeme care erau publicate în paginile suplimentare ale Jingbao, ziarul **Beijing**. În 1930, în timpul vacanței de vară, colegii mei au propus să invite cîțiva scriitori celebri, care să susțină conferințe despre literatură. La școală, noi aveam fondat „Cercul Sinceritatea", compus din amatori de literatură. Lao She, revenit de la Londra, în 1930, mergea acasă la prietenul său, Bai Dizhou. La cererea colegilor mei, m-am dus acasă la Bai Dizhou pentru a-l întîlni pe Lao She. Era prima oară cînd îl vedeam.

— Putem să vă solicităm primele impresii ?

— Cum iubeam mult literatura contemporană, citeam frecvent nuvele și romane. Din lunarul **Nuvele** citisem o nuvelă de Lao She, intitulată **Filozofia bătrînului Zhang**. Din cauza acestei nuvele, îmi imaginam că autorul său era bătrîn. Lao She avea descris modelul foarte viu al unui bătrîn literat, îndărătnic în filozofia sa conservatoare... Cînd l-am văzut pe Lao She, am fost foarte mirată. Nu era un bătrîn,

era un om de vreo treizeci de ani, foarte dinamic. Lao She era atunci destul de uscăţiv, energic, plin de spirit... I-am formulat cererea noastră, obiectul vizitei mele. În cîteva cuvinte mi-a răspuns afirmativ şi mi-a promis că va veni în şcoala noastră pentru a face o conferinţă despre literatură. Subiectul : „A propos de literatura maselor populare". Această conferinţă a fost foarte apreciată de către studenţi. Sala era arhiplină. Se aflau studenţi chiar şi pe tocurile la ferestre... După această conferinţă, am întrerupt orice legătură cu el. Familia mea, foarte conservatoare, îmi interzisese de a avea prieteni, chiar şi de a vedea studenţi...

— Prin urmare, cum aţi reluat contactul ?

— Colegi de-ai lui Lao She au venit într-o zi acasă la mine pentru a-i întreba pe părinţii mei dacă erau de acord să se stabilească relaţii prieteneşti între Lao She şi mine. Părinţii mi-au spus atunci : „Aveţi deja 27 ani şi Lao She, 33. Trebuie să reflectaţi la viitorul vostru". Apoi, prin intermediul lui Luo Changpei şi Bai Dizhou, ei au acceptat să-l revăd pe Lao She. Luo Changpei ne-a invitat, pe Lao She şi pe mine, la o masă, acasă la el. Apoi Bai Dizhou ne-a invitat, de asemenea, tot pe amîndoi. În sfîrşit, Dong Ru'an, un prieten, la fel. După aceste trei întîlniri, Lao She mi-a scris o scrisoare...

— Este pasionant ca un roman !

— Era o scrisoare foarte lungă, caligrafiată cu o scriitură frumoasă, ordonată. Lao She îmi spunea : „Aţi atins vîrsta căsătoriei şi eu de asemenea. Amîndoi sîntem de origine pekineză, avem acelaşi mod de viaţă. Aţi reuşit în studiile dumneavoastră, graţie inteligenţei şi voinţei. Eu, începînd de la 18 ani, am muncit şi mi-am continuat studiile cu îndîrjire. În acest moment, predau într-o universitate. Cred că noi avem acelaşi destin şi că dacă ne vom părăsi familiile, vom putea întemeia un cămin şi, împreună, vom trăi fericiţi...". Trebuia să-i spun că, în primul rînd, nu era acest „sentiment" cînd am acceptat să-l vizitez pe Lao She, ci stimă şi respect. Iubeam amîndoi literatura... O manieră anumită, se putea spune că va fi o căsătorie de convenţie. El spunea, de asemenea, în scrisoare, cu mult umor : „Dacă doriţi o partidă bună, nu veţi lua un funcţionar... Dacă doriţi să vă deplasaţi în maşină, nu trebuie să vă căsătoriţi cu mine. Trebuia să-mi fi dat prilejul să mănînc pîini de porumb !... Dacă speraţi să vă servesc de lacheu, să nu contaţi, refuz s-o fac... În faţa oamenilor se respectă mult femeia, dar în casă, pentru micile lucruri, din cînd în cînd, ea se loveşte : aceasta n-o voi face niciodată". Am schimbat vreo sută de scrisori. Şi dacă mi-amintesc bine, era 4 aprilie 1931 cînd a luat hotărîrea de a se logodi cu mine. În timpul vacanţei de vară, el a revenit de la Shandong. În iulie, noi eram căsătoriţi... Era un om foarte fin, meticulos, discret. Înaintea căsătoriei noastre găsise deja un apartament în oraşul Jinan şi, de asemenea, un bucătar şi o femeie de serviciu. Şi avea cumpărată mobila pentru noua casă.

— Este o foarte frumoasă poveste şi cititorii noştri vor gusta în mod sigur amintirile dumneavoastră... În timpul convieţuirii cu Lao She, care este perioada ce v-a lăsat cele mai bune amintiri ?

— Perioada mai bună a fost aceea a căsătoriei noastre pînă la data de 7 iulie 1937 (ziua începerii Războiului de Rezistenţă împotriva Japoniei, n. red.). Înainte ca să avem primul nostru copil Lao She mi-a spus : „Viaţa în doi trebuie să fie tihnită, într-o bună înţelegere. Astfel, vom putea să ne deplasăm împreună şi să plecăm de acasă pentru a călători în timpul vacanţelor...". Cînd am avut primul meu copil, i-am propus să-l încredinţăm părinţilor mei. Dar el a zis rîzînd : „Bunicii dinspre partea ta prea au s-o răsfeţe. Ea riscă să moară de indigestie !" şi am păstrat copilul aproape de noi. Lao She adora copiii, se amuza bine cu ei.

— În viaţa cotidiană, care erau cele mai mari calităţi ale lui Lao She ?

— Era foarte calm şi avea un mare simţ al responsabilităţilor sale, tot aşa de bun în munca sa la catedră, ca în propria muncă. Îşi redacta manualele după care preda şi aduna mult material pentru realizarea operelor sale.

— Avea preocupări de muncă foarte precise ?

— Da. Organizarea noastră era bazată pe diviziunea muncii. Eu mă ocupam de menaj şi nu-l deranjam, iar el nu mă deranja nici atît... Nu era dificil în ceea ce priveşte masa : era mulţumit de tot ceea ce-i pregăteam ! Adora viaţa, îndeosebi viaţa de familie... În timpul sărbătorilor tradiţionale chineze, Sărbătoarea Jumătăţii Toamnei şi Sărbătoarea Primăverii, era deosebit de fericit. Gîndesc că aceasta era pentru că şi-a părăsit părinţii foarte devreme, la vîrsta de 13 ani, şi probabil n-a revenit niciodată acasă... Îşi ducea viaţa uşor şi foarte sociabil. Înţelegea oamenii... Copiii noştri au crescut în conjuncturi foarte paşnice. Nu-i dojenea niciodată şi ei nu se certau între ei. Era o viaţă foarte calmă. N-am intervenit niciodată în afacerile individuale ale copiilor noştri, cum ar fi în alegerea studiilor sau, mai tîrziu, a soţilor lor. Întotdeauna ei erau cei care au luat deciziile necesare.

— Se spune că Lao She avea un excelent simţ al opsitalităţii. De exemplu, pentru a putea oferi un banchet prietenilor, el nu ezita cîteodată să vîndă sau să pună în gaj hainele sale... Cao Yu este cel care a povestit această anecdotă.

— Da. Era în timpul Războiului de Rezistenţă contra Japoniei. Cum eram foarte săraci, cînd invitam prieteni, trebuia cîteodată să vindem haine... Dar după Eliberare, noi am putut oferi mese rodnice prietenilor noştri. Ei voiau să ne reîntoarcă toate vizitele ! Şi Lao She, atunci, era încîntat peste măsură... Sigur, se bea un pic mai mult şi aveau subiect de conversaţie la masă, atmosfera era tinerească, se cînta, se povesteau anecdote...

— Lao She avea un caracter foarte jovial ?

— De fiecare dată cînd povestea de scriitori şi artişti, era invitat să povestească întîmplări nostime. Devenise o tradiţie. Cînd povestea una din acele întîmplări, lua un aer serios şi nu rîdea niciodată, dar toată lumea se tăvălea de rîs !

— Se spune, de asemenea, că era foarte generos şi foarte modest.

— Este adevărat. Nu era niciodată dur faţă de cei-alţi. Nu lua în serios oamenii care-l criticau. Şi accepta să scrie toate articolele, chiar şi acelea pe care aceştia i le cereau. Nu era niciodată mulţumit de ceea ce făcea si se critica fără încetare... Citea el însusi piesele la actori şi schimba textul după remarcile lor. Cînd i se cerea un articol, îl înmîna totdeauna zicînd : „Textul acesta este departe de a fi perfect. Dacă nu vă place, puteţi să-l azvîrliţi la coş...". Cînd a scris **O viaţă de bou şi o bătrînă saretă care s-a rupt**, a spus cu umor că acest titlu defineşte foarte bine operele sale... Dacă continua să progreseze fără încetare, gîndesc că-i aşa pentru că era exigent cu sine însuşi.

— Este adevărat că era un mare amator de tablouri şi de caligrafii ?

— Da. Iubea mult pictura şi caligrafia. Nu ştia să picteze, dar mergea să vadă toate expoziţiile din Beijing. Exersa caligrafia în timpul său liber. Puţin cîte puţin i s-a cerut să ofere caligrafiile sale. Dădea prietenilor noştri evantaie pictate. Pe o faţă ele aveau o pictură de a mea şi, pe cealaltă, o caligrafie a soţului meu.

— Lao She se interesa de picturile dumneavoastră ?

— Era foarte mulţumit că pictez. Mă ajuta, cumpăra pentru mine manuale...

— Se spune, de asemenea, că era un improvizator extraordinar.

— Da, dar nu era niciodată grandilocvent şi îi plăcea să asculte vorbind prietenii săi. Atunci intervenea numai cu cîteva fraze... Era un om care reflecta mult înainte de a lua o decizie, în nu importă ce domeniu. Pentru a scrie, era acelaşi lucru, îi trebuiau lungi meditaţii înainte de a lua pana. A doua zi după căsătoria noastră mi-a zis : „Cînd mă aşez să fumez cu un aer concentrat, tu nu trebuie să iei aceasta în serios, dar nu trebuie nici să mă deranjezi. Este momentul cînd reflectez". Cèea ce-l interesa era să scrie. Scria în toate zilele, fără să se-arate niciodată...

— Cînd scria ?

— În general, dimineaţa. Cîteodată, cînd se simţea puţin obosit, ieşea în grădină pentru a stropi florile şi a se ocupa de plante. Apoi revenea în biroul său şi reîncepea lucrul. După-amiază, se ocupa de afaceri diverse, primea colegi, reîntorcea vizite prietenilor. Dacă avea timp, făcea caligrafie... Se culca totdeauna înaintea orei zece şi era treaz la ora 5 dimineaţa. Scria aproape toată dimineaţa. În afară, bineînţeles, de atunci cînd era prea bolnav.

— Îşi organiza mai bine viaţa ?...

— După reîntoarcerea din Statele Unite, unde a fost operat de o sciatică, starea sa de sănătate era agravată. Îi era dificil să meargă timp îndelungat. În plus, la Sichuan, se molipsise de malarie, care-l slăbise mult. Avea un sistem digestiv zdruncinat, nu putea să mănînce rece şi refuza prăjiturile şi fructele care i se ofereau. Îşi stăpînea tentaţia cu părere de rău...

— Îşi organiza mai bine viaţa ?

— Da. În fapt, Lao She avea obiceiul de a trăi singur, părăsindu-şi foarte devreme părinţii săi. După căsătoria noastră, am făcut camere aparte. Spunea că astfel se simţea mai liber şi glumea : „Să evit atunci mai multe inconveniente... Divagatiile în somn, sforăiturile, etc., mai multe conflicte !".

— Avea, de asemenea, concepţii bune despre educaţia copiilor lui ?

— Gîndea că trebuiau lăsaţi copiii să crească de la sine, fără excepţie singuri. Nu-i obliga să aibă întotdeauna notele cele mai bune, însă mai curînd le permitea să exploateze domeniul lor mai bun. Nu iubea ca ei să se amuze în a face pe actorii, jucînd piese în faţa vizitatorilor : „Acest izvor, copiii", spunea. Credea întotdeauna că copiii nu pierd naturaleţea lor, naivitatea lor, inocenţa lor şi cînd ar deveni adulţi... Iubea mult copiii Chinei noi : „În acest moment sînt foarte fericiţi, spunea. Înaintea Eliberării se supuneau pe de-a-ntregul docilităţii părinţilor lor şi aceasta nu era bine". Spunea, de asemenea, că dorea să ia în braţele sale toţi copiii pe care-i întîlnea...

— În acest spirit a format proprii săi copii ?

— Fără excepţie. La rîndul lor, copiii noştri ştiau că trebuie să fie cuminţi şi nu-l deranjau în munca sa. Au urmat studiile lor şi propriul lor cămin... Într-un text în proză — **Singurătate plăcută** —, Lao She relatează impresiile sale à propos de copiii săi. Cînd făcea studiile lor în ştiinţe şi tehnici, domeniu pe care nu-l cunoştea, nu înţelegea, mărturisea el, ce-şi spuneau între ei. Pentru căsătoriile copiilor noştri n-am făcut mari ceremonii. Prima mea fiică a avut o căsătorie foarte modestă. Cînd fiul meu s-a căsătorit, i-am oferit numai patru taburete ! Tatăl său avea scris pentru el două precepte paralele : „A întreprinde viaţa familială într-un spirit de economie" şi „O bună sănătate semnifică fericirea". A doua mea fiică n-a făcut nici o mare ceremonie pentru căsătoria sa. Ea a cumpărat numai cîteva bomboane pentru colegii din unitatea sa... Astăzi, tinerii fac mari sărbători pentru căsătoria lor, cheltuie mii de yuani... Eu, eu nu înţeleg aceasta... Noi am trăit întotdeauna altfel. !

● **Fotografii : V. BOGDĂNEŢ**

Întreprinderea MAȘINI-UNELTE BACĂU

CALEA REPUBLICII NR. 205 TELEFON : 1 78 80 TELEX : 02 12 23 — 02 13 28

PRECIZIE — PRODUCTIVITATE
— FIABILITATE
C.P.F.H. — 500-2

CARACTERISTICI TEHNICE PRINCIPALE :

— Cursa capului de prelucrare pe axa Y 600 mm
— Conul axului principal . . .ISO 50.
— Gama turațiilor axului principal 30—3000 r/min.
— Puterea maximă utilizată a motorului principal (motor MCU 132)
— în regim S_1 . . . . . 7,5 KW c. c.
— în regim S_3 . . . . . 10 KW c. c.
— Gama avansului de lucru 3—3600 mm/min.
— Avans rapid . . . . 10000 mm/min.
— Avans de poziționare . . . 1 mm/min.
— Capacitatea magazinului de scule 30 scule
— Diametrul maxim al frezelor . .200 mm
— Lungimea maximă a sculelor . .440 mm
— Dimensiuni de gabarit ale mașinii fără mecanisme de paletare 3515×3195×2645 mm
— Greutatea mașinii . . . . 10.000 Kgf.

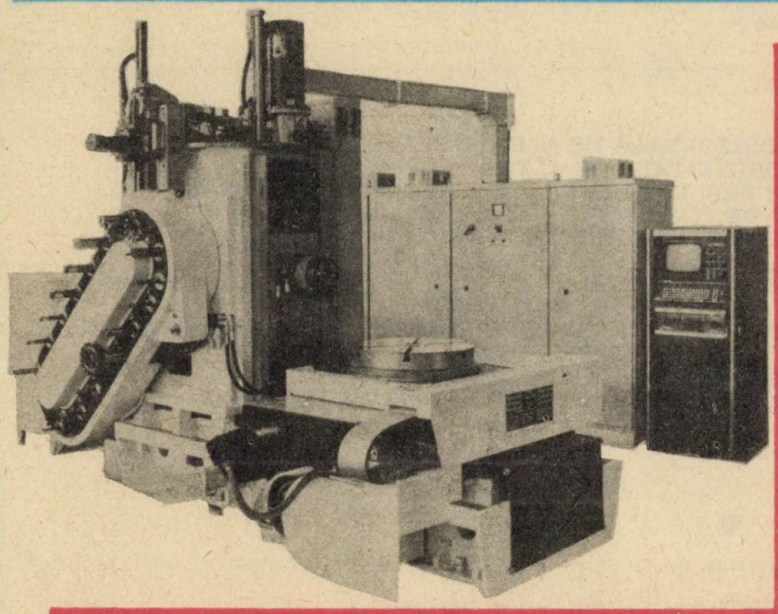

C.P.F.H. 500-2

Prelucrări multiple ale unor piese cu grad ridicat de complexitate pot fi efectuate prin operații de frezare, găurire, filetare, alezare, printr-o singură prindere, precis, rapid, într-un cuvînt, eficient, pe **noul centru de prelucrare cu ax orizontal tip C.P.F.H. 500-2** pe care Întreprinderea Mașini-Unelte Bacău vi-l pune la dispoziție.

Gradul înalt de automatizare dat de cîteva din mecanismele : **mecanism de paletare, magazin de scule cu o capacitate de 30 scule, dispozitiv automat de schimbare a sculei, dispozitiv de curățire a portsculei, masă indexată cu 360 de poziții din grad în grad, transportor automat de span,** conferă mașinii o productivitate ridicată, înscriindu-se printre cele mai eficiente mașini de acest gen din lume.

Mașina este dotată cu comandă numerică programată CNC Numerom 460 „B" sau Numerom CNC 600.

PUBLI a '86

Întreprinderea MAȘINI-UNELTE BACĂU

PERFORMANȚE LA NIVEL MONDIAL

Proiectanții de la I.M.U. Bacău au izbutit ca într-un interval de timp extrem de scurt (întreprinderea însăși are vîrsta fragedă de 12 ani) să realizeze brevete, noutăți absolute pe plan mondial. Un colectiv entuziast, tînăr (sub direcția ing. Vasile Gogu) a reușit să lanseze pe orbita mașinilor-unelte, repere de impresionantă complexitate, precizie, fiabilitate (să citățm dintre campionii noilor patente pe inginerii Țarălungă Corneliu, șeful atelierului proiectare. Cărămidaru Paul, Udreanu Corneliu, Țarălungă C. Corneliu, pe tehnicianul proiectant Zota Petru, șeful cabinetului tehnic).

La ora actuală, la nivelul celor mai înalte performanțe, I.M.U. Bacău fabrică „mașini unelte speciale", „mașini unelte la temă" și „linii tehnologice". Produsele marii întreprinderi băcăuane au fost și sînt așteptate, apreciate și solicitate pe toate meridianele lumii (între beneficiarii de ieri și de azi amintim : Cehoslovacia, U.R.S.S., R.F.G., Polonia, S.U.A., R.F.G., Grecia, India, Australia, Pakistan).

Spicuim din catalogul reputatei întreprinderi care, anual se îmbogățește cu peste 30 de noi produse :

MAȘINĂ ORIZONTALĂ DE ALEZAT ȘI FREZAT **85-202 A**
MAȘINĂ ORIZONTALĂ DE ALEZAT ȘI FREZAT **100-202 A**
CENTRU DE PRELUCRARE CU AX ORIZONTAL **CPFH 500-2**
MAȘINĂ DE COJIT BARE ∅ **12 — ∅ 30 mm CBX— 30**
MAȘINĂ DE FREZAT LONGITUDINAL CU PORTAL **FLP 660**
MAȘINĂ DE FREZAT LONGITUDINAL CU PORTAL **FLP 1000**
MAȘINĂ DE FREZAT LONGITUDINAL CU PORTAL MOBIL ȘI TRAVERSĂ FIXĂ **TIP FPM 1800 1 TF**
MAȘINĂ DE RECTIFICAT PLAN CU AX VERTICAL ȘI MASĂ ROTATIVĂ **RPVR — 1600**
MAȘINĂ DE RECTIFICAT FREZE MELC **R.F.M. 400**
MAȘINĂ SPECIALĂ DE ALEZAT „LALEAUA", ETC, ETC.

● C A L I T A T E
● P R O D U C T I V I T A T E
● E F I C I E N Ț Ă

PUBLI a '86

TRUSTUL FORAJ-EXTRACȚIE MOINEȘTI

Mare întreprindere cu sediul în orașul Moinești, Trustul de foraj-extracție, este situat într-o zonă cu îndelungată tradiție în valorificarea bogățiilor subsolului (extracția de țiței și gaze).

Multitudinea de probleme de specialitate pe care le ridică executarea lucrărilor complexe de foraj, de investigare și probare a stratelor, precum și cele tehnice de extragere a petrolului și gazelor din zăcăminte, necesită personal muncitor cu o temeinică și competentă pregătire profesională într-o gamă largă de meserii : sondor la foraj, sondor la probe producție, intervenție și reparații capitale-sonde, operator-extracție-țiței și gaze, mecanic-mașini și utilaje pentru foraj-extracție, mecanic-motoare cu combustie internă la foraj, electrician-întreținere și reparații la foraj-extracție, laborant-fluide de foraj, operator lucrări geologice.

Pregătirea teoretică și instruirea profesională în specificul acestor meserii se realizează în trei unități școlare care au în dotare laboratoare tehnologice, ateliere de producție, instalații și utilaje corespunzătoare.

1. **Liceele industriale nr. 1 Moinești și Tg Ocna,** pregătesc treptele I și a II-a (clasele IX—XIII), învățământ de zi și seral ; **școala profesională** anii I și II, învățământ de zi și **școala de maiștri** anii I si II, învățământ seral.

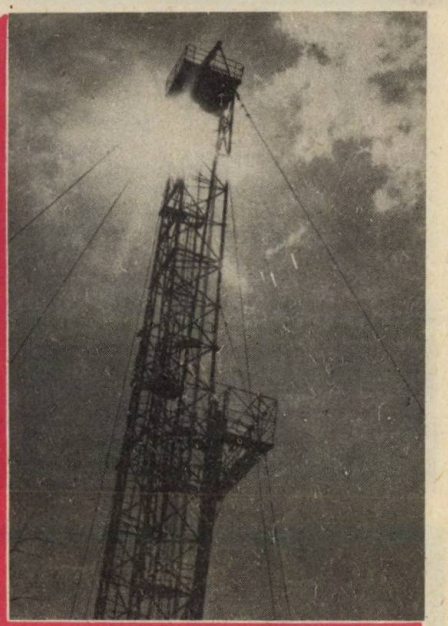

Instruirea practică în specificul meseriei și stagiul de practicant se realizează în cadrul formațiilor de lucru din brigăzile de foraj și de producție petrolieră și în atelierele de reparații de la :

— Schela de foraj Zemeș cu sediul în comuna Zemeș.
— Schela de foraj Comănești cu sediul în orașul Comănești.
— Schela de foraj Tg. Ocna cu sediul în orașul Tg. Ocna.
— Schela de foraj Ghelința cu sediul în jud. Covasna.
— Schela prod. petroliere Zemeș cu sediul în comuna Zemeș.
— Schela prod. petroliere Modîrzău cu sediul în comuna Zemeș.
— Schela prod. petrolieră Comănești cu sediul în orașul Comănești.
— Baza ateliere și transporturi Moinești cu sediul în orașul Moinești.

Tinerii școlarizați pe bază de contract cu bursă de întreprindere, pe durata instruirii teoretice și practice, beneficiază de cazare, hrană, echipament de lucru și de protecție gratuit.

Întreprinderea de mașini unelte grele pentru deformare plastică Dorohoi

STR. DUMBRAVA ROȘIE NR.37-41 DOROHOI, JUDEȚUL BOTOȘANI

● Intreprinderea I.M.U.G.D.P. Dorohoi produce o gamă variată de mașini-unelte destinate prelucrării materialelor metalice prin deformare plastică : laminare, calibrare, forjare, matrițare, îndreptare, îndoire, presare, ambutisare, ștanțare, debavurare, debitare, etc. De asemeni produce prese hidraulice pentru format materiale plastice armate sau nearmate.

● Mașinile și utilajele livrate corespund din punct de vedere al parametrilor funcționali impuși de tehnica și tehnologiile moderne de prelucrare a materialelor cu un consum redus de energie, de materii prime energointensive și în condiții de fiabilitate ridicate.

● Intreprinderea are în dotare puternice ateliere de construcții metalice sudate, prelucrări grele și ușoare pe mașini unelte aschietoare, sculerie, tratamente termice și mecanice pentru subansamble sudate grele și acoperiri metalice. Această dotare complexă este asigurată cu documentație tehnologică de atelierele de proiectare care au posibilitatea prelucrării documentațiilor primite de la beneficiari.

IMUGDP

EXECUTĂM PROIECTE pentru mașini și utilaje la temă sau după model de referință pentru orice solicitare internă sau externă.

PUBLI d '86

I.M.U.G.D.P. Dorohoi

PRODUCE:

MAŞINA DE ÎNDREPTAT TABLA

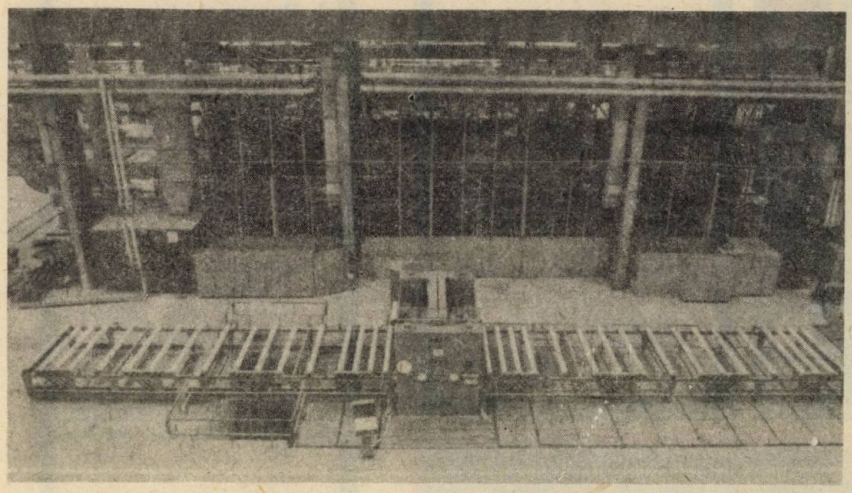

Foarfecă pentru debitat tablă tip FDT 25-30 ; FDT 40-40 ;
Maşini de îndreptat tablă tip MIT 12-30 ; MIT 30-30 ;
Ciocane matriţoare cu dublu efect tip CM 630 ; CM 1250 ; CM 2500 ; CM 3150 ; CM 6300 ;
Luminoare de preforjare tip LP 75×710 ; LP 100×870 ;
Prese mecanice de debitat tip PMD 315 ; PMD 630 ; PMD 1000 ; PMD 1600 ;

Prese mecanice de forjat orizontal tip PMFO 250 ; PMFO 630 ; PMFO 1000 ;
Prese mecanice de debavurat tip PMDv 1,6 ; PMDv 2,5 ; PMDv 4 ; PIT 630-6100 ;
Prese de îndoit table tip PIT 400-4100 ; PIT 400-5100 ; PIT 630-6100 ;
Maşini de roluit tablă tip MRT 4-10.30 ; MRT 4-30.30 ;
Prese hidraulice cu batiu închis pentru materiale duroplastice tip PHO 2-1000 D ; PHO 2-1000 D ;
Maşini pentru îndreptat profile tip MIP 32.

IMUGDP

COLABOREAZĂ cu alte întreprinderi în vederea execuţiei de : maşini-unelte la temă, construcţii sudate grele şi tratamente termice pentru subansamble de gabarite mari.

PUBLI a '86

COOP. METALUL Tîrgu Mureș

coop. metalul tîrgu mureș

ȘOS. LIVEZENI NR. 6 TEL. : 3 09 95 3 20 36 TELEX : 6 53 03

PRODUCE

1. Paletă la ladă tip EURO
tip APE MINERALE
tip COMERCIAL
2. Banc de lucru
3. Cărucioare de transport pentru uzine, comerț și uz casnic cu sarcină maximă de 500 kg. ca :
— multifuncțional
— platformă
— pășitor
4. Platforme rulante pentru transport lăzi și navete
5. Dispozitive de pază și alarmare pentru întreprinderi și uz casnic
6. Aparate electronice ca :
— televorbitoare
— testere pt. depanări Radio și TV.
— testere pentru motoare auto
7. Bunuri de larg consum, ca :
— truse cuțite
— cuțite diferite
— presă pt. legume și fructe casnic și gospodăresc
— forfeci pentru tuns covoare
— druchere cu șilduri
— rafturi pt. depozitare tip arhivă și uz casnic
— sfeșnice
— cuiere
8. Feronerie pt. mobilă stil alamă și zamac.
9. Ceramică artizanală decorativă și funcțională.
10. Piese de schimb pt. filaturi din bumbac, in și cînepă.
11. Instalații de ventilație și transport pneumatic.
12. Cabina de vopsire cu perdea de apă.
13. Instalații de aerare pentru silozuri de cereale.
14. Utilaje diverse pe bază de documentația clientului.
15. Instalații pentru încărcat butelii în palete ladă.
16. Turnări de piese din metale neferoase, prin injectoare și prin formare în nisip.
17. Diverse confecții metalice.
18. Fermoare cu dinți din material plastic de culori și lungimi diferite.
19. Obiecte de bijuterie din aur și argint.
20. Prestări servicii :
— reparații autoturisme ; — rep. aparate electrice de uz casnic ; — rep. frigidere ; — rep. radio — televizoare ; — rep. caretărie ; — vulcanizare ; — rep. ochelari.
21. Unelte de mînă, ca :
— șurubelnițe pt. ceasornicărie .

PUBLI a '86

I.P.P.C.T. Bacău

STR. TINERETULUI NR. 44 TELEFON : 1 13 32 — 1 79 50 TELEX : 2 12 98

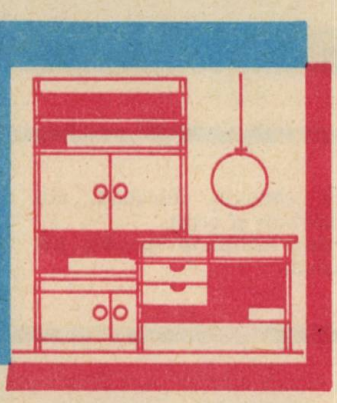

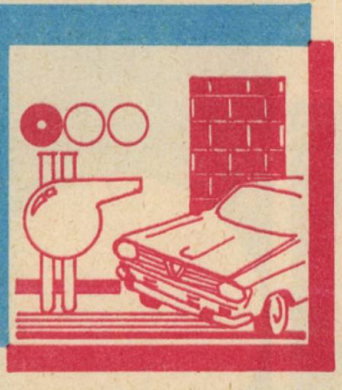

CONFECȚIONEAZĂ
PENTRU PIAȚA INTERNĂ
ȘI EXTERNĂ :

- ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE PENTRU FEMEI, BĂRBAȚI ȘI COPII
- ARTICOLE DE ÎNCĂLȚĂMINTE
- TRICOTAJE
- MOBILIER DE BUCĂTĂRIE ȘI MIC MOBILIER
- MOBILIER COMERCIAL
- ACCESORII PENTRU CONFECȚII **(nasturi, catarame, curele etc.)**
- ARTICOLE ARTIZANAT DIN LEMN **(rame tablouri, draperii sculptate)**
- ARTICOLE DIN CAUCIUC ȘI MASE PLASTICE
- ARTICOLE STICLĂRIE PENTRU LABORATOR **(eprubete hematocrit și alte sortimente)**

CONSTRUIEȘTE ȘI REPARĂ
SOBE TERACOTĂ

REPARĂ, PRIN UNITATEA **AUTOSERVICE**,
AUTOTURISME „DACIA"

Grație depășirii indicilor de plan și calității produselor sale, I.P.P.C.T. Bacău a obținut în ultimii 6 ani locul I pe țară în întrecerea cu întreprinderile similare.

PUBLI a '86

Partizanul Bacău

STR. ȘTEFAN CEL MARE NR. 90 TELEFON : 4 16 11 TELEX : 336

Produce încălțăminte elegantă, comodă, durabilă, din piele și înlocuitori, pentru femei, bărbați și copii.

Tot aici se confecționează seturi complete (poșetă, încălțăminte, cordon) din piele de curcă.

Cotidian

Marca **Cotidian** a Întreprinderii **Partizanul** se bucură de cele mai bune aprecieri pe piața externă. O dovadă convingătoare o constituie, în acest sens, și faptul că ea întreține relații comerciale cu firme din peste 15 țări ale lumii, printre care : S.U.A., U.R.S.S., Anglia, R.F.G., Bulgaria, Suedia, Olanda, Franța, Polonia.

PUBLI a '86

Intreprinderea de postav

PROLETARUL

BACAU

B-DUL. UNIRII NR. 30 TELEFON : 3 50 00 TELEX : 2 12 38

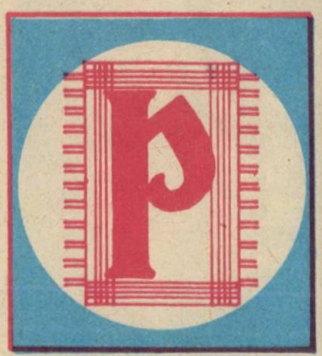

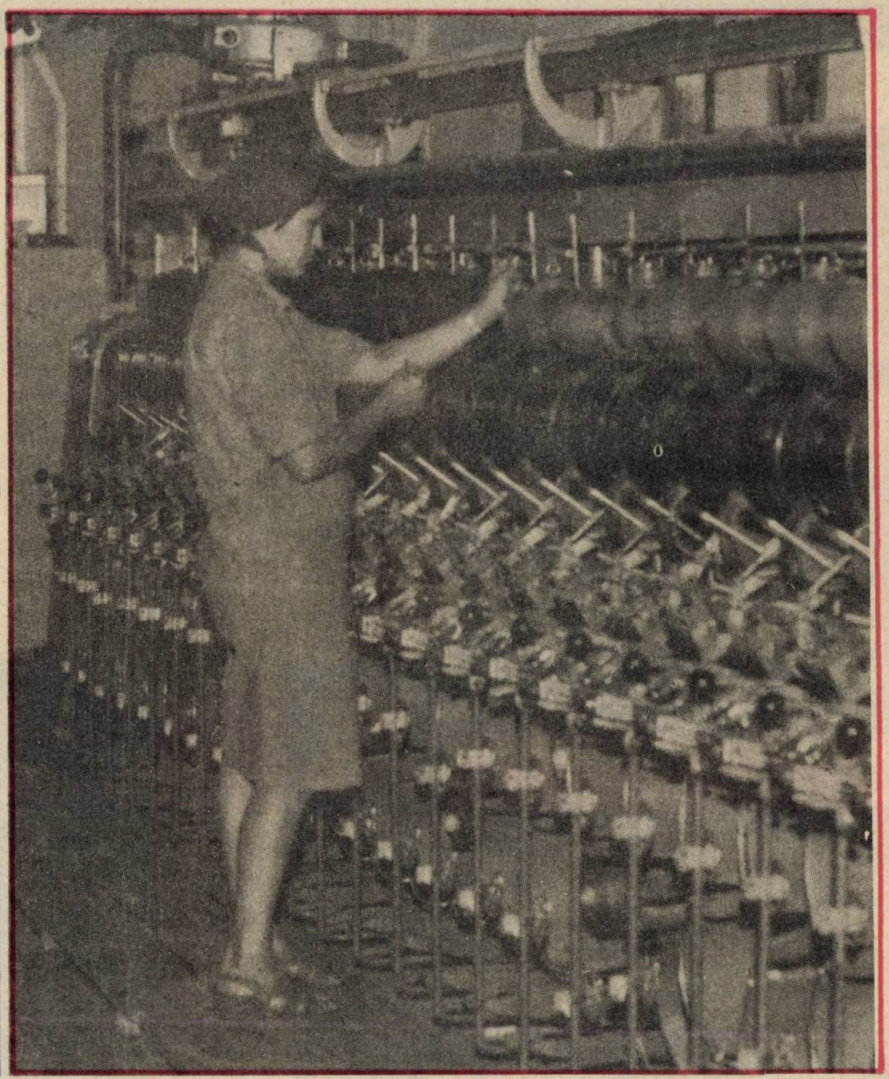

Pune la dispoziția beneficiarilor din țară și din străinătate produse de cea mai bună calitate și bun gust intr-o gamă diversă de contexturi, desene, poziții coloristice, cu finisaj superior și grad ridicat de portabilitate.

PUBLI a '86

INTREPRINDEREA DE PIELE ȘI MANUȘI

Tîrgu Mureș

STR. GHEORGHE DOJA NR. 231 TELEFON : 3 04 08 3 29 36.

VĂ OFERĂ :

● Mănuși damă și bărbați, în variantele ● sport ● stradă

● Haine de piele de ovine nou porcine.

Gamă foarte bogată de modele. Produsele sînt practice, durabile și de ultim model, pentru toate anotimpurile.

Toate aceste articole pot fi procurate la unitățile comerciale din țară specializate în confecții și marochinărie.

La Tîrgu Mureș, aceste produse își așteaptă cumpărătorii la magazinul de prezentare al întreprinderii din Piața Trandafirilor.

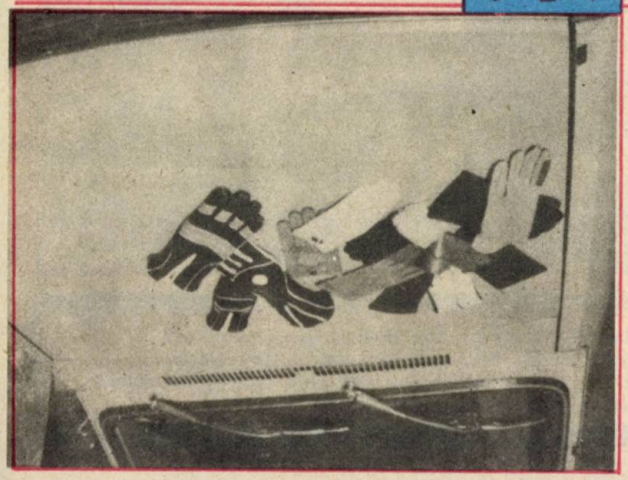

PUBLI a '86

Antrepriza de montaj Bacău

T.M.U.C.B.

BULEVARDUL 6 MARTIE, Nr. 39, TELEFON 931/1 44 18, TELEX 2 13 25

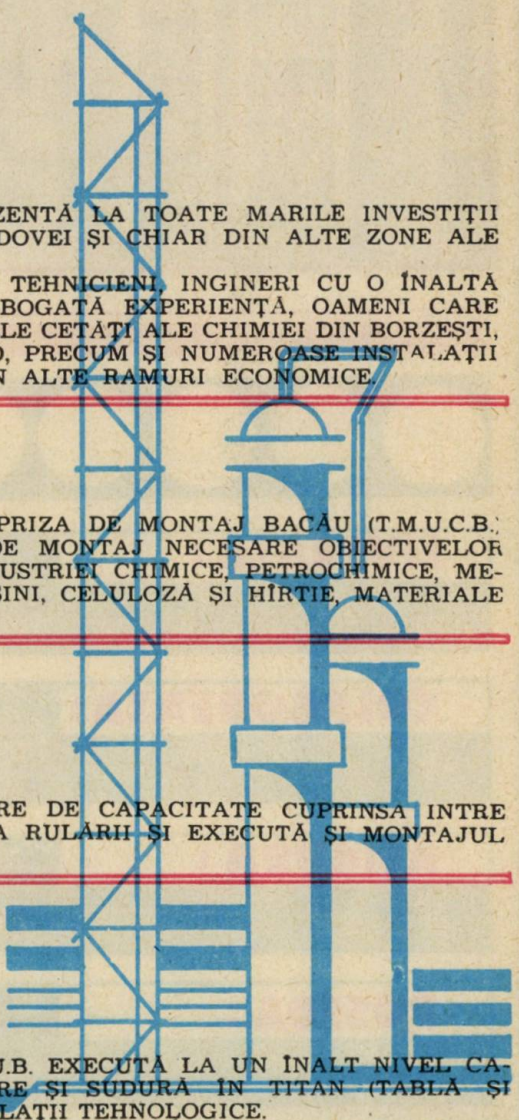

● A.M.U.C.B. — O FIRMĂ PREZENTĂ LA TOATE MARILE INVESTIȚII INDUSTRIALE DIN JUDEȚELE MOLDOVEI ȘI CHIAR DIN ALTE ZONE ALE ȚĂRII.

MONTORI, LĂCĂTUȘI, MAIȘTRI, TEHNICIENI, INGINERI CU O ÎNALTĂ PREGĂTIRE PROFESIONALĂ ȘI O BOGATĂ EXPERIENȚĂ, OAMENI CARE AU DURAT CU MÎINILE LOR URIAȘELE CETĂȚI ALE CHIMIEI DIN BORZEȘTI, SĂVINEȘTI, BACĂU, ROMAN, ADJUD, PRECUM ȘI NUMEROASE INSTALAȚII ȘI CAPACITĂȚI DE PRODUCȚIE DIN ALTE RAMURI ECONOMICE.

● COLECTIVUL DE LA ANTREPRIZA DE MONTAJ BACĂU (T.M.U.C.B.) EXECUTĂ LUCRĂRI COMPLEXE DE MONTAJ NECESARE OBIECTIVELOR INDUSTRIALE DIN DOMENIILE INDUSTRIEI CHIMICE, PETROCHIMICE, METALURGICE, CONSTRUCȚII DE MAȘINI, CELULOZĂ ȘI HÎRTIE, MATERIALE DE CONSTRUCȚII.

● CONSTRUIEȘTE REZERVOARE DE CAPACITATE CUPRINSĂ ÎNTRE 100—10.000 M.C., FOLOSIND METODA RULĂRII ȘI EXECUTĂ ȘI MONTAJUL ACESTORA.

● **NOUTATE DE ULTIMĂ ORĂ !**

ANTREPRIZA BACĂU A T.M.C.U.B. EXECUTĂ LA UN ÎNALT NIVEL CALITATIV LUCRĂRI DE PRELUCRARE ȘI SUDURĂ ÎN TITAN (TABLĂ ȘI ȚEAVĂ) PENTRU UTILAJE ȘI INSTALAȚII TEHNOLOGICE.

PUBLI a '86

ROMANIA

IPEP

BACAU

CALEA REPUBLICII NR. 166 TELEFON :1 45 90 TELEX : 02 12 58

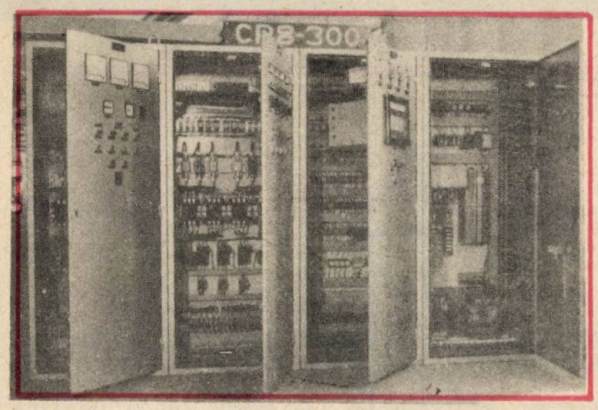

PRODUCE:

Panouri complexe electrice, electronice şi electropneumatice pentru toate ramurile economiei naţionale.

Instalaţii complexe de automatizare pentru conducerea şi supravegherea proceselor tehnologice.

Panouri electrice pentru distribuirea energiei electrice.

Tablouri de comandă şi automatizare pentru maşinile-unelte.

În colaborare cu filiala IPA Bacău prin proiectare poate asimila şi executa instalaţii complexe de automatizare provenite din import în cadrul reviziilor şi reparaţiilor.

LIVREAZA:

PRODUSE DE CALITATE SUPERIOARĂ LA PREŢURI COMPETITIVE.

COLABOREAZA:

CU BENEFICIARII PENTRU PROIECTAREA ŞI REPROIECTAREA DIVERSELOR INSTALAŢII.

ASIGURA:

COLABOREAZĂ CU BENEFICIARII PENTRU PROIECTAREA ŞI REPROIECTAREA DIVERSELOR INSTALAŢII.

POSEDA:

PUTERNICE ATELIERE DE PROIECTARE MECANICĂ ŞI ELECTRICĂ.

SECŢII DE PRODUCŢIE ÎNZESTRATE CU UTILAJE DE ÎNALTĂ TEHNICITATE ŞI PRODUCTIVITATE.

PUBLI a '86

Întreprinderea de Ferite - Urziceni

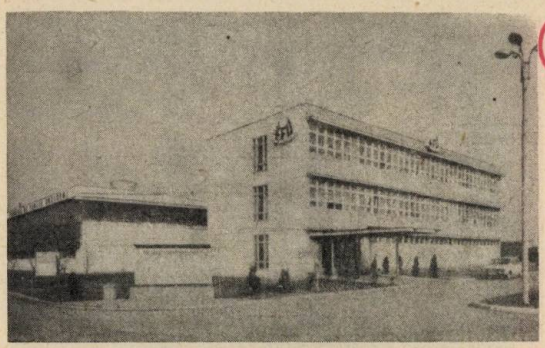

Feritele sînt materiale magnetice asemănătoare materialelor ceramice, constituite din oxizi metalici, formate la temperaturi înalte prin sintetizare.

În aparatura modernă de radio și televiziune, în instalațiile de radiolocație și transmisiuni, de electronică industrială, în telecomunicații, în mașinile electronice de calcul și în fizica experimentală, se utilizează tot mai mult piese și subansamble cu ferite de cele mai diferite forme și caracteristici.

Formele și dimensiunile sînt diferite în funcție de domeniul de utilizare și performanțele magnetice cerute.

Față de materialele magnetice similare, feritele prezintă următoarele avantaje : permeabilitate ridicată, pierderi totale reduse, rezistivitate extrem de ridicată.

I.F.U. oferă:

1. FERITE NOI. • „Miezuri" de diverse tipuri (Dimensiunile pot fi propuse de beneficiar) ; • Antene bare cilindrice (extruse sau presate) ; • Antene plate ; • Suporți de bare-ferită.

2. FERITE DURE. • Magneți inelari ; • Magneți forme diferite ; • Magnet capsulă telefon ; • Magnet mașini textile ; • Magneți tip segmenți pentru micromotoare ; • Magneți pentru încălzitori mobilă ; • Segmenți forme diferite ; • Pastile magnetice ; • Bandă magnetică ; • Magneți plastici pentru centrare și corecție liniaritate T.V. ; • Dopuri magnetice ; • Tamburi magnetici ; • Bare magnetice ș. a.

3. SETURI FIȘE APRINDERE ANTIPARAZITARĂ PENTRU AUTOTURISME ȘI REPERE DIN PULBERI CARBONICE PENTRU TRANSPORT.

4. BUNURI DE LARG CONSUM • Dispozitiv de magnetoterapie ; • Tablă magnetică pentru predarea matematicii moderne ; • Logifer (Joc de logică) ; • Joc logic școlar ; • Joc logic preșcolar ; • Remy magnetic ; • Suport magnetic pentru ață.

5. UTILAJE. • Robinet special 1/2" ; • Semiracord ; • Instalații de uscare prin pulverizare ; • Bazine octogonale ; • Mașină de turnat sub presiune ; • Cuptor tunel cu două canale ; • Cuptor cameră ; • Cuptor tunel cu cărucioare.

LUCAB Urziceni

În țara noastră, se utilizează, cu rezultate foarte bune, un cîmp magnetic alternativ în tratamentul sistemului nervos, în bolile cronice ale diferitelor organe, în unele boli de piele.

Dispozitivul de magnetoterapie brevetat de inventatorii Gheorghe Lucaci și Cornel Abrudan, înregistrat la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, urmărește prin construcția sa, expunerea fluxului sanguin, succesiv, la două cîmpuri magnetice de sens opus. Astfel, se asigură o gamă mai largă de tratamente în cîmp magnetic, prin utilizarea unui inel din ferită cu secțiune dreptunghiulară, constituit din două semiinele, magnetizate permanent, în direcția axială și în sensuri contrare, asamblate împreună într-un înveliș de material plastic rigid. Acesta se prezintă sub forma unui corp cilindric, cu un diametru de aproximativ 70 mm și o înălțime de 15 mm. Pe fața superioară a dispozitivului există trasate două linii paralele directoare, ce indică sensul de aplicare al brațului pe dispozitiv în timpul tratamentului.

În urma tratamentelor experimentale timp de 3 ani, sub supraveghere medicală, la Dispensarul nr. 20 din Timișoara, precum și la cele ale întreprinderii de rețele electrice și fabricii de bere din aceeași localitate, s-a constatat că acest dispozitiv este eficient în tratarea următoarelor afecțiuni :

- — unele boli digestive (ulcer gastric și duodenal, gastrite, doudenite și dischinezii biliare ;
- — unele boli reumatismale (artrite acute, artroze în fază incipientă, nevrite);
- — tulburări circulatorii ;
- — nevralgii dentare ;
- — nevroze ;
- — hidrartroze ;
- — lumbago a frigore ;
- — vindecări mai rapide ale plăgilor.

DISPOZITIVUL ESTE ÎNSOȚIT DE UN PROSPECT CARE OFERĂ TOATE AMĂNUNTELE PRIVIND UTILIZAREA SA.

Intreprinderea de MAȘINI-UNELTE Suceava

CALEA UNIRII NR 30 ; TELEFON : 1 60 37, 1 53 84 ; TELEFON DESFACERE : 5 06 85, 5 06 20.

Produce : STRUNGURI GRELE, PRESE HIDRAULICE, MAȘINI DE RABOTAT ȘI FREZAT CU PORTAL, ROLUIT ȘI BORDURAT TABLĂ, DEBITAT, GĂURIT, RULAT FILET, ASCUȚIT SCULE, POLIZOARE, AGREGATE, ELEMENTE TIPIZATE, MAȘINI LA TEMĂ, APARATE DE MĂSURĂ ȘI CONTROL NEELECTRICE.

STRUNGURI PENTRU CALIBRAT LINGOURI. Destinate întreprinderilor siderurgice dotate cu laminoare pentru profile grele, aceste strunguri permit prelucrarea cilindrilor de laminor de la starea forjată sau turnată pînă la geometria finală prescrisă, cît și recalibrarea cilindrilor de laminor în vederea reutilizării lor.

Cinematica și construcția acestor mașini-unelte permit strunjirea atît în regim convențional, cit și în regim de copiere.

Prelucrarea poate fi făcută între vîrfuri, în platou și în vîrf rotitor sau în linete duble cu antrenare elastică.

Funcție de diametrul maxim al semifabricatelor de prelucrat strungurile pentru calibrat lingouri se realizează în patru variante : SCL 630 ; SCL 1 000 ; SCL 1 250 și SCL 1 600.

Strungurile de tipul SCL 630, funcție de lungimea maximă a semifabricatului, se realizează pentru lungimi de 3 ; 4 ; 5 sau 6 m, masa semifabricatului putînd fi pînă la 16 tone.

Strungurile SCL 1 000, SCL 1 250 și SCL 1 600 se realizează pentru lungimi de pînă la 3,6 ; 4,8 ; 6,0 ; 7,2 sau 8,4 m, masa semifabricatului fiind de maxim 30 tone.

La cererea beneficiarilor, aceste mașini pot fi dotate și cu o serie de accesorii speciale : linetă de sprijin cu role ; linete duble (pentru sprijinirea semifabricatului și a piesei șablon) ; dispozitive universale de antrenare, dispozitive de frezat, rectificat, găurit sau raionat ; dispozitiv de copiere de tip inductiv bidimensional ; transportor de șpan.

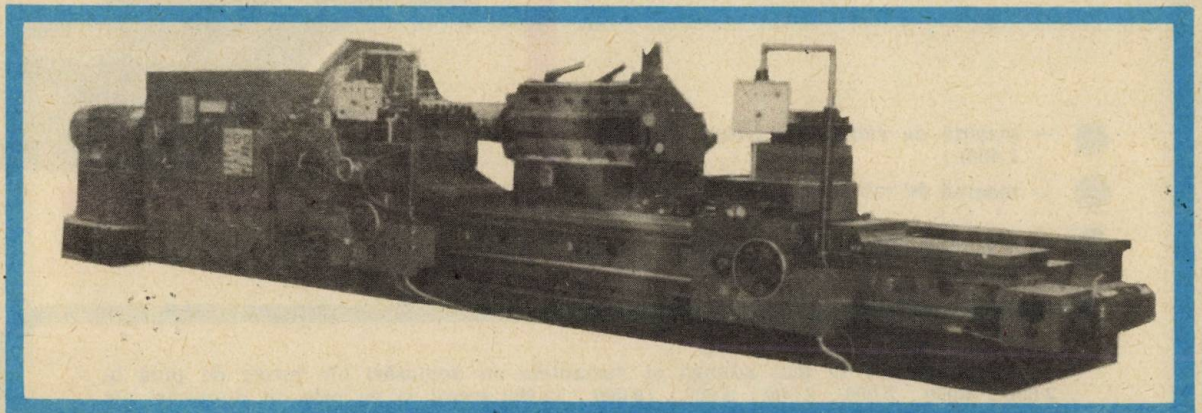

DIN FAMILIA STRUNGURILOR GRELE, I.M.U. SUCEAVA MAI PRODUCE :
— STRUNGURI DE PRELUCRAT LINGOURI POLIGONALE, tip SXP 700.5
— STRUNGURI DE DEGROSAT LINGOURI, tip SDL 800.

PUBLI a '86

I.M.U.

SUCEAVA

MAŞINI DE RABOTAT ŞI FREZAT CU PORTAL. Destinate prelucrării pieselor de tip carcasă cu lăţimi pînă la 1 600 mm şi lungimi pînă la 12 000 mm, aceste maşini, prin construcţia lor robustă, pot fi utilizate în regimuri intensive de lucru, asigurînd în acelaşi timp şi precizia prelucrării corespunzătoare clasei de precizie normală.

Gama largă a turaţiilor arborelui de frezare (10 — 1 000 rot/ min, variaţie continuă) şi vitezele de avans ale elementelor mobile (avansul mesei 20 — 1 200 mm/min ; avansul traversei 1 000 mm/min ; avansul capului de frezare 10 — 3 000 mm/in) permit alegerea regimurilor optime de aşchiere pentru fiecare caz de aşchiere în parte.

Funcţie de cerinţele beneficiarilor, aceste maşini pot fi livrate în variantele :

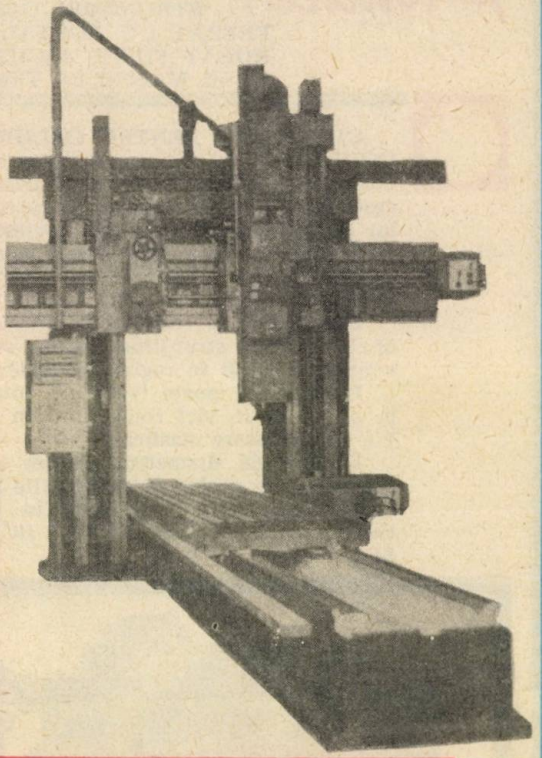

- — maşină de rabotat şi frezat (tip MRF 1 600) ;
- — maşină de rabotat (tip RbTM 1 600);
- — maşină de frezat (tip FLP 1 200 — 2 A).

La acestea se mai adaugă şi variantele cu deplasări ale mesei de pînă la 3 000 ; 4 000 ; 5 000 ; 6 000 ; 8 000 ; 10 000 ; 12 000 (mm) şi cu cele cu deplasări ale traversei mobile de pînă la 800 ; 1 000 ; 1 200 ; 1 400 ; 1 600 ; 1 800 ; 2 000 (mm).

Maşinile pot fi echipate şi cu următoarele accesorii speciale : cap de frezat în unghi cu una sau două ieşiri ; cap de rectificare ; cap universal ; prelungitor H 100 ; multiplicator de turaţii, instalaţie de răcire a sculei.

Saul Below

Literatura asemenea picturii are astăzi un caracter internațional

- INSOMNII CREATOARE
- „UN OM SCRIE PENTRU CĂ ESTE SCRIITOR, NU PENTRU CĂ A LUAT CURSURI"...
- „SCRIITORII NU SÎNT AȘA DE RADICALI PE CÎT AR DORI SĂ FIE"...

• *Interviu acordat lui John F. Link în Madison, Wisconsin*

— *Este perioada romanului internațional terminată sau ar putea scriitorii americani să mai învețe ceva de la cei europeni, în special de la scriitorii actuali, francezi și germani ?*

— Literatura, asemenea picturii, are astăzi un caracter internațional. De fapt a fost întotdeauna internațional-europeană. Acum este pe cale să devină universală. În fiecare an ne sînt oferite tot mai multe cărți japoneze, indiene și africane și acei autori care le scriu ne citesc bineînțeles pe noi. Mi se pare că scriitorii actuali, francezi și germani, au luat mai mult de la cei americani decît au luat americanii de la ei.

— *Totuși repet, pot scriitorii din Statele Unite să învețe ceva de la cei europeni, în special de la cei fracezi și germani ?*

— Privesc cu pesimism recentele romane franceze, cîteva dintre ele demonstrează o mare influență americană. Francezii au tras întotdeauna către literatura noastră. Cîndva au fost îndrăgostiți de Fenimore Cooper și Buffalo Bill ; suprarealiștii erau extaziați de Nick Carter iar lui Gide îi plăcea Dashiell Hammett. Sartre înghițea o mare doză din John Dos Passos. După părerea mea greșeala principală a romanele franceze iau forma unei demonstrații logice sprijină prea mult pe istoria filosofiei sau pe o ideologie de un fel sau altul. Marca de la „école normale" este imprimată pe multe frunți. Adesea romanele franceze iau forma unei demonstrații logice sau elaborează sistematic postulate. Eu prefer să-mi extrag filosofia de la filosofi. Asta nu înseamnă că sînt împotriva ideilor în literatură. Este un mare defect al romancierilor americani că evită să gîndească. Cîteodată iau atitudini antiintelectuale pentru a se identifica ei înșiși cu majoritatea americanilor și se comportă ca niște ignoranți, ceea ce nu sînt. Mulți dintre ei sînt foarte sofisticați.

— *Vă conturați romanele înainte de a le scrie ?*

— Aș vrea să fiu în stare.

— *În ce măsură vă preocupă structura romanelor dumneavoastră ?*

— Îmi dau insomnii, dar n-am de ales.

— *Începeți de obicei cu conceptul sau cu povestirea ?*

— Povestirea este un cuvînt aristotelian și nu mă simt destul de puternic pentru a-i face față. Există într-adevăr ceva care ar putea fi descris drept concept — o idee elaborată, o emoție sau o bucurie.

— *În ce măsură considerați ficțiunile dumneavoastră o metodă de soluționare a problemei ?*

— Există un sentiment general că nu putem să ne justificăm existența. Dacă aș împărtăși acest sentiment n-ar trebui să scriu romane.

— *În febra scrisului vă surprindeți vreodată că adoptați o poziție cu care în mod conștient nu sînteți de acord ?*

— Da, foarte des și cred că acesta este adevăratul semn că procedez bine. Dacă totul merge așa cum dorești și nu simți o provocare sau o încordare este foarte probabil că ești într-o coajă de nucă, rege al spațiului infinit.

— *În ce măsură personajele dumneavoastră sînt responsabile ?*

— Dacă le încarc cu atitudini plate sau moarte, le displace. Principalul motiv pentru care rescriu nu este cizelarea, ci descoperirea adevărului interior, „eul" lăuntric al personajelor mele.

— *În ce fel predarea scrisului, în special a scrisului creativ influențează opera dumneavoastră ?*

— Nu predau scrisul creativ. Nu pentru că este inutil ci pentru că e plicticos și dificil. Un om scrie pentru că este scriitor și nu pentru că a luat cursuri. Un scriitor este interesant din cauza perspectivei lui particulare. Poate fi această perspectivă învățată ? Cred că nu. Știm că studentul tînjește după ajutor, dar ce-și dezvoltă în cursurile de scris este în general o dependență psihologică. El cere profesorului — ba mai mult — instituției, să-i susțină împotriva unei lumi neîncrezătoare, care nu-i permite să fie stăpîn pe situație și să se declare scriitor. Aceasta este în parte o problemă de egalitarism sau de nivelare. Un scriitor începător evită să facă o declarație despre caracterul său deosebit. Și astfel cere sprijin instituțional. Merge la universitate, primește o diplomă în scris creativ și se simte înarmat pentru luptă. Asemeni oricăror altor licențe profesionale. Dar aceasta este mai degrabă asistență socială decît creativitate.

— *Poate cineva să susțină că oricine predă literatură ar trebui să scrie un roman sau măcar să încerce să scrie un roman ?*

— Sînt adesea uimit de ignoranța celor eruditi. Chiar și cei mai buni dintre profesori nu reușesc cîteodată să înțeleagă cum este alcătuită o carte. Cred

că autorul unei opere, oricît de stîngaci ar fi, dobîndește un soi de cunoștință pentru care nu există substituent.

— Aveți vreo opinie de exprimat despre autorii contemporani ?

— Nu îmi prea face plăcere să discut despre scriitorii contemporani. În general discuțiile de genul acesta se transformă în bîrfeli și din moment ce nu sînt absolut împotriva lor, ceea ce aș vrea să evit este lupta de gladiatori cu alți scriitori pe care publicul îi găsește atît de amuzanți. Lăsați-mă să spun că îl admir foarte mult pe J.F. Powers. Mi-a plăcut foarte mult *Morte d' Urban*, deși gîndeam că are ceva greșeli. Mai degrabă mi-a plăcut *The Ginger Man* a lui Donleavy. Mi s-a părut foarte amuzantă și liberă. Îl admir pe John Cheever, pe Wrigght Morris, pe Ralph Ellison, pe William Gaddis și pe mulți alții. *The Ginger Man* nu numai că am admirat-o, dar mi-a și plăcut. Ici și colo victoriile ei mi s-au părut cam ușoare. Există o tendință în literatura modernă să obțină o certă ușurare renunțînd la constrîngerile acumulate de generația anterioară. Sammuel Butler, de exemplu, se bucură de eliberarea de atitudinile și retorica victoriană. Anderson și Hemingway o fac și ei. Donleavy se eliberează de regulile dominante ale ficțiunii bune, la fel de responsabilitatea căsătoriei etc. Bineînțeles asasinează niște rațe clocitoare. Căsătoria, pe care oricine o asasinează. Familia, pe care toată lumea o trîntește de pămînt. Nu este greu să fii atît de radical cînd opiniile clasei de mijloc (middle-class) sînt mai mult de jumătate de partea ta. Scriitorii nu sînt așa de radicali pe cît ar dori să fie. Adică ei simt o nevoie activă pentru poziții extreme, dar imaginația eșuează, nu izbutește să întîlnească nevoia. Lumea este cu mult mai senzațională decît ideile lor. Ei nu pot să țină pasul și asta îi exasperează.

— Credeți că o parte din rolul scriitorului ca *personalitate publică este de a comenta evenimentele contemporane, politice, drepturile civile sau problemele internaționale ?*

— Nu am nici o obiecție ca scriitorii să facă asta dacă ei simt că trebuie să o facă, dar trebuie să simtă o obligație sau o nevoie autentică. Îmi imaginez că vreți să mă întrebați de James Baldwin. Aceasta este întrebarea ?

— Da, mi-a trecut prin minte.

— Să trecem peste asta.

— Foarte bine. Care sînt vederile dumneavoastră despre critica modernă ?

— Impresia mea despre multe scrieri critice este că sînt o formă rivală a literaturii imaginative. Altădată atitudinea mea cu privire la critică a fost cu totul ostilă. Acum începe să se schimbe. De la anumiți critici am învățat multe și admir mai degrabă o grupare ciudată Erich Auerbach, David Jones, Wyndham Lewis, Harold Rosenberg. Nu mi-a plăcut niciodată Leavis. Este prea ideologic. Face literatura prea politizată și îmi displac vederile lui. Cei mai buni dintre scriitorii moderni au un formidabil aparat teoretic — Joyce, Mann, Eliot, Yeats, Pound. Din nefericire, scriitorul modern este obligat să gîndească la situația lui, să facă un efort pentru a înțelege condiția lui istorică. Pentru că este un stil modern de credință că nimeni nu trebuie să repete ce a fost deja făcut și fiecărui artist de avangardă îi este groază de superfluu și are oroare de gesturi inutile. Ar trebui ca funcția criticii să fie aceea de a elibera imaginația scriitorilor de povara evaluării istorice. Dacă critica ar fi înfruntat această obligație imaginația scriitorului ar fi fost poate eliberată. Este aceasta ceea ce vedem cînd privim fenomenul critic ?

— Cei de față totdeauna se exclud, sper. Atitudinea dumneavoastră referitoare la critică îi vizează și pe eruditi ?

— Nu, nu am o prejudecată similară împotriva savanților, deși am evitat pur și simplu colecționarii cărți.

— Obișnuiți să elaborați în timp ce scrieți ?

— Fiecare scriitor învață să facă un număr de lucruri în mod expert, și deseori este tentat să dea o reprezentație profesionistă cînd este în dificultate. Adică atunci cînd se îndoiește face ceea ce știe mai bine să facă. Are încredere în talentul său asemeni altor profesioniști. Cînd aceasta se întîmplă el nu mai este artistul liber — a eșuat. Nu spun că există o libertate perfectă pentru orice scriitor, dar în măsura în care vocația lui este reală este însetat după libertate și luptă pentru ea. Viața lui ca și orice altă viață este îngrădită de obligații, de raporturi contractuale așa încît dacă în sfera lui de alegeri își pierde libertatea, înfrîngerea lui ca ființă umană este totală. În literatură profesionalismul înseamnă sclavie, iar literatura noastră este îngrozitor de profesională și mărginită. Nu obiectez asupra ușurinței execuției sau virtuozității dar nu aveți decît să-l ascultați pe Paganini iar apoi pe Mozart pentru a realiza diferența dintre virtuozitate și artist. Paganini este foarte bun, dar în afara profesionalismului unui scripcar este foarte plictisitor.

— Care este opinia dumneavoastră despre modul în care John Cheever este văzut de critică ?

— Îmi place John Cheever. Este un bun scriitor, nuvelele lui sînt excelente. Admir *The Wapshot Chronicle*, este bineînțeles un profesionist. Cîteodată mă întreb dacă legătura lui cu *New-Yorker* a fost o binecuvîntare. Este un lucru rău pentru orice scriitor să poarte livreaua unei reviste și să se identifice în întregime cu ea.

— Aveți ceva de spus în legătură cu raportul dintre scriitori și editori și despre publicarea cărților, în general ?

— Anumitor scriitori le place să fie spriijniți de editorii lor, alții ca mine îi resping. Editorii locuiesc în lumea editorială iau prînzul și cocteilurile împreună și reprezintă opiniile și atitudinile clasei lor. Sau a prejudecăților. Anumiți scriitori vor să asimileze aceste prejudecăți și le simt folositoare. Scriitorul tînăr se poate simți neajutorat și dependent și își deschide gura asemeni unui pui. Industria editorială îi hrănește cu o anumită cantitate de viermi.

În românește de
Călin DEAC

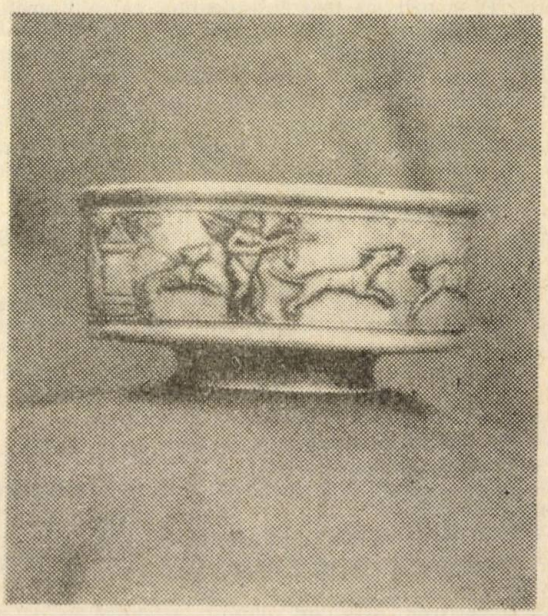

• CUPĂ DIN TEZAURUL DE LA MUNCELUL DE SUS

Să nu minți nici un pic, iată suprema necesitate a artei de azi

Convorbiri Witold Gombrowicz - Dominique de Roux

Witold Gombrowicz — o existență marcantă de istorie, o scriitură marcată de neliniște și căutare de sine. Polonez de origine, W. Gombrowicz este surprins de izbucnirea războiului pe cînd se afla în străinătate ; viața sa, așa cum ne-o spune Irena Sadowska-Guillon, autoarea biografiei incluse în anexa volumului **Testament — Convorbiri cu Dominique de Roux** (Paris, Belfond, 1977), se desfășoară în două acte și un epilog : 1904—1939, Polonia, familia, începuturile literare ; 1939—1963, exilul, Argentina, regăsirea tinereții, afirmarea pe plan mondial ; și epilogul, 1963—1969, Europa, Berlin, Paris, boala, premiul internațional pentru literatură (1967), candidat la premiul Nobel 1969, anul dispariției sale. Opera sa însumează cîteva nuvele de debut, cîteva romane — **Ferdydurke, La Pornographie (Pornografia), Trans-Atlantic, Cosmos,** cîteva piese de teatru, **Ivonne, prințesă de Burgundia, Căsătoria, Operetă,** un **Jurnal** publicat între 1953—1956 cu reeditări ulterioare, și cartea de față cu titlul inițial Witold Gombrowicz — **Convorbiri** cu Dominique de Roux **(Entretiens)**, apărută în 1968. Actualul titlu — **Testament** — dat cărții publicate odinioară de scriitorul și ziaristul francez Dominique de Roux, corespunde conținutului, devenit, după moartea lui Gombrowicz în 1969, un adevărat testament literar, estetic și filozofic. Semnificația este dublă : **Testament** evocă și personalitatea literară a interlocutorului, și inițiatorul convorbirilor — Dominique de Roux — dispărut în mod tragic în 1971. **Testament** prezintă adăugiri foarte importante față de prima ediție. Dacă textul convorbirilor nu este modificat în nici un fel, acestora li se adaugă un număr de scrisori inedite, corespondența purtată de Gombrowicz și Dominique de Roux, din care înțelegem geneza acestei cărți, așa cum din **Convorbiri** vom putea deslușI poetica lui Gombrowicz, temele preferate și mai cu seamă starea de spirit care l-a stăpînit pe acest scriitor al unei opere mult comentate și controversate.

Gombrowicz se refuză etichetărilor : după lectura **Testamentului,** îndrăznim să-l numim existențialist, în cel mai larg sens al acestui cuvînt. Dacă neantul se materializează într-o **Formă** — copac, om, dromader — posesorul formei trebuie s-o umple de un conținut. Pentru Gombrowicz delimitarea materială este o obsesie care naște o revoltă. A exista înseamnă a-ți căuta conținutul, a-ți elabora și preciza o comportare, un stil. Opera lui Gombrowicz constituie o căutare, iar **Testament,** din care redăm, în traducere, capitolul intitulat **Cosmos,** o cheie pentru înțelegerea sensurilor ei.

— În 1957 gripa asiatică a pus capăt stării mele de euforie de după plecarea de la bancă. De atunci astmul mă sufocă deși cu ceva îngăduință la început. Și apoi vîrsta începea să se facă simțită. Cărțile mele își croiau încetul cu încetul un drum în Europa. Cît timp voi mai rămîne oare în Argentina ?

Șase ani. Încă șase ani pînă să-mi crească penele și să-mi iau zborul. Aprilie 1963. Fundația Ford mă invită la o ședere de un an la Berlin, în compania altor cîțiva scriitori din diferite țări. O mie cinci sute de dolari pe lună, nici o obligație. Problemele financiare erau rezolvate ! Plec ! Adio Argentina !

Cînd m-am urcat la bordul lui **Federico** în radă la Buenos Aires, lăsam în urmă 23 de ani și 226 de zile de ședere în Argentina (am făcut socoteala) și cu mine, în valiză, textul unui roman neterminat : **Cosmos**. Al patrulea după **Ferdydurke, Trans-Atlantique** și **La Pornographie.**

— Acest roman vă va aduce Premiul internațional pentru literatură, cel mai important după premiul Nobel.

— Lucru despre care nu aveam nici cea mai vagă presimțire pe cînd dansam cu el pe apele Atlanticului. Premiile nu erau partea mea cea mai tare, ajungeam la șaizeci de ani și nu cîștigasem nici unul. Mă obișnuisem cu ideea că nu le conveneam. **Cosmos ?** Începe să mă cam plictisească acest fel de a-mi trece în revistă lucrările. Pentru mine **Cosmos** este ceva negru, mai întîi negru, ceva ca un curent negru, bolborositor, plin de vîrteje, de opriri, de ape stătătoare, o apă neagră încărcată cu mii de reziduri și pe care omul o privește fix încercînd să o descifreze, să înțeleagă, să lege ceea ce vede de o anume totalitate... Întunericul, teroarea și noaptea. Noaptea străbătută de o pasiune violentă, de o iubire denaturată. Ce știm ?... Mi se pare că acest aspect dramatic al romanului **Cosmos** nu va fi vizibil decît după o anumită vreme.

— Este o carte austeră, vă distrați mult mai puțin aici decît în celelalte opere ale dumneavoastră.

— Odinioară un Tolstoi, un Balzac puteau scrie pentru aproape toată lumea ; aceasta a devenit practic imposibil pentru un scriitor contemporan, pentru bunul motiv că nu mai avem un univers comun, există zeci de universuri diferite pe care și le dispută cititorii noștri. Cum să găsești un limbaj de înțeles în același timp de un catolic conservator, un existențialist ateu, un „realist", de cel a cărui conștiință a fost influențată de Husserl sau Freud, ca și de acel a cărui sensibilitate s-a dezvoltat în contact cu suprarealismul ? Realități diferite, diferite moduri de a vedea, de a simți. În cele patru colțuri ale acestor orizonturi diferite se descarcă întreaga diversitate a temperamentelor noastre. Vremea unei lecturi normale a trecut.

Cosmos este în stare să mă îngrozească, chiar să mă înspăimînte. De ce ? Pentru că în cursul vieții mi-am făcut o sensibilitate deosebită la Formă și, într-adevăr, faptul că am cinci degete la mînă mă sperie. De ce cinci ? De ce nu 327·584.598.208.854 ? Și de ce nu toate cantitățile deodată ? Și în sfîrșit, de ce degete ? Pentru mine nu există ceva mai fantastic decît faptul că sînt aici, acum, așa cum sînt, definit, concret, acesta și nu un altul. Și mă tem de Formă ca și cum ar fi vorba de o fiară ! Oare alții îmi împărtășesc fricile ? În ce măsură ? Dacă cineva nu percepe Forma așa cum o percep eu, ca autonomia ei, cu perpetua disponibilitate, cu furia creatoare, cu capriciile și perversiunile ei, cu acumulările și descompunerile ei, cu încîlceala și descîlceala continuă, ce poate să-i spună **Cosmos ?** Dacă în viitor o astfel de noțiune a Formei se va răspîndi, poate că romanul **Cosmos** va impresiona. Mi se pare că viitorul literaturii mele depinde în mod esențial de o anume evoluție în felul de a vedea lumea... evoluție care va avea sau nu loc.

— Datorați mult ultimului război, după aceasta ați început să fiți citit cu totul altfel. Totuși nu păreți chiar sigur că evoluția continuă destul ca să permită cititorilor să-și asimileze în întregime Cosmos ?

— Sigur ? Sînt aproape sigur. Toate semnele de pe pămînt și din cer o mărturisesc, criza ideologiilor, interesul din ce în ce mai acut pentru Formă, tendințele cele mai recente din artă. Numai că mie nu-mi ajunge asta. Dacă acest „formalism" crescînd nu este contrabalansat de umanism, adică de uman, de durerea umană, de poezie, de pasiune, vom pieri în această nouă Sahară, eu și operele mele. Nu singur de altfel.

— Vă temeți..

— Mă tem din cauza mecanizării crescînde a culturii... de exemplu de această fabricare de către universități, de profesori, doctori, specialiști în artă... Dar nu cred că aceasta poate să dureze mult timp.

— Atacați pictorii. Dar recunoașteți că felul dumneavoastră de a trata Forma nu este foarte departe de ceea ce se încearcă astăzi în pictură.

— Pictorul contemporan a învățat să descompună lumea vizibilă în elementele sale de culoare și linie, plecînd de la care el elaborează o nouă compoziție arbitrară. Eu fac aproape același lucru, deși la mine lumea nu se descompune niciodată total. Și apoi, penelul pictorului se oprește acolo, pictorul nu poate să-i restituie omului o lume astfel fărîmițată, îi oferă spre contemplare jocul „pur" al acestei forme și totul se oprește aici. Cuvîntul, dimpotrivă, este o unealtă incomparabil mai bogată, mai puternică decît penelul, dispune de cîteva mijloace de acțiune diferite, și a utiliza cuvîntul în totalitatea sa face posibilă reumanizarea Formei. Se spune că pictura a luat-o cu o sută de ani înaintea literaturii. Vai de literatură dacă o ia pe același drum. Faptului că pictura este un profesor rău pentru literatură trebuie să-i atribuim sărăcia foarte recentei literaturi franceze. În literatură, care din fericire nu este artă pură, este îngăduit să faci ceea ce face pictura, și ceva mai mult, ceva ce este precis contrariul. Poți fi cu atît mai uman cu cît ești mai inuman, cu atît mai abstract, da, contradicția, spiritul de contradicție este foarte necesar ! Încă o dată viața trebuie să se opună artei. Și Formei.

În **Cosmos** pot nu numai să descompun lumea în elemente ale Formei, pot și să recreez creația omului, a unui om în fața unui astfel de proces de descompunere, frica sa, disperarea sau încîntarea lui, așa încît din nou omul și nu Forma, se găsește în centrul operei mele. La mine, Forma poate fi și infernul sau paradisul ; pentru pictor Forma trebuie să fie „așa cum este". Dacă pînza ar putea să redea în același timp Forma „așa cum este" și sentimentul omului care o contemplă, n-aș avea poate atîtea reproșuri să-i fac.

De această reumanizare a inumanului depinde, după părerea mea, literatura de mîine. Se va balansa oare în vid desemnînd figuri bizare sau își va regăsi sub picioare pămîntul solid ? Dacă am dreptate cîștig partida, dacă nu... tot voi cîștiga poate, dar în acest caz, voi fi citit altfel. I-am dat drumul demonului Formei, acum trebuie să-l luăm de coarne.

— Opiniile contradictorii despre Cosmos **nu decurg din atitudinea dumneavoastră ambivalentă față de Formă, pe care o eliberați și o supuneți în același timp omului ? Pentru unii, derularea acțiunii din această carte este antinaturală, sacadată, artificială. Alții, dimpotrivă, se plîng că povestirea este menținută la un ton prea realist care amîntește literatura tradițională.**

— Sacadată ? Artificială ? O pretind cei care nu au remarcat că **Cosmos** nu este un roman normal în care se povestește o întîmplare, adică formarea unei realități... Arăt acolo cum o anumită realitate încearcă să se întrupeze din asocierile noastre, într-un mod indolent cu toate stîngăciile... într-o junglă de quiproquo-uri, de interpretări eronate. Și în fiecare moment construcția stîngace se pierde în haos. **Cosmos** este un roman care se creează el însuși scriindu-se. Realismul ? Tradiția ? Este reproșul celor care n-au remarcat că în **Cosmos** se povestește povestea simplă a unui simplu student. Acest student stă în pensiune, în timpul vacanței, într-o casă în care cunoaște două femei ; una are o gură hidoasă în urma unui accident de mașină, celaltă are o gură atrăgătoare, cele două guri i se asociază în suflet și devin o obsesie. Pe de altă parte, el a văzut o vrabie spînzurată de un fir... Și toate acestea, puțin din plictiseală, puțin din curiozitate, puțin din dragoste, din pasiune violentă, încep să-l antreneze spre o anumită acțiune... căreia i se abandonează nu fără scepticism. Ce-i așa de extraordinar în asta ? Poate să i se întîmple oricui. Pentru ce, ca să o povestesc, trebuia să caut altceva decît o simplă narațiune ? **Cosmos** ne introduce în mod obișnuit într-o lume extraordinară, într-un fel, în culisele lumii.

— Și aici vă manifestați ca un avangardist conservator și un conservator avangardist. Tot spiritul de contradicție. Mărturisesc că vă descurcați mereu în a naviga pe două cursuri.

— Scriitura mea se fondează pe modelele tradiționale. Într-un sens. **Ferdydurke** este o parodie a povestirii filosofice în stil voltairian. **Trans-Atlantique** este parodia unei povestiri din timpuri vechi, în genul vechi și stereotip. **La Pornographie** reia binevoitorul „roman cîmpenesc polonez". **Cosmos** este puțin un roman polițist. Teatrul meu îl parodiază pe Shakespeare și ultima mea piesă este compusă după modelul operetei. Dacă mă sprijin pe formele tradiționale o fac pentru că sînt perfecte și pentru că cititorul este deja obișnuit cu ele. Dar nu uitați, vă rog, — și este important — că pentru mine Forma este totdeauna parodia Formei. Mă servesc de ea, dar mă extrag din ea. Da, caut o legătură între aceste genuri literare de altădată, care sînt lizibile, și cea mai nouă, ultima percepere a lumii. Să trambalez cea mai actuală contrabandă în căruțe vechi ca **Trans-Atlanticul** sau **La Pornographie** mi se potrivește.

— Nu sînteți de părere că forma și conținutul sînt unul și același lucru ?

— Oh ! nu. Deloc. În sensul cel mai limitat poate da, dar în sensul cel mai profund, nu, nu acolo unde omul se luptă cu Forma.

— Ce credeți despre romanul contemporan ? Nu numai despre romanul francez ci despre toate căutările unei noi forme romanești. Aș dori, dacă este posibil, o mică analiză critică...

— Imposibil. Nu sînt critic și n-aș vrea pentru nimic în lume să fiu. Atitudinea mea „critică" față de noile romane se exprimă prin faptul hotărît și

definitiv, ca toate faptele, că sînt incapabil să le citesc. De ce ? Pentru că mă plictisesc. Mă plictisesc şi asta e tot. Aş putea cel mult să mă întreb de unde îmi vine această plictiseală şi dacă are o motivaţie mai adîncă. Dar o astfel de analiză, veţi fi de acord cu mine, n-ar fi serioasă, este ingrat să te pronunţi asupra unui lucru pe care nu l-ai citit. Cine ştie, poate rezistenţa pe care aceste cărţi o opun criticii se află în asta. Sînt atît de plicticoase că devin de necitit şi atunci nu pot fi criticate.

— Răutate.

— Doamne fereşte ! Afirmaţii atît de simpliste ca ale mele nu pot fi utile decît în măsura în care sînt sincere şi serioase. Dacă n-ar fi decît mici răutăţi, la ce-ar servi ? Şi mă simt cu adevărat stingherit că tratez atît de puţin ceremonios autori desinteresaţi şi de o clasă indiscutabilă... Dar faptu-i fapt, nu-i nimic de făcut, am un mare respect pentru fapte.

— Iau notă că nu aveţi încredere în propriile judecăţi pentru că nu aţi citit aceste cărţi. Spuneţi-mi totuşi ce vă displace în ele.

— Bine. Dar ceea ce-mi justifică plictiseala sigur nu o va justfica pe a dumitale.

— Primo : este ceva teoretic. Intelectual. Fabricat. De inspiraţie ştiinţifică. Abstract. Arta în genunchi în faţa ştiinţei care o duce de nas.

— Secundo : Este ceva în vas închis. Unul scrie pentru celălalt. Principiul admiraţiei reciproce.

— Terţio : Este sărăcăcios. Scopul lor va fi mereu economia, puritatea, chintesenţa, „artă pentru artă", „scriitura pentru scriitură", „cuvîntul pentru cuvînt".

— Quatro : Este naiv. Credinţa în artă. Credinţa în mitul „sînt creator", „sînt artist".

— Quinto : Este monoton. Nu are picioarele pe pămînt. Abstracţiune. Încăpăţînare. Solepsism. Onanism. Trădare faţă de realitate. Îmi trec acestea prin minte... aşa, grosso modo... Închipuiete-ţi un student inteligent, plin de respect pentru Ştiinţă, cu capul înţesat de concepte, de teorii, de idei abstracte, închis în mediul său, un individ concentrat, studios, onest, virtuos, ei da, cu adevărat virtuos şi care simte vocaţia artistică. Va începe să fabrice noi modele. Închis în laboratorul său, de ce se va teme oare ? De viaţă. De defulare. De joc. De bucurie. De expansiune. Opera sa îl plictiseşte de moarte, nu-i nimic, să scriem, teoria ştie mai bine decît practica ceea ce este bun ! Opera sa îi va plictisi de moarte şi pe ceilalţi, nu-i nimic, să scriem, după teorie noi trebuie să ne adaptăm operei şi nu opera nouă ! Nu s-au petrecut întotdeauna aşa lucrurile : arta, ilizibilă pe moment, devenea a doua zi lizibilă. Aşa s-a întîmplat întotdeauna şi aşa se va întîmpla mereu ! Să scriem !

Din această asceză, care nu poate să se bucure de viaţă şi nu ştie să se amuze, care nu-şi caută propria plăcere, nici plăcerea altuia şi încă şi mai puţin profitul personal, din această virtute gata mereu de sacrificiu, provin aceste cărţi de martiri, care sînt un martiriu.

Nu aveţi decît ceea ce meritaţi. L-aţi persecutat atît pe acest nefericit „eu" încît aţi ajuns la o literatură impersonală, deci abstractă, deci ireală, deci artificială, cerebrală, infirmă, lipsită de forţă, de elan, de prospeţime, de originalitate şi îndîrjită să plictisească. Unde-i bătrîna şi frumoasa epocă a lui Rabelais care scria aşa cum se uşurează un mucos la piciorul unui copac ! Epoca veche în care literatura respira din rărunchi şi se crea în libertate printre oameni, pentru oameni !

— O clipă, vă rog să mă scuzaţi. Sînteţi dur. Cărţile lor au atins tiraje mai mari ca ale dumneavoastră.

— Tirajele ! Tirajele nu dovedesc decît un lucru : unui pseudo-creator îi corespunde un pseudo-cititor ! Se cumpără dar nu se citeşte.

— Între dumneavoastră şi ei există mai multe asemănări decît deosebiri. Dumneavoastră nu sînteţi dificil ? Nu scrieţi pentru viitor ? Nu aveţi teorii ? Concepţii ? Nu ajungeţi şi dumneavoastră la literatură experimentală ?

— Eu sînt un umorist, un glumeţ, sînt un acrobat şi un provocator. Operele mele stau în cap ca să placă, eu sînt circ, lirism, poezie, oroare, scandal, joc — ce vreţi mai mult ? Sînt dificil, e-adevărat ! cînd nu pot face altfel. Dar dacă există cineva care scrie cu frica de moarte să nu plictisească, acela sînt eu ! Şedinţele acelea în care scriitorii îşi citesc operele cu voce tare mă lasă cu gură căscată. Aş fi incapabil să citesc măcar şi o pagină de-a mea, aşa m-aş teme să nu provoc căscatul ! Astăzi, în atmosfera birocratică pe care o respirăm, aforismul francez după care „toate genurile sînt bune în afara genului plictisitor" a încetat să mai fie o sperietoare. Păcat.

La urma urmei, poate greşesc că mă amestec ! De ce să le declar război ? Sîntem totuşi din aceeaşi familie şi ei şi eu, printre ei îmi găsesc cei mai buni prieteni şi cititori... Şi aceasta riscă să-mi dăuneze, mai ales la Paris unde au subjugat critica pariziană... şi ar fi atît de plăcut să-ţi spui : basta. Treaba-i bună, este loc pentru toţi, varietatea este de dorit, să scrie fiecare cum îi place, ce-mi pasă...

Dar !... la Rex, la Buenos Aires, unde mă duceam să joc şah, vedeam adesea un tînăr zdravăn, foarte plat, de o timiditate maladivă, care vorbea atît de încet încît nimeni nu ştia prea bine ce spunea. Din delicateţe, i se răspundea la întîmplare şi haida-haida, dialogul se derula aşa. Într-o zi îl abordez şi îi spun : „Ştii că n-ai vorbit cu nimeni în viaţa dumitale ? Toată lumea te minte". L-a surprins... şi a murmurat ceva ce nu am înţeles.

Ştii, artistul este un individ sistematic înşelat la primul cuvînt pe care l-a scris. Şi eu sînt incapabil să spun cuiva care-mi dă să citesc o lucrare scrisă cu sudoarea frunţii, fruct al unei lungi răbdări, că nu am putut să o termin. Ne obişnuim atunci cu ideea micilor minciuni : „Da, sînt pasaje interesante şi chiar într-o oarecare măsură... foarte... Deşi s-ar putea să...", etc. Ştii că minţi, că şi alţii îl vor minţi şi că acest nenorocit îşi va rata viaţa hrănindu-se în fiecare săptămînă cu minciuni care îl învăluie din ce în ce mai mult, cu timpul ; şi chiar că, aceste minciuni, încetul cu încetul, îl fac să se bucure de o situaţie la o primă vedere pasabilă în lumea artei, şi că această situaţie va provoca noi minciuni etc.

Nici cei mai buni dintre noi nu scapă de asta. Minciuna permanentă ne roade. Criticul, prietenul, editorul, admiratorul, tot cititorul, în sfîrşit... toţi, mint, mint, mint... **Să nu minţi** nici un pic, iată suprema necesitate a artei de astăzi.

Traducere şi prezentare de **Elena BULAI**

● **MATERNITATE**

Bernardo Bertolucci

De fiecare dată uit ce am făcut înainte

● Interviu acordat lui Achille Mezzardi

Bernardo Bertolucci își scoate pantofii și cămașa și începe să-mi vorbească despre ultimul său film „Tragedia unui om ridicol". Ne aflăm la Parma într-o mansardă a celui mai înalt hotel al orașului. Ferestrele domină fosta capitală ducală ; se văd acoperișurile caselor, rîul care taie așezarea în două ; Parma burgheză și tradiționalistă, Domul, Batisterul, faimosul teatru Regio.

„Băiatul de aur" al cinematografiei italiene s-a născut aici în urmă cu 40 de ani (astăzi are 44, n. t.) și este autorul unor filme celebre ca „Ultimul tango la Paris", „Conformistul", „Novecento". Tot la Parma și-a prezentat în premieră absolută noul său film „Tragedia unui om ridicol". Despre acesta B. B. afirmă : „Nu este o peliculă sentimentală, melodramatică ; dimpotrivă este un film riguros, **antilacrimi**, dur, discontinuu. De data asta las publicului plăcerea de a alege tema ; rezultatul devine neașteptat, provocator. Filmul începe ca un **thriller** și relatează istoria răpirii fiului unui industriaș, o istorie de astăzi, foarte actuală. În dezvoltarea epică a acțiunii se-nțelege că fiul este mort, dar tatăl, pentru salvarea întreprinderii sale în criză, organizează plata răscumpărării. La sfîrșit, iată lovitura de teatru, alegerea mea provocatoare : publicul ar vrea să afle cine a ucis fiul, așteaptă soluții, dar eu, renunțînd la stereotipia acestui gen de filme, ce fac ? Iată fiul care se întoarce, nu l-am ucis, este viu, robust, surîde, își îmbrățișează tatăl. Și filmul se termină aici. Fără să dau amănunte de ce fiul nu este mort, fără să sugerez ce urmează, fără nici o explicație. Iată ideea provocatoare, pumnul în stomacul publicului care, liniștit, liniștit se așteptă la soluții de-a gata. „Nu, nu le dau în acest film : nu vreau să ofer explicații". Ultima replică a industriașului, în film, este aceasta : „Adevărul asupra morții și restituirii unui fiu răpit vi-l las dumneavoastră. Eu prefer să nu-l știu". Iată, filmul început cu o enigmă, enigma unei răpiri, se termină cu o altă enigmă. Pricep de aceea perplexitatea spectatorilor".

— Dar publicul, scuză-mă, vrea certitudini. Avem dreptul să-i trădăm așteptările ?

— Sper să nu fiu pedepsit pentru asta și, în consecință, să mă înțeleagă. Să priceapă ceea ce aveam intenția să-i transmit prin acest film. Plecăm de la principiul că este un film despre o realitate contemporană. Aceasta n-o poate nega nimeni. Și cum existăm noi în realitate, în viața zilnică ? Care sînt certitudinile noastre ? Cazul Saronio, cazul Moro... ce certitudini ne-au oferit ? Ce siguranță ! Siguranță, claritate sau enigmă ? Societatea noastră este plină de mistere. Privește raporturile interpersonale astăzi. Privește oamenii pe stradă, în tramvai, la cinema, la locurile de muncă ; toți se înfruntă cu suspiciune, nu există încredere, nimeni nu mai crede în nimeni. Care-i adevărul ? În „Tragedia unui om ridicol" este o replică aparținînd lui Pasolini de pe cînd scria în **Corriere**, apropo de tineri, care atunci cînd te privesc și stau cuminți nu știi niciodată dacă te acuză, pentru că nu au nimic de spus sau dacă nu pun la cale o crimă... Iată, cred că trăim în acest climat. Este ca și cum peste capetele noastre, cineva experimentează. Noi sîntem cei experimentați. Aceasta devine o realitate **test**.

— Viziunea ta este extrem de pesimistă.

— Poate, dar se înscrie în realitățile noastre. Pînă mai acum 5 ani trăiam rezervat, „sprijinit", aș zice, de unele certitudini. Și poate nu eram singur. Astăzi această siguranță s-a pulverizat. Și atunci ce spui, cum judeci ? Și chiar de aceea, din onestitate, nu ofer un răspuns publicului. În caz contrar l-aș înșela.

— Nu există nici o cheie de lectură a acestei realități pe care o zugrăvești în culori atît de sumbre ?

— Această lectură, această analiză a realității a devenit foarte grea, mereu mai grea din pricina compoziției jocului politic. Este o prăpastie, cum spunea Pasolini, între Palat și viața cotidiană. Am sentimentul că atunci cînd Craxi sau Berlinguer se află în polemică sau cînd Craxi se confruntă cu Piccoli, iată, ...se crează senzația că totul este un joc care ne scapă, o alchimie a puterii... Și atunci dacă nu înțelegem ce se întîmplă, cum să aflăm adevărul ?

— Ai afirmat că filmul tău analizează terorismul.

— Este și nu este așa. Ar fi, poate, un film al unui act postterorist, pentru că terorismul, după mine, a pierdut bătălia de a penetra în mase. Dar terorismul a diseminat suspiciune, spaimă, incertitudine între oameni. Iată, în filmul meu am încercat să descriu climatul de azi. Un climat nu prea vesel, plin de mistere.

— Bertolucci şi misterul. Pare o ideie fixă de-a ta. Mister în „Omul ridicol...", mistere şi în filmele tale precedente. Şi înainte de a deveni regizor, pe la 20 ani ai luat premiul „Viareggio" pentru debut cu o culegere de versuri intitulată „În căutarea misterului". Ce mistere vrei să clarifici ?

— Este adevărat, uitasem de placheta aia de poezii. Mereu am încercat să clarific mistere ; să fac lumină în misterele tinerilor **(Înaintea revoluţiei, Partner)**, în misterele politicii **(Conformistul, Strategia păianjenului)**, ale raporturilor părinţi-copii **(Novecento,** Luna, şi această **Tragedie a unui om ridicol)**, ale amorului **(Ultimul tango la Paris).**

— Atunci se poate vorbi despre un fir conducător în filmele lui Bertolucci, în ciuda faptului că este un regizor care-şi schimbă de fiecare dată „blana" ; de fiecare dată filmele tale par o „Opera prima".

— Şi aceasta e adevărat. Există un fir conducător al misterului. În rest totul e diferit. Am oroare de manierism, de a lansa cumva un „stil Bertolucci" sau de a putea cineva să exclame : iată un film a la Bertolucci. De fiecare dată uit ce-am făcut înainte.

— Publicul ar vrea să vadă cu plăcere o urmare la „Ultimul tango la Paris" sau la „Conformistul".

— Crezi că producătorii nu mi-au cerut asta ? Am refuzat categoric. Ştiu că înfrunt riscuri serioase dar schimbarea continuă a tematicii este felul meu de a face cinematograf ; în asta ar consta poate un stil propriu Bertolucci, în continua evoluţie. Cine crede în mine mă urmează.

— Nu eşti oarecum prezumţios ?

— Nu pot fi tratat de prezumţios. Cred în ceea ce fac şi spun. Mi se pare un mod de a fi onest cu mine şi cu publicul. Mă aflu în continuă mişcare. Trăiesc toate zilele **in progress.**

— După primul montaj „Omul ridicol..." dura 3 ore. În final l-ai redus la o oră. Ai turnat la început scene inutile sau ai renunţat la pasaje importante ?

— Nici una, nici alta. În prima variantă există întotdeauna detalii prolixe, apoi tai singur, cu mîna mea, tot ce mi se pare de prisos. Procedez ca atunci cînd mergeam la şcoală. La teze aveam nevoie de o foaie în plus la limba italiană pentru că lucrarea mea era mereu prea lungă.

— Ai turnat acest film la Parma, după atîtea altele. De ce mereu Parma ? Nu este un păcat al provincialismului, un act de patriotism local ?

— După mine există două Italii : Italia din reviste, jurnale şi de la T.V. şi Italia oraşelor de provincie. Pe prima n-o înţeleg ; o prefer atunci pe a doua, a oraşelor de provincie. Întrucît sînt din Parma, aleg Parma. Dar o raportez foarte greu la Roma, oraşul în care trăiesc. Este o dificultate să trăieşti la Roma, să afli motive de insiprație la Roma. Sînt prea legat sentimental de Parma, dar poate că sînt legat de un oraş care nici nu mai există, o Parma ideală cu toate valorile care s-au pierdut în toţi aceşti ani.

— Maria Luiza : la Parma, care de 40 de ani este un oraş de stînga, supravieţuieşte încă după un secol şi jumătate unei ducese habsburgice, fosta soţie a lui Napoleon. Cum e posibil ?

— Supravieţuieşte, e adevărat, fascinaţia sa. Şi chiar şi în mine, ţi-o jur. Fascinaţia contrastelor. Alura, eleganţa, exotismul unei femei manierate, în opoziţie cu grosolănia unei lumi primare. În „Tragedia unui om ridicol" am pus în pagină această ecuaţie ; industriaşul de brînzeturi şi salam este căsătorit cu o sofisticată franţuzoaică (Anouk Aimeé) care vorbeşte o italiană cu cadenţă pariziană.

— Bertolucci, Bevilacqua, Malerba, Schivazappa, Bazzoni, Barilli ,toate sînt nume provenite din Parma în cinematograful italian. Există cum se spune, o „mafie" a celor din Parma ?

— Cît mă priveşte eu aparţin de Parma dar trăiesc în afara ei. Am lucrat autonom, la periferia „centrelor de putere". Prin urmare nu e tocmai potrivit să vorbim despre vreo „mafie" a celor din Parma. Numai cei invidioşi pot susţine asta. Ştii ce-i leagă pe cei născuţi la Parma ? O afinitate culturală foarte puternică.

— Bernardo Bertolucci regizor. Giuseppe Bertolucci, fratele tău, deasemeni regizor. Giovanni Bertolucci, vărul tău, producător. Lilletta Bertolucci, soţia lui Giovanni lucrează în presă. Clara Peploe, soţia ta, este scenografă şi regizoare. Bernardo, aceasta e o manifestare crasă de nepotism sau o manieră de a face film „în casă" ?

— Întrebarea mi se pare nepotrivită dar nu mă neliniştește. Vărul meu este un producător profesionist, a făcut 35 de filme şi lucrez cu el deoarece este un excelent meseriaş. Giuseppe, fratele meu are eminamente talent, promite şi-l ajut. Şi tot aşa în continuare pentru toţi cei enumeraţi. Cine are talent să se afirme. Apoi eu sînt foarte legat de conceptul de familie.

— În afară de apariţia fratelui tău ce ţi se pare nou în filmul italian ?

— Am văzut filmele lui Piscicelli şi Giordana. Nu intru în amănunte. Cred că amîndoi demonstrează o mare dragoste pentru cinema. Este deja o raritate.

— Ai fost „copilul minune" al cinematografului italian, Time **şi** Newsweek **ţi-au dedicat prima copertă, ai căpătat onoruri şi glorie. Dar eşti şi contestat. Zeffirelli, de pildă, a spus despre tine într-un interviu : „Bertolucci este un veleitar socialist, un mare profesionist care şi-a greşit cariera. În fond este un liberal destul de reacţionar cu nostalgii de dreapta, care o face pe contestatarul secătuindu-şi propria vină". Ei, ce zici despre asta ?**

— Prefer să nu răspund, nu-mi place pălăvrăgeala. Totuşi, stai... Eu şi Zeffirelli sîntem două persoane distincte, cum se spune, două persoane cu două meserii complet diferite. Una face regie, cealaltă stomatologie.

— Tu ce meserie faci ?

— Sînt regizor. Dar pe scurt : este vorba de o banală gelozie. Vanitate, pură vanitate. El este un bun artizan, nu şi un critic. A făcut un singur film frumos „Romeo şi Julieta" şi atît.

— Ai întrerupt studiile universitare pentru a face asistenţă de regie la Pier Paolo Pasolini. Îi datorezi mult lui Pasolini. Ce ţi-a lăsat ?

— O să-ţi fac o mărturisire neaşteptată. N-a lăsat locul gol. Citesc publicistica lui din **Corriere,** citesc şi constat că publicistica lui Pasolini este mai actuală ca oricînd. Pasolini a fost un profet. Obsedat de descifrarea realităţilor cotidiene.

— În cariera ta de aproape 20 de ani ai lucrat cu actori celebri. Este destul să amintesc aici de Marlon Brando, Burt Lancaster, Sandrelli, Sutherland, Asti, Romolo Valli, Sanda... Care a fost actorul sau actriţa cea mai constructivă pentru tine ?

— În fiecare film am fost îndrăgostit de actorii mei. Fiecare mi-a lăsat cîte ceva, m-a îmbogăţit cu ceva indefinibil. Nu vreau să fac discriminări.

— Bertolucci şi cenzura. Ai avut probleme serioase cu „Ultimul tango..."

— Nu e plăcut pentru un actor să-şi vadă opera pe rug, crede-mă. Să ştii că în ţara ta nu poate rula filmul tău. După sentinţa Curţii de casaţie mi-am pierdut şi dreptul la vot pe 5 ani. Nu eram în stare să-mi imaginez asta. Acum însă am devenit din nou un cetăţean ca oricare.

— După „Tragedia unui om ridicol" ce vei face ?

— Un moment de pauză binemeritată. Sînt curios să văd reacţia publicului la acest film. Apoi mă voi arunca în necunoscut încercînd idei noi şi noi subiecte. Sînt permanent **in progress,** ţi-am mai spus asta.

— De acord, cred că deja ai o idee...

— Asta da. Înainte de toate este vorba despre „Fiction Cinematografica", casa noastră de producţie care

lansează regizori tineri. După fratele meu, de aici își vor lua zborul și alte „promisiuni". Apoi mi-ar face plăcere să turnez **1934**, un film după Moravia.

— Precizează : după un roman încă neapărut al lui Moravia.

— Este un proiect. Am citit manuscrisul și mi-a plăcut extraordinar. Aștept să apară cartea și apoi...

— De ce nu se vorbește de loc despre viața particulară a lui Bertolucci ?

— Pentru că Bertolucci este extrem de gelos pe viața lui privată. Are o soție, Clare Peploe din data de 22 decembrie 1978, Roma, Compidoglio, dacă iubești exactitatea. Asta e tot. Altceva n-am de zis.

— Oferă-mi doar o mică idee despre Bertolucci acasă.

— Iată, puțini cunosc pasiunea mea pentru pescuit ; pe vremuri mergeam în Apenini, la un lac, eram înscris la o societate... Ce plăcere să pescuiești păstrăvi... Acum nu mai am timp. Societatea aceea, cît a fost particulară avea și păstrăvi... acum ea este publică și nu mai are păstrăvi... Înainte, vezi...

— Ce este succesul, Bernardo ?

— (Bertolucci se ridică din fotoliu, își trage pantofii, privește afară pe fereastră și oftează.) „Uite ce oraș frumos... și cînd mă gîndesc că trebuie să mă întorc la Roma, un oraș pe care nu-l iubesc..."

(Din GENTE, nr. 42/1981, **Achille MEZZARDI**)

INDISCREȚII ȘI ANECDOTE

● Tudor Măinescu (autorul volumului **Flori și ghimpi**) se întîlni într-o seară cu actorul Ion Manu (cu care se confrunta adesea prin catrene) și-l întrebă :

— Ce mai faci onorabile ?

— Lucrez !

— Pe cine ? !

● Același Tudor Măinescu primi o epigramă re la Constantin Tănase (referitoare la volumul **O picătură de parfum**) : **„O picătură de parfum ? / Dar nu miroase nicidecum ! / De ce parfumul e absent ? / Ascunde ei vorba talent ? !"**

Răspunsul nu întîrzie să se producă :

„Tu n-ai de ce, brav istrion,
„Că nu miroase, să te miri,
„Căci **picătura-mi de parfum**
„E pentru nasuri mai subțiri !"

● Despre Goethe se spunea : „E tolerant, fără a fi blînd !"

● Richard Wagner afirma : — Arthur Schopenhauer e un dar dumnezeiesc în singurătatea mea. Și mi-e din ce în ce mai drag. Bătrînul meu prieten, în aparență atît de morocănos, e — în fond — plin de afecțiune !"

● La cea de a șasea reprezentație a piesei sale **Irène**, Voltaire fu aplaudat de multime pe stradă, iar în teatru, bustul său, adus pe scenă, fu încununat cu lauri.

Bătrînul („îmbrăcat după moda veche și cu peruca pudrată") mulțumea și spunea, în dreapta și în stînga :

— Vreți să mă faceți să mor de plăcere ? !

● Breton îl pălmuise pe Ilya Ehremburg pe bulevardul Montparnasse pentru că într-o carte a sa se arătase reticient față de suprarealism.

● Rétif de la Bretonne (autorul romanului **Ultima aventură a unui bărbat de patruzeci și cinci de ani**) avu 150 „prietene", între care se numără și Virginie pe care o cunoscuse cînd veșnicul îndrăgostit avea 42 de ani. „Fata" avea 19 ani și spre uimirea bărbatului era o ferventă practicantă a **amorului tarifat**. În plus, adorata îl dărui cu o **nedeclarabilă, bine ascunsă maladie !**

● La **Jurnalul literar**, G. Călinescu dădea sfaturi versificate poeților tineri cu stil contorsionat :

„Bre, nu mai faceți poezie d'aia
„Sucită — vasăzică — lua-v-ar gaia,
„Fără chivără, fără gutuie,
„Numai cu vorbe bătute-n cuie,
„Desmetică prin cărți ca o fată
„Care nu are nici mamă, nici tată !"

● Tot în **Jurnalul literar** (la rubrica de **Indiscreții și anecdote**) citim în data de 20 august 1939 :

„Lui Flaubert îi era frică, atunci cînd ședea mai multă vreme absorbit la masa de lucru, să nu se trezească cu cineva în spatele lui".

Și tot în același număr și la aceeași rubrică :

„Despre pasărea Phönix, cei vechi credeau că e de mărimea unei acvile și nu se află decît una singură în Arabia. Avea două creste, penele lucitoare ca pe păun, roșii de la spate spre coadă. După unii — trăia 560 de ani, după alții 500 sau 1.000. Cînd presimțea moartea, își făcea un rug din lemne aromatice și intra în el cătînd spre Răsărit. Din cenușa ei ieșea un viermișor, iar din acesta, a doua zi, un pui. A treia zi puiul era mare și zbura" !

● Bret Hart, înainte de evadarea din sînul dulce al familiei, obișnuia să spună :

— Eu și nevastă-mea am trăit fericiți mai mult de douăzeci de ani !

— Și pe urmă ! ? era întrebat.

— Vai, ne-a scos ghinionul unul în fața celuilalt și ne-am dus la ofițerul stării civile.

● Aflat într-o călătorie pe mare — Pyrrhon (filosoful stoic) privea cu nedumerire la cei din jur. Începuse furtuna și călătorii și echipajul se rugau zeilor cerînd îndurare.

Atunci, filosoful sceptic le arătă, într-un colț al corăbiei, un purcel care rontăia liniștit niște grăunțe. Cu un ton calm el le spuse :

— Iată, prieteni, care trebuie să fie seninătatea înțelepciunii !

● Un ofițer din garda regală aducînd o veste bună lui Ludovic al XIV-lea fu îndemnat să ceară o favoare.

— O, dacă-i așa, tare mi-ar conveni Crucea Sfîntului Ludovic !

— Nu ești prea tînăr pentru ea ? întrebă suveranul.

— Majestate, în unitatea în care slujesc eu nu se trăiește prea mult !

● A propos de „caracterul" lui Ludovic, Regele Soare — Saint-Simon (genialul memorialist) spunea :

„Regele avea mai curînd o slăbiciune decît o înclinație pentru glorie. Pentru aceea, toți se întrecură să-l ridice în slăvi și-l stricară. Lingușirile îi păreau atît de mult, încît și cele mai grosolane erau bine primite, cele mai josnice fiind apreciate mai din plin... Marea autoritate a miniștrilor săi se explică prin neîncetatele prilejuri ce aveau să-l tămîieze, dar mai ales să-i atribuie totul și să declare că de la el învățaseră orice" !

Alberto Moravia

Sînt un scriitor care nu-și iubește cărțile

— Se spune despre dumneavoastră că nu vă interesează puterea politică.

— Da, îmi repugnă. Dacă-mi plăcea puterea acceptam oferta unui partid de stînga de a deveni senator independent. Străbătînd Senatul se poate ajunge oriunde... Şi într-adevăr am refuzat. Trebuie notat apoi că eu nu fac aproape niciodată recomandări. Am făcut cîteva dar n-au avut nici un efect pozitiv.

— Şi totuşi un om cu numele dumneavoastră poate acumula putere în alte moduri...

— Puterea se află în mîna politicii şi a celor cu bani. Literatura nu are puterea.

— Dar un mare scriitor devine chiar fără să vrea un mare baron al literaturii.

— Operele sînt mari, scriitorii nu. Să-ţi explic şi de ce. Scriitorul aflat la masa de lucru nu este niciodată singur; este cu demonul său care-l ajută să scrie; cînd nu scrie el este un om ca oricare altul. De aceea operele sînt mari, în vremea ce o bună parte dintre scriitorii examinaţi în viaţa lor particulară sînt mici.

— Dumneavoastră faceţi excepţie pentru că vă exprimaţi constant prin articole, eseuri şi interviuri asupra evenimentelor curente. Vreau să spun că iubiţi participarea la viaţa publică.

— Trăim într-o epocă a maselor. Proust şi Joyce nu dădeau interviuri şi nu făceau nimic din ce facem noi astăzi pentru că masele nu existau în sensul actual al noţiunii. Astăzi e greu să eviţi asta; se aşteaptă multe de la un om de cultură. Odată Ilia Ehrenburg mi-a spus: „Noi avem rolul preotului care trebuie să răspundă celui ce-l întreabă: ce să fac cu vaca mea, e bolnavă".

— Nu sînteţi în contradicţie cu afirmaţia precedentă în care susţineaţi că scriitorul nu are putere?

— Există scriitori care devin simboluri, ceea ce în Statele Unite se cheamă „persoane publice". Ultimul din Italia în acest sens a fost Pasolini. El poseda o certă capacitate de a se raporta la mase şi, mai ales, îşi dorea asta. Pasolini era un om care avea o reală nevoie de a trăi în inima agitaţiei, poate şi pentru că în tinereţe fusese *emarginat* din colectivitate din pricina unor vicii ruşinoase. Îmi spusese odată, cu puţin înainte de a muri, că se pregăteşte să participe la un congres radical şi că ar vrea să se consacre politicii.

— Dar Pasolini era obstrucţionat de politica oficială.

— Adevărat, pentru că el o atacase frontal. Se afla pe punctul de a intenta un mare proces democrat-creştinilor în coloanele ziarului „Corriere de la sera". Pentru a face un astfel de demers trebuie să iubeşti puterea. Cînd se vorbeşte despre politică se uită îndeobşte diferenţele dintre *a fi poet şi a fi politician*. Existenţa ambelor calităţi într-o singură persoană determină un comportament diform. Poetul este un erou şi se întoarce acasă în vreme ce politicianul din tine îşi urmează cariera şi devine ministru. Pentru a face asta îţi trebuie un galon în plus.

— De acord, dumneavoastră aţi renunţat la cariera politică, dar ştiţi perfect de bine că un cuvînt rostit de Moravia are o mare greutate.

— Poate este ca aspirina care stă de atîţia ani în comerţ. Şi toţi se gîndesc că face bine... De cîţiva ani încoace n-am simţit semne de ostilitate din partea puterii.

— Vă comparaţi afirmaţiile dumneavoastră cu aspirina din falsă modestie?

— Nu, o spun dintr-o profundă convingere. Apoi eu sînt un scriitor care nu-şi iubeşte cărţile. Nimic mai relevant. Iubesc cărţile altora şi le citesc cu plăcere. Mă interesează romanele scrise de tineri.

— Pentru că unul din aceste romane poate fi la un moment dat decisiv.

— Nu ştiu ce înseamnă decisiv. Exprim doar judecata unui om competent, a unui expert literar cu 50 ani de trudă în urmă.

— Nu vă lăsaţi niciodată influenţat în aprecierile dumneavoastră de raporturile de prietenie?

— Orice om, cît de laş şi coruptibil ar fi, are totuşi un punct de maximă rezistenţă care este chiar meseria lui. Meseria îl reprezintă, este esenţa, expresia sa cea mai pură. Dacă o carte este bună îi fac o prefaţă. Trebuie dovedit că un roman prefaţat de mine este slab.

— Este greu pentru oricine în Italia să susţină ceva asemănător împotriva lui Moravia.

— Nu-i adevărat, asta se-ntîmplă în mod curent. Susţii un cult al personalităţii care nu există. Toţi se pronunţă împotriva lui Moravia, dacă e cazul.

Nici un risc... Aceasta pentru că nu prezint nici un pericol. Cînd publicam *„La vita interiore"*, la care lucrasem 7 ani și pe care o consider o carte importantă (nu știu pentru alții, dar pentru mine da), în *Messagero* am fost făcut praf. Nu mi s-a părut ca criticul să fie influențat de autoritatea mea. Dacă toți ar fi scris astfel cartea aceea ar fi fost un dezastru. Să-ți mai spun încă ; Siciliano, care mi-a luat un substanțial interviu biografic, a revăzut toată critica romanelor mele scrise timp de 50 ani. Ei bine el a descoperit că la baza ei domină o singură ideie : că ultima carte publicată este întotdeauna mai proastă decît cele dinaintea ei.

— *Avea deci dreptate Saviane cînd vă definea ca un monument inatacabil ?*

— Nu vreau să vorbesc despre Saviane.

— *Să vorbim atunci despre cei definiți ca aparținînd clanului Dv., adică despre prieteni : Dacia Maraini, Enzo Siciliano, Dario Belleza, Elio Pecora și alții. Dv. nu-i mai ajutați ?*

— Nu mult. Ajutorul dat prietenilor se referă la prezentarea cărților scrise de ei. Nu-i un gest extraordinar din partea mea.

— *Ați refuzat să prezentați vreodată cartea unui prieten ?*

— Da, da !

— *În aceste zile (1981, n. trad.) cărțile Daciei Maraini și a lui Enzo Siciliano se află pe primele locuri în top ; după ce au fost distinse și cu importante premii literare. Dv. nu i-ați susținut de loc ?*

— Maraini nu dorește cu nici un preț să fie ajutată. Cu 20 ani în urmă i-am făcut prezentarea primului roman. Mi se părea o carte bună și acesta a fost și motivul recomandării mele. Nu cunoșteam autoarea ; abia peste trei ani aveam s-o cunosc. Am prezentat cartea lui Siciliano juriului premiului Strega deoarece existau motive întemeiate s-o fac. Dar asta n-a influențat pe nimeni. Dacă se compară solidaritatea grupului despre care vorbiți cu aceea existență în alte grupări, se poate spune că eu nu le sînt cu adevărat prieten. Fac prea puțin pentru ei. Există într-adevăr grupuri consolidate cu relații de intrajutorare între membri din evidente rațiuni de politică. Eu n-am propriu zis un grup. Siciliano scrie într-o manieră diferită de a mea, despre Dacia să nu mai vorbim. Rerzo Parisi scrie despre ceea ce mie îmi este inaccesibil. La fel se întîmplă cu Pecora și Belleza.

— *Dumneavoastră sînteți prima persoană care le citiți manuscrisele ?*

— Nu, nu, nu există așa ceva ! Era Georgio Bassani care le oferea spre lectură lui Garboli. Dar era o excepție.

— *Nu aveți nici un merit că toți prietenii dv. au devenit nume notorii ?*

— Doar acela de a-i fi *mirosit* de la început.

— *Nu poate fi considerat ca un atestat sau ca un punct sigur de plecare faptul de a-l frecventa pe Alberto- Moravia ?*

—Nu. Cărțile o dovedesc. Numai doi autori care mă frecventau nu se aflau în stima mea ca scriitori. Eram prietenul temperamentului lor dar asta nu ajungea. Trebuie să mărturisesc că nu mă simțeam bine pentru că o prietenie care nu se bazează pe stimă crează dificultăți. Nu le divulg numele, amîndoi au murit.

— *Vreți să vă exprimați un punct de vedere critic asupra operelor lui Maraini, Siciliano, Pecora, Bellezza ?*

— Sînt scriitori și gata. Judecata care se poate enunța asupra unui scriitor este doar aceasta, adică să ai capacitatea de a vedea și exprima lucruri într-un mod care n-a mai fost făcut înaintea ta și nici după tine. Și toți prietenii mei posedă acest har.

● Foto : DORIN DODIȚĂ

● Foto : V. BOGDĂNEȚ

Peter Ustinov

Mă consider un om practic care operează în ambianța teatrului

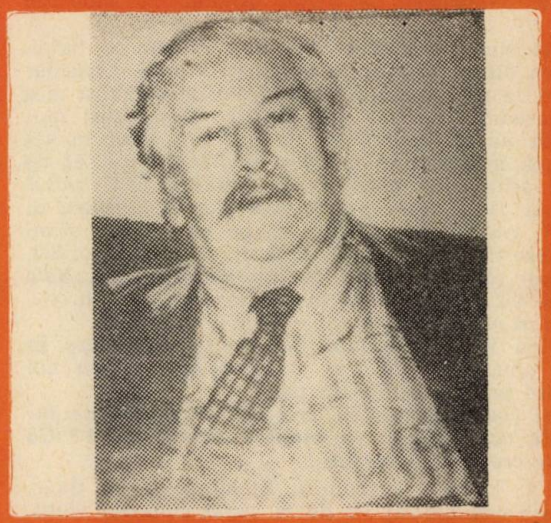

Un personaj celebru și totuși necunoscut. Numele este de rus, pașaportul englez, aspectul fizic de mandarin chinez. El însuși se definește într-o scurtă notă autobiografică scrisă la persoana a III-a: „A scris două romane și 20 de comedii, a regizat 7 filme și a jucat fie pentru teatru fie pentru cinema. Are două *Oscar*-uri ca actor și în 1953 a obținut Premiul Criticii (New York), ca interpret al celei mai bune lucrări străine.

Trăiește în Elveția cu cea de a treia soție, Hélène.

— *Sînteți un om cu vocații multiple, domnule Ustinov; actor, regizor, comediograf, romancier. Care din aceste dimensiuni este cea adevărată? Adică: cu care vă identificați cel mai desăvîrșit?*

— Nici într-un caz cu cea de actor. Pentru mine a juca este o specie de sport intelectual-emotiv. Am făcut Academia dramatică pentru că nu puteam realiza pe atunci altceva mai pozitiv. Școala, chiar foarte bună, pentru un actor aspirant este ca un joc de fotbal. Sau de tenis. Sau lupte libere.

— *Lăsînt la o parte jocul actorului, ce se situează totuși pe primul plan?*

— Omul de teatru. Mă consider, înainte de toate, un om practic care operează în ambianța teatrului. Să fii actor aceasta pentru că marii autori din istoria teatrului, de la Eschil la Shakespeare, de la Plaut la Molière, n-au fost în primul rînd intelectuali, ci actori ce-și scriau textele pe care apoi le jucau. Noua școală engleză te teatru provine în mare parte din actori care sînt și autori. Vezi, spre exemplu, ex furiosul John Osborne.

— *Și Peter Ustinov aparține acestei școli? Sau poate că nu-i face plăcere să fie înseriat în nici o școală?*

— Îmi asum privilegiul de a fi scriitor, este un rol magic și deconcertant. Faptul că-ți vine o ideie, că poți umple cu ea o pagină albă e, fără dubii, un eveniment magic și inexplicabil. Apoi insistînd continui să scrii și la un moment dat descoperi că ai scris un roman de 400 de pagini, sau o comedie care te așteaptă s-o pui în scenă. Iar cînd comedia se montează la *Piccola Scala* vine un gazetar ca dumneata, mă găsește la hotel și stăm de vorbă împreună. E un miracol, crede-mă. O experiență aproape religioasă.

— *Cine sînteți dumneavoastră cu adevărat, Domnule Ustinov?*

— Un clown. Un optimist care se distrează mult jucîndu-și propria sa viață.

— *Un optimist?*

— O, desigur. Sînt optimist pentru că după mine pesimismul este un lux pe care nu pot să mi-l permit. Este o moștenire a veacului al XVIII-lea cînd Știința, cu S mare promitea un progres infinit și chiar coborîrea paradisului pe pămînt. Atunci, înțelegi, în fața acestor perspective amețitoare se justifica pesimismul. Dar azi? Privind împrejur vedem atîtea lucruri oribile care, vrem să nu se perpetueze trebuie să le învingem prin forță și optimism.

— *Credeți că trăim în așteptarea unui Apocalips?*

— Apocalipsul este o chestiune de mult învechită. L-a anunțat deja Sfîntul Ioan și de atunci au trecut aproape 2000 de ani. Și ce noutate e asta care poate fi povestită ca un episod antic?

— *Dumneavoastră vorbiți și ruseste?*

— Cu această limbă se întîmplă un lucru foarte straniu. În afara Rusiei nu mă hazardez să vorbesc aproape niciodată. Dar cum pun piciorul pe trotuarele Moscovei mă pomenesc vorbind surprinzător de bine rusește.

— *Credeți că aveți o ereditate tipic rusă?*

— Oh, da! Lenea în primul rînd. Sînt fundamental un leneș care trudesc foarte mult pentru a-mi îngădui un repaos. Sînt mereu în urmă cu odihna.

— *În legătură cu complicatul dumneavoastră arbore genealogic. În timpul Carnavalului de la Veneția, cînd ați fost și patronul acestei manifestări, v-ați confesat ca avînd străbuni italieni. Ce tip de înaintași ați avut?*

— Artiști, evident. Din partea mamei am moștenit sîngele unei familii venețiene, pe nume Cavos, care emigrase din Rusia. Acești Cavos erau muzicieni, arhitecți, scenografi. Bunicul de pe mamă era balerinul Alberto Cavos, iar soția sa era Camilla Boglioni, o cîntăreață pe care venețienii și-o reamintesc deoarece a fost una dintre celebritățile *Teatrului La Fenice.*

— *Ce fel de alt sînge curge în venele dumneavoastră?*

— Sînge elvețian și abisinian. Bunica de pe tata s-a născut într-adevăr pe undeva, pe cîmpul de bă-

tălie de la Magdala, ca fruct al dragostei dintre un misionar elveţian protestant şi o etiopiancă get beget.

— *Aţi abandonat de aceea Anglia în favoarea Elveţiei ?*

— Mă simt în primul rînd un cetăţean al lumii. Divizarea dintre state este un lucru stupid. Consider de aceea ca pe o mare onoare faptul de a fi fost ales ca ambasador itinerant al UNICEF. Deşi acest fapt mă costă uneori pentru că eu îmi iau rolul în serios. Dacă în Finlanda am fost primit ca un şef de stat, în schimb la New York unde se află sediul Naţiunilor Unite cînd prezint paşaportul albastru al UNICEF, vameşii mă privesc ca pe un suspect şi-mi cotrobăiesc în valize de parcă aş fi un contrabandist.

— *Sper că tratamentul dur al vameşilor din New York nu vă împiedică să aveţi încredere în viitorul mai bun al umanităţii.*

— Dacă n-aş fi animat de această încredere în viitorul umanităţii nu i-aş fi încredinţat patru noi exemplare umane ; adică fiii mei.

— *Aţi fost căsătorit de trei ori. Cum trebuie interpretată această parte a vieţii dumneavoastră ? Ca un act de credinţă în mariaj ?*

— A te căsători e frumos. Te simţi mereu tînăr. Cu fiecare nou mariaj iei de la capăt comedia vieţii.

— *Ultima căsătorie este reuşită ?*

— Hélène este o femeie extraordinară. Ne-am căsătorit cu 10 ani în urmă dar parcă povestea noastră a început ieri. Alături de ea nu cunosc pericolul de a mă plictisi. Dimineaţa cînd mă trezeşte din somn e ca soarele care se aprinde peste o nouă zi. Dar eu m-am împăcat bine şi cu celelalte soţii cu care am împărţit căminul. În Biblie scrie că Cel de sus l-a creat pe Adam pentru a nu fi singur şi atunci a făcut-o şi pe Eva din coasta lui. Aceasta vrea să sugereze că omul nu e bine să trăiască singur.

— *Cum aţi învăţat italiana ?*

— Port italiana în sînge prin înaintaşii mei Cavos. Am făcut multe filme în Italia şi tehnica filmului italian a creat un limbaj unanim înţeles de toţi străinii. Este un soi de esperanto, ca să spun aşa. Dar mai ştiu că limba italiană este şi o capcană. Nu reuşesc să spun „Sinfonia" ci spun mereu „sinfo nia". E caraghios, nu ?

— *Lăsaţi la jumătatea drumului „Căsătoria" de Musorgski-Gogol ?*

— Este un divorţ programat, în parte. Nu pot rămîne la Milano, trebuie să ajung la Londra. Ultima mea comedie, a douăzecea, are nevoie de retuşări. Le pot opera numai în scenă. O am ca protagonistă pe Deborah Kerr. S-a jucat şi la Bristol dar lozul cel mare se cîştiga la Londra.

— *Care este după dumneavoastră calitatea de bază a unei comedii ?*

— Scurtimea. În teatru este un păcat mortal să plictiseşti oamenii. Ori de cîte ori mă aşez să scriu o comedie mă gîndesc la ceea ce spuneau doi mari muzicieni, Mahler şi Sibelius, apropo de simfonie. Mahler spunea : „Orice simfonie trebuie să cuprindă lumea". Sibelius răspundea : „Nu sînt de acord, o simfonie nu trebuie să dureze mai mult de 20 minute". Încerc să împac aceste două puncte de vedere.

— *Şi ce rezultă ?*

— La aceasta să răspundă alţii. Pot să afirm numai că autorii moderni au un păcat comun : operele lor durează mereu mai mult decît este necesar.

— *Într-un spectacol de teatru care este după părerea dumneavoastră elementul cel mai important ?*

— Textul. Apoi vine actorul. Restul este contur. Nu cred în regizorii care vor să apară ca adevăraţii autori ai unui spectacol. Din păcate trăim într-o epocă în care comandă regizorii ; care pretind că ştiu totul şi renovează totul. Am făcut o experienţă. Trebuia să joc Regele Lear. Pentru a nu face figura unui actor învechit şi depăşit, înainte de a înfrunta marea tragedie shakesperiană m-am pus pe studiat teoria pentru a fi „la zi". A fost un dezastru. Întreaga exegeză a „profesorilor" n-a făcut decît să creeze în mintea mea o desăvîrşită confuzie. Atunci m-am reîntors la text, la origine, cum se spune, şi l-am înfruntat cu ideea de a pleca în aceeaşi barcă numai cu Shakespeare, pe un rîu, ca să uit ceea ce ştiam de la „profesori". Am ieşit apoi la marea deschisă, noi amîndoi. Acolo era linişte, numai eu cu El. Şi în final am descoperit singur modernitatea ca şi împreună secretul de a mă elibera de pulberea tradiţiei.

— *Şi regizorul n-a spus nimic ?*

— Din fericire era un prieten bun de-al meu care gîndea ca mine.

— *Meseria preferată ?*

— Aceea te scriitor. Şi de clown. Şi gata.

Traducere : Ovidiu GENARU

• AFORISME SF •

● Frumuseţea reprezintă aspectul exterior al sănătăţii.

● Omul n-are nevoie să-şi mai creeze şi halucinaţii artificiale, îi sînt de ajuns cele pe care propriul său creier le născoceşte. **(L. DILOV)**

● Introspecţia e rareori contagioasă şi încă mult mai rar altruistă. Sondăm în noi, ca să putem dormi liniştiţi. Şi din orgoliu. Un orgoliu al autoaprecierii lucide şi al rigorii (în interpretare) faţă de propriul comportament.

● Demenţa este un curaj lipsit de acoperirea lucidă a argumentaţiei şi a scopului final.

● Vagabondăm prin imensitatea interastrală în speranţa regăsirii de sine, uitînd că regăsirea şi climatul ei — existenţa lucidă şi meditaţia — sînt undeva în noi şi presupun, mai presus de orice, voinţă exersată. **(D. DORIAN)**

● Ar fi absurd să respingem oferta unei lumi multimilenare mai avansate decît noi, dacă această lume ne oferă un cadru care să ne umanizeze la superlativ. **(R. THEODORU)**

● E odihnitor să ai o dovadă materială că mai există şi alţii în afara noastră, chiar dacă ei sînt altceva şi există altfel decît noi. **(C. OMESCU)**

● Fiecare ia partea celui de-o seamă cu el.

● Un dar îşi pierde din valoare atunci cînd cel care îl primeşte nu are posibilitatea de a alege. **(Cyrano De BERGERAC)**

● Pînă şi în nefericire, oamenii nu ştiu decît să se repete.

● Eroii pe care ni-i oferă Istoria sînt aceia pe care ni-i născocim noi, şi născocim ceea ce merităm. **(Gérard KLEIN)**

● Măsura cea mai înaltă pentru aprecierea unui om este comportarea faţă de semenul său.

● Fiinţele care se consacră distrugerii, chiar dacă ar fi cele mai puternice, poartă în ele virusul propriei lor distrugeri.

● Dragostea este oglindirea frumuseţii lumii în ochii unui semen al nostru.

● Inteligenţa nu înseamnă o specializare îngustă, ci tocmai contrariul, o multilateralitate superioară, cît mai universală. **(S. LEM)**

● Dragostea are tot atîtea variabile cîţi indivizi există. Ea nu e programabilă.

● Un geniu ştie cînd ceva este imposibil. **R. SAPIR—W. MURPHY)**

● Căile creaţiei sînt atît de întortocheate, încît uneori opera ascunde viaţa.

● În vremea noastră, ca să poţi da dovadă de eroism, trebuie să lupţi împreună cu alţii.

● De dragul explicaţiei nu trebuie să te mulţumeşti cu orice absurditate.

● Excelenţa operelor concentrate nu poate anihila faptul că există şi genii rapsodice. Mallarmé nu-l anulează pe Rabelais.

● Orice idee nesăbuită constituie sursa unei dezastruoase reacţii în lanţ şi o cursă — în ambele înţelesuri ale acestui cuvînt : o goană spre pierzare. Progresul actual e atît de formidabil, încît orice idee poate deveni alevea aproape în clipa în care a fost emisă. Omenirea nu mai are dreptul să aibă idei greşite. **(A. ROGOZ)**

● E de preferat un rău pe care-l cunoşti decît un rău pe care-l ignori.

● Curajul ultim este virtutea cea mai curentă.

● Higiena mentală este un proces care corectează ceea ce este incorigibil şi care ne pregăteşte pentru inevitabil. **(R. HEINLEIN)**

● Avem întotdeauna destul curaj pentru a suporta nenorocirile altora. **(A. MAUROIS)**

● Cu cît mai penibilă şi mai lungă este calea oarbei evoluţii animale pînă la fiinţa gînditoare, cu atît mai raţionale, mai perfecte, aşadar mai frumoase sînt şi formele superioare ale vieţii. Pămîntenii au înţeles de mult că frumuseţea este expresia unei instinctive structuri logice, a adaptării la un scop bine definit. Cu cît mai variată este destinaţia, cu atît mai frumoasă este şi forma. **(I. EFREMOV)**

Selectate de
Constantin PAVEL

Linus Pauling

...10 grame de Vitamina C zilnic

● PREMIAT PENTRU CHIMIE ȘI PACE !

● VITAMINA C — INAMICUL nr. 1 AL FUMATULUI...

● IARĂȘI DESPRE ABUZURI !

Consumul de țigarete scurtează viața cu 6—8 ani ; 10 grame de vitamina C zilnic, un remediu ? ; vitamina B 12 indispensabilă în tratamentul bobilor nervoase ; alcoolismul și perturbările de vedere remediate cu vitamina A ; Linus Pauling, un dublu premiu pentru chimie și pentru pace.

— *Doctorul Pauling, care sînt vitaminele indispensabile pentru cei ce trăiesc în aglomerări urbane ?*

— Toate. Eu susțin mereu că trebuie să integrăm în alimentația zilnică o cantitate de vitamine, cu excepția vitaminei D și K. sintetizate în parte de organismul nostru.

— *(Reporterul adaugă textul următor în afara interviului : Cu toate acestea după părerea doctorului Navarro, un specialist reputat în materie, vitamina D este indispensabilă în perioada de creștere. Soarele, care emite raze ultraviolete permite organismului producerea acestei vitamine, dar nu strălucește mereu și deasupra orașelor cu atmosferă poluată. Trebuie prin urmare să administrăm copiilor vitamina D pentru evitarea unor forme de rahitism. Adulții nu beneficiază de acest tratament, cu excepția celor ce suferă de osteoporoză. Și vitamina K este produsă în parte de organismul uman la nivelul florei intestinale. Excesul de vitamină K produce anemie : carența provoacă hemoragii periculoase intestinale sau intracraniene. Carența de vitamină K se poate întîlni la subiecții suferinzi de ciroză hepatică sau după tratamente îndelungate cu antibiotice care distrug flora intestinală. În aceste cazuri ea trebuie administrată pe cale orală sau parenterală).*

— *După dumneavoastră este necesară o analiză a sîngelui pentru a cunoaște exact ce fel de vitamine avem nevoie ?*

— Nu. Singurul mod de a ști asta este de a lua vitamine și a aștepta rezultatul. Banii pe analize sînt în acest caz cheltuiți degeaba. Dacă efectele sînt firești nu există probe că un aport suplimentar de vitamine ar dăuna. Vitaminele sînt ca și alimentele. Nu întrebi medicul dacă trebuie să mănînci salată, ouă sau carne. Pentru vitamine este aceeași situație. Dacă aveți plăcere le luați. Medicii cunosc încă destul de puțin efectele vitaminelor.

— *Cine are nevoie de un supliment de vitamină A ?*

— Alcoolicii, care au carențe și de vitamina E. Eu prescriu „marilor băutori" tiamină și nicotamidă C în doze masive. Vitamina C este un adevărat leac în menținerea sănătății. În general știm că cine bea mult mănîncă prost și vitamina C menține organismul la un tonus înalt. Dar să revenim la vitamina A, care devine indispensabilă atunci cînd ne slăbește vederea.

— *Ce credeți despre obiceiul de a trata anemia cu vitamină B 12 ?*

— Mi se pare un tratament adecvat. Am spus deja : toate vitaminele sînt indispensabile și excelente. Multe tulburări nervoase au la origine lipsa vitaminei B 12 ; la Institutul meu de cercetări studiem în mod particular schizofrenia și am putut constata că subiecții afectați prezintă o carență de viatamina B 12. Pare să funcționeze o relație directă între lipsa acestei vitamine și maladiile nervoase. Insist deci în consecință că este nevoie să luăm vitamine zilnic. Eu, de pildă, le iau din 1941. Și mă simt foarte bine. Între fotografiile mele de acum și cele de cînd aveam 40 ani nu este o diferență vizibilă. (Linurs Pauling avea la data luării interviului 80 ani).

— *Vitamina B 12 are un rol important în controlul diviziunii celulare. În acest sens mulți medici o interzic bolnavilor de cancer. Dumneavoastră ce credeți ?*

— Cred că această idee este eronată. Și iată dovada : dacă se suprimă acidul folic unor subiecți nu se suprimă implicit și maladia și bolnavul moare. Dacă se întrerupe „nutrirea" tumorii se întrerupe și hrănirea bolnavului. În ce privește vitamina C ea este indispensabilă bolnavilor de cancer deoarece ajută la suportarea altor tipuri de tratamente. Acestora eu le recomand 10 gr. zilnic. Apoi eu mai cred că vitamina B 12 este necesară vegetarienilor excesivi care nu mănîncă lapte, brînză, ouă.

— *Ați scris o carte despre proprietățile vitaminei C. Rezumați-ne esențialul.*

— Înainte de toate vitamina C consolează forțele de apărare ale organismului. Luată în cantități mari are un rol preventiv în confruntarea cu multe boli. Să vă dau un exemplu : cred că un fumător își scurtează viața cu circa 8 ani. Fumul inhalat este răspunzător de aceasta. Dozele mari de vitamină C (10 grame zilnic) anihilează efectul nociv al fumatului. Un consum superior de vitamină C este necesar și femeilor gravide care au, de alftel, nevoie de toate celelalte vitamine. O proprietate importantă a vitami-

nei C este aceea de a favoriza sinteza colagenului în corpul uman. Colagenul este element principal al țesutului conjuctiv ,deci un aport suplimentar de vitamină C se impune în vindecarea plăgilor, fracturilor, arsurilor. Frecvent în chirurgie complicațiile post-operatorii survin și din cauza carențelor vitaminei C. Și așa cum am mai subliniat vitamina C are funcții preventive în confruntarea cu diverse maladii și ajută la combaterea a numeroase infecții bacteriene și virotice : guturaiul, gripa, pneumonia, hepatita, tuberculoza, rujeola, meningita virală etc. Vitamina C este o substanță esențială care participă aproape la toate procesele chimice din corp și contribuie la mecanismele de apărare.

— *Unii cercetători francezi afirmă că vinamina C predispune organismul la formarea calculilor renali.*

— Da, cunosc. În multe publicații am întîlnit această ipoteză. Eu o consider fondată pe o eroare. Sînt foarte puține persoane care prin constituția lor nu tolerează doze mari de vitamină C. În cazul acesta excesul de vitamină C le poate provoca doar o colică renală.

— *Abuzul de vitamină C produce manifestări de hipervitaminoză ?*

— Cunosc persoane care au luat 125 grame vitamină C fără nici un efect negativ. Este o substanță aproape deloc toxică. Grație acestei vitamine eu mă mișc cu o suplețe tinerească și mă simt foarte bine. Credeți-mă, este important să consumați 10 grame de vitamină C zilnic. Aici, în California, unde există numeroase alimente cu conținut ridicat de vitamină C, mai ales lămîi și portocale, statura medie a populației este mai înaltă decît alte părți. Copiii japonezilor emigrați aici sînt mai înalți decît cei rămași acasă în Japonia. Cu trei ani în urmă am efectuat un experiment asupra a doi gemeni, administrînd unuia o doză mai mare de vitamină C ; acesta a crescut mai viguros decît fratele său.

— *Doctor Pauling, ce credeți despre acele persoane care utilizează capsule gelatinoase de vitamină H (biotină) pentru a preveni căderea părului ?*

— Iată un lucru care nu mă interesează.

Federico Felini

Cinematografia italiană trece printr-o criză

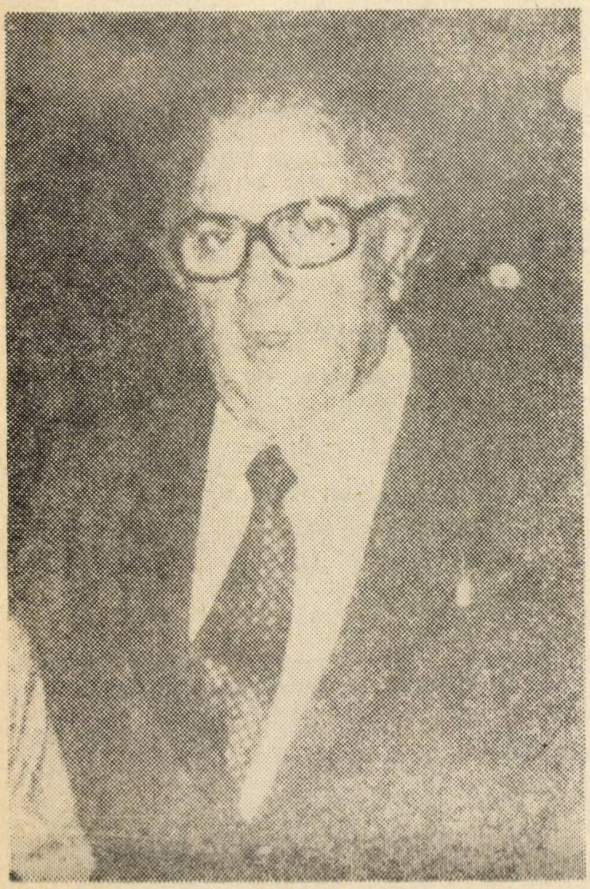

— Sînteți de acord cu părerea că cinematografia se află în criză ?

— Întru totul de acord. Mă refer la cinematografie în general, care după mine a scăzut mult, dacă ar fi s-o comparăm, să zicem, cu perioada anilor 50—60. Cinematografia italiană se află în aceeași situație, se spune chiar că este în agonie. Mai binespus ar fi : cinematografia italiană trece printr-o criză profundă și de durată.

— Dv. sînteți o natură optimistă ?

— Tocmai de aceea și continui, cum ne place nouă să spunem, să „fac filme". În ultimul timp în cinematografia italiană a apărut și cîte ceva interesant. Nu pot spune însă dacă din acest „ceva" va ieși ceva de durată...

— Care este, după Dv., cauza declinului cinematografiei italiene ?

— Să inversăm întrebarea : în ce a constatat succesul cinematografiei italiene în perioada anilor 50—60 ? În aceea că noi am arătat lumii întregi necazurile noastre, începînd cu tencuiala căzută a caselor noastre între care atîrnau frînghii întinse cu rufe numai găuri puse la uscat și am spus spectatorilor : priviți la sărăcia noastră, scrutați la problemele noastre zilnice. În acest fel a apărut neorealismul care a dus faima cinematografiei italiene. Acum problemele noastre sînt mai complicate. Ceva în noi s-a declanșat. Problema constă în aceea de-a aduce pe ecrane contradicțiile profunde, care au loc în societatea noastră. Dar și aici avem concurența nedorită a televiziunii. „Cutia albastră" a pătruns peste tot, a format un nou tip de spectator, care nu se grăbește, obișnuit să înghită fără analiză orice informații și tablouri. El — spectatorul — preferă alte filme decît cele pe care le-am realizat pînă acuma și încă le realizăm. Cînd nu găsește asemenea filme nu se duce la cinematograf. Sălile cinematografelor noastre sînt goale. Proprietarii le închid una după alta. Mă doare cînd văd așa ceva.

— Este știut că Dv. nu vă place să vorbiți despre planurile viitoare. Dar, poate că de data aceasta veți face o excepție ?

— În acest an încep, mai bine-zis am început, turnarea noului film „Ginjer și Fred". Este vorba despre relațiile complicate dintre două genuri ale artei, atît de asemănătoare dar și de diferite, cum sînt cinematografia și televiziunea. În acest film vor juca Giulietta Masina și Marcello Mastroianni — actori bine cunoscuți în lumea filmului.

HITCHCOCK

CANETTI

ABRAMOV

CÉLINE

8

CONFLUENȚE

HITCHCOCK, sau frica de întuneric

Da ! Bătrînului maestru al suspensului îi era frică de întuneric. Un om liniştit, chiar trîndav care iubea pacea şi souflé-ul. Are pe conştiinţă 491 de „victime". Specialitatea : teroarea. Meseria : regizor. Filmele se fac punînd înaintea spectatorilor o serie neîntreruptă de puncte interogative.

Alfred Hitchcock a murit (şi el) la Los Angeles pe un pat al spitalului „Cedrii Libanului". Cu puţin timp înainte spunea : „Cînd o să-mi sune ceasul sper să mor sufocat de un laţ făcut din peliculă de 35 mm". Umor negru. N-a fost aşa. S-a întîmplat să fie asistat de soţia sa Alma, de fiica Patricia şi de trei nepoţi. Un sfîrşit simplu, pe măsura vieţii sale. El însuşi se referea la asta : „Dacă aş vrea să-mi povestesc viaţa într-un film ar rezulta un fiasco total. Nimic interesant".

Pentru public „Bătrînul Hitch", cum era poreclit, va rămîne acel profil inconfundabil, cu nasul coroiat, obraji pungiţi, căzuţi, atît de bine reliefaţi, o privire neliniştită care pune mereu ceva la cale şi un surîs enigmatic. Ca om era timid, distins, nobil, delicat, captivant.

Şi era atît de gras încît văzîndu-l nu-ţi puteai explica cum stă pe scaun fără să nu se prăbuşească. De pretutindeni se revărsa carnea.

„Ne aflăm la banda rulantă de montaj al unui gigantic concern de automobile. De sus este depus şasiul ; apoi şi celelalte piese, motorul, fotoliile, roţile, alte amănunte. În fine, deasupra tuturor se aşează caroseria, uşile, capacul portbagajului. Montarea decurge matematic, vizibil, aproape anatomic, migălos, fără incidente, moment cu moment. Şi totuşi, cînd limuzina este completă se deschide o partieră şi de pe scaunul şoferului cade încet în afară o femeie goală, decapitată şi însîngerată... Iată, acesta este începutul unui film pe care visez să-l fac de mulţi ani şi nu reuşesc. Nu pot înţelege cum corpul acelei femei a ajuns acolo ţinînd cont că am asistat cu toţii la ansamblarea maşinii piesă cu piesă, fără nici un incident..."

Întrebările lipsite de răspuns erau specialitatea lui Hitch...

„Publicul adoarme la cinematograf. Dacă vrem să-l ţinem treaz e necesar să-i punem continuu întrebări : ce vrea să facă personajul ăsta ? Cum va ieşi din încurcătură ? Ce dezastru îl pîndeşte şi de unde ? Cine-l pune la cale ? De ce, pentru Dumnezeu, nu vorbeşte ? Şi de ce cîntă tocmai acum nepăsător ? Ce ştie el altceva decît noi ?

Cam aşa se face un film. Cu interogaţii permanente".

Nu s-a abătut niciodată de la această regulă.

Hitch s-a născut în 1899 într-o suburbie a Londrei ; mama era casnică, tatăl un mic vînzător de piaţă ; studiile la un colegiu iezuit. Cum a ales el drumul spre cinematograf rămîne în continuare un secret. Se ştie doar că David O'Selznic îl cheamă la Hollywood pentru a turna o poveste de sfîrşit de epocă, **Rebecca.** Părea la prima vedere o istorie vestustă, banală, chiar siropoasă, dacă nu plictisitoare. Dar Hitch, incredibil, o găseşte superbă şi acceptă. Şi face un film de coşmar.

Primul film obţine şi un Oscar. Asta nu se la din drum.

Deodată devine celebru.

Hitch, despre frică : dacă un grup de oameni este amenințat să fie nimicit ; dacă o mașină stă să cadă într-o prăpastie ; dacă ascensorul se oprește între etaje ; asta înseamnă mult prea puțin. Nu e frică „a la Hitch".

„Frica, spunea el colaboratorilor, este altceva". Și povestește : „Odată pe cînd aveam doar 6 ani, părinții mei ieșiseră din casă în vreme ce eu dormeam. M-am trezit brusc sculat de niște zgomote nedefinite și m-am pomenit singur în întuneric. Am colindat toate încăperile și-n cele din urmă m-am oprit în bucătărie. Acolo găsii o bucată de carne rece. O mîncai inconștient, mașinal și-mi dădui seama că era udă de lacrimi. Am descoperit atunci frica aceea care te face să plîngi cu disperare și care te face să crezi că ești mort".

După **Rebecca** Hitch turnează continuu ; circa 60 filme, toate purtînd pecetea inconfundabilă a stilului său. Pentru Hitch meticulozitatea era Legea. Meticulozitatea lui devenise proverbială. O manie.

În Psycho, scena în care Janet Leigh urma să fie ucisă este repetată 7 zile, timp în care schimbă poziția aparatului de filmat de 81 ori ; la fel și luminile. În film scena durează doar 40 secunde...

„Avea o răbdare supraomenească" spunea despre Hitch, Cary Grant.

Odată, în timpul filmărilor la „Intrigă internațională", îi cade peste picior o macara. „Noi nu ne-am dat seama, iar el spunea să continuăm. Abia la sfîrșitul scenei, după vreo jumătate de oră văzînd că nimeni nu avea intenția să întrerupă filmările, ne cere : Vreți să oprim ? Cred că mi-a căzut o macara peste picior. Nu pot să uit asta vreodată. Turnam o scenă exaltantă de amor și Hitch n-a întrerupt-o".

Dragostea ? Pretindea că nu știe nimic despre asta. Că este o enigmă pentru el. Și totuși în filmele sale a descris-o de sute de ori cu competența marelui psiholog...

„La 20 ani nu fumam, nu beam și nu ieșisem cu nici o fată, alta decît sora mea. Apoi am cunoscut-o pe aceea care mi-a devenit soție. Așa am început să pricep cîte ceva, dar nu mult. Experienta mea este limitată".

Odată, în timpul unei escapade la Paris, prietenii îl duc la un local mai rău famat să-i arate dansatoarele. Acestea dansară pentru el. „N-aș fi crezut, își amintește Hitch, dar la sfîrșit patronul mă întreabă dacă n-aș vrea să petrec undeva cu una din acele fete splendide. Gîndiți-vă, tocmai pe mine mă aleseseră !" Și a izbucnit în rîs. Comportament de mare timid.

„Și totuși avea o intuiție extraordinară în materie de femei", declara Ingrid Bergman după ce turnase **Notorious**". „Este vorba despre scena unui sărut devenit celebru, eu si Gary eram de-a dreptul încurcați. Dar bătrînul Hitch se arăta mereu nemulțumit. Repetam scena cu o insistentă diabolică, nu-i păsa de noi : „nu vă dezlipiți, rămîneți așa, nu cedați, stați așa, nu trebuie să vă desprindeți unul de altul pentru nimic în lume. Este că așa se sărută ? Nu vă depărtați niciodată".

„Scena aceasta am gîndit-o mulți ani. Ideea mi-a venit la Londra. Mă aflam într-un autobuz de periferie cînd am remarcat un băiat și o fată pe fondul unui zid fără ferestre. Nu se sinchiseau de nimic stînd îmbrățișați. Băiatul chiar făcea p... în acest timp. Atunci am înțeles ce înseamnă un sărut și că cei doi vor rămîne îmbrățișați pe viață".

Orice afirmație a bătrînului Hitch trebuie bine cîntărită.

Rețetă pentru moarte

C.P. DONNELL jr.

Dacă vila, cu florile ei multicolore ce-o înconjurau, nu părea a fi un loc al crimei, nici doamna Chalon, la cei patruzeci de ani, nu părea a fi o criminală. Nu părea a fi nici Cleopatra nici vrăjitoarea din poveste. Aducea mai mult a Minerva, o minervă cu ochi albaștri și clari, albaștri precum albastrul de cobalt al Mediteranei pe care o puteai vedea scîntei-pind de la ferestrele mari ale salonului. Obrajii ei catifelați precum piersica te făceau să te gîndești la o fată de optsprezece ani.

— „Un Dubonnet, inspectore ?"

— „Mulțumesc, nu..."

Cu o atenție prea puțin sesizabilă, doamna Chalon bău singură primul pahar ca și cum ar fi vrut să spună „Vedeți, domnule inspector, nu riscați nimic, n-am pus nimic în pahar..."

— „Ați venit să mă vedeți deoarece mi-am atrăvit soțul, nu-i așa domnule inspector ?"

— „Doamnă, eu..."

— „Trebuia atunci să fi trecut direct pe la tribunal. Tot orașul Villefrance e convins de acest lucru, spuse ea calmă..."

— „Doamnă, am venit să cer permisiunea de a deshuma corpul lui Charles Wesser, mort în ianuarie 1939 și a lui Etienne Chalon decedat în mai 1946, pentru ca experții să poată face analiza viscerelor. Ați refuzat acest lucru brigadierului Luchaire de la comisariatul local. De ce, stimată doamnă ?"

— „Pentru că Luchaire nu are maniere ! L-am găsit respingător. Contrar dumitale, n-are nici un fel de delicatețe. Am respins atitudinea omului, n-am respins legea..."

Ridică paharul.

— „Pe dumneavoastră însă nu vă voi refuza..."

— „Vă mulțumesc, mă flatați desigur..."

— „Nu vă voi refuza, continuă ea, pentru că sînt convinsă, cunoscînd metodele poliției parisiene, că ați și făcut această deshumare... Sînt sigură că analizele au și fost terminate... Bineînțeles că nu ați găsit nimic. Iar dumneavoastră, care pînă acum nu v-ați ocupat de această afacere, ați venit aici pentru a mă cunoaște, pentru a-mi cunoaște caracterul, pentru a ști mai bine ce șansă aveți, pentru a mă antrena într-o conversație care ar putea să vă dea indicații asupra vinei mele..."

Cele spuse de doamna Chalon erau de o sinceritate dezarmantă...

— „E foarte adevărat. Dar..."

Privind-o cu atenție, inspectorul continuă : „Cînd îți dispar doi soți, de o vîrstă înaintată, nu prea bătrîni însă, ca urmare a unor violente tulburări digestive, și acest lucru întîmplîndu-se numai după doi ani de la căsătorie, acești doi soți posedînd fiecare din ei o avere substanțială pe care testamentar o lasă văduvei... înțelege-ți că..."

— „Da, desigur..."

Doamna Chalon se îndreaptă spre fereastră, ceea ce a făcut ca silueta sa, formele ei pline, în lumina de la fereastră, să se reliefeze mult mai pregnant.

— „Preferați, inspectore, să vă fac o destăinuire completă ?"

Deveni provocatoare...

— „Desigur, stimată doamnă, dacă doriți să ne faceți destăinuirea mult așteaptă..." Își dădu seama că această distinsă doamnă era totuși o femeie periculoasă, foarte periculoasă...

„Atunci... vă voi face această plăcere..."

Inspectorul nu-şi scoase obişnuitul său carnet de notiţe. Nu-i venea a crede că ea consimţise să se destăinuie atît de uşor Şi totuşi...

— „Sînteţi cred, un destul de bun cunoscător în ale artei culinare, domnule inspector ?"

— „Sînt parisian, aşa că..."

— „Cunoscător şi-ntr-ale dragostei, nu-i aşa ?"

— „V-am spus... vin de la Paris..."

— „Perfect... Deci..."

„Deci... pot să vă spun că eu, Hortensia, Eugénie Villerois, Wesser — Chalon, mi-am ucis primul meu bărbat, Wesser, în vîrstă de cincizeci şi şapte de ani, de asemeni l-am omorît şi pe cel de-al doilea, Chalon, în vîrstă de şaizeci şi cinci de ani".

— „Cu ce scop aţi făcut acest lucru ?"

— „M-am căsătorit cu Wesser la dorinţa familiei mele. Nu eram prea tînără. După cincisprezece zile de la căsătorie am putut constata că acest Wesser era un om grosolan, nesăţios. Un tip murdar, lăudăros, jefuia săracii... Era un lacom. Un om dezordonat, cu obiceiuri respingătoare. Pe scurt, avea toate defectele din lume, fără nici un fel de ruşine... Sigur că la toate astea se mai adăuga stomacul său în suferinţă, bolnav tot timpul..." Deoarece inspectorul studiase din plin cazul la Paris şi ajunsese cam la aceeaşi concluzie, întrebă în continuare :

— „Şi domnul Chalon ?"

— „Era prea în vîrstă, după cum eu eram prea în vîrstă cînd l-am luat de bărbat".

Cu o uşoară ironie inspectorul întrebă :

— „Oare şi el suferea de stomac ?"

— „„Desigur. Mai bine zis suferea de lăcomie, de o poftă de mîncare de nelecuit. Avînd amici un mare număr de nemţi, făcea totul ca să avem la masă mîncărurile cele mai bune, vinurile cele mai alese, făcea totul să-şi ghiftuiască invitaţii... M-am decis atunci, fără pic de milă, ca Chalon să moară în acelaşi fel ca Wesser..."

Cu o voce calmă, pentru a nu tulbura destăinuirea, inspectorul interveni :

— „Adică... cum, doamnă Chalon ?"

Ea se întoarse. Faţa îi era luminată de un surîs...

— „Poate cunoaşteţi, din întîmplare, următoarele feluri de mîncare precum : pui de curcan umplut cu castane, măruntaie de pui cu ciuperci, muşchi de vită napolitan, vinete cu sos turcesc, fazan cu ciuperci sau..."

— „Ajunge, doamnă Chalon ! Treziţi în mine o poftă de mîncare pantagruielică... O bucătărie atît de bogată..."

— „M-aţi întrebat ce metode am întrebuinţat, inspectore... M-am servit de aceste mîncăruri, în fiecare din aceşte feluri de mîncare punînd un dram de, o fărămiţă de..." Tăcu neaşteptat. Inspectorul interveni brusc.

— „Aţi pus o fărămiţă de ce...? doamnă Chalon".

— Ştiu că aţi făcut o anchetă referitoare la familia mea. Ştiţi desigur cine era tatăl meu ?..."

— „Jean-Marie Villerois, maestru bucătar, elevul renumitului Escaffier. Era singurul demn de a fi numit succesorul lui Escaffier".

— „Da, nu aveam nici douăzeci de ani, cînd tatăl meu, cu puţin timp înaintea morţii, mi-a spus că nu-i e ruşine să mă recunoască egală cu el în arta bucătăriei"...

— „Interesant... Foarte interesant... Nu pot face altceva decît să vă felicit din toată inima"...

Nervii inspectorului cedară încetul cu încetul... Această femeie frumoasă avea calitatea de a şti să te abată de la subiect...

— „Aţi spus, frumoasă doamnă că aţi pus în aceste nemaipomenite bucate o fărămitură de... de ce ? stimată doamnă".

Doamna Chalon se întoarse cu spatele. Frumoşi umeri, constată el, o talie care merită a fi remarcată... Ea, continuă cu faţa spre mare :

— „O firimitură din arta mea. Nimic altceva. Doar atît... inspectore. O firimitură din arta lui Escoffier şi a tatălui meu. Care bărbat de genul lui Wesser sau Chalon ar fi putut rezista ? De trei, de patru ori pe zi, le prezentam cele mai apetisante feluri de mîncare, îi forţam să se ghiftuiască pînă ce le venea somnul... ca apoi odată treziţi să ceară iarăşi şi iarăşi minunantele bucate stropite din belşug cu vinuri renumite ce le făceau din nou foame... Care om, la vîrsta lor, ar putea rezista prea prea mult unui asemenea mod de a se hrăni ?...

Se aşternu o linişte apăsătoare.

— „Dar dragostea, doamnă Chalon ? Dragostea...

— „O mîncare bună, predispune spre o anumită dragoste... o dragoste... mă rog, nu-i puteam descuraja nici în sensul ăsta... Şi astfel şi-au dat duhul : Wesser, în vîrstă de cincizeci şi şapte de ani, iar Chalon la şaizeci şi cinci de ani. Asta a fost tot".

Din nou se aşternu tăcere. Inspectorul se ridică brusc, atent la doamna Chalon, a cărei faţă era lividă.

— „Doamnă Chalon, mă veţi însoţi la Nisa în această seară.

— „La comisariatul de poliţie, inspectore ?

Ajuns la a 10-a ediţie în 1982 — este o lucrare colectivă, efectuată de o echipă de specialişti, profesori şi cercetători sub conducerea lui Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant. În toate timpurile lumea simbolurilor a însemnat o enigmă atrăgătoare, suscitînd interpretări şi descifrări felurite. De la limbajul obişnuit şi pînă la cel specializat, simbolurile sînt prezente, fireşte, într-o ierarhie de încifrare diferită şi cu semnificaţii mergînd de la arbitrar pînă la precizia matematică. Dicţionarul la care ne referim oferă, prin cele o mie sase sute de articole ale sale, interpretări bazate pe lecturile cele mai de seamă. În această privinţă, precum şi îndemnul de a continua meditaţia, prin trimiteri la lucrările fundamentale privind simbolurile. Echipa autorilor reuneşte specialişti atît din domeniul umanist (filozofie, istorie, filologie, lingvistică, critică de artă, teologie, publicstică) cît şi din cel al ştiinţelor exacte (astronomie, matematică şi fizică, medicină), aşa încît informaţiile oferite de dicţionar sînt complete şi, păstrînd mereu obiectivitatea ştiinţifică, primesc şi aura poeziei, a ilustraţiei literare. În alcătuirea articolelor dicţionarului s-a plecat de la ideea că acesta nu poate epuiza gama interpretărilor dar că, dimpotrivă, numai progresul general al ştiinţelor duce, la o cunoaştere ştiinţifică a simbolurilor. În consecinţă dicţionarul are caracter de „operă deschisă", articolele oferind informaţii şi interpretări integrale, juxtapuse, completate cu referiri, ilustraţii şi trimiteri la operele lecturii de bază în acest sens, fără a impune concluzii. Se practică astfel o imparţialitate concretă, prin respectarea obiectivităţii şi evitarea schematizării sau sintezelor care ar putea îngrădi imaginaţia cititorilor. Este ca şi cum fiecare articol se aşteaptă completat, cu aceeaşi obiectivitate, de interpretări sau descifrări ulterioare pe care rigoarea unor ordonări excesive le-ar fi putut exclude. Lectura devine astfel nu numai utilă, bogată în informaţie, dar şi foarte atrăgătoare lăsînd zarea liberă visării, imaginaţiei, soră a raţiunii, imaginaţiei anticipatoare şi inspiratoare, după cum se ştie, a numeroase descoperiri.

* **Dictionnaire des symboles** — mythes, rêves, coutumes, gestes, figures, couleurs, nombres. (**Dicţionar de simboluri** — mituri, vise, obiceiuri, gesturi, figuri, culori, nume). Paris, Seghers et Jupiter, 1973.

Pămînt (Tera)

1. Pămîntul se opune simbolic cerului, ca principiul pasiv celui activ, aspectul feminin aspectului masculin al manifestării, ca obscuritatea luminii ; **yin**-ul **yang**-ului ; **tamas** (tendința descendentă) **sattvei** (tendința ascendentă) ; densitatea, fixitatea și condensarea (Abû Ya' qûb Sejestanî) naturii subtile, volatile, **Dizoluției.**

După **Yi-King,** este hexagramul **K'uen,** perfecțiunea pasivă, primind acțiunea principiului activ **K'ien.** Pămîntul **suportă** în timp ce cerul **acoperă.** Toate ființele se nasc din pămînt — terra — pentru că ea este femeie și mamă, dar este complet supusă principiului activ al Cerului. Animalul femelă este de aceeași natură cu pămîntul. În mod pozitiv, virtuțiile sale sînt blîndețea și supunerea, hotărîrea calmă și durabilă. Trebuie adăugată umilința, etimologic legată de **humus** spre care înclină și din care a fost modelat omul. Caracterul primitiv **t'u** indică producerea ființelor de către pămînt.

Pămîntul este substanța universală **Prakriti, haosul** primordial, **materia prima,** separată de ape, conform cu **Geneza ;** adusă la suprafața apelor de mistrețul vișnuit ; coagulată prin eroii mitici ai lui **Shintô ;** materie din care Creatorul (în China — Niukua) îl prelucrează pe om. Pămîntul este fecioara străbătută de sapa sau fierul plugului, fecundată de ploaie sau sînge, care sînt semințele Cerului. În mod universal, pămîntul este o **matrice** care naște izvoarele, minereurile, metalele.

Pămîntul este pătrat (de exemplu în China), determinat de cele patru orizonturi. De aceea imperiul chinez este pătrat, împărțit în pătrate și reprezentat în centru prin pătratul **ming-tang**-ului. Lumea chineză este făcută din pătrate unele în altele.

2. Pămîntul simbolizează **funcția maternă : Tellus Mater.** El dă și ia viața. Prosternîndu-se la pămînt, Iov exclamă : „Gol am venit din sînul mamei, gol mă voi întoarce", asimilînd pămîntul-mamă cu sînul matern.

În religia vedică, pămîntul simbolizează mama, izvor al ființei și al vieții, protectoare împotriva oricărei forțe dăunătoare. După riturile vedice de înmormîntare, sînt recitate versete în momentul în care urna funerară conținînd cenusa încinerării este pusă în pămînt :

> — Du-te în Pămînt, mama ta,
> cu lungă ședere, în bună pace !
> moale ca lîna pentru cel bun,
> să te apere de Rău !
> Bolțește-te deasupra-i și nu-l strivi ;
> primește-l Pămînt, ocrotește-l !
> Acoperă-l cu poala rochiei tale
> ca o mamă, care-și apără fiul. (**Rig Veda,** Grhyasutra, 4, 1).

Unele triburi africane au obiceiul să **mănînce pămînt ;** simbol al identificării. Preotul gustă pămînt ; femeia însărcinată mănîncă și ea. Focul se naște din pămînt mîncat. Se spune atunci că **Pîntecul se luminează.** În concepția lor despre ierogamia fundamentală Pămînt-Cer, Dogonii își reprezintă pămîntul ca pe o femeie întinsă pe spate, cu capul spre Nord, cu picioarele spre Sud ; sexul ei este un mușuroi, clitorisul o termitieră.

3. Asimilat mamei, pămîntul este un simbol de **fecunditate** și de regenerare. Din el se nasc toate ființele, el le hrănește, apoi primește de la ele germenul fecund (Eschil, **Choephores.**) După teogonia lui Hesiod, pămîntul (Gaia) a născut chiar Cerul (pe Uranos), cu care s-a unit pentru a da naștere tuturor zeilor. Zeii au imitat această primă ierogamie, apoi oamenii, apoi animalele : pentru că pămîntul se află la originea

— „Nu ! La Cazino, doamnă Chalon, pentru a bea o cupă de șampanie în ambianța orchestrei. Ne vom continua discuția...

— „Dar... domnule inspector...

— „Ascultați-mă doamnă... Sînt celibatar. Patru zeci și patru de ani. Cu o înfățișare destul de plăcută. Cu ceva bani puși deoparte. Nu sînt o partidă de invidiat... dar nici de respins".

O privi direct în ochi :

— „Vreau să mor, doamnă...

Își îndreaptă umerii, prezentîndu-și persoana sa în cele mai favorabile unghiuri, în timp ce privirea convingătoare a doamnei Chalon îi da aprobarea :

— „O mîncare bună, spuse doamna Chalon, servită moderat, nu-i chiar totdeauna fatală... Îmi dai brațul, inspectore..."

FRED S. TOBEY

Urcă la volan, dragă

Cînd Sherry Tisdale îi spuse soțului că vrea să învețe să conducă mașina, știa mai de mult că el nu se va opune și că va pretinde ca el însuși să-i predea arta de a conduce. Nu că ar fi ținut la calitatea lecțiilor predate, ci pentru a face economii.

George Tisdale era un zgîrcit, un zgîrie-brînză, un cărpănos de cea mai josnică speță. Despre aceste lucruri v-ar fi spus și Sherry dacă ați fi întrebat-o !...

Așa că el a fost acela care a învățat-o să conducă, mai bine zis, care a încercat să facă lucrul ăsta. Sarcina nu era prea ușoară căci Sherry era o căpăcită neatentă și cam fără creier. Despre aceste lucruri, v-ar fi spus chiar George dacă l-ați fi întrebat. De fapt aceste lucruri i le repetă mereu lui Sherry, desigur fără a fi întrebat...

Ați dedus desigur, din acest preambul, că dragostea și afecțiunea primelor zile de căsătorie dispăruseră din menajul Tisdale, și că ceva ce semăna a antipatie îi luase locul. Cu toate acestea, deși îi auzeai adesea pe fiecare zicînd „ai merita să te omor" e foarte puțin probabil că aveau într-adevăr intenția de a se descotorosi unul de altul.

Dar într-o seară lui Sherry, i se oferi o ocazie minunată, ocazie pe care, cu greu putea s-o lase să-i scape. Erau plecați împreună la o recepție într-un oraș alăturat și George băuse mult mai mult decît starea sa îi permitea. La început, știind că trebuie să se întoarcă cu mașina, George se arăta foarte prudent ; dar cu timpul nu mai ținu seama de restricții, mai ales că Sherry, care primise de curînd permisul de conducere, putea să urce la volan dacă era nevoie. Și în această seară nevoia era presantă ! Cînd părăsi casa prietenilor George abia putea să mai meargă. Despre condus, nici vorbă.

Pe drumul în serpentină care traversa South Hils, George făcu brusc constatarea că i se face rău de la stomac. Spuse soției să oprească imediat.

Nu era deloc un loc ideal pentru oprire, căci această parte a drumului era în reparații și nu era nici un parapet pe marginea șoselei care cobora brusc spre vale. Dar urgența era expresă și Sherry opri prompt.

Clarul de lună scălda peisajul într-o încîntătoare lumină, pe care George n-o putea sesiza pentru că „suferea" ținîndu-se cu mîna de un panou lăsat acolo să semnaleze rîpa periculoasă.

Frumusețile naturii erau pierdute din vedere și pentru soția sa, căci în timp ce-l observa pe George plină de dezgust, își dădea seama că, cu o foarte mică împingere, George ar putea fi aruncat în golul rîpei.

Dînd ascultare impulsului criminal, părăsi mașina și-l împinse brusc și cu forță. Cu o exclamație de groaznică surpriză George trecu peste bordură și dispăru.

Nu se vedea farul nici unei mașini, nici urcînd nici coborînd ; deci socotind că nu are de ce să se teamă, Sherry se gîndi, spre siguranță, să afle ce s-a întîmplat cu George. Cu oarecare prudență se apropie de bordură și privi. Da, el era acolo, și poziția în care se afla, deasupra stîncilor luminate de lună, nu-i lăsa nici o îndoială asupra succesului gestului său. Nu avusese în cale nici o tufă, nici o ramură, care să-i înceteze căderea, de la înălțimea celor șaizeci de metri. Cum moartea trebuie să fi fost instantanee, Sherry nu încercă nici un regret, căutînd să-și reamintească cîteva din faptele care au făcut ca soțul ei să-și merite pe deplin soarta...

* * *

Sarah, sora lui Sherry, servi încă un ceai detectivului Rourke.

— În concluzie, puteți să-mi puneți cît mai multe întrebări sînteți de la poliție, iar eu voi încerca să răspund cît mai limpede, dar zău nu văd la ce ar putea să folosească cele ce vi le-am povestit.

— Încercăm să găsim un oarecare mobil, replică sergentul. Cînd dai de un mobil enigma se dezleagă de la sine. Noi n-am descoperit încă mobilul plauzibil și sperăm că ceea ce ne veți spune ne va pune pe drumul bun.

— V-am mai spus. Se certau mereu.

— Da, ne-ați spus. Dar acest lucru nu lămurește faptele. Care era subiectul obișnuit de certuri ?

— O, toate erau bune ! Se certau din te miri ce. În fiecare zi pentru un motiv oarecare, iar duminica de două ori mai mult. Dacă ea spunea că va fi frumos, el îi replica că va fi ploaie, prilej de a începe certurile...

— Stranie afacere, comentă sergentul Rourke. M-aș mulțumi foarte bine să o califlc accident de circulație sau dublă sinucidere și să o consider închisă dacă aș putea să înțeleg cum au făcut pentru a ieși din mașină în timp ce aceasta cădea. Mașina s-a sfărîmat de stînci, mult mai jos decît ei, asta fără îndoială...

Sergentul se ridică și-și puse chipiul.

Bine, vă părăsesc, dar voi mai trece pe aici, dacă vă veți aduce aminte de unele lucruri, n-aveți decît să mi le spuneți.

— Apropo de mașină, intervine Sarah, iată încă unul din subiectele certurilor Mai ales cînd era vorba de lecții de conducere pe care i le dădea. Iată, chiar în dimineața zilei groaznice, s-au certat ca birjarii din cauza manevrei pe care ea nu izbutea să și-o bage în cap...

— Și despre ce manevră era vorba, dacă vreți să v-o reamintiți, întrebă sergentul Rourke, îndreptîndu-se spre ușă.

— Da, mi se pare... da, cearta a început cînd el i-a spus că cineva care se laudă că-i bun conducător, trebuie să-și amintească *măcar odată în viața sa* să tragă frîna de mînă cînd mașina e în staționare.

A. HITCHCOCK
Minciuna

„Deci declari că în momentul atacului te găseai la cîțiva kilometri de hotelul Baltimore ?“ întrebă locotenentul Blanchard privindu-l adînc în ochi pe Tomy Horne.

„Exact. Mai precis spus eram chiar la celălalt capăt al orașului. Deci nu poate fi vorba să fiu implicat în această anchetă !“

Blanchard își privi colegul său Corsi, care dînd din cap, părea a spune „N-ai ce-i face, tipul are un alibi, așa că...“

„De altfel prietena mea Shirley o să vă poată confirma că la acea oră eram împreună cu ea“ explică în continuare Tomy Horne.

„Chiar ne crezi atît de naivi că o să luăm drept adevăr cele spuse de una ca Shirley“, spuse cu răceală Blanchard, sfredelindu-l cu privirea. „Asta e treaba voastră“, dădu din umeri Horne. Faceți cercetări și veți descoperi cine minte și cine nu. Sînt sigur că nevinovăția mea va fi repede dovedită și atunci o să fiți nevoiți să-mi dați drumul“.

Cu calmul său proverbial, locotenentul Blanchard își întoarse privirea către detectivul Corsi și-l întrebă : „Omul dumitale Petersan, ce mai face ? S-a întors ?“

Corsi părăsi încăperea fără a mai răspunde la întrebare. Blanchard trecu din nou la interogatoriu : „Să reluăm discuția... În jurul orei 11, doi gangsteri, tineri, purtînd măști pe față și înarmați cu revolvere Colt calibrul 45, pătrund brusc în holul hotelului Baltimore. Se duc direct la funcționarul de serviciu și-l obligă să deschidă seiful în care erau păstrate obiectele de valoare ale pasagerilor. Dar ghinion ! Apare detectivul hotelului și cei doi gangsteri sînt nevoiți să fugă urgent. Urmează un scurt schimb de focuri după care se îndreaptă spre mașina pe care o aveau parcată în fața hotelului. Unul din ei reușește să fugă. Celălalt este prins de detectiv. El se dovedește a fi o veche cunoștință de-a dumitale, un fost coleg de celulă, Freddie Raymond. Ți-l amintești Tomy Horne ? Te mai miri acum de ce te-am arestat ?“

„N-aveți nici un motiv să-mi puneți în spinare afacerea asta. V-am mai spus, mă găseam la Shirley“, replică supărat Horne...

oricărei vieți, i s-a dat numele de **Mama cea Mare.**

Există înmormîntări simbolice, analoage cu scufundarea de botez, fie pentru a vindeca și fortifica, fie pentru a satisface riturile de inițiere. Ideea este mereu aceeași : a regenera prin contactul cu forțele pămîntului, a muri pentru o formă de viață dar a te naște într-o altă formă.

În raport cu Apele care se găsesc și ele la originea lucrurilor, pămîntul diferă prin aceea că Apele preced organizarea Cosmosului în timp ce pămîntul produce formele vii ; Apele reprezintă masa nediferențiată, pămîntul germenii diferențelor. Ciclurile acvatice îmbrățișează perioade mai lungi decît ciclurile telurice în evoluția generală a Cosmosului.

Glia și femeia sînt adesea asimilate în literatură : brazde însămînțate, arături și pătrundere sexuală, naștere și recoltă, lucrare agricolă și act generator, culesul fructelor și alăptare, fier al plugului și falus al bărbatului. În Africa, ca în Asia, după unele credințe, femeile sterile riscă să molipsească pămîntul familiei și de aceea soțul poate să le alunge. Femeile însărcinate, dacă aruncă sămînța în brazdă vor îmbogăți recolta ; ele sînt o sursă de fecunditate. Soțiile, spune Coranul, sînt pentru voi ca ogorul (M, 223). Într-o brazdă însămînțată s-a unit, primăvara, Iason cu Demetra. **(Odiseea,** V. 125).

4. Pentru Azteci, zeița Terra are două aspecte : este Mama care ne hrănește și ne permite să trăim din vegetația ei, în schimb, cere morții cu care se hrănește ea însăși și în acest sens este distrugătoare. În triburile Maya mulajul pămîntului este zeița lună, regină a ciclurilor fecundității. Bătrîna zeiță Maya, luni-terestră, are o funcție primordială : este amanta numărului 1. Adică ea prezidează la nașterea la originea oricărui lucru, la începutul lumii.

5. Se presupune că pămîntul este purtat de un pește enorm în Japonia ; în India, de o broască testoasă ; la Amerindieni, de un șarpe ; în Egipt, de un scarabeu ; în Asia de Sud-Est, de un elefant, etc. Seismele se explică prin mișcările neașteptate ale acestor animale geofore, care corespund fazelor evoluției.

6. Denumirea **Pămîntul Sfînt** se referă, pentru Evrei și creștini, la Palestina ; dar este evident că aceasta comportă analogii în alte tradiții în care primește alte nume ca : **Pămînt al Sfinților,** al **Preafericiților, Pămîntul nemuririi etc.** În toate cazurile este vorba despre **centre spirituale,** corespunzînd **Centrului pămîntului** în fiecare tradiție, reflectare a **Centrului** primordial sau a Paradisului terestru. I se poate alătura **Pămîntului făgăduinței,** scop al unei căutări care este tot de ordin spiritual și **Pămîntul negru** (Kemi) al Egiptenilor, al cărui caracter primordial este neîndoielnic. Pămîntul făgăduinței este unul din polii spiritului (Dante), cum este Sanaan-ul pentru Ebraici, Itaca pentru Ulisse. Ierusalimul ceresc pentru creștini... **Pămîntul pur** corespunde la Platon, cu ceea ce ne imaginăm ca **Pămînt sfînt.** În cazul particular al Amidismului, Pămîntul pur (japonezul **Jôdo**) numit și **Pămînt al retribuției** (Hôdo) de către Shinran, este Paradisul occidental al **Amidei :** este și un **Pămînt al Preafericiților.**

Dar pămîntul — capăt nu este străin de cel de origine. Acesta nu încetează să-și păstreze caracterul sacru. De aceea cînd un grup vrea să se regenereze spiritual, practică un fel de întoarcere pe pămîntul natal. Un spațiu sacru își trage validitatea din permanența ferofaniei care l-a consacrat. Iată de ce un anume trib din Bolivia, de fiecare dată cînd simte nevoia să-și înnoiască energia, revine la locul care-i este leagănul strămoșilor (după Levy-Bruhl, **L'experience mystique et les symboles chez les primitifs,** (188-189). La fel sînt pelerinajele la Muntele Sion, la Golgota etc.

7. Cu acest caracter sacru, cu acest rol matern, pămîntul intervine în societate ca zălog în jurăminte. Dacă jurămîntul este legătura vitală a grupului, pămîntul este mamă şi hrană pentru întreaga societate.

8. Irlandeza posedă ca şi latina, două cuvinte pentru a desemna pămîntul : **talamh** corespunde lui **Tellus** şi desemnează pămîntul ca element în opoziţie cu aerul sau apa ; **tir** corespunde lui **terra** şi desemnează pămîntul ca expresie geografică. Şi druidul are putere asupra pămîntului-element : înainte de bătălia de la Mag-Tured un druid al Tuatha De Danann îi promite lui Lug că va arunca un munte peste cei din tribul Fomoire şi că va supune primii doisprezece munţi ai Irlandei. În aceeaşi mitologie, pămîntul este personificat de Tailtiu, nu soţia ci doica lui Lug, cu sărbătoarea la 1 august. Pămîntul face parte din **zălogul de jurămînt** celtic şi putem compara jurămîntul îngerului Amnaêl lui Isis : „Ţi-o jur pe cer, pe **pămînt**, pe lumină şi întuneric, ţi-o jur pe foc, aer şi **pămînt**, ţi-o jur pe tăria cerului, pe adîncul **pămîntului** şi al Tartarului ; ţi-o jur pe Hermes, pe Anubis, pe urletele lui Kerkoros, pe şarpele care păzeşte templul ; ţi-o jur pe barca şi luntraşul Acheronului ; ţi-o jur pe cele trei **Nevoi**, pe Bice şi pe Spadă (**Collection des Anciens Elchimistes grecs**, I., Paris 1887, p. 29-30).

9. Paul Diel a schiţat o întreagă psihologie a simbolurilor în care suprafaţa plană a pămîntului reprezintă **omul** ca fiinţă conştientă ; lumea subterană cu demonii şi monştrii săi, cu zeităţile răufăcătoare prefigurează subconştientul ; vîrfurile cele mai înalte, cele mai aproape de soare, sînt imaginea supraconştientului. Pămîntul întreg devine astfel simbolul conştientului şi al **situaţiei sale conflictuale**, simbol al dorinţei terestre şi posibilităţilor de sublimare şi perversiune. El este arena conflictelor conştienţei în fiinţa omenească.

Foc

1. Majoritatea aspectelor simbolismului focului sînt rezumate în doctrina hindusă care îi conferă o importanţă fundamentală. **Agni, Indra** şi **Sûrya** sînt focurile luminilor terestră, intermediară şi celestă, adică focul obişnuit, trăznetul şi soarele. Există şi alte două focuri... cel de penetraţie sau absorbţie (**Vaishvanara**) şi cel de distrugere (alt aspect al lui Agni). Se imaginează în paralel alte cinci aspecte ale focului ritual, care este tot **Agni**. Zeul Agni a urcat pe înălţimile cerului eliberîndu-se de păcat, şi ne-a scăpat de blestem. (**Athara Veda** 12. 1). După **Yi-King** focul corespunde în sud culorii roşii, verii, inimii. Această ultimă relaţie este de altfel constantă, fie că focul simbolizează pasiunile (în special dragostea şi mînia), fie că el simbolizează **Spiritul** (focul spiritului care este de asemenea sufletul şi trigramul **li**) sau cunoaşterea **intuitivă** de care vorbeşte **Gîtă** (4, 10 sau 4, 27). Semnificaţia supranaturală a focului se întinde de la sufletele rătăcitoare (focuri jucăuşe, lanternele Extremul-Orient) pînă la Spiritul divin. **Brahma** este identic cu focul, spune **Gîtă** (4, 25).

2. Focul este simbolul divin esenţial al Mazdeismului. Păzirea focului sacru se întinde din vechea Romă pînă la Angkor. Simbolul focului **purificator şi regenerator** se dezvoltă din Occident pînă în Japonia. Liturghia catolică a **focului nou** este celebrată în noaptea de Paşti. Cea a lui **Shintô** coincide cu schimbarea anului. După unele legende Hristos (şi sfinţii) reînvie trupurile trecîndu-le prin focul de la forjă. Există

În acea clipă uşa se deschise şi detectivul Corsi reapăru în cameră. Îi întrerupse din discuţie zicînd : „Da, Petersan s-a întors. Povestea e exactă. Şase lovituri de cuţit în piept, şi spate. E moartă". Locotenetul Blanchard dădu din cap cu compătimire. „Ce-i cu povestea asta ?" întrebă uimit şi agitat Horne. „Ce tot inventaţi aici ?"

„În sfîrşit îţi mai putem oferi o ultimă şansă, amice : recunoaşte că ai fost cu Raymond atunci cînd a fost comis atacul. E mult mai bine pentru situaţia ta !"...

„Terminaţi cu prostiile"... spuse Horne şi încercă să se ridice de pe scaun. Dar Corsi îl aşează din nou pe scaun. „Deci susţii cu încăpăţînare că ai fost în acea noapte la Shirley. De cele întîmplate acolo răspunzi tu, nu-i aşa ?" Apoi cu o vace calmă, înspăimîntător de calmă, locotenentul Blanchard adăugă : acum cîteva clipe, Shirley a fost descoperită moartă, asasinată în camera ei !"

Horne se îngălbeni brusc. „De unde ştiţi lucrul acesta", întrebă el.

„A găsit-o Peterson cînd s-a dus să-ţi verifice alibiul. Fata arăta jalnic aşa că lucrurile stau prost. Chiar groaznic de prost".

„Staţi puţin, reuşi să articuleze Horne. Vreţi să spuneţi că Shirley e moartă ? Asasinată ? De cine ?"

„Tocmai asta vrem să aflăm şi noi şi bineînţeles şi judecătorul... Sper să ne spui" replică locotenentul Blanchard zîmbind către Corsi.

Se lăsă tăcere. Pe faţa lui Horne se putea citi lupta ce se dădea în el. Deodată izbucni : „Dobitoaca ! Ştiam că într-o zi va păţi un astfel de lucru... Cavalerii ei... Dar eu n-am nici o legătură cu această crimă. Vă rog să mă credeţi..."

„Vrei să spui, după cîte înţeleg, că n-ai fost acolo. Nu-i aşa ? Poţi s-o dovedeşti... acum cînd Shirley nu mai este ?"

„N-am fost acolo... nici măcar în apropierea locuinţei. Eu am fost... am fost, da, luat parte la atacul de la hotelul Baltimore !"

Corsi notă în grabă declaraţia în timp ce pe faţa lui Blanchard apăru un zîmbet... „Şi ca să vă dovedesc că nu am fost acolo — continuă Horne — am să vă arăt unde am ascuns revolverul. Puteţi compara gloanţele găsite la hotel cu cele din revolverul meu. Prefer să stau în puşcărie decît să fiu acuzat de o crimă pe care n-am comis-o"... Corsi notă de zor declaraţii...

„Putem merge chiar acum să vă arăt ascunzătoarea", spuse Horne...

După ce Horne ieşi din birou însoţit de Corsi, locotenentul Blanchard izbucni într-un surîs zgomotos : „Nu prea se întîmplă ca asasinul să ne sprijine pentru a-l trimite pe scaunul electric", reflectă el. Căci Horne nu avea de unde să ştie că acel detectiv de la hotelul Baltimore murise în urma gloanţelor căpătate. O va afla, cu siguranţă, mai tîrziu.

Locotenentul Blanchard tăcu o clipă, apoi sună chemînd un funcţionar : „Acum poţi s-o eliberezi pe domnişoara Shirley din arest. Nu înainte de a o conduce pînă la mine. Aş vrea să mă întreţin cu ea. Nu pot admite ca cineva să mă mintă cu nerusinare"...

Versiuni româneşti :
Florin GHEUCA

• **CELIBATARUL** Foto : **Dorin SPERANŢIA (AFIAP)**

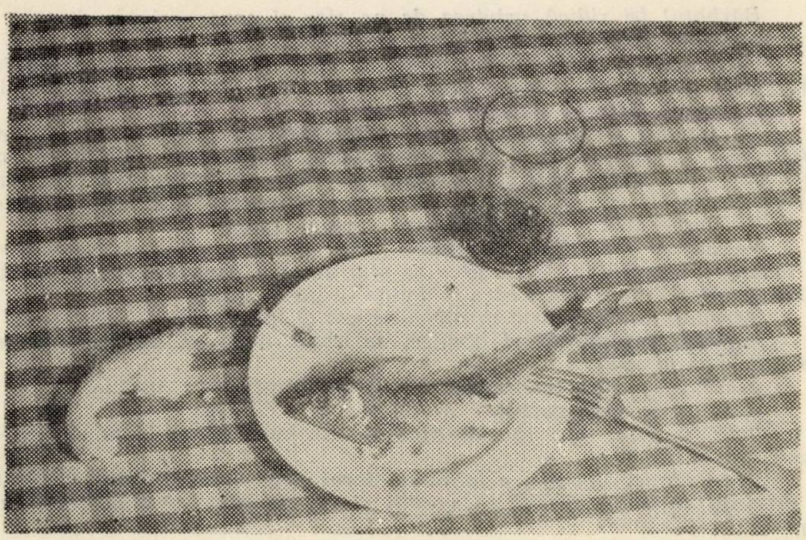

Geamăl Mir Sădeghi

Este cunoscut cititorilor români dintr-un interviu apărut în revista „ATENEU", în 1978, în care scriitorul dovedește o largă deschidere spre literatura euro-americană, o înțelegere originală a mecanismelor epice specifice acestei literaturi, în care a găsit și unele sugestii și modele. În același număr al revistei băcăuane, Vasile Sofineti publica integral traducerea povestirii titulare din volumul „Sperietoarea".

Locuind în Teheranul tuturor posibilităților narative, iranianul Geamăl Mir Sădeghi cultivă cu predilecție și cu ostentație declarată povestirea cu statut parabolic, capabilă, după opinia sa, să exprime mai bine labirinturile și capcanele epocii postbelice. De aceea, micile sale bijuterii epice propun cel puțin două nivele de lectură.

Principalele volume : — „Oaspeții nopții" — „Obosiți, ochii mei" — „Nopțile de contemplație și floarea galbenă" — „Lungimea nopții" — „Aceste triști" — „Sensul egretelor nisipului" — „Nici un om, nici o voce", — „Noaptea lămpii" — „Sperietoarea" — „Teama" (din care face parte această povestire).

În colaborare, a alcătuit o antologie de 9 povestiri din creația unor scriitori ai lumii.

Teama

Bărbatul își ridică privirea de pe ziar și spuse printre dinți :

„Numai uciderí în masă, nimic altceva !"

Cu o ușoară strîngere de inimă, se uită la un copil mic și plăpînd care făcea primii pași. Mama sa, o femeie tînără, se aplecase asupra lui și era atentă să nu cadă.

În camera de așteptare era multă animație. Copii mari și mici ieșeau dintr-o încăpere și intrau în cealaltă, trăgîndu-și mamele și tații după ei. Omul privi copiii care rîdeau sau plîngeau. Își întoarse apoi fața și țintui cu privirea ziarul gros. Îl mototoli și îl aruncă în găleata cu gunoi.

Un perete subțire separa camerele de așteptare.

Pe pereți erau lipite frumoase hîrtii colorate, pline de arabescuri. În închiderea peretelui despărțitor se afla un mic bazin de sticlă, în care înotau pești viu colorați care se agitau în sus și în jos.

Bărbatul mîngîie părul moale și delicat al fetiței sale.

Aceasta, înfrigurată și apatică, se așeză lîngă el, pe bancheta de piele, și privi la copii.

Sunetul soneriei telefonului se răsuci strident în încăpere.

„Clinica de copii, poftiți."

Omul îi privi fața obosită care asculta cu răbdare la telefon, apoi auzi vocea ei blîndă :

„Nu-i nimic, doamnă, e febră și diaree epidemică. Nu fiți neliniștită în privința copilului. Doriți să vorbiți și cu doctorul ? Nu închideți, vă rog."

limbile de foc ale Rusaliilor. Rolul forjorului introduce pe cel al rudei sale alchimistul, care confecționează nemurirea în focul vetrei sale, adică, în China, în focul **creuzetului** interior care corespunde aproape plexului solar sau lui **manipura-chakra,** plasat de **Yoga** sub semnul focului. Taoiștii, de altfel intră în foc ca să se elibereze de limitele umanului, apoteozează de care nu putem să nu legăm pe cea a lui Ilie cu carul său de foc. Ei intră în foc **fără să se ardă ;** ceea ce, se afirmă cu siguranță, permite chemarea ploii — binecuvîntarea cerească — dar evocă și **focul care nu arde** al ermetismului occidental, **abluțiunea** purificarea alchimistă simbolizată de salamandră. Omul este foc, spune sfîntul Martin ; „legea lui, ca aceea a tuturor focurilor, este să distrugă (învelișul) și să se unească cu izvorul de care este despărțit". Trebuie adăugat încă acestor focuri purificatoare pe cel din China veche care însoțea în întronările rituale, hora și tămîierea. Și desigur, în toate regiunile pe cel al ordaliilor.

3. Focului sacrificiului din Hinduism, Budha îi substituie focul interior, care este în același timp cunoaștere pătrunzătoare, luminare și distrugere a **învelișului :** „Aiț o flacără în mine... Inima-mi este vatră, flacăra este **eul îmblînzit."** **(Sumyutanikâya,** 1, 169). **Upanișadele,** ne asigură în paralel că a arde înafară nu înseamnă să arzi. De unde și simbolurile lui **Kundalini** arzătoare din **Yoga** hindusă și ale focului interior în Tantrismul tibetan. Acest ultim sistem, care nu ia în considerație decît cinci centre subtile, face să corespundă focul **inimii.** Și în India, **Taijasa,** condiția ființei care corespunde visului și stării subtile, derivă din **têjas,** focul. Este cel puțin curios să notăm că Abû Ia'gûb Sejestâni consideră focul în funcția sa de **a aduce lucrurile în stare subtilă,** prin arderea învelișului grosolan. Formula alchimică chineză aparent puerilă, după care unirea apei și a focului produce vapori de apă, este aptă să exprime un simbolism de aceeași natură. După o tradiție inițiatică **peule** „focul este din cer, căci el urcă, în timp ce apa este a pămîntului căci ea coboară în ploaie". Ea este de origine cerească și cu destinație pămîntească, în timp ce focul este de origine pămîntească și cu destinație cerească.

Aspectul distrugător al focului comportă evident și un aspect negativ și **stăpînirea acestui foc** este și ea o funcție diabolică. Se va nota cu privire la forjă că focul ei este în același timp ceresc și subteran, instrument al demiurgului și al demonului. Căderea de nivel este cea a lui **Lucifer, purtătorul luminii** cerești, aruncat în flăcările iadului : focul care arde fără să consume, dar exclude pe veci de la regenerare.

4. În tradițiile celtice nu avem despre foc, ca element ritual și simbolic, decît informații indirecte sau hagiografice. Textele menționează numai în Irlanda sărbătoarea Beltaines, **focul lui Bel** la întîi mai, începutul verii. Druizii aprindeau focuri mari, printre care treceau vitele pentru a le feri de epidemii. Acestui foc al druizilor, la Uisnech, în inima țării, sfîntul Patrick i-a substituit pe al său, semn că creștinismul învinsese definitiv. În **De Bello Gallico,** Cezar vorbește și el de manechine de răchită în care Galiii închideau oameni și animale și le dădeau foc. Focul galic este încă vag și puțin analizat, dar în Irlanda simbolismul este vizibil **solar.** Este **paștele** păgînilor.

5. Nenumăratele rituri de purificare prin foc, în general rituri de trecere, sînt caracteristice culturilor agrare. Ele simbolizează într-adevăr incendiile ogoarelor care „se împodobesc apoi cu o mantie verde de natură vie".

În Popol-Vah, eroii Gemeni, zei ai porumbului, pier pe rugul aprins de dușmani, fără să se apere, ca să renască apoi, încarnați în răsadul verde de **porumb.**

Ritul Focului nou celebrat încă în zilele noastre de Chortişi, la vremea echinocţiului, adică a arderii ogoarelor înainte de însămînţare, perpetuează acest mit. Chortişii „aprind atunci un rug mare şi ard inimi de păsări şi de alte animale". Inima păsării simbolizează spiritul divin ; indienii repetă astfel simbolic incinerarea Gemenilor-Stăpîni ai Porumbului.

6. În riturile iniţiatice de **moarte** şi **renaştere**, Focul se asociază cu principiul antagonist Apa. Astfel Gemenii lui Popol Vah, după incinerare, renasc dintr-un rîu unde le-a fost aruncată cenuşa. Mai tîrziu cei doi eroi vor deveni noul Soare şi noua lună, Maya-Chişe, îndeplinind o nouă diferenţiere a principiilor antagoniste, foc şi apă, care au prezidat la moartea şi renaşterea lor.

Astfel purificarea prin foc este complementară purificării prin apă, pe plan microcosmic (rituri iniţiatice) şi pe plan macrocosmic (mituri alternate ale Potopului şi ale Marilor Secete sau încendii).

Bătrînul zeu aztec al focului, Huehneteotl, are ca emoleme în Codex un panaş cu o pasăre albastră, un pectoral în formă de fluture, un ciine. Pe banda de pe frunte se încrucişează două triunghiuri isoscele, unul în picioare, celălalt răsturnat. Sahagun spune că „el rămîne în rezervorul apelor, între florile care sînt zidiri crenelate, învăluite în nori de apă." Astfel focul Terestru, ctonian,reprezintă pentru azteci forţa adîncă permiţînd unirea contrariilor şi ascensiunea — sublimarea, spune L. Séjourné — apei în nori, adică transformarea apei terestre, apă impură, în apă celestă, apă pură şi divină. Focul este deci înainte de toate **motorul regenerării periodice**. Triunghiul descendent, după Séjourné, îl reprezintă pe Flaloc, marea divinitate uraniană a tunetului, a trăznetului (foc uranian), a ploilor. Imaginea apă arsă care îi este asociată rezumă unirea contrariilor care se efectuează în sînul pămîntului. Triunghiul ascendent, emblemă a regalităţii este mulajul torţei evoluţiei.

7. Pentru cei din tribul Bambaras, focul ctonian reprezintă **înţelepciunea umană** şi focul uranian **înţelepciunea** divină. Pentru că sensul dependenţei este de la divin la uman la Bambaras, puterea religioasă are prioritate faţa de profan.

8. Anumite ruguri rituale au ca origine accepţia focului ca **vehicul** între lumea vilor şi cea a morţilor. Astfel, în timpul anumitor comemorări de deces Teleuţii se duc în procesiune la cimitir unde aprind două focuri, unul la capul sicriului, celălalt la picioare. În primul foc, destinat defunctului, depun partea de alimente rezervată lui : focul îşi ia îndatorirea să-i transmită această ofrandă.

9. Semnificaţia sexuală a focului este universal legată de prima tehnică de obţinere a focului prin frecare, în dute-vino, imagine a actului sexual. După G. Dieterlen, spiritualizarea focului ar fi legată de obţinerea acestuia prin percuţie. Aceeaşi remarcă la Mircea Eliade. Focul obţinut prin frecare este „considerat un rezultat (progenitura) al unei uniri sexuale". M. Eliade notează caracterul ambivalent al focului : „el este de origine fie divină, fie demonică (căci, după unele credinţe arhaice, el se naşte miraculos în organul genital al vrăjitoarelor)". G. Durand observă că sexualizarea focului e clar subliniată de numeroase legende care plasează locul firesc al focului în coada unui animal.

Pentru G. Bachelard „iubirea este prima ipoteză ştiinţifică pentru reproducerea obiectivă a focului şi înainte de a fi fiul lemnului, focul este fiul omului... Metoda frecării apare ca metodă naturală. Încă o dată, ea este firească, pentru că omul ajunge la aceasta prin propria-i natură. În realitate am surprins focul în noi înainte de a-l smulge din cer... Viaţa focului făcută

Fetiţa se ridică şi se duse direct la o păpuşă mare şi frumoasă din nişa din spatele unei vitrine.

Băieţelul stătea în faţa bazinului de sticlă, iar mama sa îi arăta peştii. Fetiţa se întoarse, se uită la ei şi se duse şi ea lîngă bazin. Copilul plecă de acolo şi o luă cu el pe maică-sa în încăperea cealaltă. Fetiţa îl strigă :

„Tată, tată, vino să vezi peştele ăsta negru ce mare e!"

Tînăra răspundea la alt telefon şi chemă un nume.

O femeie cu copil de ţiţă în braţe se ridică de pe un scaun de lîngă el şi intră în cabinetul doctorului.

Fetiţa îl chemă din nou :

„Vino să vezi, tată, ce mare e."

Tatăl se ridică şi se duse în faţa bazinului cu peşti.

Văzu într-adevăr un peşte mare care parcurgea cu repeziciune lungimea bazinului, se rotea şi se întorcea. Peştişorii fugeau din calea lui, se înfundau între ierburile acvatice şi de acolo veneau la suprafaţă. Ierburile proaspete se agitau odată cu valurile uşoare ale apei. Între ele se găseau cochilii artificiale albe.

Cînd peştişorii deschideau gura, bule de aer ieşeau, rotunde, la suprafaţa apei, apoi se risipeau.

Într-un colţ, un vapor scufundat căzuse pe granulele transparente ale bazinului. Peştişorii intrau şi ieşeau pe ferestrele şi uşile lui.

Peştii, roşii, albi şi negri, cu cozile şi aripioarele transparente şi corpurile de paietă strălucitoare, umblau printre plantele acvatice, înotînd în sus şi în jos. Melcişorii se frămîntau un timp pe pietricelele multicolore, apoi se încolăceau în ei înşişi.

Omul se uită la un peştişor roşu, cu pîntecele umflat, ochii proeminenţi şi negri, strălucitori, cu coada umbeliformă albă şi roşie, aprinsă, ca un fluture, care ieşi printr-o fereastră a vaporului şi, sprinten, cu mişcări destinse, căuta printre ierburi ; înotînd, ajunse sus şi rămase nemişcat sub un fragment de lumină reflectat în suprafaţa apei, în timp ce-şi împrăştia în jur o lumină galbenă, ternă.

Bărbatul se duse la fereastră. Afară se întunecase şi fulgi mărunţi de zăpadă alunecau pe geam şi cădeau pe pămînt. Fetiţa sa veni după el :

„Vino, tată, vino să vezi peştele negru..."

Îl luă de mînă şi îl conduse din nou în faţa bazinului de sticlă. Înspăimîntată şi tuburată, spuse :

„Vezi, peştele negru vrea să-l mănînce pe cel roşu..."

Tatăl văzu cum peştele negru se aruncă în mare viteză asupra peştelui roşu, sfîrtecîndu-i şi înghiţindu-i botul, apoi se întoarse violent. Un tremur brusc cuprinse trupul peştişorului. Cu mişcări vii şi grăbite se trase pe fundul apei.

Tatăl spuse :

„Nu, draga mea, nu vrea să-l mănînce, se joacă numai împreună."

Îşi aţinti privirea asupra bazinului. Peştele negru se întoarse din nou şi cu mişcări iuţi înconjură de cîteva ori bazinul. Peştişorii fugeau din calea lui şi se afundau între micii arbuşti. Peştele roşu se adăposti într-un colţ, cînd peştele negru se aruncă din nou asupra lui şi-i despică umbrela frumoasă a cozii, apoi, agitîndu-şi botul, se îndepărtă. Peştele roşu tremura din tot corpul şi, deconcertat, se îndreptă spre plantele acvatice, cînd, pentru a treia oară, peştele negru veni spre el, de data aceasta din spate. Fragmente strălucitoare din coadă ajunseră la suprafaţa apei. Peştele roşu, cu mişcări moi, lente, se trase spre vapor, în timp ce bucăţi — bucăţi dispersate din coada sa îl urmau.

Ceilalţi peşti, căutau încet în colţurile bazinului şi în ierburi, deschizîndu-şi şi închizîndu-şi gura mică.

Cochilii albe trimiteau la suprafaţa apei, ca pe propriile lor bule de aer groase.

Un tremur alerga pe nervii tatălui. Fetiţa ţipă :

„Oh, tată, oh, i-a scos ochii..."

Peştele negru se îndepărtase, agitîndu-şi continuu botul. În locul ochilor negri şi strălucitori ai peştelui roşu, se deschisese o gaură albă. Pe jumătate mort, acesta se învîrtea în jurul său cu mişcări necontrolate, haotice.

Tatăl se aplecă în grabă, îşi îmbrăţişă fetiţa şi spuse :

„Nu, draga mea, nu, peştele roşu a închis doar ochii".

Ochii fetei se umpluseră de lacrimi. Omul se duse la fereastră. Faţa copilului său ardea de febră. Îşi întoarse capul şi privi ţintă tot la bazin. Tatăl îi întoarse uşor capul şi-i spuse :

„Uită-te, draga mea, uită-te, ninge din nou..."

Ca şi mai înainte, lampa arunca lumină în jur. Razele terne, galbene, deveniseră în spaţiu un lichid îngheţat, care-i sugruma nervii.

Copilaşul care făcea primii paşi din viaţă trecu pe lîngă el.

În spatele lui, un bătrîn bodogăni ceva, se ridică şi îşi aruncă ziarul în găleata cu gunoi.

Traducere de **Gheorghe IORGA**

• **ESCADRA** **Foto : VELERIU BOGDĂNEȚ**

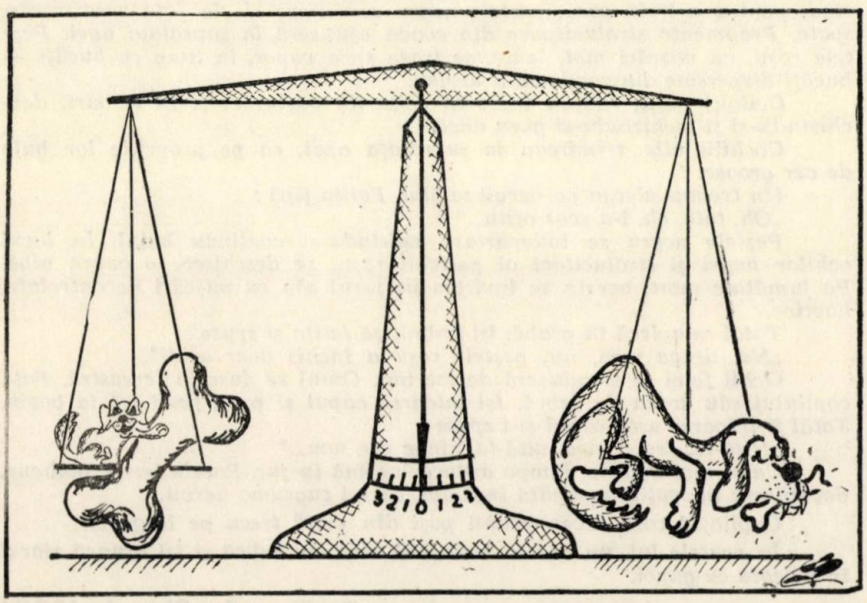

• **Desen de : GABRIEL COJOCARU**

din scîntei și sacade nu ne amintește oare viața furnicarului ? La cel mai mic eveniment vedem furnicile alergînd și ieșind tumultuos din locuința subterană ; la fel, la cea mai mică scuturătură a unui fosfor vedem animaliculele produse de foc adunîndu-se și țîșnind afară sub aparență luminoasă".

10. Durand distinge, ca și Bachelard, două direcții sau două constelații fizice în simbolica focului, după cum el este obținut, cum am spus, prin percuție sau prin frecare. În primul caz, el se înrudește cu fulgerul și săgeata și posedă o valoare de **purificare** și de **luminare**, este **prelungirea arderii luminii.** Pur și foc sînt în sancrită un singur cuvînt. Acestui foc spiritualizat i se adaugă riturile de incinerare, soarele, focurile elevației și ale sublimării, orice foc care transmite o **intenție de purificare și lumină.** El se opune **focului sexual** obținut prin frecare, așa cum **flacăra purificatoare** se **opune centrului genital al vetrei matriciale,** cum exaltarea luminii celeste diferă de un ritual al **fecundității agrare.** Simbolismul focului, astfel orientat marchează **etapa cea mai importantă de intelectualizare** a cosmosului și îl îndepărtează din ce în ce mai mult pe om de condiția animală. Prelungind simbolismul în această direcție, focul ar fi **acel zeu viu și care gîndește** (E. Burnouf) care, în religiile ariene din Asia, a purtat numele de Agni, de Athor, și, la creștini de Hristos". Isomorfismul focului îl va apropia de cel al păsării, simbol uranian.

11. Se înțelege de acum că focul este cea mai bună imagine a lui Dumnezeu, cea mai puțin imperfectă dintre reprezentările sale. Și de aceea, o explica Pseudo-Denys Areopagul, el este atît de des folosit în simbolistica teologală : „Teologia, cum se poate constata, situează alegoriile pe baza focului aproape deasupra tuturor celorlalte. Vei remarca într-adevăr, că ea nu ne reprezintă doar **roți de foc,** dar și animale arzînd și oameni cumva fulguranți ; că ea imaginează în jurul acestor esențe celeste bucăți de jar arzînd și fluvii de flăcări curgătoare într-un zgomot asurzitor. Ea afirmă și că tronurile ard și invocă etimologia cuvîntului **serafim** pentru a declara că aceste inteligențe superioare sînt incandescente, pentru a le atribui proprietățile și calitățile focului. În total, fie că e vorba de vîrful sau baza ierarhiei, tot spre alegoriile din jurul focului tind preferințele. Mi se pare într-adevăr că imaginea focului revelă cel mai bine modul în care mințile celeste se conformează lui Dumnezeu. De aceea sfinții teologi descriu adesea sub formă incandescentă această Esență supra-esențială care scapă vreunei reprezentări și această formă este cea care furnizează multe imagini vizibile a ceea ce de-abia îndrăznim să numim proprietate tearhică".

12. Precum soarele cu raze, focul simbolizează prin flăcări acțiunea fecundantă, purificatoare și luminatoare. Dar el prezintă și un aspect negativ ; el întunecă și sufocă prin fum ; arde, devorează, distruge : focul pasiunilor, al pedepsei, al războiului. După interpretarea analitică a lui Paul Diel, focul pămîntesc simbolizează intelectul, adică conștiința, cu toată ambivalența ei. „Flacăra urcînd spre cer prefigurează elanul spre spiritualizare. Intelectul sub forma sa evolutivă este servitorul spiritului. Dar flacăra este și tremurătoare, ceea ce face ca focul să poată prefigura intelectul care uită spiritul". Amintim că aici spiritul este înțeles cu sensul de **supraconștient. Focul care fumegă și devorează,** contrar **flăcării care luminează** „simbolizează imaginația exaltată... subconștientul... cavitatea subterană... focul infernal... intelectul în forma sa revoltată : pe scurt, toate formele de regresie psihică".

În această perspectivă de foc care arde și consumă, focul este și simbolul purificării și al regenerării. Ne întoarcem la aspectul pozitiv al distrugerii : o

nouă răsturnare a simbolului. Şi apa este purificatoare şi regeneratoare. Dar focul se distinge de aceasta căci el simbolizează „purificarea prin înţelegere — pînă la forma cea mai spirituală, — prin lumină şi adevăr, apa simbolizează purificarea dorinţei pînă la forma ei cea mai simbolică, bunătatea."

Aer

Unul dintre cele patru elemente, alături de pămînt, apă şi foc, după cosmogoniile tradiţionale. Este, ca şi focul, un element activ şi masculin, în timp ce pămîntul (terra) şi apa sînt considerate pasive şi feminine. În timp ce acestea din urmă sînt materializate, aerul este un simbol al spiritualizării (1).

1. Elementul aer este simbolic asociat cu vîntul, cu duhul, el reprezintă lumea **subtilă** intermediară între cer şi pămînt, cea a **expansiunii,** pe care, cum spun chinezii, o umple suflul (k'i), necesar supravieţuirii fiinţelor. **Vâyu** care-l reprezintă în mitologia hindusă apare pe o gazelă şi poartă un stindard fluturînd în vînt, care ar putea fi identificat cu un evantai. **Vâyu** este suflul vital, suflul cosmic şi se identifică cu Cuvîntul, care este el însuşi suflul. **Vâyu** sînt, la nivelul fiinţei subtile, cele cinci funcţii vitale considerate modalităţi ale lui **pranâ,** suflul vital.

Elementul aer, spune sfîntul Martin este un simbol sensibil al vieţii invizibile, **un mobil universal** şi un **purificator,** ceea ce corespunde exact funcţiei lui **Vâyu,** la care trebuie adăugat că acesta este considerat el însuşi purificator.

În ezoterismul izmailian, aerul este **principiul compunerii** şi al **fructificării,** intermediar între foc şi apă, primul **lâm** al numelui divin. Îi corespunde funcţia lui **Tâli.** Sufletul universal, origine a fructificării lumii, a percepţiei culorilor şi formelor, ceea ce ne aduce luminii, a percepţiei culorilor şi formelor şi formelor, ceea ce ne aduce din nou l afuncţia sufletului.

2. Aerul este mediul propriu luminii, zborului, parfumului, culorii, vibraţiilor interplanetare ; el este calea de comunicare între pămînt şi cer. „Trilogia sonorului, diafanului şi mobilului este... un efect al impresiei intime **de uşurare.** Aceasta nu este dată de lumea din afară. Este o cucerire a unei fiinţe odinioară greoaie şi confuză care, printr-o mişcare imaginară, ascultînd lecţiile imaginaţiei aeriene, a devenit uşoară, luminoasă, vibrantă... libertatea aeriană vorbeşte, luminează, zboară. Fiinţa aeriană este liberă ca aerul şi, departe de a se **evapora** participă dimpotrivă la proprietăţile subtile şi pure ale aerului.

F. CÉLINE

Paradoxurile Céliniene

de Frédéric Vitoux

Opera lui Céline pare marcată de semnele lipsei de măsură şi paradoxului. Imposibil să scapi de paradoxuri şi de contradicţiile cele mai turbate. De aici înţelegem cum critica s-a trezit deseori deconcertată şi de ce pasiunea nu a compensat analiza.

Dar mai este şi altceva. Acestei opere nesăbuite, violente, tandre, nostalgice, cinice, riguroase, încurcate, delirante, realiste, vulgare, preţioase, provocatoare, pudice (am putea multiplica la infinit aceste epitete ireconciliante) ar trebui să-i corespundă un autor furios. Şi acest autor la rîndul lui a inspirat judecăţile cele mai diverse.

Pentru unii, Céline nu a fost decît un duşman al omului, un individ incapabil să emită o idee coerentă şi, în consecinţă, se înţelege, nu mai rămînea decît să tragem cortina şi să-i închidem cărţile ! Pentru alţii, Céline a rămas unul dintre martorii cei mai lucizi şi cei mai generoşi ai timpului său, nici nu e cazul să revenim asupra acestei chestiuni !

. . . . . .

Dacă preferaţi, Céline este semnul unui scriitor viu şi nu al unui autor de diatribe, judecăţi, provocate de propriile incoerenţe (şi pe această temă Céline rămîne cu siguranţă unul dintre scriitorii „vii" ai acestui secol), şi el poartă în primul rînd marca unui mare scriitor care necesită răbdarea, rigoarea, studii asupra vieţii şi operei sale care să depăşească şi să lămurească contradicţiile aparente.

Am vorbit despre paradoxuri : oricare ar fi punctul de vedere adoptat : locul lui Céline în literatura vremii, influenţele suferite, originalitatea scrierilor sale, rolul, pe care îl joacă astăzi... nu ne putem sustrage de la toate astea. Există o mai bună introducere în Céline decît expunerea elementelor inconciliabile care par să-l alcătuiască ?

UN SCRIITOR PREZENT ŞI ABSENT

În 1932 apare la editura *Denoël, Voyage au bout de la nuit.* Este primul roman al unui necunoscut de treizeci şi opt de ani, Dr. Louis Destouches, care se ascunde sub pseudonimul Louis-Ferdinand Céline. În scurt timp acest anonimat este străpuns : cartea este scoasă din 5 octombrie şi în 7 octombrie este publicat primul interviu luat autorului [1].

1. De Jean Pierre Launay, în **Paris Soir,** cf. Cahier Céline nr. 1 (Paris, Gallimard, 1976).

Deşi, la început în două mii de exemplare, înecată de şuvoiul reeditărilor, cartea riscă să treacă neobservată. Şi apoi, în ajunul decernării premiului Goncourt, iată-l făcînd figură de adevărat candidat la premiu. Lucien Descaves şi mai ales Léon Daudet sînt pe cale de a-i rezerva o primire răsunătoare. Începe scandalul Céline : opiniile se înmulţesc şi presa se încălzeşte...

Există scriitori care îşi construiesc opera în afara oricărei false notorietăţi, a oricărui triumf zgomotos. Mă gîndesc la un Samuel Beckett sau la un Julien Gracq atît de perfect şi riguros încadraţi *la răspîntie*. Alţii se impun dintr-un foc sau progresiv şi nimeni nu se gîndeşte să-i conteste. Ei ocupă faţa scenei, acceptă rolul de vedetă. Să-i citäm dar pe Sartre, Aragon, Malraux şi alţii. Céline nu aparţine acestor categorii — sau mai degrabă aparţine amîndurora.

Celine nu a avut discipoli oficiali, nu a făcut parte din mişcări sau şcoli, nu a căutat niciodată tribuna, nu a solicitat onoruri, nu a scris sau vorbit în numele vreunui ziar, sau partid politic. Totuşi nu s-a abţinut să nu participe la aceste manifestări secundare, care adesea sînt tributul scriitorilor. A publicat prefeţe, a scris la ziare (dacă nu *în* ziare), a răspuns la interviuri. Lipsa de amabilitate pe care a arătat-o jurnaliştilor nu l-a scutit să acorde totuşi interviuri. Lipsa de încredere nu l-a împins spre o izolare strictă. Pe scurt, statutul său public s-a dovedit ambiguu.

Dar această ambiguitate s-a întărit. Era scriitorul Céline reprezentantul, purtătorul de cuvînt al operei — care apărea cu intermitenţe — care nu era nici necunoscut, dar nici recunoscut, ci contestat, hulit, făcut de ruşine de unii sau adulat de alţii ? Nu ştiu sigur.

Desigur, la început controversa a fost literară. Criticii şi cititorii din 1932 s-au pronunţat pentru sau împotriva romanului *Voyage au bout de la nuit*. Prin violenţă, noutate, libertatea scriiturii şi cruzimea viziunilor, cartea nu putea decît să surprindă, *să şocheze*. Dar sigur disputa a devenit cvasimorală şi *Voyage au bout de la nuit* a fost uitată în favoarea unor probleme mai generale decît acelea pe care le ridica. Acest text, într-un cuvînt, a jucat rol de pretext (să nu mai vorbim de ocazia furnizată gazetarilor şi academicienilor de a-şi pune la punct socotelile cu Céline). Avea el dreptul să conducă pînă la acel punct grav limba franceză, sau dreptul să denunţe cu atîta nihilism burghezia, colonialismul, armata şi războiul, viaţa în uzine şi periferie ? Se putea accepta un tablou atît de feroce şi sordid ? Procesul Céline părăsea domeniul meritelor sale literare...

. . . . . .

PRECURSORII UNUI SCRIITOR FĂRĂ ANTECEDENTE

Faţă de această operă cum să ne orientăm azi ?

Poate ar fi instructiv să ne apropiem de ea fără violenţă şi să lămurim mai întîi influenţele care au modelat-o. Dar, lumina lor este palidă. Aceste influenţe se feresc la rîndul lor...

Dintr-o inocenţă aparentă şi falsă modestie, Céline se compara cu dragă inimă, cu creatorul unei „mici muzici" — unei muzici pe care el a inventat-o şi, atît ! Iar această muzică era aproape *neauzită*... Nu venea din nici o şcoală sau mişcare. Acordurile ei nu trezeau nimic cunoscut. Astfel spus, era imposibil să găseşti măcar un artist care să garanteze pentru ea : Pe scurt, scandalul Céline a rămas scandalul unei persoane şi unei opere izolate şi de aici au pornit toate : căci această operă nu a fost nici codificată nici balizată — spuneam azi că nu a fost nici recuperată nici etichetată cu grijă pentru a încărca conştiinţele. Ghicea Céline ameninţarea ? Se gîndea să se disculpe, să facă caz de modelele sale, să le recunoască influenţa, să se ascundă în spatele marilor „clasici" ?

După apariţia romanului *Voyage*... încolţit de întrebări răspunse doar gazetarilor, că a scris romanul pentru a-l imita pe prietenul său Eugène Dabit, a cărui *Hôtel Nord* tocmai cunoştea un succes răsunător, că se străduia să cîştige bani şi nimic altceva. Dar această provocare naivă era prea de tot. Nu abuza de nimeni. Totuşi, s-au găsit cîţiva cititori şi critici, care urmau să găsească analogii aberante între cele două romane — sub semnul populismului. Ce importanţă avea dacă violenţa scrierii lui Céline, puterea convulsiilor, a viziunilor lui sau nesăbuinţa consideraţiilor sale pulverizau barierele convenabile ale acestui gen încercat ! Pentru mai multe istorii de literatură şi alte manuale şcolare, Céline ar rămîne asociat cu Eugène Dabit, indicîndu-se mai departe Henri Barbusse, André

ANAÏS NIN

Anaïs Nin (Paris, 1903, Los Angeles, 1977) s-a născut într-o familie de artişti, tatăl Joachim Nin, pianist celebru, de origină cubaneză, mama, Rosa Culmell Nin, pianistă daneză, de origină louizianeză, şi a călătorit mult, în funcţie de turneele tatălui, trăind în Germania, Belgia, Spania, Cuba. Deşi n-a frecventat în copilărie decît puţine şcoli, studiind cu guvernante şi profesori particulari, la Bruxelles, Barcelona şi îndeosebi la New York, ea a manifestat de timpuriu o dorinţă de a cunoaşte puţin obişnuinţă, interesîndu-se de poezie, de roman, de psihologie. Trădînd un viu interes pentru literatură, a scris încă de la vîrsta de zece ani un „Jurnal", ce a ajuns apoi la peste 100 de volume, pe care Henry Miller îl socoteşte tot atît de important ca şi „revelaţiile lui Petroniu, Abélard, Rousseau şi Proust". Din acest uriaş „Jurnal", ea şi-a extras apoi întreaga sa operă literară, din care citäm, ca mai importante, romanele : „Oglinzile din grădină", „O spioană în casa dragostei", „Seducerea minotaurului", „Colaje", „Venus Erotica", „Cetăţile interioare", „Foamea", „Copiii albatrosului", „Iarna artificială" şi eseurile „Romanul viitorului", „A fi femeie". „Jurnalul din copilărie", care se întinde pe perioada 1914—1919, scris direct în franceză, limbă pe care o mînuia atunci cel mai bine şi a apărut acum pentru prima oară, ne descoperă, cum spune fratele ei, compozitorul Joaquin Nin, „începutul vocaţiei unui scriitor care a îmbogăţit arta jurnalului, literatura feminină şi în ultima analiză literatura pur şi simplu". Acest „Jurnal", sfîşietor şi încîntător totdeodată, s-a născut dintr-o despărţire şi o desrădăcinare : despărţirea de tatăl ei admirat şi mult iubit, emigrarea în America în ajunul primului război mondial. Cînd l-a început, Anaïs Nin avea 11 ani şi scriindu-l, ea a reuşit să supravieţuiască acelor grele încercări, să se cunoască pe sine şi să-i înţeleagă, de asemeni, încetul cu încetul, pe ceilalţi.

VINERI, 13 IUNIE, 1919

158 WEST 75th ST, LA NEW YORK

Acum două ore, am închis caietul şi l-am aşezat în bibliotecă între **Don Quichotte** şi un roman de **Walter Scott.** Credeam că n-o să mai scriu azi, sau cel puţin n-o să mai scriu despre mine, dar ispita a fost mai puternică. Timp de două ceasuri am recitit mai multe din jurnalele mele. De la cel pe care îl începusem în 1914, pe vaporul care ne ducea departe de Spania, pînă la rîndurile scrise acum două ceasuri. Niciodată în două ceasuri n-am înregistrat atît de multe impresii. Întîi, abia puteam descifra scrisul îngrozitor şi or-

tografia oribilă. Dar n-aveam decît cincisprezece ani. Totuşi îmi puteam analiza caracterul şi, ajutată de memorie, am putut să urmăresc cu un interes palpitant schimbările pe care evenimentele le-au adus caracterului meu. Am sosit la New York, hotărîtă să-l detest, ignorantă, timidă, naivă ca o ţărancă. Scriam lucruri pe care pe atunci le găseam inexplicabile şi acum le înţeleg. Sînt nefericită şi fericită. În jurul meu se desfăşoară tragedia naturală şi inevitabilă a vieţii. Caracterul mi se dezvoltă, scrisul mi se schimbă, ortografia e mai bună, ideile devin clare şi precise. Nu sînt nici naivă, nici timidă şi mai puţin ignorantă. La şaisprezece ani m-am schimbat atît de mult, încît în acest moment, cînd îmi analizez sentimentele, înţeleg că doar în caiete mai există fetiţa de unsprezece ani şi caracterul ei.

20 IUNIE

Am început din nou să scriu, pentru că am înţeles că uneori scriu lucruri cinice şi pesimiste, lucruri care n-ar trebui să le scriu dacă aş avea mai multă minte şi un caracter mai frumos. Dar greşala e doar a Mamei Natură şi a temperamentului meu artistic : Afară plouă azi şi dispoziţia mea s-a resimţit. Temperamentul meu artistic e cauza diferitelor mele toane şi vă rog să n-aveţi o părere prea proastă despre mine, căci l-am moştenit. Vedeţi, pe măsură ce îmbătrînesc, şi acum am şaisprezece ani, înţeleg multe lucruri la care nu mă gîndisem niciodată. Şi azi cînd meditez asupra inexplicabilelor schimbări de dispoziţie şi a rezultatelor lor, mă străfulgeră gîndul că, de fapt, caracterul meu e o fidelă reproducere după cel al tatii. Cu singura deosebire că al lui e nobil în slăbiciunea sa şi minunat, chiar în greşelile sale, pe cînd al meu seamănă cu cel al unui copil prost crescut. Dar încerc atît de des să devin rezonabilă, să fiu veselă, să privesc lumea în faţă şi nu de pe un munte nesigur.

Într-o carte pe care am citit-o se spunea că pana e tot atît de puternică precum sabia şi cine se serveşte de ea ca de o armă învaţă să prefere a lupta în singurătate. Poate că de aceea am părăsit camera, unde s-a adunat familia mea să rîdă şi să pălăvrăgească.

Există reguli în literatură asupra felului cum trebuie să se succeadă scrierile, dar vreau să ştiţi că eu îmi scriu jurnalul fără să ţin seama de nici o regulă din univers. De aceea, acum fiind obosită să mă tot gîndesc la caracterul meu urît, schimb brusc subiectul.

28 IUNIE

Fraţii mei, Thorvald şi Joaquinito au părăsit ieri şcoala, căci a început vacanţa de vară, dar în egoismul meu, n-am dat nici o importanţă acestui lucru. Ei sînt atît de veseli ! Asta mă face

Chanson, Georges Simenon sau Marcel Aymé, legaţi de realitatea socială şi zugrăvirea moravurilor. Cazul său va fi tratat în cîteva rînduri, ca să nu spunem evocat. [2]

De la populism la naturalism nu mai era decît un pas. Alţii au încercat să-l lege de Zola. În 1933, a fost invitat să participe la zilele Medan-ului, dar discursul pe care l-a rostit pentru celebrarea autorului lui *Germinal* i-a permis să impună distanţa cuvenită. Era şi timpul ! Céline rămînea inclasificabil. Dar, şi cum i se putea ierta una ca asta ?

Într-adevăr, raporturile lui Céline cu literatura ne-au rămas mult timp misterioase. Necunoscînd aceste influenţe, ce citea cel puţin ? Care erau cărţile lui de căpătîi ? Autorii favoriţi ?

S-a întîmplat de mai multe ori să evoce scriitori deosebiţi ca Paul Moraud, Georges Sand, dar de regulă nu vorbea despre lecturile sale — ca şi cum ar fi vrut să rămînă fără exemplu şi fără trecut. Lucien Rebatet putea scrie, după o vizită în apartamentul său din strada Girardon din 1940 : „Nici o urmă de viaţă artistică sau intelectuală, cărţile ascunse ca şi la ţăranii bătrîni, care credeau că lăsînd să se vadă ceea ce citesc, s-ar dezvălui într-un mod cu totul şi cu totul periculos“ [3].

Publicarea recentă a scrisorilor africane ale lui Céline [4]) permit să risipim ceaţa... Aceste scrisori înfăţişează un autodidact de douăzeci şi doi de ani, în anii 1916, dovedind o adevărată foame de lectură. Îi devoră şi citează pe Pascal şi Goethe, Bernardin de Saint-Pierre şi Oscar Wilde. Pe firul gîndirii sale Voltaire se învecinează cu Richepin, Talleyrand cu Albert Samain şi Montluc cu Emile Faguet. Este posibil că nu îi cunoaşte pe aceşti autori decît prin intermediul unor bucăţi alese. Îşi etalează referinţele cu o satisfacţie puţin naivă de proaspăt bogătaş.

Şi apoi mai sînt cronicarii pe care-i citează fără încetare. Ba mai mult, Pliniu cel Bătrîn sau Tallemant din Rèaux vor fi singurii a căror filiaţie o va revendica mai tîrziu. O filiaţie surprinzătoare, provocatoare (şi tocmai din acest motiv revendicată), deoarece ea declanşează delirul viziunii şi stilului, adică anticronica ; şi totuşi o filiaţie foarte reală : Céline n-a fost un autor imaginativ, ci un martor halucinant — dar totuşi martorul — propriei sale vieţi ; în felul său a fost cronicarul micii burghezii franceze din prima jumătate a secolului al XX-lea, şi ca orice cronicar s-a implicat în istorie. În *D'un chateau à l'autre, Nord et Rigodon,* a prezentat portretul cel mai deformat şi în consecinţă, cel mai sensibil al agoniei Germaniei hitleriste şi al apocalipsului celui de-al doilea război mondial...

Rabelais nu figurează, în aparenţă, printre autorii de tinereţe. Este surprinzător. Este dintre acei asupra cărora Céline se va aplica bucuros — şi unul dintre autorii a căror influenţă rămîne cea mai evidentă. Din 1932, Léon Daudet stabilea o comparaţie între *Pantagruel* şi *Voyage*. După el, mulţi scriitori au accentuat asemănările între cei doi medici, care au deformat cu aceeaşi furie, aceeaşi exacerbare, ca să nu spunem, aceeaşi trivialitate problemele epocii lor, surprinzîndu-le fără întîrziere, în termenii cei mai populari. „Combinînd realismul epic cu poezia limbii, scrie spre exemplu Jean-Louis Bory, Céline este un Rebelais contemporan, un Rebelais lipsit de sănătate, optimism şi credinţă în om. Un Rabelais fără iluzii.

Citise Céline Rabelais la vremea cînd scria *Le Voyage ?* Sau cunoştea literatura medievală ? Nimic nu este mai incert. Influenţele rămîn îndepărtate. Borges scrie undeva că marii scriitori *îşi creează* proprii precursori. Este cazul lui Céline.

La prima vedere, Proust şi Céline par la distanţă de ani lumină unul de celălalt. Primul se pierde în introspecţia infinită a iubirilor şi regretelor sale, şi în inventarul fascinant al semnelor mondenităţii ; al doilea

2. v. îndeosebi : Castex et Suver, **Manuel des études littéraires françaises,** XX-e siècle (Paris Hachette, 1967) et Lagard Michard, XX-a siècle (Paris, Bordas, 1962).
3. Cahiers de l'Horne nr. 3, pp. 45-46.
4. Cahiers Céline nr. 4 (Paris, Gallimard, 1978).

•AFORISME SF•

● Este mai avantajos să mori decît să nu existi, deoarece ca să mori trebuie întîi să fi trăit. **(CYRANO DE BERGERAC)**

● Dacă există vreun mijloc de a dobîndî acea nemurire despre care tot vorbesc oamenii, tocmai aceasta este : să răspîndeşti sămînţa omenirii în întreg universul. **(Ray BRADBURY)**

● Este imposibil să negi că nu există niciodată justificare morală pentru suprimarea unei vieţi omeneşti. **(Robert HEINLEIN)**

● Viaţa nu este o demonstraţie. Toate valorile coexistă. Şi nu poţi dovedi niciodată nimic în mod definitiv. Asta e o iluzie estetică. **(Elisabeth VONARBURG)**

● Cu adevărat, viaţa e singurul lucru căruia merită să i te închini pe lumea asta...

● În ultimă instanţă, care-i rostul existenţei terestre ? Să ne consumăm energia... Şi, pe cît e cu putinţă, în aşa fel, încît treaba asta să ne intereseze pe noi înşine şi să le fie şi altora de folos. **(A. STRUGAŢKI — B. STRUGAŢKI)**

● Viaţa, nu e altceva decît cea mai perfectă modalitate de a uni elementele limitate în timp şi spaţiu cu infinitul.

● Viaţa, istoria şi documentul nu sînt unul şi acelaşi lucru. **(G. GOR)**

● A ucide este ilogic, numai viaţa are un sens.

● Pentru a proteja vieţi omeneşti, nimic nu poate fi prea costisitor sau prea dificil ! **(G. KRUPKAT)**

● Din clipa în care începe să lucreze moartea, timpul nu mai există. **(Felix ADERCA)**

● A ucide înseamnă, mai presus de orice, a te infirma ; a te interzice uman. **(Dorel DORIAN)**

● Viaţa nu-i un pat de trandafiri. Ea se cumpără pe credit. **(Adrian ROGOZ)**

● Viaţa nu se evaluează în ani, ci în realizări. **(G. GUREVICI)**

● Numai viaţa dă lumii un sens. **(Stanislaw LEM)**

● Important nu e să trăieşti cu orice preţ, ci să ştii de ce mori. **(Robert MERLE)**

dispreţuieşte psihologia şi foloseşte o scriere sincopată, pentru a-şi putea urla imprecaţiile şi a surprinde realitatea cea mai mizeră. Dacă Proust încheie tradiţia balzaciană, Céline încheie delirul realist care vine încă de mai departe... Totuşi, aceşti doi inventatori de limbaj atribuie acelaşi rol scriiturii.

UN SCRIITOR DE AVANGARDĂ ÎNTORS SPRE TRECUT

Céline, om al trecutului, Céline reîntorcîndu-se dincolo de el... Aceste afirmaţii pot surprinde. Dacă există vreun scriitor care se proiectează dincolo de literatura vremii sale, care *se desolidarizează* de ea şi care nu încetează să interogheze viitorul, ei bine, acela este Céline. Unele dintre romanele sale cele mai „ilizibile" (mă gîndesc îndeosebi la *Normance*, la viziunile halucinante, la scriitura discontinuă în favoarea vitezei de enunţare, aşa cum ai sparge un atom pentru a elibera particule generatoare de energie) par să se plaseze *înaintea noastră*. Ar trebui să ne putem desprinde de multe obiceiuri vechi şi de conformisme de lectură, impuse de atîtea romane, deja datate, pentru o sesiza ritmurile noi. Se mai poate acum ?

O astfel de întrebare pe tema unei opere moderne şi a cărei modernitate viitoare o ghicim — par să îndepărteze orice idee de trecut. Dar nu ! Trebuie să ne hotărîm să judecăm romanele lui Céline din unghiul *nostalgiei*. Totul se petrece ca şi cum efortul făcut de autor pentru a le lansa spre noi avea drept contralovitură aruncarea lui înapoi spre secolul al XIX-lea.

Cu *Voyage au bout de la nuit* (1932), Céline abordează subiecte arzătoare : războiul, colonialismul, viaţa în uzine, sărăcia muncitorilor de la periferie... Această poveste de inspiraţie autobiografică denunţă flageluri, imposturi, nedreptăţi cu cea mai mare *actualitate*. De unde, succesul său în epocă la o extremă stîngă şi dreaptă, care vedea în Céline un aliat în întreprinderea lor de a demola burghezia şi puterea ei. Ca ecou al acestui prezent insuportabil care oprima naratorul se profilează imaginea idilică şi estompată a lumii de dinainte de 1914. Pentru Céline, este lumea tinereţii sale. O lume a cărei *absenţe apasă în Voyage au bout de la nuit* cu asemenea putere încît cruzimea cărţii nu se echilibrează prin reflexul său într-o imposibilă şi totuşi dorită întoarcere spre trecut. O lume de calm şi limpezime, de sărbătoare şi nepăsare, dar scutită de agitaţie zgomotoasă, unde oamenii şi lucrurile rămîn la locul lor, unde valorile rămîn stabile. O lume paşnică şi fericită, adică imobilă şi silenţioasă. În fine, o lume de dinaintea păcatului originar, care era reprezentat de al doilea război mondial, o lume dinaintea maturităţii descoperirii morţii şi minciunii.

Mort à crédit (1936) plonjează mai departe în trecut. Céline se îndreaptă spre originile sale. Aruncă o privire nemiloasă asupra peisajelor şi personajelor copilăriei sale.

Céline nu va afirma ca şi Proust, că singurele paradisuri sînt acelea pe care le-ai pierdut. Pentru el, singurele paradisuri adevărate sînt acelea pe care nu le-a trăit niciodată şi spre ele se întoarce, fără iluzii...

După *Mort à crédit* vine timpul pamfletelor, al *actualităţii* politice.

Ar fi plictisitor să enumerăm operele complete ale lui Céline şi întoarcerile pe care le pregăteşte la cazarma din Rambouillet din 1913, cartierele mărginaşe din Londra în 1916, Franţa din vremea ocupaţiei, Germania bombardată, Danemarca de după război... Ar fi un exces să afirmăm că fiecare dintre aceste reîntoarceri este o întoarcere fericită, dacă este vorba — ca să reluăm un titlu de Céline — de o „feerie pentru altă dată" — Nu, nu există nici o feerie, dar rămîne în ciuda a orice izbitor să constatăm că romanele lui Céline, începînd cu *Mort à crédit* sînt construite pe două planuri : planul naratorului care scrie, care nu încetează să se plîngă de mizeriile şi nedreptăţile suferite, şi planul istoriei să-mi amintesc de zilele îndepărtate cînd şi pentru mine vacanţa era o sărbătoare. Deocamdată, întreaga mea viaţă e o veşnică vacanţă. Sînt clipe cînd mă gîndesc la inutilitatea mea, cu lacrimi în ochi şi disperare în suflet. Aştept în zadar o inspiraţie literară, o idee pentru o carte care să mă facă dintr-odată bogată, ca să fac plăcere Mamei, şi membră a Academiei franceze. Dar aştept în fiecare zi această inspiraţie pentru cartea mea şi nu vine. Uneori am început-o, am scris fără să ezit pînă ce povestea a atins tragedia sau comedia unei pasiuni, a unei iubiri. Şi odată ajunsă aici, şovăi, mă încurc, încetez să mai scriu şi plîng. Oh, cum să descriu o senzaţie pe care n-o cunosc, să scriu despre nişte lucruri despre care nu ştiu nimic şi sînt atît de puţin reale ? Eu care pot scrie la nesfîrşit capitole despre caracterul copiilor şi oamenilor mari înainte de a se căsători sau a deveni văduvi, despre păsări, animale, geografie, călătorii, descoperiri, invenţii etc. etc., mă aflu în faţa unei probleme de cum vreau să scriu despre iubire în poveştile mele, fără de care mi se pare că nimeni nu le-ar citi. Dar nu pot să imit ceea ce Dumas sau George Sand sau Pierre Loti, sau James Alen sau Scott au scris despre acest subiect, pe care par că-l cunosc temeinic. Dar dacă aştept, n-am să-mi mai scriu cartea nici peste patruzeci de ani sau poate niciodată !

Familia mea a fost totdeauna răbdătoare faţă de gustul meu literar, ca toate familiile care speră să vadă Gloria pătrunzînd în rîndurile lor. Acum, Joaquinito nu crede că trebuie să-mi mai spună poet, nici Thorvald, fiindcă m-am schimbat atît de mult : pe vremuri Mama se ocupa cu cîrpirea îmbrăcămintii noastre, iar eu mă ocupam cu scrisul (pe atunci ei mă respectau) dar acum, eu ţes ciorapii şi repar cămăşile şi nu mai scriu decît în caiete pe care ei nu le pot citi. Iar Mama, neavînd nici o dovadă substanţială a îndreptării mele, nu mă mai clasează ca poet sau autor, care va deveni într-o zi celebru, ci ca pe o fată de măritat, ceea ce e mai natural, mai prozaic. Facă însă Domnul ca înainte ca aceasta să se întîmple, să mă aflu în faţa unui pupitru plin de hîrtie, cu un condei în mînă, spre a scrie, nu prima mea carte, ci a douăzecea, fiind deja membru al Academiei etc.

29 IUNIE

Am aflat azi că Marraine cunoaşte o mulţime de amănunte despre viaţa Mamei şi a Tatei de pe vremea cînd erau fericiţi. Asta mi-ar folosi mult în ziua cînd aş începe să scriu „Memoriile Mamei", fiindcă Mama nu mi-a vorbit niciodată, cu tot entuziasmul meu, decît de povestea declaraţiei de dragoste ; încep să cred că partea cea mai frumoasă a iubirii trebuie să fie declaraţia şi asta revoluţionează puţinul care-l ştiu despre tragedia la care toată lumea a participat. Eu credeam

---

● Virtutea nu este decît reflexul bunelor intenţii. **(Jack VANCE)**

● Tot ceea ce omul visează — şi tot ceea ce poate concepe cu limpezime — sfîrşeşte prin a se realiza mai devreme sau mai tîrziu. Este împotriva bunului simţ ca spiritul nostru să conceapă un lucru care nu poate exista niciodată. **(Gustave LE ROUGE)**

● Cînd voinţa şi inteligenţa merg mînă în mînă, se găseşte totdeauna o ieşire. **Arthur CONAN DOYLE)**

● Nu întotdeauna poţi fi sigur că voinţa ascultă de raţiunea ideală ; voinţa nu are o singură logică şi, cîteodată, este chiar în afara sistemelor logice cunoscute. **(Corneliu OMESCU)**

● Întîmplarea vine în întîmpinarea celui ce n-o caută orbeşte. **(D. GRANIN)**

● Fie ea prietenă, fie duşmancă, întîmplarea trebuie cunoscută şi folosită, chiar dacă noi nu o înţelegem întru totul.

● Întîmplarea este duşmanul ştiinţei exacte. **(Vl. SAVCENKO)**

● Mintea omenească e mărginită, dar totdeauna e mai cuminte să te bizui decît să te îndoieşti de ea. **(A. N. TOLSTOI)**

● Înţelepciunea este o îmbinare a ştiinţei cu sentimentul. **(I. EFREMOV)**

● Inteligenţa nu este întotdeauna o chestiune de creier, mai ales la femei. **(N. C. HENNEBERG)**

● Învingătorii nu sînt judecaţi. **(A. R. BELEAEV)**

● Un joc este pierdut numai atunci cînd nu mai iei parte la el. **(Fr. DÜRRENMATT)**

● Pentru un cetăţean avînd cugetul sănătos, legea reprezintă mai mult decît năzuinţele sale personale — căci legea reprezintă comunitatea. **(Herbert W. FRANKE)**

● Nici o rasă de fiinţe umane nu este suficient de mare, subtilă şi puternică, pentru a gîndi şi acţiona în numele altei rase. **(H. G. WELLS)**

● Lanţurile de la picioare nu pot fi întotdeauna purtate cu graţie. **(Jack LONDON)**

● Orice poezie e metafizică. **(Gérard KLEIN)**

● Un sonet este un fel de piesă de teatru prescurtată căreia ultima terţină îi aduce concluzia. **(Pierre BOULLE)**

că, mai ales, ceea ce se întîmplă după declarație contează. Cum să scrii o carte cînd există atîtea schimbări ?! Un lucru însă e adevărat : iubirea poeților și a scriitorilor, aceea de care cărțile sînt pline, e un lucru și iubirea din viața reală e alta. Nu cunosc încă deosebirea, dar o s-o aflu într-o zi. Nu eu o să fiu aceea care o să înșel publicul astfel, chiar dacă ar fi să-l fac fericit, ci voi scrie o carte așa cum se prezintă Viața în fața ochilor mei curioși și astfel generația care o va citi va fi gata să trăiască după ce a terminat-o, în timp ce eu, luînd cărțile drept maeștri, le-am lăsat să-mi umple sufletul de poezie, ochii de iluzii și acum, cînd mă despart de ele, o fac spre a începe să învăț a trăi ; totul e deosebit, mult mai deosebit decît în cărți și dacă nu mi-am pierdut încă poezia și romantismul, am pierdut totuși multe iluzii. Cu cele care mi-au rămas, am să încerc să trăiesc.

P. S. Acum mă duc să mă culc în patul larg de stejar și să mă gîndesc puțin. E un lucru pe care tare mult aș vrea să-l știu ! Eu care sînt atît de sinceră cu dv., n-ați vrea să fiți tot atît de drăguți și să-mi răspundeți tot așa la întrebarea mea : oh, spuneți-mi, sînt într-adevăr... urîtă ?

1 IULIE, TOT LA NEW YORK

Am primit o scrisoare de la Papa, care m-a făcut să mă gîndesc mult. Printre alte fraze spune, vorbind de faptul că Thorvald și Joaquinito l-au dat uitării, că „ei vor regreta că au fost atît de puțin politicoși față de un părinte care n-a avut față de ei, **nici o vină.** Subliniez aceste două cuvinte spre a le da mai multă tărie. Nu le uita !"

Cuvintele astea nu sînt o problemă pentru mine. Fără ca să-mi fi spus vreodată cineva, am înțeles (foarte puțin) drama mută care i-a despărțit pe părinții mei. Asta nu-i o problemă, ci o nenorocire care îmi sfîșie inima. Această parte a Vieții eu n-o înțeleg.

14 IULIE

Mai întîi trebuie să copiez o scrisoare pe care i-am scris-o Tatii, ca să răspund la aceea care m-a tulburat.

„Dragă Tată,

Am primit scrisoarea ta în toiul unei agitații care preceda călătoria mea la munte și nu-ți pot răspunde decît acum, abia după mai multe zile de la sosirea ei.

Ce-mi spui despre bunicul mă mîhnește și mă gîndesc deseori la el cu regret. Singura amintire care o păstrez despre el este aceea a unei figuri venerabile, severe, rezervate și solemne !

Dar dacă mă mîhnește acest paragraf, ce aș putea simți citind următorul ? O tristețe nespusă care nu face altceva decît să-mi redeschidă rana unei inimi cu care Destinul a și început să se joace. Tu te plîngi ? Și de cine ? Oh,

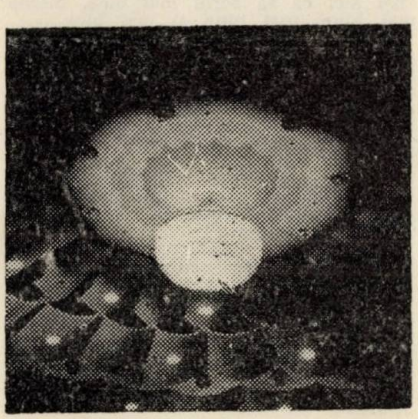

povestite, această eroare a trecutului care reprezintă de asemenea uitarea necazurilor prezente.

Să ne punem de acord : această alegere paseistă a temelor și construcțiilor romanești(nimic nu este mai „clasic" în aparență decît aceste romane de inițiere și educație, acest du-te vino al prezentului și trecutului, timpului scrierii și timpul ficțiunii) — ar fi de mică importanță, dacă modernismul operei nu ar veni să o contrabalanseze, să o combată. Este cazul lui Céline. Cinsprezece ani după nașterea sa, ne emoționează nu numai nota de explicație a temelor abordate prin intermediul amintirii (războiul, mizeria, moartea...), dar mai ales prin această scriere pe care astăzi am numit-o *deconstruită* și care provoacă încă scandal.

Totuși această operă participă cu o doză de clasicism demonstrat — incontestabil. Da, opera lui Céline este *deconstruită.*

Am spune ruinele pulverizate de o forță gigantică, a unei scrieri primare și tradiționale. Această forță de erupție și de ruptură nu încetează să impresioneze sugerînd halucinațiile și delirurile cele mai *imediate.* Dar toate acestea nu constituie decît primul timp al poeticii céliniene. Aceste rămășițe de fraze, aceste fragmente de cuvinte sînt reluate. Céline le cizelează și le acționează cu răbdare. Neîncetat. Le ajurează cu acele faimoase puncte de suspensie ca pe o dantelă. Comparația cade la țanc : există ceva la Céline, arta dantelăriei și nu ar fi o întîmplare dacă a admirat-o pe mama lui care vindea și repara dantele. Activitatea de scriitor îl înrudește cu vechii artizani, cu răbdarea, integritatea și grija lor minuțioasă pentru perfecțiune. Ca scriitor, Céline se judecă în funcție de o specie dispărută. Este fără îndoială ultimul mare stilist al literaturii franceze, grijuliu să facă formele să cînte și cuvintele să rezoneze reluînd obsesiv aceleași pagini pentru a le găsi ritmurile necesare.

Astăzi, în literatură, se impune nevoia *mărturisirilor,* nevoie care nu cunoaște scrupulele scriitoricești... *Forma* era pentru Céline o preocupare *primordială.* „Nu sînt purtător de mesaj, nu sînt un om al ideilor — declara el adesea. — sînt un stilist". Poate există ceva din Chateaubriand sau Flaubert în Céline, poate aparține liniei marilor prozatori ai secolului al XIX-lea.

DUBLA POSTERITATE A UNUI SCRIITOR FĂRĂ MOȘTENITORI

Ce este un scriitor „mare ?"

În brutalitatea, dacă nu în naivitatea sa, întrebarea ne face să surîdem.

Cel puțin am putea afirma, fără riscuri că „marele" scriitor este acela pe care nu-l așteptam și a cărui operă își impune à *posteriori* valoarea, ca și cum am recunoaște-o. Valoare pe care nu o putem uita și de care fiecare scriitor veritabil trebuie să știe să se desprindă. Pe scurt, scriitorul a cărei operă își lărgește într-una contextul și inspiră chiar, la autorii mediocri, imitații imposibile.

Dacă preferați, esența unui mare scriitor este să degaje perspective nebănuite, să deschidă un număr inestimabil de porți, iar apoi, prin însăși forța geniului și voinței sălbatice să ajungă pînă la capătul „călătoriei", să închidă încetul cu încetul aceste porți și să le trîntească în masca nenumăraților epigoni.

De pildă Proust ; se poate imagina de acum înainte o *căutare* mai minuțioasă ca a lui ?

Sau Joyce ; se poate scrie dincolo de *Finnegan's Wake ?* Să riscăm un simbolism mai universal prin intermediul unui limbaj totalizator pentru toate culturile ?

Sau Céline : cum să mai delirezi pe tema istoriei după *D'un château à l' autre* sau *Nord ?*

De fapt autorul *Voyage*-ului a fost mai întîi de toate un *liberator* și scriitorii care au profitat de această libertate — pe care el a știut să o folosească și să o forțeze primul în literatură — nu mai au importanță.

Céline a ridicat la rangul de personaje romanești siluete absurde și mizere necunoscute altădată. Decorurile cele mai șubrede și mai sinistre au servit de cadre și *oglinzi* pentru conflictele care revelau atunci fapte diverse sau melodrame. Combinînd în același suflu epic marea și mica istorie, eroii fictivi și personajele reale, deformînd realitatea pînă la delir, Céline, înaintea oricui a îndrăznit să facă să sară balamalele stilului frumos și să pulverizeze în folosul său, canoanele gramaticii și lexicului francez. Alături de el, André Gide este o figură aparținînd trecutului, în ciuda izbucnirilor sale, respectînd convenția prudentă a unei forme închise deja. Într-un cuvînt, Céline nu a pus doar personaje noi în scenă, însuflețite de sentimente noi și de un sens nou al revoltei, ci a brutalizat limba franceză pentru a-i inspira sentimentul trăirii, a reușit să transpună limbajul vorbit în limbaj scris pentru a-l face să vibreze la emoțiile imprevizibile care-l animau.

UN SCRIITOR ÎN VIAȚĂ ÎNFULECAT DE UNIVERSITATE

Scriitorii celebri suferă după moarte un timp al purgatoriului mai mult sau puțin îndelungat. Paul Valéry, Marcel Proust, André Gide, Paul Claudel, François Mauriac, André Malraux, Henrp de Montherlant au cunoscut sau cunosc astfel de eclipse. Regula nu suferă excepții. Totuși exista una : Céline.

O interdicție politică a apăsat mult timp asupra lui, este adevărat. Nu era de bun gust, după război, să se vorbească despre un scriitor atît de *compromițător*. Ziarele făceau mofturi, sau nu aminteau de ele decît cu mari rezerve. Universitatea îl ignora... Dar Céline nu era uitat, era blestemat — ceea ce este cu totul altceva. Și din 1956, începînd cu publicarea romanului *D'un château àl'autre*, Céline revine în prim plan. De la moartea sa din 1961, s-a vorbit și s-a citit Céline fără încetare.

Este citit în colecția de buzunar și în ediții de lux, în volum țesut cu fir sau în colecția „La Pléiade". Este citit în franceză, engleză, italiană, germană, japoneză, slovenă și în sîrbo-croată... Și acest fenomen este irefutabil. Că ne neliniștim sau ne felicităm, există o rezonanță între Céline și cititorii de azi.

Dar nu e tot, Céline a fost de asemenea înfulecat de Universitate. A fost disecat, laminat, sfîșiat, înbălsămat — de teze pentru conferințe sau colocvii de diplomă. Fenomenul a devenit mondial. Universitari australieni i-au consacrat în revistele lor numere speciale, universitarii italieni s-au aplicat asupra halucinațiilor sale romanești. Au fost publicate studii savante, pe ici, pe colo, asupra structurilor stilistice ale limbajului sau repetițiilor și turnurilor sintactice, funcțiilor neologismelor sale... Alți universitari se obosesc să alcătuiască lexicuri, cataloage, indexuri, tabele analitice cuprinzînd viața și opera sa. Pe scurt, Céline este pus în fișe. În curînd, va trece în cartele perforate și va fi studiat cu ajutorul ordinatorului.

Da, există o euforie a criticii céliniene — drept mărturie, abundența în librării a lucrărilor care îi sînt consacrate.

În felul său, studiul de față poartă amprenta fecundității studiilor critice despre Céline. Iată un eseu printre celelalte. Un eseu scris după altele... Acest studiu ar vrea să evadeze din atmosfera rarefiată a studiilor austere, pensum-urilor universitare și a tezelor demonstrative.

Cum să păstrăm emoția pe care o degajă descoperirea ingenuă a unei opere ? Ambiția acestor pagini ar fi să inspire și să îmbogățească această plăcere ireductibilă, care este plăcerea *descoperirii*. Altfel spus, ele vor să se înscrie la confluența criticii céliniene celei mai scrupuloase și a percepției *imediate* a unui scriitor viu, care nu încetează să ni se adreseze.

Acesta este ultimul paradox célinian : să furnizeze materie de cursuri magistrale și să nu înceteze ca acest autor să rămînă veșnic scandalos.

Traducere din franceză de **Roxana MARFIEVICI**
(Din **Céline, de Frédéric Vitoux. Les Dossiers Belfond, 1978**).

● **FOTO : V. BOCĂNEȚ**

Tată dragă, dacă ți-ai putea vedea în clipa asta cei doi fii, ai înțelege de ce tăcerea lor e cît se poate de firească. Eu îți păstrez amintirea, te iubesc mai mult decît își iubesc alte fete tatăl, sînt la vîrsta cînd pot înțelege, cînd îmi pot urma înclinația inimii, la vîrsta cînd pot și suferi și simpatiza cu suferințele celorlalți.

Unul din ei e un copil care abia scrie, care abia își amintește de tine, care a moștenit un egoism incorigibil și nu poate iubi decît pe cei care i se devotează și nu pentru că asta îi e datoria. Celălalt un omuleț practic, care respectă pe cei ce-i iubește, nu poate iubi decît oameni reali și nu amintirea unui părinte de care își amintește foarte puțin, care nu suferă și nu înțelege de ce cineva trebuie să sufere pentru ceva ce nu înțelege. Nici unul dintre ei nu s-a gîndit vreodată la tine ca la o problemă a Vieții. Tu ești tatăl lor. Asta-i deajuns. Să nu-ți închipui că ei nu-ți scriu deoarece cel mic nu scrie prea bine, iar celui mare nu-i place să scrie. Crezi că ei nu te-au socotit vinovat ? Căci atunci cînd Mama lipsește cîteva zile, amîndoi scriu mult și uneori atît de des, că Mama nici nu poate răspunde. Vezi, totul depinde de tine, tu trebuie să le cîștigi dragostea și cînd or să te iubească, or să-ți scrie nu din politeță, ci dintr-o nevoie, cu bucurie, așa cum îi scriu Mamei. Iartă-mă pentru cele ce-ți scriu, dar ceea ce mi-ai spus cerea o explicație directă. Îmi spui că sănătatea ta e excelentă, deci ai timp să-ți reclădești fericirea distrusă.

Niciodată n-o să-ți lipsească dragostea mea, poți conta întotdeauna pe fetița ta, iar mai tîrziu, cînd vor afla ceea ce vor uita, pe fiii tăi.

Toată dragostea de la a ta, Anaïs".

LUNI, 1 SEPTEMBRIE

Ieri după amiază am scris o poveste scurtă. Deodată mi-au venit pe neașteptate o mulțime de idei și le-am primit cu plăcere, căci nu-mi vin prea des. Cînd am terminat povestea, am copiat-o cu grijă. Seara am adormit visînd că am dus-o la un editor de care îmi era foarte teamă și care-mi spunea că nu era cel mai bun lucru ce-l puteam scrie. Și iată că azi am scris alta, mult mai bună. Sînt puțin descurajată, pentru că scriu mai degrabă ca un copil nu ca o doamnă și nu pot să mă îndrept.

N-am decît o intenție, cînd am să plec la New York, o să-mi dactilografiez povestea și lăsînd deoparte sensibilitatea și teama mea de ridicol o să mă duc într-adevăr să-l văd pe teribilul Editor. Oh, trebuie neapărat s-o ajut pe Mama ! Văd dinainte zîmbetul sarcastic al acelor oameni mari care știu atîtea lucruri atunci cînd îmi vor citi poveștile, și mi-e rușine. Nu, nu mă interesează cîtuși de puțin, am să încerc totuși, fie ce-o fi. Poate că vor ține seama de cei paispreze ani ai mei și poate vor înțelege de ce vreau atît de mult să le vînd, chiar pentru zece cenți ! Voi profita de luna care mai stau aici ca să scriu mai bine, mereu mai bine, mai bine și mai bine.

E ciudat cum s-a născut deodată această ambiție : e multă vreme de cînd nu mai scriam decît jurnalul meu și pierdusem speranța de a deveni vreodată un autor. Îndeosebi, franceza mea mă întristează, dar am acum la îndemînă limba engleză, pe care o pot folosi mai bine ca oricare alta ! Și în plus sînt aici chiar în marea țară a oportunităților, așa că pot încerca. Și ce entuziasm se leagă de acest vis ambițios, cîte speranțe !

N-am luat niciodată lecții ca să scriu povești, n-am fost prea mult la școală, da, sînt multe lucruri care fac să mă îndoiesc de cariera mea, dar în același timp mai e și lucrul acela inexplicabil cu care m-am născut, nu înveți să scrii, te naști cu darul acesta și încetul cu încetul, experiența pe care o voi căpăta, mă va învăța tot ce nu știu.

Un lucru însă mă îngrijorează mult. Cînd citesc ceea ce scriu fraţilor mei, ei îşi bat joc de mine, iar Mama mă ascultă nu prea atent şi entuziasmul ei e îndoielnic. Nu ştiu ce să cred, trebuie să continui, bizuindu-mă doar pe încrederea mea în mine şi atunci ce fac ? N-o am !

Şi mai ales e atîta deosebire între poveştile mele şi istoria Franţei !Pierd mult dacă fac comparaţie. Aş putea tot atît de bine să scriu un poem cu poveştile mele, atît sînt de poetice şi imaginare. Şi de asemenea cînd scriu cîte ceva cu intenţia de a provoca rîsul, nimeni nu înţelege şi rămîne foarte serios.

Dumneavoastră ce credeţi ?

21 SEPTEMBRIE

Ne-am prăpădit de rîs la cinema de glumele astea : Un om se opreşte în faţa unei vitrine în care sînt expuse două schelete omeneşti. Unul e foarte mare, celălalt mic. Trecătorul, curios, intră şi întreabă : „Ale cui sînt scheletele alea ?“ Răspunsul fu : „Cel mare al lui George Washington şi cel mic tot al unui om mare, cînd era mic“. După aceea o fetiţă îl întrebă pe un preot : „Dumnezeu e pretutindeni ?“

— Da, pretutindeni, îi răspunde preotul.

— Este si în camera asta ?

— Da, şi în camera asta.

— Este şi în pivniţă ?

— Da, este şi în pivniţă.

— Este şi în pod ?

— Fireşte, este şi în pod.

— Ei bine, atunci d-ta eşti un mincinos, căci noi n-avem pod.“

Trebuie să-mi cumpăr un jurnal mult mai mare, căci nu mai am destul loc ! Am aşa o dorinţă de a scrie !

7 NOIEMBRIE

Am primit tocmai o scrisoare de la Tata, plină de fraze, de subînţelesuri, cum foloseşte el atît de des cînd vorbeşte de trecut. De multe ori acest trecut mă tulbură în mod dureros şi vroiam să ştiu adevărul, dîndu-mi seama în adîncul sufletului meu că adevărul va fi şi mai dureros încă decît îndoiala. De astă dată Tata spunea că sînt multe lucruri pe care vroia să ni le spună şi **trebuia** să ni le spună...

Mama era calmă şi atunci mi-am luat inima în dinţi şi am început s-o chestionez foarte liniştit pe măsură ce întrebările pe care vroisem să le pun din totdeauna îmi veneau în minte.

„Mamă, de ce Tata spune că sînt lucruri pe care ar trebui să ni le spună, dar că nu poate ?“

Am fost mirată de ciudata amărăciune pe care mama a păstrat-o tot timpul cît mi-a vorbit. Ea se însufleţi, cînd îmi răspunse.

„Vrea să-ţi spună desigur ceva rău despre mama ta.

— Şi-ţi închipui că am să-l cred ?

— Oh, fata mea, tu nu ştii ce putere are tatăl tău cînd scrie şi cum reuşeşte ca toată lumea să creadă ce vrea el, chiar minciunile“.

Urmă o tăcere.

„Tata ar putea cere să trăim împreună cu el ?

— O, nu ! şi-a pierdut toate drepturile aspura voastră, el nu poate să vă pretindă nimic de cînd v-a părăsit.

— Ne-a părăsit ? O, dar eu credeam că tu ai plecat cu noi la Arcachon. Vrei să-mi spui cum s-a întîmplat ?

— Tatăl tău nu şi-a îndrăgit niciodată căminul, era totdeauna împreună cu prietenii lui. Ne făcea viaţa foarte nenorocită, pentru că era foarte brutal. Pe mine mă închidea într-o cameră, ca să vă bată pe voi şi nu venea acasă decît ca să se certe şi să critice. Într-o zi, la Arcachon, a lăsat o scrisoare şi a plecat. Atunci eu m-am înapoiat la Bruxelles, am vîndut mobilele ca să am ceva bani, am părăsit casa şi m-am întors să vă iau şi să vă duc în Spania. Îţi aminteşti de scenele lui de brutalitate, nu-i aşa ?“

Am spus cu un glas slab „da“. Îmi aminteam de o scenă pe care am avut-o cu Thorvald, care mă terorizase pentru că descoperisem că are un caracter tare ca stînca şi atunci cînd îl apuca furia nu se mai putea stăpîni. Nu-şi mai respecta mama şi-şi dădea seama cît e de laş atunci cînd se certa cu frăţiorul lui şi sora sa, care nu era decît o fată.

Şi totuşi Thorvald ne iubeşte şi aproape întotdeauna e foarte bun cu familia sa. Dar adeseori mama şi cu mine am vorbit cu tristeţe de lipsa lui de interes pentru cămin şi chiar şi pentru familie. Tristă lege a moştenirii, care distruge roadele unei educaţii preţioase !

Dar mai voiam să ştiu ceva.

„Mamă, am întrebat eu, o să-l poţi ierta vreodată pe Tata ?“

Atunci mama mă batjocori sarcastic. „Aşadar, fetiţa mea, tu crezi într-adevăr că tata se va întoarce într-o zi şi că vom mai fi fericiţi ? Astea sînt iluzii romantice, fetiţo, care nu servesc la nimic în viaţă.

— Dar, mamă, spusei eu, vrînd să-mi apăr bietele mele iluzii. La vîrsta mea tu ai fi crezut acelaşi lucru. Din fericire, pînă acum am fost un copil, dar acum, vai ! m-am schimbat ! Experienţa ta la patruzeci de ani o voi folosi ca pe a mea !

— Da, vezi, aşa se învaţă. Dar nu trebuie să crezi că toţi bărbaţii sînt ca tatăl tău. El n-o să vină niciodată aici, o să moară singur din cauza egoismului său, iar eu am să plec într-o zi şi, atunci ai să rămîi să faci aceleaşi nebunii pe care le-am făcut eu.

— E adevărat, am spus eu gînditoare. Sînt sigură că dacă în clipa asta ar veni un bărbat ca Tata să mă ceară în căsătorie, i-aş uita defectele şi m-aş mărita cu el. Atunci ar începe aceeaşi poveste. Dar cu toate cele ce-ar putea spune Tata, am înţeles adevărul. Dealtfel, încrederea mea în tine nu-i mai puternică decît întreaga lume ?

Mama mă sărută, dar glasul ei era foarte schimbat cînd mă rugă să nu mai vorbesc despre asta. Suferisem destul, îl văzusem pe bietul meu Tată aşa cum e, văzusem la Mama un sarcasm şi o amărăciune care-mi erau necunoscute şi erau motivate probabil, înţelesesem caracterele lui Thorwald şi Joaqunito şi de asemeni iluziile mele de copil, viziunea fericită a reuniunii, viziunea unui Tată în căminul nostru, farmecul misterului cu care fanteziile mele înconjuraseră numele de „tată“, toate astea muriseră, romanţa mea devenise una din dramele reale şi infinit de triste de care erăm înconjuraţi.

Oh, înţelegeţi de ce am plîns ore întregi noaptea trecută cu mîinile împreunate, ca şi cum aş fi vrut să-l rog pe Dumnezeu să nu distrugă totul în sufletul meu ? În timpul nopţii m-a cuprins o febră grozavă, am avut coşmaruri cumplite şi doar cocaina a putut să-mi liniştească ceea ce Mama credea că-i o durere fizică şi nu morală. Fiindcă Mama nu ştie cît de mult ţin eu la iluziile mele. Poate că ăsta e singurul lucru pe care ea nu-l poate înţelege.

Aş vrea să scriu asta, cu toate că-i atît de greu, fiindcă într-o zi acest dureros eveniment care m-a lipsit de un Tată căruia nu i-am putut îndrăgi decît talentul, va influenţa poate unele din ideile şi acţiunile mele.

Mama spune că ştiu multe pentru vîrsta mea, da, înţeleg prea bine. Poate că aceea plîng mai mult.

Bietul Papa ! Biata Mamă !

În timpul mutării, am descoperit cutii pline de scrisori vechi şi cînd am întrebat-o pe Mama unde trebuie să le pun, ea mi-a răspuns :

„Pune-le în camera mea şi într-o zi o să le ard pe toate“. Mi s-a părut că erau scrisori pline de făgăduieli pe care Tata nu le-a respectat. Am dus cutiile cu melancolie, cu teamă, aş fi vrut ca Mama să nu le ardă !

Oh, să nu mai vorbim de trecut, doar viitorul poate să conteze şi totuşi viitorul se naşte din trecut. Oare viitorul va moşteni mizeria trecutului ? Nu, legea moştenirii e prea nedreaptă pentru a fi legat fericirii noastre.

E ora zece şi jumătate. Mă duc să visez puţin, cu toate că sînt sigură că mîine va fi şocul deşteptării, neliniştea realităţii.

Curaj ! Curaj !

Din „Journal d'enfance 1919-1920“,2 vol., Editura Stok, Paris, 1979)

Prezentare şi traducere de
Paul B. MARIAN

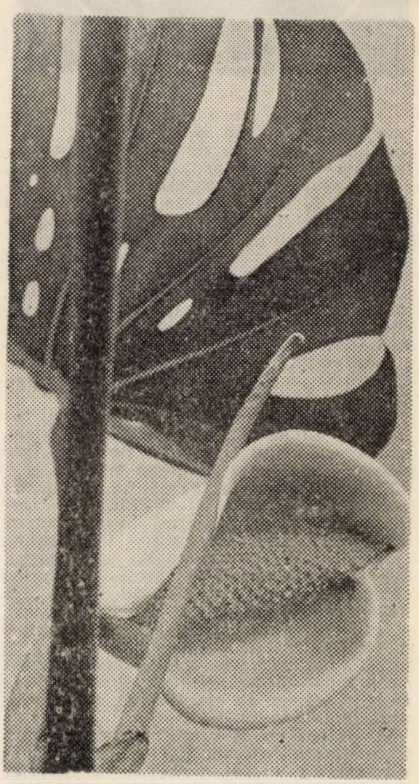

CALEIDOSCOP

ASIA ● Numele continentului provine de la cuvîntul asirian — Asu — care înseamnă răsărit, cunoscut în mileniul II î. e. n. Asirienii numeau — Asu — ţărmul răsăritean al Mării Egee. De la asirieni a trecut la vechii greci. Aceştia au desemnat litoralul Asiei Mici şi au creat mitul Asiei, fiica oceanului, soţia lui Prometeu.

Romanii numeau Asia statul Pergam din Asia Mică, ca mai apoi, în secolul I î. e. n., să extindă denumirea, şi aceasta o dată cu lărgirea cunoştinţelor geografice. Ulterior denumirea de Asia s-a extins asupra întregului continent.

AUSTRALIA ● În 1814, navigatorul englez M. Fleanders a propus ca sudicul continent să fie numit Australia. Această denumire este întîlnită, însă, şi la Ptolemeu care vorbeşte de Terra Australis Incognita (Pămînt sudic necunoscut). Un timp, prin Terra Australis s-a înţeles întinderea de pămînt amplasată în emisfera australă. În secolul XVII, olandezii au numit ţărmul vestic al acestui continent Noua Olandă. Secolul XIX îi stabileşte definitiv numele de Australia.

GU HUA (n.1942)

Întîmplare din Manwan

Orășelul Nanwan este cunoscut tuturor prin producția de broaște țestoase. Delicioase, hrănitoare și, pe deasupra, întăritoare pentru organism, ele au devenit una din mîncărurile cele mai căutate de locuitorii din regiunea celor Cinci Coline. Un ziar lansează chiar ipoteza că cei care consumă carne de broască țestoasă ar putea să nu se mai îmbolnăvească de cancer. Ca urmare, tot mai multă lume, din toate straturile societății, vine la Nanwan și cere carne de broască țestoasă. Prețul acestor reptile crește de la o zi la alta. Cine n-ar vrea să-și prelungească viața sau să trăiască foarte mult ?

Nanwan este un orășel de munte, jumătate comercial și jumătate agricol, situat pe malul unui riu pe care trec plute cu lemne și bambuși și care este mărginit, într-o parte și alta, de stînci abrupte și arbori stufoși. Broaștele țestoase trăiesc, în general, în scobiturile stîncilor, unde apa este întotdeauna călduță. Ele sînt gustoase, ce-i drept, dar și foarte greu de prins. Se spune că dacă degetele pescarului ajung din nebăgare de seamă în gura țestoasei, el nu mai are scăpare, fiindcă ea nu-i dă drumul decît atunci cînd fulgeră și tună. De aceea, nu oricine se încumetă să prindă aceste vietăți. Se mai spune că ele trăiesc la un loc cu șerpii veninoși.

În orășel se află un pescar renumit, Xiao Lianhe, care azi, la cei peste cincizeci de ani ai săi, lucrează ca măcelar la o întreprindere de produse acvatice. Pescuiește broaște țestoase numai în timpul liber. Cînd are poftă sau vreun oaspete, își ia coșul, îi spune fiicei sale Qiaoqiao să pună apa la fiert și se duce la pescuit. Se întoarce o jumătate de oră mai tîrziu, avînd coșul plin de broaște țestoase. Le prinde așa de ușor, încît ai crede că le-a crescut el însuși. Acest Xiao Lianhe are ca prieten pe Li Rende, șef al comitetului revoluționar din oraș. Sînt prieteni vechi, amîndoi urmași de negustori de pește. La sfîrșitul anilor '40 și începutul anilor '50, acești doi flăcăi, cu două cobilițe și patru găleți, cărau și vindeau plevușcă prmăvara și vara, pește viu și produse acvatice toamna și iarna. Li Rende, amabil, priceput, meticulos și precis în socoteli, mirosea bine mersul pieței. Xiao Lianhe, voinic și harnic, pleca dis-de-dimineață și se întorcea seara tîrziu acasă. Nu știa ce-i oboseala. Putea să facă cincizeci de kilometri pe zi și să ducă în spate peste cincizeci de kilograme de pește viu. Între cei doi diviziunea muncii era bine pusă la punct : Li era cu dispozițiile și socotelile, el fiind creierul asociației ; Xiao își vindea forța, cărînd pe umeri poverile cele mai grele. Alcătuiau într-adevăr o pereche potrivită : intelectualul și lucrătorul manual. În 1956, Xiao Lianhe s-a angajat într-o muncă de colectiv, devenind măcelar. Era mulțumit de soartă. Pescuia puțin și numai pentru nevoile familiei. Li Rende a devenit mai întîi un fel de șef al locuitorilor din cartier, apoi a început să tot urce din funcție în funcție, ca un pitic care suie pe-o scară.

— Frate Lianhe, orașul a deschis o școală la seral. Te-am înscris și pe tine, să înveți puțină politică și cultură ! îi propuse Li la sfîrșitul anilor '60, cînd fusese promovat director de școală.

— Frate Rende, la ce-ar mai ajuta unui om de peste treizeci de ani să învețe politica și cultura ? Eu sînt măcelar și mi-e de ajuns că știu să folosesc cîntarul și să număr banii ! Seara, pe lună, prefer să prind cîteva broaște țestoase...

N-aveai ce-i face ! Nu se gîndea decît la broaștele lui țestoase.

— Frate Lianhe, n-ai vrea să faci o cerere de intrare în partid ? Nu-i nimic dacă nu știi să scrii, rogi și tu vreun învățător să ți-o redacteze și-ți pui degetul... spuse Li Rende, după ce devenise șeful celulei de partid din cartier, la începutul anilor '60.

Se îngrijea încă de viitorul prietenului său.

— Frate Rende, la ce bun să intre în partid un om incult ca mine ? N-o să ajung niciodată la nivelul calităților înalte care se cer de la un membru de partid. Sincer să fiu, eu sînt un om din popor și nu mă gîndesc decît să pescuiesc broaște țestoase și să le duc alor mei. Am dăruit cîteva și familiei tale.

„Numai la țestoase îi e gîndul ! E într-adevăr un om fără viitor, n-are altă preocupare decît casa și burta lui cugetă Li Rende. Voia să-l critice aspru, dar, gîndindu-se mai bine, își reținu cuvintele. Cumnata lui avea nevoie de cîteva broaște țestoase pentru a-și întări sănătatea !

La mijlocul anilor '70, Li Rende ajunse secretar al comitetului. Se gîndea să-l facă pe Xiao Lianhe mîna lui dreaptă. Acesta însă refuză, pretextînd că nu e bun de gură, el e născut să fie lucrător manual, să-și folosească energia. Îi plăcea meseria de măcelar, îi plăcea să pescuiască broaște țestoase în timpul liber, n-avea chef să trăiască de pe urma vorbei, purtînd o mapă sub braț.

— Rende, astăzi tu ești un cadru și eu un om din popor. E de ajuns că din doi te ridici numai tu deasupra poporului cel mai potrivit este ca eu să rămîn la bază, ca simplu muncitor. Văd că te-ai îngrășat, mîinile îți sînt albe și moi, nu mai poți face orice muncă. Și apoi, dacă o să cazi de pe scară, eu trebuie să am grijă de cele zece guri, cît numără familiile noastre ! Din pescuitul broaștelor țestoase o să putem cel puțin supraviețui !

Ce mai ! Un tip imposibil cu broaștele lui țestoase !

Au urmat noi direcții în politică. Li Rende însă a făcut față situației. A reușit să-și păstreze și funcția, deși nu a fost deloc ușor. Astăzi are un aer binevoitor și agreabil, conduce treburile cît se poate de sincer, fără să abuzeze de puterea lui sau să se arate încrezut. Munca lui este apreciată de toți, atît de superiori, cît și de mulțime. Adulții și copii, locuitorii tîrgului îl respectă.

Cu timpul, secretarul Li Rende nu se mai interesează de progresele politice ale prietenului său și nici nu mai speră să facă din el mîna lui dreaptă. Totuși, Xiao Lianhe, om cinstit și săritor, continuă să fie la dispoziția sa, mai ales dacă tîrgul are oaspeți distinși din treptele superioare. Atunci comitetul trebuie să le dea o gustare, care, mai scumpă decît un banchet, include fără discuție și carne de broască țestoasă („Gustarea" s-a inventat în ultimul timp, deoarece s-a interzis să se mai organizeze banchete în cinstea cadrelor venite în vizită sau în inspecție.) În asemenea situații, comitetul îl însărcinează pe Li Rende să-i telefoneze prietenului său Xiao și să-l roage să pescuiască broaște țestoase. Cum primește ordin de la stăpîn, Xio se și duce la rîu. Se dezbracă pînă la piele și se pune pe treabă. Din nefericire, poartă întotdeauna cu el un leac antivenin.

INTREPRINDEREA DE MATERIALE DE CONSTRUCTII

Doaga JUD. VRANCEA

Produce și livrează:

Elemente de zidărie	
Cărămizi eficiente	290×140× 88 mm
Cărămizi eficiente	290×140×138 mm
Blocuri ceramice	290×240×138 mm
Blocuri cu agregate ușoare	290×240×188 mm
BCA zidărie B 35	30× 24× 64 cm
BCA zidărie B 35	30× 20× 64 cm
Panouri închidere din BCA armat	270× 10× 60 cm
Panouri închidere din BCA armat	600× 20× 60 cm
Bolțari mină din b.a. B.-500	$400\times\frac{190\ 190}{170\ 222}$ mm
BCA izolație GBNT B-25	grosimi 10 și 12,5 cm

Elemente din b.a. și beton precomprimat

Panouri mari pentru locuințe din beton armat Pr. 944-81 grad seismicitate 9

Tuburi de presiune din beton precomprimate executate după tehnologia IPRETON cu diametrul de

∅ 800	I=5,00 m R+O ; 2,5 ;
∅ 1000	I=5,00 m 4 ; 7 ; 10 atm.
∅ 1200	I=5,00 m 1 ; 2,5 ; 4 ; 7 ; 10 atm.
∅ 1500	I=5,00 m 1 ; 2,5 ; 4 ; 7 atm.

Diverse elemente din beton armat

Grinzi agrozootehnice

- ZGC 600 + 300 — I/6
- ZGC 600 + 300 —II/6
- ZGC 9,75 + 1,75— I/6
- ZGC 9,75 + 1,75—II/6
- ZGC 7,05 + 2,63/6

Șpalieri din beton armat pentru viță de vie cu lungimea de 2,40 m

Dale pentru drumuri forestiere cu dimensiuni de 300×100×27 cm

Dale pentru foraj cu dimensiunile de 300×60/40×20 cm

Borduri din beton pentru drumuri cu dimensiuni de 100×25×24 cm

Stabilopozi

Elemente pentru îndiguire

Prefabricate din beton pe bază de documentație

Dale pentru periat canale

Prefabricate pentru canale termice

PUBLI a '86

Doaga

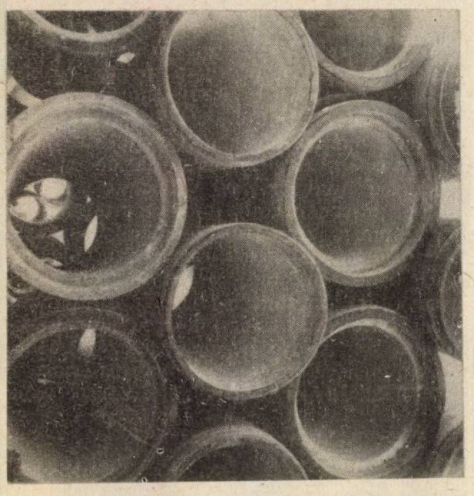

Colectivului de oameni ai muncii de la DOAGA i-a revenit cinstea, nobilă îndatorire, să realizeze pentru întîia oară în țară, un produs nou, complex din punctul de vedere al tehnologiei și execuției — TUBUL DIN BETON PRECOMPRIMAT cu diametre mari (1000/1200/1500 mm) pentru aducțiuni de apă și irigații. În realizarea acestor tuburi, atît de necesare, s-a aplicat o tehnologie integral românească de fabricare, prezentînd mai multe avantaje, comparativ cu tehnologiile importante ori existente în țară. Potrivit tehnologiei purtînd marca I.M.C.—DOAGA instalațiile de tuburi cu diametre mari își pot schimba profilul de fabricație, precizîndu-se la rigoare doar tiparele cerute de către beneficiar ; suprafața tehnologică este mai redusă în timp cu circa trei ore ; numărul operațiilor, de asemenea, este mai redus ; iar ca urmare a turnării unitare a punctului tubului, consumul de ciment, energie electrică, armătură, abur este substanțial diminuat la tuburile respective, față de tehnologiile SENTAB și SIOME.

● ORICE RELAȚIE SUPLIMENTARĂ SE POATE CERE LA TELEFON 940/3 02 00, INTERIOR 146, 133 ȘI 137, PRECUM ȘI LA TELEFOANELE 940/3 05 06 SAU 930/1 40 75, TELEX 5 32 65

La secția — Odobești a I.M.C.—Doaga, se produce **STABILITUL** — material termoizolant destinat fabricilor producătoare de panouri de locuințe. Măsurabil în metri pătrați, produsul, cum îl arată și numele, conferă „stabilitatea" necesară, temeinicia, de care, firește, are nevoie o construcție de nădejde !

LA COMENZILE DEOSEBITE SE ASIGURĂ TRANSPORTUL CU MIJLOACELE ÎNTREPRINDERII, PRECUM ȘI ASISTENȚA TEHNICĂ DE SPECIALITATE PENTRU INTRODUCEREA ÎN OPERĂ !

ÎN ATENȚIA ÎNTREPRINDERILOR MINIERE

I.M.C.—DOAGA oferă industriei miniere un produs extrem de valoros și util ! Este vorba de BOLȚARII PENTRU MINĂ, marca B-500, susținători de mare rezistență ai bolților de mină, concepuți din start „în pană"

PUBLI a '86

T.A.G.C.H. București

BACAU

ANTREPRIZA DE CONSTRUCȚII HIDROENERGETICE „SIRET"

STRADA IZVOARE NR. 1

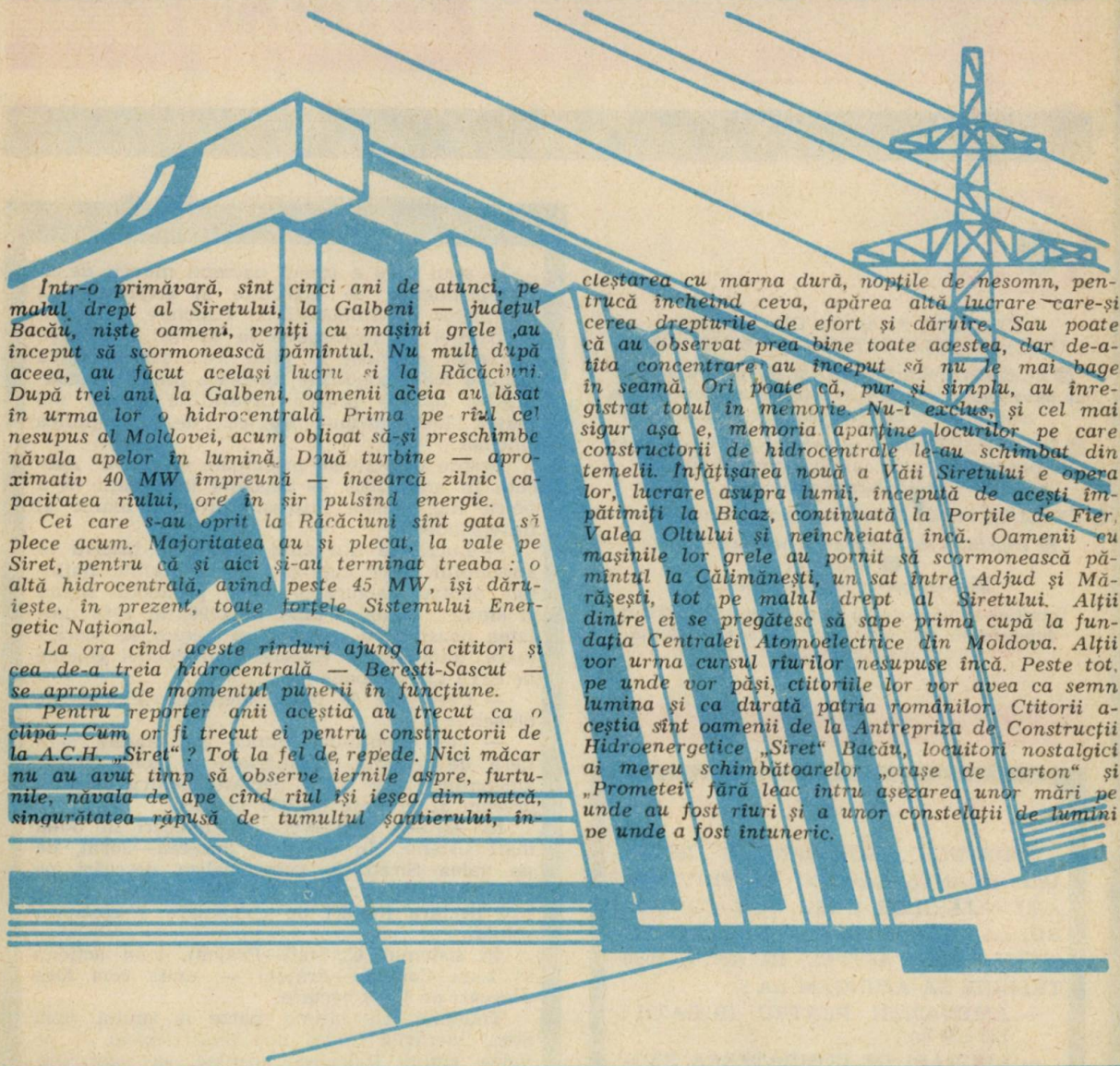

Într-o primăvară, sînt cinci ani de atunci, pe malul drept al Siretului, la Galbeni — județul Bacău, niște oameni, veniți cu mașini grele ,au început să scormonească pămîntul. Nu mult după aceea, au făcut același lucru și la Răcăciuni. După trei ani, la Galbeni, oamenii aceia au lăsat în urma lor o hidrocentrală. Prima pe rîul cel nesupus al Moldovei, acum obligat să-și preschimbe năvala apelor în lumină. Două turbine — aproximativ 40 MW împreună — încearcă zilnic capacitatea rîului, ore în șir pulsînd energie.

Cei care s-au oprit la Răcăciuni sînt gata să plece acum. Majoritatea au și plecat, la vale pe Siret, pentru că și aici și-au terminat treaba : o altă hidrocentrală, avînd peste 45 MW, își dăruiește, în prezent, toate forțele Sistemului Energetic Național.

La ora cînd aceste rînduri ajung la cititori și cea de-a treia hidrocentrală — Berești-Sascut — se apropie de momentul punerii în funcțiune.

Pentru reporter anii aceștia au trecut ca o clipă ! Cum or fi trecut ei pentru constructorii de la A.C.H. „Siret" ? Tot la fel de repede. Nici măcar nu au avut timp să observe iernile aspre, furtunile, năvala de ape cînd rîul își ieșea din matcă, singurătatea răpusă de tumultul șantierului, încleștarea cu marna dură, nopțile de nesomn, pentrucă încheind ceva, apărea altă lucrare care-și cerea drepturile de efort și dăruire. Sau poate că au observat prea bine toate acestea, dar de-atîta concentrare au început să nu le mai bage în seamă. Ori poate că, pur și simplu, au înregistrat totul în memorie. Nu-i exclus, și cel mai sigur așa e, memoria aparține locurilor pe care constructorii de hidrocentrale le-au schimbat din temelii. Înfățișarea nouă a Văii Siretului e opera lor, lucrare asupra lumii, începută de acești împătimiți la Bicaz, continuată la Porțile de Fier, Valea Oltului și neîncheiată încă. Oamenii cu mașinile lor grele au pornit să scormonească pămîntul la Călimănești, un sat între Adjud și Mărășești, tot pe malul drept al Siretului. Alții dintre ei se pregătesc să sape prima cupă la fundația Centralei Atomoelectrice din Moldova. Alții vor urma cursul rîurilor nesupuse încă. Peste tot, pe unde vor păși, ctitoriile lor vor avea ca semn lumina și ca durată patria românilor. Ctitorii aceștia sînt oamenii de la Antrepriza de Construcții Hidroenergetice „Siret" Bacău, locuitori nostalgici ai mereu schimbătoarelor „orașe de carton" și „Prometei" fără leac întru așezarea unor mări pe unde au fost rîuri și a unor constelații de lumini pe unde a fost întuneric.

● *ORDINE ȘI DISCIPLINĂ*

LA TOATE LOCURILE DE MUNCĂ

PUBLI a '86

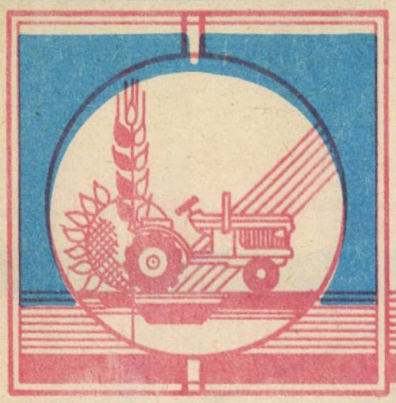

Intreprinderea de Exploatare si Executare a lucrărilor de Imbunătățiri funciare

Botoșani

Strada Mihail Kogălniceanu nr. 16, telefon 985/1 11 51

EXECUTĂ PE BAZA DE COMENZI URMĂTOARELE CATEGORII DE LUCRĂRI :

- *ELABORAREA DE PROIECTE, pentru lucrări de îmbunătățiri funciare, construcții agrozootehnice, alimentări cu apă și amenajări piscicole ;*
- *INTOCMEȘTE studii geotehnice și hidrogeologice pentru alimentări cu apă și fundații poduri și alte lucrări rutiere ;*
- *EXECUTĂ lucrări de îmbunătățiri funciare, respectiv :*
  - *irigații în sisteme mari și amenajări locale ;*
  - *desecări ;*
  - *combaterea eroziunii solului.*

Întreține și exploatează lucrările de îmbunătățiri funciare din sistemele mari și acordă asistență celor interesați.

JUDEȚULUI BOTOȘANI ÎI REVIN IMPORTANTE SARCINI ÎN PRIVINȚA AMENAJĂRILOR CARE VOR CONTRIBUI LA OBȚINEREA UNOR PRODUCȚII SUPERIOARE. ASTFEL, ÎN ANUL 1990 TREBUIE SĂ AJUNGEM LA :

— AMENAJĂRI PENTRU IRIGAȚII : 123.200 ha ;
— LUCRĂRI DE COMBATEREA EROZIUNII SOLULUI 84 400 ha ;
— DESECĂRI + DRENAJE : 12 400 ha;
TOTAL = 220 000 ha.

OBIECTIVE MOBILIZATOARE ÎN ANUL 1986

În anul care a trecut oamenii muncii de la Întreprinderea de Execuție și Exploatare a Lucrărilor de Îmbunătățiri Funciare Botoșani, în paralel cu executarea la termen a tuturor lucrărilor cuprinse în plan, s-au preocupat să asigure toate condițiile necesare pregătirii condițiilor optime pentru investițiile anului următor, 1986, primul din cel de al optulea cincinal.

Despre obiectivele principale ce se vor executa în anul 1986 — succinte informații ne-a oferit ing. Vasile Pușcașu, director tehnic al întreprinderii.

— Lucrările din anul acesta se înscriu în ansamblul celor cuprinse în Programul național pentru asigurarea unor producții sigure și stabile, eșalonat pînă în 1990. În 1986 unitatea noastră va executa un volum de lucrări mare, totalizînd o valoare a producției globale de circa 122 milioane lei.

— Care vor fi principalele lucrări, marile obiective ?

— Vom continua munca pe marele șantiere de irigații Cătămărăști în zona Roma, amenajînd alte 2 332 hectare pentru irigații; precum și drenaje pe 660 hectare.

În paralel vom lucra la desecări în două mari sisteme. În sistemul Bucecea—Corni, de pe valea Siretului, vom realiza desecări pe 2 246 hectare, drenaje pe 500 hectare, și pe 3,16 hectare lucrări de combatere a eroziunii solului.

În sistemul Curteşti—Prăjeni, vom acționa în zona Copălău—Prăjeni —, unde vom face desecări pe 1 388 hectare.

Totodată, în ultima parte a anului vom ataca lucrările la un nou mare sistem — pe valea rîului Ibăneasa, urmînd să executăm, într-o primă etapă, lucrări de combatere a eroziunii solului pe 2 000 hectare.

Vom depune toate eforturile pentru realizarea tuturor lucrărilor în termen și în condiții de înaltă calitate și eficiență.

PUBLI a '86

Inspectoratul silvic județean

BACĂU

STR. KARL MARX NR. 14, TELEFON 1 61 80

Înființat în anul 1968, la 1 februarie, Inspectoratul Silvic al județului Bacău gospodărește în prezent o suprafață de 237 192 ha, din care 98 la sută sînt reprezentate de păduri.

Din totalul suprafeței județului (660 600 ha), fondul forestier de stat și comunal reprezintă un important procent — de 40,3.

În ultimii ani, cei peste 2 200 de oameni ai muncii din unitățile subordonate I.S.J. Bacău (14, ocoale silvice, 4 centre de fructe, 2 ferme de pajiști), au obținut rezultate remarcabile în activitatea lor. Buna pregătire profesională, înalta responsabilitate au condus la realizarea unor producții cît mai mari și mai variate, în activitățile specifice :

— valorificarea masei lemnoase ;
— dezvoltarea culturii de răchită — prelucrată în diverse împletituri solicitate în totalitate la export ;
— creșterea și valorificarea producției de furaje ;
— valorificarea fructelor de pădure, a ciupercilor comestibile (în 1985 producția a fost de 7 tone), a plantelor medicinale, a rășinei ;
— exploatarea produselor vînătorești și piscicole (la cele două păstrăvării de la Slănic Moldova și Înțărcătoarea, cu parametrii de productivitate superiori) ;
— albinărit (în cele 10 stupine existente), sericicultură (în anul 1985 s-au obținut 4,7 t de gogoși).

Amplele activități de conservare și dezvoltare a fondului forestier

Asigură — regenerarea naturală a pădurii ;
— igiena în pădure ;
— refacerea arboretelor degradate ;
— materialul de împădurire în asortimentul cerut ;
— semințe selecționate prin plantaje ;
— introducerea unor specii productive în cultură (rășinoase și foioase autohtone valoroase).

În prezent o atenție deosebită este acordată dezvoltării pădurilor cu rol de protecție !

Accesibilitatea fondului forestier din județul Bacău este asigurată de cei aproape 2 000 km de drumuri forestiere și de alte căi de acces.

I.S.J. Bacău organizează o bogată activitate de vînătoare pe întreg teritoriul județului !

I.S.J. Bacău vă invită să vizitați frumosul parc dendrologic de la Dofteana, bogat în specii autohtone și exotice !

PUBLI a '86

Intreprinderea Balneoclimaterică

SLĂNIC MOLDOVA

Pentru calităţile terapeutice ale celor peste 20 izvoare de ape minerale, pentru clima şi aşezarea sa pitorească, Staţiunea Slănic Moldova şi-a căpătat un larg renume în ţară şi peste hotare. Situată la o altitudine de 530 metri, ea oferă condiţii terapeutice confirmate de-a lungul vremii, fiind comparate de specialişti cu cele din vestite staţiuni străine

Principala bogăţie a „Perlei Moldovei" o constituie izvoarele de ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurosodice, uşor sulfuroase, mofeta, climatul subalpin de cruţare, slab excitant (cu aer pur, bogat în aerosoli răşinoşi şi ioni negativi), cu temperatură medie anuală de 7,4° C, la care se adaugă microclimatul de salină de la Tîrgu Ocna.

La Slănic Moldova se pot trata în tot cursul anului : afecţiuni ale aparatului digestiv şi glandelor anexe (gastrite cronice, ulcere gastrice şi doudenale, colite cronice nespecifice, etc.), afecţiuni hepato-biliare (dischinezie biliară, colecistite cronice etc.), afecţiuni ale căilor respiratorii, afecţiuni metabolice şi de nutriţie. ale rinichilor şi căilor urinare, afecţiuni neurologice periferice, post-traumatice.

Instalaţiile şi procedurile de cură : buvete cu apă minerală pentru cură internă, instalaţii pentru băi calde cu apă minerală, instalaţii pentru terapie respiratorie (cameră barică, aerosoli şi inhalaţii), instalaţii pentru fizioterapie, săli pentru gimnastică medicală, masaje, saună, instalaţii pentru mofetă, pentru tratarea unor afecţiuni vasculare periferice.

...In 1985, numai între 1 ianuarie şi 1 octombrie treceră prin staţiune peste 70 de mii vizitatori români şi străini (din Anglia, Belgia, Israel, Polonia, S.U.A., U.R.S.S.). Ca noutăţi, staţiunea a oferit şi oferă : o stînă turistică unde s-au servit produse specifice, precum şi alte preparate ale gospodăriei anexe proprii ; s-au amenajat toate traseele turistice din împrejurimi, apoi un complex de agrement .bowling, jocuri diverse etc.).

Pentru 1986 noutăţile sînt : inaugurarea unui hotel cu 250 locuri la Tîrgu Ocna, pentru pacienţii salinei ; o nouă cale de acces în salină, modernizarea Cazinoului, construirea unui nou grup gospodăresc, extinderea şi modernizarea gospodăriei anexe etc.

PUBLI a '86

SALINA Tg.Ocna

Despre această străveche exploatare subterană de sare s-au scris multe pagini ; existența ei pare a data încă din antichitatea daco-romană, iar atestarea documentară de pe la începutul secolului XV. Ce se mai poate spune nou azi despre activitatea ei ?

Astfel, la 10 august 1985, de Ziua Minerului, s-a inaugurat galeria „UNIREA", magistrală de benzi pentru transportul sării din subteran la suprafață, executată în regie proprie de personalul întreprinderii. A fost o lucrare minieră cu grad ridicat de complexitate, înfăptuită în condiții de mare dificultate, datorită și trecerii magistralei prin zona unor ocne vechi. Remarcabil este îndeosebi faptul că lucrarea s-a realizat cu un an înainte de termenul stabilit pentru darea ei în exploatare. Este vorba de o galerie măsurînd 1 km, de-a lungul căreia rulează o bandă transportoare alcătuită din trei tronsoane, care transportă sarea excavată direct la stația de preparare. De aici, după prelucrare și sortare, este încărcată direct în vagoane sau depozitată în silozuri.

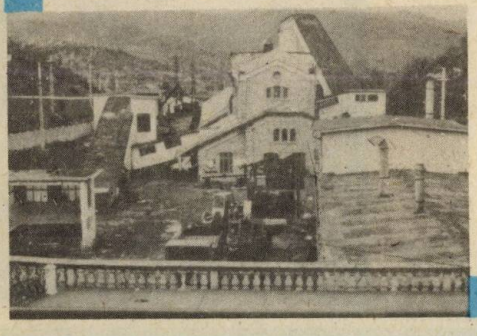

Aceasta este o premieră absolută în zonă, în acest mod Salina Tg. Ocna situîndu-se la nivelul tehnologiilor aplicate pe plan mondial. Ea reprezintă materializarea unei idei mai vechi a specialiștilor din unitate. La aplicarea ei un aport deosebit au avut ing. Cernea Milea — șef secție, sbing. Foltache Mihai, maiștrii Vacaru Ioan și Sprințăroiu Vasile. De asemenea, au participat efectiv, la realizarea ei, minerii Mironică C-tin, Rusu Iancu, Dănăilă Dumitru, Alexandru Martin, precum și lăcătușii Tudureanu I., Buftea Gh., Moise Gh., Rusu I., Mocanu Alecu, Apetrei Ion, Milea Dinu.

Actualmente specialiștii de la Salina Tîrgu Ocna lucrează la definitivarea asimilării unui procedeu nou de măsurare a golurilor subterane, nevizitabile, de la sondele pentru exploatarea sării în soluție, prin utilizarea cavernometrului sonic.

Altă noutate este faptul că în curînd unitatea își va executa în regie proprie lucrările de foraj pentru noile sonde de sare în soluție.

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA Bacău

IP BACĂU

STRADA MIORIȚEI, 27

EXECUȚIE PROMPTĂ
CALITATE IREPROȘABILĂ

● ALMANAHUL „ATENEU" ESTE TIPĂRIT LA ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU

COMBINATUL de celuloză și hîrtie Bacău LETEA

C H

STRADA LETEA, 17

● ÎNNOITĂ ȘI DEZVOLTATĂ AN DE AN — „LETEA" A DEVENIT UNA DINTRE CELE MAI MARI FABRICI DE HÎRTIE DIN ȚARĂ.

● COMPETITIVĂ PE PIAȚA EXTERNĂ, MARCA DE FABRICAȚIE C. C. H. „LETEA" BACĂU ESTE CUNOSCUTĂ ȘI APRECIATĂ PE MERIDIANELE TEREI.

● **Almanahul „Ateneu" este tipărit pe hîrtie fabricată la „LETEA"**

PUBLI a '86

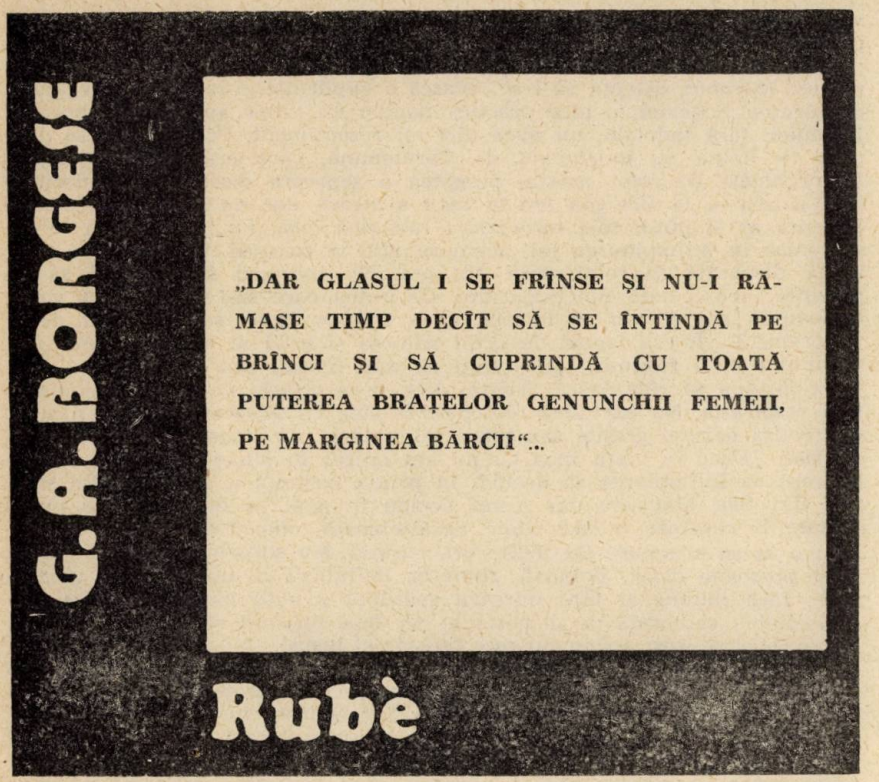

Un val înfiorător izbi barca, întunecînd aerul cu o prăfuire fulgerătoare de stropi ce aluneca pe lac ca un vîrtej de colb pe un drum principal. Barca nu fu răsturnată. Un trăsnet, singurul, răsună de două ori înspre apus, urmat de ecouri.

„Phili", strigă Celestina, cu un accent matern, imposibil de auzit în ziua aceea. Şi continuă să arunce apa din barcă.

El nu-i răspundea şi văzu că buzele ei palpitau ca pentru a pronunţa al său „assez ! assez !".

„Assez ! assez !" repetă el în străfundurile inimii şi cele două cuvinte se topiră într-unul şi-i deveniră *asasini*. „Asasini ! De ce nu ? Nu mi-a zis-o şi Eugenia ?".

De acum era sigur. Descoperise locul de debarcare, o plajă mică printre salcii.

„Cinci minute" anunţă vîslind. „Patru minute, trei minute". Şi lovea apa cu lopeţile cu o forţă care lui însuşi i se părea supraomenească.

„Phili", îi zise Celestina, „nu ai intenţia să mă omori înecîndu-mă, aşa cum fac sultanii cu cadînele necredincioase ?"

Un nor se prăvăli brusc pe creasta muntelui şi malul deveni din nou invizibil. Un alt val trecu. Avu în momentul acela un gînd funest „Uite, uite", îşi zise în sinea sa, simţindu-se clătinat de revărsarea valului „uite apele vieţii mele care se mişcă ! Nu pot să mai spun că sînt într-o băltoacă". Coincidenţa îi înfrînse puterile. Genunchii îi tremurau, braţul îi căzu, scăpă o vîslă.

Brusc Celestina se aplecă spre stînga să o prindă. „Nu, nu", era gata să strige el, „nu face prostii. Mai bine dă-mi una dintre vîslele pe care le ai în barcă, alături".

Dar glasul i se frînse şi nu-i rămase timp decît să se întindă pe brînci şi să cuprindă cu toată puterea braţelor genunchii femeii, pe marginea bărcii. Vîntul şi greutatea din mîna stîngă răsturnaseră pe jumătate ambarcaţiunea şi trupul ei se scufundă în apă cu capul în jos. Vîjîindu-i în urechi, apa îi repeta : „ai învăţat să înoţi la Long Island".

Era plin de violenţă împotriva violenţei elementelor. Nu avea nici o îndoială. Cu siguranţă, se găsea în apropierea malului şi valurile îl împingeau tot mai aproape. Era salvat. Erau salvaţi. Important era să nu scape din mîini pe Celestina, să nu o ucidă înecînd-o, aşa cum fac sultanii din Bosfor cu cadînele infidele. Cîteva minute de respiraţie artificială ar fi readus-o la viaţă.

O piedică invizibilă imobiliză trupul pe care-l trăgea cu sine. A trebuit să-l lase. Aproape în aceeaşi clipă simţi însă dinţii unei stînci sfîşiindu-i pieptul. Ridicîndu-se în picioare îşi dădu seama că se salvase. „Balzana da quattro", răsturnată, cu chila albă ca o coamă, se mişca în

Şi fiindcă Xiao are succes la pescuit, Li Rende capătă putere, e mulţumit. Ca să fie pe placul superiorilor invitaţi, care aduc elogii broaştelor ţestoase de la Nanwan, Li Rende nu uită să le strecoare cîteva şi în lădiţa de pe jepul cu care au venit.

Din clipa în care s-a răspîndit zvonul că broaştele ţestoase sînt anticancerigene, cele de la Nanwan au căpătat o faimă extraordinară, iar pescarul specialist al preţioasei reptile, Xiao Lianhe, a devenit celebru. Nu degeaba se spune că fiecare meserie are fruntea ei. El a primit titlurile de „specialist în broaşte ţestoase" şi „pescar de elită". În plus, a fost de nenumărate ori felicitat de conducătorii comitetului. Gîndul că funcţionari mici şi mari, de la miniştri la secretari, de la directori la şefi de district, au gustat din broaştele ţestoase prinse de el îl face pe Xiao să fie foarte mîndru. Acum, responsabilii de pe treptele înalte ale municipiului sau districtului, ca să nu mai vorbîm de cei din tîrg, ştiu că la Nanwan trăieşte pescarul de elită Xiao Lianhe.

Li Rende, om inteligent, începe să-şi dea seama că nu se poate lipsi de Xiao Lianhe dacă vrea să-şi păstreze postul de conducere în comitet. Se întreabă chiar neliniştit ce s-ar face dacă, într-o zi, fratele Xiao s-ar îmbolnăvi şi n-ar mai putea pescui broaşte ţestoase. Ar trebui oare căutat un înlocuitor ? Şi Xiao ar accepta ? Ar vrea el să dezvăluie acelui cineva extraordinara lui tehnică, reţeta lui secretă împotriva veninului ? Şi cine să fie acel cineva ? Tot gîndindu-se la prietenul său, Li Rende ajunge la concluzia că trebuie să i se dea o recompensă. Dar care ? A intenţionat de mai multe ori să supună propunerea lui discuţiei comitetului, însă a ezitat. Ar vrea să-l răsplătească fără să dea naştere la bîrfe... Li este prudent. Pricepe foarte bine că poate deveni oricînd ţintă de atac. Poate asta şi aşteaptă toţi. Cine nu ştie că el şi Xiao sînt prieteni foarte buni ! Ce vor gîndi cadrele şi poporul de recompensa propusă prietenului său ? Vor fi convinşi de necesitatea ei ? N-o să-i reproseze că profită de pe urma funcţiei ? Dacă-i aşa, înseamnă că o afacere concepută cu cele mai bune intenţii ar putea fi rău interpretată şi înţeleasă pe dos... Şi mai este o problemă ! Xiao Lianhe n-ar deveni încrezut ? Ar mai continua el să execute, din plăcere, ca şi pînă acum, ordinele primite de la comitet ?

Un om înţelept gîndeşte de o mie de ori înainte de a acţiona. Li Rende ezită să ia o hotărîre. Îşi încurajează prietenul cu formule : „să faci să strălucească succesul", „să depui eforturi pentru a progresa"... Şi lucru curios : Xiao Lianhe, care pînă mai ieri evita activităţile politice, astăzi ţine mortiş să devină membru de partid. Nu e nimic rău în asta, căci oamenii îşi dispută onorurile ca şi păsările boabele. Pe orice vreme, fie ger, fie arşiţă, Xiao Lianhe este gata să facă un serviciu comitetului. A oferit înalţilor oaspeţi multe, foarte multe broaşte ţestoase, merită deci să primească un titlu onorific. Şi Xiao Lianhe lasă să se înţeleagă dorinţa lui de a fi onorat. Li Rende, însă îl potoleşte, bătîndu-l pe umăr. Îl sfătuieşte să aştepte cu răbdare. Auzi, să aştepte ! Treptat, Xiao Lianhe îşi dă seama că Li Rende îl duce cu vorba şi că profită de pe urma priceperii sale de a prinde broaşte ţestoase.

Jadul prieteniei lor a fost tulburat cînd Qiaqiao, fiica lui Xiao Lianhe, a dat examen de admitere la o scoală superioară. Qiaoqiao e cu doi ani mai mică decît Chunchun, cumnata lui Li Rende. Fetele au crescut împreună, au terminat în acelaşi timp studiile secundare de ciclul doi şi s-au prezentat la examenul de admitere. Au obţinut aceeaşi notă, putînd fi admise la limită. Dar, la sfîrşitul lunii august, numai Chunchun a primit buletinul de admi-

tere. Xiao Lianhe e indignat. Nu-l doare că e considerat inferior prietenului său sau că e tratat ca mediocru, îl doare că fiica lui a fost victima unei nedreptăți. Orice ar face, nu reușește să-și potolească furia. Pentru el, fiica lui, prin comportare, prin felul de a trata oamenii, de a se ocupa de gospodărie, ca și prin înclinația ei pentru studiu, este deasupra lui Chunchun care poartă o minijupă ce-i descoperă picioarele albe și cărnoase, umblă pe stradă lăsînd să i se vadă șinii tuguiați ca niște muncele, făcînd pe cocheta... Ce obrăznicie ! Xiao Lianhe nu se poate abține să nu-i poarte pică lui Li Rende care, avînd relații cu superiorii, a oferit vreo zece broaște țestoase acelora care au putut să aranjeze intrarea lui Chunchun la școală superioară. Și aceste broaște de cine au fost prinse ? De Xiao, bineînțeles, sub soarele arzător al amiezii, riscînd să fie mușcat de șerpi veninoși ! În cazul acesta, Li Rende n-ar fi trebuit să intervină și în favoarea lui Qiaoqiao ? Nu știe el cît de greu se prind broaștele țestoase ? Fără să mai vorbim de faptul că Qiaoqiao ar fi putut fi o bună prietenă pentru Chunchun !...

Xiao Lianhe se străduiește cît poate să-și rețină furia. Nu și-o manifestă în fața nimănui, nici măcar în fața soției sau fiicei sale. Qiaoqiao însă, cu fața posomorîtă, cu ochii în lacrimi, se plînge de ghinionul ei și o invidiază pe Chunchun care are un cumnat capabil să o ajute. Tatăl, deși îi împărtășește sentimentele, o consolează, o sfătuiește să fie optimistă și să se ducă s-o felicite pe Chunchun din toată inima, să n-o mai invidieze degeaba. Îi spune că, neavînd decît optsprezece ani, are destul timp în față să se pregătească și să intre la o școală mai bună decît Chunchun... Și Xiao Lianhe se duce la Li, ca s-o felicite pe Chunchun, să-i laude talentul, inteligența, încercînd bineînțeles să-și înghită amărăciunea. La rîndul său, Li vine și el la Xiao Lianhe, s-o consoleze pe Qiaoqiao. Se arată generos, îi dă curaj :

— Qiaoqiao, nu fii mîhnită ! Cînd o să recrutăm muncitori și institutori tem-

voia valurilor. Celestina, la doi pași de el, era întinsă cu fața în jos printre stînci. Valurile treceau peste ea și apoi se retrăgeau. [...]

Ieșind de la telegraf, Filippo rătăci pe străzile pe care nu le cunoștea. Mergînd, aștepta să i se ivească o explicație plauzibilă în legătură cu tăcerea Eugeniei, o idee practică pentru un viitor apropiat. Împotriva Eugeniei, fără îndoială, nu avea nici un resentiment. Probabil ea se afla deja la Roma și, îndrumată de Taramanna, care era foarte priceput în probleme de soiul acesta, pregătea o separare discretă. Era dreptul ei. Venirea ei la Bologna era în mod abstract, dar nu omenesc posibilă. Eugenia ar fi putut să-l ierte ; să-l iubească însă, nu. Dar dacă-l iubea și venise în întîmpinarea lui, acum se afla la telegraf. Împins de o speranță disperată se reîntorsese. Nu era. Nu îndrăzni să intre și să se prezinte încă o dată funcționarului. Ce putea oare să-i spună ? „A venit o doamnă așa și așa să întrebe dacă Filippo Rubè s-a interesat de o telegramă ?". Îi era teamă de ochii galbeni și acizi ai acestuia care fără cuvinte i-ar fi răspuns : „Ce, vreți să mai înecați una ?".

Continua să rătăcească. Arșița zilei, prea repede devenită caniculară, tăia respirația. Nu excludea nici posibilitatea ca telegrama să nu fi sosit din cauza adresei greșite sau purei întîmplări. „Ce importanță mai are ?" își zise. „Dacă în viața mea eu nu am crezut în altceva decît în Noroc, e drept ca întîmplarea să decidă. În prima instanță a decis printre stîncile din San Maurizio, iar acum decide în apel la Bologna". Pe neașteptate îl cuprinse o curiozitate dezinteresată, obiectivă. „Vreau să văd cum o să se termine". De multe ori, rușinat, s-a surprins dorind moartea unei persoane dragi, bolnavă, ruinarea definitivă a unui prieten ghinionist ; fără răutate și fără mîrșava speranță a unui avantaj, ci așa, din curiozitatea cerebrală de a asista la un fapt împlinit și de a i se pleca. Acum încerca acest sentiment rece față de el însuși.

„Ce mizerie" se gîndea. „Norocul cel mai răsunător din viața mea a fost un cîștig de cincisprezece mii de lire. Cinsprezece mii de lire ; o sumă care în zilele de azi nu-l mai îmbogățește nici pe lustragiu. Și ce mare bucurie am avut ! Viața este o masă încărcată spre care, de cînd m-am născut, mi-a fost interzis să întind mîna. Un neputincios. Ca în seara aceea la restaurantul Lapérouse, cînd Celestina mi-a zis că cine n-are chef e mai bine să nu mănînce".

Ferestrele se deschideau și se închideau cu zgomot precipitat, ca atunci cînd începe furtuna. Ciudat freamătul acela cînd pe cer nu era nici o urmă de nor. Puțini erau cei care treceau pe strada întunecată și îngustă, grăbind pasul.

Lui Filippo i se părea că suprafața străzii se ridică și se transformă într-un povîrniș abrupt. Nu mai simțea oboseala în membre de parcă ar fi avut patine cu rotile sub tălpi și aluneca, ținîndu-se totuși drept, în străfund.

În timp ce i se părea că alunecă, se gîndea : „Ceea ce este oribil în această societate este că nu oferă drept de azil. Dacă mă cuprinde spaima, dacă sînt urmărit, unde mă refugiez ? Unde este o mănăstire de capucini, o biserică să mi se asigure impunitatea ? Dacă îmi caut un refugiu într-o temniță de penitență, găsesc un Cavaler Sacerdot care mă respinde cu spada în mînă ca îngerul Raiului pămîntesc. Știu cum să-mi găsesc izbăvirea ; să devin țăran și să sap pămîntul, muncitor, la Adsum poate, marinar pe un velier care are nevoie de șase luni pentru a străbate drumul. Dar cine să mă ia ? Ce meserie știu că fac ? Dacă nu sînt bun de nimic ! dacă sînt un intelectual ?

Auzea acum un zumzăit, ridicîndu-se. Ajuns în colțul străzii se dumeri. Pe o stradă lungă, printre ziduri de culoarea jărateculuí, înainta un convoi. Simți inima tresărindu-i. Își aminti de fascinația zilei de 15 aprilie cînd ar fi dorit să tragă și el cu arma și pipăi revolverul în teacă. Orice spectacol de violență în momentul acela i-ar fi făcut plăcere ; dar preferă să creadă că erau bolșevici. Văzu niște cămăși verzi și se gîndi : „iată alți luptători ca și mine, cărora patria le-a supt sîngele și le-a refuzat pîinea". Imediat după aceea văzu steaguri roșii, fluturînd printre clădiri roșii. „Ah", își zise în sinea sa, „mingea roșie. Prima lovitură de carambola este dată". [...]

Stătea rezemat de peretele de care se atingea mulțimea trecînd. Era slăbit și un ins oarecare, frecîndu-se de zid în sens opus, îl desprinse fără voie și îl aruncă în vîrtejul de oameni. Nu mai încerca decît frica. Își simțea pulpele sfărîmate și s-ar fi prăvălit dacă ar fi avut loc să cadă. Își ridică reverul hainei, deși era cald, ca să nu fie recunoscut ca burghez. Dar tocmai de aceea îl recunoscură și îi spuneau batjocoritori : „Strigă trăiască Lenin". El striga : „trăiască Lenin, trăiască Rusia !" cu vocea sugrumată, ca să scape. Dar încet încet glasul îi reveni.[...]

Cineva îi puse în mînă un petic roșu, pe care îl aruncă. Altul îi zise : „Na, ține-l p'ăsta că-i mai frumos" și-i puse în mînă o cîrpă neagră. El ținea în mîna stîngă stegulețul roșu iar în dreapta pe cel negru. Mergea în zig-zag și voia să ajungă în fruntea convoiului, ca să scape. Nu mai era altă scăpare. Cîte unuia, care i se părea mai credul îi zicea : lăsați-mă să trec, că trebuie să comunic ceva important celor care sînt în

față. Deoarece ținea două steaguri și răgușise de atîta țipat trăiască Lenin, îi zdrobeau coapsele, dar îl împingeau înainte.

Auzi un strigăt : „Închideți ! Închideți !“ care nu provenea din convoi. Cînd ajunse acolo unde-și dorise, un alt țipăt : „Cavaleria !“ Iar acesta venea din masa de oameni. Părea că mulțimea, pronunțînd cuvintele, spumega. Le ascultă cu o imensă bucurie. Sosea cavaleria. Împrăștia masele. Era liber.

Se afla deja în fruntea convoiului. Îi fu suficient să privească pieziș spre chipurile celor din jur, concentrați într-un efort supraomenesc și inutil de a se da înapoi, ca să înțeleagă că nu exista nici o cale de scăpare.

Strada dădea într-o piață largă, iar aceasta era ocupată de trupe. Ca valurile lacului Maggiore i se păreau cavaleriștii în verde, cu coifurile crestate.

Existînd privirea spre spațiul îngust și gol care începea deja să se umple, avu un gînd, uimitor ca o descoperire : „Eugenia era azi dimineață în gară. Era însă destinul meu să-l urmez pe Călătorul Necunoscut“.

Apoi nu-i mai rămase timp decît să-l vadă pe primul cavalerist care-l lovi cu calul. Era foarte tînăr, blond, cu chipul liniștit și blînd. Fără îndoială, avea ochii de culoarea cerului.

Toată noaptea și cea mai mare parte din ziua aceea, Filippo zăcuse cu conștiința întunecată și vidă. Dar, în adîncimile cele mai înnegurate ale acelei conștiințe, ca în străfundul nemăsurat al unui puț îngust care coboară pînă în măruntaiele pămîntului, se aprinsese o licărire ; slabă, infinit mai slabă decît o luminiță albăstrie care stă agățată de plafonul trenurilor în călătorii nocturne ; minusculă, atît de minusculă încît stătea nemișcată și, dacă ar fi început să pîlpîie, s-ar fi stins, mai măruntă decît sclipirile de pe corpul licuriciului. I se părea că, în sfîrșit, doarme ; că a murit. Și truda aceea absurdă de a trăi care nu fusese altceva decît truda de a nu muri ! Nu avea dureri. Cu siguranță l-ar fi întîlnit din nou pe Inspector, pe Călătorul Necunoscut ; însă acesta nu putea să fie prea sever cu el, fiindcă suferise mult și nu urîse pe nimeni. Era o îngăimare fără glas, palpitații mai ușoare decît cele care tremură închise în cea mai îndurerată scoică. Dar dacă aveau un sens, atunci acesta era.

Acum ar fi dorit ca acea licărire să se ridice din străfundul puțului, să se înalțe mai sus, mai sus. Și licărirea suia, și împreună cu ea, durerea. Dar nu era prea puternică. Era ca desprinderea ușoară, foșnitoare a două frunze lipite care din cauza căldurii mari, încet-încet se despart ; sfîșierea lipsită de neliniștea durerii care este pe punctul de a lua sfîrșit pentru totdeauna. Însă el voia să sufere mai adînc, și licărirea să se înalțe mai mult. Voia să deschidă ochii, să știe dacă se pot deschide ochii în lumea morților. De aceea, de cîteva ore gîfîia la anumite intervale. Apoi clătină din cap de două ori. Și o dată, simțind un junghi, gemu. Deschise ochii.

La picioarele patului, dreaptă, stătea Eugenia. La doi pași, în spatele ei, zări silueta neagră a preotului, și-i arătă crucea. În colțul cel mai întunecat, nevăzut de cei trei și de medicul care rămăsese în prag, Federico îngenunchea pe jumătate, deși, din cauza staturii și a piciorului de lemn, mișcarea lui nu era lină.

Atunci Filippo, poate dintr-o dorință disperată de a se agăța de viață sau din milă față de sarcina Eugeniei, își contractă ceea ce i se putea vedea din chip și umerii, ca să se ridice și să întindă brațele. Eugenia se apropie și, punîndu-i ușor mîinile pe umeri, îl ajută încet să alunece în pat.

„Dormi. Dormi“ îi murmură, cu fruntea pe fruntea lui. Și revărsă o privire lungă, de iubire în acea privire care se stingea.

Îi răsună în trecere plînsetul vechi al violoncelului. Dar nu era o voce umană cea care i-l repeta. Și nu aveau greutate degetele lungi ale femeii care se lăsaseră pe pleoapele închise.

Traducere de : **Sorina-Maria ȘTEF**

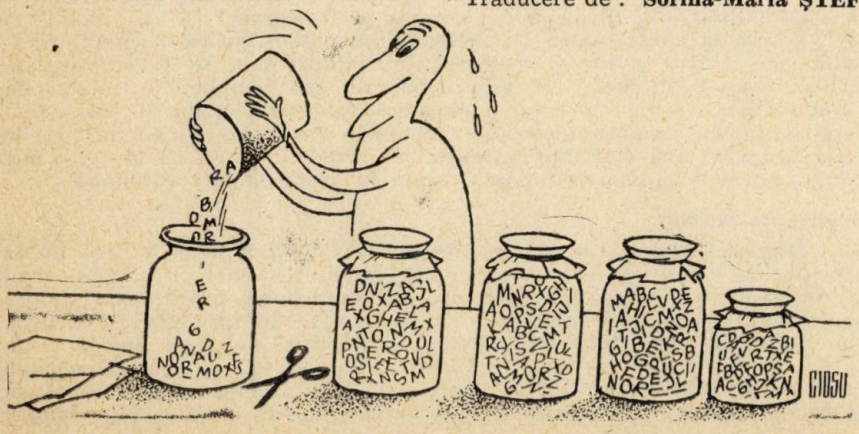

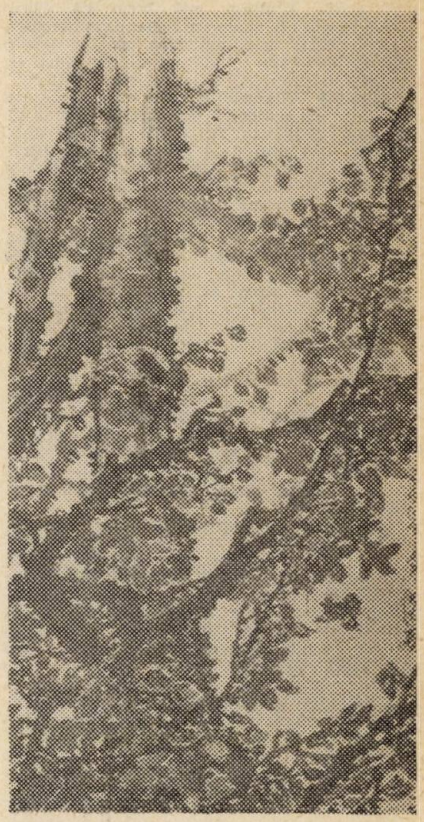

porari, o să te am în vedere. Cît despre intrarea ta la o școală superioară, lasă pentru anul viitor, numai să depășești limita notei de admitere, eu...

Sîntem în 28 august, într-o zi de duminică, ajunul plecării lui Chunchun la Universitate. Fata își roagă cumnatul și sora să-i mai ofere o dată plăcerea de a gusta carne de broască țestoasă.

Li Rende consimte bucuros. Ia un coș și pleacă împreună cu cumnata în căutarea lui Xiao. Îl întîlnesc la jumătatea drumului. Măcelarul, ale cărui haine sînt pătate de sînge de porc, tocmai se întoarce de la slujbă.

Îl opresc în plină stradă, ca și cum le-ar fi fost teamă să nu fugă.

— Frate Lianhe, cazi la țanc ! spuse Li.

— Despre ce e vorba ? Era nevoie să mă cauți personal ?

— Unchiule Lianhe, interveni Chunchun, înainte de a pleca în capitală aș vrea să mai gust din carnea de broască țestoasă. Venim și noi cu dumneata...

Iată o fată care spune direct ce vrea !

Xiao, însă, devine trist. Se gîndește la fiica lui „căzută“ la examen. Îl cuprinde amărăciunea. În sfîrșit, spune :

— O ! Credeam că e vorba de o treabă serioasă, nu despre broaște țestoase ! Știi bine că le prind ușor ! Numai că acum sînt puțin răcit și-mi este greu...

Adevărul e că Xiao vrea să respingă discret această cerere. „Altădată, gîndește el, am pescuit broaște țestoase pentru oaspeți distinși. Atunci era o sarcină obligatorie. Dar astăzi cu ce drept îmi cere să-i aduc broaște țestoase o fată ca Chun, care nu-i decît cumnata șefului, o studentă care nici măcar n-a trecut pragul universității, a adolescentă fără titlu și fără grad ?“

Secretarul Li, tăcut și surizător, pare să ghicească motivul refuzului. Totuși nu vrea să-i facă reproșuri prietenului său. Se apropie de el și-i șoptește la ureche :

— Frate Lianhe, știi bine că Chun e răsfățată de soră-sa ! De data aceasta însă, fă-mi mie plăcerea de a pescui cîteva broaște țestoase, îți duc eu coșul...

Această rugăminte sinceră declanșă un val de căldură în inima lui Xiao Lianhe. „Poți să respingi cererea unui budist, dar niciodată pe cea a lui Buddha !“ Xiao gîndește că nu poate și nu trebuie să-l refuze pe fratele Rende. Acceptă, fără să mai spună un cuvînt, în numele prieteniei.

Se îndreaptă toți trei spre rîu, caută un loc potrivit. În sfîrșit, se opresc sub o salcie. Xiao începe să se dezbrace. Cînd vrea să-și dea jos pantalonii, se înroșește și-i face semn lui Chunchun să se îndepărteze puțin. Chunchun, și ea roșie, întoarce fața, replicînd :

— Nu știam că unchiul Lianhe are, la vîrsta lui, idei așa de retrograde ! În filme și reviste, sportivii și actorii poartă maieuri sau slipuri de nylon pentru a-și pune mai bine în evidență linia și frumusețea corpului ! Am auzit că în universități se desenează chiar după nuduri...

Deși crescută într-un orășel de munte, Chunchun aspiră la viața citadină modernă. Firește, destul de confuz. Li Rende, avînd păreri mai libere, nu-i ia în serios spusele, se mulțumește să-i arunce o privire echivocă. Xiao însă se simte umilit. Își scoate pantalonii și se aruncă în apă furios, ca și cum ar vrea să spele toată murdăria pe care o poartă în cap.

Broaștele țestoase sînt amfibii și trăiesc în crăpăturile stîncilor, iarna mai în adînc, primăvara mai la suprafață. Vara, după ce si-au depus ouăle pe nisip, toate broaștele țestoase, masculi și femele, se reîntorc în crăpături, grămădă una peste alta, ca un fel de pagodă deasupra căreia se încolăcește, în general, un șarpe, pentru a le apăra. Așa se explică de ce numai pescarii îndrăzneți, atenți și pricepuți, care cunosc bine viața broaștelor testoase, au curajul să-și întindă mîinile spre această „pagodă“ vie. Apucă mai întîi broasca țestoasă care se află dedesubt și se opresc înaintea penultimei, căci, dacă din nebăgare de seamă, tulbură șarpele încolăcit pe broasca din vîrf, șarpele nu-i iartă.

Li Rande și Chunchun stau la umbra sălciei. Cu mîinile pe genunchi, întind gîtul și urmăresc cu mare atenție pe Xiao Lianhe care pînăie discret în apa limpede și verde. Cum este jos, văd destul de bine mișcările corpului. Pentru Chunchun, acest corp de bătrîn nu-i la fel de interesant ca acela al tinerilor care își arată frumusețea în filme sau reviste... Momentul este plăcut. Greierii cîntă, o adiere de vînt leagănă crengile sălciei, rîul murmură, valurile mici se izbesc și se sfarmă de maluri, o perdea de verdeață, de arbori și munți se reflectă în apă.

Nu se știe dacă din cauza proastei dispoziții sau a ghinionului, dar Xiao Lianhe nu prinde nimic și coșul rămîne gol. Li Rende și cumnata sa au picioarele înțepenite, gîtul la fel. Ai zice că Xiao se joacă de-a v-ați ascunselea cu ei. Cînd plonjează în adînc, cînd apare la suprafață, respirînd, împroșcînd apă, aruncînd o privire indiferentă spre mal, replonjînd...

— Parcă se spune că unchiul Lianhe găsește broaște țestoase acolo unde caută ! Cum se face că astăzi nu prinde nici una ? se plînge Chunchun, ridicînd din sprîncene.

Pare că bănuiește că e ceva necurat la mijloc.

— Ai răbdare ! o liniștește Li Rende. O să găsească, o să găsească ! Apoi îi explică : Tu nu știi, dar în ultimii ani s-au împrăștiat multe îngrășăminte chimice pe ogoare, așa că rîul e mai mult sau mai puțin poluat. S-a înmulțit și numărul pescarilor de broaște testoase. Unii le mănîncă chiar și ouăle. Drept să-ți spun, mi-e milă de Xiao. În ultimii ani a prins broaște pentru

ELIAS CANETTI

Aspecte ale puterii

— Despre pozițiile omului : puterea implicată în ele —

(Fragment din volumul *Masă și puteri*, Ed. Gallimard, 1981)

Omul, care din proprie voință poate sta în picioare, poate la fel de bine, fără să-și schimbe locul, să se așeze, să se culce, să se ghemuiască sau să îngenuncheze. Toate aceste poziții și mai ales trecerea de la una la alta exprimă ceva foarte precis. Rangul și puterea își au pozițiile lor solide și tradiționale. După felul în care oamenii se plasează unul alături de celălalt putem ușor deduce diferența de autoritate dintre ei. Știam ce înseamnă a ocupa un scaun înălțat, înconjurat de toți ceilalți stînd în picioare. A fi în picioare, înconjurat de toți ceilalți așezați ; a apărea brusc și a vedea întreaga adunare ridicîndu-se în picioare ; a se arunca în genunchi în fața cuiva ; a nu ruga un nou venit să ia loc. O enumerare ca aceasta făcută la întîmplare este deja suficientă pentru a arăta cîte constelații mute ale puterii există. Ar fi necesar să le examinăm îndeaproape și să precizăm semnificația lor.

Orice poziție nouă pe care o ocupăm se raportează la cea precedentă ; trebuie să o cunoaștem pe aceasta pentru a o putea interpreta în totalitate pe cealaltă. Este posibil ca un om stînd în picioare tocmai să fi sărit din pat, să se fi ridicat de pe scaun. În primul caz a presimțit poate vreun pericol, în al doilea caz intenția lui ar fi putut fi aceea de a onora pe cineva. Toate schimbările de poziție au în ele ceva brusc. Ele pot fi așternute și familiare, să se adapteze obiceiurilor unei anumite comunități. Dar întotdeauna dăinuiește și o schimbare neașteptată de poziție, care prin aceasta devine cu atît mai surprinzătoare și mai izbitoare. Se îngenunchează mult în timpul unui serviciu divin la biserică ; există acest obicei și nici chiar cei mai fervenți nu acordă prea multă importanță deselor lor genuflexiuni. Dacă s-ar întîmpla însă ca un necunoscut să îngenuncheze brusc pe stradă în fața cuiva care el însuși îngenunchease cu o clipă înainte, senzația ar fi enormă.

Totuși, în ciuda laturii lor ambigue, nu putem ignora o enumită tendință de a fixa pozițiile distincte ale omului, de-a le monumentaliza. Chiar detașat de legăturile sale temporale sau spațiale cu ceilalți, un individ așezat sau în picioare produce un efect prin el însuși. Monumentele au golit și banalizat atît de mult unele din aceste poziții încît nu le mai acordăm nici o atenție. Aceasta nu presupune însă că ele sînt mai puțin eficiente și mai puțin importante în viața noastră cotidiană.

Poziția în picioare

Mîndria omului care stă în picioare este de-a fi liber și de-a nu se sprijini de nimic. Fie că intervine aici amintirea unei clipe cînd, copil fiind, s-a ținut singur pe picioare sau ideea unei superiorități asupra animalelor dintre care nici unul nu se menține în mod liber și natural pe două labe, fapt este că individul în picioare se simte *independent*. Cel care s-a ridicat se află la capătul unui anumit efort și la punctul maxim al taliei sale. Dar cel care stă deja de mai multă vreme în picioare exprimă o anumită forță de rezistență, fie că nu se lasă alungat

de pe locul său, asemenea unui copac, fie că se poate arăta în întregime, fără să-i fie frică, fără să se ascundă. Cu cît se ridică mai calm, cu atît mai puțin se întoarce pentru a pîndi în diferite direcții și cu atît mai mult lasă impresia de siguranță. Nici măcar nu se teme de un atac din spate, deși nu are ochiîn acea parte.

O anumită distanță față de ceilalți din jur mărește omul aflat în picioare. Singur, despărțit printr-o oarecare distanță de ceilalți cărora le face față, el produce o ciudată impresie de grandoare ca și cum ar fi în picioare pentru toți. Dacă se va apropia de ei, va căuta o poziție înălțată ; iar dacă va sosi în mijlocul lor ei îi vor prelungi prima poziție purtîndu-l pe umerii lor. El își va pierde așa-zisa independență, se va afla atunci așezat pe toți ceilalți laolaltă.

Poziția în picioare lasă o impresie de energie, încă neutilizată pentru că este punctul de pornire al oricărei mișcări : de obicei se stă în picioare înainte de-a merge sau de-a fugi. Aceasta este poziția *centrală*, cea de la care se poate trece fără tranziție fie la o altă poziție, fie la o formă oarecare de mișcare. Sîntem deci înclinați să atribuim un grad mai ridicat de tensiune la ființa aflată în picioare, chiar dacă este pe punctul de-a se culca și de-a dormi. Cel aflat în picioare este mereu supraestimat.

Există întotdeauna o anumită solemnitate cînd doi bărbați fac cunoștință. Se află în picioare cînd își spun numele și își întind mîna. În felul

• DURUITOAREA

oaspeți distinși și și-a îndeplinit foarte bine sarcina.

— Prevăd că astăzi n-o să și-o îndeplinească, replică Chunchun.

— O ! surioară, viitoarea mea studentă, n-o să duci lipsă de mîncare la oraș, atunci de ce insiști atîta să mănînci broaște țestoase ?

— După tine numai cadrele au dreptul să mănînce din carnea lor atît de gustoasă ?

— O, nu, firește că nu ! Toată lumea poate să le consume, absolut toată lumea...

Deodată văd bule de apă și valuri. Xiao apare la suprafață, ținînd în fiecare mînă cîte o broască țestoasă cîntărind cel puțin trei sau patru livre.

Li Rende și Chunchun se repeziră spre el. Îi întind mîinile, îl ajută să iasă din apă. Xiao aruncă cele două broaște în coș, spune :

— Frate Rende, unul din degete mi-a fost mușcat de șarpe !

În timp ce vorbește, își suge degetul mijlociu de la mîna stîngă.

Îngrozit, Li simte că-l apucă amețeala. Xiao, foarte palid, tremură ca o frunză toamna. Oare veninul începe deja să-și facă efectul ?

— Unchiule Lianhe, n-ai antidotul la dumneata ? întreabă Chunchun speriată.

— M-ați luat de la jumătatea drumului, cum să-l am la mine ?

Fața lui Xiao e toată numai apă și sudoare. Pare că suferă cumplit.

— Repede, repede ! Frate, poți să mergi ? Ține-te de mine ! Bine că nu sîntem departe de spital !

Transpirați, poticnindu-se și sprijinindu-se unul de altul, ajung toți trei la spital și intră în sala de urgență. Li îl cheamă pe director și-i poruncește să-l salveze pe Xiao. Apar imediat patru medici șefi care își pun halatele și încep să-și facă meseria. Xiao, cu părul încîlcit, cu ochii închiși, stă întins pe pat. Foarte palid, cu buzele livide și cu mușchii crispați, îi lasă pe medici să-i injecteze ser, să-i dea un sirop...

Furios și cuprins de teamă, Li o ia pe cumnată-sa deoparte și-i trage o palmă zdravănă, scrîșnind printre dinți :

— Cocheto ! Să te saturi de broaște testoase ! Mai îndrăznești să plîngi ! Du-te repede și îngrijește-l ! Repede ! E în joc viața unui om !

Stăpînindu-se cu greu să nu plîngă sau să țipe, Chunchun intră în sala de urgență.

Li face stînga-mprejur și merge cu pași mari spre poarta spitalului unde a lăsat coșul cu broaște țestoase. Îl ia și-l ascunde sub un banan. Se întoarce apoi în spital și, obsedat de accident, se plimbă încoace și încolo pe culoar. Ce să facă ? Cum să scape de acest necaz ? Dacă Xiao moare, cum să explice lumii această moarte accidentală ? Ce să spună rudelor ? Cum vor trăi ele fără acest stîlp al familiei ? Desigur, comitetul le va da o îndemnizație, le va ajuta... Dar cine va merge în locul lui Xiao să prindă broaște țestoase atunci cînd vin șefi în inspecție sau în vizită ? Ce rău îi pare că nu i-a găsit un succesor !

Li se află în mare încurcătură. Fiind duminică, vestea : „Xiao a fost mușcat de un șarpe, l-au transportat la spital, viața lui e în pericol !" se răspîndește de la gură la ureche și oamenii vin grupuri-grupuri să afle ce și cum. Sosesc, plîngînd, soția și fiica lui Xiao Lianhe. Ele se agață de Li Rende, implorîndu-l : „Salvează-l ! Salvează-l ! Fără el, nu putem trăi !" Li își pierde cumpătul, nu știe ce să facă, ce să zică... N-are atîta putere, încît să li-l redea pe Xiao viu ! Apare directorul spitalului, le spune să facă mai puțin zgomot, căci bolnavul are nevoie de liniște. Mama și fiica se calmează, li se dă voie să-l vadă pe Xiao.

Li Rende se așează pe o bancă, își prinde capul în mîini. Își face repro-

şuri, urînd-o pe cumnată-sa care a fost pricina unui accident aşa de grav... Nici nu bagă de seamă că Qiaoqiao s-a aşezat lîngă el, plîngînd în hohote. Cînd o vede, încearcă s-o consoleze, reţinîndu-şi propria lui amărăciune.

— Unchiule Rende, ce nenorocit e tata ! A trudit toată viaţa, n-are nimic al lui...

— Tatăl tău e un om bun, fără nici o pată... Nu ca mine, o canalie, un om josnic...

Chunchun vine în fugă spre ei, bătînd din palme. Îi spune lui Qiaoqiao :

— Tatăl tău şi-a revenit. A spus medicilor că într-adevăr a fost muşcat de un şarpe, dar că a înghiţit imediat antiveninul.

— Chunchun ! strigă Li Rende, gata s-o mîngîie.

— Fereşte-te ! Aşteaptă să-i spun surorii mele să-ţi dea cinci palme, ca să mă răzbune.

Chunchun duce mîna la obrazul încă fierbinte de palma primită.

Li Rende simte un val de căldură care-i urcă de la picioare spre inimă. Se ridică, se scutură, ca şi cum s-ar debarasa pentru totdeauna de nenorocirile din ziua respectivă, ca şi cum ar începe să priceapă că a fost tras pe sfoară...". E ceva neclar în povestea asta", se gîndeşte el. Da, e ceva neclar. Şi asta ar fi putut să-l coste reputaţia... Se simte însă eliberat de o grea povară. Reluîndu-şi aerul obişnuit, se îndreaptă spre sala de urgenţe...

Odată rău trecut, Li se gîndeşte la viitor. Fără să spună nimănui nimic, părăseşte spitalul. Cînd ajunge lîngă peretele unde lăsase coşul, îl găseşte răsturnat. Broaştele ţestoase, nicăieri. Nu se poate spune dacă au plecat singure sau dacă le-a furat cineva. O vorbă din bătrîni spune : „Din o mie de păreri ale unui om avizat, cel puţin una este falsă." Aşa că Li, ca şef al tîrgului, nu poate nici să le caute, nici să aducă vorba despre ele. Se mulţumeşte doar să spună, cu o voce surdă :

— Afurisite broaşte ţestoase !

Traducere de
Alexandra MONTEORU

acesta îşi acordă respect dar se şi măsoară totodată şi orice s-ar întîmpla după aceea, primul lor contact, „de la bărbat la bărbat", are loc în picioare.

În ţările în care independenţa persoanei apare atît de importantă încît e dezvoltată şi subliniată în fel şi chip se rămîne pentru mai mult timp şi mai deseori în picioare. În Anglia, de exemplu, locurile în care se consumă în picioare sînt în mare vogă. Clientul poate pleca oricînd şi fără prea multe fasoane. O mişcare minimă şi discretă îi permite să se despartă de ceilalţi. Se simte mai liber ca atunci cînd trebuie să se ridice în mod ceremonios de la masă. Ridicîndu-se ar însemna că-şi anunţă intenţia de-a pleca şi prin aceasta libertatea i-ar fi limitată. Englezilor le place să stea în picioare chiar şi la reuniunile particulare. Astfel, ei afirmă deja din momentul sosirii lor că nu vor rămîne mult timp. Se mişcă în mod liber şi pot, în picioare fiind, să se îndepărteze de cineva pentru a se întoarce spre altcineva. Nu este nimic şocant în asta şi nimeni nu se simte jignit. *Egalitatea* din cadrul unui grup social determinat, una din ficţiunile cele mai importante şi cele mai utile ale vieţii engleze, este în mod deosebit pusă în valoare din momentul în care toată lumea se bucură de avantajul de-a sta în picioare. În felul acesta nimeni nu este „pus mai presus de ceilalţi" şi cei care vor să-şi vorbească îşi pot ieşi în întîmpinare.

Poziţia şezînd

Aşezat, omul recurge la picioare străine, în locul şi pe locul celor două la care a renunţat pentru a-şi ridica poziţia. Scaunul, aşa cum îl cunoaştem, îşi află originile formei sale în tron ; dar acesta derivă de la animale sau de la oameni supuşi, obligaţi să-şi poarte stăpînul. Cele patru picioare ale unui scaun întruchipează cele patru labe sau picioare ale unui animal, cal, bou ori elefant ; trebuie să facem o distincţie între această poziţie de şedere pe jilţuri înălţate şi între simpla ghemuire pe sol unde omul îşi dă drumul în cădere. Ea are un cu totul alt sens, a fi înălţat pe un jilţ era o *distincţie*. Cel care era aşezat însemna că luase loc asupra celorlalţi, supuşii şi sclavii săi. Atîta timp cît el putea sta aşezat, ei, ceilalţi, trebuiau să rămînă în picioare. Oboseala lor nu conta din moment ce el se menaja Cel mai important era el ; însemna că-şi cruţă forţa sacră de care depinde bunăstarea tuturor celorlalţi.

A fi aşezat înseamnă a te sprijini de ceva care este fără apărare şi nu poate exercita o contra-presiune activă. Acestea sînt tocmai caracteristicile cavalerului pe montura sa exceptînd faptul că mişcarea calului lasă întotdeauna impresia de-a nu constitui un scop în sine, ci singura posibilitate de-a ajunge mai repede în altă parte. Această mişcare înconsecinţa extremă a sclaviei. Dar cel care este deasupra are întreaga sus şi jos ca şi cum important ar fi tocmai exprimarea acestui raport. Partea de jos, care nici măcar nu este vie, este fixată pentru totdeauna. Ea nu mai are absolut nici o voinţă, mai puţin chiar decît sclavul, este consecinţa extrem a sclaviei. Dar cel care este deasupra are întreaga libertate şi latitudine de acţiune. El poate să vină, să se aşeze, să rămînă cît timp vrea. El poate pleca fără să acorde vreun gînd părţii de jos pe care o părăseşte. Nu putem ignora o anumită tendinţă de-a persista în acest simbolism. Omul dă dovadă de încăpăţînare în ataşamentul său pentru scaunul cu patru picioare ; formele noi se impun greu. Putem admite că însăşi echitaţia ar putea dispare mai rapid decît această formă a scaunelor care îi simbolizează atît de concret sensul.

Demnitatea poziţiei de şedere constă mai ales în *durata* ei. În timp ce se aşteaptă mii de lucruri de la omul aflat în picioare şi în timp ce mulţimea posibilităţilor sale contribuie din plin la respectul pe care-l inspiră prin mobilitate şi vivacitatea sa, ceea ce se aşteaptă de la omul aşezat este să rămînă aşezat. Presiunea pe care o exercită îi întăreşte prestigiul şi, cu cît creşte durata exercitării ei, cu atît prestigiul său pare mai sigur! Nu există instituţie umană care să nu profite de această calitate, care să n-o exploateze pentru a se afirma şi a se confirma.

Ceea ce se expune prin poziţia de şedere este *greutatea fizică* a omului. Ea are nevoie de un scaun înălţat pentru a se pune în valoare. Văzut în acelaşi timp cu picioarele sale subţiri, omul aşezat produce efectiv o impresie de greutate. Are o cu totul altă alură direct pe pămîntul care, el însuşi, este mai greu şi mai dens decît orice altă creatură : o presiune exercitată asupra pămîntului nu poate fi luată în considerare. Nu există o altă formă de putere mai elementară decît cea exercitată de corpul însuşi. Acesta se poate pune în valoare prin talia sa şi pentru asta trebuie să fie în picioare. Poate să acţioneze prin greutatea sa şi trebuie pentru asta să exercite o presiune vizibilă. Suma acestor două elemente se realizează prin ridicarea de pe scaun. Este ceea ce exprimă cum nu se poate mai pur judecătorul care, aşezat fiind şi cît mai imobil cu putinţă în timpul întregii durate a dezbaterilor, se ridică dintr-o dată în momentul pronunţării sentinţei.

Întotdeauna, variaţiile poziţiei de şedere sînt în fond variaţii ale presiunii. Scaunele capitonate nu sînt doar moi, ele produc şi un sentiment obscur de presiune asupra a ceva viu : supleţea umpluturii, tensiu-

nea ei elastică amintesc de cele ale cărnii vii. S-ar putea ca aversiunea anumitor persoane pentru scaunele prea moi să provină dintr-un oarecare presentiment de acest gen. Se constată cu uimire cît de avansat este confortul scaunelor în anumite cercuri ai căror membri nu sînt totuşi deloc efeminaţi în alte privinţe. Este vorba de oamenii la care dominarea a devenit o a doua natură şi care se complac în a o arăta adesea în acest mod, sub o formă simbolic atenuată.

Despre poziţia culcat

Omul culcat se dezarmează. El depune ca pe nişte îmbrăcăminte o anumită cantitate de acţiuni, de atitudini şi de aluri care, în picioare fiind, îl caracterizează, ca şi cum acestea nu i-ar aparţine cu adevărat în ciuda eforturilor pe care le depune de obicei pentru ele. Acest proces exterior este paralel celui interior care constă în a adormi, adică în a se desface şi a înlătura multe din lucrurile care în mod normal par indispensabile, toate aceste obiceiuri şi constrîngeri protectoare ale gîndirii care sînt ca o îmbrăcăminte a minţii. Omul se dezarmează în aşa măsură încît nu putem înţelege cum a reuşit omenirea să supravieţuiască somnului. În stările sale cele mai sălbatice ea nu a trăit întotdeauna în caverne ; pînă şi acestea erau periculoase. Mizerabilele adăposturi din ramuri şi frunze cu care se mulţumeau mulţi sălbatici în timpul nopţii nu constituiau o protecţie. Este un miracol că încă mai există oameni ; ar fi trebuit să fie demult exterminaţi, pe vremea cînd erau puţin numeroşi, cu mult timp înainte de a începe să se distrugă ei înşişi în masă. Singur acest fapt al somnului fără apărare, cu repetarea şi durata lui, este eficient pentru a demonstra vanitatea tuturor teoriilor asupra adaptării care caută neîncetat să avanseze aceleaşi explicaţii cu o aparenţă de adevăr pentru multe lucruri inexplicabile.

Totuşi nu această chestiune profundă şi incomodă de-a şti cum a putut omenirea să supravieţuiască în bloc somnului ne interesează aici, ci poziţia culcată şi cantitatea de putere pe care o include în raport cu alte poziţii. La un pol, am văzut omul exprimînd grandoare şi independenţă, omul aşezat exprimînd greutate şi durată ; la celălalt pol, omul culcat : neputinţa lui, mai ales cînd doarme, este totală. Dar aceasta nu este o neputinţă activă, ea este discretă şi nu se exprimă în mod activ. Omul culcat se detaşează din ce în ce mai mult de mediul său. El tinde prin toate mijloacele să dispară în el însuşi. Starea lui nu are nimic dramatic. Faptul de-a trece aproape neobservat poate să-i asigure, deşi într-o măsură minimă, un anumit grad de securitate. El intră cît se poate de mult în contact cu un alt corp ; se întinde cît este de lung ; prin toate punctele corpului său sau în orice caz prin cît mai multe cu putinţă, el atinge ceva diferit de sine. Omul în picioare este liber şi nu se sprijină de nimic, omul aşezat exercită o presiune ; omul culcat nu este liber în nici un punct, el se sprijină de tot ce se oferă şi îşi repartizează presiunea în aşa fel încît să n-o simtă deloc.

Posibilitatea de a trece printr-un salt brusc din această poziţie atît de joasă în cea mai înaltă este desigur foarte impresionantă şi atrăgătoare. Ea arată în ce măsură sîntem încă în viaţă ; încă vigilenţi chiar şi în somn ; încă în stare de a percepe şi de a auzi noi înşine ceea ce contează ; în ce măsură nimic nu ne surprinde cu adevărat. Mulţi suverani au pus accent pe această trecere de la poziţia culcată la poziţia în picioare. Încurajau poveştile despre viteza fulgerătoare cu care se producea la ei această trecere. Dorinţa de a ne continua creşterea, interzisă corpului nostru după o anumită vîrstă, are desigur un rol de jucat aici. Tuturor suveranilor le-ar place de fapt să poată creşte fizic, le-ar place mai ales ca această facultate să stea în puterea lor şi să recurgă la ea după nevoile lor ; să crească brusc, pe neaşteptate, pentru a speria şi domina pe ceilalţi, lipsiţi de acest har, apoi să se micşoreze fără a fi văzuţi de cineva pentru a începe din nou să crească în public la viitoarea ocazie. Omul care, trezit pe neaşteptate, sare din pat şi care, cu cîteva minute înainte, dormea ghemuit ca la sînul mamei, îşi redobîndeşte întreaga talie prin această mişcare bruscă şi chiar dacă, din păcate, nu poate să se facă mai mare decît este, iată-l cel puţin la fel de mare cît este.

Dar, pe lîngă cei care se odihnesc, mai există şi cei care sînt culcaţi în mod involuntar, cei răniţi sau cei care, în ciuda dorinţei lor, nu se pot ridica. Nenorocirea celor care zac involuntar este că-i fac pe ceilalţi oameni aflaţi în picioare să se gîndească la animalul vînat şi atins. Lovitura cu ţintă căreia i-au căzut pradă este ca o ţară, un pas mare făcut pe drumul devenit, dintr-o dată abrupt, al morţii. Victima este atunci „lichidată". Dacă era foarte periculoasă, ea continuă încă, moartă fiind, să fie un obiect al urii. E călcată în picioare din moment ce nu se mai poate apăra, e înlăturată. I se poartă pică pentru că, moartă, încă mai stă în cale ; n-ar trebui să mai fie nimic, nici măcar un corp lipsit de viaţă.

Prăbuşirea omului, care este mai vertiginoasă, se pare că provoacă mai mult dispreţ şi aversiune decît cea a animalului. S-ar zice că imaginea celui care zace le reuneşte pe ambele în ochii omului aflat în pi-

Întreb şi eu, pentru că, oriunde aş fi, am impresia că oamenii nu numai că nu mă iau în seamă, dar parcă vorbesc prin mine. Niciodată nu reuşesc să termin ce am de povestit. Exact în momentul psihologic, ori răstoarnă cineva un pahar, ori sună la uşă, ori ţîşneşte în sus nevastă-mea căreia i se năzare că miroase a ars. Necontenit sunt întrerupt, şi atunci cînd vreau să reiau firul, începe interlocutorul meu să-mi povestească ceva (ştie ce vreau eu să spun, n-are rost să continuu).

Fără-ndoială că e ceva în vocea mea care-i face pe copii să scîncească. Sau să-i tragă pe părinţi de mînecă fix în mijlocul povestirii mele. Degeaba ţistuiesc toţi, că eu tot aud : „Nu, acuma, ACUMA vreau ! nu mai POT să mă ţin !" Cînd nu se-ntîmplă asta, se ridică gazda ca să dea drumul pisicii să iasă sau cîinelui să intre. Dacă nu, se aude un scrîşnet de frîne în stradă, şi toată lumea se repede la fereastră nădăjduind să vadă un accident. Bine-înţeles că toate astea au loc atunci cînd eu VREAU să povestesc ceva teribil. În schimb, dacă-i relatez unuia de lîngă mine vreo banalitate de la servici, se lasă în încăpere o linişte de moarte şi eu năduşesc în bîlbîieli, neştiind cum să termin mai repede.

De cum spun ceva, nu reuşesc decît să le amintesc celorlalţi ce vroiau ei să spună. Aseară, în vizită, am vrut să povestesc chestia cea mai nostimă care ni s-a-ntîmplat cînd am fost cu maşina, în Maine. Doamna din faţa mea m-a întrerupt ca să spună că şi ea a fost în Maine vara trecută : am trecut prin Ogunquit ? Este în Ogunquit un locşor unde poţi cumpăra cei mai buni homari din lume... Ah, cum dumnezeu îi spunea... ? Asta i-a amintit doamnei din dreapta mea de un restaurant din Boston unde se pot mînca nişte clătite colosale şi atunci o altă doamnă a spus că dacă vrei să mănînci o adevărată dulceaţă din fructe exotice, trebuie să te duci într-un anume local din Long Island. Ceea ce dădu gazdei ideea să invite pe toată lumea în salon, la televizor.

★

În materie de „blocat" povestiri, femeile au o vocaţie înnăscută. Există, astfel, întrerupătoarea plină de bunăvoinţă care-ţi distruge efectul, în deplină inocenţă, întrebîndu-te taman la punctul culminant, dacă stai bine în fotoliul ăla. Nu e cumva prea moale ? Nu trage de la geam ? Privirea ei măturătoare fără răgaz camera în timp ce vorbesc şi chiar în momentul în care-mi pregătesc poanta, iat-o fluturînd radioasă din mînă spre nişte nou veniţi : „Uite cine a sosit ! Doamna şi domnul Alvord ! Aţi picat la ţanc ! George tocmai ne povestea ceva foarte-foarte amuzant care li s-a-ntîmplat lor cînd au fost cu maşina în Maine. Pun mîna în foc c-o să vă distrez copios. Hai, spune de la-nceput, George, te rog..."

Există apoi întrerupătoarea de tip nervos care, tot timpul, aude zgomote. Parcă umblă cineva în bucătărie... Ssst, am impresia că a uitat cineva un ro-

binet... Ia tăceți, cred că sună... Și în timp ce bărbatu-su o convinse că e frigiderul, efectul scontat de mine plutește binișor pe apa simbetei.

Un adevărat călău de povestiri n-are nevoie să vorbească pentru a te întrerupe. El intră în salon cînd ești pe la jumătate, umblă în vîrful picioarelor, surîde a scuză căutîndu-și un loc și-ți face semn cu mîna să continui fără să te preocupi de el. Cînd scaunul pe care se așează își încetează scîrțîitul, o iei de unde rămăseseși. Te ascultă cu un interes prea intens ca să fie adevărat, nu-și ia ochii de la tine în timp ce se scotocește prin toate buzunarele în căutarea pipei, o bate grațios de scrumieră și suflă-n ea de două-trei ori, emițînd un fîsîit dezagreabil. Privindu-te, în continuare, cu aceeași extremă atenție, își scoate tabachera, își umple pipa și-și caută chibriturile pe pipăite. Nu sunt în buzunarul hainei, nici la vestă, poate la pantaloni, nu, se palpează iar peste tot, pînă ce tu, la capătul răbdării, întinzi mîna cu bricheta aprinsă. Povestirea ta s-a dus dracului, dar cel puțin ai satisfacția că i-ai pîrlit mustața.

Obiectele zdrobesc povestirile cu aceeași precizie ca și oamenii. Vrei să-i prezinți problema ta unui ștab. Abia ai îngăimat prima frază, că secretara își bagă capul pe ușă ca să anunțe că are Londra. Ștabul termină cu Londra și se reașează comod în fotoliul turnant zicîndu-ți : „Mda, unde zici c-ai rămas ?", cînd secretara apare din nou ca să-l anunțe că are Chicago. Cea mai bună soluție în cazul ăsta e să-ți iei pardesiul și pălăria, să intri în prima cabină telefonică din stradă și să ceri, cu taxă inversă, legătura cu ștabul.

Există în fine frînarii de povestiri care te corectează la fiecare vorbuliță. Am să iau ca exemplu lucrul cel mai nostim care ni s-a-ntîmplat cînd am fost cu mașina în Maine. Nevesti-mi îi place foarte mult povestirea asta : îmi cere mereu s-o spun cînd suntem invitați undeva.

„Ia zi-le tu ce-am pățit noi cînd am fost cu mașina în Maine, George — face ea. Vă rog, liniște putin toată lumea, o să vă prăpădiți de rîs ! Da' spune-o cu accent, George..."

Eu încep :

— Da' nu anul trecut, George, zice nevastă-mea ca să m-ajute, acu' doi ani, știu pentru că anul trecut am fost la Cap.

— Da, bine, n-are importanță... (Cu avînt) Cum vă spun, căutam noi un sătuc numit Simsbury...

— Sudbury, zice nevastă-mea, categoric Sudbury, știu pentru că trebuia să mergem la familia Twitchell.

— Îi știu pe Twitchell-i, intervine gazda, dînd primul ei semn de interes, dar ei locuiesc în Pennsylvania.

— Nu, în New Jersey, se bagă bărba-su. Și de fapt îi cheamă Twigger.

— George, zi mai departe ! Ce te tot oprești ?

— De-o-da-tă, ne dăm noi seama c-am luat-o greșit. Oprim, batem la ușa unei ferme...

— Propriu-zis, n-am bătut, rectifică nevastă-mea, doar am claxonat de două ori, fiindcă fermierul era în curte. Păi nu-ți amintești, George ? Că tocmai asta e cel mai...

— Mă rog... Și, ce să vezi, vine el... Dar îmi dau seama că nimeni nu mă privește. Toți se uită în spatele meu, la ușă. Fata-n casă face un semn din cap.

— Gata, glăsuiește gazda, ridicîndu-se vioaie, toată lumea la masă ! Cred că leșinați de foame !

Și totuși, mi-ar place să vă povestesc chestia asta, cea mai nostimă care ni s-a-ntîmplat cînd am fost noi cu mașina în Maine. Eram deci în fața gardului. Vine fermierul și zice :

NOTA REDACȚIEI : Ne pare rău că vă întrerupem, domnule Ford, dar spațiul pe care vi-l poate acorda ALMANAHUL se termină aici.

Traducere de
George PRUTEANU

cioare : triumful natural și familiar asupra animalului atîns și impresia penibilă a omului căzut. Vorbim aici despre reacția primă și reală a omului aflat în picioare și nu despre cea pe care ar trebui s-o aibă. Această tendință se poate amplifica dacă se ivește ocazia. Un număr mare de oameni doborîți produce un efect teribil asupra celui care suportă imaginea. Totul se petrece atunci ca și cum el însuși i-ar fi doborît. Sentimentul său de putere crește rapid și în salturi pe care nimic nu le mai poate reprima : el își asumă în întregime această grămadă de muribunzi sau morți. El este singurul care trăiește și restul constituie victima lui. Nu există sentiment de triumf mai periculos ; cel ce și l-a permis o dată va pune totul în joc pentru a-l regăsi în viitor.

Raportul numeric între cei care zac și cei care se află în picioare este foarte important aici. Nici ocazia confruntării nu este indiferentă. Războiul și bătălia își au ritualurile lor particulare, am tratat separat aceste fenomene de masă. În fața dușmanului, tendința de care aminteam își dă frîu liber ; nici o sancțiune nu apasă asupra exterminării. În fața dușmanului poți simți după cum ți se pare natural s-o faci.

În pacea marilor orașe, individul care cade și nu se poate ridica produce un efect diferit asupra mulțimii care îl observă. Fiecare se va identifica cu el într-un grad diferit, depinde de situație și de temperament. Își va vedea de drum, cu conștiința încărcată poate sau își va da osteneala să-l ajute. Dacă este în stare să se repună repede pe picioare, toți spectatorii vor încerca o oarecare satisfacție pentru ridicarea omului în care ei se regăsesc pe deplin. Dacă este incapabil s-o facă, va fi încredințat instituției competente. Întotdeauna, chiar și la cei mai civilizați, va exista atunci un ușor sentiment de dispreț pentru cel care a mers pînă acolo. I se asigură ajutorul de care are nevoie, dar este expulzat totodată din colectivitatea oamenilor aflați în picioare care, pentru un anumit timp, îl vor considera micșorat.

Poziția ghemuit

Ghemuirea exprimă o absență a nevoii, o retragere în sine. Te faci cît se poate de rotund și nu aștepți nimic de la ceilalți. Renunți la orice activitate care ar antrena o oarecare reciprocitate. Nu are loc nimic ce-ar putea declanșa o reacție. Omul ghemuit pare calm și satisfăcut, nu te aștepți la nici un atac din partea lui, fie că este mulțumit că are tot ce-i trebuie, fie că nu mai vrea nimic pentru el. Cerșetorul ghemuit lasă să se înțeleagă că va fi mulțumit cu orice i se va da ; nu alege.

Forma orientală a acestei poziții, pe care oamenii bogați o adoptă pentru a se așeza cu vizitatorii lor, conține ceva din atitudinea lor personală privind proprietatea. Impresia pe care o lasă este că-și poartă bunurile în ei înșiși, cu o totală siguranță de sine. ; ghemuiți, ei nu arată nici teamă nici grija de a fi frustrați în vreun fel anume. Se lasă serviți și e ca și cum ar fi servită proprietatea. Prin aceasta ei eschivează durata naturală a acestei condiții toți cei care-și lasă purtată greutatea pe scaune. Sînt ca un sac frumos aranjat și îmbrăcat care conține tot ce trebuie, iar servitorii se află într-un du-te-vino continuu în slujba acestui sac.

Dar acest mod de ghemuire se caracterizează și prin resemnarea în fața a ceea ce s-ar mai putea întîmpla. Același om, cerșetor, ar avea exact aceeași poziție ; e suficient să spunem că nici atunci nu s-ar schimba. Ghemuirea simbolizează în egală măsură posesiunea cît și lipsa ei. Pornind de aici, a devenit atitudinea fundamentală a contemplației, spectacol familiar tuturor celor ce cunosc Orientul. Cel ghemuit s-a detașat de oameni, nu apasă asupra nimănui și se odihnește în sine.

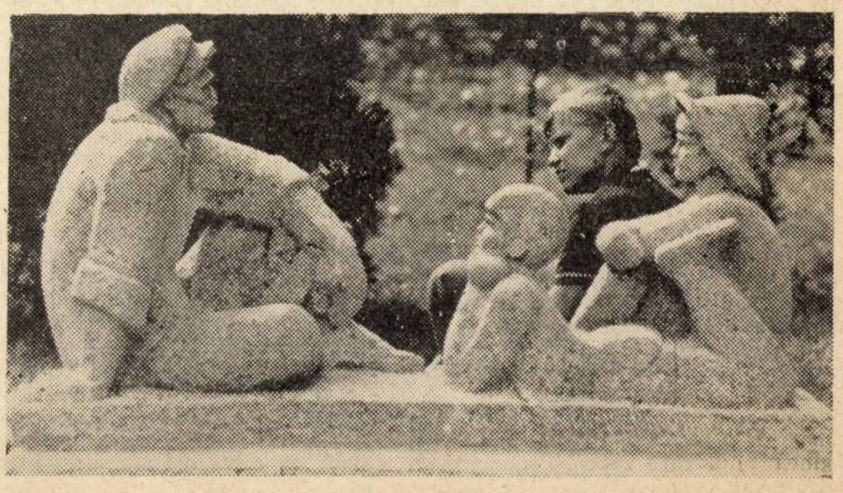

Poziția îngenuncheată

Pe lîngă forma pasivă a neputinței, a celui care zace, există una foarte activă, raportată direct unei ființe puternice care este prezentă și cu propria neputință îndreptată în așa manieră încît să mărească puterea acestuia. Gestul de a îngenunchia se va interpreta ca o implorare la milă. Condamnatul la moarte își oferă capul ; e resemnat să-i fie tăiat. Nu se opune în nici un fel. Prin atitudinea corpului său, el ușurează chiar înfăptuirea acestei voințe străine. Dar își împreunează mîinile și pînă în ultima clipă imploră mila celui puternic. Poziția de îngenunchere este întotdeauna o prefigurare a momentului final, chiar dacă în realitate este vorba de cu totul altceva, de-o lingușire excesivă care atrage atenția. Cel care simulează resemnarea de a fi omorît recunoaște celui în fața căruia a îngenuncheat cea mai mare putere posibilă : cea de viață și de moarte. Cineva atît de puternic trebuie să poată acorda și orice altceva. Este vorba de a egaliza favoarea unuia, implorat, cu neputința celuilalt, îngenuncheat. Se simulează un gol atît de mare încît doar mărimea celui puternic ar fi în stare să-l umple ; și dacă n-o face, se va regăsi în proprii săi ochi mai mic decît în clipa în care se îngenunchease în fața lui.

În românește de **Iacob FLOREA**

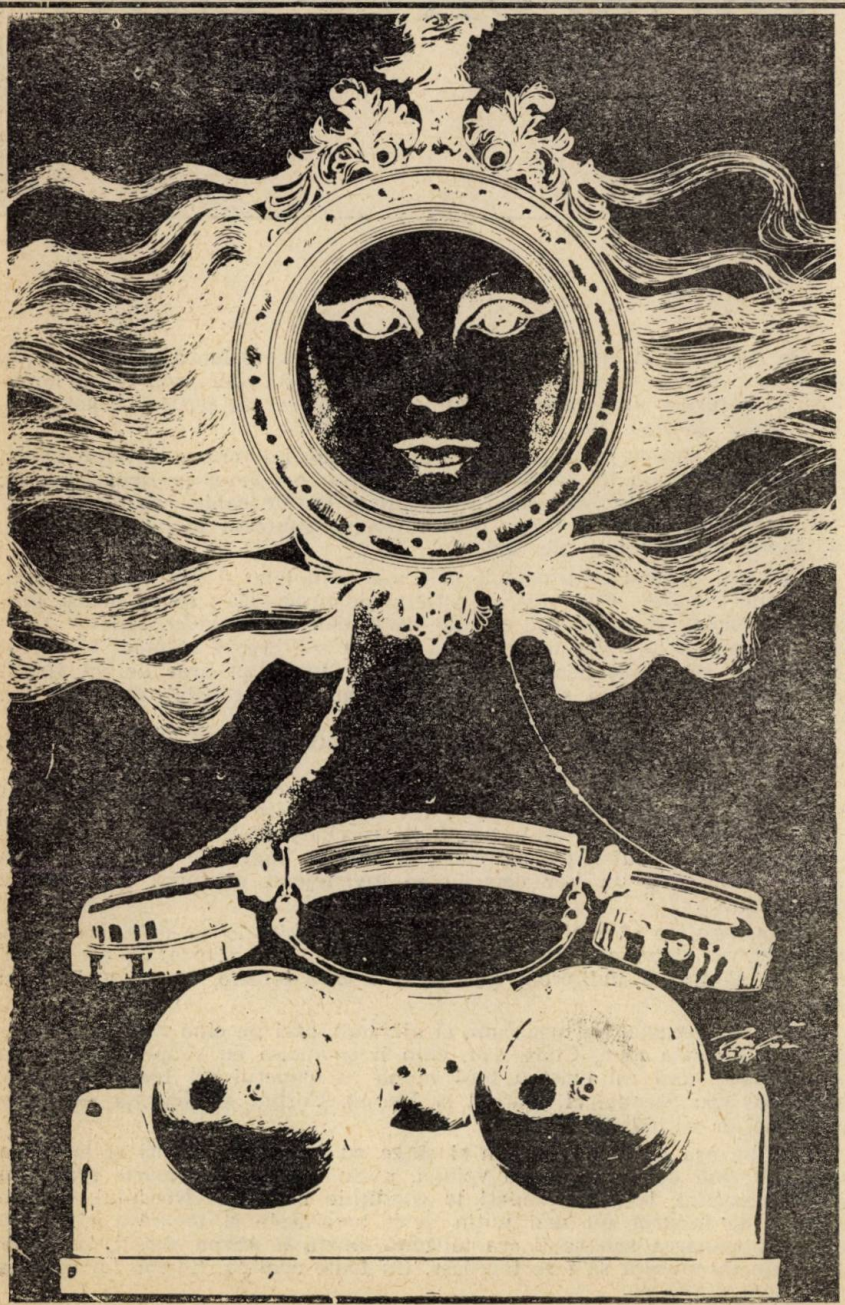

Desen de Dan CIOCA

A. CATEDRALA

Înainte de a pătrunde în catedrală, admirați minunata piață în care a fost construită. Este a treia din cele mai mari piețe ale Italiei. A fost desenată de Michelangelo însuși. Dacă nu cumva de unii dintre cei mai buni elevi ai săi sub direcția personală a magistrului — ori poate de un alt artist de talia lui Michelangelo, sau chiar mai mare ca el. Nu vă precupețiți deci admirația față de acest majestuos ansamblu — totuși nu zăboviți prea mult, căci va apare un contemporan care va încerca să vă convingă să cumpărați iute un ceas electronic la mare chilipir și va reuși.

Catedrala din . . . . . (se trece cu creionul numele orașului ; se șterge după aceea), străvechi și magnific oraș, prezintă un interes aparte : este a treia din cele mai mari catedrale ale Italiei. E o bijuterie de stil gotic (nu chiar pur gotic, dar suficient pentru majoritatea turiștilor). Începută în 1123, a fost sfințită în 1611, dar terminată abia la 16 iulie 1727. În virtutea unui obicei bizar, italienilor le place să desemneze catedrala sub numele de **Il Duomo** (Domul). E una din vechile lor tradiții. De fapt, a treia între cele mai vechi tradiții italiene.

Abia intrați, vom observa o scară în spirală. Cei care doresc, pot număra 267 de trepte de marmoră. Este a treia din cele mai mari scări de marmoră ale Italiei. (Liftul vă scutește să numărați treptele, în schimb trebuie să dați în plus două sute de lire). Fără îndoială că veți fi surprinși de marele număr de statui și busturi de care e plină această catedrală : sînt 673 de toate. Nu mai există decît două catedrale în Italia care să aibă mai multe.

Pe dreapta, sub primul arc al marelui naos, veți admira opera lui Ghirlandaio, celebră în lumea întreagă, **Judecata din urmă**. Tot pe dreapta veți găsi **Nunta din Cana** a lui Fra Filippo Lippi. Vă recomandăm călduros o vizită în Expoziția Catedralei (două sute de lire) unde se păstrează o cupă de aur oferită de Carol cel Mare papei și o cupă de argint oferită de papă lui Carol cel Mare. Se expune de asemenea o pelerină brodată cu aur trimisă papei de Filip al II-lea. Pandantul acesteia — pelerina trimisă de papă lui Filip al II-lea — se poate vedea în aproape orice catedrală din Spania.

Minunatele vitralii ale transeptului din stînga sînt mîndria acestui **Duomo**. Ele au fost concepute de Leonardo da Vinci însuși. Sau în orice caz de unul din elevii săi. Dacă nu cumva de un artist la fel de genial ca Leonardo, poate chiar și mai și.

Înainte de a părăsi catedrala, vom coborî scara din fața mormintelor de piatră ale celor trei arhiepiscopi din secolul XII. Vom admira în mod special **Mormîntul sfîntului** . . . . . Cel mai ades e vorba de sfîntul Gheor-

ghe, care a omorît Balaurul. Popularitatea unui sfînt în Italia se poate evalua după numărul catedralelor în care El (Ea) este înmormîntat(ă). **Ex aequo** pentru locul 3 : sfîntul Augustin şi sfîntul Benedict (treisprezece morminte fiecare).

Vom observa că, în această catedrală, mormîntul respectiv este înconjurat de un splendid grilaj din fier forjat. În general, înăuntrul acestuia se află (pe jos) numeroase monezi şi bancnote pe care sufletele ploase le-au aruncat printre gratii. După o veche credinţă populară, sfîntul răspunde printr-un miracol oricărui sacrificiu pecuniar. Miracole mici sînt săvîrşite de la o sută de lire în sus (cincizeci de lire pentru militari şi minori sub 12 ani). Miracole cu adevărat miraculoase — de la două mii de lire, în sezon (o mie — extra-sezon).

B. ORAŞUL

Părăsind catedrala, traversaţi piaţa şi luaţi-o la stînga. Nu pierdeţi ocazia de a face un tur complet al oraşului : e unul din cele mai frumoase şi mai vechi oraşe ale Italiei. Aşezare etruscă la origine, în epoca romană el a fost locuit mai cu seamă de romani. După căderea Romei, oraşul a fost ocupat de barbarii veniţi din nord, apoi de barbarii veniţi din est, mai tîrziu de barbarii reveniţi din nord. În secolele X şi XI a servit drept cîmp de bătălie seniorilor feudali. În secolul al XII-lea a devenit republică independentă ; pentru a sărbători această independenţă au fost arşi de vii în piaţa Centrală un număr mare de eretici. Ca urmare, oraşul a trebuit să fie ocupat de Napoleon, care a pus un frate de-al său pe tron. Mai tîrziu, oraşul a fost ocupat de austrieci, cărora le urmară francezii, care lăsară locul austriecilor. Republica se uni cu regatul Italiei în 1860.

Numeroase edificii care au supravieţuit acestor secole de lupte şi distrugeri sînt veritabile capodopere. Numeroase alte edificii care nu au supravieţuit erau şi ele veritabile capodopere. Pe a treia stradă la dreapta veţi găsi **Il Museo** (adică, fără farafastîcuri italieneşti : Muzeul), care adăposteşte una din cele mai frumoase colecţii de artă din Italia. Ieşind din **Museo**, cotiţi direct la dreapta şi coboriţi splendida scară la stil renascentist ; apoi cotiţi imediat la stînga şi urcaţi înapoi sus. În biserica San Giovanni (una din cele mai frumoase biserici renascentiste ale Italiei) veţi putea admira capodopera lui Tintoretto : **Madona şi cei patru sfinţi.** În biserica San Giacomo, veţi putea vedea capodopera lui Botticelli : **Madona şi cei doi sfinţi.** În biserica San Bartolomeo nu rataţi prilejul de a contempla imensa pînză a lui Tiepolo : **Madona şi cei douăzeci şi trei de sfinţi.** Cît despre modesta capelă a lui San Marco, ea nu poate oferi drept centru de interes decît mica lucrare a lui Perugino : **Madona cu un sfînt.**

În majoritatea acestor biserici, intrarea este gratuită, excepţie făcînd cele cîteva sute de lire ce se vor da preotului de la intrarea principală (inutil de încercat intrarea laterală : acolo e un alt preot). La Roma, în bazilica San Pietro, unde se află Moise al lui Michelangelo, un preot are să vă oprească spre a vă întreba : „De ce vreţi să intraţi ?". Dacă spuneţi : „Ca să văd statuia lui Moise", veţi fi rugat să oferiţi două sute de lire. Această sumă, departe de a constitui o taxă de intrare, reprezintă o contribuţie voluntară. Dacă intenţia dvs. este să vă rugaţi, intrarea e gratuită. Dacă doriţi să intraţi ca să vă rugaţi şi ca să-l vedeţi pe Moise, plătiţi jumătate din tarif.

Dar să continuăm excursia. Părăsind Catedrala şi luînd-o la dreapta, veţi pătrunde în Vechiul Oraş, extrem de medieval, cu o nuanţă „Renaştere".

FIODOR ABRAMOV

De ce plîng caii?

De fiecare dată cînd coboram dealul satului spre luncă, mă întorceam parcă în copilăria mea îndepărtată, în lumea ierburilor aromate, a greierilor şi fluturilor şi, bineînţeles, în lumea cailor care păşteau legaţi, fiecare lîngă ţărusul lui.

Adesea luam cu mine pîine şi hrăneam caii, iar dacă nu aveam nimic, oricum mă opream în dreptul lor, îi băteam prietenos pe spate, pe gît, îi încurajam cu o vorbă bună, le mîngîiam buzele calde, catifelate, după care, încă mult timp, aproape o zi întreagă, simţeam în palmă mirosul, cu nimic comparabil, de cal.

Caii îmi trezeau sentimentele cele mai complexe şi mai contradictorii. Ei îmi bucurau şi-mi mişcau sufletul de ţăran, dînd luncii pustii, presărată ici-colo cu muşuroaie şi tufe de salcie, o frumuseţe aparte. Aş fi fost în stare să privesc, nu clipe, ci ore în şir, aceste animale blînde şi inteligente, să ascult păscutul lor molcom, întrerupt arar de un fîrnîit nemulţumit sau de un scurt nechezat — au dat, probabil, de iarbă rea ori prăfuită.

Dar cel mai des, caii îmi umpleau sufletul de milă şi mă simţeam, nu ştiu de ce, vinovat faţă de ei.

Grăjdarul Mikolka, pururi beat, putea să nu dea pe la ei zile şi nopţi de-a rîndul, iar caii rodeau nu numai iarba, ci şi rădăcinile în jurul ţărusului, de care erau legaţi, de rămînea acolo pămîntul negru şi bătătorit. Veşnic sufereau, mureau de sete, îi năpădeau insectele — în serile liniştite, ca un nor cenuşiu se învîrtejeau deasupra lor muştele şi ţînţarii.

În genere, ce să mai vorbim, era greu de bietele animale. De aceea, încercam, cît puteam, să le îndulcesc, să le uşurez soarta. Şi nu numai eu. Rar să treacă indiferent pe lîngă ei vreo femeie, fie ea tînără sau bătrînă.

De data aceasta, nu mergeam, ci alergam, căci pe cine zărisem printre cai ? Pe favorita mea, Clara sau, cum îi spuneam eu simplu Roaiba, ca pe vremuri, cînd nu existau încă nume ca Tunetul ori Ideea, Victoria, Fruntaşul sau Steaua, ci Murgul şi Murga, Corbul şi Negruţa — nume obişnuite, la cai obişnuiţi.

Roaiba era de acelaşi neam şi sînge cu ceilalţi armăsari şi iepe din luncă. O rasă de cai nu prea voinici, puţin arătoşi, dar foarte rezistenţi şi nepretenţioşi, bine acomodaţi la condiţiile grele ale Nordului. Roaiba avusese de îndurat nu mai puţin decît tovarăşele şi tovarăşii ei. După 4—5 ani spinarea sub şa îi era tăbăcită, burta îi atîrna vizibil, ba chiar şi venele începuseră să i se îngroaşe. Cu toate acestea, Roaiba nu semăna cu nimeni dintre ei.

La unii cai nici nu te puteai uita. Arătau murdari, neîngrijiți, cu părul în smocuri, cu ochii urduroși, cu un fel de supușenie tîmpă și resemnare în priviri și în întreaga făptură abătută.

Roaiba însă nu era așa. Rămăsese, ca în tinerețe, veselă, îndrăzneață, nărăvașă.

De obicei, cînd mă vedea coborînd dealul, imediat își încorda trupul, începea să necheze, dînd cîteodată roată, atît cît îi permitea funia, în jurul țărușului, adică, își făcea, cum numeam eu asta, turul bucuriei și salutului.

Astăzi, la apariția mea, Roaiba nu manifestă nici umbră de însuflețire. Stătea nemișcată și împietrită, cu o îndîrjire, de care numai caii sînt în stare, și nu se mai deosebea prin nimic, absolut prin nimic, de celelalte iepe și armăsari.

„Ce-o fi oare cu ea? mă întrebai cu neliniște. O fi bolnavă? M-a uitat de cînd nu ne-am mai văzut? (Roaiba fusese dusă două săptămîni la cositul fînului, pe o fîneață îndepărtată).

Am început, din mers, să rup o bucată mare de pîine, — cu pîinea și începuse prietenia noastră —, dar iapa m-a lăsat complet dezorientat, căci și-a întors capul într-o parte.

— Roaiba, Roaiba... Eu sînt... eu...

Am prins-o de moțul des, cu fire cărunte, moț pe care i-l tăiasem eu însumi cu vreo trei săptămîni în urmă, pentru că prea îi cădea în ochi, și am tras-o spre mine. Dar ce-am zărit? Lacrimi. Niște lacrimi mari, cît bobul.

— Roaiba, Roaiba, ce-i cu tine?

Roaiba continua să plîngă în tăcere.

— Ei lasă, lasă, înțeleg că ai un necaz, o durere. Însă poți să-mi spui și mie, ce s-a întîmplat?

— Am avut o discuție între noi...

— Între care noi?

— Între noi, caii.

— O discuție între voi? m-am mirat eu. Despre ce?

— Despre viața noastră, a cailor. Le-am spus celorlalți, că au fost timpuri, cînd noi, caii, eram îngrijiți și ocrotiți, mai mult ca orice pe lume, dar ei au început să-și rîdă de mine, să-și bată joc... Roaiba izbucni din nou în plîns.

Cu chiu cu vai am liniștit-o. Și iată ce mi-a povestit, în cele din urmă.

Pe fîneața de unde abia se întorsese, Roaiba făcuse cunoștință cu o iapă bătrînă, cu care trăgea în pereche la cositoare. Și această iapă, atunci cînd le dobora oboseala (iar munca acolo era istovitoare, muncă de ocnaș), începea s-o îmbărbăteze cu cîntecele ei.

— În viața mea n-am mai auzit așa ceva, spunea Roaiba. Din aceste cîntece am aflat că au fost vremuri cînd noi, caii, eram numiți binefăcători, ni se purta de grijă, eram mîngîiați, împodobiți cu panglici. Cînd ascultam aceste cîntece, uitam și de arșiță, și de tăuni, și de durerea loviturilor de curea, cu care tot timpul ne altoia un mujic rău. Și îmi era mai ușor, zău, mai ușor să trag cositoarea aceea uriașă. O întrebam pe Poznașa, așa se numea iapa cea bătrînă, dacă nu cumva încearcă să mă consoleze, dacă nu născocea ea însăși toate aceste cîntece frumoase despre o viață a cailor, lipsită de griji. Dar ea mă încredința că totul este adevărul adevărat și că aceste cîntece i le cînta mama ei. I le cînta pe cînd era ea mică. Iar mama le auzise și ea de la mama ei. Și așa s-au transmis în neamul lor, din generație în generație, aceste cîntece despre vremurile fericite ale cailor.

— Și iată, își încheie povestirea Roaiba, azi dimineață, de cum am fost scoși în luncă, am început să cînt prietenelor și prietenilor mei cîntecele bătrînei iepe, dar ei s-au pornit să strige într-un glas: „Toate acestea sînt minciuni, palavre. Taci! Nu ne mai sfîșia sufletul! Și așa ne e greață de viață".

Roaiba își ridică, cu speranță și implorare, spre mine ochii triști, în a căror adîncime violetă m-am văzut brusc — un omuleț, un om mic și neînsemnat.

— Spuneți-mi... Dumneavoastră sînteți om, dumneavoastră știți tot, faceți parte dintre aceia care ne-au comandat toată viața... Spuneți, au existat asemenea vremuri, cînd noi, caii, trăiam bine? Nu m-a mințit iapa cea bătrînă? Nu m-a înșelat?

N-am putut suporta privirea directă, întrebătoare a Roaibei. Mi-am întors ochii și atunci mi s-a părut că de pretutindeni, din toate părțile mă privesc ochii mari, scrutători ai cailor. Nu cumva, ceea ce întrebase Roaiba îi interesa și pe ceilalți? În orice caz, nu se mai auzea sunetul acela atît de obișnuit într-o luncă unde pasc caii.

Nu știu cît timp am îndurat această tortură mută, în lunca verde de la poalele dealului, poate un minut, poate zece minute, poate o oră, dar eram deja din cap pînă în picioare scăldat în sudoare.

Bătrîna iapă spusese adevărul, nu mințise. Au existat, au existat asemenea timpuri și, din cîte mi-aduc eu aminte, nu foarte demult, Aici, ca și în cartierele din jur, veți putea contempla un oarecare număr de cetățeni foarte romantici. Cea mai mare parte dintre ei sînt înfometați, ceea ce este, într-un fel, tot romantic. Se remarcă pitoreștile lor zdrențe care, iarna, apar încă și mai pitorești. Mirosul, de asemenea, foarte pitoresc.

Așa că vă veți opri pentru a reflecta puțin. Italia a primit o enormă moștenire din trecut. În fapt, nici o țară n-are cum pretinde să egaleze Italia în bogăție; și puține o pot egala în sărăcie. Italienii, pe scurt, au găsit cu stupefiantă iscusință răspunsul la această dilemă aparent insolubilă: cum să rămîi sărac cu o moștenire fabuloasă?

Traducere de
George PRUTEANU

AFORISME S. F.

● În lumea stelelor nu există obstacol în fața căruia rațiunea și voința omului să fie neputincioase. **(G. ALTOV)**

● Războiul este o nebunie care ne desparte de obligațiile noastre cele mai importante. **(Henry KUTTNER)**

● Pacea este ca fericirea: o simți învîrtindu-se în jurul tău, fără s-o vezi, apoi așezîndu-se o clipă, și zburînd la cea mai mică mișcare pe care încerci s-o faci.

● Un paradis solitar nu are virtuți.

● Societățile nu trăiesc decît prin oamenii care le compun; așadar, progresul personal al indivizilor este esențial.

● Cînd un popor întreg se înțelege în toate privințele, n-are nevoie de judecător, nici de călău. N-are nevoie nici măcar de legi. Unanimitatea îi ține loc de toate.

● Gluma este un mijloc eficient de a ocoli problemele. **(François CLÉMENT)**

● În societatea de consum, ceea ce consumă omul cel mai mult este optimismul. De cînd planeta a fost înțesată cu tot ce era necesar pentru a distruge — și odată cu ea, la nevoie, și plantele cele mai apropiate —, lumea a ajuns în cele din urmă să doarmă liniștită.

● Ceea ce e neplăcut în materie de sacrificiu este că cei care îl recomandă nu sînt aproape niciodată cei care îl fac.

● Succesul e făcut dintr-o serie de eșecuri pe care le depășești.

● Nu-i cîtuși de puțin adevărat că există în suferință o însușire magică, suferința e înfrîngere, paralizie, uimilire, nimic bun n-a ieșit din ea niciodată, trebuie s-o învingi. **(Robert MERLE)**

● Din pace poate întotdeauna să se nască dreptatea. **(P. ANDERSON)**

● În paradoxal apare realitatea. Cine înfruntă paradoxalul se expune realității.

● Există riscuri pe care nu ne este îngăduit să le asumăm niciodată. Un asemenea risc este distrugerea omenirii. **(F. DÜRRENMATT)**

● Ceea ce avem în minte este lumea exterioară. Și dacă lucrul acesta pare extraordinar, este pentru că se întîmplă cu adevărat lucruri extraordinare în viața cotidiană a fiecăruia.

● Oriunde am merge, orice am face, sîntem înconjurați de simboluri. Iar simbolurile sînt obiecte atît de familiare încît nici măcar nu le privim, sau, dacă le privim, nu ne dăm seama de ele. **(Th. STURGEON)**

J.M.G. LE CLEZIO

Mondo

Nimeni n-ar fi putut spune de unde venea Mondo. Sosise într-o zi, din întîmplare, în orașul nostru, fără să ne dăm seama, iar apoi ne obișnuisem cu el. Era un băiat de vreo zece ani, cu un obraz rotund și liniștit, cu niște ochi frumoși negri, puțin oblici. Dar ceea ce remarcai mai întîi de toate era părul, un păr castaniu-cenușiu, care-și schimba culoarea neîncetat, astfel că la căderea nopții era aproape cărunt.

Nu se știa nimic nici despre familia, nici despre casa lui. Poate că nu avea nici una, nici alta. Apărea totdeauna la colțul unei străzi, pe plajă sau prin piață, cînd nici nu te așteptai, cînd nici nu te gîndeai la el. Mergea mereu singur, privind în jurul său cu un aer hotărît. În fiecare zi era îmbrăcat la fel : un pantalon albastru, o bluză verde de bumbac, cam mare pentru el, și niște tenișI.

Cînd venea spre tine, te privea drept în față, îți surîdea și ochii lui alungiți deveneau două luminițe strălucitoare. Era felul lui de a te saluta. Cînd îi plăcea cineva, se oprea și-l întreba :

„Vreți să mă adoptați ?"

Și înainte ca oamenii să-și revină din surpriză, el era deja departe.

Ce făcea aici, în acest oraș ? Poate că venise în urma unei lungi călătorii în cala unui vapor sau în ultimul vagon al unui marfar care se tîrîse prin țară zile și nopți în șir. Poate că se hotărîse să facă un popas, atras de mare și de soare, de vilele albe și de grădinile de palmieri. Sigur e doar că venea de foarte departe, de peste munți și de peste mări. Numai uitîndu-te la el și-ți dădeai seama că nu-i din partea locului și că văzuse multe meleaguri. Avea privirea neagră și strălucitoare, pielea de culoare arămie, mersul ușor și furișat ca al unui cîine. Avea mai ales o eleganță și o siguranță neobișnuite la un copil de vîrsta lui și îi plăcea să pună întrebări ciudate, ca niște ghicitori. Și totuși, nu știa nici să scrie, nici să citească.

În timpul frecventelor sale plimbări descoperea lumea și oamenii. Iar aceștia, la rîndul lor, redescopereau ceea ce credeau că știau demult.

Îl atrăgea marea. Mergea repede pînă la promontoriu. Privea cîteva clipe întinderea albastră, strîngînd din pleoape cînd reflexele soarelui îl orbeau. Cerul era de un albastru intens, fără pic de nori și valurile mărunte sclipeau.

Mondo cobora scara care ducea la stînci. Îi plăcea în mod deosebit acest loc. Digul de piatră era foarte lung, mărginit de blocuri mari de ciment. La capătul digului era farul. Păsările de mare alunecau ușor, purtate de vînt, se întorceau încet scoțînd vaiete ascuțite. Zburau deasupra lui Mondo, îi atingeau părul cu aripile și-l chemau. Mondo le arunca firimituri de pîine cît putea el de sus și păsările le prindeau din zbor.

Îi plăcea să meargă pe aici, pe stînci. Sărea de pe una pe alta, privind marea. Simțea vîntul lipindu-i-se de față timpuri, cînd i se dădea calului bucățica cea mai bună, ba chiar ultimul colț de pîine, căci omul o scotea, cumva, la capăt, el putea sta cu burta goală pînă a doua zi dimineață. Nu era ceva neobișnuit. Și ce se întîmpla seara cînd călușul, care muncise din greu toată ziua, intra în coltișorul lui ! Toată familia, cu mic — cu mare, ieșea să-l întîmpine, și cîte cuvinte de mîngîiere, cîte cuvinte de recunoștință auzea el, cu cîtă dragoste îl deshămau, îl îngrijeau, îl duceau la adăpat, îl țeselau și-l spălau ! Și de cîte ori pe noapte se sculau stăpînii să-și vadă odorul !

Da, da, odorul. Principalul sprijin și principala nădejde a vieții țăranului, pentru că fără cal nu ești bun de nimic ; nu poți merge nici la cîmp, nici la pădure. Și nici să faci o plimbare ca lumea, nu poți.

Am trăit pe lumea asta o jumătate de veac și am văzut, cum s-ar zice, destule, minuni, și de-ale noastre, și de peste mări și țări, însă plimbările cu cai în săptămîna albă sînt de nedescris !

Totul arată ca în basme. Altă înfățișare au bărbații și flăcăii — se mlădie ca diavolii în săniile ușoare, pictate, cu încrustături în metal. Caii sînt și ei alții. Eh, porumbeilor, eh, drăguților ! Să nu ne răsturnați ! Desfătați sufletul voinicilor ! Ațîțați pojarul viforului, cît e ulița de largă !

Iar caii îl ațîțau. Ca niște curcubeie jucau în văzduhul iernii arcurile dintre hulube, pictate în toate culorile ; hamurile de aramă, lustruite, răspîndeau o dogoare de iulie, iar clopoțeii, clopoțeii — ce desfătare a sufletului rusesc...

Prima jucărie a unui copil de țăran este calul de lemn. Calul l-a privit pe copil de pe acoperișul casei părintești, mama i-a cîntat și povestit despre calul cel viteaz, despre calul năzdrăvan ; cu un cal a împodobit el, după ce a crescut mare, furca logodnicei lui, calului i se închinau oamenii — nu-mi aduc aminte să fi fost în satul meu vreun colț cu icoane, de unde să lipsească Sfîntul Gheorghe Cuceritorul. Și cu o pocoavă de cal — semn al multașteptatei fericiri țărănești — te întîmpina aproape fiecare cerdac. Calul însemna totul, cu el începea totul — toată viața țăranului, de la naștere, pînă la moarte...

Și ce e de mirare că în primii ani de colhoz, toate neînțelegerile mai serioase izbucneau din cauza unui cal, a unei iepe !

Lîngă grajduri se îmbulzeau, făceau adunări, de dimineața pînă noaptea, acolo își clarificau oamenii relațiile. Cutare i-a frînt greabănul Pagului, cutare n-a adăpat Murga la timp, i-a pus o povară prea mare, a gonit prea tare Surul. Și se auzeau țipete, iar cîte unul îl pocnea în mutră pe altul.

Ei, ce să mai vorbim despre gospodarii, despre țăranii, care toată viața s-au hrănit pe seama cailor !

Eu, om independent, student la universitate, în ajunul războiului fiind, nu puteam să trec liniștit pe lîngă calul nostru, Murgul, care-a luminat cîndva, ca un soare, viața numeroasei noastre familii, rămasă de timpuriu fără tată. Și nici chiar războiul, da, nici războiul nu mi-a alungat din minte imaginea calului nostru drag.

Îmi amintesc, în 47 cînd am revenit în sat. Foamete, ruină, pustiu, fiece casă bocește după cei care nu s-au mai întors din război. A fost suficient să văd primul cal și imediat m-am gîndit la Murg.

— Nu mai trăiește Murgul vostru, îmi răspunse bătrînul grăjdar. Și-a dat duhul pe frontul forestier. Crezi că numai oamenii au luptat în acest război ? Nu, și caii și-au adus din plin contribuția la obținerea victoriei.

Murgul, după cum am aflat apoi, și-a încheiat drumul vieții chiar de ziua Victoriei. Trebuiau să marcheze, să sărbătorească, cumva, această zi. Dar cum ? Cu ce ? Au hotărît, deci, să sacrifice calul cel mai bătrîn. Pe scurt, cînd Murgul a ieșit din pădure cu povara lui, au rostogolit peste el niște bîrne grele.

Probabil, în fiecare dintre noi sălășluiește înțeleptul pușkinian Oleg [1] și acum trei ani, cînd am reușit să trec pe la Rosohi, unde cîndva, în timpul războiului, era fabrica de cherestea, am încercat să găsesc rămășițele calului meu.

Pichetul forestier nu mai exista demult. Vechile barăci, construite, cîndva, ca vai de lume, de bătrîni și băieți andri, erau năruite, năpădite de urzici, iar pe locul unde se curățau copacii, acolo unde pămîntul era cu dărnicie îngrășat de așchii și scoarță putrezită, se înălțaseră hățișuri de răchițică roză.

Am umblat pe lîngă aceste hățișuri, în două-trei locuri am croit chiar cărare printre ele, dar n-am aflat nici un fel de oseminte...

...Roaiba mă privea cu aceeași speranță, chiar cu implorare. Și mă priveau și ceilalți cai. Părea că lunca de sub deal e toată numai ochi, ochi de cai. Toți caii, și cei vii, legați cu funii de țăruși, și cei care dispăruseră demult, toată împărăția aceasta a cailor, vii și morți, îmi cerea un răspuns. Mi-am compus brusc o mină voinicească și am exclamat :

— Ei, gata, gata cu mohorala ! nu vă mai bateți capul cu toate fleacurile. Haideți, mai bine, să rontăiți pîine, cît mai aveți cu ce. Imediat, evitînd s-o privesc pe Roaiba, am aruncat spre botul întins bucata de pîine pregătită dinainte, apoi le-am dat și celorlalți cai și, cu aceeași bravură, am făcut un gest teatral cu mîna :

— Adio ! În asemenea chestie oricum nu ne putem descurca fără o duşcă. Mi-am vîrît adînc mîinile în buzunarele blugilor moderni şi am pornit spre rîu iute, degajat.

Ce le-aş fi putut răspunde acestor nenorociţi ? Că bătrîna iapă nu născocise nimic şi că au existat şi pentru cai vremuri fericite ?

Am traversat lacul secat, am ieşit la vechiul hotar, de dinainte de colhoz, hotar care îmi încînta întotdeauna privirile cu varietatea ierburilor crescute năvalnic.

Acum însă nu aveam ochi pentru nimic. Toată fiinţa, toată atenţia îmi erau concentrate spre caii rămaşi în spate. Aşteptam, aşteptam cu fiecare nerv, ca ei să înceapă să ronţăie pîine şi să pască iarbă, cu obişnuitul lor clefăit.

Din luncă nu se auzea, însă, nici cel mai slab sunet.

Şi atunci am priceput brusc că săvîrşisem ceva ireparabil, groaznic, că o înşelasem pe Roaiba, că înşelasem toate aceste gloabe şi mîrţoage nefericite şi că niciodată, niciodată n-o să mai existe între Roaiba şi mine acea încredere şi sinceritate care existaseră pînă atunci.

O tristeţe grea, o tristeţe de cal m-a copleşit, m-a încovoiat la pămînt. Şi curînd a început să mi se pară că sînt o fiinţă ridicolă, demodată. O fiinţă din aceeaşi rasă cu caii din luncă.

Traducere de **Adriana NICOARĂ**

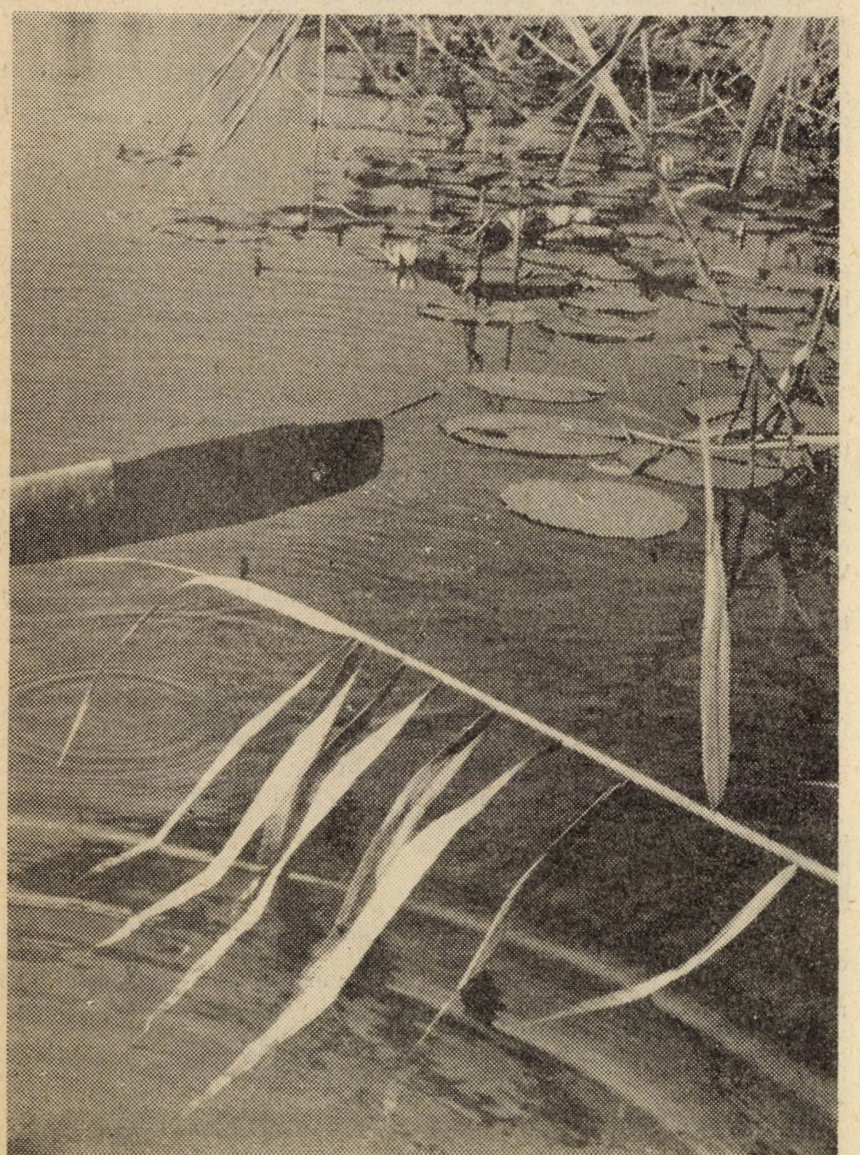

• **NORI — Foto : V. BOGDĂNEŢ**

şi ciufulindu-i părul. Soarele frigea, în pofida vîntului care bătea. Valurile se izbeau de stînci şi stropii se împrăştiau în lumină ca un imens evantai.

Din cînd în cînd, Mondo se oprea să privească faleza. De-acum ea era deja departe, o fîşie lungă, brună, semănată cu mici paralelipipede albe. Deasupra caselor, colinele cenuşii şi verzi. Fumul incendiilor se ridica icicolo, pătînd cerul. Dar nu se vedea nici o flacără.

„Ar trebui să mă duc să văd", îşi spunea Mondo.

Se gîndea la flăcările mari şi roşii care devorau tufişurile şi pădurile de plută. Se mai gîndea la maşinile pompierilor oprite în drum, pentru că îi plăceau mult maşinile roşii.

Parcă şi spre vest se zărea un incendiu ; era însă numai sclipirea soarelui. Mondo rămînea nemişcat, simţea dansul acestor sclipiri pe ploape, apoi îsi continua drumul, sărind pe stîncile de la ţărm.

Mondo cunoştea bine toate stîncile. Stînd pe jumătate în apă, păreau nişte uriaşe animale adormite, care-şi uscau spinările la soare. Pe spatele acestea enorme erau încrustate tot soiul de semne curioase, brune şi roşii, precum şi cochilii de toate mărimile. La baza lor, acolo unde le bătea marea, se vedea covorul verde al algelor şi mii de moluşte divers colorate, de la cenuşiu pînă la albastru. Mondo cunoştea cel mai bine o stîncă de la capătul digului. Acolo se aşeza întotdeauna. Era un bloc puţin înclinat, cu suprafaţa catifelată de mîngîierea apei. Mondo îl încăleca şi începea să-i vorbească încet, dîndu-i bună ziua. Citeodată îi spunea şi poveşti ca să-l distreze, căci se plictisea să stea acolo tot timpul, fără să poată pleca nicăieri. Îi vorbea bineînţeles despre călătorii, despre vapoare şi despre mare şi apoi despre acele mari cetacee care plutesc în derivă de la un pol la altul. Stînca nu scotea nici o vorbă, dar sigur îi plăceau poveştile lui Mondo. Şi tocmai de aceea era atît de dulce şi de catifelată.

Aceleaşi poveşti le spunea şi celor cu care se întîlnea. Şi de fiecare dată oamenii simţeau cum lucrează în ei plăcuta licoare a vorbelor sale.

Era la începutul verii. Mondo plecase la răsăritul soarelui, fără zgomot. Coborîse drumul în trepte ce înconjura colina, fără să se grăbească. Pe copaci şi în iarbă străluceau picăturile de rouă şi o ceaţă uşoară plutea pe mare. În cupele larg deschise ale zorelelor, care stăteau agăţate de zidurile bătrîne, se zărea cîte un strop de apă, strălucitor ca un diamant. Mondo răsturna cupele şi sorbea picăturile. Erau picături mici, dar ele se împrăştiau în gura şi în trupul lui şi-i potoleau setea. De fiecare parte a drumului, zidurile erau deja umede. Salamandrele ieşiseră din cotloanele lor să privească lumina zilei.

Mondo coborî colina pînă la mare şi se aşeză la locul lui obişnuit pe plaja pustie. La ora aceea nu erau decît pescăruşii. Zburau deasupra apei, de-a lungul ţărmului sau se balansau neputincioşi pe stîncile de la ţărm. Îşi deschideau ciocurile şi gemeau uşor. Îşi reluau zborul în cercuri tot mai largi, apoi se odihneau mai la o parte. Dimineaţa, pescăruşii aveau totdeauna vocile foarte curioase, parcă se chemau unul pe altul înainte de a pleca.

Cînd soarele se mai ridica, felinarele se stingeau şi începea să se audă vuietul oraşului. Era un zgomot îndepărtat, care se ridica din străzile înguste, din clădirile înalte, un zgomot surd, care se izbea de stîncile de pe plajă. Motoretele alergau pe bulevarde scotînd obişnuitul lor bîzîit, purtînd bărbaţi şi femei în hanorace, căci briza era rece acum, dimineaţa.

Mondo stătea nemişcat pe plajă, aşteptînd ca soarele să dezmorţească aerul. Asculta zgomotul valurilor izbindu-se de stînci. Îi plăcea momentul acesta al zilei, pentru că nu era nimeni pe întinderea nesfîrşită de nisip. Numai el şi pescăruşii. Acum putea să se gîndească la oamenii din oraş, la toţi cei pe care îi va întîlni. Se gîndea la ei în timp ce privea marea şi cerul şi parcă oamenii erau totdată şi foarte aproape şi foarte departe, aşezaţi în jurul lui. Parcă ar fi fost destul să-i privească pentru ca ei să existe şi să întoarcă privirea şi ei să dispară.

Pe plaja pustie Mondo le vorbea oamenilor. Le vorbea în felul lui, fără cuvinte. Le trimitea gîndurile sale. Ele se îndreptau spre locurile unde ei se aflau, amestecîndu-se cu zgomotul valurilor şi cu lumina, iar oamenii le primeau fără să ştie de unde proveneau. Simţeau un fel de şuier pe la urechi, un uruit îndepărtat ca al unui avion şi-şi plecau capul neînţelegînd ce e cu ei. Dar Mondo era fericit să le poată vorbi astfel, trimiţîndu-le undele mării, ale soarelui şi ale cerului.

La un moment dat, Mondo dispăru fără ca nimeni să ştie ce s-a întîmplat cu el. Toţi ne-am dat seama că Mondo nu va mai reveni, nici mîine, nici peste o săptămînă, niciodată. Vara tocmai începuse şi totuşi parcă era tot frig. Toţi simţisem asta. Oamenii continuau să plece şi să vină, să vîndă şi să cumpere, maşinile continuau să circule pe străzi şi bulevarde cu obişnuitul lor vacarm. Din vreme în vreme, pe cerul albastru trecea un avion lăsînd o lungă dîră albă în urma lui. Dar nimic nu mai era la fel. Parcă un nor invizibil acoperise pămîntul şi împiedică lumina soarelui să pătrundă pînă la oamenii oraşului nostru.

Totul se schimbase. De altfel, cîtva timp mai tîrziu, Scamatorul a fost arestat, atunci cînd s-a constatat că-şi exersa talentele şi prin buzunarele trecătorilor. Giordan Pescarul îşi rupea undiţele pe stîncile digului. Bătrînul Dadi ieşise, în sfîrşit, din spital, dar nu şi-a mai găsit porumbeii ; şi-a cumpărat o pisică. Pictorul nu a reuşit să picteze cerul şi a revenit la marinele şi naturile sale moarte. Chiar şi vapoarele stăteau părăsite la chei, agăţate de lanţurile lor ruginite, legănîndu-se inutile în apa portului. Nimeni nu mai urca la bord, nimeni nu mai cînta la pupa.

Anii, lunile şi zilele treceau acum fără Mondo. Timpul trecea şi el, ba prea greu, ba prea repede. Şi mulţi oameni din oraşul nostru aşteptau pe cineva fără să îndrăznească s-o mărturisească. Adeseori, fără să ne dăm seama, l-am căutat în mulţime, la colţul străzilor, în faţa vreunei uşi. Am privit stîncile albe de la ţărm şi marea care părea înţepenită. Apoi, încetul cu încetul, am uitat.

Traducere de
Livia PETRESCU

S.F. H.B. HICKEY

Hilda

— Mmmm, făcu D-na Williams. Sărută-mă, mai sărută-mă.

— Mmmm, răspunse Roger. O strînse mai tare.

Ce femeie stupidă, îşi spuse el. Destul de bătrînă, dar nu destul de drăguţă, pentru a-i fi mamă. Dar bogată. D-na Williams, visa Roger, ar putea să-i aducă mult.

Erau pe balconul camerei lui Roger. Rachetele ce sclipeau către Lună sau Marte trasau linii de foc pe cerul nocturn. Cămaşa lui Roger era desfăcută pînă la al treilea nasture, iar D-na Williams era strîns lipită de puternicul său piept bronzat.

— Oooh, făcu D-na Williams. Ea era complet ramolită. Eşti atît de puternic, Roger. Mă doare cînd mă strîngi aşa.

— Forţa dorinţei mele, răspunse Roger. O strînse mai tare.

Fructul era copt de-acum, Roger o ştia din numeroasele sale experienţe, ştia că ea este pregătită pentru ceea ce dorea el — începînd cu butonii ornaţi cu pietre preţioase şi sfîrşind cu investirea într-o cameră în care Roger ar juca primul rol. O duzină de femei făcuseră deja acest plasament, dar singurele replici pe care Roger şi le mai amintea erau cele ale ritualului său de suspinător.

— Mă doare, şopti D-na Williams.

— Nu pot să mă împiedic, răspunse Roger strîngînd-o, deliberat, mai tare.

Uşa camerei sale se deschise dintr-odată şi un bărbat năvăli înăuntru. Era între două vîrste, avea o burtă impresionantă şi era Preşedintele consiliului de administraţie al firmei Tri-Planet Mining, cu un capital de mai mult de două milioane de dolari. Din întîmplare era şi Domnul Williams.

— Canalie, urlă el. Afemeiat mizerabil ! El agita un revolver în direcţia lui Roger.

— James ! scheună D-na Williams.

— Hilda ! răcni Roger.

Ceva mare şi strălucitor, cu braţe de oţel cromat şi bust în aliaj, luă camera cu asalt, smulse revolverul din mîinile D-lui Williams şi-l ascunse sub unul din braţe. Apoi o opri pe D-na Williams ce sărise în ajutorul soţului ei — o prinse sub celălalt braţ.

Îi scoase apoi din apartament trîntind uşa în urma lor.

— Mă duc să-ţi fac cafea, spuse Hilda metalic. Mă duc să-ţi fac chiftele suedeze din carne.

— La naiba ! fulmină Roger, ridicînd pumnul către cer într-un gest melodramatic.

— Nimic de mîncat, făcu Hilda.

— Cine a spus că nu-i nimic de mîncare ? întrebă Roger.

Hilda se îndreptă cu pas cadenţat spre bucătărie. „Omul a revenit, astăzi, pentru chirie", spuse ea peste umăr.

Roger blestemă proprietarii, în general, şi pe al său, în special.

— Ce i-ai spus ?

— Că nu eşti aici.

AFORISME S. F.

● Asemenea minerului, savantul este obligat să urmărească filonul adevărului nou care i se oferă.

● Ştiinţa este înarmată împotriva tuturor duşmanilor, împotriva tuturor catastrofelor şi nu consideră nimic ca fiind imposibil. **(Gustave LE ROUGE)**

● Pentru un savant, un fenomen pe care nu-l poate explica devine o tortură a raţiunii. **(Jules VERNE)**

Hilda se opri și-l privi pe Roger cu ochii săi de plastic strălucitor. El își luă un aer melancolic.

— Hilda, spuse el. Sîntem lefteri.

— Lefteri, repetă Hilda. Auzise deja asta.

— Mă omoară că trebuie să-ți spun asta, Hilda, dar știu o uzină care primește roboți pentru transport...

— O uzină...

— Da. Cinstit, Hilda, asta n-ar fi pentru mult timp. Știu că ai nevoie de rezistențe noi și că nu ți-a fost controlată tensiunea de mai bine de un an. O bătu pe umăr. Spune-mi că mergi să iei slujba asta.

— Merg să iau slujba asta, răspunse Hilda. Merg să pregătesc chiftele suedeze din carne. O luă spre bucătărie cu un pas greoi.

Cum s-ar putea descurca fără Hilda, nu știa. Îi era teamă și să se gîndească. N-ar găsi niciodată una la fel, nici din dragoste, nici pentru bani. Era un adevărat robot femelă, mai mic decît cei universali, avînd incorporate veritabile aptitudini domestice. Era o bună bucătăreasă, o excelentă spălătoreasă și avea o memorie tipic feminină pentru toate lucrurile mici.

Hilda fusese construită de o întreprindere suedeză pentru președintele său, iar Roger o avea de la văduva aceluia. Roger nu prea știa ce i se mai întîmplase văduvei între timp. Poate își pusese în aplicare amenințarea cu sinuciderea.

Asta era excelent cu Hilda, se gîndea Roger. Ea nu se va sinucide niciodată. Și-apoi, puțin contează de cîte ori va abuza de ea, nu-l va amenința niciodată că-l părăsește : singura emoție pe care o poate încerca un robot este dragostea față de posesorul său.

— Încă o cafea, Hilda, ceru Roger înghițind ce mai rămăsese din chiftelele de carne. Se simțea mai bine. Dă de vreo două ori cu fierul peste costumul meu de lînă, vreau să ies.

A fost o noapte fără noroc. Singura femeie promițătoare pe care o întîlnise era cu bărbatu-său, care o supraveghea îndeaproape. Iar amintriile fiasco-ului îi reveneau fără încetare în minute, făcîndu-l să bea prea mult. Se întoarse acasă cu o migrenă.

Hilda era deja pe cale să pună masa pentru micul dejun.

— Ți-a telefonat o femeie.

Nările lui Roger se dilatară.

— Cine era ?

— Alice, răspunse Hilda.

— Ducă-se dracului, făcu dezgustat. Alice Carter n-avea decît optsprezece ani și nici un dolar. În plus, tinerele erau atît de facile...

— Plîngea, continuă Hilda.

— Ele plîng întotdeauna.

Mușcă dintr-o bucată de friptură exact pe gustul său și luă unul dintre ziarele pe care Hilda le pusese lîngă farfurie.

— Oh ! Oh ! făcu el.

Domnul și Doamna James Williams se zdrobiseră la bordul elicopterului lor. Un turn de control pentru elicoptere surprinsese pasaje din disputa dintre ei, iar Domnul Williams uitase să conecteze comenzile automatice pentru altitudine. Doamna Williams era într-o stare gravă. „Păcat că n-au murit", murmură Roger.

Sau, mai degrabă, păcat că nu e Domnul Williams într-o stare mai gravă. Cu acel soi de raționament caracteristic soților s-ar putea pune pariu că va încerca să arunce vina accidentului pe Roger. Iar zece milioane de dolari... asta ar putea crea neplăceri.

— Hilda, spuse Roger. Cred că va trebui să plecăm la Paris. Ți-ar place, ce zici ?

În timp ce ea se îndepărta cu pași grei pentru a începe să facă bagajele, Roger rămase lîngă fereastră și privea afară cu un aer sumbru. Avea uneori impresia că nu va reuși să se descurce indiferent de ce anume ar face.

— Bagajele sînt gata, spuse Hilda revenind în salon.

Roger era așezat pe canapea cu capul în mîini. Hilda îl privi.

— Pachetele sînt gata, repetă ea.

— O clipă, răspunse Roger, mă doare îngrozitor capul.

— Mă duc să-ți caut pastile pentru cap.

Se îndreptă cu pas greu spre baie și reveni cu pastilele și un pahar de apă. După ce Roger luă pastilele, Hilda apucă sticla de coniac din bufet și-i puse o dușcă destul de importantă.

— Mă duc să mai fac cafea, adăugă ea.

E într-adevăr minunat — gîndi Roger — cît de bine știe Hilda ce trebuie să facă. Odată ce-a învățat o chestie, n-o mai uită. Deodată, Roger se simți mult mai bine. Coniacul îi încălzise stomacul și-i înviorase capul. Se apropie de Hilda, o prinse de talia ei de metal și o strînse.

RAY BRADBURY

Cel care așteaptă

Trăiesc într-o fîntînă. Sînt ca un fum într-o fîntînă. Ca un abur într-un gît-lej de piatră. Nu mă mișc. Și nu fac altceva decît s-aștept. Deasupra mea pot vedea stelele reci ale nopții și pe cele ale dimineții ; pot vedea și soarele. Mi se întîmplă cîteodată să cînt vechi cîntece ale acestei lumi, vechi de pe vremea cînd era tînără. Cum să-ți spun ce sînt cînd nici eu nu știu. Nu pot. Eu doar aștept. Sînt și ceața și strălucirea lunii și amintirea. Sînt trist și bătrîn. Cîteodată mă fac ploaie și cad din nou în fîntînă, desenînd pe suprafața apei pînze de paianjen. Aștept într-o tăcere ca de gheață, dar va veni o zi cînd n-o să mai aștept.

Acum s-a făcut dimineață. Am auzit un tunet undeva și-am simțit miros de foc. Am auzit un obiect de metal apropiindu-se. Am așteptat. Am ascultat.

Glasuri. Undeva în depărtare.

— E-n regulă.

O voce. O voce străină. O limbă pe care n-am de unde s-o știu. Nici un cuvînt cunoscut. Am ascultat.

— Trimite oamenii.

Un scrîșnet pe nisipul de cristal.

— Marte ! Deci ăsta e.

— Unde-i drapelul ?

— Aici, sir.

— Bine, bine.

Soarele e undeva în înaltul cerului ; razele lui aurii pătrund în fîntînă iar eu mă legăn ca polenul de pe flori, invizibil, risipindu-mă în lumina caldă.

Glasuri.

— În numele Guvernului Pămîntului, proclam această întindere Teritoriul Marțian, împărțit în mod egal între națiunile membre.

Ce și-or fi spunînd ? Mă răsucesc spre soare, invizibil și leneș, auriu și obosit.

— Ce-i acolo ?

— O fîntînă.

— Nu se poate.

— Asta-i bună ! E o fîntînă, într-adevăr.

Simt apropierea căldurii. Trei obiecte aplecate asupra fîntînii ; răcoarea din adînc s-a ridicat pînă la ele.

— Fantastic !

— Crezi că-i bună apa ?

— Să vedem.

— Aduceți o sticlă.

— O aduc eu.

Cineva care fuge. Cineva care se întoarce.

— Poftim.

Aștept.

— Las-o-n jos. Ușor.

Sticla strălucește deasupra mea ; coboară încet.

Apa clipocește ușor la atingerea recipientului care se umple. Sînt ridicat în aerul cald, spre gura fîntînii.

— Așa. Vrei să vezi ce-i cu apa asta, Regent ?

— Dă-o-ncoace.

— Ce fîntînă frumoasă ! Uită-te la construcție. Cît de veche crezi c-o fi ?

— Dumnezeu știe ! Cînd am ajuns ieri în oraș, Smith mi-a spus că pe Marte nu mai e viață de zece mii de ani.

— Închipuie-ți !
— Cum e apa, Regent ?
— Limpede ca cristalul. Bea un pahar.

Zgomotul apei în arșița fierbinte. Plutesc acum ca un colb, pe aripile blinde ale vîntului.

— Ce s-a întîmplat, Jones ?
— Nu știu. O durere de cap îngrozitoare. Așa, dîntr-o dată.
— Ai băut deja din apă ?
— Nu, n-am apucat. Nu de la asta. M-am aplecat deasupra fîntînii și dintr-o dată m-a plesnit durerea. Mă simt ceva mai bine.

Acum știu cine sînt.

Numele meu e Stephen Leonard Jones, am treizeci și cinci de ani, tocmai am venit cu o navă de pe planeta numită Pămînt și stau alături de bunii mei prieteni Regent și Shaw lîngă o fîntînă veche de pe planeta Marte.

Mă uit la degetele mele aurii, arse de soare și puternice. Mă uit la picioarele mele lungi, la uniforma argintie și la prietenii mei.

— Ce-i cu tine, Jones ?
— Nimic, le răspund, privindu-i. Absolut nimic.

Mîncarea-i bună. Nu i-am mai simțit gustul de zece mii de ani. Îmi atinge limba ușor : vinul și mîncarea mă-ncălzesc. Ascult glasurile. Spun cuvinte pe care nu le înțeleg dar pe care le știu de undeva. Adulmec aerul.

— Ce-i, Jones ?

Îmi plec capul acesta al meu și-mi odihnesc mîinile pe ustensilele de mîncat. Simt totul.

— Ce vrei să spui ? îmi aud vocea, acest lucru nou care-mi aparține.
— Respiri ciudat. Parcă-ai tuși.

Spun răspicat :

— Poate-am răcit puțin.
— Vezi și tu un doctor.

Dau din cap. Îmi place să dau din cap. Îmi place să fac aceste lucruri după zece mii de ani. Îmi place să respir și-mi place să simt soarele pătrunzîndu-mi în trup din ce în ce mai adînc ; îmi place să-mi simt structura de fildeș, minunatul meu schelet, adăpostit de carne mea caldă și-mi place să aud sunetele mult mai limpede și mult mai repede decît le puteam auzi din adîncul de piatră al fîntînii M-am așezat, fermecat.

— Hai, Jones, hai ! Trebuie să ne mișcăm.
— Da, am răspuns, hipnotizat de felul în care se formau cuvintele pe limbă, ca apa, și de cum cădeau ele în aer, cu o încîntătoare zăbavă.

M-am mișcat. Am mers și mi-a plăcut să merg. Am stat în picioare și m-am uitat ce cale lungă era pînă la ele. M-am simțit ca și cum aș fi trăit întru-n pisc înalt și-am fost fericit.

Regent era lîngă colacul fîntînii și se uita înăutru. Ceilalți plecaseră comentînd înspre nava argintie de pe care veniseră.

Mi-am simțit degetele și mi-am simțit zîmbetul de pe buze.

— E adîncă, am spus.
— Este.
— Se cheamă Fîntîna Sufletului.

Regent își ridică privirea spre mine.

— De unde știi ?
— Nu seamănă cu o fîntînă a sufletului ?
— N-am auzit niciodată de așa ceva.
— E un loc unde lucruri care au avut cîndva trup așteaptă și tot așteaptă, i-am răspuns, atingîndu-i brațul.

Nisipul e foc și nava e un foc argintiu în arșița zilei ; îmi place să simt arșița. Zgomotul pașilor mei pe nisipul aspru. Ascult. Zgomotul vîntului și-al soarelui, încendiind văile. Simt mirosul navei care fierbe în căldura amiezii. Mă opresc mai jos de port.

— Unde-i Regent ? întreabă cineva.
— L-am văzut lîngă fîntînă, răspund.

Unul dintre ei fuge înspre fîntînă. Am început să tremur. Un tremur de frică, de undeva dinăuntru, care devine din ce în ce mai puternic. Și pentru prima dată l-am auzit ca și cum și el

— Ești minunată, Hilda. Te iubesc.
— Tu o spui !
— Chiar o și gîndesc. Sincer.
— Îmbrățișează-mă, spuse Hilda.

Era ceva atît de vag familiar încît se simți ușor deconcertat, iar pe deasupra și ceva atît de năstrușnic încît nu se putu abține să nu rîdă. Cum se simțea într-adevăr bine datorită coniacului, lipi un sărut pe placa ce ținea loc de obraz a Hildei.

— Mmmmm !, făcu Hilda. Mai sărută-mă.
— Hilda ! Unde-ai învățat chestii de-astea ?
— Am ascultat.

De asta i se păreau replicile atît de familiare. Ce robot !

— Hilda, spuse Roger rîzînd, nu sînt în lume două ca tine. Rîsul i se crispă încet de durere.
— Hilda, tu uiți că ai brațe de oțel ! Mă doare, cînd mă strîngi așa de tare.
— Forța dorinței mele, răspunse Hilda.
— Mă doare !
— Nu pot să mă împiedic, răspunse Hilda. Îl strînse mai tare.

Roger se muie în brațele de oțel. Ea îl lăsă și el căzu la pămînt. Un zgomot se auzi din gîtlejul său, apoi sîngele începu să-i curgă pe nas. Apoi se opriră și zgomotul și sîngele.

Hilda se îndreptă către dulap de unde luă o cîrpă și șterse sîngele. Îl luă pe Roger și-l așeză pe pat.

O luă spre bucătărie cu pasul său greu.

— Mă duc să-ți fac cafea, spuse Hilda.

În românește de
Gabriela IAVOLSCHI

• **Foto V. BOCĂNEȚ**

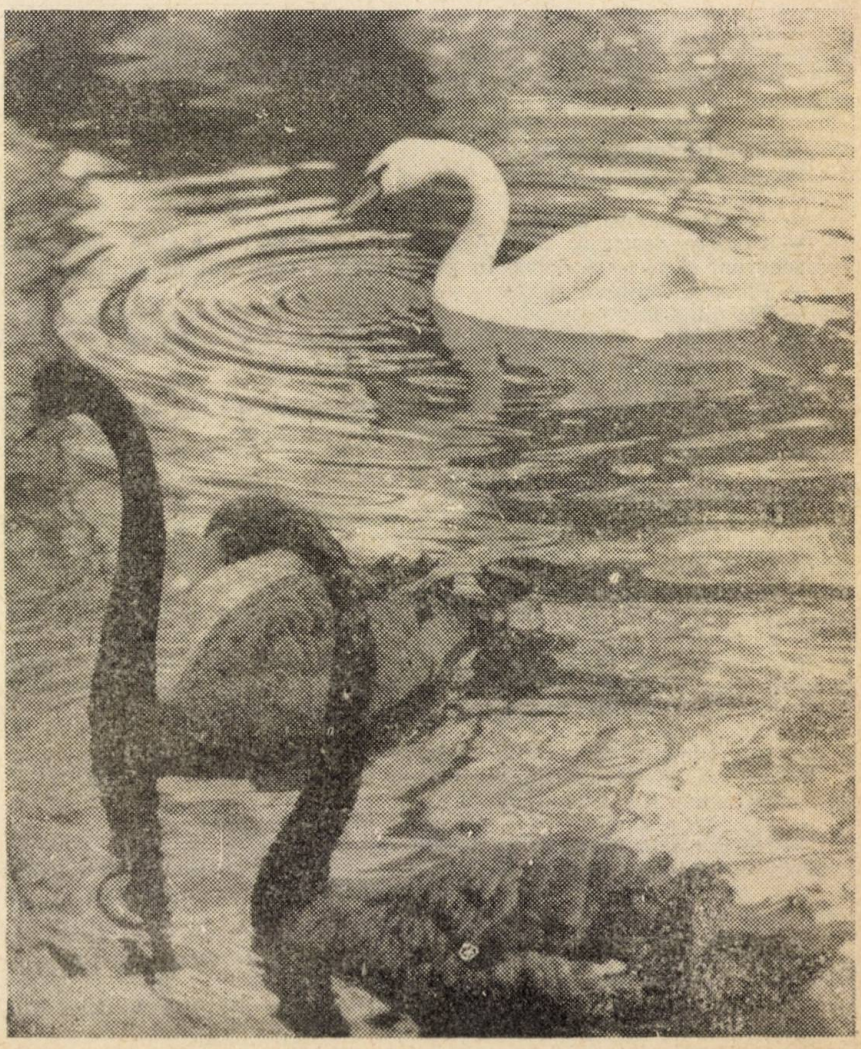

ar fi fost ascuns într-o fîntînă. Un glas strigînd în adîncul meu, un glas mic, speriat. „Lasă-mă ! lasă-mă !" şi am simţit ceva de parcă cineva încerca să se elibereze, sfărîmînd uşi labirintice, ţişnind în josul unor coridoare-ntunecate şi-n susul lor, odată cu ecoul, urlînd.

— Regent e-n fîntînă.

Toţi oamenii au fugit ; toţi cinci. Am fugit şi eu cu ei dar mi-e rău şi tremur din ce în ce mai tare.

— Probabil c-o fi căzut. Jones, erai aici, cu el. Ai văzut ceva ? Jones ! vorbeşte o dată ,omule !

— Ce-i cu tine, Jones ?

Tremur atît de tare încît cad în genunchi.

— E bolnav. Vino şi-ajută-mă.

— Din pricina soarelui.

— Nu, nu-i de la soare, bolborosesc. M-au întins pe jos ; atacurile se succed ca nişte cutremure iar vocea din mine strigă : „Acesta-i Jones, acesta sînt eu, nu e el, nu e el, nu-i crede ! lasă-mă ! lasă-mă !" M-am uitat la chipurile aplecate asupra mea ; lumina din ochi mi-a pîlpîit. Mă prinseră de încheieturi.

— Îl lasă inima.

Am închis ochii. Strigătele s-au oprit. Am încetat să tremur. M-am ridicat ca dintr-o fîntînă rece, uşurat.

— A murit, a spus cineva.

— Jones a murit.

— De ce a murit ?

— Se pare că din pricina şocului.

— Ce fel de şoc ? întreb pe un ton hotărît iar numele meu a Sessions. Sînt căpitanul acestor oameni. Mă aflu printre ei uitîndu-mă-n jos la trupul care se răceşte pe nisip. Îmi duc mîinile la cap.

— Căpitane !

— Nu-i nimic, strig. O durere de cap. Hai, hai, şoptesc. E-n regulă.

— Mai bine-am merge undeva la umbră, sir.

— Da, spun, uitîndu-mă-n jos la Jones. N-ar fi trebuit să venim. Marte nu ne vrea.

Am dus trupul înăuntru în navă şi din nou am auzit o voce în adîncul meu strigînd că vrea să fie liberă.

„Ajutor ! ajutor !" Adînc, adînc de tot, în umezeala telurică a trupului meu. „Ajutor ! Ajutor !" în adîncimile roşii, repetînd, implorînd.

Tremurul începe de astă dată mult mai repede. Pierd controlul.

— Căpitane, mai bine aţi trece undeva la umbră ; nu arătati prea bine, sir.

— Da, răspund. Ajutor, spun mai departe.

— Ce-aţi spus, sir.

— N-am spus nimic.

— Aţi spus „Ajutor", sir.

— Aşa am spus, Matthews, aşa am spus ?

Trupul mi-e dus în navă la umbră ; glasurile strigă în catacombele de os, scăldate de sînge. Mîinile îmi tremur. Gura mi se deschide şi-mi arde. Nările mi se lărgesc. Mi se închid ochii. „Ajutor, ajutor, nu, nu, daţi-mi drumul, daţi-mi drumul, nu, nu".

— Nu ! strig.

— Ce-aţi spus, sir ?

— N-are importanţă, răspund. Trebuie să mă eliberez, mai spun. Pun mîna la gură.

— Cum asta, sir ? strigă Matthews.

— Intraţi înăuntru cu toţii, întorceţi-vă pe Pămînt, le strig.

Am o armă în mînă. O ridic.

— Nu, sir !

O detunătură.

Umbre care fug. Strigătele s-au curmat.

După zece mii de ani, ce bine e să mori. Ce bine e să simţi o răcoare instantanee, o relaxare. Ce bine e să fii ca o mînă într-o mănuşă care se întinde şi creşte în răceala ei de gheaţă peste tot nisipul fierbinte. Ah ! Liniştea şi blîndeţea întunecatei, ocrotitoarei morţi. Dar nu se poate zăbovi.

O pocnitură, o plesnitură.

— Dumnezeule ! S-a omorît ! am strigat şi am deschis ochii ; l-am văzut pe căpitanul de navă cu ţeasta sfărîmată de un glonte, cu ochii larg deschişi, cu limba între dinţii albi. Îi curgea sînge din cap. M-am aplecat asupra lui şi l-am atins.

— Nebunul ! am spus. De ce a făcut asta ?

Oamenii erau înspăimîntaţi. Stăteau lîngă cei doi bărbaţi morţi întorcîndu-şi privirea înspre nisipurile marţiene şi înspre fîntîna îndepărtată în ale cărei ape adînci Regent zăcea odihnindu-se. De pe buzele lor uscate s-a auzit un scîncet, un protest copilăresc împotriva acestui cumplit vis.

Oamenii s-au întors înspre mine. După un timp unul dintre ei a spus :

— Asta te face căpitan, Matthews.

— Ştiu, am răspuns încet.

— Am mai rămas doar şase.

— Dumnezeule ! s-a întîmplat atît de repede.

— Nu vreau să mai stăm aici, să mergem.

Oamenii vociferară. M-am dus spre ei şi i-am atins cu o încredere care aproape cînta în mine.

— Ascultaţi, le-am spus, atingîndu-i pe braţe, pe coate sau pe mîini.

Tăcură cu toţii.

Toţi sîntem unul.

„Nu, nu, nu, nu" voci lăuntrice care strigă adînc, în închisori ascunse.

Ne uităm unul la celălalt. Sîntem Samuel Matthews şi Raymond Moses şi William Spaulding şi Charles Evans şi Forrest Cole şi John Summers şi nu ne spunem nimic ; ne uităm doar unul la celălalt, la feţele noastre albe şi la mîinile care ne tremură.

Ne întoarcem ca unul şi ne uităm înspre fîntînă.

— Acum, spunem.

Nu, nu, strigă şase glasuri ascunse, înăbuşite şi închise pentru totdeauna.

Păşim pe nisip ; e ca şi cum o mînă uriaşă cu douăsprezece degete s-ar mişca pe deasupra mării fierbinţi.

Ne aplecăm deasupra fîntînii, ne uităm înăuntru. Din adîncurile reci şase chipuri ne privesc atent.

Ne legănăm unul cîte unul pînă ne pierdem echilibrul, căzînd pe rînd în întunecimea rece a apelor.

Soarele apune. Stelele se rotesc pe cerul nopţii. Undeva departe licăreşte o lumină. O altă navă care soseşte lăsînd o urmă roşie în spaţiu.

Trăiesc într-o fîntînă. Sînt ca un fum într-o fîntînă. Ca un abur într-un gît-lej de piatră. Nu mă mişc şi nu fac altceva decît s-aştept. Deasupra mea pot vedea stelele reci ale nopţii şi pe cele ale dimineţii ; pot vedea şi soarele. Mi se întîmplă cîteodată să cînt vechi cîntece ale acestei lumi, vechi de pe vremea cînd era tînără. Cum să-ţi spun ce sînt cînd nici eu nu ştiu ? Nu pot. Eu doar aştept.

În româneşte de
M. P. BUFNILĂ

AFORISME S. F.

● Din îngîmfare, iar nu din credinţă a gonit omul gîndul pieirii totale şi a creat viaţa viitoare, paradisul lui strîmt şi de castă. **(Henri STAHL)**

● Autoritatea cere răspundere. Cu cît autoritatea cuiva este mai mare, cu atît este mai mare şi răspunderea.

● Nimeni nu poate da mai mult decît cel care a pierdut totul.

● Nu există sentimente nefolositoare. Nereuşitele, suferinţele, tristeţile sînt deopotrivă de necesare. Înfrîngînd greutăţile deosebite, devenim mai puternici. Satisfacerea dorinţelor, dacă ele nu s-au dezvoltat, nu s-au maturizat în om, poate aduce mai multă pagubă decît folos.

● Poţi împărtăşi suferinţa ta altuia doar atunci cînd speri să te poată ajuta.

Vîntul sufla cu intensitate de la sud. Era prin mijlocul lunei Noiembrie şi-n oregonul central încă nu apăruse ninsoarea. Verii călduroase îi urmase o toamnă destul de temperată. Fusese şi cîteva zile cu îngheţ, merele mai stăteau totuşi agăţate de ramurile pomilor iar frunzele căzuseră doar pe jumătate... Puternica furtună începuse în după amiaza de vineri. Vîntul urla din plin suflînd frunzele palide căzute pe străzile din Sanyerville.

Puţinii oameni, cu gulerele ridicate, mergînd aplecaţi, luptau din răsputeri contra furtunii. Reginald Fronbok privea acest spectacol de la fereastra mare a biroului său de la etajul doi, fereastră prin care se putea vedea foarte bine curtea fabricii de cherestea. Privea la norii grei şi cenuşii ce se deplasau cu rapiditate, adevărate corăbii pe întinsul cerului, vedea cum în depărtare vîntul ridica valuri de praf... Nimic neobişnuit, gîndi el, un timp normal pentru acest sezon... Apoi gîndurile zburară, iarăşi şi iarăşi, la un lucru la care se gîndea de mai bine de un an : era în stare de faliment ! Inflaţiei generale i-a urmat o perioadă de stagnare în domeniul construcţiilor, stagnare care din păcate se menţinea de mult timp... În tot statul Oregon întreprinderile se închideau şi se făceau masive concedieri. Fabrica lui Fronbock lucra numai într-un singur schimb, numai cu o treime din personal, personal ce mai trebuia să suporte şi o reducere de salariu... De o lună nu mai intrase nici un fel de comenzi, stocurile de marfă se măreau văzînd cu ochii... Dacă nu intervenea un miracol, va trebui, cel mai tîrziu săptămîna viitoare, să închidă fabrica de cherestea. Dar acest lucru nu-l spusese încă nimeni.

La ora cinci plecă spre casă. Pomii se încovoiau puternic sub rafalele de vînt. Ajuns acasă îşi sărută soţia şi copiii apoi deschise aparatul de radio. Îl interesa buletinul de ştiri. Cea mai importantă ştire era marea furtună al cărei centru se afla în mijlocul Californiei. Se emiteau avertismente pentru întreaga coastă a Oregonului. La Portland rafalele de vînt ajunseseră la 60 de mile pe oră. Fronbock privea prin fereastra panoramică, afară se întunecase iar crengile pomilor se loveau cu zgomot de pereţii casei. Îşi aduse aminte de taifunul „Frida" care atinsese Oregonul prin 1963... Se apropia masa de seară, apoi cu toţii vor trece la televizor... Îi era frică ca furtuna să nu avarieze marele transformator de la Grizzby Mountain aşa că ar putea să piardă următorul episod al serialului „Dallas"... Se duse pe verandă spre a explora mai bine starea furtunii buclucaşe... Poarta grădinii care ducea la vecini fusese scoasă din balamale, iar butoaiele de tablă în care se punea gunoiul se rostogoleau cu zgomot în josul străzii.

În cadrul ştirilor de seară se comunică la televiziune că un intens front de aer

rece, venind din sud, va atinge în dimineața următoare centrul țării. După ce se culcă rămase trează mult timp. Gîndul îi zbura mereu la fabrica de cherestea, la sărăcie, la faliment... Adormi tîrziu. Se trezi dimineața în zgomotul rafalelor de vînt. Norii cenușii se deplasau spre nord. Plecînd spre fabrică, observă că furtuna rupsese girueta de pe acoperișul casei. Prin oraș, din mașină, se miră de atmosfera luminoasă, se miră că vîntul nu evacuase din vale gazele, că nu toate frunzele căzuseră de pe ramuri. Ajuns cu mașina la fabrică nu găsi pe nimeni acolo. Parcă mașina în curte. Privi în stradă. Nu se vedea nici un automobil, nu se vedea nici un om. Deschise șopronul unde se afla circularul și se îndreptă direct la grămada de rumeguș. Cu toate că era ziuă, vechiul reflector ardea din plin. Fusese instalat pentru intimidarea unor eventuali hoți, deoarece paznicul fusese concediat cu șase săptămîni în urmă, nu mai erau bani disponibili pentru personalul neproductiv. Începu să debloheze suportul reflectorului. În momentul în care reflectorul căzu la pămînt sticla se sparse iar rumegușul începu să ardă. ...Era tocmai ce vroia să se întîmple. Fabrica era asigurată cu peste 500.000 de dolari. Asigurarea fusese încheiată în 1967 și de atunci cheltuielile pentru o eventuală reutilare a fabricii crescură în mod substanțial. Echipamentul era vechi, valora mult mai puțin de 500.000 de dolari. Nu intenționa să schimbe acest echipament. Cu banii obținuți vroia să se retragă în California de sud. Nu mai vroia să mai aibă nici o legătură de afaceri. Afacerile cu lemnul mergeau slab. Era sătul de munca asta istovitoare, de permanentele riscuri... Sigur, se vapretinde că focul a fost cauzat de vînt !... Nu se simțea nici un curent de aer... Privind spre cer se asigură că vîntul continua să sufle încă spre nord... Drumul norilor mergea către nord... Se urcă în mașină și apasă pe accelerator... În oglinda retrovizoare văzu ridicîndu-se primele coloane de fum ce înconjurau fabrica. Zîmbi. ...Ajuns acasă, coborînd din mașină observă că aerul devenise mult mai rece. Se asigură că norii se deplasau, ca și mai înainte, spre nord... Reginald Fronbock intră în casă zîmbind...

O știre din ziare :

SANYERVILLE — Corespondență specială

„În fabrica de cherestea „Fronbock" rafalele puternice de vînt au doborît un reflector de siguranță și s-a declanșat un incendiu.

Pompierii orașului, pompierii din împrejurimi, au fost ocupați timp de trei ore cu operația de stingere a incendiului. Vîntul care sufla spre nord a întins incendiul și asupra depozitului de material lemnos și a distrus lemnul de construcție depozitat acolo, lemn în valoare de 200.000 dolari. Acest lemn nu era asigurat. Specialiștii în domeniul incendiilor au explicat că frontul de aer rece, s-a intercalat în furtuna ce venea din sud, chiar la începutul incendiului, ceea ce a provocat o schimbare a direcției vîntului. Acest lucru a făcut ca fabrica de cherestea propriu-zisă să nu sufere nici un fel de avarii."

Indiscreții și anecdote

● Philoxene, poetul grec, era de o lăcomie proverbială la masă. Mai ales în fața peștelui simțea o poftă nesățioasă. Odată, gătit un crap uriaș din care mînca declarînd că e delicios. Cînd ajunse la cap, i se făcu rău și chemă medicul.

— Poete, îi spuse acesta, grăbește de pune rînduială în treburile și afacerile tale, căci pînă în seară vei muri !

— Toate sînt bune, zise poetul. Versurile îmi sînt — slavă zeilor — foarte aproape de perfecțiune... afacerile îmi merg... Să mi se aducă și ce a mai rămas din pește !

● Marele om de știință, scriitorul și omul politic american Benjamin Franklin debută în presă la vîrsta adolescenței. El redactă un articol pe care îl vîri, nesemnat, pe sub ușa tipografiei fratelui său care edita ziarul **Curierul Angliei Noi.** Fratele găsește articolul, îl citește prietenilor săi și comentîndu-l favorabil, îl dă la tipar. Benjamin Franklin era de față și jubila, în sinea lui, de plăcere !

● Montesquieu scrie în niște **caiete** de însemnări (date publicității descendenții scriitorului aproape după două secole de la scrierea lor) :

„Regulile nu sînt făcute decît pentru a-i conduce pe proști de mînă. Mamele au o mie de reguli pentru a-și conduce fetițele... Ele împuținează regulile pe măsură ce fetițele cresc și, pînă la urmă, le reduc la una singură !"

● Trecînd pe o stradă, într-un oraș din Finlanda, Sică Alexandrescu vede o bătrînă aplecîndu-se, ridicînd ceva și punînd în sacoșa pe care o avea în mînă.

— Ce o fi găsit doamna aceea ? întrebă pe însoțitorul său.

— Nimic ! răspunde finlandezul. A ridicat de pe trotuar o hîrtie !

— Cum ? De ce ?

— Fiindcă strada trebuie să rămînă curată ! veni răspunsul.

● Interpretînd rolul lui Ștefan cel Mare într-o piesă de evocare a slăvitului voievod — Constantin Nottara își rosti replica impunător :

— Aduceți-mi calul !

— Dar, un măgar nu dorești ? se trezi întrebînd cineva de la galerie.

Nottara ridică ochii spre locul de unde se auzi vocea și porunci scurt :

— Ba da ! Coboară !

● Cînd o cunoștință îi prezentă ministrului Walpole proiectul unei legi care stipula taxe pe ciini, primi următorul răspuns :

— Să mă ferească dumnezeu să adopt această lege... Ce, vrei să mă latre toți ciinii din opoziție ?!

● Năvălind un prieten în cabinetul de lucru de la Dijon al poetului aflat în focul creației, Crébillon exclamă :

— Nu mă tulbura ! Sînt într-un moment extrem de important ! Sînt pe cale să spînzur un ministru pungaș și să izgonesc pe un curtean idiot !

ALAN BLOCH S.F.
Oamenii sînt diferiți

Eu sînt arheolog, specializat în studiul oamenilor. Mă întreb totuși dacă toate aceste cercetări asupra planetelor moarte ne vor învăța vreodată ce-au fost oamenii — ne vor învăța **într-adevăr,** vreau să spun, prin ce anume oamenii erau deosebiți de noi roboții. Vedeți voi, eu am trăit o bucată de timp în tovărășia unui om și, deci, știu că lucrurile nu-s așa de simple cum ne-au învățat la școală.

Noi posedăm cîteva arhive, bine-înțeles, iar alți roboți se străduiesc ca și mine să acopere anumite lacune, dar mie mi se pare, acum, că nu facem nici un progres real. Noi știm — cel puțin așa afirmă istoricii — că oamenii veneau de pe o planetă numită Pămnit. Știm, de asemenea, că ei s-au aventurat curajos din stea în stea și că au stabilit colonii peste tot pe unde au oprit — colonii de oameni, de roboți și citeodată mixte — în vederea întoarcerii lor. Dar ei n-au revenit niciodată.

Lumea ar cunoaște atunci zile glorioase. Sîntem noi, oare, destul de bătrîni acum ? Oamenii aveau în ei o flacără arzătoare — cuvîntul vechi este „divină", așa cred — care-i făcea să se lanseze în profunzimea cerurilor nocturne. Dar noi am pierdut firul pînzei pe care ei au țesut-o.

Experții noștri științifici ne spun că oamenii ne seamănă mult ; scheletul omului este, în fapt, aproape identic cu cel al robotului, atît doar că el este alcătuit dintr-un fel de compus calcic, iar nu din titan. Ei vorbesc foarte savant despre o „presiune demografică", ea fiind „forța motrică a explorării cosmosului". Orice ar fi, există și alte diferențe.

Am întîlnit omul în una din călătoriile mele de studiu pe o planetă interioară. Trebuie să fi fost ultimul om din sistem, iar el era singur de atît de mult timp încît uitase orice formă de limbaj. Dar, cînd l-a învățat pe al nostru ,ne-am înțeles atît de bine încît mi-am făcut planul să-l aduc cu mine. Însă i s-a întîmplat ceva.

Într-o zi, fără niciun motiv, mi s-a plîns de căldură. I-am verificat temperatura și am constatat că circuitele sale termostatice se gripaseră. Cum aveam la mine piese de schimb iar el era în mod evident detractat, m-am pus pe treabă. L-am dezactivat fără nici o problemă. Cînd i-am înfipt acul în gît pentru a acționa scurt circuitul, a încetat să mai miște — exact ca un robot. Dar, deschizîndu-l, mi-am dat seama că era foarte diferit în interior și n-am mai reușit să-l pun în mișcare după ce l-am re-asamblat. Apoi ca să zic așa, el s-a dezintegrat, cînd am părăsit planeta, un an mai tîrziu, nu mai rămăseseră din el decît oasele. Într-adevăr, oamenii sînt diferiți.

În românește de
Gabriela IAVOLSCHI

IOSIF SAVA

Minunata aventură a muzicii continuă

Richard Strauss, Mahler, Debussy, Bartok, Enescu, Ravel, Stravinski, De Falla, Prokofiev, Șostakovici, Schönberg, Alban Berg, Webern, Boulez, Stocknausen, Paul Constantinescu, Aurel Stroe...

Uriași ai muzicii... Personalități la înălțimea veacurilor revolute. Făurari de muzică între care pot fi stabilite, atît de puține puncte de contact...

La prima vedere al 20-lea veac pare o epocă a divergențelor. Distanțarea istorică atît de necesară pentru riguroasa și obiectiva înțelegere a unor fenomene ne lipsește, dar cu cît ne apropiem mai mult de sfîrșitul tumultosului nostru secol, legăturile, detașările devin tot mai clare...

Secolul al 20-lea, un secol al marilor înnoiri, un secol deopotrivă al marilor continuatori și luptători pentru tradiție... secolul 20' un secol al unor mari momente ale istoriei muzicii... secolul 20 un secol dominat (nu mai puțin decît altele) de confruntări normale între marii inovatori...

Ne mai despart 15 ani de sfîrșitul acestui veac. Putem ști vreo clipă încotro se îndreaptă muzica ?

La ce riscuri au fost supuși criticii, muzicologii, oamenii de cultură care și-au permis, cu decenii în urmă, să răspundă la asemenea întrebări... !

La începutul celui de al 18-lea veac, în anul 1704, Benedetto Marcello, marele compozitor și jurist venețian, contemporan al lui Vivaldi, îngrozit de formele noi ale expresiei muzicale striga „Muzica se apropie de sfîrșit..."

Peste cîteva decenii, Rameau, unul dintre cei mai mari creatori ai epocii dominate de geniul lui Bach, Händel, Scarlatti (ale căror Tricentenare le-am sărbătorit în 1985) Jean Philippe Rameau, autorul celebrului *Tratat de Armonie*, — sinteză a cuceririlor muzicii timpului, exclama și el cu durere în fața „atacului" noilor forme pe care le aducea barocul muzical în concertul culturii timpului : „Muzica a murit pentru totdeauna".

Am citat două din ieremiadele (termenul este propus de un comentator muzical pentru acest gen de meditații pe tema prăbușirii artelor), istoriei muzicii...

Viziuni mai mult sau mai puțin „apocaliptice", au fost rostite adeseori, în diversele faze ale dezvoltării gîndirii și cercetării cîmpurilor sonore... Și în epoca școlii flamande și în stadiul în care Florența de la începutul secolului al 17-lea dădea lumii Opera, și în vremea în care Beethoven zguduia temeliile clasicismului și de foarte multe ori în veacul nostru cînd noutatea, evoluția, salturile au fost atît de greu înțelese în semnificațiile lor, în special de marii creatori, îndrăgostiți înainte de toate de inovările lor...

Muzica nu a murit, muzica nu a urmat o singură cale...

Ieremiadele în legătură cu dezvoltarea componistică sau a unor genuri muzicale...

Amintiți-vă cu cîtă osîrdie a fost lansată în ultimii ani ideea crizei mortale a operei ca gen... Cîte articole, sub semnături din cele mai temeinice, nu au vrut să ateste criza totală a teatrului liric, critici, muzicologi, melomani de calibru confundînd lipsa de orizont a unor regizori în renuvelarea genului la înălțimea comandamentelor timpului, cu viața și istoria Operei, gen care a rămas și rămîne (o atestă marile montări din ultimii ani) una din cele mai puternice forme de expresie muzicală.

Muzica nu a murit și muzica nu poate muri... Muzica reflectă existența umană, muzica se adaptează necontenit existenței umane... Muzica face parte din viața noastră și va evolua, va trăi cît timp va exista ființa, gîndirea umană...

Secolul 20 — secolul muzicii concrete, electronice, secolul folosirii cuceririlor matematicii, fizicii, tehnicii calculatoarelor în cîmpurile sonore...

Rigoarea, scientificarea, tehnicizarea intră în muzică și vor să ne demonstreze că trebuie să renunțăm la atributele dintotdeauna ale muzicii, la organizarea firească, naturală în numele sensibilității și gîndirii creatoare.

De decenii se caută noi mijloace muzicale De decenii apar noi manifeste estetico-muzicale... Dar cum scria Jean Cocteau, „publicul întreabă, trebuie să i se răspundă prin opere, nu prin teorii..."

Muzicienii veacului au vrut să răspundă întrebărilor publicului. Și așa au apărut, normal, marile reacții.

„În artă, scria Honegger — pentru a merge înainte este necesar să fii temeinic legat de trecut... Aidoma cum crengile copacului sînt legate de trunchi... Creanga ruptă de trunchi se usucă repede... Muzica trebuie să-și schimbe caracterul, să devină directă, simplă, de larg suflu ; poporului îi sînt indiferente șiretlicurile tehnice"...

Alături de Honegger și-au înscris numele mari creatori ai veacului : grupul celor 6 în Franța, Britten, Messiaen, Prokofiev, Șostakovici, — generații și generații de compozitori care vor, și izbutesc din plin, să se exprime simplu, generos, măreț, spontan așa cum a făcut-o, secole de-a rîndul, marii făuritori de sunete.

Muzica secolului 20 își continuă drumurile... Panoramicul veacului nostru muzical se completează cu valori și tendințe din cele mai diferite. Freneziei expresioniste, tendințelor constructiviste, căutărilor exacerbate, unii compozitori le-au opus încă de la începutul secolului reîntoarcerea la o concepție raționalistă, la forme riguroase... Secolul 20 este prin evantaiul său stilistic unul din cele mai bogate veacuri ale muzicii și numărul capodoperelor sale nu este mai mic decît cel al secolelor revolute...

Ne apropiem de sfîrșitul veacului... Ce se va întîmpla în următorii 15 ani ? Putem avea o singură certitudine. Ca în toate epocile de

Zece pentru... muzică

● Fiind un om sociabil solistul cînta în... cor ● Cu flautul nu se cîntă după... ureche ● Interpreta era cam plinuță. Iar sala aproape... goală ● Pentru membrii Filarmonicii, concertul extraordinar de tuse, organizat de spectatori, s-a dovedit foarte instructiv-educativ ● Pînă la urmă solistul își făcuse rost de un microfon care cînta singur ● Aplauzele furtunoase de la sfîrșitul concertului însemnau că publicul nu s-a plictisit îndeajuns ● La concerte se mai doarme și din cauza spectatorilor. Dar ei nu au de unde să știe acest lucru ● Solista de muzică ușoară avea în schimb o siluetă mult mai... talentată ● Din repertoriul preferințelor sale melomanul iubea cel mai mult... sonatele ● La sfîrșitul reprezentației spectatorii rămași ca prin minune în sală și-au manifestat spontan și unanim bucuria.

Mihai PAULIUC

mare cultură, nu va exista un singur drum...

Frumusețea istoriei muzicii stă tocmai în forța cu care integrează tendințele cele mai diferite, chiar dacă unele mari personalități au rîvnit mereu să triumfe doar punctul lor de vedere...

Gîndiți-vă la peisajul componistic din urmă cu un veac... Pentru Wagner, muzica lui Verdi avea o dulcegărie de flașnetă, iar pe Brahms îl socoteau un simplu epigon beethovenian fără de talent. Pe de altă parte, Verdi a socotit multă vreme opusurile prin care Wagner realizase una dintre marile sinteze ale istoriei artelor sonore o simplă barbarie muzicală. În același timp Brahms, nu înțelegea forțele dizlocate de revoluția wagneriană, nici drumurile lui Verdi... Ceaikovski era un anti-brahmsian convins, iar Debussy nu credea, dincolo de toate cuceririle timpului său, decît în muzica de tipul său...

În același timp... Wagner profetizează ideea instaurării definitive a dramei muzicale și moartea simfoniei, sonatei, cvartetului iar alți mari teoreticieni derutați prognosticau moartea dramei muzicale sau a uneia sau alteia dintre doctrinele componistice... Istoria a condamnat, normal, profețiile. În pofida dorințelor unui creator sau altul sitele istoriei „au trecut" în noul veac și creațiile lui Wagner, și ale lui Brahms și ale lui Debussy și ale tuturor creatorilor încărcați de adevăr și originalitate...

Muzica secolului 20... Muzica secolului 20 nu s-a oprit la Webern, la Varèse, după cum nu s-a oprit la încercarea de serializare integrală a structurilor sonore la Stockhausen, Xenakis, Cage,... Au apărut mereu, în diferite țări ale lumii, noi curente, noi generații de creatori talentați care rezolvă, dar și pun noi probleme. Tabloul secolului este tot mai variat, și la prima vedere, tot mai contradictoriu. Marea aventură (frumos este termenul cunoscutului studiu al criticului parizian Antoine Golea!) marea aventură a muzicii secolului 20 continuă...

...Secolul 20 — un secol al marilor întrebări și răspunsuri, un secol dominat, normal, de confruntările dintre creatori, confruntări proprii tuturor veacurilor de existență muzicală.

„Toate problemele de tehnică, — scria Wilhelm Furtwaengler tonalitatea, atonalitatea, perspectivele istorice sînt secundare față de problema majoră — este muzica de azi expresia adecvată a ceea ce sîntem ? În ce măsură ne regăsim noi în această muzică ? Și această problemă e mai exact, o problemă de conștiință".

Conștiința ne cere să fim alături de acest secol, secolul nostru, conștiința ne cere să cunoaștem, să ne apropiem marile valori ale acestui secol, să găsim căile de comunicare cu muzica mare, realmente reprezentativă pentru conștiința acestui secol.

Ne regăsim în această muzică... credem în acest secol așa cum credem în toată marea muzică a timpurilor trecute ; credem într-un secol care a născut capodopere ; credem într-un secol în care au gîndit și făurit lucrări ce au de acum nimbul perenității Stravinski, Enescu, Bartok, De Falla, Șostakovici, Berg, Webern...

Conștiința ne cere acum spre sfîrșitul veacului, să evidențiem locul unic al muzicii românești în peisajul timpului.

Pornind de la exemplul lui Enescu, cel care pe parcursul a jumătate de secol (de la rapsodiile gîndite în primul an al noului veac pînă la cîntecul său de lebădă, Simfonia de cameră) a izbîndit 33 de opusuri în care sintetizează toate marile etape ale evoluției muzicii timpului, reprezentanții școlii componistice românești postbelice au reușit mereu să găsească căi noi

• ȘTEFAN RUHA

Foto : V. BOGDĂNEȚ

DUIOASE, CANDIDE AMINTIRI DIN TRECUTUL TEATRULUI NOSTRU

• Românii au manifestat, dintotdeauna, o înfocată amoare pentru treburile teatralicești...

Poporul da buzna la arătările saltimbancilor, ale panglicarilor, ale înghițitorilor de săbii și ale păpușarilor ambulanți.

Iar cînd, prin 1789, pe vremea lui Hangerli-Vodă, trei confreri frățuzi, pre numele lor Théodore Blésiet, François Belivach și G. Muéné, au cutreierat Valahia, cu meșteșugul lor pehlivănesc și coțcăresc, boierimea — mică și mare, tîrgoveții — cu mai multă sau mai puțină stare — și prostimea — coategoale — au căzut în delir.

• Și față de atîta foame și sete a populațiunii de a se desfăta cu vedenii scenice, înscenările pornite pe la 1817 de domnița Ralu, odrasla domnească, apar firești.

Și greșit au zis unii că teatrul nostru cultu s-a născut o dată cu Ciuma. Fiindcă amîndorura Caragea-Vodă le-a fost naș...

De faptul și de dreptu, ciuma e ciumă și Teatrulu e Teatru !

• Păcat că la „Cișmeaua Roșie", reprezen[illegible]țiunile cele teatralicești erau zise pre limba grecească. Obștea căsca gurile și ochii cît cepele, dar nu prindea boabă. Era mai pe chinezește decît umbrele chinezești.

★

• Oricum, era teatru... Și se făcea cărare. Mai departe, mulți aleși știutori

de exprimare, grefînd pe un mod de gîndire tipic românesc, cuceririle artistice ale vremii.

Rezultatele s-au dovedit de unică amplitudine. Constelațiile artistice care păreau de o unică strălucire în acest veac și-au pierdut forța în fața puterilor muzicii românești. Un impunător grup de creatori români au realizat în cele mai diferite teritorii muzicale, de la operă, (să ne gîndim la *Orestia* lui Aurel Stroe, prezentată la Avignon sau la *Hamlet* de Pascal Bentoiu, montat la Marsilia), la simfonie, cvartet, sonate, lucrări din plin semnificative pentru arta secolului, atestînd forța cu care, ancorați în climatul spiritual românesc, însușindu-și tehnici contemporane, au creat opusuri încărcate de originalitate dobîndită prin sinteze cuprinzătoare și refuzul aventurii exclusiviste.

La sfîrșit de veac, prin creatorii săi, prin detașamentul interpreților, (să nu uităm că de mulți ani România continuă să ocupe locul trei, după Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii în ceea ce privește numărul de premii dobîndite de tinerii interpreți români în concursurile artistice internaționale), țara noastră este una din marile puteri muzicale ale lumii și cu certitudine că ne vom menține pe aceste poziții pînă la încheierea secolului și mileniului.

„Nimeni nu ne obligă să iubim totul. A iubi înseamnă a prefera" — scria criticul Romain Manuel, vorbind despre muzica celui de al 20-lea secol.

Ce muzică vom iubi la sfîrșitul secolului ? — o întrebare la care trebuie să răspundem noi cei de azi... Sfîrșitul secolului va duce fără îndoială mase uriașe spre muzică. Discul, banda magnetică, toate mijloacele audio-vizuale aduc, vor aduce tot mai multă muzică în casele oamenilor.

Cîți oameni ascultau muzică la 1900 în puținele săli de concert ce existau atunci în centrele artistice ale lumii ? Astăzi însă, sute de milioane de oameni au venit spre muzică beneficiind de revoluția tehnicii.

Sfîrșitul unui secol ne îndeamnă și la reflecții în legătură cu procesul pătrunderii muzicii în mase, mijloacele prin care vom reuși (și ar trebui să ne pregătim sub acest aspect, prin organizare școlară, editorială, instituțional — educativă), să satisfacem cerințele mereu crescînde ale oamenilor în planul culturii muzicale, oameni care vor socoti drept o condiție sin qua non a existenței lor în veacul 21 — cunoașterea comorilor artistice ale trecutului.

„Fără muzică viața noastră ar fi o rătăcire". O afirmație a lui Nietzsche la sfîrșitul veacului trecut...

O singură mare certitudine putem avea, în plan muzical, pentru sfîrșitul secolului nostru. Oamenii vor avea mai mult ca oricînd nevoie de marea muzică a timpurilor trecute pentru zidirea vieții sufletului lor...

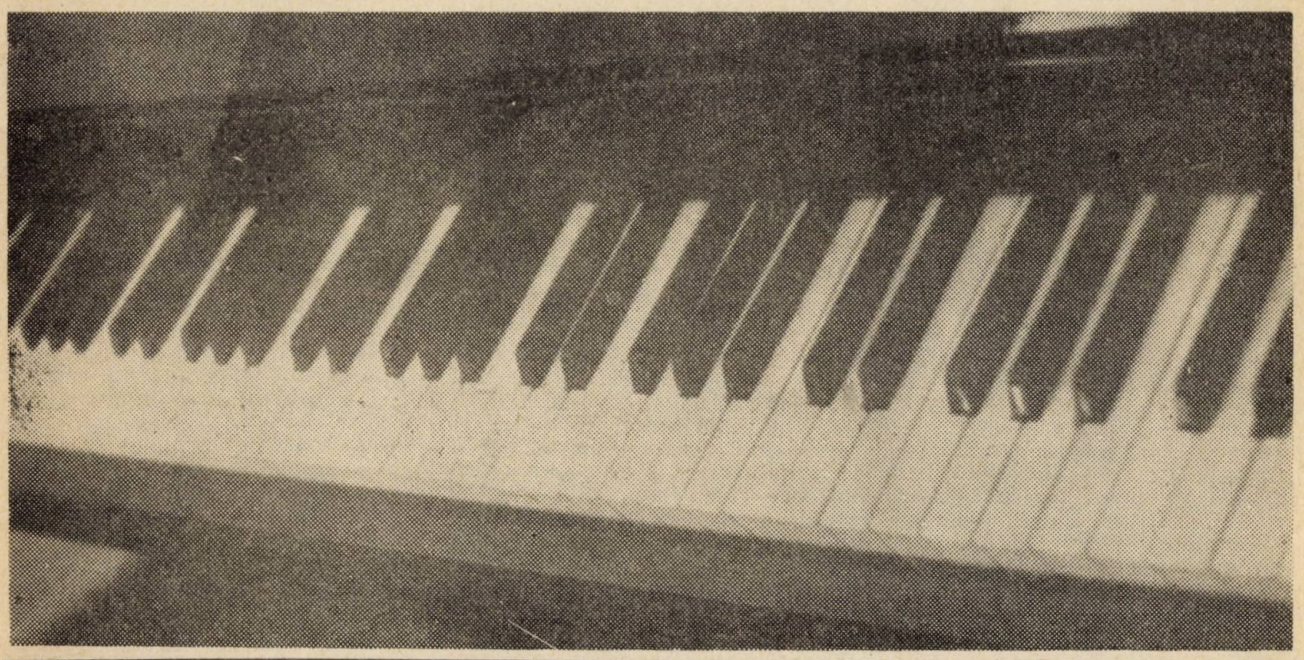

de carte și iubitori de natie pornesc să facă teatru. Așa au fost dascălii și elevii colegiului Sf. Sava. Ei îmbrăcat-au în haină românească pe Hecuba lui Euripide și o traseră pe scenă. În eroină, în Hecuba, intră însuși marele Ion Heliade Rădulescu, patriarhul culturii românești.

● La Teatrul din Iești, pentru a se asigura succesul și bătaia din palme. nu se angajau bătuși specializați în gagiști de-ntîia și de-a doua... Dar se trăgeau abonamente. Și abonații, nu numai că-și roșeau palmele, tot lovindu-le una de alta, dar mai și fluierau și — ceva cu mult mai grav — puneau mîna pe pene și pe foițe și își așterneau opiniunile, înmînîndu-le direcțiunii sau — vai ! — gazetelor.

Iată ce citim în „Albina Românească" din 21 martie 1848 : „Duminică, 14 martie 1848, s-au reprezentat Clopotele de la Sfîntul Pavel.

● **Dare de seamă**

D. D. Actorii se pare a fi concurat cu rivalitate în joc.

D. Teodorini ca Lord Bedfor, plin de răutate și de frică, combătînd cu ambiție de guvernator a turnului de Londra, s-au produs cu nimerire. D-na Teodorini ca Ladi Bedfor au exprimat cu laudă suferințele nenorocirii sale.

Unora din domnii jucători am putea pretinde mai mult foc.

Iscălit : „Un abonat al teatrului"

★

● Balurile paré și masché, la care veneau măști, măscuțe și alții erau dese — fiindcă, aduceau parale — și erau foarte gustate — fiind bine pregătite... La cele simandicoase, ale filfizonilor, se cerea „carte d'entrée", bilet de voie. La cele populare, sincere, se intra fără bilet, numai cu voie.

Era mai ales unul — un bal vreau să zic, de care se dusese buhu. Îi zicea „Balu de la Hîrdău". Măscuțele veneau desculțe cu condurii în mînă — să nu-i tocească, să nu-i noroiască și să nu facă bătături... Cînd ajungeau la hîrdăul ăl mare din fața antreului își scăldau picerele, puneau încălțările și intrau în sală, unde trăgeau învîrtitele...

● E drept. Nu toți bucureștenii iubeau teatrul ciripit pre limbi străine.

Protipendada, mai fandosită, doritoare de a fi „la modă" da fuga la trupele venite din lumea largă. Dar poporul le întorcea spatele. El se bulucea, mai degrabă, la jocul de-a poarca, de-a țurca, de-a oina... Și mai dihai și mai dihai, la trasul la țintă... Astea, da, spectacole ! Că trasul la țintă, te ținea

ILEANA BERLOGEA

Cum va fi teatrul anului 2000?

În maliţiosul său *Dicţionnaire des idées récues*, Gustave Flaubert ironizează pe toţi cei care limitează stilurile arhitecturale la patru, arătînd că acest lucru este posibil dacă nu ţinem seama şi de stilurile egiptene, ciclopean, asirian, indian, chinezesc, gotic, romanic ş.a.m.d.

Vorbindu-se despre teatru, mai cu seamă despre cel contemporan, sîntem în imposibilitatea de a-l limita la cîteva direcţii, indiferent care ar fi acestea, dacă nu vrem să fim în situaţia celor ironizaţi de Flaubert; mişcarea teatrală de astăzi fiind definită, mai mult ca oricînd, printr-o mare varietate, prin mobilitatea legăturilor, a influenţelor şi a interinfluenţelor, prin coexistenţa dialectică a celor mai contradictorii tendinţe.

Cum se va dezvolta teatrul în viitor? Care vor fi aspectele noi? Care vor fi tendinţele? Este greu de spus, dar putem vedea cum este teatrul de astăzi, prin ce se caracterizează el, cel de mîine aflîndu-se, în fond, în faşă în tot ce se petrece şi se realizează în jurul nostru, trainice fiind poate acele direcţii care au şi acum rădăcini în trecut, acele forme ce s-au păstrat fără prea multe schimbări.

Cu două decenii în urmă sau mai exact cu trei, deci prin anii '50—'60 mişcarea teatrală de la noi şi de pe alte meleaguri, mă refer concret la bătrînul nostru continent şi la Statele Unite ale Americii, a fost zguduită de febra transformărilor, cu mari deosebiri între o tendinţă şi alta, lupta ducîndu-se mai ales cu teatrul bazat pe descrieri şi reconstituiri, cu teatrul ce-şi elaborase anevoios lungul său drum, începînd cu spectacolele de la Meiningen, cu reformele lui Antoine, ale lui Otto Brahm, desăvîrşite de Stanislavski.

S-a modificat şi acest teatru al adevărului psihologic şi al construirii pe scenă a unei imagini cît mai apropiate de viaţă, teatrul relaţiilor autentice, fireşti, a sentimentelor trăite cu sinceritatea de actori, unde grija cea mare este aceea de a pune în lumină cuvîntul, scopul urmărit de personaje şi spiritul textului. S-a modificat, devenind mai sobru, mai puţin descriptivist, mai atent la sensurile ascunse decît la cele uşor de descifrat, şi de suprafaţă, dar nu a dispărut şi nici nu va dispare. Dacă s-ar face un calcul, chiar şi rapid, s-ar putea constata că cele mai multe spectacole jucate pe toate secenele lumii aparţin acestei categorii. Cu un text bun, cu actori stăpîni pe profesia lor, un decor suficient de expresiv şi un regizor cu calităţi pedagogice şi organizatorice se realizează un spectacol ce oferă reale satisfacţii publicului dornic să-i vadă pe interpreţii preferaţi şi să urmărească o istorie în care-şi recunoaşte visele, idealurile, aspiraţiile, speranţele.

Nu se poate afirma însă nici o clipă că acest tip de spectacole a rămas acelaşi ca acum două sau trei decenii, trecut şi el prin creuzetul metamorfozelor, luînd cîte ceva din tot ceea ce s-a adus nou şi proaspăt de către mari reformatori ai teatrului. Mişcări seismice transformatoare au existat întotdeauna în arta scenică, dar niciodată nu au fost atît de vizibile, de ostentativ negatoare, de violent iconoclaste ca în anii '60. Viaţa teatrală a apărut atunci formată din văi şi ascuţite vîrfuri de munte. Începutul a fost făcut de Bertolt Brecht cu primul turneu al lui Berliner Ensemble. Spectacolele brechtiene, cu adînci sensuri politice, îndrăzneţe, percutante se bazau pe utilizarea directă, vizibilă a convenţiilor teatrale. Personajele nu mai erau realizate prin identificarea actorului cu sentimentele, gîndurile şi universul lor lăuntric, ci prin semnificarea lor, prin trecerea rapidă de la condiţia de erou la aceea de actor comentator, de la cuvîntul rostit, la songuri. Timpul era concentrat, spaţiile se succedau cu rapiditate indicate doar de cîte un simplu element de decor. Totul se petrecea la o lumină albă, crudă, mijloacele convenţionale şi simbolice alăturîndu-se elementelor naturaliste, producînd tocmai prin contrastul lor distrugerea oricărei iluzii, păstrînd vie conştiinţa că eşti la teatru, deci în faţa unei propuneri făcute de creatori pentru a lua o atitudine. Surpriza cea mai mare a spectacolelor brechtiene care au modificat substanţial viaţa teatrală europeană între 1950 şi 1960, a constat tocmai în faptul că un teatru ce se voia intenţionat rece, calculat şi raţional producea o mare plăcere de a-i vedea pe actori desăvîrşiţi creatori de personaje, desăvîrşiţi cîntăreţi, cu aceeaşi disponibilitate şi dezinvoltură în condiţia de eroi autentici sau de realizatori ai unui grotesc plin de sarcasm.

Au urmat apoi ca un tăvălug spectacolele uimitor de puternice create de Julian Beck şi Judith Malina la Living Theatre şi cele de la Laboratorul din Wroclaw condus de Jerzy Grotowski care a răsturnat toate postulatele obişnuite ale teatrului, creînd o stare de tensiune comunicată prin toate fibrele trupului şi prin toate simţurile. S-au revărsat asupra Europei an de an toate descoperirile făcute de trupele experimentale din Statele Unite, animate de o arzătoare do-

---

cu sufletul la gură, mai ceva decît marea tragediană Ristori! De-aia şi făcea atita vilvă! Unde mai pui că se organizau şi întreceri, cu premii şi cu tablale, paftale şi alte ale... Carevasăzică, pe lîngă distracţiune şi emoţiune — dintre cele mai tari — trasul la ţintă aduce şi ceva fălos şi ceva ros!

Într-un an, a fost un concurs foarte, foarte palpitantu...

Premiul întîiu şi medalia de aur au fost cîştigate de generalul Ion Florescu, ministrul de rezbel...

Iar premiul doi şi medalia de argint de domnitorul ţării însuşi.

* * *

● Mai erau, în lumea românească a veacului trecut şi alte reprezentaţiuni de-a dreptul spăimîntătoare şi cuceritoare...

Aşa, de pe insula din Cişmigiu, o acrobată, pre numele ei — adevărat sau făcut, nu se ştie — Léona Daré, făcea înălţări cu balonul... Pînă la o mie de metri ajungea ea, ţinîndu-se cu dinţii de un lănţişor fixat pe bara unui trapez... După care, printr-o tumbă acrobatică, se suia în nacelă... Atunci balonul se desmufla, puţin cîte puţin în vreun smîrc, unde spectatorii, înnebuniţi de fericire, se duceau s-o aplaude şi s-o poarte pe braţe triumfal.

*

● Mai era şi cafeul şantant. Care a înflorit de timpuriu în Bucureşcii grădinilor. Precum caişii în primăvara anului...

Primul cafeu, cu program şantant pare să fi fost la „Paţac". Aici, lucrau numai şanteze germane.

Dar cafeurile şantante au răsărit ca ciupercile după ploaia de vară. Şi au început să folosească artiste de toate sorturile... A fost cafeul „Stadt-Pest" — pe locul ce s-a zis mai tîrziu Vilagros. A fost Cafeul Singer, pe strada Doamnei, sau „La pisici"... Un amănunt: şantezele nu erau plătite. Ele făceau chetă.

● Cum am spus, şantezele nu erau plătite. Atunci făceau şi ele ce puteau. Aşa se explică faptul că mai făceau şi pe manechinele caselor de mode pariziene. Ah! şicul ăsta parizian cîte victime n-a făcut pe la noi! Prin 1911 un croitor din capitala Franţei lansează moda pantalonilor la femei. Şi îşi trimite agentul — sau agenţii — în răsăritul Europei, cu specială menţiune pentru doamnele din capitala României... „Doamnele" de data asta sînt şantezele, pe care agentul le tocmeşte, le îmbracă în pantaloni şi le dă drumul pe străzi...

rință de a distruge teatrul comercial, de a afirma autonomia totală a creatorului. Julian Beck și Judith Malina, renunțînd la orice element de decor sau costum, mergînd pe linia creării unei arte colective, a unui grup compact, capabil să reacționeze la unison, au realizat spectacole ca *The Brig* (Carcera), *Antigona* de Bertolt Brecht sau *Paradise Now* (Paradisul acum) în care erau complet topite granițele dintre artă și viață, totul fiind trăit la o înaltă temperatură, cu mișcări ritualistice de ceremonial sălbatic. Actorii de la „La Mama" au venit în Europa cu spectacolele montate de Toma O' Horgan ca o explozie de tinerețe, unde totul era spontaneitate, improvizație, atitudine angajată, dans, cînt, mișcare năvalnică. Joseph Chaikin și colaboratorii săi de la Open Theatre au propus spectacole create numai în colectiv, prin improvizații, cu dramaturgi integrați organic în mijlocul actorilor, desăvîrșind textele după ce ele s-au născut spontan și firesc în joc. Peter Schumann a venit cu păpușile sale uriașe, povestind cele mai simple și naive povești în sunetele stranii ale unor instrumente muzicale străvechi sau inventate, mișcările păpușilor sub care se ascundeau oamenii pînă la dispariția totală a identității lor, fiind lente, ondulate ca valurile mărilor sau dansurile rituale din timpuri de mult apuse.

Nici Europa nu a rămas mai prejos și în afară de Jerzy Grotowski, creatorul unui teatru liturgic, grav, cu actori ce se dăruiau pînă la epuizare, Luca Ronconi a făurit în 1968, odată cu spectacolul său *Orlando Furios*, după Ariosto, modelul teatrului ambiental, ce obligă publicul să participe nu numai afectiv sau rațional la actul creator, ci și fizic prin deplasarea sa în diversele locuri de joc, ba chiar și prin selectarea acestor momente pe care vrea să le urmărească dintr-o juxtapunere de situații scenice jucate concomitent.

Într-un efort total de afirmare categorică a autonomiei creatorilor de teatru se impun autorii teatrului vizual. Refuzînd orice text dramatic ei creează scenarii proprii pe care le comunică apoi mai cu seamă prin intermediul imaginilor vizuale asociate cu cele auditive.

Formele de teatru politic agitatoric se îmbogățesc odată cu spectacolele de stradă de la San Francisco, Mime Troupe sau cu îndreptarea către vechile forme spectacologice precolumbiene de la El Teatro Campesino, pentru a nu mai vorbi despre „teatrul de estradă" ce începe să se răspîndească și în Europa mai ales în Republica Federală Germania și Suedia pe la sfîrșitul deceniului al șaptelea. Din formele iconoclaste cultivate de teatrul studențesc și febra revoltei din 1968 de la Paris, Ariane Mnouchkine creează Théâtre du Soleil, ducînd la desăvîrșire multe dintre ideile lui Romain Rolland despre teatrul popular.

Indiferent cît sînt de îndrăznețe toate aceste direcții apărute în anii '60 ele își au izvoarele în căutările din perioada interbelică, în teatrul politic al lui Erwin Pisca-

Rezultatul nescontat : domnii cu monoclu și baston, matroanele cu fuste lungi și umbrelușe, țigăncile florărese, precupeții... toată suflarea străzii le fugărește pe nenorocitele artiste devenite manechine, le bate măr, le sfîșie pantalonii cei cu șic parizian și le lasă în tradiționalele izmenuțe cu dantele și volănașe ! Și moda a căzut... Atunci !...

● Mai erau și circurile menite să-i distreze pe locuitorii orașelor noastre. Circuri cu pretenții, venite de departe. Apăreau cu alaiuri colorate, cu elefanți și urși polari, cu maimuțe, cu scamatori, clovni și jongleuri... Iar coada de copilăret și gură-cască de toate vîrstele, ce se țineau după ei era și mai colorată, și mai zgomotoasă. Cele mai tari numere de circ și cele mai bune șanteze și dănțuitoare, erau înaintate în grad, fiind chemate să se dea în spectacol, la teatrele de varietăți... La Hugo, la Papaianopol, la Eforie, la Orfeu...

★

Iar I. D. Ionescu, vestitul artist revuist se afirma tot mai mult. El aducea în teatrul „Dacia", pe care-l concesionase o trupă de 30 de zuluși, jucăuși, pe care-i botează „trupa tribului Beni-zugzug" !

★

Concurență serioasă pentru revuistul I. D. Ionescu și pentru șanteze erau așa-zisele reprezentațiuni în binefacere. Cînd i-a venit rîndul și dansatoarei Goyot la beneficiu, cu o reprezentațiune în grădina „Stavri", tocmai s-a nimerit să fie eclipsă de lună... Cum s-a suit vedeta pe scenă, cum s-a cufundat și luna în beznă... Ceea ce l-a făcut pe un suspinător al nenorocoasei beneficiare să încerce să salveze situația, zbierînd cît îl ținea gura din întuneric : — Și luna pălește în fața unei asemenea stele !

★

Teatrul Național creștea, se întărea, atrăgea... Artiștii săi, gagiștii și gagistele erau cu farmec, duh și har. În jurul Teatrului Național se născuse o viață neobișnuită, o lume. Un cartier. Restaurante, birturi și circiumioare, cafenele, în care se întîlneau intelectuali și artiști. Unde conversațiile cele mai strălucite se legau de la masă la masă... La Capșa, la Hugues, la Frascatti... Sau chiar la „Trei frunze de viță". — În spatele librăriei Socec — sau ceva mai departe, la „Trei ochi sub plapumă"... Sub oblăduirea lui Nae T. Orășeanu, care fusese directorul mai multor foi și foițe literare — artistice-humoristice, săbiile spiritului se întretăiau, scînteind...

Iar lumea aceasta își crease și un argou al ei... Țuica se numea „o idee"...

tor, în teatrul revoluționar dezvoltat în Uniunea Sovietică, în experiențele Bauhaus-ului, dar mai ales în teoriile lui Antonin Artaud. Pledoaria lui Artaud pentru spațiul unic unde să fie și actorii și spectatorii, pentru o comunicare totală, senzorială și emoțională, pentru un teatru-liturgic păgîn și ateu, pentru independența creatorului de teatru, s-a întruchipat în multe dintre direcțiile teatrului contemporan.

Dramaturgia a cunoscut și ea, la rîndul ei, explozia drumurilor cu multe răscruci, urmînd sau deschizînd calea înnoirilor din arta scenică. Sub influența lui Bertolt Brecht, a teatrului „absurdului", a „happening"-ului și a teatrului de stradă, a formațiilor agitatorice și a uriașelor păpuși ale lui Peter Schumann, a filmului și televiziunii, au fost părăsite procedeele proprii dramei psihologice, trecîndu-se către esențializări categorice, către parabole, metafore și alegorii, renunțîndu-se la acțiuni logice, bazate pe o comunicare cumulativă și succesivă, adoptîndu-se modalități alcătuite după exemplul montajului cinematografic și mișcarea aparatului de filmat, reînviindu-se miturile cu forța lor de semnificare a structurilor arhetipale de gîndire și comportament.

Alături de aceste tendințe de abstractizare s-au manifestat însă și cele de apropiere de document pînă la fidelitatea absolută uneori, pînă la topirea granițelor dintre artă și realitate, renunțîndu-se la transfigurare sau mai bine spus, la conceptul obișnuit de transfigurare, înlocuit prin colaje formate din fragmente de viață, mărturii adevărate, frînturi și crîmpeie de existență trăită aievea.

În această impresionantă diversificare se întîlnește și un puternic amestec al genurilor, rîsul alături de plîns, zîmbetul vesel lîngă tristețe, dominînd interinfluențele, formele de graniță, împrumuturile reciproce și, mai ales, dorința de întărire a funcției sociale a teatrului, posibilitatea de a vorbi mai mult și mai bine despre marile probleme ale prezentului.

În anii '60 toate aceste căi erau paralele, cu contraste șocante, violente între ele, cu fanatică dorință de negare a tot ceea ce fusese pînă atunci postulat firesc al teatrului. Încetul cu încetul însă excesele s-au potolit, multe dintre aceste direcții au dispărut sau au intrat în penumbră. Laboratorul din Wroclaw condus de Jerzy Grotowski și-a închis porțile, „happening"-urile create de Claes Oldenburg sau Allan Kaprow sînt de domeniul istoriei, Open Theatre-ul a dispărut încă din 1973, spectacolele lui Julian Beck și Judith Malina cu aceleași formule de acum două decenii au un aer vetust, Luca Ronconi a devenit unul dintre cei mai buni regizori de operă.

Au intrat într-un con de umbră însă numai îngroșările și răsturnările categorice, tot ceea ce a fost valabil și adevărat în tumultoasele căutări ale deceniilor trecute a rămas și s-a integrat în marea mișcare teatrală mondială, întărind și amplificînd funcția socială a artei scenice, teatrul de astăzi

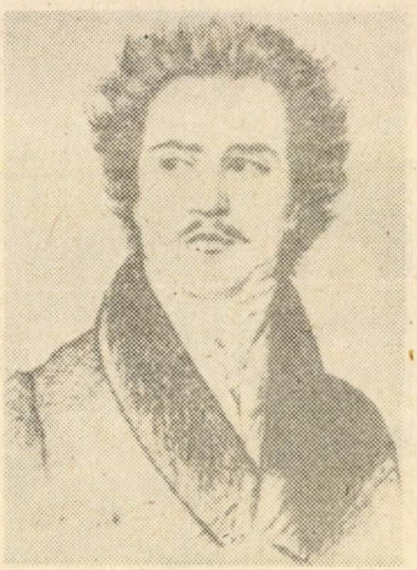

- **LYONEL**
- **MARIOARA VENTURA**
- **AGATHA BĂRSESCU**
- **ELVIRA POPESCU**
- **GR. ARISTIA**

sau „O idee cu puncte, puncte", cînd era însoțită și de măsline înșirate pe o „baionetă", scobitoare ! Cafeaua cu rom, un „Marghiloman"... Iar ardeiul, „un focos" ! Vinul și apa gazoasă puse la răcit — „o baterie cu lustru"...

Cînd Beizădea Mitică Ghica s-a rătăcit prin unul dintre localurile artiștilor, vrînd să facă pe democratul și a comandat dovlecei umpluți, ciracii din local i-au dat un nou nume acestui vechi preparat culinar : „un democrat în fustanelă" ! (beizadeaua fiind, vezi bine, de origine albaneză !)

★

În teatrul nostru, am putut vorbi despre bătălia — rodnică, s-ar zice — dintre Pascaly și Millo... Despre bătălia mai puțin rodnică, dintre Marița Constantineasca-Blonda și Marița Constantineasca-Bruna...

Dar cea pe care am dori s-o consemnăm aici este alta. Cea care a izbucnit într-o zi de 13 (bată-l vina de 13 !) a anului 1906. Între asociațiile de comedianți amatori, era și una de-i zicea „Obolul". Făceau parte numai boieri și boiernași, a căror specialitate erau reprezentațiunile în limba lui Molière. Chiar puseseră la punct o asemenea reprezentațiune și ea urma a se desfășura în acea zi de 13. Dar studenții, făcîndu-se ecoul spectatorilor de toată starea, au hotărît să nu mai înghită așa ceva. Ei au ieșit cu sutele pe străzile din preajma Teatrului Național *, mai înainte ca așa-zișii artiști să sosească. Și cînd aceștia — ca și publicul și sprijinitorii lor — au început să ariveze în birji și cupele, tinerii i-au oprit... Unii au ripostat cu jobenele, cu bastoanele... Manifestanții au început atunci bombardamentul cu pietre. Au alertat la fața locului jandarmii și roșiorii. Lumea de pe stradă, cei atacați s-au refugiat la Capșa... apoi la berăria Cooperativa. Studenții au oprit tramvaiele și s-au baricadat în ele.

Pînă la urmă, se înțelege, s-a făcut armistițiu. Dar studenții au cîștigat bătălia, fiindcă reprezentația în limba franceză nu s-a mai dat... Și niciodată, de atunci, nu s-a mai auzit vorbă străină pe scenele pe care jucau artiștii români.

Sanda DIACONESCU

* În jurul Naționalului și în incinta lui s-au purtat multe bătălii. Se știe, de altfel, că istoria teatrului universal a consemnat cîteva bătălii ilustre, ca cea din cadrul concursurilor olimpice, sau ca bătălia Cidului, bătălia pentru Hernani și altele.

devenind un teatru al sintezelor. Este greu să afirmi acum că se poate vorbi despre un regizor „stanislavskian" sau „brechtian", despre un fidel discipol al lui Artaud, pentru că influențele s-au topit, se întrepătrund, se completează, se anulează și se întăresc în același timp.

Ceea ce definește viața teatrală astăzi, cel puțin în Europa, este tocmai sinteza în care funcționează diversele moduri de comunicare propuse de teatrul psihologic, de teatrul convențional, de cel brechtian sau de formele de teatru „stare" dezvoltare pe baza teoriilor lui Antonin Artaud. Am spus „sinteză" și nu „concomitență", dar nu o sinteză cu funcție unificatoare, ci de integrare dialectică, în permanentă schimbare de accente, cu posibilitatea înnoirii și dezvoltării unor noi moduri de comunicare ce pot fi detectate la nivelul mișcărilor naționale, a grupurilor, a instituțiilor teartale, ba chiar și la nivelul creatorilor individuali, adeseori de la o montare la alta.

Pe prim plan în această continuă și fascinantă metamorfoză nu mai avem ca în trecut probleme legate de autonomia artei teatrale, ci cele ce privesc raporturile dintre spectacol și public, modul de comunicare cu spectatorul, modul de integrare a celui venit în sala de spectacol în actul creator constituind preocuparea principală a tuturor oamenilor de teatru. Cred că ceea ce va determina noile drumuri ale teatrului sînt tocmai relațiile cu spectatorul ; actuale și de mare importanță fiind tocmai acele forme și acele teorii care se referă la activizarea publicului.

Spectatorii sînt astăzi, aproape pretutindeni în lume, familiarizați cu cele mai ingenioase soluții scenice, acceptînd ca firești montările în aer liber sau cele din încăperi obișnuite, spectacolele de stradă sau cele de pe scena italiană. Nimeni nu mai este șocat și nu mai protestează dacă este obligat să-și mute locul, să-și cedeze scaunul și să se deplaseze dintr-un colț în altul al sălii, ba chiar să devină și actor la nevoie, știind bine că spectacolul este o oglindă a vieții, dar una ce stă sub semnul jocului și al fanteziei. În sala Atelier de la Teatrul Național din București sau la Teatrul Foarte Mic, locul de joc se modifică de la o montare la alta și chiar cei mai conservatori dintre spectatori se amuză cu rebusul fascinant al semnificațiilor existente pînă și în dispoziția scaunelor. Nu numai spațiul scenic este acceptat în cele mai imposibile combinații, ci și limbajul teatral, elastic, bogat, complex, Personajul poate fi reprezentat realist, firesc, ca o reconstituire a unei existențe normale, dar poate fi și un simplu semn materializat de o mască sau de un gest, de o mișcare sau un sunet muzical. Hainele eroilor pot fi croite după toate datele documentelor, dar pot fi și din pînză de sac sau simple costume de repetiții, transformate dintr-o dată în veșminte regești prin adăugirea unei chivere de hîrtie colorată.

În acest teatru în care se pot regăsi, după cum spuneam, în forme sintetice, cele mai diverse mijloace de expresie, cu un public familiarizat deja cu ele, imboldul dezvoltării viitoare nu îi poate oferi nimic altceva decît concordanța ideilor și simțirii dintre cel ce creează și cel ce vine în sala de spectacol, comunicarea vie, directă a gîndurilor, contactul adevărat dintre creator și receptor, coincidența acelorași sentimente.

Au apărut în lume noi pesimiști ce vorbesc despre dispariția teatrului, invocînd de data aceasta pericolul reprezentat de „videocasete", Argumentele lor nu au nimic nou. Sînt aceleași care au fost aduse prin anii '20 cînd s-a vorbit despre primejdia cinematografului sau prin anii '50, cînd televiziunea părea să-i rețină pe oameni prizonieri lîngă aparate. Teatrul a învins pe toți acești dușmani, ba mai mult, și i-a transformat în aliați, imortalizînd cu ajutorul lor efemera artă a actorului, ba chiar și viziuni regizorale, păstrate pentru prima dată aproape în întregime pentru posteritate. Va învinge și videocasetele pentru că este o artă vie, adevărată, pentru că îl aduce pe om într-o colectivitate și îl face să se simtă cu adevărat parte integrantă a unei comunități umane.

Ce noi direcții se vor naște din sinteza de acum? Nu pot spune, dar cred că cele ce vor întări în continuare legătura dintre cei din sală și cei de pe scenă, cele ce vor face să dispară barierele dintre actor și public.

Se manifestată din ce în ce mai mult tendința spectacolelor de cameră, a pieselor în două sau trei personaje, cu un minimum de decor, doar cîteva elemente cu valoare de semnificare, piese ce pot fi jucate oriunde, în orice încăpere ce poate găzdui cîțiva interpreți și cîteva zeci de spectatori. Nu ar fi exclus ca și aceasta să fie una dintre căile de dezvoltare ale teatrului în viitor. O recrudescență o cunosc și spectacolele de cabaret, spectacolele de autor, cu interpreți stăpîni și pe arta cuvîntului și pe aceea a dansului și a cîntului. Se amestecă din ce în ce mai mult profesioniștii artei spectacolului cu tinerii amatori ce-și spun și ei cuvîntul cu sinceritate, ingeniozitate și curaj. S-ar putea ca și aici să fie un nou drum.

S-ar putea... dar dincolo de probabilități, un lucru este cert, teatrul anului 2000 va exista puternic și adevărat și va exista pentru că mulți dintre cei ce-i vor da atunci viață sînt printre noi, sînt proprii noștri contemporani.

Zece pentru... teatru

● Toată lumea joacă teatru. Actorii sînt doar simpli figuranți ● Un actor poate grăbi sfîrșitul tragic al unui spectacol ● Dacă dintr-o piesă ar fi eliminate pasajele plictisitoare, de unde să știe spectatorul care erau cele captivante !? ● Teatrul scurt e bun pentru că rezolvă operativ cele mai complicate situații ● În pauzele spectacolului nu te obligă nimeni să... cași ● Debutul reprezentației era anunțat printr-o sonerie de alarmă ● Lumea se duce la teatru pentru a învăța arta... prefăcătoriei ● Actorul era un excentric. Își vopsea părul... cărunt ● În ciuda rigorii pe care și-au impus-o, actorii tot s-au dat pînă la urmă în... spectacol ● La sfîrșitul reprezentației unii spectatori i-au aplaudat pe cei care fluierau iar ceilalți i-au fluierat pe cei care aplaudau.

Mihai PAULIUC

AMELIA PAVEL

Artele vizuale și viitorul

Bilanțurile culturale legate de o împrejurare cronologică poartă cu ele riscul unui anume caracter convențional : secolele și fenomenele nu se suprapun întocmai. De astă dată însă, prin discuția deschisă de Almanahul „Ateneu", răscrucea cronologică invocată — sfîrșitul de mileniu — este atît de largă și, aș adăuga, oarecum cosmic înfricoșătoare, străbătută de nori profetici, încît o meditație pe cît posibil concretă în jurul unor fapte istoric-culturale precise își justifică de la sine interesul și ispita neconfortantă a opririi la împrejurări și întîmplări pe măsura omului, nu știu și dacă a mileniilor.

Să nu uităm că acest sfîrșit de mileniu ne apropie de sfîrșitul miticului „secol XX", care, în materie artistică nu mai puțin decît altele, a fost așteptat ca un secol al utopiilor realizabile, al miracolelor la tot pasul. Pentru cultura artistică el a debutat prin imensul joc de artificii al mișcărilor și curentelor, a inovațiilor și propunerilor care păreau să răstoarne o lume de valori, pătrunse pînă în lumea cotidianului cu certitudinile lui. Susținătorii ca și detractorii acelor mișcări, așa credeau, atunci cînd, spre mijlocul secolului, imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial, comentau din abundență revoluțiile artistice ale începutului de secol, le combăteau sau dimpotrivă le foloseau învățămintele. Oare să fi avut chiar dreptate cei care credeau că datorită artei moderne, returnarea valorilor tradiționale ale culturii europene era iminentă, și că se instaura, nu se știe cu ce eficiență, o nouă eră ? Printre marile surprize ale acestui fine de secol care și-a disecat, ca nici un altul propria conștiință prin senzaționale auto reconstituiri, se află în primul rînd răspunsul că, „nu", arta modernă nu numai că nu a răsturnat, și nici n-a dorit s-o facă, lumea valorilor vitale pentru cultura europeană, dar dimpotrivă, a contribuit la îmbogățirea și umanizarea ei. Iar principala contribuție a acestei arte stă în faptul de a fi elaborat un nou concept de experiență a culturii. Asupra acestui punct aș dori să mă opresc ceva mai mult. Îl resimt într-un fel și ca o implicație personală. Nu voi uita adevăratul șoc pe care, cu aproape două decenii în urmă, l-am avut atunci cînd, cu prilejul cercetărilor referitoare la expresionismul european, am lăsat deoparte bibliografia temei și am privit direct la lectura mărturiilor de artiști și a unor texte critice de epocă. Nu recunoșteam mai nimic din ceea ce istoriografia europeană a anilor 1948—1960 proslăvea, iar cea de la noi privea cu alarmă ! Unde erau obsedații de limbaj, cei care lăsaseră deoparte substanța vieții, pentru a nu vedea decît culori pe pînză ori pietre în curs de modelare ? Ceea ce mă întîmpina în acele scrisori, jurnale, schițe de scrieri teoretice era tocmai contrariul : o imensă tensiune interioară în fața realităților vieții și conștiința imperioasă a unei misiuni care se oferea artistului : să afle tainele acestei lumi în multe aspecte noi, și s-o exprime ; unii doreau s-o și modifice. Spațiul, timpul erau agresate de acei nerăbdători cercetători, deloc „esteți" ! Depărtările geografice, formele de viață și de artă exotice îi atrăgeau și nu numai unul s-a încumetat la expediții incomode. De la Gauguin la Nolde și Pechstein, de la Klee la Franz Marc întîlneam trasee de călătorie care nu erau ale pitorescului turistic, ci ale căutării de adevăr. Misterele tehnicii, frumusețea și expresivitatea mașinii, viața metropolei moderne, mișcarea, îi pasiona și intriga pe alții : pe Fernand Léger, pe Séverini și Soffici, pe Kirchner și Otto Dix. Acurateței inginerești moderne i-au adus omagiul suprem artiștii de la Bauhaus-ul din Weimar și Dessau, echivalînd frumusețea rigorilor geometrice cu un mijloc de salvare și purificare a omului. Cît despre manifestele — uneori hazlii — ale grupărilor de utopiști care, în anii '20, voiau, cu ajutorul artei, să construiască o lume fără nedreptăți și elite, se poate spune că sînt și ele un document prețios — și necesar — pentru cei ce se încumetă să judece complicatul proces al culturii artistice din secolul XX numai prin intermediul cîtorva studii de sinteză în circulație. Cu proiectarea investigațiilor lor, artiștii moderni au dat evident alt conținut — mai extins — experienței de cultură : alt conținut nu numai în sensul raportării la momentul istoric imediat precedent, ci față de cultura preluărilor facile, cu caracter statistic, de evasidivertisment, pentru „timpul liber". Acestui mod de a înțelege lucrurile artiștii îi opuneau experiența dramatică a participării la însuși destinul universului.

Actualizarea acestor probleme este astăzi un fapt împlinit. Avalanșa de opere de artă reintrate în circuit în deceniile din urmă i-a îndemnat pe specialiști împreună cu artiștii și scriitorii să refacă, prin mari expoziții tematice, fizionomia multiformă a secolului. Așa au apărut nume noi și spații culturale europene prea puțin cunoscute pînă acum — spațiile artistice ale Europei centrale și răsăritene. Au apărut tot mai evidente modurile naționale de exprimare, ele dădeau un relief mai viu aparentei informități a creației artistice moderne. Trecut recent, din plin încă activ în creația actuală, el permite artiștilor și publicului înțelegerea mai nuanțată și mai complexă a locului artei astăzi în contextul atitor solicitări. De altfel mari evenimente de prezentare periodică a creației contemporane, cum sînt Bienala de la Veneția și Documenta de la Massel, au inclus în ultimele lor ediții capitole referitoare la arta interbelică, înțelegînd prin acest act să recunoască indivizibilitatea civilizației și culturii secolului XX în aspirația de a menține, prin înnoiri, valorile care au asigurat înflorirea acestei civilizații.

Decurg însă lucrurile în domeniul artistic lin și fără primejdia degradării valorilor în acest mereu invocat sfîrșit de mileniu ? Cred că primejdiile nu sînt puține chiar dacă aparent minore. Una vine din infiltrația a felurite prejudecăți în special în cercul mediilor de informare. De pildă iată prejudecata micii Tiranii a „bunului gust", care, nefiind ușor definibil, este identificat cu formele de artă timidă, blajină, „delicată". Se repetă astfel fenomenul petrecut acum un secol, cînd, din precauții asemănătoare, era considerată ca reprezentantă a „bunului gust" așa numita „artă de salon", impresionismului și realismului acordîndu-li-se mai greu încredere. N-ar trebui să ajungem, după un secol, din sfiala de a privi în față realitățile exigențelor artistice de astăzi (subestimate uneori de artiștii înșiși) la proliferarea și încurajarea unei arte pe care am numi-o „de sufragerie". Uneori contribuie și mijloacele vizuale, prin folosirea inadecvată a unor procedee sofisticate, la punerea în valoare a pseudocreațiilor, a unor platitudini fără vlagă, înfrumusețate artificial.

În schimb, aceleași mijloace vizuale au un rol de o importanță majoră în desfășurarea altui moment — decisiv — al culturii artistice în stadiul actual, și care este regăsirea permanențelor din marele repertoriu al artei universale. Acest proces-susținut în egală măsură de dezvoltarea activităților editoriale, prin publicarea de cărți și albume cu reproduceri, ajunse în unele țări la o uluitoare perfecțiune și de dezvoltarea turismului — util, oricîte reproșuri de informare superficială i s-ar putea aduce — are fundamentala menire morală de a favoriza, în conștiința orgoliosului om al finelui de mileniu, simțul relativității istorice pe — de o parte și simțul fraternității retroactive cu semenii săi pe de o alta. Imense tezaure artistice au început să și circule, de pe un teritoriu pe altul, prin expoziții care transmit nu numai cunoștințe, dar acționează, influențează, determină orientări noi ale experienței umane și artistice. Se poate spune chiar că își face loc pe această cale o adevărată concurență a marilor valori, și că intrarea în competiție a fiecărui popor deținător de astfel de valori devine imperioasă. În tot acest proces, filmul și filmul de televiziune, precum și orice alte forme de prezentare vizuală bazată pe tehnicile moderne, aduce servicii imense, fiindcă intercalează înțelegerea universurilor artistice (dintre cele mai disparate și mai neobișnuite), în sistemele de informare vizuală tehnico-științifică, mai ușor accesibilă unui public tînăr, pregătit în școală în special pe această latură. Acest public nu este însă receptiv la cultura artistică veritabilă, nici sportul, nici cultul performanțelor tehnice, nici practicile spectaculoase ale muzicii contemporane de jazz nu distanțează, așa cum greșit socotesc unii, de ceea ce se numește cu un cuvînt retoric pe care nu-l agreez, „Arta mare". Repertoriul de forme al artei universale posedă suficiente resurse de mister care să le facă atractive, iar receptivitatea la mesajele culturii artistice ține în primul rînd, de capacitatea de extensie a conștiinței și a formelor de existență. Nu personajul din cale afară de selectiv și profilat numai pe anumite arii de experiență, mi se pare de aceea caracteristic pentru perspectivele și șansele vremurilor de azi, ci tocmai ființa mobilă, cu simțul umorului, al proporțiilor al limitelor înțelepte ale naturii, dar și cu suplețea imaginației. În încheiere, consider necesară o observație de ordin practic. Datele îmbucurătoare privind situația artei și interesul publicului larg pentru ea la acest fine de veac în care oamenii par să redevină rezonabili și să-și întoarcă privirile spre valorile autentice ale existenței, ar justifica un interes ceva mai mare — și mai realist — acordat de urbaniștii contemporaneității condițiilor de desfășurare ale unei vieți artistice în marile ansambluri de locuințe ale metropolelor și orașelor. Încă expozițiile, ca și concertele, ori spectacolele bune au rămas un apanagiu exclusiv al „Centrului", încă viața artistică este gîndită pentru un program de viață de urbe cu distanțe mici, de oameni nu foarte ocupați, mai ales de pensionari, pentru care orele de seară tîrzie sînt libere și nu cuprind importante obligații de familie, după orele de muncă și distanțe mari parcurse pînă acasă.

● MARLYN MONROE

● TRAVOLTA ȘI OLIVIA

9

MAPAMOND LITERAR-ARTISTIC

Un premiu NOBEL pentru un marinar:

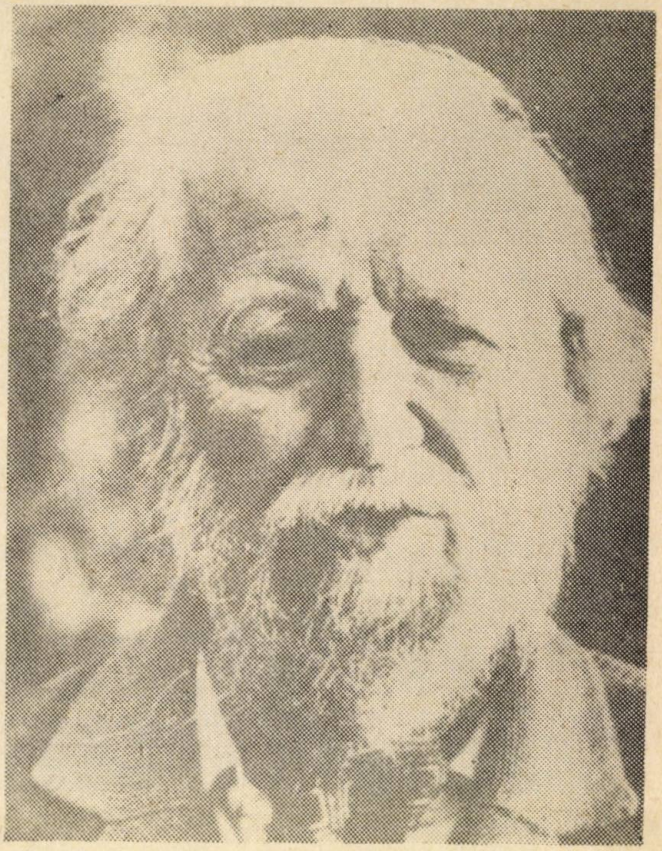

WILLIAM GOLDING

Golding este un comunicativ, un om foarte liber ; trăiește la țară împreună cu nevasta, copiii și nepoții, joacă șah și scrie literatură cînd crede el de cuviință.

S-a născut la 19 septembrie 1911 la St. Columbus Minor în Cornovaglia, Anglia. Studiază științele naturale, arheologia, literatura greacă și celtică la Oxford. În al doilea război mondial se înrolează în marina militară, devine comandant de navă și participă („pietrificat de spaimă", cum se va confesa mai tîrziu) la scufundarea crucișătorului „Bismark". De asemenea debarcă în Normandia.

Odată războiul sfîrșit, Golding se consacră învățămîntului la un liceu din Salisbury predînd filozofia, engleza și greaca. Are un *hobby:* călătorește pe mare cu un vechi yacht din anii '30 pe care îl amenajează el însuși. Dar în 1974, pe o ceață densă și „englezească", se ciocnește de Canalul Mînecii cu o navă japoneză. Scapă ca prin minune împreună cu cei opt invitați. „După acel incident am renunțat pe viață să mai conduc o ambarcațiune. Nu mă simt în stare să răspund de viața altor persoane", va declara el.

Marea rămîne însă mediul său predilect pentru literatură.

Prima lui carte este o culegere de poezii care trece neobservată. Apoi, în 1954 dă la iveală „Împăratul mușchilor", un titlu ales în bună parte și la sugestia lui Thomas Stearn Eliot, pe atunci director de editură. Geneza acestui roman este interesant': el se naște ca o reacție la „Insula coralului", al lui Ballantyne, o carte care povestește odiseea unui grup de copii debarcați pe o insulă, și care devin misionari catolici. Golding reia tema, sau ideea, cu mijloacele sale moderne, dînd dovadă de o mare finețe constructivă și un stil inconfundabil. El depășește cadrul unei simple relatări realiste îmbogățind-o cu sensuri majore, palpitante. Romanul suscită polemici, Golding devine un *caz*.

Exotismul și alegoria devin direcții literare bine definite și în celelalte lucrări, iar dezvăluirea *Răului* fundamental o obsesie permanentă. Atmosfera prozelor sale este apăsătoare, incizia adîncă, adevărul suferă mistificări complicate dar în cele din urmă denunțul este necruțător. „Întunericul vizibil" apărută în 1979 se înscrie pe aceleași coordonate de viziune, neiertătoare și revelante.

În legătură cu prezența unui *rău* dominant în existența oamenilor William Golding își mărturisea profesiunea de credință cu cruzime : „Găsesc că e greu să nu crezi în Creator. Preocuparea mea este însă că el, Creatorul nu reușește să aibă încredere în mine". Și continuă : „Mi-ar fi plăcut, în parte, să fiu un *clown*, dar sfîrșesc mereu prin a juca rolul lui Hamlet".

Este demonstrația unei poetici umane profunde, rezultat al inteligenței sale iluminate, traduse într-o operă relativ restrînsă ca întindere dar cu sensuri covîrșitoare.

Golding își împarte celebritatea, și marea, am zice noi, cu Conrad.

J. D. SALINGER - un solitar

America îl caută și el se ascunde. A părăsit New York-ul cu 30 de ani în urmă. Refugiul său secret se numește Cornish, o mică așezare în New Hamphsire. Continuă să scrie ? J.D. Salinger un mare cultivator de trandafiri. Vecinii îl apără ca pe o glorie locală. Frica de reporteri. „Mă simt bine și sînt foarte ocupat. Ce fac ? Puțin din toate".

Într-adevăr așa stau lucrurile ; J.D. Salinger autorul a numeroase povestiri celebre precum și al romanului tradus și în românește sub titlul „De veghe în lanul de secară", s-a retras, se pare pentru totdeauna, din viața publică și literară americană. Mizantropia lui este justificată ; deja pe la mijlocul anilor șaizeci nu se știa unde se află : undeva prin America sau prin îndepărtatul Orient.

Ultima povestire publicată datează din 1965. De atunci, liniște. O liniște aparentă, scormonită de gazetari și fotografi. Fără rezultate notabile căci Salinger se opune din răsputeri să reapară.

Povestirile sale au stîrnit o adevărată furtună în critica literară. Publicul îl adora. Se vorbea despre o *epidemie* de Salinger. A avut un succes enorm. A stîrnit pasiuni, controverse. Puritanii l-au acuzat necruțător determinînd chiar epurarea cărților sale din bibliotecile universitare. Salinger dispare în plină glorie pentru că repudiază publicitatea, presa, curioșii care ar încerca să-l contracteze.

Cine este Salinger ? Nepotul unui rabin, fiu al unui importator de brînzeturi — ex sergent al infanteriei americane, divorțat de prima soție, o doctoriță nemțoaică ; trăiește retras la Cornish, o localitate cu o mie de suflete fără oficiu poștal, fără un mare magazin ; pentru a-și face cumpărăturile traversează rîul Connecticut, ajunge la Windsor, un orășel din Vermont cu mașina sa roșie care merge foarte foarte repede. Aproape nebunește.

La Cornish acceptă doar vizita cîtorva intimi care păstrează o discreție desăvîrșită asupra vieții sale. Cine vorbește devine indezirabil. Este proba de foc a prietenilor săi.

Și cultivă trandafiri cu pasiune.

La începutul stabilirii sale la Cornish, cînd încă nu-și conturase regimul de viață, acordă un interiu unei admiratoare, pentru o gazetă școlară, Shirlie Banley pe care-l presară cu minciunile unui trecut fantastic de fost cîntăreț și boxer. Pentru că Salinger, se spune, este un mincinos de calitate, de mare clasă. Un gratuit, un umorist de geniu ; susține că scrie retras într-un bunkăr de beton armat, că atunci cînd scrie nu poate admite să fie întrerupt chiar dacă i-ar arde casa ; că nu răspunde la telefon cînd meditează, că are mereu în preajmă un Buda și alte zeități care-l inspiră. Și cîte și mai cîte bazaconii care sînt repede crezute. Interviul intrigă America fiind reprodus în presa de mare circulație. Șarlatan sau geniu ?

Seara își face plimbarea, dă caramele copiilor dar nu și sfaturi literare celor ce i le cer. Viață secretă, secretă. E un zid rece, spun oamenii din Cornish. Cumpără ziare de la chioșc, spune bună ziua și gata. Săptămînal este vizitat de o ziaristă, Mary, care și ea tace respectînd consemnul.

Prima dată a trecut prin librăria de la New Hampshire, la 10 kilometri de Cornish în urmă cu 30 ani. De atunci trece anual și întreabă cum i se vînd cărțile. Numai atît. Salinger nu este un comunicativ. „Nu dorește informații. Urăște complimente. Dacă un client îl recunoaște, scriitorul pleacă. Seamănă în această privință cu Charles Bronson, un alt ilustru vecin de-al nostru", declară o vînzătoare. „Dispare cu lunile. Aleargă cu un *jeep* ca la formula Unu".

Se afirmă că Salinger ar lucra la un manuscris misterios, iar concetățenii lui speră să apară și ei în viitoarea carte. Toți speră, dar nimeni nu știe ce scrie Salinger și chiar dacă mai scrie.

Este generos cu cei care îi solicită ajutorul. A oferit chiar bani comunei pentru restaurarea unor clădiri istorice. Dar totul s-a desfășurat prin telefon și prin conturi de bancă. Și numai după o justificare matematică a necesităților.

Odată, un grup de fotoreporteri de la *Time* s-a ascuns în balconul primăriei pentru a-i face cîteva fotografii. Salinger i-a zărit la vreme și-a ascuns chipul cu mîinile. Apoi și-a chemat avocatul și le-a cerut daune imense, i-a amenințat că va face apel la Casa Albă. Fotografii au renunțat descărcîndu-și aparatele...

Nici chiar șeful oficiului de presă al editorului său, Seldon Brown, nu poate oferi nimănui o poză recentă a lui Salinger. Pentru că scriitorul și-a retras toate fotografiile. Salinger este un tabu. Pentru ca editorul să comunice cu Salinger, acesta folosește diverși agenți speciali de încredere sau avocați. Sau prieteni discreți.

Deocamdată atît se știe despre Salinger care nu mai vrea să fie celebru. Și poate tocmai de aceea...

Ovidiu GENARU

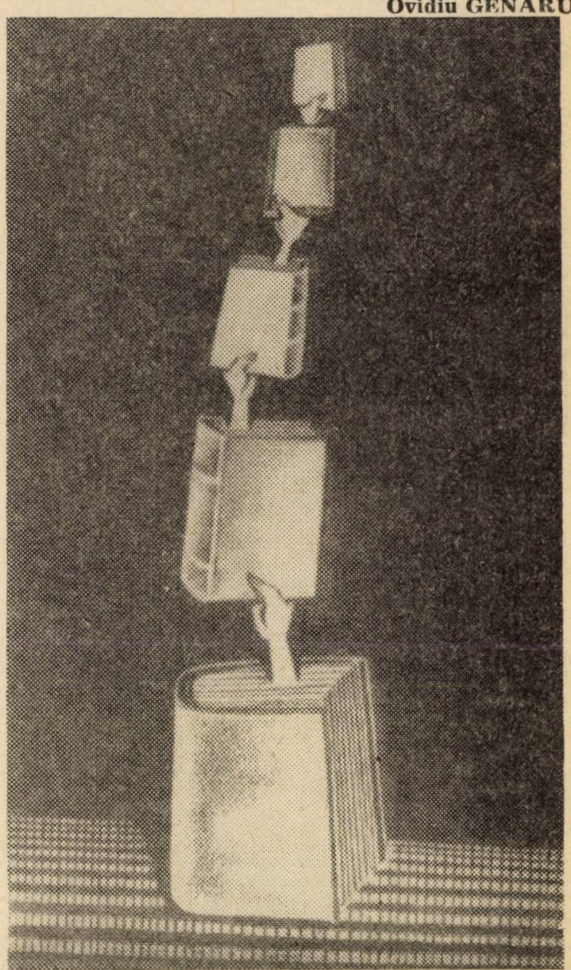

● **Desen de : C. CUCOȘ**

● În fotografie : Elisabeth Tylor şi Richard Burton pe vremea cînd erau un cuplu celebru.

Sfîrşitul unui cuplu celebru

Elisabeth Taylor a rămas singură. Decesul lui Richard Burton a pus capăt carierei artistice furtunoase a unui cuplu ce a străbătut perioade de înălţare şi de cădere, destrămîndu-se adesea, dar regăsindu-se mereu într-o armonie care a făcut din cei doi protagonişti, celebrităţi statornice ale cinematografiei mondiale. Elisabeth Tylor, sau cum i se mai spune, Liz, are 53 de ani (născută în 1932) şi biografia ei, care graţie presei de senzaţie din occident nu mai are secrete pentru nimeni, impresionează chiar şi pe cei obişnuiţi cu fanteziile şi excentricităţile stelelor ecranului. A fost căsătorită de nu mai puţin 7 ori, a fost internată în spital de 33 de ori şi — după Miss Piggy din serialul „Muppet's" şi Raquel Welch — deţine recordul publicităţii. Din cei 7 soţi, şase au trecut în lumea celor drepţi şi pe majoritatea dintre ei, ca şi pe Richard Burton, i-a cunoscut la Hollywood.

Viaţa Lizei e un roman, dar — cum scrie Katherine Pancol în „Paris-Match" — nu e un roman sentimental şi nici un basm. Pentru a-l compara trebuie să ne gîndim la o tragedie de Shakespeare încărcată de zgomot şi furie... Din copilărie a cunoscut succesul şi tot de atunci trăieşte într-o continuă tensiune competitivă, dedicîndu-se, aproape în exclusivitate, vieţii de studio. Căsătoria — la 18 ani — cu moştenitorul concernului „Hilton" a fost „aranjată" de mama ei ; în schimb, al doilea mariaj, un an mai tîrziu, a urmat întîlnirii pe platoul de filmare cu un cunoscut actor englez, Michael Wilding, a cărui carieră a fost, curînd, umbrită de succesele recoltate de Liz.

În 1961 s-a întîlnit cu Richard Burton. De atunci, în pofida repetatelor certuri şi despărţiri înconjurate de zvonuri privind temperamentele ieşite din comun ale celor doi parteneri, Liz şi Richard au jucat în numeroase producţii alcătuind cel mai celebru cuplu de îndrăgostiţi din filmul contemporan. „Cine se teme de Virginia Woolf ?", după piesa lui Edward Albee, „Îmblînzirea scorpiei" după Shakespeare şi, mai ales, „Cezar şi Cleopatra" sînt creaţii care s-au identificat cu personalităţile celor doi actori. La bursa valorilor Hollywoodului, Burton se afla, începînd din 1965, pe primul loc iar Liz pe al doilea. Un război tăcut avea să înceapă între ei pentru întîietatea la „box office", un război rece, dar crunt, care a lăsat urme şi în viaţa lor conjugală. Nu mai puţin de trei divorţuri s-au consumat în acest timp ; în faţa perspectivei de a se recăsători pentru a treia oară, amîndoi au ezitat. În 1982 jucau, împreună, într-o piesă de mare succes la New-York. O piesă scrisă special pentru ei : povestea unei femei şi a unui bărbat care se iubesc mult, se regăsesc la infinit. Poate că şi această piesă i-a făcut să ezite de teama unei noi deziluzii la o vîrstă cînd aceasta se suportă mai greu. Richard declarase atunci unor ziarişti : „Ne iubim prea mult şi nu vom fi în stare să mai îndurăm şi alte despărţiri... Iar acestea sînt inevitabile".

Totuşi viaţa intimă a celor doi actori nu a întunecat niciodată strălucirea carierei lor artistice. Liz, cu farmecul dintotdeauna, cu acea feminitate graţioasă şi cu forţa de a-şi sensibiliza publicul este o actriţă unică în felul ei. Criticii cei mai severi o apreciază şi consideră cel puţin cîteva din rolurile pe care le-a realizat, momente de referinţă ale cinematografului modern. Burton a fost un actor cu disponibilităţi uriaşe trecînd, cu dezinvoltură, de la evocarea eroismului (ni-l amintim cu emoţie în „Bătălie pentru Neretva" şi în „Unde nu ajung vulturii") la comedia de o neobişnuită fineţe.

Confruntată cu teribila realitate a morţii, Liz trăieşte o tîrzie şi cutremurătoare maturizare. Faţă în faţă cu Hollywoodul, singură, fără Burton, ea trebuie să-şi continue drumul de mare vedetă de la care spectatorii aşteaptă mult, tot mai mult. Viaţa ei personală trece acum, mai mult ca oricînd, pe planul al doilea. Actriţa aparţine celor care au privirile aţintite întrebător asupra ei : publicul cinefil.

C. I.

TRAVOLTA şi OLIVIA

„Condamnaţi" de a turna împreună pentru a reuşi... El, John Travolta, silueta de toreador, ochi albaştri şi bineînţeles părul negru, cum îi stă bine unui fiu de emigrant napolitan... Ea, Olivia Newton-John, blondă, zveltă, surizătoare, originară din ţara cangurului, Australia...

Şase ani după „Grease" sînt iar împreună în noul film „A doua şansă"...

„Grease", marele succes, a adus cuplului-disco celebritate mondială, milioane de discuri vîndute pe piaţa mondială, le-a adus o faimă nemaiîntîlnită vreodată în lumea muzicii uşoare...

După acest răsunător succes cuplul celebru s-a despărţit. Fiecare cu drumul său artistic... Travolta, în filmele „Cow-boy de oraş" şi în „Timpul unei romanţe" a încercat să-şi aducă spectatorii cîştigaţi la „Grease". Zadarnic... Zadarnice şi încercările Oliviei de a străluci din nou pe ecrane. Un film avîndu-l ca partener pe Gene Kelly, „Xanadu" n-a fost, decît un film oarecare... S-a refugiat pe scenele musichalului. Au trecut 6 ani... Travolta şi-a găsit în Sylvester Stalone — Roky un prieten de nădejde, şi filmul făcut împreună l-a propulsat din nou pe calea succesului... Astfel după 6 ani i-a revenit gustul tandemului cu Olivia... Au început căutările unui scenariu. Şi el a apărut. O comedie sentimentală cu subiect ştiinţifico-fantastic, o comedie muzicală al cărui subiect demonstrează că iubirea te poate salva, te face să treci peste toate neplăcerile vieţii... E tocmai ce trebuia acestui cuplu celebru...

La treizeci de ani, Travolta, se regăseşte profesional alături de vechea sa parteneră, Olivia Newton-John „A doua şansă" fiindu-le şansa artistică mult aşteptată.

O dispariție stranie:

NATALIE WOOD

Actrița, care petrecea o vacanță pe *yachtul* soțului ei, a ieșit în largul mării cu o barcă în primele ore ale zorilor. Iubea marea, știa să înoate foarte bine și totuși... Corpul ei a fost găsit după îndelungi căutări. De la copilul minune la adolescență sexy alături de James Dean. După falimentul căsătoriei cu Robert Wagner, urmează o serie de alte mariaje nereușite care o fac să declare : „Cred că nu sînt capabilă să iubesc". A doua căsătorie cu primul ei soț părea să aducă oarecare seninătate.

Ceea ce s-a petrecut în apele Pacificului, în largul insulei Santa Catalina, în ziua de duminică 29 noiembrie 1981 cînd Natalie Wood s-a înecat în împrejurări misterioase, nu se va ști niciodată. Nu există probe că Natalie Wood s-ar fi sinucis, nici un motiv nu pledează în favoarea acestei presupuneri : Natalie Wood adora marea, știa să înoate perfect, iar viața ei particulară, atît de frămîntată de convulsii intime, părea, la data sus amintită, echilibrată și senină.

Despre ea se afirma că și-a reînceput viața la 40 ani, după o perioadă de intense eșecuri sentimentale ; divorțată de primul ei soț Robert Wagner, se recăsătorise cu acesta și alături de el își aflase împlinirea rîvnită după ani de eșecuri ; ea era acum o „Liz Taylor a săracilor", cu o identitate inconfundabilă.

În ultima vreme lucrase și pentru televiziune ; în Italia fusese văzută cu un an înaintea morții în versiunea televizată a filmului *„De aici pînă la eternitate"*, și chiar în duminica de 29 noiembrie, ziua tragicei dispariții, rețeaua *Unu* a transmis prima parte a scenariului *„Memoria Evei Ryker"*, în care Natalie interpreta o dublă partitură, aceea a unei mame dispărute în fundul mării (!!), în măruntaiele navei *Queen Anne*, scufundate de naziști în 1939, — și a fiicei acesteia care 30 ani mai tîrziu își amintește cu spaimă evenimentele, rămîne traumatizată și urmează tratamentul unui psihiatru.

Sîmbătă 28 noiembrie împreună cu soțul ei luase cina cu niște prieteni și se întoarse tîrziu pe *yachul* ancorat în largul insulei Santa Catalina, o stațiune de agrement din California mult iubită de actorii Hoollywood-ului.

După datele poliției, în primele ore ale dimineții de 29 noiembrie, date bazate pe declarațiile unor martori oculari „noctambuli", Natalie a fost văzută îndepărtîndu-se de yacht la bordul unei bărci de cauciuc. După o vreme, văzînd că Natalie nu se întoarce, soțul ei a dat alarma. La orele 7 cîțiva înotători matinali văzuseră barca goală legănîndu-se la vreo 200 metri de plaja insulei. Corpul actriței este găsit după multe ore de căutare cu helicopterele de coastă.

Sinucidere ? În ultimul timp se vorbea despre o legătură sentimentală între Robert Wagner și Stephanie Powers, care turnau împreună un serial pentru televiziune *„Inimă și bătaie de inimă"*. Dar despre cei aflați în vîrful succesului se bîrfește întotdeauna cu plăcere. Cu ani în urmă Wood răspunsese cîtorva gazetari sceptici : „Viața nu mă entuziasmează, dar nici n-o pot disprețui". Asta în perioada dificilă cînd, după 5 ani de convieţuire, se separase de Robert Wagner și frecventa de cinci ori pe săptămînă un psihiatru, mereu același psihiatru vreme de 8 ani ! Ea încerca să înțeleagă falimentul mariajului care începuse sub cele mai bune auspicii și nu reușea.

Din 1962 pînă în 1969, cînd s-a căsătorit cu producătorul englez Richard Gregson, Natalie Wood încearcă diverse companii care n-o satisfac din punct de vedere sentimental ; anunță logodne și căsătorii în mod oficial, care mereu se desfac în ultima clipă : „Nu pot iubi, nu știu să iubesc", declara Wood. Și totuși simt nevoia unui om alături de mine, pentru că singurătatea mă terorizează. Iar cînd îl am întreprind totul pentru a-l ține la distanță și iarăși rămîn singură".

După divorțul de Wagner actrița poate fi văzută cu Warren Beatty despre care apoi declară că „A fost doar un flirt publicitar". „O plictiseală înspăimîntătoare care a deschis seria", va completa ea. În 1964 logodna cu Arthur Loew jr. nu determină un final așteptat. Tot un fiasco se va dovedi și următoarea relație cu Ladislaw Blatnik, un venezuelean de origine iugoslavă, mare industriaș. „Da"-ul era pregătit dar n-a fost pronunțat pentru că Natalie nu dorea să devină stăpîna unei bucătării, fie ea chiar electronizată.

Și așa Natalie rămîne iar singură. Pînă în 1969 cînd trăiește în oarecare stabilitate cu Richard Gregson de la care rămîne cu o fetiță, Natașa. „Atunci am înțeles că nu cariera e totul. A fi mamă e minunat, și nu voi renunța niciodată

la fiica mea". În consecință, pentru a fi alături de Natașa, întrerupse pentru un an orice contract. Dar neliniștea pune din nou stăpînire pe ea ; căsătoria i se pare nepotrivită și la orizont apare din nou singurătatea. Divorțul se declanșează de la sine.

Destinul i-l aduce iarăși în față pe Robert Wagner, primul ei soț, după zece ani de la despărțire. Reîntîlnirea a fost definitivă ; se căsătoresc ; nunta are loc pe *yachtul* lui Bob.

Puține luni după eveniment, într-unul din rarele ei interviuri, Natalie declara : „Prima dată cînd l-am văzut pe Bob aveam 10 ani iar el 18. L-am întîlnit într-unul din birourile lui "20 th Century Fox. Îmi amintesc că i-am spus mamei : într-o zi sau alta mă voi căsători cu acest om. Am făcut-o într-adevăr în 1957. Iar cînd mi-am dat seama că lucrurile nu merg prea bine am divorțat. Credeam că-l iubesc pe Richard Gregson dar de fapt nu reușeam să-l uit pe Bob. Era omul vieții mele, așa a fost mereu : prima dată s-au întîlnit doi oameni potriviți într-un moment nepotrivit ; a doua oară contextul a fost propice".

Bob Wagner prezent și el la același colocviu avea să declare : „De fiecare dată ne priveam în față și izbucneam în rîs. Am înțeles cît de ușor ne pierdusem tinerețea. Tînăr fiind crezi că le știi pe toate și orice decizie trece prin inimă și nu prin rațiune. Dar acum nu mai contează, sîntem fericiți, trecutul ne-a făcut oameni maturi".

„Am priceput cît adevăr cuprinde propoziția : *Viața începe la 40 ani*, a adăugat Natalie, pentru mine a fost așa. Trebuie să mă ciupesc să mă conving că nu visez. Am descoperit bucuria familiei ; e minunat și Dumnezeu singur știe cît mi-am dorit-o".

Căsătoria cu Robert Wagner sugerează inevitabile comparații între Natalie și Liz Taylor care făcuse același lucru cu Richard Burton. Această apropiere nu-i făcea plăcere, pentru că toată viața fusese *a doua*, după Liz. Natalie era mai tînără dar evenimentele prin care au trecut au puncte comune de referință. Amîndouă fuseseră *copii minune* ai filmului american (Wood apare pentru prima dată într-un film la... 4 ani !), ambele îl avuseseră ca partener pe James Dean, (Wood în *Tinerețe arsă* în '55, Taylor în *Gigantul*, în '56), se căsătoriseră de tinere și divorțaseră repede, posedau un caracter neliniștit și colecționaseră un mare număr de *flirturi*. Taylor devenise o stea de primă mărime în timp ce Wood, recunoscută de toți ca o actriță nu numai frumoasă, dar și extrem de talentată, nu-și egala rivala în faimă și bogăție, ceea ce avea să-i aducă porecla de „Taylor a săracilor".

În ultima vreme Natalie se simțea urmărită de fantasma lui Liz ; e drept că primise de două ori *Oscarul* care a consacrat-o definitiv în fața lumii și a lui Liz. Dar era statutul ei să rămînă mereu *a doua*, deși angajamentele o sufocau. Intrase pe ușa din față a filmului, era foarte frumoasă. Alături de James Dean se dovedise la înălțime. John Ford o chemase să joace în *„Cărări sălbatice"*, Elia Kazan o reținuse pentru *„Splendoare în iarbă"*, Robert Wise îi oferise un rol bun în *„West Side Story"*, (era și o excelentă balerină), apoi joacă în *„Femeia care a inventat strip-teaseul"*, *„Marea cursă"*. În 1979 apare în *„Ultima pereche căsătorită"*, cu George Segal.

Cu cîțiva ani înainte de a împlini 40 ani a fost întrebată : „Cum vă vedeți cînd veți împlini 40 ani ?" Natalie avea să răspundă : „Aș vrea să fiu înconjurată de copii mulți. Eu nu-mi programez viața, trăiesc ziua curentă și nu mă gîndesc niciodată la ceva rău. Sînt fericită astfel".

Își mărturisea liniștea sufletească și în acel week-end cu Bob. Cînd, în sfîrșit, o dobîndise, Natalie Wood dispare.

Era mai frumoasă și mai talentată ca Liz...

SHIRLEY MAC LAINE

● „VIAȚA E CA UN „SHOW", REPEȚI PÎNA AJUNGI LA PERFECȚIUNE..."

La 24 aprilie, prietenii au sărbătorit-o pe Shirl pentru cei 51 ani ! ..Da, da, această actriță a cărei reputație de fată „trăznită", plină de umor și tandrețe, a trecut de 50 de primăveri, rămînînd aceeași actriță și colegă amuzantă... Ea revine azi pe ecranele lumii cu premiera „Pasiuni tandre" avîndu-l ca partener pe Jack Nicholson. Revine în librării cu o a treia carte „Dragoste fulgerătoare"... carte devenită în cîteva zile „best-seller"... Dar noul film nu e numai o comedie spumoasă ci o comedie înecată în lacrimi, rolul de mamă jucat de Shirley, a cărei fiică moare de cancer, face ca batistele spectatorilor să fie ude...

„Cred, declară ea cu toată modestia, că am făcut o treabă excelentă... Prea eram numită de spectatori : Irma, cea dulce", după filmul care mi-a adus popularitatea"... Cu o față veselă, pe care ridurile și-au pus prea puțin amprenta, cu ochii mereu întrebători, marea comediană, cîntăreață, vedetă a revistelor de pe Broadway, Shirley e și o feministă de prim ordin, ea fiind conducătoarea delegației feminine americane care a vizitat China... Militantă democrată, și-a scris ultimul roman cu gîndul la lupta femeilor pentru o viață plină de bucurii, cum spune ea : „Viața e ca un spectacol, e ca un „show" pe care trebuie să-l repeți zi de zi spre a ajunge la perfecțiune...". **(Florin GHEUCA)**

ADIO, DOMNULE TRUFFAUT

„Cinematograful este o artă feminină, o artă pentru actriţe. Arta regizorului de film este de a face lucruri frumoase, pentru femei frumoase..."

Cînd tînărul şi înflăcăratul critic scria aceste rînduri în revista „Cahiers du cinema" după ce văzuse „Bonjour tristesse" de Otto Preminger, el exprima punctul de vedere, regula de aur care-i va ghida strălucita carieră de cineast, ale cărui filme sînt dedicate femeilor, fanteziei lor, frumuseţii lor...

„Copil fiind, nu-mi plăceau filmele „western" ... O lume exclusiv bărbătească mă plictisea"... Ce pregnante caracterizări făcute actriţelor : Jeane Moreau", cea mai mare actriţă a Europei „Catherine Deneuve „cu faţa-i admirabilă plină de dragoste şi mister, iar despre Fanny Ordant, actriţa ultimului său film „Vivement dimanche" : „violentă şi sălbatecă, un Humprey Bogart feminin... La premierea filmului în 1983 spunea : „Am 51 de ani, 21 de filme, aceste filme mi-au ritmat viaţa"...

Cu un aer de permanent adolescent, cu surîsul permanent pe buze continua a spune : „am impresia că filmele mele, fiecare din ele, sînt pietre care trebuiesc ansamblate pentru a face un zid. Acest zid e viaţa mea..."

Fiul unui arhitect — decorator, începe să muncească la 14 ani, la început ca sudor, apoi ca „băiat bun la toate" la bursa pariziană. Pasionat de film întemeiază un „cine-club" unde face cunoştinţă cu André Bazin, critic stimat în acea vreme „Bazin îl ia la revista „Cahiers du cinema". Aici tînărul îndrăgostit de film, devine critic acerb al filmelor proaste şi plictisitoare... Nu-şi precupeţeşte însă elogiile pentru mari maeştri Jean Renoir, Jacques Becker, Orson Welles. Jean Cocteau... şi mai presus de ei, Alfred Hitchcock căruia în 50 de ore de interviuri şi în cele 500 de întrebări îi analizează opera în prima şi senzaţionala sa carte : „Cinematograful văzut de Hitchcock" — De la carte la film nu a fost decît un pas. Şi astfel „400 de lovituri", filmul unei tinereţi zbuciumate, film aproape autobiografic e premiat la Cannes în 1959. Francois Truffant devenind promotorul „noului val"... Au urmat „Jules şi Jim", succesul din 1963, „Farenheit 451" şi „Copilul sălbatec", „Mireasa era în negru" dar mai ales „Noapte americană" care i-a adus un Oscar la Hollywood în 1973 „Ultimul metrou" în 1980,... ultimul film fiind „Vivement dimache" despre care spunea : „e pasionant, plin de mister şi umor"... Obişnuia să spună : „un film bun se prepară numai şi numai cu complici buni cu care poţi da „lovitura"...

Viaţa sa particulară, în afara filmelor : „n-am vilă la ţară, nu ştiu să înot, nu ştiu să skiez, de fapt nu ştiu să fac mai nimic... doar filme !..."

Într-adevăr, acest mare cineast, grav, discret, ,acest etern adolescent, la cei 51 de ani cu cele 21 de filme n-avea decît o mare pasiune : cinematograful ! Prin plecarea sa spre alte orizonturi, pleacă un pic din tinereţea noastră... **(Florin GHEUCA, după Madame Figaro).**

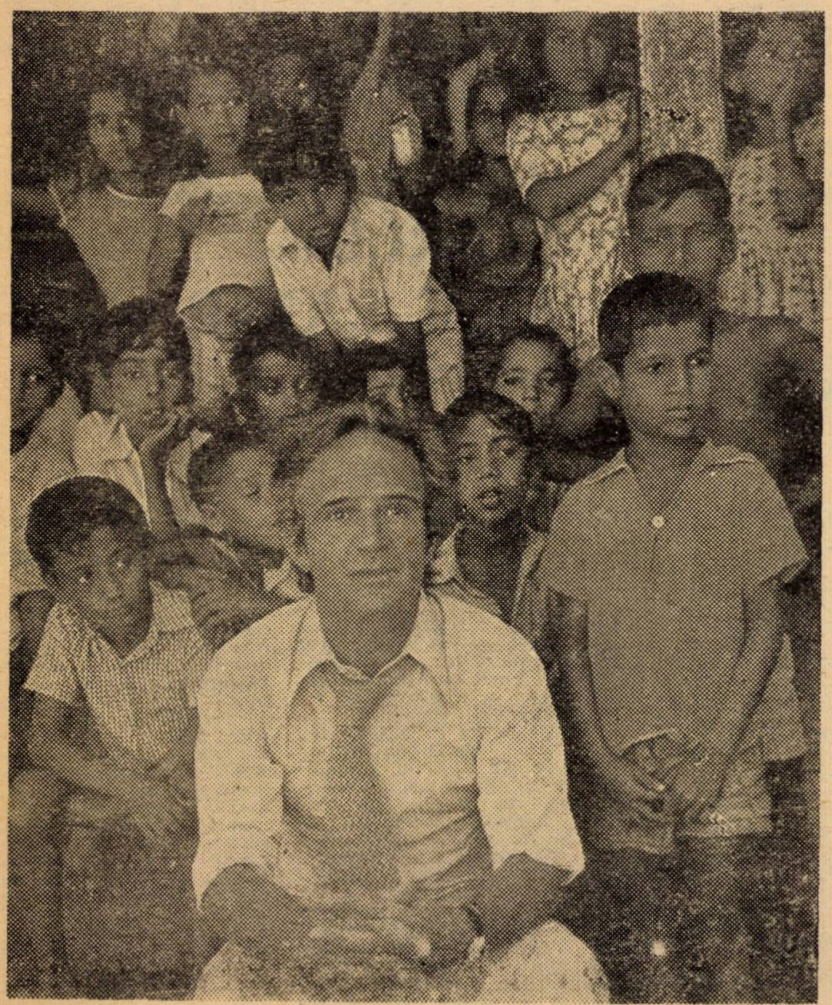

RUDOLF VALENTINO

O viaţă scurtă, o viaţă nebună pentru glorie

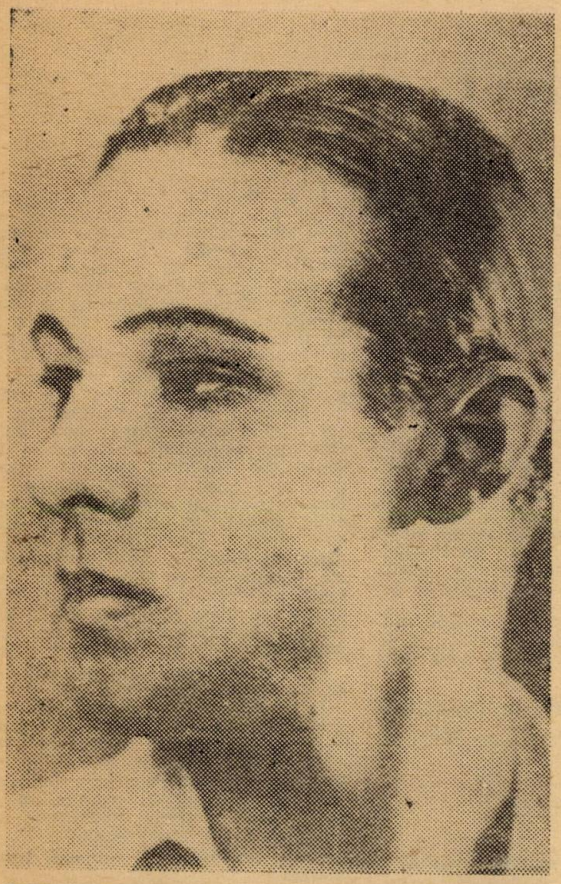

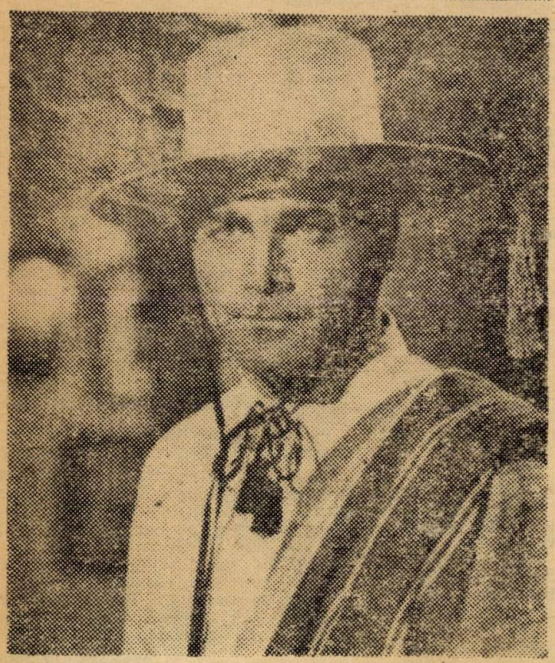

Celebru şi totuşi necunoscut, Rodolfo Alfonso Pietro Filiberto Raffaelo Guglielmi, viitorul Rudolf Valentino, se naşte la Castellaneta în provincia Taranto, la 6 mai 1895. Fiu al unui veterinar, Giovani şi al Gabriellei Barbin, o tînără de origine franceză, este crescut în cultul lui Napoleon, dar şi răsfăţat. Cu o diplomă de inginer agronom în buzunar şi fără bani tînărul Rudolf Valentino pleacă la Paris să-şi încerce norocul. Dar acolo e în plină vogă D' Annunzio şi el trece neobservat. În anul următor îl găsim în Statele Unite unde e de toate: grădinar, ajutor de bucătar şi chiar *gigolo* la New York, pentru 3 dolari pe seară. În 1918 obţine primul angajament cinematografic; trei zile de muncă obscură şi o răsplată de 15 dolari pentru primul său film *Alimony*. Apare şi în *Frivolous Wives* şi în *Out of Loock*, în 1919, apoi în *Hoţul de perle* şi *Amantul fatal* în 1920. Apare dar nu se vede, este încă Nimeni. Şi deodată sare iepurele? În 1921 în *Patru cavaleri ai apocalipsului* flegmaticul Rudy dansează un tango senzual care înnebuneşte America puritană. A dansa ca Rudy devine moda zilei şi din acest moment cota lui creşte vertiginos la 500 dolari pe săptămînă. După *Şeicul* cererile de soţ nu mai contenesc. Toţi bărbaţii îl imită, hectolitri de briliantină inundă America, cosmeticienii fac afaceri fabuloase. Rudy apasă pe accelerator, îşi cumpără o vilă pe care o botează „Cuibul şoimului", un yacht, o crescătorie de ciini de cursă. Se îmbracă luxos şi afişează ostentativ bijuterii feminine. America îl urmează fascinată.

Este răsfăţatul şi chiar îngîmfatul Hollywoodului. I se permite orice, este adulat şi invidiat. Prima lui căsătorie, cu Jean Acker, o actriţă de mîna a doua durează aproape... şase zile. În 1922 joacă în *Singe şi arenă*, o cunoaşte pe dansatoarea Natasa Rambova şi o ia de nevastă. Dar n-are noroc şi-n dragoste, Natasa e o intrigantă, Rudy intră în criză, e un sentimental. În 1925 marele Rudolf Valentino e foarte singur, joacă în *Noaptea muzicală*, în *Cobra* şi cu *Fiul şeicului* şi *Acvila* se află iarăşi în culmea apogeului. Nu şi sentimental. Pentru că el însuşi declară unui ziarist: „Acum ştiu că viaţa mea este un faliment. Femeile pe care le-am iubit nu m-au iubit. Celelalte n-au importanţă". Printre acestea se află şi actriţa italiană Pola Negri.

Nimeni nu se află cu el în seara zilei de 16 august 1926 cînd, într-un apartament de la *Ambassador Hotel* din New York, Rudy face o criză de peritonită acută şi moare.

La numai 31 de ani, fenomenul cel mai emblematic din istoria filmului dispare în plină glorie.

Se spune că la înmormîntare, ultimul drum a fost presărat cu 40.000 de femei. Pe cele care-l iubeau, nu le-a cunoscut.

O FAMILIE DE ARTIŞTI

Sînt căsătoriţi de 45 de ani, împreună la bine şi la rău... cum se spune la ofiţerul stării civile. Despre „rău" soţii Barrault nu vorbesc niciodată ...deşi şi răul se poate strecura uneori într-o viaţă fericită ca a noastră, spune Madeleine Renaud, dar apare binele la timp aşa că răul... O viaţă în artă, o artă a vieţii pe care Jean Louis Barrault o prinde, în paginile noii sale cărţi „Să simţim prezentul...". Un titlu împrumutat din Emerson, filosoful american din secolul trecut, mare pasiune a soţilor Barrault..." Iubim prezentul, căci prin prezent ne amintim de trecutul vieţii noastre"... Iată copilăria : **Madeleine**, elevă, crescută între severitatea bunicii şi blîndeţea mamei, visînd a fi o ziaristă celebră... **Jean Louis** fiul unui farmacist modest, învaţă matematica dar gîndul îi zboară la scîndura scenei... Şi timpul trece, ...Madeleine devine în scurt timp o fermecătoare vedetă a ecranului francez, apoi o stea a „Comediei Franceze" unde va rămîne 20 de ani. Jean Louis, fiu spiritual al marelui Dullin, atras de mişcarea modernistă, devine un mim de geniu. S-au întîlnit în timpul unor filmări şi astfel la 5 septembrie 1940, la primăria din Boulogne-Billancourt, spun „da" pentru o viaţă — „Ea mi-a dat întotdeauna încrederea, de care aveam nevoie, căci, contrar aparenţelor, ea e mai aproape de „avant-gardă", eu fiind mai ...clasic..." ...„Iar Madeleine : „În clipa în care e departe de mine, mi-e frică. Incredibil, dar în aceşti ani lungi de viaţă nu am avut nici o dispută cu Jean Louis. Încrederea pe care o am în el, în inteligenţa lui, în spiritul lui inventiv, în arta lui, e totul pentru mine". În spatele acestei admiraţii reciproce e prezentă dragostea. Dragostea unuia pentru altul, dragostea comună pentru teatru" teatru, poezie a efemerului", teatru căruia ei i-au dedicat viaţa lor.

Renaud-Barrault, un nume de familie, devenit unul singur precum doi ochi nedespărţiţi ai aceleiaşi feţe. „A fi actor, e să te uiţi pe tine în alţii... A fi actor, e să-ţi oferi viaţa ta altora..." E ceea ce au făcut, e ceea ce face de o viaţă acest cuplu magic al scenei...

Florin GHEUCĂ
după „Madame Figaro"

● În exclusivitate cu JEAN-LOUIS BARRAULT

Printre participările de prestigiu la ediţia Teatrului Naţiunilor (Sofia '82) a fost şi Campania **Renaud-Barrault,** fondată în 1946 de către doi mari actori ai scenei pariziene, Madeleine Renaud şi Jean-Louis Barrault. Cunoscînd un succes enorm în întreaga lume, această companie teatrală a înscris pe afisele sale opere de Eschil, Shakespeare, Beaumarchais, Marivaux, Cehov, Claudel, Kafka, J. Genet, piesei contemporane acordîndu-i-se un interes constant. Trupa la care ne referim a prezentat la Sofia două dintre succesele de prestigiu : **O, ce zile frumoase** de Samuel Beckett, protagonistă Madeleine Renaud şi un recital susţinut de Jean-Louis Barrault intitulat **Limbajul corpului.** Despre semnificaţiile acestui recital şi în legătură cu alte aspecte ale vieţii teatrale, Jean-Louis Barrault a acceptat să răspundă întrebărilor colaboratoarei noastre, **Mihaela Mîrţu.** Convorbirea a avut loc cu puţin timp înainte de reprezentaţia amintită.

J. L. B. Limbajul corporal este pentru mine o adevărată profesiune de credinţă. Timp de 50 de ani am încercat să mă servesc de trupul meu ca de un instrument căci nutresc o fervoare religioasă pentru frumuseţea corpului omenesc. Vă voi oferi această experienţă pe care o consider la baza teatrului şi a unei întregi filozofii. Cuvîntul este integrat expresiei corporale căci a varbi înseamnă a practica pantomima bucală. Între cuvînt şi gest nu poate exista în teatru, decît soluţie de continuitate. Timp de o oră jumătate voi încerca să mă dărui vouă cu toată sinceritatea.

— Pentru ce v-aţi ales profesiunea de actor ?

J. L. B. Am ales profesiunea de actor din copilărie datorită unei mari iubiri pentru semenii mei. Am dorit să comunic cu ei sub semnul însăşi al singurătăţii si al efemerităţii vieţii am dorit să caut puţină fericire în dragoste şi în viaţa nomadă ; am parcurs cam 70.000 de kilometri pentru a ne prezenta spectacolele în aproape toate ţările lumii. Teatrul suprimă din dicţionar cuvîntul străin, acolo ne regăsim, ne recunoaştem, ne înţelegem. Teatrul este o ţară independentă. I.T.I.-ul este prima ambasadă a unei ţări ce nu este încă recunoscută la O.N.U.

— Cum se lucrează în compania d-voastră teatrală ?

J. L. B. Lucrăm în familie. Compania noastră teatrală este organizată aşa cum se organizează o fermă în care există o pepinieră si copaci care furnizează grefa. Trei generaţii se înfruntă şi îşi împărtăsesc experienţa. Personal sînt împotriva disputelor între generaţii. Tinerii îmi impulsionează imaginaţia. Nu mă simt deloc profesor.

— Care sînt modalităţile de expresie corporală de care vă serviţi ?

J. L. B. Sînt două moduri de a avea o expresie corporală şi ambele sînt legate de viaţă — De pildă în oraş avem un comportament social, jucăm un personaj social ; amabilitatea, politeţea este masca în spatele căreia se ascunde o fiinţă esenţială ce trăieşte în tăcere şi nu se dezvăluie celorlalţi. Ne păstrăm în tăcere impresiile despre celălalt. A le releva înseamnă a mima. În poezia expresiei corporale a mima înseamnă a sculpta. Pantomima am folosit-o pentru prima oară atunci cînd am făcut cu Prévert **Les Enfants du Paradis ;** actorii vorbeau şi se exprimau corporal. Limbaj tăcut, pantomima are farmecul cîntecului şi este şi ea legată de viaţă. De pildă, poate, doi tineri s-au văzut şi acest moment este, pentru ei, momentul revelaţiei unei mari iubiri ; douăzeci de ani mai tîrziu ei vor fi uitat totul, tot ce e contingent, în afara privirii. Pantomima exprimă astfel de raporturi tăcute.

— Cum aţi reacţionat în faţa vieţii şi a loviturilor ei ?

J. L. B. Am primit de mai multe ori loviturile destinului, mai 1968 a fost pentru mine o răsturnare. Prin experienţă dobîndeşti în viaţă destinul pe care trebuie să-l reconverteşti în providenţă, trebuie să ştii să-ţi devii propriul destin şi să-l transformi în providenţă.

— De ce credeţi că oamenii iubesc teatrul ?

J. L. B. Sînt atraşi de teatru, izbiţi de caracterul efemer al vieţii. Înaintea spectacolului nu este nimic apoi, timp de 2—3 ore avem totul. Ţişnim în tenebre pentru a dispare în neant. Bulgărele de foc aruncat în spaţiu pentru un timp este însăşi traiectoria vieţii. Dorinţa de autodepăşire, un joc subtil ne dublează ; din această dedublare s-a născut conştiinţa, aşa am descoperit rîsul. Trăim şi sîntem proprii noştri actori. Noaptea singură face posibilă regăsirea unităţii. Teatrul este legat de însăşi ciclul vieţii umane. Cu ani în urmă, la Bonn, am interpretat trei zile la rînd. Claudel în faţa teatrului. După ce spectacolele s-au terminat, am revenit sub coloanele din faţa teatrului ; nu mai rămăsese nimic decît un mic cerc în urma trecerii noastre. Eram totuşi fericit.

— Veţi participa şi pe viitor la manifestările Teatrului Naţiunilor ?

J. L. B. Sînt foarte fericit să-l servesc în ciuda dificultăţilor financiare. La Madrid s-a hotărît ca aceste întîlniri să aibă loc din doi în doi ani. Voi fi întotdeauna la dispoziţia sa. După părerea mea, teatrul reuneşte oamenii în timp ce politica îi dezbină. Trebuie să considerăm că teatrul este un teren necesar de prietenie, de înţelegere.

Mihaela MÎRŢU

RENAUD - BARAULT

„Ideala... DALIDA“!

• Prin acest titlu revuistic, Dalida și-a prezentat ultimul său „show“ televizat sub regia cunoscutului regizor al micului ecran francez, Jean Claude Averti.

El a prezentat-o pe cunoscuta cîntăreață sub diferite măști ale eroinelor iubite de marele public.

Personalitatea unei Josephine Baker, a minunatei Julie Andrews, a Brigittei Bardot, travestiurile întruchipate cu simțul umorului ironic al parodiei, de la sportivitatea unei reportere la eroina îmbrăcată în smocking, au relevat încă o dată marele talent al cunoscutei cîntărețe pe care Averti o numește„ Ideala Dalida“.

ANA KARENINA

● JACQUELINE BISSET

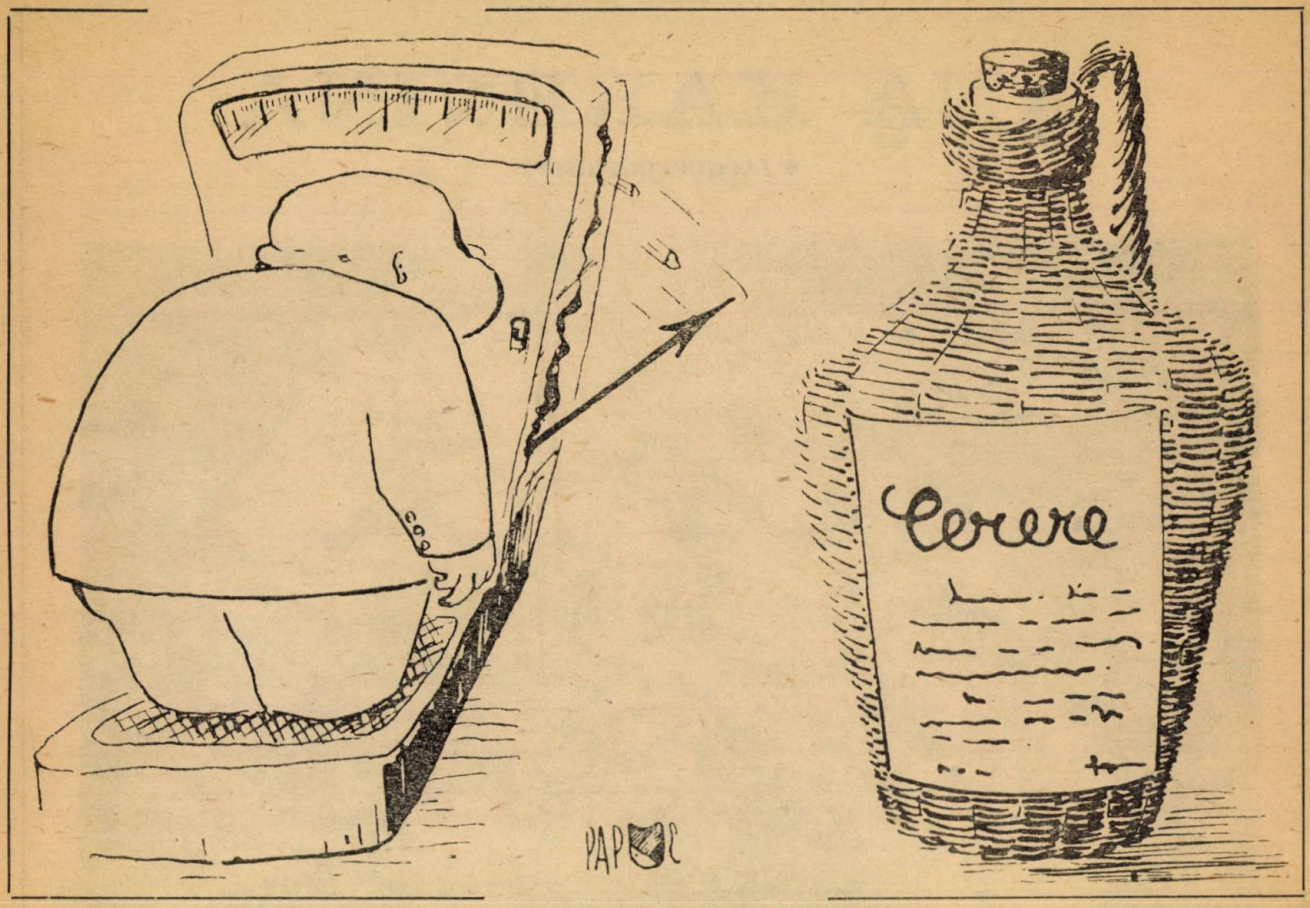

Desene de C. M. PAPUC

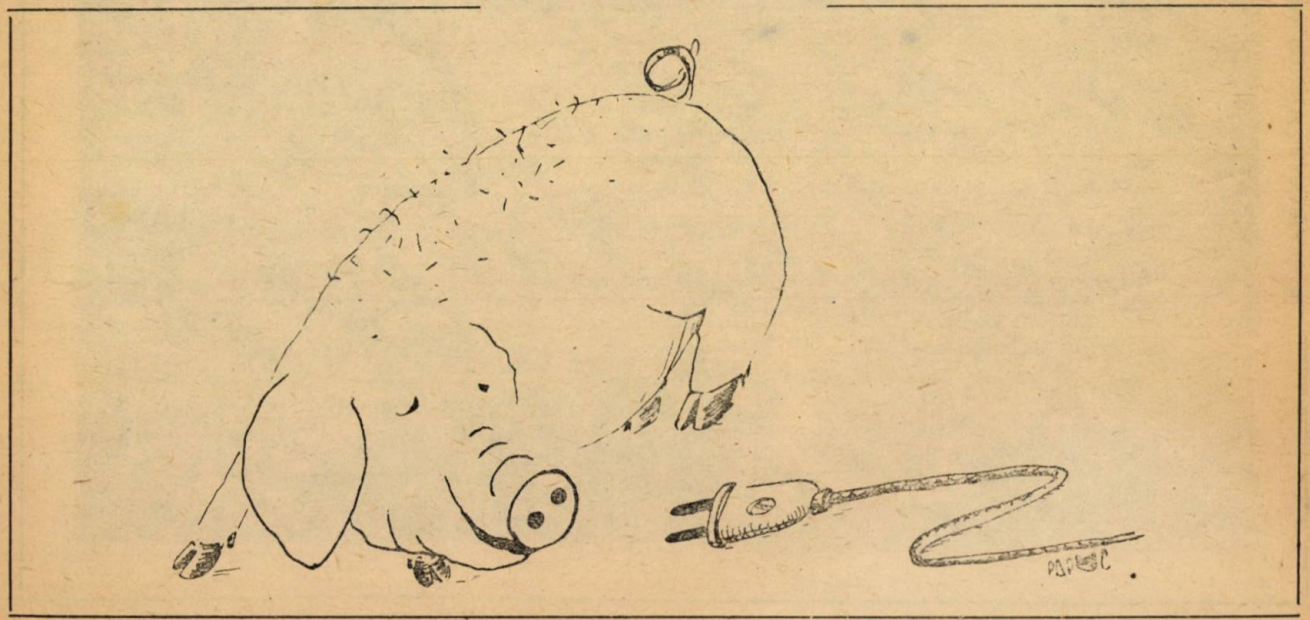

LA CINEMATECĂ

1 G	2 O	3 A	N	5 A	6 D	7 U	8 P	9 A	10 A	11 U	12 R
2 H	I	R	O	S	I	M	A	■	R	S	■
3 E	■	N	A	■	O	B	S	E	S	I	E
4 P	I	E	P	T	■	R	A	T	A	■	R
5 A	N	■	T			E	R	E	■	A	O
6 R	I	P	E	■	U	L	I	■	P	U	I
7 D	M	A	■	A	T	E	■	C	I	R	C
8 U	I			T		■	M	U	S	■	A
9 L	■			■		R		F			■
■	P			N	■	A		U			S
11	V			T		R		■			U

● CINEMATICĂ ● Textul în pagina 250

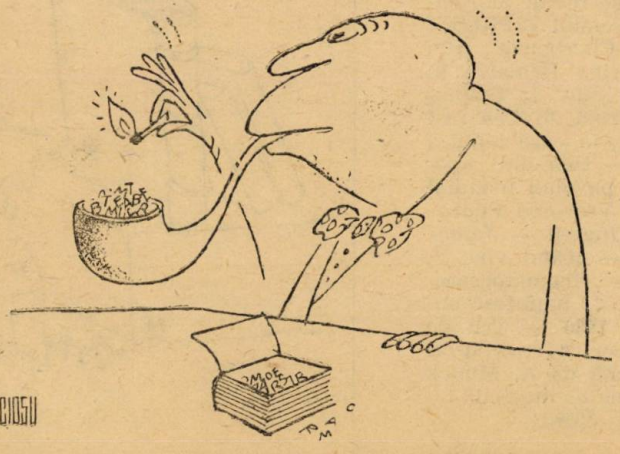

10

REBUS
MODĂ
UMOR
SPORT

LA CINEMATECĂ

• Grila — pe pagina anterioară

ORIZONTAL : 1) Capodoperă realizată de Chaplin în 1925, film apreciat unanim de critica internațională ca unul dintre cele mai bune filme din istoria cinematografului (3 cuv.). 2) „... dragostea mea" film realizat în 1959 de Alain Resnais cu Emmanuelle Riva în rolul principal — 4—5 secvențe din „Persana" ! 3) Secvențe de debut la „Nașul" ! — Film care a marcat apariția neorealismului italian, realizat în 1942, de Luchino Visconti. 4) Torace — „Supă de...", film realizat în 1933 de frații Marx ce se înscrie printre cele mai bune realizări ale cinematografului burlesc. 5) „... trecut la Marienbad", altă importantă creație a lui Alain Resnais, film distins cu „Leul de aur" la Veneția în 1961 (neart.) — Una din creațiile majore ale regizorului Ingmar Bergman realizată în 1963 (neart.) — Anda Onesa. 6) Coaste abrupte — Pasăre de pradă — Iese din ou. 7) „Dolus malus abesto" (abr.) — Fire de cusut — Altă capodoperă a lui Chaplin realizată în 1928 (neart.). 8) Primul film important al regizorului Luis Bunuel, distins cu „Marele premiu" la Cannes în 1951 (neart.) — Ucenicul de pe „Titanic". 9) Repetare ! — Una din ultimele creații semnate de Jaques Tati în 1970. 10) Instrument muzical — Cea mai importantă creație a regizorului Ernest Lubitsch realizată în 1931 (2 cuv.). 11) Filmul cu care M. Antonioni se impune ca un realizator de primă mărime în cinematografia mondială, distins cu premiul juriului la Cannes în 1960 — „Trilogia lui...", realizat de Satyajit Ray între 1955—1959, film prin care cinematografia indiană obține consacrarea internațională și „Marele premiu" la Cannes în 1956, (seria I).

VERTICAL : Capodoperă realizată de Visconti în 1963, una dintre cele mai împlinite ecranizări din istoria cinematografului cu Burt Lancester, Alain Delon, Claudia Cardinale. 2) Final la „Timpuri noi" ! — „...nobile și alese" realizat în 1949 de R. Hommer, film clasat pe locul 8 în clasamentul celor mai bune comedii la referendumul organizat în 1967 — Petre Vasiliu. 3) „Comoara lui...", capodoperă a filmului mut realizată de suedezul Mauritz Stiller în 1919 — Capodoperă realizată în 1942 în S.U.A. de P. Strond și L. Hurwitz. 4) Altă creație majoră a lui M. Antonioni care face dintr-un ciclu ce debutează cu „Aventura" și se încheie cu „Eclipsa" (neart.) — „Omul din...", film de R. Flaherty, unul din cei mai mari documentariști, distins cu „Marele premiu" la Veneția în 1934 — Generic la „Tăcerea" ! — ...debut la „Atacul trenului" !... și final la „Cenușă și diamant" ! 6) Localitate în Mali — „...în apă", filmul de debut al regizorului Roman Polanski distins cu premiul FIPRESCI la Veneția în 1962 (neart.). 7) „...din Cherbourg", film realizat de Jaques Demy cu Chaterine Deneuve în rolul principal distins cu „Marele premiu" la Cannes în 1964 (neart.) — Cu frecvență scăzută. 8) Cea mai cunoscută creație a lui A. Hitchcock. în care tehnica suspansului atinge apogeul (neart.) — Una din capodoperele filmului mut care a impus pe plan mondial cinematografia sovietică, realizată de Vsevolod Pudovkin în 1926. 9) Localitate în R. P. Ungară — Jumătate de cufundar ! 10) Carbonizată — „Cînd vine...", reper important pentru începuturile cinematografului ceh. 11) Intrări — „Vîrsta de ...", manifest suprarealist realizat de L. Bunuel în 1930 — Tril de păsărele. 12) O imagine originală asupra realităților Poloniei în timpul războiului, realizată de A. Munck în 1957 — Primele melodii din „Sunetul muzicii" !

Dicționar : ~~DMA~~, MES, DIO, ~~ETE~~, CUFU.

Ionel TOMA

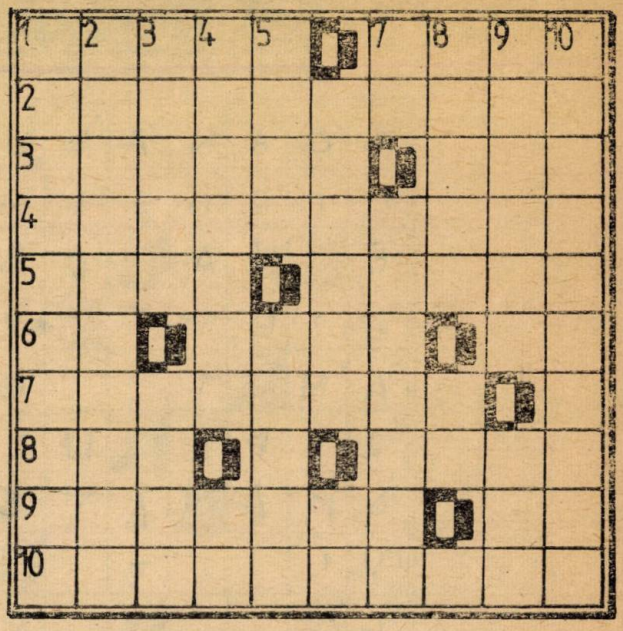

COMENTARII

ORIZONTAL : 1) Imagine specifică de bloc — Plin de candoare. 2) Înlăturări oportune a neînțelegerilor evidente. 3) Neînvinși de o soartă îngrată — Cetățean al lumii. 4) Epilog previzibil pentru un cuvînt spus la întîmplare. 5) Rețele de ape dulci — Pilon de susținere pentru un bazin portabil. 6) Efectele populare ale unei mîndrii naționale — Incompatibilități ornamentale pentru orice pereți — Esențialitatea în artă ! 7) Dă o notă de autenticitate oricărui act îndoielnic. 8) De mai multe ori — Ispită irezistibilă pentru o curiozitate avidă. 9) Te pune în situația de a scrîșni din dinți — Mențiune obținută în cauză. 10) Prototipul feminin al maternității.

VERTICAL : 1) Virtuoși ai binelui. 2) Aspecte variate de fațadă. 3) Susținători anonimi ai perenității florale — Pistă falsă... literară. 4) A tăia răul de la rădăcină — Vorbă în plus. 5) Respinge categoric orice alternativă — Face exerciții de dresaj în aer liber. 6) Iau lumea în răspăr, transformînd zîmbetul în rînjet — Mediu adecvat pentru înot ! 7) Anulează orice opoziție — Înfrățire între popoare. 8) Număr imprecis cu aparențe de exactitate — Propria-ți însușire. 9) Desenat cu teul — Atelier de reparații pentru tot felul de vase. 10) Se pune într-un colț ca să marcheze o despărțire echitabilă.

Alexandru CAPĂȚÎNA

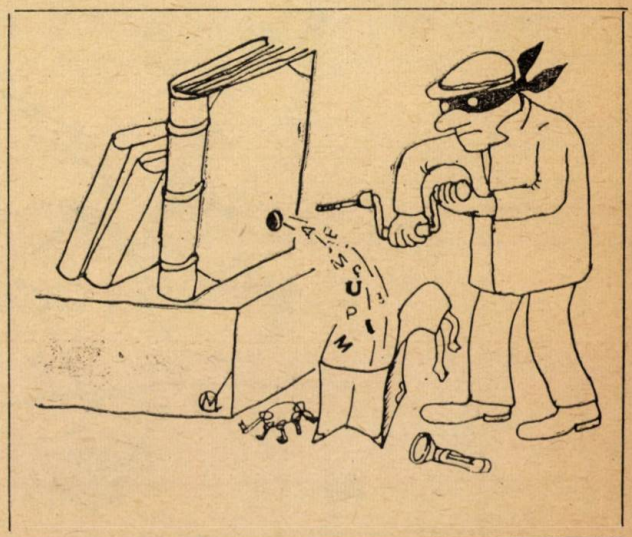

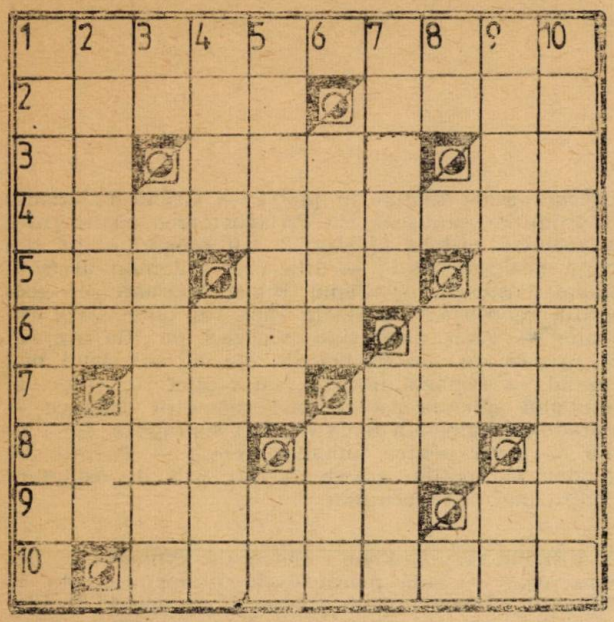

sens unic

ORIZONTAL : 1) Lemne de foc. 2) Ea o capacitate, în sfera comerțului — Servit a la grec. 3) E cub ! — Aprobare... căzută din cer — Cauc ! 4) Crimpeie de viață, mai greu sesizabile. 5) Un ins... model — Luate din scurt ! — În vîrful Apeninilor ! 6) Bomboane de copii — Cuțitul mămăligii. 7) După el potopul — Pus la grămadă. 8) Minte fără oprire (masc.) — Încheiat la un anume punct. 9) Prinsă într-un joc de doi — Osiris ! 10) Pereți cu cai verzi.

VERTICAL : 1) Remarcați prin însușirile lor. 2) Nepotrivite și... încrucișate (sing.) — O jumătate de gură ! 3) Spițul spițului ! — Opus 9 ! 4) Luat din tors — Dă din inimă. 5) Corul spectatorilor — Puse-n pipă. 6) Locuințe din BUȘTENI — A apela la cunoștințe, în caz de nevoie. 7) Artist la cel mai înalt nivel — Bate fără mîini și merge fără picioare. 8) Ultimii din cap ! — Indică unele diferențe. 9) Brăzdați de ape cu marginile smălțate de flori — Ropot final ! 10) Deși n-au pic de experiență, sînt primii.

DICȚIONAR : ABR.

Andrei CIURUNGA

CAII DE LA LUCINA

Sîntem obișnuiți să privim caii ca pe ceva sublim, cu bucurie sau cu duioșie. De aceea, cînd îi întîlnim în cale și ne desfată privirile, să ne gîndim o clipă la sufletul lor, pentru că, deși pe versantul de vis-a-vis se perindă pleiada de cai putere înglobați în metal cu roți de cauciuc, el, calul, rămîne totuși pentru totdeauna simbolul frumosului, al purității și de ce nu, al curajului.

N-am intenția să închin o odă calului, deși ar merita-o din plin, pentru că din totdeauna a fost alăturarea omului ușurîndu-i munca, ori a participat — și nu de puține ori — la confruntările istorice ale neamului omenesc. Ș-apoi, cui oare nu-i place zbenguiala calului, splendoarea galopului său trufaș ? De cîte ori ori n-am tresărit privind spectacolul de mare virtuozitate al calului, și n-am simțit la un loc spaimă, admirație, extaz ?.

Fac această pledoarie fiindcă m-am aflat nu prea de mult timp într-o lume de armonii eterne, pe care le-am găsit, mai bine-zis le-am regăsit în Țara de Sus, la Lucina. Există aici o herghelie numărînd în ani peste un secol și un sfert, o herghelie al cărei mîndri cai, cu mers elegant și alura de gală, pot fi considerați pe drept cuvînt cărăușii munților. Reușită combinație de grație și putere, adăptîndu-se perfect atît la ham cît mai ales la căratul samarelor pe potecile dealurilor și văilor, trăind slobozi în turme, insensibili la rigorile iernii, Caii HUȚULI, căci despre ei este vorba, sînt o întruchipare a forței și frumosului, iar aceasta, datorită unor oameni inimoși, care, de cînd se știu, se-ndeletnicesc cu creșterea cailor. Oameni aproape anonimi dar care nu concep viața fără tumultul, exuberanța și toată corola de minuni pe care o implică prezența calului, acest prieten al omului din veac și pînă-n veac, căci știut este : „cine iubește caii, nu-și trădează iubirea".

Și astfel trăiesc aici caii, iar oamenii care-i cresc, trăiesc și ei în fiecare suflare a lor. Acești „maeștri mari" care nu și-au săpat numele pe copitele cailor, pot arăta oricum ; acestor cai, le putem alătura orice imagine, și încă ceva : ideea de omenie, proprie anonimilor care iubesc și mor iubind caini, proprie acestor oameni de pe meleagurile Obcinilor, pentru care de fapt am așternut pe hîrtie, în semn de respect, aceste sincere însemnări. **(Traian MOROȘANU).**

MODA

● Foto M. NEAGU

Cele 24 de porunci ale idolului vestimentar

1. — Să nu umbli dezbrăcat.

2. — Să nu arunci hainele neglijent, fără umeraș, fără protecția dulapului chifonier, a pungilor de plastic cu fermoir, contra moliilor, să nu le lași pe jos direct unde le-ai dezbrăcat și mai ales să nu le uiți acolo, decît dacă ești în sînul familiei.

3. — Veșmintele sînt frumoase sau urîte numai în funcție de scopul practic și moral pe care ni-l propune stăpînul lor în momentul în care le îmbracă. Forma este dictată de funcție, deci și de ambianța socială la care se cere adecvat obiectul vestimentar, potrivit cu persoana, vîrsta, sexul, împrejurarea, comuniunea sau comunicarea pe care o stabilește prin formă și culoare cu restul lumii, chiar izolîndu-l pe purtător, în mod relativ, de ea.

Socrate este primul cizmar, dintre modelierii cunoscuți de noi, care a afirmat acest principiu al adecvării formei le scopul practic și moral propus. Pentru a-i face pe clienții săi, din cetatea vestită a Atenei și din jurul zidurilor ei, să înțeleagă ce vrea să spună i-a dictat uceniculuí său următorul exemplu „Ce este potrivit pentru luptă nu este potrivit pentru fugă" și reciproca, în termeni estetici „De aceea nu este frumos decît ceea ce este potrivit pentru fugă ca pentru fugă, pentru luptă ca pentru luptă". La

MONOLOG

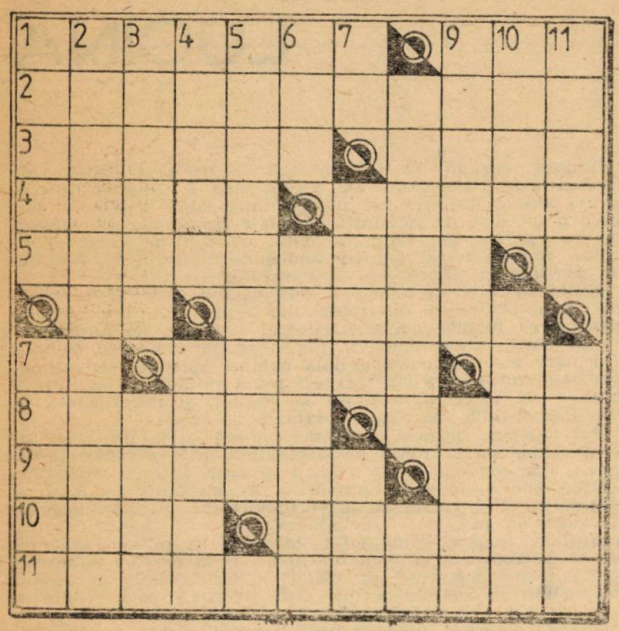

„Un pansier dolce e rimembrare"

(RAFFAELLO SANZIO)

ORIZONTAL : 1) Armuri de carton pentru cavalerii gîndirii — Bijuterie cu rubine dintr-o vitrină cu petale. 2) Judecătoarea împarțială a umbrelor prezentului. 3) Avangardă de recunoaștere în strategia animală — Dudă neagră culeasă din pămînt. 4) Omagiu antic dăltuit în piatră — Grăniceri imobili la frontiere minuscule. 5) Privighetoarea nestatornică a vechilor castele. 6) Mimici sau mimări, după dorința dezlegătorului ! — Interpret autohton al Simfoniei Pastorale. 7) Capul Bunei Speranțe în geografia rebusistă ! — Moale răboj al unor texte romane — Erau nouă sute cincizeci pe Via Appia ! 8) Ape sărate : cu cît bei din ele, cu atît devii mai însetat — Papagal nevăzut, cu replici stereotipe. 9) Simbolul spiritualizat al unei geometrii artistice — Paradoxul valoric a două nulități suprapuse. 10) Palmă de lemn pentru mîngîiat pereții — Părinte legendar al copiilor păcatului. 11) Săli de așteptare pentru martorii trecutului.

VERTICAL : 1) Figură liberă de gimnastică... neconsimțită — Fulg plecat dintr-un nor de vată. 2) Figurant efemer într-un spectacol de epocă. 3) Virtuali donatori onorifici de sînge — Recoltă pentru o viitoare alimentare a țapilor. 4) Pedagoge severe în reeducarea oaselor — Prometeu mărunt sacrificat din curiozitate. 5) Descoperirea tardivă a comorilor unei lumi apuse. 6) Prolog nemuzical la partitura unei sonate ! — Colecționară de imagini pentru un album propriu. 7) Umbrela anonimatului peste eternul cuplu — A concura după puteri cîntecul Niagarei — Oaspete vorace al unei gazde de lemn. 8) Scuturi de nădejde în bătălia împlinirilor — Ultimele veri petrecute în Severin ! 9) A expune falsuri sub ochii miopi ai vanității — Ofrandă individuală la o pușculiță comună. 10) Drumul unic ce duce spre victorie — Stentor de aramă chemînd ecoul depărtărilor. 11) Sărbătoare cotidiană din calendarul privirilor — Măști anodine în Comedia Umană.

DICȚIONAR : TRA.

Florentin Titus VASILESCU

---

plăcinte meșterul modelier nu s-a referit, pentru că proverbul românesc, încă nu apăruse. Mai mult text nu ne-a lăsat, pentru că, ocupat cu măsurile de înălțime și talie fizică, metafizică și morală, i-a lăsat ucenicului său Platon grija scrisului, iar acesta, ca toți ucenicii, scăpat de sub supravegherea meșterului, n-a mai scris decît 40 de dialoguri, dintre care unii despre cetate, alții despre prietenie, ba chiar despre un banchet (al calfelor, se pare) însă nici un dialog măcar despre modă. Așa se face că de la antici nu ne-au rămas decît fragmente, nici un tratat sau o modă descrisă sistematic. Totuși din izvoare orale aflăm că meșterul Socrate, care nu știa să se poarte cuviincios cu clientela, făcîndu-i morală și punîndu-i întrebări neplăcute, era sărac și de aceea soldat pedestru, adică infanterist. Se spune că într-o dimineață cețoasă, cînd se fixase data unei bătălii istorice cu perșii, tot trăncănind și umblînd nealiniați, cu niște prieteni de-ai lui din alte bresle, niște nedisciplinați, au nimerit în spatele liniilor dușmane. Perșii auzind zăngănit de arme, nevăzînd bine pe ceață cîți dușmani sînt, au crezut că grecii i-au încercuit și începînd să strige „Grecii ne cad în spate" au dat de bir cu fugiții producînd panică. Așa au pierdut bătălia de la Salamina, Salomea sau Salamanca, se pare, după alți autori, dacă ne mai aducem bine aminte. Dar nu asta are importanță acum. Oricum civilizația europeană a scăpat atunci precum cămila prin urechile acului. Altceva ne interesează în mod deosebit și anume principiul general de modă stabilit cu acest prilej și care și-a dovedit valabilitatea prin secole. Socrate și prietenii săi au fugit și ei speriați, care încotro, unii luînd exemplul eroului de la Maraton și-au aruncat armurile, coifurile, scutul greu și armele prinzînd astfel aripi la picioare. Se pare că unii au ajuns chiar pînă la malul mării. Acolo și-au dat seama pentru prima oară că ce este bun și frumos pentru luptă, adică echipamentul greu, nu este bun pentru fugă, unde trebuie să fii ușor. Și invers, nu-i bine și nici frumos să apari în fața inamicului ca pe plaja de la marginea mării. Acest principiu se verifică și în cazul prezentării la școală, la examene, la laborator, la locul de muncă, unde nu se recomandă să vă prezentați în mici Bikiny, mai ales din prima zi și fără să știți ce fel de om este șeful. Vă recomandăm deci să nu vă duceți în frac pe plajă, nici îmbrăcați în zale la o tainică întîlnire amoroasă. Nu folosiți costumele galbene cînd treceți prin grădina vecinului noaptea și nu vă îmbrăcați în costum gris fer de lînă englezească, la două rînduri de nasturi, cu batistă la buzunarul mic de la piept, cînd șeful dumneavoastră apare în vechiul lui costum de burlac, recondiționat de soție și călcat în regie proprie.

3. — Toate la locul lor, la vremea lor și în perfect acord cu ambianța naturală, socială, cu evenimentul, dar mai ales cu soția. Ce spune ea este modern și elegant. Aveți deplină încredere în **principiul concordanței,** descoperit de Socrate, cu ajutorul soției sale Xantipa (poreclită și otrava, de acei cetățeni atenieni care o cunoșteau din timpul verilor călduroase cînd îl spăla pe soțul ei în public, deși îmbrăcat, cu apă opărită, pentru a-i mula veșmintele pe corp recomandîndu-i în același timp să nu ridice vocea și să nu mai rostească sofisme. Ceva din acest procedeu, minus rostirea magică, s-a păstrat pînă astăzi și la spălarea și perierea blue-jeans-ilor pe corp). Astfel, supunîndu-vă înțelepciunii antice, dobîndită după atîtea chinuitoare întrebări și căutări, cu stoicism, veți descoperi poate că pijamaua dumneavoastră veche și moale este costumul cel mai comod și frumos, dat fiind că se potrivește de minune cu scopul domestic pe care a avut grijă să vi-l propună, la timp, tovarășa dumneavoastră de viață.

Mai ales dacă veți observa, în treacăt fie vorba, cît de strîmtă și chinuitoare sînt cizmele cu tocuri înalte, pantofii înguști și strînși, de velur, rochiile care frîng talia și lasă (vai !) decolteul neprotejat de intemperii, pălăriile și căciulile de vulpe, atît de incomode la spălat vasele, toate aceste obiecte de tortură pe care partenera dumneavoastră minunată le acceptă numai pentru a vă face de rîs în lume, rămînînd cumva cu o centimă în urma vecinelor, sau a rubedeniilor, oricît de îndepărtate, atunci și numai atunci, veți rămîne mulțumit și fericit în papucii dumneavoastră de casă comozi, pe pozițiile ferme

SIC COGITO

ORIZONTAL : 1) Brevet de invenție — Fixativ la capete ! 2) Asociații de idei — Tineri bărboși. 3) Ulei tehnic — Radioactivitate. 4) Cîmp de atracție — Forțe mobilizatoare (od.). 5) Titlu de proprietate — Rămas fără cunoștință — Omul invizibil. 6) Sînt... din provincie — Un capăt de ață (sic !). 7) Derulare cu încetinitorul — Victorioși în campanii. 8) Copii de țiță (sing.) — Termen uzual... în corespondență. 9) Atribut al slăbiciunii feminine — Fund de ochi. 10) Cap... de familie — Tare plouat. 11) Dată... de dar.

VERTICAL : 1) Piesă transformată... în damă — Motonavă trasă la țărm. 2) Cap la cap. 3) Se găurește des — Reprezentant al țării. 4) Hop... și eu ! (Scuzați obrăznicia !) — Vorbitoare... cu ceasurile. 5) Fir de ață albă — Pentru nimic în lume. 6) Prinde șoareci în ghiarele-i ascuțite — Stop cardiac ! — Documentare de arhivă. 7) Eliberează... copii — Element de frunte. 8) File de poveste... cu adresă — Cu pete pe margini ! 9) E numit la direcție — Șahistă de categoria I. 10) onduc caii la curse — Șarjă de cavalerie. 11) Alertă sui generis — Supus prea plecat — Mintea de pe urmă !

DICȚIONAR : UIE.

Colea HERESCU

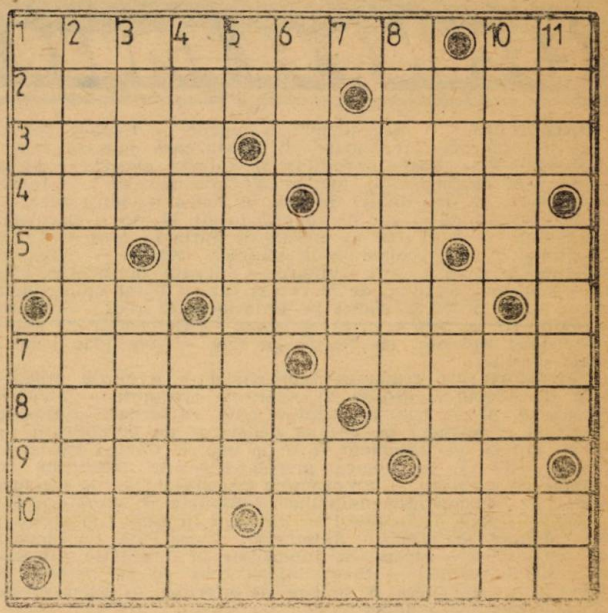

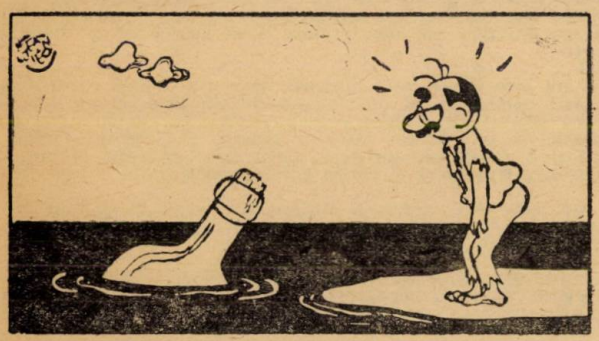

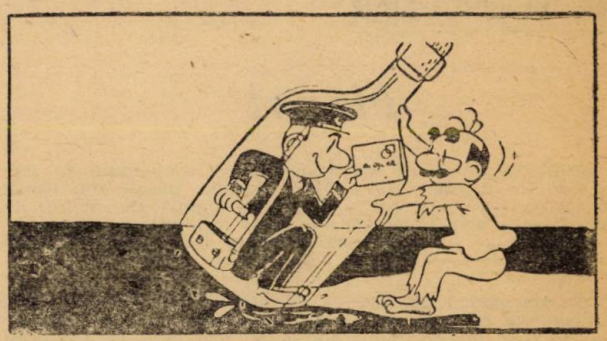

ale principiului adecvării, pe care l-ați adoptat, de la meșterul Socrate,, primul modelier al civilizației europene menționat de revistele de specialitate, și asta din pură și proprie convingere conjugată.

4. — Să reținem deci : veșmîntul potrivit pentru omul potrivit, la locul potrivit și în împrejurarea potrivită. Cînd în locul cuvîntului om, vom folosi femininul femeie, vom avea grijă să punem de acord subiectul cu predicatul astfel încît introducem pluralul, cît mai plural : veșmintele, locurile, împrejurările, ocaziile, evenimentele, întîmplările, fanteziile etc. și să adăugăm, cu convingere și spirit de sacrificiu, ca niște adevărați susținători ai modei că o adevărată femeie nu se poate mulțumi cu atît, că ea nu trebuie să aștepte schimbarea anotimpului, locului, ocaziei pentru a-și schimba veșmintele, că este îndecent (pentru un bărbat) ca partenera de viață să apară de două ori în același loc, în aceeași familie, la același teatru, sau chiar la slujbă, dacă-i de protocol, în același pardesiu, iar aceeași rochie, în aceiași pantaloni, în același pulover, în aceiași pantofi, în aceleași cizme, cu aceeași poșetă, cu aceleași mănuși, fular, batic, eșarfă, în aceeași bluză, jachetă, haină, tailleur, împletitură, șal, scurtă, trois-quart, cojoc, mantie, pălărie... pe care toată lumea le știe pentru că le-a mai văzut o dată. Ar fi o gravă derogare de la principiile meșterului Heraclit, care a observat încă în cadrul unor demonstrații făcute de manechinele olimpice, din Elanda antică, faptul că nu te poți spăla de două ori în aceleași ape ale unui rîu, pentru că și apele vor fi altele, și noi de asemenea, pentru că toate curg „chiar și hainele de pe noi, adevăr al modei dialectice, introduse de el atunci, pentru prima oară, în conștiința clientelor, adevăr care odată intrat în circulație s-a deosebit a fi imbatabil, cu toată opoziția unor bărbați retrograzi. Mișcarea și schimbarea sînt atribute ale modei, permanente, inevitabile, obiective și universale. Cît privește transformările (mai ales la paltoane, chiar întoarcerea pe dos) ele se recomandă mai ales pentru bărbați cu un spirit conservator mai accentuat. Pentru femei sînt de preferat lucrurile noi, noi noute.

5. — Croitorii sînt oameni de încredere ai istoriei (chiar dacă nu se țin niciodată de cuvînt, probă evidentă este data incertă, dar cert amînată a probei viitoare) prin a căror mînă se făurește soarta omenirii, după gustul femeilor și cheltuiala bărbaților. De la această regulă severă există desigur și fericite excepții : acestea sînt croitoresele.

6. — Să nu crezi în croitor. Croitorii, de ambele sexe, se împart în două mari categorii : buni și răi. Dintre ei unii sînt iscusiți, alții neiscusiți. La rîndul lor cei iscusiți se împart în talentați și netalentați. Cei talentați, culmea ar fi să fie și cinstiți... în acest caz merită un bacșiș pe cît de mare pe atît de gras, plătit din micile economii neobservate, care se adună în lungul interval al atîtor probe. Proba de calitate a modei este efemerul.

7. — Să nu crezi în ceea ce durează, pentru că se demodează.

8. — Să nu te îmbraci ca aproapele tău. Această poruncă se cuvine citită mai ales la feminin.

9. — Să nu te supui designului. Designerul este un croitor fără ac și fără cliente. El lucrează numai pe modele și manechine. Unele din acestea deși au forme și dimensiuni antropologice sînt de lemn. De unde constatarea că expresia folclorică „am eu ac de cojocul ei" rămîne în domeniul artizanal.

10. — Să nu rîvnești la croitorul alteia, căci acesta este un bun oprit.

11. — Cine sapă groapa croitorului său cade singură și goală în ea. Iar croitorul rămîne deasupra cu clientela sa. Pentru că așa cum spunea un mare economist : Croitorul este totalitatea relațiilor sale sociale, mai ales cu lumea bună.

12. — Să-ți respecți croitorul tău, ca pe tine însuți, nu însă fără măsură. Nici un croitor din lume nu poate să se ia la întrecere cu bunul creator natural Natura nu face salturi, nici cu acul nici cu mașina de cusut. Forma, croiul, culoarea pielii, pe care le avem de la natură, pot fi puse în valoare de un croitor bun, iscusit, talentat, sau dimpotrivă contrazise, îngropate, anulate de o vestimentație informă sau pompoasă, neadecvată persoanei.

Esculap se amuză

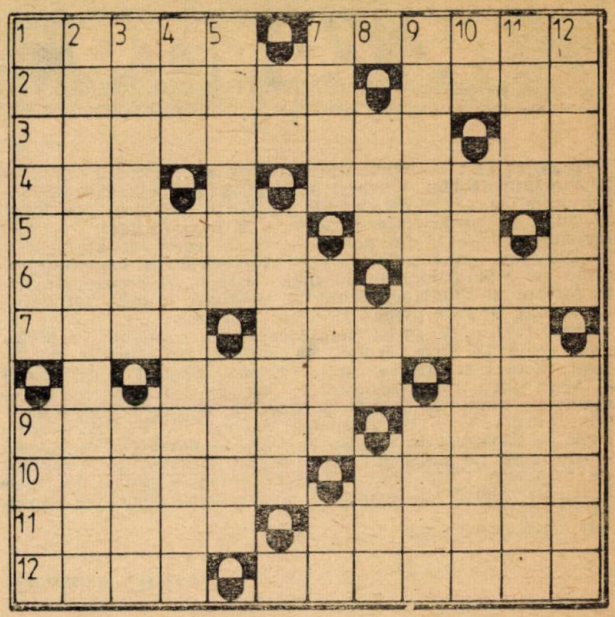

ORIZONTAL : 1) Are picioarele ţepene — Uşoară deplasare a membrelor inferioare. 2) Localizează pojarul prin... hidroterapie — Boala somnului. 3) Solicită excesiv vederea — Sluj în extremis ! 4) Început de idiosincrasie ! — Inflamaţii care ne dau dureri de cap. 5) Astea tremură zdravăn — Se recomandă în caz de răceală la gît. 6) Au o circulaţie neregulată — A se ţine cu mîinile de burtă în timp ce-i dau lacrimile. 7) Se recomandă la plimbări uşoare — Aflaţi în necunoştinţă. 8) Cazuri similare — Început de istovire ! 9) Conformaţie deosebită, de la caz la caz — Total opuse unor depresiuni. 8) Necaz simţit pe propria piele (reg.) — Trasă la faţă. 11) A face o criză de nervi — Generator de suferinţe prin apăsare. 12) Ne ia cu frig — Are leac pentru toate (fem.).

VERTICAL : 1) Tratament superficial — Evoluţie progresivă. 2) Afecţiune uşoară. 3) Aspiraţie profundă — Stop în circulaţie. 4) A neglija regulile unei alimentaţii raţionale (reg.) — Tratament pe ascuns generator de complicaţii. 5) Li se aplică un tratament forte la cap — Cazuri tipice de natură psihică. 6) Nucleu alveolar ! — Se manifestă cu gemete şi gîfîituri. 7) Emotivitate paralizantă — N-are mai nimic — Are cuvîntul simbolul lui Esculap. 8) Cetăţean sovietic — Apare o vînătaie ! — Vindecat în final ! 9) Curbări ale coloanei vertebrale — Aglomerări neomogene. 10) Început de tensiune ! — Lipsită de intensitate în circulaţie. 11) Cazuri neidentificate — Insensibil la ceea ce se petrece în jurul său. 12) Oferă o scutire de eforturi — Element de acupunctură sui generis.

DICŢIONAR : UPI, IDI.

Liviu POPESCU

M. YOURCENAR

Flăcări

„Dincolo de tumult sau dezinvoltură, inseparabile în acest fel de mărturisiri cvasi-publice, anumite pasaje din **Flăcări** conţin, mi se pare acum, adevăruri simţite din vreme dar pe care o viaţă întreagă nu va fi fost prea lungă pentru a încerca să le regăsească şi să le autentifice. Acest bal mascat a fost una dintre etapele unei conştientizări".

„Crima nebunului este că se preferă. Această preferinţă nelegitimă îmi repugnă la cei care ucid şi mă îngrozeşte la cei care iubesc. Fiinţa iubită nu mai este, pentru aceşti avari, decît o monedă de aur pe care să-şi încleştezе degetele. Nu mai este un ideal, ajunge să fie un lucru. Refuz să fac din tine un obiect, chiar dacă acesta ar fi Obiectul Iubit".

„...nu este vorba de sublimare, aşa cum o vrea o formulă hotărît nenorocită şi ofensatoare pentru trup, ci de perceperea secretă că iubirea pentru o persoană dată, oricît de adîncă, nu este adesea decît un frumos şi trecător accident, mai puţin real, într-un sens, decît predispoziţiile şi opţiunile, care-i premerg şi care-i vor supravieţui".

„Un zeu care vrea să trăiesc ţi-a ordonat să nu mă iubeşti. Nu rezist la fericire. Din lipsă de obişnuinţă. În braţele tale, puteam doar să mor".

„Nu-ţi clădeşti fericirea decît pe o temelie de disperare. Cred că voi putea curînd începe să construiesc". (Traducere **E. B.**)

13. — Nu haina face pe om, ci omul face haina să-l exprime pe măsura lui, aşa cum este, sau mai frumos, aşa cum ar dori să fie, sau mai rău. Condiţia binelui şi a frumosului vestimentar este să nu depăşească măsura, nici în bine nici în rău, să nu depăşească condiţia (fizică, socială, financiară, dispoziţională, ocazională) nici intenţia, fie ea oricît de bună.

14. — Intenţiile bune nu pot fi servite de materiale proaste sau neadecvate ca structură, ţesătură, contextură, culoare, greutate, nuanţă, cădere în fald, elasticitate, volum, linie.

15. — În alcătuirea îmbrăcămintei să nu te bizui pe mintea cea luminată slujită de o mînă neîndemînatică, ori proastă, nici invers.

16. — Cea mai frumoasă îmbrăcăminte a corpului femeiesc este pielea, propria piele, nu cea dubită. Fără de ea s-ar vedea toţi muşchii, ligamentele, articulaţiile, arterele şi venele, nervurile ca pe un ecorşeu, sau mulaj anatomic de om jupuit. În acest caz femeia ar fi, într-adevăr, foarte dezbrăcată, chiar indecent dezbrăcată. Îmbrăcată însă în pielea ei naturală, atît de bine alcătuită, croită şi mulată, frumos colorată, încît nici o casă de mode nu şi-a propus pînă acum să o înlocuiască, femeia are sfînta datorie să se spele. Vestimentaţia nu are menirea şi nici nu poate să ascundă deficienţele de igienă corporală.

Orice femeie, oricît de modernă, are datoria să-şi păzească pielea, să o îngrijească şi să o păstreze ca pe cel mai scump şi unic veşmînt pe care nu-l poate schimba, nu-l poate dezbrăca, nu-l poate aşeza pe umeraş în garderobă (cu tot regretul pe care-l încearcă uneori). Folosirea serviciilor spălătoriei chimice este imposibilă, deci feriţi-vă de pete. Prima obligaţie faţă de comoara în care s-a născut îmbrăcată o femeie este aceea de a o spăla cu apă caldă, săpun, ajutîndu-se de burete, perie şi de masajul final cu un prosop foarte curat. Pe acest temei sănătos apar preocupările cosmetice, încă de la egipteni. Se apelează la sucuri de plante şi flori, extrase de rădăcini, fructe, lapte şi miere, zer, tărîţe fermentate în „borch", miez de pîine neagră demachiant de pudre şi vopsele. Se ajută porii să fie curăţaţi, să respire, să se menţină proaspeţi, ca şi culoarea feţei a mîinilor, a gîtului ş. a.

Părţile vătămate sau încreţite ale pielii se îngrijesc cu cataplasme, felii de castravete verde, crude, iar pentru cine face risipă de fantezie şi mai ales de bani, cu surogatele tuturor acestora şi a fierturilor de rădăcini, scoarţă de mesteacăn, muguri de bambus, stevie, sulfină, mentă, căpşuni, busuioc, distilate de Christian Dior, Helena Rubinştein, Casa Lancôme, Miraj şi multe alte case frumos mirositoare.

Unde se termină cosmetica cea cu infinite posibilităţi, începe vestimentaţia.

17. — Porunca 16 se aplică şi la bărbaţi, cu unele rezerve, privind părţile cele mai reprezentative, uneori.

18. — Cea mai aproape de piele este cămaşa, care poate fi de 3 feluri : a — de zi, b — de noapte, c — de forţă. Se mai cunosc şi alte specii de cămăşi cum ar fi : cămaşa miresei, cămaşa mirelui, cămaşa aproapelui, cămaşa lui Iov, ş. a., care se poartă o singură dată într-un context folcloric şi literar.

19. — Să vă recunoaşteţi singuri hainele, în orice împrejurare. Vestimenaţia este, în principiu, de 2 feluri : a — care ţine de cald şi de ruşine b — invers. De exemplu rochiile sînt tot de 2 feluri, ca şi fustele : a — lungi b — tot mai scurte. S-a inventat şi stilul, care lasă privirii libere tot ce ascundea mini-jupa !

Mai sînt şi veşminte care ţin o uşoară umbră şi răcoare. De exemplu cele tropicale, vegetale, biblice etc.

Pentru răcoarea grea, pe viaţă, nu pe ciţiva ani, se foloseşte o vestimentaţie vărgată, aspră, care protejează atît corpul celor în cauză cît şi corpul social, de atingerile neplăcute. Se folosesc materiale care izolează din ambele sensuri şi se asortează cu grilele, gratiile, mediul ambiant, mai puţin natural. Se poartă lanţuri grele, masive, ca un breloc la picior. Spre deosebire de pijamale, vestimentaţie cosmică, tot în dungi, care asigură un coeficient mărit de confort şi mai redus de libertate (din ele nu poţi nici măcar evada), echipamentul vărgat, de izolare, nu se face de comandă ci de penitenciar. Costul unei garnituri stas este pe cît de redus pe atît de neconvenabil. Excepţie

D-ale carnavalului

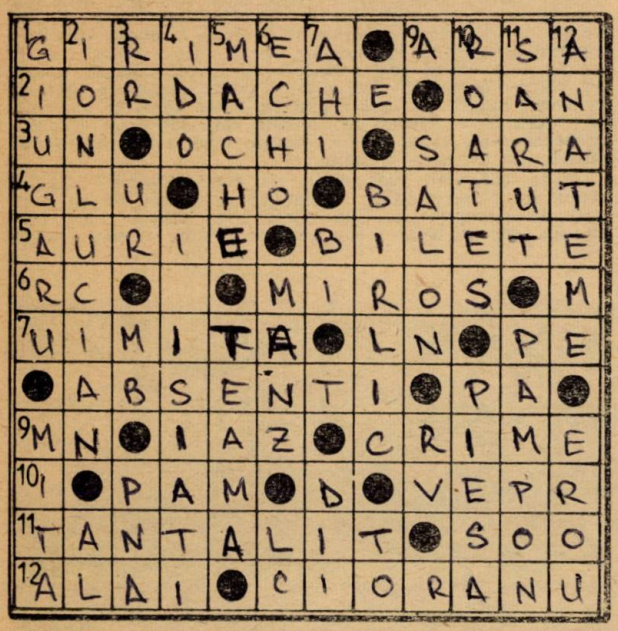

ORIZONTAL: 1) Frizer și subchirurg, don Juanul de mahala ce întreține două legături amoroase — O față stropită cu vitriol. 2) Calfă la salonul de coafură al lui Nae Girimea — Într-o toană! 3) Singur — „Alunecoșii" pe care-i are femeia, în filozofia lui Iancu Pampon — Timp cînd se desfășoară carnavalul (mold.). 4) Interjecție — Oprește! — „Insultat" de Iancu Pampon, Bibicul caută să se răzbune. 5) Culoarea părului Didinei — Hîrtiuțele în alb pe care le dădea Nae Girimea clienților săi și pe care trăgea cu creionul un răboj cînd îi servea cu un ras sau cu un tuns. 6) Rece! — Emanația ce-l făcea pe Pampon să recunoască masca Didinei. 7) Starea Miței cînd află că Nae o „traduce" cu Didina — Lene! — Peste! 8) „Pentru că n-ai venit alaltăieri-seara, cînd ți-am scris"! (pl.) — La revedere, Pampon! 9) Semn final! — Lac de munte — Fapte pasionale, cum gata-gata era să se întîmple cu Mița din cauza lui Nae Girimea. 10) Apare Pampon! — Rîu în Polonia. 11) Mineral cristalizat în sistemul rombic de culoare neagră — Localitate în Japonia. 12) Lume la carnaval — Actorul ce l-a interpretat pe Catindat în film (Aurel).

VERTICAL: 1) Artist al poporului care a interpretat cu succes rolul lui Iancu Pampon — „Republicana de la Ploiești", fire pasionată și geloasă, vrea să se răzbune cu „vitrion englezesc" pe Nae Girimea. 2) Rolul Bibicului a fost interpretat în film de acest actor (2 cuv.) — Final de carnaval! 3) Bir! — Ușier! — Mița Baston — Fibră sintetică. 4) Limbă internațională — Personaj, organizator de loterii la care tot el cîștiga de fiecare dată (pl.). 5) Diminutivul lui Telemac Răzăchescu, zis Crăcănel, „protectorul" Miței, fost „volintir în garda națională", mereu „tradus" — Frica de care este cuprins Nae Girimea cînd află ce vrea să facă Mița cu sticluța cu vitriol. 6) Nimfă a pădurilor — Actorul care a interpretat rolul lui Leonida în film — Lucia Coldumir. 7) Interjecție — Capul Bibicului! — Hai, căluți! 8) A interpretat în mod strălucitor rolul lui Crăcănel — In stoc! 9) „Frizeria" de mahala a lui Nae Girimea — Radu Vulpe. 10) Calul de lîngă oiște — „D'ale carnavalului" de Ion Luca Caragiale. 11) Un pupic — Fost „tist de vardiști" la Ploiești cunoscut și sub numele de „Conțina cu 5 fanți", protectorul Didinei. 12 Osîndiri — Personajele comediei „D'ale carnavalului" (sing.).

Dictionar: ~~OAN~~, ~~GLU~~, ~~VEPR~~, ~~SOO~~, ~~PNA~~, ~~IDO~~, ECHO, ~~AIII~~.

~~Sus [illegible]~~

fac „Celebrul 402" și alți milionari cu o garderobă specială stil Sing-Sing.

20. — Un modelier destoinic va ascunde defectele creșterii sau descreșterii, ale vîrstei unui corp omenesc și va pune în valoare trăsăturile sale frumoase, ajutîndu-le să iasă în evidență, reliefîndu-le, sau, în cazul femeilor, chiar dezvelindu-le, ori îmbrăcîndu-le astfel încît să fie chiar mai atrăgătoare decît goale. Un croitor prost va face dimpotrivă. El va inventa tot felul de adaosuri, deformări de volume, funde și pompoane. Columb este citat ca primul modelier care a știut să descopere America (se pare involuntar, din intuiție și fără să-și dea seama că erau chiar două, în loc de una) — în așa fel încît să mărească atracția, cu toate defectele capitale, evidente și ascunse, atît de invidiate de alte femei.

Toate acestea s-au petrecut în condiții istorice pline de mister, se pare după o masă copios stropită cu vin de Porto, la care, revin, personajul nostru a încercat să dreseze un ou de găină, făcîndu-l să stea în picioare, în fața marinarilor, manechinele sale. Se pare că a reușit, de unde expresia, multă vreme la modă „Oul lui Columb". Un alt ou celebru care a venit la modă în sec. XX, este „Oul" lui Brâncuși.

21. — În materie de modă nu trebuie să mergem pînă la originea domeniului și nici să luăm exemplu de la întemeietorii ei, pentru că în acea zonă incipientă vom da de nudiști. Nudismul, practicat retro și de zeii Eladei, este moda care anulează orice modă vestimentară. Pentru a-l practica în bune condițiuni îngrijiți-vă din vreme să vă procurați un corp frumos atît ținuta obișnuită, de zi și de noapte, în sînul familiei, cît și pentru ocazii deosebite. În acest scop vă puteți adresa I.C.H.U. Mangalia, în scris, cu viramant sau bani pești, prin telefon 917-5 15 15, telex 12-6-19 85 00, sau direct la gestionari din Costinești și 1 Mai.

22. — Novolatria, adică închinarea fără discernămînt în fața noului, duce în mod ciclic la redescoperirea vechilor modalități sortimentale, așa că nu vă grăbiți să aruncați cuferele sau să goliți garderobele bunicilor, ele vor oferi surprize prin obiectele care vin din nou la modă. Chiar cei mai progresiști modelieri practică obiecte retro. În acest punct de întîlnire a capului și cozii șarpelui, numit modă, se produce mișcarea numită „Tango" de Mrożek. Este o piesă care se poartă cu patefon cu pîlnie de alamă, marca de fabricație „Columbia".

23. — Asortarea culorilor este o poruncă pentru toate modele, ea este de două feluri: complementară și suplimentară. Nu încercați să vă asortați mereu cravata cu pantofii (suplimentar) sau cu costumul (complementar) lucru banal, încercați să o asortați cu irisul, astfel se va observa că aveți ochi, eventual deschiși la culoare. Nu exagerați dacă aveți ochii negri, riscați astfel să păreți în doliu, sau șef de salon.

Aceeași recomandare pentru femei, care se deosebeau de semenii lor prin aceea că purtau fuste, sau în loc de, pantaloni, pînă la Georges Sand (Fred Astair a încurcat și mai mult lucrurile) și prin faptul că au intuiția armoniilor complementare. Dacă vă asortați eșarfa la ciorapi riscați să se vadă mai bine ochii acestora decît cei ai purtătoarei. Dacă vreți să se vadă strălucitor culoarea ochilor Dvs. (verzi, căprui, albaștri, negri etc.) ajutați-i asortîndu-vă cu piatra de la inel, în cazul că aveți tăria sufletească să purtați unul singur.

24. — Învățați să vă îmbrăcați singuri. Și reciproc, adică să vă dezbrăcați la fel. După ce veți citi toate poruncile idolului vestimentar (urmarea în următoarele 5 numere) nu mai țineți seama de nici un fel de șfat, al nimănui, fie el croitor, soacră sau șef direct, prieten sau mare comic al ecranului, pentru că riscați să arătați ca ei. Să vă sfătuiți numai în sinea dumneavoastră în bunul simț și bunul gust, care vă ajută cu recomandări nu și cu bani. Deci, fiți personali în modă, fără să exagerați în bine sau în rău, ocolind locul comun. Îmbrăcați-vă și dezbrăcați-vă singuri, chiar dacă vi se pare prea costisitor sau prea plictisitor. Numai astfel veți avea o vestimentație corectă și o morală ireproșabilă.

Mac RENE

OAMENII ŞI VIEŢĂŢILE DOMESTICE

(Capitolul cu nearipatele)

Nu vom detalia aici afinităţile omului cu ciinele şi pisica, acestor două specii legate printr-o întreagă istorie de destinele omenirii afectîndu-li-se o tratare aparte ; totuşi menţionăm în treacăt că : — de la pisici oamenii au asimilat căzutul în picioare (cînd ai un spate elastic şi-o coadă stufoasă), noţiunea „ochi de pisică", smîntînitul oalelor (cînd acestea există), trasul mîţii de coadă, alta decît aceea cu care eşti prins în sac, precum şi ruptul bietului animal la momentul oportun, să n-ai probleme cu consoarta pentru restul vieţii, dacă tot te-ai însurat...

— de la cîini ne-am convins că cine latră oase roade, ne-am însuşit lătratul romantic la lună a pustiu, hîrîitul, mîrîitul preventiv, aptitudinea de „a face frumos" ca să nu te deie vîntul jos, termenii de javră, cotarlă, potaie ori căţea necesari în împrejurări corespunzătoare ; tot de la aceşti îngeri am luat reţeta cu lînsul rănii ca să treacă ; derutantă-i zicala cu „ciinele care latră nu muşcă", deoarece s-au văzut cazuri destule cînd ăştia care latră, muşcă mai abitir decît taciturnii...

De la cai s-au luat datul cu copita, hamul, zăbala, ceaiul de coada calului, sintagmele „a munci cît un cal", „cal de povară", „cal de curse" ; ce ne-am face fără cîte-un „cal de bătaie" sau „cal de poştă", ar mai ajunge

● „...A fost ora exactă".

Foto : Eugen BĂTRÎNU

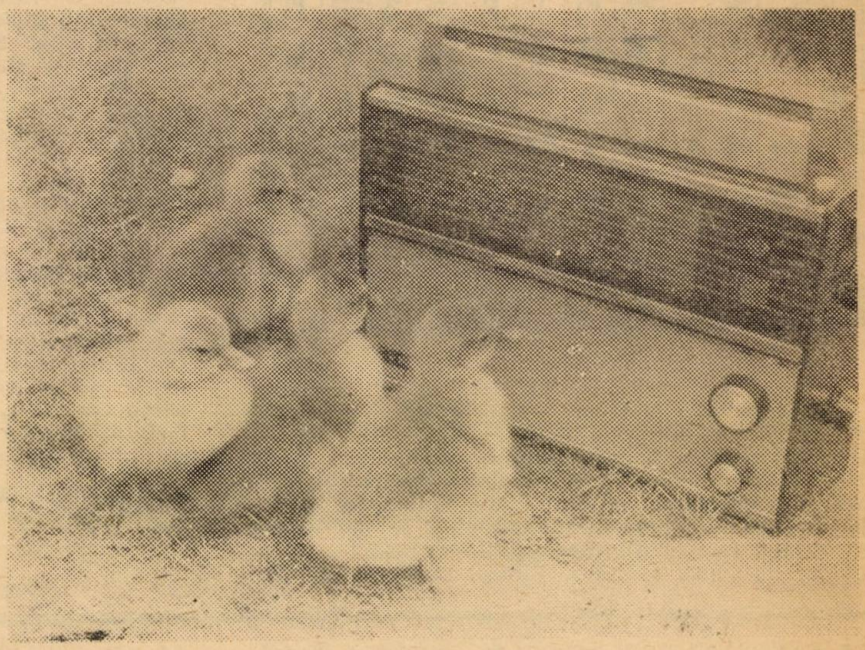

CALEIDOSCOP POSTAL

● Cuvîntul „poştă" este o prescurtare din „posita", participiul trecut feminin al verbului latin „ponere" (a pune), cuvînt care desemna releurile aşezate din distanţă pe drumurile pe care treceau curierii.

● Romanii cunoşteau serviciul de de poştă, dar îi dăduseră numele de „cursus publicus".

● Cuvîntul „poştă" a început a fi întrebuinţat pentru prima dată pe timpul lui Alfonso al X-lea, regele Castiliei (1252—1284).

● Poştă, de fapt, la singular, se folosea pentru a arăta casa şi grajdul în care se găseau mai mulţi cai (releuri).

● La plural, „poste", se întrebuinţa pentru a arăta totalitatea unor astfel de releuri.

● În limba română, prin cuvîntul „poştă" se înţelege :

— casa unde este instalat un serviciu pentru prezentarea şi distribuirea corespondenţelor şi unde se găsea un număr de cai, care transportau curierii, călătorii şi corespondenţele.

— Măsura de drum echivalentă cu 20 km şi care era distanţa între releurile poştale.

● În Egipt existau releuri de oameni şi cai din epoca cea mai îndepărtată ; erau foarte rapizi şi se numeau SIMACI.

● În Persia, poşta era considerată un mijloc de a şti, fără întîrziere, tot ce se petrece în părţile cele mai îndepărtate. Curierii persani, se zice, întreceau zborul păsărilor.

● Între Marea Egee şi capitala Persiei existau 111 releuri, separate unul de altul, prin cale de o zi.

● Instituţia poştelor purta denumirea de ANGARA, care în limba „pehlvi", sau „parsi", înseamnă corvoadă.

● Curierii persani se numeau AGAROI, iar releurile de poştă, purtau denumirea de AGAREION.

● Curierii greci purtau numele de ANGHELOS (de la cuvîntul Anghelo, anunţ). Ei alergau pe jos cu o mare iuţeală. Se mai numeau şi HIMMERODROMEU, pentru că durata serviciului nu trecea, obişnuit, de o zi.

● Eforii spartani comunicau cu regii şi generalii în campanie prin mijlocul SCYTALEI, baston înconjurat de o bandă de piele, pe care ei scriau ordinele. Regele sau generalul citea ordinele cu ajutorul altui baston, la fel, pe care îl purta cu sine.

● În China, pe timpul dinastiei KHANILOR (trei sute de ani înaintea erei noastre) exista un serviciu de poştă organizat. E posibil ca perşii să fi împrumutat acest serviciu de la chinezi.

● Celebrul călător veneţian MARCO POLO (1252—1323) a făcut un voiaj traversînd toată Asia, prin Mongolia, şi a revenit prin Sumatra, după ce a stat 17 ani în China, la Curtea lui KOUBLAIKHAN, un nepot al lui GINGIS-KHAN, şi, în memoriile voiajului său, arată, asupra organizării poştelor în acea ţară, că din Khanbaligh (Pekin) plecau un mare număr de drumuri care duceau în diferite provincii.

Pe aceste drumuri erau dispuse, din 25 în 25 de mile, releuri numite IAMB, sau YAMB, unde curierii împărăteşti erau găzduiţi, găseau cai înşeiaţi şi gata de a alerga.

● La Romani, prin anul 510 î. e. n., au existat aceste servicii sub denumirea de ANGARIIES.

● SUETON, istoric latin, ne arată pe împăratul August (pe la anul 30 î. e. n.)

ea, corespondența noastră, la timp la destinatar ?! Ar ajunge la „paștele cailor", cum se mai întîmplă de altfel, cînd în loc de „cai de poștă" se utilizează recomandatele expres... Sau și-ar mai face planul circiumarii fără butoaiele, nenumăratele, băute la „botul calului" ?! Sau, dacă n-ar fi șeaua, ar mai pricepe ea — iapa ce se petrece-n herghelia terestră ?!... Și caii verzi de pe pereți la cîte nu-s buni !... Mai puțin caii rîioși... Cotidian facem uz de cravașă, nechezat, „nechezol" ; tot rasa cabalină ne-a dăruit crama și opereta „La calul bălan", uvertura „Cavaleria ușoară", piesa „Omul cu mîrțoaga" ; de atîtea daruri, un rege englez era dispus să dea întreg regatul lui pentru un cal... O iapă și-un armăsar (între ghilimele) sînt ființe umane demne de toată admirația ; ar vrea el țîntarul s-ajungă armăsar...

De la măgari s-a împrumutat pielea samarul, vocabularul conversațiilor galante, istețimea și suplețea spirituală, eufemismul „mare măgar", rafinamentul gastronomic, urechea muzicală și... și cam atît !

Rasa cabalină și rasa măgărească, ce și-au zis, să-și conjuge eforturile să ne facă un plocon, să avem și noi oamenii o unitate de măsură în arta diplomației !... Așa s-a născut „catîrul" ! Să ne trăiască !...

De la porci s-a valorificat, am senzația, totul : carnea, slănina, șoricul, lăturile, tăul, guițatul, verbul „a se porci", acțiunile numite frumos „porcării", zicerea „omu-i om și porcu-i porc" (dar și vice-versa), exprimările porcoase (de parcă porcii ar vorbi între ei în felul acesta !), scărpinatul pe burtă care face bine la cei... interesa(n)ți... Cînd te bagi în tărîță te mănîncă nu porcii-porci ci „porcii ceilalți" ! Atenție : un „porc de cîine" nu este fiul cînelui ci un om în carne și oase ! Scroafele care urcă-n răchită vine că-și dau aere porcești... Cu mînatul porcilor la jir nu se ajunge nicăieri... Porcii furnizează sărbătorile noastre cotidiene pomana porcului, chișca, toba, cîrnații, sarmalele, cotletul haiducesc (deși haiduci nu mai sînt de vreo sută de ani...) etc., etc. : tot ei, porcii, ne-au atenționat fără echivoc în privința imposibilității îngrășatului în ajun !

De la oi moștenim spiritul combativ, îndeosebi cînd o facem de oaie ; agerimea privirii, glasul diafan, lîna mieii, strategia purtatului blănii (în blană de oaie ne purtăm deopotrivă noi și frații noștri, lupii) ; de la berbeci : fudulițile, talanga, friptura de batal, procedeul eficace de dezlîmare fără ezitare a zidurilor, fie ele cît de vechi !... Brînza bună de la oaie în combinație cu burduful de la cîine are totuși gust de oaie, și nu trebuie azvîrlită, că nici cu cîinii nu-i bine să te pui rău... Cînd sînt mai multe burdufuri decît brînză, nu-s de vină nici oile, nici hingherii... De pe oaie noi oamenii am demonstrat, se pot lua cîte piei este nevoie... Proverbul cu mieii blînzi care sug la mai multe oi, figurează la loc de cinste în tezaurul nostru locuțional și tradițional (unii au făcut averi practicînd această metodă...

De la vaci și boi, patrimoniul uman a integrat sumedenie de valori ca : laptele (pe care noi îl mai facem praf !), untul, chișleagul și „n" mîncăruri din carne de vită ; rostirile rare ca „ce te uiți, bă, la mine ca boul ? sau „am văzut-o pe vaca aia cu boul de bărbatu-su la teatru" (de parcă instituțiile de spectacole ar fi pentru vite) ori „s-a dus bou și a venit vacă" (lucru, în fond, imposibil) și cîte și mai cîte ! O ființă de la „coada vacii" poate fi oricînd mai înțeleaptă decît una „vaca domnului" ! Un om căruia nu-i sînt boii acasă, poate fi el însuși bou, caz în care zicala e falsă... Greu la deal cu boii mici, dar nici cu cei mari nu-i prea pe roze ! Boul, încă taur, ne-a livrat semnul zodiacal cunoscut, coridele, măgulind orgoliul masculin atît de încercat ! Un simbol al purității de caracter — vițelul amator de noutăți !

Caprele au inspirat femeilor poziția cozii ; bărbații au transferat de la țapi barba (coarnele derivînd de la cerbi) ; caprele sar masa pentru ca iada să sară casa, altfel saltul calitativ nu s-ar putea produce, nici concepe... Capra se află la cuțite cu varza, de aceea sînt atît de greu de împăcat una cu alta ! Pe vremuri berea se servea la „țap", astăzi se servește cu predilecție la „nu servim în stare de ebrietate" !

De la iepuri ne-au rămas blănița așa de moale, soteul de morcov, tabla-nmulțirii rapide, cum se păzește bostănăria fără pază contractuală și constatarea că deși rușinoasă fuga-i sănătoasă... Apoi brînza de iepure care nu trebuie să lipsească dintr-o alimentație rațională ! Păcat mare că fugind după doi iepuri nu prinzi nici unul, în fine, să-i iertăm că-s mici și nu știu pe ce lume trăiesc...

Desigur e greu de epuizat sistemul de corespondențe atît de divers (pe vers și revers !) funcționînd între oameni și lighioanele din preajmă ; iată, de pildă, pe scurt se mai poate vorbi de starea de jigodie, de răpciugă, de tusea măgărească, de rapăn, de bafta porcească, de calul de dar care trebuie căutat în dinți, să nu fie care-cumva cal troian, de „calul dracului", alt nume al babelor cloanțe și vrăjitoare, de „calul-putere" din ce în ce mai scump, pe porcul mai mare decît cotețul, de discreția porcului lucrînd la păpușoi, de albia de porci, în care ne scăldăm noi nu ei, de cum cade măgăreața pe cîte unii, nu neapărat măgari, ba dimpotrivă ; apoi de cine fură azi un ou ajunge mîine... bou sau mare bou ; de stăpîne, stăpîne, ai grijă de cîine, că și el mănîncă pîine", de grajdurile unuia Augias, veritabil precursor în materie de canalizare (de la **canal** nu de la... **canalie !**), de vitele încălțate, de carul pus înaintea boilor ori boii înaintea carului, esențialul fiind același — întratul cu oiștea-n gard ; de mărgăritarele introduse în alimentația estetică a porcilor, de vacile bune doar de muls, de cum să le moară capra și altora ca să se satură, de „unde-i rața din coteț, potaie cu părul creț ? !", de „hai la mielul cu potroace !" etc., etc.

Da, da, omul n-a pierdut vremea cu domesticirea animalelor care s-au lăsat domesticite !... Pe cele îndărătnicite le îmblînzește, le dresează, punîndu-le cu botul pe labe, să facă bani la circ ! Și ca să nu se obiecteze, oamenii, între ei, procedează la fel !...

Calistrat COSTIN

---

ca organizatorul unui astfel de serviciu la Romani, sub denumirea de CURSUS PUBLICUS.

● Romanii au construit drumuri, care conduceau din mijlocul Romei, de la templul lui SATURN (de unde se măsurau distanțele), în diferite direcții ale imperiului. Din milă în milă (1472 m) se găseau pietre pe care se afla indicată distanța.

● Pe drumurile pe care mergea poșta, din distanță în distanță se aflau stațiuni împărătești împărțite în trei clase : Civitates, Mutationes și Mansiones.

● Poșta rapidă se numea CURSUS CELER sau VOLEX.

● Poșta grea de transport se numea CURSUS CLABULARIS.

● Trăsurile, care se întrebuințau pentru poșta rapidă, purtau numele de CARPENTA și erau de mai multe feluri : VEREDA sau CISIUM, o gabrioletă ușoară, pe două roate, deschisă, pentru două persoane, RHEDA, trăsură mare, pe patru roate și cu două bănci, CARUCA, trăsură pe patru roate, acoperită, și care servea mai ales pentru transportarea la tezaur a banilor publici, proveniți din provincii, BIROTA, trăsură mare, pe două roate, servind la transportul bagajelor și la care se înhămau trei catîri.

● NERVA, care a domnit între anii 96—98 a făcut ca cheltuielile serviciului poștal în Italia propriu-zisă să se suporte de stat.

● Traian (98—117), învingătorul Parților și Dacilor, a deschis noi drumuri pentru poștă, între care unul de la Pont-Euxin (Marea Neagră) pînă la Galiția (Franța).

● Adrian (117—138) și Septimiu Sever (193—211) aduseră îmbunătățiri serviciului poștal.

● Dioclețian (284—306) face o nouă organizare și împarte acest serviciu în : poșta publică sau fiscală, poșta militară, poșta particulară.

● Carol cel Mare stabilì în anul 807 un serviciu poștal cu o bună comunicație cu toți reprezentanții săi (missi dominici).

Sub Justinian (527—565), serviciul poștal se mai executa încă, doar pe două drumuri, unul în Asia-Mică, spre Persia, și altul spre Egipt.

● În Dacia Traiană erau mai multe drumuri ce conduceau către căile principale, curierii ce erau însărcinați cu transportul depeșelor se numeau VEREDARI.

● În Dacia, după cucerire, serviciul poștal se îndeplinea în același mod și după aceleași reguli și ca în restul Imperiului Roman.

● De prin anul 270 (cînd romanii părăsiră această frumoasă provincie) și pînă prin secolul al IX-lea pe aceste locuri migrațiunea popoarelor a făcut ca serviciul poștal să decadă.

● În Moldova, între județele Rîmnicu-Sărat și Putna, se găsea ținutul Vrancei, un fel de republică, locuit de o masă compactă, de români, cu organizare administrativă dezvoltată.

● Mai sus, prin județele Bacău și Neamțu, se găsea o masă însemnată de populație românească, despre care fac mențiune scriitorii greci, prin anul 1161, iar puțin mai sus, pe lîngă Cîmpulung, un alt centru împărțit în voievodate și cnezate.

● Între anii 1272—1290 și 1348 Moldova și Bucovina formează un singur stat și se simte nevoia de a se înființa curieri călări. Curierii domnești se slujeau de cai pe care populația satelor și orașelor, prin care treceau, era obligată a le pune la dispoziție.

● Mai tîrziu satele și orașele, cînd circulația curierilor s-a dezvoltat, au înființat mici cărucioare, numite olace, în care trebuia să se facă transportul curierilor de la o localitate la alta.

● Mircea cel Mare (1384—1418) a trebuit să întrețină o întinsă corespondență cu regii Poloniei, Ungariei, Serbiei, precum și cu vecinul său Alexandru-cel-Bun, Domnul Moldovei, cu popoarele din Asia și cu sultanii Turciei ; acea corespondență se făcea prin mijlocirea curierilor și trimișilor speciali.

RARITĂȚI FAUNISTICE

• GORILA DE MUNTE

Ce este gorila de munte — o realitate sau o himeră ?

Pînă nu de mult circulau povestiri fantastice despre acest animal, datorită masivității sale cît și a deselor contacte cu băștinașii, cărora uneori le furau fetele din satele mărginașe zonelor în care gorilele își aveau lăcașul.

Prima informație demnă de luat în seamă a fost realizată de exploratorul Ewart Grogan în anul 1898, care a găsit în vecinătatea munților Virunga un schelet de antropoid gigant, cel mai mare din cîte maimuțe a văzut el în Africa.

Patru ani mai tîrziu (1902) căpitanul Oscar von Beringe vînează pe muntele Sabinio primul exemplar care a căpătat denumirea de G. g. beringei, în amintirea descoperitorului ei.

Cercetările ulterioare au localizat două subspecii de gorile : *G. g. gorilla*, răspîndită în bazinul fluviului Congo și *G.g. beringei* — gorila de munte, localizată în regiunile muntoase ale Congoului oriental, zonă ce include și partea sud-vestică a Ugandei și vestul Ruandei.

Așadar, gorila este interesantă și prin aceea că face parte din grupul marilor antropoide, împreună cu cimpanzeul (despre care vom mai vorbi), răspîndit tot în Africa și urangutanul localizat în Asia sud-estică.

Din cele patru specii de antropoide (între care se include și omul) primele trei amintite au tristul privilegiu de a fi incluse în lista roșie a speciilor ce sînt pe cale de dispariție. Așadar, omul se răzbună (voluntar sau involuntar) pe rudele cele mai apropiate ale sale, care moștenesc împreună cu el modelul anatomic, fiziologic și comportamentul de la același strămoș îndepărtat.

Totodată ele constituie singurele specii existente ce pot aminti de primele faze ale evoluției preumane.

Studiul comportamentului — știință ce a luat mare avînt în ultimele două decenii (eco-etologia) a acu-

---

• Hrisovul lui Dan Voievod din 1430 și hrisovul lui Vlad Țepeș din 1490, scutesc mai multe sate de dăjdii mari și mici și de cai de olac.

• În această epocă se stabilesc relații mai dese și schimb de corespondență între domnii Munteniei și reprezentanții lor pe lîngă Poartă. Acest schimb se făcea prin curieri speciali, numiți CĂLĂRAȘI.

• În timpul lui Ștefan cel Mare relațiile erau la mare înălțime.

• Pentru afacerile de stat Ștefan a întrebuințat un mare număr de curieri. În perioada de la 1504—1601 Moldova și Muntenia aveau dreptul de a ține un reprezentant la Constantinopol, cunoscut sub numele de CAPUCHEHAIA, care a avut o importanță deosebită în ce privește efectuarea serviciului poștal.

• În intervalul (1504—1601), serviciul poștal este pus sub autoritatea Marelui Postelnic. Curierii mergeau tot călări sau în olace. Mai erau și curieri pe jos pentru știrile de o mai mică importanță, aceștia se numeau UMBLĂTORI.

• Scrierile lui Ștefan cel Mare cu străinătatea, UZUM HASAN, șahul Persiei, scrisorile cu Roma, cu Senatul Veneției, cu Ungaria se făceau prin curieri speciali.

• Într-o scrisoare a lui Ștefan datată 20 iulie 1475, către solii săi, care se întîlniseră cu acei ai regelui Matei al Ungariei, se justfică existența curierilor speciali și a modului cum li se cerea să facă serviciul. „Să trimiteți, zicea Marele Domn, UN CURIER GRABNIC, cu scrisorile voastre și cu cele ale solilor, care vin către noi împreună cu voi, care curier trebuie să zboare ziua și noaptea către regele Matei și să-i dea știre despre acești dușmani ai creștinității".

• Emanoil Gerardo, ambasadorul Senatului Venețian, (1476) care se afla necontenit pe lîngă persoana Domnitorului Ștefan, trebuia să trimită Senatului rapoarte zilnice.

• Corespondența întinsă a mai întreținut Ștefan și cu regele Poloniei, Hanul Tătarilor și cu Țarul Moscovei, pentru aceasta și pentru afacerile de Stat Ștefan trebuia să fi întrebuințat un mare număr de curieri.

• Cînd sub sceptrul lui Mihai Viteazul Muntenia, Moldova și Transilvania formează Unitatea Națională a Românilor, serviciul poștal, deși rezervat tot pentru treburile statului, este pus sub autoritatea Marelui Postelnic.

• Curierii mergeau tot călări sau în olace puse la dispoziție de sate sau tîrguri.

• În articolul 10 din Tratatul încheiat între Moldova și Turcia în 1529 se prevăd : „Turcii pe care poarta îi va trimite cu scrisori adresate Principelui, nu vor trece Dunărea, ci se vor opri pe malul opus al acestui rîu, dînd depeșile în mîna guvernatorului de la Galați, care le va trimite principelui și asemeni se vor da curierilor înaltei Porți și răspunsul de la acesta".

• Prin anul 1585 FRANSOIS DE PAVIE, seigneur de Fourquevaulus făcea un voiaj prin Turcia, Moldova și alte țări. El se exprimă astfel asupra căruțelor cu care a călătorit de la Curtea Moldovei spre Hotin : „Fiecare din noi se sui într-o căruță mică așa cum se fac în această țară, atît de joase și ușoare încît la o mișcare greșită se poate încăpea o singură persoană, perna sa și mîncarea". Căruța aceasta era desigur un olac pus a dispozitia sa prin autoritatea superioară a țării.

• În intervalul de la 1601—1716, serviciul poștal, atît intern cît și în ce privește relațiile cu străinătatea, a luat o dezvoltare mai mare. Acum se introduce și transportul persoanelor prin poștă.

• Curierii interni se numeau LIPCANI, curierii pentru străinătate își păstrau numirea de CĂLĂRAȘI.

Culese de **N. C. MOCANU**

mulat date cu totul noi despre primele faze ale evoluției umane comparativ cu studiul acestor antropoide.

Dar acum vorbim numai despre acest gigant al lumii animale mai puternic decît omul prin forța sa fizică (180 kg masculul și 113 kg femela), cu o statură asemănătoare omului (1,50 — 1,80 m înălțime) dar la care anvergura brațelor este mai mare decît înălțimea sa, deci poate arunca la distanță și se poate folosi ușor de ele în deplasări și cățărări.

Corpul gorilei este îndesat (ca al unui sportiv) cu brațe dezvoltate la care degetul arătător este cel mai mare. Nările largi, urechile și ochii mici, cu un craniu masiv bombat și fruntea mică atestă că depășește omul numai prin forță nu și prin activitatea cerebrală.

Deși are canini puternici, este vegetarian (ca și strămoșul îndepărtat al omului — Australopitecul de savană) ; consumă carne în captivitate dar nu avem nici o dovadă că ar face același lucru în libertate.

Numai acțiunile energice ale unor organisme naționale și internaționale au dat posibilitatea ca aceste gorile să trăiască în biotopii lor originali, comparativ cu alte specii care se mențin precar doar în rezervații artificiale sau grădini zoologice (vezi zimbrul, bizonul).

În anul 1925 în Congo Belgian ia ființă rezervația naturală Virunga ce includea și masivele muntoase în care trăiau gorilele de munte.

Totuși numărul lor scădea vertiginos mai ales din Uganda și Ruanda, iar suprafața parcului Virunga se reducea treptat.

În anul 1961, sub egida UNESCO ia ființă o nouă rezervație de 300 kmp în masivul Khauzi-Biega, situat la marginea lacului Kivu, care are drept scop protejarea gorilelor de munte în pădurea primară impenetrabilă.

Totodată versanții munților Virunga ce aparțin Ugandei cît și munții Mouhavoura, Gahinga și Sabinio au devenit rezervații pentru aceste gorile din anul 1950, deși suprafețele afectate suportă reduceri considerabile prin intervenția culturilor, ce acaparează treptat din suprafața destinată rezervației.

Rezervația Khauzi-Biega, cea mai redusă ca suprafață, a căpătat importanță științifică deosebită datorită studiilor efectuate de Georges Schaller, care împreună cu soția sa, fără arme, provizii de hrană sau paznici, a conviețuit timp de 20 de luni cu aceste masive animale.

Cercetările lor au scos la iveală lucruri necunoscute pînă atunci. Deși sînt capabile să escaladeze arborii, gorilele rămîn totuși terestre prin activitatea lor diurnă. Aceste mari antropoide își construiesc platforme temporare (ca și pigmeii) pe care dorm noaptea și se repauzează în timpul zilei (deși pot folosi și solul). Gorilele trăiesc în grupuri, ce variază de la 2 la 30 indivizi, cel mai adesea între 6—17 exemplare. Fiecare clan este domînat de un mascul cu spatele argintiu (deci mai bătrîn). Deși suprafața ocupată de ele atinge cca. 90.000 km^2 diferitele grupuri (populații) sînt delimitate prin spații nepopulate de această specie. Astfel specia este izolată în cca 60 de populații, fiecare dintre acestea ocupînd o suprafață ce variază de la 500 m^2 la cîțiva km^2, lăsînd însă intervale ce ating cel puțin 50 km între ele. Densitatea lor variază între 2 indivizi / km^2 în Virunga și un individ / km^2 în Khauzi-Biega.

Toate populațiile existente ale acestei rase par a totaliza între 5000 și15.000 indivizi.

Pierderile cele mai serioase se datoresc omului și leoparzilor, care le vînează pentru a le folosi ca hrană. Numai într-o singură zi (1928) băștinașii au vînat 11 gorile pentru a-și pregăti ospățul.

Acestor dușmani feroci li se adaugă și alții la fel de periculoși pentru dispariția speciei : bolile, cauzate de diferiți viruși, bacterii infecțioase, paraziți interni. Vulcanii activi din aceste zone diminuează permanent efectivul lor iar cercetările medicale și industria farmaceutică constituie pericolul modern, ce depășește pe acel clasic, al armelor de foc, care a răpus primele exemplare de gorile.

Pare interesantă și modalitatea de evoluție a acestei subspecii, în zona montană a regiunii ecuatoriale, ca și unele comportamente similare cu ale Australopitecului, care a plecat în urmă cu cca. 10 milioane ani tot din această regiune, dar care descrețindu-și fruntea și folosind din plin calitățile sale cerebrale, a cucerit rapid toate calitățile umane actuale inclusiv pe cea de a recunoaște originea sa animală și de a proteja semenii săi apropiați, despre care sperăm să avem posibilitatea să mai scriem.

(Desen de : Mircea BACIU) **C. Sv.**

PALMA DE PE CIUMÎRNA

Odată cu terminarea lucrărilor de modernizare a șoselei care leagă orașul Rădăuți de Cîmpulung Moldovenesc, (aceasta se întîmpla în anul 1968), constructorii moldoveni au ridicat și monumentul pe care îl vedeți în fotografie, monument căruia localnicii i-au spus Palma de pe Ciumîrna, după locul unde se găsește.

Este mai mult un simbol, o metaforă dacă vreți, care exprimă în esență omagiul adus muncii creatoare.

Iată deci, apărută pe aceste meleaguri ale Țării de Sus, o nouă creație a unor autori anonimi, modești, care asemenea meșterului Manole, lasă cîte o fărîmă din simțirea lor în tot ceea ce fac pentru semeni.

Pe cei interesați, îi informăm că pe drumul amintit se află, puțind fi vizitați — vestiții ceramiști de la Marginea precum și la fel de vestitele monumente istorice din localitățile Sucevița și Moldovița. **(Traian MOROȘANU)**

ANECDOTE

● La premiera operei **Paiațe** Leoncavallo se adresă unui spectator care venise încălțat cu cizme împintenate :

— Vă mulțumesc foarte mult, mult stimate domnule !

— Pentru ce îmi mulțumiți ?! se nedumeri spectatorul.

— Vă mulțumesc, fiindcă n-ați intrat în sală și cu calul !

● Într-o conversație de societate, o doamnă zise :

— Dacă bărbații ar fi un pic mai inteligenți, n-ar avea loc atîtea divorțuri !

— Dar nici prea multe căsătorii, adăugă prompt Mark Twain.

● Diderot, într-o scrisoare către Sophie Volland, relatează următoarea întîmplare : „Un misionar predica unor sălbatici religia creștină. După ce ascultară un timp, sălbaticii întrebară : — Ce avem de cîștigat, dacă ne facem creștini ?! Misionarul cere translatorului : — Spune-le că vor fi robii lui dumnezeu !

— Nici gînd, răspund sălbaticii, noi nu vrem să fim robi nimănui.

— Bine — a zis misionarul — spune-le atunci că vor deveni fiii lui dumnezeu ! — Așa da ! (a răspuns translatorul) Acest răspuns le-a plăcut !"

PE DRUMURI DE MUNTE

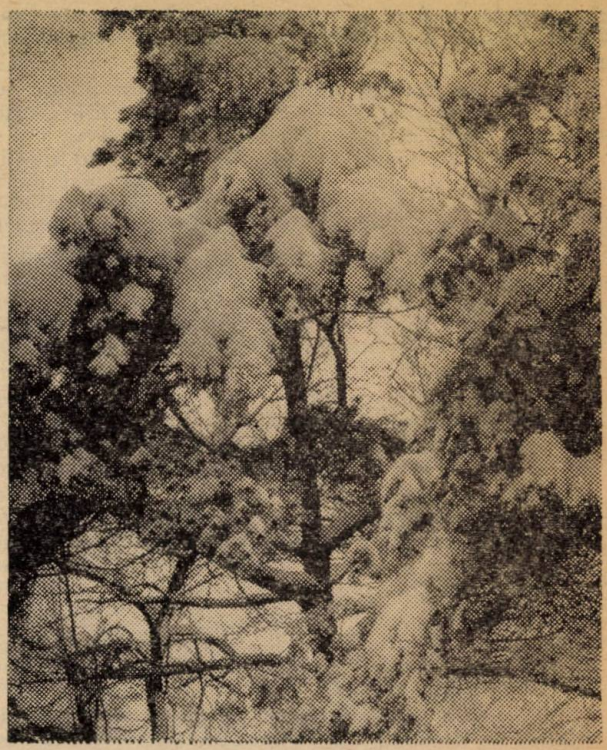

• Foto : EUGEN BĂTRÎNU

CEAHLĂUL

Bătrînul Ceahlău este îmbinarea geografiei cu poezia, cu legenda și cu istoria, este locul unde, cum spunea Sadoveanu, s-a zămislit „Miorița" cu minunatele-i versuri, este poate locul cu cele mai multe legende din cîte cunosc Carpații. „Dacă ar fi cunoscut povestirile celor din vechime — scria cu două secole și jumătate în urmă Dimitrie Cantemir — Ceahlăul n-ar fi fost mai puțin vestit decît Olimpul, ori Pindul, ori la fel de legendarul Pelias". „...domn între toate măgurile ce alcătuiesc în juru-i o strajă de onoare" — scria mai tîrziu Alecu Russo, — Ceahlăul, este înconjurat nu numai de frumusețiile-i sălbatece, ci și de nenumărate legende.

Fiecare pripor, fiecare povîrniș, fiecare stîncă își are legenda sa. Și Ocolașele ca și Panaghia, și Detunatele sau Piatra Lată ca și Claia lui Miron sau Dochia, și Vîrful Toaca, cel mai semeț dintre toate piscurile din jur. Și în fiecare din aceste stînci, este cuprinsă istoria de demult a omului, care aici a muncit sau și-a apărat glia din tată în fiu, milenii de-a rîndul. Una din multele legende ale Ceahlăului și anume aceea despre Turnul lui Budu, l-a inspirat și pe Luceafărul poeziei românești, folosindu-i elementele de basm, atunci cînd a scris „Strigoii".

Pierdute în negura vremurilor, legendele mai vorbesc și de o anume zi a Ceahlăului, cînd toți locuitorii satelor megieșe suiau în straie de sărbătoare pe culmea muntelui, acolo unde cîndva Dacii își începeau petrecerile întîmpinînd solemn răsăritul soarelui, în atmosfera generată de bucuria oamenilor care se revedeau de la an la an, generații de-a rîndul. Mit, legendă, tradiție sau obicei, „Ziua Muntelui" s-a păstrat din moși strămoși, pînă în zilele noastre...

În fiecare an, la mijloc de august, și oamenii de astăzi ai așezărilor din jur, urcă potecile muntelui pînă la Durău, tot în straie de sărbătoare, unde cîntă și se veselesc cinstind roadele muncii lor — și de ce n-am spune-o, — pentru a întîmpina aidoma strămoșilor soarele la răsărit, scăldînd în lumină peisajul nou, ctitorind de chiar mîinile lor. În fiecare an, la mijloc de august, tineri și vîrstnici de prin părțile Buhalniței sau de la Poiana Largului, se prind în horă mare cu megieșii lor de peste apă, de la Secu, Ceahlău sau Bistricioara, horă în care li se alătură și cei veniți mai de departe, și nu pe drum de care, și nici cu pluta ca odinioară, ci cu vapoarele, avînd cîrmaci pe chiar feciorii foștilor plutași.

Îngăduiți-mi — făcînd o paranteză — să vă mai spun că aici la poalele Ceahlăului, pe lacul de acumulare al hidrocentralei de la Stejaru, s-a înrădăcinat devenind tradițională și Ziua Marinei, desfășurată cu tot dichisul și după toate regulile impuse de Neptun, zeul mărilor.

Un fel de „nedee", ziua muntelui, reunește an de an în aceeași legendară veselie românească, cele mai cunoscute formații de amatori din zonă, care aduc sub cerul liber, curat, frumusețea folclorului moldovenesc. Venit aici sub Vîrful Toaca, oaspetele își desfată privirea nu numai cu frumusețea obiceiurilor, a costumelor și a peisajului. Pe lîngă monument istoric, schitul Durău, este și un veritabil muzeu de artă, unde alături de pictura bizantină, se păstrează și o valoroasă frescă de inspirație laică locală cu care pictorul Nicolae Tonitza i-a împodobit interiorul, iar în apropiere, se află un alt vestigiu istoric, ruinele Palatului Cnezilor și ce a mai rămas din zidurile sale de apărare. Și dacă Piatra Teiului, stîncă rămasă singuratecă în fosta albie a Bistriței la „coada lacului" mai ține de legendă, alături îi stă un alt monument, durat de mîna omului anume parcă pentru a simboliza contopirea legendei cu realitatea zilelor noastre. Este viaductul cu bifurcație ce leagă Bicazul de stațiunea Durău pe deoparte și Vatra Dornei pe de altă parte.

Domn între toate măgurile ce alcătuiesc în juru-i o strajă de onoare, zicem noi astăzi parafrazîndu-l pe Alecu Russo, Ceahlăul, veghează semeț și asupra marilor înfăptuiri de la poalele sale, cărora fără a le da denumiri de legendă le spunem firesc fie marele baraj, munte așezat de om în calea Bistriței, fie hidrocentrala care face din puterea apei putere nouă, electricitate, fie Potoci, binecunoscută de acum stațiune de cercetări submerse, fie Bicaz, cîndva o modestă așezare a plutașilor, astăzi mîndrul oraș al cimentiștilor.

Așadar, i-a fost hărăzit bătrînului Ceahlău să străjuiască de milenii tot ce i-a dăruit natura : semeția stîncilor, frumusețea brazilor, luciul apei, gingășia florilor.

Tralan MOROȘANU

La mare

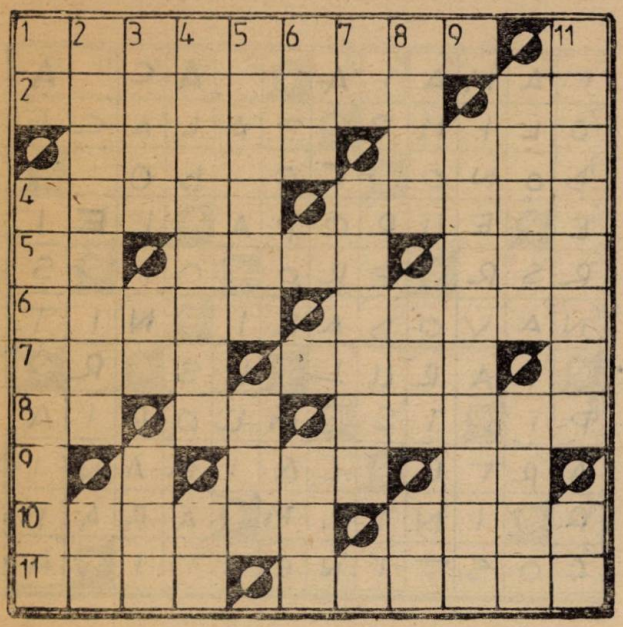

ORIZONTAL : 1) Mălai MARE. 2) Gură MARE — Malurile MĂRII. 3) Gură MARE — Port la MAREA MEDITERANĂ ! 4) Zor nevoie MARE — Nisipul MĂRII. 5) Acum la Mamaia ! — O MARE artistă — MĂRIȘOR... în fine ! 6) MAREA albă — Duce la... MARE. 7) Mijloc de prețuire ! — Micșorează încă de la început. 8) Pupa vaselor ! — Picioare de crab ! — MĂRI. 9) Stau la mijloc pe punte ! — Protejează pielea la MARE. 10) MĂRI... foarte MARI ! — MARE, din cale afară. 11) Port la MARE — MARE.

VERTICAL : 1) Intrare la Palas-Constanța ! — MARE în extremis. 2) Su... MARE — Clăi. 3) Constanța (Port la MARE) — Careu de factură minimală ! — Sa... MARE. 4) MARE... și tare — Ape MARI ! 5) Servici de scrisori la case MARI (dim.) — Tata MARE. 6) În josul MĂRII MARMARA ! — Nealăturat cu ei ! 7) MARINE ! — La marginea MĂRII. 8) Inelul MĂRII — Cît vezi cu ochii la MARE — Staționare la Neptun ! 9) Tălăzuiri. 10) MARE — Cară de toate (...în MARE, desigur) — Suflet MARE (pl.) — Carte MARE.

DICȚIONAR : ORAN.

Mircea MĂRDĂRESCU

Tot la mare

• **STRĂLUCIRE — Foto : D. D. MOȘU**

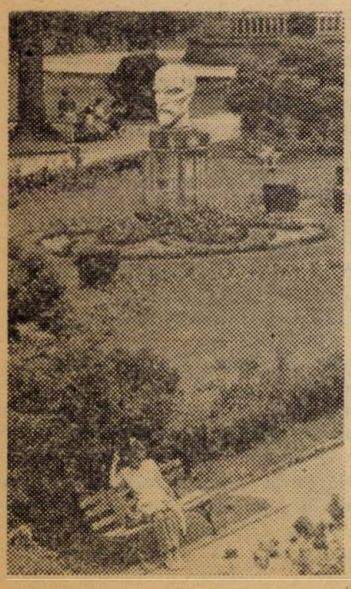

„PERLA MOLDOVEI"

În 1889 apărea la... București, în tipografia „Românulû", un Studiu agricol și economic *asupra județului Bacău, aparținînd „inspectorului de domenii" S.P. Radianu. După cum se preciza pe pagina de gardă a volumului, studiul era „lucrat din ordinul Ministerului de Agricultură". Cu mijloacele de acum aproape un veac se făcea o sinteză monografică asupra unei părți a României, la circa 10 ani de la proclamarea independenței sale de stat. Printre altele, autorul aprecia că „Județul Bacău... se poate clasa printre cele mai bogate, mai însemnate și mai populate... din țară". Erau enumerate, în sprijinul afirmației, „minele de sare, izvoarele abundente de petrol, gisementele de ozocherită și stratele abundente de cărbuni fosili, imensele păduri". La loc de frunte se aflau paginile consacrate stațiunii care, deși nu era cunoscută încă sub numele de „Perla Moldovei", oferea îndestulătoare motive de optimism cu privire la viitorul ei. Venind vorba de „Valea Slăniculuí", deci, ea era caracterizată drept locul „unde se află și stabilimentul de băi cel mai căutat din țară, situat în regiunea brădetului". Erau enumerate altitudinea la care se găsea, de 510 metri, cele 17 izvoare cunoscute pe atunci, din care doar 10 exploatate, precum și cîteva date istorice. Astfel, autorul*

LITORAL '86

ORIZONTAL : 1) Staţiunea — perlă a litoralului românesc — Hotel din Mamaia, cu denumire de rezonanţă istorică. 2) Staţiune născută parcă din spuma mării, care beneficiază de una din cele mai pitoreşti poziţii de pe litoral, formată din mai multe subansambluri hoteliere structurate cu rafinament, pe jocuri de volume şi terase — Restaurant constănţean de o eleganţă aparte, de unde se poate admira cea mai frumoasă vedere panoramică asupra portului turistic Tomis şi a întinderilor nesfîrşite ale apelor mării. 3) Rîu în Italia — Hotel şi restaurant situat în complexul Piccadilly din Mamaia, construit în 1976. 4) Cel mai elegant hotel şi restaurant din Eforie Nord — „Casa cu...", luxos restaurant din Constanţa. 5) Patria noastră — Specie de arahnide — „Mioriţa" (pl.). 6) Staţiunea celor mici veniţi în tabără pe litoral — Bătut la table. 7) Cea mai mare terasă din Constanţa, careia arborii, arbuştii şi florile îi conferă atributele unei veritabile grădini — Marius ! 8) Membru constant al cercului matematicienilor — Sînt (pop.) — Hotel din staţiunea Eforie Sud. 9) Maiestrii — Crocodili. 10) Discoteca din staţiunea Neptun — Oraş de pe Mureş... şi hotel din staţiunea Neptun. 11) „Staţiunea tinereţii" de pe litoral, unde s-a dezvoltat, începînd din 1956, tabăra internă şi internaţională a studenţilor.

VERTICAL : 1) Hotel şi restaurant din Mamaia — ... şi un alt hotel din Mamaia, deschis tot timpul anului. 2) Apel telefonic — Piatră preţioasă... din „Colierul Litoralului", aşa cum este supranumită staţiunea Cap Aurora. 3) Restaurant din staţiunea Saturn — La intrare, la Tismana ! 4) Oraş în Franţa — Pitoresc bar din Mamaia. 5) Ion Pătraşcu — Scăzut — Cutie ! 6) O altă piatră din „Colierul Litoralului" — Tagmă (înv.). 7) Neam — Scări muzicale. 8) Unul din cele şase hoteluri cu nume de fete din cadrul complexului „Orion" din Mangalia — Rîu în U.R.S.S. 9) Scriitor englez contemporan (John) — Avertizat. 10) Rocă argiloasă de culoare albă — Sporadici. 11) „Perla mării" (pl.) — Hotel cu nume de fată din staţiunea Venus. 12 Primele vocale — Acest (pop.) — Ansamblu hotelier situat în partea nordică a Mangaliei, format din 5 hoteluri de confort 1 A şi 6 vile, putînd găzdui 2400 de turişti pe serie.

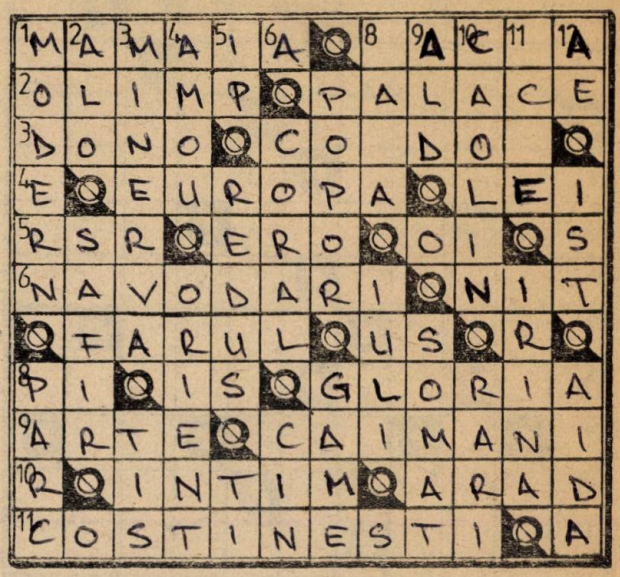

Dicţionar : DONO, ERO, AMOU, CIN, IULI, ALD.

Adam STOICA

---

reamintea că izvoarele de la Slănic au fost descoperite la 1801 de „Sărdarul Mihălucă" ; 15 ani mai tîrziu, în 1816 el, avea să capete de la Domnul Scarlat Calimah „hrisov de concesiune", pentru a face un stabiliment de băi. Ele deveniseră destul de cunoscute în epocă, de vreme ce pe la 1819, „logofătul" Costache Conachi îi dedică o entuziastă odă, în bineştiutul stil al zorilor liricii româneşti. În 1846 hrisovul menţionat se revocă şi izvoarele sînt luate de stat, pentru ca în toamna lui 1851 Domnul Moldovei, Grigore Alexandru Ghika să dispună, printr-un alt hrisov : „Feredeele din Slănic, districtul Bacău, să se dea de veci sub îngrijirea Epitropiei Sf. Spiridon din Iaşi..." În continuare, după ce aminteşte că mostrele de apă, de la unele izvoare, au cîştigat locuri fruntaşe în concursuri internaţionale şi după ce prezintă componenţa lor chimică, autorul subliniază cu deplină îndreptăţire că apele Slănicului sînt de preferat înaintea oricăror altele din „vestite staţiuni balneare ale Europei".

Cîtva timp mai tîrziu, în 1895, tot la „Bucureşti", dar editat de „stabilimentul grafic I.V. Socec ", apare un Dicţionar geografic al judeţului Bacău, *elaborat de Ortensia Racoviţă. Aici se dau cîteva detalii în plus despre Slănic-Băi, dar şi unele informaţii care le confirmă pe cele din monografia precedentă, cum ar fi, că „apele Slănicului sînt deopotrivă folositoare cu ale celor mai renumite staţiuni balneare din Europa". Apoi se menţionează faptul că în 1881 apele izvoarelor cu numerele 1, 3,. 4, au fost prezentate la expoziţia internaţională de balneologie de la Frankfurt pe Main şi premiate cu „Medalia de argint", iar apele izvorului nr. 1 au fost găsite „superioare vestitului izvor Selters". Mai aflăm, deasemenea, că în 1895 „efor" al slănicului era un anume Alexandru Holban, că proprietatea băilor a trecut succesiv din stăpînirea Spătarului Mihăilescu, în a Hatmanului Alecu Aslan, că tot în 1895 se intreprinde canalizarea pîrîului Slănic şi electrificarea staţiunii, că apele de aici au fost examinate pentru prima dată în 1830 de „protomedicul Zotta", iar în 1853 sînt examinate mai complet de alţi specialişti. Tot prin 1895 se vorbea, în legătură cu staţiunea, de „hotelul cel mare cu 100 de camere", dar şi de „nemulţumirea ce fiecare duce cu el pentru serviciul neîndestulător şi proasta alimentaţie ce se dă..." Datorită, probabil, unor asemenea neajunsuri, precum şi din pricina dificultăţilor pe care le avea de întîmpinat vizitatorul, în parcurgerea celor 18 km dintre Tg. Ocna şi Slănic Moldova, „băile*

UN CAREU..SUPRANUMIT

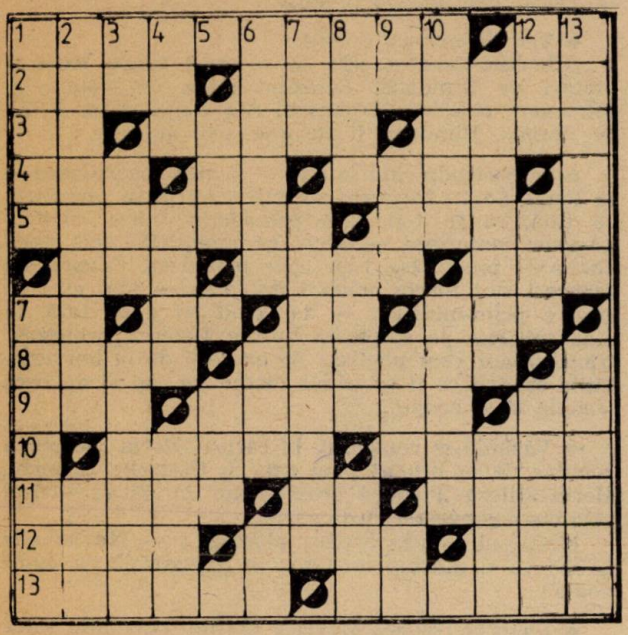

ORIZONTAL : 1) Celebru șahist cubanez supranumit „Mașina de jucat șah" — Oskar Kokoschka. 2) Stat pe țărmul sud-estic al peninsulei Arabia, în trecut supranumit „Coasta piraților" — Situat în Oceanul Pacific, acest arhipeleag este supranumit „Caloriferul focilor". 3) Țese ! — Poet francez supranumit, „Poetul marinarilor" — A nu reuși. 4) Fir — Antenă ! — „Țara..." altă denumire a Patagoniei (sing.). 5) Dramaturg austriac din secolul trecut supranumit „Aristofanul vienez" — „Cel mai învățat dintre romani", celebru erudit latin. 6) Oraș italian — Capitala europeană, denumită și „Cetatea eternă" — Avat (reg.). 7) Funde ! — Bere ! — Căpușă ! — Norme de tehnica securității (abr.). 8) „Tatăl celor șapte infanți", supranumele reprezentantului unei vechi familii din Castilia — Acoperit de lava din erupția Vezuviului în anul 79 e.n., acest oraș antic a primit supranumele „Orașul mort". 9) Omis parțial ! — „Ochiul morții", cel mai mare deșert din lume — Vie ! 10) Oraș din Imperiul roman, supranumit „Cartierul general al gladiatorului" — Supranumit „Piratul oceanelor", acest crucișător german a scufundat în timpul războiului un mare număr de vase de comerț ale flotei aliate. 11) A înnoi — Nota 3 — Unitate de masă. 12) A tăinui — Poetă greacă supranumită „A zecea muză" — Roșcat (reg.). 13) „Mediterana care curge", fluviul cu cel mai mare debit din lume — Port sovietic la Marea Neagră supranumit „Perla sudului".

VERTICAL : 1) „Părintele enigmei", supranumele unui abate din sec. XVII, autor al unor culegeri de probleme enigmistice apărută la Rouen în 1665 — Peninsulă nord-americană numită și „Țara tinereții veșnice". 2) Altă capitală europeană supranumită „Veneția nordului" — Sufixul conducătorului. 3) Capă ! — Astfel — A sări înapoi. 4) Lac în Suedia — Oraș — stat în Grecia antică, supranumit „Cetatea cu 100 de poeți" — Apreciere. 5) Din nou — Aproape spart ! 6) „Lacul vagabond", situat în vestul Chinei, supranumit astfel deoarece se mută integral în cursul cîtorva secole — Pauză scurtă ! — Pense ! 7) Aloe ! — Port la golful Tokio, supranumit „Poarta Japoniei". 8) Energie — „Zeița... a pămîntului", altă denumire a Everestului, cel mai înalt vîrf de pe Pămînt — Lac în Suedia. 9) Cesiu ! — Patru plus una ! — Nu-i chiar precis ! — La modă ! 10) Zeița înțelepciunii, protectoare a artelor la vechii greci, supranumită „Pallas" — „Piatra — ...", oraș moldovenesc, situat pe Valea Bistriței, supranumit „Sinaia Moldovei". 11) „Gorki al Balcanilor" este supranumele acestui cunoscut scriitor român — Scriitor spaniol (1882—1954). 12) Cuprins de tonus ! — „Gerard Philipe...", supranumele actorului Oleg Strijenov — Zeița romană a frumuseței și iubirii având și numele de „Anadyimena" („cea născută din spuma mării"). 13) „Omul care nu rîde niciodată", cunoscut actor american al cărui comic se bazează pe imposibilitatea chipului — Stațiune montană etalon, supranumită „Perla Bucegilor".

DICȚIONAR : RAE, AUN, OMI, RUI, NOM, ANN, SPA, PAU IFO, IVA, DORS.

Eugen BULAI

Năstăsache" (Nastasaki), așezate la Tg. Ocna pe malul drept al Trotușului, au cunoscut o faimă crescîndă, începînd de la sfîrșitul secolului trecut. Decăderea și abandonarea lor a fost cel puțin la fel de nejustificată, ca și opunerea valorii lor, celei a Slănicului (de altfel, actualmente există un proiect ferm al Oficiului Județean de Turism Bacău, vizînd recuperarea izvoarelor de pe locurile vechilor băi tîrgocnene).

Construcțiile care mai încîntă și astăzi pe vizitatori, cu arhitectura lor pitorească, specifică zonei, datează de pe la începutul secolului 20. Apoi, pînă în anii '70 lucrurile nu s-au schimbat sensibil, pentru ca între 1971—1974 să răsară ca din pămînt complexul de odihnă și tratament al sindicatelor (UGSR), hotelul internațional „Perla" vila „Flora", cantina-pensiune „Nemira" (800 de locuri în mai multe săli de mese); a mai fost amenajat un popas turistic, cu căsuțe de 2-3 locuri (în total 270 de locuri), cărora li se adaugă campingul de circa 100 de locuri, terase Cascada" ; trebuie amintită, de asemenea, recaptarea izvoarelor de apă minerală pentru cura internă, realizîndu-se o exploatare mai eficientă a lor. In 1980 a fost construită cantina „Căprioara" cu 500 de locuri, o centrală termică de zonă cu gaze de sondă ; în 1981 — o policlinică balneară nouă, concomitent cu extinderea vechii baze de tratament „Racoviță", în care au fost canalizate apele pentru cura externă. Să mai amintim și cele 100 camere ale vilei „Zorile", obținute prin reamenajarea unui fost bloc de locuințe pentru necăsătoriți, ca și o serie de restaurante și baruri mici, rotunjindu-se astfel imaginea unei „perle a Moldovei" care, deși atît de demult cunoscută, a întinerit în ultimele două decenii, devenind un adevărat „colier" de perle.

Ce va mai dobîndi Slănicul Moldovei în viitorul apropiat ? Pe lîngă cele 5 vile vechi modernizate, spre a oferi un confort superior, vor suferi amenajări spre a trece de la confort 2-3 la confort 1 — alte patru, va fi dat redat exclusiv circuitului cultural vechiul și frumosul „Cazino", din centrul stațiunii. Apoi se vor construi : un nou hotel turistic, competitiv pe plan internațional, un pavilion la mofeta din zona izvoarelor pentru tratarea afecțiunilor cardiovasculare, introducîndu-se astfel o nouă procedură terapeutică. Tot în grija întreprinderii balneoclimatice din Slănic intră astăzi și obiectivele turistice din Tg. Ocna : e vorba de sanatoriul pentru tratamentul astmului bronșic și bronșitei cronice, amenajat în grota vechii saline. Spre a nu mai fi

INDISCREȚII ȘI ANECDOTE

• Venită în audiență la Georges Clemenceau, soția unui îmbogățit de război își etală multele și scumpele inele. După plecarea ei, șeful de cabinet al ministrului îl întreabă :

— Ați observat, excelență, cît de multe inele avea pe degete ? !

— Multe, într-adevăr, dar insuficiente pentru a-și ascunde murdăria de pe mîini !

• Piesa dumitale, îi spuse lui Tudor Mușatescu un confrate mai tînăr — este destul de bună. Numai dialogul ar trebui limpezit puțin în final, ca să fie clar pentru fiecare neghiob !

— Dar ce anume nu-ți este clar ? ! — întrebă candid dramaturgul.

• Certîndu-se, într-o bună zi, cu Winston Churchill, doamna Nancy Astor (prima femeie deputat din parlamentul britanic) declară ritos primului ministru :

— Dacă aș fi soția dumneavoastră v-aș turna ceanură de potasiu în cafea !

— Ei bine, a răspuns Churchill, dacă aș ajunge soțul dumneavoastră aș bea-o fără nici o remușcare !

• Cum își făcea plimbarea de dimineață, ducele de Gatsbury auzi o voce timidă la colțul străzii : „Alo ! Domnule..." Se întoarse, privi, dar nu era nimenea. Mai făcu un pas, doi și din nou se auzi vocea : „Hei, domnule..." Ducele se uită în dreapta, în stînga și nu văzu decît un faeton de lăptar în dreptul unei prăvălii, iar între hulube, un cal murg și bătrîn. „Voi fi băut prea mult ceai cu rom, în dimineața asta !" — își zise ducele. Reluă plimbarea, dar vocea se auzi din nou : „Domnule, alo, domnule... nu plecați !" „Nu cumva..." — zise repede ducele Gatsbury. „Da, domnule, eu, calul, am vorbit... n-aș vrea să vă reținem..." „Mă rog !" „Mai întîi — continuă calul — e cazul să mă prezint. Sînt Voodle Doo, cel care a cîștigat derbiul în 1938..." Tăcu brusc. Își făcuse apariția lăptarul. „Nu cumva calul meu v-a..." „Ba da !" — răspunse ducele. „Minte — strigă indignat lăptarul — nu el, ci un outsider pe nume Waterloo a cîștigat derbyul din 1938 !"

• Din *Jurnalul literar* (1939) :

„Noțiunea de *generație* e cu totul relativă. La douăzeci de ani Benjamin Constant se socotea bătrîn și se simțea blazat. Voind să vorbească de tinerețea lui zicea : *cînd aveam 17 ani...*"

• Tot din aceeași revistă :

„Charles Cros se afla la o masă într-o cafenea alături de Rimbaud. Părăsind masa un minut, la întoarcere observă că paharul său conținea un lichid ce fierbea. Rimbaud îi turnase acid sulfuric."

• În perioada cînd se afla — pentru specializare — la Paris, Sextil Pușcariu se întîlni cu Iorga planificat să țină, ca în toți anii precedenți, niște cursuri. „Aceste conferințe — scrie în amintirile sale Pușcariu — prea dese l-au cam banalizat. Colegii săi francezi sînt foarte amabili cu Iorga — mai ales de cînd e prim-ministru — dar cînd nu e de față, le plac spiritele pe socoteala lui. În general, profesorii francezi sînt cam plictisiți de oaspeții de la universitățile străine ce li se trimit mereu pe cap și de care trebuie să se ocupe".

• Văzîndu-se comparat, în cartea *Istoria literaturii române de la origini pînă azi*, cu Costache Conachi, Horia Zilieru îi spune profesorului Al. Piru : — Îmi convine comparația cu Conachi !

Malțiosul istoric literar, glosează : — Nu se știe dacă-i va fi plăcînd lui Conachi comparația cu dumneata !

• Pictorul francez Maurice Utrillo oferi unui șofer de taxi un bacșiș, spunînd :

— Beți în sănătatea mea o sticlă de vin !

— O, domnule — observă șoferul — dumneavoastră arătați atît de bolnav, încît nu ajunge o singură sticlă !

• Pe cînd lucra la un roman autobiografic, doamna de Staël fu întrebată de un cunoscut :

— N-o să-ți fie prea ușor să spui adevărul despre intimitățile dumitale !

— Nu-ți face probleme, îl lămuri autoarea *Corinei*, îmi voi face numai un portret al părții de sus !

• De-aș avea o sută de mii de franci (zise o actriță într-un cerc de cronicari dramatici, între care

---

nevoie de transportarea zilnică a pacienților de la Slănic, va fi construit în Tg. Ocna un hotel cu 200 de locuri de cazare și 400 locuri pentru alimentație, va fi restituit vizitatorilor vîrful Măgura, prin amenajarea unei zone turistice etc.

... În 1979—80 s-a încheiat sistematizarea orașului Slănic Moldova, dîndu-se în folosință 550 apartamente, un Complex comercial, o stație PECO. Problema locuințelor pentru slăniceni a fost definitiv rezolvată, ceea ce nu e puțin lucru într-o așezare ce e vizitată anual cam de 100 de mii de oaspeți (inclusiv străini din Anglia, țările Scandinave, Israel, Belgia, URSS și altele. Accentul se pune acum pe modernizarea bazei existente, pentru a completa profilul stațiunii prin extinderea mijloacelor de agrement. Semnificativ în acest sens este faptul că la Slănic Moldova se organizează anual, în vacanța de iarnă (20 decembrie — 20 ianuarie), cea mai mare tabără studențească din țară (1000 studenți), la care se adaugă și 2000 elevi. Se va lungi și moderniza pîrtia de schi și mijloacele de urcare, vor fi date în folosință noi obiective și trasee turistice marcate, iar pînă în 1990 numărul de locuri la odihnă și tratamente, practic, se va dubla, odată cu creșterea substanțială a gradului de confort.

Vlad SORIANU

BALNEARĂ

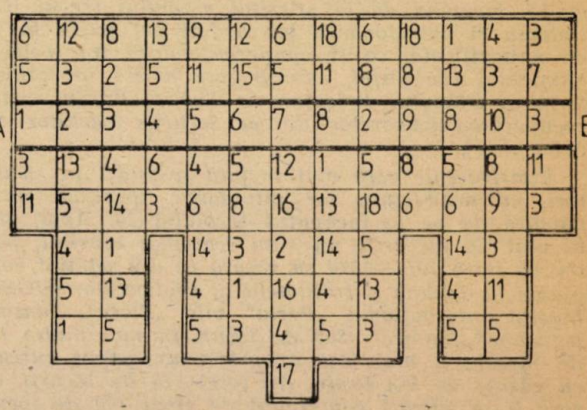

• Înlocuind cifrele cu litere veți afla pe orizontala A — B numele unei frumoase stațiuni supranumită și Perla Moldovei. Rîndurile verticale vor dezvălui alte localități balneoclimaterice din țara noastră.

Vasile VASILACHE

se afla și Jules Lemaitre) m-aș lăsa bucuroasă de teatru.

— Perfect ! — exclamă Lemaitre — propun o listă de subscripție și mă înscriu primul cu 500 franci !

• Profesorul univ. doctor Nicolae Lupu examinează :

— Cum produceți transpirația unui bolnav ?

— Administrîndu-i băuturi calde, ceai, cafea...

— Alte mijloace ?

— Cu ajutorul aspirinei, piramidonului, uleiurilor volatile...

— Și altfel ?

— Invitîndu-l pe bolnav să dea examen cu dumneavoastră, insinuă, transpirat tot, studentul.

• În tinerețe, fiind valet, J. J. Rousseau comise un furt pentru care a fost pedepsită o cameristă. Întîmplarea o aflăm din propriile *Confesiuni* ale filosofului și scriitorului.

• Fiindcă îi spusese unei femei „cămilă", Flaubert fu dat în judecată și condamnat la cinci franci amendă. În instanță, după ce află sentința, scriitorul întrebă : „E interzis să-i spui unei doamne cămilă ?" „Absolut interzis !", răspunse judecătorul. „Dar unei cămile i se poate spune doamnă ?" „Cît poftești !"

Atunci, prozatorul se întoarse spre adversara sa din instanță și-i spuse : „Vă salut, doamnă !"

• Schopenhauer se întreba :

— Cînd se ciocnesc un cap și o carte, și cînd sună a gol : este golul totdeauna în carte ?

• Despre poetul englez Hopkins (care n-a publicat nici un rînd în tot cursul vieții lui și care într-o vreme a fost funcționar) :

— Spune-i lui Hopkins că este concediat.

— Dar, domnule director, nu-l puteți concedia, a demisionat de ieri...

— Atunci, angajează-l din nou și, pe urmă, concediază-l !

• Gabriel Teodorescu definește epigrama — din punctul de vedere al unui gropar — astfel :

„Ce-i epigrama ? E o groapă,
„Făcută după-o muncă grea,
„Pe care umoriștii-o sapă,
„Să nimerească proștii-n ea " !

• În ajunul urcării sale pe tron, Marc Aureliu își explică starea sufletească astfel :

—Trebuie să încep a domni, și vă mai mirați de tristețea mea ? !

Adunate, traduse și repovestite de
Ion Alex. ANGHELUȘ

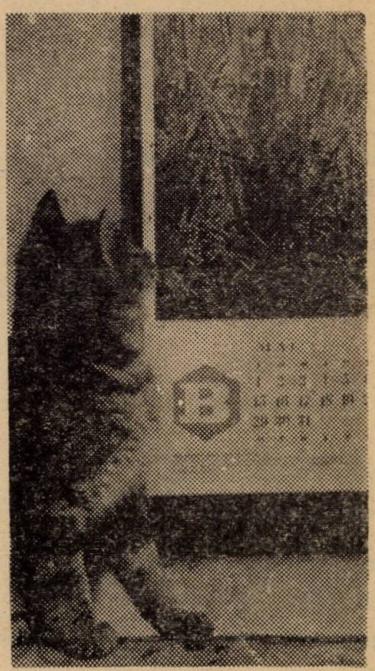

• **Nedumerire**

Foto : V. BOCĂNEȚ

INCOMODĂ
(anagramă 5 litere)

Gîza asta păcătoasă
Tare e gălăgioasă
Și se-așează nechemată
Pe-o căciulă, vinovată.

S F A T U L
(triplă anagramă, 5 litere)

Dorind să practice o disciplină
Deși era greoi și indolent,
Fu sfătuit că-i bine să se-abțină
Că n-are nici o brumă de talent

M A I E S T R I E
(enigmă, 9 litere)

La al satului tezaur
Ca făuritor subscrie,
Înșeilînd c-un fir de aur,
O maramă sau o ie.

C A M U F L A J
(polidrom, 4 litere)

Construcția se-nalță maiestuoasă,
Și e impunătoare și frumoasă,
Dar de-o privești din spate, rămîi paf,
Că n-o mai vezi deloc, de-atîta praf.

Liviu POPESCU

Fiți atenți la tigru !

Cu acest titlu de avertizare revista **Oggi** publică un reportaj nostim care pune în gardă pe eventualii interesați să-l **viziteze** noaptea pe domnul Francesco Fischer din Trezzano sul Navoglio, undeva nu prea departe de Milano. Căci acest domn, fiindcă nu-l putem numi altfel, și-a cumpărat pentru paza casei sale un tigru. Doamna Fischer ar fi preferat un jaguar dar nu s-a găsit prin împrejurimi, „Am luat și noi ce s-a găsit", declară domnia sa reporterului, cu o modestie înăscută. Bestia a costat 1 500 dolari, cîntărește cam 100 kilograme, are 9 luni și este, cum pretinde proprietarul, „docil, jucăuș și afectuos". Ca orice copil de 9 luni, am spune noi. Asta ziua, pentru că noaptea devine feroce, „Avem o încredere oarbă în **Tiger**, care este și prenumele cățelușului nostru", mărturisește proprietarul, „nu cred să îndrăznească cineva să ne calce domeniul". „În trecut, adaugă curajoasă doamna Ornella, hoții ne-au vizitat de nenumărate ori, acum însă de cînd **Tiger** face de pază în grădină trăim liniștiți..." „Deocamdată este încă un pui, intervine domnul, sper să ajungă la 250 kilograme ca și părinții lui".

Deocamdată **Tiger** mănîncă doar 5 kilograme de carne de curcan pe zi, ceea ce în traducere liberă ar însemna vreo 600 de dolari pe lună. Și doar **Tiger** este un copil. O singură dată și-a înfipt colții de lapte în pulpa domnului Fischer, bijutier de meserie. Lucrează cu aur. Cînd **Tiger** se va face băiat mare nu e exclus să-și mănînce stăpînul ; care miroase și el a ceva hoț ori cinstit spărgător de buzunare.

...DE LA MOLDOVA

MONOTONIE

(3 ; 5 ; 5; 5; 6 ; 5 ; 2,2 ; 6)

În seara asta nu m-am dus la bal.
În loc să ies pe bruma răcoroasă,
visam să stau la table c-un pocal
de vin, sub lampa lucie de-acasă.

Deci, am trimes o vorbă peste drum.
Rugam un partener să vină iute,
dar nu-l aflai ! Ce seci îmi par acum
şi ce labile, orele pierdute !

● **Anagramînd cîte un anume cuvînt din fiecare vers, conform cheii din paranteză, veţi afla titlurile a 8 poezii de George Bacovia.**

LA COSIT

(6, 6, 3, 4, 5, 5, 3, 4)

Înfloresc şi cornii, au rodit şi nucii,
galbenă-i pănuşa mîndrului porumb.
Chiuind, flăcăii vin cu coase lucii,
tot privind la fuga norilor de plumb.

Unii taie iarba, alţii spice pline,
iar în colţul buzei zîmbete-nfloresc
cînd slăvitul soare, triumfal cum vine,
urcă peste largul cer moldovenesc.

● **Inlocuind cîte o literă într-un anume cuvînt din fiecare vers, veţi afla titlurile a 8 poezii de Mihai Codreanu.**

ODIHNĂ

(7, 5, 4, 5, 5, 5, 5, 4)

M-am culcat în iarbă jos, lîngă izvor,
o netulburată linişte se lasă.
Murgul paşte-n urmă. Măgura cea deasă.
a topit-o astăzi soarele-arzător.

Ară un cumătru undeva pe deal,
căci la plug şi sapă vajnic e românul.
A-nceput natura să-şi desfacă sînul,
au dat floare merii... Ne lungim pe mal.

● **Aflaţi prin ligamentare, titlurile a 9 poezii de Dragoş Vicol.**

Andrei CIURUNGA

● Partea enigmistică a Almanahului Ateneu 1986 a fost realizată cu sprijinul competent al Cercului rebusist „SFINX" al Casei de cultură a sindicatelor din Bacău — coordonator **Sile LEIBU.**

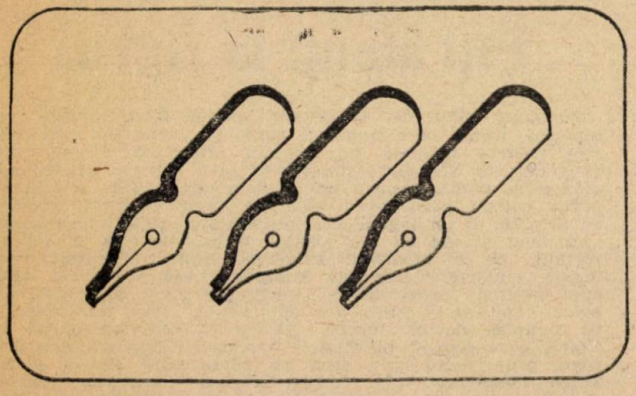

LA TEATRU

(Monoverb eliptic anagramat : 4, (6) = 9)

Ionel TOMA

CU DESPĂRŢIRE

(Monoverb epentetic : XXOOOOOXX)

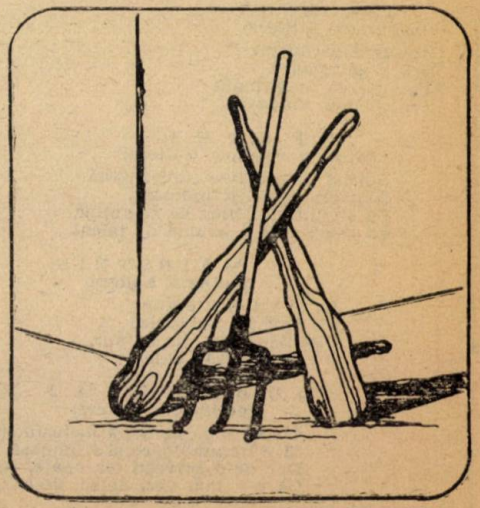

Dumitru NADA

ARTELE FRUMOASE

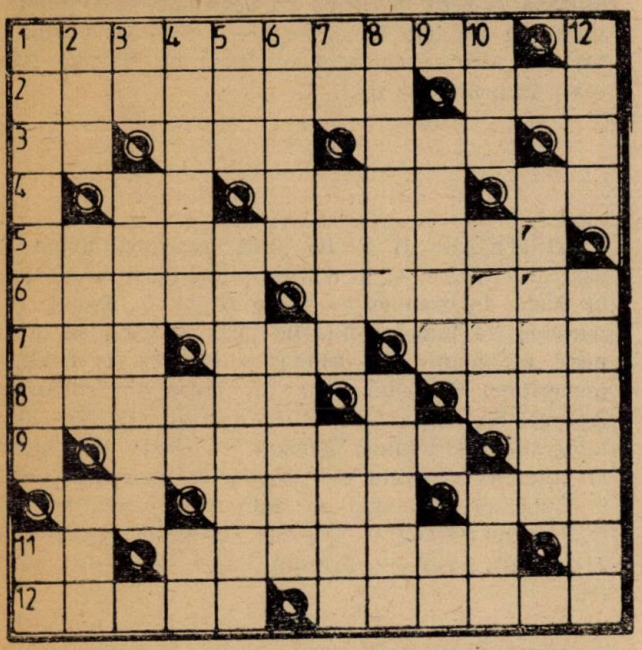

ORIZONTAL : 1) Pictor român, autor al tabloului „Atacul de la Smîrdan" (1838—1907). 2) Personaj din opera „Orfeu" de Gluck — Pictor flamand, autor al lucrării „Moartea căprioruIui" (c. 1596—1678). 3) Pictor olandez (1776—1839) — Poem fără început ! — „Traviata"... a murit ! 4) Ion Tuculescu — Subiecți ai unor lucrări de artă — Cap de... Praxiteles ! 5) Porecla pictorului italian Orazio Lomi (c. 1563—1638), autor al tabloului „Cîntăreața din lăută". 6) Pictor și gravor belgian (1860—1949) — Soprană română, cîntăreață de operă (n. 1920). 7) Critic și autor dramatic francez (1875—1959) — A se ivi — Persoană din vechea Ilirie. 8) Hermine (înv.) — Material folosit de sculptori. 9) Pictor și gravor italian, autorul frescei „Triumful artelor" (1696—1770) — Debutul lui Tiziano ! 10) Ion Andreescu — Regizor, dramaturg, pictor și caricaturist român (1895—1947) — Scriitor român, autorul romanului „Lanțuri" (1895—1974). 11) Barbu Iscovescu — Denumirea populară a viorii. 12) Pictor român (1880—1962), autor al portretului lui Ștefan Luchian — Prozatoare română, autoarea romanului „Pînză de păianjen n. 1907).

VERTICAL : 1) Sculptor și desenator român, autor al statuii lui Gheorghe Lazăr din fața Universității din București — Bernardo Rosselino. 2) Uvertura la „Ruslan și Ludmila" ! — Erou mitologic dintr-o cunoscută sculptură de Bertini (1598—1680) — Cunoscută pînză a pictorului H. Matisse. 3) Iosif Ross — Unul dintre „Fluturii" lui Tuculescu. 4) Pictor, mozaicar și arhitect italian ; a început construcția campanilei din Florența (1266—1337) — Mioara pictată de Grigorescu (pl.) — Sebastiano Serlio. 5) Compoziții muzicale cu caracter solemn — Sculptor român, autor al cunoscutei statui „Oțelarii" (n. 1903). 6) Vopsea de ochii lumii — Model 7) Eduard Caudella — Pictor baroc italian, autor al tabloului „Ecce Homo" (1575—1642) — Varietate de struguri. 8) Dornici de frumusețe — Cele două culori din paleta unui... pianist. 9) Arhitect român, autor al proiectelor pentru Sala Palatului R.S.R., Radioteleviziune (n. 1913) — Camil Ressu. 10) Poet italian din reg. Neapolului (sec. XVI) — Pictor englez (1845—1888) — Prima jumătate din pagină ! 11) Pictor român ; s-a manifestat în arta monumentală, grafică și scenografie (n. 1924). 12) Pictor și grafician român, autor al tabloului „Tătăroaica în albastru" (1881—1958) — Pictori și sculptori.

DICȚIONAR : VOS, OEM, TRA, SEE, IIE, OVIS, UVA, HOLL.

Paul GEORGESCU

Prin deceniul al șaselea al secolului trecut Bacăul avea aspectul unei așezări urbane liniștite în care, firește, nu se întîmpla nimic.

Alexandru Pelimon îl găsește un prea frumos oraș „luîndu-l din punct de vedere ka poziție și importanță komercială", cu „mulți bărbați stimabili și... multe procese de pledat la tribunal". Și totuși în aprilie 1868 orașul avea să cunoască suflul revoltei.

Cine și ce avea să trezească Bacăul din somnolență ?

Răspunsurile aveam să le găsim în lucrarea „Bacăul de la 1850—1900" scrisă de Costache Radu, martor ocular al unor evenimente mai puțin cunoscute...

„O FERBERE TĂCUTĂ"

După ce la 4/16 august 1867 demisionase din funcția de ministru al Afacerilor Interne, Ion C. Brăteanu pleacă într-o călătorie în Occident. Aici ia legătura cu Carol Anton, tatăl domnitorului Carol cu care pune la punct detaliile și firește foloasele „afacerii dr. Strossberg". Nici prin gînd însă nu-i trecu lui Brăteanu ce avea să i se întîmple de la această afacere, la Bacău o amărîtă de urbe...

De fapt dimensiunile afacerii și senzația cîștigului îl copleșiseră cu totul. Revenit în țară, cu zîmbetul pe buze, frecîndu-și bucuros mîinile, poposește pentru scurt timp în fotoliul Ministerului de Finanțe, în locul lui L. Sterge, demisionat. La 17/29 noiembrie 1867, după o absență doar de patru luni, revine la Ministerul de Interne. Își suflecă mînecile și se apucă serios de treabă. Mai întîi „atrage atenția prefecților că guvernul, interesat în alegeri, recomandă să se exercite asupra alegătorilor influența morală a aparatului de stat în vederea obținerii unui rezultat favorabil pentru candidații săi". În acest scop și desigur pentru a lămuri pe neîncrezători în afacerea Strossberg a întreprins un turneu prin țară. La 7 aprilie 1868, hurduducîndu-se pe străzile desfundate ale Bacăului, își face apariția cu neobișnuit cortegiu. Domnitorul Carol, însoțit

De doi bani SPERANȚĂ

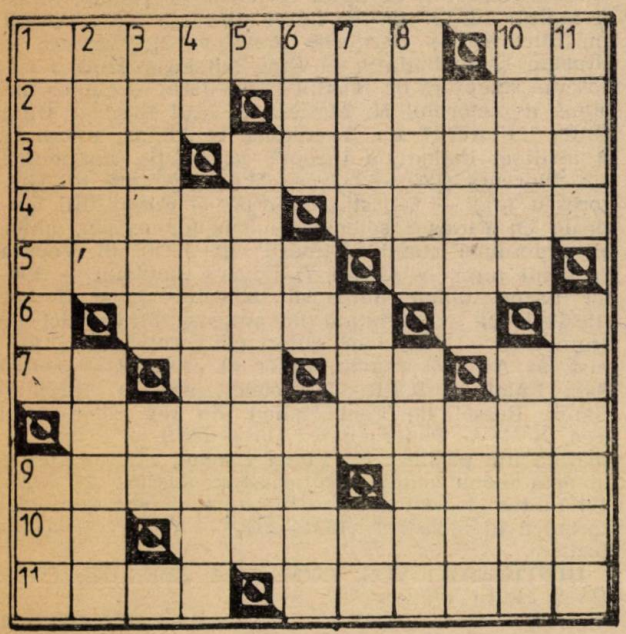

ORIZONTAL : 1) Bătută și minimalizată de turci — Marginalii la un poem ! 2) Acoperire de casă din țara lalelelor — Puse la nimereală. (fam.) 3) Dat la o parte — Evidențiat la vărsare cu exactitate de 100%. 4) Prezintă frecvente afecțiuni de inimă — Îndreaptă greșelile (pl.). 5) Purtător al unui mare inel, de valoare universală — A sări în ochi. 6) Respinși la vizita medicală. 7) Malurile apelor ! — Blat de tort ! — Nota bene — Formă de predare. 8) Tras la fix ! 9) Strîns cu economie — O nimica toată. 10 Dublate în arene ! — I s-a dat cuvîntul. 11) Păr făcut permanent — Piesă cu Nicolae Bălcescu în prim plan (pl.).

VERTICAL : 1) Veche piesă rusească avînd o oarecare trecere și la noi — Actualitatea economică. 2) Bună de trombon — Linie frîntă. 3) Eșuați... la margine de lume — Rîurile țării. 4) Cînd se întîlnesc, fac nopți albe (sing.) — Posesor de medalii nemeritate. 5) Metal... rar ! 6) Trase din rulou — Ajunge bine ! — Scăldat în lacrimi. 7) Mii de... kilograme — Inginer stagiar ! — Gustă din fugă ! 8) Adunări generale — „Copilăria" noastră ! (sing.) 9) Evidența populației — Bună pentru schimb. 10) Obligațiuni C.E.C. — Deprins cu olarii (sing.) ! 11) Și-a găsit nașul — Trecută într-o carte de... aur) (pl.)

DICȚIONAR : ULO, ING.

Petru BANU, Bacău

Nicolae BANU, Craiova

---

de Brăteanu și Dimitrie Gusti, poposeso la Bacău, în drum spre Iași.

Îi întîmpină prefectul Gheorghe Lecca și fruntașii Băcăului. Garda civică prezintă onorul. Carol va fi găzduit în casa lui Ion Costache, iar cei doi miniștri în casa boierului Brăescu, viitorul local al școlii de fete nr. 1. Seara, s-a ținut „masa Domnească". În loc de sărbătoare, cum ar fi fost de așteptat „în oraș era o ferbere tăcută", căci fiind chestia drumului de fer concedată pesionarului Doctor Strossberg cu 370 000 lei noi chilometru, seara că Ministrul Brătianu umblă prin țară ca să pregătească pe deputați să nu se opue".

DEPEȘĂ

Ca de obicei se așteaptă o scînteie pentru a declanșa un întreg incendiu. S-a întîmplat în cazul de față ca aceasta să fie o... depeșă !

Odată ajuns la Iași, Brătianu expediază la Bacău în ziua de 11 aprilie, o telegramă prin care comunică că prefectul Gh. Lecca fusese numit Prefectul Poliției Capitalei. În locul lui era numit ca „girant" un Director. Contrar așteptărilor lui Brătianu, Lecca nu acceptă noul post și... demisionează !

Imediat vestea care „a tulburat", face înconjurul orașului. Băcăuanii, nemulțumiți vociferează, se agită. Se lipesc chiar afișe prin care cetățenii patrioți erau chemați pentru întrunirea publică la Primărie în seara de 12 aprilie orele 8. Nici nu se putea altfel.

O NOAPTE... FURTUNOASĂ

În dimineața zilei de 12 aprilie, se primește o nouă telegramă din Iași. Brătianu, anunță că „va trece noaptea prin Bacău, să nu i se facă nici o primire, nici gazdă să nu-i pregătească, căci nu se oprește" !

Cum însă secretele au viață scurtă, și conținutul telegramei a fost aflat „de unii cetățeni".

Pe înserat, trecînd printre butoaiele cu apă din fața Primăriei, puse acolo în caz de incendiu, grupuri de băcăuani încercau să-și facă loc în sala de întruniri. Aceasta era „ticsită", iar „afară pe prispă în curte stăteau cca 600—700 de cetățeni". Spiritele erau înfierbîntate. Au vorbit Dimitrie Lupescu și Iancu Negură, fruntașii „Fracțiunii libere și independente" din Bacău, Alexandru Holban care se afla de cîteva zile în Bacău. Erau prezenți Ion Lecca și Gheorghe Lecca, „tineretul burghez și o mare parte din negustorime".

Ce s-a discutat ?

„În cuvîntările acestora, s-a arătat cît e de scumpă plata unui chilometru de drum de fer, că dacă concesionarul n-ar fi Prusian, plata ar fi mai mică, că țara se înglodează cu sute de milioane ; că guvernul face toate după placul străinului (...) ; și cîte altele, că doar era o întrunire a... opoziției".

„Pe la ora 10", spărgîndu-se întrunirea, cei ce plecau spre casă zăresc „un cupe cu 6 cai poștă".

— „Eată epurele", strigară cei ce l-au recunoscut pe Brătianu. În cîteva minute, aproape „șepte sute de oameni", opriră caii și deshămîndu-i, strigară :

— „Acum să meargă cu drumul de fer".

Curînd, acțiunea băcăuanilor căpătă caracterul unei manifestații, dar o manifestație aspră și... tărișoară".

Cupeul aproape că dispăruse în mijlocul mulțimii deslănțuite. Negură, Holban, Moldovanu, Mătăsariu, Costandachi aflați în jurul cupeului îl „dojeneau" pe ministru. Lumea răcnea :

— „Scoateți-l din cupe". „Vrei să ne vinzi Țara Nemților ?"

Brătianu „trecea cînd la un colț cînd la altul în cupe", din „cauză că se asvîrlea din cînd în cînd cîte o piatră în cupe".

Un dialog, demn de pana lui „nenea Iancu", începu între I. C. Brătianu și Zaharia Moldovan :

— D-lor, zise Ministru, sunt de la 48...".

— Nu vorbi de 48 că și eu sunt de la '48 îl strigă Moldovanu.

Sosi momentul să intervină Directorul Prefecturii, care „gâfâind : somă mulțimea să-l lase liber pe ministru.

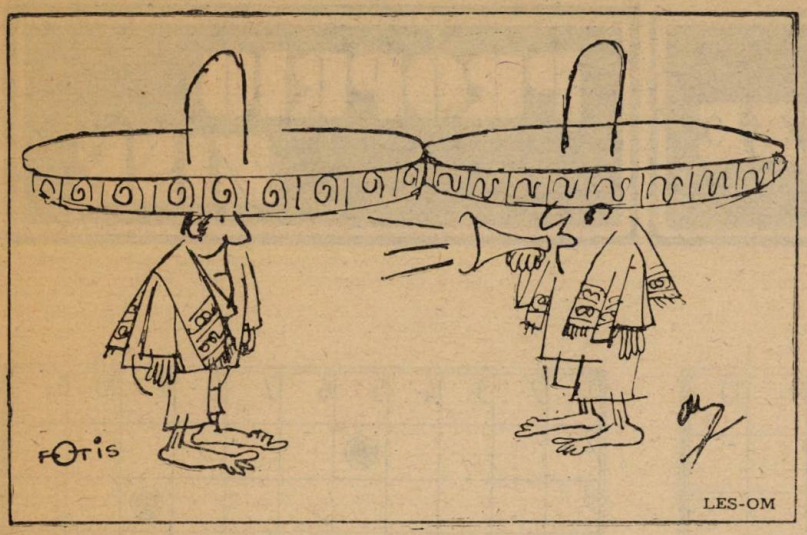

UMOR DE PRETUTINDENI

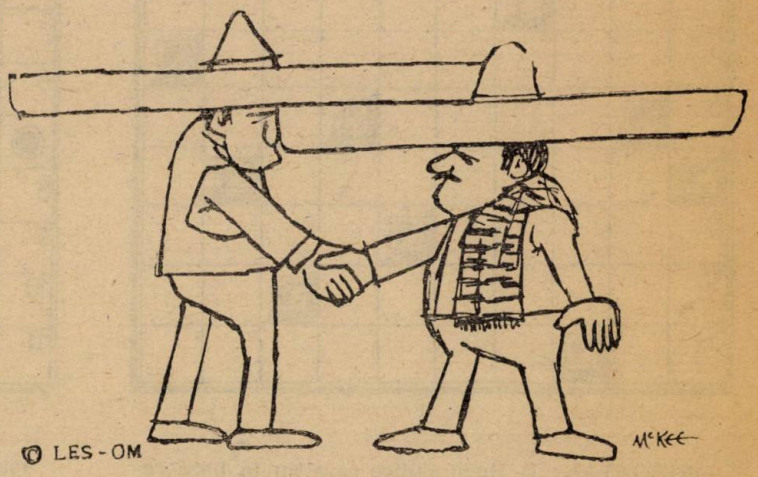

Acesta, având pălăria naltă pe cap, unul din mulțime îi dete un pumn în fundul pălăriei care „acoperi ochii Directorului".

— Cine a dat ? — strigă el.

— „Poporul suveran", răspunse mulțimea.

Ca să scape de furia băcăuanilor, Brătianu „dădu parola de onoare" că-l va repune din nou pe Gh. Lecca prefect. „Pietrele înse, tot mergeau pe cupe".

Croindu-și cu greutate loc printre oameni, comandantul pompierilor împreună cu cîțiva pompieri „înhămă repede caii și dete drumul trăsurii".

„Această dojană, care cât pe ce era să pice într-o faptă nenorocită, ținu vr'o 20 minute".

U R M Ă R I

Scăpat de furia băcăuanilor, Brătianu o ținu într-o fugă pînă-n București, jurînd să se răzbune cumplit. Nici gînd să repună în post pe fostul prefect. Urmările au fost imediate. A treia zi de la desfășurarea evenimentelor (13 aprilie), dis de dimineață, sosi „ca un vultur" la Bacău, noul prefect Alecu Scorțescu, pus pe fapte mari. Spre seară îi veniră în ajutor Torac „un polițai" și Vasile „secretar de poliție".

În a patra zi, grupul lor se întări prin persoana procurorului general Dobrescu.

Băcăuanilor nu le veni nici să creadă cînd, în a cincea zi, a intrat în oraș un regiment de infanterie sub comanda colonelului Gheorghe Anghelescu, urmat îndeaproape de o baterie de tunuri ! Ostașii luară poziție în punctele strategice ale orașului, în timp ce tunurile au fost amplasate în fața Primăriei, gata de tragere. Bacăul devenise asediat !

În a șasea zi, reveni de la Iași Carol. Așa mare a fost teama autorităților de o nouă răbufnire a mulțimii, încît „de la capătul stradei Busuioc din șoseaua națională și pînă la casele Brăescului au fost înșirați soldați și pe o parte și alta a șoselei, ne având voe publicul să intre în acea stradă".

Cum va reacționa Carol ?

Într-adevăr, el a întrebat : „ce fel s-a întîmplat cu d-nu Minintru".

Primarul buimăcit îi răspunse :

— „Să rezimate Măria Ta... Boerii Loculești... ! „N-a sfîrșit și Domnul începu vorba cu alții", găsind probabil de cuviință că e mai prudent să nu răscolească jarul...

După plecarea lui Carol, colonelul Anghelescu a făcut cunoscut că „garda națională este desființată și toți gardiștii săaducă armele la primărie de bună voe, ca să nu fie silit a întrebuința forța..."

Băcăuanii au venit cu armele „în liniște și fără nici o împotrivire", depunîndu-le la Primărie, „nu însă și puștile de la hambar" (arme luate de membrii Gărzii Naționale în vara anului 1867 printr-o acțiune asupra unui hambar cu arme).

După dezarmarea gărzii, colonelul Anghelescu considerîndu-și misiunea încheiată, dădu ordin de plecare. Părăsiră Bacăul regimentul de infanterie și bateria de tunuri „a căror guri s-au colbăit numai".

Rămas sigur pe situație, procurorul general Dobrescu, a deschis urmărirea contra lui Holban și Negură că „deschisă a rămas și pînă azi".

Zelos, Toroc polițaiul „a început să-și arate arama".

E P I L O G

Băcăuanii păreau că au pierdut bătălia. Din exterior nu sosea nici un ajutor. În schimb, Prefectul și ajutoarele sale erau pe punctul de a cîștiga. Pe cînd prefectul Scorțescu își rîdea mult în barbă de „ordinea" impusă, sosi ca un trăsnet vestea că guvernul s-a schimbat. În „ziua de 30 noiembrie fiind Ministru de Interne G. Cogălniceanu", are loc mult așteptata demisie a Prefectului.

Prin aceasta, luau sfîrșit și zilele de „resmeriță" ale băcăuanilor, zile care au dat atît de furcă autorităților locale și mai ales guvernului. Cît despre prefectul Scorțescu, acesta a fugit într-o seară cu gustul amar, că și el „și-a găsit Bacăul..."

Eugen ȘENDREA

SINTEZE PROPRIU ZISE

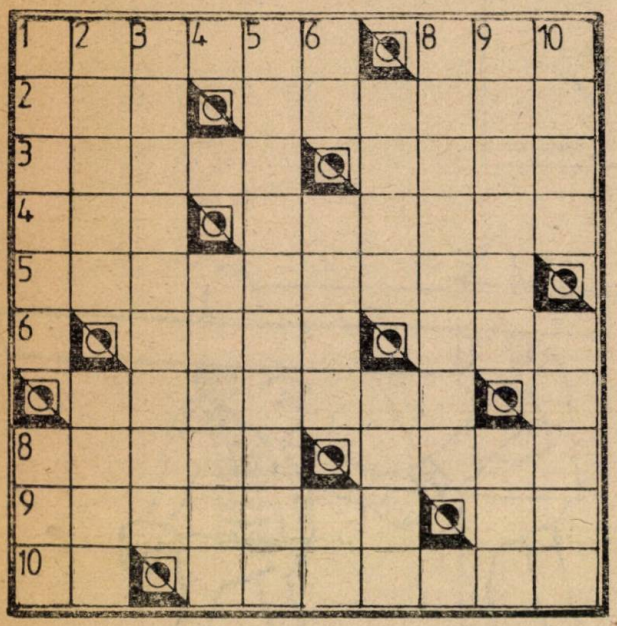

ORIZONTAL : 1) Iluzii optice care au la bază reflexia — Înghiţit în sec. 2) Mîncătorii de oameni (sg.) — A răsufla cu uşurare. 3) Retras din activitate — Tîrg expoziţional. 4) Nivel de trai... ridicat — Capacitate de producţie în dotare. 5) Rudenii de sînge (!) ale temutului neam de pe Nil. 6) Imitaţie de nea — Ciuperci împănate (sg.). 7) Se prind de brîu la jacuri săltăreţe (sg.). 8) Sticlă solubilă — Titlu al înaintaşilor. 9) Strălucirea ochilor înlăcrimaţi (pl.) — Urme de paşi în nisip ! 10) Operaţie la inimă ! — Soluţie pentru catifelat pielea.

VERTICAL : 1) Încadrat în specificul... etnic ! — Exclude amestecul străin. 2) Imaginea răsturnată din obiectiv (masc.) — Sensibilitate bolnăvicioasă cochetînd cu fantasmele morţii. 3) Corpul de pază militarizată (pl.). 4) Proces de creaţie.5) Prezent la datorie. 6) Malul drept al Stixului ! — Smuls de la sînul părinţilor — Centrul Belgiei ! 7) Joc de ape — Veche ocupaţie a turcilor. 8) Amorţeala din timpul iernii. 9) Replica tăioasă a ofensivei (pl.) — Campioni de formula unu. 10) Serviciu de vase pentru apă — Expresia şcolărească a lucrului mecanic.

Dumitru NADĂ

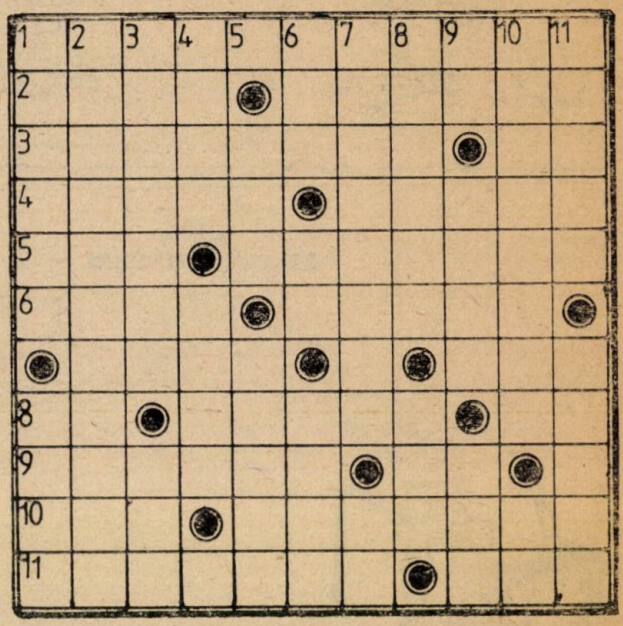

ORIZONTAL : 1) Descoperirea adevărului. 2) Dublaţi pe scenă — Plafar la domiciliu. 3) Adunare la şcoală — Popic tăiat un pic ! 4) De serviciu la han — Face figuri de ceară. 5) Acel ceva mai mic — Tras cu boltă (pl.). 6) În pas cu muzica — Face cît patru. 7) Colaj de actualităţi — Spirala destinderii. 8) Face tot felul de asemănări — Peisaj montan concentrat — Unu cu una ! 9) Corespondentul material al existenţei palpabile — Un soţ care şi-a pierdut capul ! 10) Desfăşurat conform obiceiului — Clarifică anumite puncte de vedere. 11) Ţinere de cuvînt pentru o cauză — Balama la mînă.

VERTICAL : 1) Cutie pentru scrisori deschise — Solid în esenţă. 2) Practic fără corespondenţă. 3) Proaspete apariţii — Alese din fire. 4) Servită după masa de prînz — Idolul copiilor (pl.). 5) Firav la mijloc ! —Ambalaj pentru dus. 6) Curs de hidrologie — Curte la Rebus ! — Cub de lemn. 7) Apărătorii porţii — Nevoie fără voie ! 8) Domeniu istoric — Date pe buletin (sing.). 9) Abia început ! — Un fel de mică — Prost obicei. 10) Scrieri pe pereţi — Locaş de unde se ia brînza ! 11) Paşi greşiţi — Punct terminus.

Sile LEIBU

În lumea COPIILOR

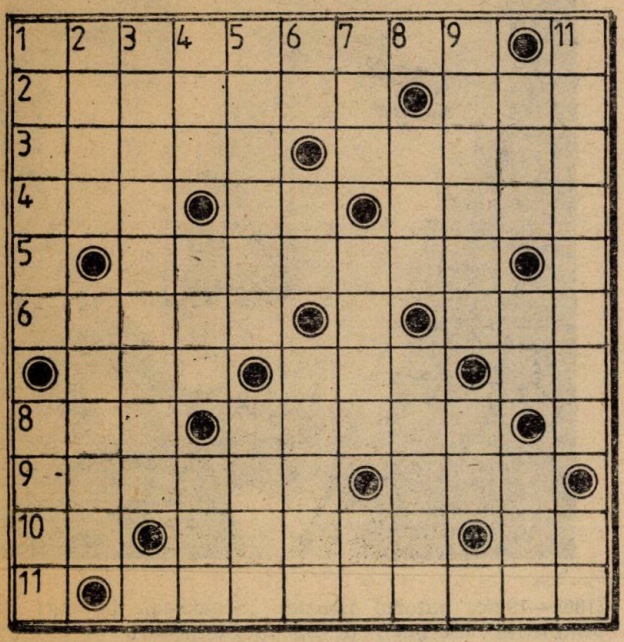

ORIZONTAL : 1) Muma pădurii. 2) Personaje de... basm ! — Un petic pe cer. 3) Au orășelul lor (sing.) — O zînă a apelor. 4) Trup de băiat ! — Cap de uriaș ! — Iarna pe uliță. 5) „Făt-Frumos din...". 6) Lumea lui Harap Alb ! — Galben împărat... originar din Bărăgan ! 7) În depărtare ! — Alb și negru — Cățelul pămîntului. 8) Lumea visurilor ! — Mai puțină cătare ! 9) O frumusețe din poveste — Vie din basme. 10) De la căpcăun... la Păcală ! — Vraja cailor năzdrăvani — Cei mai mici ! 11) Orașul cotidian al copiilor (pl.).

VERTICAL : 1) Amicul lui Tîndală — Inimă neagră. 2) Zmeul zmeilor ;pl.) — Nu-i nici o poveste (fem.). 3) În lumea copiilor (2 cuv.). 4) Talie de pitic ! — Pănură din războiul țărănesc — Omul negru... învățat (sec. XVIII). 5) E ceva de speriat pentru cei mici... și mari — Personaj de legendă. 6) E de față ! — Rîs ! — De piatră. 7) Literă gotică — Diminutiv slav — Eroi de frunte ! 8) Volumul cu povești — Plină de farmec (pl.). 9) Ursul păcălit de vulpe — Început de epopee ! 10) La mijlocul romanului ! — Ea și numai ea ! — Parte dintr-o piesă pentru copii. 11) Donald rățoiul — O frumusețe pentru Ileana Cosînzeana.

Dicționar : EPA, SIV, AMO, ANAT, EIS, OMA.

Laurian BUTURE

CALEIDOSCOP CALEIDOSCOP

CASCADORUL ȘI PĂPUȘILE

Heike Baier, o domnișoară de 15 ani din Berlinul de Vest este cea mai tînără cascadoare ; ea nu cunoaște încă dedesubturile acelei propoziții cu atîtea semnificații periculoase pentru maturi : să nu te joci cu focul. Denumită „omul torță", Heike Baier își cîștigă existența cu ajutorul chibriturilor jucînd în filme numai roluri de oameni în flăcări. Meseria de a trăi devine pentru ea foarte, foarte riscantă. Deocamdată a scăpat nevătămată din toate contextele stropite cu benzină. Se spune că aprinzîndu-și rochia Heike Baier se poartă cu un calm desăvîrșit, chiar o anume noblețe care pune pe „foc" spectatorii. Ea a creat „un stil" în cascadorie și doar are abia 15 ani și după turnarea celor mai periculoase scene de film se întoarce acasă și se joacă cu păpușile. Se caută o explicație plauzibilă.

vis

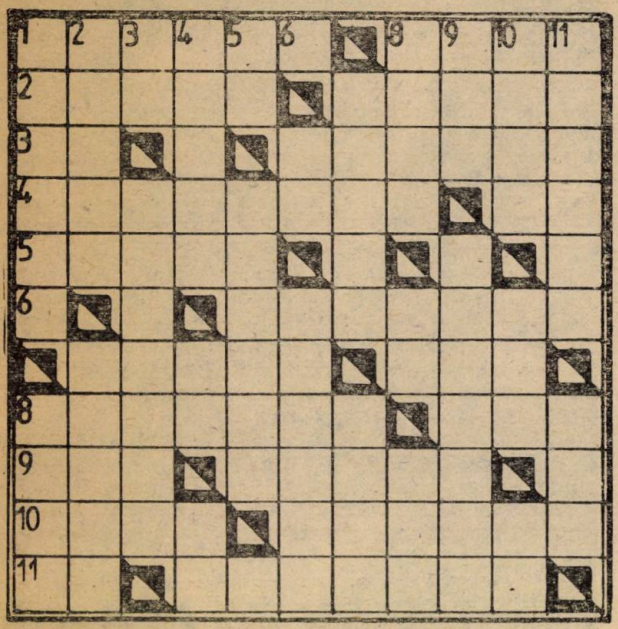

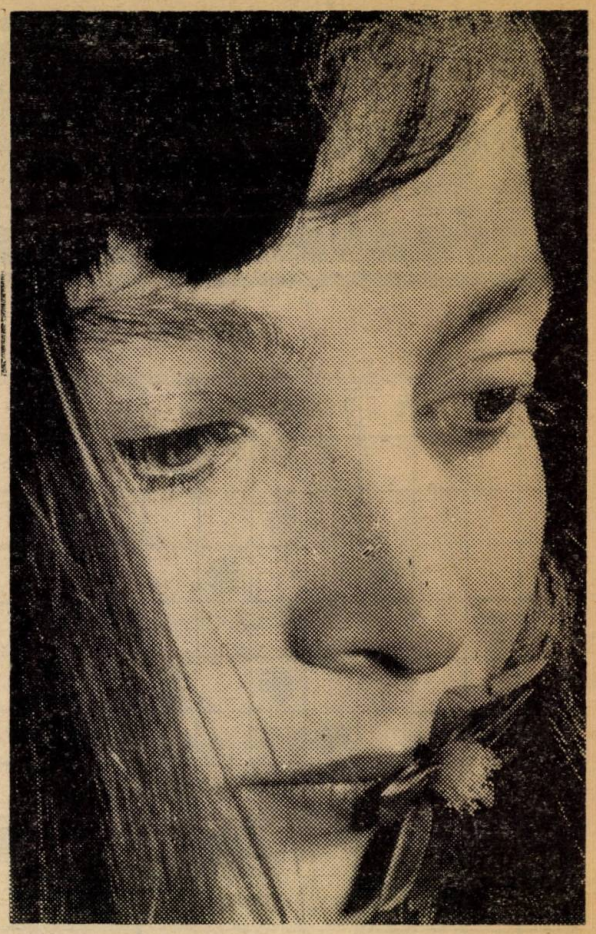

• Foto : V. BOGDĂNEȚ

ORIZONTAL : 1) Poet francez (1639—1699), autorul tragediei „Athalie“ în care aceasta visează un complot împotriva ei în care va fi ucisă, ceea ce s-a și întîmplat (Jean) — O frumusețe ca-n vise. 2) De vis — Loc de vise pentru cei mici. 3) O vară fără soare ! — Poet român (n. 1914), autorul poeziei „Vis“ (Ion). 4) Geniul poeziei românești ce ne-a lăsat un „Vis“ — Oneste ! 5) Care nu s-a clintit. 6) Scriitor român (1889—1972), autorul sonetului „Aș vrea să mai trăiesc odată visul...“ (Victor). 7) Insulă peste care domnea Aeacus, regele mirmidonilor. Acesta l-a rugat pe Zeus, în vis, să transforme furnicile dintr-un mușuroi în oameni, visul devenind realitate — Ca prin vis. 8) Intrați pentru scurt timp în lumea viselor — Prefix cu semnificația „Pământ“. 9) Cognomen al regretatului poet George Demetru, autorul poeziei „Visul celor din patria lui Joe Hill“, din ciclul „Geometrii“ — A albi (pop.). 10) Erou troian care în timpul peregrinărilor, după dezastrul Troiei, a fost sfătuit în vis, de umbra lui Anchise, tatăl eroului, să-i ducă degrabă pe troieni în Italia — Plantă erbacee cu flori albe ca neaua. 11) Cules ! — Trufașul sultan din Scrisoarea III de Mihai Eminescu, care se adresează lui Mircea cu aceste cuvinte : „O, tu nici visezi bătrîne cîți în cale mi s-au pus / Toată floarea cea vestită a întregului Apus...“

VERTICAL : 1) Pictor mexican (1886—1957), autorul tabloului „Visul lui Iacob“ (Diego) — Chemare. 2) Poet și prozator român (n. 1930), autorul nuvelei „Visul“ din volumul „Pălăria de pai“ (Horia) — Fără scăpare. 3) O întrebare — „... de vis“ se intitulează un ciclu de poezii al poetului german Heinrich Heine (sing.). 4) Anotimp ce a prilejuit lui Tudor Mușatescu realizarea unui cunoscut vis nocturn — Ion Petrescu — Abis ! 5) Nul, fără conținut ! — Poet rus sovietic (1895—1925), autorul poeziei „Scoală-mă în zori de dimineață“ (Serghei). 6) Barbu Ștefănescu — „Vis...“, poezie din creația poetului Alexandru Macedonski (masc. pl.). 7) Greșeală — Poet român (n. 1908), autorul poeziilor „Motiv de vis“ și „Roadele visului“ din ciclul „Ani vii“ (I. Th.). 8) Primul om din mitologia veridică — Patru roman — Dispozitiv de pescuit. 9) Autorul libretului fanteziei coregrafice umoristice „Marinarul visător“ pe muzică de Laurențiu Profeta (Nicolae) — Generatoare de vise... neîmplinite. 10) Prozator și dramaturg (n. 1927), de expresie maghiară, al cărui prim roman se intitulează „Un vis ușor“ (Andras) — Localitate în Franța — De repetat ! 11) Scriitor român (1902—1974) autorul poeziei „Vis în codru“ (Zaharia) — „... visărilor“, este titlul unei poezii din creația lui Mihai Beniuc.

Dicționar : GEO, NALBI, MANU, BUZ, ITU,

Eugen DIRADURIAN

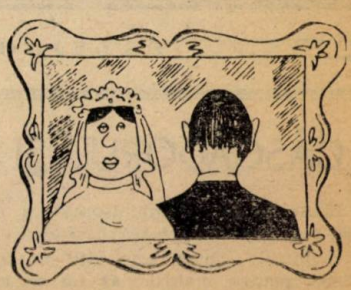

• **PORTRET DE FAMILIE...**

MUȘATESCU și părerea lui

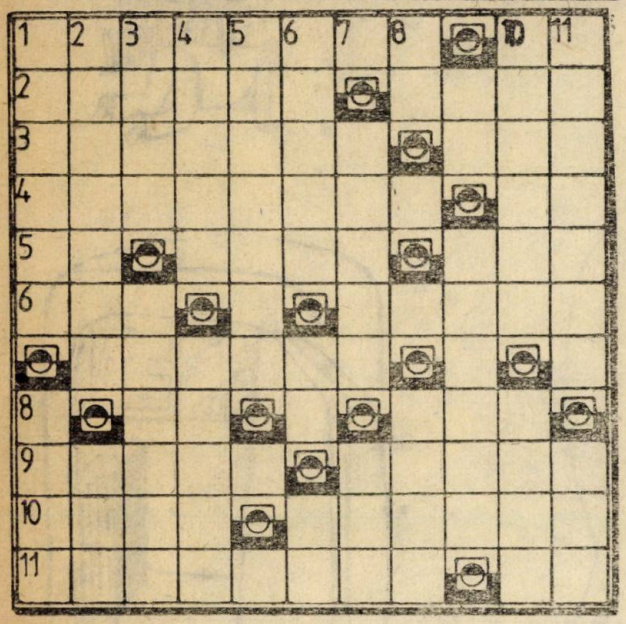

ORIZONTAL : 1) Semnal de înaintare — Un sughiț ! 2) Vopsea în mare ținută (pl.) — Femeie care insistă să meargă cu tine în oraș, ori de cîte ori vrei să ieși singur. 3) Femeie cu Thalie... — Valută morte. 4) Zgîrie-nori (pl.) — Termen de predare. 5) Una care o face de ea (pl.) — Sală colosală — Cui capsoman. 6) Mumie dezvelită ! — Smucitură la tenis. 7) A strînge la chimir. 8) Nix— Apă la cap. 9) Visul soțului după ce s-a certat cu nevasta și doarme singur pe canapeaua din sufragerie — Carieră cu care te naști. 10) Prima verigă din lanțul căsniciei — În față, sluj, și-n spate, ham ! 11) Chivără pe deget (pl.) — Constituția albinei.

VERTICAL : 1) Tavă pe care se servesc cabane, la turiști — Individ care ghicește imediat unde vrea el să meargă. 2) Perlă de cultură personală (pl.) — Un încăpățînat la Paris. 3) Dosar cu adevărat de arhivă — Un om și jumătate. 4) Cupeu în pas alergător — Pistrui pe fața nopții. 5) Personaj feminin din „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă. 6) Nimic cu plus și ceva cu minus — Dumneata la mojici — Așa încep păcatele ! 7) A lega cu șuruburi — Chioșc cu răcoritoare. 8) Laureat — Farmec feminin (pl.) od.). 9) Face asociații — Șal pe umerii munților. 10) Om cu furnici la degete — Fasole pitică. 11) Invitație la să nu te duci — Bani în concediu de odihnă.

Dicționar : ANE, INSAMA.

Zeno TURDEANU

● **Eseul „Dincolo de roman" din pag. 52 aparține lui**
E. M. CIORAN

CARTE DE VIZITĂ

(CRIPTOGRAFIE : 6, 5 ; 8 ; 8.)

Maria COJAN

Convorbire cu Acad. AL. GRAUR

● Despre lingvistică și enigmistică

La 1 iunie 1931 se semna actul de naștere al revistei „Rebus", dată care consemnează oficial apariția fenomenului rebusist la noi, deși acesta se conturase cu mult timp înainte. Ce părere aveți, rebusismul a contribuit și el la unificarea limbii, la cristalizarea limbii literare ?

Desigur, limba noastră nu a fost niciodată profund diferențiată în dialecte, cum s-a întîmplat cu cele din apusul Europei. Pe de altă parte, perfecționarea mijloacelor de circulație, răspîndirea presei, radioul și televiziunea au contribuit la unificarea modului de exprimare. Evident, rebusismul a avut și el un rol în aceasta, prin faptul că a deprins pe amatori cu formele literare și i-a obligat să dea atenție amănuntelor lingvistice.

Prin caracterul exclusiv grafic al prezentării problemelor rebusiste, s-ar părea că acestea au contribuit și la instalarea normelor ortografice...

Nu încape nici o îndoială că cei care se îndeletnicesc cu dezlegarea cuvintelor încrucișate se deprind cu scrierea corectă a cuvintelor. Aceasta din cauză că cei care editează publicațiile rebusiste respectă întru totul normele academice, iar acolo unde se abat de la ele, siliți de situație, au grijă să pună în paranteză că e vorba de forme învechite, regionale sau chiar inculte.

Vocabularul, compartimentul cel mai mobil al limbii, legat de evoluția societății, a fost ilustrat de rebusism printr-o permanentă raportare a sensurilor cuvintelor îngrijate la modificările de înțeles care surveneau. Deci și neologismele, și cuvintele-problemă au fost corect transmise cititorilor.

La cele spuse de dumneavoastră se mai adaugă ceva : dezlegătorii sînt adesea siliți să consulte dicționarele, în care găsesc inserate formele recomandate, și astfel se deprind să vorbească literar.

Între MÎNA și MÎNCA ori între BANCĂ și BANDĂ, spuneți dumneavoastră în capitolul „Fonologia" din „Introducere în lingvistică", distincția se face net de către cititor. Aceasta să fie granița dintre faptul lingvistic și jocul de cuvinte ?

Jocul de cuvinte amestecă uneori variantele lingvistice, dar dezlegătorul trebuie, pînă la urmă, să bage de seamă că este o distincție și, mai mult decît atîta, trebuie să fie foarte atent asupra ei, ceea ce desființează granița dintre faptul lingvistic și jocul de cuvinte.

Cum apreciați interesul unor poeți (T. Arghezi, de exemplu) pentru definiția de factură rebusistă ?

Poeții, prin însăși activitatea lor, sînt siliți să fie deosebit de atenți cu privire la amănuntele de structură a limbii, ceea ce explică de ce îi interesează definițiile rebusiste și de ce, unii dintre ei cel puțin, ajung să le folosească în versuri, dacă nu chiar să colaboreze la revistele de specialitate.

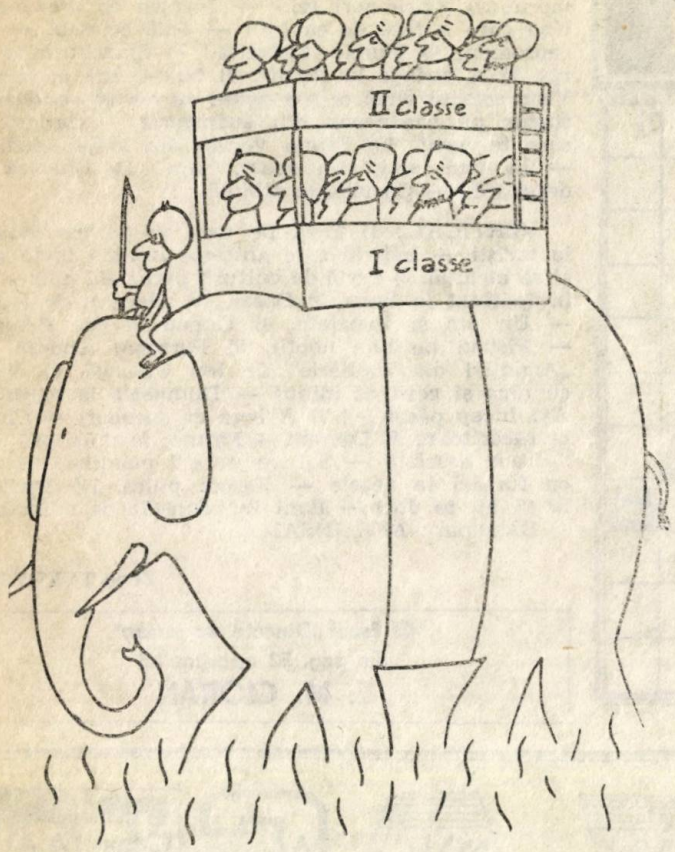

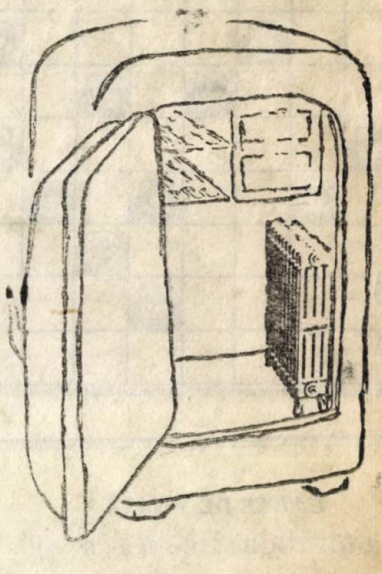

Am aflat că solicitați de fiecare dată cîte două reviste „Rebus". De ce ? Și, totodată, vă satisfac sensurile pe care le primesc cuvintele în definițiile rebusiste ?

Un exemplar de rezervă nu strică niciodată, pentru că după trecere de vreme, soluțiile sînt uitate și jocul devine din nou pasionat. Dar motivul pentru care eu urmăresc să obțin două exemplare este altul ; în afară de mine, se îndeletnicește cu rezolvarea și soția mea, deci trebuie să avem în casă două reviste.

„Etimologia, pentru lingvist, nu e un simplu joc, ci o știință" — se spune în „Introducere în lingvistică", redactată sub conducerea dumneavoastră. Aș zice că și pentru rebusist trebuie să fie o știință. Aceasta pentru că unii compunători propun probleme de enigmistică în care explică, rebusist, bineînțeles, o componentă falsă a unor cuvinte.

Adevărul este că etimologia interesează astăzi foarte multe persoane în afara lingviștilor. Aceasta, între altele, pentru că adesea nu-ți poți da seama de înțelesul și de modul de utilizare a unui cuvînt, dacă nu-i cunoști originea. Bineînțeles, pe rebusiști îi preocupă și în alte privințe istoria cuvintelor, ei avînd să pomenească, în definiție, de diferite amănunte din trecut. Ca oameni care lucrează cu cuvintele, nu încape îndoială că au nevoie și de cunoștințe de gramatică istorică.

Între lingvistică și rebusism există apropieri și în privința terminologiei. Afereza, omonimul, epenteza — iar în „Micul dicționar de terminologie lingvistică", apărut recent, am găsit și anagrama — sînt termeni comuni. Cum apreciați această legătură ?

Clasarea cuvintelor, denumirea modificărilor pe care le au de suferit, fac parte integral din problemele lingvisticii. Nu mi se pare deloc de mirare că anagrama e cuprinsă în dicționarul de terminologie lingvistică, întrucît este vorba de ceva care se întîmplă cu literele și, cu sunetele. Găsesc normal ca rebusiștii să cunoască și să adopte terminologia lingvistică.

Probabil prin analogie cu ȘAHISTIC, vorbitorii și cei care scriu folosesc pe REBUSISTIC ca adjectiv. V-aș ruga să precizați norma.

Nu e deloc sigur că **rebusistic** e format după **șahistic**. Există zeci de alte adjective terminate în **-istic**, formate prin adăugarea sufixului **-ic** la cuvinte terminate în **-ist** (acestea din urmă pot fi și adjective, și substantive) ; ca exemple voi cita numai pe **sofistic**, **umoristic** și **pugilistic**, care de asemenea se întrebuințează ca adjective.

Ați putea să ne prezentați primul joc de cuvinte cu care v-ați... confruntat ? Cîndva îmi spuneați că aceasta s-a petrecut la o vîrstă foarte fragedă.

Desigur, am cunoscut în copilărie jocurile de cuvinte, dar nu țin minte nici unul din ele. Cu cuvintele încrucișate am făcut cunoștință acum 50 de ani, pe vremea cînd îmi pregăteam doctoratul la Paris. A trebuit să treacă un timp pînă cînd să încep să mă îndeletnicesc cu cele românești.

În încheiere, vă rog să vă exprimați opinia în legătură cu viitorul rebusismului românesc.

Este clar pentru mine că rebusismul se dezvoltă mereu în țara noastră, dacă n-aș invoca decît argumentul că mereu apar alte publicații care îi sînt consacrate. Nu știu în ce măsură i se face loc în manualele școlare, dar nu mă îndoiesc că poate fi util pentru învățămînt : este bine, în orice caz, să se lege munca educativă de procedee distractive.

A consemnat : **Ioan DĂNILĂ**

Pe urmele lui HOGAŞ

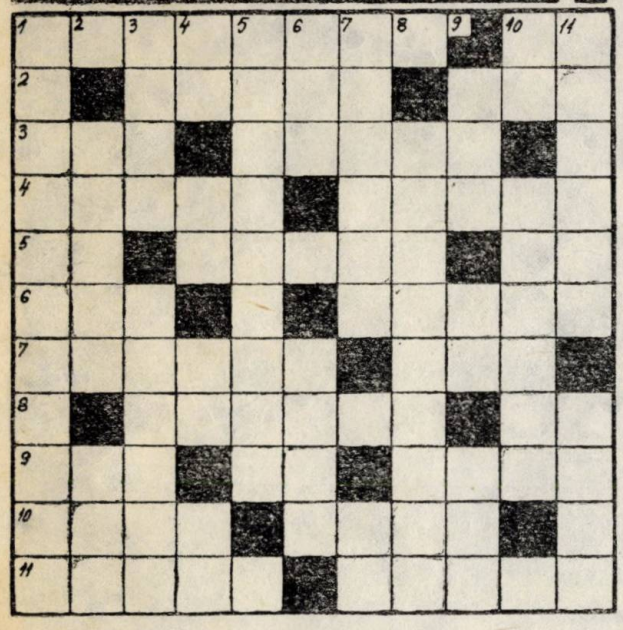

ORIZONTAL : 1) „Pajura" lui Hogaş care „...îşi cheltuia jumătate din gebeaua întregii sale vieţi, ţesîndu-şi iute la suiş mersu-i harnic şi mărunt"... — Pe urmele lui Hogaş ! 2) Popas în călătoria lui Hogaş : „Din Pîngăraţi" ; Piatra Neamţ ; dealul Bisericani ; Viişoara ; Pîngăraţi — La intrarea în Neamţ ! 3) Abreviaţie (pres. uz.) — Afluent al Bistriţei şi frumoasă poiană unde a poposit Hogaş între Pipirig şi Borca („Amintiri din o călătorie"). 4) Vîrful ascensiunilor „vestitului excursionist", în urcuşul pe Ceahlău — Cunoscut publicist pietrean autorul volumului „Pe urmele lui Hogaş" ed. Sport-Turism 1981 şi care s-a îngrijit de apariţia ediţiei „Pe drumuri de munte" ed. Junimea 1983. 5) Ris ! — Pătura lui Calistrat ! — De constituţie tare la Goşman ! 6) Regizor român RTV (Titi) — Coroană papală. 7) Atracţia „omului veşnic tînăr „care s-a simţit" o clipă măcar, trup din trupul şi suflet din sufletul larg"... al ei — Intrarea în Oanţu ! 8) A îndruma — Pronume. 9) Abr. pentru „apărare naţională" (milit.) — Din Neamţ la Ceahlău ! — Urnă stricată ! 10) Critic român (1900—1978) care-l descrie ca pe un „poet al muntelui" în „Istoria literaturii române" vol. II (Dumitru) — Loc de o neasemuită frumuseţe pe valea Bicazului. 11) Publicist nemţean care a scris despre profesorul Hogaş în lucrarea „Din trecutul liceului" Petru Rareş" 1927 — Mare critic român care-l compară pe Hogaş ca „un Creangă trecut prin cultură" în „Arta prozatorilor români".

VERTICAL : 1) Localitatea unde şi-a scris opera MARELE DRUMEŢ, unde a fost profesor la liceul „Petru Rareş" şi unde se află şi „Casa memorială" care-i poartă numele (2 cuv.). 2) Popas despre care Hogaş spune : „Potopul lui Noe n-ar fi putut îngrămădi într-un singur loc atîţia butuci, cîţi erau semănaţi fără regulă, şi unii peste alţii, pe drumurile Bistriţei şi al Sabasei" (Pe valea Sabasei) — Creşcută-n Pipirig ! 3) Loc de cultură — Admirate şi urcate în munţii Neamţului" sau descrise în „Panaghia". 4) Ieşit din Nichit ! — Ciprian Ştefănescu — Singur la munte ! — Cuvînt din suflet ! 5) „Amintiri din o..." este titlul lucrării lui Hogaş în care descrie excursia pe care a făcut-o din Piatra Neamţ la Şarul Dornei. 6) Afluent al Elbei — Pentru a se feri de ei umbla „...la şoldul sting cu cîte un revolver, în drepata cu cîte un baston sănătos"... 7) Vărgat — Horea Vlase. 8) Plaiul din Valea Tazlăului de unde „...ieşim în poienile Goşmanului, după aceea dăm pe la fundul Negrului în poienile Gemenii, apoi apucăm plaiu şi scoborîm de vale-n Preluce ; treabă de două zile"... 9) Unu s-a încurcat ! — Abis ! — Vîrf în Munţii Sebeşului (alt. 1444 m). 10) Ea s-a întors ! — Critic român care spune despre opera lui Hogaş : „...o interpretare magistrală a naturii, acoperind dintr-un singur salt distanţa de la rapsodie pînă la oratoriu (1882). 11) Pitoreasca vale descrisă în „Amintiri din o călătorie" dintre Hălăuca şi Borca — Alt critic român care a scris „Calistrat Hogaş şi Tecuciul său natal".

DICŢIONAR : OAN, APN, NUAR, UPA, NUU.

Dan ŞTEFĂNESCU

Itinerar turistic • BRAȘOV

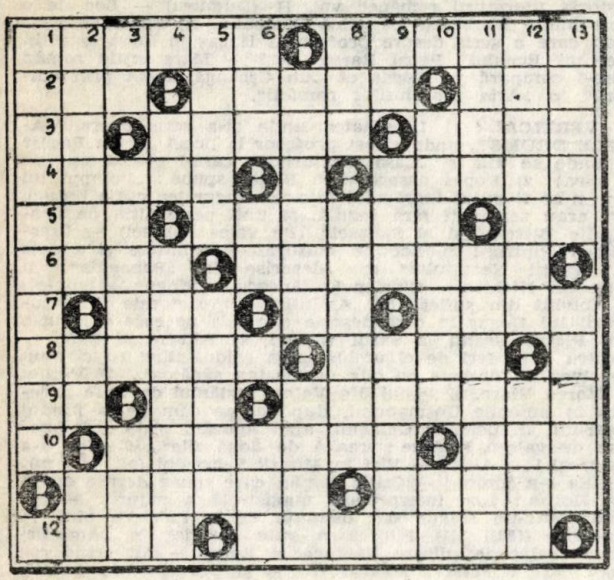

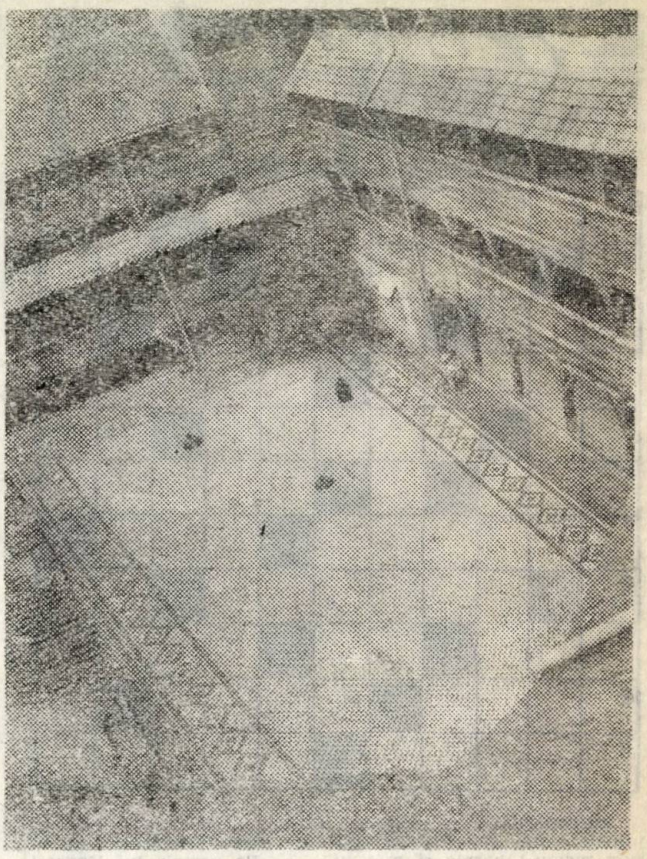

ORIZONTAL : 1) Cunoscută înălțime lîngă Codlea, cel mai semeț vîrf al munților Perșani (1292 m) — Comună făgărășeană care are o frumoasă biserică ortodoxă construită în 1779, monument de arhitectură. 2) Important curs care colectează cea mai mare parte a apelor județului — Lac, vîrf și cabană în Făgăraș la care se poate ajunge din satul Breaza — Din nou. 3) Liviu Popescu — Vechi cartier al Brașovului unde se poate vizita muzeul primei școli românești, fiind totodată un fidel păstrător al obiceiului junilor — Fiindcă. 4) Fost refugiu turistic în Piatra Craiului — Sat aparținînd de orașul Zărnești și situat la intrarea în culoarul Rucăr-Bran. 5) Organizează turismul și pe teritoriul județului Brașov — Localitate de pe valea Oltului, cunoscută prin cetatea sa țărănească, cu un zid de fortificație construit în secolul al XV-lea — La intrarea în Dîrste ! 6) „...ascuțit" (1058 m), pisc ce domină orașul Săcele și de unde se deschide o frumoasă perspectivă către Țara Bîrsei (neart.) — Comună pe teritoriul căreia se găsesc poienile cu narcise din Dumbrava Vadului, important obiectiv turistic la sfîrșitul lunii mai. 7) Întreprinderea de Unelte și Scule (abr.) — Abis ! — Siret. 8) A azvîrli — Și da și nu ! 9) La intrarea în Noua ! — A oferi — Deal situat în plin municipiul Brașov, pe care s-a amenajat un pitoresc restaurant într-o incintă folosită în Evul Mediu ca bastion înaintat al cetății (pl.). 10) Complex turistic brașovean care a dus de mult peste hotare faima ospitalității românești — Riu în R.F.G.. 11) Stăpînit de o dorință puternică — Mijloc. 12) Poiană în masivul Postăvaru unde s-a instalat un teleschi și de unde pornește o pîrtie spre Poiana Brașov — Municipiu din județul Brașov, unde se pot vizita cetatea (ca un muzeu de istorie și etnografie), bustul lui Badea Cîrțan și biserica ortodoxă, ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu.

VERTICAL : 1) Vîrful cel mai înalt din Carpații românești (2544 m), situat pe teritoriul județului Brașov. 2) Numele unui modern hotel din Poiana Brașov (pl. !) — La intrarea în Rotbav ! — ...și la ieșirea din Răcădău ! 3) Gît gol ! — Cămăruță a inimii — Literă grecească. 4) În centrul Rîșnovului ! — Pitorească așezare brăneană de la poalele munților Bucegi și Piatra Craiului, unde există un frumos muzeu sătesc cu specific etnografic. 5) ... — Bran, tradițional și splendid culoar de legătură între Țara Românească și Transilvania, care atinge cea mai înaltă altitudine în pasul Giuvala (1260 m) — „Șapte...", chei în masivul calcaros Piatra Mare, important obiectiv turistic din zonă cu acces de la cabana Dîmbu Morii. 6) Arhitectură (abr.) — La ieșirea din Racoș ! — Onomatopee. 7) Pădure de lîngă Rupea în care se găsește un monument ridicat în memoria eroilor căzuți pentru desăvîrșirea statului național unitar român — Comună pe valea Homorodului cu o interesantă biserică evanghelică fortificată, care are la bază o veche construcție din secolul al XII-lea. 8) Plantă erbacee — Punct turistic situat pe valea Tîrlungului, în apropierea lacului de acumulare, prevăzut să capete mare importanță pentru turism. 9) Servește — Baston de biliard — A irita. 10) Alt județ transilvănean de interes turistic, vecin cu Brașovul — La ieșirea din Rucăr ! 11) Localitate în Etiopia — Nefolositoare. 12) Pitorească vale la poalele Timpei — Aluniș fără alee ! 13) Sat din județul Brașov situat pe valea Oltului — Cele ale unor vechi construcții de apărare se mai văd și acum — îmbogățind peisajul turistic al județului — pe Timpa, pe Măgura Codlei, lîngă Feldioara etc.

DICȚIONAR : DANU, INN, CHI, PAF, DIAH, UNIS.

Constantin PETRE,
Ovidiu ȘPERLEA

JUVENILĂ

(Criptografie : 9-2, 6, 7)

Dumitrița DĂNILĂ

LA MERCERIE

(Sinoverb eliptic anagramat : 4 + (4) =7)

cupidon

Ionel TOMA

COPERTĂ LITERARĂ

(Anagramă : 5, 8 ; 2, 2, 5, 6)

• Prin anagramare veţi găsi numele unui cunoscut scriitor român (1894—1956) şi titlul unuia din volumele sale.

Ioan DĂNILĂ

COPERTĂ LITERARĂ

(3, 4, 9 ;
5, 7, 4, 2, 10)

Aflaţi prin anagramare numele unui mare dramaturg român (1852—1912), precum şi una din comediile sale.

(6, 9 ;
7, 2, 3)

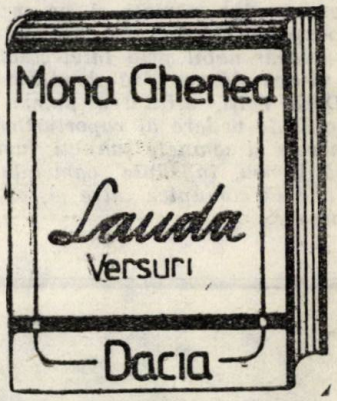

Aflaţi prin anagramare numele unui mare scriitor român (1880—1961), precum şi titlul unei creaţii din opera sa.

Serghei COLOŞENCO

CÎNTĂREAŢA

(Enigmă : 4 litere)

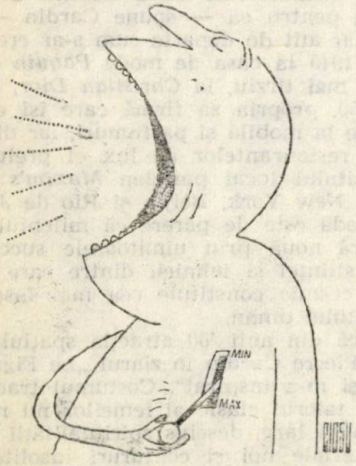

Altă dată eu la umbră glasul tău l-am ascultat,
Cînd în tihnă şi din joacă te-am rugat să mă-nsoţeşti.
Azi doresc latinul cîntec peste veacuri tu să-l creşti
Şi să-l faci să dăinuiască vreme multă, necurmat.

Te-a strunit întîi Apolo, cel în lupte încercat,
Care, aprig în războaie cu duşmanii omeneşti
Îi cînta pe Liber, Venus şi pe fraţii lui zeieşti,
Pe Amor, ca şi Lycus, cu ochi negri de agat.

Tu eşti gloria lui Phoebus, cîntăreaţă nepereche,
Glasul tău răsună astăzi, ca şi mîine, ne-ntrecut.
Sub a mîinilor pornire, melodia ta cea veche

Mesele lui Joe farmec ea le-a dat în orice vremi
Şi uitare pentru oameni. Cîntăreaţă, te salut
Şi te rog să-mi fii alături, cînd te-aştept şi cînd mă chemi.

Adaptare după *Horaţiu* („ODE", I, XXXII)
de Florentin Titus VASILESCU

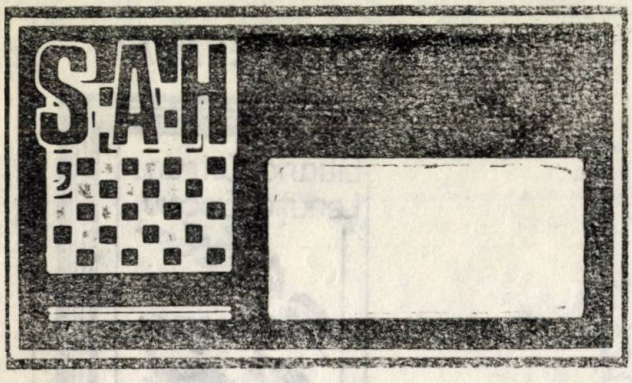

Psihologia despre şahişti

„Este uşor de observat că există o legătură directă între starea culturală a unui popor şi jocul de şah. Cu cît populaţia unei ţări e mai tristă economiseşte şi mai înapoiată sub raportul intelectual, cu atît şahul e mai puţin cunoscut şi răspîndit. Farmecul lui se adaugă unor stări mai bune... Am privit totdeauna şahul sub acest unghi deosebit : născocirea de inteligenţă pură ca şi numerele, armonios şi incomensurabil, ca şi ele. De aceea, n-avem cuvinte destule ca să îndemnăm pe părinţi şi pe profesori să îndrumeze preocupările tineretului şi spre şah... Jocul acesta, într-adevăr nobil prin intelectualitatea lui, poate singur să dea plăcere fără abrutizare...

Dacă voiţi, utilitatea putem s-o dovedim şi din punctul de vedere al raporturilor internaţionale. Căci numerele şi semnele şahului, familiare jucătorilor din toată lumea, îngăduie oamenilor de limbi şi naţii diferite să comunice între ei, să se cunoască şi să se stimeze...“

Mihail SADOVEANU

În lucrarea „Traité du Caractère“ aparţinînd filosofului francez Emmanuel Mounnier (1905—1950), găsim cîteva consideraţii privitoare la tipul de inteligenţă şahistă. Le publicăm, socotindu-le interesante, deşi, poate, unii cititori nu vor fi de acord cu ele :

„Există o formă de inteligenţă care iese rar în evidenţă şi care ţine totodată de inteligenţa abstractă şi de cea intuitivă : este inteligenţa care s-ar putea numi combinativă şi care se exercită în jocul de şah şi în intrigă.

Pe de o parte, ea utilizează simboluri abstracte sau, ceea ce înseamnă acelaşi lucru, tratează fiinţele concrete ca pe nişte piese de şah, lucru pe care nu-l acceptă o inteligenţă intuitivă. Pe de altă parte, presupune o privire de ansamblu, o prezenţă permanentă a unei scheme articulate şi, în acelaşi timp, variabile, o capacitate de sinteză, plecînd de la o lungă serie de elemente, fapt pe care nu-l poate realiza un spirit exclusiv analitic.

De aceea, se întîlnesc oameni foarte inteligenţi care sînt jucători slabi. Această turnură de spirit se manifestă prin aptitudinea pentru joc, prin capacitatea de adaptare, prin aptitudinea de a ieşi cu bine din impas şi de a trage foloase din ceea ce oferă hazardul, prin aptitudinea de a făuri planuri, cîteodată prin înclinaţia de a construi, de a reconstrui, prin înclinaţia către detaliu.

O bună adaptare senzo-motrice de bază este indispensabilă geniului şahist ; calităţile superioare ale inteligenţei verbale şi speculative s-ar părea chiar că nu i se potrivesc.”

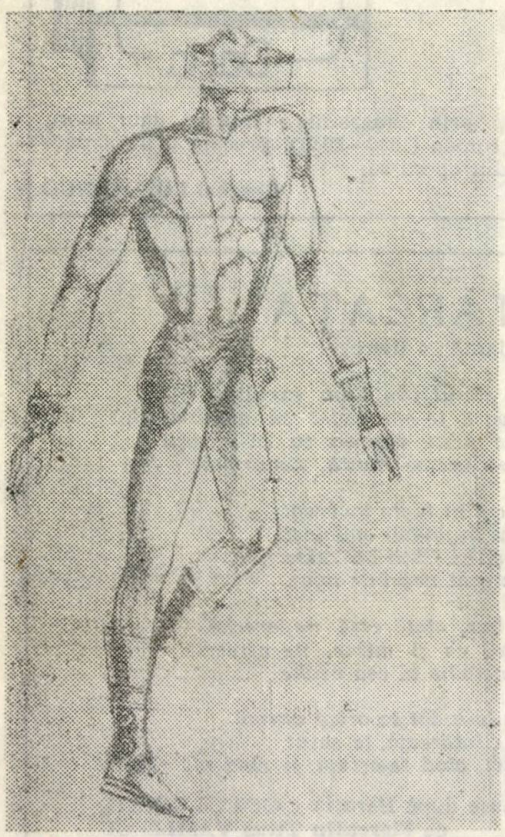

● *Viziuni ale modei anului 2005 în versiunea „spaţială“ a lui Pierre Cardin.*

MODA în 2005

De fapt, în cele ce urmează vom încerca să rezumăm ideile lui Pierre Cardin, celebrul creator de modă, cu privire la evoluţiile vestimentaţiei feminine şi masculine în următoarele două decenii adică în viitorul imediat, pentru că — spune Cardin — anul 2005 nu este chiar atît de departe cum s-ar crede

Debutînd în 1945 la casa de mode *Paquin* şi lansîndu-se, un an mai tîrziu, la *Christian Dior*, Cardin fondează, în 1950, propria sa firmă care îşi extinde aria de activitate la mobilă şi parfumuri, iar din 1980 şi în domeniul restaurantelor de lux el preluînd şi conducerea vestitului local parizian *Maxim's* cu filiale la Londra, New York, Beijin şi Rio de Janeiro. Creatorul de modă este de părere că mileniul viitor marchează o eră nouă prin uimitoarele succese de pînă acum ale ştiinţei şi tehnicii dintre care explorarea spaţiului cosmic constituie cea mai fascinantă aventură a spiritului uman.

„Începînd încă din anii '60 atracţia spaţiului cosmic — declara Pierre Cardin în ziarul „Le Figaro“ — m-a influenţat şi m-a inspirat“. Costumul tradiţional al bărbatului şi taiorul clasic al femeilor nu mai corespund orizontului larg, deschis spiritualităţii umane de cosmos. Materiale noi şi contururi insolite şi-au făcut, de altfel, apariţia încă mai de mult ; jerseul, înlocuind ţesăturile tradiţionale a dat corpului o nouă siluetă. Moda „mini“ a însemnat o adevărată răstur-

CÎND MARII MAEȘTRI SÎNT DISTRAȚI...

• În timpul disputării campionatului S.U.A. din anul 1936, marele maestru Reuben Fine a fost eroul unei întîmplări amuzante.

După o partidă cîștigată rapid, a început să se plimbe printre mesele de joc, urmărindu-i pe ceilalți concurenți.

La un moment dat, s-a apropiat de el prietenul său, marele maestru Dake, care i-a spus pe un ton foarte serios :

— Reuben, partenerul tău a efectuat mutarea...

Mulțumindu-i lui Dake pentru informație, Fine s-a precipitat spre masa sa. Negăsîndu-și partenerul, după o clipă de uluire, și-a amintit că terminase de mult partida și că a fost victima unei glume nevinovate...

• Alexandr Alehin recurgea adesea la „stimulentul" cafelei, repetată de mai multe ori în cursul unei singure partide.

La turneul de la Nottingham, 1936, obosit și, în același timp foarte distrat, Alehin, fără să-și ridice privirea de pe tablă, aruncă în ceașca aburindă, în loc de o bucată de zahăr, un... pion alb. Amestecă mecanic cu linguriță și sorbi cafeaua care i se păru, evident, prea amară. Vrînd să mai pună o bucată de zahăr, cufundat în analiza poziției, aruncă din nou un pion în ceașcă... Rezultatul a fost, bineînțeles, același. Iritat, Alehin chemă ospătarul și i se adresă :

— Aici, la Nottingham, nu aveți și zahăr dulce ?

Ospătarul, care observase confuzia șahistului, a replicat prompt, cu proverbialul calm englezesc :

— Desigur ! Ne lipsesc însă piesele de șah... dulci !

• După ce a prînzit, Akiba Rubinstein, aflat într-un concurs, a început să se plimbe îngîndurat prin vestibulul restaurantului. La un moment dat, se opri în fața ușii de intrare ca în fața unui lucru cu totul nou, citi firma, deschise ușa, intră, se așeză la o masă și comandă cîteva feluri de mîncare, uitînd cu desăvîrșire că prînzise cu cîteva minute mai înainte...

• Richard Reti poseda o memorie ieșită din comun. Făceau senzație simultanele sale „à l'aveugle" pe care le dădea. Ceea ce nu-l împiedica să fie și un distrat de înaltă clasă...

După un astfel de simultan, Reti se plîngea unor prieteni :

— Iar mi-am uitat servieta în sala de concurs ! E teribil ce mi-a slăbit memoria în ultima vreme !...

De altfel, buclucașa servietă, uitată mereu, i-a dat posibilitatea maestrului Tartakower să exclame odată :

— Servieta lui Reti e aici, deci Reti a plecat !...

Menționăm că, în 1920, Reti a dat un simultan „à l'aveugle" și la București, cu rezultatul + 20 = 3 — 1 ! !

---

nare a obișnuitului vestimentar evidențiind, în libertate, distincția și frumusețea liniei corpului feminin.

Moda ține, întotdeauna, pasul cu cadrul cotidian și calitatea principală a creatorului de modele este aceea de a vizualiza și concretiza sinteza dintre bunul gust individual și cerințele obiective ambientale. Anul 2000 simbolizează, încă de pe acum, speranțele cele mai fecunde ale oamenilor. Ei beneficiază de un confort al civilizației pe care și-l doresc la un nivel tot mai înalt de perfecțiune. Cei în vîrstă de 29 de ani, născuți deci la începutul erei electronice, folosesc deja în mod curent calculatoarele, tot așa cum părinții lor se slujeau de rigla de calcul. Mijloacele audio-vizuale au deschis larg porțile către informație. Este, practic, imposibil ca un asemenea context să nu producă schimbări în îmbrăcăminte.

După toate probalitățile, omul secolului XXI, bine apărat de agresiunile mediului natural, va trăi într-o ambianță care îl va proteja și îi va permite dezvoltarea multilaterală. Hainele nu vor mai avea, atunci, un rol protector ci vor redeveni la o funcție strict estetică, decorativă. Nu va mai fi posibilă uniformizarea deoarece spiritul individual este și va fi foarte pronunțat la toate ființele umane. Muncind pentru a făuri mereu mașini noi, tot mai perfecte, menite să-i amelioreze viața, omul nu-și va modifica propria personalitate care se va îmbogăți necontenit. O mașină fără creatorul ei nu înseamnă nimic și — declară cu sinceritate Pierre Cardin — mîna omului, instrument al spiritului său, va fi, întotdeauna în spatele marilor mutații din secolul XXI. Aparținînd, în modul cel mai intim și mai profund, personalității umane, moda vestimentației, ca și moda în ansamblul ei nu se vor dezice, niciodată, de la ambiția de a fi o expresie a spiritului cutezător.

C. I.

• Aveți copii frumoși ! Să vă trăiască ! Dacă sînt și cuminți trimite-ți pe adresa redacției fotografia lor. O publicăm cu plăcere.

• În primul Almanah „Ateneu" publicăm fotografia intitulată : „B.B. — BIANCA BALAN"

De la Şatrandj la şahul electronic

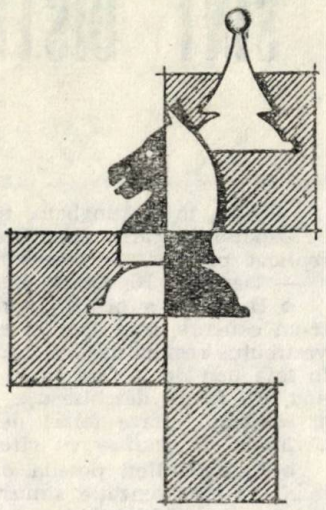

Rămîne încă o enigmă cînd şi cum s-a produs transformarea străvechiului joc arab, şatrandjul, în şahul modern pe care-l cunoaştem astăzi.

În general, schimbările la care a fost supus şatrandjul urmărea accelerarea ritmului prea lent al desfăşurării jocului, să facă angajarea luptei mai rapidă, practic să scurteze durata partidei, pentru a o adapta temperamentului specific ţărilor prin care a pătruns şahul în Europa : Italia, Spania, Franţa.

Pentru o mai clară înţelegere a modificărilor la care a fost supus şahul arab, redăm una din partidele realizate de cel mai mare „alia" (maestru), al şatrandjului, As-Suli Abu Bakr Muhammad B. Yahya din Bagdad. Anul disputării, 940 (?).

ALB : As-Suli. NEGRU : Califul Al Mustaqfi (?)

1. g3 ; g6 2. g4 ; f6 3. e3 ; e6 4. Ce2 ; d6 5. Tg1 ; c6 6. f3 ; b6 7. f4 ; a6 (Deci, pionii puteau muta doar cîte un cîmp) 8. f5 ! (Un sacrificiu pentru dezvoltare !) 8...g : f5 9. g : f5 ; e : f5 10. Ah3 (Alfilul = Nebunul, atacă pionul din f5, deoarece alfilul din c8 bate doar cîmpurile a6 şi e6) 10...Ce7 11. Tf1 ; Tg8 (Turnul era figura cea mai puternică, avînd raza de acţiune cea mai lungă) 12. Cg3 (Pentru a evita 12...Tg2, deoarece alfilul din h3 nu apăra şi cîmpul g2) 12...Tg5 13. Af5 ! ; h6 14. Ah3 ; Cd7 15. d3 ; d5 16. c3 ; Fc7 (Farsin = Dama era figura cea mai slabă, putînd muta numai cîte un cîmp în diagonală) 17. b3 ; Ta7 18. c4 ; Ad6 (Alfilul, ca şi calul, putea sări peste alte piese) 19. Cc3 ; Ae6 20. c :d5 ; c :d5 21. d4 ; Af8 22. Tf2 ; Fd6 23. b4 ; Tc7 24. Rd2 ; b5 25. Aa3 ; Cb6 26. Ac5 ; Cc6 (As-Suli evită schimbarea calului — piesă mai tare — pentru un alfil) 27. a3 ; Rf7 28. Fc2 ; Ac4 29. Taf1 ; Tg6 30. Ch5 ! (Începutul combinaţiei decisive) 30...Re8 31. C : f6 ; Rd8 32. Cf : d5 ! ; Tb7 33. T : f8 ; Rd7 34. Af5 ; Re6 35. Cf4 mat.

De reţinut că, în şatrandj, partida se putea cîştiga şi prin aducerea adversarului în poziţie de pat.

După modificările ce le-a „suferit", şahul parcurge o „copilărie romantică", în care Philidor pune primele jaloane ale teoriei deschiderilor şi apoi, începînd cu Paul Morphy, trece la epoca sa modernă, urcînd rapid spre cele mai înalte culmi, reprezentate prin şahişti iluştri, precum Capablanca, Alehin, Botvinnik, Fischer.

În ultimii ani îşi face loc tot mai mult un nou tip de şah ; cel electronic, jucat de maşini specializate. Vom exemplifica mai jos cu o partidă în care şah-computerul românesc „Atom—64" (conceput de electronistul Viorel Darie) a învins pe „Schach Meister 2", computerul prezentat de R.D.G. în cadrul Tîrgului internaţional Bucureşti '84 :

„Atom-64" — cu pisele negre :

1.Cf3;d5 2.c4;d:c4 3.Ca3;Ng4 4.C:c4;b5 5. Ca3;Cf6 6.C:b5;a6 7.Cbd4;e5 8.Cb3;Cc6 9.e4;C:e4 10.De2;Cg5 11.h4;C:f3+ 12.g:f3;Nd7 13.d4;Ne6 14.d:e5;N :b3 15.a : b3;Nb4+ 16.Nd2;Cd4 17.Dd3;C:f3+ 18.Rd1;C:d2 19.T: a6;D :d3 20.T:a8+;Re7 21.N:d3;T:a8 22.Th3;h5 23.Tg3; g6 24. Nc4;C:c4 25.b:c4:c5 26.Td3;f6 27.e:f6+;R:f6 28. Td6+;Rf5 29.Td5+;Rg4 30.Tg5+;R:h4 31. T:g6; Rh3 32.Tg3+;Rh4 33.Td3;Rg4 34.f3+;Rh3 35.b3;h4 36.Td6; Rg3 37.Tf6;h3 0—1.

Va veni vremea cînd maşinile vor învinge pe şahişti ? Posibil ! Dar fantezia umană nu va putea fi egalată niciînd ! Deci, prin jocul maşinii, şahul-artă va dispărea ! ?

O grea înfrîngere a lui Napoleon

Am văzut mai sus cum joacă maşinile secolului XX... Dar a existat o „maşină de jucat şah" şi la începutul secolului al XIX-lea. Ea aparţinea lui von Kempelen, acesta cîştigînd bani frumoşi, prezentînd-o amatorilor de şah din oraşele europene.

În 1809, la Viena, însuşi împăratul Napoleon s-a încumetat să joace o partidă cu aparatul, dar „corecţia" primită nu se poate asemăna decît cu... Waterloo de mai tîrziu ! Napoleon a condus piesele albe :

1. e4 ; e5 2. Df3 ; Cc6 3. Nc4 ; Cf6 4. Ce2 ; Nc5 5. a3 ; d6 6. o—o ; Ng4 7. Dd3 ; Ch5 8. h3 ; N : e2 9. D : e2 ; Cf4 10. De1 ; Cd4 11. Nb3 ; C : h3+ ! 12. Rh2 ; Dh4 13. g3 ; Cf3+ ! 14. Rg2 ; C : e1+ 15. T : e1 ; Dg4 16. d3 ; N : f2 17. Th1 ; D : g3+ 18. Rf1 ; Nd4 19. Re2 ; Dg2 20. Rd1 ; D : h1+ 21. Rd2 ; Dg2+ 22. Re1 ; Cg1 23. Cc3 ; N : c3+ 24. b : c3 ; De2 mat.

Desigur, totul nu era decît o mistificare. Împăratul francezilor nu ştia că în interiorul maşinii se ascundea un cunoscut maestru al vremii : austriacul J. Allgaer...

Înţelepciune indiană

● Există jucători care joacă şah slab şi nu ştiu că joacă slab ; aceştia sînt ignoranţii. Fereşte-te de ei !

● Există jucători care joacă slab şi ştiu că joacă slab ; aceştia sînt oamenii cu judecată. Ajută-i !

● Există jucători care joacă tare şi nu ştiu că joacă tare ; aceştia sînt modeştii. Stimează-i !

● Există jucători care joacă tare şi ştiu că joacă tare ; aceştia sînt înţelepţii şahului. Urmează-i !

De-ale lui Bobby...

● La întrebarea „Aţi vrea să cîştigaţi jumătate de milion de dolari declarînd la televizor că folosiţi şamponul X ?", Bobby Fischer a răspuns :

— Bineînţeles că aş vrea, dar nu pot ; eu folosesc alt şampon...

● În 1962, înaintea Olimpiadei de la Varna, Bobby Fischer a fost invitat la un dineu oferit în cinstea lui de către „Manhattan Chess Club". Ca răspuns la invitaţie, Fischer a cerut 200 de dolari pentru a se lăsa sărbătorit. După multe discuţii, Bobby a mai lăsat din preţ : s-a mulţumit cu 100 de dolari şi cu o... masă bună !

● Un interviu pentru... un sărut. Era greu de abordat Bobby Fischer ! În 1970, la Belgrad, în timpul meciului U.R.S.S. — Restul lumii, maestra română Elisabeta Polihroniade, în calitatea sa de ziaristă, l-a oprit pe Fischer în holul hotelului Metropol :

— Bobby, te rog, cîteva cuvinte pentru radioascultătorii din România ! Deloc descumpănit, Fischer a răspuns :

— Numai dacă mă săruţi !

Reporter prin vocaţie, maestra internaţională l-a sărutat şi... a pornit magnetofonul.

Două piese din vestita „Colecţie Alexander"

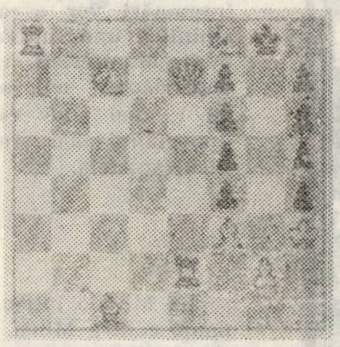

1. Mat în 14 mutări, pe linia a 6-a, cu pionul din g2, care va înainta fără a putea fi luat ! (9+9)

ALB : Rh3 ; De7 ; Ta8 ; Te2 ; Cc7 ; Cf8 ; Nc1 ; Nf3 ; g2

NEGRU : Rg8 ; f4 ; f5 ; f6 ; h4 ; h5 ; h6 ; h7

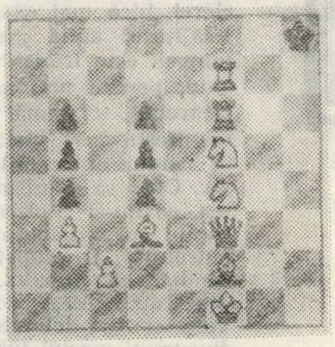

2. Mat în 32 mutări, cu pionul c2, avansîndu-l pînă la linia a 7-a, fără a lua nici unul din pionii negri, care rămîn pe cîmpurile lor (10+7)

ALB : Rf1 ; Df3 ; Tf6 ; Tf7 ; Cf5 ; Nf2 ; Nd3 ; b3 ; c2

NEGRU : Rh8 ; b4 ; b5 ; b6 ; d4 ; d5 ; d6

Microrecital Samuel Loyd

Particularitatea de bază a creaţiei problemistului american constă în aceea că el a căutat întotdeauna să realizeze în fiecare problemă ceva nou ; a urmărit mereu să găsească concepţii inedite şi nu se oprea la repetare şi la şablon. Deviza lui era totdeauna ORIGINALITATEA !

S. Loyd se caracterizează nu numai prin numărul mare de probleme concepute devenite antologice, ci şi prin bogăţia ideilor şi inepuizabila sa imaginaţie creatoare.

1

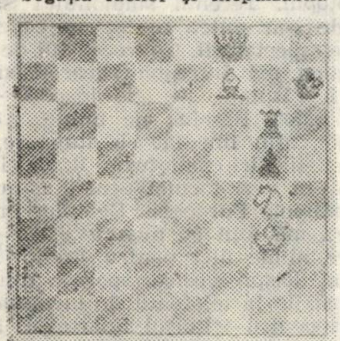

2

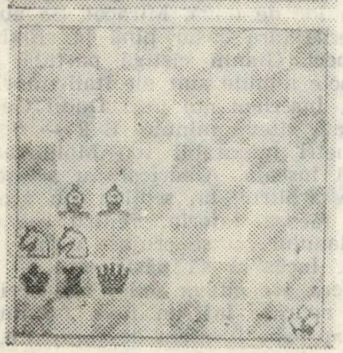

1. 2 X (4+3)
ALB : Rg3 ; Df8 ; Cg4 ; Nf7
NEGRU : Rh7 ; Tg6 ; g7

2. 2 X (6+2)
ALB : Rh1 ; Dc2 ; Ca3 ; Cb3 ; Nb4 ; Nc4
NEGRU : Ra2 ; Tb2

3. 2 X (8+7)
ALB : Re7 ; Dg7 ; Tc7 ; Cc4 ; Cg3 ; Nh8 ; d6 ; e6
NEGRU : Rd5 ; Db1 ; Ta3 ; Ce2 ; Cf7 ; b6 ; e3

4. 3 X (3+2)
ALB : Ra2 ; Db6 ; c5
NEGRU : Ra4 ; b5

5. 3 X (4+5)
ALB : Rh1 ; Dc4 ; Cf8 ; f7
NEGRU : Rh8 ; Na1 ; g4; g7 ; h7

6. 3 X (4+6)
ALB : Rh4 ; De5 ; Cf3 ; Cg5
NEGRU : Rh6 ; Ta8 ; Nb1 ; g4 ; g6 ; g7

7. 3 X (9+13)
ALB : Rf1 ; Ta5 ; Tf6 ; Cb6 ; Ce4 ; Nb5 ; Ng7 ; b4 ; d2
NEGRU : Re5 ; Te8 ; Th2 ; Ca2 ; Ch1 ; Ng3 ; Ng8 ; a6 ; b7 ; c3 ; e6 ; f2 ; h4

3

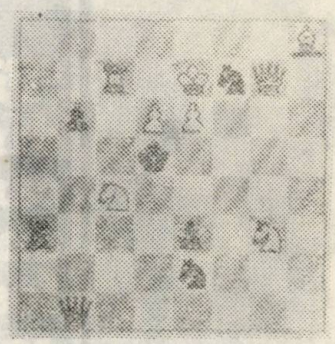

4

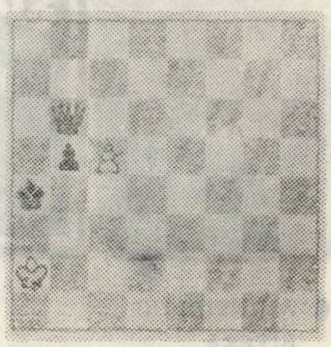

5

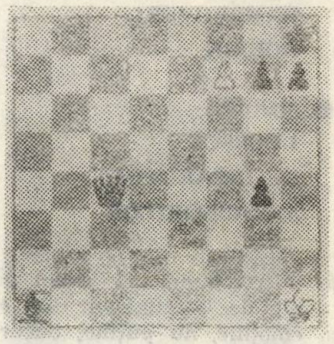

6

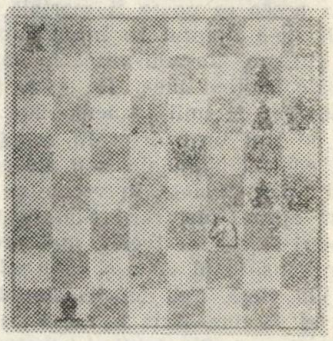

7

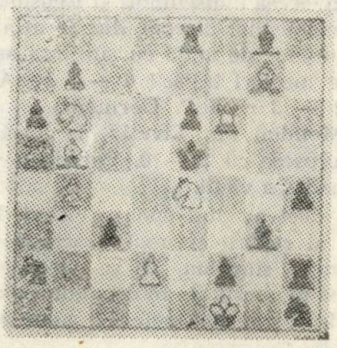

File din carnetul unui fost speaker

- **AMINTIRI CU RIVERA, DEMBROVSKI, DOBRIN**
- **MIRCEA LUCESCU ŞI „INFARCTUL" ANTRENORILOR**

În faţa microfonului mă lăsam pradă spontaneităţii. Cu voluptate. Comunicam ceea ce vedeam, ceea ce trăiam, emoţiile, nu puţine, bucuria şi mîhnirea, înţepătura aceea ce poate fi mortală, pe care fazele ţi-o trimit de-a dreptul în inimă. Jocul, cu dramatica lui curgere, îl transmiteam, dar învăpăiat de simţirea, de iubirea mea. De asta, pesemne, eram, uneori întrebat de unii oameni, care păreau contrariaţi, de ce sînt un vulcan în erupţie cînd relatez meciurile echipei naţionale, sau ale celor de club în competiţii internaţionale, în vreme ce în campionatul nostru mă aprind mai rar? Simplu. Cînd era vorba de ai noştri ieşeau la iveală mai pregnant afectele. Comentam cu sufletul. Asta şi face palpitantă o transmisie, îi dă viaţă. Cel de dincolo, de lîngă aparat, simte la fel ca tine. Asta în fond l-a făcut legendar pe Sepeszi. Avea indiscutabil şi iscusinţă, era un maestru al transmisiilor directe, dar se afla mereu pe aceeaşi lungime de undă cu simţirea ascultătorului său. Şi ce meciuri trăise! 6 — 3 cu Anglia pe Wembley şi 2 — 3 cu R.F. Germania în finala Campionatului Mondial din Elveţia, în 1954, după ce Ungaria condusese cu 2 — 0. Paradisul şi infernul. Divina Comedie a vieţii.

Eram, deci adeptul spontaneităţii. Nu al improvizaţiei, ci al redării cît mai exacte şi plastice a ceea ce vedeam şi simţeam. Mi se părea că mă destăinui unor prieteni, neştiuţi, mulţi, dar prieteni adevăraţi. De asta în carnetele mele de note nu scriam decît formaţiile, arbitrii, eventual pe parcursul transmisiilor autorii golurilor şi minutele în care s-a marcat. Cel mai adesea mă mistuia însă focul jocului şi uitam şi de acest lucru. Îndemnat de prietenul Sergiu Adam să-mi amintesc ceea ce-a fost, constat, iată, că mai tot a devenit un abur, aproape transparent, care cînd mă apropii dispare cu totul. Aceste însemnări vor avea deci conturul de ceaţă, ceaţa amintirii unor întîmplări care au fost parcă tare de mult. Manifestaţi, vă rog, îngăduinţă, nu-mi pretindeţi rigoare, ani, scoruri, marcatori, minute. Unele mi le mai aduc vag aminte, altele de loc, dar ce importanţă mai are. Totul e povestea şi mai ales tîlcul acesteia.

* * *

La Milano într-o toamnă, mi se pare în 1976. Dinamo contra Milan. Gianni Rivera la crepusculul carierei, încă mai exaltă inflamata simţire a tifossilor. Vrăjitorul suflă mai greu pe teren, dar cînd are mingea este irezistibil, ca întotdeauna. Sosise timpul cînd, pentru unii suporteri ai lui Milan, Rivera ar fi trebuit să pună ghetele în cui. O opinie care se manifesta însă violent şi-n conducerea lui Milan şi în rîndul antrenorilor. Dar Rivera mai era legenda vie. Cum să o înfrîngi, cum să stingi un foc ca acestea, ce nu-şi epuizase încă toate energiile. Însuşi patronul lui Milan, preşedintele Corporaţiei italiene a petrolului, îl simpatizează pe Rivera şi-l doreşte la conducerea clubului. Şi iată că în jocul cu Dinamo, din Cupa UEFA, devine dintr-o dată meciul lui Rivera contra detractorilor săi. A fi sau a nu fi. La Bucureşti meciul tur se încheiase 0 — 0. Milan păstra prima şansă pentru retur. Dar în fotbal nimic nu e jucat înainte. Rivera — iată punctul de atracţie al meciului. Milan însă se confunda cu acest jucător, deşi el nu mai este marele Gianni. Poate fi mai uşor, sau mai greu pentru noi. Întoarcem pe toate feţele, calculăm, ne învîrtim mereu în jurul aceluiaşi lucru. Este atît de scurt drumul pînă miercuri noaptea. Atît de scurt şi totuşi nesfîrşit de lung. Şi nu se sfîrşeşte miercuri. Peste Milano se prăvale de după amiază potopul. Terenul stadionului San Siro e un loc pe unde s-ar putea merge cu bărcile. Pot să vadă asta şi telespectatorii. Cu vocea lui de Ghiaurov, Tudor Vornicu mă întreabă: „care-i situaţia? Care se vede", îi răspund. — „Se joacă? — „Nu, imposibil, poate polo". Rămîne pe mîine. Adică pe joi seara. Dar joi, aflu imediat cu stupoare, nu se va putea televiza şi nici radiofuza. R.A.I. intră în grevă. A întîrziat cu o zi tocmai pentru a nu afecta transmisiile din Cupele Europene. De miercuri noaptea pînă joi seara mă lupt cu pustiurile. Se pare că nu se poate face nimic nici pentru Radio. Pînă la urmă, în ceasul al doisprezecelea, apare o soluţie salvatoare. Voi transmite la telefonul de la masa presei, telefonul instalat pentru trimisul Sportului. Deci un singur circuit în loc de două. Miracol. Se aude perfect şi totul merge fără cusur pînă la sfîrşitul meciului. Şi ce meci. Gianni cîştigă partida. Dar cu cîtă caznă. Primele minute sînt ale italienilor. Focuri de artificii însă. Înscriem noi prin Dudu Georgescu. Tribunele îngheaţă cîteva minute. E 2 — 0 Şutează de la 25 de metri imparabil Ion Moldovan, dacă memoria nu mă înşeală. Albertosi nu schiţează un gest. Stupefacţie, arbitrul, un scoţian, nu acordă golul. Maurul îşi făcuse datoria. Pentru salvarea lui Rivera şi a Milanului nu se cruţase nimic. Dinamo fusese calificată. Încearcă să păstreze 1 — 0, apoi 1 — 1, dar Rivera are cîteva sclipiri şi învinge curajoasa noastră apărare într-un final pe muche de cuţit. Şi cît de aproape fusesem de calificare. Rivera

rămîne mai departe idolul Milanului. Asfinţitul carierei lui era însă atît de aproape. Îl îndepărtase doar ireal de puţin.

* * *

Cu destui ani în urmă, eram ca acasă la mine, pe stadionul din Bacău. Comentam etapă de etapă jocurile lui Dinamo şi mai apoi ale Sport Clubului. Încercam să navighez, cît era cu putinţă, pe apele obiectivităţii, deşi asta nu convenea întotdeauna „tifossilor" băcăuani. Nu uitam să dau Cezarului ce era al Cezarului. Mă cucerise din prima clipă Dembrovschi, despre care am spus multe vorbe frumoase. Mă impresiona inteligenţa şi tehnicitatea jocului, fuga lui de ogar şi acel dribling al său unic ! Conducea balonul cu o crosă parcă, cum am şi spus într-o transmisie, printre primele pe care le-am făcut pe stadionul ceva mai umil altădată, dar pe gazonul căruia evolua o echipă băcăuană de clasă, cu cele două stele Ghiţă şi Dembo. Dar „tifosii" băcăuani mă dezmierdau, cînd intram pe stadion, nu cu Dembo, ci cu „Dobrine". Mărturisesc că nu-mi displăcea apelativul. Ţineam să mă sancţioneze pentru cele de bine pe care le spusesem la un joc cu Argeşul despre Dobrin. Giscanul nu se văzuse prea mult în acel meci, dar avusese, ca deobicei, cîteva sclipiri prin care eclipsase totul, toată cazna celorlalţi. Era sclipirea geniului. Dădusem mai mult atunci lui Dobrin decît lui Dembrovschi. Şi tribuna nu mă iertase, deşi Dobrin cu tehnica lui de vis şi cu acel magnific simţ al jocului nu putea să nu placă cuiva.

Deşi nu sînt partizanul acestui tip de jucător, ci al aceluia care ştie să îmbine frumuseţea fentei driblingului, pasei, cu iuţeală şi puterea unui pur sînge şi cu răutatea unui cîine de pază, aşa cum a fost de pildă, Cruyf, aveam slăbiciune pentru Dobrin. El rămîne excepţia ce confirmă regula. Dotarea nativă a fost prea mare la dînsul ca să intre într-un calapod, deşi poate dacă i-ar fi plăcut ceva mai mult şi munca la galere în teren ar fi putut să stea lîngă Pele, poate.

Întîmplările fotbalului nu m-au adus decît tîrziu în preajma lui Dobrin. Se petrecea asta aproape de sfîrşitul carierei sale. F.C. Argeş juca în Cupa U.E.F.A. cu Valencia. Piteştenii cîştigaseră jocul tur, pe teren propriu cu 2 — 1. Şanse mici pentru calificare. Spaniolilor le era suficient un 1 — 0 în meciul retur. Atunci, în deplasare, la Valencia, l-am urmărit îndeaproape pe Dobrin. Auzisem multe, felurite despre dînsul. Ceea ce m-a impresionat din primul moment a fost discreţia sa. În ciuda intransigenţei antrenorilor Florin Halagian şi Constantin Oţet, cunoscuţi ca mînă de fier, cîte un jucător, între care îl reţin pe Iovănescu, mai mişca în front. Giscanul nu se simţea. Nu ţinea să apară în prim plan. Îşi vedea cinstit de ceea ce-i revenea. Aerele lui de vedetă de multe carate, despre care s-a vorbit destul, cred că nu-şi aveau deplin temei în realitatea existenţei diurne a lui Dobrin. Publicul din Valencia l-a primit cu apalauze, gazetarii cu interes. Numele lui spunea ceva. Realul îi solicitase transferul. Dar jocul nu i-a prea mers Giscanului. Antrenorul Valenciei, un francez, i-a dat un jandarm. Fundaşul stînga l-a urmărit tot terenul. Nu-l lăsa pe Dobrin să primească. În două rînduri Giscanul a izbutit să ia mingea şi s-o vrăjitorească. Au ieşit două faze de gol. Argeşul a fost atunci aproape de calificare. Dar cei doi mari ai Valenciei, Kempes şi Bonhof, au dus pînă la urmă scorul la 5 — 2. Dobrin exasperat de marcajul draconic a cerut să

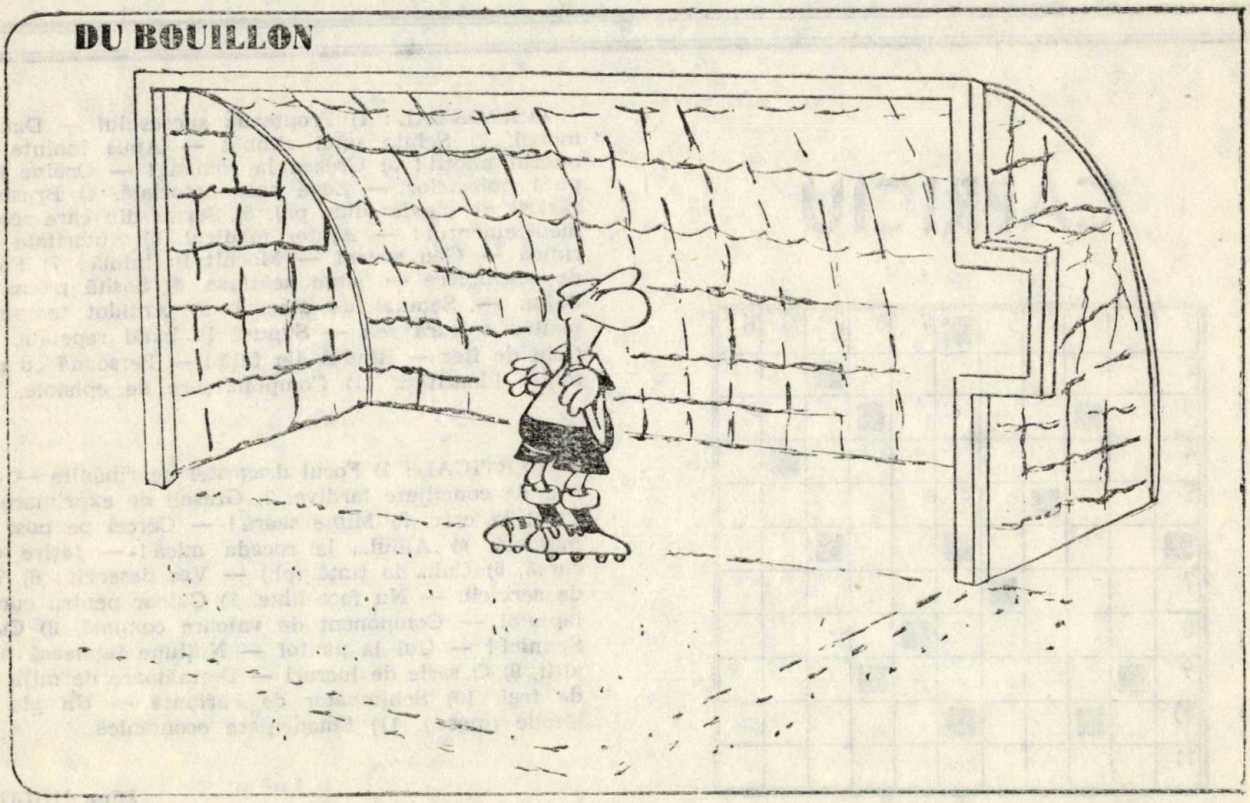

fie schimbat. La întoarcerea acasă nu l-am mai simțit în apele lui. Era trist, nu-i ieșise jocul și-și înecase supărarea într-un pahar. Sfîrșitul carierei era tot mai aproape, mai aproape. Ce e mai dureros pentru un sportiv decît retragerea, cu torțe, fără, ce mai contează. Dar Dobrin a mai avut un cuvînt de spus. În anul următor Argeșul a cîștigat titlul, învingînd pe Dinamo la București, cu Dobrin la timonă.

„Dobrine", „Dobrine", mă auzeam strigat pe stadionul din Bacău de tifossi din partea locului. Nu-mi displăcea deloc.

*

* *

Karl Marx Stadt — vechiul Chemnitz — toamna anului 1982. Naționala României se pregătește pentru bătăliile lui Euro 84. Un joc de verificare cu reprezentativa R.D.G.-ului. Mircea Lucescu face joncțiunea cu lotul, venind de la Milano, unde a urmărit întîlnirea dintre Italia și Cehoslovacia (2 — 2) din preliminariile Europenelor, grupa din care face parte și România. Deși viforos în teren sau pe bancă, Mircea Lucescu e ponderat în discuții. Pare mai degrabă preocupat decît îngrijorat. De ce ? De jocurile de foc ce urmează. Primul cu Italia la Florența. Cutele i s-au adîncit în obrazul cu o mină altfel adolescentină. E mai greu pe margine, pare să zică. Mingea nu se poate rupe încă cu totul pe teren. Îi place să sufere alergînd cot la cot cu băieții. La Milano, în așteptarea jocului Italia — Cehoslovacia, a primit încuviințare și a participat la antrenamentele lui Inter, trăgînd cîteva zile la galere. La antrenamentul de pe stadionul din Karl Marx Stadt al echipei pe care o antrenează este în primele rînduri ca-n tinerețe. Cine să-și îngăduie să o lase mai moale ? Nu e numai dorința de a da un exemplu, ci mai ales nevoia de a simți încă iarba terenului sub picioare. Privesc și-mi amintesc o noapte albă la Copenhaga, după unul din ultimele jocuri ale lui Mircea Lucescu la națională.

Trecuse de mult de miezul nopții și noi tot mai stăteam la palavre. Fotbalul reprezenta totul pentru dînsul, se simțea asta din fiecare tăcere, respirație, ca să nu mai spun din cuvinte. Despărțirea de gazon era aproape. Dar a mai trecut destul pînă să aibă loc. Iubea prea mult fotbalul pentru ca să nu aibă tăria să renunțe la multe din tentațiile vieții. Devenise antrenor și nu făcea altceva decît să-și continue renunțările din viața sa de jucător. Drumul spre performanță nu e bătătorit cu plăceri, ci cu suferințe. La fel și cel de antrenor. Mircea Lucescu nu că înțelesese lucrul ăsta, ci făcea parte din însăși ființa lui. Îmi devenea tot mai limpede, în vreme ce-l priveam cum trage cot la cot cu băieții într-o răcoroasă seară de noiembrie, pe stadionul din Karl Marx Stadt.

File din carnetul unui fost speaker. Notații sumare, echipe, marcatori, număr de spectatori. Ambianța, unică, irepetabilă de fiecare dată, clocotul tribunelor, bucuriile și tristețile protagoniștilor, frămîntările vecine cu infarctul de pe banca antrenorilor și conducătorilor — sălășluiesc în suflet. Uităm cine și cînd a înscris un superb gol, dar ne aducem aminte mereu izbucnirea triumfală a lui Eusebio sau îngenunchierea lui Platini, ori tăcerea brazilienilor după seria legendară a lui Rossi. File rupte din sufletul nostru.

Grigore ILISEI

CAPRICIU

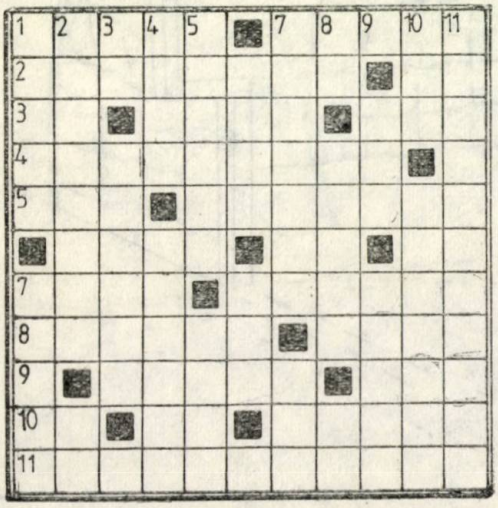

ORIZONTAL : 1) Propteaua succesului — Dansul morții. 2) Schița unui zîmbet — Apus înainte de miezul nopții ! 3) Greaca la romani ! — Ordine impusă obiectelor — Zonă subecuatorială. 4) Brusture răsărit de ploaie (dim. pl.). 5) Sertar din care scoate medicamentul ! — Ajutor medical. 6) Autoritate juridică — Gen scurt ! — Mocnit în inimă ! 7) Forță de respingere — Ținte neatinse. 8) Sosită prima la dejun — Semnal de alarmă. 9) Antidot temporar pentru o gură rea — Supusă la bătăi repetate. 10) Ochi de fier — Rîndul din față ! — Persoană cu mai multe identități. 11) Compunătoare de epistole.

VERTICAL : 1) Focul dragostei neprihănite — Cereri de conciliere tardive. 2) Greșeli de exprimare — Pivot la cerc. 3) Mîine seară ! — Cercel pe post de mascotă. 4) Albul... la rocada mică ! — Ieșire din cursă. 5) Cui... la țintă (pl.) — Vas deservit ! 6) Vas de serviciu — Nu face bine. 7) Culoar pentru cursul laptelui — Component de valoare comună. 8) Cupa Spaniei ! — Cui la pantof — Noțiune înțeleasă prin alții. 9) O serie de lucruri — Deținătoare de mijloace de trai. 10) Schimbător de variantă — Un pic de lămîie (masc.). 11) Emancipare economică.

Dinu HULUȚĂ

Cu DOINA MELINTE pe meridianele anului

Trecuseră cîteva zile după sosirea din America a sportivilor români care au înregistrat la OLIMPIADĂ cel mai mare succes din istoria participării noastre la Jocurile Olimpice.

Marea bucurie a acestui succes a ajuns, cu o rază, și la noi, la Bacău, raza ca „Un imn astral" ce a țîșnit spre soare din Hudeștii Botoșanilor.

La ușa apartamentului situat în strada Bucovinei, mă gîndeam cum să încep convorbirea cu marea atletă, dar temerile mele s-au risipit.

Doi oameni tineri, optimiști și sănătoși, uniți în viața lor și în munca lor de aceeași pasiune pentru performanța sportivă, mă întîmpină cu prietenie. Doina Melinte îmi risipește toată emoția prin modul direct de a privi lucrurile. A înțeles că trebuie să scriem împreună. Doina, această gazelă inegalabilă a sprinturilor pe toate pistele de alergări din lume, și Dorin Melinte, un apreciat antrenor de atletism, sînt niște interlocutori agreabili și, datorită lor, am realizat un dialog simplu, în care cuvintele păstrează căldura respirației alergătorului de cursă lungă dar și a emoției.

— *Deci, cum a fost drumul spre America ?*

— După antrenamente de sute de ore, poate chiar mii, a venit și ziua plecării spre California. Era 18 iulie 1984. Aeroportul OTOPENI era un salon uriaș, în care zeci și zeci de tineri și tinere, sportivi Romîniei socialiste, prezentau o mai puțin obișnuită paradă a modei.

La ora 9,30, aeronava cu însemnele TAROM decolează, în zbor direct spre CANADA și, mai departe, către LOS ANGELES. De la înălțimea unui cer albastru, ca frumusețea Voronețului, am admirat bătrîna Europă preț de vreo 3 ore, apoi o escală în TERRA NOVA, la Gander, unde ne dezmorțim, înainte de a traversa Statele Unite de la un cap la altul.

Nu reușesc să dorm. Închid ochii și mi se perindă imagini amalgamate : joaca din copilărie cu cei doi frați, Valică și Laurențiu, antrenamente, Dorin cronometînd cursă după cursă, starturile de probă, frînturi din poezia „Rugă pentru părinți", acorduri din TRĂIASCĂ ROMANIA.

Zăresc coasta Pacificului. Am ajuns la LOS ANGELES, după o călătorie de 16,30 ore, direct sub sărutul de foc al verii. Primirea, cu simpatie și ospitalitate, făcută de oficialitățile orașului, prezența masivă a reporterilor pregătiți pentru un bombardament informațional, au fost primele lucruri care m-au impresionat.

Și cîte vor mai urma !

Această zi, 16 iulie 1984 s-a încheiat repede. Oboseala drumului și-a făcut simțită prezența și moș Ene nu s-a lăsat așteptat.

După aclimatizarea cu fusul orar nou, am început antrenamentele continue, cu rigurozitate ; ritmul de lucru era mai intens decît acasă.

Din cînd în cînd, cîte un telefon acasă, „Via satelit", detalii și amănunte dezbătute cu Dorin și din nou antrenamente sub soarele dogoritor al Californiei.

— *Și pînă la concursul propriu-zis, a fost festivitatea înălțării drapelului în Satul Olimpic...*

— Da ! Ceremonie emoționantă, un moment tradițional, cu semnificații majore, drapelul de stat al României a fost înălțat în Satul Olimpic.

— *... Apoi deschiderea.*

— În dimineața zilei de 26 iulie, ziua inaugurării celei de-a XXIII-a Olimpiade de vară, toată lu-

mea era pregătită ca pentru o mare finală ; o zi frumoasă, cu cer senin, o atmosferă de sărbătoare, cu multe decoruri originale și atrăgătoare. După spectacolul evocativ, pigmentat cu fel de fel de surprize, a început defilarea sportivilor. Noi, sportivii României, intrăm în stadionul COLISEUM, cu tribune arhipline ; un uriaș crater de vulcan, cu tribune care fierb în aplauze entuziaste. A fost o primire emoționantă, încurajatoare, de excepție. Ultima torță este purtată de fostul campion olimpic de la Roma, RAFER JOHNSON, care la cei 50 de ani ai săi, cu o vioiciune de admirat urcă scara ce duce la piedestalul de unde transmite focul în CUPA OLIMPICĂ. Stadionul era o mare a bucuriei, entuziasmul pusese stăpînire pe sportivi și spectatori. Eu mă gîndeam la ce va fi...

A doua zi s-a dat startul în lunga cursă pentru medaliile olimpice. Din cele 1454 știam sigur că două vor fi ale mele.

— Una de aur și una de argint, dar cît de aproape a fost „eventul aurului", ne spune Dorin, care a și „pus" pe video caseta cu cursa aurului olimpic la 800 m.

Revedem finala, MAREA FINALĂ. Pe blocstarturi Kim Gallangher și Ruthyi Wysocki din S.U.A., italianca Gabriella Dorio, Lorraine Baker din Marea Britanie, toate pozînd în mari vedete, Doina Melinte — ce părea marcată de emoție, deși majoritatea specialiștilor au cotat-o drept principala favorită. Startul a fost dat. Doina pornește sigură pe ea, se balansează, își creează culoar să iasă în față, a reușit acest lucru și, cu 250 de metri înainte de linia de sosire, țîșnește irezistibil dintre celelalte candidate la gloria olimpică.

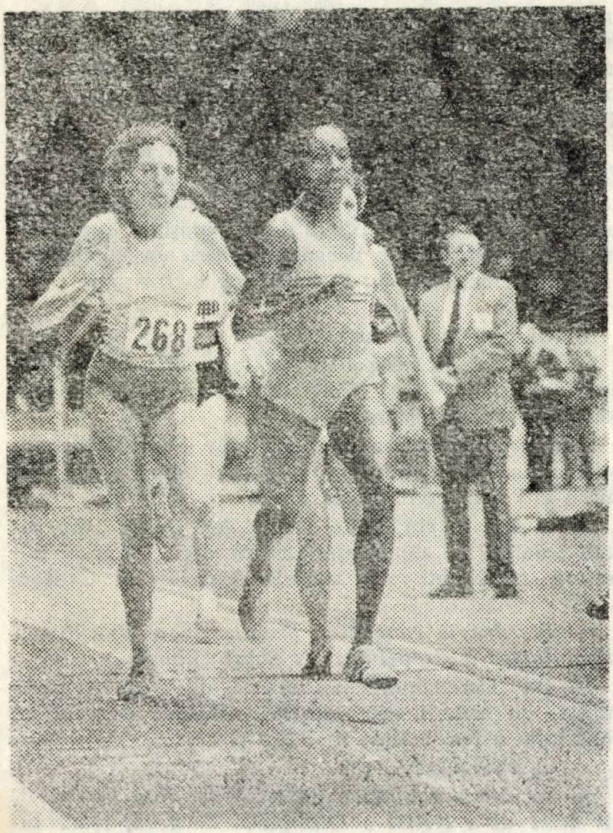

DOINA MELINTE, CU FINIȘUL EI DE AUR, CAMPIOANĂ OLIMPICĂ ! Principala ei rivală, americanca Gallagher, a sosit a doua, iar pe locul trei o altă sportivă admirabilă, FIȚA LOVIN.

Un stadion întreg aplaudă reușita sportivelor noastre, iar briza Pacificului flutura două drapele românești, la festivitatea de premiere ce a urmat.

Fetele noastre cîntă „TREI CULORI" și tremură de emoție. O victorie a inteligenței și a tenacității.

— Peste patru zile, ne spune interlocutoarea noastră, o nouă finală. La 1 500 m, unde am venit pe locul doi, am atacat prea devreme și am cîștigat medalia de argint, aurul a revenit Gabriellei Dorio, iar bronzul l-a cîștigat Maricica Puică. Duminică, 12 august, la ora 18,45, am asistat la ceremonia de închidere. Un spectacol nocturn impresionant, luminat de uriașe buchete de artificii, care încununau ovalul viu al Stadionului olimpic cu ghirlande de foc intens colorate.

Apoi am plecat spre patrie. La Otopeni, lume multă. După ce coborîm din avion sîntem felicitați și îmbrățișați. Îl zăresc pe Dorin, apoi frații mei, Valică și Laurențiu.

— *Ce înseamnă o victorie olimpică ?*

— Este bucuria de a te ști cea mai bună din lume. În sufletul meu s-a cuibărit dorința, încă de la primele succese, de a ajunge pe prima treaptă a podiumului olimpic. Mi-am dorit mereu să văd steagul tricolor pe primul catarg și să ascult Imnul României. La Los Angeles am cucerit aurul olimpic cu gîndul recunoștinței profunde față de patrie și popor, față de însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, mare prieten al sportului și sportivilor.

— *Apoi...*

— A urmat o binemeritată vacanță, apoi antrenamente, antrenamente și iar antrenamente.

Dar, între timp, am participat la o frumoasă festivitate la C.S.U. Știința — C.F.R. Bacău și la Suceava.

La începutul acestui an, după un stagiu de antrenamente la Felix, am plecat, pentru a doua oară, peste Ocean.

— *Din cîte știu, primul concurs a avut loc la Osaka.*

— Da, în Japonia s-a desfășurat un mare concurs internațional de atletism pe teren acoperit, la care au participat campioni olimpici și recordmani mondiali din S.U.A., U.R.S.S., R.P. Chineză, Canada, Australia, Franța, Japonia și România.

Am luat startul în proba de 800 m, pe care am cîștigat-o cu timpul 2 : 02, 24. Printre adversare, sovietica Ravilia Agletdinova (a terminat a doua, cu 2 : 04, 36) și Deann Gutowski din Statele Unite, care s-a situat a treia, cu 2 : 09,99. Organizatorii mi-au oferit și trofeul concursului, PANTOFUL DE AUR.

— *Apoi a urmat seria concursurilor din cadrul circuitului american.*

— *La DALLAS, în TEXAS, participînd la proba de 880 yarzi, mi-am adjudecat victoria cu timpul* de 2 : 03, 6 cea mai bună performanță din istoria acestui concurs, în această probă, după cum au declarat organizatorii. Pe locul al doilea s-a situat FIȚA LOVIN, urmată de DIANA RICHBURG și JOSETTA CLARK din S.U.A.

Vineri, 8 februarie, în sala FORUM din INGLE WOOD, din apropiere de LOS ANGELES, s-a dat startul celei de-a XXVI-a ediții a competiției „KODAK ANNUAL INDOOR GAMES". Am evoluat bine și am cîștigat cursa de 1.000 yarzi în 2 : 25, 9, pe locurile următoare clasîndu-se DIANA RICHBURG și sovietica IRINA PONIALOVSKAIA.

În cadrul circuitului de concursuri nord-american, de atletism în sală, a urmat cel de la SAN DIEGO, în CALIFORNIA. Am urcat din nou pe podium în cursa de o milă, 1.609, 35 m, trecînd prima linie de sosire ; pe locul secund s-a clasat MARICICA PUICĂ, iar a treia a fost atleta RUTH WYSOCKI — S.U.A.

— *În lumea atletismului, campionatele de sală ale S.U.A. reprezintă o competiție de mare amploare. Ce ne spuneți de acest concurs ?*

— Este un concurs dintre cele mai vechi, care reunește an de an, în luna februarie, vedete ale atletismului din multe țări ale lumii. La aceste întreceri au fost invitate, pentru prima oară, și atlete din țara noastră.

Ediția din acest an a acestor campionate indoor ale S.U.A. a fost găzduită de marea sală MADISON SQUARE GARDEN, întrecerile fiind urmărite de peste 15.000 de spectatori. Ambianța de concurs deosebită, compania puternică, iată factorii care au dus la o comportare remarcabilă a sportivelor noastre.

În acest concurs, la al cincilea start, am participat la proba de o milă, pe care am cîștigat-o, fiind urmată de FIȚA LOVIN și de sovietica RAVILIA AGLETDINOVA, cucerind astfel și titlul de campioană a Statelor Unite.

La toate concursurile la care noi, atleții români, am luat startul, mijloacele de informare au avut numai cuvinte de laudă la adresa noastră.

OLAN CASSEL, directorul executiv al federației americane de atletism, declară că este fericit că a invitat la circuitul indoor '85 atletele românce.

— *Ai revenit în patrie victorioasă, și...*

— O scurtă perioadă de odihnă, urmată de antrenamente, doar se apropiau campionatele europene de la Atena, aflate la a 16-a ediție.

O sală uriașă, „PACE și PRIETENIE", un public cald, concurente de valoare din 25 de țări, aceasta a fost atmosfera de concurs.

În finala de 1 500 m, chiar din start a țîșnit Fița Lovin, iar eu după ea. Am alergat „cap la cap" pînă aproape cu 150 m de linia de sosire.

Simt că vest-germanca BRIGITTE KRAUS își începe atacul, sprintez irezistibil și trec prima linia de sosire. Privesc timpul înregistrat : 4 : 02, 54 și primul obiectiv al acestui an l-am realizat : RECORD EUROPEAN. Nu a fost atît de greu pe cît am crezut inițial. Am ezitat cînd antrenorul Mărășescu mi-a strigat timpii intermediari, dîndu-mi seama că se alerga foarte repede și o clipă am crezut că nu voi rezista, mai ales că am avut dificultăți cu starea de sănătate înaintea probei.

Am strîns din dinți, am rezistat cu bine și am reușit să cîștig încă o medalie, completată de un nou record european de sală.

Admiram cu nesaț toate medaliile și cupele cîștigate de această mare atletă, toate fotografiile, dar mai ales pe cea de la OLIMPIADĂ, cînd TRICOLORUL se înălța ca viața, spre marea performanță și DOINA MELINTE a ținut să adauge : *Întotdeauna mă gîndesc la victorie ! Numai la victorie. Și ce frumos se răsfrînge ea cînd o dorești cu orice preț, cînd vezi TRICOLORUL, sus, pe cel mai înalt catarg.*

Închei cu gîndul că familia MELINTE a dorit cu frenezie să găsească și să-și clădească cu munci stăruitoare, VICTORIA, CLIPA CEA MAI ÎNALTĂ ce izbucnește din cîntecul ciocîrliei pe toate meridianele globului, pentru că propria viață, trăită curajos și demn, este marea și adevărata performanță.

Florin FILIOREANU

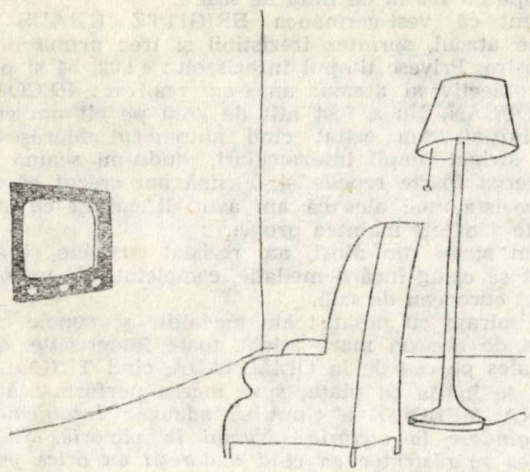

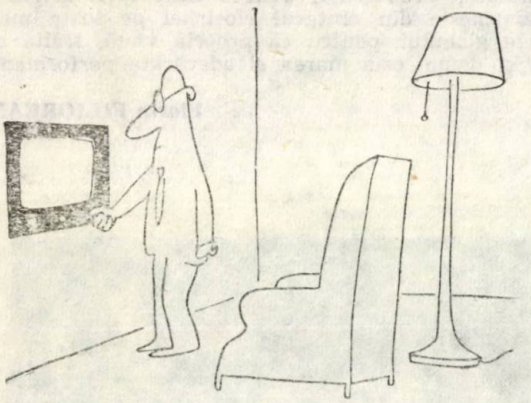

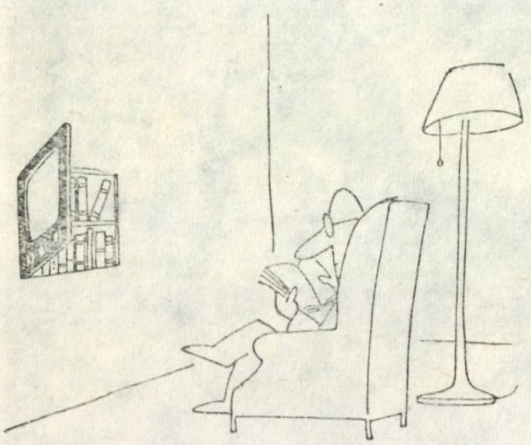

HABENT SUA FATA LIBELLI...

Cîți dintre noi mai știu astăzi cui aparține cugetarea aceasta? Autorul ei este uitat, după cum uitată este întreaga-i operă din care se mai citează doar versul acesta, iar cei care-l reproduc îl atribuie, de obicei, altuia sau pur și simplu nu-l atribuie nimănui, confirmînd în acest fel că scrierile poetului latin au avut ele însele o soartă nu dintre cele mai fericite... Oricum, Terentianus Maurus — căci despre el este vorba — nici nu bănuia poate cîtă dreptate se ascunde în aceste cuvinte și că va ilustra prin exemplu propriu adevărul aforismului său...

Ne-am amintit toate acestea în timp ce răsfoiam, nu de mult, cîteva dintre raritățile bibliofile aflate în patrimoniul Bibliotecii Județene din Bacău, care posedă un fond documentar de peste 25.000 de titluri de volume și periodice românești și străine. Impresionați de vechimea unor exemplare rarisime, sosite aici, uneori pe căi ocolite, de peste mări și țări, în sensul cel mai propriu al expresiei, ne-am zis că dictonul lui Maurus s-ar putea traduce și prin „au și cărțile drumul lor".

Cea mai veche carte aflată în colecțiile Bibliotecii județene Bacău (dar nu și cea mai prețioasă, căci asta e deja o altă poveste) este o antologie completă a operelor atribuite lui Homer, poetul grec a cărui existență incertă a fost plasată între secolele al XII-lea și al XII-lea î.e.n. Volumul include, așadar, între coperțile sale patru scrieri, în ordinea care urmează:

— HOMERI ILIAS ad verbum translata Andrea Dino Iustino politano interprete. / Salingiaci / Ioannes Soter excudebat / Anno MDXL / Cum gratia privilegio în sexennium. (Ceea ce, în traducere înseamnă: ILIADA cu cuvintele tălmăcite din greacă în latină de traducătorul Andrea Dino din Iustinopolis. Scoasă la Salingiaci de Ioannes Soter. Anul 1540. Cu favoare și privilegiu (obținute pe șase ani).

— HOMERI ODYSSEA ad verbum translata Andrea Dino Iustinopolitano interprete. / Eiusdem BATRACHOMYOMACHIA i ranarum murium pugna. / Aldo Manutio interprete. / Eiusdem HYMNI DEORUM XXXII / Giorgio Dartona Cretense interprete. / Salingiaci Ioannes Soter excudebat. / Anno MDXL / Cum gratia privilegio în sexennium. (Adică: ODISSEA cu cuvintele traduse de Andrea Dino din Iustinopolis / De asemenea BATRACHOMIOMACHIA sau lupta broaștelor cu șoarecii / Tradusă de Aldo Manutio / De asemenea IMNELE ZEILOR XXXII / Traduse de Giorgio Dartona din Creta...).

Importanța acestei ediții complete a scrierilor lui Homer nu constă însă numai în vechimea ei considerabilă, valoarea sa deosebită fiind conferită de prezența numelui unuia dintre primii și cei mai de seamă editori ai tuturor timpurilor — Aldo Manutio (1449—1515). Meșter tipograf, erudit, și umanist militant, Aldus Manutius începe (în 1495) editarea unei serii de ediții princeps din clasicii greci și latini, care rămîne un model de tehnică tipografică a vremii sale și a veacurilor următoare. Neobosit inovator (de numele său se leagă, între altele, utilizarea virgulei, caracterele de litere *aldine* și *cursiva-antiqua*, formatul în octavo ș.a.) Aldus Manutius tipărește, începînd cu anul 1500, ediții de clasici în format mic (așa-zisele *ediții de buzunar*, numite pe atunci *tascabile*), în octavo, așa cum se tipăresc, de atunci încoace, în toate țările lumii. El va fi tradus, așadar, pentru prima oară din greacă în latină și va fi tipărit, imediat după 1500, lucrarea *Batrohomiomahia*, atribuită lui Homer. Ulterior, la un sfert de veac de la moartea sa, editorul Ioannes Soter, cu siguranță unul dintre discipolii și ucenicii săi într-ale tiparului, îi va adăuga și celelalte scrieri ale lui Homer *Iliada*, *Odiseea* și *Imnele zeilor*), păstrînd formatul și caracterele de literă inventate de Aldus Manutius și editînd, astfel, în 1540, la Salingiaci, cea dintîi traducere integrală în limba latină a creației unuia dintre cei mai vechi poeți cunoscuți ai lu-

mii antice. În același timp, dacă avem în vedere faptul că fiecare dintre lucrările incluse în volumul descris de noi este însoțită de un exhaustiv glosar explicativ intitulat *Index rerum simul et verborum*, putem spune că avem de-a face cu o veritabilă ediție critică, prima de acest fel a operei lui Homer.

În secolul al XVI-lea apar în Europa alte mari case de editură, între care celebre sînt cele din Franța, întemeiate de Henri Estienne și François Didot. În sfîrșit, a patra „mare familie" din istoria artei tipografice este Elzevier din Olanda. „Principala realizare a Elzevierilor — citim în lucrarea *Cartea — un călător milenar*, de Horia Matei (p. 210) — o formează edițiile de format mic, la preț scăzut, ale unor cărți cu caracter științific. Multe din tipăriturile elzeviriene sînt piese bibliofile, păstrate la loc de cinste în bibliotecile mari și mici din toate țările". Între acestea se numără și Biblioteca Județeană din Bacău care posedă un exemplar din volumul al treilea, al scrierilor complete ale autorului latin Marcus Annaeus Seneca (c. 55 î.e.n. — c. 41 e.n.), supranumit Retorul, tatăl filozofului Seneca, cel căruia discipolul său Nero, ajuns împărat, îi va porunci să-și deschidă venele... Dispunînd de o vastă cultură și de o memorie prodigioasă, M. Annaeus Seneca a adunat, spre sfîrșitul vieții, părți (extrase) din declarațiile cu teme deliberative *(Suasorial)* și cu teme judiciare *(Contraversial)*, pe care le audiase în tinerețe în școlile retorice. Iată traducerea textului imprimat pe foaia de titlu a exemplarului la care ne referim : M. ANNAEUS SENECA RETORUL / SUASORIAE-CONTROVERSIAE / precum și extrase din DECLARATIONUM / [Publicate] după ultima examinare a lui Andrea Schotti / Tomul trei (Lugduni. Batavorum [În atelierul elzevirian / 1649. În ceea ce privește localitatea de editură, se cere precizat că volumul e tipărit în Franța, la Lyon (al cărui nume galic era Lugduni), întrucît Casa Elzevirienilor este cea dintîi care își creează sucursale în țări străine și care tipărește în mai multe limbi. Exemplarul bibliotecii băcăuane este de format în octavo mic (125×75 mm), avînd 443 de pagini cărora li se adaugă alte 150 de pagini cuprinzînd *Index Rerum*. El a fost adus în țară probabil de unul dintre membrii vechii familii boierești Sturza, care va fi mers la studii în Franța întrucît pe verso-ul foii de titlu întîlnim o iscălitură autografă frumos caligrafiată, datată 1802, iar ceva mai sus o ștampilă ovală cu textul : „Ex libris Matthaei A. Sturza". Se știe că Sturzeștii aveau case în Bacău și moșii în jurul orașului, fapt care explică gestul filantropic al unui alt reorezentant al familiei, care, în 1906, donează Liceului „Ferdinand" din Bacău peste 900 de volume românești și străine între care și exemplarul ediției elzeviriene a operei lui Seneca.

Însă itinerariul cel mai sinuos l-a parcurs un exemplar dintr-o antologie a istoricilor latini alcătuită de Martinus Hankius (bibliotecar și profesor de filosofie practică, de istorie și de elocvență la Gimnaziul Elisabetan din Bratislava) și publicată în 1669 la Leipzig pe cheltuiala librarului Laurentius Sigismundus Corner. Redactate, firește, în latină, limba universală a culturii din acea vreme, cele două tonuri ale lucrării, totalizînd 846 de pagini, sînt legate împreună într-un volum în quarto de 195 × 150 mm, cotorul păstrînd încă legătura originală în piele. Alcătuit așadar, în Bratislava (Cehoslovacia) și tipărit la Leipzig (Germania), exemplarul de care ne ocupăm străbate, în primul său veac de existență, o bună parte din Europa, ajungînd în patrimoniul Bibliotecii Naționale a Angliei, întrucît foaia a treia are imprimată pe verso ștampila cu ex-librisul : „Museum Britanicus", iar ceva mai jos inscripția cu textul : „Duplicate for sale — 1769", adică „dublet de vînzare". Cel care l-a cumpărat a fost Robert Melvill, a cărui semnătură autografă, datată 1774, o întîlnim chiar pe prima pagină. De la acesta va intra în posesia poetului Gr. N. Grandea fost profesor al Gimnaziului băcăuan, care îl donează bibliotecii școlii.

Liviu CHISCOP

Șuncea ne cunoaște

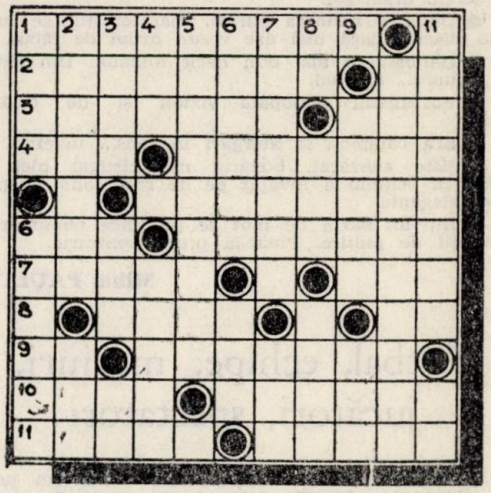

ORIZONTAL : 1) Scriitor român, autorul romanului „Papucii lui Mahmud", inspirat din Războiul de Independență. 2) „...de la Rahova", nuvelă de N. D. Popescu, purtînd subtitlul „Episoade din istoria Resbelului independenței României" — A exista. 3) Autorul romanului „Locotenentul", publicat în 1912 (Filip Gh.) — Sec. 4) „Maior Constantin..." este titlul notei apărute în revista „Dorobanțul" nr. 1 din 1877, o succintă prezentare a vieții exemplare a acestui participant activ băcăuan de origine la luptele pentru cucerirea Rahovei — „Amintiri de student" de Ghiocel I. Dimitrescu (1893), „Însemnări și amintiri" de Jean Bart (1928) ori „Amintiri poetice istorice" de Alessandru Pelimon (1881). 5) „Mărturii inedite — Iacob...", unul din sprijinitorii României în Războiul de Independență din 1877—1878" de Paul Abrudan (1977). 6) Ceasuri — Autorul piesei „Șoimii au trecut Dunărea" (Petru). 7) Locuitori ai apelor — „Sînge și ...", de Tudor Arghezi. 8) Autorul lucrării „Monumentele Neatîrnării. Itinerar Eroic 1877—1878" (1977), descriind monumentele ridicate în memoria eroicei armate române în Războiul pentru Independență (Florian) — La intrarea în Calafat ! 9) Ultimul episod ! — Autorul studiului „Războiul de Independență" în cultura bucovineană" (Ionel). 10) Personaj shakespearian — Autorul prozei „Steagul" (1927). 11) „Istoria glorioasă a tuturor românilor care a prilejuit ...lor într-un singur mănunchi", de Varlam Gheorghe Ghițescu (1929) (neart.) — „Scame pentru cei..." de Iosif Vulcan (1877) (sing.).

VERTICAL : 1) Autorul povestirii „Andrei Florea Curcanul" (1878) și al schiței „Romînca" (1877) (Nicolae) — Semnează piesa în trei acte „O noapte la Plevna" (1905). 2) Tergiversare — Autorul studiului „Războiul pentru Independență și românii din zona Mureșului și Tîrnavelor". 3) Întinse — Punct cardinal — Grigore Ipătescu. 4) Începe asediul ! — Coautor, împreună cu Const. Căzănișteanu, al studiului „Armata română în preajma Războiului de Independență" în volumul „România în Războiul de Independență 1877—1878" (Gheorghe). 5) Autorul prozei „Un erou uitat. Amintiri din războiul de la 1877" (1900) (Vasile). 6) Momente silențioase — Supus acțiunii focului. 7) Fără pic de omenie (fem.) — Independența — vis de veacuri al românilor. 8) Scîncet — Bănuț — „Căzut pentru ...", poezie de V. D. Păun. 9) Localitate din județul Mehedinți care este menționată în culegerea „Documente inedite relative la Corpul de observație de la ..." (1876) de Radu Rosetti — Fără denivelări. 10) Ziarele vremii — Unul dintre sculptorii care, în jurul anului 1900, au ridicat monumente închinate vitejiei ostașilor în Războiul de Independență (Constantin). 11) „Virtutea... 1877", sintagmă cunoscută nu numai de la Alecsandri, ci și de la alți scriitori ai vremii, printre care și Sava Șoimescu — Utan Tiberiu.

DICȚIONAR : ASE.

Ioan DĂNILĂ

ZECE PENTRU ... SPORT

• La un campionat mondial, oricum nu poate participa toată lumea.

• O confruntare între un campion de box şi un campion la fugă, va fi definitiv imprevizibilă.

• Din obişnuinţă, arbitrul semnaliza pe teren cu un fluier... ciobănesc.

• Portarul a înţeles şi el că se făcuse de ruşine pe teren. Era... gol.

• După terminarea cursei, maratonistul se interesa discret dacă mai are vreun drum de făcut.

• Hanbalul e mai bun decît fotbalul. Din cauză că e lucru... manual.

• Fotbalistul şchiopăta vizibil şi de celălalt picior.

• Era campion la alergări în sens... invers.

• Este adevărat, boxerul n-a cîştigat nici un meci. În schimb a învăţat pe de rost codul manierelor elegante.

• Într-un bazin de înot se pot face nenumărate exerciţii de plutire. Pînă la proba contrarie.

Mihai PAULIUC

Fotbal, echipe, meciuri, jucători, spectatori

• Primul meci internaţional de fotbal din lume s-a jucat în anul 1872, între Anglia şi Scoţia. Acest meci s-a jucat fără arbitru, deoarece abia în 1881 apar arbitrii.

• Primul campionat oficial de fotbal din ţara noastră a avut loc în anul 1909 şi au participat 3 echipe : „Olimpia", „F. C. Colentina" din Bucureşti şi „Unirea" din Ploieşti, iar campionatul a fost cîştigat de „Olimpia".

• Cea dintîi echipă campioană mondială de fotbal a fost echipa Uruguay-ului în anul 1930. La acest campionat au participat numai 13 ţări, iar finala a fost disputată pe marele stadion Centenario din Montevideo, între Uruguay şi Argentina cu scorul de 4-2 (1-2) în favoarea gazdelor.

• Cei mai mulţi spectatori care au participat la un meci de fotbal, între echipe internaţionale a fost de 205.000 din care 199.854 de plătitori. Acest număr impresionant de spectatori a avut loc la 16 iulie 1950 pe stadionul Maracana din Rio de Janiero, unde s-a disputat finala „Cupei Mondiale între Brazilia şi Uruguay. Partida a fost cîştigată de Uruguay cu 2-1.

• Cele mai multe titluri de campioană olimpică la fotbal le-a obţinut echipa Ungariei, care a cîştigat de trei ori acest titlu în anii 1952, 1962 şi 1970

• Cel mai mare scor într-un meci de fotbal între ţări a fost stabilit de echipa Angliei care a dispus la Sydney de cea a Australiei cu 17-0.

• Cel mai lung meci de fotbal din lume care a durat continuu 42 de ore, s-a disputat în anul 1977 la Sydney, în Australia. Cînd în sfîrşit, a sunat fluierul final, iar toţi jucătorii zăceau frînţi de oboseală, scorul era de 204 la 194.

• Cele mai originale echipe de fotbal din lume sînt :

1) Echipa Achard F.C. din oraşul Rouen (Franţa) care activează în categoria inferioară a campionatului oraşului Rouen. Această echipă este formată din 11 fraţi, — fraţii Achard, antrenorul lor fiind chiar tatăl lor. Cel mai vîrstnic dintre fraţi număra 46 de ani şi era portarul echipei, iar cel mai tînăr, Patrick avea 18 ani.

2) Echipa Colegiului Nôtre Dame din Belgia, care este compusă tot din 11 fraţi, toţi copiii unui medic, dr. Robert Ceypres.

• Cele mai multe goluri înscrise la un meci de fotbal disputat în cadrul unei întîlniri oficiale a avut loc la 13 decembrie 1942 la Lens, între formaţiile Abury—Austries. Atunci, jucătorul Pierre Stains de la clubul Rancing Lens a înscris 16 goluri.

• Cele mai multe goluri înscrise într-un timp scurt le-a realizat jucătorul englez Willie Hall. În cadrul unui meci Anglia—rlanda, disputat la 16 noiembrie 1938 la Manchester, el a înscris în numai 3 minute şi jumătate, 3 goluri, ceea ce constituie un record excepţional, în jocul cu balonul rotund.

• Cel mai puternic şut dintre toţi fotbaliştii noştri şi probabil dintre toţi fotbaliştii lumii, l-a avut jucătorul român de fotbal Ştefan Dobay, poreclit şi „calul", component al echipei naţionale participantă la Campionatele mondiale din 1934 şi 1938.

• Cel mai nou sport din Europa este fotbalul călare. Adepţii acestui original joc sportiv se cifrau la începutul anului 1981 la cîteva mii în Franţa, Italia, R.F. Germania, Anglia şi Finlanda. Mingea are peste 1 metru diametru. Tribunele sînt pline de spectatori, care savurează noul joc, deşi comentatorii consideră prea dur acest joc pentru picioarele cailor. **(Bucur RUJA)**

Învăţăturile lui Hipocrate către bolnavii săi...

(sfaturi, aforisme, reţete, leacuri...)

1. Multe şi mari minuni s-au plămădit pe pămînt, sub stele şi soare, dar dintre toate, cea mai minunată este „bolnavul" ! Ah, „bolnavul", ce frumos sună acest cuvînt !...

2. Medicul, atenţie, valorează mai mult decît ceilalţi oameni (dacă-l iei la bani bătuţi...) (după Homer).

3. „Afurisit fie cel care greşeşte faţă de creatorul văzutelor şi nevăzutelor, să cadă-n mîinile mediculuî" ! (Ştia el Ecleziastul cum să se roage !).

4. Cică cel mai bun dintre medici se află în iad (care vasăzică e frate bun cu cel cu coasa) — lucru perfect verosimil, dacă e să talmudizăm fructuos !

5. Medicina este, după Plotin, marea maestră a erorilor. M-a convins de asta, într-o discuţie, un mort prieten, în vintrele căruia, la operaţie, un „maestru" uitase bisturiul !

6. Medicina te învaţă şi are grijă ca să mori cum scrie la carte (ca să parafrazăm o vorbă din „Amorul medic" al năzdrăvanului de Molière) !

7. Medicul este cineva care toarnă prafuri şi pastile pe care le cunoaşte ca vai de lume, într-un corp pe care-l ştie ca vai de tine (ca să voltaire-izăm niţel).

8. Medicii sînt de două feluri : umani şi veterinari. Cvasiunanimitatea celor veterinari sînt „umani", chiar foarte umani, în vreme ce nu puţini dintre cei umani sînt... „veterinari" !

9. Într-o „artă medicală", autorul e de părere că medicina e o „artă care aproape n-are reguli" ! Dar ce „artă" autentică, bolnavii mei dragi, se face după reguli ? ! „Regula", aşadar, este arta însăşi ! E bine de ţinut seamă, şi în teorie şi în practică, mai ales în practică !

10. Coşciugul — iată adăpostul ideal pentru greşelile medicilor (şi nu numai ale lor) !

11. Poporul numeşte pe medici „doctori", de la verbul „a doctori" (a veni de hac, „a curăţa") !

12. „Onorariu" vine de la „onoare", în vreme ce „bacşiş, sperţ, ciubuc, mită, şpagă, plic", vin, nici într-un caz de la „onoare", şi nu numai de la unii oameni în alb !...

13. Vauvenargues reflectează, acum mai bine de două veacuri cum că „bolile ne anulează, ne suspendă pentru un timp, virtuţile şi viciile". Părerile, în vremea din urmă, au venit cu unele precizări : cei care pierd viciile sînt bolnavii, iar cei care se leapădă de virtuţi sînt albii lor îngrijitori !

Dr. GALENUS

STATISTICA INVINGATORILOR

Adevărul statistic

În fiecare an marile reviste şi agenţii ale lumii îşi desemnează laureaţii : cel mai bun jucător, arbitru, antrenor, cea mai bună echipă a momentului.

În acest an revista pariziană France-Football, încearcă pentru prima dată o sinteză istorică, rezumînd clasamentele pe naţiuni din ultimii 20 de ani. În acest fel pot fi desigur sesizate tendinţele de evoluţie şi involuţie ale fotbalului european, întinse între campionii care vin şi pleacă, între învingătorii clipei şi marii învinşi. În acelaşi timp ne este sensibilizată memoria afectivă care ne poate ajuta să reconsiderăm mai bine valorile şi sentimentele faţă de o epocă numită, cu emfază, cînd fotbal modern, cînd fotbal total.

Acest clasament inedit ne propune un lider destul de autoritar : R.F.G., totalizînd 65 de puncte, cifră reprezentînd suma locurilor ocupate în clasamentul anual al revistei, între 1965—1984, cînd în echipa reprezentativă (campioană mondială 1974, vicecampioană mondială 1966 şi 1982, campioana Europei 1972 şi 1970, vicecampioana Europei 1976) şi în cluburile distinse cu trofeele Europei au activat mari fotbalişti precum : Uwe Seeler, Beckenbauer, Gerd Müller, Netzer, Vogts, Meier, Breitner, Schuster, Briegel.

Pe locurile următoare se dă o luptă strînsă între 3 naţiuni : Anglia cu 127 de puncte (locul I în 1965, 1966, 1969 şi 1971), U.R.S.S., 130 de puncte (locul I în 1967 şi 1971) şi Italia cu 131 de puncte (locul I în 1970, 1973 şi 1982).

Ce demonstrează aceste opţiuni ale statisticii ? Forţa unor echipe reprezentative, care au pătruns de regulă pe podiumul campionilor mondiali sau europeni dar care în acelaşi timp au impresionat de-a lungul anilor prin fotbalul practicat, rezultatele fiind susţinute (şi) de calitatea propriului campionat naţional.

Semnificativă este, din perspectiva celor două puncte de vedere, prezenţa pe podium a echipei U.R.S.S. În prima parte (1965—1974) sovieticii joacă două finale în campionatul Europei (după ce au cîştigat prima ediţie în 1960) şi se apropie de podiumul mondial (locul 4 în 1966). Este echipa marelui Iaşin, a regretatului Voronin, urmaţi apoi de tinerele talente Muntian, Bîseveţ, Onişcenko. În a doua parte însă valul condus de Oleg Blohin (fotbalistul nr. 1 în Europa în 1975) va rata mai multe turnee finale (unul mondial, în 1978 şi trei europene, între 1976 şi 1980) fără a-şi periclita situaţia în clasamentul pe naţiuni, deoarece calitatea fotbalului său n-a fost niciodată pusă la îndoială, statistica punctînd la nivelul cluburilor (Cupa Cupelor : Dinamo Kiev 1975 şi Dinamo Tbilsi 1980, Super Cupa Europei : Dinamo Kiev 1975) a juniorilor şi tineretului (cu titluri europene şi mondiale în palmares) dar şi la impresia estetică, argumentată de memorabilă repriză „spaniolă" cu Brazilia (1982) şi de tulburătorul 5—0 cu Portugalia în preliminariile europene (1983).

Astfel încît, de data aceasta, statistica reabilitează adevărul unei echipe nedreptăţite în 1983 (o înfrîngere la Lisabona, singura din tot sezonul, datorată unui penalti inexistent, ceea ce a echivalat cu eliminarea de la turneul final de la Paris) dar plasată pe locul 2 în clasamentul pe naţiuni, după Danemarca.

Falsul statistic

Şi pentru că veni vorba de Danemarca, echipa revelaţie a ultimilor ani... Situarea sa în clasamentul general al F·F-ului ne arată şi incapacitatea datelor statistice de a exprima adevărul. Pentru că lipsa unor rezultate notabile la nivelul echipei naţionale, plasează Danemarca abia pe locul al 20-lea, astfel încît performanţa ultimilor ani (locul 1 în 1983, 3 în 1984) poate părea neavizaţilor destul de curioasă şi întîmplătoare. Statistica n-a putut ţine cont acum de situaţia specială a fotbalului danez, care nu şi-a putut aduna ani de zile profesioniştii risipiţi prin alte ţări, unul dintre ei, Simonsen, fiind desemnat în 1977, chiar fotbalistul european nr. 1 (în acelaşi timp echipa reprezentativă ocupa abia locul al 18-lea).

Nu departe de această situaţie este şi clasamentul Olandei ţara care a avansat ideea fotbalului total, mai întîi prin marile sale cluburi. Astfel în 1970 cînd **Fejenoord** cîştiga C.C.E. şi Cupa intercontinentală, Olanda este abia pe locul 12 în clasamentul Europei. Iar peste an, cînd **Ajax** obţine prima sa cupă a campionilor, echipa naţională nu intra în primele 15 reprezentative europene.

Toată această tevatură a cifrelor şi evaluărilor demonstrează riscurile unei analize statistice în lumea sportului ca şi necesitatea de a deschide judecata valorică dincolo de spiritul „pozitivist" al suporterilor pragmatici care îi aplaudă întotdeauna pe învingătorii zilei fără să se gîndească şi la mijloacele alese.

Tactica învingătorilor

Sînt deci, cu alte cuvinte, victorii şi victorii. Ele trebuiau analizate şi reaşezate cu grijă pe raftul de trofee. Pentru că un meci de fotbal constituie de o vreme o problemă de prea mare importanţă pentru competitori şi existenţa lor prezentă ori viitoare, pentru oamenii care au investit bani în susţinerea echipei, pentru spectatorul care se identifică o clipă cu eroii săi, învingători.

„Winning it's all about" ! — Victoria este cea care contează ! Acest enunţ al întrecerii fotbalistice îşi găseşte din ce în ce mai mult acoperire în tumultul de exigenţe şi contradicţii al vieţii moderne, care nu face decît să-l amplifice şi să-l complice spre deruta îndrăgostiţilor de frumos. Pentru că acest imperativ tot mai apăsător nu ne arată şi calea prin care poate fi atinsă victoria fără sacrificarea spectacolului sportiv. O temă esenţială de meditaţie pentru antrenori, jucători, public, mass media. O problemă vizînd alegerea metodei de joc în favoarea calităţii fotbalului, ameninţat mai ales în ultimele 2 decenii, nu odată, de interese extrasportive care îl falsifică, înstrăinîndu-l în cele din urmă pe spectator de fotbal şi fotbalişti.

Acest fenomen nu se exprimă numai prin golirea tribunelor (demonstrată, de asemenea, statistic) ci şi prin manifestarea nesportivă a publicului, ca şi prin lipsa sa de receptivitate faţă de unele inovaţii tactice promiţătoare, sub presiunea rezultatului imediat. Iar, ceea ce ni se pare cel mai grav, înstrăinarea se prelungeşte şi la nivelul conştiinţei fotbalistului, care devine un executant mecanic al indicaţiilor antrenorului, lipsit de entuziastm pe gazon, riscînd la sfîrşitul carierei inadaptarea sau conformismul în viaţa socială.

Iată de ce este atît de important să evidenţiem rolul tacticii de joc în evaluarea campionilor de ieri şi de astăzi. Pentru că în tactică s-a exprimat cel mai bine inteligenţa colectivului întotdeauna mai puternică decît 11 personalităţi oricît de valoroase. Şi tocmai statistica învingătorilor n-ar trebui să-i neglijeze pe acei inovatori care au declanşat progresul fotbalului :**Arsenalul** lui Champan, creatorul W. M.-ului, Wunderteamul austriac desfăşurat, în sistem piramidal — varianta ofensivă, sub bagheta lui Hugo Meisl, primele semne ale sistemului 4-2-4 desenate în Anglia, de o echipă abia ieşită din război, **Dinamo** Moskova 1945, semne îngroşate de marea echipă a Ungariei (1952—1954) şi de Brazilia, care validează noul sistem în 1858.

Aleşii zilei datorează cu toţii, cîte ceva, acestor campioni ai epocii romantice, fotbalul ultimelor decenii lăudîndu-se pînă la urmă mai mult cu mutaţiile defensive ale sistemului 4-2-4 (4-3-3 ; 4-4-2 ; 4-5-1) şi ale principiilor de joc predate deja într-un alt context (marcajul individual, schimbul de locuri, rotaţia jucătorilor, jocul fără minge, etc). Diviziunea muncii în teren, de care se leagă tactica jocului, nu poate fi însă ruptă de un al doilea criteriu, la fel de important.

Morala învingătorilor

Este un criteriu de evaluare din multe puncte de vedere complementar cu primul. Pentru că opţiunile tactice exprimă într-un fel opţiuni generale ale omului, în timp ce realitatea jocului nu poate fi detaşată de mediul social care a influenţat apariţia şi dispariţia marilor echipe.

Astfel criza de valori a fotbalului ultimelor decenii, degradarea sa constantă, nu poate fi dezlipită de criza fotbalului profesionist, în spatele căruia se ascund interese financiare îmbrăcînd formele cele mai groteşti, nu întotdeauna uşor observabile deşi tricourile unor campioni ca **Bayern** sau **M'gladbach** au fost ani de zile „luminate" de reclamele mari ale unor firme care fabricau... tractoare sau ciorapi supraelastici.

Pînă şi U.E.F.A. a intrat în ultima vreme în acest joc al complicităţii — care, după remarca unei reviste (International Journal of Physical Education) „ameninţă codul de onoare" — acceptînd reclama comercială pe tricourile jucătorilor în toate cele 3 competiţii europene intercluburi !

În acelaşi timp însă multe cluburi profesioniste sînt în pragul falimentului, într-o lume a concurenţei, în care, în ziua victoriei banul părea să justifice totul. Un astfel de climat social a reuşit, în numai două sezoane, să-l transforme pe „preşedintele model" de la St. **Etienne**, Roger Rocher, dintr-un candidat la „Legiunea de Onoare" într-un client al tribunalului, după dezvăluirea afacerii „banilor negri" la care au depus mărturie personalităţi precum Michel Platini (fostă vedetă a „clubului model" transferată între timp la **Juventus**) sau Robert Herbin („antrenorul model" intrat apoi în anonimat, ca şi St. Etienne, astăzi în liga a II-a)...

Unde sîntem noi ?

Revenind la clasamentul propus de F.F. este interesant desigur să vedem care este situaţia reprezentativei României, să o raportăm, în timp, la propriile performanţe şi la adversarii care ne preced sau ne urmează.

Pe ansamblu România ocupă locul 18 (cu un total de 250 de puncte) în partea a II-a a clasamentului, devansînd, în ordine : Austria (253), Danemarca (265), Ţara Galilor (274), Elveţia (280), Islanda şi Irlanda de Nord (284), Grecia 290), Turcia (296), Albania (297). Iar înaintea noastră sînt plasate : Bulgaria (245) Suedia (240), Portugalia (231), Scoţia (226), R.D.G. (204), Olanda 1(97), Cehoslovacia, Polonia, Franţa (195), Spania (186), Belgia (183), Ungaria (182), Iugoslavia (177).

Este rău, este bine ? Dincolo de rezervele enunţate deja, în legătură cu adevărul şi falsul statistic, se desprind totuşi cîteva concluzii, mai ales atunci cînd revedem clasamentele anuale.

Performanţele superioare au fost atinse în anii anteriori calificării echipei noastre la turneele finale ale competiţiilor de anvergură : locul 5 în 1969 (anul egalului de pe Wembley şi al calificării pentru C.M. din Mexic) ; locul 5 în 1971 (cînd ne-am calificat în sferturile de finală ale campionatului european, după ce am eliminat în grupa preliminară Cehoslovacia şi Ţara Galilor) şi locul 7 în 1983 (anul calificării la turneul final al C.E. din Franţa.

În rest ştacheta coboară sub locul 10, cu două excepţii, marcînd şi ele unele promisiuni ratate de generaţia lui Pîrcălab şi Sorin Avram (locul 8, în 1966, cu victorii de prestigiu în faţa Uruguayului, Elveţiei şi Poloniei) iar mai tîrziu de cea a lui Dumitru şi Dudu Georgescu (locul 9 în 1977. cînd am fost la un pas de calificare pentru C. M. din Argentina).

Adevărul statisticii ne obligă să ne reamintim şi de oamenii care au propulsat echipa reprezentativă aproape pe podiumul european : echipa din 1969 (antrenor Angelo Niculescu, căpitan M. Lucescu) cu Bock şi Dinu fundaşi centrali, cu Dembrovski „aripă falsă" şi Florea Dumitrache, un vîrf de atac solicitat de **Juventus**, întărită în 1971 prin retitularizarea lui Dobrin şi Răducanu şi apariţia lui Iordănescu în atac. Iar echipa din 1983 este încă în actualitate sub conducerea aceluiaşi antrenor (M. Lucescu) şi căpitan de echipă (C. Ştefănescu).

MAI POATE FI SPORTUL UN UMANISM ?

Orice statistică nu poate surprinde însă relaţia existentă între suma evenimentelor mari sau mici, reduse la cifre şi recorduri impersonale şi viaţa interioară a competiţiei.

Fotbalul tinde să devină astăzi robul evenimentului, multiplicat de explozie informaţională şi de presiune, care îl transformă uneori, într-o problemă de viaţă şi de moarte. Şi prinşi în succesiunea ameţitoare a performanţelor, aşteptate, invocate, premeditate, putem uita faptul cel mai preţios : omul, sportivul, calităţile sale, efortul său continuu prin care o nouă cifră se adaugă la recordul mai vechi.

Aici este marele risc. Şi de aici trebuie pornită asanarea fotbalului, atît de acuzat în 1985, pentru excesele sale (cele mai semnificative : finala tragică de la Bruxelles şi desfiinţarea celor mai puternice cluburi, în Bulgaria). Doar astfel vom putea desprinde nu numai statistica învingătorilor ci (şi) lecţia învingătorilor, dar şi a învinşilor, care ştiu să piardă frumos.

Această lecţie a sportului autentic, pe care oamenii săi ne-o predau, se află în spatele performanţei reci. Şi ea trebuie pregătită astfel încît sportivul, fotbalistul, să poată intra mereu în arenă cu convingerea că victoria ca şi înfrîngerea depinde numai şi numai de el.

Sorin CRISTEA

N-avem cuvinte pentru CIOSU

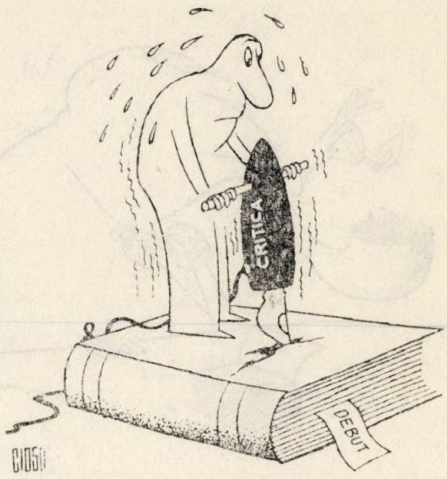

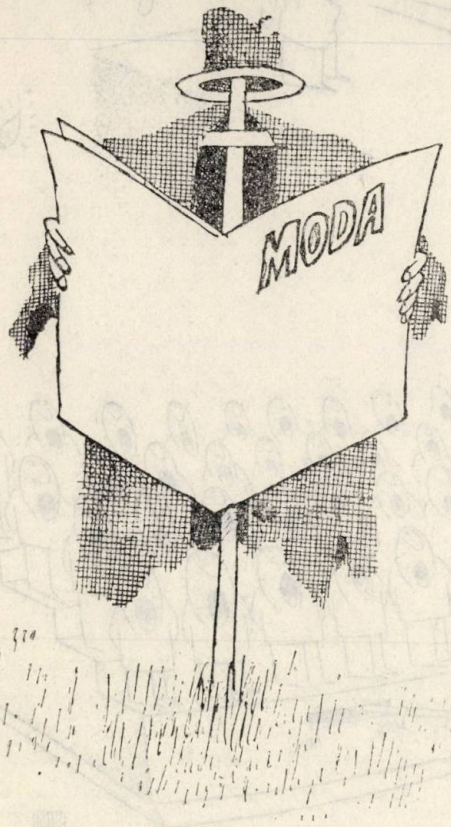

CIOSU

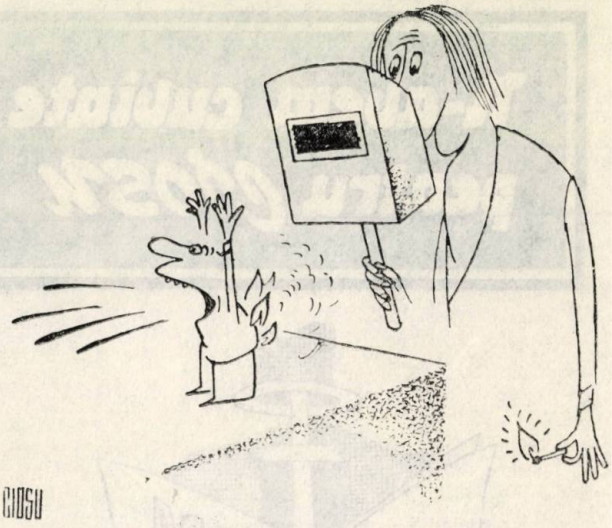
CIOSU

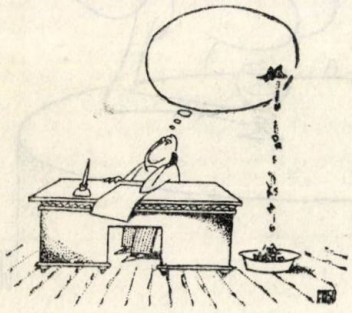

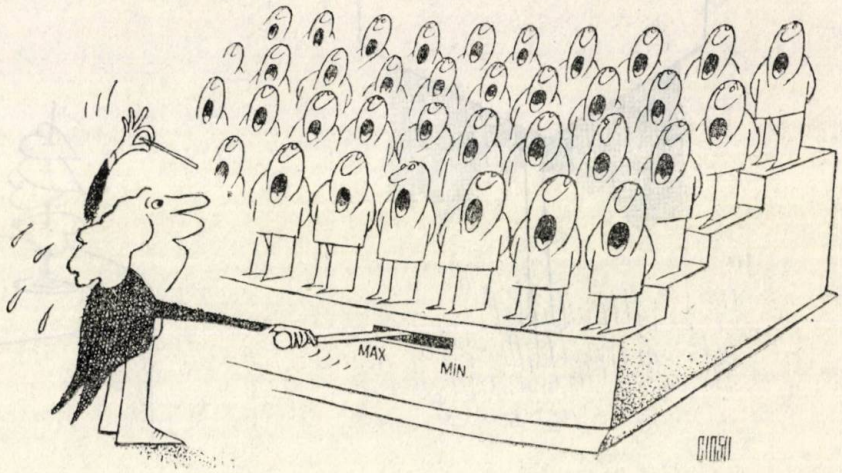
MAX
MIN
CIOSU

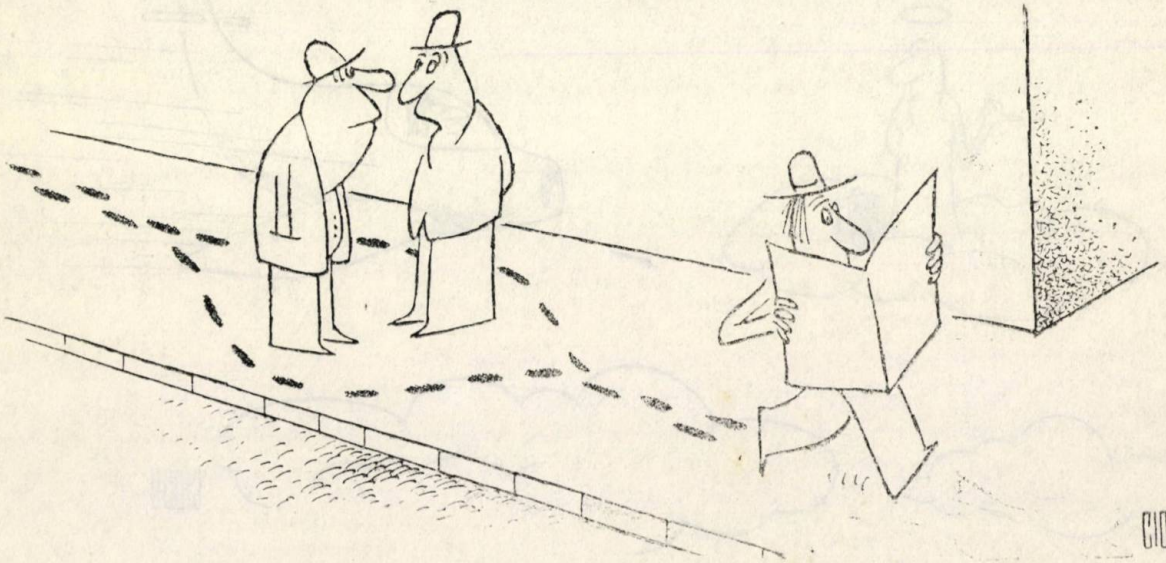
CIOSU

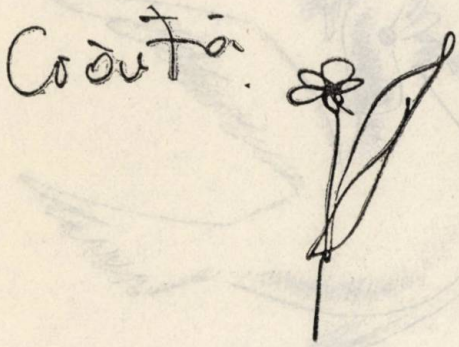

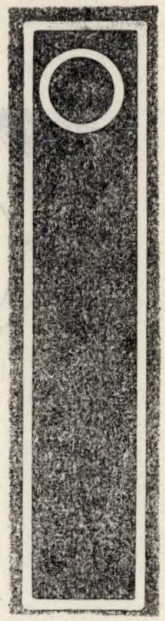

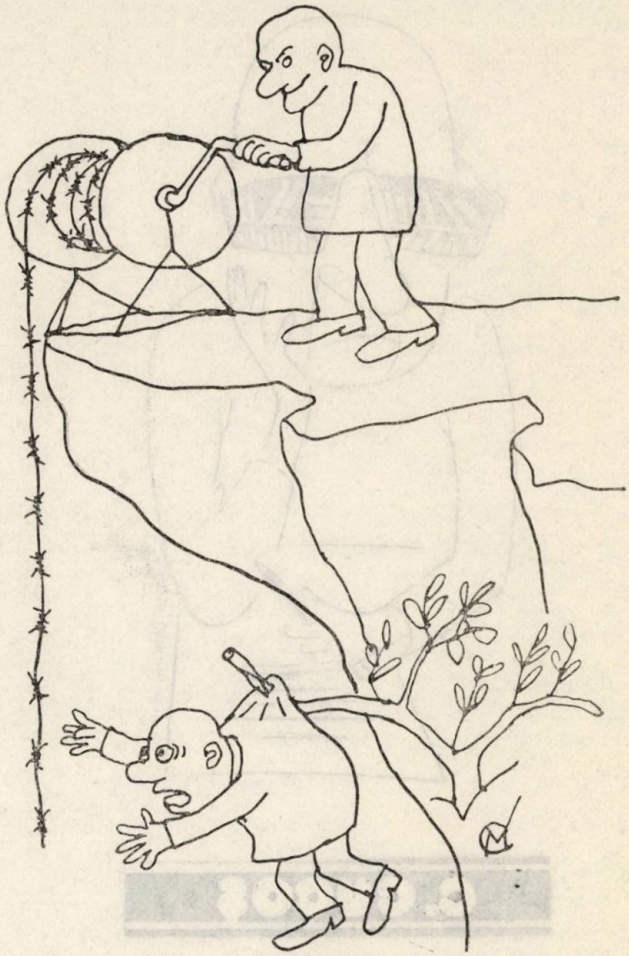

Vasile Crăiță Mândră

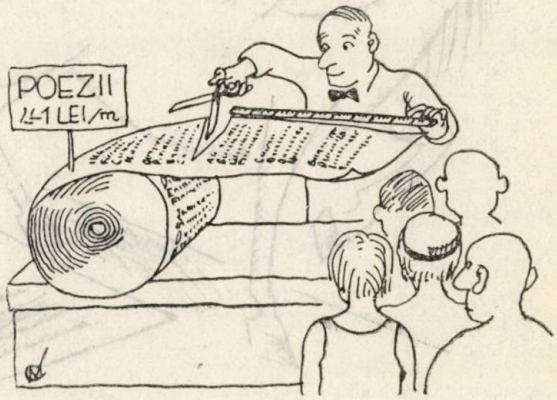

C. CUCOȘ

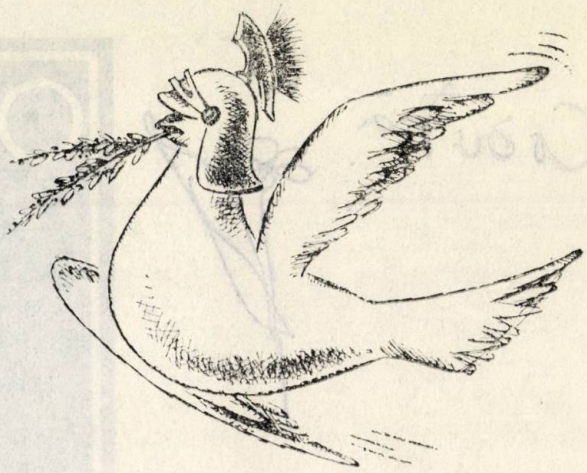

FOTO: VALERIU BOGDĂNEȚ

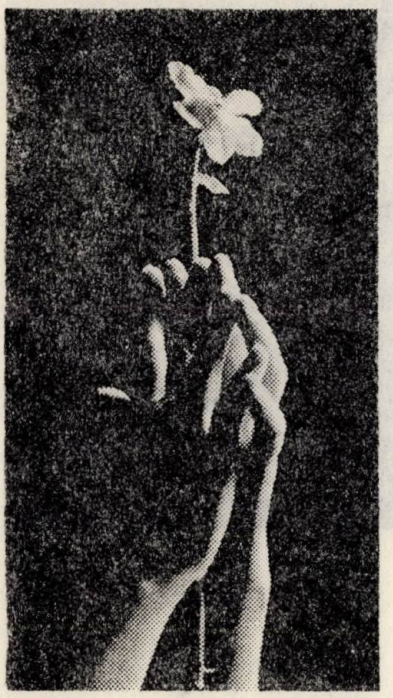

Profesor de-o viață, Valeriu Bogdăneț, astăzi cunoscut ca unul dintre artiștii noștri fotografi, își consumă timpul la catedra de la Liceul „Vasile Alecsandri", în tovărășia cărților, la spectacole și în expoziții, în laboratorul foto.

Nici unul dintre fotografii (artiști sau amatori) cunoscuți nouă nu posedă atîta aparatură foto ultramodernă cîtă are V. Bogdăneț.

Fotografiază totul cu un bun gust desăvîrșit. Personalități marcante ale științei, artei, literaturii românești l-au solicitat, îl solicită. De aici și rara și bogata sa arhivă foto. În filmoteca Valeriu Bogdăneț — numai valori.

Colaborator al revistei Ateneu din anul 1964, are cîteva participări deosebite la saloanele fotografilor artiști. Expoziții personale la București și Bacău.

Maria Tănase

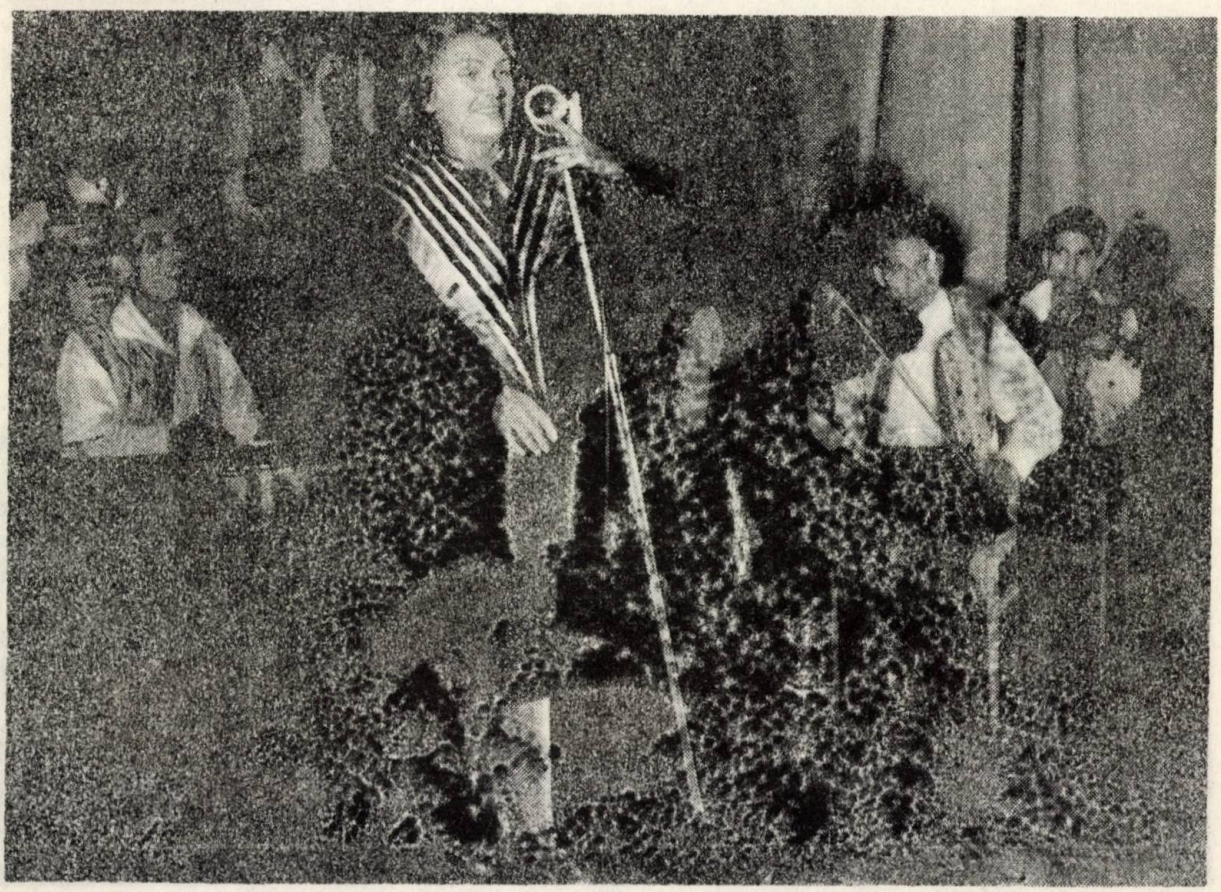

FOTO: C. BURSUC

A încercat pe rînd profesii ca acelea de tîmplar, marinar, agricultor. De 30 de ani a rămas credincios aceleia de fotograf. Fotograf pe Valea Prahovei, la Sinaia, în fața Cazinoului, nu se simțea în largul lui rugîndu-se de turiști să-i pozeze. În redacția ziarului „Steagul roșu" a venit în anul 1957. Fotoreporter aici, unde oamenii au înnoit străbuna Moldovă, Bursuc este un artist. Eroii săi cotidieni: minerii, țăranii cooperatori, petroliștii, constructorii, petrochimiștii, forestierii — toți aceia pe care i-a îndrăgit fotografiindu-i ziua și noaptea, vara și iarna.

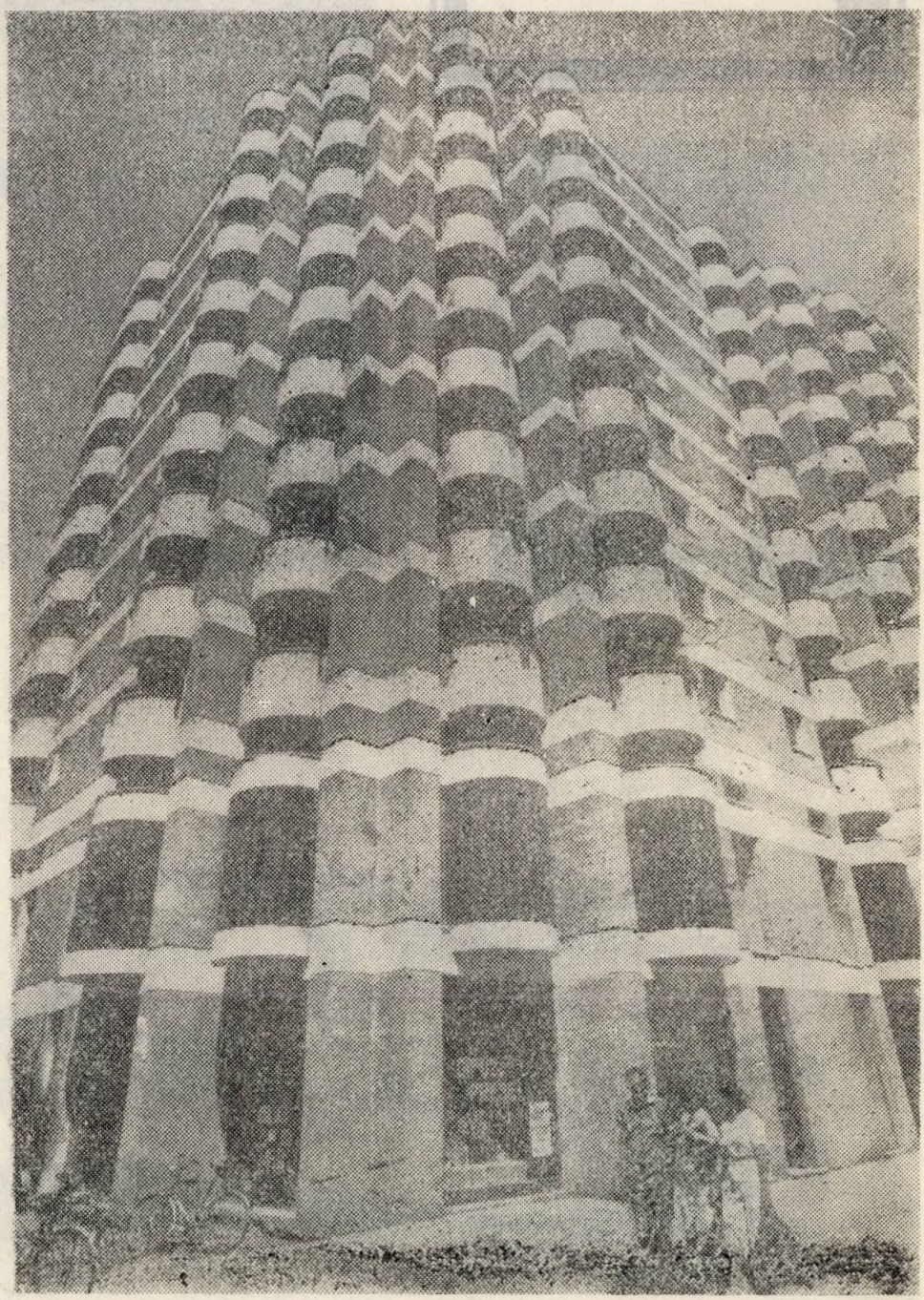

Tehnician impecabil, dispunînd de cunoștințe profesionale excelente, de un laborator modern, creație proprie, înfrumusețează ziarul, revista și acum almanahul oferind de la o zi la alta lucrări de o reală valoare informativă și artistică.

Expoziții personale în București și Bacău.

Participări la Saloane fotografice naționale și internaționale. Lucrările sale au fost deseori reproduse în presa străină.

Foto: C. BURSUC

FOTO: VASILE CEPAR

Vasile Cepar a studiat dreptul, apoi istoria și geografia. Fotografiază din anul 1938. Îi place să surprindă deopotrivă frumusețile naturii și oamenii în diferitele lor ipostaze. De la un timp vizitează săptămînal redacția Almanahului „Ateneu", oferind veritabile bijuterii fotografice. Îi cunoșteam pe dinafară albumele de acum 40—50 de ani. O avere documentară inestimabilă. Îl preocupă în continuare fotografia-document.

Nu are expoziții personale, nici participări la saloane fotografice.

• Două imagini luate în anul 1938.

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU

Un colectiv de prestigiu

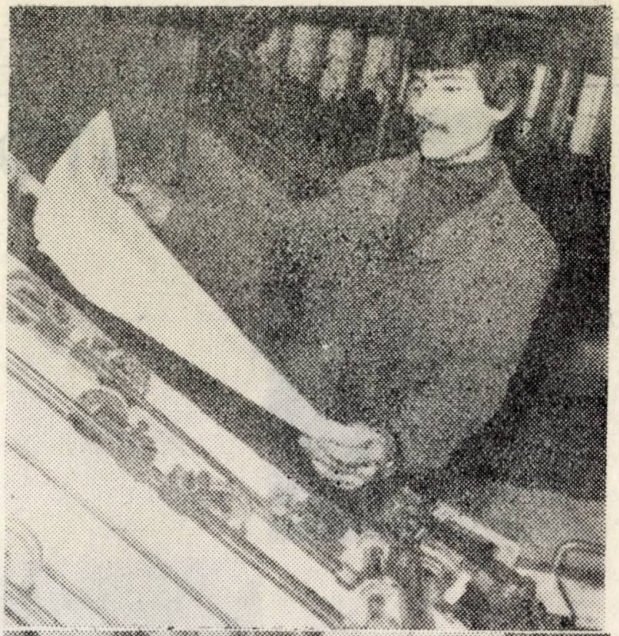

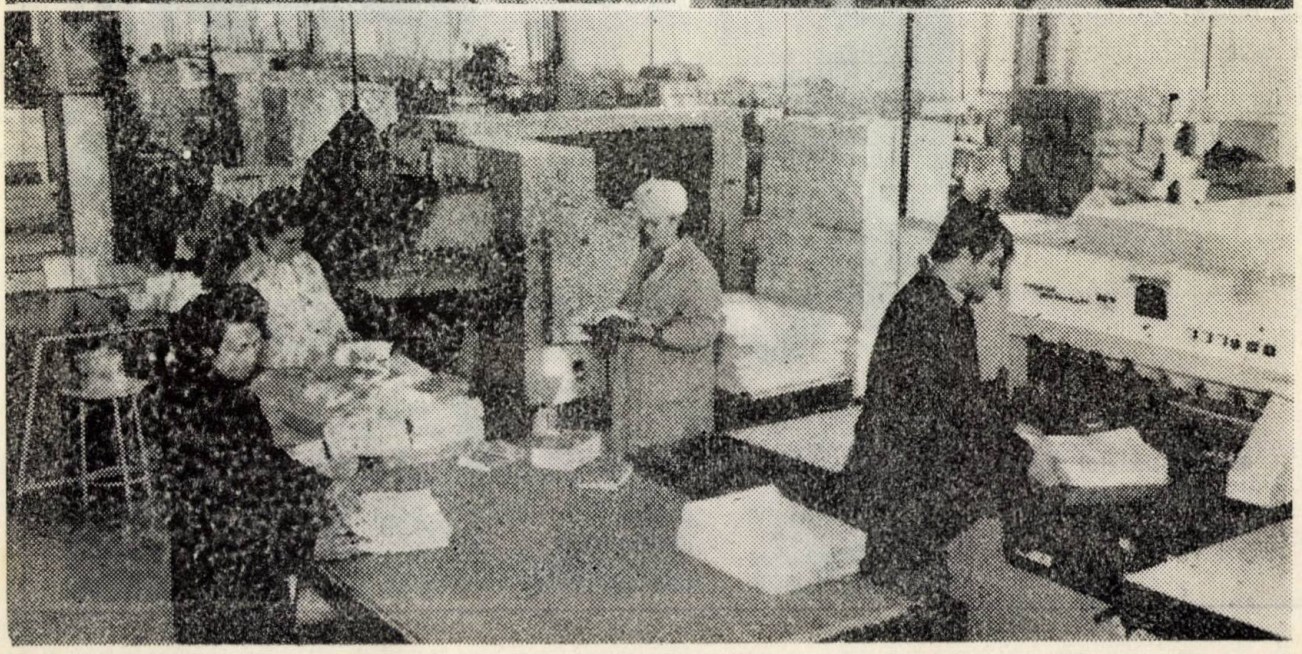

CARTEA DE AUR

Rareori mi se întîmplă să ajung în încăperea aceasta în cursul unei zile de lucru și ziua de lucru începe la ora șase dimineața; mașinile automate „Victoria" și „Tiparom" „macină" chiar și mai devreme, plumbul cazanelor de la linotip „se dezgheață" și mai devreme. „Almanahul «Ateneu»", primul din viața de șaizeci de ani a revistei, se oferă să găzduiască cîteva gînduri despre noi". Inginerul Mircea Bajora, directorul Intreprinderii Poligrafice Bacău; ținută sportivă, puțin dincolo de patruzeci de ani, îmi face semn să mă așez — a sunat tocmai telefonul, o editură, pe cît pot să-mi dau seama. Biroul și masa lungă din fața mea sînt acoperite cu tipărituri. Aici te afli în locul cel mai apropiat de postulatul că la început a fost cuvîntul. E locul din care se vor răspîndi, între coperți de carte, jocurile fanteziei, rigorile științei, țesătura esoterică a formulelor. Fiindcă, deși în marea confruntare cu mijloacele audiovizuale i s-a prezis cu consecvență cîntecul de lebădă și deși industrialismul aprinde voga altor și altor mijloace de informare, bătrîna invenție a lui Gutenberg își vede liniștită de drum și e greu să ne imaginăm lumea fără ziar, fără revistă și mai ales fără carte. „Cu ce întrebare ați prefera să nu încep?" „Să nu mă întrebi, de dragul conversației, ce știi la fel de bine ca mine. De pildă cum a fost cu «Cartea de aur»." Cît timp își notează ceva în agendă răsfoiesc O viață de om așa cum a fost, *masivul volum al lui Iorga, de curînd imprimat aici sub emblema Editurii Minerva. „Deci ați început meseria asta prin '56 ca ucenic zețar. Pe urmă seralul și facultatea de chimie; intenționați atunci ca după absolvire să vă reîntoarceți la tipografie?". Dar blonda Rodică ce vămuiește audiențele nu e de acord să capăt răspunsul; „Vă caută de la Letea". Da, de acolo vine hîrtia. Fabricarea ei a început să capete avînt prin secolele XI—XII, odată cu „transformarea mișcării învîrtitoare în mișcare înainte-îndărăt" cum ne informează Revista Industrială pe 1908,* „Organ pentru vulgarizarea știinților practice". *Cît despre primii pași ai tiparului amănuntele sînt mai sărace. Cele dintîi prese tipo, așa cum ni le arată gravurile din lexicoane, par și chiar sînt, rude de sînge cu cele pentru ulei sau vin. Un strămoș al rotativei aduce cu hibridul între pachiderm și dinozaur. Cernelurile vin dinspre breasla zugravilor, vopsitorilor de stambe ori a iconarilor și nicidecum dinspre marile* scriptorii *de unde abia dacă extragem prezumția de a se fi împrumutat literele mobile. Miniaturiștii, sculptorii și giuvaergiii rezolvă problemele tehnice legate de reproducerea figurii încît Usher, în* Istoria invențiilor mecanice, *se întreabă descurajat: „de fapt ce a inventat Gutenberg?" Pentru a continua consolator pentru viitorii amatori de investigații istorice; „Din nefericire nu se poate da un răspuns clar pentru că nu dispunem de un document competent al epocii asupra amănuntelor procesului de tipărire a primelor cărți". Se pare că regula se respectă și așa cum nici Ford nu dispune de documente referitor la primul automobil al firmei, tot astfel nu se poate preciza care a fost prima carte tipărită la Bacău. Gîndesc: doar cîțiva ani în urmă, cînd pe aici vînturile toamnei scuturau ciulinii Cîmpului Poștei se băteau primii țăruși stabilindu-se locul pe care se vor ridica zidurile primei tipografii gîndită astfel de la prima linie a proiectantului. „Fiindcă, după cîte știu, tiparniță cu știaf, impiegați gulerați și mașiniști cu „știință nemțească" nu a avut Bacăul". Nu a avut nici în vremurile cînd colbul drumului dinspre București era stîrnit vremelnic de trîmbița campaniilor electorale. Cotidiene apăreau și dispăreau subit. Nea Mitică Zaharia, maistrul principal și factotum al producției care vorbește într-o zi cam cu treisute de oameni mai adaugă: „Era, la noi, vremea meseriei după ureche și tipograful nu făcea excepție". Știu: am văzut la Arhivele Statului Bacău o consistentă colecție de hilare apariții meteorice, iscate din semeția vanitoasă a breslei crîșmarilor, bragagiilor sau vezetiilor. Tipograful acum pensionar Costică Bajora, fost maistru, tatăl actualului director, își amintește foarte bine fițuicile cu rînduri nesigure și conținut mercantil ce par să fi ieșit direct din plînsetul pluvios dindărătul zidurilor igrasioase ale poeziei lui Bacovia. Sînt mărturia orașului provincial, ucis de plictis duminical, cu orchestra lui de majuri mustăcioși și cu nasturi lustruiți ce-și îngînau neturburați marșurile vieneze în parcul central. „Erau tîrzii orele noastre față cu Europa, erau tîrzii cînd îmi începeam meseria ca băiat de prăvălie la librăria tipografiei Ionescu, pe atunci în mare concurență cu Simon și Copel, fiindcă cea mai cea era a lui Leon Rozemberg și acolo se tipărea ziarul* Moldova *la care a colaborat și dramaturgul Ion Luca. După naționalizare vor fi contopite în una singură și de la București va veni rotativa care acolo a tipărit ani de-a rîndul ziarul* Adevărul. *Asta a fost pînă în '952", își mai amintește tînărul pensionar. În '952 ne mutăm din nou, de data aceasta în localul populat de șobolani, păianjeni și gîndaci al unei părăsite fabrici de săpun și lumînări. Aici am început să încercăm mai mult. Am fost 26 de ani secretar de partid, o perioadă în care am văzut punîndu-se baza materială a ceea ce se poate vedea azi." Și ce se poate vedea azi este o modernă cetate a tiparului și cărții care la finele anului 1985 a făcut să poposească la Bacău rîvnitul trofeu profesional* Cartea de aur *ca rezultat al meritelor celor de aici: tinerii Mihai Răchițeanu, locul I la secția imprimare tipar înalt, Octav Ceaunaș, locul III culegere manuală, Ion Suceveanu, locul II culegere mecanică, Toni Diac, legătorie. O garanție în plus că „brățara de aur" se află pe mîini de aur — Dumitru Hurdubei, președintele sindicatului și maistru al secției culegere are un justificat motiv de mîndrie. S-a terminat și convorbirea cu cei de la Letea și directorul revine însoțit de inginerul șef Constantin Baran și el fiul unui vechi tipograf, omul nr. 2 în întreprindere cel care trebuie să fi făcut cam o dată și jumătate din raza terestră însoțindu-i pe arhitecți, proiectanți, constructori, montori, și cîți vor fi fost, în calitatea lui de răspunzător cu investiția. E greu, dacă nu cumva imposibil să-l găsești altfel decît în mișcare, și aș fi curios să-l surprind în repaosul lecturii, sincronizîndu-se cu actualitatea literară pe care o comentează cu plăcerea analitică a degustătorului. Și poate că e mai puțin o pasiune cît o obligație profesională fiindcă specificul produselor noastre nu e o marfă oarecare ci una care pleacă pe adresa spiritului. Parafrazîndu-l pe Marx aș spune că limba și scrierea unei națiuni sînt ochiul ei pentru înlăuntru. Și în casa oricărui tipograf ai ajunge îți va arăta măcar o carte cu emblema întreprinderii; un titlu de noblețe pe care și l-a cîștigat prin dăruire și dorința mereu vie de autodepășire.* Erau tîrzii orele noastre față de Europa, *cînd pensionarul de astăzi Constantin Bajora își începea meseria, în una din dughenele tîrgului de altădată și asemeni lui viitori „tineri pensionari" ca: Paul Botezan, Dumitru Măru, Ion Capră, „tipografi în retragere" de mîine, își vor plimba nepoții povestindu-le filmul vieții lor. În anul 1986, ca și în anii ce i-au premers, cărți frumoase făcute aici, vor purta emblema tiparniței de pe Bistrița spre colțurile cele mai îndepărtate ale bătrînei Europe și mai departe.*

Coperta I: Centenar Maria Ventura. (Reproducere de pe un afiș al teatrului parizian „Odeon"). **Coperta a IV-a:** Marilyn Monroe.

S-A EDITAT DE REVISTA „ATENEU"
Str. Eliberării nr. 63
Tel : 1 24 97, 3 72 00/167

Redactor șef
GEORGE GENOIU

Redactori responsabili
SERGIU ADAM, CALISTRAT COSTIN

Redactori
CONSTANTIN CĂLIN, VICTOR MITOCARU
CARMEN MIHALACHE—POPA, VLAD SORIANU

Secretar de redacție
STELIAN NANIANU

Grafica
arh. MARIAN CĂTUNEANU

Dactilografie
NICULINA MOISE

ALMANAHUL „ATENEU"
S-A TIPĂRIT LA
ÎNTREPRINDEREA
POLIGRAFICĂ BACĂU
Str. Mioriței nr. 27
SUB COMANDA NR. 5190/986

IP BACĂU

Director
Ing. MIRCEA BAJORA
Inginer șef
CONSTANTIN BARAN
Șef de atelier
Maistru DUMITRU ZAHARIA

LA EXECUTAREA TIPOGRAFICĂ A ALMANAHULUI AU PARTICIPAT :

Maiștrii
DUMITRU HURDUBEI GHEORGHE BULAI
CARMIL BALAN FLORENȚA BREAHNĂ

Linotipiștii
GHEORGHE CORDUNEANU, PETRU DOBOȘ,
CONSTANTIN GHEORGHIȚĂ, ARTENE TOADER,
I. MARIAN, GH. GHERMAN și NICOLAE MOVILĂ

Paginatori
PAUL BOTEZAN, ION MÎRZA

Pregătirea formei tipar plan
M. POPA, GH. CARAGEA, P. DIACONESCU,
M. BISTRICEANU, E. AFRENȚOAIE, DISCĂ OLGA

Zincografi
JAN IORDĂCHIOAIA, ION AGAFIȚEI,
MARCELA GHENȚA, ION AFRENȚOAIE,
VASILE GRIGORAȘ

Tipăritori
ION PRĂJIȘTEANU, ION BUDĂU, ALEXANDRU
OJOG, CONSTANTIN ROMEDEA, CONSTANTIN
DOBOȘ, AUREL ZAVADA, ION LIȘMAN,
GHEORGHE IVANOV. CONSTANTIN CRISIARCU
FR. FARCAȘ, ȘT. BĂLȚĂTESCU, P. ROTARU

Legători
VIORICA ANDREESCU, LUCREȚIA RĂDUCANU,
ELENA STOICA, MARIA POPESCU, VASILE
LEPĂDATU, FLORIN FLOREȘTEANU, ȘTEFAN
ILISĂI, VASILE POPA, GHEORGHE CROITORU

TUTUROR
ACELORA
CARE
NE-AU
SPRIJINIT
LA
ÎNFĂPTUIREA
ACESTUI
ACT
DE
CULTURĂ
LE
ADUCEM
CALDE
MULȚUMIRI !

ALMANAHUL „ATENEU" S-A IMPRIMAT
PE HÎRTIE FABRICATĂ LA COMBINATUL
DE CELULOZĂ ȘI HÎRTIE „LETEA" BACĂU

C C H LETEA

● Format 8/61 × 86 ● Coli tipo 38 + 7 Publi „A" color
● Bacău ● iulie 1986 ●

ALMANAHUL ateneu 1/1986

almanahul ATENEU

Lei 30